Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Theragāthāpāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantācariyadhammapālattherena katā

Paramatthadīpanī nāma

THERAGĀTHĀ-AṬṬHAKATHĀ

(Paṭhamo bhāgo)

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

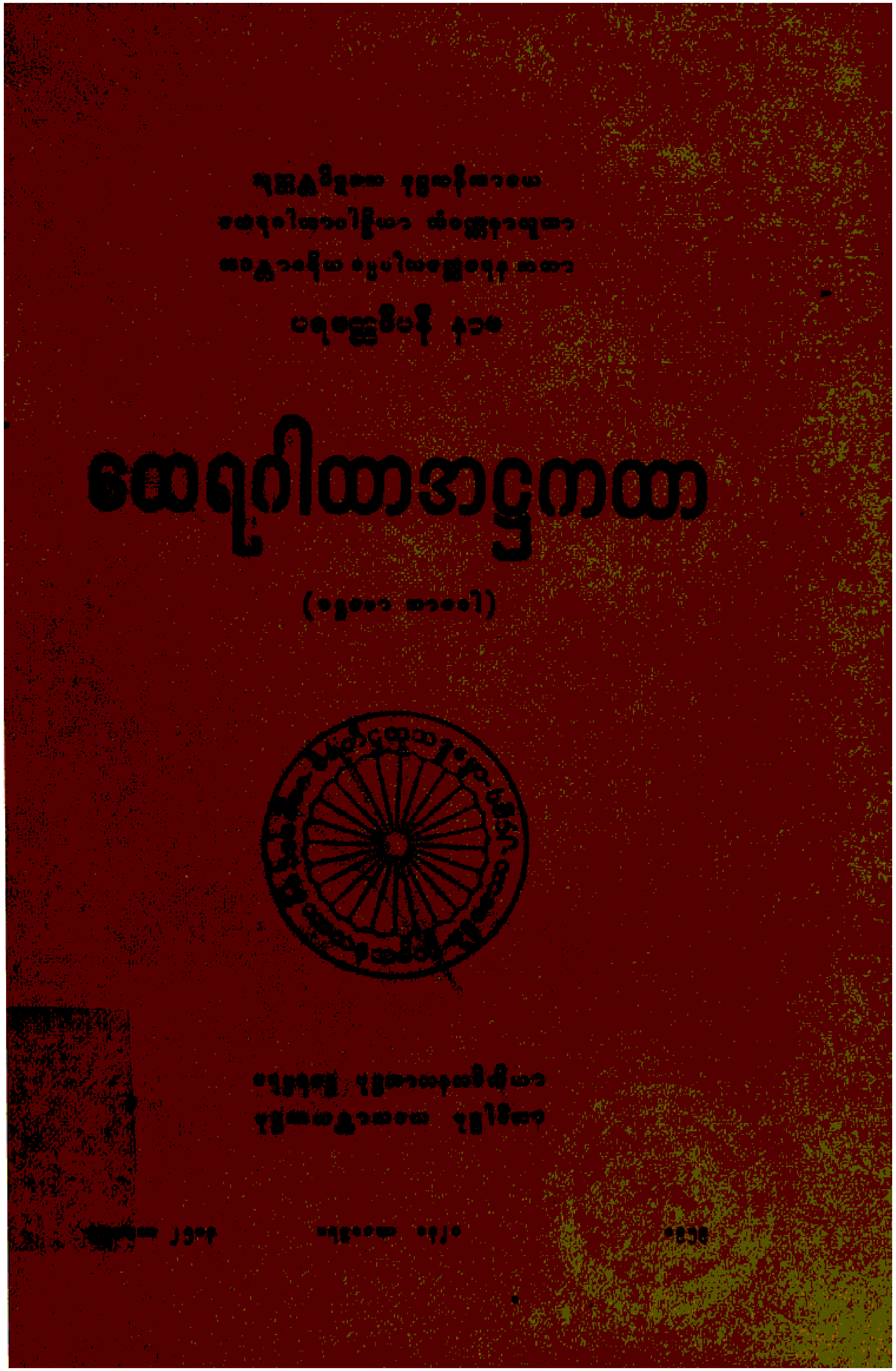

Romanized from Myanmar version published in 1959

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 29

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ထေရဂါထာပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဒီပနီ နာမ

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ

(ပဌမော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၃ မရမ္မဝဿ ၁၃၂၁ ၁၉၅၉

ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်
စာကြည့်တိုက်
ကမ္ဘာအေး

Theragāthā-aṭṭhakathā

Paṭhamabhāga

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	...	...	1
Nidānagāthāvaṇṇanā	...	...	5

1. Ekakanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Subhūtittheragāthāvaṇṇanā	...	...	19
2. Mahākoṭṭhikattheragāthāvaṇṇanā	...	...	34
3. Kaṅkhārevatattheragāthāvaṇṇanā	...	...	39
4. Puṇṇattheragāthāvaṇṇanā	...	...	44
5. Dabbattheragāthāvaṇṇanā	...	...	48
6. Sītavaniyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	55
7. Bhalliyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	59
8. Vīrattheragāthāvaṇṇanā	...	...	61
9. Pilindavacchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	63
10. Puṇṇamāsattheragāthāvaṇṇanā	...	...	66

2. Dutiyavagga

1. Cūḷavacchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	68
2. Mahāvacchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	70
3. Vanavacchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	71
4. Sivakasāmaṇeragāthāvaṇṇanā	...	...	74
5. Kuṇḍadhānattheragāthāvaṇṇanā	...	...	76

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ

ပဌမဘာဂ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	....	....	၁
နိဒါနဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၅

၁-ဧကကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-သုဘူတိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉
၂-မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄
၃-ကင်္ခါရေဝတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉
၄-ပုဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄
၅-ဒဗ္ဗတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈
၆-သီတဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၅
၇-ဘလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၉
၈-ဝီရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၁
၉-ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	...	၆၃
၁၀-ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၆

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-စူဠဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၈
၂-မဟာဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၀
၃-ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၁
၄-သိဝကသာမဏေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၄
၅-ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၆

Mātikā			Piṭṭhaṅka
6. Belaṭṭhasīsattheragāthāvaṇṇanā	...	...	83
7. Dāsakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	85
8. Siṅgālapituttheragāthāvaṇṇanā	...	...	86
9. Kulattheragāthāvaṇṇanā	...	...	88
10. Ajitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	90

3. Tatiyavagga

1. Nigrodhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	92
2. Cittakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	96
3. Gosālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	97
4. Sugandhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	99
5. Nandiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	101
6. Abhayattheragāthāvaṇṇanā	...	...	103
7. Lomasakaṅgiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	105
8. Jambugāmiyaputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	107
9. Hāritattheragāthāvaṇṇanā	...	...	108
10. Uttiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	110

4. Catutthavagga

1. Gahvaratīriyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	113
2. Suppiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	114
3. Sopākattheragāthāvaṇṇanā	...	...	117
4. Posiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	120
5. Sāmaññakānittheragāthāvaṇṇanā	...	...	123
6. Kumāputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	125
7. Kumāputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	127
8. Gavampatittheragāthāvaṇṇanā	...	...	129
9. Tissattheragāthāvaṇṇanā	...	...	131
10. Vaḍḍhamānattheragāthāvaṇṇanā	...	...	133

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၆-ဗေလဋ္ဌသီသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၃
၇-ဒါသကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၅
၈-သိင်္ဂါလပိတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၆
၉-ကုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၈
၁၀-အဇိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၀

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-နိဂြောဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၂
၂-စိတ္တကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၆
၃-ဂေါသာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၇
၄-သုဂန္ဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၉
၅-နန္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၁
၆-အဘယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၃
၇-လောမသကင်္ဂိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၅
၈-ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၇
၉-ဟာရိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၈
၁၀-ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၀

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-ဂဟ္ဝရတီရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၃
၂-သုပ္ပိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၄
၃-သောပါကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၇
၄-ပေါသိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၀
၅-သာမညကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၃
၆ ကုမာပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၅
၇-ကုမာပုတ္တသဟာယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၇
၈-ဂဝမ္ပတိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၉
၉-တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၁
၁၀-ဝဍ္ဎမာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၃

Mātikā Piṭṭhaṅka

5. Pañcamavagga

1. Sirivaḍḍhattheragāthāvaṇṇanā 134
2. Khadiravaniyattheragāthāvaṇṇanā 135
3. Sumaṅgalattheragāthāvaṇṇanā 139
4. Sānuttheragāthāvaṇṇanā 142
5. Ramaṇīyavihārittheragāthāvaṇṇanā 145
6. Samiddhittheragāthāvaṇṇanā 147
7. Ujjayattheragāthāvaṇṇanā 148
8. Sañjayattheragāthāvaṇṇanā 150
9. Rāmaṇeyyakattheragāthāvaṇṇanā 151
10. Vimalattheragāthāvaṇṇanā 153

6. Chaṭṭhavagga

1. Godhikādicatuttheragāthāvaṇṇanā 155
2. Subāhuttheragāthāvaṇṇanā 158
3. Valliyattheragāthāvaṇṇanā 159
4. Uttiyattheragāthāvaṇṇanā 159
5. Añjanavaniyattheragāthāvaṇṇanā 159
6. Kuṭivihārittheragāthāvaṇṇanā 161
7. Dutiyakuṭivihārittheragāthāvaṇṇanā 164
8. Ramaṇīyakuṭikattheragāthāvaṇṇanā 166
9. Kosalavihārittheragāthāvaṇṇanā 168
10. Sīvalittheragāthāvaṇṇanā 169

7. Sattamavagga

1. Vappattheragāthāvaṇṇanā 175
2. Vajjiputtattheragāthāvaṇṇanā 178
3. Pakkhattheragāthāvaṇṇanā 180

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-သိရိဝဍ္ဎတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၄
၂-ခဒိရဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၅
၃-သုမင်္ဂလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
၄-သာနုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
၅-ရမဏီယဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၅
၆-သမိဒ္ဓိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၇
၇-ဥဇ္ဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၈
၈-သဉ္ဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၀
၉-ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၁
၁၀-ဝိမလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၃

၆-ဆဋ္ဌဝဂ္ဂ

၁-ဂေါဓိကာဒိစတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၅
၂-သုဗာဟုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၈
၃-ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၉
၄-ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၉
၅-အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၉
၆-ကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၁
၇-ဒုတိယကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၄
၈-ရမဏီယကုဋိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၆
၉-ကောသလဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၈
၁၀-သီဝလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၉

၇-သတ္တမဝဂ္ဂ

၁-ဝပ္ပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၇၅
၂-ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၇၈
၃-ပက္ခတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၈၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
4. Vimalakoṇḍaññattheragāthāvaṇṇanā	...	...	182
5. Ukkhepakatavacchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	184
6. Meghiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	187
7. Ekadhammasavanīyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	190
8. Ekudāniyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	192
9. Channattheragāthāvaṇṇanā	...	...	195
10. Puṇṇattheragāthāvaṇṇanā	...	...	197

8. Aṭṭhamavagga

1. Vacchapālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	200
2. Ātumattheragāthāvaṇṇanā	...	...	202
3. Māṇavattheragāthāvaṇṇanā	...	...	204
4. Suyāmanattheragāthāvaṇṇanā	...	...	207
5. Susāradattattheragāthāvaṇṇanā	...	...	210
6. Piyañjahattheragāthāvaṇṇanā	...	...	212
7. Hatthārohaputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	214
8. Meṇḍasirattheragāthāvaṇṇanā	...	...	216
9. Rakkhitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	217
10. Uggattheragāthāvaṇṇanā	...	...	219

9. Navamavagga

1. Samitiguttattheragāthāvaṇṇanā	...	...	221
2. Kassapattheragāthāvaṇṇanā	...	...	223
3. Sīhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	225
4. Nītattheragāthāvaṇṇanā	...	...	227
5. Sunāgattheragāthāvaṇṇanā	...	...	229
6. Nāgitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	231
7. Paviṭṭhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	233
8. Ajjunattheragāthāvaṇṇanā	...	...	234

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၄-ဝိမလကောဏ္ဍညတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၂
၅-ဥက္ခေပကတဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၄
၆-မေဃိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၇
၇-ဧကဓမ္မသဝနီယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၀
၈-ဧကုဒါနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၂
၉-ဆန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၅
၁၀-ပုဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၇

၈-အဋ္ဌမဝဂ္ဂ

၁-ဝစ္ဆပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၀
၂-အာတုမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၂
၃-မာဏဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၄
၄-သုယာမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၇
၅-သုသာရဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၀
၆-ပိယဉ္ဇဟတ္ထေရဂါယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၂
၇-ဟတ္ထာရောဟပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၄
၈-မေဏ္ဍသိရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၆
၉-ရက္ခိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၇
၁၁-ဥဂ္ဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၉

၉-နဝမဝဂ္ဂ

၁-သမိတိဂုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၁
၂-ကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၃
၃-သီဟတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၅
၄-နီတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၇
၅-သုနာဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၉
၆-နာဂိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၇-ပဝိဋ္ဌတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၈-အဇ္ဇုနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka

9. (Paṭhama) devasabhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	236
10. Sāmidattattheragāthāvaṇṇanā	...	...	238

10. Dasamavagga

1. Paripuṇṇakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	240
2. Vijayattheragāthāvaṇṇanā	...	...	242
3. Erakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	243
4. Mettajittheragāthāvaṇṇanā	...	...	246
5. Cakkhupālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	247
6. Khaṇḍasumanattheragāthāvaṇṇanā	...	...	250
7. Tissattheragāthāvaṇṇanā	...	...	252
8. Abhayattheragāthāvaṇṇanā	...	...	254
9. Uttiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	256
10. (Dutiya) devasabhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	258

11. Ekādasamavagga

1. Belaṭṭhānikattheragāthāvaṇṇanā	...	...	259
2. Setucchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	261
3. Bandhurattheragāthāvaṇṇanā	...	...	263
4. Khitakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	265
5. Malitavambhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	267
6. Suhemantattheragāthāvaṇṇanā	...	...	269
7. Dhammasavattheragāthāvaṇṇanā	...	...	272
8. Dhammasavapituttheragāthāvaṇṇanā	...	...	273
9. Saṁgharakkhitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	274
10. Usabhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	276

12. Dvādasamavagga

1. Jentattheragāthāvaṇṇanā	...	...	278
2. Vacchagottattheragāthāvaṇṇanā	...	...	281

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

၉-(ပဌမ)ဒေဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၆
၁၀-သာမိဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၈

၁၀-ဒသမဝဂ္ဂ

၁-ပရိပုဏ္ဏကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၀
၂-ဝိဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၃-ဧရကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၃
၄-မေတ္တဇိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၆
၅-စက္ခုပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၇
၆-ခဏ္ဍသုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	...	....	၂၅၀
၇-တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၂
၈-အဘယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၄
၉-ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၆
၁၀-(ဒုတိယ)ဒေဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈

၁၁-ဧကာဒသမဝဂ္ဂ

၁-ဗေလဋ္ဌာနိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၉
၂-သေတုစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၁
၃-ဗန္ဓုရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၃
၄-ခိတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၅
၅-မလိတဝမ္ဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၇
၆-သုဟေမန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၉
၇-ဓမ္မသဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၂
၈-ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၃
၉-သံဃရက္ခိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	...	...	၂၇၄
၁၀-ဥသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	...	၂၇၆

၁၂-ဒွါဒသမဝဂ္ဂ

၁-ဇေန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၈
၂-ဝစ္ဆဂေါတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၁

Mātikā			Piṭṭhaṅka
3. Vanavacchattheragāthāvaṇṇanā	...	...	282
4. Adhimuttattheragāthāvaṇṇanā	...	...	284
5. Mahānāmattheragāthāvaṇṇanā	...	...	288
6. Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	291
7. Yasattheragāthāvaṇṇanā	...	...	295
8. Kimilattheragāthāvaṇṇanā	...	...	298
9. Vajjiputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	300
10. Isidattattheragāthāvaṇṇanā	...	...	302

2. Dukanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Uttarattheragāthāvaṇṇanā	...	...	304
2. Piṇḍolabhāradvājattheragāthāvaṇṇanā	...	...	310
3. Valliyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	313
4. Gaṅgātīriyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	315
5. Ajinattheragāthāvaṇṇanā	...	...	317
6. Meḷajinattheragāthāvaṇṇanā	...	...	320
7. Rādhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	321
8. Surādhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	323
9. Gotamattheragāthāvaṇṇanā	...	...	324
10. Vasabhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	326

2. Dutiyavagga

1. Mahācundattheragāthāvaṇṇanā	...	...	331
2. Jotidāsattheragāthāvaṇṇanā	...	...	334
3. Heraññakānittheragāthāvaṇṇanā	...	...	337
4. Somamittattheragāthāvaṇṇanā	...	...	339
5. Sabbamittattheragāthāvaṇṇanā	...	...	341
6. Mahākāḷattheragāthāvaṇṇanā	...	...	344

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၃-ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၂
၄-အဓိမုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၄
၅-မဟာနာမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၈
၆-ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၁
၇-ယသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၅
၈-ကိမိလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၈
၉-ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၀
၁၀-ဣသိဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	...	၃၀၂

၂-ဒုကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-ဥတ္တရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၄
၂-ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၀
၃-ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၃
၄-ဂင်္ဂါတီရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၅
၅-အဇိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၇
၆-မေဠဇိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀
၇-ရာဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၁
၈-သုရာဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၃
၉-ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၁၀-ဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၆

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-မဟာစုန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၂-ဇောတိဒါသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄
၃-ဟေရညကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၇
၄-သောမမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၉
၅-သဗ္ဗမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၁
၆-မဟာကာဠတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
7. Tissattheragāthāvaṇṇanā	...	...	346
8. Kimilattheragāthāvaṇṇanā	...	...	350
9. Nandattheragāthāvaṇṇanā	...	...	351
10. Sirimattheragāthāvaṇṇanā	...	...	355

3. Tatiyavagga

1. Uttarattheragāthāvaṇṇanā	...	...	361
2. Bhaddajittheragāthāvaṇṇanā	...	...	363
3. Sobhitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	367
4. Valliyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	371
5. Vītasokattheragāthāvaṇṇanā	...	...	375
6. Puṇṇamāsattheragāthāvaṇṇanā	...	...	378
7. Nandakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	381
8. Bharatattheragāthāvaṇṇanā	...	...	383
9. Bhāradvājattheragāthāvaṇṇanā	...	...	385
10. Kaṇhadinnattheragāthāvaṇṇanā	...	...	387

4. Catutthavagga

1. Migasirattheragāthāvaṇṇanā	...	...	389
2. Sivakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	391
3. Upavāṇattheragāthāvaṇṇanā	...	...	393
4. Isidinnattheragāthāvaṇṇanā	...	...	399
5. Sambulakaccānattheragāthāvaṇṇanā	...	...	401
6. Nitakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	403
7. Soṇapoṭiriyaputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	404
8. Nisabhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	406
9. Usabhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	408
10. Kappaṭakurattheragāthāvaṇṇanā	...	...	409

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၇-တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၆
၈-ကိမိလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	...	....	၃၅၀
၉-နန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၁
၁၀-သိရိမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၅

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-ဥတ္တရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၁
၂-ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၃
၃-သောဘိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၇
၄-ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၁
၅-ဝီတသောကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၅
၆-ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၈
၇-နန္ဒကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၁
၈-ဘရတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၃
၉-ဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၅
၁၀-ကဏှဒိန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၇

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-မိဂသိရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၉
၂-သိဝကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၁
၃-ဥပဝါဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	...:	၃၉၃
၄-ဣသိဒိန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၉
၅-သမ္ဗုလကစ္စာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၁
၆-နိတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၃
၇-သောဏပေါဋိရိယပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ		....	၄၀၄
၈-နိသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၆
၉-ဥသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၈
၁၀-ကပ္ပဋကုရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	...	၄၀၉

Mātikā			Piṭṭhaṅka

5. Pañcamavagga

1. Kumārakassapattheragāthāvaṇṇanā	...	...	412
2. Dhammapālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	416
3. Brahmālittheragāthāvaṇṇanā	...	...	418
4. Mogharājattheragāthāvaṇṇanā	...	...	420
5. Visākhapañcālaputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	423
6. Cūḷakattheragāthāvaṇṇanā	...	...	425
7. Anūpamattheragāthāvaṇṇanā	...	...	428
8. Vajjitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	430
9. Sandhitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	431

3. Tikanipāta

1. Aṅgaṇikabhāradvājattheragāthāvaṇṇanā	...	...	434
2. Paccayattheragāthāvaṇṇanā	...	...	437
3. Bākulattheragāthāvaṇṇanā	...	...	439
4. Dhaniyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	444
5. Mātaṅgaputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	446
6. Khujjasobhitattheragāthāvaṇṇanā	...	...	449
7. Vāraṇattheragāthāvaṇṇanā	...	...	452
8. Vassikattheragāthāvaṇṇanā	...	...	455
9. Yasojattheragāthāvaṇṇanā	...	...	457
10. Sāṭimattiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	460
11. Upālittheragāthāvaṇṇanā	...	...	463
12. Uttarapālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	476
13. Abhibhūtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	478
14. Gotamattheragāthāvaṇṇanā	...	...	480
15. Hāritattheragāthāvaṇṇanā	...	...	483
16. Vimalattheragāthāvaṇṇanā	...	...	484

Theragāthā-aṭṭhakathāya paṭhamabhāge mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-ကုမာရကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၁၂
၂-ဓမ္မပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၁၆
၃-ဗြဟ္မာလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၁၈
၄-မောဃရာဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂၀
၅-ဝိသာခပဉ္စာလပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂၃
၆-စူဠကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂၅
၇-အနူပမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂၈
၈-ဝဇ္ဇိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၃၀
၉-သန္ဓိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၃၁

၃-တိကနိပါတ

၁-အင်္ဂဏိကဘာရဒ္ဝါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၃၄
၂-ပစ္စယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၃၇
၃-ဗာကုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၃၉
၄-ဓနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄၄
၅-မာတင်္ဂပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄၆
၆-ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄၉
၇-ဝါရဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၅၂
၈-ဝဿိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၅၅
၉-ယသောဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၅၇
၁၀-သာဋိမတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆၀
၁၁-ဥပါလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆၃
၁၂-ဥတ္တရပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၇၆
၁၃-အဘိဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၇၈
၁၄-ဂောတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈၀
၁၅-ဟာရိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈၃
၁၆-ဝိမလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈၄

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Theragāthā-aṭṭhakathā

(Paṭhamo bhāgo)

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Mahākāruṇikaṁ **Nāthaṁ,** ñeyyasāgarapāraguṁ.
Vande nipuṇagambhīra[1], vicitra[2]nayadesanaṁ.

Vijjācaraṇasampannā, yena niyyanti[3] lokato.
Vande tamuttamaṁ **dhammaṁ**, Sammāsambuddhapūjitaṁ.

Sīlādiguṇasampanno, ṭhito maggaphalesu yo.
Vande **ariyasaṁghaṁ** taṁ, puññakkhettaṁ anuttaraṁ.

Vandanājanitaṁ puññaṁ, iti yaṁ ratanattaye.
Hatantarāyo sabbattha, hutvāhaṁ tassa tejasā.

Yā tā subhūti-ādīhi, katakiccehi tādihi.
Therehi bhāsitā gāthā, therīhi ca nirāmisā.

Udānanādavidhinā[4], gambhīrā nipuṇā subhā.
Suññatāpaṭisaṁyuttā, ariyadhammappakāsikā.

Theragāthāti nāmena, **Therīgāthā**ti tādino.
Yā Khuddakanikāyamhi, saṅgāyiṁsu Mahesayo.

---

1. Nipuṇagambhīraṁ (Sī)
2. Vicitta (Sī)
3. Nīyanti (Sī)
4. Udānādividhinā ceva (Sī), udānādividhinā (Ka)

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ

(ပဌမော ဘာဂေါ)

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

မဟာကာရုဏိကံ **နာထံ**၊ ဉေယျသာဂရပါရဂုံ။
ဝန္ဒေ နိပုဏဂမ္ဘီရ[၁]-ဝိစိတြ[၂]နယဒေသနံ။

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ၊ ယေန နိယျန္တိ[၃] လောကတော။
ဝန္ဒေ တမုတ္တမံ **ဓမ္မံ**၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပူဇိတံ။

သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဌိတော မဂ္ဂဖလေသု ယော။
ဝန္ဒေ **အရိယသံဃံ** တံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ။

ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ၊ ဣတိ ယံ ရတနတ္တယေ။
ဟတန္တရာယော သဗ္ဗတ္ထ၊ ဟုတွာဟံ တဿ တေဇသာ။

ယာ တာ သုဘူတိအာဒီဟိ၊ ကတကိစ္စေဟိ တာဒိဟိ။
ထေရေဟိ ဘာသိတာ ဂါထာ၊ ထေရီဟိ စ နိရာမိသာ။

ဥဒါနနာဒဝိဓိနာ[၄]၊ ဂမ္ဘီရာ နိပုဏာ သုဘာ။
သုညတာပဋိသံယုတ္တာ၊ အရိယဓမ္မပ္ပကာသိကာ။

ထေရဂါထာတိ နာမေန၊ **ထေရီဂါထာ**တိ တာဒိနော။
ယာ ခုဒ္ဒကနိကာယမှိ၊ သင်္ဂါယိံသု မဟေသယော။

၁-နိပုဏဂမ္ဘီရံ (သီ)
၂-ဝိစိတ္တ (သီ)
၃-နီယန္တိ (သီ)
၄-ဥဒါနာဒိဝိဓိနာ စေဝ (သီ)၊ ဥဒါနာဒိဝိဓိနာ (က)

Tāsaṁ gambhīrañāṇehi, ogāhetabbabhāvato.
Kiñcāpi dukkarā[1] kātuṁ, **atthasaṁvaṇṇanā** mayā.

Sahasaṁvaṇṇanaṁ yasmā, dharate Satthu sāsanaṁ.
Pubbācariyasīhānaṁ, tiṭṭhateva vinicchayo.

Tasmā taṁ avalambitvā, ogāhetvāna pañcapi.
Nikāye upanissāya, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.

Suvisuddhaṁ asaṁkiṇṇaṁ, nipuṇatthavinicchayaṁ.
Mahāvihāravāsīnaṁ, samayaṁ avilomayaṁ.

Yāsaṁ attho duviññeyyo, anupubbikathaṁ[2] vinā.
Tāsaṁ tañca vibhāvento, dīpayanto vinicchayaṁ.

Yathābalaṁ karissāmi, atthasaṁvaṇṇanaṁ subhaṁ.
Sakkaccaṁ Theragāthānaṁ, Therīgāthānameva ca.

Iti ākaṅkhamānassa, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Tadatthaṁ vibhajantassa, nisāmayatha sādhavoti.

Kā panetā **Theragāthā Therīgāthā** ca? Kathañca pavattāti? Kāmañcāyamattho gāthāsu vuttoyeva, pākaṭakaraṇatthaṁ[3] pana punapi vuccate—tattha Theragāthā tāva Subhūtittherādīhi bhāsitā. Yā hi te attanā yathādhigataṁ maggaphalasukhaṁ paccavekkhitvā kāci udānavasena, kāci attano samāpattivihārapaccavekkhaṇavasena, kāci pucchāvasena, kāci parinibbānasamaye sāsanassa niyyānikabhāvavibhāvanavasena abhāsiṁsu, tā sabbā saṅgītikāle ekajjhaṁ katvā "Theragāthā" icceva dhammasaṅgāhakehi saṅgītā. Therīgāthā pana theriyo uddissa desitā.

Tā pana Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakanti tīsu piṭakesu Suttantapiṭakapariyāpannā. Dīghanikāyo Majjhimanikāyo Saṁyuttanikāyo Aṅguttaranikāyo Khuddakanikāyoti pañcasu nikāyesu Khuddakanikāyapariyāpannā, Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ

1. Dukkaraṁ (Sī) 2. Ānupubbīkathaṁ (Sī) 3. Pākaṭabhāvakaraṇatthaṁ (Sī, Ka)

တာသံ ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ၊ ဩဂါဟေတဗ္ဗဘာဝတော။
ကိဉ္စာပိ ဒုက္ကရာ[1] ကာတုံ၊ **အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ** မယာ။

သဟသံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ၊ ဓရတေ သတ္ထု သာသနံ။
ပုဗ္ဗာစရိယသီဟာနံ၊ တိဋ္ဌတေဝ ဝိနိစ္ဆယော။

တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ၊ ဩဂါဟေတွာန ပဉ္စပိ။
နိကာယေ ဥပနိဿာယ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။

သုဝိသုဒ္ဓံ အသံကိဏ္ဏံ၊ နိပုဏတ္ထဝိနိစ္ဆယံ။
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ သမယံ အဝိလောမယံ။

ယာသံ အတ္ထော ဒုဝိညေယျော၊ အနုပုဗ္ဗိကထံ[2] ဝိနာ။
တာသံ တဉ္စ ဝိဘာဝေန္တော၊ ဒီပယန္တော ဝိနိစ္ဆယံ။

ယထာဗလံ ကရိဿာမိ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနံ သုဘံ။
သက္ကစ္စံ ထေရဂါထာနံ၊ ထေရီဂါထာနမေဝ စ။

ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ၊ သဒ္ဓမ္မဿ စိရဋ္ဌိတိံ။
တဒတ္ထံ ဝိဘဇန္တဿ၊ နိသာမယထ သာဓဝေါတိ။

ကာ ပနေတာ **ထေရဂါထာ ထေရီဂါထာ** စ? ကထဉ္စ ပဝတ္တာတိ? ကာမဉ္စာယမတ္ထော ဂါထာသု ဝုတ္တောယေဝ၊ ပါကဋကရဏတ္ထံ[3] ပန ပုနပိ ဝုစ္စတေ—တတ္ထ ထေရဂါထာ တာဝ သုဘူတိတ္ထေရာဒီဟိ ဘာသိတာ။ ယာ ဟိ တေ အတ္တနာ ယထာဓိဂတံ မဂ္ဂဖလသုခံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကာစိ ဥဒါနဝသေန, ကာစိ အတ္တနော သမာပတ္တိဝိဟာရပစ္စဝေက္ခဏဝသေန, ကာစိ ပုစ္ဆာဝသေန, ကာစိ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝဝိဘာဝနဝသေန အဘာသိံသု၊ တာ သဗ္ဗာ သင်္ဂီတိကာလေ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ "ထေရဂါထာ"ဣစ္စေဝ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ သင်္ဂီတာ။ ထေရီဂါထာ ပန ထေရိယော ဥဒ္ဒိဿ ဒေသိတာ။

တာ ပန ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ တီသု ပိဋကေသု သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နာ။ ဒီဃနိကာယော မဇ္ဈိမနိကာယော သံယုတ္တနိကာယော အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ပဉ္စသု နိကာယေသု ခုဒ္ဒကနိကာယပရိယာပန္နာ၊ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ

၁-ဒုက္ကရံ (သီ) ၂-အာနုပုဗ္ဗီကထံ (သီ) ၃-ပါကဋဘာဝကရဏတ္ထံ (သီ၊ က)

itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallanti navasu sāsanaṅgesu Gāthaṅgasaṅgahaṁ gathā.

> "Dvāsīti[1] Buddhato gaṇhiṁ, dvesahassāni bhikkhuto.
> Caturāsītisahassāni, ye me dhammā pavattino"ti—

evaṁ Dhammabhaṇḍāgārikena paṭiññātesu caturāsītiyā dhammakkhandhasahassesu Katipayadhammakkhandhasaṅgahaṁ gatā.

Tattha Theragāthā tāva nipātato Ekanipāto ekuttaravasena yāva Cuddasanipātāti Cuddasanipāto Soḷasanipāto Vīsatinipāto Tiṁsanipāto[2] Cattālīsanipāto Paññāsanipāto Saṭṭhinipāto Sattatinipātoti ( )[3] Ekavīsatinipātasaṅgahā. Nipātanaṁ[4] nikkhipananti nipāto. Eko ekeko gāthānaṁ nipāto nikkhepo etthāti Ekanipāto. Iminā nayena sesesupi attho veditabbo.

Tattha Ekanipāte dvādasa vaggā. Ekekasmiṁ vagge dasa dasa katvā vīsuttarasataṁ therā, tattikā eva gāthā. Vuttaṁ hi—

> "Vīsuttarasataṁ therā, katakiccā anāsavā.
> Ekakamhi[5] Nipātamhi, susaṅgītā Mahesibhī"ti.

Dukanipāte ekūnapaññāsa therā, aṭṭhanavuti gāthā, Tikanipāte soḷasa therā, aṭṭhacattālīsa gāthā, Catukkanipāte terasa therā, dvepaññāsa gāthā, Pañcakanipāte dvādasa therā, saṭṭhi gāthā, Chakkanipāte cuddasa therā, caturāsīti gāthā, Sattakanipāte pañca therā, pañcatiṁsa gāthā, Aṭṭhakanipāte tayo therā, catuvīsati gāthā, Navakanipāte eko thero, nava gāthā, Dasanipāte satta therā, sattati gāthā, Ekādasanipāte eko thero, ekādasa gāthā, Dvādasanipāte dve therā, catuvīsati gāthā, Terasanipāte eko thero, terasa gāthā, Cuddasanipāte dve therā, aṭṭhavīsati gāthā, pannarasanipāto natthi, Soḷasanipāte dve therā, dvattiṁsa gāthā, Vīsatinipāte dasa therā, pañcacattālīsādhikāni dve gāthāsatāni, Tiṁsanipāte tayo therā, sataṁ pañca ca gāthā, Cattālīsanipāte

1. Dvāsītiṁ (Sī) 2. Tiṁsatinipāto (Sī) 3. (Ime sattanipātā) (Ka)
4. Nipatanaṁ (Sī) 5. Ekekamhi (Ka)

ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လန္တိ နဝသု သာသနင်္ဂေသု ဂါထင်္ဂသင်္ဂဟံ ဂတာ။

> “ဒွါသီတိ[၁] ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ၊ ဒွေသဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။
> စတုရာသီတိသဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော”တိ—

ဧဝံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ပဋိညာတေသု စတုရာသီတိယာ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု ကတိပယဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟံ ဂတာ။

တတ္ထ ထေရဂါထာ တာဝ နိပါတတော ဧကနိပါတော ဧကုတ္တရဝသေန ယာဝ စုဒ္ဒသနိပါတာတိ စုဒ္ဒသနိပါတော သောဠသနိပါတော ဝီသတိနိပါတော တိံသနိပါတော[၂] စတ္တာလီသနိပါတော ပညာသနိပါတော သဋ္ဌိနိပါတော သတ္တတိနိပါတောတိ ( )[၃] ဧကဝီသတိနိပါတသင်္ဂဟာ။ နိပါတနံ[၄] နိက္ခိပနန္တိ နိပါတော။ ဧကော ဧကေကော ဂါထာနံ နိပါတော နိက္ခေပေါ ဧတ္ထာတိ ဧကနိပါတော။ ဣမိနာ နယေန သေသေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ ဧကနိပါတေ ဒွါဒသ ဝဂ္ဂါ။ ဧကေကသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ဒသ ဒသ ကတွာ ဝီသုတ္တရသတံ ထေရာ, တတ္တိကာ ဧဝ ဂါထာ။ ဝုတ္တံ ဟိ—

> “ဝီသုတ္တရသတံ ထေရာ၊ ကတကိစ္စာ အနာသဝါ။
> ဧကကမှိ[၅] နိပါတမှိ၊ သုသင်္ဂီတာ မဟေသိဘီ”တိ။

ဒုကနိပါတေ ဧကူနပညာသ ထေရာ, အဋ္ဌနဝုတိ ဂါထာ၊ တိကနိပါတေ သောဠသ ထေရာ, အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဂါထာ၊ စတုက္ကနိပါတေ တေရသ ထေရာ, ဒွေပညာသ ဂါထာ၊ ပဉ္စကနိပါတေ ဒွါဒသ ထေရာ, သဋ္ဌိ ဂါထာ၊ ဆက္ကနိပါတေ စုဒ္ဒသ ထေရာ, စတုရာသီတိ ဂါထာ၊ သတ္တကနိပါတေ ပဉ္စ ထေရာ, ပဉ္စတိံသ ဂါထာ၊ အဋ္ဌကနိပါတေ တယော ထေရာ, စတုဝီသတိ ဂါထာ၊ နဝကနိပါတေ ဧကော ထေရော, နဝ ဂါထာ၊ ဒသနိပါတေ သတ္တ ထေရာ, သတ္တတိ ဂါထာ၊ ဧကာဒသနိပါတေ ဧကော ထေရော, ဧကာဒသ ဂါထာ၊ ဒွါဒသနိပါတေ ဒွေ ထေရာ, စတုဝီသတိ ဂါထာ၊ တေရသနိပါတေ ဧကော ထေရော, တေရသ ဂါထာ၊ စုဒ္ဒသနိပါတေ ဒွေ ထေရာ, အဋ္ဌဝီသတိ ဂါထာ၊ ပန္နရသနိပါတော နတ္ထိ၊ သောဠသနိပါတေ ဒွေ ထေရာ, ဒွတ္တိံသ ဂါထာ၊ ဝီသတိနိပါတေ ဒသ ထေရာ, ပဉ္စစတ္တာလီသာဓိကာနိ ဒွေ ဂါထာသတာနိ၊ တိံသနိပါတေ တယော ထေရာ, သတံ ပဉ္စ စ ဂါထာ၊ စတ္တာလီသနိပါတေ

၁-ဒွါသီတိံ (သီ) ၂-တိံသတိနိပါတော (သီ) ၃-(ဣမေ သတ္တနိပါတာ) (က)
၄-နိပတနံ (သီ) ၅-ဧကေကမှိ (က)

eko thero, dvecattālīsa gāthā, Paññāsanipāte eko thero, pañcapaññāsa gāthā, Saṭṭhinipāte eko thero, aṭṭhasaṭṭhi gāthā, Sattatinipāte[1] eko thero, ekasattati gāthā. Sampiṇḍetvā pana dvesatāni catusaṭṭhi ca therā, sahassaṁ tīṇi satāni saṭṭhi ca gāthāti. Vuttampi cetaṁ—

“Sahassaṁ honti tā gāthā, tīṇi saṭṭhi satāni ca.
Therā ca dve satā saṭṭhi, cattāro ca pakāsitā”ti.

Therīgāthā pana Ekanipāto ekuttaravasena yāva Navanipātāti Navanipāto Ekādasanipāto Dvādasanipāto Soḷasanipāto Vīsatinipāto Tiṁsanipāto[2] Cattālīsanipāto Mahānipātoti Soḷasanipātasaṅgahā. Tattha Ekanipāte aṭṭhārasa theriyo, aṭṭhāraseva gāthā, Dukanipāte dasa theriyo, vīsati gāthā, Tikanipāte aṭṭha theriyo, catuvīsati gāthā, Catukkanipāte ekā therī, catasso gāthā, Pañcakanipāte dvādasa theriyo saṭṭhi gāthā, Chakkanipāte aṭṭha theriyo, aṭṭhacattālīsa gāthā, Sattanipāte tisso theriyo, ekavīsati gāthā, Aṭṭha nipātato paṭṭhāya yāva Soḷasanipātā ekekā theriyo taṁtaṁnipātaparimāṇā gāthā, Vīsatinipāte pañca theriyo, aṭṭhārasasatagāthā[3], Tiṁsanipāte ekā therī, catuttiṁsa gāthā, Cattālīsanipāte ekā therī, aṭṭhacattālīsa gāthā, Mahānipātepi ekā therī, pañcasattati gāthā. Evamettha Nipātānaṁ gāthāvaggānaṁ[4] gāthānañca parimāṇaṁ veditabbaṁ.

1. Sattatinipātepi (Sī, Ka)
2. Tiṁsatinipāto (Sī)
3. Catasso theriyo sattanavutigāthā (Sī, Ka)
4. Idaṁ padaṁ Sī-Ka-potthakesu na dissati.

ဧကော ထေရော, ဒွေစတ္တာလီသ ဂါထာ၊ ပညာသနိပါတေ ဧကော ထေရော, ပဉ္စပညာသ ဂါထာ၊ သဋ္ဌိနိပါတေ ဧကော ထေရော, အဋ္ဌသဋ္ဌိ ဂါထာ၊ သတ္တတိနိပါတေ[၁] ဧကော ထေရော, ဧကသတ္တတိ ဂါထာ။ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ပန ဒွေသတာနိ စတုသဋ္ဌိ စ ထေရာ, သဟဿံ တီဏိ သတာနိ သဋ္ဌိ စ ဂါထာတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“သဟဿံ ဟောန္တိ တာ ဂါထာ၊ တီဏိ သဋ္ဌိ သတာနိ စ။
ထေရာ စ ဒွေ သတာ သဋ္ဌိ၊ စတ္တာရော စ ပကာသိတာ”တိ။

ထေရီဂါထာ ပန ဧကနိပါတော ဧကုတ္တရဝသေန ယာဝ နဝနိပါတာတိ နဝနိပါတော ဧကာဒသနိပါတော ဒွါဒသနိပါတော သောဠသနိပါတော ဝီသတိနိပါတော တိံသနိပါတော[၂] စတ္တာလီသနိပါတော မဟာနိပါတောတိ သောဠသနိပါတသင်္ဂဟာ။ တတ္ထ ဧကနိပါတေ အဋ္ဌာရသ ထေရိယော, အဋ္ဌာရသေဝ ဂါထာ၊ ဒုကနိပါတေ ဒသ ထေရိယော, ဝီသတိ ဂါထာ၊ တိကနိပါတေ အဋ္ဌ ထေရိယော, စတုဝီသတိ ဂါထာ၊ စတုက္ကနိပါတေ ဧကာ ထေရီ, စတဿော ဂါထာ၊ ပဉ္စကနိပါတေ ဒွါဒသ ထေရိယော သဋ္ဌိ ဂါထာ၊ ဆက္ကနိပါတေ အဋ္ဌ ထေရိယော, အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဂါထာ၊ သတ္တကနိပါတေ တိဿော ထေရိယော, ဧကဝီသတိ ဂါထာ၊ အဋ္ဌ နိပါတတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သောဠသနိပါတာ ဧကေကာ ထေရိယော တံတံနိပါတပရိမာဏာ ဂါထာ၊ ဝီသတိနိပါတေ ပဉ္စ ထေရိယော, အဋ္ဌာရသသတဂါထာ[၃]၊ တိံသနိပါတေ ဧကာ ထေရီ, စတုတ္တိံသ ဂါထာ၊ စတ္တာလီသနိပါတေ ဧကာ ထေရီ, အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဂါထာ၊ မဟာနိပါတေပိ ဧကာ ထေရီ, ပဉ္စသတ္တတိ ဂါထာ။ ဧဝမေတ္ထ နိပါတာနံ ဂါထာဝဂ္ဂါနံ[၄] ဂါထာနဉ္စ ပရိမာဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-သတ္တတိနိပါတေပိ (သီ၊ က)
၂-တိံသတိနိပါတော (သီ)
၃-စတဿော ထေရိယော သတ္တနဝုတိဂါထာ (သီ၊ က)
၄-ဣဒံ ပဒံ သီ၊ ကပေါတ္ထကေသု န ဒိဿတိ။

Nidānagāthāvaṇṇanā

Evaṁ paricchinnaparimāṇāsu panetāsu Theragāthā ādi. Tatthāpi—

“Sīhānaṁva nadantānaṁ, dāṭhīnaṁ girigabbhare.
Suṇātha bhāvitattānaṁ, gāthā atthūpanāyikā[1]”ti—

ayaṁ paṭhamamahāsaṅgītikāle āyasmatā Ānandena tesaṁ therānaṁ thomanatthaṁ bhāsitā gāthā ādi. Tattha **sīhānan**ti sīhasaddo “sīho bhikkhave migarājā”ti-ādīsu[2] migarāje āgato. “Atha kho Sīho senāpati yena Bhagavā tenupasaṅkamī”ti-ādīsu[3] paññattiyaṁ. “Sīhoti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti-ādīsu[4] Tathāgate. Tattha yathā[5] Tathāgate sadisakappanāya āgato, evaṁ idhāpi sadisakappanāvaseneva veditabbo, tasmā **sīhānaṁvā**ti sīhānaṁ iva. Sandhivasena saralopo “evaṁsa te”ti-ādīsu[6] viya. Tattha **ivā**ti nipātapadaṁ. **Suṇāthā**ti ākhyātapadaṁ. Itarāni nāmapadāni. **Sīhānaṁvā**ti ca sambandhe sāmivacanaṁ. Kāmañcettha sambandhī sarūpato na vutto, atthato pana vuttova hoti. Yathā hi “oṭṭhasseva mukhaṁ etassā”ti vutte oṭṭhassa mukhaṁ viya mukhaṁ etassāti ayamattho vutto eva hoti, evamidhāpi “sīhānaṁvā”ti vutte sīhānaṁ nādo viyāti ayamattho vutto eva hoti. Tattha mukhasaddasannidhānaṁ hotīti ce, idhāpi “nadantānan”ti padasannidhānato[7], tasmā **sīhānaṁvā**ti nidassanavacanaṁ[8]. **Nadantānan**ti tassa nidassitabbena sambandhadassanaṁ. **Dāṭhīnan**ti tabbisesanaṁ. **Girigabbhare**ti tassa pavattiṭṭhānadassanaṁ. **Suṇāthā**ti savane niyojanaṁ. **Bhāvitattānan**ti sotabbassa pabhavadassanaṁ. **Gāthā**ti sotabbavatthudassanaṁ. **Atthūpanāyikā**ti tabbisesanaṁ. Kāmañcettha “sīhānaṁ nadantānaṁ dāṭhīnan”ti pulliṅgavasena āgataṁ[9], liṅgaṁ pana parivattetvā “sīhīnan”ti-ādinā itthiliṅgavasenāpi attho veditabbo. Ekasesavasena vā sīhā ca sīhiyo ca sīhā, tesaṁ

1. Attūpanāyikā (Sī)
2. Aṁ 1. 342 piṭṭhe.
3. Aṁ 2. 32 piṭṭhe.
4. Aṁ 2. 107; Aṁ 3. 282 piṭṭhesu.
5. Ādīsu yattha Tathāgateva vuttaṁ, yathā (Sī)
6. Ma 1. 12 piṭṭhe.
7. Padasannidhānaṁ (?)
8. Nidassanavacanametaṁ(Sī)
9. Āgatānaṁ (Sī)

နိဒါနဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပရိစ္ဆိန္နပရိမာဏာသု ပနေတာသု ထေရဂါထာ အာဒိ။ တတ္ထာပိ—

“သီဟာနံဝ နဒန္တာနံ၊ ဒါဌီနံ ဂိရိဂဗ္ဘရေ။
သုဏာထ ဘာဝိတတ္တာနံ၊ ဂါထာ အတ္ထူပနာယိကာ[၁]”တိ—

အယံ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန တေသံ ထေရာနံ ထောမနတ္ထံ ဘာသိတာ ဂါထာ အာဒိ။ တတ္ထ **သီဟာနန္တိ** သီဟသဒ္ဒေါ “သီဟော ဘိက္ခဝေ မိဂရာဇာ”တိအာဒီသု[၂] မိဂရာဇေ အာဂတော။ “အထ ခေါ သီဟော သေနာပတိ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ”တိအာဒီသု[၃] ပညတ္တိယံ။ “သီဟောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိအာဒီသု[၄] တထာဂတေ။ တတ္ထ ယထာ[၅] တထာဂတေ သဒိသကပ္ပနာယ အာဂတော၊ ဧဝံ ဣဓာပိ သဒိသကပ္ပနာဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တသ္မာ **သီဟာနံဝါ**တိ သီဟာနံ ဣဝ။ သန္ဓိဝသေန သရလောပေါ “ဧဝံသ တေ”တိအာဒီသု[၆] ဝိယ။ တတ္ထ **ဣဝါ**တိ နိပါတပဒံ။ **သုဏာထာ**တိ အာချာတပဒံ။ ဣတရာနိ နာမပဒါနိ။ **သီဟာနံဝါ**တိ စ သမ္ဗန္ဓေ သာမိဝစနံ။ ကာမဉ္စေတ္ထ သမ္ဗန္ဓီ သရူပတော န ဝုတ္တော၊ အတ္ထတော ပန ဝုတ္တောဝ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ “ဩဋ္ဌဿေဝ မုခံ ဧတဿာ”တိ ဝုတ္တေ ဩဋ္ဌဿ မုခံ ဝိယ မုခံ ဧတဿာတိ အယမတ္ထော ဝုတ္တော ဧဝ ဟောတိ၊ ဧဝမိဓာပိ “သီဟာနံဝါ”တိ ဝုတ္တေ သီဟာနံ နာဒေါ ဝိယာတိ အယမတ္ထော ဝုတ္တော ဧဝ ဟောတိ။ တတ္ထ မုခသဒ္ဒသန္နိဓာနံ ဟောတီတိ စေ၊ ဣဓာပိ “နဒန္တာန”န္တိ ပဒသန္နိဓာနတော[၇]၊ တသ္မာ **သီဟာနံဝါ**တိ နိဒဿနဝစနံ[၈]။ **နဒန္တာနန္တိ** တဿ နိဒဿိတဗ္ဗေန သမ္ဗန္ဓဒဿနံ။ **ဒါဌီနန္တိ** တဗ္ဗိသေသနံ။ **ဂိရိဂဗ္ဘရေ**တိ တဿ ပဝတ္တိဋ္ဌာနဒဿနံ။ **သုဏာထာ**တိ သဝနေ နိယောဇနံ။ **ဘာဝိတတ္တာနန္တိ** သောတဗ္ဗဿ ပဘဝဒဿနံ။ **ဂါထာ**တိ သောတဗ္ဗဝတ္ထုဒဿနံ။ **အတ္ထူပနာယိကာ**တိ တဗ္ဗိသေသနံ။ ကာမဉ္စေတ္ထ “သီဟာနံ နဒန္တာနံ ဒါဌီန”န္တိ ပုလ္လိင်္ဂဝသေန အာဂတံ[၉]၊ လိင်္ဂံ ပန ပရိဝတ္တေတွာ “သီဟီန”န္တိအာဒိနာ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေနာပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧကသေသဝသေန ဝါ သီဟာ စ သီဟိယော စ သီဟာ၊ တေသံ

၁-အတ္တူပနာယိကာ (သီ)
၂-အံ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၂-၃၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၂-၁၀၇၊ အံ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အာဒီသု ယတ္ထ တထာဂတေဝ ဝုတ္တံ၊ ယထာ (သီ)
၆-မ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၇-ပဒသန္နိဓာနံ (?)
၈-နိဒဿနဝစနမေတံ (သီ)
၉-အာဂတာနံ (သီ)

sīhānanti-ādinā sādhāraṇā hetā tisso Nidānagāthā Theragāthānaṁ Therīgāthānañcāti.

Tattha sahanato hananato ca sīho. Yathā hi sīhassa migarañño balavisesayogato sarabhamigamattavaravāraṇāditopi[1] parissayo nāma natthi, vātātapādiparissayampi so sahatiyeva, gocarāya pakkamantopi tejussadatāya mattagandhahatthivanamahiṁ sādike samāgantvā abhīrū achambhī abhibhavati, abhibhavanto ca te aññadatthu hantvā tattha mudumaṁsāni bhakkhayitvā sukheneva viharati, evametepi mahātherā ariyabalavisesayogena sabbesampi parissayānaṁ sahanato, rāgādisaṁkilesabalassa abhibhavitvā hananato pajahanato tejussadabhāvena kutocipi abhīrū achambhī jhānādisukhena viharantīti sahanato hananato ca sīhā viyāti sīhā. Saddatthato pana yathā kantanatthena ādi-antavipallāsato takkaṁ vuccati, evaṁ hiṁsanaṭṭhena sīho veditabbo. Tathā sahanaṭṭhena. Pisodarādipakkhepena[2] Niruttinayena pana vuccamāne vattabbameva natthi.

Atha vā yathā migarājā Kesarasīho attano tejussadatāya ekacārī viharati, na kañci sahāyaṁ paccāsīsati[3], evametepi tejussadatāya vivekābhiratiyā ca ekacārinoti ekacariyaṭṭhenapi sīhā viyāti sīhā, tenāha Bhagavā “sīhaṁvekacaraṁ nāgan”ti[4].

Atha vā asantāsanajavaparakkamādivisesayogato sīhā viyāti sīhā, ete mahātherā. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

> “Dveme bhikkhave asaniyā phalantiyā na santasanti, katame dve, bhikkhu ca khīṇāsavo sīho ca migarājā”ti[5].

Javopi sīhassa aññehi asādhāraṇo, tathā parakkamo. Tathā hi so usabhasatampi laṅghitvā vanamahiṁsādīsu nipatati, potakopi[6] samāno pabhinnamadānampi mattavaravāraṇānaṁ paṭimānaṁ[7]

---

1. Mattavāraṇāditopi (Ka) 2. Sahanatthenāpi, sodarādipaṭikkhepena (Sī)
3. Paccāsiṁsati (Sī), paccāsisati (Ka) 4. Saṁ 1. 15; Khu 1. 304 piṭṭhesu.
5. Aṁ 1. 77 piṭṭhe. 6. Patakopi (Sī) 7. Patamānānaṁ (Sī)

သီဟာနန္တိအာဒိနာ သာဓာရဏာ ဟေတာ တိဿော နိဒါနဂါထာ ထေရဂါထာနံ ထေရီဂါထာနဉ္စာတိ။

တတ္ထ သဟနတော ဟနနတော စ သီဟော။ ယထာ ဟိ သီဟဿ မိဂရညော ဗလဝိသေသယောဂတော သရဘမိဂမတ္တဝရဝါရဏာဒိတောပိ[၁] ပရိဿယော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါတာတပါဒိပရိဿယမ္ပိ သော သဟတိယေဝ၊ ဂေါစရာယ ပက္ကမန္တောပိ တေဇုဿဒတာယ မတ္တဂန္ဓဟတ္ထိဝနမဟိံသာဒိကေ သမာဂန္တွာ အဘီရူ အဆမ္ဘီ အဘိဘဝတိ၊ အဘိဘဝန္တော စ တေ အညဒတ္ထု ဟန္တွာ တတ္ထ မုဒုမံသာနိ ဘက္ခယိတွာ သုခေနေဝ ဝိဟရတိ၊ ဧဝမေတေပိ မဟာထေရာ အရိယဗလဝိသေသယောဂေန သဗ္ဗေသမ္ပိ ပရိဿယာနံ သဟနတော, ရာဂါဒိသံကိလေသဗလဿ အဘိဘဝိတွာ ဟနနတော ပဇဟနတော တေဇုဿဒဘာဝေန ကုတောစိပိ အဘီရူ အဆမ္ဘီ ဈာနာဒိသုခေန ဝိဟရန္တီတိ သဟနတော ဟနနတော စ သီဟာ ဝိယာတိ သီဟာ။ သဒ္ဒတ္ထတော ပန ယထာ ကန္တနတ္ထေန အာဒိအန္တဝိပလ္လာသတော တက္ကံ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဟိံသနဋ္ဌေန သီဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တထာ သဟနဋ္ဌေန။ ပိသောဒရာဒိပက္ခေပေန[၂] နိရုတ္တိနယေန ပန ဝုစ္စမာနေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။

အထ ဝါ ယထာ မိဂရာဇာ ကေသရသီဟော အတ္တနော တေဇုဿဒတာယ ဧကစာရီ ဝိဟရတိ၊ န ကဉ္စိ သဟာယံ ပစ္စာသီသတိ[၃]၊ ဧဝမေတေပိ တေဇုဿဒတာယ ဝိဝေကာဘိရတိယာ စ ဧကစာရိနောတိ ဧကစရိယဋ္ဌေနပိ သီဟာ ဝိယာတိ သီဟာ၊ တေနာဟ ဘဂဝါ “သီဟံဝေကစရံ နာဂ”န္တိ[၄]။

အထ ဝါ အသန္တာသနဇဝပရက္ကမာဒိဝိသေသယောဂတော သီဟာ ဝိယာတိ သီဟာ၊ ဧတေ မဟာထေရာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

> “ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ အသနိယာ ဖလန္တိယာ န သန္တသန္တိ၊ ကတမေ ဒွေ၊ ဘိက္ခု စ ခီဏာသဝေါ သီဟော စ မိဂရာဇာ”တိ[၅]။

ဇဝေါပိ သီဟဿ အညေဟိ အသာဓာရဏော၊ တထာ ပရက္ကမော။ တထာ ဟိ သော ဥသဘသတမ္ပိ လင်္ဃိတွာ ဝနမဟိံသာဒီသု နိပတတိ၊ ပေါတကောပိ[၆] သမာနော ပဘိန္နမဒါနမ္ပိ မတ္တဝရဝါရဏာနံ ပဋိမာနံ[၇]

၁-မတ္တဝါရဏာဒိတောပိ (က) ၂-သဟနတ္ထေနာပိ၊ သောဒရာဒိပဋိက္ခေပေန (သီ)
၃-ပစ္စာသိံသတိ (သီ)၊ ပစ္စာသိသတိ (က) ၄-သံ ၁-၁၅၊ ခု ၁-၃၀၄-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၁-၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ပတကောပိ (သီ) ၇-ပတမာနာနံ (သီ)

bhinditvā dantakaḷīraṁva[1] khādati. Etesaṁ pana ariyamaggajavo iddhijavo ca aññehi asādhāraṇo, sammappadhānaparakkamo ca niratisayo. Tasmā **sīhānaṁvā**ti sīhasadisānaṁ viya. Sīhassa cettha hīnūpamatā[2] daṭṭhabbā, accantavisiṭṭhassa sahanādi-atthassa theresveva labbhanato.

Nadantānanti gajjantānaṁ. Gocaraparakkamatuṭṭhivelādīsu[3] hi yathā sīhā attano āsayato nikkhamitvā vijambhitvā sīhanādaṁ abhītanādaṁ nadanti, evaṁ etepi visayajjhattapaccavekkhaṇa-udānādikālesu imaṁ abhītanādaṁ nadiṁsu. Tena vuttaṁ "sīhānaṁva nadantānan"ti. **Dāṭhīnan**ti dāṭhāvantānaṁ. Pasaṭṭhadāṭhīnaṁ[4], atisayadāṭhānanti vā attho. Yathā hi sīhā ativiya daḷhānaṁ tikkhānañca catunnaṁ dāṭhānaṁ balena paṭipakkhaṁ[5] abhibhavitvā attano manorathaṁ matthakaṁ pūrenti[6], evametepi catunnaṁ ariyamaggadāṭhānaṁ balena anādimati saṁsāre anabhibhūtapubbapaṭipakkhaṁ abhibhavitvā attano manorathaṁ matthakaṁ pāpesuṁ. Idhāpi dāṭhā viyāti dāṭhāti sadisakappanāvaseneva[7] attho veditabbo.

Girigabbhareti pabbataguhāyaṁ, samīpatthe bhummavacanaṁ. "Girigavhare"ti keci paṭhanti. Pabbatesu vanagahane vanasaṇḍeti attho. Idaṁ pana nesaṁ virocanaṭṭhānadassanañceva sīhanādassa yogyabhūmidassanañca. Nadantānaṁ girigabbhareti yojanā. Yathā hi sīhā yebhuyyena girigabbhare aññehi durāsadatāya janavivitte vasantā attano dassanena uppajjanakassa[8] khuddakamigasantāsassa pariharaṇatthaṁ gocaragamane sīhanādaṁ nadanti, evametepi aññehi durāsadagirigabbharasadiseva suññāgāre vasantā guṇehi khuddakānaṁ puthujjanānaṁ taṇhādiṭṭhiparittāsaparivajjanatthaṁ vakkhamānagāthāsaṅkhātaṁ abhītanādaṁ nadiṁsu. Tena vuttaṁ "sīhānaṁva nadantānaṁ, dāṭhīnaṁ girigabbhare"ti[9].

Suṇāthāti savanāṇattikavacanaṁ, tena vakkhamānānaṁ gāthānaṁ sannipatitāya parisāya sotukāmataṁ uppādento savane ādaraṁ janeti, ussāhaṁ samuṭṭhāpento[10] gāravaṁ bahumānañca upaṭṭhapeti. Atha vā

1. Dantakaḷīramaṁsaṁ (Sī)
2. Cettha hi anūpamatā (Sī)
3. Tuṭṭhidohaḷādīsu (Sī)
4. Pasaṭṭhānaṁ pasaṭṭhadāṭhīnaṁ (Ka)
5. Paṭipakkhe (Sī)
6. Pāpenti (?)
7. Parisaṅkappanāvaseneva (Sī)
8. Ubbijjanakassa (Ka)
9. Sīhānaṁva -pa- attūpanāyikāti (Sī)
10. Samuttejento (Ka)

ဘိန္ဒိတွာ ဒန္တကဠီရံဝ[၁] ခါဒတိ။ ဧတေသံ ပန အရိယမဂ္ဂဇဝေါ ဣဒ္ဓိဇဝေါ စ အညေဟိ အသာဓာရဏော၊ သမ္မပ္ပဓာနပရက္ကမော စ နိရတိသယော။ တသ္မာ **သီဟာနံဝါ**တိ သီဟသဒိသာနံ ဝိယ။ သီဟဿ စေတ္ထ ဟီနူပမတာ[၂] ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ အစ္စန္တဝိသိဋ္ဌဿ သဟနာဒိအတ္ထဿ ထေရေသွေဝ လဗ္ဘနတော။

နဒန္တာနန္တိ ဂဇ္ဇန္တာနံ။ ဂေါစရပရက္ကမတုဋ္ဌိဝေလာဒီသု[၃] ဟိ ယထာ သီဟာ အတ္တနော အာသယတော နိက္ခမိတွာ ဝိဇမ္ဘိတွာ သီဟနာဒံ အဘီတနာဒံ နဒန္တိ၊ ဧဝံ ဧတေပိ ဝိသယဇ္ဈတ္တပစ္စဝေက္ခဏဥဒါနာဒိကာလေသု ဣမံ အဘီတနာဒံ နဒိံသု။ တေန ဝုတ္တံ "သီဟာနံဝ နဒန္တာန"န္တိ။ **ဒါဌီန**န္တိ ဒါဌာဝန္တာနံ။ ပသဋ္ဌဒါဌီနံ[၄], အတိသယဒါဌာနန္တိ ဝါ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ သီဟာ အတိဝိယ ဒဠှာနံ တိက္ခာနဉ္စ စတုန္နံ ဒါဌာနံ ဗလေန ပဋိပက္ခံ[၅] အဘိဘဝိတွာ အတ္တနော မနောရထံ မတ္ထကံ ပူရေန္တိ[၆]၊ ဧဝမေတေပိ စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂဒါဌာနံ ဗလေန အနာဒိမတိ သံသာရေ အနဘိဘူတပုဗ္ဗပဋိပက္ခံ အဘိဘဝိတွာ အတ္တနော မနောရထံ မတ္ထကံ ပါပေသုံ။ ဣဓာပိ ဒါဌာ ဝိယာတိ ဒါဌာတိ သဒိသကပ္ပနာဝသေနေဝ[၇] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂိရိဂဗ္ဘရေတိ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ၊ သမီပတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။ "ဂိရိဂဝှရေ"တိ ကေစိ ပဌန္တိ။ ပဗ္ဗတေသု ဝနဂဟနေ ဝနသဏ္ဍေတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ပန နေသံ ဝိရောစနဋ္ဌာနဒဿနဉ္စေဝ သီဟနာဒဿ ယောဂျဘူမိဒဿနဉ္စ။ နဒန္တာနံ ဂိရိဂဗ္ဘရေတိ ယောဇနာ။ ယထာ ဟိ သီဟာ ယေဘုယျေန ဂိရိဂဗ္ဘရေ အညေဟိ ဒုရာသဒတာယ ဇနဝိဝိတ္တေ ဝသန္တာ အတ္တနော ဒဿနေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ[၈] ခုဒ္ဒကမိဂသန္တာသဿ ပရိဟရဏတ္ထံ ဂေါစရဂမနေ သီဟနာဒံ နဒန္တိ၊ ဧဝမေတေပိ အညေဟိ ဒုရာသဒဂိရိဂဗ္ဘရသဒိသေဝ သုညာဂါရေ ဝသန္တာ ဂုဏေဟိ ခုဒ္ဒကာနံ ပုထုဇ္ဇနာနံ တဏှာဒိဋ္ဌိပရိတ္တာသပရိဝဇ္ဇနတ္ထံ ဝက္ခမာနဂါထာသင်္ခါတံ အဘီတနာဒံ နဒိံသု။ တေန ဝုတ္တံ "သီဟာနံဝ နဒန္တာနံ၊ ဒါဌီနံ ဂိရိဂဗ္ဘရေ"တိ[၉]။

သုဏာထာတိ သဝနာဏတ္တိကဝစနံ၊ တေန ဝက္ခမာနာနံ ဂါထာနံ သန္နိပတိတာယ ပရိသာယ သောတုကာမတံ ဥပ္ပါဒေန္တော သဝနေ အာဒရံ ဇနေတိ၊ ဥဿာဟံ သမုဋ္ဌာပေန္တော[၁၀] ဂါရဝံ ဗဟုမာနဉ္စ ဥပဋ္ဌပေတိ။ အထ ဝါ

၁-ဒန္တကဠီရမံသံ (သီ)
၂-စေတ္ထ ဟိ အနူပမတာ (သီ)
၃-တုဋ္ဌိဒေါဟဠာဒီသု (သီ)
၄-ပသဋ္ဌာနံ ပသဋ္ဌဒါဌီနံ (က)
၅-ပဋိပက္ခေ (သီ)
၆-ပါပေန္တိ (?)
၇-ပရိသင်္ကပ္ပနာဝသေနေဝ (သီ)
၈-ဥဗ္ဗိဇ္ဇနကဿ (က)
၉-သီဟာနံဝ။ပ။ အတ္တူပနာယိကာတိ (သီ)
၁၀-သမုတ္တေဇေန္တော (က)

“sīhānan”ti-ādīnaṁ padānaṁ sadisakappanāya[1] vinā mukhyavaseneva attho veditabbo. Tasmā daḷhatikkhabhāvena pasaṭṭhātisayadāṭhatāya dāṭhīnaṁ girigabbhare nadantānaṁ sīhagajjitaṁ gajjantānaṁ sīhānaṁ migarājūnaṁ viya tesaṁ abhītanādasadisā gāthā suṇāthāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—“yathā sīhanādaṁ nadantānaṁ sīhānaṁ miharājūnaṁ kutocipi bhayābhāvato so abhītanādo tadaññamigasantāsakaro, evaṁ bhāvitattānaṁ appamattānaṁ therānaṁ sīhanādasadisiyo[2] sabbaso bhayahetūnaṁ suppahīnattā abhītanādabhūtā pamattajanasantāsakarā gāthā suṇāthāti.

Bhāvitattānanti bhāvitacittānaṁ. Cittaṁ hi “attā hi kira duddamo[3], yo ve ṭhitatto tasaraṁva ujjū”ti[4] ca, “attasammāpaṇidhī”ti[5] ca evamādīsu “attā”ti vuccati, tasmā adhicittānuyogena samathavipassanābhivaḍḍhitacittānaṁ samathavipassanābhāvanāmatthakaṁ pāpetvā ṭhitānanti attho. Atha vā **bhāvitattānan**ti bhāvitasabhāvānaṁ, sabhāvabhūtasīlādibhāvitānanti[6] attho. Gīyatīti **gāthā,** anuṭṭhubhādivasena isīhi pavattitaṁ catuppadaṁ chappadaṁ vā vacanaṁ. Aññesampi taṁsadisatāya tathā[7] vuccanti. Attatthādibhede atthe upanenti, tesu vā upaniyyantīti **atthūpanāyikā**[8].

Atha vā **bhāvitattānan**ti bhāvitattabhāvānaṁ[9]· attabhāvo hi āhito ahaṁmāno etthāti “attā”ti vuccati, so ca tehi appamādabhāvanāya anavajjabhāvanāya[10] bhāvito sammadeva guṇagandhaṁ gāhāpito. Tena tesaṁ kāyabhāvanā sīlabhāvanā cittabhāvanā paññābhāvanāti catunnampi bhāvanānaṁ paripuṇṇabhāvaṁ dasseti. “Bhāvanā”ti ca sambodhipaṭipadā idhādhippetā. Yāyaṁ saccasambodhi atthi, sā duvidhā abhisamayato tadatthato ca. Sambodhi pana tividhā sammāsambodhi paccekasambodhi sāvakasambodhīti. Tattha sammā sāmaṁ sabbadhammānaṁ bujjhanato bodhanato ca sammāsambodhi. Sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānaṁ maggañāṇaṁ maggañāṇapadaṭṭhānañca sabbaññutaññāṇaṁ “sammāsambodhī”ti vuccati. Tenāha—

1. Parikappanāya (Sī) 2. ...sadisā (Sī, Ka) 3. Khu 1. 37 piṭṭhe Dhammapade.
4. Khu 1. 310 piṭṭhe Suttanipāte. 5. Khu 1. 4, 319 piṭṭhesu.
6. Sabhāvabhūtānaṁ sīlādibhāvitānanti (Ka) 7. Gāthā (Sī)
8. Attūpanāyikā (Sī) 9. Bhāvitattabhāvīnaṁ (Sī) 10. Āvajjanabhāvanāya (Sī)

“သီဟာနန္”တိအာဒီနံ ပဒါနံ သဒိသကပ္ပနာယ[၁] ဝိနာ မုချဝသေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ ဒဠှတိက္ခဘာဝေန ပသဋ္ဌာတိသယဒါဠှတာယ ဒါဌီနံ ဂိရိဂဗ္ဘရေ နဒန္တာနံ သီဟဂဇ္ဇိတံ ဂဇ္ဇန္တာနံ သီဟာနံ မိဂရာဇူနံ ဝိယ တေသံ အဘီတနာဒသဒိသာ ဂါထာ သုဏာထာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—“ယထာ သီဟနာဒံ နဒန္တာနံ သီဟာနံ မိဂရာဇူနံ ကုတောစိပိ ဘယာဘာဝတော သော အဘီတနာဒေါ တဒညမိဂသန္တာသကရော၊ ဧဝံ ဘာဝိတတ္တာနံ အပ္ပမတ္တာနံ ထေရာနံ သီဟနာဒသဒိသိယော[၂] သဗ္ဗသော ဘယဟေတူနံ သုပ္ပဟီနတ္တာ အဘီတနာဒဘူတာ ပမတ္တဇနသန္တာသကရာ ဂါထာ သုဏာထာတိ။

ဘာဝိတတ္တာနန္တိ ဘာဝိတစိတ္တာနံ။ စိတ္တံ ဟိ “အတ္တာ ဟိ ကိရ ဒုဒ္ဒမော[၃]၊ ယော ဝေ ဌိတတ္တော တသရံဝ ဥဇ္ဇူ”တိ[၄] စ, “အတ္တသမ္မာပဏိဓီ”တိ[၅] စ ဧဝမာဒီသု “အတ္တာ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ အဓိစိတ္တာနုယောဂေန သမထဝိပဿနာဘိဝဍ္ဎိတစိတ္တာနံ သမထဝိပဿနာဘာဝနာမတ္ထကံ ပါပေတွာ ဌိတာနန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဘာဝိတတ္တာနန္တိ** ဘာဝိတသဘာဝါနံ၊ သဘာဝဘူတသီလာဒိဘာဝိတာနန္တိ[၆] အတ္ထော။ ဂီယတီတိ **ဂါထာ၊** အနုဋ္ဌုဘာဒိဝသေန ဣသီဟိ ပဝတ္တိတံ စတုပ္ပဒံ ဆပ္ပဒံ ဝါ ဝစနံ။ အညေသမ္ပိ တံသဒိသတာယ တထာ[၇] ဝုစ္စန္တိ။ အတ္တတ္ထာဒိဘေဒေ အတ္ထေ ဥပနေန္တိ, တေသု ဝါ ဥပနိယျန္တီတိ **အတ္ထူပနာယိကာ**[၈]။

အထ ဝါ **ဘာဝိတတ္တာနန္တိ** ဘာဝိတတ္တဘာဝါနံ[၉]၊ အတ္တဘာဝေါ ဟိ အာဟိတော အဟံမာနော ဧတ္ထာတိ “အတ္တာ”တိ ဝုစ္စတိ၊ သော စ တေဟိ အပ္ပမာဒဘာဝနာယ အနဝဇ္ဇဘာဝနာယ[၁၀] ဘာဝိတော သမ္မဒေဝ ဂုဏဂန္ဓံ ဂါဟာပိတော။ တေန တေသံ ကာယဘာဝနာ သီလဘာဝနာ စိတ္တဘာဝနာ ပညာဘာဝနာတိ စတုန္နမ္ပိ ဘာဝနာနံ ပရိပုဏ္ဏဘာဝံ ဒဿေတိ။ “ဘာဝနာ”တိ စ သမ္ဗောဓိပဋိပဒါ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ ယာယံ သစ္စသမ္ဗောဓိ အတ္ထိ၊ သာ ဒုဝိဓာ အဘိသမယတော တဒတ္ထတော စ။ သမ္ဗောဓိ ပန တိဝိဓာ သမ္မာသမ္ဗောဓိ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိ သာဝကသမ္ဗောဓီတိ။ တတ္ထ သမ္မာ သာမံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဇ္ဈနတော ဗောဓနတော စ သမ္မာသမ္ဗောဓိ။ သဗ္ဗညုတညာဏပဒဋ္ဌာနံ မဂ္ဂညာဏံ မဂ္ဂညာဏပဒဋ္ဌာနဉ္စ သဗ္ဗညုတညာဏံ “သမ္မာသမ္ဗောဓီ”တိ ဝုစ္စတိ။ တေနာဟ—

၁-ပရိကပ္ပနာယ (သီ) ၂-...သဒိသာ (သီ၊ က) ၃-ခု ၁-၃၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-ခု ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၅-ခု ၁-၄-၃၁၉-ပိဋ္ဌေသု။
၆-သဘာဝဘူတာနံ သီလာဒိဘာဝိတာနန္တိ (က) ၇-ဂါထာ (သီ)
၈-အတ္တူပနာယိကာ (သီ) ၉-ဘာဝိတတ္တဘာဝီနံ (သီ) ၁၀-အာဝဇ္ဇနဘာဝနာယ (သီ)

“Buddhoti yo so Bhagavā Sayambhū anācariyako pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ saccāni abhisambujjhi, tattha ca sabbaññutaṁ patto balesu[1] ca vasībhāvan”ti[2].

Bodhaneyyabodhanattho hi balesu vasībhāvo. Paccakaṁ sayameva bodhīti paccekasambodhi, ananubuddho[3] sayambhūñāṇena saccābhisamayoti attho. Sammāsambuddhānaṁ hi sayambhūñāṇatāya sayameva pavattamānopi saccābhisamayo sānubuddho aparimāṇānaṁ[4] sattānaṁ saccābhisamayassa hetubhāvato. Imesaṁ pana so ekassāpi sattassa saccābhisamayahetu na hoti. Satthu dhammadesanāya savanante jātāti sāvakā. Sāvakānaṁ saccābhisamayo sāvakasambodhi. Tividhāpesā tiṇṇaṁ bodhisattānaṁ yathāsakaṁ āgamanīyapaṭipadāya matthakappattiyā satipaṭṭhānādīnaṁ sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammānaṁ bhāvanāpāripūrīti veditabbā itarābhisamayānaṁ tadavinābhāvato. Na hi sacchikiriyābhisamayena vinā bhāvanābhisamayo sambhavati, sati ca bhāvanābhisamaye pahānābhisamayo pariññābhisamayo ca siddhoyeva hotīti.

Yadā hi mahābodhisatto paripūrita[5] bodhisambhāro carimabhave katapubbakicco Bodhimaṇḍaṁ āruyha “na tāvimaṁ pallaṅkaṁ bhindissāmi, yāva na me anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccissatī”ti paṭiññaṁ katvā aparājitapallaṅke nisinno asampattāya eva sañjhāvelāya mārabalaṁ vidhamitvā purimayāme pubbenivāsānussatiñāṇena anekākāravokāre pubbe nivutthakkhandhe anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuvisodhanena cutūpapātañāṇa-anāgataṁsañāṇāni adhigantvā pacchimayāme “kicchaṁ vatāyaṁ loko āpanno jāyati ca jīyati ca mīyati ca cavati ca upapajjati ca, atha ca panimassa dukkhassa nissaraṇaṁ nappajānāti jarāmaraṇassā”ti-ādinā[6] jarāmaraṇato paṭṭhāya paṭiccasamuppādamukhena vipassanaṁ abhinivisitvā mahāgahanaṁ chindituṁ nisadasilāyaṁ pharasuṁ nisento[7] viya kilesagahanaṁ chindituṁ lokanātho ñāṇapharasuṁ tejento Buddhabhāvāya

1. Phalesu (Ka)
2. Khu 7. 363; Khu 8. 197; Khu 9. 172 piṭṭhesu.
3. Anubuddho (Sī, Ka)
4. Appamāṇānaṁ (Sī)
5. Pāramīparipūrita... (Sī)
6. Dī 2. 26 piṭṭhe Mahāpadānasutte.
7. Sunisadento (Sī)

“ဗုဒ္ဓေါတိ ယော သော ဘဂဝါ သယမ္ဘူ အနာစရိယကော ပုဗ္ဗေ အနနုဿုတေသု ဓမ္မေသု သာမံ သစ္စာနိ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ၊ တတ္ထ စ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော ဗလေသု[၁] စ ဝသီဘာဝ”န္တိ[၂]။

ဗောဓနေယျဗောဓနတ္ထော ဟိ ဗလေသု ဝသီဘာဝေါ။ ပစ္စေကံ သယမေဝ ဗောဓီတိ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိ၊ အနနုဗုဒ္ဓေါ[၃] သယမ္ဘူဉာဏေန သစ္စာဘိသမယောတိ အတ္ထော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ သယမ္ဘူဉာဏတာယ သယမေဝ ပဝတ္တမာနောပိ သစ္စာဘိသမယော သာနုဗုဒ္ဓေါ အပရိမာဏာနံ[၄] သတ္တာနံ သစ္စာဘိသမယဿ ဟေတုဘာဝတော။ ဣမေသံ ပန သော ဧကဿာပိ သတ္တဿ သစ္စာဘိသမယဟေတု န ဟောတိ။ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာယ သဝနန္တေ ဇာတာတိ သာဝကာ။ သာဝကာနံ သစ္စာဘိသမယော သာဝကသမ္ဗောဓိ။ တိဝိဓာပေသာ တိဏ္ဏံ ဗောဓိသတ္တာနံ ယထာသကံ အာဂမနီယပဋိပဒါယ မတ္ထကပ္ပတ္တိယာ သတိပဋ္ဌာနာဒီနံ သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ ဘာဝနာပါရိပူရီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ ဣတရာဘိသမယာနံ တဒဝိနာဘာဝတော။ န ဟိ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန ဝိနာ ဘာဝနာဘိသမယော သမ္ဘဝတိ၊ သတိ စ ဘာဝနာဘိသမယေ ပဟာနာဘိသမယော ပရိညာဘိသမယော စ သိဒ္ဓေါယေဝ ဟောတီတိ။

ယဒါ ဟိ မဟာဗောဓိသတ္တော ပရိပူရိတ[၅]ဗောဓိသမ္ဘာရော စရိမဘဝေ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ “န တာဝိမံ ပလ္လင်္ကံ ဘိန္ဒိဿာမိ၊ ယာဝ န မေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိဿတီ”တိ ပဋိညံ ကတွာ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော အသမ္ပတ္တာယ ဧဝ သဉ္ဈာဝေလာယ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ပုရိမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေန အနေကာကာရဝေါကာရေ ပုဗ္ဗေ နိဝုတ္ထက္ခန္ဓေ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုဝိသောဓနေန စုတူပပါတဉာဏအနာဂတံသဉာဏာနိ အဓိဂန္တွာ ပစ္ဆိမယာမေ “ကိစ္ဆံ ဝတာယံ လောကော အာပန္နော ဇာယတိ စ ဇီယတိ စ မီယတိ စ စဝတိ စ ဥပပဇ္ဇတိ စ၊ အထ စ ပနိမဿ ဒုက္ခဿ နိဿရဏံ နပ္ပဇာနာတိ ဇရာမရဏဿာ”တိအာဒိနာ[၆] ဇရာမရဏတော ပဋ္ဌာယ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမုခေန ဝိပဿနံ အဘိနိဝိသိတွာ မဟာဂဟနံ ဆိန္ဒိတုံ နိသဒသိလာယံ ဖရသုံ နိသေန္တော[၇] ဝိယ ကိလေသဂဟနံ ဆိန္ဒိတုံ လောကနာထော ဉာဏဖရသုံ တေဇေန္တော ဗုဒ္ဓဘာဝါယ

၁-ဖလေသု (က)
၂-ခု ၇-၃၆၃၊ ခု ၈-၁၉၇၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အနုဗုဒ္ဓေါ (သီ၊ က)
၄-အပ္ပမာဏာနံ (သီ)
၅-ပါရမီပရိပူရိတ....(သီ)
၆-ဒီ ၂-၂၆-ပိဋ္ဌေ မဟာပဒါနသုတ္တေ။
၇-သုနိသဒေန္တော (သီ)

hetusampattiyā paripākaṁ gatattā sabbaññutaññāṇādhigamāya vipassanaṁ gabbhaṁ[1] gaṇhāpento antarantarā nānāsamāpattiyo samāpajjitvā yathāvavatthāpite nāmarūpe tilakkhaṇaṁ āropetvā anupadadhammavipassanāvasena[2] anekākāravokārasaṅkhāre sammasanto chattiṁsakoṭisatasahassamukhena sammasanavāraṁ vitthāretvā tattha mahāvajirañāṇasaṅkhāte vipassanāñāṇe tikkhe sūre pasanne vuṭṭhānagāminibhāvena pavattamāne yadā taṁ maggena ghaṭeti[3], tadā maggapaṭipāṭiyā diyaḍḍhakilesasahassaṁ khepento aggamaggakkhaṇe sammāsambodhiṁ adhigacchati nāma, aggaphalakkhaṇato paṭṭhāya adhigato nāma. Sammāsambuddhabhāvato dasabalacatuvesārajjādayopi tassa[4] tadā hatthagatāyeva hontīti ayaṁ tāva abhisamayato sammāsambodhipaṭipadā. Tadatthato pana mahābhinīhārato paṭṭhāya yāva Tusitabhavane nibbatti, etthantare pavattaṁ bodhisambhārasambharaṇaṁ. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbākārasampannaṁ Cariyāpiṭakavaṇṇanāyaṁ vitthārato vuttamevāti tattha vuttanayeneva gehetabbaṁ.

Paccekabodhisattāpi paccekabodhiyā katābhinīhārā anupubbena sambhata[5] paccekasambodhisambhārā tādise kāle carimattabhāve ṭhitā ñāṇassa paripākagatabhāvena upaṭṭhitaṁ saṁveganimittaṁ gahetvā savisesaṁ bhavādīsu ādīnavaṁ disvā sayambhūñāṇena pavatti pavattihetuṁ nivatti nivattihetuñca[6] paricchinditvā "so 'idaṁ dukkhan'ti yoniso manasi karotī"ti-ādinā āgatanayena catusaccakammaṭṭhānaṁ paribrūhentā attano abhinīhārānurūpaṁ saṅkhāre[7] parimaddantā anukkamena vipassanaṁ ussukkāpetvā maggapaṭipāṭiyā aggamaggaṁ adhigacchantā paccekasambodhiṁ abhisambujjhanti nāma[8], aggaphalakkhaṇato paṭṭhāya paccekasambuddhā nāma hutvā sadevakassa lokassa aggadakkhiṇeyyā honti.

Sāvakā pana Satthu sabrahmacārino vā catusaccakammaṭṭhānakathaṁ sutvā tasmiṁyeva khaṇe kālantare vā tajjaṁ paṭipattiṁ anutiṭṭhantā ghaṭentā vāyamantā vipassanaṁ ussukkāpetvā, yadi vā paṭipadāya vaḍḍhantiyā[9], saccāni

---

1. Vipassanāgabbhaṁ (Ka) 2. Anupadadhammaṁ vipassanavasena (Sī)
3. Ghāteti (Sī) 4. Hissa (Ka) 5. Sammā vā (Sī), sambhavā (Ka)
6. Nibbattinibbattihetuñca (Ka) 7. Abhinīhārānurūpasaṅkhāre (Bahūsu)
8. Sayambū abhisambujjhanti nāma (Sī) 9. Paṭipadā calantiyā (Ka)

ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ သဗ္ဗညုတညာဏာဓိဂမာယ ဝိပဿနံ ဂဗ္ဘံ[၁] ဂဏှာပေန္တော အန္တရန္တရာ နာနာသမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိတွာ ယထာဝဝတ္ထာပိတေ နာမရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာဝသေန[၂] အနေကာကာရဝေါကာရသင်္ခါရေ သမ္မသန္တော ဆတ္တိံသကောဋိသတသဟဿမုခေန သမ္မသနဝါရံ ဝိတ္ထာရေတွာ တတ္ထ မဟာဝဇိရဉာဏသင်္ခါတေ ဝိပဿနာဉာဏေ တိက္ခေ သူရေ ပသန္နေ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဘာဝေန ပဝတ္တမာနေ ယဒါ တံ မဂ္ဂေန ဃဋေတိ[၃]၊ တဒါ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ဒိယဍ္ဎကိလေသသဟဿံ ခေပေန္တော အဂ္ဂမဂ္ဂက္ခဏေ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂစ္ဆတိ နာမ၊ အဂ္ဂဖလက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ အဓိဂတော နာမ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝတော ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇာဒယောပိ တဿ[၄] တဒါ ဟတ္ထဂတာယေဝ ဟောန္တီတိ အယံ တာဝ အဘိသမယတော သမ္မာသမ္ဗောဓိပဋိပဒါ။ တဒတ္ထတော ပန မဟာဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဧတ္ထန္တရေ ပဝတ္တံ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နံ စရိယာပိဋကဝဏ္ဏနာယံ ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တမေဝါတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။

ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာပိ ပစ္စေကဗောဓိယာ ကတာဘိနီဟာရာ အနုပုဗ္ဗေန သမ္ဘတ[၅]ပစ္စေကသမ္ဗောဓိသမ္ဘာရာ တာဒိသေ ကာလေ စရိမတ္တဘာဝေ ဌိတာ ဉာဏဿ ပရိပါကဂတဘာဝေန ဥပဋ္ဌိတံ သံဝေဂနိမိတ္တံ ဂဟေတွာ သဝိသေသံ ဘဝါဒီသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ သယမ္ဘုဉာဏေန ပဝတ္တိ ပဝတ္တိဟေတုံ နိဝတ္တိ နိဝတ္တိဟေတုဉ္စ[၆] ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ "သော 'ဣဒံ ဒုက္ခ'န္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီ"တိအာဒိနာ အာဂတနယေန စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဗြူဟေန္တာ အတ္တနော အဘိနီဟာရာနုရူပံ သင်္ခါရေ[၇] ပရိမဒ္ဒန္တာ အနုက္ကမေန ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အဂ္ဂမဂ္ဂံ အဓိဂစ္ဆန္တာ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တိ နာမ[၈]၊ အဂ္ဂဖလက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓါ နာမ ဟုတွာ သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျာ ဟောန္တိ။

သာဝကာ ပန သတ္ထု သဗြဟ္မစာရိနော ဝါ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနကထံ သုတွာ တသ္မိံယေဝ ခဏေ ကာလန္တရေ ဝါ တဇ္ဇံ ပဋိပတ္တိံ အနုတိဋ္ဌန္တာ ဃဋေန္တာ ဝါယမန္တာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ, ယဒိ ဝါ ပဋိပဒါယ ဝဍ္ဎန္တိယာ[၉], သစ္စာနိ

၁-ဝိပဿနာဂဗ္ဘံ (က) ၂-အနုပဒဓမ္မံ ဝိပဿနဝသေန (သီ) ၃-ဃာတေတိ (သီ)
၄-ဟိဿ (က) ၅-သမ္မာ ဝါ (သီ)၊ သမ္ဘဝါ (က)
၆-နိဗ္ဗတ္တိနိဗ္ဗတ္တိဟေတုဉ္စ (က) ၇-အဘိနီဟာရာနုရူပသင်္ခါရေ (ဗဟူသု)
၈-သယမ္ဘူ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တိ နာမ (သီ) ၉-ပဋိပဒါ စလန္တိယာ (က)

paṭivijjhantā attano abhinīhārānurūpasiddhi-aggasāvakabhūmiyā vā kevalaṁ vā aggamaggakkhaṇe sāvakasambodhiṁ adhigacchanti nāma. Tato paraṁ sāvakabuddhā nāma honti sadevake loke aggasakkhiṇeyyā. Evaṁ tāva abhisamayato paccekasambodhi sāvakasambodhi ca vedhitabbā.

Tadatthato pana yathā mahābodhisattānaṁ heṭṭhimaparicchedena cattāri asaṅkhyeyyāni[1] kappānaṁ satasahassañca bodhisambhārasambharaṇaṁ icchitabbaṁ. Majjhimaparicchedena aṭṭha asaṅkhyeyyāni kappānaṁ satasahassañca, uparimaparicchedena soḷasa asaṅkhyeyyāni kappānaṁ satasahassañca, ete ca bhedā paññādhikasaddhādhikavīriyādhikavasena veditabbā. Paññādhikānaṁ hi saddhā mandā hoti paññā tikkhā, tato ca upāyakosallassa visadanipuṇabhāvena na cirasseva pāramiyo pāripūriṁ gacchanti. Saddhādhikānaṁ paññā majjhimā hotīti[2] tesaṁ nātisīghaṁ nātisaṇikaṁ pāramiyo pāripūriṁ gacchanti. Vīriyādhikānaṁ pana paññā mandā hotīti[2] tesaṁ cireneva pāramiyo pāripūriṁ gacchanti. Na evaṁ paccekabodhisattānaṁ. Tesaṁ hi satipi paññādhikabhāve dve asaṅkhyeyyāni kappānaṁ satasahassañca bodhisambhārasambharaṇaṁ icchitabbaṁ, na tato oraṁ. Saddhādhikavīriyādhikāpi vuttaparicchedato paraṁ katipaye eva kappe atikkamitvā paccekasambodhiṁ abhisambujjhanti, na tatiyaṁ asaṅkhyeyyanti. Sāvakabodhisattānaṁ pana yesaṁ aggasāvakabhāvāya abhinīhāro, tesaṁ ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ kappānaṁ satasahassañca sambhārasambharaṇaṁ icchitabbaṁ. Yesaṁ mahāsāvakabhāvāya, tesaṁ kappānaṁ satasahassameva, tathā Buddhassa mātāpitūnaṁ upaṭṭhākassa puttassa ca. Tattha yathā[3]—

“Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatī”ti[4]—

evaṁ vutte aṭṭha dhamme samodhānetvā katapaṇidhānānaṁ mahābodhisattānaṁ mahābhinīhārato pabhuti savisesaṁ dānādīsu yuttappayuttānaṁ divase divase Vessantaradānasadisaṁ mahādānaṁ dentānaṁ tadanurūpasīlādike sabbapāramidhamme ācinantānampi yathāvuttakālaparicchedaṁ asampatvā antarā

1. Asaṁkheyyāni (Sī)
2. Hoti (Sī)
3. Yathā tathā (Ka)
4. Khu 4. 311 piṭṭhe Buddhavaṁse.

ပဋိဝိဇ္ဈန္တာ အတ္တနော အဘိနီဟာရာနုရူပသိဒ္ဓိအဂ္ဂသာဝကဘူမိယာ ဝါ ကေဝလံ ဝါ အဂ္ဂမဂ္ဂက္ခဏေ သာဝကသမ္ဗောဓိံ အဓိဂစ္ဆန္တိ နာမ။ တတော ပရံ သာဝကဗုဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျာ။ ဧဝံ တာဝ အဘိသမယတော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိ သာဝကသမ္ဗောဓိ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တဒတ္ထတော ပန ယထာ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ဟေဋ္ဌိမပရိစ္ဆေဒေန စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ[၁] ကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ မဇ္ဈိမပရိစ္ဆေဒေန အဋ္ဌ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ၊ ဥပရိမပရိစ္ဆေဒေန သောဠသ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ၊ ဧတေ စ ဘေဒါ ပညာဓိကသဒ္ဓါဓိကဝီရိယာဓိကဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပညာဓိကာနံ ဟိ သဒ္ဓါ မန္ဒာ ဟောတိ ပညာ တိက္ခာ၊ တတော စ ဥပါယကောသလ္လဿ ဝိသဒနိပုဏဘာဝေန နစိရဿေဝ ပါရမိယော ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ သဒ္ဓါဓိကာနံ ပညာ မဇ္ဈိမာ ဟောတီတိ[၂] တေသံ နာတိသီဃံ နာတိသဏိကံ ပါရမိယော ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝီရိယာဓိကာနံ ပန ပညာ မန္ဒာ ဟောတီတိ[၂] တေသံ စိရေနေဝ ပါရမိယော ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ န ဧဝံ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာနံ။ တေသံ ဟိ သတိပိ ပညာဓိကဘာဝေ ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ န တတော ဩရံ။ သဒ္ဓါဓိကဝီရိယာဓိကာပိ ဝုတ္တပရိစ္ဆေဒတော ပရံ ကတိပယေ ဧဝ ကပ္ပေ အတိက္ကမိတွာ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တိ၊ န တတိယံ အသင်္ချေယျန္တိ။ သာဝကဗောဓိသတ္တာနံ ပန ယေသံ အဂ္ဂသာဝကဘာဝါယ အဘိနီဟာရော၊ တေသံ ဧကံ အသင်္ချေယျံ ကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ သမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ ယေသံ မဟာသာဝကဘာဝါယ၊ တေသံ ကပ္ပါနံ သတသဟဿမေဝ၊ တထာ ဗုဒ္ဓဿ မာတာပိတူနံ ဥပဋ္ဌာကဿ ပုတ္တဿ စ။ တတ္ထ ယထာ[၃]—

“မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီ”တိ[၄]—

ဧဝံ ဝုတ္တေ အဋ္ဌ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာ ကတပဏိဓာနာနံ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ မဟာဘိနီဟာရတော ပဘုတိ သဝိသေသံ ဒါနာဒီသု ယုတ္တပ္ပယုတ္တာနံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဝေဿန္တရဒါနသဒိသံ မဟာဒါနံ ဒေန္တာနံ တဒနုရူပသီလာဒိကေ သဗ္ဗပါရမိဓမ္မေ အာစိနန္တာနမ္ပိ ယထာဝုတ္တကာလပရိစ္ဆေဒံ အသမ္ပတွာ အန္တရာ

၁-အသံခေယျာနိ (သီ)
၂-ဟောတိ (သီ)
၃-ယထာ တထာ (က)
၄-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။

eva Buddhabhāvappatti nāma[1] natthi. Kasmā? Ñāṇassa aparipaccanato. Paricchinnakāle nipphāditaṁ viya hi sassaṁ Buddhañāṇaṁ yathāparicchinnakālavaseneva vuddhiṁ viruḷhiṁ[2] vepullaṁ āpajjantaṁ gabbhaṁ gaṇhantaṁ paripākaṁ gacchatīti evaṁ—

> “Manussattaṁ liṅgasampatti, vigatāsavadassanaṁ.
> Adhikāro chandatā ete, abhinīhārakāraṇā”ti[3]—

ime pañca dhamme samodhānetvā katābhinīhārānaṁ paccekabodhisattānaṁ[4] “adhikāro chandatā”ti dvaṅgasamannāgatāya patthanāya vasena katapaṇidhānānaṁ sāvakabodhisattānañca tattha tattha vuttakālaparicchedaṁ asampatvā antarā eva paccekasambodhiyā yathāvuttasāvakasambodhiyā ca adhigamo natthi. Kasmā? Ñāṇassa aparipaccanato. Imesampi hi[5] yathā mahābodhisattānaṁ dānādipāramīhi paribrūhitā paññāpāramī anukkamena gabbhaṁ gaṇhantī paripākaṁ gacchantī Buddhañāṇaṁ paripūreti, evaṁ dānādīhi paribrūhitā anupubbena yathārahaṁ gabbhaṁ gaṇhantī paripākaṁ gacchantī paccekabodhiñāṇaṁ sāvakabodhiñāṇañca paripūreti. Dānaparicayena hete tattha tattha bhave alobhajjhāsayatāya sabbattha asaṅgamānasā[6] anapekkhacittā hutvā, sīlaparicayena susaṁvutakāyavācatāya suparisuddhakāyavacīkammantā parisuddhājīvā indriyesu guttadvārā bhojane mattaññuno hutvā jāgariyānuyogena cittaṁ samādahanti, svāyaṁ tesaṁ jāgariyānuyogo gatapaccāgatikavattavasena veditabbo.

Evaṁ pana paṭipajjantānaṁ adhikārasampattiyā appakasireneva aṭṭha samāpattiyo pañcābhiññā chaḷabhiññā adhiṭṭhānabhūtā pubbabhāgavipassanā ca hatthagatāyeva honti[7]. Vīriyādato pana tadantogadhā eva. Yañhi paccekabodhiyā sāvakabodhiyā vā atthāya dānādipuññasambharaṇe abbhussahanaṁ, idaṁ vīriyaṁ. Yaṁ tadanuparodhassa sahanaṁ, ayaṁ khanti. Yaṁ dānasīlādisamādānāvisaṁvādanaṁ, idaṁ saccaṁ. Sabbatthameva[8] acalasamādhānādhiṭṭhānaṁ, idaṁ adhiṭṭhānaṁ. Yā dānasīlādīnaṁ pavattiṭṭhānabhūtesu sattesu hitesitā, ayaṁ mettā. Yaṁ sattānaṁ katavippakāresu ajjhupekkhanaṁ,

---

1. Buddhatthuppatti nāma (Ka), Buddhuppatti nāma (Nisya)
2. Virūḷaṁ (Sī)
3. Suttanipāta-Ṭṭha 1. 46 piṭṭhe.
4. Paccekasambodhisattānaṁ (Ka)
5. Idaṁ padaṁ natthi (Sī)
6. Alaggamānasā (Sī)
7. Hoti (Sī)
8. Sabbatthakameva (Sī)

ဧဝ ဗုဒ္ဓဘာဝပ္ပတ္တိ နာမ[၁] နတ္ထိ။ ကသ္မာ? ဉာဏဿ အပရိပစ္စနတော။ ပရိစ္ဆိန္နကာလေ နိပ္ဖာဒိတံ ဝိယ ဟိ သဿံ ဗုဒ္ဓဉာဏံ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေနေဝ ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ[၂] ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇန္တံ ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တံ ပရိပါကံ ဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ—

> “မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဝိဂတာသဝဒဿနံ။
> အဓိကာရော ဆန္ဒတာ ဧတေ၊ အဘိနီဟာရကာရဏာ”တိ[၃]—

ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာ ကတာဘိနီဟာရာနံ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာနံ[၄] “အဓိကာရော ဆန္ဒတာ”တိ ဒွင်္ဂသမန္နာဂတာယ ပတ္ထနာယ ဝသေန ကတပဏိဓာနာနံ သာဝကဗောဓိသတ္တာနဉ္စ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တကာလပရိစ္ဆေဒံ အသမ္ပတွာ အန္တရာ ဧဝ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိယာ ယထာဝုတ္တသာဝကသမ္ဗောဓိယာ စ အဓိဂမော နတ္ထိ။ ကသ္မာ? ဉာဏဿ အပရိပစ္စနတော။ ဣမေသမ္ပိ ဟိ[၅] ယထာ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ဒါနာဒိပါရမီဟိ ပရိဗြူဟိတာ ပညာပါရမီ အနုက္ကမေန ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တီ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တီ ဗုဒ္ဓဉာဏံ ပရိပူရေတိ၊ ဧဝံ ဒါနာဒီဟိ ပရိဗြူဟိတာ အနုပုဗ္ဗေန ယထာရဟံ ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တီ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တီ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ သာဝကဗောဓိဉာဏဉ္စ ပရိပူရေတိ။ ဒါနပရိစယေန ဟေတေ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ အလောဘဇ္ဈာသယတာယ သဗ္ဗတ္ထ အသင်္ဂမာနသာ[၆] အနပေက္ခစိတ္တာ ဟုတွာ, သီလပရိစယေန သုသံဝုတကာယဝါစတာယ သုပရိသုဒ္ဓကာယဝစီကမ္မန္တာ ပရိသုဒ္ဓါဇီဝါ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာ ဘောဇနေ မတ္တညုနော ဟုတွာ ဇာဂရိယာနုယောဂေန စိတ္တံ သမာဒဟန္တိ၊ သွာယံ တေသံ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ပန ပဋိပဇ္ဇန္တာနံ အဓိကာရသမ္ပတ္တိယာ အပ္ပကသိရေနေဝ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စာဘိညာ ဆဠဘိညာ အဓိဋ္ဌာနဘူတာ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ စ ဟတ္ထဂတာယေဝ ဟောန္တိ[၇]။ ဝီရိယာဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ယဉ္ဟိ ပစ္စေကဗောဓိယာ သာဝကဗောဓိယာ ဝါ အတ္ထာယ ဒါနာဒိပုညသမ္ဘရဏေ အဗ္ဘုဿဟနံ၊ ဣဒံ ဝီရိယံ။ ယံ တဒနုပရောဓဿ သဟနံ၊ အယံ ခန္တိ။ ယံ ဒါနသီလာဒိသမာဒါနာဝိသံဝါဒနံ၊ ဣဒံ သစ္စံ။ သဗ္ဗတ္ထမေဝ[၈] အစလသမာဓာနာဓိဋ္ဌာနံ၊ ဣဒံ အဓိဋ္ဌာနံ။ ယာ ဒါနသီလာဒီနံ ပဝတ္တိဋ္ဌာနဘူတေသု သတ္တေသု ဟိတေသိတာ၊ အယံ မေတ္တာ။ ယံ သတ္တာနံ ကတဝိပ္ပကာရေသု အဇ္ဈုပေက္ခနံ၊

၁-ဗုဒ္ဓတ္ထုပ္ပတ္တိ နာမ (က)၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပတ္တိ နာမ (နိသျ)
၂-ဝိရူဠံ (သီ)
၃-သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပစ္စေကသမ္ဗောဓိသတ္တာနံ (က)
၅-ဣဒံ ပဒံ နတ္ထိ (သီ)
၆-အလဂ္ဂမာနသာ (သီ)
၇-ဟောတိ (သီ)
၈-သဗ္ဗတ္ထကမေဝ (သီ)

ayaṁ upekkhāti. Evaṁ dānasīlabhāvanāsu sīlasamādhipaññāsu ca sijjhamānāsu vīriyādayo siddhā eva honti. Sāyeva[1] paccekabodhi-atthāya sāvakabodhi-atthāya ca dānādipaṭipadā tesaṁ bodhisattānaṁ santānassa bhāvanato paribhāvanato bhāvanā nāma. Visesato dānasīlādīhi svābhisaṅkhate[2] santāne pavattā samathavipassanāpaṭipadā, yato te bodhisattā pubbayogāvacarasamudāgamasampannā honti. Tenāha Bhagavā—

> “Pañcime Ānanda ānisaṁsā pubbayogāvacare, katame pañca, idhānanda pubbayogāvacaro diṭṭheva dhamme paṭikacca[3] aññaṁ ārādheti, no ce diṭṭheva dhamme paṭikacca aññaṁ ārādheti, atha maraṇakāle aññaṁ ārādheti, atha devaputto samāno aññaṁ ārādheti, atha Buddhānaṁ sammukhībhāve khippābhiñño hoti, atha pacchime kāle paccekasambuddho hotī”ti[4].

Iti pubbabhāgapaṭipadābhūtāya pāramitāparibhāvitāya[5] samathavipassanābhāvanāya nirodhagāminipaṭipadābhūtāya abhisamayasaṅkhātāya maggabhāvanāya ca bhāvitattabhāvā Buddhapaccekabuddhabuddhasāvakā bhāvitattā nāma. Tesu idha Buddhasāvakā adhippetā.

Etta ca “sīhānaṁvā”ti iminā therānaṁ sīhasamānavuttitādassanena attano paṭipakkhehi anabhibhavanīyataṁ, te ca abhibhuyya pavattiṁ dasseti. “Sīhānaṁva nadantānaṁ -pa- gāthā”ti iminā Theragāthānaṁ sīhanādasadisatādassanena tāsaṁ paravādehi anabhibhavanīyataṁ, te ca abhibhavitvā pavattiṁ dasseti. “Bhāvitattānan”ti iminā tadubhayassa kāraṇaṁ vibhāveti. Bhāvitattabhāvena therā idha sīhasadisā[6] vuttā, tesañca gāthā sīhanādasadisiyo[7]. “Atthūpanāyikā”ti iminā abhibhavane payojanaṁ dasseti. Tattha therānaṁ paṭipakkho nāma saṁkilesadhammo, tadabhibhavo tadaṅgavikkhambhanappahānehi saddhiṁ samucchedappahānaṁ. Tasmiṁ sati paṭipassaddhippahānaṁ nissaraṇappahānañca siddhameva hoti, yato te

1. Tadeva (sabbattha) 2. Samabhisaṅkhate (Sī) 3. Paṭigacceva (Sī)
4. Pariyesitabbaṁ. 5. Pāramitāparibhāvanāya (Ka)
6. Sīhasadisāti (Sī) 7. Sīhanādasadisā (Sī)

အယံ ဥပေက္ခာတိ။ ဧဝံ ဒါနသီလဘာဝနာသု သီလသမာဓိပညာသု စ သိဇ္ဈမာနာသု ဝီရိယာဒယော သိဒ္ဓါ ဧဝ ဟောန္တိ။ သာယေဝ[1] ပစ္စေကဗောဓိအတ္ထာယ သာဝကဗောဓိအတ္ထာယ စ ဒါနာဒိပဋိပဒါ တေသံ ဗောဓိသတ္တာနံ သန္တာနဿ ဘာဝနတော ပရိဘာဝနတော ဘာဝနာ နာမ။ ဝိသေသတော ဒါနသီလာဒီဟိ သွာဘိသင်္ခတေ[2] သန္တာနေ ပဝတ္တာ သမထဝိပဿနာပဋိပဒါ၊ ယတော တေ ဗောဓိသတ္တာ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရသမုဒါဂမသမ္ပန္နာ ဟောန္တိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “ပဉ္စိမေ အာနန္ဒ အာနိသံသာ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရေ၊ ကတမေ ပဉ္စ၊ ဣဓာနန္ဒ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပဋိကစ္စ[3] အညံ အာရာဓေတိ၊ နော စေ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပဋိကစ္စ အညံ အာရာဓေတိ၊ အထ မရဏကာလေ အညံ အာရာဓေတိ၊ အထ ဒေဝပုတ္တော သမာနော အညံ အာရာဓေတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ခိပ္ပါဘိညော ဟောတိ၊ အထ ပစ္ဆိမေ ကာလေ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟောတီ”တိ[4]။

ဣတိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါဘူတာယ ပါရမိတာပရိဘာဝိတာယ[5] သမထဝိပဿနာဘာဝနာယ နိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါဘူတာယ အဘိသမယသင်္ခါတာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ စ ဘာဝိတတ္တဘာဝါ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာ ဘာဝိတတ္တာ နာမ။ တေသု ဣဓ ဗုဒ္ဓသာဝကာ အဓိပ္ပေတာ။

ဧတ္ထ စ “သီဟာနံဝါ”တိ ဣမိနာ ထေရာနံ သီဟသမာနဝုတ္တိတာဒဿနေန အတ္တနော ပဋိပက္ခေဟိ အနဘိဘဝနီယတံ, တေ စ အဘိဘုယျ ပဝတ္တိံ ဒဿေတိ။ “သီဟာနံဝ နဒန္တာနံ။ပ။ ဂါထာ”တိ ဣမိနာ ထေရဂါထာနံ သီဟနာဒသဒိသတာဒဿနေန တာသံ ပရဝါဒေဟိ အနဘိဘဝနီယတံ, တေ စ အဘိဘဝိတွာ ပဝတ္တိံ ဒဿေတိ။ “ဘာဝိတတ္တာန”န္တိ ဣမိနာ တဒုဘယဿ ကာရဏံ ဝိဘာဝေတိ။ ဘာဝိတတ္တဘာဝေန ထေရာ ဣဓ သီဟသဒိသာ[6] ဝုတ္တာ၊ တေသဉ္စ ဂါထာ သီဟနာဒသဒိသိယော[7]။ “အတ္ထူပနာယိကာ”တိ ဣမိနာ အဘိဘဝနေ ပယောဇနံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ ထေရာနံ ပဋိပက္ခော နာမ သံကိလေသဓမ္မော၊ တဒဘိဘဝေါ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေဟိ သဒ္ဓိံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ။ တသ္မိံ သတိ ပဋိပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ နိဿရဏပ္ပဟာနဉ္စ သိဒ္ဓမေဝ ဟောတိ၊ ယတော တေ

၁-တဒေဝ (သဗ္ဗတ္ထ) ၂-သမဘိသင်္ခတေ (သီ) ၃-ပဋိဂစ္စေဝ (သီ)
၄-ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ ၅-ပါရမိတာပရိဘာဝနာယ (က)
၆-သီဟသဒိသာတိ (သီ) ၇-သီဟနာဒသဒိသာ (သီ)

bhāvitattāti vuccanti. Maggakkhaṇe hi ariyā appamādabhāvanaṁ bhāventi nāma, aggaphalakkhaṇato paṭṭhāya bhāvitattā nāmāti vuttovāyamattho[1].

Tesu tadaṅgappahānena nesaṁ sīlasampadā dassitā, vikkhambhanappahānena samādhisampadā, samucchedappahānena paññāsampadā, itarena tāsaṁ phalaṁ dassitaṁ. Sīlena ca tesaṁ paṭipattiyā ādikalyāṇatā dassitā, “ko cādi kusalānaṁ dhammānaṁ, sīlañca suvisuddhaṁ”, “sīle patiṭṭhāya”[3] “sabbapāpassa akaraṇan”ti[4] ca vacanato sīlaṁ paṭipattiyā ādikalyāṇaṁva[5] avippaṭisārādiguṇāvahattā. Samādhinā majjhekalyāṇatā[6] dassitā, “cittaṁ bhāvayaṁ”[3] “kusalassa upasampadā”ti[4] ca vacanato samādhi paṭipattiyā majjhekalyāṇova[7], iddhividhādiguṇāvahattā. Paññāya pariyosānakalyāṇatā[8] dassitā, “sacittapariyodapanaṁ”[4] “paññaṁ bhāvayan”ti[3] ca vacanato paññā paṭipattiyā pariyosānaṁva[9], paññuttarato kusalānaṁ dhammānaṁ sāva kalyāṇā iṭṭhāniṭṭhesu tādibhāvāvahattā.

“Selo yathā ekaghano, vātena na samīrati.
Evaṁ nindāpasaṁsāsu, na samiñjanti paṇḍitā”ti[10]—

hi vuttaṁ.

Tathā sīlasampadāya tevijjabhāvo dassito. Sīlasampattiṁ hi nissāya tisso vijjā papuṇanti. Samādhisampadāya chaḷabhiññābhāvo. Samādhisampattiṁ hi nissāya chaḷabhiññā pāpuṇanti. Paññāsampadāya pabhinnapaṭisambhidābhāvo. Paññāsampadaṁ hi nissāya catasso paṭisambhidā pāpuṇanti. Iminā tesaṁ therānaṁ keci tevijjā, keci chaḷabhiññā, keci paṭisambhidāpattāti ayamattho dassitoti veditabbaṁ.

Tathā sīlasampadāya tesaṁ kāmasukhānuyogasaṅkhātassa antassa parivajjanaṁ desseti. Samādhisampadāya attakilamathānuyogasaṅkhātassa, paññāsampadāya majjhimāya paṭipadāya[11] sevanaṁ dasseti. Tathā sīlasampadāya tesaṁ vītikkamappa-hānaṁ kilesānaṁ dasseti. Samādhisampadāya

1. Vutto cāyamattho (Sī)
2. Saṁ 3. 124 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 13 piṭṭhe.
4. Khu 1. 41; Dī 1. 42 piṭṭhesu.
5. Ādikalyāṇatā ca (Sī)
6. ...tā ca (Sī)
7. Kalyāṇatā ca (Sī)
8. ...tā ca (Sī)
9. Pariyosānaṁ (Sī)
10. Vi 3. 272; Khu 1. 25 piṭṭhesu.
11. Paṭipattiyā (Sī)

ဘာဝိတတ္တာတိ ဝုစ္စန္တိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ဟိ အရိယာ အပ္ပမာဒဘာဝနံ ဘာဝေန္တိ နာမ၊ အဂ္ဂဖလက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ ဘာဝိတတ္တာ နာမာတိ ဝုတ္တောဝါယမတ္ထော[၁]။

တေသု တဒင်္ဂပ္ပဟာနေန နေသံ သီလသမ္ပဒါ ဒဿိတာ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန သမာဓိသမ္ပဒါ၊ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန ပညာသမ္ပဒါ၊ ဣတရေန တာသံ ဖလံ ဒဿိတံ။ သီလေန စ တေသံ ပဋိပတ္တိယာ အာဒိကလျာဏတာ ဒဿိတာ၊ “ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ၊ သီလဉ္စ သုဝိသုဒ္ဓံ”[၂], “သီလေ ပတိဋ္ဌာယ”[၃], “သဗ္ဗပါပဿ အကရဏ”န္တိ[၄] စ ဝစနတော သီလံ ပဋိပတ္တိယာ အာဒိကလျာဏံဝ[၅] အဝိပ္ပဋိသာရာဒိဂုဏာဝဟတ္တာ။ သမာဓိနာ မဇ္ဈေကလျာဏတာ[၆] ဒဿိတာ၊ “စိတ္တံ ဘာဝယံ”[၃], “ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ”တိ[၄] စ ဝစနတော သမာဓိ ပဋိပတ္တိယာ မဇ္ဈေကလျာဏောဝ[၇]၊ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒိဂုဏာဝဟတ္တာ။ ပညာယ ပရိယောသာနကလျာဏတာ[၈] ဒဿိတာ၊ “သစိတ္တပရိယောဒပနံ”[၄], “ပညံ ဘာဝယ”န္တိ[၃] စ ဝစနတော ပညာ ပဋိပတ္တိယာ ပရိယောသာနံဝ[၉]၊ ပညုတ္တရတော ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သာဝ ကလျာဏာ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု တာဒိဘာဝါဝဟတ္တာ။

“သေလော ယထာ ဧကဃနော၊ ဝါတေန န သမီရတိ။
ဧဝံ နိန္ဒာပသံသာသု၊ န သမိဉ္ဇန္တိ ပဏ္ဍိတာ”တိ[၁၀]—

ဟိ ဝုတ္တံ။

တထာ သီလသမ္ပဒါယ တေဝိဇ္ဇဘာဝေါ ဒဿိတော။ သီလသမ္ပတ္တိံ ဟိ နိဿာယ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ပါပုဏန္တိ။ သမာဓိသမ္ပဒါယ ဆဠဘိညာဘာဝေါ။ သမာဓိသမ္ပတ္တိံ ဟိ နိဿာယ ဆဠဘိညာ ပါပုဏန္တိ။ ပညာသမ္ပဒါယ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါဘာဝေါ။ ပညာသမ္ပဒံ ဟိ နိဿာယ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ ပါပုဏန္တိ။ ဣမိနာ တေသံ ထေရာနံ ကေစိ တေဝိဇ္ဇာ၊ ကေစိ ဆဠဘိညာ၊ ကေစိ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာတိ အယမတ္ထော ဒဿိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တထာ သီလသမ္ပဒါယ တေသံ ကာမသုခါနုယောဂသင်္ခါတဿ အန္တဿ ပရိဝဇ္ဇနံ ဒဿေတိ။ သမာဓိသမ္ပဒါယ အတ္တကိလမထာနုယောဂသင်္ခါတဿ၊ ပညာသမ္ပဒါယ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပဒါယ[၁၁] သေဝနံ ဒဿေတိ။ တထာ သီလသမ္ပဒါယ တေသံ ဝီတိက္ကမပ္ပဟာနံ ကိလေသာနံ ဒဿေတိ။ သမာဓိသမ္ပဒါယ

၁-ဝုတ္တော စာယမတ္ထော (သီ)
၂-သံ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၁၊ ဒီ ၂-၄၂-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အာဒိကလျာဏတာ စ (သီ)
၆-....တာ စ (သီ)
၇-ကလျာဏတာ စ (သီ)
၈-....တာ စ (သီ)
၉-ပရိယောသာနံ (သီ)
၁၀-ဝိ ၃-၂၇၂၊ ခု ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေသု။
၁၁-ပဋိပတ္တိယာ (သီ)

pariyuṭṭhānappahānaṁ, paññāsampadāya anusayappahānaṁ dasseti. Sīlasampadāya vā duccaritasaṁkilesavisodhanaṁ, samādhisampadāya taṇhāsaṁkilesavisodhanaṁ, paññāsampadāya diṭṭhisaṁkilesavisodhanaṁ dasseti. Tadaṅgappahānena vā nesaṁ apāyasamatikkamo dassito. Vikkhambhanappahānena kāmadhātusamatikkamo, samucchedappahānena sabbabhavasamatikkamo dassitoti veditabbaṁ.

"Bhāvitattānan"ti vā ettha sīlabhāvanā cittabhāvanā paññābhāvanāti tisso bhāvanā veditabbā kāyabhāvanāya tadantogadhattā. Sīlabhāvanā ca paṭipattiyā ādīti sabbaṁ purimasadisaṁ. Yathā pana sīhanādaṁ pare migagaṇā na sahanti, kuto abhibhave[1], aññadatthu sīhanādova te abhibhavati. Evameva aññatitthiyavādā therānaṁ vāde na sahanti, kuto abhibhave, aññadatthu theravādāva te abhibhavanti. Taṁ kissa hetu? "Sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe saṅkhārā dukkhā, sabbe dhammā anattā"ti[2] "nibbānadhātū"ti ca pavattanato. Na hi dhammato sakkā kenaci aññathā kātuṁ appaṭivattanīyato. Yaṁ panettha vattabbaṁ, taṁ parato āvi[3] bhavissati. Evamettha saṅkhepeneva paṭhamagāthāya atthavibhāvanā veditabbā.

Dutiyagāthāyaṁ pana ayaṁ sambandhadassanamukhena atthavibhāvanā. Tattha yesaṁ therānaṁ gāthā sāvetukāmo, te sādharaṇavasena nāmato gottato guṇato ca kittetuṁ "yathānāmā"ti-ādi vuttaṁ. Asādhāraṇato pana tattha tattha gāthāsveva āvi bhavissati. Tattha **yathānāmā**ti yaṁyaṁ nāmā, subhūti mahākoṭṭhikoti-ādinā nayena nāmadheyyena paññātāti[4] attho. **Yathāgottā**ti yaṁyaṁgottā, Gotamo Kassapoti-ādinā nayena kulapadesena yāya yāya jātiyā paññātāti[5] attho. **Yathādhammavihārino**ti yādisadhammavihārino, pariyattiparamatāyaṁ aṭṭhātvā yathānurūpaṁ samāpattivihārino hutvā vihariṁ sūti attho. Atha vā **yathādhammavihārino**ti yathādhammā vihārino ca[6], yādisasīlādidhammā dibbavihārādīsu

1. Abhibhāvo (Sī, Ka) 2. Khu 1. 53 piṭṭhe Dhammapade. 3. Āvī (Bahūsu)
4. Yathāpaññātāti (Sī, Ka) 5. Samaññātāti (Sī)
6. Yathādhammatāya vihārino ca (Sī), yathādhammā yathāvihārino ca (?)

ပရိယုဋ္ဌာနပ္ပဟာနံ၊ ပညာသမ္ပဒါယ အနုသယပ္ပဟာနံ ဒဿေတိ။ သီလသမ္ပဒါယ ဝါ ဒုစ္စရိတသံကိလေသဝိသောဓနံ၊ သမာဓိသမ္ပဒါယ တဏှာသံကိလေသဝိသောဓနံ၊ ပညာသမ္ပဒါယ ဒိဋ္ဌိသံကိလေသဝိသောဓနံ ဒဿေတိ။ တဒင်္ဂပ္ပဟာနေန ဝါ နေသံ အပါယသမတိက္ကမော ဒဿိတော။ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ကာမဓာတုသမတိက္ကမော၊ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန သဗ္ဗဘဝသမတိက္ကမော ဒဿိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

“ဘာဝိတတ္တာန”န္တိ ဝါ ဧတ္ထ သီလဘာဝနာ စိတ္တဘာဝနာ ပညာဘာဝနာတိ တိဿော ဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ ကာယဘာဝနာယ တဒန္တောဂဓတ္တာ။ သီလဘာဝနာ စ ပဋိပတ္တိယာ အာဒီတိ သဗ္ဗံ ပုရိမသဒိသံ။ ယထာ ပန သီဟနာဒံ ပရေ မိဂဂဏာ န သဟန္တိ, ကုတော အဘိဘဝေ[၁]၊ အညဒတ္ထု သီဟနာဒေါဝ တေ အဘိဘဝတိ။ ဧဝမေဝ အညတိတ္ထိယဝါဒါ ထေရာနံ ဝါဒေ န သဟန္တိ, ကုတော အဘိဘဝေ၊ အညဒတ္ထု ထေရဝါဒါဝ တေ အဘိဘဝန္တိ။ တံ ကိဿ ဟေတု? “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ, သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ, သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ”တိ[၂] “နိဗ္ဗာနဓာတူ”တိ စ ပဝတ္တနတော။ န ဟိ ဓမ္မတော သက္ကာ ကေနစိ အညထာ ကာတုံ အပ္ပဋိဝတ္တနီယတော။ ယံ ပနေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရတော အာဝိ[၃] ဘဝိဿတိ။ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခေပေနေဝ ပဌမဂါထာယ အတ္ထဝိဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒုတိယဂါထာယံ ပန အယံ သမ္ဗန္ဓဒဿနမုခေန အတ္ထဝိဘာဝနာ။ တတ္ထ ယေသံ ထေရာနံ ဂါထာ သာဝေတုကာမော၊ တေ သာဓာရဏဝသေန နာမတော ဂေါတ္တတော ဂုဏတော စ ကိတ္တေတုံ “ယထာနာမာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ အသာဓာရဏတော ပန တတ္ထ တတ္ထ ဂါထာသွေဝ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ တတ္ထ **ယထာနာမာ**တိ ယံယံနာမာ၊ သုဘူတိ မဟာကောဋ္ဌိကောတိအာဒိနာ နယေန နာမဓေယျေန ပညာတာတိ[၄] အတ္ထော။ **ယထာဂေါတ္တာ**တိ ယံယံဂေါတ္တာ၊ ဂေါတမော ကဿပေါတိအာဒိနာ နယေန ကုလပဒေသေန ယာယ ယာယ ဇာတိယာ ပညာတာတိ[၅] အတ္ထော။ **ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော**တိ ယာဒိသဓမ္မဝိဟာရိနော၊ ပရိယတ္တိပရမတာယံ အဋ္ဌတွာ ယထာနုရူပံ သမာပတ္တိဝိဟာရိနော ဟုတွာ ဝိဟရိံသူတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော**တိ ယထာဓမ္မာ ဝိဟာရိနော စ[၆]၊ ယာဒိသသီလာဒိဓမ္မာ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီသု

၁-အဘိဘာဝေါ (သီ၊ က) ၂-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၃-အာဝိ (ဗဟူသု)
၄-ယထာပညာတာတိ (သီ၊ က) ၅-သမညာတာတိ (သီ)
၆-ယထာဓမ္မတာယ ဝိဟာရိနော စ (သီ)၊ ယထာဓမ္မာ ယထာဝိဟာရိနော စ (?)

abhiṇhaso viharamānā[1] yādisavihārā cāti attho. **Yathādhimuttā**ti yādisa-adhimuttikā saddhādhimuttipaññādhimuttīsu yaṁyaṁadhimuttikā, suññatamukhādīsu[2] vā yathā yathā nibbānaṁ adhimuttāti yathādhimuttā. "Nibbānaṁ adhimuttānaṁ, atthaṁ gacchanti āsavā"ti[3] hi vuttaṁ. Ubhayaṁ cetaṁ pubbabhāgavasena veditabbaṁ. Arahattappattito[4] pubbeyeva hi yathāvuttamadhimuccanaṁ[5]· na parato. Tenāha Bhagavā—

"Assaddho akataññū ca, sandhicchedo ca yo naro"ti-ādi[6].

"Yathāvimuttā"ti vā pāṭho, paññāvimutti-ubhatobhāgavimuttīsu yaṁyaṁvimuttikāti attho. **Sappaññā**ti tihetukapaṭisandhipaññāya pārihārikapaññāya bhāvanāpaññāya cāti tividhāyapi paññāya paññavanto. **Vihariṁ sū**ti tāya eva sappaññatāya yathāladdhena phāsuvihāreneva vasiṁsu. **Atanditā**ti analasā, attahitapaṭipattiyaṁ yathābalaṁ parahitapaṭipattiyaṁ ca[7] uṭṭhānavantoti attho.

Ettha ca pana[8] nāmagotaggahaṇena tesaṁ[9] therānaṁ pakāsapaññātabhāvaṁ dasseti. Dhammavihāraggahaṇena sīlasampadaṁ samādhisampadañca dasseti. "Yathādhimuttā sappaññā"ti iminā paññāsampadaṁ. "Atanditā"ti iminā sīlasampadādīnaṁ kāraṇabhūtaṁ vīriyasampadaṁ dasseti. "Yathānāmā"ti iminā tesaṁ pakāsananāmataṁ dasseti. "Yathāgottā"ti iminā saddhānusārīdhammānusārīgotta-sampattisamudāgamaṁ, "yathādhammavihārino"ti-ādinā sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassana[10] sampattisamudāgamaṁ, "atanditā"ti iminā evaṁ attahitasampattiyaṁ ṭhitānaṁ parahitapaṭipattiṁ dasseti.

Atha vā "yathānāmā"ti idaṁ tesaṁ therānaṁ garūhi[11] gahitanāmadheyya-dassanaṁ samaññāmattakittanato. "Yathāgottā"ti idaṁ kulaputtabhāvadassanaṁ kulāpadesa[12] kittanato. Tene nesaṁ saddhāpabbajitabhāvaṁ

1. Abhiṇhato (Ka) 2. Suññatasukhādīsu (Ka)
3. Khu 1. 46 Dhammapade. 4. Yathādhammā yathāvihārino ca arahattappattito (Sī)
5. ...madhimuttaṁ (Sī) 6. Khu 1. 27 piṭṭhe Dhammapade.
7. Parahitasādhitāya (Ka) 8. Idaṁ padaṁ natthi (Sī, Ka) 9. Tesaṁ tesaṁ (Sī)
10. Vimuttiñāṇa (Ka) 11. Gūrūhi (Sī) 12. Kulappadesa... (Ka)

အဘိဏှသော ဝိဟရမာနာ[1] ယာဒိသဝိဟာရာ စာတိ အတ္ထော။ **ယထာဓိ-မုတ္တာ**တိ ယာဒိသအဓိမုတ္တိကာ သဒ္ဓါဓိမုတ္တိပညာဓိမုတ္တီသု ယံယံအဓိမုတ္တိကာ၊ သုညတမုခါဒီသု[2] ဝါ ယထာ ယထာ နိဗ္ဗာနံ အဓိမုတ္တာတိ ယထာဓိမုတ္တာ။ "နိဗ္ဗာနံ အဓိမုတ္တာနံ၊ အတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ အာသဝါ"တိ[3] ဟိ ဝုတ္တံ။ ဥဘယံ စေတံ ပုဗ္ဗဘာဂဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော[4] ပုဗ္ဗေယေဝ ဟိ ယထာဝုတ္တ-မဓိမုစ္စနံ[5]၊ န ပရတော။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"အဿဒ္ဓေါ အကတညူ စ၊ သန္ဓိစ္ဆေဒေါ စ ယော နရော"တိအာဒိ[6]။

"ယထာဝိမုတ္တာ"တိ ဝါ ပါဌော၊ ပညာဝိမုတ္တိဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တီသု ယံယံဝိမုတ္တိကာတိ အတ္ထော။ **သပ္ပညာ**တိ တိဟေတုကပဋိသန္ဓိပညာယ ပါရိ-ဟာရိကပညာယ ဘာဝနာပညာယ စာတိ တိဝိဓာယပိ ပညာယ ပညဝန္တော။ **ဝိဟရိံသူ**တိ တာယ ဧဝ သပ္ပညတာယ ယထာလဒ္ဓေန ဖာသုဝိဟာရေနေဝ ဝသိံသု။ **အတန္ဒိတာ**တိ အနလသာ၊ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိယံ ယထာဗလံ ပရဟိတ-ပဋိပတ္တိယံ စ[7] ဥဋ္ဌာနဝန္တောတိ အတ္ထော။

ဧတ္ထ စ ပန[8] နာမဂေါတ္တဂ္ဂဟဏေန တေသံ[9] ထေရာနံ ပကာသပညာတ-ဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဓမ္မဝိဟာရဂ္ဂဟဏေန သီလသမ္ပဒံ သမာဓိသမ္ပဒဉ္စ ဒဿေတိ။ "ယထာဓိမုတ္တာ သပ္ပညာ"တိ ဣမိနာ ပညာသမ္ပဒံ။ "အတန္ဒိတာ"တိ ဣမိနာ သီလသမ္ပဒါဒီနံ ကာရဏဘူတံ ဝီရိယသမ္ပဒံ ဒဿေတိ။ "ယထာနာမာ"တိ ဣမိနာ တေသံ ပကာသနနာမတံ ဒဿေတိ။ "ယထာဂေါတ္တာ"တိ ဣမိနာ သဒ္ဓါနုသာရိဓမ္မာနုသာရိဂေါတ္တသမ္ပတ္တိသမုဒါဂမံ၊ "ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော"တိ-အာဒိနာ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန[10]သမ္ပတ္တိသမုဒါဂမံ၊ "အတန္ဒိတာ"တိ ဣမိနာ ဧဝံ အတ္တဟိတသမ္ပတ္တိယံ ဌိတာနံ ပရဟိတပဋိပတ္တိံ ဒဿေတိ။

အထ ဝါ "ယထာနာမာ"တိ ဣဒံ တေသံ ထေရာနံ ဂရူဟိ[11] ဂဟိတနာမ-ဓေယျဒဿနံ သမညာမတ္တကိတ္တနတော။ "ယထာဂေါတ္တာ"တိ ဣဒံ ကုလပုတ္တ-ဘာဝဒဿနံ ကုလာပဒေသ[12]ကိတ္တနတော။ တေန နေသံ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဘာဝံ

၁-အဘိဏှတော (က) ၂-သုညတသုခါဒီသု (က) ၃-ခု ၁-၄၆-ဓမ္မပဒေ။
၄-ယထာဓမ္မာ ယထာဝိဟာရိနော စ အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော (သီ)
၅-...မဓိမုတ္တံ (သီ) ၆-ခု ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၇-ပရဟိတသာဓိတာယ (က)
၈-ဣဒံ ပဒံ နတ္ထိ (သီ၊ က) ၉-တေသံ တေသံ (သီ) ၁၀-ဝိမုတ္တိဉာဏ (က)
၁၁-ဂရူဟိ (သီ) ၁၂-ကုလပ္ပဒေသ...(က)

dasseti. “Yathādhammavihārino”ti idaṁ caraṇasampattidassanaṁ sīlasaṁvarādīhi samaṅgībhāvadīpanato. “Yathādhimuttā sappaññā”ti idaṁ nesaṁ vijjāsampattidassanaṁ āsavakkhayapariyosānāya ñāṇasampattiyā adhigamaparidīpanato. “Atanditā”ti idaṁ vijjācaraṇasampattīnaṁ[1] adhigamūpāyadassanaṁ. “Yathānāmā”ti vā iminā tesaṁ pakāsananāmataṁyeva[2] dasseti. “Yathāgottā”ti pana iminā pacchimacakkadvayasampattiṁ dasseti. Na hi sammā-appaṇihitattano pubbe ca akatapuññassa saddhānusārīdhammānusārino gottasampattisamudāgamo sambhavati. “Yathādhammavihārino”ti iminā tesaṁ purimacakkadvayasampattiṁ dasseti. Na hi appatirūpe dese vasato sappurisūpanissayarahitassa ca tādisā guṇavisesā sambhavanti. “Yathādhimuttā”ti iminā saddhammasavanasampadāsamāyogaṁ dasseti. Na hi paratoghosena vinā sāvakānaṁ saccasampaṭivedho sambhavati. “Sappaññā atanditā”ti iminā yathāvuttassa guṇavisesassa abyabhicārihetuṁ[3] dasseti ñāyārambhadassanato.

Aparo nayo—“yathāgottā”ti ettha gottakittanena tesaṁ therānaṁ yonisomanasikārasampadaṁ dasseti yathāvuttagottasampannassa yonisomanasikārasambhavato. “Yathādhammavihārino”ti ettha dhammavihāraggahaṇena saddhammasavanasampadaṁ dasseti saddhammasavanena vinā tadabhāvato. “Yathādhimuttā”ti iminā matthakappattaṁ dhammānudhammapaṭipadaṁ dasseti. “Sappaññā”ti iminā sabbattha sampajānakāritaṁ. “Atanditā”ti iminā vuttanayena attahitasampattiṁ paripūretvā ṭhitānaṁ paresaṁ hitasukhāvahāya paṭipattiyaṁ akilāsubhāvaṁ dasseti. tathā “yathāgottā”ti iminā nesaṁ saraṇagamanasampadā dassitā saddhānusārīgottakittanato. “Yathādhammavihārino”ti iminā sīlakkhandhapubbaṅgamo samādhikkhandho dassito. “Yathādhimuttā sappaññā”ti iminā paññākkhandhādayo. saraṇagamanañca sāvakaguṇānaṁ ādi, samādhi majjhe[4], paññā pariyosānanti ādimajjhapariyosānadassanena sabbepi sāvakaguṇā dassitā honti.

Īdisī pana guṇavibhūti yāya sammāpaṭipattiyā tehi adhigatā, taṁ dassetuṁ **“tattha tattha vipassitvā”**ti-ādi vuttaṁ. **Tattha tatthā**ti tesu

1. Caraṇasampattīnaṁ (Sī, Ka)
2. Pakāsananāmamattaṁyeva (Ka)
3. Abyabhicārahetuṁ (Sī)
4. Majjho (Ka)

ဒဿေတိ။ “ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော”တိ ဣဒံ စရဏသမ္ပတ္တိဒဿနံ သီလသံဝရာဒီဟိ သမင်္ဂီဘာဝဒီပနတော။ “ယထာဓိမုတ္တာ သပ္ပညာ”တိ ဣဒံ နေသံ ဝိဇ္ဇာသမ္ပတ္တိဒဿနံ အာသဝက္ခယပရိယောသာနာယ ဉာဏသမ္ပတ္တိယာ အဓိဂမပရိဒီပနတော။ “အတန္ဒိတာ”တိ ဣဒံ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပတ္တီနံ[1] အဓိဂမူပါယဒဿနံ။ “ယထာနာမာ”တိ ဝါ ဣမိနာ တေသံ ပကာသနနာမတံယေဝ[2] ဒဿေတိ။ “ယထာဂေါတ္တာ”တိ ပန ဣမိနာ ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ န ဟိ သမ္မာအပ္ပဏိဟိတတ္တနော ပုဗ္ဗေ စ အကတပုညဿ သဒ္ဓါနုသာရီဓမ္မာနုသာရိနော ဂေါတ္တသမ္ပတ္တိသမုဒါဂမော သမ္ဘဝတိ။ “ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော”တိ ဣမိနာ တေသံ ပုရိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ န ဟိ အပ္ပတိရူပေ ဒေသေ ဝသတော သပ္ပုရိသူပနိဿယရဟိတဿ စ တာဒိသာ ဂုဏဝိသေသာ သမ္ဘဝန္တိ။ “ယထာဓိမုတ္တာ”တိ ဣမိနာ သဒ္ဓမ္မသဝနသမ္ပဒါသမာယောဂံ ဒဿေတိ။ န ဟိ ပရတောဃောသေန ဝိနာ သာဝကာနံ သစ္စသမ္ပဋိဝေဓော သမ္ဘဝတိ။ “သပ္ပညာ အတန္ဒိတာ”တိ ဣမိနာ ယထာဝုတ္တဿ ဂုဏဝိသေသဿ အဗျဘိစာရိဟေတုံ[3] ဒဿေတိ ဉာယာရမ္ဘဒဿနတော။

အပရော နယော—“ယထာဂေါတ္တာ”တိ ဧတ္ထ ဂေါတ္တကိတ္တနေန တေသံ ထေရာနံ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒံ ဒဿေတိ ယထာဝုတ္တဂေါတ္တသမ္ပန္နဿ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ဘဝတော။ “ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော”တိ ဧတ္ထ ဓမ္မဝိဟာရဂ္ဂဟဏေန သဒ္ဓမ္မသဝနသမ္ပဒံ ဒဿေတိ သဒ္ဓမ္မသဝနေန ဝိနာ တဒဘာဝတော။ “ယထာဓိမုတ္တာ”တိ ဣမိနာ မတ္ထကပ္ပတ္တံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒံ ဒဿေတိ။ “သပ္ပညာ”တိ ဣမိနာ သဗ္ဗတ္ထ သမ္ပဇာနကာရိတံ။ “အတန္ဒိတာ”တိ ဣမိနာ ဝုတ္တနယေန အတ္တဟိတသမ္ပတ္တိံ ပရိပူရေတွာ ဌိတာနံ ပရေသံ ဟိတသုခါဝဟာယ ပဋိပတ္တိယံ အကိလာသုဘာဝံ ဒဿေတိ။ တထာ “ယထာဂေါတ္တာ”တိ ဣမိနာ နေသံ သရဏဂမနသမ္ပဒါ ဒဿိတာ သဒ္ဓါနုသာရီဂေါတ္တကိတ္တနတော။ “ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော”တိ ဣမိနာ သီလက္ခန္ဓပုဗ္ဗင်္ဂမော သမာဓိက္ခန္ဓော ဒဿိတော။ “ယထာဓိမုတ္တာ သပ္ပညာ”တိ ဣမိနာ ပညာက္ခန္ဓာဒယော။ သရဏဂမနဉ္စ သာဝကဂုဏာနံ အာဒိ၊ သမာဓိ မဇ္ဈေ[4]၊ ပညာ ပရိယောသာနန္တိ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနဒဿနေန သဗ္ဗေပိ သာဝကဂုဏာ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။

ဤဒိသီ ပန ဂုဏဝိဘူတိ ယာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ တေဟိ အဓိဂတာ၊ တံ ဒဿေတုံ **“တတ္ထ တတ္ထ ဝိပဿိတွာ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **တတ္ထ တတ္ထာ**တိ တေသု

၁-စရဏသမ္ပတ္တီနံ (သီ၊ က)
၂-ပကာသနနာမမတ္တံယေဝ (က)
၃-အဗျဘိစာရဟေတုံ (သီ)
၄-မဇ္ဈော (က)

tesu araññarukkhamūlapabbatādīsu vivittasenāsanesu. Tattha tatthāti vā tasmiṁ tasmiṁ udānādikāle. **Vipassitvā**ti sampassitvā[1]. Nāmarūpavavatthāpanapaccayapariggahehi[2] diṭṭhivisuddhikaṅkhāvitaraṇavisuddhiyo sampādetvā kalāpasammasanādikkamena pañcamaṁ visuddhaṁ adhigantvā paṭipadāñāṇadassanavisuddhiyā matthakaṁ pāpanavasena vipassanaṁ ussukkāpetvā. **Phusitvā**ti patvā sacchikatvā. **Accutaṁ padan**ti nibbānaṁ. Taṁ hi sayaṁ acavanadhammattā, adhigatānaṁ accutihetubhāvato ca natthi ettha cutīti "accutaṁ". Saṅkhatadhammehi asammissabhāvatāya tadatthikehi paṭipajjitabbatāya ca "padan"ti ca vuccati. **Katantan**ti katassa antaṁ. Yo hi tehi adhigato ariyamaggo, so attano paccayehi uppāditattā kato nāma, tassa pana pariyosānabhūtaṁ phalaṁ katantoti adhippetaṁ. Taṁ katantaṁ aggaphalaṁ. Atha vā paccayehi katattā nipphāditattā katā nāma saṅkhatadhammā, tannissaraṇabhāvato katanto nibbānaṁ. Taṁ katantaṁ. **Paccavekkhantā**ti[3] "adhigataṁ vata mayā ariyamaggādhigamena idaṁ ariyaphalaṁ, adhigatā asaṅkhatā dhātū"ti ariyaphalanibbānāni vimuttiñāṇadassanena paṭipatthiṁ avekkhamānā. Atha vā saccasampaṭivedhavasena yaṁ ariyena karaṇīyaṁ[4] pariññādisoḷasavidhaṁ kiccaṁ aggaphale ṭhitena nipphāditattā pariyosāpitattā[5] kataṁ nāma, evaṁ kataṁ taṁ paccavekkhantā. Etena pahīnakilesapaccavekkhaṇaṁ dassitaṁ. Purimanayena pana itarapaccavekkhaṇānīti ekūnavīsati[6] paccavekkhaṇāni dassitāni honti.

Imamatthanti ettha **iman**ti sakalo Theratherīgāthānaṁ attho attano itaresañca tattha sannipatitānaṁ dhammasaṅgāhakamahātherānaṁ buddhiyaṁ viparivattamānatāya āsanno paccakkhoti ca katvā vuttaṁ. **Atthan**ti "channāme[7] kuṭikā"ti-ādīhi gāthāhi vuccamānaṁ attūpanāyikaṁ parūpanāyikaṁ lokiyalokuttarapaṭisaṁyuttaṁ atthaṁ. **Abhāsisun**ti[8] gāthābandhavasena kathesuṁ, taṁdīpaniyo idāni mayā vuccamānā tesaṁ bhāvitattānaṁ gāthā atthūpanāyikā suṇāthāti yojanā. Te ca mahātherā evaṁ

1. Sammasitvā (Ka)
2. ...pariggahādīhi (Sī)
3. Paccavekkhanto (Sī)
4. Akaraṇīyaṁ (Sī)
5. Pariyositattā (Sī)
6. Ekūnavīsatipi (Sī)
7. Channā mesā (Ka)
8. Abhāsiṁ sūti (Sī)

တေသု အရညရုက္ခမူလပဗ္ဗတာဒီသု ဝိဝိတ္တသေနာသနေသု။ တတ္ထ တတ္ထာတိ ဝါ တသ္မိံ တသ္မိံ ဥဒါနာဒိကာလေ။ **ဝိပဿိတွာ**တိ သမ္ပဿိတွာ[၁]။ နာမရူပဝဝတ္ထာပနပစ္စယပရိဂ္ဂဟေဟိ[၂] ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေတွာ ကလာပသမ္မသနာဒိက္ကမေန ပဉ္စမံ ဝိသုဒ္ဓိံ အဓိဂန္တွာ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယာ မတ္ထကံ ပါပနဝသေန ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ။ **ဖုသိတွာ**တိ ပတွာ သစ္ဆိကတွာ။ **အစ္စုတံ ပဒ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ တံ ဟိ သယံ အစဝနဓမ္မတ္တာ, အဓိဂတာနံ အစ္စုတိဟေတုဘာဝတော စ နတ္ထိ ဧတ္ထ စုတီတိ "အစ္စုတံ"။ သင်္ခတဓမ္မေဟိ အသမ္မိဿဘာဝတာယ တဒတ္ထိကေဟိ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတာယ စ "ပဒ"န္တိ စ ဝုစ္စတိ။ **ကတန္တ**န္တိ ကတဿ အန္တံ။ ယော ဟိ တေဟိ အဓိဂတော အရိယမဂ္ဂေါ, သော အတ္တနော ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပါဒိတတ္တာ ကတော နာမ, တဿ ပန ပရိယောသာနဘူတံ ဖလံ ကတန္တောတိ အဓိပ္ပေတံ။ တံ ကတန္တံ အဂ္ဂဖလံ။ အထ ဝါ ပစ္စယေဟိ ကတတ္တာ နိပ္ဖါဒိတတ္တာ ကတာ နာမ သင်္ခတဓမ္မာ, တန္နိဿရဏဘာဝတော ကတန္တော နိဗ္ဗာနံ။ တံ ကတန္တံ။ **ပစ္စဝေက္ခန္တာ**တိ[၃] "အဓိဂတံ ဝတ မယာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ဣဒံ အရိယဖလံ, အဓိဂတာ အသင်္ခတာ ဓာတူ"တိ အရိယဖလနိဗ္ဗာနာနိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန ပဋိပတ္ထိံ အဝေက္ခမာနာ။ အထ ဝါ သစ္စသမ္ပဋိဝေဓဝသေန ယံ အရိယေန ကရဏီယံ[၄] ပရိညာဒိသောဠသဝိဓံ ကိစ္စံ အဂ္ဂဖလေ ဌိတေန နိပ္ဖါဒိတတ္တာ ပရိယောသာပိတတ္တာ[၅] ကတံ နာမ, ဧဝံ ကတံ တံ ပစ္စဝေက္ခန္တာ။ ဧတေန ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ ဒဿိတံ။ ပုရိမနယေန ပန ဣတရပစ္စဝေက္ခဏာနီတိ ဧကူနဝီသတိ[၆] ပစ္စဝေက္ခဏာနိ ဒဿိတာနိ ဟောန္တိ။

ဣမမတ္ထန္တိ ဧတ္ထ **ဣမ**န္တိ သကလော ထေရထေရီဂါထာနံ အတ္ထော အတ္တနော ဣတရေသဉ္စ တတ္ထ သန္နိပတိတာနံ ဓမ္မသင်္ဂါဟကမဟာထေရာနံ ဗုဒ္ဓိယံ ဝိပရိဝတ္တမာနတာယ အာသန္နော ပစ္စက္ခောတိ စ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **အတ္ထ**န္တိ "ဆန္နာ မေ[၇] ကုဋိကာ"တိအာဒီဟိ ဂါထာဟိ ဝုစ္စမာနံ အတ္တူပနာယိကံ ပရူပနာယိကံ လောကိယလောကုတ္တရပဋိသံယုတ္တံ အတ္ထံ။ **အဘာသိသု**န္တိ[၈] ဂါထာဗန္ဓဝသေန ကထေသုံ, တံဒီပနိယော ဣဒါနိ မယာ ဝုစ္စမာနာ တေသံ ဘာဝိတတ္တာနံ ဂါထာ အတ္တူပနာယိကာ သုဏာထာတိ ယောဇနာ။ တေ စ မဟာထေရာ ဧဝံ

၁-သမ္မသိတွာ (က)
၂-...ပရိဂ္ဂဟာဒီဟိ (သီ)
၃-ပစ္စဝေက္ခန္တော (သီ)
၄-အကရဏီယံ (သီ)
၅-ပရိယောသိတတ္တာ (သီ)
၆-ဧကူနဝီသတိပိ (သီ)
၇-ဆန္နာ မေသာ (က)
၈-အဘာသိံ သူတိ (သီ)

kathentā attano sammapaṭipattipakāsanīhi gāthāhi sāsanassa ekantaniyyānika[1] vibhāvanena[2] parepi tattha sammāpaṭipattiyaṁ niyojentīti etamatthaṁ[3] dīpeti āyasmā Dhammabhaṇḍāgāriko, tathā dīpento ca imāhi gāthāhi tesaṁ thomanaṁ tāsañca tesaṁ vacanassa nidānabhāvena ṭhapanaṁ ṭhānagatamevāti[4] dassetīti daṭṭhabbaṁ.

Nidānagāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ekakanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Subhūtittheragāthāvaṇṇanā

Idāni **channā me**[5] **kuṭikā**ti-ādinayappavattānaṁ Theragāthānaṁ atthavaṇṇanā hoti. Sā panāyaṁ atthavaṇṇanā yasmā tāsaṁ tāsaṁ gāthānaṁ aṭṭhuppattiṁ pakāsetvā vuccamānā pākaṭā hoti suviññeyyā ca, tasmā tattha tattha aṭṭhuppattiṁ pakāsetvā atthavaṇṇanaṁ karissāmāti.

Tattha **channā me kuṭikā**tigāthāya kā uppatti? Vuccate—ito kira kappasatasahassamatthake anuppanneyeva Padumuttare Bhagavati Lokanāthe Haṁsavatīnāmake[6] nagare aññatarassa brāhmaṇamahāsālassa eko putto uppajji. Tassa “Nandamāṇavo”ti nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā tattha sāraṁ apassanto attano parivārabhūtehi catucattālīsāya māṇavakasahassehi saddhiṁ pabbatapāde isipabbajjaṁ pabbajitvā aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattesi. Antevāsikānampi kammaṭṭhānaṁ ācikkhi. Tepi na cireneva jhānalābhino ahesuṁ.

---

1. Nīyānika (Ka)
2. Vibhāvane (Sī)
3. Evamatthaṁ (Sī)
4. Nidānabhāvena pākaṭaṁ uttānaṁ gatamevāti (Sī)
5. Channā mesā (Ka)
6. Haṁsāvatīnāmake (Sī, Ka)

ကထေန္တာ အတ္တနော သမ္မာပဋိပတ္တိပကာသနီဟိ ဂါထာဟိ သာသနဿ ဧကန္တနိယျာနိက[၁] ဝိဘာဝနေန[၂] ပရေပိ တတ္ထ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ နိယောဇေန္တီတိ ဧတမတ္ထံ[၃] ဒီပေတိ အာယသ္မာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော၊ တထာ ဒီပေန္တော စ ဣမာဟိ ဂါထာဟိ တေသံ ထောမနံ တာသဉ္စ တေသံ ဝစနဿ နိဒါနဘာဝေန ဌပနံ ဌာနဂတမေဝါတိ[၄] ဒဿေတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

နိဒါနဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဧကကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-သုဘူတိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ **ဆန္နာ မေ**[၅] **ကုဋိကာ**တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာနံ ထေရဂါထာနံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ သာ ပနာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ယသ္မာ တာသံ တာသံ ဂါထာနံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ပကာသေတွာ ဝုစ္စမာနာ ပါကဋာ ဟောတိ သုဝိညေယျာ စ၊ တသ္မာ တတ္ထ တတ္ထ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ပကာသေတွာ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမာတိ။

တတ္ထ **ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ**တိဂါထာယ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဝုစ္စတေ—ဣတော ကိရ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ အနုပ္ပန္နေယေဝ ပဒုမုတ္တရေ ဘဂဝတိ လောကနာထေ ဟံသဝတီနာမကေ[၆] နဂရေ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ဧကော ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တဿ “နန္ဒမာဏဝေါ”တိ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ တတ္ထ သာရံ အပဿန္တော အတ္တနော ပရိဝါရဘူတေဟိ စတုစတ္တာလီသာယ မာဏဝကသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗတပါဒေ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေသိ။ အန္တေဝါသိကာနမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိ။ တေပိ န စိရေနေဝ ဈာနလာဘိနော အဟေသုံ။

၁-နီယာနိက (က)
၂-ဝိဘာဝနေ (သီ)
၃-ဧဝမတ္ထံ (သီ)
၄-နိဒါနဘာဝေန ပါကဋံ ဥတ္တာနံ ဂတမေဝါတိ (သီ)
၅-ဆန္နာ မေသာ (က)
၆-ဟံသာဝတီနာမကေ (သီ၊ က)

Tena ca samayena[1] Padumuttaro Bhagavā loke uppajjitvā Haṁsavatīnagaraṁ upanissāya viharanto ekadivasaṁ paccūsasamaye lokaṁ volokento Nandatāpasassa antevāsikajaṭilānaṁ arahattūpanissayaṁ, Nandatāpasassa ca dvīhaṅgehi samannāgatassa sāvakaṭṭhānantarassa patthanaṁ disvā pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā pubbaṇhasamaye pattacīvaramādāya aññaṁ kañci anāmantetvā sīho viya ekacaro Nandatāpasassa antevāsikesu phalāphalatthāya gatesu "Buddhabhāvaṁ me jānātū"ti passantasseva Nandatāpasassa ākāsato otaritvā pathaviyaṁ patiṭṭhāsi. Nandatāpaso Buddhānubhāvañceva lakkhaṇapāripūriṁ ca disvā lakkhaṇamante sammasitvā "imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāraṁ ajjhāvasanto rājā hoti cakkavattī, pabbajanto loke vivaṭacchado[2] sabbaññū Buddho hoti, ayaṁ purisājānīyo nissaṁsayaṁ Buddho"ti ñatvā paccuggamanaṁ katvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā āsanaṁ paññāpetvā adāsi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Nandatāpasopi attano anucchavikaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ[3] nisīdi.

Tasmiṁ samaye catucattālīsasahassajaṭilā paṇītapaṇītāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikaṁ sampattā Buddhānañceva ācariyassa ca nisinnāsanaṁ olokentā āhaṁsu "ācariya mayaṁ 'imasmiṁ loke tumhehi mahantataro natthī'ti vicarāma, ayaṁ pana puriso tumhehi mahantataro maññe"ti[4]. Nandatāpaso "tātā kiṁ vadetha, sāsapena[5] saddhiṁ aṭṭhasaṭṭhisatasahassayojanubbedhaṁ Sineruṁ upametuṁ icchatha, Sabbaññubuddhena saddhiṁ mā maṁ upamitthā"ti[6] āha. Atha te tāpasā "sace ayaṁ orako abhavissa, na amhākaṁ ācariyo evaṁ upamaṁ āhareyya, yāva mahā vatāyaṁ purisājānīyo"ti pādesu nipatitvā sirasā vandiṁsu. Atha te ācariyo āha "tātā amhākaṁ Buddhānaṁ anucchaviko deyyadhammo natthi, Bhagavā ca bhikkhācāravelāyaṁ idhāgato, tasmā mayaṁ yathābalaṁ deyyadhammaṁ dassāma, tumhe yaṁ yaṁ paṇītaṁ phalāphalaṁ ānītaṁ, taṁ taṁ āharathā"ti vatvā āharāpetvā hatthe dhovitvā sayaṁ Tathāgatassa patte patiṭṭhāpesi.

---

1. Tena ca samayena pana (Sī) 2. Vivattacchado (Sī) 3. Ekamante (Sī)
4. Mahantataroti maññeti (Ka) 5. Kiṁ sāsapena (Ka) 6. Saddhiṁ upamitthāti (Ka)

တေန စ သမယေန[၁] ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဟံသဝတီနဂရံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဝေါလောကေန္တော နန္ဒတာပသဿ အန္တေဝါသိကဇဋိလာနံ အရဟတ္တူပနိဿယံ, နန္ဒတာပသဿ စ ဒွီဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတဿ သာဝကဋ္ဌာနန္တရဿ ပတ္ထနံ ဒိသွာ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ပုဗ္ဗဏှသမယေ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အညံ ကဉ္စိ အနာမန္တေတွာ သီဟော ဝိယ ဧကစရော နန္ဒတာပသဿ အန္တေဝါသိကေသု ဖလာဖလတ္ထာယ ဂတေသု "ဗုဒ္ဓဘာဝံ မေ ဇာနာတူ"တိ ပဿန္တဿေဝ နန္ဒတာပသဿ အာကာသတော ဩတရိတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာသိ။ နန္ဒတာပသော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝဉ္စေဝ လက္ခဏပါရိပူရိံ စ ဒိသွာ လက္ခဏမန္တေ သမ္မသိတွာ "ဣမေဟိ လက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတော နာမ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တော ရာဇာ ဟောတိ စက္ကဝတ္တီ၊ ပဗ္ဗဇန္တော လောကေ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ[၂] သဗ္ဗညူ ဗုဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ အယံ ပုရိသာဇာနီယော နိဿံသယံ ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဉတွာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ အာသနံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပညတ္တေ အာသနေ။ နန္ဒတာပသောပိ အတ္တနော အနုစ္ဆဝိကံ အာသနံ ဂဟေတွာ ဧကမန္တံ[၃] နိသီဒိ။

တသ္မိံ သမယေ စတုစတ္တာလီသသဟဿဇဋိလာ ပဏီတပဏီတာနိ ဩဇဝန္တာနိ ဖလာဖလာနိ ဂဟေတွာ အာစရိယဿ သန္တိကံ သမ္ပတ္တာ ဗုဒ္ဓါနဉ္စေဝ အာစရိယဿ စ နိသိန္နာသနံ ဩလောကေန္တာ အာဟံသု "အာစရိယ မယံ 'ဣမသ္မိံ လောကေ တုမှေဟိ မဟန္တတရော နတ္ထီ'တိ ဝိစရာမ၊ အယံ ပန ပုရိသော တုမှေဟိ မဟန္တတရော မညေ"တိ[၄]။ နန္ဒတာပသော "တာတာ ကိံ ဝဒေထ၊ သာသပေန[၅] သဒ္ဓိံ အဋ္ဌသဋ္ဌိသတသဟဿယောဇနုဗ္ဗေဓံ သိနေရုံ ဥပမေတုံ ဣစ္ဆထ၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေန သဒ္ဓိံ မာ မံ ဥပမိတ္ထာ"တိ[၆] အာဟ။ အထ တေ တာပသာ "သစေ အယံ ဩရကော အဘဝိဿ၊ န အမှာကံ အာစရိယော ဧဝံ ဥပမံ အာဟရေယျ၊ ယာဝ မဟာ ဝတာယံ ပုရိသာဇာနီယော"တိ ပါဒေသု နိပတိတွာ သိရသာ ဝန္ဒိံသု။ အထ တေ အာစရိယော အာဟ "တာတာ အမှာကံ ဗုဒ္ဓါနံ အနုစ္ဆဝိကော ဒေယျဓမ္မော နတ္ထိ၊ ဘဂဝါ စ ဘိက္ခာစာရဝေလာယံ ဣဓာဂတော၊ တသ္မာ မယံ ယထာဗလံ ဒေယျဓမ္မံ ဒဿာမ၊ တုမှေ ယံ ယံ ပဏီတံ ဖလာဖလံ အာနီတံ၊ တံ တံ အာဟရထာ"တိ ဝတွာ အာဟရာပေတွာ ဟတ္ထေ ဓောဝိတွာ သယံ တထာဂတဿ ပတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။

၁-တေန စ သမယေန ပန (သီ) ၂-ဝိဝတ္တစ္ဆဒေါ (သီ) ၃-ဧကမန္တေ (သီ)
၄-မဟန္တတရောတိ မညေတိ (က) ၅-ကိံ သာသပေန (က) ၆-သဒ္ဓိံ ဥပမိတ္ထာတိ (က)

Satthārā phalāphale[1] paṭiggahitamatte devatā dibbojaṁ pakkhipiṁsu. Tāpaso udakampi sayameva parissāvetvā adāsi. Tato bhojanakiccaṁ niṭṭhāpetvā nisinne Satthari sabbe antevāsike pakkositvā Satthu santike sāraṇīyaṁ kathaṁ kathento nisīdi. Satthā "bhikkhusaṁgho āgacchatū"ti cintesi. Bhikkhū Satthu cittaṁ ñatvā satasahassamattā khīṇāsavā āgantvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu.

Nandatāpaso antevāsike āmantesi "tātā Buddhānaṁ nisinnāsanampi nīcaṁ, samaṇasatasahassassapi āsanaṁ natthi, tumhehi ajja uḷāraṁ Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca sakkāraṁ kātuṁ vaṭṭati, pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharathā"ti. Acinteyyattā iddhivisayassa muhutteneva vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharitvā Buddhānaṁ yojanappamāṇaṁ pupphāsanaṁ paññāpesuṁ. Aggasāvakānaṁ tigāvutaṁ, sesabhikkhūnaṁ aḍḍhayojanikādibhedaṁ, saṁghanavakassa usabhamattaṁ ahosi. Evaṁ paññattesu āsanesu Nandatāpaso Tathāgatassa purato añjaliṁ paggayha ṭhito "bhante mayhaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya imaṁ pupphāsanaṁ abhiruhathā"ti āha. Nisīdi Bhagavā pupphāsane. Evaṁ nisinne Satthari Satthu ākāraṁ ñatvā bhikkhū[2] attano attano pattāsane nisīdiṁsu[3]. Nandatāpaso mahantaṁ pupphachattaṁ gahetvā Tathāgatassa matthake dhārento aṭṭhāsi. Satthā "tāpasānaṁ ayaṁ sakkāro mahapphalo hotū"ti nirodhasamāpattiṁ samāpajji. Satthu samāpannabhāvaṁ ñatvā bhikkhūpi samāpajjiṁsu[4]. Tathāgate sattāhaṁ nirodhaṁ samāpajjitvā nisinne antevāsikā bhikkhācārakāle sampatte vanamūlaphalāphalaṁ[5] paribhuñjitvā sesakāle Buddhānaṁ añjaliṁ paggayha tiṭṭhanti. Nandatāpaso pana bhikkhācārampi agantvā pupphachattaṁ dhārento sattāhaṁ pītisukheneva vītināmeti.

Satthā nirodhato vuṭṭhāya araṇavihāri-aṅgena dakkhiṇeyyaṅgena cāti dvīhi aṅgehi samannāgataṁ ekaṁ sāvakaṁ "isigaṇassa pupphāsanānumodanaṁ karohī"ti āṇāpesi. So cakkavattirañño santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso attano

1. Phalāphalaṁ (Ka) 2. Bhikkhūsu (Sī) 3. Nisinnesu (Sī)
4. Samāpattiṁ samāpajjiṁsu (Sī) 5. Vanamūlaphalaṁ (Ka)

သတ္ထာရာ ဖလာဖလေ[1] ပဋိဂ္ဂဟိတမတ္တေ ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗောဇံ ပက္ခိပိံသု။ တာပသော ဥဒကမ္ပိ သယမေဝ ပရိဿာဝေတွာ အဒါသိ။ တတော ဘောဇနကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေတွာ နိသိန္နေ သတ္ထရိ သဗ္ဗေ အန္တေဝါသိကေ ပက္ကောသိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ သာရဏီယံ ကထံ ကထေန္တော နိသီဒိ။ သတ္ထာ “ဘိက္ခုသံဃော အာဂစ္ဆတူ”တိ စိန္တေသိ။ ဘိက္ခူ သတ္ထု စိတ္တံ ဉတွာ သတသဟဿမတ္တာ ခီဏာသဝါ အာဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။

နန္ဒတာပသော အန္တေဝါသိကေ အာမန္တေသိ “တာတာ ဗုဒ္ဓါနံ နိသိန္နာသနမ္ပိ နီစံ၊ သမဏသတသဟဿဿာပိ အာသနံ နတ္ထိ၊ တုမှေဟိ အဇ္ဇ ဥဠာရံ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ သက္ကာရံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ပဗ္ဗတပါဒတော ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နာနိ ပုပ္ဖာနိ အာဟရထာ”တိ။ အစိန္တေယျတ္တာ ဣဒ္ဓိဝိသယဿ မုဟုတ္တေနေဝ ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နာနိ ပုပ္ဖာနိ အာဟရိတွာ ဗုဒ္ဓါနံ ယောဇနပ္ပမာဏံ ပုပ္ဖာသနံ ပညာပေသုံ။ အဂ္ဂသာဝကာနံ တိဂါဝုတံ၊ သေသဘိက္ခူနံ အဍ္ဎယောဇနိကာဒိဘေဒံ၊ သံဃနဝကဿ ဥသဘမတ္တံ အဟောသိ။ ဧဝံ ပညတ္တေသု အာသနေသု နန္ဒတာပသော တထာဂတဿ ပုရတော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ဌိတော “ဘန္တေ မယှံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဣမံ ပုပ္ဖာသနံ အဘိရုဟထာ”တိ အာဟ။ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပုပ္ဖာသနေ။ ဧဝံ နိသိန္နေ သတ္ထရိ သတ္ထု အာကာရံ ဉတွာ ဘိက္ခူ[2] အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တာသနေ နိသီဒိံသု[3]။ နန္ဒတာပသော မဟန္တံ ပုပ္ဖဆတ္တံ ဂဟေတွာ တထာဂတဿ မတ္ထကေ ဓာရေန္တော အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ “တာပသာနံ အယံ သက္ကာရော မဟပ္ဖလော ဟောတူ”တိ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိ။ သတ္ထု သမာပန္နဘာဝံ ဉတွာ ဘိက္ခူပိ သမာပဇ္ဇိံသု[4]။ တထာဂတေ သတ္တာဟံ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသိန္နေ အန္တေဝါသိကာ ဘိက္ခာစာရကာလေ သမ္ပတ္တေ ဝနမူလဖလာဖလံ[5] ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သေသကာလေ ဗုဒ္ဓါနံ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ တိဋ္ဌန္တိ။ နန္ဒတာပသော ပန ဘိက္ခာစာရမ္ပိ အဂန္တွာ ပုပ္ဖဆတ္တံ ဓာရေန္တော သတ္တာဟံ ပီတိသုခေနေဝ ဝီတိနာမေတိ။

သတ္ထာ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌာယ အရဏဝိဟာရိအင်္ဂေန ဒက္ခိဏေယျင်္ဂေန စာတိ ဒွီဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတံ ဧကံ သာဝကံ “ဣသိဂဏဿ ပုပ္ဖာသနာနုမောဒနံ ကရောဟီ”တိ အာဏာပေသိ။ သော စက္ကဝတ္တိရညော သန္တိကာ ပဋိလဒ္ဓမဟာလာဘော မဟာယောဓော ဝိယ တုဋ္ဌမာနသော အတ္တနော

၁-ဖလာဖလံ (က) ၂-ဘိက္ခူသု (သီ) ၃-နိသိန္နေသု (သီ)
၄-သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိံသု (သီ) ၅-ဝနမူလဖလံ (က)

visaye ṭhatvā Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ sammasitvā anumodanaṁ akāsi. Tassa desanāvasāne Satthā sayaṁ dhammaṁ desesi. Desanāpariyosāne sabbe catucattālīsasahassatāpasā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Satthā "etha bhikkhavo"ti hatthaṁ pasāresi. Tesaṁ tāvadeva kesamassu[1] antaradhāyi. Aṭṭha parikkhārā kāye paṭimukkāva ahesuṁ. Saṭṭhivassattherā viya Satthāraṁ parivārayiṁsu. Nandatāpaso pana vikkhittacittatāya visesaṁ nādhigacchi. Tassa kira Araṇavihārittherassa santike dhammaṁ sotuṁ āraddhakālato paṭṭhāya "aho vatāhampi anāgate uppajjanakabuddhassa sāsane iminā sāvakena laddhadhuraṁ labheyyan"ti cittaṁ udapādi. So tena parivitakkena maggaphalapaṭivedhaṁ kātuṁ nāsakkhi. Tathāgataṁ pana vanditvā sammukhe ṭhatvā āha "bhante yena bhikkhunā isigaṇassa pupphāsanānumodanā katā, ko nāmāyaṁ tumhākaṁ sāsane"ti. Araṇavihāri-aṅge dakkhiṇeyya-aṅge ca etadaggaṁ patto eso bhikkhūti. "Bhante yvāyaṁ mayā sattāhaṁ pupphachattaṁ dhārentena sakkāro kato, tena adhikārena na aññaṁ sampattaṁ patthemi, anāgate pana ekassa Buddhassa sāsane ayaṁ thero viya dvīhaṅgehi samannāgato sāvako bhaveyyan"ti patthanamakāsi.

Satthā "samijjhissati nu kho imassa tāpasassa patthanā"ti anāgataṁsañāṇaṁ pesetvā olokento kappasatasahassaṁ atikkamitvā samijjhanakabhāvaṁ disvā Nandatāpasaṁ āha "na te ayaṁ patthanā moghā bhavissati, anāgate kappasatasahassaṁ atikkamitvā Gotamo nāma Buddho uppajjissati, tassa santike samijjhissatī"ti vatvā dhammakathaṁ kathetvā bhikkhusaṁghaparivuto ākāsaṁ pakkhandi. Nandatāpaso yāva cakkhupathasamatikkamā Satthāraṁ bhikkhusaṁghañca uddissa añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. So aparabhāge kālena kālaṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ suṇi. Aparihīnajjhānova kālaṅkatvā brahmaloke nibbatto. Tato pana cuto aparānipi pañca jātisatāni pabbajitvā āraññako ahosi. Kassapasammāsambuddhakālepi pabbajitvā āraññako hutvā gatapaccāgatavattaṁ pūresi. Etaṁ kira vattaṁ aparipūretvā

1. Kesamassuṁ (Sī)

ဝိသယေ ဌတွာ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သမ္မသိတွာ အနုမောဒနံ အကာသိ။ တဿ ဒေသနာဝသာနေ သတ္ထာ သယံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ သဗ္ဗေ စတုစတ္တာလီသသဟဿတာပသာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ သတ္ထာ "ဧထ ဘိက္ခဝေါ"တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ တေသံ တာဝဒေဝ ကေသမဿု[1] အန္တရဓာယိ။ အဋ္ဌ ပရိက္ခာရာ ကာယေ ပဋိမုက္ကာဝ အဟေသုံ။ သဋ္ဌိဝဿတ္ထေရာ ဝိယ သတ္ထာရံ ပရိဝါရယိံသု။ နန္ဒတာပသော ပန ဝိက္ခိတ္တစိတ္တတာယ ဝိသေသံ နာဓိဂစ္ဆိ။ တဿ ကိရ အရဏဝိဟာရိတ္ထေရဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သောတုံ အာရဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ "အဟော ဝတာဟမ္ပိ အနာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇနကဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဣမိနာ သာဝကေန လဒ္ဓဓုရံ လဘေယျ"န္တိ စိတ္တံ ဥဒပါဒိ။ သော တေန ပရိဝိတက္ကေန မဂ္ဂဖလပဋိဝေဓံ ကာတုံ နာသက္ခိ။ တထာဂတံ ပန ဝန္ဒိတွာ သမ္မုခေ ဌတွာ အာဟ "ဘန္တေ ယေန ဘိက္ခုနာ ဣသိဂဏဿ ပုပ္ဖါသနာနုမောဒနာ ကတာ၊ ကော နာမာယံ တုမှာကံ သာသနေ"တိ။ အရဏဝိဟာရိအင်္ဂေ ဒက္ခိဏေယျအင်္ဂေ စ ဧတဒဂ္ဂံ ပတ္တော ဧသော ဘိက္ခူတိ။ "ဘန္တေ ယွာယံ မယာ သတ္တာဟံ ပုပ္ဖဆတ္တံ ဓာရေန္တေန သက္ကာရော ကတော၊ တေန အဓိကာရေန န အညံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေမိ၊ အနာဂတေ ပန ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ အယံ ထေရော ဝိယ ဒွီဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော သာဝကော ဘဝေယျ"န္တိ ပတ္ထနမကာသိ။

သတ္ထာ "သမိဇ္ဈိဿတိ နု ခေါ ဣမဿ တာပသဿ ပတ္ထနာ"တိ အနာဂတံသဉာဏံ ပေသေတွာ ဩလောကေန္တော ကပ္ပသတသဟဿံ အတိက္ကမိတွာ သမိဇ္ဈနကဘာဝံ ဒိသွာ နန္ဒတာပသံ အာဟ "န တေ အယံ ပတ္ထနာ မောဃာ ဘဝိဿတိ၊ အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿံ အတိက္ကမိတွာ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿ သန္တိကေ သမိဇ္ဈိဿတီ"တိ ဝတွာ ဓမ္မကထံ ကထေတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။ နန္ဒတာပသော ယာဝ စက္ခုပထသမတိက္ကမာ သတ္ထာရံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ဥဒ္ဒိဿ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ သော အပရဘာဂေ ကာလေန ကာလံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုဏိ။ အပရိဟီနဇ္ဈာနောဝ ကာလင်္ကတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော။ တတော ပန စုတော အပရာနိပိ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ပဗ္ဗဇိတွာ အာရညကော အဟောသိ။ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေပိ ပဗ္ဗဇိတွာ အာရညကော ဟုတွာ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေသိ။ ဧတံ ကိရ ဝတ္တံ အပရိပူရေတွာ

၁-ကေသမဿုံ (သီ)

mahāsāvakabhāvaṁ pāpuṇantā nāma natthi. Gatapaccāgatavattaṁ pana Āgamaṭṭhakathāsu[1] vuttanayeneva veditabbaṁ. So vīsativassasahassāni gatapaccāgatavattaṁ pūretvā kālaṅkatvā kāmāvacaradevaloke Tāvatiṁsabhavane nibbatti. Vuttañhetaṁ **Apadāne**[2]—

"Himavantassāvidūre, Nisabho nāma pabbato.
Assamo sukato mayhaṁ, paṇṇasālā sumāpitā.

Kosiyo nāma nāmena, jaṭilo uggatāpano.
Ekākiyo[3] adutiyo, vasāmi nisabhe tadā.

Phalaṁ mūlañca paṇṇañca, na bhuñjāmi ahaṁ tadā.
Pavattaṁva supātāhaṁ[4], upajīvāmi tāvade.

Nāhaṁ kopemi ājīvaṁ, cajamānopi jīvitaṁ.
Ārādhemi sakaṁ cittaṁ, vivajjemi anesanaṁ.

Rāgūpasaṁhitaṁ cittaṁ, yadā uppajjate mama.
Sayaṁva paccavekkhāmi, ekaggo[5] taṁ damemahaṁ.

Rajjase rajjanīye ca, dussanīye ca dussase.
Muyhase mohanīye ca, nikkhamassu vanā tuvaṁ.

Visuddhānaṁ ayaṁ vāso, nimmalānaṁ tapassinaṁ.
Mā kho visuddhaṁ dūseti, nikkhamassu vanā tuvaṁ.

Agāriko bhavitvāna, yadā puttaṁ labhissasi.
Ubhopi mā virādhesi, nikkhamassu vanā tuvaṁ.

Chavālātaṁ yathā kaṭṭhaṁ, na kvaci kiccakārakaṁ[6].
Neva gāme arañña vā, na hi taṁ kaṭṭhasammataṁ.

Chavālātūpamo tvaṁ'si, na gihī nāpi saññato.
Ubhato muttako ajja, nikkhamassu vanā tuvaṁ.

Siyā nu kho tava etaṁ, ko pajānāti te idaṁ.
Saddhādhuraṁ vahisi me, kosajjabahulāya ca.

1. Dī-Ṭṭha 1. 167; Ma-Ṭṭha 1. 259 piṭṭhādīsu.
2. Khu 3. 74 piṭṭhādīsu.
3. Ekākiko (Ka)
4. Pavattapaṇḍupattānaṁ (Sī)
5. Ekako (Sī)
6. Nattheva kiccakāraṇaṁ (Sī)

မဟာသာဝကဘာဝံ ပါပုဏန္တာ နာမ နတ္ထိ။ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပန အာဂမဋ္ဌကထာသု[၁] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သော ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ ကာလင်္ကတွာ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဝုတ္တဉှေတံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ နိသဘော နာမ ပဗ္ဗတော။
အဿမော သုကတော မယှံ၊ ပဏ္ဏသာလာ သုမာပိတာ။

ကောသိယော နာမ နာမေန၊ ဇဋိလော ဥဂ္ဂတာပနော။
ဧကာကိယော[၃] အဒုတိယော၊ ဝသာမိ နိသဘေ တဒါ။

ဖလံ မူလဉ္စ ပဏ္ဏဉ္စ၊ န ဘုဉ္ဇာမိ အဟံ တဒါ။
ပဝတ္တံဝ သုပါတာဟံ[၄]၊ ဥပဇီဝါမိ တာဝဒေ။

နာဟံ ကောပေမိ အာဇီဝံ၊ စဇမာနောပိ ဇီဝိတံ။
အာရာဓေမိ သကံ စိတ္တံ၊ ဝိဝဇ္ဇေမိ အနေသနံ။

ရာဂူပသံဟိတံ စိတ္တံ၊ ယဒါ ဥပ္ပဇ္ဇတေ မမ။
သယံဝ ပစ္စဝေက္ခာမိ၊ ဧကဂ္ဂေါ[၅] တံ ဒမေမဟံ။

ရဇ္ဇသေ ရဇ္ဇနီယေ စ၊ ဒုဿနီယေ စ ဒုဿသေ။
မုယှသေ မောဟနီယေ စ၊ နိက္ခမဿု ဝနာ တုဝံ။

ဝိသုဒ္ဓါနံ အယံ ဝါသော၊ နိမ္မလာနံ တပဿိနံ။
မာ ခေါ ဝိသုဒ္ဓံ ဒူသေသိ၊ နိက္ခမဿု ဝနာ တုဝံ။

အဂါရိကော ဘဝိတွာန၊ ယဒါ ပုတ္တံ လဘိဿသိ။
ဥဘောပိ မာ ဝိရာဓေသိ၊ နိက္ခမဿု ဝနာ တုဝံ။

ဆဝါလာတံ ယထာ ကဋ္ဌံ၊ န ကွစိ ကိစ္စကာရကံ[၆]။
နေဝ ဂါမေ အရညေ ဝါ၊ န ဟိ တံ ကဋ္ဌသမ္မတံ။

ဆဝါလာတူပမော တွံ'သိ၊ န ဂိဟီ နာပိ သညတော။
ဥဘတော မုတ္တကော အဇ္ဇ၊ နိက္ခမဿု ဝနာ တုဝံ။

သိယာ နု ခေါ တဝ ဧတံ၊ ကော ပဇာနာတိ တေ ဣဒံ။
သဒ္ဓါဓုရံ ဝဟိသိ မေ၊ ကောသဇ္ဇဗဟုလာယ စ။

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၆၇၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၅၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ခု ၃-၇၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဧကာကိကော (က)
၄-ပဝတ္တပဏ္ဍုပတ္တာနံ (သီ)
၅-ဧကကော (သီ)
၆-နတ္ထေဝ ကိစ္စကာရဏံ (သီ)

Jigucchissanti taṁ viññū, asuciṁ nāgariko yathā.
Ākaḍḍhitvāna isayo, codayissanti taṁ sadā.

Taṁ viññū pavadissanti[1], samatikkantasāsanaṁ.
Saṁvāsaṁ alabhanto hi, kathaṁ jīvihisi tuvaṁ.

Tidhāpabhinnaṁ Mātaṅgaṁ, kuñjaraṁ saṭṭhihāyanaṁ.
Balī nāgo upagantvā, yūthā nīharate gajaṁ.

Yūthā vinissaṭo santo, sukhaṁ sātaṁ na vindati.
Dukkhito vimano[2] hoti, pajjhāyanto pavedhati.

Tatheva jaṭilā tampi, nīharissanti dummatiṁ.
Tehi tvaṁ nissaṭo santo, sukhaṁ sātaṁ na lacchasi.

Divā vā yadi vā rattiṁ, sokasallasamappito.
Dayhati pariḷāhena, gajo yūthāva nissaṭo.

Jātarūpaṁ yathā kūṭaṁ, neva jhāyati katthaci.
Tathā sīlavīhino tvaṁ, na jhāyissasi katthaci.

Agāraṁ vasamānopi, kathaṁ jīvihisi tuvaṁ.
Mattikaṁ pettikañcāpi, natthi te nihitaṁ dhanaṁ.

Sayaṁ kammaṁ karitvāna, gatte sedaṁ pamocayaṁ.
Evaṁ jīvihisi gehe, sādhu te taṁ na ruccati.

Evāhaṁ tattha vāremi, saṁkilesagataṁ manaṁ.
Nānādhammakathaṁ katvā, pāpā cittaṁ nivārayiṁ.

Evaṁ me viharantissa, appamādavihārino.
Tiṁsavassasahassāni, vipine me[3] atikkamuṁ.

Appamādarataṁ disvā, uttamatthaṁ gavesakaṁ.
Padumuttarasambuddho, āgacchi mama santikaṁ.

Timbarūsakavaṇṇābho[4], appameyyo anūpamo.
Rūpenā'sadiso Buddho, ākāse caṅkamī tadā.

1. Pavaḍḍhissanti (Sī)
2. Dummano (Sī)
3. Pavane ca (Sī)
4. Timbarūpakkavaṇṇābho (Sī)

ဇိဂုစ္ဆိဿန္တိ တံ ဝိညူ၊ အသုစိံ နာဂရိကော ယထာ။
အာကဍ္ဎိတွာန ဣသယော၊ စောဒယိဿန္တိ တံ သဒါ။

တံ ဝိညူ ပဝဒိဿန္တိ[၁]၊ သမတိက္ကန္တသာသနံ။
သံဝါသံ အလဘန္တော ဟိ၊ ကထံ ဇီဝိဟိသိ တုဝံ။

တိဓာပဘိန္နံ မာတင်္ဂံ၊ ကုဉ္ဇရံ သဋ္ဌိဟာယနံ။
ဗလီ နာဂေါ ဥပဂန္တွာ၊ ယူထာ နီဟရတေ ဂဇံ။

ယူထာ ဝိနိဿဋော သန္တော၊ သုခံ သာတံ န ဝိန္ဒတိ။
ဒုက္ခိတော ဝိမနော[၂] ဟောတိ၊ ပဇ္ဈာယန္တော ပဝေဓတိ။

တထေဝ ဇဋိလာ တမ္ပိ၊ နီဟရိဿန္တိ ဒုမ္မတိံ။
တေဟိ တွံ နိဿဋော သန္တော၊ သုခံ သာတံ န လစ္ဆသိ။

ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ၊ သောကသလ္လသမပ္ပိတော။
ဒယှတိ ပရိဠာဟေန၊ ဂဇော ယူထာဝ နိဿဋော။

ဇာတရူပံ ယထာ ကူဋံ၊ နေဝ ဈာယတိ ကတ္ထစိ။
တထာ သီလဝိဟီနော တွံ၊ န ဈာယိဿသိ ကတ္ထစိ။

အဂါရံ ဝသမာနောပိ၊ ကထံ ဇီဝိဟိသိ တုဝံ။
မတ္တိကံ ပေတ္တိကဉ္စာပိ၊ နတ္ထိ တေ နိဟိတံ ဓနံ။

သယံ ကမ္မံ ကရိတွာန၊ ဂတ္တေ သေဒံ ပမောစယံ။
ဧဝံ ဇီဝိဟိသိ ဂေဟေ၊ သာဓု တေ တံ န ရုစ္စတိ။

ဧဝါဟံ တတ္ထ ဝါရေမိ၊ သံကိလေသဂတံ မနံ။
နာနာဓမ္မကထံ ကတွာ၊ ပါပါ စိတ္တံ နိဝါရယိံ။

ဧဝံ မေ ဝိဟရန္တဿ၊ အပ္ပမာဒဝိဟာရိနော။
တိံသဝဿသဟဿာနိ၊ ဝိပိနေ မေ[၃] အတိက္ကမုံ။

အပ္ပမာဒရတံ ဒိသွာ၊ ဥတ္တမတ္ထံ ဂဝေသကံ။
ပဒုမုတ္တရသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာဂစ္ဆိ မမ သန္တိကံ။

တိမ္ဗရူသကဝဏ္ဏာဘော[၄]၊ အပ္ပမေယျော အနူပမော။
ရူပေနာ’သဒိသော ဗုဒ္ဓေါ၊ အာကာသေ စင်္ကမီ တဒါ။

၁-ပဝဍ္ဎိဿန္တိ (သီ)
၂-ဒုမ္မနော (သီ)
၃-ပဝနေ စ (သီ)
၄-တိမ္ဗရူပက္ကဝဏ္ဏာဘော (သီ)

Suphullo sālarājāva, vijjūva'bbhaghanantare[1].
Ñāṇenā'sadiso Buddho, ākāse caṅkamī tadā.

Sīharājāva'sambhīto, Gajarājāva dappito[2].
Lāsito[3] byaggharājāva, ākāse caṅkamī tadā.

Siṅgīnikkhasavaṇṇābho, khadiraṅgārasannibho.
Maṇi yathā jotiraso, ākāse caṅkamī tadā.

Visuddhakelāsanibho, puṇṇamāyeva cantimā.
Majjhanhikeva sūriyo, ākāse caṅkamī tadā.

Disvā nabhe caṅkamantaṁ, evaṁ cintesahaṁ tadā.
Devo nu kho ayaṁ satto, udāhu manujo ayaṁ.

Na me suto vā diṭṭho vā, mahiyā ediso naro.
Api mantapadaṁ atthi, ayaṁ Satthā bhavissati.

Evāhaṁ cintayitvāna, sakaṁ cittaṁ pasādiyiṁ.
Nānāpupphañca gandhañca, sannipātesahaṁ tadā.

Pupphāsanaṁ paññāpetvā, sādhucittaṁ manoramaṁ.
Narasārathinaṁ aggaṁ, idaṁ vacanamabraviṁ.

Idaṁ me āsanaṁ vīra, paññattaṁ tava'nucchavaṁ.
Hāsayanto mamaṁ cittaṁ, nisīda kusumāsane.

Nisīdi tattha Bhagavā, asambhītova kesarī.
Sattarattindivaṁ Buddho, pavare kusumāsane.

Namassamāno aṭṭhāsiṁ, sattarattindivaṁ ahaṁ.
Vuṭṭhahitvā samādhimhā, Satthā loke anuttaro.
Mama kammaṁ pakittento, idaṁ vacanamabravi.

Bhāvehi Buddhānussatiṁ, bhāvanānamanuttaraṁ.
Imaṁ satiṁ bhāvayitvā, pūrayissasi mānasaṁ[4].

1. Vijjhūva gaganantare (Sī)
2. Dammito (Ka)
3. Durāsado (Sī)
4. Pūrayassu sumānasaṁ (Sī)

သုဖုလ္လော သာလရာဇာဝ၊ ဝိဇ္ဇူဝ'ဗ္ဘဃနန္တရေ[၁]။
ဉာဏေနာ'သဒိသော ဗုဒ္ဓေါ၊ အာကာသေ စင်္ကမီ တဒါ။

သီဟရာဇာဝ'သမ္ဘီတော၊ ဂဇရာဇာဝ ဒပ္ပိတော[၂]။
လာသိတော[၃] ဗျဂ္ဃရာဇာဝ၊ အာကာသေ စင်္ကမီ တဒါ။

သိင်္ဂီနိက္ခသဝဏ္ဏာဘော၊ ခဒိရင်္ဂါရသန္နိဘော။
မဏိ ယထာ ဇောတိရသော၊ အာကာသေ စင်္ကမီ တဒါ။

ဝိသုဒ္ဓကေလာသနိဘော၊ ပုဏ္ဏမာယေဝ စန္ဒိမာ။
မဇ္ဈန္ဟိကေဝ သူရိယော၊ အာကာသေ စင်္ကမီ တဒါ။

ဒိသွာ နဘေ စင်္ကမန္တံ၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။
ဒေဝေါ နု ခေါ အယံ သတ္တော၊ ဥဒါဟု မနုဇော အယံ။

န မေ သုတော ဝါ ဒိဋ္ဌော ဝါ၊ မဟိယာ ဧဒိသော နရော။
အပိ မန္တပဒံ အတ္ထိ၊ အယံ သတ္ထာ ဘဝိဿတိ။

ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန၊ သကံ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
နာနာပုပ္ဖဉ္စ ဂန္ဓဉ္စ၊ သန္နိပါတေသဟံ တဒါ။

ပုပ္ဖာသနံ ပညာပေတွာ၊ သာဓုစိတ္တံ မနောရမံ။
နရသာရထိနံ အဂ္ဂံ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

ဣဒံ မေ အာသနံ ဝီရ၊ ပညတ္တံ တဝ'နုစ္ဆဝံ။
ဟာသယန္တော မမံ စိတ္တံ၊ နိသီဒ ကုသုမာသနေ။

နိသီဒိ တတ္ထ ဘဂဝါ၊ အသမ္ဘီတောဝ ကေသရီ။
သတ္တရတ္တိန္ဒိဝံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ပဝရေ ကုသုမာသနေ။

နမဿမာနော အဋ္ဌာသိံ၊ သတ္တရတ္တိန္ဒိဝံ အဟံ။
ဝုဋ္ဌဟိတွာ သမာဓိမှာ၊ သတ္ထာ လောကေ အနုတ္တရော။
မမ ကမ္မံ ပကိတ္တေန္တော၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

ဘာဝေဟိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ၊ ဘာဝနာနမနုတ္တရံ။
ဣမံ သတိံ ဘာဝယိတွာ၊ ပူရယိဿသိ မာနသံ[၄]။

၁-ဝိဇ္ဈူဝ ဂဂနန္တရေ (သီ)
၂-ဒမ္မိတော (က)
၃-ဒုရာသဒေါ (သီ)
၄-ပူရယဿု သုမာနသံ (သီ)

Tiṁsakappassahassāni, devaloke ramissasi.
Asītikkhattuṁ Devindo, devarajjaṁ karissasi.
Sahassakkhattuṁ cakkavattī, rājā raṭṭhe bhavissasi.

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Anubhossasi taṁ sabbaṁ, Buddhānussatiyā phalaṁ.

Bhavābhave saṁsaranto, mahābhogaṁ labhissasi.
Bhoge te ūnatā natthi, buddhānussatiyā phalaṁ.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Asītikoṭiṁ chaḍḍetvā, dāse kammakare bahū.
Gotamassa Bhagavato, sāsane pabbajissasi.

Ārādhayitvā Sambuddhaṁ, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Subhūti nāma nāmena, hessasi Satthu sāvako.

Bhikkhusaṁghe nisīditvā, dakkhiṇeyyaguṇamhi taṁ.
Tathāraṇavihāre ca, dvīsu agge ṭhapessasi.

Idaṁ vatvāna Sambuddho, Jalajuttamanāmako.
Nabhaṁ[1] abbhuggamī vīro, haṁsarājāva ambare.

Sāsito Lokanāthena, namassitvā Tathāgataṁ.
Sadā bhāvemi mudito, Buddhānussatimuttamaṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsaṁ agacchahaṁ.

Asītikkhattuṁ Devindo, devarajjamakārayiṁ.
Sahassakkhattuṁ rājā ca, cakkavattī ahosahaṁ[2].

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Anubhomi susampattiṁ, Buddhānussatiyā phalaṁ.

1. Nabhe (Sī) 2. Sahassakkhattuṁ cakkhavattī, rājā raṭṭhe ahosahaṁ (Ka)

တိံသကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿသိ။
အသီတိက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿသိ။
သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ ဘဝိဿသိ။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
အနုဘောဿသိ တံ သဗ္ဗံ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဖလံ။

ဘဝါဘဝေ သံသရန္တော၊ မဟာဘောဂံ လဘိဿသိ။
ဘောဂေ တေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဖလံ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

အသီတိကောဋိံ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ဒါသေ ကမ္မကရေ ဗဟူ။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိဿသိ။

အာရာဓယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
သုဘူတိ နာမ နာမေန၊ ဟေဿသိ သတ္ထု သာဝကော။

ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဒက္ခိဏေယျဂုဏမှိ တံ။
တထာရဏဝိဟာရေ စ၊ ဒွီသု အဂ္ဂေ ဌပေဿသိ။

ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဇလဇုတ္တမနာမကော။
နဘံ[၁] အဗ္ဘုဂ္ဂမီ ဝီရော၊ ဟံသရာဇာဝ အမ္ဗရေ။

သာသိတော လောကနာထေန၊ နမဿိတွာ တထာဂတံ။
သဒါ ဘာဝေမိ မုဒိတော၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိမုတ္တမံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသံ အဂစ္ဆဟံ။

အသီတိက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ[၂]။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
အနုဘောမိ သုသမ္ပတ္တိံ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဖလံ။

၁-နဘေ (သီ) ၂-သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ အဟောသဟံ (က)

Bhavābhave saṁsaranto, mahābhogaṁ labhāmahaṁ.
Bhoge me ūnatā natthi, Buddhānussatiyā phalaṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhānussatiyā phalaṁ.

Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

itthaṁ sudaṁ āyasmā Subhūtitthero imā gāthāyo abhāsitthāti.

Evaṁ pana so Tāvatiṁsabhavane aparāparaṁ uppajjanavasena dibbasampattiṁ anubhavitvā tato cuto manussaloke anekasatakkhattuṁ cakkavattirājā ca padesarājā ca hutvā uḷāraṁ manussasampattiṁ anubhavitvā atha[1] amhākaṁ Bhagavato kāle Sāvatthiyaṁ Sumanaseṭṭhissa gehe Anāthapiṇḍikassa kaniṭṭho hutvā nibbatti **"Subhūtī"**tissa nāmaṁ ahosi.

Tena ca samayena amhākaṁ Bhagavā loke uppajjitvā pavattavaradhammacakko anupubbena Rājagahaṁ gantvā tattha Veḷuvanapaṭiggahaṇadinā lokānuggahaṁ karonto Rājagahaṁ upanissāya Sītavane viharati. Tadā Anāthapiṇḍiko seṭṭhi Sāvatthiyaṁ uṭṭhānakabhaṇḍaṁ gahetvā attano sahāyassa Rājagahaseṭṭhino gharaṁ gato Buddhuppādaṁ sutvā Satthāraṁ Sītavane viharantaṁ upasaṅkamitvā paṭhamadassaneneva sotāpattiphale patiṭṭhāya Satthāraṁ Sāvatthiṁ āgamanatthāya yācitvā tato pañcacattālīsayojane magge[2] yojane yojane satasahassapariccāgena vihāre patiṭṭhāpetvā Sāvatthiyaṁ rājamānena aṭṭhakarīsappamāṇaṁ Jetassa rājakumārassa uyyānabhūmiṁ koṭisanthārena kiṇitvā tattha Bhagavato vihāraṁ kāretvā adāsi. Vihārapariggahaṇadivase ayaṁ Subhūtikuṭumbiko Anāthapiṇḍikaseṭṭhinā saddhiṁ gantvā dhammaṁ suṇanto saddhaṁ paṭilabhitvā pabbaji. So upasampajjitvā dve mātikā paguṇā[3] katvā kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā araññe samaṇadhammaṁ kāronto mettājhānapādakaṁ[4] vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. So dhammaṁ

1. Natthi (Ka)
2. Pañcacattālīsayojanamatte magge (Sī)
3. Paguṇaṁ (Sī)
4. Mettājhānaṁ pādakaṁ katvā (Sī)

ဘဝါဘဝေ သံသရန္တော၊ မဟာဘောဂံ လဘာမဟံ။
ဘောဂေ မေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဖလံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဖလံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ သုဘူတိတ္ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထာတိ။

ဧဝံ ပန သော တာဝတိံသဘဝနေ အပရာပရံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ တတော စုတော မနုဿလောကေ အနေကသတက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တိရာဇာ စ ပဒေသရာဇာ စ ဟုတွာ ဥဠာရံ မနုဿသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ အထ[၁] အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သာဝတ္ထိယံ သုမနသေဋ္ဌိဿ ဂေဟေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ကနိဋ္ဌော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ **"သုဘူတီ"**တိဿ နာမံ အဟောသိ။

တေန စ သမယေန အမှာကံ ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ တတ္ထ ဝေဠုဝနပဋိဂ္ဂဟဏာဒိနာ လောကာနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ သီတဝနေ ဝိဟရတိ။ တဒါ အနာထပိဏ္ဍိကော သေဋ္ဌိ သာဝတ္ထိယံ ဥဋ္ဌာနကဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ အတ္တနော သဟာယဿ ရာဇဂဟသေဋ္ဌိနော ဃရံ ဂတော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ သတ္ထာရံ သီတဝနေ ဝိဟရန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဌမဒဿနေနေဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ သတ္ထာရံ သာဝတ္ထိံ အာဂမနတ္ထာယ ယာစိတွာ တတော ပဉ္စစတ္တာလီသယောဇနေ မဂ္ဂေ[၂] ယောဇနေ ယောဇနေ သတသဟဿပရိစ္စာဂေန ဝိဟာရေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ သာဝတ္ထိယံ ရာဇမာနေန အဋ္ဌကရီသပ္ပမာဏံ ဇေတဿ ရာဇကုမာရဿ ဥယျာနဘူမိံ ကောဋိသန္ထာရေန ကိဏိတွာ တတ္ထ ဘဂဝတော ဝိဟာရံ ကာရေတွာ အဒါသိ။ ဝိဟာရပရိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ အယံ သုဘူတိကုဋုမ္ဗိကော အနာထပိဏ္ဍိကသေဋ္ဌိနာ သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏန္တော သဒ္ဓံ ပဋိလဘိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ သော ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ ဒွေ မာတိကာ ပဂုဏာ[၃] ကတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ အရညေ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော မေတ္တာဈာနပါဒကံ[၄] ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော ဓမ္မံ

၁-နတ္ထိ (က)
၂-ပဉ္စစတ္တာလီသယောဇနမတ္တေ မဂ္ဂေ (သီ)
၃-ပဂုဏံ (သီ)
၄-မေတ္တာဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ (သီ)

desento yasmā Satthārā desitaniyāmena anodissakaṁ katvā dhammaṁ deseti, tasmā Araṇavihārīnaṁ aggo nāma jāto. Piṇḍāya caranto ghare ghare mettājhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya[1] bhikkhaṁ paṭiggaṇhāti "evaṁ dāyakānaṁ mahapphalaṁ bhavissatī"ti. Tasmā dakkhiṇeyyānaṁ aggo nāma jāto. Tenāha Bhagavā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ Araṇavihārīnaṁ yadidaṁ Subhūti, dakkhiṇeyyānaṁ yadidaṁ Subhūtī"ti[2]. Evamayaṁ mahāthero arahatte patiṭṭhāya attanā[3] pūritapāramīnaṁ phalassa matthakaṁ patvā loke abhiññāto abhilakkhito hutvā bahujanahitāya janapadacārikaṁ caranto anupubbena Rājagahaṁ agamāsi.

Rājā Bimbisāro therassa āgamanaṁ sutvā upasaṅkamitvā vanditvā "idheva bhante vasathā"ti vatvā "nivāsanaṭṭhānaṁ karissāmī"ti pakkanto vissāri. Thero senāsanaṁ alabhanto abbhokāse vītināmesi. Therassa ānubhāvena devo na vassati. Manussā avuṭṭhitāya upaddutā rañño nivesanadvāre ukkuṭṭhimakaṁsu. Rājā "kena nu kho kāraṇena devo na vassatī"ti vīmaṁsanto "therassa abbhokāsavāsena maññe na vassatī"ti cintetvā[4] tassa paṇṇakuṭiṁ kārāpetvā "imissā bhante paṇṇakuṭiyā vasathā"ti vatvā vanditvā pakkāmi. Thero kuṭikaṁ pavisitvā tiṇasanthārake[5] pallaṅkena nisīdi. Tadā pana devo thokaṁ thokaṁ[6] phusāyati, na sammā dhāraṁ anuppavecchati. Atha thero lokassa avuṭṭhikabhayaṁ visamitukāmo[7] attano ajjhattikabāhiravutthukassa parissayassa abhāvaṁ pavedento—

1. "Channā me[8] kuṭikā sukhā nivātā,
Vassa deva yathāsukhaṁ.
Cittaṁ me susamāhitaṁ vimuttaṁ,
Ātāpī viharāmi vassa devā"ti—

gāthamāha.

---

1. Samāpattito vuṭṭhāya (Sī)
2. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.
3. Attano (Sī, Ka)
4. Cintento (Sī, Ka)
5. Tiṇasantharaṇe (Ka)
6. Thokaṁ (Ka)
7. Vidhamitukāmo (Sī)
8. Channā mesā (Ka)

ဒေသေန္တော ယသ္မာ သတ္ထာရာ ဒေသိတနိယာမေန အနောဒိဿကံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တသ္မာ အရဏဝိဟာရီနံ အဂ္ဂေါ နာမ ဇာတော။ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ဃရေ ဃရေ မေတ္တာဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ[၁] ဘိက္ခံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ "ဧဝံ ဒါယကာနံ မဟပ္ဖလံ ဘဝိဿတီ"တိ။ တသ္မာ ဒက္ခိဏေယျာနံ အဂ္ဂေါ နာမ ဇာတော။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ အရဏဝိဟာရီနံ ယဒိဒံ သုဘူတိ၊ ဒက္ခိဏေယျာနံ ယဒိဒံ သုဘူတီ"တိ[၂]။ ဧဝမယံ မဟာထေရော အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာယ အတ္တနာ[၃] ပူရိတပါရမီနံ ဖလဿ မတ္ထကံ ပတွာ လောကေ အဘိညာတော အဘိလက္ခိတော ဟုတွာ ဗဟုဇနဟိတာယ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ အဂမာသိ။

ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ထေရဿ အာဂမနံ သုတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ "ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထာ"တိ ဝတွာ "နိဝါသနဋ္ဌာနံ ကရိဿာမီ"တိ ပက္ကန္တော ဝိဿရိ။ ထေရော သေနာသနံ အလဘန္တော အဗ္ဘောကာသေ ဝီတိနာမေသိ။ ထေရဿ အာနုဘာဝေန ဒေဝေါ န ဝဿတိ။ မနုဿာ အဝုဋ္ဌိတာယ ဥပဒ္ဒုတာ ရညော နိဝေသနဒွါရေ ဥက္ကုဋ္ဌိမကံသု။ ရာဇာ "ကေန နု ခေါ ကာရဏေန ဒေဝေါ န ဝဿတီ"တိ ဝီမံသန္တော "ထေရဿ အဗ္ဘောကာသဝါသေန မညေ န ဝဿတီ"တိ စိန္တေတွာ[၄] တဿ ပဏ္ဏကုဋိံ ကာရာပေတွာ "ဣမိဿာ ဘန္တေ ပဏ္ဏကုဋိယာ ဝသထာ"တိ ဝတွာ ဝန္ဒိတွာ ပက္ကာမိ။ ထေရော ကုဋိကံ ပဝိသိတွာ တိဏသန္ထာရကေ[၅] ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ။ တဒါ ပန ဒေဝေါ ထောကံ ထောကံ[၆] ဖုသာယတိ၊ န သမ္မာ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆတိ။ အထ ထေရော လောကဿ အဝုဋ္ဌိကဘယံ ဝိသမိတုကာမော[၇] အတ္တနော အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရဝတ္ထုကဿ ပရိဿယဿ အဘာဝံ ပဝေဒေန္တော—

၁။ "ဆန္နာ မေ[၈] ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ၊
ဝဿ ဒေဝ ယထာသုခံ။
စိတ္တံ မေ သုသမာဟိတံ ဝိမုတ္တံ၊
အာတာပီ ဝိဟရာမိ ဝဿ ဒေဝါ"တိ—

ဂါထမာဟ။

၁-သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ (သီ)
၂-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-အတ္တနော (သီ၊ က)
၄-စိန္တေန္တော (သီ၊ က)
၅-တိဏသန္ထရဏေ (က)
၆-ထောကံ (က)
၇-ဝိဓမိတုကာမော (သီ)
၈-ဆန္နာ မေသာ (က)

Tattha **channa**-saddo tāva “channā sā kumārikā imassa kumārakassa”[1] “nacchannaṁ nappatirūpan”ti-ādīsu[2] patirūpe āgato. “Channaṁ tveva phagguṇa phassāyatanānan”ti-ādīsu[3] vacanavisiṭṭhe saṅkhyāvisese. “Channamativassati, vivaṭaṁ nātivassatī”ti-ādīsu[4] gahaṇe[5]. “Kyāhaṁ te nacchannopi karissāmī”ti-ādīsu[6] nivāsanapārupane. “Āyasmā Channo anācāraṁ ācaratī”ti-ādīsu[7] paññattiyaṁ. “Sabbacchannaṁ sabbaparicchannaṁ[8], channā kuṭi āhito ginī”ti[9] ca ādīsu tiṇādīhi chādane. Idhāpi tiṇādīhi chādaneyeva daṭṭhabbo, tasmā tiṇena vā paṇṇena vā channā yathā na vassati vassodakapatanaṁ na hoti na ovassati, evaṁ sammadeva chāditāti attho.

Me-saddo “kicchena me adhigataṁ, halaṁ dāni pakāsitun”ti-ādīsu[10] karaṇe āgato, mayāti attho. “Tassa me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū”ti-ādīsu[11] sampadāne, mayhanti attho. “Pubbeva me bhikkhave sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattasseva sato”ti-ādīsu[12] sāmi-atthe āgato. Idhāpi sāmi-atthe eva daṭṭhabbo, mamāti attho. Kiñcāpi khīṇāsavānaṁ mamāyitabbaṁ nāma kiñci natthi lokadhammehi anupalittabhāvato, lokasamaññāvasena pana tesampi “ahaṁ mamā”ti vohāramattaṁ hoti. Tenāha Bhagavā “kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyuṁ, no āmisadāyādā”ti[13].

Kuṭikāti pana mātukucchipi karajakāyopi tiṇādicchadano patissayopi vuccati. Tathā hi—

> “Mātaraṁ kuṭikaṁbrūsi, bhariyaṁ brūsi[14] kulāvakaṁ.
> Putte santānake brūsi[14], taṇhā me brūsi[14] bandhanan”ti[15]—

ādīsu mātukucchi “kuṭikā”ti vuttā.

---

1. Vi 1. 197 piṭṭhe.
2. Vi 1. 248 piṭṭhe.
3. Pariyesitabbaṁ.
4. Khu 1. 144; Vi 4. 424 piṭṭhādīsu.
5. Gagaṇe (Ka)
6. Pariyesitabbaṁ.
7. Vi 1. 271 piṭṭhe.
8. Vi 2. 28 piṭṭhe.
9. Khu 1. 282 piṭṭhe Suttanipāte.
10. Vi 3. 7; Di 2. 31; Ma 1. 224; Ma 2. 291; Saṁ 1. 138 piṭṭhesu.
11. Saṁ 2. 162; Aṁ 1. 571 piṭṭhādīsu.
12. Ma 1. 161; Saṁ 2. 242 piṭṭhesu.
13. Ma 1. 15 piṭṭhe.
14. Brūmi (Ka)
15. Saṁ 1. 8 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဆန္န**-သဒ္ဒေါ တာဝ “ဆန္နာ သာ ကုမာရိကာ ဣမဿ ကုမာရကဿ”[၁] “နစ္ဆန္နံ နပ္ပတိရူပ”န္တိအာဒီသု[၂] ပတိရူပေ အာဂတော။ “ဆန္နံ တွေဝ ဖဂ္ဂုဏ ဖဿာယတနာန”န္တိအာဒီသု[၃] ဝစနဝိသိဋ္ဌေ သင်္ချာဝိသေသေ။ “ဆန္နမတိဝဿတိ၊ ဝိဝဋံ နာတိဝဿတီ”တိအာဒီသု[၄] ဂဟဏေ[၅]။ “ကျာဟံ တေ နစ္ဆန္နောပိ ကရိဿာမီ”တိအာဒီသု[၆] နိဝါသနပါရုပနေ။ “အာယသ္မာ ဆန္နော အနာစာရံ အာစရတီ”တိအာဒီသု[၇] ပညတ္တိယံ။ “သဗ္ဗစ္ဆန္နံ သဗ္ဗပရိစ္ဆန္နံ[၈]၊ ဆန္နာ ကုဋိ အာဟိတော ဂိနီ”တိ[၉] စ အာဒီသု တိဏာဒီဟိ ဆာဒနေ။ ဣဓာပိ တိဏာဒီဟိ ဆာဒနေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တသ္မာ တိဏေန ဝါ ပဏ္ဏေန ဝါ ဆန္နာ ယထာ န ဝဿတိ ဝဿောဒကပတနံ န ဟောတိ န ဩဝဿတိ၊ ဧဝံ သမ္မဒေဝ ဆာဒိတာတိ အတ္ထော။

မေ-သဒ္ဒေါ “ကိစ္ဆေန မေ အဓိဂတံ၊ ဟလံ ဒါနိ ပကာသိတု”န္တိအာဒီသု[၁၀] ကရဏေ အာဂတော၊ မယာတိ အတ္ထော။ “တဿ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိအာဒီသု[၁၁] သမ္ပဒါနေ၊ မယှန္တိ အတ္ထော။ “ပုဗ္ဗေဝ မေ ဘိက္ခဝေ သမ္ဗောဓာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဗောဓိသတ္တဿေဝ သတော”တိအာဒီသု[၁၂] သာမိအတ္ထေ အာဂတော။ ဣဓာပိ သာမိအတ္ထေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ မမာတိ အတ္ထော။ ကိဉ္စာပိ ခီဏာသဝါနံ မမာယိတဗ္ဗံ နာမ ကိဉ္စိ နတ္ထိ လောကဓမ္မေဟိ အနုပလိတ္တဘာဝတော၊ လောကသမညာဝသေန ပန တေသမ္ပိ “အဟံ မမာ”တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ကိန္တိ မေ သာဝကာ ဓမ္မဒါယာဒါ ဘဝေယျုံ၊ နော အာမိသဒါယာဒါ”တိ[၁၃]။

ကုဋိကာတိ ပန မာတုကုစ္ဆိပိ ကရဇကာယောပိ တိဏာဒိစ္ဆဒနော ပတိဿယောပိ ဝုစ္စတိ။ တထာ ဟိ—

> “မာတရံ ကုဋိကံ ဗြူသိ၊ ဘရိယံ ဗြူသိ[၁၄] ကုလာဝကံ။
> ပုတ္တေ သန္တာနကေ ဗြူသိ[၁၄]၊ တဏှာ မေ ဗြူသိ[၁၄] ဗန္ဓန”န္တိ[၁၅]—

အာဒီသု မာတုကုစ္ဆိ “ကုဋိကာ”တိ ဝုတ္တာ။

၁-ဝိ ၁-၁၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရိယေသိတဗ္ဗံ။
၄-ခု ၁-၁၄၄၊ ဝိ ၄-၄၂၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ဂဂဏေ (က) ၆-ပရိယေသိတဗ္ဗံ။
၇-ဝိ ၁-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဝိ ၂-၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ခု ၁-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၁၀-ဝိ ၃-၇၊ ဒီ ၂-၃၁၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၁၊ သံ ၁-၁၃၈-ပိဋ္ဌေသု။
၁၁-သံ ၂-၁၆၂၊ အံ ၁-၅၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၁၂-မ ၁-၁၆၁၊ သံ ၂-၂၄၂-ပိဋ္ဌေသု။
၁၃-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၁၄-ဗြူမိ (က) ၁၅-သံ ၁-၈-ပိဋ္ဌေ။

“Aṭṭhikaṅkalakuṭike, maṁsanhārupasibbite[1].
Dhiratthu pūre duggandhe, paragatte[2] mamāyasī”ti[3]—

ādīsu kesādisamūhabhūto karajakāyo. “Kassapassa Bhagavato bhagini kuṭi ovassati”[4] “kuṭi nāma ullittā vā hoti avalittā vā”ti-ādīsu[5] tiṇachadanapatissayo. Idhāpi so eva veditabbo paṇṇasālāya adhippetattā. Kuṭi eva hi kuṭikā, apākaṭakuṭi “kuṭikā”ti vuttā[6].

Sukha-saddo pana “vipiṭṭhikatvāna sukhaṁ dukhañca, pubbeva ca somanassadomanassan”ti-ādīsu[7] sukhavedanāyaṁ āgato. “Sukho Buddhānamuppādo, sukhā saddhammadesanā”ti-ādīsu[8] sukhamūle. “Sukhassetaṁ bhikkhave adhivacanaṁ yadidaṁ puññānī”ti-ādīsu[9] sukhahetumhi. “Yasmā ca kho Mahāli rūpaṁ sukhaṁ sukhānupatitaṁ sukhāvakkantan”ti-ādīsu[10] sukhārammaṇe, “diṭṭhadhammasukhavihārā ete Cunda ariyassa vinaye”ti-ādīsu[11] abyāpajje. “Nibbānaṁ paramaṁ sukhan”ti-ādīsu[12] nibbāne. “Yāvañcidaṁ bhikkhave na sukaraṁ akkhānena pāpuṇituṁ yāva sukhā saggā”ti-ādīsu[13] sukhappaccayaṭṭhāne. “Sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikan”ti-ādīsu[14] iṭṭhe, piyamanāpeti attho. Idhāpi iṭṭhe sukhappaccaye vā daṭṭhabbo. Sā hi kuṭi anto bahi ca manāpabhāvena sampāditā nivāsanaphāsutāya “sukhā”ti vuttā. Tathā nātisītanāti-uṇhatāya utusukhasampattiyogena kāyikacetasikasukhassa paccayabhāvato.

Nivātāti avātā, phusitaggaḷapihitavātapānattā vātaparissayarahitāti attho. Idaṁ tassā kuṭiyā sukhabhāvavibhāvanaṁ. Savāte hi senāsane utusappāyo na labbhati, nivāte so labbhatīti. **Vissā**ti pavassa sammā dhāraṁ anuppaveccha. **Devā**ti ayaṁ **deva**-saddo “imāni te deva caturāsīti nagarasahassāni Kusavatīrājadhānippamukhāni,

1. Nahāruparisibbite (Sī) 2. Parabhatte (Sī) 3. Khu 2. 362 piṭṭhe.
4. Ma 2. 243 piṭṭhe. 5. Vi 1. 224 piṭṭhe. 6. Kuṭi eva hi kuṭikāti vuttā. (Sī, Ka)
7. Khu 1. 289 piṭṭhe Suttanipāte. 8. Khu 1. 42 piṭṭhe Dhammapade.
9. Aṁ 2. 465; Khu 1. 205 piṭṭhesu. 10. Saṁ 2. 57 piṭṭhe.
11. Ma 1. 49 piṭṭhe. 12. Ma 2. 176; Khu 1. 43 piṭṭhesu.
13. Ma 3. 210 piṭṭhe, atthato samānaṁ. 14. Dī 1. 48; Saṁ 1. 90 piṭṭhādīsu.

“အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိကေ၊ မံသနှာရုပသိဗ္ဗိတေ[1]။
ဓိရတ္ထု ပူရေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ၊ ပရဂတ္တေ[2] မမာယသီ”တိ[3]—

အာဒီသု ကေသာဒိသမူဟဘူတော ကရဇကာယော။ “ကဿပဿ ဘဂဝတော ဘဂိနိ ကုဋိ ဩဝဿတီ”[4] “ကုဋိ နာမ ဥလ္လိတ္တာ ဝါ ဟောတိ အဝလိတ္တာ ဝါ”တိအာဒီသု[5] တိဏစ္ဆဒနပတိဿယော။ ဣဓာပိ သော ဧဝ ဝေဒိတဗ္ဗော ပဏ္ဏသာလာယ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ကုဋိ ဧဝ ဟိ ကုဋိကာ၊ အပါကဋကုဋိ “ကုဋိကာ”တိ ဝုတ္တာ[6]။

သုခ-သဒ္ဒေါ ပန “ဝိပိဋ္ဌိကတွာန သုခံ ဒုခဉ္စ၊ ပုဗ္ဗေဝ စ သောမနဿဒေါမနဿ”န္တိအာဒီသု[7] သုခဝေဒနာယံ အာဂတော။ “သုခေါ ဗုဒ္ဓါနမုပ္ပါဒေါ၊ သုခါ သဒ္ဓမ္မဒေသနာ”တိအာဒီသု[8] သုခမူလေ။ “သုခဿေတံ ဘိက္ခဝေ အဓိဝစနံ ယဒိဒံ ပုညာနီ”တိအာဒီသု[9] သုခဟေတုမှိ။ “ယသ္မာ စ ခေါ မဟာလိ ရူပံ သုခံ သုခါနုပတိတံ သုခါဝက္ကန္တ”န္တိအာဒီသု[10] သုခါရမ္မဏေ၊ “ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာ ဧတေ စုန္ဒ အရိယဿ ဝိနယေ”တိအာဒီသု[11] အဗျာပဇ္ဇေ။ “နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သုခ”န္တိအာဒီသု[12] နိဗ္ဗာနေ။ “ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ န သုကရံ အက္ခာနေန ပါပုဏိတုံ ယာဝ သုခါ သဂ္ဂါ”တိအာဒီသု[13] သုခပ္ပစ္စယဋ္ဌာနေ။ “သောဝဂ္ဂိကံ သုခဝိပါကံ သဂ္ဂသံဝတ္တနိက”န္တိအာဒီသု[14] ဣဋ္ဌေ၊ ပိယမနာပေတိ အတ္ထော။ ဣဓာပိ ဣဋ္ဌေ သုခပ္ပစ္စယေ ဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သာ ဟိ ကုဋိ အန္တော ဗဟိ စ မနာပဘာဝေန သမ္ပာဒိတာ နိဝါသနဖာသုတာယ “သုခါ”တိ ဝုတ္တာ။ တထာ နာတိသီတနာတိဥဏှတာယ ဥတုသုခသမ္ပတ္တိယောဂေန ကာယိကစေတသိကသုခဿ ပစ္စယဘာဝတော။

နိဝါတာတိ အဝါတာ၊ ဖုသိတဂ္ဂဠပိဟိတဝါတပါနတ္တာ ဝါတပရိဿယရဟိတာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ တဿာ ကုဋိယာ သုခဘာဝဝိဘာဝနံ။ သဝါတေ ဟိ သေနာသနေ ဥတုသပ္ပါယော န လဗ္ဘတိ၊ နိဝါတေ သော လဗ္ဘတီတိ။ **ဝဿာ**တိ ပဝဿ သမ္မာ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆ။ **ဒေဝါ**တိ အယံ **ဒေဝ**-သဒ္ဒေါ “ဣမာနိ တေ ဒေဝ စတုရာသီတိ နဂရသဟဿာနိ ကုသဝတီရာဇဓာနိပ္ပမုခါနိ၊

၁-နဟာရုပရိသိဗ္ဗိတေ (သီ) ၂-ပရဘတ္တေ (သီ) ၃-ခု ၂-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၂၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၁-၂၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ကုဋိ ဧဝ ဟိ ကုဋိကာတိ ဝုတ္တာ။ (သီ၊ က)
၇-ခု ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၈-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၉-အံ ၂-၄၆၅-၊ ခု ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေသု။
၁၀-သံ ၂-၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-မ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၁၂-မ ၂-၁၇၆၊ ခု ၁-၄၃-ပိဋ္ဌေသု။
၁၃-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ၊ အတ္ထတော သမာနံ။ ၁၄-ဒီ ၁-၄၈၊ သံ ၁-၉၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

ettha deva chandaṁ janehi jīvite apekkhan”ti-ādīsu[1] sammutideve khattiye āgato. “Cātumahārājikā devā vaṇṇavanto sukhabahulā”ti-ādīsu[2] upapattidevesu. “Tassa devātidevassa, sāsanaṁ sabbadassino”ti-ādīsu[3] visuddhidevesu. Visuddhidevānaṁ hi Bhagavato atidevabhāve vutte itaresaṁ vutto eva hoti. “Viddhe vigatavalāhake deve”ti-ādīsu[4] ākāse. “Devo ca kālena kālaṁ na sammā dhāraṁ anuppavecchatī”ti-ādīsu[5] meghe pajjunne vā. Idhāpi meghe pajjunne vā daṭṭhabbo. Vassāti hi te āṇāpento thero ālapati. **Yathāsukhan**ti yathāruciṁ. Tava vassanena mayhaṁ bhāhiro parissayo natthi, tasmā yathākāmaṁ vassāti vassūpajīvisatte anuggaṇhanto vadati.

Idāni abbhantare parissayābhāvaṁ[6] dassento “**cittan**”ti-ādimāha. Tattha **cittaṁ me susamāhitan**ti mama cittaṁ suṭṭhu ativiya sammā sammadeva ekaggabhāvena ārammaṇe ṭhapitaṁ. Tañca kho na nīvaraṇādivikkhambhanamattena, api ca kho vimuttaṁ orambhāgiya-uddhaṁbhāgiyasaṅgahehi sabbasaṁyojanehi sabbakilesadhammato ca visesena vimuttaṁ, samucchedappahānavasena paṭipassaddhippahānavasena te pajahitvā ṭhitanti attho. **Ātāpī**ti vīriyavā. Phalasamāpatti-atthaṁ vipassanārambhavasena diṭṭhadhammasukhavihāratthañca āraddhavīriyo hutvā viharāmi, dibbavihārādīhi attabhāvaṁ pavattemi, na pana kilesappahānatthaṁ, pahātabbasseva abhāvatoti adhippāyo. “Yathā pana bāhiraparissayābhāvena deva mayā tvaṁ vassane niyojito, evaṁ abbhantaraparissayābhāvenapī”ti[7] dassento punapi “**vassa devā**”ti āha.

Aparo nayo—**channā**ti chāditā pihitā. **Kuṭikā**ti attabhāvo. So hi “anekāvayavassa samudāyassa avijjānīvaraṇassa bhikkhave puggalassa aṇhāsaṁyuttassa ayañceva kāyo samudāgato, bahiddhā ca nāmarūpan”ti-ādīsu[8] kāyoti āgato. “Siñca bhikkhu imaṁ

1. Dī 2. 115 piṭṭhe.
2. Dī 3. 214 piṭṭhe.
3. Pariyesitabbaṁ.
4. Ma 1. 391; Saṁ 1. 65; Khu 1. 208 piṭṭhesu.
5. Aṁ 1. 387 piṭṭhe.
6. Parissayassāpi abhāvaṁ (Sī)
7. Parissayābhāvena pītiṁ (Sī)
8. Saṁ 1. 263 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.

ဧတ္ထ ဒေဝ ဆန္ဒံ ဇနေဟိ ဇီဝိတေ အပေက္ခ”န္တိအာဒီသု[၁] သမ္မုတိဒေဝေ ခတ္တိယေ အာဂတော။ “စာတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝါ ဝဏ္ဏဝန္တော သုခဗဟုလာ”တိအာဒီသု[၂] ဥပပတ္တိဒေဝေသု။ “တဿ ဒေဝါတိဒေဝဿ၊ သာသနံ သဗ္ဗဒဿိနော”တိအာဒီသု[၃] ဝိသုဒ္ဓိဒေဝေသု။ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါနံ ဟိ ဘဂဝတော အတိဒေဝဘာဝေ ဝုတ္တေ ဣတရေသံ ဝုတ္တော ဧဝ ဟောတိ။ “ဝိဒ္ဓေ ဝိဂတဝလာဟကေ ဒေဝေ”တိအာဒီသု[၄] အာကာသေ။ “ဒေဝေါ စ ကာလေန ကာလံ န သမ္မာ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[၅] မေဃေ ပဇ္ဇုန္နေ ဝါ။ ဣဓာပိ မေဃေ ပဇ္ဇုန္နေ ဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝဿာတိ ဟိ တေ အာဏာပေန္တော ထေရော အာလပတိ။ **ယထာသုခ**န္တိ ယထာရုစိံ။ တဝ ဝဿနေန မယှံ ဗာဟိရော ပရိဿယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ ယထာကာမံ ဝဿာတိ ဝဿူပဇီဝိသတ္တေ အနုဂ္ဂဏှန္တော ဝဒတိ။

ဣဒါနိ အဗ္ဘန္တရေ ပရိဿယာဘာဝံ[၆] ဒဿေန္တော “**စိတ္တ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စိတ္တံ မေ သုသမာဟိတ**န္တိ မမ စိတ္တံ သုဋ္ဌု အတိဝိယ သမ္မာ သမ္မဒေဝ ဧကဂ္ဂဘာဝေန အာရမ္မဏေ ဌပိတံ။ တဉ္စ ခေါ န နီဝရဏာဒိဝိက္ခမ္ဘနမတ္တေန၊ အပိ စ ခေါ ဝိမုတ္တံ ဩရမ္ဘာဂိယဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသင်္ဂဟေဟိ သဗ္ဗသံယောဇနေဟိ သဗ္ဗကိလေသဓမ္မတော စ ဝိသေသေန ဝိမုတ္တံ၊ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန ပဋိပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနဝသေန တေ ပဇဟိတွာ ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **အာတာပီ**တိ ဝီရိယဝါ။ ဖလသမာပတ္တိအတ္ထံ ဝိပဿနာရမ္ဘဝသေန ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထဉ္စ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဟုတွာ ဝိဟရာမိ, ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီဟိ အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေမိ, န ပန ကိလေသပ္ပဟာနတ္ထံ၊ ပဟာတဗ္ဗဿေဝ အဘာဝတောတိ အဓိပ္ပါယော။ “ယထာ ပန ဗာဟိရပရိဿယာဘာဝေန ဒေဝ မယာ တွံ ဝဿနေ နိယောဇိတော၊ ဧဝံ အဗ္ဘန္တရပရိဿယာဘာဝေနပီ”တိ[၇] ဒဿေန္တော ပုနပိ “**ဝဿ ဒေဝါ**”တိ အာဟ။

အပရော နယော—**ဆန္နာ**တိ ဆာဒိတာ ပိဟိတာ။ **ကုဋိကာ**တိ အတ္တဘာဝေါ။ သော ဟိ “အနေကာဝယဝဿ သမုဒါယဿ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏဿ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလဿ တဏှာသံယုတ္တဿ အယဉ္စေဝ ကာယော သမုဒါဂတော၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ နာမရူပ”န္တိအာဒီသု[၈] ကာယောတိ အာဂတော။ “သိဉ္စ ဘိက္ခု ဣမံ

၁-ဒီ ၂-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၃-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပရိယေသိတဗ္ဗံ။
၄-မ ၁-၃၉၁၊ သံ ၁-၆၅၊ ခု ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၁-၃၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၆-ပရိဿယဿာပိ အဘာဝံ(သီ)
၇-ပရိဿယာဘာဝေန ပီတိံ (သီ)
၈-သံ ၁-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။

nāvaṁ, sittā te lahumessatī”ti-ādīsu[1] nāvāti āgato. “Gahakāraka diṭṭhosi, gahakūṭaṁ visaṅkhatan”ti[2] ca ādīsu gahanti āgato. “Satto guhāyaṁ buhunābhichanno, tiṭṭhaṁ naro mohanasmiṁ pagāḷho”ti-ādīsu[3] guhāti āgato. “Nelaṅgo setapacchādo, ekāro vattatī ratho”ti-ādīsu[4] rathoti āgato. “Puna gehaṁ na kāhasī”ti-ādīsu[2] gehanti āgato. “Vivaṭā kuṭi nibbuto ginī”ti-ādīsu[5] kuṭīti āgato. Tasmā idhāpi so “kuṭikā”ti vutto. Attabhāvo hi kaṭṭhādīni paṭicca labbhamānā gehanāmikā[6] kuṭikā viya aṭṭhi-ādisaññite pathavīdhātu-ādike phassādike ca paṭicca labbhamāno “kuṭikā”ti vutto, cittamakkaṭassa nivāsabhāvato ca. Yathāha—

“Aṭṭhikaṅkalakuṭivesā, makkaṭāvasatho iti.
Makkaṭo pañcadvārāya, kuṭikāya pasakkiya.
Dvārenānupariyāti, ghaṭṭayanto punappunan”ti ca.

Sā panesā attabhāvakuṭikā therassa tiṇṇaṁ channaṁ aṭṭhannañca asaṁvaradvārānaṁ vasena samati[7]vijjhanakassa rāgādi-avassutassa paññāya saṁvutatthā sammadeva pihitattā “channā”ti vuttā. Tenāha Bhagavā “sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi, paññāyete pidhīyare”ti[8]. Vuttanayena channattā eva[9] kilesadukkhābhāvato nirāmisasukhasamaṅgitāya ca **sukhā** sukhappattā, tato eva ca **nivātā** nihatamānamada[10] thambhasārambhatāya nivātavuttikā. Ayañca nayo “mayhaṁ na saṁkilesadhammānaṁ saṁvaraṇamattena siddho, atha kho aggamaggasamādhinā suṭṭhu samāhitacittatāya ceva aggamaggapaññāya sabbasaṁyojanehi vippamuttacittatāya cā”ti dassento āha **“cittaṁ me susamāhitaṁ vimuttan”**ti. Evaṁbhūto ca “idānāhaṁ katakaraṇīyo”ti na appossukko homi, atha kho **ātāpī viharāmi,** sadevakassa lokassa hitasukhūpasaṁhāre ussāhajāto bhikkhācārakālepi anugharaṁ brahmavihāreneva viharāmi. Tasmā tvampi **deva** pajjunna mayhaṁ piyaṁ kātukāmatāyapi vassūpajīvīnaṁ sattānaṁ anukampāyapi **vassa** sammā dhāraṁ anuppavecchāti evamettha attho daṭṭhabbo.

1. Khu 1. 66 piṭṭhe Dhammapade.
2. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
3. Khu 1. 399 piṭṭhe Suttanipāte.
4. Khu 1. 173 piṭṭhe Udāne.
5. Khu 1. 282 piṭṭhe Suttanipāte.
6. Gehasāminī (Sī)
7. Samatha (Ka)
8. Khu 1. 434 piṭṭhe Suttanipāte.
9. Evaṁ (Ka)
10. Nihatamānadabba (Ka)

နာဝံ၊ သိတ္တာ တေ လဟုမေဿတီ”တိအာဒီသု[၁] နာဝါတိ အာဂတော။ “ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတ”န္တိ[၂] စ အာဒီသု ဂဟန္တိ အာဂတော။ “သတ္တော ဂုဟာယံ ဗဟုနာဘိဆန္နော၊ တိဋ္ဌံ နရော မောဟနသ္မိံ ပဂါဠှော”တိအာဒီသု[၃] ဂုဟာတိ အာဂတော။ “နေလင်္ဂေါ သေတပစ္ဆာဒေါ၊ ဧကာရော ဝတ္တတီ ရထော”တိအာဒီသု[၄] ရထောတိ အာဂတော။ “ပုန ဂေဟံ န ကာဟသီ”တိအာဒီသု[၂] ဂေဟန္တိ အာဂတော။ “ဝိဝဋာ ကုဋိ နိဗ္ဗုတော ဂိနီ”တိအာဒီသု[၅] ကုဋီတိ အာဂတော။ တသ္မာ ဣဓာပိ သော “ကုဋိကာ”တိ ဝုတ္တော။ အတ္တဘာဝေါ ဟိ ကဋ္ဌာဒီနိ ပဋိစ္စ လဗ္ဘမာနာ ဂေဟနာမိကာ[၆] ကုဋိကာ ဝိယ အဋ္ဌိအာဒိသညိတေ ပထဝီဓာတုအာဒိကေ ဖဿာဒိကေ စ ပဋိစ္စ လဗ္ဘမာနော “ကုဋိကာ”တိ ဝုတ္တော၊ စိတ္တမက္ကဋဿ နိဝါသဘာဝတော စ။ ယထာဟ—

“အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိဝေသာ၊ မက္ကဋာဝသထော ဣတိ။
မက္ကဋော ပဉ္စဒွါရာယ၊ ကုဋိကာယ ပသက္ကိယ။
ဒွါရေနာနုပရိယာတိ၊ ဃဋ္ဋယန္တော ပုနပ္ပုန”န္တိ စ။

သာ ပနေသာ အတ္တဘာဝကုဋိကာ ထေရဿ တိဏ္ဏံ ဆန္နံ အဋ္ဌန္နဉ္စ အသံဝရဒွါရာနံ ဝသေန သမတိ[၇]ဝိဇ္ဈနကဿ ရာဂါဒိအဝဿုတဿ ပညာယ သံဝုတတ္တာ သမ္မဒေဝ ပိဟိတတ္တာ “ဆန္နာ”တိ ဝုတ္တာ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊ ပညာယေတေ ပိဓိယျရေ”တိ[၈]။ ဝုတ္တနယေန ဆန္နတ္တာ ဧဝ[၉] ကိလေသဒုက္ခာဘာဝတော နိရာမိသသုခသမင်္ဂိတာယ စ **သုခါ** သုခပ္ပတ္တာ၊ တတော ဧဝ စ **နိဝါတာ** နိဟတမာနမဒ[၁၀]ထမ္ဘသာရမ္ဘတာယ နိဝါတဝုတ္တိကာ။ အယဉ္စ နယော “မယှံ န သံကိလေသဓမ္မာနံ သံဝရဏမတ္တေန သိဒ္ဓေါ၊ အထ ခေါ အဂ္ဂမဂ္ဂသမာဓိနာ သုဋ္ဌု သမာဟိတစိတ္တတာယ စေဝ အဂ္ဂမဂ္ဂပညာယ သဗ္ဗသံယောဇနေဟိ ဝိပ္ပမုတ္တစိတ္တတာယ စာ”တိ ဒဿေန္တော အာဟ **“စိတ္တံ မေ သုသမာဟိတံ ဝိမုတ္တ”**န္တိ။ ဧဝံဘူတော စ “ဣဒါနာဟံ ကတကရဏီယော”တိ န အပ္ပေါဿုက္ကော ဟောမိ၊ အထ ခေါ **အာတာပီ ဝိဟရာမိ၊** သဒေဝကဿ လောကဿ ဟိတသုခူပသံဟာရေ ဥဿာဟဇာတော ဘိက္ခာစာရကာလေပိ အနုဃရံ ဗြဟ္မဝိဟာရေနေဝ ဝိဟရာမိ။ တသ္မာ တွမ္ပိ **ဒေဝ** ပဇ္ဇုန္န မယှံ ပိယံ ကာတုကာမတာယပိ ဝဿူပဇီဝီနံ သတ္တာနံ အနုကမ္ပာယပိ **ဝဿ** သမ္မာ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁-ခု ၁-၆၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၃-ခု ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၄-ခု ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။ ၅-ခု ၁-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၆-ဂေဟသာမိနီ(သီ)
၇-သမထ(က) ၈-ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၉-ဧဝံ(က) ၁၀-နိဟတမာနဒဗ္ဗ(က)

Ettha ca thero “channā me kuṭikā sukhā nivātā”ti iminā lokiyalokuttarabhedaṁ[1] attano adhisīlasikkhaṁ dasseti. “Cittaṁ me susamāhitan”ti iminā adhicittasikkhaṁ. “Vimuttan”ti iminā adhipaññāsikkhaṁ. “Ātāpī viharāmī”ti iminā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ. Atha vā “channā me kuṭikā sukhā nivātā”ti iminā animittavihāraṁ dasseti kilesavassapidhānamukhena niccādinimittugghāṭanadīpanato. “Cittaṁ me susamāhitan”ti iminā appaṇi titavihāraṁ. “Vimuttan”ti iminā suññatavihāraṁ. “Ātāpī viharāmī”ti iminā tesaṁ tiṇṇaṁ vihārānaṁ adhigamūpāyaṁ. Paṭhamena vā dosappahānaṁ, dutiyena rāgappahānaṁ, tatiyena mohappahānaṁ. Tathā dutiyena paṭhamadutiyehi vā dhammavihārasampattiyo dasseti, tatiyena vimuttisampattiyo. “Ātāpī viharāmī”ti iminā parahitapaṭipattiyaṁ atanditabhāvaṁ dassetīti daṭṭhabbaṁ.

Evaṁ “yathānāmā”ti gāthāya vuttānaṁ dhammavihārādīnaṁ imāya gāthāya dassitattā tattha adassitesu nāmagottesu nāmaṁ dassetuṁ **“itthaṁ sudan”**ti-ādi vuttaṁ. Ye hi therā nāmamattena pākaṭā, te nāmena, ye Gottamattena pākaṭā, te gottena, ye ubhayathā pākaṭā, te ubhayenapi dassissanti. Ayaṁ pana thero nāmena abhilakkhito, na tathā gottenāti **“itthaṁ sudaṁ**[2] **āyasmā Subhūtī”**ti vuttaṁ. Tattha **itthan**ti idaṁ pakāraṁ, iminā ākārenāti attho. **Sudan**ti[3] su idaṁ, sandhivasena ikāralopo. **Sū**ti ca nipātamattaṁ, idaṁ gāthanti yojanā. **Āyasmā**ti piyavacanametaṁ garugāravasappatissavacanametaṁ[4]. **Subhūtī**ti nāmakittanaṁ. So hi sarīrasampattiyāpi dassanīyo pāsādiko, guṇasampattiyāpi. Iti sundarāya sarīrāvayavavibhūtiyā sīlasampattiyādivibhūtiyā ca[5] samannāgatattā Subhūtīti paññāyittha. Sīlasārādithiraguṇayogato **thero. Abhāsitthā**ti kathesi. Kasmā panete mahātherā attano guṇe pakāsentīti? Iminā dīghena addhunā anadhigatapubbaṁ paramagambhīraṁ ativiya santaṁ paṇītaṁ attanā adhigataṁ lokuttaradhammaṁ paccavekkhitvā pītivegasamussāhita-udānavasena sāsanassa niyyānikabhāvavibhāvanavasena[6] ca paramappicchā

1. ...bhedāya (Bahūsu)
2. Sumaṁ (Ka)
3. Samanti (Ka)
4. Sappatissavavacanametaṁ (Sī)
5. Sīlasampattivibhūtiyā ca (Sī)
6. Niyyānikavibhāvanavasena(Ka)

ဧတ္ထ စ ထေရော "ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ"တိ ဣမိနာ လောကိယလောကုတ္တရဘေဒံ[၁] အတ္တနော အဓိသီလသိက္ခံ ဒဿေတိ။ "စိတ္တံ မေ သုသမာဟိတ"န္တိ ဣမိနာ အဓိစိတ္တသိက္ခံ။ "ဝိမုတ္တ"န္တိ ဣမိနာ အဓိပညာသိက္ခံ။ "အာတာပီ ဝိဟရာမီ"တိ ဣမိနာ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရံ။ အထ ဝါ "ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ"တိ ဣမိနာ အနိမိတ္တဝိဟာရံ ဒဿေတိ ကိလေသဝဿပိဓာနမုခေန နိစ္စာဒိနိမိတ္တုဂ္ဃာဋနဒီပနတော။ "စိတ္တံ မေ သုသမာဟိတ"န္တိ ဣမိနာ အပ္ပဏိဟိတဝိဟာရံ။ "ဝိမုတ္တ"န္တိ ဣမိနာ သုညတဝိဟာရံ။ "အာတာပီ ဝိဟရာမီ"တိ ဣမိနာ တေသံ တိဏ္ဏံ ဝိဟာရာနံ အဓိဂမူပါယံ။ ပဌမေန ဝါ ဒေါသပ္ပဟာနံ၊ ဒုတိယေန ရာဂပ္ပဟာနံ၊ တတိယေန မောဟပ္ပဟာနံ။ တထာ ဒုတိယေန ပဌမဒုတိယေဟိ ဝါ ဓမ္မဝိဟာရသမ္ပတ္တိယော ဒဿေတိ၊ တတိယေန ဝိမုတ္တိသမ္ပတ္တိယော။ "အာတာပီ ဝိဟရာမီ"တိ ဣမိနာ ပရဟိတပဋိပတ္တိယံ အတန္ဒိတဘာဝံ ဒဿေတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဧဝံ "ယထာနာမာ"တိ ဂါထာယ ဝုတ္တာနံ ဓမ္မဝိဟာရာဒီနံ ဣမာယ ဂါထာယ ဒဿိတတ္တာ တတ္ထ အဒဿိတေသု နာမဂေါတ္တေသု နာမံ ဒဿေတုံ "**ဣတ္ထံ သုဒ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ယေ ဟိ ထေရာ နာမမတ္တေန ပါကဋာ, တေ နာမေန၊ ယေ ဂေါတ္တမတ္တေန ပါကဋာ, တေ ဂေါတ္တေန၊ ယေ ဥဘယထာ ပါကဋာ, တေ ဥဘယေနပိ ဒဿိဿန္တိ။ အယံ ပန ထေရော နာမေန အဘိလက္ခိတော၊ န တထာ ဂေါတ္တေနာတိ "**ဣတ္ထံ သုဒံ**[၂] **အာယသ္မာ သုဘူတီ**"တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဣတ္ထ**န္တိ ဣဒံ ပကာရံ၊ ဣမိနာ အာကာရေနာတိ အတ္ထော။ **သုဒ**န္တိ[၃] သု ဣဒံ၊ သန္ဓိဝသေန ဣကာရလောပေါ။ **သူ**တိ စ နိပါတမတ္တံ၊ ဣဒံ ဂါထန္တိ ယောဇနာ။ **အာယသ္မာ**တိ ပိယဝစနမေတံ ဂရုဂါရဝသပ္ပတိဿဝစနမေတံ[၄]။ **သုဘူတီ**တိ နာမကိတ္တနံ။ သော ဟိ သရီရသမ္ပတ္တိယာပိ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော,ဂုဏသမ္ပတ္တိယာပိ။ ဣတိ သုန္ဒရာယ သရီရာဝယဝဝိဘူတိယာ သီလသမ္ပတ္တိယာဒိဝိဘူတိယာ စ[၅] သမန္နာဂတတ္တာ သုဘူတီတိ ပညာယိတ္ထ။ သီလသာရာဒိထိရဂုဏယောဂတော **ထေရော။ အဘာသိတ္ထာ**တိ ကထေသိ။ ကသ္မာ ပနေတေ မဟာထေရာ အတ္တနော ဂုဏေ ပကာသေန္တီတိ? ဣမိနာ ဒီဃေန အဒ္ဓုနာ အနဓိဂတပုဗ္ဗံ ပရမဂမ္ဘီရံ အတိဝိယ သန္တံ ပဏီတံ အတ္တနာ အဓိဂတံ လောကုတ္တရဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိဝေဂသမုဿာဟိတ-ဥဒါနဝသေန သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝဝိဘာဝနဝသေန[၆] စ ပရမပ္ပိစ္ဆာ

၁-....ဘေဒါယ (ဗဟူသု)
၂-သုမံ (က)
၃-သမန္တိ (က)
၄-သပ္ပတိဿဝဝစနမေတံ (သီ)
၅-သီလသမ္ပတ္တိဝိဘူတိယာ စ (သီ)
၆-နိယျာနိကဝိဘာဝနဝသေန (က)

ariyā attano guṇe pakāsenti, yathā taṁ Lokanātho bodhaneyya-ajjhāsayavasena “dasabalasamannāgato bhikkhave Tathāgato catuvesārajjavisārado”ti-ādinā[1] attano guṇe pakāseti[2], evamayaṁ therassa aññābyākaraṇagāthā hotīti.

Paramatthadīpaniyā Theragāthāsaṁvaṇṇanāya

Subhūtittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Mahākoṭṭhikattheragāthāvaṇṇanā

Upasantoti[3] āyasmato Mahākoṭṭhikattherassa gāthā. Tassa kā uppatti? Ayampi thero Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare mahābhogakule nibbattitvā viññutaṁ patto mātāpitūnaṁ accayena kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā gharāvāsaṁ vasanto ekadivasaṁ Padumuttarassa Bhagavato dhammadesanākāle Haṁsavatīnagaravāsike gandhamālādihatthe yena Buddho yena dhammo yena saṁgho, tanninne tappoṇe tappabbhāre gacchante disvā mahājanena saddhiṁ[4] upagato Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ paṭisambhidāpattānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā “ayaṁ kira imasmiṁ sāsane paṭisambhidāpattānaṁ aggo, aho vatāhampi ekassa Buddhassa sāsane ayaṁ viya paṭisambhidāpattānaṁ aggo[5] bhaveyyan”ti cintetvā Satthu desanāpariyosāne vuṭṭhitāya parisāya Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā “bhante sve mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā”ti nimantesi. Satthā adhivāsesi. So Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā sakanivesanaṁ gantvā sabbarattiṁ Buddhassa bhikkhusaṁghassa ca nisajjaṭṭhānaṁ gandhadāmamālādāmādīhi[6] alaṅkaritvā paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā tassā rattiyā accayena sake nivesane bhikkhusatasahassaparivāraṁ Bhagavantaṁ vividhayāgukhajjakaparivāraṁ[7] nānārasasūpabyañjanaṁ gandhasālibhojanaṁ bhojetvā bhattakiccapariyosāne cintesi “mahantaṁ kho ahaṁ ṭhānantaraṁ patthemi, na kho pana mayhaṁ[8] yuttaṁ ekadivasameva dānaṁ datvā taṁ ṭhānantaraṁ patthetuṁ, anupaṭipāṭiyā satta divase[9] dānaṁ datvā

1. Ma 1. 99 piṭṭhe atthato samānaṁ.
2. Pakāsetīti (Sī)
3. Upasantoti-ādikā (Sī)
4. Tehi saddhiṁ (Sī)
5. Paṭisambhidāppatto (Ka)
6. Gandhamālādāmādīhi (Sī)
7. ...khajjakādiparivāraṁ (Sī)
8. Mayā (Sī)
9. Sattadivasaṁ (Sī)

အရိယာ အတ္တနော ဂုဏေ ပကာသေန္တိ၊ ယထာ တံ လောကနာထော ဗောဓနေယျအဇ္ဈာသယဝသေန “ဒသဗလသမန္နာဂတော ဘိက္ခဝေ တထာဂတော စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒေါ”တိအာဒိနာ[၁] အတ္တနော ဂုဏေ ပကာသေတိ[၂]၊ ဧဝမယံ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ ဟောတီတိ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ထေရဂါထာသံဝဏ္ဏနာယ

သုဘူတိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥပသန္တောတိ[၃] အာယသ္မတော မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ တဿ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ထေရော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော မာတာပိတူနံ အစ္စယေန ကုဋုမ္ဗံ သဏ္ဌပေတွာ ဃရာဝါသံ ဝသန္တော ဧကဒိဝသံ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဟံသဝတီနဂရဝါသိကေ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထေ ယေန ဗုဒ္ဓေါ ယေန ဓမ္မော ယေန သံဃော၊ တန္နိန္နေ တပ္ပောဏေ တပ္ပဗ္ဘာရေ ဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ[၄] ဥပဂတော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ “အယံ ကိရ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂေါ၊ အဟော ဝတာဟမ္ပိ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ အယံ ဝိယ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂေါ[၅] ဘဝေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ သတ္ထု ဒေသနာပရိယောသာနေ ဝုဋ္ဌိတာယ ပရိသာယ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ သွေ မယှံ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ နိမန္တေသိ။ သတ္ထာ အဓိဝါသေသိ။ သော ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ သကနိဝေသနံ ဂန္တွာ သဗ္ဗရတ္တိံ ဗုဒ္ဓဿ ဘိက္ခုသံဃဿ စ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနံ ဂန္ဓဒါမမာလာဒါမာဒီဟိ[၆] အလင်္ကရိတွာ ပဏီတံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ပဋိယာဒါပေတွာ တဿာ ရတ္တိယာ အစ္စယေန သကေ နိဝေသနေ ဘိက္ခုသတသဟဿပရိဝါရံ ဘဂဝန္တံ ဝိဝိဓယာဂုခဇ္ဇကပရိဝါရံ[၇] နာနာရသသူပဗျဉ္ဇနံ ဂန္ဓသာလိဘောဇနံ ဘောဇေတွာ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနေ စိန္တေသိ “မဟန္တံ ခေါ အဟံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေမိ၊ န ခေါ ပန မယှံ[၈] ယုတ္တံ ဧကဒိဝသမေဝ ဒါနံ ဒတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတုံ၊ အနုပဋိပါဋိယာ သတ္တ ဒိဝသေ[၉] ဒါနံ ဒတွာ

၁-မ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။
၂-ပကာသေတီတိ (သီ)
၃-ဥပသန္တောတိအာဒိကာ (သီ)
၄-တေဟိ သဒ္ဓိံ (သီ)
၅-ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော (က)
၆-ဂန္ဓမာလာဒါမာဒီဟိ (သီ)
၇-....ခဇ္ဇကာဒိပရိဝါရံ (သီ)
၈-မယာ (သီ)
၉-သတ္တဒိဝသံ (သီ)

patthessāmī”ti. So teneva niyāmena satta divase mahādānāni datvā bhattakiccapariyosāne dussakoṭṭhāgāraṁ vivarāpetvā uttamaṁ ticīvarappahonakaṁ sukhumavatthaṁ Buddhassa pādamūle ṭhapetvā bhikkhusatasahassassa ca ticīvaraṁ datvā Tathāgataṁ upasaṅkamitvā “bhante yo so bhikkhu tumhehi ito sattamadivasamatthake etadagge ṭhapito, ahampi so bhikkhu viya anāgate uppajjanakabuddassa sāsane pabbajitvā paṭisambhidāpattānaṁ aggo bhaveyyan”ti vatvā Satthu pādamūle nipajjitvā patthanaṁ akāsi. Satthā tassa patthanāya samijjhanabhāvaṁ disvā “anāgate ito kappasatasahassamatthake Gotamo nāma Buddho loke uppajjissati, tassa sāsane tava patthanā samijjhissatī”ti byākāsi. Vuttampi cetaṁ **Apadāne**[1]—

“Padumuttaro nāma jino, sabbalokavidū Muni.
Ito satasahassamhi, kappe uppajji cakkhumā.

Ovādako viññāpako, tārako sabbapāṇinaṁ.
Desanākusalo Buddho, tāresi janataṁ bahuṁ.

Anukampako kāruṇiko, hitesī sabbapāṇinaṁ.
Sampatte titthiye sabbe, pañcasīle patiṭṭhapi[2].

Evaṁ nirākulaṁ[3] āsi, suññataṁ titthiyehi ca.
Vicittaṁ arahantehi, vasībhūtehi tādibhi.

Ratanānaṭṭhapaññāsaṁ, uggato so Mahāmuni.
Kañcanagghiyasaṅkāso, bāttiṁsavaralakkhaṇo.

Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ, brāhmaṇo vedapāragū.
Upecca[4] sabbalokaggaṁ, assosiṁ dhammadesanaṁ.

Tadā so[5] sāvakaṁ vīro, pabhinnamatigocaraṁ.
Atthe dhamme nirutte ca, paṭibhāne ca kovidaṁ.

1. Khu 4. 131 piṭṭhādīsu. 2. Patiṭṭhayi (Sī, Ka) 3. Nirākulo (Ka)
4. Upetvā (Sī) 5. Tādisaṁ (Ka)

ပတ္ထေဿာမီ”တိ။ သော တေနေဝ နိယာမေန သတ္တ ဒိဝသေ မဟာဒါနာနိ ဒတွာ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနေ ဒုဿကောဋ္ဌာဂါရံ ဝိဝရာပေတွာ ဥတ္တမံ တိစီဝရပ္ပဟောနကံ သုခုမဝတ္ထံ ဗုဒ္ဓဿ ပါဒမူလေ ဌပေတွာ ဘိက္ခုသတသဟဿဿ စ တိစီဝရံ ဒတွာ တထာဂတံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ ယော သော ဘိက္ခု တုမှေဟိ ဣတော သတ္တမဒိဝသမတ္ထကေ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော၊ အဟမ္ပိ သော ဘိက္ခု ဝိယ အနာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇနကဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ”န္တိ ဝတွာ သတ္ထု ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇိတွာ ပတ္ထနံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ ပတ္ထနာယ သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ “အနာဂတေ ဣတော ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿ သာသနေ တဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ **အပဒါနေ**[1]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗလောကဝိဒူ မုနိ။
ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ စက္ခုမာ။

ဩဝါဒကော ဝိညာပကော၊ တာရကော သဗ္ဗပါဏိနံ။
ဒေသနာကုသလော ဗုဒ္ဓေါ၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ ဟိတေသီ သဗ္ဗပါဏိနံ။
သမ္ပတ္တေ တိတ္ထိယေ သဗ္ဗေ၊ ပဉ္စသီလေ ပတိဋ္ဌပိ[2]။

ဧဝံ နိရာကုလံ[3] အာသိ၊ သုညတံ တိတ္ထိယေဟိ စ။
ဝိစိတ္တံ အရဟန္တေဟိ၊ ဝသီဘူတေဟိ တာဒိဘိ။

ရတနာနဋ္ဌပညာသံ၊ ဥဂ္ဂတော သော မဟာမုနိ။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဗာတ္တိံသဝရလက္ခဏော။

ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ၊ ဗြာဟ္မဏော ဝေဒပါရဂူ။
ဥပေစ္စ[4] သဗ္ဗလောကဂ္ဂံ၊ အဿောသိံ ဓမ္မဒေသနံ။

တဒါ သော[5] သာဝကံ ဝီရော၊ ပဘိန္နမတိဂေါစရံ။
အတ္ထေ ဓမ္မေ နိရုတ္တေ စ၊ ပဋိဘာနေ စ ကောဝိဒံ။

၁-ခု ၄-၁၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပတိဋ္ဌယိ (သီ၊ က) ၃-နိရာကုလော (က)
၄-ဥပေတွာ (သီ) ၅-တာဒိသံ (က)

Ṭhapesi etadaggamhi, taṁ sutvā mudito ahaṁ.
Sasāvakaṁ jinavaraṁ, sattāhaṁ bhojayiṁ tadā.

Dussehacchādayitvāna, sasissaṁ buddhisāgaraṁ[1].
Nipacca pādamūlamhi, taṁ ṭhānaṁ patthayiṁ ahaṁ.

Tato avoca lokaggo, passathetaṁ dijuttamaṁ[2].
Vinataṁ pādamūle me, kamalodarasappabhaṁ.

Buddhaseṭṭhassa bhikkhussa, ṭhānaṁ patthayate ayaṁ.
Tāya saddhāya cāgena, saddhammassavanena ca.

Sabbattha sukhito hutvā, saṁsaritvā bhavābhave.
Anāgatamhi addhāne, lacchasetaṁ manorathaṁ.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Koṭṭhiko nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Taṁ sutvā mudito hutvā, yāvajīvaṁ tadā jinaṁ.
Mettacitto paricariṁ, sato paññā[3]samāhito.

Tena kammavipākena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Satānaṁ tīṇikkhatthuṁ ca[4], devarajjamakārayiṁ.
Satānaṁ pañcakkhattuṁ ca, cakkavattī ahosahaṁ.

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Sabbattha sukhito āsiṁ, tassa kammassa vāhasā[5].

Duve bhave saṁsarāmi, devatte atha mānuse.
Aññaṁ gatiṁ na gacchāmi, suciṇṇassa idaṁ phalaṁ.

Duve kule pajāyāmi, khattiye atha brāhmaṇe.
Nīce kule na jāyāmi, suciṇṇassa idaṁ phalaṁ.

---

1. Dussehi chādayitvāna, sasaṁghaṁ Lokanāyakaṁ (Ka)
2. Kuṭumbikaṁ (Sī), dvījuttamaṁ (Sī)
3. Paññо (Sī)
4. Tisatakkhattuṁ (Sī)
5. Tejasā (Sī)

ဌပေသိ ဧတဒဂ္ဂမှိ၊ တံ သုတွာ မုဒိတော အဟံ။
သသာဝကံ ဇိနဝရံ၊ သတ္တာဟံ ဘောဇယိံ တဒါ။

ဒုဿေဟစ္ဆာဒယိတွာန၊ သသိဿံ ဗုဒ္ဓိသာဂရံ[၁]။
နိပစ္စ ပါဒမူလမှိ၊ တံ ဌာနံ ပတ္ထယိံ အဟံ။

တတော အဝေါစ လောကဂ္ဂေါ၊ ပဿထေတံ ဒိဇုတ္တမံ[၂]။
ဝိနတံ ပါဒမူလေ မေ၊ ကမလောဒရသပ္ပဘံ။

ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ ဘိက္ခုဿ၊ ဌာနံ ပတ္ထယတေ အယံ။
တာယ သဒ္ဓါယ စာဂေန၊ သဒ္ဓမ္မဿဝနေန စ။

သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော ဟုတွာ၊ သံသရိတွာ ဘဝါဘဝေ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ လစ္ဆသေတံ မနောရထံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ကောဋ္ဌိကော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တံ သုတွာ မုဒိတော ဟုတွာ၊ ယာဝဇီဝံ တဒါ ဇိနံ။
မေတ္တစိတ္တော ပရိစရိံ၊ သတော ပညာ[၃]သမာဟိတော။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

သတာနံ တီဏိက္ခတ္တုံ စ[၄]၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သတာနံ ပဉ္စက္ခတ္တုံ စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော အာသိံ၊ တဿ ကမ္မဿ ဝါဟသာ[၅]။

ဒုဝေ ဘဝေ သံသရာမိ၊ ဒေဝတ္တေ အထ မာနုသေ။
အညံ ဂတိံ န ဂစ္ဆာမိ၊ သုစိဏ္ဏဿ ဣဒံ ဖလံ။

ဒုဝေ ကုလေ ပဇာယာမိ၊ ခတ္တိယေ အထ ဗြာဟ္မဏေ။
နီစေ ကုလေ န ဇာယာမိ၊ သုစိဏ္ဏဿ ဣဒံ ဖလံ။

၁-ဒုဿေဟိ ဆာဒယိတွာန၊ သသံဃံ လောကနာယကံ (က)
၂-ကုဋုမ္ဗိကံ (သီ)၊ ဒွိဇုတ္တမံ (သီ)
၃-ပညော (သီ)
၄-တိသတက္ခတ္တုံ (သီ)
၅-တေဇသာ (သီ)

Pacchime bhave sampatte, brahmabandhu ahosahaṁ.
Sāvatthiyaṁ vippakule, paccājāto mahaddhane.

Mātā Candavatī nāma, pitā me Assalāyano.
Yadā me pitaraṁ Buddho, vinayī sabbasuddhiyā.

Tadā pasanno Sugate, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Moggallāno ācariyo, upajjhā[1] sārisambhavo.

Kesesu chijjamānesu, diṭṭhi chinnā samūlikā.
Nivāsento ca kāsāvaṁ, arahattamapāpuṇiṁ.

Atthadhammaniruttīsu, paṭibhāne ca me mati.
Pabhinnā tena lokaggo, etadagge ṭhapesi maṁ.

Asandiṭṭhaṁ viyākāsiṁ, Upatissena pucchito.
Paṭisambhidāsu tenāhaṁ, aggo Sambuddhasāsane[2].

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, mama Buddhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

Paṭisambhidā catasso[3], vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Evaṁ so tattha tattha bhave puññañāṇasambhāraṁ[4] sambharanto aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Koṭṭhikotissa[5] nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto tayo vede uggahetvā brāhmaṇasippe nipphattiṁ gato ekadivasaṁ Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā upasampannakālato paṭṭhāya vipassanāya kammaṁ karonto saha paṭisambhidāhi arahattaṁ patvā paṭisambhidāsu ciṇṇavasī hutvā abhiññāte abhiññāte[6] mahāthere upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchantopi dasabalaṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchantopi paṭisambhidāsuyeva pañhaṁ pucchi. Evamayaṁ thero

1. Upajjho (Sī) 2. Buddhassa sāsane (Sī) 3. Catassopi (Sī)
4. Puññasambhāraṁ (Sī) 5. Koṭṭhitotissa (Sī) 6. Abhiññāte (Sī)

ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု အဟောသဟံ။
သာဝတ္ထိယံ ဝိပ္ပကုလေ၊ ပစ္စာဇာတော မဟဒ္ဓနေ။

မာတာ စန္ဒဝတီ နာမ၊ ပိတာ မေ အဿလာယနော။
ယဒါ မေ ပိတရံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိနယီ သဗ္ဗသုဒ္ဓိယာ။

တဒါ ပသန္နော သုဂတေ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
မောဂ္ဂလ္လာနော အာစရိယော၊ ဥပဇ္ဈာ[၁] သာရိသမ္ဘဝေါ။

ကေသေသု ဆိဇ္ဇမာနေသု၊ ဒိဋ္ဌိ ဆိန္နာ သမူလိကာ။
နိဝါသေန္တော စ ကာသာဝံ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

အတ္ထဓမ္မနိရုတ္တီသု၊ ပဋိဘာနေ စ မေ မတိ။
ပဘိန္နာ တေန လောကဂ္ဂေါ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

အသန္ဒိဋ္ဌံ ဝိယာကာသိံ၊ ဥပတိဿေန ပုစ္ဆိတော။
ပဋိသမ္ဘိဒါသု တေနာဟံ၊ အဂ္ဂေါ သမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ[၂]။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ မမ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော[၃]၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဧဝံ သော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညဉာဏသမ္ဘာရံ[၄] သမ္ဘရန္တော အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ကောဋ္ဌိကောတိဿ[၅] နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေ နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပတွာ ပဋိသမ္ဘိဒါသု စိဏ္ဏဝသီ ဟုတွာ အဘိညာတေ အဘိညာတေ[၆] မဟာထေရေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တောပိ ဒသဗလံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တောပိ ပဋိသမ္ဘိဒါသုယေဝ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ ဧဝမယံ ထေရော

၁-ဥပဇ္ဈော (သီ) ၂-ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ (သီ) ၃-စတဿောပိ (သီ)
၄-ပုညသမ္ဘာရံ (သီ) ၅-ကောဋ္ဌိတောတိဿ (သီ) ၆-အဘိညာတေ (သီ)

tattha katādhikāratāya ciṇṇavasībhāvena ca paṭisambhidāpattānaṁ aggo jāto. Atha naṁ Satthā Mahāvedallasuttaṁ[1] aṭṭhuppattiṁ katvā paṭisambhidāpattānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ paṭisambhidāpattānaṁ yadidaṁ Mahākoṭṭhiko"ti[2]. So aparena samayena vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedento udānavasena—

2. "Upasanto uparato, mantabhāṇī anuddhato.
Dhunāti pāpake dhamme, dumapattaṁva māluto"ti—

itthaṁ sudaṁ āyasmā Mahākoṭṭhikatthero gāthaṁ abhāsi.

Tattha **upasanto**ti manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ upasamanena nibbisevanabhāvakaraṇena upasanto. **Uparato**ti sabbasmā pāpakaraṇato orato virato. **Mantabhāṇī**ti mantā vuccati paññā, tāya pana upaparikkhitvā bhaṇatīti mantabhāṇī, kālavādī-ādibhāvaṁ avissajjentoyeva bhaṇatīti attho. Mantabhaṇanavasena vā bhaṇatīti mantabhāṇī, dubbhāsitato vinā[3] attano bhāsanavasena[4] caturaṅgasamannāgataṁ subhāsitaṁyeva bhaṇatīti attho. Jāti-ādivasena attano anukkaṁsanato na uddhatoti **anuddhato.** Atha vā tiṇṇaṁ[5] kāyaduccaritānaṁ vūpasamanena tato paṭiviratiyā upasanto, tiṇṇaṁ manoduccaritānaṁ uparamaṇena pajahanena uparato, catunnaṁ vacīduccaritānaṁ appavattiyā parimitabhāṇitāya mantabhāṇī, tividhaduccaritanimitta-uppajjanakassa[6] uddhaccassa abhāvato anuddhato. Evaṁ pana tividhaduccaritappahānena suddhe sīle patiṭṭhito, uddhaccappahānena samāhito, tameva samādhiṁ padaṭṭhānaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggapaṭipāṭiyā **dhunāti pāpake dhamme** lāmakaṭṭhena pāpake sabbepi saṁkilesadhamme niddhunāti, samucchedavasena pajahati. Yathā kiṁ? **Dumapattaṁva māluto,** yathā nāma dumassa rukkhassa pattaṁ paṇḍupalāsaṁ māluto vāto dhunāti, bandhanato viyojento nīharati, evaṁ yathāvuttapaṭipattiyaṁ ṭhito pāpadhamme attano santānato nīharati, evamayaṁ therassa aññāpadesena aññābyākaraṇagāthāpi hotīti veditabbā.

1. Ma 1. 365 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.
3. Natthi (Sī)
4. Sāsanavasena (Sī)
5. Tiṇṇaṁ vā (Sī)
6. Tividhaṁ duccaritanimittaṁ uppajjanakassa (Sī)

တတ္ထ ကတာဓိကာရတာယ စိဏ္ဏဝသီဘာဝေန စ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂေါ ဇာတော။ အထ နံ သတ္ထာ မဟာဝေဒလ္လသုတ္တံ[1] အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ ယဒိဒံ မဟာကောဋ္ဌိကော"တိ[2]။ သော အပရေန သမယေန ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေန္တော ဥဒါနဝသေန—

၂။ "ဥပသန္တော ဥပရတော၊ မန္တဘာဏီ အနုဒ္ဓတော။
ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ၊ ဒုမပတ္တံဝ မာလုတော"တိ—

ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရော ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥပသန္တော**တိ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ ဥပသမနေန နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝကရဏေန ဥပသန္တော။ **ဥပရတော**တိ သဗ္ဗသ္မာ ပါပကရဏတော ဩရတော ဝိရတော။ **မန္တဘာဏီ**တိ မန္တာ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ တာယ ပန ဥပပရိက္ခိတွာ ဘဏတီတိ မန္တဘာဏီ၊ ကာလဝါဒီအာဒိဘာဝံ အဝိဿဇ္ဇေန္တောယေဝ ဘဏတီတိ အတ္ထော။ မန္တဘဏနဝသေန ဝါ ဘဏတီတိ မန္တဘာဏီ၊ ဒုဗ္ဘာသိတတော ဝိနာ[3] အတ္တနော ဘာသနဝသေန[4] စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ သုဘာသိတံယေဝ ဘဏတီတိ အတ္ထော။ ဇာတိအာဒိဝသေန အတ္တနော အနုက္ကံသနတော န ဥဒ္ဓတောတိ **အနုဒ္ဓတော**။ အထ ဝါ တိဏ္ဏံ[5] ကာယဒုစ္စရိတာနံ ဝူပသမနေန တတော ပဋိဝိရတိယာ ဥပသန္တော၊ တိဏ္ဏံ မနောဒုစ္စရိတာနံ ဥပရမဏေန ပဇဟနေန ဥပရတော၊ စတုန္နံ ဝစီဒုစ္စရိတာနံ အပ္ပဝတ္တိယာ ပရိမိတဘာဏိတာယ မန္တဘာဏီ၊ တိဝိဓဒုစ္စရိတနိမိတ္တဥပ္ပဇ္ဇနကဿ[6] ဥဒ္ဓစ္စဿ အဘာဝတော အနုဒ္ဓတော။ ဧဝံ ပန တိဝိဓဒုစ္စရိတပ္ပဟာနေန သုဒ္ဓေ သီလေ ပတိဋ္ဌိတော, ဥဒ္ဓစ္စပ္ပဟာနေန သမာဟိတော, တမေဝ သမာဓိံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ **ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ** လာမကဋ္ဌေန ပါပကေ သဗ္ဗေပိ သံကိလေသဓမ္မေ နိဒ္ဓုနာတိ၊ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဇဟတိ။ ယထာ ကိံ? **ဒုမပတ္တံဝ မာလုတော၊** ယထာ နာမ ဒုမဿ ရုက္ခဿ ပတ္တံ ပဏ္ဍုပလာသံ မာလုတော ဝါတော ဓုနာတိ၊ ဗန္ဓနတော ဝိယောဇေန္တော နီဟရတိ၊ ဧဝံ ယထာဝုတ္တပဋိပတ္တိယံ ဌိတော ပါပဓမ္မေ အတ္တနော သန္တာနတော နီဟရတိ၊ ဧဝမယံ ထေရဿ အညာပဒေသေန အညာဗျာကရဏဂါထာပိ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-မ ၁-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-နတ္ထိ (သီ)
၄-သာသနဝသေန (သီ) ၅-တိဏ္ဏံ ဝါ (သီ) ၆-တိဝိဓံ ဒုစ္စရိတနိမိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ (သီ)

Ettha ca kāyavacīduccaritappahānavacanena payogasuddhiṁ dasseti, manoduccaritappahānavacanena āsayasuddhiṁ. Evaṁ payogāsayasuddhassa "anuddhato"ti iminā uddhaccābhāvavacanena tadekaṭṭhatāya nīvaraṇappahānaṁ dasseti. Tesu payogasuddhiyā sīlasampatti vibhāvitā, āsayasuddhiyā samathabhāvanāya upakārakadhammapariggaho, nīvaraṇappahānena samādhibhāvanā, "dhunāti pāpake dhamme"ti iminā paññābhāvanā vibhāvitā hoti. Evaṁ adhisīlasikkhādayo tisso sikkhā, tividhakalyāṇaṁ sāsanaṁ, tadaṅgappahānādīni tīṇi pahānāni, antadvayaparivajjanena saddhiṁ majjhimāya paṭipattiyā[1] paṭipajjanaṁ, apāyabhavādīnaṁ[2] samatikkamanūpāyo ca yathārahaṁ niddhāretvā yojetabbā. Iminā nayena sesagāthāsupi yathārahaṁ atthayojanā veditabbā. Atthamattameva pana tattha tattha apubbaṁ vaṇṇayissāma. "Itthaṁ sudaṁ āyasmā Mahākoṭṭhiko"ti idaṁ pūjāvacanaṁ, yathā taṁ Mahāmoggallānoti.

Mahākoṭṭhikattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Kaṅkhārevatattheragāthāvaṇṇanā

Paññaṁ imaṁ passāti āyasmato Kaṅkhārevatassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi thero Padumuttarabhagavato kāle Haṁsavatīnagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatto. Ekadivasaṁ Buddhānaṁ dhammadesanākāle heṭṭhā vuttanayena mahājanena saddhiṁ vihāraṁ gantvā parisapariyante ṭhito dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ jhānābhiratānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā "mayāpi anāgate evarūpena bhavituṁ vaṭṭatī"ti cintetvā desanāvasāne Satthāraṁ nimantetvā heṭṭhā vuttanayena mahāsakkāraṁ katvā Bhagavantaṁ āha "bhante ahaṁ iminā adhikārakammena aññaṁ sampattiṁ na patthemi, yathā pana so bhikkhu tumhehi ito sattamadivasamatthake jhāyīnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapito, evaṁ ahampi anāgate ekassa Buddhassa sāsane jhāyīnaṁ aggo bhaveyyan"ti patthanamakāsi. Satthā anāgataṁ oloketvā nipphajjanabhāvaṁ disvā "anāgate kappasatasahassāvasāne

1. Paṭipadāya (Sī) 2. Apāyabhayādīnaṁ (Sī)

ဧတ္ထ စ ကာယဝစီဒုစ္စရိတပ္ပဟာနဝစနေန ပယောဂသုဒ္ဓိံ ဒဿေတိ၊ မနောဒုစ္စရိတပ္ပဟာနဝစနေန အာသယသုဒ္ဓိံ။ ဧဝံ ပယောဂါသယသုဒ္ဓဿ "အနုဒ္ဓတော"တိ ဣမိနာ ဥဒ္ဓစ္စာဘာဝဝစနေန တဒေကဋ္ဌတာယ နီဝရဏပ္ပဟာနံ ဒဿေတိ။ တေသု ပယောဂသုဒ္ဓိယာ သီလသမ္ပတ္တိ ဝိဘာဝိတာ၊ အာသယသုဒ္ဓိယာ သမထဘာဝနာယ ဥပကာရကဓမ္မပရိဂ္ဂဟော၊ နီဝရဏပ္ပဟာနေန သမာဓိဘာဝနာ၊ "ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ"တိ ဣမိနာ ပညာဘာဝနာ ဝိဘာဝိတာ ဟောတိ။ ဧဝံ အဓိသီလသိက္ခာဒယော တိဿော သိက္ခာ, တိဝိဓကလျာဏံ သာသနံ, တဒင်္ဂပ္ပဟာနာဒီနိ တီဏိ ပဟာနာနိ, အန္တဒွယပရိဝဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပတ္တိယာ[၁] ပဋိပဇ္ဇနံ, အပါယဘဝါဒီနံ[၂] သမတိက္ကမနူပါယော စ ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတွာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ဣမိနာ နယေန သေသဂါထာသုပိ ယထာရဟံ အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတ္ထမတ္တမေဝ ပန တတ္ထ တတ္ထ အပုဗ္ဗံ ဝဏ္ဏယိဿာမ။ "ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ မဟာကောဋ္ဌိကော"တိ ဣဒံ ပူဇာဝစနံ၊ ယထာ တံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနောတိ။

မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ကင်္ခါရေဝတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပညံ ဣမံ ပဿာတိ အာယသ္မတော ကင်္ခါရေဝတဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ထေရော ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဧကဒိဝသံ ဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဈာနာဘိရတာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ "မယာပိ အနာဂတေ ဧဝရူပေန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတွာ ဒေသနာဝသာနေ သတ္ထာရံ နိမန္တေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန မဟာသက္ကာရံ ကတွာ ဘဂဝန္တံ အာဟ "ဘန္တေ အဟံ ဣမိနာ အဓိကာရကမ္မေန အညံ သမ္ပတ္တိံ န ပတ္ထေမိ၊ ယထာ ပန သော ဘိက္ခု တုမှေဟိ ဣတော သတ္တမဒိဝသမတ္ထကေ ဈာယီနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိတော၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဈာယီနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ"န္တိ ပတ္ထနမကာသိ။ သတ္ထာ အနာဂတံ ဩလောကေတွာ နိပ္ဖဇ္ဇနဘာဝံ ဒိသွာ "အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿာဝသာနေ

၁-ပဋိပဒါယ (သီ) ၂-အပါယဘယာဒီနံ (သီ)

Gotamo nāma Buddho uppajjissati, tassa sāsane tvaṁ jhāyīnaṁ aggo bhavissasī”ti byākaritvā pakkāmi.

So yāvajīvaṁ kalyāṇakammaṁ katvā kappasatasahassaṁ devamanussesu saṁsaritvā amhākaṁ Bhagavato kāle Sāvatthinagare mahābhogakule nibbatto pacchābhattaṁ dhammassavanatthaṁ gacchantena mahājanena saddhiṁ vihāraṁ gantvā parisapariyante ṭhito Dasabalassa dhammakathaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā upasampadaṁ labhitvā kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā jhānaparikammaṁ karonto jānalābhī hutvā jhānaṁ[1] pādakaṁ katvā arahattaṁ pāpuṇi. So yebhuyyena dasabalena samāpajjitabbasamāpattiṁ samāpajjanto ahorattaṁ jhānesu ciṇṇavasī ahosi. Atha naṁ Satthā “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ jhāyīnaṁ yadidaṁ Kaṅkhārevato”ti[2] jhāyīnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Vuttampi cetaṁ **Apadāne**[3]—

“Padumuttaro nāma Jino, sabbadhammesu cakkhumā.
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

Sīhahanu brahmagiro[4], haṁsadundubhinissano[5].
Nāgavikkantagamano, candasūrādhikappabho.

Mahāmati mahāvīro, mahājhāyī mahābalo.
Mahākāruṇiko Nātho, mahātamapanūdano[6].

Sa kadāci[7] tilokaggo, veneyyaṁ vinayaṁ[8] bahuṁ.
Dhammaṁ desesi Sambuddho, sattāsayavidū Muni.

Jhāyiṁ jhānarataṁ vīraṁ, upasantaṁ anāvilaṁ.
Vaṇṇayanto parisatiṁ, tosesi janataṁ Jino.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ, brāhmaṇo vedapāragū.
Dhammaṁ sutvāna mudito, taṁ ṭhānamabhipatthayiṁ.

Tadā Jino viyākāsi, saṁghamajjhe vināyako.
Mudito hohi tvaṁ brahme, lacchase taṁ manorathaṁ.

1. Jānameva (Sī) 2. Aṁ 1. 24 piṭṭhe. 3. Khu 4. 145 piṭṭhādīsu.
4. Brahmasaro (Sī) 5. Haṁsadundubhinissaro (Sī) 6. Mahātamavinodano (Sī)
7. Sakideva (Ka) 8. Vinaye piṭake vinayaṁ piṭakaṁ (Ka), veneyyavinaye (Sī)

ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿ သာသနေ တွံ ဈာယီနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿသီ”တိ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

သော ယာဝဇီဝံ ကလျာဏကမ္မံ ကတွာ ကပ္ပသတသဟဿံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သာဝတ္ထိနဂရေ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ပစ္ဆာဘတ္တံ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဂစ္ဆန္တေန မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဒသဗလဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပဒံ လဘိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ ဈာနပရိကမ္မံ ကရောန္တော ဈာနလာဘီ ဟုတွာ ဈာနံ[၁] ပါဒကံ ကတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော ယေဘုယျေန ဒသဗလေန သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တော အဟောရတ္တံ ဈာနေသု စိဏ္ဏဝသီ အဟောသိ။ အထ နံ သတ္ထာ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဈာယီနံ ယဒိဒံ ကင်္ခါရေဝတော”တိ[၂] ဈာယီနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ **အပဒါနေ**[၃]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗဓမ္မေသု စက္ခုမာ။
ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။

သီဟဟနု ဗြဟ္မဂိရော[၄]၊ ဟံသဒုန္ဒုဘိနိဿနော[၅]။
နာဂဝိက္ကန္တဂမနော၊ စန္ဒသူရာဓိကပ္ပဘော။

မဟာမတိ မဟာဝီရော၊ မဟာဈာယီ မဟာဗလော။
မဟာကာရုဏိကော နာထော၊ မဟာတမပနူဒနော[၆]။

သ ကဒါစိ[၇] တိလောကဂ္ဂေါ၊ ဝေနေယျံ ဝိနယံ[၈] ဗဟုံ။
ဓမ္မံ ဒေသေသိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သတ္တာသယဝိဒူ မုနိ။

ဈာယိံ ဈာနရတံ ဝီရံ၊ ဥပသန္တံ အနာဝိလံ။
ဝဏ္ဏယန္တော ပရိသတိံ၊ တောသေသိ ဇနတံ ဇိနော။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ၊ ဗြာဟ္မဏော ဝေဒပါရဂူ။
ဓမ္မံ သုတွာန မုဒိတော၊ တံ ဌာနမဘိပတ္ထယိံ။

တဒါ ဇိနော ဝိယာကာသိ၊ သံဃမဇ္ဈေ ဝိနာယကော။
မုဒိတော ဟောဟိ တွံ ဗြဟ္မေ၊ လစ္ဆသေ တံ မနောရထံ။

၁-ဈာနမေဝ (သီ) ၂-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၄-၁၄၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဗြဟ္မသရော (သီ) ၅-ဟံသဒုန္ဒုဘိနိဿရော (သီ) ၆-မဟာတမဝိနောဒနော (သီ)
၇-သကိဒေဝ (က) ၈-ဝိနယေ ပိဋကေ ဝိနယံ ပိဋကံ (က)၊ ဝေနေယျဝိနယေ (သီ)

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Revato nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Pacchime ca bhave dāni, jātohaṁ Koliye pure.
Khattiye kulasampanne, iddhe phīte mahaddhane.

Yadā Kapilavatthusmiṁ, Buddho dhammamadesayi.
Tadā pasanno Sugate, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

Kaṅkhā me bahulā[1] āsi, kappākappe tahiṁ tahiṁ.
Sabbaṁ taṁ vinayī Buddho, desetvā dhammamuttamaṁ.

Tatohaṁ tiṇṇasaṁsāro, tadā jhānasukhe rato.
Viharāmi tadā Buddho, maṁ disvā etadabravi.

Yā kāci kaṅkhā idha vā huraṁ vā,
Savediyā[2] vā paravediyā vā.
Ye jhāyino tā pajahanti sabbā,
Ātāpino brahmacariyaṁ carantā.

Satasahasse kataṁ kammaṁ, phalaṁ dassesi me idha.
Sumutto saravegova, kilese jhāpayiṁ mama.

Tato jhānarataṁ disvā, Buddho lokantagū Muni.
Jhāyīnaṁ bhikkhūnaṁ aggo, paññāpesi mahāmati.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, mama Buddhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

1. Bahuso (Sī) 2. Sakavediyā (Apadāne)

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ရေဝတော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ၊ ဇာတောဟံ ကောလိယေ ပုရေ။
ခတ္တိယေ ကုလသမ္ပန္နေ၊ ဣဒ္ဓေ ဖီတေ မဟဒ္ဓနေ။

ယဒါ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မမဒေသယိ။
တဒါ ပသန္နော သုဂတေ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

ကင်္ခါ မေ ဗဟုလာ[၁] အာသိ၊ ကပ္ပါကပ္ပေ တဟိံ တဟိံ။
သဗ္ဗံ တံ ဝိနယီ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒေသေတွာ ဓမ္မမုတ္တမံ။

တတောဟံ တိဏ္ဏသံသာရော၊ တဒါ ဈာနသုခေ ရတော။
ဝိဟရာမိ တဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ မံ ဒိသွာ ဧတဒဗြဝိ။

ယာ ကာစိ ကင်္ခါ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ၊
သဝေဒိယာ[၂] ဝါ ပရဝေဒိယာ ဝါ။
ယေ ဈာယိနော တာ ပဇဟန္တိ သဗ္ဗာ၊
အာတာပိနော ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာ။

သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေသိ မေ ဣဓ။
သုမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယိံ မမ။

တတော ဈာနရတံ ဒိသွာ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကန္တဂူ မုနိ။
ဈာယီနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂေါ၊ ပညာပေသိ မဟာမတိ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ မမ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၁-ဗဟုသော (သီ) ၂-သကဝေဒိယာ (အပဒါနေ)

Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti[1].

Tathā katakicco panāyaṁ mahāthero pubbe dīgharattaṁ attano kaṅkhāpakatacittataṁ idāni sabbaso vigatakaṅkhatañca paccavekkhitvā "aho nūna mayhaṁ Satthuno desanānubhāvo, tenetarahi evaṁ vigatakaṅkho ajjhattaṁ vūpasantacitto jāto"ti sañjātabahumāno Bhagavato paññaṁ pasaṁsanto **"paññaṁ imaṁ passā"**ti imaṁ gāthamāha.

3. Tattha **paññan**ti pakāre[2] jānāti, pakārehi ñāpetīti ca paññā. Veneyyānaṁ āsayānusayacariyādhimutti-ādippakāre dhammānaṁ kusalādike khandhādike ca desetabbappakāre jānāti, yathāsabhāvato paṭivijjhati, tehi ca pakārehi ñāpetīti attho. Satthu desanāñāṇañhi idhādhippetaṁ, tenāha **"iman"**ti. Taṁ hi attani siddhena desanābalena nayaggāhato paccakkhaṁ viya upaṭṭhitaṁ gahetvā **"iman"**ti vuttaṁ. Yadaggena vā Satthu desanāñāṇaṁ sāvakehi nayato gayhati, tadaggena attano visaye paṭivedhañāṇampi nayato gayhateva. Tenāha āyasmā Dhammasenāpati "apica me bhante dhammanvayo vidito"ti[3]. **Passā**ti vimhayappatto aniyamato ālapati attanoyeva vā[4] cittaṁ, yathāha Bhagavā udānento "lokamimaṁ passa[5] puthu avijjāya paretaṁ bhūtaṁ bhūtarataṁ bhavā aparimuttan"ti[6]. **Tathāgatānan**ti tathā āgamanādi-atthena[7] Tathāgatānaṁ. Tathā āgatoti hi Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato[8] abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tatha[9]vāditāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgatoti evaṁ aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato. Tathāya āgatoti Tathāgato, tathāya gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ gatoti Tathāgato, tathāni āgatoti Tathāgato, tathāvidhoti Tathāgato, tathā pavattitoti Tathāgato, tathehi āgatoti

1. Buddhānusāsananti (Ka) 2. Pakārehi (sabbattha) 3. Dī 2. 70; Dī 3. 83 piṭṭhesu.
4. Natthi (Sī) 5. Passatha (Ka) 6. Khu 1. 115 piṭṭhe Udāne.
7. Atthe hi (Sī) 8. Yathāvato (Sī) 9. Tathā... (Ka)

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ[၁]။

တထာ ကတကိစ္စော ပနာယံ မဟာထေရော ပုဗ္ဗေ ဒီဃရတ္တံ အတ္တနော ကင်္ခါပကတစိတ္တတံ ဣဒါနိ သဗ္ဗသော ဝိဂတကင်္ခတဉ္စ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “အဟော နူန မယှံ သတ္ထုနော ဒေသနာနုဘာဝေါ၊ တေနေတရဟိ ဧဝံ ဝိဂတကင်္ခေါ အဇ္ဈတ္တံ ဝူပသန္တစိတ္တော ဇာတော”တိ သဉ္ဇာတဗဟုမာနော ဘဂဝတော ပညံ ပသံသန္တော **“ပညံ ဣမံ ပဿာ”**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

၃။ တတ္ထ **ပည**န္တိ ပကာရေ[၂] ဇာနာတိ၊ ပကာရေဟိ ဉာပေတီတိ စ ပညာ။ ဝေနေယျာနံ အာသယာနုသယစရိယာဓိမုတ္တိအာဒိပ္ပကာရေ ဓမ္မာနံ ကုသလာဒိကေ ခန္ဓာဒိကေ စ ဒေသေတဗ္ဗပ္ပကာရေ ဇာနာတိ, ယထာသဘာဝတော ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ တေဟိ စ ပကာရေဟိ ဉာပေတီတိ အတ္ထော။ သတ္ထု ဒေသနာဉာဏဉှိ ဣဓာဓိပ္ပေတံ၊ တေနာဟ **“ဣမ”**န္တိ။ တံ ဟိ အတ္တနိ သိဒ္ဓေန ဒေသနာဗလေန နယဂ္ဂါဟတော ပစ္စက္ခံ ဝိယ ဥပဋ္ဌိတံ ဂဟေတွာ **“ဣမ”**န္တိ ဝုတ္တံ။ ယဒဂ္ဂေန ဝါ သတ္ထု ဒေသနာဉာဏံ သာဝကေဟိ နယတော ဂယှတိ၊ တဒဂ္ဂေန အတ္တနော ဝိသယေ ပဋိဝေဓဉာဏမ္ပိ နယတော ဂယှတေဝ။ တေနာဟ အာယသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ “အပိစ မေ ဘန္တေ ဓမ္မန္ဝယော ဝိဒိတော”တိ[၃]။ **ပဿာ**တိ ဝိမှယပ္ပတ္တော အနိယမတော အာလပတိ အတ္တနောယေဝ ဝါ[၄] စိတ္တံ၊ ယထာဟ ဘဂဝါ ဥဒါနေန္တော “လောကမိမံ ပဿ[၅] ပုထု အဝိဇ္ဇာယ ပရေတံ ဘူတံ ဘူတရတံ ဘဝါ အပရိမုတ္တ”န္တိ[၆]။ **တထာဂတာန**န္တိ တထာ အာဂမနာဒိ-အတ္ထေန[၇] တထာဂတာနံ။ တထာ အာဂတောတိ ဟိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော[၈] အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထ[၉]ဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတောတိ ဧဝံ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော။ တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာဝိဓောတိ တထာဂတော၊ တထာ ပဝတ္တိတောတိ တထာဂတော၊ တထေဟိ အာဂတောတိ

၁-ဗုဒ္ဓါနုသာသနန္တိ (က) ၂-ပကာရေဟိ (သဗ္ဗတ္ထ) ၃-ဒီ ၂-၇၀၊ ဒီ ၃-၈၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄ နတ္ထိ (သီ) ၅-ပဿထ (က) ၆-ခု ၁-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။
၇-အတ္ထေဟိ (သီ) ၈-ယထာဝတော (သီ) ၉-တထာ....(က)

Tathāgato, tathā gatabhāvena Tathāgatoti evampi aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgatoti ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana Paramatthadīpaniyā Udānaṭṭhakathāya[1] Itivuttakaṭṭhakathāya[2] ca vuttanayeneva veditabbo.

Idāni tassā paññāya asādhāraṇavisesaṁ dassetuṁ **"aggiyathā"**ti-ādi vuttaṁ. **Yathā aggī**ti upamāvacanaṁ. **Yathā**ti tassa upamābhāvadassanaṁ. **Pajjalito**ti upameyyena sambandhadassanaṁ. **Nisīthe**ti kiccakaraṇakāladassanaṁ. Ayaṁ hettha attho—yathā nāma nisīthe rattiyaṁ caturaṅgasamannāgate andhakāre vattamāne unnate ṭhāne pajjalito aggi tasmiṁ padese tamagataṁ vidhamantaṁ tiṭṭhati, evameva Tathāgatānaṁ imaṁ desanāñāṇasaṅkhātaṁ sabbaso veneyyānaṁ[3] saṁsayatamaṁ vidhamantaṁ paññaṁ passāti. Yato desanāvilāsena sattānaṁ ñāṇamayaṁ ālokaṁ dentīti **ālokadā.** Paññāmayameva cakkhuṁ dadantīti **cakkhudadā.** Tadubhayampi kaṅkhāvinayapadaṭṭhānameva katvā dassento **"ye āgatānaṁ vinayanti kaṅkhan"**ti āha. **Ye** Tathāgatā attano santikaṁ **āgatānaṁ**[4] upagatānaṁ veneyyānaṁ "ahosiṁ nu kho ahamatītamaddhānan"ti-ādinayappavattaṁ[5] soḷasavatthukaṁ, "Buddhe kaṅkhati dhamme kaṅkhatī"ti-ādinayappavattaṁ[6] aṭṭhavatthukañca **kaṅkhaṁ** vicikicchaṁ **vinayanti** desanānubhāvena anavasesato vidhamanti viddhaṁsenti. Vinayakukkuccasaṅkhātā pana kaṅkhā tabbinayeneva vinītā hontīti[7].

Aparo nayo—yathā aggi nisīthe rattibhāge pajjalito paṭutarajālo samujjalaṁ[8] uccāsane[9] ṭhitānaṁ obhāsadānamattena andhakāraṁ vidhamitvā samavisamaṁ vibhāvento ālokadado hoti, accāsanne pana ṭhitānaṁ taṁ[10] supākaṭaṁ karonto cakkhukiccakaraṇato cakkhudado nāma hoti, evamava[11] Tathāgatā attano dhammakāyassa dūre ṭhitānaṁ akatādhikārānaṁ paññāpajjotena mohandhakāraṁ vidhamitvā kāyavisamādisamavisamaṁ[12] vibhāvento ālokadā bhavanti, āsanne ṭhitānaṁ pana katādhikārānaṁ dhammacakkhuṁ uppādento cakkhudadā bhāvanti. Ye

1. 112 piṭṭhe. 2. 111 piṭṭhe. 3. Vineyyānaṁ(Ka)
4. Gatānaṁ (Sī) 5. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhesu. 6. Abhi 1. 208 piṭṭhe.
7. Hotīti (?) 8. Samujjalo (Ka) 9. Accāsanne (Sī)
10. Natthi (Sī) 11. Evamevaṁ (Sī)
12. Kāyasamakāyasamāsamavisamaṁ (Ka)

တထာဂတော၊ တထာ ဂတဘာဝေန တထာဂတောတိ ဧဝမ္ပိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတောတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ပရမတ္ထဒီပနိယာ ဥဒါနဋ္ဌကထာယ[1] ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ[2] စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ တဿာ ပညာယ အသာဓာရဏဝိသေသံ ဒဿေတုံ "**အဂ္ဂိ ယထာ**"တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ **ယထာ အဂ္ဂီ**တိ ဥပမာဝစနံ။ **ယထာ**တိ တဿ ဥပမာဘာဝဒဿနံ။ **ပဇ္ဇလိတော**တိ ဥပမေယျေန သမ္ဗန္ဓဒဿနံ။ **နိသီထေ**တိ ကိစ္စကရဏကာလ-ဒဿနံ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယထာ နာမ နိသီထေ ရတ္တိယံ စတုရင်္ဂ-သမန္နာဂတေ အန္ဓကာရေ ဝတ္တမာနေ ဥန္နတေ ဌာနေ ပဇ္ဇလိတော အဂ္ဂိ တသ္မိံ ပဒေသေ တမဂတံ ဝိဓမန္တံ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ တထာဂတာနံ ဣမံ ဒေသနာ-ဉာဏသင်္ခါတံ သဗ္ဗသော ဝေနေယျာနံ[3] သံသယတမံ ဝိဓမန္တံ ပညံ ပဿာတိ။ ယတော ဒေသနာဝိလာသေန သတ္တာနံ ဉာဏမယံ အာလောကံ ဒေန္တီတိ **အာလောကဒါ**။ ပညာမယမေဝ စက္ခုံ ဒဒန္တီတိ **စက္ခုဒဒါ**။ တဒုဘယမ္ပိ ကင်္ခါဝိနယပဒဋ္ဌာနမေဝ ကတွာ ဒဿေန္တော "**ယေ အာဂတာနံ ဝိနယန္တိ ကင်္ခ**"န္တိ အာဟ။ **ယေ** တထာဂတာ အတ္တနော သန္တိကံ **အာဂတာနံ**[4] ဥပဂတာနံ ဝေနေယျာနံ "အဟောသိံ နု ခေါ အဟမတီတမဒ္ဓါန"န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တံ[5] ဆောဠသဝတ္ထုကံ, "ဗုဒ္ဓေ ကင်္ခတိ ဓမ္မေ ကင်္ခတီ"တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တံ[6] အဋ္ဌဝတ္ထု-ကဉ္စ **ကင်္ခံ** ဝိစိကိစ္ဆံ **ဝိနယန္တိ** ဒေသနာနုဘာဝေန အနဝသေသတော ဝိဓမန္တိ ဝိဒ္ဓံသေန္တိ။ ဝိနယကုက္ကုစ္စသင်္ခါတာ ပန ကင်္ခါ တဗ္ဗိနယေနေဝ ဝိနီတာ ဟောန္တီတိ[7]။

အပရော နယော—ယထာ အဂ္ဂိ နိသီထေ ရတ္တိဘာဂေ ပဇ္ဇလိတော ပဋုတရဇာလော သမုဇ္ဇလံ[8] ဥစ္စာသနေ[9] ဌိတာနံ ဩဘာသဒါနမတ္တေန အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ သမဝိသမံ ဝိဘာဝေန္တော အာလောကဒဒေါ ဟောတိ၊ အစ္စာသန္နေ ပန ဌိတာနံ တံ[10] သုပါကဋံ ကရောန္တော စက္ခုကိစ္စကရဏတော စက္ခုဒဒေါ နာမ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ[11] တထာဂတာ အတ္တနော ဓမ္မကာယဿ ဒူရေ ဌိတာနံ အကတာဓိကာရာနံ ပညာပဇ္ဇောတေန မောဟန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ ကာယဝိသမာဒိသမဝိသမံ[12] ဝိဘာဝေန္တော အာလောကဒါ ဘဝန္တိ၊ အာသန္နေ ဌိတာနံ ပန ကတာဓိကာရာနံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥပ္ပါဒေန္တော စက္ခုဒဒါ ဘဝန္တိ။ ယေ

၁-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိနေယျာနံ (က)
၄-ဂတာနံ (သီ) ၅-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-အဘိ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဟောတီတိ (?) ၈-သမုဇ္ဇလော (က) ၉-အစ္စာသန္နေ (သီ)
၁၀-နတ္ထိ (သီ) ၁၁-ဧဝမေဝံ (သီ) ၁၂-ကာယသမကာယသမာသမဝိသမံ (က)

evaṁbhūtā attano vacīgocaraṁ āgatānaṁ mādisānampi kaṅkhābahulānaṁ kaṅkhaṁ vinayanti ariyamaggasamuppādanena vidhamanti, tesaṁ Tathāgatānaṁ paññaṁ ñāṇātisayaṁ passāti yojanā. Evamayaṁ therassa attano kaṅkhāvitaraṇappakāsanena aññābyākaraṇagāthāpi hoti. Ayaṁ hi thero puthujjanakāle kappiyepi kukkuccako hutvā kaṅkhābahulatāya "Kaṅkhārevato"ti paññāto, pacchā khīṇāsavakālepi tatheva voharayittha[1]. Tenāha "itthaṁ sudaṁ āyasmā Kaṅkhārevato gāthaṁ abhāsitthā"ti. Taṁ vuttatthameva.

Kaṅkhārevatattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Puṇṇattheragāthāvaṇṇanā

Sabbhireva samāsethāti āyāsmato Puṇṇattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Dasabalassa uppattito puretarameva Haṁsavatīnagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatto anukkamena viññutaṁ patto Satthari loke uppajjante[2] ekadivasaṁ Buddhānaṁ dhammadesanākāle heṭṭhā vuttanayena mahājanena saddhiṁ vihāraṁ gantvā parisapariyante nisīditvā dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ dhammakathikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā "mayāpi anāgate evarūpena bhavituṁ vaṭṭatī"ti cintetvā desanāvasāne vuṭṭhitāya parisāya Satthāraṁ upasaṅkamitvā nimantetvā heṭṭhā vuttanayeneva mahāsakkāraṁ katvā Bhagavantaṁ evamāha "bhante ahaṁ iminā adhikārakammena nāññaṁ sampattiṁ patthemi. Yathā pana so bhikkhu ito sattamadivasamatthake dhammakathikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapito, evaṁ ahampi anāgate ekassa Buddhassa sāsane dhammakathikānaṁ bhikkhūnaṁ aggo bhaveyyan"ti patthanaṁ akāsi. Satthā anāgataṁ oloketvā tassa patthanāya samijjhanabhāvaṁ disvā "anāgate kappasatasahassamatthake Gotamo nāma Buddho uppajjissati, tassa sāsane tvaṁ pabbajitvā dhammakathikānaṁ aggo bhavissasī"ti byākāsi.

---

1. Voharittha (Sī), vohariyittha (?)
2. Uppanne (Sī)

ဧဝံဘူတာ အတ္တနော ဝစီဂေါစရံ အာဂတာနံ မာဒိသာနမ္ပိ ကင်္ခါဗဟုလာနံ ကင်္ခံ ဝိနယန္တိ အရိယမဂ္ဂသမုပ္ပါဒနေန ဝိဓမန္တိ၊ တေသံ တထာဂတာနံ ပညံ ဉာဏာတိသယံ ပဿာတိ ယောဇနာ။ ဧဝမယံ ထေရဿ အတ္တနော ကင်္ခါဝိတရဏပ္ပကာသနေန အညာဗျာကရဏဂါထာပိ ဟောတိ။ အယံ ဟိ ထေရော ပုထုဇ္ဇနကာလေ ကပ္ပိယေပိ ကုက္ကုစ္စကော ဟုတွာ ကင်္ခါဗဟုလတာယ "ကင်္ခါရေဝတော"တိ ပညာတော၊ ပစ္ဆာ ခီဏာသဝကာလေပိ တထေဝ ဝေါဟရယိတ္ထ[၁]။ တေနာဟ "ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကင်္ခါရေဝတော ဂါထံ အဘာသိတ္ထာ"တိ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ကင်္ခါရေဝတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ပုဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထာတိ အာယသ္မတော ပုဏ္ဏတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဒသဗလဿ ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဟံသဝတီနဂရေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တော အနုက္ကမေန ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ[၂] ဧကဒိဝသံ ဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဓမ္မကထိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ "မယာပိ အနာဂတေ ဧဝရူပေန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတွာ ဒေသနာဝသာနေ ဝုဋ္ဌိတာယ ပရိသာယ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ နိမန္တေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ မဟာသက္ကာရံ ကတွာ ဘဂဝန္တံ ဧဝမာဟ "ဘန္တေ အဟံ ဣမိနာ အဓိကာရကမ္မေန နာညံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေမိ။ ယထာ ပန သော ဘိက္ခု ဣတော သတ္တမဒိဝသမတ္ထကေ ဓမ္မကထိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိတော၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဓမ္မကထိကာနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ"န္တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။ သတ္ထာ အနာဂတံ ဩလောကေတွာ တဿ ပတ္ထနာယ သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ "အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿ သာသနေ တွံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓမ္မကထိကာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿသီ"တိ ဗျာကာသိ။

၁-ဝေါဟရိတ္ထ (သီ)၊ ဝေါဟရိယိတ္ထ (?)
၂-ဥပ္ပန္နေ (သီ)

So tattha yāvajīvaṁ kalyāṇadhammaṁ katvā tato cuto kappasatasahassaṁ puññañāṇasambhāraṁ[1] sambharanto devamanussesu saṁsaritvā amhākaṁ Bhagavato kāle Kapilavatthunagarassa avidūre Doṇavatthunāmake brāhmaṇagāme brāhmaṇamahāsālakule Aññāsikoṇḍaññattherassa[2] bhāgineyyo hutvā nibbatti. Tassa nāmaggahaṇadivase “Puṇṇo”ti nāmaṁ akaṁsu. So Satthari abhisambodhiṁ patvā pavattavaradhammacakke anupubbena Rājagahaṁ gantvā taṁ upanissāya viharante Aññāsikoṇḍaññattherassa santike pabbajitvā laddhūpasampado sabbaṁ pubbakiccaṁ[3] katvā padhānamanuyuñjanto pabbajitakiccaṁ matthakaṁ pāpetvāva “Dasabalassa santikaṁ gamissāmī”ti Mātulattherena saddhiṁ Satthu santikaṁ agantvā Kapilavatthusāmantāyeva ohīyitvā yonisomanasikāre kammaṁ karonto na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Vuttampi cetaṁ **Apadāne**[4]—

“Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Purakkhatomhi sissehi, upagacchiṁ naruttamaṁ.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mama kammaṁ pakittesi[5], saṁkhittena Mahāmuni.

Tāhaṁ dhammaṁ suṇitvāna, abhivādetvāna Satthuno.
Añjaliṁ paggahetvāna, pakkhamiṁ dakkhiṇāmukho.

Saṁkhittena suṇitvāna, vitthārena abhāsayiṁ.
Sabbe sissā attamanā, sutvāna mama bhāsato.

Sakaṁ diṭṭhiṁ vinodetvā, Buddhe cittaṁ pasādayuṁ[6].
Saṁkhittenapi desemi, vitthārena tatheva’haṁ.

Abhidhammanayaññūhaṁ, Kathāvatthuvisuddhiyā.
Sabbesaṁ viññāpetvāna, viharāmi anāsavo.

---

1. Puññasambhāraṁ (Sī) 2. Aññātakoṇḍañña... (Ka), Aññākoṇḍañña... (Sī, Ka)
3. Sabbakiccaṁ (Sī) 4. Khu 3. 39 piṭṭhādīsu.
5. Saṁkittesi (Ka) 6. Pasādayiṁ (Ka)

သော တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ကလျာဏဓမ္မံ ကတွာ တတော စုတော ကပ္ပသတသဟဿံ ပုညဉာဏသမ္ဘာရံ[၁] သမ္ဘရန္တော ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ကပိလဝတ္ထုနဂရဿ အဝိဒူရေ ဒေါဏဝတ္ထုနာမကေ ဗြာဟ္မဏဂါမေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ[၂] ဘာဂိနေယျော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ “ပုဏ္ဏော”တိ နာမံ အကံသု။ သော သတ္ထရိ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကေ အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ တံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တေ အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗကိစ္စံ[၃] ကတွာ ပဓာနမနုယုဉ္ဇန္တော ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ မတ္ထကံ ပါပေတွာဝ “ဒသဗလဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ”တိ မာတုလတ္ထေရေန သဒ္ဓိံ သတ္ထု သန္တိကံ အဂန္တွာ ကပိလဝတ္ထုသာမန္တာယေဝ ဩဟီယိတွာ ယောနိသောမနသိကာရေ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ **အပဒါနေ**[၄]—

“အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
ပုရက္ခတောမှိ သိဿေဟိ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရုတ္တမံ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမ ကမ္မံ ပကိတ္တေသိ[၅]၊ သံခိတ္တေန မဟာမုနိ။

တာဟံ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ အဘိဝါဒေတွာန သတ္ထုနော။
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ပက္ကမိံ ဒက္ခိဏာမုခေါ။

သံခိတ္တေန သုဏိတွာန၊ ဝိတ္ထာရေန အဘာသယိံ။
သဗ္ဗေ သိဿာ အတ္တမနာ၊ သုတွာန မမ ဘာသတော။

သကံ ဒိဋ္ဌိံ ဝိနောဒေတွာ၊ ဗုဒ္ဓေ စိတ္တံ ပသာဒယုံ[၆]။
သံခိတ္တေနပိ ဒေသေမိ၊ ဝိတ္ထာရေန တထေဝ’ဟံ။

အဘိဓမ္မနယညူဟံ၊ ကထာဝတ္ထုဝိသုဒ္ဓိယာ။
သဗ္ဗေသံ ဝိညာပေတွာန၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

၁-ပုညသမ္ဘာရံ (သီ) ၂-အညာတကောဏ္ဍည....(က)၊ အညာကောဏ္ဍည....(သီ၊ က)
၃-သဗ္ဗကိစ္စံ (သီ) ၄-ခု ၃-၃၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-သံကိတ္တေသိ (က) ၆-ပသာဒယိံ (က)

Ito pañcasate kappe, caturo suppakāsakā.
Sattaratanasampannā, catudīpamhi issarā.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Tassa pana Puṇṇattherassa santike pabbajitā kulaputtā pañcasatā ahesuṁ. Thero sayaṁ dasakathāvatthulābhitāya tepi dasahi Kathāvatthūhi ovadi. Te tassa ovāde ṭhatvā sabbeva arahattaṁ pattā. Te attano pabbajitakiccaṁ[1] matthakappattaṁ, ñatvā upajjhāyaṁ upasaṅkamitvā āhaṁsu "bhante amhākaṁ kiccaṁ matthakappattaṁ, dasannañcamha kathāvatthūnaṁ lābhino, samayo dāni no[2] Dasabalaṁ passitun"ti. Thero tesaṁ vacanaṁ sutvā cintesi "mama dasakathāvatthulābhitaṁ Satthā jānāti ahaṁ dhammaṁ desento dasa kathāvatthūni amuñcitvāva desemi, mayi gacchante sabbepime bhikkhū maṁ parivāretvā gacchissanti, evaṁ gaṇasaṅgaṇikāya gantvā pana ayuttaṁ mayhaṁ Dasabalaṁ passituṁ, ime tāva gantvā passantū"ti te bhikkhū āha "āvuso tumhe purato gantvā Tathāgataṁ passatha, mama vacanena cassa pāde vandatha, ahampi tumhākaṁ gatamaggenāgamissāmī"ti. Te therā sabbepi Dasabalassa jātibhūmiraṭṭhavāsino sabbe khīṇāsavā sabbe dasakathāvatthulābhino attano upajjhāyassa ovādaṁ sampaṭicchitvā[3] theraṁ vanditvā anupubbena cārikaṁ carantā saṭṭhiyojanamaggaṁ atikkamma Rājagahe Veḷuvanamahāvihāraṁ gantvā Dasabalassa pāde vanditvā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

Āciṇṇaṁ kho panetaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ āgantukehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammoditunti Bhagavā tehi saddhiṁ "kacci bhikkhave khamanīyan"ti-ādinā nayena madhurapaṭisanthāraṁ katvā "kuto ca tumhe bhikkhave āgacchathā"ti pucchi. Atha tehi "jātibhūmito"ti vutte "ko nu kho bhikkhave jātibhūmiyaṁ jātibhūmakānaṁ bhikkhūnaṁ sabrahmacārīnaṁ evaṁ sambhāvito 'attanā ca appiccho appicchakathañca bhikkhūnaṁ kattā'ti"[4] dasakathāvatthulābhiṁ bhikkhuṁ pucchi. Tepi "Puṇṇo nāma bhante āyasmā Mantāṇiputto"ti ārocayiṁsu. Taṁ kathaṁ sutvā āyasmā Sāriputto therassa dassanakāmo ahosi. Atha Satthā Rājagahato Sāvatthiṁ

1. Pabbajjakiccaṁ (Ka)
2. Samayo no (Ka)
3. Amadditvā (Sī)
4. Ma 1. 199 piṭṭhe.

ဣတော ပဉ္စသတေ ကပ္ပေ၊ စတုရော သုပ္ပကာသကာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စတုဒီပမှိ ဣဿရာ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

တဿ ပန ပုဏ္ဏတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတာ ကုလပုတ္တာ ပဉ္စသတာ အဟေသုံ။ ထေရော သယံ ဒသကထာဝတ္ထုလာဘိတာယ တေပိ ဒသဟိ ကထာဝတ္ထူဟိ ဩဝဒိ။ တေ တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ သဗ္ဗေဝ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ တေ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ[၁] မတ္ထကပ္ပတ္တံ ဉတွာ ဥပဇ္ဈာယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟံသု “ဘန္တေ အမှာကံ ကိစ္စံ မတ္ထကပ္ပတ္တံ၊ ဒသန္နဉ္စမှ ကထာဝတ္ထူနံ လာဘိနော၊ သမယော ဒါနိ နော[၂] ဒသဗလံ ပဿိတု”န္တိ။ ထေရော တေသံ ဝစနံ သုတွာ စိန္တေသိ “မမ ဒသကထာဝတ္ထုလာဘိတံ သတ္ထာ ဇာနာတိ အဟံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ အမုဉ္စိတွာဝ ဒေသေမိ၊ မယိ ဂစ္ဆန္တေ သဗ္ဗေပိမေ ဘိက္ခူ မံ ပရိဝါရေတွာ ဂစ္ဆိဿန္တိ၊ ဧဝံ ဂဏသင်္ဂဏိကာယ ဂန္တွာ ပန အယုတ္တံ မယှံ ဒသဗလံ ပဿိတုံ၊ ဣမေ တာဝ ဂန္တွာ ပဿန္တူ”တိ တေ ဘိက္ခူ အာဟ “အာဝုသော တုမှေ ပုရတော ဂန္တွာ တထာဂတံ ပဿထ၊ မမ ဝစနေန စဿ ပါဒေ ဝန္ဒထ၊ အဟမ္ပိ တုမှာကံ ဂတမဂ္ဂေနာဂမိဿာမီ”တိ။ တေ ထေရာ သဗ္ဗေပိ ဒသဗလဿ ဇာတိဘူမိရဋ္ဌဝါသိနော သဗ္ဗေ ခီဏာသဝါ သဗ္ဗေ ဒသကထာဝတ္ထုလာဘိနော အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယဿ ဩဝါဒံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ[၃] ထေရံ ဝန္ဒိတွာ အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရန္တာ သဋ္ဌိယောဇနမဂ္ဂံ အတိက္ကမ္မ ရာဇဂဟေ ဝေဠုဝနမဟာဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဒသဗလဿ ပါဒေ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု။

အာစိဏ္ဏံ ခေါ ပနေတံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ အာဂန္တုကေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိသမ္မောဒိတုန္တိ ဘဂဝါ တေဟိ သဒ္ဓိံ “ကစ္စိ ဘိက္ခဝေ ခမနီယ”န္တိအာဒိနာ နယေန မဓုရပဋိသန္ထာရံ ကတွာ “ကုတော စ တုမှေ ဘိက္ခဝေ အာဂစ္ဆထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ အထ တေဟိ “ဇာတိဘူမိတော”တိ ဝုတ္တေ “ကော နု ခေါ ဘိက္ခဝေ ဇာတိဘူမိယံ ဇာတိဘူမကာနံ ဘိက္ခူနံ သဗြဟ္မစာရီနံ ဧဝံ သမ္ဘာဝိတော ‘အတ္တနာ စ အပ္ပိစ္ဆော အပ္ပိစ္ဆကထဉ္စ ဘိက္ခူနံ ကတ္တာ’တိ”[၄] ဒသကထာဝတ္ထုလာဘိံ ဘိက္ခုံ ပုစ္ဆိ။ တေပိ “ပုဏ္ဏော နာမ ဘန္တေ အာယသ္မာ မန္တာဏိပုတ္တော”တိ အာရောစယိံသု။ တံ ကထံ သုတွာ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ထေရဿ ဒဿနကာမော အဟောသိ။ အထ သတ္ထာ ရာဇဂဟတော သာဝတ္ထိံ

၁-ပဗ္ဗဇ္ဇကိစ္စံ (က)
၂-သမယော နော (က)
၃-အမဒ္ဒိတွာ (သီ)
၄-မ ၁-၁၉၉-ပိဋ္ဌေ။

agamāsi. Puṇṇattheropi Dasabalassa tattha āgatabhāvaṁ sutvā “Satthāraṁ passissāmī”ti gantvā Antogandhakuṭiyaṁyeva Tathāgataṁ sampāpuṇi. Satthā tassa dhammaṁ desesi. Thero dhammaṁ sutvā Dasabalaṁ vanditvā paṭisallānatthāya Andhavanaṁ gantvā aññataramhi rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi.

Sāriputtattheropi tassāgamanaṁ sutvā sīsānulokiko gantvā okāsaṁ sallakkhetvā taṁ rukkhamūle nisinnaṁ upasaṅkamitvā therena saddhiṁ sammoditvā taṁ sattavisuddhikkamaṁ[1] pucchi. Theropissa pucchitapucchitaṁ[2] byākaronto rathavinītūpamāya cittaṁ ārādhesi, te aññamaññassa subhāsitaṁ samanumodiṁsu. Atha Satthā aparabhāge bhikkhusaṁghamajjhe nisinno theraṁ “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dhammakathikānaṁ yadidaṁ Puṇṇo”ti[3] dhammakathikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. So ekadivasaṁ attano vimuttisampattiṁ paccavekkhitvā “Satthāraṁ nissāya ahañceva aññe ca bahū sattā saṁsāradukkhato vippamuttā, bahūpakārā vata sappurisasaṁsevā”ti[4] pītisomanassajāto udānavasena pītivegavissaṭṭhaṁ[5] **“sabbhireva samāsethā”**ti gāthaṁ abhāsi.

4. Tattha **sabbhirevā**ti sappurisehi eva. Santoti panettha Buddhādayo ariyā adhippetā. Te hi anavasesato asataṁ dhammaṁ pahāya saddhamme ukkaṁsagatattā sātisayaṁ pasaṁsiyattā ca[6] visesato “santo sappurisā”ti ca vuccanti. **Samāsethā**ti samaṁ āsetha[7] saha vaseyya. Te payirupāsanto tesaṁ sussūsanto diṭṭhānugatiñca āpajjanto samānavāso bhaveyyāti attho. **Paṇḍitehatthadassibhī**ti tesaṁ thomanā. **Paṇḍā** vuccati paññā, sā imesaṁ sañjātāti **paṇḍitā.** Tato eva attatthādibhedaṁ atthaṁ aviparītato passantīti **atthadassino.** Tehi paṇḍitehi atthadassībhi samāsetha. Kasmāti ce? Yasmā te santo paṇḍitā, te vā sammā sevantā ekantahitabhāvato maggañāṇādīheva araṇīyato **atthaṁ,** mahāguṇatāya santatāya ca **mahantaṁ,** agādhabhāvato gambhīrañāṇagocarato ca **gambhīraṁ,** hīnacchandādīhi daṭṭhuṁ asakkhuṇeyyattā itarehi ca[8] kicchena daṭṭhabbattā

1. Taṁ visuddhikathaṁ (Ka)
2. Pucchitaṁ pucchitaṁ (Ka), pucchitaṁ (Ka)
3. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.
4. Sappurisasaṁvāsāti (Ka)
5. Pītivegavisiṭṭhaṁ (Sī)
6. Pāsaṁsatāya ca (Sī)
7. Sammā āsetha (Ka), samaṁ āsevatha (Sī)
8. Tathā itarehi ca (Sī)

အဂမာသိ။ ပုဏ္ဏတ္ထေရောပိ ဒသဗလဿ တတ္ထ အာဂတဘာဝံ သုတွာ “သတ္ထာရံ ပဿိဿာမီ”တိ ဂန္တွာ အန္တောဂန္ဓကုဋိယံယေဝ တထာဂတံ သမ္ပာပုဏိ။ သတ္ထာ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ထေရော ဓမ္မံ သုတွာ ဒသဗလံ ဝန္ဒိတွာ ပဋိသလ္လာနတ္ထာယ အန္ဓဝနံ ဂန္တွာ အညတရမှိ ရုက္ခမူလေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒိ။

သာရိပုတ္တတ္ထေရောပိ တဿာဂမနံ သုတွာ သီသာနုလောကိကော ဂန္တွာ ဩကာသံ သလ္လက္ခေတွာ တံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ ဥပသင်္ကမိတွာ ထေရေန သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိတွာ တံ သတ္တဝိသုဒ္ဓိက္ကမံ[1] ပုစ္ဆိ။ ထေရောပိဿ ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတံ[2] ဗျာကရောန္တော ရထဝိနီတူပမာယ စိတ္တံ အာရာဓေသိ၊ တေ အညမညဿ သုဘာသိတံ သမနုမောဒိံသု။ အထ သတ္ထာ အပရဘာဂေ ဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ နိသိန္နော ထေရံ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မကထိကာနံ ယဒိဒံ ပုဏ္ဏော”တိ[3] ဓမ္မကထိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော ဝိမုတ္တိသမ္ပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “သတ္ထာရံ နိဿာယ အဟဉ္စေဝ အညေ စ ဗဟူ သတ္တာ သံသာရဒုက္ခတော ဝိပ္ပမုတ္တာ၊ ဗဟူပကာရာ ဝတ သပ္ပုရိသသံသေဝါ”တိ[4] ပီတိသောမနဿဇာတော ဥဒါနဝသေန ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ[5] **“သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထာ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄။ တတ္ထ **သဗ္ဘိရေဝါ**တိ သပ္ပုရိသေဟိ ဧဝ။ သန္တောတိ ပနေတ္ထ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ အဓိပ္ပေတာ။ တေ ဟိ အနဝသေသတော အသတံ ဓမ္မံ ပဟာယ သဒ္ဓမ္မေ ဥက္ကံသဂတတ္တာ သာတိသယံ ပသံသိယတ္တာ စ[6] ဝိသေသတော “သန္တော သပ္ပုရိသာ”တိ စ ဝုစ္စန္တိ။ **သမာသေထာ**တိ သမံ အာသေထ[7] သဟ ဝသေယျ။ တေ ပယိရုပါသန္တော တေသံ သုဿူသန္တော ဒိဋ္ဌာနုဂတိဉ္စ အာပဇ္ဇန္တော သမာနဝါသော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ **ပဏ္ဍိတေဟတ္ထဒဿိဘီ**တိ တေသံ ထောမနာ။ **ပဏ္ဍာ** ဝုစ္စတိ ပညာ၊ သာ ဣမေသံ သဉ္ဇာတာတိ **ပဏ္ဍိတာ**။ တတော ဧဝ အတ္တတ္ထာဒိဘေဒံ အတ္ထံ အဝိပရီတတော ပဿန္တီတိ **အတ္ထဒဿိနော**။ တေဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ အတ္ထဒဿီဘိ သမာသေထ။ ကသ္မာတိ စေ? ယသ္မာ တေ သန္တော ပဏ္ဍိတာ, တေ ဝါ သမ္မာ သေဝန္တာ ဧကန္တဟိတဘာဝတော မဂ္ဂဉာဏာဒီဟေဝ အရဏီယတော **အတ္ထံ**, မဟာဂုဏတာယ သန္တတာယ စ **မဟန္တံ**, အဂါဓဘာဝတော ဂမ္ဘီရဉာဏဂေါစရတော စ **ဂမ္ဘီရံ**, ဟီနစ္ဆန္ဒာဒီဟိ ဒဋ္ဌုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ ဣတရေဟိ စ[8] ကိစ္ဆေန ဒဋ္ဌဗ္ဗတ္တာ

၁-တံ ဝိသုဒ္ဓိကထံ (က)
၂-ပုစ္ဆိတံ ပုစ္ဆိတံ(က)၊ ပုစ္ဆိတံ (က)
၃-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-သပ္ပုရိသသံဝါသာတိ (က)
၅-ပီတိဝေဂဝိသိဋ္ဌံ (သီ)
၆-ပါသံသတာယ စ (သီ)
၇-သမ္မာ အာသေထ (က)၊ သမံ အာသေဝထ (သီ)
၈-တထာ ဣတရေဟိ စ (သီ)

duddasaṁ, duddasattā saṇhanipuṇasabhāvattā nipuṇañāṇagocarato ca **nipuṇaṁ,** nipuṇattā eva sukhumasabhāvatāya **aṇuṁ** nibbānaṁ, aviparītaṭṭhena vā paramatthasabhāvattā **atthaṁ,** ariyabhāvakarattā mahattanimittatāya **mahantaṁ,** anuttānasabhāvatāya **gambhīraṁ,** dukkhena daṭṭhebbaṁ na sukhena daṭṭhuṁ sakkāti **duddasaṁ,** gambhīrattā duddasaṁ, duddasattā **gambhīran**ti catusaccaṁ, visesato **nipuṇaṁ aṇuṁ** nirodhasaccanti evametaṁ catusaccaṁ **dhīrā samadhigacchanti** dhitisampannatāya dhīrā catusaccakammaṭṭhānabhāvanaṁ ussukkāpetvā sammadeva adhigacchanti. **Appamattā**ti sabbattha sati-avippavāsena appamādapaṭipattiṁ pūrentā. **Vicakkhaṇā**ti vipassanābhāvanāya chekā kusalā. Tasmā sabbhireva samāsethāti yojanā. Paṇḍitehatthadassibhīti vā etaṁ nissakkavacanaṁ. Yasmā paṇḍitehi atthadassībhi samudāyabhūtehi dhīrā appamattā vicakkhaṇā mahantādivisesavantaṁ atthaṁ samadhigacchanti, tasmā tādisehi sabbhireva samāsethāti sambandho. Evamesā therassa paṭivedhadīpanena aññābyākaraṇagāthāpi ahosīti.

Puṇṇattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Dabbattheragāthāvaṇṇanā

Yo duddamiyoti āyasmato Dabbattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarabuddhakāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā vayappatto heṭṭhā vuttanayeneva dhammadesanaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ senāsanapaññāpakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā adhikārakammaṁ katvā taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā Satthārā byākato yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaritvā Kassapadasabalassa sāsanosakkanakāle[1] pabbaji. Tadā tena saddhiṁ apare cha janāti satta bhikkhū ekacittā hutvā aññe sāsane agāravaṁ karonte disvā "idha kiṁ karoma, ekamante samaṇadhammaṁ katvā dukkhassantaṁ karissāmā"ti nisseṇiṁ bandhitvā uccaṁ pabbatasikharaṁ āruhitvā "attano cattabalaṁ jānantā nisseṇiṁ nipātentu, jīvite sālayā otarantu, mā pacchānutappino

1. Sāsane osakkanakāle (Sī)

ဒုဒ္ဒသံ, ဒုဒ္ဒသတ္တာ သဏှနိပုဏသဘာဝတ္တာ နိပုဏဉာဏဂေါစရတော စ **နိပုဏံ,** နိပုဏတ္တာ ဧဝ သုခုမသဘာဝတာယ **အဏုံ** နိဗ္ဗာနံ, အဝိပရီတဋ္ဌေန ဝါ ပရမတ္ထသဘာဝတ္တာ **အတ္ထံ,** အရိယဘာဝကရတ္တာ မဟတ္တနိမိတ္တတာယ **မဟန္တံ,** အနုတ္တာနသဘာဝတာယ **ဂမ္ဘီရံ,** ဒုက္ခေန ဒဋ္ဌဗ္ဗံ န သုခေန ဒဋ္ဌုံ သက္ကာတိ **ဒုဒ္ဒသံ,** ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသံ, ဒုဒ္ဒသတ္တာ **ဂမ္ဘီရန္တိ** စတုသစ္စံ, ဝိသေသတော **နိပုဏံ အဏုံ** နိရောဓသစ္စန္တိ ဧဝမေတံ စတုသစ္စံ **ဓီရာ သမဓိဂစ္ဆန္တိ** ဓိတိသမ္ပန္နတာယ ဓီရာ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ သမ္မဒေဝ အဓိဂစ္ဆန္တိ။ **အပ္ပမတ္တာ**တိ သဗ္ဗတ္ထ သတိအဝိပ္ပဝါသေန အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိံ ပူရေန္တာ။ **ဝိစက္ခဏာ**တိ ဝိပဿနာဘာဝနာယ ဆေကာ ကုသလာ။ တသ္မာ သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထာတိ ယောဇနာ။ ပဏ္ဍိတေဟတ္ထဒဿိဘီတိ ဝါ ဧတံ နိဿက္ကဝစနံ။ ယသ္မာ ပဏ္ဍိတေဟိ အတ္ထဒဿီဘိ သမုဒါယဘူတေဟိ ဓီရာ အပ္ပမတ္တာ ဝိစက္ခဏာ မဟန္တာဒိဝိသေသဝန္တံ အတ္ထံ သမဓိဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ တာဒိသေဟိ သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထာတိ သမ္ဗန္ဓော။ ဧဝမေသာ ထေရဿ ပဋိဝေဓဒီပနေန အညာဗျာကရဏဂါထာပိ အဟောသီတိ။

ပုဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဒဗ္ဗတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ဒုဒ္ဒမိယောတိ အာယသ္မတော ဒဗ္ဗတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ သေနာသနပညာပကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ သတ္ထာရာ ဗျာကတော ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ကဿပဒသဗလဿ သာသနောသက္ကနကာလေ[၁] ပဗ္ဗဇိ။ တဒါ တေန သဒ္ဓိံ အပရေ ဆ ဇနာတိ သတ္တ ဘိက္ခူ ဧကစိတ္တာ ဟုတွာ အညေ သာသနေ အဂါရဝံ ကရောန္တေ ဒိသွာ "ဣဓ ကိံ ကရောမ၊ ဧကမန္တေ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿာမာ"တိ နိဿေဏိံ ဗန္ဓိတွာ ဥစ္စံ ပဗ္ဗတသိခရံ အာရုဟိတွာ "အတ္တနော စိတ္တဗလံ ဇာနန္တာ နိဿေဏိံ နိပါတေန္တု၊ ဇီဝိတေ သာလယာ ဩတရန္တု၊ မာ ပစ္ဆာနုတပ္ပိနော

၁-သာသနေ ဩသက္ကနကာလေ (သီ)

ahuvatthā”ti vatvā sabbe ekacittā hutvā nisseṇiṁ pātetvā “appamattā hotha āvuso”ti aññamaññaṁ ovaditvā cittarucikesu[1] ṭhānesu nisīditvā samaṇadhammaṁ kātuṁ ārabhiṁsu.

Tatreko thero pañcame divase arahattaṁ patvā “mama kiccaṁ nipphannaṁ, ahaṁ imasmiṁ ṭhāne kiṁ karissāmī”ti iddhiyā[2] Uttarakuruto piṇḍapātaṁ āharitvā “āvuso imaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjatha, bhikkhācārakiccaṁ mamāyattaṁ hotu, tumhe attano kammaṁ karothā”ti āha. Kiṁ nu kho mayaṁ[3] āvuso nisseṇiṁ pātentā[4] evaṁ avocumha “yo paṭhamaṁ dhammaṁ sacchikaroti, so bhikkhaṁ āharatu, tenābhataṁ sesā paribhuñjitvā samaṇadhammaṁ karissantī”ti. Natthi āvusoti. Tumhe attano pubbahetunā labhittha, mayampi sakkontā vaṭṭassantaṁ karissāma, gacchatha tumheti. Thero te saññāpetuṁ asakkonto phāsukaṭṭhāne piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā gato. Aparo thero sattame divase anāgāmiphalaṁ patvā tato cuto Suddhāvāsabrahmaloke nibbatto. Itare therā tato cutā ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaritvā ( )[5] tesu tesu kulesu nibbattā. Eko Gandhāraraṭṭhe Takkasilānagare Rājagehe nibbatto, eko Majjhantikaraṭṭhe[6] paribbājikāya kucchimhi nibbatto, eko Bāhiyaraṭṭhe kuṭumbiyagehe nibbatto, eko bhikkhunupassaye jāto.

Ayaṁ pana Dabbatthero Mallaraṭṭhe Anupiyanagare ekassa Mallarañño gehe paṭisandhiṁ gaṇhi. Tassa mātā upavijaññā[7] kālamakāsi, matasarīraṁ susānaṁ netvā dārucitakaṁ āropetvā aggiṁ adaṁsu. Tassā aggivegasantattaṁ[8] udarapaṭalaṁ dvedhā ahosi. Dārako attano puññabalena uppatitvā ekasmiṁ dabbatthambhe nipati. Taṁ dārakaṁ gahetvā ayyikāya[9] adaṁsu. Sā tassa nāmaṁ gaṇhantī dabbatthambhe patitvā laddhajīvitattā “Dabbo”tissa nāmaṁ akāsi. Tassa ca sattavassikakāle Satthā bhikkhusaṁghaparivāro Mallaraṭṭhe cārikaṁ caramāno Anupiyambavane viharati. Dabbakumāro Satthāraṁ disvā

1. Cittarucīsu (Ka)
2. Iddhiyā gantvā (Sī)
3. Kiṁ nu mayaṁ (Ka)
4. Pātetvā (Ka)
5. (Imasmiṁ Buddhuppāde) (Aṁ-Ṭṭha 1. 14 piṭṭhe.)
6. Majjhintikaraṭṭhe (Sī)
7. Upacitajaññā (Sī), upavijaññakāle (Aṁ-Ṭṭha 1. 214 piṭṭhe.)
8. Aggivegasantattā (Ka)
9. Ayyakāya (Ka)

အဟုဝတ္ထာ”တိ ဝတွာ သဗ္ဗေ ဧကစိတ္တာ ဟုတွာ နိဿေဏိံ ပါတေတွာ “အပ္ပမတ္တာ ဟောထ အာဝုသော”တိ အညမညံ ဩဝဒိတွာ စိတ္တရုစိကေသု[၁] ဌာနေသု နိသီဒိတွာ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ အာရဘိံသု။

တတြေကော ထေရော ပဉ္စမေ ဒိဝသေ အရဟတ္တံ ပတွာ “မမ ကိစ္စံ နိပ္ဖန္နံ၊ အဟံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကိံ ကရိဿာမီ”တိ ဣဒ္ဓိယာ[၂] ဥတ္တရကုရုတော ပိဏ္ဍပါတံ အာဟရိတွာ “အာဝုသော ဣမံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇထ၊ ဘိက္ခာစာရကိစ္စံ မမာယတ္တံ ဟောတု၊ တုမှေ အတ္တနော ကမ္မံ ကရောထာ”တိ အာဟ။ ကိံ နု ခေါ မယံ[၃] အာဝုသော နိဿေဏိံ ပါတေန္တာ[၄] ဧဝံ အဝေါစုမှ “ယော ပဌမံ ဓမ္မံ သစ္ဆိကရောတိ၊ သော ဘိက္ခံ အာဟရတု၊ တေနာဘတံ သေသာ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရိဿန္တီ”တိ။ နတ္ထိ အာဝုသောတိ။ တုမှေ အတ္တနော ပုဗ္ဗဟေတုနာ လဘိတ္ထ၊ မယမ္ပိ သက္ကောန္တာ ဝဋ္ဋဿန္တံ ကရိဿာမ၊ ဂစ္ဆထ တုမှေတိ။ ထေရော တေ သညာပေတုံ အသက္ကောန္တော ဖာသုကဋ္ဌာနေ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဂတော။ အပရော ထေရော သတ္တမေ ဒိဝသေ အနာဂါမိဖလံ ပတွာ တတော စုတော သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဣတရေ ထေရာ တတော စုတာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ( )[၅] တေသု တေသု ကုလေသု နိဗ္ဗတ္တာ။ ဧကော ဂန္ဓာရရဋ္ဌေ တက္ကသိလာနဂရေ ရာဇဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော၊ ဧကော မဇ္ဈန္တိကရဋ္ဌေ[၆] ပရိဗ္ဗာဇိကာယ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တော၊ ဧကော ဗာဟိယရဋ္ဌေ ကုဋုမ္ဗိယဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော၊ ဧကော ဘိက္ခုနုပဿယေ ဇာတော။

အယံ ပန ဒဗ္ဗတ္ထေရော မလ္လရဋ္ဌေ အနုပိယနဂရေ ဧကဿ မလ္လရညော ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တဿ မာတာ ဥပဝိဇညာ[၇] ကာလမကာသိ၊ မတသရီရံ သုသာနံ နေတွာ ဒါရုစိတကံ အာရောပေတွာ အဂ္ဂိံ အဒံသု။ တဿာ အဂ္ဂိဝေဂသန္တတ္တံ[၈] ဥဒရပဋလံ ဒွေဓာ အဟောသိ။ ဒါရကော အတ္တနော ပုညဗလေန ဥပ္ပတိတွာ ဧကသ္မိံ ဒဗ္ဗတ္ထမ္ဘေ နိပတိ။ တံ ဒါရကံ ဂဟေတွာ အယျိကာယ[၉] အဒံသု။ သာ တဿ နာမံ ဂဏှန္တီ ဒဗ္ဗတ္ထမ္ဘေ ပတိတွာ လဒ္ဓဇီဝိတတ္တာ “ဒဗ္ဗော”တိဿ နာမံ အကာသိ။ တဿ စ သတ္တဝဿိကကာလေ သတ္ထာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော မလ္လရဋ္ဌေ စာရိကံ စရမာနော အနုပိယမ္ဗဝနေ ဝိဟရတိ။ ဒဗ္ဗကုမာရော သတ္ထာရံ ဒိသွာ

၁-စိတ္တရုစီသု (က)
၂-ဣဒ္ဓိယာ ဂန္တွာ (သီ)
၃-ကိံ နု မယံ (က)
၄-ပါတေတွာ (က)
၅-(ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ) (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ။)
၆-မဇ္ဈိန္တိကရဋ္ဌေ (သီ)
၇-ဥပစိတဇညာ (သီ)၊ ဥပဝိဇညကာလေ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။)
၈-အဂ္ဂိဝေဂသန္တတ္တာ (က)
၉-အယျကာယ (က)

dassaneneva pasīditvā pabbajitukāmo hutvā “ahaṁ Dasabalassa santike pabbajissāmī”ti ayyikaṁ āpucchi. Sā “sādhu tātā”ti Dabbakumāraṁ ādāya Satthu santikaṁ gantvā “bhante imaṁ kumāraṁ pabbājethā”ti āha. Satthā aññatarassa bhikkhuno saññaṁ adāsi “bhikkhu imaṁ dārakaṁ pabbājehī”ti. So thero Satthu vacanaṁ sutvā Dabbakumāraṁ pabbājento Tacapañcakakammaṭṭhānaṁ ācikkhi. Pubbahetusampanno katābhinīhāro satto paṭhamakesavaṭṭiyā voropanakkhaṇe sotāpattiphale patiṭṭhahi, dutiyāya kesavaṭṭiyā oropiyamānāya sakadāgāmiphale, tatiyāya anāgāmiphale, sabbakesānaṁ pana oropanañca arahattaphalasacchikiriyā ca apacchā apure ahosi. Satthā Mallaraṭṭhe yathābhirantaṁ viharitvā Rājagahaṁ gantvā Veḷuvane vāsaṁ kappesi.

Tatrāyasmā Dabbo Mallaputto rahogato attano kiccanipphattiṁ oloketvā saṁghassa veyyāvaccakaraṇe kāyaṁ yojetukāmo cintesi “yannūnāhaṁ saṁghassa senāsanañca paññāpeyyaṁ bhattāni ca uddiseyyan”ti. So Satthu santikaṁ gantvā attano parivitakkaṁ ārocesi. Satthā tassa sādhukāraṁ datvā senāsanapaññāpakattañca bhattuddesakattañca sampaṭicchi. Atha naṁ “ayaṁ Dabbo daharova samāno mahante ṭhāne ṭhito”ti sattavassikakāleyeva upasampādesi. Thero upasampannakālato paṭṭhāya Rājagahaṁ upanissāya viharantānaṁ sabbabhikkhūnaṁ senāsanāni ca paññāpeti, bhikkhañca uddisati. Tassa senāsanapaññāpakabhāvo sabbadisāsu pākaṭo ahosi “Dabbo kira Mallaputto sabhāgasabhāgānaṁ bhikkhūnaṁ ekaṭṭhāne senāsanāni paññāpeti, āsannepi dūrepi senāsanaṁ paññāpeti, gantuṁ asakkonte iddhiyā netī”ti [1].

Atha naṁ bhikkhū kālepi vikālepi “amhākaṁ āvuso Jīvakambavane senāsanaṁ paññāpehi, amhākaṁ maddakucchismiṁ Migadāye”ti evaṁ senāsanaṁ uddisāpetvā tassa iddhiṁ passantā gacchanti. Sopi iddhiyā manomaye kāye abhisaṅkharitvā ekekassa therassa ekekaṁ attanā sadisaṁ bhikkhuṁ datvā aṅguliyā jalamānāya purato gantvā “ayaṁ mañco idaṁ pīṭhan”ti-ādīni vatvā senāsanaṁ paññāpetvā puna attano vasanaṭṭhānameva

1. Neti (sabbattha)

ဒဿနေနေဝ ပသီဒိတွာ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ “အဟံ ဒသဗလဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ အယျိကံ အာပုစ္ဆိ။ သာ “သာဓု တာတာ”တိ ဒဗ္ဗကုမာရံ အာဒါယ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဘန္တေ ဣမံ ကုမာရံ ပဗ္ဗာဇေထာ”တိ အာဟ။ သတ္ထာ အညတရဿ ဘိက္ခုနော သညံ အဒါသိ “ဘိက္ခု ဣမံ ဒါရကံ ပဗ္ဗာဇေဟီ”တိ။ သော ထေရော သတ္ထု ဝစနံ သုတွာ ဒဗ္ဗကုမာရံ ပဗ္ဗာဇေန္တော တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိ။ ပုဗ္ဗဟေတုသမ္ပန္နော ကတာဘိနီဟာရော သတ္တော ပဌမကေသဝဋ္ဋိယာ ဝေါရောပနက္ခဏေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိ၊ ဒုတိယာယ ကေသဝဋ္ဋိယာ ဩရောပိယမာနာယ သကဒါဂါမိဖလေ၊ တတိယာယ အနာဂါမိဖလေ၊ သဗ္ဗကေသာနံ ပန ဩရောပနဉ္စ အရဟတ္တဖလသစ္ဆိကိရိယာ စ အပစ္ဆာ အပုရေ အဟောသိ။ သတ္ထာ မလ္လရဋ္ဌေ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတွာ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဝေဠုဝနေ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။

တတြာယသ္မာ ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော ရဟောဂတော အတ္တနော ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိံ ဩလောကေတွာ သံဃဿ ဝေယျာဝစ္စကရဏေ ကာယံ ယောဇေတုကာမော စိန္တေသိ “ယန္နူနာဟံ သံဃဿ သေနာသနဉ္စ ပညာပေယျံ ဘတ္တာနိ စ ဥဒ္ဒိသေယျ”န္တိ။ သော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ အတ္တနော ပရိဝိတက္ကံ အာရောစေသိ။ သတ္ထာ တဿ သာဓုကာရံ ဒတွာ သေနာသနပညာပကတ္တဉ္စ ဘတ္တုဒ္ဒေသကတ္တဉ္စ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အထ နံ “အယံ ဒဗ္ဗော ဒဟရောဝ သမာနော မဟန္တေ ဌာနေ ဌိတော”တိ သတ္တဝဿိကကာလေယေဝ ဥပသမ္ပာဒေသိ။ ထေရော ဥပသမ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တာနံ သဗ္ဗဘိက္ခူနံ သေနာသနာနိ စ ပညာပေတိ၊ ဘိက္ခဉ္စ ဥဒ္ဒိသတိ။ တဿ သေနာသနပညာပကဘာဝေါ သဗ္ဗဒိသာသု ပါကဋော အဟောသိ “ဒဗ္ဗော ကိရ မလ္လပုတ္တော သဘာဂသဘာဂါနံ ဘိက္ခူနံ ဧကဋ္ဌာနေ သေနာသနာနိ ပညာပေတိ၊ အာသန္နေပိ ဒူရေပိ သေနာသနံ ပညာပေတိ၊ ဂန္တုံ အသက္ကောန္တေ ဣဒ္ဓိယာ နေတီ”တိ [၁]။

အထ နံ ဘိက္ခူ ကာလေပိ ဝိကာလေပိ “အမှာကံ အာဝုသော ဇီဝကမ္ဗဝနေ သေနာသနံ ပညာပေဟိ၊ အမှာကံ မဒ္ဒကုစ္ဆိသ္မိံ မိဂဒါယေ”တိ ဧဝံ သေနာသနံ ဥဒ္ဒိသာပေတွာ တဿ ဣဒ္ဓိံ ပဿန္တာ ဂစ္ဆန္တိ။ သောပိ ဣဒ္ဓိယာ မနောမယေ ကာယေ အဘိသင်္ခရိတွာ ဧကေကဿ ထေရဿ ဧကေကံ အတ္တနာ သဒိသံ ဘိက္ခုံ ဒတွာ အင်္ဂုလိယာ ဇလမာနာယ ပုရတော ဂန္တွာ “အယံ မဉ္စော ဣဒံ ပီဌ”န္တိအာဒီနိ ဝတွာ သေနာသနံ ပညာပေတွာ ပုန အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနမေဝ

၁-နေတိ (သဗ္ဗတ္ထ)

āgacchati. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panidaṁ Vatthu[1] Pāḷiyaṁ[2] āgatameva. Satthā idameva kāraṇaṁ aṭṭhuppattiṁ katvā aparabhāge ariyagaṇamajjhenisinno theraṁ senāsanapaññāpakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ senāsanapaññāpakānaṁ yadidaṁ Dabbo Mallaputto"ti[3]. Vuttampi cetaṁ **Apadāne**[4]—

"Padumuttaro nāma Jino, sabbalokavidū Muni.
Ito satasahassamhi, kappe uppajji cakkhumā.

Ovādako viññāpako, tārako sabbapāṇinaṁ.
Desanākusalo Buddho, tāresi janataṁ bahuṁ.

Anukampako kāruṇiko, hitesī sabbapāṇinaṁ.
Sampatte titthiye sabbe, pañcasīle patiṭṭhapi.

Evaṁ nirākulaṁ āsi, suññataṁ titthiyehi ca.
Vicittaṁ arahantehi, vasībhūtehi tādibhi.

Ratanānaṭṭhapaññāsaṁ, uggato so Mahāmuni.
Kañcanagghiyasaṅkāso, bāttiṁsavaralakkhaṇo.

Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ, seṭṭhiputto mahāyaso.
Upetvā lokapajjotaṁ, assosiṁ dhammadesanaṁ.

Senāsanāni bhikkhūnaṁ, paññāpentaṁ sasāvakaṁ.
Kittayantassa vacanaṁ, suṇitvā[5] mudito ahaṁ.

Adhikāraṁ sasaṁghassa, katvā tassa Mahesino.
Nipacca sirasā pāde, taṁ ṭhānamabhipatthayiṁ.

Tadāha sa[6] mahāvīro, mama kammaṁ pakittayaṁ.
Yo sasaṁghamabhojesi[7], sattāhaṁ Lokanāyakaṁ.

1. Panidaṁ Kathāvatthu (Ka) 2. Vi 1. 243; Vi 4. 191 piṭṭhesu. 3. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.
4. Khu 4. 121 piṭṭhādīsu. 5. Sutvāna (Sī) 6. Tadābhāsi (Sī)
7. Sohaṁ sasaṁghaṁ bhojesiṁ (Sī), yohaṁ sasaṁghaṁ bhojemi (Ka)

အာဂစ္ဆတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနိဒံ ဝတ္ထု[၁] ပါဠိယံ[၂] အာဂတမေဝ။ သတ္ထာ ဣဒမေဝ ကာရဏံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ အပရဘာဂေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော ထေရံ သေနာသနပညာပကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ သေနာသနပညာပကာနံ ယဒိဒံ ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော"တိ[၃]။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ **အပဒါနေ**[၄]—

"ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗလောကဝိဒူ မုနိ။
ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ စက္ခုမာ။

ဩဝါဒကော ဝိညာပကော၊ တာရကော သဗ္ဗပါဏိနံ။
ဒေသနာကုသလော ဗုဒ္ဓေါ၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ ဟိတေသီ သဗ္ဗပါဏိနံ။
သမ္ပတ္တေ တိတ္ထိယေ သဗ္ဗေ၊ ပဉ္စသီလေ ပတိဋ္ဌပိ။

ဧဝံ နိရာကုလံ အာသိ၊ သုညတံ တိတ္ထိယေဟိ စ။
ဝိစိတ္တံ အရဟန္တေဟိ၊ ဝသီဘူတေဟိ တာဒိဘိ။

ရတနာနဋ္ဌပညာသံ၊ ဥဂ္ဂတော သော မဟာမုနိ။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဗာတ္တိံသဝရလက္ခဏော။

ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ၊ သေဋ္ဌိပုတ္တော မဟာယသော။
ဥပေတွာ လောကပဇ္ဇောတံ၊ အဿောသိံ ဓမ္မဒေသနံ။

သေနာသနာနိ ဘိက္ခူနံ၊ ပညာပေန္တံ သသာဝကံ။
ကိတ္တယန္တဿ ဝစနံ၊ သုဏိတွာ[၅] မုဒိတော အဟံ။

အဓိကာရံ သသံဃဿ၊ ကတွာ တဿ မဟေသိနော။
နိပစ္စ သိရသာ ပါဒေ၊ တံ ဌာနမဘိပတ္ထယိံ။

တဒါဟ သ[၆] မဟာဝီရော၊ မမ ကမ္မံ ပကိတ္တယံ။
ယော သသံဃမဘောဇေသိ[၇]၊ သတ္တာဟံ လောကနာယကံ။

၁-ပနိဒံ ကထာဝတ္ထု (က) ၂-ဝိ ၁-၂၄၃၊ ဝိ ၄-၁၉၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၄-၁၂၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-သုတွာန (သီ) ၆-တဒါဘာသိ (သီ)
၇-သောဟံ သသံဃံ ဘောဇေသိံ (သီ)၊ ယောဟံ သသံဃံ ဘောဇေမိ (က)

Soyaṁ kamalapattakkho, sīhaṁso kanakattaco.
Mama pādamūle nipati, patthayaṁ ṭhānamuttamaṁ.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Sāvako tassa Buddhassa, Dabbo nāmena vissuto.
Senāsanapaññāpako, aggo hessati'yaṁ tadā.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Satānaṁ tīṇikkhattuñca, devarajjamakārayiṁ.
Satānaṁ pañcakkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Sabbattha sukhito āsiṁ, tassa kammassa vāhasā.

Ekanavutito kappe, Vipassī nāma nāyako.
Uppajji cārudassano[1], sabbadhammavipassako.

Duṭṭhacitto upavadiṁ, sāvakaṁ tassa tādino.
Sabbāsavaparikkhīṇaṁ, suddhoti[2] ca vijāniya.

Tasseva naravīrassa, sāvakānaṁ Mahesinaṁ.
Salākaṁ ca gahetvāna, khīrodanamadāsahaṁ.

Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso.
Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṁ varo.

Sāsanaṁ jotayitvāna, abhibhuyya kutitthiye.
Vineyye vinayitvāva, nibbuto so sasāvako.

Sasisse nibbute Nāthe, atthamentamhi[3] sāsane.
Devā kandiṁsu saṁviggā, muttakesā rudammukhā.

Nibbāyissati dhammakkho, na passissāma subbate.
Na suṇissāma saddhammaṁ, aho no appapuññatā.

1. Cārunayano (Sī) 2. ...kkhīṇo, muttoti (Sī) 3. Antapattamhi (Sī)

သောယံ ကမလပတ္တက္ခော၊ သီဟံသော ကနကတ္တစော။
မမ ပါဒမူလေ နိပတိ၊ ပတ္ထယံ ဌာနမုတ္တမံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

သာဝကော တဿ ဗုဒ္ဓဿ၊ ဒဗ္ဗော နာမေန ဝိဿုတော။
သေနာသနပညာပကော၊ အဂ္ဂေါ ဟေဿတိ'ယံ တဒါ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

သတာနံ တိဏိက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သတာနံ ပဉ္စက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော အာသိံ၊ တဿ ကမ္မဿ ဝါဟသာ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ဝိပဿီ နာမ နာယကော။
ဥပ္ပဇ္ဇိ စာရုဒဿနော[1]၊ သဗ္ဗဓမ္မဝိပဿကော။

ဒုဋ္ဌစိတ္တော ဥပဝဒိံ၊ သာဝကံ တဿ တာဒိနော။
သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏံ၊ သုဒ္ဓေါတိ[2] စ ဝိဇာနိယ။

တဿေဝ နရဝီရဿ၊ သာဝကာနံ မဟေသိနံ။
သလာကံ စ ဂဟေတွာန၊ ခီရောဒနမဒါသဟံ။

ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု မဟာယသော။
ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ ဝဒတံ ဝရော။

သာသနံ ဇောတယိတွာန၊ အဘိဘုယျ ကုတိတ္ထိယေ။
ဝိနေယျေ ဝိနယိတွာဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

သသိဿေ နိဗ္ဗုတေ နာထေ၊ အတ္ထမေန္တမှိ[3] သာသနေ။
ဒေဝါ ကန္ဒိံသု သံဝိဂ္ဂါ၊ မုတ္တကေသာ ရုဒမ္မုခါ။

နိဗ္ဗာယိဿတိ ဓမ္မက္ခော၊ န ပဿိဿာမ သုဗ္ဗတေ။
န သုဏိဿာမ သဒ္ဓမ္မံ၊ အဟော နော အပ္ပပုညတာ။

၁-စာရုနယနော (သီ) ၂-...က္ခီဏော၊ မုတ္တောတိ (သီ) ၃-အန္တပတ္တမှိ (သီ)

Tadāyaṁ pathavī sabbā, acalā sā calācalā.
Sāgaro ca sasokova, vinadī karuṇaṁ[1] giraṁ.

Catuddisā dundubhiyo, nādayiṁsu amānusā.
Samantato asaniyo, phaliṁsu ca bhayāvahā.

Ukkā patiṁsu nabhasā, dhūmaketu ca dissati.
Sadhūmā jālavaṭṭā ca[2], raviṁsu karuṇaṁ migā.

Uppāde[3] dāruṇe disvā, sāsanatthaṅgasūcake.
Saṁviggā bhikkhavo satta, cintayimha mayaṁ tadā.

Sāsanena vināmhākaṁ, jīvitena alaṁ mayaṁ.
Pavisitvā mahāraññaṁ, yuñjāma Jinasāsane.

Addasamha tadāraññe, ubbiddhaṁ selamuttamaṁ.
Nisseṇiyā tamāruyha, nisseṇiṁ pātayimhase.

Tadā ovadi no thero, Buddhuppādo sudullabho.
Saddhātidullabhā laddhā, thokaṁ sesañca sāsanaṁ.

Nipatanti khaṇātītā, anante dukkhasāgare.
Tasmā payogo kattabbo, yāva ṭhāti mune mataṁ[4].

Arahā āsi so thero, anāgāmī tadānugo.
Susīlā itare yuttā, devalokaṁ agamhase.

Nibbuto tiṇṇasaṁsāro, suddhāvāse ca ekako.
Ahañca pakkhusāti ca, sabhiyo bāhiyo tathā.

Kumārakassapo ceva, tattha tatthūpagā mayaṁ.
Saṁsārabandhanā muttā, Gotamenānukampitā.

Mallesu Kusinārāyaṁ, gabbhe jātassa me sato.
Mātā matā[5] citāruḷhā, tato nippatito ahaṁ.

Patito dabbapuñjamhi, tato Dabboti vissuto.
Brahmacārībalenāhaṁ, vimutto sattavassiko.

1. Dāruṇaṁ (Ka) 2. Sabbathalajasattā ca (Sī) 3. Uppāte (Sī, Ka)
4. Yāva tiṭṭhati sāsanaṁ (Sī Ka) 5. Matā mātā (Sī)

တဒါယံ ပထဝီ သဗ္ဗာ၊ အစလာ သာ စလာစလာ။
သာဂရော စ သသောကောဝ၊ ဝိနဒီ ကရုဏံ[1] ဂိရံ။

စတုဒ္ဒိသာ ဒုန္ဒုဘိယော၊ နာဒယိံသု အမာနုသာ။
သမန္တတော အသနိယော၊ ဖလိံသု စ ဘယာဝဟာ။

ဥက္ကာ ပတိံသု နဘသာ၊ ဓူမကေတု စ ဒိဿတိ။
သဓူမာ ဇာလဝဋ္ဋာ စ[2]၊ ရဝိံသု ကရုဏံ မိဂါ။

ဥပ္ပါဒေ[3] ဒါရုဏေ ဒိသွာ၊ သာသနတ္ထင်္ဂသူစကေ။
သံဝိဂ္ဂါ ဘိက္ခဝေါ သတ္တ၊ စိန္တယိမှ မယံ တဒါ။

သာသနေန ဝိနာမှာကံ၊ ဇီဝိတေန အလံ မယံ။
ပဝိသိတွာ မဟာရညံ၊ ယုဉ္ဇာမ ဇိနသာသနေ။

အဒ္ဒသမှ တဒါရညေ၊ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ သေလမုတ္တမံ။
နိဿေဏိယာ တမာရုယှ၊ နိဿေဏိံ ပါတယိမှသေ။

တဒါ ဩဝဒိ နော ထေရော၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ သုဒုလ္လဘော။
သဒ္ဓါတိဒုလ္လဘာ လဒ္ဓါ၊ ထောကံ သေသဉ္စ သာသနံ။

နိပတန္တိ ခဏာတီတာ၊ အနန္တေ ဒုက္ခသာဂရေ။
တသ္မာ ပယောဂေါ ကတ္တဗ္ဗော၊ ယာဝ ဌာတိ မုနေ မတံ[4]။

အရဟာ အာသိ သော ထေရော၊ အနာဂါမီ တဒါနုဂေါ။
သုသီလာ ဣတရေ ယုတ္တာ၊ ဒေဝလောကံ အဂမှသေ။

နိဗ္ဗုတော တိဏ္ဏသံသာရော၊ သုဒ္ဓါဝါသေ စ ဧကကော။
အဟဉ္စ ပက္ကုသာတိ စ၊ သဘိယော ဗာဟိယော တထာ။

ကုမာရကဿပေါ စေဝ၊ တတ္ထ တတ္ထူပဂါ မယံ။
သံသာရဗန္ဓနာ မုတ္တာ၊ ဂေါတမေနာနုကမ္ပိတာ။

မလ္လေသု ကုသိနာရာယံ၊ ဂဗ္ဘေ ဇာတဿ မေ သတော။
မာတာ မတာ[5] စိတာရုဠှာ၊ တတော နိပ္ပတိတော အဟံ။

ပတိတော ဒဗ္ဗပုဉ္ဇမှိ၊ တတော ဒဗ္ဗောတိ ဝိဿုတော။
ဗြဟ္မစာရီဗလေနာဟံ၊ ဝိမုတ္တော သတ္တဝဿိကော။

၁-ဒါရုဏံ (က) ၂-သဗ္ဗထလဇသတ္တာ စ (သီ) ၃-ဥပ္ပါတေ (သီ၊ က)
၄-ယာဝ တိဋ္ဌတိ သာသနံ (သီ က) ၅-မတာ မာတာ (သီ)

Khīrodanabalenāhaṁ, pañcahaṅgehupāgato.
Khīṇāsavopavādena, pāpehi bahu codito.

Ubho puññañca pāpañca, vītivattomhi dānihaṁ[1].
Patvāna paramaṁ santiṁ, viharāmi anāsavo.

Senāsanaṁ paññāpayiṁ, hāsayitvāna subbate.
Jino tasmiṁ guṇe tuṭṭho, etadagge ṭhapesi maṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, Buddhaseṭṭhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Evaṁbhūtaṁ pana taṁ[2] yena pubbe ekassa khīṇasavattherassa anuddhaṁsanavasena katena pāpakammena bahūni vassasatasahassāni niraye pacci, tāya eva kammapilotikāya codiyamānā Mettiyabhūmajakā[3] bhikkhū "iminā mayaṁ kalyāṇabhattikassa gahapatino antare paribheditā"ti[4] duggahitagāhino amūlakena pārājikena dhammena anuddhaṁsesuṁ. Tasmiṁ ca adhikaraṇe saṁghena sativinayena vūpasamite ayaṁ thero lokānukampāya attano guṇe vibhāvento **"yo duddamiyo"**ti imaṁ gāthaṁ abhāsi.

5. Tattha **yo**ti aniyamita[5] niddeso, tassa "so"ti iminā niyamattaṁ[6] daṭṭhabbaṁ. Ubhayenapi aññaṁ viya katvā attānameva vadati. **Duddamiyo**ti duddamo, dametuṁ asakkuṇeyyo. Idañca attano puthujjanakāle diṭṭhigatānaṁ visūkāyikānaṁ kilesānaṁ[7] madālepacittassa vipphanditaṁ[8] indriyānaṁ avūpasamanañca cintetvā vadati. **Damenā**ti uttamena aggamaggadamena, tena hi danto puna[9] dametabbatābhāvato "danto"ti vattabbataṁ arahati, na aññena. Atha vā **damenā**ti damakena purisadammasārathinā

1. Dānahaṁ (Sī, Ka) 2. Natthi (Ka) 3. ...bhummajakā (Sī, Ka)
4. Paribhinnāti (Sī) 5. Aniyāmita... (Sī) 6. Niyamitaṁ (Ka)
7. Visūkāyikakilesānaṁ (Ka) 8. Vipannataṁ (Ka) 9. Tenapi puna (Sī)

ခီရောဒနဗလေနာဟံ၊ ပဉ္စဟင်္ဂေဟုပါဂတော။
ခီဏာသဝေါပဝါဒေန၊ ပါပေဟိ ဗဟု စောဒိတော။

ဥဘော ပုညဉ္စ ပါပဉ္စ၊ ဝီတိဝတ္တောမှိ ဒါနိဟံ[၁]။
ပတွာန ပရမံ သန္တိံ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သေနာသနံ ပညာပယိံ၊ ဟာသယိတွာန သုဗ္ဗတေ။
ဇိနော တသ္မိံ ဂုဏေ တုဋ္ဌော၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဧဝံဘူတံ ပန တံ[၂] ယေန ပုဗ္ဗေ ဧကဿ ခီဏာသဝတ္ထေရဿ အနုဒ္ဓံသနဝသေန ကတေန ပါပကမ္မေန ဗဟူနိ ဝဿသတသဟဿာနိ နိရယေ ပစ္စိ၊ တာယ ဧဝ ကမ္မပိလောတိကာယ စောဒိယမာနာ မေတ္တိယဘူမဇကာ[၃] ဘိက္ခူ “ဣမိနာ မယံ ကလျာဏဘတ္တိကဿ ဂဟပတိနော အန္တရေ ပရိဘေဒိတာ”တိ[၄] ဒုဂ္ဂဟိတဂါဟိနော အမူလကေန ပါရာဇိကေန ဓမ္မေန အနုဒ္ဓံသေသုံ။ တသ္မိံ စ အဓိကရဏေ သံဃေန သတိဝိနယေန ဝူပသမိတေ အယံ ထေရော လောကာနုကမ္ပာယ အတ္တနော ဂုဏေ ဝိဘာဝေန္တော **“ယော ဒုဒ္ဒမိယော”**တိ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။

၅။ တတ္ထ **ယော**တိ အနိယမိတ[၅]နိဒ္ဒေသော၊ တဿ “သော”တိ ဣမိနာ နိယမတ္တံ[၆] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဥဘယေနပိ အညံ ဝိယ ကတွာ အတ္တာနမေဝ ဝဒတိ။ **ဒုဒ္ဒမိယော**တိ ဒုဒ္ဒမော၊ ဒမေတုံ အသက္ကုဏေယျော။ ဣဒဉ္စ အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနကာလေ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ဝိသူကာယိကာနံ ကိလေသာနံ[၇] မဒါလေပစိတ္တဿ ဝိပ္ဖန္ဒိတံ[၈] ဣန္ဒြိယာနံ အဝူပသမနဉ္စ စိန္တေတွာ ဝဒတိ။ **ဒမေနာ**တိ ဥတ္တမေန အဂ္ဂမဂ္ဂဒမေန၊ တေန ဟိ ဒန္တော ပုန[၉] ဒမေတဗ္ဗတာဘာဝတော “ဒန္တော”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ န အညေန။ အထ ဝါ **ဒမေနာ**တိ ဒမကေန ပုရိသဒမ္မသာရထိနာ

၁-ဒါနဟံ (သီ၊ က) ၂-နတ္ထိ (က) ၃-....ဘုမ္မဇကာ (သီ၊ က)
၄-ပရိဘိန္နာတိ (သီ) ၅-အနိယာမိတ.... (သီ) ၆-နိယမိတံ (က)
၇-ဝိသူကာယိကကိလေသာနံ (က) ၈-ဝိပန္နတံ (က) ၉-တေနပိ ပုန (သီ)

damito. **Dabbo**ti drabyo, bhabboti attho. Tenāha Bhagavā imameva theraṁ sandhāya “na kho Dabba Dabbā evaṁ nibbeṭhentī”ti[1]. **Santusito**ti yathāladdhapaccayasantosena jhānasamāpattisantosena maggaphalasantosena ca santuṭṭho. **Vitiṇṇakaṅkho**ti soḷasavatthukāya aṭṭhavatthukāya ca kaṅkhāya paṭhamamaggeneva samugghāṭitattā vigatakaṅkho. **Vijitāvī**ti purisājānīyena vījetabbassa sabbassapi saṁkilesapakkhassa vijitattā vidhamitattā vijitāvī. **Apetabheravo**ti pañcavīsatiyā bhayānaṁ sabbaso apetattā apagatabheravo abhayūparato. Puna **Dabbo**ti nāmakittanaṁ. **Parinibbuto**ti dve parinibbānāni kilesaparinibbānañca, yā sa-upādisesanibbānadhātu, khandhaparinibbānañca, yā anupādisesanibbānadhātu. Tesu idha kilesaparinibbānaṁ adhippetaṁ, tasmā pahātabbadhammānaṁ maggena sabbaso pahīnattā kilesaparinibbānena parinibbutoti attho. **Ṭhitatto**ti ṭhitasabhāvo acalo iṭṭhādīsu tādibhāvappattiyā lokadhammehi akampanīyo. **Hī**ti ca hetu-atthe nipāto, tena yo pubbe duddamo hutvā ṭhito yasmā dabbattā Satthārā uttamena damena damito santusito vitiṇṇakaṅkho vijitāvī apetabheravo, tasmā so Dabbo parinibbuto tatoyeva ca ṭhitatto, evaṁbhūte ca tasmiṁ cittapasādova kātabbo, na pasādaññathattanti paraneyyabuddhike[2] satte anukampanto thero aññaṁ byākāsi.

Dabbattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Sītavaniyattheragāthāvaṇṇanā

Yo sītavananti āyasmato Sambhūtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ito kira aṭṭhārasādhikassa kappasatassa matthake Atthadassī nāma Sambuddho loke uppajjitvā sadevakaṁ lokaṁ saṁsāramahoghato tārento ekadivasaṁ mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Gaṅgātīraṁ upagacchi, tasmiṁ kāle ayaṁ gahapatikule nibbatto tattha Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso upasaṅkamitvā vanditvā “kiṁ bhante pāraṁ gantukāmatthā”ti pucchi. Bhagavā “gamissāmā”ti avoca. So tāvadeva

1. Vi 1. 248; Vi 4. 197 piṭṭhesu. 2. Na pasādaññathattaṁ phareyyāti buddhike (Sī)

ဒမိတော။ **ဒဗ္ဗော**တိ ဒြဗျော၊ ဘဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ တေနာဟ ဘဂဝါ ဣမမေဝ ထေရံ သန္ဓာယ “န ခေါ ဒဗ္ဗ ဒဗ္ဗာ ဧဝံ နိဗ္ဗေဌေန္တီ”တိ[၁]။ **သန္တုသိတော**တိ ယထာလဒ္ဓပစ္စယသန္တောသေန ဈာနသမာပတ္တိသန္တောသေန မဂ္ဂဖလသန္တောသေန စ သန္တုဋ္ဌော။ **ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ**တိ သောဠသဝတ္ထုကာယ အဋ္ဌဝတ္ထုကာယ စ ကင်္ခါယ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ သမုဂ္ဃါဋိတတ္တာ ဝိဂတကင်္ခေါ။ **ဝိဇိတာဝီ**တိ ပုရိသာဇာနီယေန ဝီဇေတဗ္ဗဿ သဗ္ဗဿပိ သံကိလေသပက္ခဿ ဝိဇိတတ္တာ ဝိဓမိတတ္တာ ဝိဇိတာဝီ။ **အပေတဘေရဝေါ**တိ ပဉ္စဝီသတိယာ ဘယာနံ သဗ္ဗသော အပေတတ္တာ အပဂတဘေရဝေါ အဘယူပရတော။ ပုန **ဒဗ္ဗော**တိ နာမကိတ္တနံ။ **ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ဒွေ ပရိနိဗ္ဗာနာနိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ, ယာ သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတု၊ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ, ယာ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတု။ တေသု ဣဓ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မာနံ မဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ပဟီနတ္တာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတောတိ အတ္ထော။ **ဌိတတ္တော**တိ ဌိတသဘာဝေါ အစလော ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိယာ လောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပနီယော။ **ဟီ**တိ စ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတော၊ တေန ယော ပုဗ္ဗေ ဒုဒ္ဒမော ဟုတွာ ဌိတော ယသ္မာ ဒဗ္ဗတ္တာ သတ္ထာရာ ဥတ္တမေန ဒမေန ဒမိတော သန္တုသိတော ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ ဝိဇိတာဝီ အပေတဘေရဝေါ၊ တသ္မာ သော ဒဗ္ဗော ပရိနိဗ္ဗုတော တတောယေဝ စ ဌိတတ္တော၊ ဧဝံဘူတေ စ တသ္မိံ စိတ္တပသာဒေါဝ ကာတဗ္ဗော၊ န ပသာဒညထတ္တန္တိ ပရနေယျဗုဒ္ဓိကေ[၂] သတ္တေ အနုကမ္ပန္တော ထေရော အညံ ဗျာကာသိ။

ဒဗ္ဗတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သီတဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော သီတဝနန္တိ အာယသ္မတော သမ္ဘူတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဣတော ကိရ အဋ္ဌာရသာဓိကဿ ကပ္ပသတဿ မတ္ထကေ အတ္ထဒဿီ နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သဒေဝကံ လောကံ သံသာရမဟောဃတော တာရေန္တော ဧကဒိဝသံ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ဂင်္ဂါတီရံ ဥပဂစ္ဆိ၊ တသ္မိံ ကာလေ အယံ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ “ကိံ ဘန္တေ ပါရံ ဂန္တုကာမတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါ “ဂမိဿာမာ”တိ အဝေါစ။ သော တာဝဒေဝ

၁-ဝိ ၁-၂၄၈၊ ဝိ ၄-၁၉၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-န ပသာဒညထတ္တံ ဖရေယျာတိ ဗုဒ္ဓိကေ (သီ)

nāvāsaṅghāṭaṁ yojetvā upanesi. Satthā taṁ anukampanto saha bhikkhusaṁghena nāvaṁ abhiruhi. So sayampi abhiruyha[1] sukheneva paratīraṁ sampāpetvā Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghañca dutiyadivase mahādānaṁ pavattetvā anugantvā pasannacitto vanditvā nivatti. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaritvā ito terasādhikakappasatassa matthake khattiyakule nibbattitvā rājā ahosi cakkavattī dhammiko dhammarājā. So satte sugatimagge patiṭṭhāpetvā tato cuto ekanavutikappe Vipassissa Bhagavato sāsane pabbajitvā dhutadhamme samādāya susāne vasanto samaṇadhammaṁ akāsi. Puna Kassapassa Bhagavato kālepi tassa sāsane tīhi sahāyehi saddhiṁ pabbajitvā vīsativassasahassāni samaṇadhammaṁ katvā ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇamahāsālassa putto hutvā nibbatti. Tassa "sambhūto"ti nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gato. Bhūmijo Jeyyaseno Abhirādhanoti tīhi sahāyehi saddhiṁ Bhagavato santikaṁ gato dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji. Ye sandhāya vuttaṁ—

"Bhūmijo Jeyyaseno ca, Sambhūto Abhirādhano.
Ete dhammaṁ abhiññāsuṁ, sāsane varatādino"ti.

Atha Sambhūto Bhagavato santike kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ gahetvā nibaddhaṁ Sītavane vasati. Tenevāyasmā "Sītavaniyo"ti paññāyittha. Tena ca samayena Vessavaṇo mahārājā kenacideva karaṇīyena Jambudīpe dakkhiṇadisābhāgaṁ uddissa ākāsena gacchanto theraṁ abbhokāse nisīditvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontaṁ disvā vimānato oruyha theraṁ vanditvā "yadā thero samādhito vuṭṭhahissati, tadā mama āgamanaṁ ārocetha, ārakkhañcassa karothā"ti dve yakkhe āṇāpetvā pakkhāmi. Te therassa samīpe ṭhatvā manasikāraṁ paṭisaṁharitvā nisinnakāle ārocesuṁ. Taṁ sutvā thero "tumhe mama vacanena Vessavaṇamahārājassa kathetha, Bhagavatā attano sāsane ṭhitānaṁ sati-ārakkhā nāma ṭhapitā atthi, sāyeva mādise rakkhati, tvaṁ tattha[3] appossukko hohi, Bhagavato ovāde ṭhitānaṁ edisāya

1. Sayaṁ nāvaṁ abhiruyha (Sī), sayaṁ abhirūyha (Ka) 2. Santike (Sī)
3. Tvaṁ tāta (Sī)

နာဝါသင်္ဃာဋံ ယောဇေတွာ ဥပနေသိ။ သတ္ထာ တံ အနုကမ္ပန္တော သဟ ဘိက္ခုသံဃေန နာဝံ အဘိရုဟိ။ သော သယမ္ပိ အဘိရုယှ[1] သုခေနေဝ ပရတီရံ သမ္ပာပေတွာ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ဒုတိယဒိဝသေ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ အနုဂန္တွာ ပသန္နစိတ္တော ဝန္ဒိတွာ နိဝတ္တိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ဣတော တေရသာဓိကကပ္ပသတဿ မတ္ထကေ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ရာဇာ အဟောသိ စက္ကဝတ္တီ ဓမ္မိကော ဓမ္မရာဇာ။ သော သတ္တေ သုဂတိမဂ္ဂေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တတော စုတော ဧကနဝုတိကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓုတဓမ္မေ သမာဒါယ သုသာနေ ဝသန္တော သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ ပုန ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေပိ တဿ သာသနေ တီဟိ သဟာယေဟိ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ "သမ္ဘူတော"တိ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော။ ဘူမိဇော ဇေယျသေနော အဘိရာဓနောတိ တီဟိ သဟာယေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ။ ယေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

"ဘူမိဇော ဇေယျသေနော စ၊ သမ္ဘူတော အဘိရာဓနော။
ဧတေ ဓမ္မံ အဘိညာသုံ၊ သာသနေ ဝရတာဒိနော"တိ။

အထ သမ္ဘူတော ဘဂဝတော သန္တိကေ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိဗဒ္ဓံ သီတဝနေ ဝသတိ။ တေနေဝါယသ္မာ "သီတဝနိယော"တိ ပညာယိတ္ထ။ တေန စ သမယေန ဝေဿဝဏော မဟာရာဇာ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ဇမ္ဗုဒီပေ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂံ ဥဒ္ဒိဿ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ထေရံ အဗ္ဘောကာသေ နိသီဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တံ ဒိသွာ ဝိမာနတော ဩရုယှ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ "ယဒါ ထေရော သမာဓိတော ဝုဋ္ဌဟိဿတိ၊ တဒါ မမ အာဂမနံ အာရောစေထ၊ အာရက္ခဉ္စဿ ကရောထာ"တိ ဒွေ ယက္ခေ အာဏာပေတွာ ပက္ကာမိ။ တေ ထေရဿ သမီပေ[2] ဌတွာ မနသိကာရံ ပဋိသံဟရိတွာ နိသိန္နကာလေ အာရောစေသုံ။ တံ သုတွာ ထေရော "တုမှေ မမ ဝစနေန ဝေဿဝဏမဟာရာဇဿ ကထေထ၊ ဘဂဝတာ အတ္တနော သာသနေ ဌိတာနံ သတိအာရက္ခာ နာမ ဌပိတာ အတ္ထိ၊ သာယေဝ မာဒိသေ ရက္ခတိ၊ တွံ တတ္ထ[3] အပ္ပေါဿုက္ကော ဟောဟိ၊ ဘဂဝတော ဩဝါဒေ ဌိတာနံ ဧဒိသာယ

၁-သယံ နာဝံ အဘိရုယှ (သီ)၊ သယံ အဘိရူယှ (က) ၂-သန္တိကေ (သီ) ၃-တွံ တာတ (သီ)

ārakkhāya karaṇīyaṁ natthī”ti te vissajjetvā tāvadeva vipassanaṁ vaḍḍhetvā vijjāttayaṁ sacchākāsi. Tato Vessavaṇo nivattamāno therassa samīpaṁ patvā mukhākārasallakkhaṇenevassa katakiccabhāvaṁ ñatvā Sāvatthiṁ gantvā Bhagavato ārocetvā Satthu sammukhā theraṁ abhitthavanto—

“Sati-ārakkhasampanno, dhitimā vīriyasamāhito.
Anujāto Satthu Sambhūto, tevijjo maccupāragū”ti—

imāya gāthāya therassa guṇe vaṇṇesi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Atthadassī tu Bhagavā, dvipadindo narāsabho.
Purakkhato sāvakehi, Gaṅgātīramupāgami.

Samatitti kākapeyyā, Gaṅgā āsi duruttarā.
Uttārayiṁ bhikkhusaṁghaṁ, Buddhañca dvipaduttamaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, taraṇāya idaṁ phalaṁ.

Teraseto kappasate, pañca sabbobhavā[2] ahuṁ.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Pacchime ca bhave asmiṁ, jātohaṁ brāhmaṇe kule.
Saddhiṁ tīhi sahāyehi, pabbajiṁ Satthu sāsane.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Athāyasmā Sambhūto Bhagavantaṁ dassanāya gacchante bhikkhū disvā “āvuso mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandatha, evañca vadethā”ti vatvā dhammādhikaraṇaṁ attano Satthu aviheṭhitabhāvaṁ[3] pakāsento **“yo sītavanan”**ti gāthamāha. Te bhikkhū Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā Sambhūtattherassa sāsanaṁ sampavedentā[4] “āyasmā bhante Sambhūto Bhagavato pāde sirasā vandati, evañca vadatī”ti vatvā taṁ gāthaṁ[5] ārocesuṁ, taṁ sutvā Bhagavā “paṇḍito bhikkhave

1. Khu 3. 228 piṭṭhādīsu. 2. Cātuddīpissaro (Sī, Ka) 3. Avisodhitabhāvaṁ (Ka)
4. Nivedentā (Sī) 5. Taṁ kathaṁ (Ka)

အာရက္ခာယ ကရဏီယံ နတ္ထီ”တိ တေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ တာဝဒေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝိဇ္ဇာတ္တယံ သစ္ဆာကာသိ။ တတော ဝေဿဝဏော နိဝတ္တမာနော ထေရဿ သမီပံ ပတွာ မုခါကာရသလ္လက္ခဏေနေဝဿ ကတကိစ္စဘာဝံ ဉတွာ သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ဘဂဝတော အာရောစေတွာ သတ္ထု သမ္မုခါ ထေရံ အဘိတ္ထဝန္တော—

“သတိအာရက္ခသမ္ပန္နော၊ ဓိတိမာ ဝီရိယသမာဟိတော။
အနုဇာတော သတ္ထု သမ္ဘူတော၊ တေဝိဇ္ဇော မစ္စုပါရဂူ”တိ—

ဣမာယ ဂါထာယ ထေရဿ ဂုဏေ ဝဏ္ဏေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“အတ္ထဒဿီ တု ဘဂဝါ၊ ဒွိပဒိန္ဒော နရာသဘော။
ပုရက္ခတော သာဝကေဟိ၊ ဂင်္ဂါတီရမုပါဂမိ။

သမတိတ္တိ ကာကပေယျာ၊ ဂင်္ဂါ အာသိ ဒုရုတ္တရာ။
ဥတ္တာရယိံ ဘိက္ခုသံဃံ၊ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဒွိပဒုတ္တမံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တရဏာယ ဣဒံ ဖလံ။

တေရသေတော ကပ္ပသတေ၊ ပဉ္စ သဗ္ဗောဘဝါ[၂] အဟုံ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ အသ္မိံ၊ ဇာတောဟံ ဗြာဟ္မဏေ ကုလေ။
သဒ္ဓိံ တီဟိ သဟာယေဟိ၊ ပဗ္ဗဇိံ သတ္ထု သာသနေ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထာယသ္မာ သမ္ဘူတော ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ ဂစ္ဆန္တေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ “အာဝုသော မမ ဝစနေန ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒထ၊ ဧဝဉ္စ ဝဒေထာ”တိ ဝတွာ ဓမ္မာဓိကရဏံ အတ္တနော သတ္ထု အဝိဟေဌိတဘာဝံ[၃] ပကာသေန္တော **“ယော သီတဝန”**န္တိ ဂါထမာဟ။ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ သမ္ဘူတတ္ထေရဿ သာသနံ သမ္ပဝေဒေန္တာ[၄] “အာယသ္မာ ဘန္တေ သမ္ဘူတော ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒတိ၊ ဧဝဉ္စ ဝဒတီ”တိ ဝတွာ တံ ဂါထံ[၅] အာရောစေသုံ၊ တံ သုတွာ ဘဂဝါ “ပဏ္ဍိတော ဘိက္ခဝေ

၁-ခု ၃-၂၂၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-စာတုဒ္ဒီပိဿရော (သီ၊ က) ၃-အဝိသောဓိတဘာဝံ (က)
၄-နိဝေဒေန္တာ (သီ) ၅-တံ ကထံ (က)

Sambhūto bhikkhu paccapādi dhammassānudhammaṁ, na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ viheṭheti[1]. Vessavaṇena tassattho[2] mayhaṁ ārocito”ti āha.

6. Yaṁ pana te bhikkhū Sambhūtattherena vuttaṁ[3] **“yo sītavanan”**ti gāthaṁ Satthu nivedesuṁ. Tattha **sītavanan**ti evaṁnāmakaṁ Rājagahasamīpe mahantaṁ bheravasusānavanaṁ. **Upagā**ti nivāsanavasena upagacchi. Etena Bhagavatā anuññātaṁ pabbajitānurūpaṁ nivāsanaṭṭhānaṁ dasseti. **Bhikkhū**ti saṁsārabhayassa ikkhanato bhinnakilesatāya ca bhikkhu. **Eko**ti adutiyo, etena kāyavivekaṁ dasseti. **Santusito**ti santuṭṭho. Etena catupaccayasantosalakkhaṇaṁ ariyavaṁsaṁ dasseti. **Samāhitatto**ti upacārappanābhedena samādhinā samāhitacitto, etena cittavivekabhāvanāmukhena bhāvanārāmaṁ ariyavaṁsaṁ dasseti. **Vijitāvī**ti sāsane sammāpaṭipajjantena vijetabbaṁ kilesagaṇaṁ vijitvā ṭhito, etena upadhivivekaṁ dasseti. Bhayahetūnaṁ kilesānaṁ apagatattā **apetalomahaṁso,** etena sammāpaṭipattiyā phalaṁ dasseti. **Rakkhan**ti rakkhanto. **Kāyagatāsatin**ti kāyārammaṇaṁ satiṁ, kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ paribrūhanavasena avissajjento. **Dhitimā**ti dhīro, samāhitattaṁ vijitāvitāvataṁ vā[4] upādāya paṭipattidassanametaṁ. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—so bhikkhu vivekasukhānupekkhāya eko sītavanaṁ upāgami, upāgato ca lolabhāvābhāvato santuṭṭho dhitimā kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ bhāvento tathādhigataṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā āraddhavipassanaṁ ussukkāpetvā adhigatena aggamaggena samāhito vijitāvī ca hutvā katakiccatāya bhayahetūnaṁ sabbaso apagatattā apetalomahaṁso jātoti.

Sītavaniyatthera[5] gāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Paccayādidhammassa anudhammaṁ paṭipanno na mamaṁ dhammādhikaraṇaṁ vihesesi (Sī)
2. Tassevāyamatto (Sī)
3. Yaṁ panete bhikkhū tattha tattha therena vuttaṁ (Sī)
4. Samāhitattā vijitāvī, vibhāvī, taṁ vā (Sī)
5. Taraṇiyatthera (Apadāne)

သမ္ဘူတော ဘိက္ခု ပစ္စပါဒိ ဓမ္မဿာနုဓမ္မံ၊ န စ မံ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဟေဌေတိ[၁]။ ဝေဿဝဏေန တဿတ္ထော[၂] မယှံ အာရောစိတော”တိ အာဟ။

၆။ ယံ ပန တေ ဘိက္ခူ သမ္ဘူတတ္ထေရေန ဝုတ္တံ[၃] **“ယော သီတဝန”**န္တိ ဂါထံ သတ္ထု နိဝေဒေသုံ။ တတ္ထ **သီတဝန**န္တိ ဧဝံနာမကံ ရာဇဂဟသမီပေ မဟန္တံ ဘေရဝသုသာနဝနံ။ **ဥပဂါ**တိ နိဝါသနဝသေန ဥပဂစ္ဆိ။ ဧတေန ဘဂဝတာ အနုညာတံ ပဗ္ဗဇိတာနုရူပံ နိဝါသနဋ္ဌာနံ ဒဿေတိ။ **ဘိက္ခူ**တိ သံသာရဘယဿ ဣက္ခနတော ဘိန္နကိလေသတာယ စ ဘိက္ခု။ **ဧကော**တိ အဒုတိယော၊ ဧတေန ကာယဝိဝေကံ ဒဿေတိ။ **သန္တုသိတော**တိ သန္တုဋ္ဌော။ ဧတေန စတုပစ္စယသန္တောသလက္ခဏံ အရိယဝံသံ ဒဿေတိ။ **သမာဟိတတ္တော**တိ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ သမာဟိတစိတ္တော၊ ဧတေန စိတ္တဝိဝေကဘာဝနာမုခေန ဘာဝနာရာမံ အရိယဝံသံ ဒဿေတိ။ **ဝိဇိတာဝီ**တိ သာသနေ သမ္မာပဋိပဇ္ဇန္တေန ဝိဇေတဗ္ဗံ ကိလေသဂဏံ ဝိဇိတွာ ဌိတော၊ ဧတေန ဥပဓိဝိဝေကံ ဒဿေတိ။ ဘယဟေတူနံ ကိလေသာနံ အပဂတတ္တာ **အပေတလောမဟံသော၊** ဧတေန သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဖလံ ဒဿေတိ။ **ရက္ခ**န္တိ ရက္ခန္တော။ **ကာယဂတာသတိ**န္တိ ကာယာရမ္မဏံ သတိံ၊ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဗြူဟနဝသေန အဝိဿဇ္ဇေန္တော။ **ဓိတိမာ**တိ ဓီရော၊ သမာဟိတတ္တံ ဝိဇိတာဝိတာဝတံ ဝါ[၄] ဥပါဒါယ ပဋိပတ္တိဒဿနမေတံ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော— သော ဘိက္ခု ဝိဝေကသုခါနုပေက္ခာယ ဧကော သီတဝနံ ဥပါဂမိ၊ ဥပါဂတော စ လောလဘာဝါဘာဝတော သန္တုဋ္ဌော ဓိတိမာ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေန္တော တထာဓိဂတံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ အာရဒ္ဓဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အဓိဂတေန အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမာဟိတော ဝိဇိတာဝီ စ ဟုတွာ ကတကိစ္စတာယ ဘယဟေတူနံ သဗ္ဗသော အပဂတတ္တာ အပေတလောမဟံသော ဇာတောတိ။

သီတဝနိယတ္ထေရ[၅] ဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပစ္စယာဒိဓမ္မဿ အနုဓမ္မံ ပဋိပန္နော န မမံ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဟေသေသိ (သီ)
၂-တဿေဝါယမတ္ထော (သီ)
၃-ယံ ပနေတေ ဘိက္ခူ တတ္ထ တတ္ထ ထေရေန ဝုတ္တံ (သီ)
၄-သမာဟိတတ္တာ ဝိဇိတာဝီ, ဝိဘာဝီ၊ တံ ဝါ (သီ)
၅-တရဏိယတ္ထေရ (အပဒါနေ)

7. Bhalliyattheragāthāvaṇṇanā

Yo'pānudīti āyasmato Bhalliyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira ito ekatiṁse kappe anuppanne Buddhe Sumanassa nāma Paccekabuddhassa pasannacitto phalāphalaṁ datvā sugatīsu eva saṁsaranto Sikhissa Sammāsambuddhassa kāle Aruṇavatīnagare brāhmaṇakule nibbatto "Sikhissa Bhagavato Paṭhamābhisambuddhassa Ujita, Ojitā nāma dve satthavāhaputtā paṭhamāhāraṁ adaṁsū"ti sutvā attano sahāyakena saddhiṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā svātanāya nimantetvā mahādānaṁ pavattetvā patthanaṁ akaṁsu "ubhopi mayaṁ bhante anāgate tumhādisassa Buddhassa paṭhamāhāradāyakā bhaveyyāmā"ti. Te tattha tattha bhave puññakammaṁ katvā devamanussesu saṁsarantā Kassapassa Bhagavato kāle Gopālaka[1] seṭṭhissa puttā bhātaro hutvā nibbattā. Bahūni vassāni bhikkhusaṁghaṁ khīrabhojanena upaṭṭhahiṁsu. Amhākaṁ pana Bhagavato kāle Pokkharavatīnagare satthavāhassa puttā bhātaro hutvā nibbattā. Tesu jeṭṭho Taphusso[2] nāma, kaniṭṭho Bhalliyo nāma, te pañcamattāni sakaṭasatāni bhaṇḍassa pūretvā vāṇijjāya gacchantā Bhagavati Paṭhamābhisambuddhe sattasattāhaṁ vimuttisukhadhammapaccavekkhaṇāhi vītināmetvā aṭṭhame sattāhe Rājāyatanamūle viharante Rājāyatanassa avidūre mahāmaggena atikkamanti, tesaṁ tasmiṁ samaye samepi bhūmibhāge akaddamodake sakaṭāni nappavattiṁsu, "kiṁ nu kho kāraṇan"ti ca cintentānaṁ porāṇasālohitā devatā rukkhaviṭapantare[3] attānaṁ dassentī āha "mādisā ayaṁ Bhagavā Acirābhisambuddho sattasattāhaṁ anāhāro vimuttisukhāpaṭisaṁvedī idāni Rājāyatanamūle nisinno, taṁ āhārena paṭimānetha, yadassa tumhākaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Taṁ sutvā te uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedentā "āhārasampādanaṁ papañcan"ti maññamānā manthañca madhupiṇḍikañca[4] Bhagavato datvā dvevācikasaraṇaṁ gantvā kesadhātuyo labhitvā agamaṁsu. Te hi paṭhamaṁ upāsakā ahesuṁ, atha Bhagavati Bārāṇasiṁ gantvā dhammacakkaṁ pavattetvā anupubbena Rājagahe viharante Taphussabhalliyā[5] Rājagahaṁ

1. Gopāla (Sī) 2. Tapasso (Sī) 3. Rukkhaviṭapabbhantare (Sī)
4. Madhupiṇḍañca (Ka) 5. Tapassubhalliyā (Sī), Bhallikā (Ka)

၇-ဘလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော'ပါနုဒီတိ အာယသ္မတော ဘလ္လိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ သုမနဿ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပသန္နစိတ္တော ဖလာဖလံ ဒတွာ သုဂတီသု ဧဝ သံသရန္တော သိခိဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ကာလေ အရုဏဝတီနဂရေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တော "သိခိဿ ဘဂဝတော ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဥဇိတ, ဩဇိတာ နာမ ဒွေ သတ္ထဝါဟပုတ္တာ ပဌမာဟာရံ အဒံသူ"တိ သုတွာ အတ္တနော သဟာယကေန သဒ္ဓိံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ပတ္ထနံ အကံသု "ဥဘောပိ မယံ ဘန္တေ အနာဂတေ တုမှာဒိသဿ ဗုဒ္ဓဿ ပဌမာဟာရဒါယကာ ဘဝေယျာမာ"တိ။ တေ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညကမ္မံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တာ ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဂေါပါလက[1] သေဋ္ဌိဿ ပုတ္တာ ဘာတရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တာ။ ဗဟူနိ ဝဿာနိ ဘိက္ခုသံဃံ ခီရဘောဇနေန ဥပဋ္ဌဟိံသု။ အမှာကံ ပန ဘဂဝတော ကာလေ ပေါက္ခရဝတီနဂရေ သတ္ထဝါဟဿ ပုတ္တာ ဘာတရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တာ။ တေသု ဇေဋ္ဌော တဖုဿော[2] နာမ၊ ကနိဋ္ဌော ဘလ္လိယော နာမ၊ တေ ပဉ္စမတ္တာနိ သကဋသတာနိ ဘဏ္ဍဿ ပူရေတွာ ဝါဏိဇ္ဇာယ ဂစ္ဆန္တာ ဘဂဝတိ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေ သတ္တသတ္တာဟံ ဝိမုတ္တိသုခဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာဟိ ဝီတိနာမေတွာ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ရာဇာယတနမူလေ ဝိဟရန္တေ ရာဇာယတနဿ အဝိဒူရေ မဟာမဂ္ဂေန အတိက္ကမန္တိ၊ တေသံ တသ္မိံ သမယေ သမေပိ ဘူမိဘာဂေ အကဒ္ဒမောဒကေ သကဋာနိ နပ္ပဝတ္တိံသု၊ "ကိံ နု ခေါ ကာရဏ"န္တိ စ စိန္တေန္တာနံ ပေါရာဏသာလောဟိတာ ဒေဝတာ ရုက္ခဝိဋပန္တရေ[3] အတ္တာနံ ဒဿေန္တီ အာဟ "မာဒိသာ အယံ ဘဂဝါ အစိရာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ သတ္တသတ္တာဟံ အနာဟာရော ဝိမုတ္တိသုခါပဋိသံဝေဒီ ဣဒါနိ ရာဇာယတနမူလေ နိသိန္နော၊ တံ အာဟာရေန ပဋိမာနေထ၊ ယဒဿ တုမှာကံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ"တိ။ တံ သုတွာ တေ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တာ "အာဟာရသမ္ပာဒနံ ပပဉ္စ"န္တိ မညမာနာ မန္ထဉ္စ မဓုပိဏ္ဍိကဉ္စ[4] ဘဂဝတော ဒတွာ ဒွေဝါစိကသရဏံ ဂန္တွာ ကေသဓာတုယော လဘိတွာ အဂမံသု။ တေ ဟိ ပဌမံ ဥပါသကာ အဟေသုံ၊ အထ ဘဂဝတိ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟေ ဝိဟရန္တေ တဖုဿဘလ္လိယာ[5] ရာဇဂဟံ

၁-ဂေါပါလ (သီ) ၂-တပဿော (သီ) ၃-ရုက္ခဝိဋပဗ္ဘန္တရေ (သီ)
၄-မဓုပိဏ္ဍဉ္စ (က) ၅-တပဿုဘလ္လိယာ (သီ)၊ ဘလ္လိကာ (က)

upagatā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desesi. Tesu Taphusso sotāpattiphale patiṭṭhāya upāsakova ahosi. Bhalliyo pana pabbajitvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Sumano nāma Sambuddho, Takkarāyaṁ vasī tadā.
Vallikāraphalaṁ gayha, Sayambhussa adāsahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Athekadivasaṁ Māro Bhalliyattherassa bhiṁsāpanatthaṁ bhayānakaṁ rūpaṁ dassesi. So attano sabbabhayātikkamaṁ pakāsento "**yo'pānudī**"ti gāthamabhāsi.

7. Tattha**yo'pānudī**tiyo apānudi khipi pajahi viddhaṁsesi. **Maccurājassā**ti **maccu** nāma maraṇaṁ khandhānaṁ bhedo, so eva ca[2] sattānaṁ attano vase anuvattāpanato[3] issaraṭṭhena **rājā**ti maccurājā, tassa. **Senan**ti jarārogādiṁ, sā hissa[4] vasavattane[5] aṅgabhāvato[6] senā nāma, tena hesa mahatā nānāvidhena vipulena "mahāseno"ti vuccati. Yathāha[7] "na hi no saṅgaraṁ tena, mahāsenena maccunā"ti[8]. Atha vā guṇamāraṇaṭṭhena "maccū"ti idha Devaputtamāro adhippeto, tassa ca sahāyabhāvūpagamanato kāmādayo senā. Tathā cāha—

"Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati.
Tatiyā khuppipāsā te, catutthī taṇhā pavuccati.

Pañcamī thinamiddhaṁ te, chaṭṭhā bhīrū pavuccati.
Sattamī vicikicchā te, māno makkho ca aṭṭhamī"ti[9].

---

1. Khu 4. 51 piṭṭhe.
2. So eva (Ka)
3. Anuvattanato (Ka)
4. Jarārogādīnaṁ hissa (Ka)
5. Vasavattino (Ka)
6. Saṅgabhāvato (Ka)
7. Tenāha (Bahūsu)
8. Ma 3. 226; Khu 6. 159; Khu 10. 128 piṭṭhesu.
9. Khu 1. 342; Khu 7. 73; Khu 8. 114 piṭṭhesu thokaṁ visadisaṁ.

ဥပဂတာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု။ တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေသု တဖုဿော သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ ဥပါသကောဝ အဟောသိ။ ဘလ္လိယော ပန ပဗ္ဗဇိတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"သုမနော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တက္ကရာယံ ဝသီ တဒါ။
ဝလ္လိကာရဖလံ ဂယှ၊ သယမ္ဘုဿ အဒါသဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အထေကဒိဝသံ မာရော ဘလ္လိယတ္ထေရဿ ဘိံသာပနတ္ထံ ဘယာနကံ ရူပံ ဒဿေသိ။ သော အတ္တနော သဗ္ဗဘယာတိက္ကမံ ပကာသေန္တော "**ယော'ပါနုဒီ**"တိ ဂါထမဘာသိ။

၇။ တတ္ထ **ယော'ပါနုဒီ**တိ ယော အပါနုဒိ ခိပိ ပဇဟိ ဝိဒ္ဓံသေသိ။ **မစ္စုရာဇဿာ**တိ **မစ္စု** နာမ မရဏံ ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ သော ဧဝ စ[၂] သတ္တာနံ အတ္တနော ဝသေ အနုဝတ္တာပနတော[၃] ဣဿရဋ္ဌေန **ရာဇာ**တိ မစ္စုရာဇာ၊ တဿ။ **သေန**န္တိ ဇရာရောဂါဒိံ၊ သာ ဟိဿ[၄] ဝသဝတ္တနေ[၅] အင်္ဂဘာဝတော[၆] သေနာ နာမ၊ တေန ဟေသ မဟတာ နာနာဝိဓေန ဝိပုလေန "မဟာသေနော"တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ[၇] "န ဟိ နော သင်္ဂရံ တေန၊ မဟာသေနေန မစ္စုနာ"တိ[၈]။ အထ ဝါ ဂုဏမာရဏဋ္ဌေန "မစ္စူ"တိ ဣဓ ဒေဝပုတ္တမာရော အဓိပ္ပေတော၊ တဿ စ သဟာယဘာဝူပဂမနတော ကာမာဒယော သေနာ။ တထာ စာဟ—

"ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာ၊ ဒုတိယာ အရတိ ဝုစ္စတိ။
တတိယာ ခုပ္ပိပါသာ တေ၊ စတုတ္ထီ တဏှာ ပဝုစ္စတိ။

ပဉ္စမီ ထိနမိဒ္ဓံ တေ၊ ဆဋ္ဌာ ဘီရူ ပဝုစ္စတိ။
သတ္တမီ ဝိစိကိစ္ဆာ တေ၊ မာနော မက္ခော စ အဋ္ဌမီ"တိ[၉]။

၁-ခု ၄-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-သော ဧဝ (က)
၃-အနုဝတ္တနတော (က)
၄-ဇရာရောဂါဒီနံ ဟိဿ (က)
၅-ဝသဝတ္တိနော (က)
၆-သင်္ဂဘာဝတော (က)
၇-တေနာဟ (ဗဟူသု)
၈-မ ၃-၂၂၆၊ ခု ၆-၁၅၉၊ ခု ၁၀-၁၂၈-ပိဋ္ဌေသု။
၉-ခု ၁-၃၄၂။ ခု ၇-၇၃၊ ခု ၈-၁၁၄-ပိဋ္ဌေသု ထောကံ ဝိသဒိသံ။

Niḷasetuṁva sudubbalaṁ mahoghoti sāravirahitato naḷasetusadisaṁ[1] ativiya abalabhāvato[2] suṭṭhu dubbalaṁ saṁkilesasenaṁ navalokuttaradhammānaṁ mahābalavabhāvato[3] mahoghasadisena aggamaggena yo apānudi vijitāvī apetabheravo danto, so parinibbuto ṭhitattoti yojanā. Taṁ sutvā māro "jānāti maṁ samaṇo"ti tatthevantaradhāyīti.

Bhalliyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Vīrattheragāthāvaṇṇanā

Yo duddamiyoti āyasmato Vīrattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato vasana-āvāsaṁ paṭijaggi. Ekadivasañca sindhuvārapupphasadisāni nigguṇṭhipupphāni gahetvā Bhagavantaṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto ito pañcatiṁse kappe khattiyakule nibbattitvā Mahāpatāpo nāma rājā ahosi cakkavattī. So dhammena samena rajjaṁ kārento satte saggamagge patiṭṭhāpesi. Puna imasmiṁ kappe Kassapassa Bhagavato kāle Mahāvibhavo seṭṭhi hutvā kapaṇaddhikādīnaṁ dānaṁ dento saṁghassa khīrabhattaṁ adāsi. Evaṁ tattha tattha dānamayaṁ puññasambhāraṁ karonto itarañca nibbānatthaṁ sambharanto devamanussesu saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthinagare rañño Pasenadissa amaccakule nibbatti, "Vīro"tissa nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto nāmānugatehi pattabalajavādiguṇehi samannāgato Saṅgāmasūro hutvā mātāpitūhi nibandhavasena kārite dārapariggahe[4] ekaṁyeva puttaṁ labhitvā pubbahetunā codiyamāno kāmesu saṁsāre ca ādīnavaṁ disvā saṁvegajāto pabbajitvā ghaṭento vāyamanto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Vipassissa Bhagavato, āsi'mārāmiko ahaṁ.
Nigguṇṭhipupphaṁ paggayha, Buddhassa abhiropayiṁ.

1. Sāravirahitanaḷasetusadisaṁ (Sī) 2. Calabhāvato (Sī) 3. Mahabbalabhāvato (Sī)
4. Kāritena dārapariggahena (Sī) 5. Khu 3. 229 piṭṭhe.

နဠသေတုံဝ သုဒုဗ္ဗလံ မဟောဃောတိ သာရဝိရဟိတတော နဠသေတုသဒိသံ[1] အတိဝိယ အဗလဘာဝတော[2] သုဋ္ဌု ဒုဗ္ဗလံ သံကိလေသသေနံ နဝလောကုတ္တရဓမ္မာနံ မဟာဗလဝဘာဝတော[3] မဟောဃသဒိသေန အဂ္ဂမဂ္ဂေန ယော အပါနုဒိ ဝိဇိတာဝီ အပေတဘေရဝေါ ဒန္တော၊ သော ပရိနိဗ္ဗုတော ဌိတတ္တောတိ ယောဇနာ။ တံ သုတွာ မာရော "ဇာနာတိ မံ သမဏော"တိ တတ္ထေဝန္တရဓာယီတိ။

ဘလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဝီရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ဒုဒ္ဒမိယောတိ အာယသ္မတော ဝီရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ဝသန-အာဝါသံ ပဋိဇဂ္ဂိ။ ဧကဒိဝသဉ္စ သိန္ဓုဝါရပုပ္ဖသဒိသာနိ နိဂ္ဂုဏ္ဌိပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော ပဉ္စတိံသေ ကပ္ပေ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ မဟာပတာပေါ နာမ ရာဇာ အဟောသိ စက္ကဝတ္တီ။ သော ဓမ္မေန သမေန ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော သတ္တေ သဂ္ဂမဂ္ဂေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ပုန ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟာဝိဘဝေါ သေဋ္ဌိ ဟုတွာ ကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ ဒါနံ ဒေန္တော သံဃဿ ခီရဘတ္တံ အဒါသိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ဒါနမယံ ပုညသမ္ဘာရံ ကရောန္တော ဣတရဉ္စ နိဗ္ဗာနတ္ထံ သမ္ဘရန္တော ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိနဂရေ ရညော ပသေနဒိဿ အမစ္စကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ "ဝီရော"တိဿ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော နာမာနုဂတေဟိ ပတ္တဗလဇဝါဒိဂုဏေဟိ သမန္နာဂတော သင်္ဂါမသူရော ဟုတွာ မာတာပိတူဟိ နိဗန္ဓဝသေန ကာရိတေ ဒါရပရိဂ္ဂဟေ[4] ဧကံယေဝ ပုတ္တံ လဘိတွာ ပုဗ္ဗဟေတုနာ စောဒိယမာနော ကာမေသု သံသာရေ စ အာဒီနဝံ ဒိသွာ သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

"ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော၊ အာသိ'မာရာမိကော အဟံ။
နိဂ္ဂုဏ္ဌိပုပ္ဖံ ပဂ္ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

၁-သာရဝိရဟိတနဠသေတုသဒိသံ (သီ) ၂-စလဘာဝတော (သီ) ၃-မဟဗ္ဗလဘာဝတော (သီ)
၄-ကာရိတေန ဒါရပရိဂ္ဂဟေန (သီ) ၅-ခု ၃-၂၂၉-ပိဋ္ဌေ။

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Pañcavīse ito kappe, eko āsiṁ janādhipo.
Mahāpatāpanāmena, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Evaṁ pana arahattaṁ patvā phalasamāpattisukhena vītināmentaṁ theraṁ purāṇadutiyikā uppabbājetukāmā antarantarā nānānayehi palobhetuṁ parakkamantī[1] ekadivasaṁ divāvihāraṭṭhanaṁ gantvā itthikuttādīni dassetuṁ ārabhi. Athāyasmā Vīro “maṁ palobhetukāmā Sineruṁ makasapakkhavātena cāletukāmā viya yāva bālā vatāyaṁ itthī”ti tassā kiriyāya niratthakabhāvaṁ dīpento **“yo duddamiyo”**ti gāthaṁ abhāsi.

8. Tattha **yo duddhamiyo**ti-ādīnaṁ padānaṁ attho heṭṭhā vuttoyeva. Idaṁ panettha yojanāmattaṁ—**yo** pubbe adantakilesatāya paccatthikehi vā saṅgāmasīse dametuṁ jetuṁ asakkuṇeyyatāya **duddamiyo,** idāni pana uttamena damena danto catubbidhasammappadhānavīriyasampattiyā **Vīro,** vuttanayeneva santusito vitiṇṇakaṅkho vijitāvī apetalomahaṁso **Vīro** Vīranāmako anavasesato kilesaparinibbānena **parinibbuto,** tato eva ṭhitasabhāvo, na tādisānaṁ satenapi sahassenapi cālanīyoti. Taṁ sutvā sā itthī “mayhaṁ sāmike evaṁ paṭipanne[2] ko mayhaṁ gharāvāsena attho”ti saṁvegajātā bhikkhunīsu pabbajitvā na cirasseva tevijjā ahosīti.

Vīrattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Upakkamantī (Sī)
2. Paṭipajjante (Sī)

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ပဉ္စဝီသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဧကော အာသိံ ဇနာဓိပေါ။
မဟာပတာပနာမေန၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဧဝံ ပန အရဟတ္တံ ပတွာ ဖလသမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တံ ထေရံ ပုရာဏဒုတိယိကာ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေတုကာမာ အန္တရန္တရာ နာနာနယေဟိ ပလောဘေတုံ ပရက္ကမန္တိ[1] ဧကဒိဝသံ ဒိဝါဝိဟာရဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဣတ္ထိကုတ္တာဒီနိ ဒဿေတုံ အာရဘိ။ အထာယသ္မာ ဝီရော “မံ ပလောဘေတုကာမာ သိနေရုံ မကသပက္ခဝါတေန စာလေတုကာမာ ဝိယ ယာဝ ဗာလာ ဝတာယံ ဣတ္ထီ”တိ တဿာ ကိရိယာယ နိရတ္ထကဘာဝံ ဒီပေန္တော **“ယော ဒုဒ္ဒမိယော”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၈။ တတ္ထ **ယော ဒုဒ္ဒမိယော**တိအာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ ဣဒံ ပနေတ္ထ ယောဇနာမတ္တံ—**ယော** ပုဗ္ဗေ အဒန္တကိလေသတာယ ပစ္စတ္ထိကေဟိ ဝါ သင်္ဂါမသီသေ ဒမေတုံ ဇေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ **ဒုဒ္ဒမိယော,** ဣဒါနိ ပန ဥတ္တမေန ဒမေန ဒန္တော စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယသမ္ပတ္တိယာ **ဝီရော,** ဝုတ္တနယေနေဝ သန္တုသိတော ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ ဝိဇိတာဝီ အပေတလောမဟံသော **ဝီရော** ဝီရနာမကော အနဝသေသတော ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန **ပရိနိဗ္ဗုတော,** တတော ဧဝ ဌိတသဘာဝေါ၊ န တာဒိသာနံ သတေနပိ သဟဿေနပိ စာလနီယောတိ။ တံ သုတွာ သာ ဣတ္ထီ “မယှံ သာမိကေ ဧဝံ ပဋိပန္နေ[2] ကော မယှံ ဃရာဝါသေန အတ္ထော”တိ သံဝေဂဇာတာ ဘိက္ခုနီသု ပဗ္ဗဇိတွာ န စိရဿေဝ တေဝိဇ္ဇာ အဟောသီတိ။

ဝီရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥပက္ကမန္တိ (သီ)
၂-ပဋိပဇ္ဇန္တေ (သီ)

9. Pilindavacchattheragāthāvaṇṇanā

Svāgatanti āyasmato Pilindavacchattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarabuddhakāle Haṁsavatīnagare mahābhogakule nibbatto heṭṭhā vuttanayeneva Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ devatānaṁ piyamanāpabhāvena aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā tato cuto devamanussesu saṁsaranto Sumedhassa Bhagavato kāle manussaloke nibbattitvā Bhagavati parinibbute Satthu thūpassa pūjaṁ katvā saṁghe ca mahādānaṁ pavattetvā tato cuto devamanussesu eva saṁsaranto anuppanne Buddhe cakkavattī rājā hutvā mahājanaṁ pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā saggaparāyaṇaṁ ākāsi. So anuppanneyeva amhākaṁ Bhagavati Sāvatthiyaṁ brāhmaṇagehe nibbatti. “Pilindo”tissa[1] nāmaṁ akaṁsu. Vacchoti pana gottaṁ. Tena so aparabhāge “Pilindavaccho”ti[2] paññāyittha. Saṁsāre pana saṁvegabahulatāya paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā Cūḷagandhāraṁ nāma vijjaṁ sādhetvā tāya vijjāya ākāsacārī paracittavidū ca hutvā Rājagahe lābhaggayasaggappatto paṭivasati.

Atha yadā amhākaṁ Bhagavā abhisambuddho hutvā anukkamena Rājagahaṁ upagato, tato paṭṭhāya Buddhānubhāvena tassa sā vijjā na sampajjati, attano kiccaṁ na sādheti. So cintesi “sutaṁ kho pana metaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ ‘yattha Mahāgandhāravijjā dharati, tattha Cūḷagandhāravijjā na sampajjatī’ti[3], samaṇassa pana Gotamassa āgatakālato paṭṭhāya nāyaṁ mama vijjā sampajjati, nissaṁsayaṁ samaṇo Gotamo Mahāgandhāravijjaṁ jānāti, yannūnāhaṁ taṁ payirupāsitvā tassa santike taṁ vijjaṁ pariyāpuṇeyyan”ti. So Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etadavoca “ahaṁ mahāsamaṇa tava santike ekaṁ vijjaṁ pariyāpuṇitukāmo, okāsaṁ me karohī”ti. Bhagavā “tena hi pabbajā”ti[4] āha. So “vijjāya parikammaṁ pabbajjā”ti maññamāno pabbaji. Tassa Bhagavā dhammaṁ kathetvā caritānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ adāsi. So upanissayasampannatāya nacirasseva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Yā pana

1. Pilindītissa (Sī) 2. Pilindivacchoti (Sī)
3. Na sampajji (Ka) 4. Pabbajāhīti (Sī)

၉-ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သွာဂတန္တိ အာယသ္မတော ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဒေဝတာနံ ပိယမနာပဘာဝေန အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ သတ္ထု ထူပဿ ပူဇံ ကတွာ သံဃေ စ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု ဧဝ သံသရန္တော အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ စက္ကဝတ္တီ ရာဇာ ဟုတွာ မဟာဇနံ ပဉ္စသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ သဂ္ဂပရာယဏံ အကာသိ။ သော အနုပ္ပန္နေယေဝ အမှာကံ ဘဂဝတိ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ။ “ပိလိန္ဒော”တိဿ[၁] နာမံ အကံသု။ ဝစ္ဆောတိ ပန ဂေါတ္တံ။ တေန သော အပရဘာဂေ “ပိလိန္ဒဝစ္ဆော”တိ[၂] ပညာယိတ္ထ။ သံသာရေ ပန သံဝေဂဗဟုလတာယ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ စူဠဂန္ဓာရံ နာမ ဝိဇ္ဇံ သာဓေတွာ တာယ ဝိဇ္ဇာယ အာကာသစာရီ ပရစိတ္တဝိဒူ စ ဟုတွာ ရာဇဂဟေ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော ပဋိဝသတိ။

အထ ယဒါ အမှာကံ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ အနုက္ကမေန ရာဇဂဟံ ဥပဂတော၊ တတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန တဿ သာ ဝိဇ္ဇာ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ အတ္တနော ကိစ္စံ န သာဓေတိ။ သော စိန္တေသိ “သုတံ ခေါ ပန မေတံ အာစရိယပါစရိယာနံ ဘာသမာနာနံ ‘ယတ္ထ မဟာဂန္ဓာရဝိဇ္ဇာ ဓရတိ၊ တတ္ထ စူဠဂန္ဓာရဝိဇ္ဇာ န သမ္ပဇ္ဇတီ’တိ[၃]၊ သမဏဿ ပန ဂေါတမဿ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ နာယံ မမ ဝိဇ္ဇာ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ နိဿံသယံ သမဏော ဂေါတမော မဟာဂန္ဓာရဝိဇ္ဇံ ဇာနာတိ၊ ယန္နူနာဟံ တံ ပယိရုပါသိတွာ တဿ သန္တိကေ တံ ဝိဇ္ဇံ ပရိယာပုဏေယျ”န္တိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဧတဒဝေါစ “အဟံ မဟာသမဏ တဝ သန္တိကေ ဧကံ ဝိဇ္ဇံ ပရိယာပုဏိတုကာမော၊ ဩကာသံ မေ ကရောဟီ”တိ။ ဘဂဝါ “တေန ဟိ ပဗ္ဗဇာ”တိ[၄] အာဟ။ သော “ဝိဇ္ဇာယ ပရိကမ္မံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ”တိ မညမာနော ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ကထေတွာ စရိတာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတာယ နစိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ယာ ပန

၁-ပိလိန္ဒီတိဿ (သီ) ၂-ပိလိန္ဒိဝစ္ဆောတိ (သီ)
၃-န သမ္ပဇ္ဇိ (က) ၄-ပဗ္ဗဇာဟီတိ (သီ)

purimajātiyaṁ tassovāde ṭhatvā sagge nibbattā devatā, taṁ kataññutaṁ nissāya sañjātabahumānā sāyaṁ pātaṁ theraṁ payirupāsitvā gacchanti. Tasmā thero[1] devatānaṁ piyamanāpatāya aggataṁ patto. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Nibbute Lokanāthamhi, Sumedhe aggapuggale.
Pasannacitto Sumano, thūpapūjaṁ akāsahaṁ.

Ye ca khīṇāsavā tattha, chaḷabhiññā mahiddhikā.
Tehaṁ[3] tattha samānetvā, saṁghabhattaṁ akāsahaṁ.

Sumedhassa Bhagavato, upaṭṭhāko tadā ahu.
Sumedho nāma nāmena, anumodittha so tadā.

Tena cittappasādena, vimānaṁ upapajjahaṁ.
Chaḷāsītisahassāni, accharāyo ramiṁsu me[4].

Mameva anuvattanti, sabbakāmehi tā sadā[5].
Aññe deve abhibhomi[6], puññakammassidaṁ phalaṁ.

Pañcavīsamhi kappamhi[7], Varuṇo nāma khattiyo.
Visuddhabhojano āsiṁ, cakkavattī ahaṁ tadā.

Na te vījaṁ pavappanti, napi nīyanti naṅgalā.
Akaṭṭhapākimaṁ sāliṁ, paribhuñjanti mānusā.

Tattha rajjaṁ karitvāna, devattaṁ puna gacchahaṁ.
Tadāpi edisā mayhaṁ, nibbattā bhogasampadā.

Na maṁ mittā amittā vā, hiṁsanti sabbapāṇino.
Sabbesampi piyo homi, puññakammassidaṁ phalaṁ.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, gandhālepassidaṁ phalaṁ.

Imasmiṁ bhaddake kappe, eko āsiṁ janādhipo.
Mahānubhāvo rājāhaṁ[8]· cakkavattī mahabbalo.

1. So (Buhūsu)
2. Khu 3. 65 piṭṭhe.
3. Tesaṁ (Sī)
4. Ahesuṁ me (Ka)
5. Sabbakāmasamāhitā (Ka)
6. Abhikkami (Ka)
7. Pañcavīsatikappamhi (Sī)
8. Rājāsiṁ (Ka)

ပုရိမဇာတိယံ တဿောဝါဒေ ဌတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တာ ဒေဝတာ၊ တံ ကတညုတံ နိဿာယ သဉ္ဇာတဗဟုမာနာ သာယံ ပါတံ ထေရံ ပယိရုပါသိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ ထေရော[1] ဒေဝတာနံ ပိယမနာပတာယ အဂ္ဂတံ ပတ္တော။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ သုမေဓေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ထူပပူဇံ အကာသဟံ။

ယေ စ ခီဏာသဝါ တတ္ထ၊ ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ။
တေဟံ[3] တတ္ထ သမာနေတွာ၊ သံဃဘတ္တံ အကာသဟံ။

သုမေဓဿ ဘဂဝတော၊ ဥပဋ္ဌာကော တဒါ အဟု။
သုမေဓော နာမ နာမေန၊ အနုမောဒိတ္ထ သော တဒါ။

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဝိမာနံ ဥပပဇ္ဇဟံ။
ဆဠာသီတိသဟဿာနိ၊ အစ္ဆရာယော ရမိံသု မေ[4]။

မမေဝ အနုဝတ္တန္တိ၊ သဗ္ဗကာမေဟိ တာ သဒါ[5]။
အညေ ဒေဝေ အဘိဘောမိ[6]၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

ပဉ္စဝီသမှိ ကပ္ပမှိ[7]၊ ဝရုဏော နာမ ခတ္တိယော။
ဝိသုဒ္ဓဘောဇနော အာသိံ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟံ တဒါ။

န တေ ဗီဇံ ပဝပ္ပန္တိ၊ နပိ နီယန္တိ နင်္ဂလာ။
အကဋ္ဌပါကိမံ သာလိံ၊ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ မာနုသာ။

တတ္ထ ရဇ္ဇံ ကရိတွာန၊ ဒေဝတ္တံ ပုန ဂစ္ဆဟံ။
တဒါပိ ဧဒိသာ မယှံ၊ နိဗ္ဗတ္တာ ဘောဂသမ္ပဒါ။

န မံ မိတ္တာ အမိတ္တာ ဝါ၊ ဟိံသန္တိ သဗ္ဗပါဏိနော။
သဗ္ဗေသမ္ပိ ပိယော ဟောမိ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဂန္ဓာလေပဿိဒံ ဖလံ။

ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ဧကော အာသိံ ဇနာဓိပေါ။
မဟာနုဘာဝေါ ရာဇာဟံ[8]၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

၁-သော (ဗဟူသု)
၂-ခု ၃-၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-တေသံ (သီ)
၄-အဟေသုံ မေ (က)
၅-သဗ္ဗကာမသမာဟိတာ (က)
၆-အဘိက္ကမိ (က)
၇-ပဉ္စဝီသတိကပ္ပမှိ (သီ)
၈-ရာဇာသိံ (က)

Sohaṁ pañcasu sīlesu, ṭhapetvā janataṁ bahuṁ.
Pāpetvā sugatiṁyeva, devatānaṁ piyo ahuṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Tathā devatāhi ativiya piyāyitabbabhāvato imaṁ theraṁ Bhagavā devatānaṁ piyamanāpabhāvena aggaṭṭhāne ṭhapesi "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ devatānaṁ piyamanāpānaṁ yadidaṁ Pilindavaccho"ti[1]. So ekadivasaṁ bhikkhusaṁghamajjhe nisinno attano guṇe paccavekkhitvā tesaṁ kāraṇabhūtaṁ vijjānimittaṁ Bhagavato santike āgamanaṁ pasaṁsanto **"svāgataṁ nāpagatan"**ti[2] gāthaṁ abhāsi.

9. Tattha **svāgatan**ti sundaraṁ āgamanaṁ, idaṁ mamāti sambandho. Atha vā **svāgatan**ti suṭṭhu āgataṁ, mayāti vibhatti vipariṇāmetabbā. **Nāpagatan**ti[2] na apagataṁ hitābhivuddhito na apetaṁ. **Nayidaṁ dumantitaṁ mamā**ti idaṁ mama duṭṭhu kathitaṁ, duṭṭhu vā vīmaṁsitaṁ na hoti. Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ Bhagavato santike mamāgamanaṁ, yaṁ vā mayā tattha āgataṁ, taṁ svāgataṁ, svāgatattāyeva na durāgataṁ. Yaṁ "Bhagavato santike dhammaṁ sutvā pabbajissāmī"ti mama mantitaṁ gaditaṁ kathitaṁ, cittena vā vīmaṁsitaṁ[3] idampi na dummantinti. Idāni tattha kāraṇaṁ dassento **"saṁvibhattesū"**ti-ādimāha. **Saṁvibhattesū**ti pakārato vibhattesu. **Dhammesū**ti ñeyyadhammesu, samathadhammesu vā[4], nānātitthiyehi pakati-ādivasena, Sammāsambuddhehi dukkhādivasena saṁvibhajitvā vuttadhammesu. **Yaṁ seṭṭhaṁ tadupāgamin**ti yaṁ tattha seṭṭhaṁ, taṁ catusaccadhammaṁ, tassa vā bodhakaṁ sāsanadhammaṁ upāgamiṁ "ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo"ti upagacchiṁ. Sammāsambuddhehi eva vā kusalādivasena khandhādivasena yathāsabhāvato saṁvibhattesu sabhāvadhammesu yaṁ tattha seṭṭhaṁ uttamaṁ pavaraṁ[5]· taṁ maggaphalanibbānadhammaṁ[6] upāgamiṁ, attapaccakkhato[7] upagacchiṁ sacchākāsiṁ, tasmā svāgataṁ mama na apagataṁ sumantitaṁ na dummantitanti yojanā.

Pilindavacchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.
2. Na durāgatanti (Ka)
3. Mama cintitaṁ gaditaṁ kathitaṁ cintetvā vīmaṁsitaṁ (Sī)
4. Suddhīsu dhammesu vā (Ka)
5. Varaṁ (Ka)
6. Taṁ maggaphaladhammaṁ (Sī)
7. Atthaṁ paccakkhato (Sī)

သောဟံ ပဉ္စသု သီလေသု၊ ဌပေတွာ ဇနတံ ဗဟုံ။
ပါပေတွာ သုဂတိံယေဝ၊ ဒေဝတာနံ ပိယော အဟုံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

တထာ ဒေဝတာဟိ အတိဝိယ ပိယာယိတဗ္ဗဘာဝတော ဣမံ ထေရံ ဘဂဝါ ဒေဝတာနံ ပိယမနာပဘာဝေန အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဒေဝတာနံ ပိယမနာပါနံ ယဒိဒံ ပိလိန္ဒဝစ္ဆော”တိ[1]။ သော ဧကဒိဝသံ ဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ နိသိန္နော အတ္တနော ဂုဏေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တေသံ ကာရဏဘူတံ ဝိဇ္ဇာနိမိတ္တံ ဘဂဝတော သန္တိကေ အာဂမနံ ပသံသန္တော **“သွာဂတံ နာပဂတ”**န္တိ[2] ဂါထံ အဘာသိ။

၉။ တတ္ထ **သွာဂတ**န္တိ သုန္ဒရံ အာဂမနံ၊ ဣဒံ မမာတိ သမ္ဗန္ဓော။ အထ ဝါ **သွာဂတ**န္တိ သုဋ္ဌု အာဂတံ၊ မယာတိ ဝိဘတ္တိ ဝိပရိဏာမေတဗ္ဗာ။ **နာပဂတ**န္တိ[2] န အပဂတံ ဟိတာဘိဝုဒ္ဓိတော န အပေတံ။ **နယိဒံ ဒုမန္တိတံ မမာ**တိ ဣဒံ မမ ဒုဋ္ဌု ကထိတံ, ဒုဋ္ဌု ဝါ ဝီမံသိတံ န ဟောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ ဘဂဝတော သန္တိကေ မမာဂမနံ, ယံ ဝါ မယာ တတ္ထ အာဂတံ၊ တံ သွာဂတံ၊ သွာဂတတ္တာယေဝ န ဒုရာဂတံ။ ယံ “ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ မမ မန္တိတံ ဂဒိတံ ကထိတံ, စိတ္တေန ဝါ ဝီမံသိတံ[3] ဣဒမ္ပိ န ဒုမ္မန္တိန္တိ။ ဣဒါနိ တတ္ထ ကာရဏံ ဒဿေန္တော **“သံဝိဘတ္တေသူ”**တိအာဒိမာဟ။ **သံဝိဘတ္တေသူ**တိ ပကာရတော ဝိဘတ္တေသု။ **ဓမ္မေသူ**တိ ဉေယျဓမ္မေသု, သမထဓမ္မေသု ဝါ[4]၊ နာနာတိတ္ထိယေဟိ ပကတိအာဒိဝသေန, သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ ဒုက္ခာဒိဝသေန သံဝိဘဇိတွာ ဝုတ္တဓမ္မေသု။ **ယံ သေဋ္ဌံ တဒုပါဂမိ**န္တိ ယံ တတ္ထ သေဋ္ဌံ၊ တံ စတုသစ္စဓမ္မံ၊ တဿ ဝါ ဗောဓကံ သာသနဓမ္မံ ဥပါဂမိံ “အယံ ဓမ္မော အယံ ဝိနယော”တိ ဥပဂစ္ဆိံ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ ဧဝ ဝါ ကုသလာဒိဝသေန ခန္ဓာဒိဝသေန ယထာသဘာဝတော သံဝိဘတ္တေသု သဘာဝဓမ္မေသု ယံ တတ္ထ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ပဝရံ[5]၊ တံ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနဓမ္မံ[6] ဥပါဂမိံ၊ အတ္တပစ္စက္ခတော[7] ဥပဂစ္ဆိံ သစ္ဆာကာသိံ၊ တသ္မာ သွာဂတံ မမ န အပဂတံ သုမန္တိတံ န ဒုမ္မန္တိတန္တိ ယောဇနာ။

ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-န ဒုရာဂတန္တိ (က)
၃-မမ စိန္တိတံ ဂဒိတံ ကထိတံ စိန္တေတွာ ဝီမံသိတံ (သီ)
၄-သုဒ္ဓီသု ဓမ္မေသု ဝါ (က)
၅-ဝရံ (က)
၆-တံ မဂ္ဂဖလဓမ္မံ (သီ)
၇-အတ္တံ ပစ္စက္ခတော (သီ)

10. Puṇṇamāsattheragāthāvaṇṇanā

Vihari apekkhanti āyasmato Puṇṇamāsattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Vipassissa Bhagavato kāle cakkavākayoniyaṁ nibbatto Bhagavantaṁ gacchantaṁ disvā[1] pasannamānaso attano mukhatuṇḍakena sālapupphaṁ gahetvā pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto ito sattarase kappe aṭṭhakkhattuṁ cakkavattī rājā ahosi, imasmiṁ pana kappe Kassapassa Bhagavato sāsane osakkamāne kuṭumbiyakule nibbattitvā pabbajitvā samaṇadhammaṁ katvā tato cuto devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthinagare Samiddhissa nāma[2] brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti. Tassa jātadivase tasmiṁ gehe sabbā rittakumbhiyo suvaṇṇamāsānaṁ puṇṇā ahesuṁ. Tenassa **Puṇṇamāso**ti nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ patvā vivāhakammaṁ katvā ekaṁ puttaṁ labhitvā upanissayasampannatāya gharāvāsaṁ jigucchanto Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā laddhūpasampado pubbakiccasampanno catusaccakammaṭṭhāne[3] yuttappayutto vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Sindhuyā nadiyā tīre, cakkavāko ahaṁ tadā.
Suddhasevālabhakkhohaṁ, pāpesu[5] ca susaññato.

Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, gacchantaṁ anilañjase.
Tuṇḍena sālaṁ paggayha, Vipassissā’bhiropayiṁ.

Yassa saddhā Tathāgate, acalā suppatiṭṭhitā.
Tena cittappasādena, duggatiṁ so na gacchati.

Svāgataṁ vata me āsi, Buddhaseṭṭhassa santike.
Vihaṅgamena santena, subījaṁ ropitaṁ mayā.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ[6].
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ[7] phalaṁ.

---

1. Bhagavantaṁ disvā (Ka)
2. Samiddhināmassa (Ka)
3. Tacapañcakakammaṭṭhāne (Sī)
4. Khu 3. 125 piṭṭhe.
5. Pāṇesu (Sī, Ka)
6. Yaṁ pupphamabhipūjayiṁ (Sī)
7. Pupphapūjāyidaṁ (Sī)

၁၀-ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝိဟရိ အပေက္ခန္တိ အာယသ္မတော ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ စက္ကဝါကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဘဂဝန္တံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ[၁] ပသန္နမာနသော အတ္တနော မုခတုဏ္ဍကေန သာလပုပ္ဖံ ဂဟေတွာ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော သတ္တရသေ ကပ္ပေ အဋ္ဌက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တိ ရာဇာ အဟောသိ၊ ဣမသ္မိံ ပန ကပ္ပေ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဩသက္ကမာနေ ကုဋုမ္ဗိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိနဂရေ သမိဒ္ဓိဿ နာမ[၂] ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ဇာတဒိဝသေ တသ္မိံ ဂေဟေ သဗ္ဗာ ရိတ္တကုမ္ဘိယော သုဝဏ္ဏမာသာနံ ပုဏ္ဏာ အဟေသုံ။ တေနဿ **ပုဏ္ဏမာသော**တိ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ပတွာ ဝိဝါဟကမ္မံ ကတွာ ဧကံ ပုတ္တံ လဘိတွာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နတာယ ဃရာဝါသံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ ပုဗ္ဗကိစ္စသမ္ပန္နော စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနေ[၃] ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“သိန္ဓုယာ နဒိယာ တီရေ၊ စက္ကဝါကော အဟံ တဒါ။
သုဒ္ဓသေဝါလဘက္ခောဟံ၊ ပါပေသု[၅] စ သုသညတော။

အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိလဉ္ဇသေ။
တုဏ္ဍေန သာလံ ပဂ္ဂယှ၊ ဝိပဿိဿာ’ဘိရောပယိံ။

ယဿ သဒ္ဓါ တထာဂတေ၊ အစလာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဒုဂ္ဂတိံ သော န ဂစ္ဆတိ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သန္တိကေ။
ဝိဟင်္ဂမေန သန္တေန၊ သုဗီဇံ ရောပိတံ မယာ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ[၆]။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ[၇] ဖလံ။

၁-ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ (က)
၂-သမိဒ္ဓိနာမဿ (က)
၃-တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနေ (သီ)
၄-ခု ၃-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ပါဏေသု (သီ၊ က)
၆-ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ (သီ)
၇-ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)

Sucārudassanā nāma, aṭṭhete ekanāmakā.
Kappe sattarase āsuṁ, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Athassa purāṇadutiyikā taṁ palobhetukāmā alaṅkatapaṭiyattā puttena saddhiṁ upagantvā piyālāpabhāvādikehi[1] bhāvavivaraṇakammaṁ nāma kātuṁ ārabhi. Thero tassā kāraṇaṁ disvā attano katthacipi alaggabhāvaṁ pakāsento **"vihari apekkhan"**ti[2] gāthaṁ abhāsi.

10. Tattha **viharī**ti visesato hari[3] apahari apanesi. **Apekkhan**ti taṇhaṁ. **Idhā**ti imasmiṁ loke attabhāve vā. **Huran**ti aparasmiṁ[4] anāgate attabhāve vā. **Idhā**ti vā ajjhattikesu āyatanesu. **Huran**ti bāhiresu. **Vā**-saddo samuccayattho "apadā vā dvipadā vā"ti-ādīsu[5] viya. **Yo**ti attānameva paraṁ viya dasseti. **Vedagū**ti vedena gato maggañāṇena nibbānaṁ gato adhigato, cattāri vā saccāni pariññāpahānasacchikiriyābhāvanābhisamayavasena abhisamecca[6] ṭhito. **Yatatto**ti maggasaṁvarena saṁyatasabhāvo, sammāvāyāmena vā saṁyatasabhāvo. **Sabbesu dhammesu anūpalitto**ti sabbesu ārammaṇesu dhammesu taṇhādiṭṭhilepavasena na upalitto, tena lābhādilokadhamme samatikkamaṁ dasseti. **Lokassā**ti upādānakkhandhapañcakassa. Taṁ hi lujjanapalujjanaṭṭhena loko. **Jaññā**ti jānitvā. **Udayabbayañcā**ti uppādañceva vayañca, etena yathāvuttaguṇānaṁ pubbabhāgapaṭipadaṁ dasseti. Ayaṁ panettha attho—yo sakalassa khandhādilokassa samapaññāsāya ākārehi udayabbayaṁ jānitvā vedagū yatatto katthaci anupalitto, so sabbattha apekkhaṁ vineyya[7] santusito tādisānaṁ vippakārānaṁ na kiñci maññati[8], tasmā tvaṁ andhabāle yathāgatamaggeneva gacchāti. Atha sā itthī "ayaṁ samaṇo mayi putte ca nirapekkho, na sakkā imaṁ palobhetun"ti[9] pakkāmi.

Puṇṇamāsattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Paramatthadīpaniyā Theragāthāsaṁvaṇṇanāya

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Vilāsabhāvādikehi (Ka)
2. Vihariṁ apekkhanti (Ka)
3. Viharinti visesato hariṁ (Ka)
4. Parasmiṁ (Bahūsu)
5. Khu 1. 254; Aṁ 1. 343; Aṁ 2. 29 piṭṭhādīsu.
6. Abhisamecca abhisamayeca (Ka)
7. Vinaye (Ka)
8. Kinti maññati (Ka)
9. Pasādetunti (Ka)

သုစာရုဒဿနာ နာမ၊ အဋ္ဌေတေ ဧကနာမကာ။
ကပ္ပေ သတ္တရသေ အာသုံ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။
ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထဿ ပုရာဏဒုတိယိကာ တံ ပလောဘေတုကာမာ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ဥပဂန္တွာ ပိယာလာပဘာဝါဒိကေဟိ[1] ဘာဝဝိဝရဏကမ္မံ နာမ ကာတုံ အာရဘိ။ ထေရော တဿာ ကာရဏံ ဒိသွာ အတ္တနော ကတ္ထစိပိ အလဂ္ဂဘာဝံ ပကာသေန္တော **“ဝိဟရိ အပေက္ခ”**န္တိ[2] ဂါထံ အဘာသိ။

၁၀။ တတ္ထ **ဝိဟရီ**တိ ဝိသေသတော ဟရိ[3] အပဟရိ အပနေသိ။ **အပေက္ခ**န္တိ တဏှံ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ အတ္တဘာဝေ ဝါ။ **ဟုရ**န္တိ အပရသ္မိံ[4] အနာဂတေ အတ္တဘာဝေ ဝါ။ **ဣဓာ**တိ ဝါ အဇ္ဈတ္တိကေသု အာယတနေသု။ **ဟုရ**န္တိ ဗာဟိရေသု။ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော “အပဒါ ဝါ ဒွိပဒါ ဝါ”တိအာဒီသု[5] ဝိယ။ **ယော**တိ အတ္တာနမေဝ ပရံ ဝိယ ဒဿေတိ။ **ဝေဒဂူ**တိ ဝေဒေန ဂတော မဂ္ဂဉာဏေန နိဗ္ဗာနံ ဂတော အဓိဂတော၊ စတ္တာရိ ဝါ သစ္စာနိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယဝသေန အဘိသမေစ္စ[6] ဌိတော။ **ယတတ္တော**တိ မဂ္ဂသံဝရေန သံယတသဘာဝေါ၊ သမ္မာဝါယာမေန ဝါ သံယတသဘာဝေါ။ **သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု အနူပလိတ္တော**တိ သဗ္ဗေသု အာရမ္မဏေသု ဓမ္မေသု တဏှာဒိဋ္ဌိလေပဝသေန န ဥပလိတ္တော၊ တေန လာဘာဒိလောကဓမ္မေ သမတိက္ကမံ ဒဿေတိ။ **လောကဿာ**တိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကဿ။ တံ ဟိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန လောကော။ **ဇညာ**တိ ဇာနိတွာ။ **ဥဒယဗ္ဗယဉ္စာ**တိ ဥပ္ပါဒဉ္စေဝ ဝယဉ္စ၊ ဧတေန ယထာဝုတ္တဂုဏာနံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ဒဿေတိ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော—ယော သကလဿ ခန္ဓာဒိလောကဿ သမပညာသာယ အာကာရေဟိ ဥဒယဗ္ဗယံ ဇာနိတွာ ဝေဒဂူ ယတတ္တော ကတ္ထစိ အနုပလိတ္တော၊ သော သဗ္ဗတ္ထ အပေက္ခံ ဝိနေယျ[7] သန္တုသိတော တာဒိသာနံ ဝိပ္ပကာရာနံ န ကိဉ္စိ မညတိ[8]၊ တသ္မာ တွံ အန္ဓဗာလေ ယထာဂတမဂ္ဂေနေဝ ဂစ္ဆာတိ။ အထ သာ ဣတ္ထီ “အယံ သမဏော မယိ ပုတ္တေ စ နိရပေက္ခော၊ န သက္ကာ ဣမံ ပလောဘေတု”န္တိ[9] ပက္ကာမိ။

ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ထေရဂါထာသံဝဏ္ဏနာယ

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိလာသဘာဝါဒိကေဟိ (က)
၂-ဝိဟရိံ အပေက္ခန္တိ (က)
၃-ဝိဟရိန္တိ ဝိသေသတော ဟရိံ (က)
၄-ပရသ္မိံ (ဗဟူသု)
၅-ခု ၁-၂၅၄၊ အံ ၁-၃၄၃၊ အံ ၂-၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-အဘိသမေစ္စ အဘိသမယေ စ (က)
၇-ဝိနယေ (က)
၈-ကိန္တိ မညတိ (က)
၉-ပသာဒေတုန္တိ (က)

2. Dutiyavagga

1. Cūḷavacchattheragāthāvaṇṇanā

Pāmojjabahuloti āyasmato Cūḷavacchattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle saliddakule nibbattitvā paresaṁ bhatiyā jīvikaṁ kappento Bhagavato sāvakaṁ Sujātaṁ nāma theraṁ paṁsukūlaṁ pariyesantaṁ disvā pasannamānaso upasaṅkamitvā vatthaṁ datvā pañcapatiṭṭhitena vandi. So tena puññakammena tettiṁsakkhattuṁ devarajjaṁ kāresi. Sattasattatikkhattuṁ cakkavattī rājā ahosi, anekavāraṁ padesarājā. Evaṁ devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato sāsane osakkamāne pabbajitvā samaṇadhammaṁ katvā ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussagatīsu aparāparaṁ parivattanto amhākaṁ Bhagavato kāle Kosambiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti. **Cūḷavaccho**tissa[2] nāmaṁ ahosi. So vayappatto brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gato Buddhaguṇe sutvā pasannamānaso Bhagavantaṁ upasaṅkami, tassa Bhagavā dhammaṁ kathesi. So[3] paṭiladdhasaddho pabbajitvā laddhūpasampado katapubbakicco caritānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā bhāvento vihari. Tena ca samayena Kosambikā bhikkhū bhaṇḍanajātā ahesuṁ. Tadā Cūḷavacchatthero ubhayesaṁ bhikkhūnaṁ laddhiṁ anādāya Bhagavatā dinnovāde ṭhatvā vipassanaṁ brūhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Padumuttarabhagavato, Sujāto nāma sāvako.
Paṁsukūlaṁ gavesanto, saṅkāre caratī tadā.

Nagare Haṁsavatiyā, paresaṁ bhatako ahaṁ.
Upaḍḍhadussaṁ datvāna, sirasā abhivādayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Tettiṁsakkhattuṁ Devindo, devarajjamakārayiṁ.
Sattasattatikkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

1. Cūḷagavacchassa therassa (Sī)
2. Cūḷagavacchotissa (Sī)
3. Natthi (Sī)
4. Khu 4. 76 piṭṭhe.

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-စူဠဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပါမောဇ္ဇဗဟုလောတိ အာယသ္မတော စူဠဝစ္ဆတ္ထေရဿ[1] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဒလိဒ္ဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပရေသံ ဘတိယာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တော ဘဂဝတော သာဝကံ သုဇာတံ နာမ ထေရံ ပံသုကူလံ ပရိယေသန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဥပသင်္ကမိတွာ ဝတ္ထံ ဒတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တေတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ ရာဇာ အဟောသိ၊ အနေကဝါရံ ပဒေသရာဇာ။ ဧဝံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဩသက္ကမာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿဂတီသု အပရာပရံ ပရိဝတ္တန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ကောသမ္ဗိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **စူဠဝစ္ဆော**တိဿ[2] နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဗုဒ္ဓဂုဏေ သုတွာ ပသန္နမာနသော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိ၊ တဿ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ကထေသိ။ သော[3] ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော စရိတာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဘာဝေန္တော ဝိဟရိ။ တေန စ သမယေန ကောသမ္ဗိကာ ဘိက္ခူ ဘဏ္ဍနဇာတာ အဟေသုံ။ တဒါ စူဠဝစ္ဆတ္ထေရော ဥဘယေသံ ဘိက္ခူနံ လဒ္ဓိံ အနာဒါယ ဘဂဝတာ ဒိန္နောဝါဒေ ဌတွာ ဝိပဿနံ ဗြူဟေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

“ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော၊ သုဇာတော နာမ သာဝကော။
ပံသုကူလံ ဂဝေသန္တော၊ သင်္ကာရေ စရတီ တဒါ။

နဂရေ ဟံသဝတိယာ၊ ပရေသံ ဘတကော အဟံ။
ဥပဍ္ဎဒုဿံ ဒတွာန၊ သိရသာ အဘိဝါဒယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

တေတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

၁-စူဠဂဝစ္ဆဿ ထေရဿ (သီ)
၂-စူဠဂဝစ္ဆောတိဿ (သီ)
၃-နတ္ထိ (သီ)
၄-ခု ၄-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Upaḍḍhadussadānena, modāmi akutobhayo.

Icchamāno cahaṁ ajja, sakānanaṁ sapabbataṁ.
Khomadussehi chādeyyaṁ, aḍḍhadussassidaṁ phalaṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, aḍḍhadussassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Atha Cūḷavacchatthero arahattaṁ patvā tesaṁ bhikkhūnaṁ kalahābhiratiyā sakatthavināsaṁ disvā dhammasaṁvegappatto, attano ca pattavisesaṁ paccavekkhitvā pītisomanassavasena **“pāmojjabahulo”**ti gāthaṁ abhāsi.

11. Tattha **pāmojjabahulo**ti suparisuddhasīlatāya vippaṭisārābhāvato adhikusalesu dhammesu abhirativasena pamodabahulo. Tenevāha **“dhamme Buddhappavedite”**ti. Tattha **dhamme**ti sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhamme navavidhe vā lotuttaradhamme. So hi sabbaññubuddhena sāmukkaṁsikāya desanāya pakāsitattā sātisayaṁ Buddhappavedito nāma. Tassa pana adhigamūpāyabhāvato desanādhammopi idha labbhateva. **Padaṁ santan**ti nibbānaṁ sandhāya vadati. Evarūpo hi bhikkhu santaṁ padaṁ santaṁ koṭṭhāsaṁ sabbasaṅkhārānaṁ upasamabhāvato **saṅkhārūpasamaṁ** paramasukhatāya **sukhaṁ** nibbānaṁ adhigacchati vindatiyeva. Parisuddhasīlo hi bhikkhu vippaṭisārābhāvena pāmojjabahulo saddhamme yuttappayutto vimuttipariyosānā sabbasampattiyo[1] pāpuṇāti. Yathāha “avippaṭisāratthāni kho Ānanda kusalāni sīlāni, avippaṭisāro pāmojjatthāyā”ti-ādi[2]. Atha vā **pāmojjabahulo**ti Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṁghoti ratanattayaṁ sandhāya pamodabahulo. Tattha pana so pamodabahulo kiṁ vā karotīti āha “dhamme Buddhappavedite”ti-ādi. Saddhāsampannassa hi[3] sappurisasaṁsevana[4] saddhammassavanayonisomanasikāradhammānudhammapaṭipattīnaṁ sukheneva sambhavato sampattiyo

1. Sampattiyo (Sī)
2. Aṁ 3. 257 piṭṭhe.
3. Saddhāya sampannassa hi (Sī)
4. Saṁsevavasena (Ka)

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
ဥပဍ္ဎုဿဒါနေန၊ မောဒါမိ အကုတောဘယော။

ဣစ္ဆမာနော စဟံ အဇ္ဇ၊ သကာနနံ သပဗ္ဗတံ။
ခေါမဒုဿေဟိ ဆာဒေယျံ၊ အဍ္ဎဒုဿဿိဒံ ဖလံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ အဍ္ဎဒုဿဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထ စူဠဝစ္ဆတ္ထေရော အရဟတ္တံ ပတွာ တေသံ ဘိက္ခူနံ ကလဟာဘိရတိယာ သကတ္ထဝိနာသံ ဒိသွာ ဓမ္မသံဝေဂပ္ပတ္တော, အတ္တနော စ ပတ္တဝိသေသံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိသောမနဿဝသေန **“ပါမောဇ္ဇဗဟုလော”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၁။ တတ္ထ **ပါမောဇ္ဇဗဟုလော**တိ သုပရိသုဒ္ဓသီလတာယ ဝိပ္ပဋိသာရာဘာဝတော အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု အဘိရတိဝသေန ပမောဒဗဟုလော။ တေနေဝါဟ **“ဓမ္မေ ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတေ”**တိ။ တတ္ထ **ဓမ္မေ**တိ သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ နဝဝိဓေ ဝါ လောကုတ္တရဓမ္မေ။ သော ဟိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေန သာမုက္ကံသိကာယ ဒေသနာယ ပကာသိတတ္တာ သာတိသယံ ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတော နာမ။ တဿ ပန အဓိဂမူပါယဘာဝတော ဒေသနာဓမ္မောပိ ဣဓ လဗ္ဘတေဝ။ **ပဒံ သန္တ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ ဘိက္ခု သန္တံ ပဒံ သန္တံ ကောဋ္ဌာသံ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဥပသမဘာဝတော **သင်္ခါရူပသမံ** ပရမသုခတာယ **သုခံ** နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆတိ ဝိန္ဒတိယေဝ။ ပရိသုဒ္ဓသီလော ဟိ ဘိက္ခု ဝိပ္ပဋိသာရာဘာဝေန ပါမောဇ္ဇဗဟုလော သဒ္ဓမ္မေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိမုတ္တိပရိယောသာနာ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယော[၁] ပါပုဏာတိ။ ယထာဟ “အဝိပ္ပဋိသာရတ္ထာနိ ခေါ အာနန္ဒ ကုသလာနိ သီလာနိ၊ အဝိပ္ပဋိသာရော ပါမောဇ္ဇတ္ထာယာ”တိအာဒိ[၂]။ အထ ဝါ **ပါမောဇ္ဇဗဟုလော**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ, သွာက္ခာတော ဓမ္မော, သုပ္ပဋိပန္နော သံဃောတိ ရတနတ္တယံ သန္ဓာယ ပမောဒဗဟုလော။ တတ္ထ ပန သော ပမောဒဗဟုလော ကိံ ဝါ ကရောတီတိ အာဟ “ဓမ္မေ ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတေ”တိအာဒိ။ သဒ္ဓါသမ္ပန္နဿ ဟိ[၃] သပ္ပုရိသသံသေဝန[၄] သဒ္ဓမ္မဿဝနယောနိသောမနသိကာရဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တီနံ သုခေနေဝ သမ္ဘဝတော သမ္ပတ္တိယော

၁-သမ္ပတ္တိယော (သီ)
၂-အံ ၃-၂၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-သဒ္ဓါယ သမ္ပန္နဿ ဟိ (သီ)
၄-သံသေဝဝသေန (က)

hatthagatā eva honti, yathāha “saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsatī”ti-ādi[1].

Cūḷavacchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Mahāvacchattheragāthāvaṇṇanā

Paññābalīti āyasmato Mahāvacchattherassa[2] gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca pānīyadānamadāsi. Puna Sikhissa Bhagavato kāle upāsako hutvā vivaṭṭūpanissayaṁ bahuṁ puññakammaṁ akāsi, so tehi puññakammehi tattha tattha sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe Nāḷakagāme Samiddhissa nāma brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti. Tassa **Mahāvaccho**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto āyasmato Sāriputtassa Bhagavato sāvakabhāvaṁ sutvā “sopi nāma mahāpañño yassa sāvakattaṁ upāgato, so eva maññe imasmiṁ loke aggapuggalo”ti Bhagavati saddhaṁ uppādetvā Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Padumuttarabuddhassa, bhikkhusaṁghe anuttare.
Pasannacitto Sumano, pānīyaghaṭamapūrayiṁ.

Pabbatagge dumagge vā, ākāse vātha bhūmiyaṁ.
Yadā pānīyamicchāmi, khippaṁ nibbattate mama.

Satasahassito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dakadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- bhavā sabbe samūhatā.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Evaṁ pana arahattaṁ patvā vimuttisukhaṁ anubhavanto sāsanassa niyyānikabhāvavibhāvanena sabrahmacārīnaṁ ussāhajananatthaṁ **“paññābalī”**ti gāthaṁ abhāsi.

---

1. Ma 1. 145 piṭṭhe. 2. Mahāgavacchattherassa (Sī) 3. Khu 4. 78 piṭṭhe.

ဟတ္ထဂတာ ဧဝ ဟောန္တိ၊ ယထာဟ “သဒ္ဓါဇာတော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဥပသင်္ကမန္တော ပယိရုပါသတီ”တိအာဒိ[၁]။

စူဠဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-မဟာဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပညာဗလီတိ အာယသ္မတော မဟာဝစ္ဆတ္ထေရဿ[၂] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ပါနီယဒါနမဒါသိ။ ပုန သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဥပါသကော ဟုတွာ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဗဟုံ ပုညကမ္မံ အကာသိ၊ သော တေဟိ ပုညကမ္မေဟိ တတ္ထ တတ္ထ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ နာဠကဂါမေ သမိဒ္ဓိဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ **မဟာဝစ္ဆော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ဘဂဝတော သာဝကဘာဝံ သုတွာ “သောပိ နာမ မဟာပညော ယဿ သာဝကတ္တံ ဥပါဂတော၊ သော ဧဝ မညေ ဣမသ္မိံ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော”တိ ဘဂဝတိ သဒ္ဓံ ဥပ္ပါဒေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အနုတ္တရေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပါနီယဃဋမပူရယိံ။

ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ဒုမဂ္ဂေ ဝါ၊ အာကာသေ ဝါထ ဘူမိယံ။
ယဒါ ပါနီယမိစ္ဆာမိ၊ ခိပ္ပံ နိဗ္ဗတ္တတေ မမ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဒကဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဧဝံ ပန အရဟတ္တံ ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ အနုဘဝန္တော သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝဝိဘာဝနေန သဗြဟ္မစာရီနံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ “**ပညာဗလီ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁-မ ၂-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မဟာဂဝစ္ဆတ္ထေရဿ (သီ) ၃-ခု ၄-၇၈-ပိဋ္ဌေ။

12. Tattha **paññābalī**ti pārihāriyapaññāya vipassanāpaññāya ca vasena abhiṇhaso sātisayena paññābalena samannāgato. **Sīlavatūpapanno**ti ukkaṁsagatena catupārisuddhisīlena, dhutadhammasaṅkhātehi vatehi ca upapanno samannāgato. **Samāhito**ti upacārappanābhedena samādhinā samāhito. **Jhānarato**ti tato eva ārammaṇūpanijjhāne lakkhaṇūpanijjhāne ca rato satatābhiyutto. Sabbakālaṁ satiyā avippavāsavasena **satimā.** **Yadatthiyan**ti atthato anapetaṁ atthiyaṁ, yena atthiyaṁ yadatthiyaṁ. Yathā paccaye paribhuñjantassa paribhuñjanaṁ atthiyaṁ hoti, tathā **bhojanaṁ bhuñjamāno.** Sāmiparibhogena hi taṁ atthiyaṁ hoti dāyajjaparibhogena vā, na aññathā bhojananti ca nidassanamattaṁ[1] daṭṭhabbaṁ. Bhuñjiyati paribhuñjiyatīti vā bhojanaṁ, cattāro paccayā. “Yadatthikan”ti vā pāṭho. Yadatthaṁ yassatthāya Satthārā paccayā anuññātā, tadatthaṁ kāyassa ṭhiti-ādi-atthaṁ[2], tañca anupādisesanibbānatthaṁ. Tasmā anupādāparinibbānatthaṁ bhojanapaccaye bhuñjamāno tato eva **kaṅkhethakālaṁ** attano anupādāparinibbānakālaṁ āgameyya. **Idha** imasmiṁ sāsane[3] **vītarāgo.** Bāhirakassa pana kāmesu vītarāgassa idaṁ natthīti adhippāyo.

Mahāvacchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Vanavacchattheragāthāvaṇṇanā

Nīlabbhavaṇṇāti āyasmato Vanavacchattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Atthadassino Bhagavato kāle Kacchapayoniyaṁ nibbatto Vinatāya nāma nadiyā vasati. Tassa khuddakanāvappamāṇo attabhāvo ahosi. So kira ekadivasaṁ Bhagavantaṁ nadiyā tīre ṭhitaṁ disvā “pāraṁ gantukāmo maññe Bhagavā”ti attano piṭṭhiyaṁ āropetvā netukāmo pādamūle nipajji. Bhagavā tassa ajjhāsayaṁ ñatvā taṁ anukampanto āruhi. So pītisomanassajāto sotaṁ chindanto jiyāya vegena khittasaro viya tāvadeva paratīraṁ pāpesi. Bhagavā tassa puññassa phalaṁ etarahi nibbattanakasampattiñca byākaritvā pakkāmi.

---

1. Nidassanitthaṁ (Sī) 2. Tadatthaṁ yassa atthīti tadatthikaṁ (Ka) 3. Loke (Ka)

၁၂။ တတ္ထ **ပညာဗလီ**တိ ပါရိဟာရိယပညာယ ဝိပဿနာပညာယ စ ဝသေန အဘိဏှသော သာတိသယေန ပညာဗလေန သမန္နာဂတော။ **သီလဝတူပပန္နော**တိ ဥက္ကံသဂတေန စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေန, ဓုတဓမ္မသင်္ခါတေဟိ ဝတေဟိ စ ဥပပန္နော သမန္နာဂတော။ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ သမာဟိတော။ **ဈာနရတော**တိ တတော ဧဝ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေ စ ရတော သတတာဘိယုတ္တော။ သဗ္ဗကာလံ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသဝသေန **သတိမာ**။ **ယဒတ္ထိယန္တိ** အတ္ထတော အနပေတံ အတ္ထိယံ၊ ယေန အတ္ထိယံ ယဒတ္ထိယံ။ ယထာ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ ပရိဘုဉ္ဇနံ အတ္ထိယံ ဟောတိ၊ တထာ **ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇမာနော**။ သာမိပရိဘောဂေန ဟိ တံ အတ္ထိယံ ဟောတိ ဒါယဇ္ဇပရိဘောဂေန ဝါ၊ န အညထာ ဘောဇနန္တိ စ နိဒဿနမတ္တံ[1] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဘုဉ္ဇိယတိ ပရိဘုဉ္ဇိယတီတိ ဝါ ဘောဇနံ၊ စတ္တာရော ပစ္စယာ။ “ယဒတ္ထိက”န္တိ ဝါ ပါဌော။ ယဒတ္ထံ ယဿတ္ထာယ သတ္ထာရာ ပစ္စယာ အနုညာတာ၊ တဒတ္ထံ ကာယဿ ဌိတိအာဒိအတ္ထံ[2]၊ တဉ္စ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနတ္ထံ။ တသ္မာ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ ဘောဇနပစ္စယေ ဘုဉ္ဇမာနော တတော ဧဝ **ကင်္ခေထ ကာလံ** အတ္တနော အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနကာလံ အာဂမေယျ။ **ဣဓ** ဣမသ္မိံ သာသနေ[3] **ဝီတရာဂေါ**။ ဗာဟိရကဿ ပန ကာမေသု ဝီတရာဂဿ ဣဒံ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။

မဟာဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နီလဗ္ဘဝဏ္ဏာတိ အာယသ္မတော ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ အတ္ထဒဿိနော ဘဂဝတော ကာလေ ကစ္ဆပယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဝိနတာယ နာမ နဒိယာ ဝသတိ။ တဿ ခုဒ္ဒကနာဝပ္ပမာဏော အတ္တဘာဝေါ အဟောသိ။ သော ကိရ ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ နဒိယာ တီရေ ဌိတံ ဒိသွာ “ပါရံ ဂန္တုကာမော မညေ ဘဂဝါ”တိ အတ္တနော ပိဋ္ဌိယံ အာရောပေတွာ နေတုကာမော ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇိ။ ဘဂဝါ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ တံ အနုကမ္ပန္တော အာရုဟိ။ သော ပီတိသောမနဿဇာတော သောတံ ဆိန္ဒန္တော ဇိယာယ ဝေဂေန ခိတ္တသရော ဝိယ တာဝဒေဝ ပရတီရံ ပါပေသိ။ ဘဂဝါ တဿ ပုညဿ ဖလံ ဧတရဟိ နိဗ္ဗတ္တနကသမ္ပတ္တိဉ္စ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

၁-နိဒဿနတ္ထံ (သီ) ၂-တဒတ္ထံ ယဿ အတ္ထီတိ တဒတ္ထိကံ (က) ၃-လောကေ (က)

So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto anekasatakkhattuṁ tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññavāsīyeva ahosi. Puna Kassapabuddhakāle Kapotayoniyaṁ nibbattitvā araññe viharantaṁ mettāvihāriṁ ekaṁ bhikkhuṁ disvā cittaṁ pasādesi.

Tato pana cuto Bārāṇasiyaṁ kulagehe nibbattitvā vayappatto[1] saṁvegajāto pabbajitvā vivaṭṭūpanissayaṁ bahuṁ puññakammaṁ upacini. Evaṁ tattha tattha devamanussesu[2] saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthunagare Vacchagottassa nāma brāhmaṇassa gehe paṭisandhiṁ gaṇhi. Tassa mātā paripakkagabbhā[3] araññaṁ dassanatthāya sañjātadohaḷā araññaṁ pavisitvā vicarati, tāvadevassā kammajavātā caliṁsu, tirokaraṇiṁ parikkhipitvā adaṁsu. Sā dhaññapuññalakkhaṇaṁ puttaṁ vijāyi. So bodhisattena saha paṁsukīḷikasahāyo ahosi. “Vaccho”tissa nāmañca[4] ahosi. Vanābhiratiyā vasena **Vanavaccho**ti paññāyittha. Aparabhāge mahāsatte mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā mahāpadhānaṁ padahante “ahampi Siddhatthakumārena saha araññe viharissāmī”ti nikkhamitvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Himavante vasanto abhisambuddhabhāvaṁ sutvā Bhagavato santikaṁ upagantvā pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe vasamāno na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

“Atthadassī tu Bhagavā, Sayambhū Lokanāyako.
Vinatānadiyā tīraṁ, upagacchi[6] Tathāgato.

Udakā abhinikkhamma, Kacchapo vārigocaro.
Buddhaṁ tāretukāmohaṁ, upesiṁ Lokanāyakaṁ.

Abhirūhatu maṁ Buddho, Atthadassī Mahāmuni.
Ahaṁ taṁ tārayissāmi, dukkhassantakaro tuvaṁ.

Mama saṅkappamaññāya, Atthadassī mahāyaso.
Abhirūhitvā[7] me piṭṭhiṁ, aṭṭhāsi Lokanāyako.

1. Vayappattakāle (Sī) 2. Manussesu (Sī) 3. Paripuṇṇagabbhā (Sī)
4. Vacchotissa nāmaṁ gottanāmañca (Sī) 5. Khu 4. 67 piṭṭhe.
6. Upagañchi (Sī) 7. Abhirūhitvāna (Sī)

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အနေကသတက္ခတ္တုံ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညဝါသီယေဝ အဟောသိ။ ပုန ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ကပေါတယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အရညေ ဝိဟရန္တံ မေတ္တာဝိဟာရိံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ စိတ္တံ ပသာဒေသိ။

တတော ပန စုတော ဗာရာဏသိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော[၁] သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဗဟုံ ပုညကမ္မံ ဥပစိနိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ဒေဝမနုဿေသု[၂] သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ ဝစ္ဆဂေါတ္တဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တဿ မာတာ ပရိပက္ကဂဗ္ဘာ[၃] အရညံ ဒဿနတ္ထာယ သဉ္ဇာတဒေါဟဠာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိစရတိ၊ တာဝဒေဝဿာ ကမ္မဇဝါတာ စလိံသု၊ တိရောကရဏိံ ပရိက္ခိပိတွာ အဒံသု။ သာ ဓညပုညလက္ခဏံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ သော ဗောဓိသတ္တေန သဟ ပံသုကီဠိကသဟာယော အဟောသိ။ “ဝစ္ဆော”တိဿ နာမဉ္စ[၄] အဟောသိ။ ဝနာဘိရတိယာ ဝသေန **ဝနဝစ္ဆော**တိ ပညာယိတ္ထ။ အပရဘာဂေ မဟာသတ္တေ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ မဟာပဓာနံ ပဒဟန္တေ “အဟမ္ပိ သိဒ္ဓတ္ထကုမာရေန သဟ အရညေ ဝိဟရိဿာမီ”တိ နိက္ခမိတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တေ ဝသန္တော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝံ သုတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဥပဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝသမာနော န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

“အတ္ထဒဿီ တု ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ လောကနာယကော။
ဝိနတာနဒိယာ တီရံ၊ ဥပဂစ္ဆိ[၆] တထာဂတော။

ဥဒကာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ကစ္ဆပေါ ဝါရိဂေါစရော။
ဗုဒ္ဓံ တာရေတုကာမောဟံ၊ ဥပေသိံ လောကနာယကံ။

အဘိရူဟတု မံ ဗုဒ္ဓေါ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာမုနိ။
အဟံ တံ တာရယိဿာမိ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော တုဝံ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာယသော။
အဘိရူဟိတွာ[၇] မေ ပိဋ္ဌိံ၊ အဋ္ဌာသိ လောကနာယကော။

၁-ဝယပ္ပတ္တကာလေ (သီ) ၂-မနုဿေသု (သီ) ၃-ပရိပုဏ္ဏဂဗ္ဘာ (သီ)
၄-ဝစ္ဆောတိဿ နာမံ ဂေါတ္တနာမဉ္စ (သီ) ၅-ခု ၄-၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဥပဂဉ္ဆိ (သီ) ၇-အဘိရူဟိတွာန (သီ)

Yato sarāmi attānaṁ, yato pattosmi viññutaṁ.
Sukhaṁ me tādisaṁ natthi, phuṭṭhe pādatale yathā.

Uttaritvāna Sambuddho, Atthadassī mahāyaso.
Naditīramhi ṭhatvāna, imā gāthā abhāsatha.

Yāvatā vattate cittaṁ, Gaṅgāsotaṁ tarāmahaṁ.
Ayañca[1] Kacchapo rājā, tāresi mama paññavā[2].

Iminā Buddhataraṇena[3], mettacittavatāya ca.
Aṭṭhārase kappasate, devaloke ramissati.

Devalokā idhāgantvā, sukkamūlena codito.
Ekāsane nisīditvā, kaṅkhāsotaṁ tarissati.

Yathāpi bhaddake khette, bījaṁ appampi ropitaṁ.
Sammādhāre pavecchante, phalaṁ toseti kassakaṁ.

Tathevidaṁ Buddhakhettaṁ, Sammāsambuddhadesitaṁ.
Sammādhāre pavecchante, phalaṁ maṁ tosayissati.

Padhānapahitattomhi, upasanto nirūpadhi.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, taraṇāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Evaṁ pana arahattaṁ patvā Bhagavati Kapilavatthusmiṁ viharante tattha gantvā Satthāraṁ vanditvā bhikkhūhi samāgato paṭisanthāravasena "kiṁ āvuso araññe phāsuvihāro laddho"ti puṭṭho "ramaṇīyā āvuso araññe pabbatā"ti attanā vuṭṭhapabbate vaṇṇento **"nīlabbhavaṇṇā"**ti gāthaṁ abhāsi.

13. Tattha **nīlabbhavaṇṇā**ti nīlavalāhakanibhā nīlavalāhakasaṇṭhānā ca. **Rucirā**ti ruciyā sakiraṇā[4] pabhassarā ca. **Sītavārī**ti sītalasalilā. **Sucindharā**ti sucisuddhabhūmibhāgatāya suddhacittānaṁ vā

1. Ayampi (Sī) 2. Puññavā (Sī) 3. Buddhatārena (Sī) 4. Ruciyā karaṇiyā (Sī)

ယတော သရာမိ အတ္တာနံ၊ ယတော ပတ္တောသ္မိ ဝိညုတံ။
သုခံ မေ တာဒိသံ နတ္ထိ၊ ဖုဋ္ဌေ ပါဒတလေ ယထာ။

ဥတ္တရိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာယသော။
နဒိတီရမှိ ဌတွာန၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယာဝတာ ဝတ္တတေ စိတ္တံ၊ ဂင်္ဂါသောတံ တရာမဟံ။
အယဉ္စ[၁] ကစ္ဆပေါ ရာဇာ၊ တာရေသိ မမ ပညဝါ[၂]။

ဣမိနာ ဗုဒ္ဓတရဏေန[၃]၊ မေတ္တစိတ္တဝတာယ စ။
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။

ဒေဝလောကာ ဣဓာဂန္တွာ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ဧကာသနေ နိသီဒိတွာ၊ ကင်္ခါသောတံ တရိဿတိ။

ယထာပိ ဘဒ္ဒကေ ခေတ္တေ၊ ဗီဇံ အပ္ပမ္ပိ ရောပိတံ။
သမ္မာဓာရေ ပဝေစ္ဆန္တေ၊ ဖလံ တောသေတိ ကဿကံ။

တထေဝိဒံ ဗုဒ္ဓခေတ္တံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဒေသိတံ။
သမ္မာဓာရေ ပဝေစ္ဆန္တေ၊ ဖလံ မံ တောသယိဿတိ။

ပဓာနပဟိတတ္တောမှိ၊ ဥပသန္တော နိရူပဓိ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တရဏာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဧဝံ ပန အရဟတ္တံ ပတွာ ဘဂဝတိ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ဝိဟရန္တေ တတ္ထ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဘိက္ခူဟိ သမာဂတော ပဋိသန္ထာရဝသေန “ကိံ အာဝုသော အရညေ ဖာသုဝိဟာရော လဒ္ဓေါ”တိ ပုဋ္ဌော “ရမဏီယာ အာဝုသော အရညေ ပဗ္ဗတာ”တိ အတ္တနာ ဝုဋ္ဌပဗ္ဗတေ ဝဏ္ဏေန္တော **“နီလဗ္ဘဝဏ္ဏာ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၃။ တတ္ထ **နီလဗ္ဘဝဏ္ဏာ**တိ နီလဝလာဟကနိဘာ နီလဝလာဟကသဏ္ဌာနာ စ။ **ရုစိရာ**တိ ရုစိယာ သကိရဏာ[၄] ပဘဿရာ စ။ **သီတဝါရီ**တိ သီတလသလိလာ။ **သုစိန္ဓရာ**တိ သုစိသုဒ္ဓဘူမိဘာဂတာယ သုဒ္ဓစိတ္တာနံ ဝါ

၁-အယမ္ပိ (သီ) ၂-ပုညဝါ (သီ) ၃-ဗုဒ္ဓတာရေန (သီ) ၄-ရုစိယာ ကရဏီယာ (သီ)

ariyānaṁ nivāsanaṭṭhānatāya sucindharā. Gāthāsukhatthaṁ hi sānunāsikaṁ katvā niddeso. “Sītavārisucindharā”tipi pāṭho, sītasucivāridharā sītalavimalasalilāsayavantoti attho. **Indagopakasañchannā**ti Indagopakanāmakehi pavāḷavaṇṇehi rattakimīhi sañchāditā pāvussakālavasena[1] evamāha. Keci pana “Indagopakanāmāni rattatiṇānī”ti vadanti. Apare “kaṇikārarukkhā”ti. **Selā**ti silāmayā pabbatā, na paṁsupabbatāti attho. Tenāha “yathāpi pabbato selo”ti[2]. **Ramayanti man**ti maṁ ramāpenti, mayhaṁ vivekābhiratiṁ paribrūhenti. Evaṁ thero attano cirakālaparibhāvitaṁ araññābhiratiṁ pavedento tividhaṁ vivekābhiratimeva dīpeti. Tattha upadhivivekena aññābyākaraṇaṁ dīpitameva hotīti.

Vanavacchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sivakasāmaṇeragāthāvaṇṇanā

14. **Upajjhāyo**ti Sivakassa sāmaṇerassa gāthā. Kā uppatti? So kira ito ekatiṁse kappe Vessabhussa Bhagavato kāle kulagehe nibbatto ekadivasaṁ kenacideva karaṇīyena araññaṁ paviṭṭho tattha pabbatantare nisinnaṁ Vessabhuṁ Bhagavantaṁ disvā pasannacitto upasaṅkamitvā vanditvā añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. Puna tattha manoharāni kāsumārikaphalāni disvā tāni gahetvā Bhagavato upanesi, paṭiggahesi Bhagavā anukampaṁ upādāya. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato sāsane mātule pabbajante tena saddhiṁ pabbajitvā bahuṁ vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Vanavacchattherassa bhāgineyyo hutvā nibbatto, **Sivako**tissa nāmaṁ ahosi. Tassa mātā attano jeṭṭhabhātike vanavacche sāsane pabbajitvā pabbajitakiccaṁ[3] matthakaṁ pāpetvā araññe viharante taṁ pavattiṁ sutvā puttaṁ āha “tāta Sivaka therassa santike pabbajitvā theraṁ upaṭṭhaha[4], mahallako dāni thero”ti. So

---

1. Tathā-ussannakālavasena (Sī)
2. Khu 1. 108. Udāne.
3. Pabbajjākiccaṁ (Sī, Ka)
4. Upaṭṭhahatha (Ka)

အရိယာနံ နိဝါသနဋ္ဌာနတာယ သုစိန္ဓရာ။ ဂါထာသုခတ္ထံ ဟိ သာနုနာသိကံ ကတွာ နိဒ္ဒေသော။ “သီတဝါရိသုစိန္ဓရာ”တိပိ ပါဌော၊ သီတသုစိဝါရိဓရာ သီတလဝိမလသလိလာသယဝန္တောတိ အတ္ထော။ **ဣန္ဒဂေါပကသဉ္ဆန္နာ**တိ ဣန္ဒဂေါပကနာမကေဟိ ပဝါဠဝဏ္ဏေဟိ ရတ္တကိမီဟိ သဉ္ဆာဒိတာ ပါဝုဿကာလဝသေန[1] ဧဝမာဟ။ ကေစိ ပန “ဣန္ဒဂေါပကနာမာနိ ရတ္တတိဏာနီ”တိ ဝဒန္တိ။ အပရေ “ကဏိကာရရုက္ခာ”တိ။ **သေလာ**တိ သိလာမယာ ပဗ္ဗတာ၊ န ပံသုပဗ္ဗတာတိ အတ္ထော။ တေနာဟ “ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော”တိ[2]။ **ရမယန္တိ မန္တိ** မံ ရမာပေန္တိ၊ မယှံ ဝိဝေကာဘိရတိံ ပရိဗြူဟေန္တိ။ ဧဝံ ထေရော အတ္တနော စိရကာလပရိဘာဝိတံ အရညာဘိရတိံ ပဝေဒေန္တော တိဝိဓံ ဝိဝေကာဘိရတိမေဝ ဒီပေတိ။ တတ္ထ ဥပဓိဝိဝေကေန အညာဗျာကရဏံ ဒီပိတမေဝ ဟောတီတိ။

ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သိဝကသာမဏေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၄။ **ဥပဇ္ဈာယော**တိ သိဝကဿ သာမဏေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ဝေဿဘုဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အရညံ ပဝိဋ္ဌော တတ္ထ ပဗ္ဗတန္တရေ နိသိန္နံ ဝေဿဘုံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ ပုန တတ္ထ မနောဟရာနိ ကာသုမာရိကဖလာနိ ဒိသွာ တာနိ ဂဟေတွာ ဘဂဝတော ဥပနေသိ၊ ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ မာတုလေ ပဗ္ဗဇန္တေ တေန သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဗဟုံ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဿ ဘာဂိနေယျော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ **သိဝကော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ တဿ မာတာ အတ္တနော ဇေဋ္ဌဘာတိကေ ဝနဝစ္ဆေ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ[3] မတ္ထကံ ပါပေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တေ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပုတ္တံ အာဟ “တာတ သိဝက ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ထေရံ ဥပဋ္ဌဟ[4]၊ မဟလ္လကော ဒါနိ ထေရော”တိ။ သော

၁-တထာဥဿန္နကာလဝသေန (သီ)
၂-ခု ၁-၁၀၈-ဥဒါနေ။
၃-ပဗ္ဗဇ္ဇာကိစ္စံ (သီ၊ က)
၄-ဥပဋ္ဌဟထ (က)

mātu ekavacaneneva ca pubbe katādhikāratāya ca Mātulattherassa santikaṁ gantvā pabbajitvā taṁ upaṭṭhahanto araññe[1] vasati.

Tassa ekadivasaṁ kenacideva karaṇīyena gāmantaṁ gatassa kharo ābādho uppajji. Manussesu bhesajjaṁ karontesupi na paṭippassambhi. Tasmiṁ cirāyante thero “sāmaṇero cirāyati, kiṁ nu kho kāraṇan”ti tattha gantvā taṁ gilānaṁ disvā tassa taṁ taṁ kattabbayuttakaṁ karonto divasabhāgaṁ vītināmetvā rattibhāge balavapaccūsavelāyaṁ āha “Sivaka na mayā pabbajitakālato paṭṭhāya gāme vasitapubbaṁ, ito araññameva gacchāmā”ti. Taṁ sutvā Sivako “yadipi me bhante idāni kāyo gāmante ṭhito, cittaṁ pana araññe, tasmā sayānopi araññameva gamissāmī”ti, taṁ sutvā thero taṁ bāhāyaṁ gahetvā araññameva netvā ovādaṁ adāsi. So therassa ovāde ṭhatvā vipassitvā[2] arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Kaṇikāraṁva jotantaṁ, nisinnaṁ pabbatantare.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, lokajeṭṭhaṁ narāsabhaṁ.

Pasannacitto sumano, sire katvāna añjaliṁ.
Kāsumārikamādāya, Buddhaseṭṭhassa’dāsahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

So arahattaṁ patvā upajjhāyena attanā ca vuttamatthaṁ saṁsanditvā[4] attano vivekābhiratikataṁ[5] katakiccatañca pavedento **“upajjhāyo maṁ avacā”**ti gāthaṁ abhāsi.

14. Tattha **upajjhāyo**ti vajjāvajjaṁ upanijjhāyati hitesitaṁ paccupaṭṭhapetvā ñāṇacakkhunā pekkhatīti upajjhāyo. **Man**ti attānaṁ vadati. **Avacā**ti abhāsi. **Ito gacchāma sīvakā**ti vuttākāradassanaṁ, Sivaka ito gāmantato[6] araññaṭṭhānameva ehi gacchāma, tadeva amhākaṁ

1. Araññeva (Sī) 2. Natthi (Ka) 3. Khu 3. 340 piṭṭhe.
4. Saṁsandetvā (Sī,Ka) 5. Vivekābhiratiṁ (Ka) 6. Gāmantarato (Sī)

မာတု ဧကဝစနေနေဝ စ ပုဗ္ဗေ ကတာဓိကာရတာယ စ မာတုလတ္ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ တံ ဥပဋ္ဌဟန္တော အရညေ[၁] ဝသတိ။

တဿ ဧကဒိဝသံ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ဂါမန္တံ ဂတဿ ခရော အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ မနုဿေသု ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တေသုပိ န ပဋိပ္ပဿမ္ဘိ။ တသ္မိံ စိရာယန္တေ ထေရော “သာမဏေရော စိရာယတိ၊ ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ တတ္ထ ဂန္တွာ တံ ဂိလာနံ ဒိသွာ တဿ တံ တံ ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ကရောန္တော ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေတွာ ရတ္တိဘာဂေ ဗလဝပစ္စူသဝေလာယံ အာဟ “သိဝက န မယာ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဂါမေ ဝသိတပုဗ္ဗံ၊ ဣတော အရညမေဝ ဂစ္ဆာမာ”တိ။ တံ သုတွာ သိဝကော “ယဒိပိ မေ ဘန္တေ ဣဒါနိ ကာယော ဂါမန္တေ ဌိတော၊ စိတ္တံ ပန အရညေ၊ တသ္မာ သယာနောပိ အရညမေဝ ဂမိဿာမီ”တိ၊ တံ သုတွာ ထေရော တံ ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ အရညမေဝ နေတွာ ဩဝါဒံ အဒါသိ။ သော ထေရဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဝိပဿိတွာ[၂] အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ၊ နိသိန္နံ ပဗ္ဗတန္တရေ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
ကာသုမာရိကမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ'ဒါသဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

သော အရဟတ္တံ ပတွာ ဥပဇ္ဈာယေန အတ္တနာ စ ဝုတ္တမတ္ထံ သံသန္ဒိတွာ[၄] အတ္တနော ဝိဝေကာဘိရတိကတံ[၅] ကတကိစ္စတဉ္စ ပဝေဒေန္တော **“ဥပဇ္ဈာယော မံ အဝစာ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၄။ တတ္ထ **ဥပဇ္ဈာယော**တိ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ ဟိတေသိတံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဉာဏစက္ခုနာ ပေက္ခတီတိ ဥပဇ္ဈာယော။ **မ**န္တိ အတ္တာနံ ဝဒတိ။ **အဝစာ**တိ အဘာသိ။ **ဣတော ဂစ္ဆာမ သိဝကာ**တိ ဝုတ္တာကာရဒဿနံ၊ သိဝက ဣတော ဂါမန္တတော[၆] အရညဋ္ဌာနမေဝ ဧဟိ ဂစ္ဆာမ၊ တဒေဝ အမှာကံ

၁-အရညေဝ (သီ) ၂-နတ္ထိ (က) ၃-ခု ၃-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံသန္ဒေတွာ (သီ၊ က) ၅-ဝိဝေကာဘိရတိံ (က) ၆-ဂါမန္တရတော (သီ)

vasanayogganti adhippāyo. Evaṁ pana upajjhāyena vutto Sivako bhadro assājānīyo viya kasābhihato sañjātasaṁvego hutvā araññameva gantukāmataṁ pavedento—

“Gāme me vasati kāyo, araññaṁ me gataṁ mano.
Semānakopi gacchāmi, natthi saṅgo vijānatan”ti—

āha. Tassattho—yasmā idāni yadipi me idaṁ sarīraṁ gāmante ṭhitaṁ, ajjhāsayo pana araññameva gato, tasmā semānakopi gacchāmi gelaññena ṭhānanisajjāgamanesu asamatthatāya sayānopi iminā sayitākārena sarīsapo viya sarīsapanto[1], etha bhante araññameva gacchāma, kasmā? **Natthi saṅgo vijānatan**ti[2], yasmā dhammasabhāvā kāmesu saṁsāre ca ādīnavaṁ, nekkhamme nibbāne ca ānisaṁsaṁ yāthāvato jānantassa na[3] katthaci saṅgo, tasmā ekapadeneva upajjhāyassa āṇā anuṭhitāti[4], tadapadesena aññaṁ byākāsi.

Sivakasāmaṇeragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Kuṇḍadhānattheragāthāvaṇṇanā

Pañca chinde pañca jaheti āyasmato Kuṇḍadhānattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe uppanno vayappatto heṭṭhā vuttanayeneva Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ suṇanto Satthārā ekaṁ bhikkhuṁ paṭhamaṁ salākaṁ gaṇhantānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapiyamānaṁ disvā taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā tadanurūpaṁ puññaṁ karonto vicari. So ekadivasaṁ Padumuttarassa Bhagavato nirodhasamāpattito vuṭṭhāya nisinnassa manosilācuṇṇapiñjaraṁ mahantaṁ kadaliphalakaṇṇikaṁ upanesi, taṁ Bhagavā paṭiggahetvā paribhuñji. So tena puññakammena ekādasakkhattuṁ devesu devarajjaṁ kāresi. Catuvīsativāre rājā ahosi cakkavattī. Evaṁ so punappunaṁ puññāni katvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto Kassapabuddhakāle bhummadevatā hutvā nibbatti.

1. Siriṁsapo viya parisappanto (Sī)
2. Vijānataṁ (Ka)
3. Nitthi (Sī)
4. Āṇaṁ anuṭṭhito (Sī)

ဝသနယောဂ္ဂန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ဧဝံ ပန ဥပဇ္ဈာယေန ဝုတ္တော သိဝကော ဘဒြော အဿာဇာနီယော ဝိယ ကသာဘိဟတော သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဟုတွာ အရညမေဝ ဂန္တုကာမတံ ပဝေဒေန္တော—

“ဂါမေ မေ ဝသတိ ကာယော၊ အရညံ မေ ဂတံ မနော။
သေမာနကောပိ ဂစ္ဆာမိ၊ နတ္ထိ သင်္ဂေါ ဝိဇာနတ”န္တိ—

အာဟ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ ဣဒါနိ ယဒိပိ မေ ဣဒံ သရီရံ ဂါမန္တေ ဌိတံ၊ အဇ္ဈာသယော ပန အရညမေဝ ဂတော၊ တသ္မာ သေမာနကောပိ ဂစ္ဆာမိ ဂေလညေန ဌာနနိသဇ္ဇာဂမနေသု အသမတ္ထတာယ သယာနောပိ ဣမိနာ သယိတာကာရေန သရီသပေါ ဝိယ သရီသပန္တော[1]၊ ဧထ ဘန္တေ အရညမေဝ ဂစ္ဆာမ၊ ကသ္မာ? **နတ္ထိ သင်္ဂေါ ဝိဇာနတန္တိ**[2]၊ ယသ္မာ ဓမ္မသဘာဝါ ကာမေသု သံသာရေ စ အာဒီနဝံ, နေက္ခမ္မေ နိဗ္ဗာနေ စ အာနိသံသံ ယာထာဝတော ဇာနန္တဿ န[3] ကတ္ထစိ သင်္ဂေါ၊ တသ္မာ ဧကပဒေနေဝ ဥပဇ္ဈာယဿ အာဏာ အနုဋ္ဌိတာတိ[4]၊ တဒပဒေသေန အညံ ဗျာကာသိ။

သိဝကသာမဏေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စ ဆိန္ဒေ ပဉ္စ ဇဟေတိ အာယသ္မတော ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ ဥပ္ပန္နော ဝယပ္ပတ္တော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရာ ဧကံ ဘိက္ခုံ ပဌမံ သလာကံ ဂဏှန္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိယမာနံ ဒိသွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ တဒနုရူပံ ပုညံ ကရောန္တော ဝိစရိ။ သော ဧကဒိဝသံ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ နိသိန္နဿ မနောသိလာစုဏ္ဏပိဉ္ဇရံ မဟန္တံ ကဒလိဖလကဏ္ဏိကံ ဥပနေသိ၊ တံ ဘဂဝါ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဧကာဒသက္ခတ္တုံ ဒေဝေသု ဒေဝရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ စတုဝီသတိဝါရေ ရာဇာ အဟောသိ စက္ကဝတ္တိ။ ဧဝံ သော ပုနပ္ပုနံ ပုညာနိ ကတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ဘုမ္မဒေဝတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။

၁-သိရိံသပေါ ဝိယ ပရိသပ္ပန္တော (သီ)
၂-ဝိဇာနတံ (က)
၃-နတ္ထိ (သီ)
၄-အာဏံ အနုဋ္ဌိတော (သီ)

Dīghāyukabuddhānañca nāma na anvaddhamāsiko uposatho hoti. Tathā hi Vipassissa Bhagavato chabbassantare chabbassantare[1] uposatho ahosi. Kassapadasabalo pana chaṭṭhe chaṭṭhe māse pātimokkhaṁ osāresi. Tassa pātimokkhassa osāraṇakāle[2] disāvāsikā dve sahāyakā[3] bhikkhū "uposathaṁ karissāmā"ti gacchanti.

Ayaṁ bhummadevatā cantesi "imesaṁ dvinnaṁ bhikkhūnaṁ metti ativiya daḷhā, kiṁ nu kho bhedake sati bhijjeyya, na bhijjeyyā"ti[4], sā[5] tesaṁ okāsaṁ olokayamānā tesaṁ avidūreneva gacchati. Atheko thero ekassa hatthe pattacīvaraṁ datvā sarīravaḷañjanatthaṁ udakaphāsukaṭṭhānaṁ gantvā dhotahatthapādo hutvā gumbasamīpato nikkhamati. Bhummadevatā tassa therassa pacchato[6] uttamarūpā itthī hutvā kese vidhunitvā saṁvidhāya sambandhantī viya piṭṭhiyaṁ paṁsuṁ puñchamānā viya sāṭakaṁ saṁvidhāya nivāsayamānā viya ca hutvā therassa padānupadikā hutvā gumbato nikkhantā. Ekamante ṭhito Sahāyakatthero taṁ kāraṇaṁ disvāva domanassajāto "naṭṭho dāni me iminā bhikkhunā saddhiṁ dīgharattānugato sineho, sacāhaṁ evaṁvidhabhāvaṁ[7] jāneyyaṁ, ettakaṁ addhānaṁ iminā saddhiṁ vissāsaṁ na kareyyan"ti cintetvā āgacchantassevassa "handāvuso[8] tuyhaṁ pattacīvaraṁ, tādisena pāpena saddhiṁ ekamaggaṁ[9] nāgacchāmī"ti āha. Taṁ kathaṁ sutvā tassa lajjibhikkhuno hadayaṁ tikhiṇasattiṁ gahetvā viddhaṁ viya ahosi. Tato naṁ āha "āvuso kiṁ nāmetaṁ vadasi, ahaṁ ettakaṁ kālaṁ dukkaṭamattampi āpattiṁ na jānāmi. tvaṁ pana maṁ ajja 'pāpo'ti vadasi, kiṁ te diṭṭhan"ti. Kiṁ aññena diṭṭhena, kiṁ tvaṁ evaṁvidhena alaṅkatapaṭiyattena mātugāmena saddhiṁ ekaṭṭhāne hutvā nikkhanto ti[10]. Natthetaṁ āvuso mayhaṁ, nāhaṁ evarūpaṁ mātugāmaṁ passāmīti. Tassa yāvatatiyaṁ kathentassāpi itaro thero kathaṁ asaddahitvā[11] attanā diṭṭhakāraṇaṁyeva bhūtattaṁ[12] katvā gaṇhanto tena saddhiṁ ekamaggena agantvā

1. Chabbassantare (Ka)
2. Pātimokkhaṁ osāradesanākāle (Ka)
3. Sahāyā (Ka)
4. Bhijjeyyuṁ na bhijjeyyunti (Ka)
5. Natthi (Ka)
6. Pacchato pacchato gacchantī (Sī)
7. Evaṁ viraddhabhāvaṁ (Ka)
8. Gaṇhāvuso (Sī)
9. Ekamaggena (Sī)
10. Na nikkhantoti (Sī)
11. Na tassa kathaṁ saddahi (Sī)
12. Bhūtatthikaṁ (Sī)

ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါနဉ္စ နာမ န အနွဍ္ဎမာသိကော ဥပေါသထော ဟောတိ။ တထာ ဟိ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ဆဗ္ဗဿန္တရေ ဆဗ္ဗဿန္တရေ[၁] ဥပေါသထော အဟောသိ။ ကဿပဒသဗလော ပန ဆဋ္ဌေ ဆဋ္ဌေ မာသေ ပါတိမောက္ခံ ဩသာရေသိ။ တဿ ပါတိမောက္ခဿ ဩသာရဏကာလေ[၂] ဒိသာဝါသိကာ ဒွေ သဟာယကာ[၃] ဘိက္ခူ "ဥပေါသထံ ကရိဿာမာ"တိ ဂစ္ဆန္တိ။

အယံ ဘုမ္မဒေဝတာ စိန္တေသိ "ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဘိက္ခူနံ မေတ္တိ အတိဝိယ ဒဠှာ၊ ကိံ နု ခေါ ဘေဒကေ သတိ ဘိဇ္ဇေယျ, န ဘိဇ္ဇေယျာ"တိ[၄]၊ သာ[၅] တေသံ ဩကာသံ ဩလောကယမာနာ တေသံ အဝိဒူရေနေဝ ဂစ္ဆတိ။ အထေကော ထေရော ဧကဿ ဟတ္ထေ ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ သရီရဝဠဉ္ဇနတ္ထံ ဥဒကဖာသုကဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဓောတဟတ္ထပါဒေါ ဟုတွာ ဂုမ္ဗသမီပတော နိက္ခမတိ။ ဘုမ္မဒေဝတာ တဿ ထေရဿ ပစ္ဆတော[၆] ဥတ္တမရူပါ ဣတ္ထီ ဟုတွာ ကေသေ ဝိဓုနိတွာ သံဝိဓာယ သမ္ဗန္ဓန္တီ ဝိယ ပိဋ္ဌိယံ ပံသုံ ပုဉ္ဆမာနာ ဝိယ သာဋကံ သံဝိဓာယ နိဝါသယမာနာ ဝိယ စ ဟုတွာ ထေရဿ ပဒါနုပဒိကာ ဟုတွာ ဂုမ္ဗတော နိက္ခန္တာ။ ဧကမန္တေ ဌိတော သဟာယကတ္ထေရော တံ ကာရဏံ ဒိသွာဝ ဒေါမနဿဇာတော "နဋ္ဌော ဒါနိ မေ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ဒီဃရတ္တာနုဂတော သိနေဟော၊ သစာဟံ ဧဝံဝိဓဘာဝံ[၇] ဇာနေယျံ၊ ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ဝိဿာသံ န ကရေယျ"န္တိ စိန္တေတွာ အာဂစ္ဆန္တဿေဝဿ "ဟန္ဒာဝုသော[၈] တုယှံ ပတ္တစီဝရံ၊ တာဒိသေန ပါပေန သဒ္ဓိံ ဧကမဂ္ဂံ[၉] နာဂစ္ဆာမီ"တိ အာဟ။ တံ ကထံ သုတွာ တဿ လဇ္ဇိဘိက္ခုနော ဟဒယံ တိခိဏသတ္တိံ ဂဟေတွာ ဝိဒ္ဓံ ဝိယ အဟောသိ။ တတော နံ အာဟ "အာဝုသော ကိံ နာမေတံ ဝဒသိ၊ အဟံ ဧတ္တကံ ကာလံ ဒုက္ကဋမတ္တမ္ပိ အာပတ္တိံ န ဇာနာမိ။ တွံ ပန မံ အဇ္ဇ 'ပါပေါ'တိ ဝဒသိ၊ ကိံ တေ ဒိဋ္ဌ"န္တိ။ ကိံ အညေန ဒိဋ္ဌေန၊ ကိံ တွံ ဧဝံဝိဓေန အလင်္ကတပဋိယတ္တေန မာတုဂါမေန သဒ္ဓိံ ဧကဋ္ဌာနေ ဟုတွာ နိက္ခန္တောတိ[၁၀]။ နတ္ထေတံ အာဝုသော မယှံ၊ နာဟံ ဧဝရူပံ မာတုဂါမံ ပဿာမီတိ။ တဿ ယာဝတတိယံ ကထေန္တဿာပိ ဣတရော ထေရော ကထံ အသဒ္ဒဟိတွာ[၁၁] အတ္တနာ ဒိဋ္ဌကာရဏံယေဝ ဘူတတ္ထံ[၁၂] ကတွာ ဂဏှန္တော တေန သဒ္ဓိံ ဧကမဂ္ဂေန အဂန္တွာ

၁-ဆဗ္ဗဿန္တရေ (က)
၂-ပါတိမောက္ခံ ဩသာရဒေသနာကာလေ (က)
၃-သဟာယာ (က)
၄-ဘိဇ္ဇေယျုံ န ဘိဇ္ဇေယျုန္တိ (က)
၅-နတ္ထိ (က)
၆-ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တီ (သီ)
၇-ဧဝံ ဝိရဒ္ဓဘာဝံ (က)
၈-ဂဏှာဝုသော (သီ)
၉-ဧကမဂ္ဂေန (သီ)
၁၀-န နိက္ခန္တောတိ (သီ)
၁၁-န တဿ ကထံ သဒ္ဒဟိ (သီ)
၁၂-ဘူတတ္ထိကံ (သီ)

aññena maggena Satthu santikaṁ gato. Itaropi bhikkhu aññena maggena Satthu santikaṁyeva gato.

Tato bhikkhusaṁghassa uposathāgāraṁ pavisanavelāya so bhikkhu taṁ bhikkhuṁ uposathagge sañjānitvā “imasmiṁ uposathagge evarūpo nāma pāpabhikkhu atthi, nāhaṁ tena saddhiṁ uposathaṁ karissāmī”ti nikkhamitvā bahi aṭṭhāsi. Atha bhummadevatā “bhāriyaṁ mayā kammaṁ katan”ti mahallaka-upāsakavaṇṇena tassa santikaṁ gantvā “kasmā bhante ayyo imasmiṁ ṭhāne ṭhito”ti āha. “Upāsaka imaṁ uposathaggaṁ eko pāpabhikkhu paviṭṭho, nāhaṁ tena saddhiṁ uposathaṁ karomī”ti bahi[1] ṭhitomhīti. Bhante mā evaṁ gaṇhatha, parisuddhasīlo esa bhikkhu. Tumhehi diṭṭhamātugāmo nāma ahaṁ[2], mayā tumhākaṁ vīmaṁsanatthāya “daḷhā nu kho imesaṁ therānaṁ metti, no daḷhā”ti bhijjanābhijjanabhāvaṁ[3] olokentena taṁ kammaṁ katanti. Ko pana tvaṁ sappurisāti. Ahaṁ ekā bhummadevatā bhanteti. Devaputto kathento[4] dibbānubhāve naṭhatvā therassa pādesu nipatitvā[5] “mayhaṁ bhante khamatha, etaṁ dosaṁ thero na jānāti, uposathaṁ karothā”ti theraṁ yācitvā uposathaggaṁ pavesesi. So thero uposathaṁ tāva ekaṭṭhāne akāsi, mittasanthavavasena pana puna tena saddhiṁ na ekaṭṭhāne ahosīti[6]. Imassa therassa kammaṁ na kathīyati, Cuditakatthero pana aparāparaṁ vipassanāya kammaṁ karonto arahattaṁ pāpuṇi.

Bhummadevatā tassa kammassa nissandena ekaṁ Buddhantaraṁ apāyabhayato na muccittha. Sace pana kismiñci kāle manussattaṁ āgacchati, aññena yena kenaci kato doso tasseva upari patati. So amhākaṁ Bhagavato kāle Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti. “Dhānamāṇavo”tissa nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā mahallakakāle Satthu dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji, tassa upasampannadivasato[7] paṭṭhāya ekā alaṅkatapaṭiyattā itthī tasmiṁ

1. Karomīti vatvā nikkhamitvā bahi (Sī) Aṁ-Ṭṭha 1. 204 piṭṭhe ca.
2. Naññо ahameva (Sī)
3. Udāhu no daḷhāti lajji-alajjibhāvaṁ (Sī)
4. Kathento kathentova (Sī)
5. Patitvā(Ka)
6. Ekaṭṭhāne vasīti (Sī)
7. Piṭiladdhasaddho sāsane pabbajitvā upasampanno ahosi. Tassa upasampannadivasato (Sī)

အညေန မဂ္ဂေန သတ္ထု သန္တိကံ ဂတော။ ဣတရောပိ ဘိက္ခု အညေန မဂ္ဂေန သတ္ထု သန္တိကံယေဝ ဂတော။

တတော ဘိက္ခုသံဃဿ ဥပေါသထာဂါရံ ပဝိသနဝေလာယ သော ဘိက္ခု တံ ဘိက္ခုံ ဥပေါသထဂ္ဂေ သဉ္ဇာနိတွာ “ဣမသ္မိံ ဥပေါသထဂ္ဂေ ဧဝရူပေါ နာမ ပါပဘိက္ခု အတ္ထိ၊ နာဟံ တေန သဒ္ဓိံ ဥပေါသထံ ကရိဿာမီ”တိ နိက္ခမိတွာ ဗဟိ အဋ္ဌာသိ။ အထ ဘုမ္မဒေဝတာ “ဘာရိယံ မယာ ကမ္မံ ကတ”န္တိ မဟလ္လကဥပါသကဝဏ္ဏေန တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ကသ္မာ ဘန္တေ အယျော ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဌိတော”တိ အာဟ။ “ဥပါသက ဣမံ ဥပေါသထဂ္ဂံ ဧကော ပါပဘိက္ခု ပဝိဋ္ဌော၊ နာဟံ တေန သဒ္ဓိံ ဥပေါသထံ ကရောမီ”တိ ဗဟိ[၁] ဌိတောမှီတိ။ ဘန္တေ မာ ဧဝံ ဂဏှထ၊ ပရိသုဒ္ဓသီလော ဧသ ဘိက္ခု။ တုမှေဟိ ဒိဋ္ဌမာတုဂါမော နာမ အဟံ[၂]၊ မယာ တုမှာကံ ဝီမံသနတ္ထာယ “ဒဠှာ နု ခေါ ဣမေသံ ထေရာနံ မေတ္တိ, နော ဒဠှာ”တိ ဘိဇ္ဇနာဘိဇ္ဇနဘာဝံ[၃] ဩလောကေန္တေန တံ ကမ္မံ ကတန္တိ။ ကော ပန တွံ သပ္ပုရိသာတိ။ အဟံ ဧကာ ဘုမ္မဒေဝတာ ဘန္တေတိ။ ဒေဝပုတ္တော ကထေန္တော[၄] ဒိဗ္ဗာနုဘာဝေ န ဌတွာ ထေရဿ ပါဒေသု နိပတိတွာ[၅] “မယှံ ဘန္တေ ခမထ၊ ဧတံ ဒေါသံ ထေရော န ဇာနာတိ၊ ဥပေါသထံ ကရောထာ”တိ ထေရံ ယာစိတွာ ဥပေါသထဂ္ဂံ ပဝေသေသိ။ သော ထေရော ဥပေါသထံ တာဝ ဧကဋ္ဌာနေ အကာသိ၊ မိတ္တသန္ထဝဝသေန ပန ပုန တေန သဒ္ဓိံ န ဧကဋ္ဌာနေ အဟောသီတိ[၆]။ ဣမဿ ထေရဿ ကမ္မံ န ကထီယတိ၊ စုဒိတကတ္ထေရော ပန အပရာပရံ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

ဘုမ္မဒေဝတာ တဿ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ အပါယဘယတော န မုစ္စိတ္ထ။ သစေ ပန ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ မနုဿတ္တံ အာဂစ္ဆတိ၊ အညေန ယေန ကေနစိ ကတော ဒေါသော တဿေဝ ဥပရိ ပတတိ။ သော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ “ဓာနမာဏဝေါ”တိဿ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ မဟလ္လကကာလေ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ၊ တဿ ဥပသမ္ပန္နဒိဝသတော[၇] ပဋ္ဌာယ ဧကာ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ ဣတ္ထီ တသ္မိံ

၁-ကရောမီတိ ဝတွာ နိက္ခမိတွာ ဗဟိ (သီ) အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ စ။
၂-နညော အဟမေဝ (သီ)
၃-ဥဒါဟု နော ဒဠှာတိ လဇ္ဇိအလဇ္ဇိဘာဝံ (သီ)
၄-ကထေန္တော ကထေန္တောဝ (သီ)
၅-ပတိတွာ (က)
၆-ဧကဋ္ဌာနေ ဝသီတိ (သီ)
၇-ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပန္နော အဟောသိ။ တဿ ဥပသမ္ပန္နဒိဝသတော (သီ)

gāmaṁ pavisante saddhiṁyeva gāmaṁ pavisati, nikkhamante nikkhamati. Vihāraṁ pavisantepi saddhiṁ pavisati, tiṭṭhantepi tiṭṭhatīti evaṁ niccānubandhā paññāyati. Thero taṁ na passati. Tassa pana purimakammanissandena sā aññesaṁ upaṭṭhāti. Gāme yāguṁ bhikkhañca dadamānā itthiyo "bhante ayaṁ eko yāgu-uḷuṅko tumhākaṁ, eko imissā amhākaṁ sahāyikāyā"ti parihāsaṁ karonti. Therassa mahatī vihesā hoti. Vihāragatampi naṁ sāmaṇerā ceva daharā bhikkhū ca parivāretvā "dhāno koṇḍo jāto"ti parihāsaṁ karonti. Athassa teneva kāraṇena **Kuṇḍadhānatthero**ti nāmaṁ jātaṁ. So uṭṭhāya samuṭṭhāya tehi kariyamānaṁ keḷiṁ sahituṁ asakkonto ummādaṁ gahetvā "tumhe Koṇḍā, tumhākaṁ upajjhāyo Koṇḍo, ācariyo Koṇḍo"ti vadati. Atha naṁ Satthu ārocesuṁ "Kuṇḍadhāno bhante daharasāmaṇerehi saddhiṁ evaṁ pharusavācaṁ vadatī"ti. Satthā taṁ pakkosāpetvā "saccaṁ kira tvaṁ dhāna sāmaṇerehi saddhiṁ pharusavācaṁ vadasī"ti vatvā tena "saccaṁ Bhagavā"ti vutte "kasmā evaṁ vadesī"ti[1] āha. Bhante nibaddhaṁ vihesaṁ asahanto[2] evaṁ kathemīti. "Tvaṁ pubbe katakammaṁ yāvajjadivasā jīrāpetuṁ na sakkosi, puna evarūpaṁ pharusaṁ māvadī[3] bhikkhū"ti vatvā āha—

"Māvoca pharusaṁ kañci, vuttā paṭivadeyyu taṁ.
Dukkho hi sārambhakathā, paṭidaṇḍā phuseyyu taṁ.

Sace neresi attānaṁ, kaṁso upahato yathā.
Esa pattosi nibbanaṁ, sārambho te na vijjatī"ti [4].

Imañca pana tassa therassa mātugāmena saddhiṁ vicaraṇabhāvaṁ Kosalaraññopi kathayiṁsu. Rājā "gacchatha bhaṇe vīmaṁsathā"ti pesetvā sayampi mandeneva parivārena therassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā ekamante olokento aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe thero sūcikammaṁ karonto nisinno hoti, sāpi itthī avidūre ṭhāne ṭhitā viya paññāyati. Rājā disvā "atthidaṁ kāraṇan"ti tassā ṭhitaṭṭhānaṁ agamāsi. Sā tasmiṁ āgacchante[5] therassa vasanapaṇṇasālaṁ paviṭṭhā viya ahosi. Rājāpi tāya saddhiṁ tameva paṇṇasālaṁ pavisitvā sabbattha olokento

1. Vadasīti (Sī) 2. Vihesaṁ sahituṁ asahanto (Sī) 3. Mā vadasi (Ka)
4. Khu 1. 33 piṭṭhe Dhammapade. 5. Āgacchante āgacchante (Sī)

ဂါမံ ပဝိသန္တေ သဒ္ဓိံယေဝ ဂါမံ ပဝိသတိ၊ နိက္ခမန္တေ နိက္ခမတိ။ ဝိဟာရံ ပဝိသန္တေပိ သဒ္ဓိံ ပဝိသတိ၊ တိဋ္ဌန္တေပိ တိဋ္ဌတီတိ ဧဝံ နိစ္စာနုဗန္ဓာ ပညာယတိ။ ထေရော တံ န ပဿတိ။ တဿ ပန ပုရိမကမ္မနိဿန္ဒေန သာ အညေသံ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဂါမေ ယာဂုံ ဘိက္ခဉ္စ ဒဒမာနာ ဣတ္ထိယော “ဘန္တေ အယံ ဧကော ယာဂုဥဠုင်္ကော တုမှာကံ၊ ဧကော ဣမိဿာ အမှာကံ သဟာယိကာယာ”တိ ပရိဟာသံ ကရောန္တိ။ ထေရဿ မဟတီ ဝိဟေသာ ဟောတိ။ ဝိဟာရဂတမ္ပိ နံ သာမဏေရာ စေဝ ဒဟရာ ဘိက္ခူ စ ပရိဝါရေတွာ “ဓာနော ကောဏ္ဍော ဇာတော”တိ ပရိဟာသံ ကရောန္တိ။ အထဿ တေနေဝ ကာရဏေန **ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရော**တိ နာမံ ဇာတံ။ သော ဥဋ္ဌာယ သမုဋ္ဌာယ တေဟိ ကရိယမာနံ ကေဠိံ သဟိတုံ အသက္ကောန္တော ဥမ္မာဒံ ဂဟေတွာ “တုမှေ ကောဏ္ဍာ, တုမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော ကောဏ္ဍော, အာစရိယော ကောဏ္ဍော”တိ ဝဒတိ။ အထ နံ သတ္ထု အာရောစေသုံ “ကုဏ္ဍဓာနော ဘန္တေ ဒဟရသာမဏေရေဟိ သဒ္ဓိံ ဧဝံ ဖရုသဝါစံ ဝဒတီ”တိ။ သတ္ထာ တံ ပက္ကောသာပေတွာ “သစ္စံ ကိရ တွံ ဓာန သာမဏေရေဟိ သဒ္ဓိံ ဖရုသဝါစံ ဝဒသီ”တိ ဝတွာ တေန “သစ္စံ ဘဂဝါ”တိ ဝုတ္တေ “ကသ္မာ ဧဝံ ဝဒေသီ”တိ[၁] အာဟ။ ဘန္တေ နိဗဒ္ဓံ ဝိဟေသံ အသဟန္တော[၂] ဧဝံ ကထေမီတိ။ “တွံ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မံ ယာဝဇ္ဇဒိဝသာ ဇီရာပေတုံ န သက္ကောသိ၊ ပုန ဧဝရူပံ ဖရုသံ မာဝဒီ[၃] ဘိက္ခူ”တိ ဝတွာ အာဟ—

“မာဝေါစ ဖရုသံ ကဉ္စိ၊ ဝုတ္တာ ပဋိဝဒေယျု တံ။
ဒုက္ခာ ဟိ သာရမ္ဘကထာ၊ ပဋိဒဏ္ဍာ ဖုသေယျု တံ။

သစေ နေရေသိ အတ္တာနံ၊ ကံသော ဥပဟတော ယထာ။
ဧသ ပတ္တောသိ နိဗ္ဗာနံ၊ သာရမ္ဘော တေ န ဝိဇ္ဇတီ”တိ[၄]။

ဣမဉ္စ ပန တဿ ထေရဿ မာတုဂါမေန သဒ္ဓိံ ဝိစရဏဘာဝံ ကောသလ-ရညောပိ ကထယိံသု။ ရာဇာ “ဂစ္ဆထ ဘဏေ ဝီမံသထာ”တိ ပေသေတွာ သယမ္ပိ မန္ဒေနေဝ ပရိဝါရေန ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဧကမန္တေ ဩလောကေန္တော အဋ္ဌာသိ။ တသ္မိံ ခဏေ ထေရော သူစိကမ္မံ ကရောန္တော နိသိန္နော ဟောတိ၊ သာပိ ဣတ္ထီ အဝိဒူရေ ဌာနေ ဌိတာ ဝိယ ပညာယတိ။ ရာဇာ ဒိသွာ “အတ္ထိဒံ ကာရဏ”န္တိ တဿာ ဌိတဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ သာ တသ္မိံ အာဂစ္ဆန္တေ[၅] ထေရဿ ဝသနပဏ္ဏသာလံ ပဝိဋ္ဌာ ဝိယ အဟောသိ။ ရာဇာပိ တာယ သဒ္ဓိံ တမေဝ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဩလောကေန္တော

၁-ဝဒသီတိ (သီ) ၂-ဝိဟေသံ သဟိတုံ အသဟန္တော (သီ) ၃-မာ ဝဒသိ (က)
၄-ခု ၁-၃၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၅-အာဂစ္ဆန္တေ အာဂစ္ဆန္တေ (သီ)

adisvā “nāyaṁ mātugāmo, therassa eko[1] kammavipāko”ti saññaṁ katvā paṭhamaṁ therassa samīpena gacchantopi theraṁ avanditvā tassa kāraṇassa abhūtabhāvaṁ ñatvā āgamma theraṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno “kacci bhante piṇḍakena na kilamathā”ti pucchi. Thero “vaṭṭati mahārājā”ti āha. “Jānāmahaṁ bhante[2] ayyassa kathaṁ[3], evarūpena parikkilesena saddhiṁ carantānaṁ tumhākaṁ ke nāma pasīdissanti, ito paṭṭhāya vo katthaci gamanakiccaṁ natthi, ahaṁ catūhi paccayehi tumhe upaṭṭhahissāmi, tumhe yoniso manasikāre mā pamajjitthā”ti nibaddhabhikkhaṁ paṭṭhapesi. Thero rājānaṁ upatthambhakaṁ labhitvā bhojanasappāyena ekaggacitto hutvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tato paṭṭhāya sā itthī antaradhāyi.

Tadā Mahāsubhaddā Ugganagare micchādiṭṭhikakule vasamānā “Satthā maṁ anukampatū”ti uposathaṁ adhiṭṭhāya nirāmagandhā hutvā uparipāsādatale ṭhitā “imāni pupphāni antare aṭṭhatvā Dasabalassa matthake vitānaṁ hutvā tiṭṭhantu, Dasabalo imāya saññāya sve pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhatū”ti saccakiriyaṁ katvā aṭṭha sumanapupphamuṭṭhiyo vissajjesi. Pupphāni gantvā dhammadesanāvelāya Satthu matthake vitānaṁ hutvā aṭṭhaṁsu. Satthā taṁ sumanapupphavitānaṁ disvā citteneva Subhaddāya bhikkhaṁ adhivāsetvā punadivase aruṇe uṭṭhite Ānandattheraṁ āha “Ānanda mayaṁ ajja dūraṁ bhikkhācāraṁ gamissāma, puthujjanānaṁ adatvā ariyānaṁyeva salākaṁ dehī”ti. Thero bhikkhūnaṁ ārocesi “āvuso Satthā ajja dūraṁ bhikkhācāraṁ gamissati, puthujjanā mā gaṇhantu, ariyāva salākaṁ gaṇhantū”ti. Kuṇḍadhānatthero “āhara[4] āvuso salākan”ti paṭhamaṁyeva hatthaṁ pasāresi. Ānando[5] “Satthā tādisānaṁ bhikkhūnaṁ salākaṁ na dāpeti, ariyānaṁyeva dāpetī”ti vitakkaṁ uppādetvā gantvā Satthu ārocesi. Satthā “āharāpentassa salākaṁ dehī”ti āha. Thero cintesi “sace kuṇḍadhānassa salākā dātuṁ na yuttā[6], atha Satthā paṭibāheyya, bhavissati ettha kāraṇan”ti “Kuṇḍadhānassa salākaṁ

1. Eso (Ka)
2. Jānāma bhante (Ka)
3. Ayyakānaṁ (Sī)
4. Āha āhara (Sī)
5. Āvuso (Sī)
6. Na yuttā assa (Aṁ-Ṭṭha 1. 208 piṭṭhe.)

အဒိသွာ “နာယံ မာတုဂါမော၊ ထေရဿ ဧကော[၁] ကမ္မဝိပါကော”တိ သညံ ကတွာ ပဌမံ ထေရဿ သမီပေန ဂစ္ဆန္တောပိ ထေရံ အဝန္ဒိတွာ တဿ ကာရဏဿ အဘူတဘာဝံ ဉတွာ အာဂမ္မ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော “ကစ္စိ ဘန္တေ ပိဏ္ဍကေန န ကိလမထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ထေရော “ဝဋ္ဋတိ မဟာရာဇာ”တိ အာဟ။ “ဇာနာမဟံ ဘန္တေ[၂] အယျဿ ကထံ[၃]၊ ဧဝရူပေန ပရိက္ကိလေသေန သဒ္ဓိံ စရန္တာနံ တုမှာကံ ကေ နာမ ပသီဒိဿန္တိ၊ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဝေါ ကတ္ထစိ ဂမနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ အဟံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ တုမှေ ဥပဋ္ဌဟိဿာမိ၊ တုမှေ ယောနိသော မနသိကာရေ မာ ပမဇ္ဇိတ္ထာ”တိ နိဗဒ္ဓဘိက္ခံ ပဋ္ဌပေသိ။ ထေရော ရာဇာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကံ လဘိတွာ ဘောဇနသပ္ပါယေန ဧကဂ္ဂစိတ္တော ဟုတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တတော ပဋ္ဌာယ သာ ဣတ္ထီ အန္တရဓာယိ။

တဒါ မဟာသုဘဒ္ဒါ ဥဂ္ဂနဂရေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကကုလေ ဝသမာနာ “သတ္ထာ မံ အနုကမ္ပတူ”တိ ဥပေါသထံ အဓိဋ္ဌာယ နိရာမဂန္ဓာ ဟုတွာ ဥပရိပါသာဒတလေ ဌိတာ “ဣမာနိ ပုပ္ဖါနိ အန္တရေ အဋ္ဌတွာ ဒသဗလဿ မတ္ထကေ ဝိတာနံ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တု၊ ဒသဗလော ဣမာယ သညာယ သွေ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ မယှံ ဘိက္ခံ ဂဏှာတူ”တိ သစ္စကိရိယံ ကတွာ အဋ္ဌ သုမနပုပ္ဖမုဋ္ဌိယော ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ပုပ္ဖါနိ ဂန္တွာ ဓမ္မဒေသနာဝေလာယ သတ္ထု မတ္ထကေ ဝိတာနံ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။ သတ္ထာ တံ သုမနပုပ္ဖဝိတာနံ ဒိသွာ စိတ္တေနေဝ သုဘဒ္ဒါယ ဘိက္ခံ အဓိဝါသေတွာ ပုနဒိဝသေ အရုဏေ ဥဋ္ဌိတေ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာဟ “အာနန္ဒ မယံ အဇ္ဇ ဒူရံ ဘိက္ခာစာရံ ဂမိဿာမ၊ ပုထုဇ္ဇနာနံ အဒတွာ အရိယာနံယေဝ သလာကံ ဒေဟီ”တိ။ ထေရော ဘိက္ခူနံ အာရောစေသိ “အာဝုသော သတ္ထာ အဇ္ဇ ဒူရံ ဘိက္ခာစာရံ ဂမိဿတိ၊ ပုထုဇ္ဇနာ မာ ဂဏှန္တု၊ အရိယာဝ သလာကံ ဂဏှန္တူ”တိ။ ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရော “အာဟရ[၄] အာဝုသော သလာက”န္တိ ပဌမံယေဝ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ အာနန္ဒော[၅] “သတ္ထာ တာဒိသာနံ ဘိက္ခူနံ သလာကံ န ဒါပေတိ၊ အရိယာနံယေဝ ဒါပေတီ”တိ ဝိတက္ကံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဂန္တွာ သတ္ထု အာရောစေသိ။ သတ္ထာ “အာဟရာပေန္တဿ သလာကံ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ ထေရော စိန္တေသိ “သစေ ကုဏ္ဍဓာနဿ သလာကာ ဒါတုံ န ယုတ္တာ[၆]၊ အထ သတ္ထာ ပဋိဗာဟေယျ၊ ဘဝိဿတိ ဧတ္ထ ကာရဏ”န္တိ “ကုဏ္ဍဓာနဿ သလာကံ

၁-ဧသော (က)
၂-ဇာနာမ ဘန္တေ (က)
၃-အယျကာနံ (သီ)
၄-အာဟ အာဟရ (သီ)
၅-အာဝုသော (သီ)
၆-န ယုတ္တာ အဿ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။)

dassāmī”ti gamanaṁ abhinīhari. Kuṇḍadhāno tassa pure āgamanā eva abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ samāpajjitvā iddhiyā ākāse ṭhatvā “āharāvuso Ānanda Satthā maṁ jānāti, mādisaṁ bhikkhuṁ paṭhamaṁ salākaṁ gaṇhantaṁ na Satthā nivāretī”ti hatthaṁ pasāretvā salākaṁ gaṇhi. Satthā taṁ aṭṭhuppattiṁ katvā theraṁ imasmiṁ sāsane paṭhamaṁ salākaṁ gaṇhantānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Yasmā ayaṁ thero rājānaṁ upatthambhakaṁ labhitvā sappāyāhāralābhena samāhitacitto vipassanāya kammaṁ karonto upanissayasampannatāya chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Sattāhaṁ paṭisallīnaṁ, Sayambhuṁ aggapuggalaṁ.
Pasannacitto sumano, Buddhaseṭṭhaṁ upaṭṭhahiṁ.

Vuṭṭhitaṁ[2] kālamaññāya, Padumuttaraṁ Mahāmuniṁ.
Mahantiṁ kadalīkaṇṇiṁ, gahetvā upagacchahaṁ.

Paṭiggahetvā Bhagavā, sabbaññū Lokanāyako.
Mama cittaṁ pasādento, paribhuñji Mahāmuni.

Paribhuñjitvā Sambuddho, satthavāho anuttaro.
Sakāsane nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Ye ca santi samitāro, yakkhā imamhi pabbate.
Araññe bhūtabhabyāni, suṇantu vacanaṁ mama.

Yo so Buddhaṁ upaṭṭhāsi, migarājaṁva kesariṁ.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Ekādasañcakkhattuṁ so, devarājā bhavissati.
Catuvīsatikkhattuñca[3], cakkavattī bhavissati.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Akkositvāna samaṇe, sīlavante anāsave.
Pāpakammavipākena, nāmadheyyaṁ labhissati[4].

---

1. Khu 3. 91 piṭṭhe.
2. Uṭṭhitaṁ (Sī)
3. Catutiṁsatikkhattuñca (Apadānapāḷiyaṁ)
4. Bhavissati (Ka)

ဒဿာမီ”တိ ဂမနံ အဘိနီဟရိ။ ကုဏ္ဍဓာနော တဿ ပုရေ အာဂမနာ ဧဝ အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဣဒ္ဓိယာ အာကာသေ ဌတွာ “အာဟရာဝုသော အာနန္ဒ သတ္ထာ မံ ဇာနာတိ၊ မာဒိသံ ဘိက္ခုံ ပဌမံ သလာကံ ဂဏှန္တံ န သတ္ထာ နိဝါရေတီ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ သလာကံ ဂဏှိ။ သတ္ထာ တံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ထေရံ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဌမံ သလာကံ ဂဏှန္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ယသ္မာ အယံ ထေရော ရာဇာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကံ လဘိတွာ သပ္ပါယာဟာရလာဘေန သမာဟိတစိတ္တော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတာယ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“သတ္တာဟံ ပဋိသလ္လီနံ၊ သယမ္ဘုံ အဂ္ဂပုဂ္ဂလံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ ဥပဋ္ဌဟိံ။

ဝုဋ္ဌိတံ[၂] ကာလမညာယ၊ ပဒုမုတ္တရံ မဟာမုနိံ။
မဟန္တိံ ကဒလီကဏ္ဏိံ၊ ဂဟေတွာ ဥပဂစ္ဆဟံ။

ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဘဂဝါ၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော။
မမ စိတ္တံ ပသာဒေန္တော၊ ပရိဘုဉ္ဇိ မဟာမုနိ။

ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သတ္ထဝါဟော အနုတ္တရော။
သကာသနေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယေ စ သန္တိ သမိတာရော၊ ယက္ခာ ဣမမှိ ပဗ္ဗတေ။
အရညေ ဘူတဘဗျာနိ၊ သုဏန္တု ဝစနံ မမ။

ယော သော ဗုဒ္ဓံ ဥပဋ္ဌာသိ၊ မိဂရာဇံဝ ကေသရိံ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ဧကာဒသဉ္စက္ခတ္တုံ သော၊ ဒေဝရာဇာ ဘဝိဿတိ။
စတုဝီသတိက္ခတ္တုဉ္စ[၃]၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

အက္ကောသိတွာန သမဏေ၊ သီလဝန္တေ အနာသဝေ။
ပါပကမ္မဝိပါကေန၊ နာမဓေယျံ လဘိဿတိ[၄]။

၁-ခု ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဥဋ္ဌိတံ (သီ)
၃-စတုတိံသတိက္ခတ္တုဉ္စ (အပဒါနပါဠိယံ)
၄-ဘဝိဿတိ (က)

Tassa dhamme sudāyādo, oraso dhammanimmito.
Kuṇḍadhānoti nāmena, sāvako so bhavissati.

Pavivekamanuyutto, jhāyī jhānarato ahaṁ.
Tosayitvāna Satthāraṁ, viharāmi anāsavo.

Sāvakehi[1] parivuto, bhikkhusaṁghapurakkhato.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, salākaṁ gāhayī Jino.

Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, vanditvā Lokanāyakaṁ.
Vadataṁ varassa purato, paṭhamaṁ aggahesa'haṁ.

Tena kammena Bhagavā, dasasahassikampako.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, aggaṭṭhāne ṭhapesi maṁ.

Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ, yogakkhemādhivāhanaṁ.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Evaṁbhūtassapi imassa therassa guṇe[2] ajānantā ye puthujjanā bhikkhū tadā paṭhamaṁ salākaggahaṇe "kiṁ nu kho etan"ti samacintesuṁ. Tesaṁ vimatividhamanatthaṁ thero ākāsaṁ abbhuggantvā iddhipāṭihāriyaṁ dassetvā aññāpadesena aññaṁ byākaronto **"pañca chinde"**ti gāthaṁ abhāsi.

15. Tattha **pañca chinde**ti apāyūpapattinibbattanakāni[3] pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni pāde bandhanarajjukaṁ[4] viya puriso satthena heṭṭhimamaggattayena chindeyya pajaheyya. **Pañca jahe**ti uparidivalokūpapatti[5]hetubhūtāni pañcuddhambhāgiyasaṁyojanāni puriso gīvāya bandhanarajjukaṁ viya arahattamaggena jaheyya, chindeyya vāti attho. **Pañca cuttari bhāvaye**ti tesaṁyeva uddhambhāgiyasaṁyojanānaṁ pahānāya saddhādīni pañcindriyāni uttari anāgāmimaggādhigamato upari bhāveyya[6] aggamaggādhigama-vasena vaḍḍheyya. **Pañcasaṅgātigo**ti evaṁbhūto pana pañcannaṁ rāgadosamohamānadiṭṭhisaṅgānaṁ atikkamanena pahānena pañcasaṅgātigo hutvā.

1. Sāvakaggehi (Sī) 2. Guṇaṁ (Sī, Nisya) 3. Nibbattāpanakāni (Sī)
4. Bandhanaṁ rajjukaṁ (Sī), baddharajjuṁ (Dhammapada-Ṭṭha 2. 375 piṭṭhe)
5. Devalokuppatti (Sī) 6. Uttari anāgāmimaggādhigamato ca upari bhāveyya (Sī)

တဿ ဓမ္မေ သုဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ကုဏ္ဍဓာနောတိ နာမေန၊ သာဝကော သော ဘဝိဿတိ။

ပဝိဝေကမနုယုတ္တော၊ ဈာယီ ဈာနရတော အဟံ။
တောသယိတွာန သတ္ထာရံ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သာဝကေဟိ[၁] ပရိဝုတော၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ သလာကံ ဂါဟယီ ဇိနော။

ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ၊ ဝန္ဒိတွာ လောကနာယကံ။
ဝဒတံ ဝရဿ ပုရတော၊ ပဌမံ အဂ္ဂဟေသ'ဟံ။

တေန ကမ္မေန ဘဂဝါ၊ ဒသသဟဿိကမ္ပကော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ မံ။

ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှံ၊ ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနံ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

ဧဝံဘူတဿပိ ဣမဿ ထေရဿ ဂုဏေ[၂] အဇာနန္တာ ယေ ပုထုဇ္ဇနာ ဘိက္ခူ တဒါ ပဌမံ သလာကဂ္ဂဟဏေ "ကိံ နု ခေါ တေ"န္တိ သမစိန္တေသုံ။ တေသံ ဝိမတိဝိဓမနတ္ထံ ထေရော အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ အညာပဒေသေန အညံ ဗျာကရောန္တော **"ပဉ္စ ဆိန္ဒေ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၅။ တတ္ထ **ပဉ္စ ဆိန္ဒေ**တိ အပါယူပပတ္တိနိဗ္ဗတ္တနကာနိ[၃] ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိ ပါဒေ ဗန္ဓနရဇ္ဇုကံ[၄] ဝိယ ပုရိသော သတ္ထေန ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂတ္တယေန ဆိန္ဒေယျ ပဇဟေယျ။ **ပဉ္စ ဇဟေ**တိ ဥပရိဒေဝလောကူပပတ္တိ[၅]ဟေတုဘူတာနိ ပဉ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနိ ပုရိသော ဂီဝါယ ဗန္ဓနရဇ္ဇုကံ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဇဟေယျ၊ ဆိန္ဒေယျ ဝါတိ အတ္ထော။ **ပဉ္စ စုတ္တရိ ဘာဝယေ**တိ တေသံယေဝ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနံ ပဟာနာယ သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဥတ္တရိ အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမတော ဥပရိ ဘာဝေယျ[၆] အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမဝသေန ဝဍ္ဎေယျ။ **ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ**တိ ဧဝံဘူတော ပန ပဉ္စန္နံ ရာဂဒေါသမောဟမာနဒိဋ္ဌိသင်္ဂါနံ အတိက္ကမနေန ပဟာနေန ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ ဟုတွာ။

၁-သာဝကဂ္ဂေဟိ (သီ) ၂-ဂုဏံ (သီ၊ နိသျ) ၃-နိဗ္ဗတ္တာပနကာနိ (သီ)
၄-ဗန္ဓနံ ရဇ္ဇုကံ (သီ)၊ ဗဒ္ဓရဇ္ဇုံ (ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ) ၅-ဒေဝလောကုပ္ပတ္တိ (သီ)
၆-ဥတ္တရိ အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမတော စ ဥပရိ ဘာဝေယျ (သီ)

bhikkhu oghatiṇṇoti vuccatīti sabbathā bhinnakilesatāya bhikkhūti, kāmabhavadiṭṭhi-avijjoghe taritvā tesaṁ pārabhūte nibbāne ṭhitoti ca[1] vuccatīti attho.

Kuṇḍadhānattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Belaṭṭhasīsattheragāthāvaṇṇanā

Yathāpi bhaddo ājaññoti āyasmato Belaṭṭhasīsattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbatto Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto upanissayasampattiyā abhāvena visesaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi. Vivaṭṭūpanissayaṁ pana bahuṁ kusalaṁ upacinitvā devamanussesu saṁsaranto ito ekatiṁse kappe Vessabhuṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannacitto mātuluṅgaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devesu nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatito sugatiṁ upagacchanto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatto Bhagavato abhisambodhiyā puretarameva Uruvelakassapassa santike tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā aggiṁ paricaranto Uruvelakassapadamane **Āditta-apariyāyadesanāya**[2] purāṇajaṭilasahassena[3] saddhiṁ arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Kaṇikāraṁva jotantaṁ, puṇṇamāyeva candimaṁ.
Jalantaṁ[5] dīparukkhaṁva, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Mātuluṅgaphalaṁ gayha, adāsiṁ Satthuno ahaṁ.
Daddhiṇeyyassa vīrassa, pasanno sehi pāṇibhi.

Ekatiṁ se ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Ṭhitoti (Sī)
2. Vi 3. 44; Saṁ 2. 251 piṭṭhādīsu.
3. Jaṭilasahassena (Ka)
4. Khu 4. 89 piṭṭhe.
5. Jalitaṁ (Ka)

ဘိက္ခု ဩဃတိဏ္ဏောတိ ဝုစ္စတီတိ သဗ္ဗထာ ဘိန္နကိလေသတာယ ဘိက္ခူတိ, ကာမဘဝဒိဋ္ဌိအဝိဇ္ဇောဃေ တရိတွာ တေသံ ပါရဘူတေ နိဗ္ဗာနေ ဌိတောတိ စ[၁] ဝုစ္စတီတိ အတ္ထော။

ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဗေလဋ္ဌသီသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညောတိ အာယသ္မတော ဗေလဋ္ဌသီသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ အဘာဝေန ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ။ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပန ဗဟုံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ဝေဿဘုံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နစိတ္တော မာတုလုင်္ဂဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတိတော သုဂတိံ ဥပဂစ္ဆန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ဘဂဝတော အဘိသမ္ဗောဓိယာ ပုရေတရမေဝ ဥရုဝေလကဿပဿ သန္တိကေ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အဂ္ဂိံ ပရိစရန္တော ဥရုဝေလကဿပဒမနေ **အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ**[၂] ပုရာဏဇဋိလသဟဿေန[၃] သဒ္ဓိံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

"ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ၊ ပုဏ္ဏမာယေဝ စန္ဒိမံ။
ဇလန္တံ[၅] ဒီပရုက္ခံဝ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

မာတုလုင်္ဂဖလံ ဂယှ၊ အဒါသိံ သတ္ထုနော အဟံ။
ဒက္ခိဏေယျဿ ဝီရဿ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ဌိတောတိ (သီ)
၂-ဝိ ၃-၄၄၊ သံ ၂-၂၅၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဇဋိလသဟဿေန (က)
၄-ခု ၄-၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဇလိတံ (က)

Evaṁ adhigatā’rahatto āyasmato Dhammabhaṇḍāgārikassa upajjhāyo ayaṁ thero ekadivasaṁ phalasamāpattito uṭṭhāya taṁ santaṁ paṇītaṁ nirāmisaṁ sukhaṁ attano pubbayogañca paccavekkhitvā pītivegavasena **“yathāpi bhaddo ājañño”**ti gāthaṁ abhāsi.

16. Tattha**yathāpī**ti opammapaṭipādanatthe nipāto. **Bhaddo**ti sundaro thāmabalasamatthajavaparakkamādisampanno. **Ājañño**ti ājānīyo jātimā kāraṇākāraṇānaṁ ājānanako. So tividho usabhājañño assājañño hatthājaññoti. Tesu usabhājañño idhādhippeto. So ca kho chekakasanakicce niyutto, tenāha **“naṅgalāvattanī”**ti. Naṅgalassa phālassa āvattanako, naṅgalaṁ ito cito ca āvattetvā khette kasanakoti attho. Naṅgalaṁ vā āvattayati[1] etthāti Naṅgalāvattaṁ, khette naṅgalapatho, tasmiṁ naṅgalāvattani. Gāthāsukhatthaṁ hettha “vattanī”ti dīghaṁ katvā vuttaṁ. **Sikhī**ti matthake avaṭṭhānato sikhāsadisatāya sikhā, siṅgaṁ. Tadassa atthīti Sikhī. Apare pana “kakudhaṁ idha ‘sikhā’ti adhippetan”ti vadanti, ubhayathāpi padhānaṅgakittanametaṁ[2] “sikhī”ti. **Appakasirenā**ti appakilamathena. **Ratthindivā**ti rattiyo divā ca, evaṁ mamaṁ appakasirena gacchantīti yojanā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā bhaddo usabhājānīyo kasane niyutto ghanatiṇamūlādikepi naṅgalapethe taṁ agaṇento appakasirena ito cito ca parivattento gacchati, yāva kasanatiṇānaṁ parissamaṁ dasseti, evaṁ mamaṁ[3] rattindivāpi appakasireneva gacchanti atikkamantīti. Tattha kāraṇamāha **“sukhe laddhe nirāmise”**ti. Yasmā kāmāmisalokāmisavaṭṭāmisehi asammissaṁ santaṁ paṇītaṁ phalasamāpattisukhaṁ laddhaṁ, tasmāti attho. Paccatte cetaṁ bhummavacanaṁ yathā “vanappagumbe”[4] “tena vata re vatabbe”ti[5] ca. Atha vā tato pabhuti rattindivā appakasirena gacchantīti vicāraṇāya āha “sukhe laddhe nirāmise”ti, nirāmise sukhe laddhe sati tassa laddhakālato paṭṭhāyāti attho.

Belaṭṭhasīsattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Āvattiyati (Ka)   2. Ubhayathāpi yathā naṅgalakittanameva taṁ (Sī)
3. Mama (Sī)   4. Khu 1. 7, 314 piṭṭhesu.   5. Abhi 4. 1 piṭṭhādīsu.

ဧဝံ အဓိဂတာ'ရဟတ္တော အာယသ္မတော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ဥပဇ္ဈာယော အယံ ထေရော ဧကဒိဝသံ ဖလသမာပတ္တိတော ဥဋ္ဌာယ တံ သန္တံ ပဏီတံ နိရာမိသံ သုခံ အတ္တနော ပုဗ္ဗယောဂဉ္စ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိဝေဂဝသေန **“ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညော”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၆။ တတ္ထ **ယထာပီ**တိ ဩပမ္မပဋိပါဒနတ္ထေ နိပါတော။ **ဘဒ္ဒေါ**တိ သုန္ဒရော ထာမဗလသမတ္ထဇဝပရက္ကမာဒိသမ္ပန္နော။ **အာဇညော**တိ အာဇာနီယော ဇာတိမာ ကာရဏာကာရဏာနံ အာဇာနနကော။ သော တိဝိဓော ဥသဘာဇညော အဿာဇညော ဟတ္ထာဇညောတိ။ တေသု ဥသဘာဇညော ဣဓာဓိပ္ပေတော။ သော စ ခေါ ဆေကကသနကိစ္စေ နိယုတ္တော၊ တေနာဟ **“နင်္ဂလာဝတ္တနီ”**တိ။ နင်္ဂလဿ ဖာလဿ အာဝတ္တနကော၊ နင်္ဂလံ ဣတော စိတော စ အာဝတ္တေတွာ ခေတ္တေ ကသနကောတိ အတ္ထော။ နင်္ဂလံ ဝါ အာဝတ္တယတိ[၁] ဧတ္ထာတိ နင်္ဂလာဝတ္တံ၊ ခေတ္တေ နင်္ဂလပထော၊ တသ္မိံ နင်္ဂလာဝတ္တနိ။ ဂါထာသုခတ္ထံ ဟေတ္ထ “ဝတ္တနီ”တိ ဒီဃံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **သိခီ**တိ မတ္ထကေ အဝဋ္ဌာနတော သိခါသဒိသတာယ သိခါ၊ သိင်္ဂံ။ တဒဿ အတ္ထီတိ သိခီ။ အပရေ ပန “ကကုဓံ ဣဓ ‘သိခါ’တိ အဓိပ္ပေတ”န္တိ ဝဒန္တိ၊ ဥဘယထာပိ ပဓာနင်္ဂကိတ္တနမေတံ[၂] “သိခီ”တိ။ **အပ္ပကသိရေနာ**တိ အပ္ပကိလမထေန။ **ရတ္တိန္ဒိဝါ**တိ ရတ္တိယော ဒိဝါ စ၊ ဧဝံ မမံ အပ္ပကသိရေန ဂစ္ဆန္တီတိ ယောဇနာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ဘဒ္ဒေါ ဥသဘာဇာနီယော ကသနေ နိယုတ္တော ဃနတိဏမူလာဒိကေပိ နင်္ဂလပထေ တံ အဂဏေန္တော အပ္ပကသိရေန ဣတော စိတော စ ပရိဝတ္တေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ ယာဝ ကသနတိဏာနံ ပရိဿမံ ဒဿေတိ၊ ဧဝံ မမံ[၃] ရတ္တိန္ဒိဝါပိ အပ္ပကသိရေနေဝ ဂစ္ဆန္တိ အတိက္ကမန္တီတိ။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ **“သုခေ လဒ္ဓေ နိရာမိသေ”**တိ။ ယသ္မာ ကာမာမိသလောကာမိသဝဋ္ဋာမိသေဟိ အသမ္မိဿံ သန္တံ ပဏီတံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ လဒ္ဓံ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။ ပစ္စတ္တေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ ယထာ “ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ”[၄] “တေန ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ”တိ[၅] စ။ အထ ဝါ တတော ပဘုတိ ရတ္တိန္ဒိဝါ အပ္ပကသိရေန ဂစ္ဆန္တီတိ ဝိစာရဏာယ အာဟ “သုခေ လဒ္ဓေ နိရာမိသေ”တိ၊ နိရာမိသေ သုခေ လဒ္ဓေ သတိ တဿ လဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယာတိ အတ္ထော။

ဗေလဋ္ဌသီသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အာဝတ္တိယတိ (က)   ၂-ဥဘယထာပိ ယထာ နင်္ဂလကိတ္တနမေဝ တံ (သီ)   ၃-မမ (သီ)
၄-ခု ၁-၇-၃၁၄-ပိဋ္ဌေသု။   ၅-အဘိ ၄-၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

7. Dāsakattheragāthāvaṇṇanā

Middhī yadāti āyasmato Dāsakattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira ito ekanavute kappe anuppanne Tathāgate Ajitassa nāma Paccekabuddhassa[1] Gandhamādanato manussapathaṁ otaritvā aññatarasmiṁ gāme piṇḍāya carantassa manoramāni ambaphalāni adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle sāsane pabbajitvā vivaṭṭūpanissayaṁ bahuṁ puññaṁ akāsi. Evaṁ kusalakammappasuto hutvā sugatito sugatiṁ upagacchanto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ kulagehe nibbatti. **Dāsako**tissa nāmaṁ ahosi. So Anāthapiṇḍikena gahapatinā vihārapaṭijagganakamme ṭhapito sakkaccaṁ vihāraṁ paṭijagganto abhiṇhaṁ Buddhadassanena dhammassavanena ca paṭiladdhasaddho pabbaji. Keci pana bhaṇanti "ayaṁ Kassapassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā vayappatto aññataraṁ khīṇāsavattheraṁ upaṭṭhahanto kiñci kammaṁ kārāpetukāmo theraṁ āṇāpesi. So tena kammena amhākaṁ Bhagavato kāle Sāvatthiyaṁ Anāthapiṇḍikassa dāsiyā kucchimhi nibbatto vayappatto[2] seṭṭhinā vihārapaṭijaggane ṭhapito vuttanayeneva paṭiladdhasaddho ahosi. Mahāseṭṭhi tassa sīlācāraṁ ajjhāsayañca ñatvā[3] bhujissaṁ katvā 'yathāsukhaṁ pabbajā'ti āha. Taṁ bhikkhū[4] pabbājesun"ti. So pabbajitakālato paṭṭhāya kusīto hīnavīriyo hutvā na kiñci vattapaṭivattaṁ karoti, kuto samaṇadhammaṁ, kevalaṁ yāvadatthaṁ bhuñjitvā niddābahulo[5] viharati. Dhammassavanakālepi ekaṁ koṇaṁ pavisitvā parisapariyante nisinno ghurughurupassāsī niddāyateva. Athassa Bhagavā pubbūpanissayaṁ oloketvā saṁvegajananatthaṁ **"middhī yadā hoti mahagghaso cā"**ti gāthaṁ abhāsi.

17. Tattha **middhī**ti thinamiddhābhibhūto, yaṁ hi middhaṁ abhibhavati, taṁ thinampi abhibhavateva. **Yadā**ti yasmiṁ kāle. **Mahagghaso**ti mahābhojano, āharahatthaka, alaṁsāṭaka, tatthavaṭṭaka, kākamāsaka, bhuttavamitakānaṁ aññataro viya. **Niddāyitā**ti supanasīlo. **Samparivattasāyī**ti samparivattakaṁ nipajjitvā[6] ubhayenapi seyyasukhaṁ passasukhaṁ[7]

1. Sambuddhassa (Ka)
2. Nibbattoti, vayappatto ca so (Sī)
3. Sutvā (Ka)
4. Taṁ bhikkhū pacchā (Sī)
5. Niddābahulo hutvā (Sī)
6. Nipajjanto (Ka)
7. Phassasukhaṁ (Sī, Ka)

၇-ဒါသကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မိဒ္ဓီ ယဒါတိ အာယသ္မတော ဒါသကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ အနုပ္ပန္နေ တထာဂတေ အဇိတဿ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ[1] ဂန္ဓမာဒနတော မနုဿပထံ ဩတရိတွာ အညတရသ္မိံ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တဿ မနောရမာနိ အမ္ဗဖလာနိ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဗဟုံ ပုညံ အကာသိ။ ဧဝံ ကုသလကမ္မပ္ပသုတော ဟုတွာ သုဂတိတော သုဂတိံ ဥပဂစ္ဆန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ဒါသကော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော အနာထပိဏ္ဍိကေန ဂဟပတိနာ ဝိဟာရပဋိဇဂ္ဂနကမ္မေ ဌပိတော သက္ကစ္စံ ဝိဟာရံ ပဋိဇဂ္ဂန္တော အဘိဏှံ ဗုဒ္ဓဒဿနေန ဓမ္မဿဝနေန စ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ။ ကေစိ ပန ဘဏန္တိ "အယံ ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော အညတရံ ခီဏာသဝတ္ထေရံ ဥပဋ္ဌဟန္တော ကိဉ္စိ ကမ္မံ ကာရာပေတုကာမော ထေရံ အာဏာပေသိ။ သော တေန ကမ္မေန အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သာဝတ္ထိယံ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တော ဝယပ္ပတ္တော[2] သေဋ္ဌိနာ ဝိဟာရပဋိဇဂ္ဂနေ ဌပိတော ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ အဟောသိ။ မဟာသေဋ္ဌိ တဿ သီလာစာရံ အဇ္ဈာသယဉ္စ ဉတွာ[3] ဘုဇိဿံ ကတွာ 'ယထာသုခံ ပဗ္ဗဇာ'တိ အာဟ။ တံ ဘိက္ခူ[4] ပဗ္ဗာဇေသု"န္တိ။ သော ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ကုသီတော ဟီနဝီရိယော ဟုတွာ န ကိဉ္စိ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ကရောတိ၊ ကုတော သမဏဓမ္မံ၊ ကေဝလံ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါဗဟုလော[5] ဝိဟရတိ။ ဓမ္မဿဝနကာလေပိ ဧကံ ကောဏံ ပဝိသိတွာ ပရိသပရိယန္တေ နိသိန္နော ဃုရုဃုရုပဿာသီ နိဒ္ဒါယတေဝ။ အထဿ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗူပနိဿယံ ဩလောကေတွာ သံဝေဂဇနနတ္ထံ **"မိဒ္ဓီ ယဒါ ဟောတိ မဟဂ္ဃသော စာ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၇။ တတ္ထ **မိဒ္ဓီ**တိ ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတော၊ ယံ ဟိ မိဒ္ဓံ အဘိဘဝတိ၊ တံ ထိနမ္ပိ အဘိဘဝတေဝ။ **ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **မဟဂ္ဃသော**တိ မဟာဘောဇနော၊ အာဟရဟတ္ထက, အလံသာဋက, တတ္ထဝဋ္ဋက, ကာကမာသက, ဘုတ္တဝမိတကာနံ အညတရော ဝိယ။ **နိဒ္ဒါယိတာ**တိ သုပနသီလော။ **သမ္ပရိဝတ္တသာယီ**တိ သမ္ပရိဝတ္တကံ သမ္ပရိဝတ္တကံ နိပဇ္ဇိတွာ[6] ဥဘယေနပိ သေယျသုခံ ပဿသုခံ[7]

၁-သမ္ဗုဒ္ဓဿ (က) ၂-နိဗ္ဗတ္တောတိ၊ ဝယပ္ပတ္တော စ သော (သီ) ၃-သုတွာ (က) ၄-တံ ဘိက္ခူ ပစ္ဆာ (သီ)
၅-နိဒ္ဒါဗဟုလော ဟုတွာ (သီ) ၆-နိပဇ္ဇန္တော (က) ၇-ဖဿသုခံ (သီ၊ က)

middhasukhaṁ anuyuttoti dasseti. **Nivāpapuṭṭho**ti kuṇḍakādinā[1] sūkarabhattena puṭṭho bharito. Gharasūkaro hi bālakālato paṭṭhāya posiyamāno thūlasarīrakāle gehā bahi[2] nikkhamituṁ alabhanto heṭṭhāmañcādīsu samparivattetvā samparivattetvā sayateva. Idaṁ vuttaṁ hoti—yadā puriso middhī ca hoti mahagghaso ca nivāpapuṭṭho mahāvarāho viya aññena iriyāpathena yāpetuṁ asakkonto niddāyanasīlo samparivattasāyī, tadā so "aniccaṁ dukkhaṁ anattā"ti tīṇi lakkhaṇāni manasikātuṁ na sakkoti. Tesaṁ amanasikārā mandapañño punappunaṁ gabbhaṁ upeti, gabbhāvāsato na parimuccatevāti. Taṁ sutvā Dāsakatthero saṁvegajāto vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Ajito nāma Sambuddho, Himavante vasī tadā.
Caraṇena ca sampanno, samādhikusalo Muni.

Suvaṇṇavaṇṇe Sambuddhe, āhutīnaṁ paṭiggahe.
Rathiyaṁ paṭipajjante, ambaphalamadāsahaṁ.

Ekanavute ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā thero imāya gāthāya maṁ Bhagavā ovadi, "ayaṁ gāthā mayhaṁ aṅkusabhūtā"ti tameva gāthaṁ paccudāhāsi. Tayidaṁ therassa parivattāhāranayena aññābyākaraṇaṁ jātaṁ.

Dāsakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Siṅgālapituttheragāthāvaṇṇanā

Ahu Buddhassa dāyādoti Siṅgālaka[4] Pituttherassa gāthā. Kā uppatti? So kira ito catunavute kappe Sataraṁsiṁ nāma paccekasambuddhaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso vanditvā attano hatthagataṁ tālaphalaṁ adāsi. Tena puññakammena devaloke nibbattho

1. Kuṇḍakādīsu (Sī)   2. Gehā (Ka)   3. Khu 4. 90 piṭṭhe.   4. Sigālaka (Sī)

မိဒ္ဓသုခံ အနုယုတ္တောတိ ဒဿေတိ။ **နိဝါပပုဋ္ဌော**တိ ကုဏ္ဍကာဒိနာ[၁] သူကရဘတ္တေန ပုဋ္ဌော ဘရိတော။ ဃရသူကရော ဟိ ဗာလကာလတော ပဋ္ဌာယ ပေါသိယမာနော ထူလသရီရကာလေ ဂေဟာ ဗဟိ[၂] နိက္ခမိတုံ အလဘန္တော ဟေဋ္ဌာမဉ္စာဒီသု သမ္ပရိဝတ္တေတွာ သမ္ပရိဝတ္တေတွာ သယတေဝ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဒါ ပုရိသော မိဒ္ဓီ စ ဟောတိ မဟဂ္ဃသော စ နိဝါပပုဋ္ဌော မဟာဝရာဟော ဝိယ အညေန ဣရိယာပထေန ယာပေတုံ အသက္ကောန္တော နိဒ္ဒါယနသီလော သမ္ပရိဝတ္တသာယီ၊ တဒါ သော "အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ"တိ တီဏိ လက္ခဏာနိ မနသိကာတုံ န သက္ကောတိ။ တေသံ အမနသိကာရာ မန္ဒပညော ပုနပ္ပုနံ ဂဗ္ဘံ ဥပေတိ၊ ဂဗ္ဘာဝါသတော န ပရိမုစ္စတေဝါတိ။ တံ သုတွာ ဒါသကတ္ထေရော သံဝေဂဇာတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"အဇိတော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဟိမဝန္တေ ဝသီ တဒါ။
စရဏေန စ သမ္ပန္နော၊ သမာဓိကုသလော မုနိ။

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏေ သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟေ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တေ၊ အမ္ဗဖလမဒါသဟံ။

ဧကနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော ဣမာယ ဂါထာယ မံ ဘဂဝါ ဩဝဒိ၊ "အယံ ဂါထာ မယှံ အင်္ကုသဘူတာ"တိ တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။ တယိဒံ ထေရဿ ပရိဝတ္တာဟာရနယေန အညာဗျာကရဏံ ဇာတံ။

ဒါသကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သိင်္ဂါလပိတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဟု ဗုဒ္ဓဿ ဒါယာဒေါတိ သိင်္ဂါလက[၄]ပိတုတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သတရံသိံ နာမ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ တာလဖလံ အဒါသိ။ တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော

၁-ကုဏ္ဍကာဒီသု (သီ)   ၂-ဂေဟာ (က)   ၃-ခု ၄-၉၀-ပိဋ္ဌေ။   ၄-သိဂါလက (သီ)

aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle manussayoniyaṁ nibbatto sāsane paṭiladdhasaddho hutvā pabbajitvā aṭṭhikasaññaṁ bhāvesi. Puna imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ kulagehe nibbattitvā vayappatto dārapariggahaṁ katvā ekaṁ puttaṁ labhitvā tassa "Siṅgālako"ti nāmaṁ akāsi. Tena naṁ **Siṅgālakapitā**ti voharanti. So aparabhāge gharabandhanaṁ pahāya sāsane pabbaji. Tassa Bhagavā ajjhāsayaṁ olokento[1] Aṭṭhikasaññākammaṭṭhānaṁ adāsi. So taṁ gahetvā bhaggesu viharati Susumāragire[2] Bhesakaḷāvane, athassa tasmiṁ vane adhivatthā devatā ussāhajananatthaṁ "bhāvanāphalaṁ[3] na cirasseva hatthagataṁ karissatī"ti[4] imamatthaṁ aññāpadesena vibhāventī **"ahu Buddhassa dāyādo"**ti gāthaṁ abhāsi.

18. Tattha **ahū**ti hoti, vattamānatthe hi idaṁ atītakālavacanaṁ. **Buddhassā**ti Sabbaññubuddhassa. **Dāyādo**ti dhammadāyādo navavidhassa lokuttaradhammadāyassa[5] attano sammāpaṭipattiyā ādāyako gaṇhanako. Atha vā **ahū**ti ahosi. Evaṁnāmassa Buddhassa dāyādabhāve koci vibandho idāneva bhavissatīti adhippāyo. Tenāha **"maññehaṁ kāmarāgaṁso, khippameva vahissatī"**ti[6]. **Bhesakaḷāvane**ti bhesakena nāma yakkhena labhitattā pariggahitattā, bhesakaḷānaṁ vā kaṭṭhādīnaṁ bahulatāya "Bhesakaḷāvanan"ti laddhanāme araññe. Tassa bhikkhuno Buddhassa dāyādabhāve[7] kāraṇaṁ vadanto **"kevalaṁ aṭṭhisaññāya**[8]**, apharī pathaviṁ iman"**ti āha. Tattha **kevalan**ti sakalaṁ anavasesaṁ. **Aṭṭhisaññāyā**ti aṭṭhikabhāvanāya. **Apharī**ti "aṭṭhī"ti adhimuccanavasena patthari. **Pathavin**ti attabhāvapathaviṁ. Attabhāvo hi idha "pathavī"ti vutto "ko imaṁ pathaviṁ viccessatī"ti[9] ādīsu viya. **Maññehan**ti maññe ahaṁ. "Maññāhan"tipi pāṭho. **So**ti so bhikkhu. **Khippameva** na cirasseva kāmarāgaṁ pahissati pajahissatīti maññe. Kasmā? Aṭṭhikasaññāya kāmarāgassa ujupaṭipakkhabhāvato. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo ekasmiṁ padese laddhāya atthikasaññāya sakalaṁ attano sabbesaṁ vā

1. Oloketvā (Sī, Ka) 2. Suṁsumāragire (Sī) 3. Bhāvanābalaṁ (Ka)
4. Karissāmīti (Sī) 5. ...dāyādassa (Sī) 6. Pahīyatīti (Sī, Ka)
7. Dāyādabhāva (Sī) 8. Aṭṭhikasaññāya (Sī)
9. Vijessatīti (Sī) Khu 1. 19. Dhammapade.

အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ မနုဿယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော သာသနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အဋ္ဌိကသညံ ဘာဝေသိ။ ပုန ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဒါရပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ ဧကံ ပုတ္တံ လဘိတွာ တဿ "သိင်္ဂါလကော"တိ နာမံ အကာသိ။ တေန နံ **သိင်္ဂါလကပိတာ**တိ ဝေါဟရန္တိ။ သော အပရဘာဂေ ဃရဗန္ဓနံ ပဟာယ သာသနေ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ဘဂဝါ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေန္တော[1] အဋ္ဌိကသညာကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သော တံ ဂဟေတွာ ဘဂ္ဂေသု ဝိဟရတိ သုသုမာရဂိရေ[2] ဘေသကဠာဝနေ၊ အထဿ တသ္မိံ ဝနေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ "ဘာဝနာဖလံ[3] န စိရဿေဝ ဟတ္ထဂတံ ကရိဿတီ"တိ[4] ဣမမတ္ထံ အညာပဒေသေန ဝိဘာဝေန္တီ **"အဟု ဗုဒ္ဓဿ ဒါယာဒေါ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၈။ တတ္ထ **အဟူ**တိ ဟောတိ၊ ဝတ္တမာနတ္ထေ ဟိ ဣဒံ အတီတကာလဝစနံ။ **ဗုဒ္ဓဿာ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ။ **ဒါယာဒေါ**တိ ဓမ္မဒါယာဒေါ နဝဝိဓဿ လောကုတ္တရဓမ္မဒါယဿ[5] အတ္တနော သမ္မာပဋိပတ္တိယာ အာဒါယကော ဂဏှနကော။ အထ ဝါ **အဟူ**တိ အဟောသိ။ ဧဝံနာမဿ ဗုဒ္ဓဿ ဒါယာဒဘာဝေ ကောစိ ဝိဗန္ဓော ဣဒါနေဝ ဘဝိဿတီတိ အဓိပ္ပါယော။ တေနာဟ **"မညေဟံ ကာမရာဂံ သော၊ ခိပ္ပမေဝ ဝဟိဿတီ"**တိ[6]။ **ဘေသကဠာဝနေ**တိ ဘေသကေန နာမ ယက္ခေန လဘိတတ္တာ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ, ဘေသကဠာနံ ဝါ ကဋ္ဌာဒီနံ ဗဟုလတာယ "ဘေသကဠာဝန"န္တိ လဒ္ဓနာမေ အရညေ။ တဿ ဘိက္ခုနော ဗုဒ္ဓဿ ဒါယာဒဘာဝေ[7] ကာရဏံ ဝဒန္တော **"ကေဝလံ အဋ္ဌိသညာယ**[8]**၊ အဖရိ ပထဝိံ ဣမ"**န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **ကေဝလ**န္တိ သကလံ အနဝသေသံ။ **အဋ္ဌိသညာယာ**တိ အဋ္ဌိကဘာဝနာယ။ **အဖရီ**တိ "အဋ္ဌီ"တိ အဓိမုစ္စနဝသေန ပတ္ထရိ။ **ပထဝိ**န္တိ အတ္တဘာဝပထဝိံ။ အတ္တဘာဝေါ ဟိ ဣဓ "ပထဝီ"တိ ဝုတ္တော "ကော ဣမံ ပထဝိံ ဝိစေဿတီ"တိ[9]အာဒီသု ဝိယ။ **မညေဟ**န္တိ မညေ အဟံ။ "မညာဟ"န္တိပိ ပါဌော။ **သော**တိ သော ဘိက္ခု။ **ခိပ္ပမေဝ** န စိရဿေဝ ကာမရာဂံ ပဟိဿတိ ပဇဟိဿတီတိ မညေ။ ကသ္မာ? အဋ္ဌိကသညာယ ကာမရာဂဿ ဥဇုပဋိပက္ခဘာဝတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော ဧကသ္မိံ ပဒေသေ လဒ္ဓါယ အဋ္ဌိကသညာယ သကလံ အတ္တနော သဗ္ဗေသံ ဝါ

၁-ဩလောကေတွာ (သီ၊ က) ၂-သုံသုမာရဂိရေ (သီ) ၃-ဘာဝနာဗလံ (က)
၄-ကရိဿာမီတိ (သီ) ၅-....ဒါယာဒဿ (သီ) ၆-ပဟီယတီတိ (သီ၊ က)
၇-ဒါယာဒဘာဝ (သီ) ၈-အဋ္ဌိကသညာယ (သီ) ၉-ဝိဇေဿတီတိ (သီ) ခု ၁-၁၉-ဓမ္မပဒေ။

attabhāvaṁ "aṭṭhī"tveva pharitvā ṭhito, so bhikkhu taṁ aṭṭhikajhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanto na cireneva anāgāmimaggena kāmarāgaṁ, sabbaṁ vā kāmanaṭṭhena "kāmo", rañjanaṭṭhena "rāgo"ti ca laddhanāmaṁ taṇhaṁ aggamaggena pajahissatīti. Imaṁ gāthaṁ sutvā so thero "ayaṁ devatā mayhaṁ ussāhajananatthaṁ evamāhā"ti appaṭivānavīriyaṁ adhiṭṭhāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Sataraṁsī nāma Bhagavā, Sayambhū Aparājito.
Vivekā uṭṭhahitvāna, gocarāyābhinikkhami.

Phalahattho ahaṁ disvā[2], upagacchiṁ narāsabhaṁ.
Pasannacitto sumano, tālaphalamadāsahaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā tāya devatāya vuttavacanaṁ patimānento tameva gāthaṁ udānavasena abhāsi. Tadevassa therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Siṅgālapituttheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Kulattheragāthāvaṇṇanā

Udakaṁ hi nayantīti āyasmato Kulattherassa[3] gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira thero pubbepi vivaṭṭūpanissayaṁ[4] bahuṁ kusalaṁ upacinitvā adhikārasampanno Vipassiṁ Bhagavantaṁ ākāse[5] gacchantaṁ disvā pasannamānaso nāḷikeraphalaṁ dātukāmo aṭṭhāsi. Satthā tassa cittaṁ ñatvā otaritvā paṭiggaṇhi. So ativiya pasannacitto hutvā teneva saddhāpaṭilābhena Satthāraṁ upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci, Satthā aññataraṁ

1. Khu 4. 91 piṭṭhe.
2. Phalahattho taṁ disvāna (Sī)
3. Kuṇḍalattherassa (Sī) evamuparipi.
4. Theropi vivaṭṭūpanissayaṁ (Sī)
5. Ākāsena (Sī, Ka)

အတ္တဘာဝံ “အဋ္ဌီ”တွေဝ ဖရိတွာ ဌိတော၊ သော ဘိက္ခု တံ အဋ္ဌိကဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿန္တော နစိရေနေဝ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ကာမရာဂံ, သဗ္ဗံ ဝါ ကာမနဋ္ဌေန “ကာမော”, ရဉ္ဇနဋ္ဌေန “ရာဂေါ”တိ စ လဒ္ဓနာမံ တဏှံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ပဇဟိဿတီတိ။ ဣမံ ဂါထံ သုတွာ သော ထေရော “အယံ ဒေဝတာ မယှံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ ဧဝမာဟာ”တိ အပ္ပဋိဝါနဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“သတရံသီ နာမ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
ဝိဝေကာ ဥဋ္ဌဟိတွာန၊ ဂေါစရာယာဘိနိက္ခမိ။

ဖလဟတ္ထော အဟံ ဒိသွာ[၂]၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရာသဘံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ တာလဖလမဒါသဟံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ တာယ ဒေဝတာယ ဝုတ္တဝစနံ ပတိမာနေန္တော တမေဝ ဂါထံ ဥဒါနဝသေန အဘာသိ။ တဒေဝဿ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

သိင်္ဂါလပိတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ကုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥဒကံ ဟိ နယန္တီတိ အာယသ္မတော ကုလတ္ထေရဿ[၃] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ထေရော ပုဗ္ဗေပိ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ[၄] ဗဟုံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ အဓိကာရသမ္ပန္နော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ အာကာသေ[၅] ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော နာဠိကေရဖလံ ဒါတုကာမော အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ တဿ စိတ္တံ ဉတွာ ဩတရိတွာ ပဋိဂ္ဂဏှိ။ သော အတိဝိယ ပသန္နစိတ္တော ဟုတွာ တေနေဝ သဒ္ဓါပဋိလာဘေန သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ၊ သတ္ထာ အညတရံ

၁-ခု ၄-၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဖလဟတ္ထော တံ ဒိသွာန (သီ)
၃-ကုဏ္ဍလတ္ထေရဿ (သီ) ဧဝမုပရိပိ။
၄-ထေရောပိ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ (သီ)
၅-အာကာသေန (သီ၊ က)

bhikkhuṁ āṇāpesi “imaṁ purisaṁ pabbājehī”ti. So pabbajitvā laddhūpasampado samaṇadhammaṁ katvā tato cuto chapi Buddhantarāni devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti. **Kulo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto sāsane laddhappasādo Bhagavato santike pabbajitvā vikkhepabahulatāya visesaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi. Athekadivasaṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisanto antarāmagge bhūmiṁ khaṇitvā udakavāhakaṁ katvā icchiticchitaṭṭhāne[1] udakaṁ nente purise disvā taṁ sallakkhetvā gāmaṁ paviṭṭho aññataraṁ usukāraṁ usudaṇḍakaṁ usuyante pakkhipitvā akkhikoṭiyā oloketvā ujuṁ karontaṁ disvā tampi sallakkhetvā gacchanto purato gantvā araneminābhi-ādike rathacakkāvayave tacchante tacchake disvā tampi sallakkhetvā vihāraṁ pavisitvā katabhattakicco pattacīvaraṁ paṭisāmetvā divāvihāre nisinno attanā[2] diṭṭhanimittāni upamābhāvena gahetvā attano cittadamane[3] upanento “acetanaṁ udakampi manussā icchiticchitaṭṭhānaṁ nayanti, tathā acetanaṁ vaṅkampi saradaṇḍaṁ[4] upāyena namento[5] ujuṁ karonti, tathā acetanaṁ kaṭṭhakaḷiṅgarādiṁ tacchakā nemi-ādivasena vaṅkaṁ ujuñca karonti. Atha kasmā ahaṁ sakacittaṁ ujuṁ na karissāmī”ti cintetvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā ghaṭento vāyamanto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

“Nagare Bandhumatiyā, ārāmiko ahaṁ tadā.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, gacchantaṁ anilañjase.

Nāḷikeraphalaṁ gayha, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.
Ākāse ṭhitako santo, paṭiggaṇhi mahāyaso.

Vittisañjanano mayhaṁ, diṭṭhadhammasukhāvaho.
Phalaṁ Buddhassa datvāna, vippasannena cetasā.

Adhigacchiṁ tadā pītiṁ, vipulañca sukhuttamaṁ.
Uppajjateva ratanaṁ, nibbattassa tahiṁ tahiṁ.

---

1. Icchitaṭṭhānena (Sī) 2. Attano (Sī, Ka) 3. Cittaṁ damanena (Ka)
4. Vaṅkamidaṁ saradaṇḍakaṁ (Sī) 5. Damento (Ka) 6. Khu 4. 92 piṭṭhe.

ဘိက္ခုံ အာဏာပေသိ “ဣမံ ပုရိသံ ပဗ္ဗာဇေဟီ”တိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သမဏဓမ္မံ ကတွာ တတော စုတော စာပိ ဗုဒ္ဓန္တရာနိ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ကုလော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သာသနေ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိက္ခေပဗဟုလတာယ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ။ အထေကဒိဝသံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ဘူမိံ ခဏိတွာ ဥဒကဝါဟကံ ကတွာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနေ[1] ဥဒကံ နေန္တေ ပုရိသေ ဒိသွာ တံ သလ္လက္ခေတွာ ဂါမံ ပဝိဋ္ဌော အညတရံ ဥသုကာရံ ဥသုဒဏ္ဍကံ ဥသုယန္တေ ပက္ခိပိတွာ အက္ခိကောဋိယာ ဩလောကေတွာ ဥဇုံ ကရောန္တံ ဒိသွာ တမ္ပိ သလ္လက္ခေတွာ ဂစ္ဆန္တော ပုရတော ဂန္တွာ အရနေမိနာဘိအာဒိကေ ရထစက္ကာဝယဝေ တစ္ဆန္တေ တစ္ဆကေ ဒိသွာ တမ္ပိ သလ္လက္ခေတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော ပတ္တစီဝရံ ပဋိသာမေတွာ ဒိဝါဝိဟာရေ နိသိန္နော အတ္တနာ[2] ဒိဋ္ဌနိမိတ္တာနိ ဥပမာဘာဝေန ဂဟေတွာ အတ္တနော စိတ္တဒမနေ[3] ဥပနေန္တော “အစေတနံ ဥဒကမ္ပိ မနုဿာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ နယန္တိ၊ တထာ အစေတနံ ဝင်္ကမ္ပိ သရဒဏ္ဍံ[4] ဥပါယေန နမေန္တော[5] ဥဇုံ ကရောန္တိ၊ တထာ အစေတနံ ကဋ္ဌကဠိင်္ဂရာဒိံ တစ္ဆကာ နေမိအာဒိဝသေန ဝင်္ကံ ဥဇုဉ္စ ကရောန္တိ။ အထ ကသ္မာ အဟံ သကစိတ္တံ ဥဇုံ န ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[6]—

“နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ၊ အာရာမိကော အဟံ တဒါ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိလဉ္ဇသေ။

နာဠိကေရဖလံ ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။
အာကာသေ ဌိတကော သန္တော၊ ပဋိဂ္ဂဏှိ မဟာယသော။

ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော မယှံ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခါဝဟော။
ဖလံ ဗုဒ္ဓဿ ဒတွာန၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

အဓိဂစ္ဆိံ တဒါ ပီတိံ၊ ဝိပုလဉ္စ သုခုတ္တမံ။
ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ ရတနံ၊ နိဗ္ဗတ္တဿ တဟိံ တဟိံ။

၁-ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနေန (သီ) ၂-အတ္တနော (သီ၊က) ၃-စိတ္တံ ဒမနေန (က)
၄-ဝင်္ကမိဒံ သရဒဏ္ဍကံ (သီ) ၅-ဒမေန္တော (က) ၆-ခု ၄-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Dibbacakkhu visuddhaṁ me, samādhikusalo ahaṁ.
Abhiññāpāramippatto, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Evaṁ yāni nimittāni aṅkuse katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi, tehi saddhiṁ attano cittadamanaṁ saṁsanditvā aññaṁ byākaronto **"udakaṁ hi nayanti nettikā"**ti gāthaṁ abhāsi.

19. Tattha **udakaṁ hī**ti **hi**-saddo nipātamattaṁ. **Nayantī**ti pathaviyā taṁ taṁ thalaṭṭhānaṁ khaṇitvā ninnaṭṭhānaṁ pūretvā mātikaṁ vā katvā rukkhadoṇiṁ[1] vā ṭhapetvā attano icchiticchitaṭṭhānaṁ nenti. Tathā te nentīti **nettikā. Tejanan**ti kaṇḍaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—nettikā attano ruciyā icchiticchitaṭṭhānaṁ udakaṁ **nayanti, usukārā**pi tāpetvā tejanaṁ **namayanti**[2] ujuṁ karonti. Namanavasena[3] **tacchakā** nemi-ādīnaṁ atthāya tacchantā **dāruṁ namayanti** attano ruciyā ujuṁ vā vaṅkaṁ vā karonti[4]. Evaṁ ettakaṁ ārammaṇaṁ katvā **subbatā** yathāsamādinnena sīlādinā sundaravatā dhīrā sotāpattimaggādīni uppādentā **attānaṁ damenti,** arahattaṁ pana pattesu ekantadantā nāma hontīti.

Kulattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Ajitattheragāthāvaṇṇanā

Maraṇe me bhayaṁ natthīti āyasmato Ajitattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira ekanavute kappe Vipassiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannacitto kapitthaphalaṁ adāsi. Tato parampi taṁ taṁ puññaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ kappe anuppanne eva amhākaṁ Satthari Sāvatthiyaṁ Mahākosalarañño Aggāsaniyassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti. Tassa **Ajito**ti nāmaṁ ahosi. Tasmiṁ ca

1. Rukkhadoṇiyo (Sī)
2. Damayanti (Ka)
3. Damanavasena (Ka)
4. Ujukaṁ vā karonti (Sī)

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဒ္ဓံ မေ၊ သမာဓိကုသလော အဟံ။
အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တော၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

ဧဝံ ယာနိ နိမိတ္တာနိ အင်္ကုသေ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ၊ တေဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တနော စိတ္တဒမနံ သံသန္ဒိတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော **"ဥဒကံ ဟိ နယန္တိ နေတ္တိကာ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁၉။ တတ္ထ **ဥဒကံ ဟီ**တိ **ဟိ**-သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တံ။ **နယန္တီ**တိ ပထဝိယာ တံ တံ ထလဋ္ဌာနံ ခဏိတွာ နိန္နဋ္ဌာနံ ပူရေတွာ မာတိကံ ဝါ ကတွာ ရုက္ခဒေါဏိံ[1] ဝါ ဌပေတွာ အတ္တနော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ နေန္တိ။ တထာ တေ နေန္တီတိ **နေတ္တိကာ။ တေဇနန္တိ** ကဏ္ဍံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—နေတ္တိကာ အတ္တနော ရုစိယာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဥဒကံ **နယန္တိ၊ ဥသုကာရာ**ပိ တာပေတွာ တေဇနံ **နမယန္တိ**[2] ဥဇုံ ကရောန္တိ။ နမနဝသေန[3] **တစ္ဆကာ** နေမိအာဒီနံ အတ္ထာယ တစ္ဆန္တာ **ဒါရုံ နမယန္တိ** အတ္တနော ရုစိယာ ဥဇုံ ဝါ ဝင်္ကံ ဝါ ကရောန္တိ[4]။ ဧဝံ ဧတ္တကံ အာရမ္မဏံ ကတွာ **သုဗ္ဗတာ** ယထာသမာဒိန္နေန သီလာဒိနာ သုန္ဒရဝတာ ဓီရာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီနိ ဥပ္ပါဒေန္တာ **အတ္တာနံ ဒမေန္တိ၊** အရဟတ္တံ ပန ပတ္တေသု ဧကန္တဒန္တာ နာမ ဟောန္တီတိ။

ကုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-အဇိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မရဏေ မေ ဘယံ နတ္ထီတိ အာယသ္မတော အဇိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နစိတ္တော ကပိတ္ထဖလံ အဒါသိ။ တတော ပရမ္ပိ တံ တံ ပုညံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ အနုပ္ပန္နေ ဧဝ အမှာကံ သတ္ထရိ သာဝတ္ထိယံ မဟာကောသလရညော အဂ္ဂါသနိယဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ **အဇိတော**တိ နာမံ အဟောသိ။ တသ္မိံ စ

၁-ရုက္ခဒေါဏိယော (သီ)
၂-ဒမယန္တိ (က)
၃-ဒမနဝသေန (က)
၄-ဥဇုကံ ဝါ ကရောန္တိ (သီ)

samaye Sāvatthivāsī Bāvarī nāma brāhmaṇo tīhi mahāpurisalakkhaṇehi samannāgato tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū Sāvatthito nikkhamitvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Godhāvarītīre Kapitthārāme[1] vasati. Atha Ajito tassa santike pabbajito atthakāmāya devatāya coditena Bāvarinā Satthu santikaṁ pesito Tissametteyyādīhi saddhiṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā manasāva pañhe pucchitvā tesu vissajjitesu pasannacitto Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, kapitthaṁ adadiṁ phalaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ dadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patto sīhanādaṁ nadanto **“maraṇe me bhayaṁ natthī”**ti gāthaṁ abhāsi.

20. Tattha **maraṇe**ti maraṇanimittaṁ maraṇahetu. **Me**ti mayhaṁ, bhayaṁ natthi ucchinnabhavamūlatāya parikkhīṇajātikattā. Anucchinnabhavamūlānaṁ hi “kīdisī nu kho mayhaṁ āyatiṁ uppattī”ti[3] maraṇato bhayaṁ bhaveyya. **Nikantī**ti apekkhā taṇhā, sā natthi jīvite suparimadditasaṅkhāratāya[4] upādānakkhandhānaṁ dukkhāsārakādibhāvena[5] suṭṭhu upaṭṭhahanato. Evaṁbhūto cāhaṁ **sandehaṁ** sarīraṁ, sakaṁ vā dehaṁ dehasaṅkhātaṁ dukkhabhāraṁ **nikkhipissāmi** chaḍḍessāmi, nikkhipanto ca “iminā sarīrakena sādhetabbaṁ sādhitaṁ, idāni taṁ ekaṁsena chaḍḍanīyamevā”ti paññāvepullappattiyā **sampajāno** sativepullappattiyā **paṭissato** nikkhipissāmīti. Imaṁ pana gāthaṁ vatvā thero jhānaṁ samāpajjitvā tadanantaraṁ parinibbāyīti.

Ajitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Kapitthatitthārāme (Sī) 2. Khu 4. 93 piṭṭhe. 3. Upapattīti (Ka)
4. Sā natthīti. Jīvite hi suparimadditasaṅkhārasaṅkhātānaṁ (Sī)
5. Dukkhabhārakhādakādibhāvena (Ka)

သမယေ သာဝတ္ထိဝါသီ ဗာဝရီ နာမ ဗြာဟ္မဏော တီဟိ မဟာပုရိသလက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သာဝတ္ထိတော နိက္ခမိတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဂေါဓာဝရီတီရေ ကပိတ္ထာရာမေ[၁] ဝသတိ။ အထ အဇိတော တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတော အတ္ထကာမာယ ဒေဝတာယ စောဒိတေန ဗာဝရိနာ သတ္ထု သန္တိကံ ပေသိတော တိဿမေတ္တေယျာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ မနသာဝ ပဉှေ ပုစ္ဆိတွာ တေသု ဝိဿဇ္ဇိတေသု ပသန္နစိတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ ကပိတ္ထံ အဒဒိံ ဖလံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ ဒဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတ္တော သီဟနာဒံ နဒန္တော “**မရဏေ မေ ဘယံ နတ္ထိ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၀။ တတ္ထ **မရဏေ**တိ မရဏနိမိတ္တံ မရဏဟေတု။ **မေ**တိ မယှံ, ဘယံ နတ္ထိ ဥစ္ဆိန္နဘဝမူလတာယ ပရိက္ခီဏဇာတိကတ္တာ။ အနုစ္ဆိန္နဘဝမူလာနံ ဟိ “ကီဒိသီ နု ခေါ မယှံ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တီ”တိ[၃] မရဏတော ဘယံ ဘဝေယျ။ **နိကန္တီ**တိ အပေက္ခာ တဏှာ၊ သာ နတ္ထိ ဇီဝိတေ သုပရိမဒ္ဒိတသင်္ခါရတာယ[၄] ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ ဒုက္ခာသာရကာဒိဘာဝေန[၅] သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌဟနတော။ ဧဝံဘူတော စာဟံ **သန္ဒေဟံ** သရီရံ, သကံ ဝါ ဒေဟံ ဒေဟသင်္ခါတံ ဒုက္ခဘာရံ **နိက္ခိပိဿာမိ** ဆဍ္ဍေဿာမိ၊ နိက္ခိပန္တော စ “ဣမိနာ သရီရကေန သာဓေတဗ္ဗံ သာဓိတံ၊ ဣဒါနိ တံ ဧကံသေန ဆဍ္ဍနီယမေဝါ”တိ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ **သမ္ပဇာနော** သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ **ပဋိဿတော** နိက္ခိပိဿာမီတိ။ ဣမံ ပန ဂါထံ ဝတွာ ထေရော ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တဒနန္တရံ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ။

အဇိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကပိတ္ထတိတ္ထာရာမေ (သီ) ၂-ခု ၄-၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဥပပတ္တီတိ (က)
၄-သာ နတ္ထီတိ။ ဇီဝိတေ ဟိ သုပရိမဒ္ဒိတသင်္ခါရသင်္ခါတာနံ (သီ) ၅-ဒုက္ခဘာရခါဒကာဒိဘာဝေန (က)

3. Tatiyavagga

1. Nigrodhattheragāthāvaṇṇanā

Nāhaṁ bhayassa bhāyāmīti āyasmato Nigrodhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira ito aṭṭhārase kappasate brāhmaṇamahāsālakule nibbattitvā[1] vayappatto kāmesu ādīnavaṁ nekkhamme ca ānisaṁsaṁ disvā gharabandhanaṁ pahāya araññāyatanaṁ pavisitvā aññatarasmiṁ sālavane paṇṇasālaṁ katvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā vanamūlaphalāhāro vasati. Tena samayena Piyadassī nāma Sammāsambuddho loke uppajjitvā sadevakassa lokassa dhammāmatavassena kilesasantāpaṁ nibbāpento ekadivasaṁ tāpase anukampāya taṁ sālavanaṁ pavisitvā[2] nirodhasamāpattiṁ samāpanno. Tāpaso vanamūlaphalatthāya gacchanto Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso pupphitasāladaṇḍasākhāyo gahetvā sālamaṇḍapaṁ[3] katvā taṁ sabbatthakameva sālapupphehi sañchādetvā Bhagavantaṁ vanditvā pītisomanassavaseneva[4] āhāratthāyapi agantvā namassa māno aṭṭhāsi. Satthā nirodhato vuṭṭhāya tassa anukampāya "bhikkhusaṁgho āgacchatū"ti cintesi "bhikkhusaṁghepi cittaṁ pasādessatī"ti. Tāvadeva bhikkhusaṁgho āgato. So bhikkhusaṁghampi disvā pasannamānaso vanditvā añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. Satthā sitassa pātukaraṇāpadesena tassa bhāviniṁ sampattiṁ pakāsento dhammaṁ kathetvā pakkāmi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. So tena puññakammena devamanussesuyeva saṁsaranto vivaṭṭūpanissayaṁ bahuṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, **Nigrodho**tissa nāmaṁ ahosi. So Jetavanapaṭiggahaṇadivase Buddhānubhāvadassanena sañjātappasādo pabbajitvā vipassanaṁ ārabhitvā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Ajjhogāhetvā sālavanaṁ, sukato assamo mama.
Sālapupphehi sañchanno, vasāmi vipine tadā.

1. Nibbatto (Sī, Ka) 2. Pavisitvā nisīditvā (Sī, Ka) 3. Sākhāmaṇḍapaṁ (Sī)
4. Pītisomanasseneva (Sī) 5. Khu 4. 70 piṭṭhādīsu.

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-နိဂြောဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နာဟံ ဘယဿ ဘာယာမီတိ အာယသ္မတော နိဂြောဓတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ဣတော အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ[၁] ဝယပ္ပတ္တော ကာမေသု အာဒီနဝံ နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ ဒိသွာ ဃရဗန္ဓနံ ပဟာယ အရညာယတနံ ပဝိသိတွာ အညတရသ္မိံ သာလဝနေ ပဏ္ဏသာလံ ကတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝနမူလဖလာဟာရော ဝသတိ။ တေန သမယေန ပိယဒဿီ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သဒေဝကဿ လောကဿ ဓမ္မာမတဝဿေန ကိလေသသန္တာပံ နိဗ္ဗာပေန္တော ဧကဒိဝသံ တာပသေ အနုကမ္ပာယ တံ သာလဝနံ ပဝိသိတွာ[၂] နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပန္နော။ တာပသော ဝနမူလဖလတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပုပ္ဖိတသာလဒဏ္ဍသာခါယော ဂဟေတွာ သာလမဏ္ဍပံ[၃] ကတွာ တံ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ သာလပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဆာဒေတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပီတိသောမနဿဝသေနေဝ[၄] အာဟာရတ္ထာယပိ အဂန္တွာ နမဿမာနော အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌာယ တဿ အနုကမ္ပာယ "ဘိက္ခုသံဃော အာဂစ္ဆတူ"တိ စိန္တေသိ "ဘိက္ခုသံဃေပိ စိတ္တံ ပသာဒေဿတီ"တိ။ တာဝဒေဝ ဘိက္ခုသံဃော အာဂတော။ သော ဘိက္ခုသံဃမ္ပိ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ သိတဿ ပါတုကရဏာပဒေသေန တဿ ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ပကာသေန္တော ဓမ္မံ ကထေတွာ ပက္ကာမိ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသုယေဝ သံသရန္တော ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဗဟုံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **နိဂြောဓော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝဒဿနေန သဉ္ဇာတပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

"အဇ္ဈောဂါဟေတွာ သာလဝနံ၊ သုကတော အဿမော မမ။
သာလပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဆန္နော၊ ဝသာမိ ဝိပိနေ တဒါ။

၁-နိဗ္ဗတ္တော (သီ၊ က) ၂-ပဝိသိတွာ နိသီဒိတွာ (သီ၊ က) ၃-သာခါမဏ္ဍပံ (သီ)
၄-ပီတိသောမနဿေနေဝ (သီ) ၅-ခု ၄-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Piyadassī ca Bhagavā, Sayambhū aggapuggalo.
Vivekakāmo Sambuddho, sālavanamupāgami.

Assamā abhinikkhamma, pavanaṁ agamāsahaṁ.
Mūlaphalaṁ[1] gavesanto, āhindāmi vane tadā.

Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, Piyadassiṁ mahāyasaṁ[2].
Sunisinnaṁ samāpannaṁ, virocantaṁ mahāvane.

Catudaṇḍe ṭhapetvāna, Buddhassa uparī ahaṁ.
Maṇḍapaṁ sukataṁ katvā, sālapupphehi chādayiṁ.

Sattāhaṁ dhārayitvāna, maṇḍapaṁ sālachāditaṁ.
Tattha cittaṁ pasādetvā, Buddhaseṭṭhamavandahaṁ.

Bhagavā tamhi samaye, vuṭṭhahitvā samādhito.
Yugamattaṁ pekkhamāno, nisīdi purisuttamo.

Sāvako Varuṇo nāma, Piyadassissa Satthuno.
Vasīsatasahassehi, upagacchi vināyakaṁ.

Piyadassī ca Bhagavā, lokajeṭṭho narāsabho.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, sitaṁ pātukarī Jino.

Anuruddho upaṭṭhāko, Piyadassissa Satthuno.
Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, apucchittha Mahāmuniṁ.

Ko nu kho Bhagavā hetu, sitakammassa Satthuno.
Kāraṇe vijjamānamhi, Satthā pātukare sitaṁ.

Sattāhaṁ sālacchadanaṁ, yo me dhāresi māṇavo.
Tassa kammaṁ saritvāna, sitaṁ pātukariṁ ahaṁ.

Anokāsaṁ[3] na passāmi, yattha puññaṁ vipaccati[4].
Devaloke manusse vā, okāsova na sammati.

Devaloke vasantassa, puññakammasamaṅgino.
Yāvatā parisā[5] tassa, sālacchannā bhavisati.

1. Phalāphalaṁ (Sī) 2. Mahāmuniṁ (Sī) 3. Okāsahaṁ (Sī)
4. Vipaccatha (Ka) 5. Pharitā (Sī, Ka)

ပိယဒဿီ စ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
ဝိဝေကကာမော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သာလဝနမုပါဂမိ။

အဿမာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ပဝနံ အဂမာသဟံ။
မူလဖလံ[၁] ဂဝေသန္တော၊ အာဟိန္ဒာမိ ဝနေ တဒါ။

တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ပိယဒဿိံ မဟာယသံ[၂]။
သုနိသိန္နံ သမာပန္နံ၊ ဝိရောစန္တံ မဟာဝနေ။

စတုဒဏ္ဍေ ဌပေတွာန၊ ဗုဒ္ဓဿ ဥပရီ အဟံ။
မဏ္ဍပံ သုကတံ ကတွာ၊ သာလပုပ္ဖေဟိ ဆာဒယိံ။

သတ္တာဟံ ဓာရယိတွာန၊ မဏ္ဍပံ သာလဆာဒိတံ။
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမဝန္ဒဟံ။

ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ ဝုဋ္ဌဟိတွာ သမာဓိတော။
ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနော၊ နိသီဒိ ပုရိသုတ္တမော။

သာဝကော ဝရုဏော နာမ၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။
ဝသီသတသဟဿေဟိ၊ ဥပဂစ္ဆိ ဝိနာယကံ။

ပိယဒဿီ စ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ သိတံ ပါတုကရီ ဇိနော။

အနုရုဒ္ဓေါ ဥပဋ္ဌာကော၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။
ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ၊ အပုစ္ဆိတ္ထ မဟာမုနိံ။

ကော နု ခေါ ဘဂဝါ ဟေတု၊ သိတကမ္မဿ သတ္ထုနော။
ကာရဏေ ဝိဇ္ဇမာနမှိ၊ သတ္ထာ ပါတုကရေ သိတံ။

သတ္တာဟံ သာလစ္ဆဒနံ၊ ယော မေ ဓာရေသိ မာဏဝေါ။
တဿ ကမ္မံ သရိတွာန၊ သိတံ ပါတုကရိံ အဟံ။

အနောကာသံ[၃] န ပဿာမိ၊ ယတ္ထ ပုညံ ဝိပစ္စတိ[၄]။
ဒေဝလောကေ မနုဿေ ဝါ၊ ဩကာသောဝ န သမ္မတိ။

ဒေဝလောကေ ဝသန္တဿ၊ ပုညကမ္မသမင်္ဂိနော။
ယာဝတာ ပရိသာ[၅] တဿ၊ သာလစ္ဆန္နာ ဘဝိဿတိ။

၁-ဖလာဖလံ (သီ) ၂-မဟာမုနိံ (သီ) ၃-ဩကာသဟံ (သီ)
၄-ဝိပစ္စထ (က) ၅-ဖရိတာ (သီ၊ က)

Tattha dibbehi naccehi, gītehi vāditehi ca.
Ramissati sadā santo, puññakammasamāhito.

Yāvatā parisā tassa, gandhagandhī[1] bhavissati.
Sālassa pupphavasso ca, pavassissati tāvade.

Tato cutoyaṁ manujo, mānusaṁ āgamissati.
Idhāpi sālacchadanaṁ, sabbakālaṁ dharissati.

Idha naccañca gītañca, sammatāḷasamāhitaṁ.
Parivāressanti maṁ niccaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Uggacchante ca sūriye, sālavassaṁ pavassate.
Puññakammena saṁyuttaṁ, vassate sabbakālikaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma nāmena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhamme sudāyādo, oraso dhammanimmito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissatināsavo.

Dhammaṁ abhisamentassa, sālacchannaṁ bhavissati.
Citake jhāyamānassa, chadanaṁ tattha[2] hessati.

Vipākaṁ kittayitvāna[3], Piyadassī Mahāmuni.
Parisāya dhammaṁ desesi, tappento dhammavuṭṭhiyā.

Tiṁsakappāni devesu, devarajjamakārayiṁ.
Saṭṭhi ca sattakkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

Devalokā idhāgantvā, labhāmi vipulaṁ sukhaṁ.
Idhāpi sālacchadanaṁ, maṇḍapassa idaṁ phalaṁ.

Ayaṁ pacchimako mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Idhāpi sālacchadanaṁ, hessati sabbakālikaṁ.

Mahāmuniṁ tosayitvā, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Pattomhi acalaṁ ṭhānaṁ, hitvā jayaparājayaṁ.

1. Gandhagandhā (Sī) 2. Tassa (Sī) 3. Kathayitvāna (Sī)

တတ္ထ ဒိဗ္ဗေဟိ နစ္စေဟိ၊ ဂီတေဟိ ဝါဒိတေဟိ စ။
ရမိဿတိ သဒါ သန္တော၊ ပုညကမ္မသမာဟိတော။

ယာဝတာ ပရိသာ တဿ၊ ဂန္ဓဂန္ဓီ[၁] ဘဝိဿတိ။
သာလဿ ပုပ္ဖဝဿော စ၊ ပဝဿိဿတိ တာဝဒေ။

တတော စုတောယံ မနုဇော၊ မာနုသံ အာဂမိဿတိ။
ဣဓာပိ သာလစ္ဆဒနံ၊ သဗ္ဗကာလံ ဓရိဿတိ။

ဣဓ နစ္စဉ္စ ဂီတဉ္စ၊ သမ္မတာဠသမာဟိတံ။
ပရိဝါရေဿန္တိ မံ နိစ္စံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ စ သူရိယေ၊ သာလဝဿံ ပဝဿတေ။
ပုညကမ္မေန သံယုတ္တံ၊ ဝဿတေ သဗ္ဗကာလိကံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ နာမေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေ သုဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိနာသဝေါ။

ဓမ္မံ အဘိသမေန္တဿ၊ သာလစ္ဆန္နံ ဘဝိဿတိ။
စိတကေ ဈာယမာနဿ၊ ဆဒနံ တတ္ထ[၂] ဟေဿတိ။

ဝိပါကံ ကိတ္တယိတွာန[၃]၊ ပိယဒဿီ မဟာမုနိ။
ပရိသာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တပ္ပေန္တော ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ။

တိံသကပ္ပါနိ ဒေဝေသု၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သဋ္ဌိ စ သတ္တက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

ဒေဝလောကာ ဣဓာဂန္တွာ၊ လဘာမိ ဝိပုလံ သုခံ။
ဣဓာပိ သာလစ္ဆဒနံ၊ မဏ္ဍပဿ ဣဒံ ဖလံ။

အယံ ပစ္ဆိမကော မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
ဣဓာပိ သာလစ္ဆဒနံ၊ ဟေဿတိ သဗ္ဗကာလိကံ။

မဟာမုနိံ တောသယိတွာ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
ပတ္တောမှိ အစလံ ဌာနံ၊ ဟိတွာ ဇယပရာဇယံ။

၁-ဂန္ဓဂန္ဓာ (သီ) ၂-တဿ (သီ) ၃-ကထယိတွာန (သီ)

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ Buddha[1] mabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, Buddhaseṭṭhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Evaṁ pana chaḷabhiñño hutvā phalasukhena vītināmento sāsanassa niyyānikabhāvavibhāvanatthaṁ[2] aññābyākaraṇavasena **"nāhaṁ bhayassa bhāyāmī"**ti gāthaṁ abhāsi.

21. Tattha bhāyanti etasmāti **bhayaṁ,** jātijarādi. **Bhayassā**ti nissakke sāmivacanaṁ, bhayato bhāyitabbanimittaṁ jātijarāmaraṇādinā hetunā nāhaṁ bhāyāmīti attho. Tattha kāraṇamāha **"Satthā no amatassa kovido"**ti. Amhākaṁ Satthā amate kusalo veneyyānaṁ amatadāne cheko[3]. **Yattha bhayaṁ nāvatiṭṭhatī**ti yasmiṁ nibbāne yathāvuttaṁ bhayaṁ na tiṭṭhati okāsaṁ na labhati. **Tenā**ti tato[4] nibbānato. **Vajantī**ti abhayaṭṭhānameva gacchanti. Nibbānaṁ hi abhayaṭṭhānaṁ nāma. Kena pana vajantīti[5] āha **"maggena vajanti bhikkhavo"**ti, aṭṭhaṅgikena ariyamaggena Satthu ovādakaraṇā[6] bhikkhū saṁsāre bhayassa ikkhanakāti[7] attho. **Yatthā**ti vā yaṁ nimittaṁ yassa ariyamaggassa adhigamahetu attānuvādādikaṁ pañcavīsatividhampi bhayaṁ nāvatiṭṭhati patiṭṭhaṁ na labhati, tena ariyena maggena vajanti abhayaṭṭhānaṁ Satthu sāsane bhikkhū, tena maggena ahampi gato, tasmā nāhaṁ bhayassa bhāyāmīti thero aññaṁ byākāsi.

Nigrodhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Yaṁ sambuddha (Sī)
2. Niyyānikabhāvadassanatthaṁ (Sī)
3. Kovido (Sī)
4. Tatova (Sī)
5. Abhayaṭṭhānaṁ, tena pavajantīti (Sī)
6. ...kāraṇā (Ka)
7. Bhayaṁ ikkhanakoti (Ka)

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓ[၁]မဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

ဧဝံ ပန ဆဠဘိညော ဟုတွာ ဖလသုခေန ဝီတိနာမေန္တော သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝဝိဘာဝနတ္ထံ[၂] အညာဗျာကရဏဝသေန **"နာဟံ ဘယဿ ဘာယာမီ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၁။ တတ္ထ ဘာယန္တိ ဧတသ္မာတိ **ဘယံ၊** ဇာတိဇရာဒိ။ **ဘယဿာ**တိ နိဿက္ကေ သာမိဝစနံ၊ ဘယတော ဘာယိတဗ္ဗနိမိတ္တံ ဇာတိဇရာမရဏာဒိနာ ဟေတုနာ နာဟံ ဘာယာမီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ **"သတ္ထာ နော အမတဿ ကောဝိဒေါ"**တိ။ အမှာကံ သတ္ထာ အမတေ ကုသလော ဝေနေယျာနံ အမတဒါနေ ဆေကော[၃]။ **ယတ္ထ ဘယံ နာဝတိဋ္ဌတီ**တိ ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ ယထာဝုတ္တံ ဘယံ န တိဋ္ဌတိ ဩကာသံ န လဘတိ။ **တေနာ**တိ တတော[၄] နိဗ္ဗာနတော။ **ဝဇန္တီ**တိ အဘယဋ္ဌာနမေဝ ဂစ္ဆန္တိ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ အဘယဋ္ဌာနံ နာမ။ ကေန ပန ဝဇန္တီတိ[၅] အာဟ **"မဂ္ဂေန ဝဇန္တိ ဘိက္ခဝေါ"**တိ၊ အဋ္ဌင်္ဂိကေန အရိယမဂ္ဂေန သတ္ထု ဩဝါဒကရဏာ[၆] ဘိက္ခူ သံသာရေ ဘယဿ ဣက္ခနကာတိ[၇] အတ္ထော။ **ယတ္ထာ**တိ ဝါ ယံ နိမိတ္တံ ယဿ အရိယမဂ္ဂဿ အဓိဂမဟေတု အတ္တာနုဝါဒါဒိကံ ပဉ္စဝီသတိဝိဓမ္ပိ ဘယံ နာဝတိဋ္ဌတိ ပတိဋ္ဌံ န လဘတိ၊ တေန အရိယေန မဂ္ဂေန ဝဇန္တိ အဘယဋ္ဌာနံ သတ္ထု သာသနေ ဘိက္ခူ၊ တေန မဂ္ဂေန အဟမ္ပိ ဂတော၊ တသ္မာ နာဟံ ဘယဿ ဘာယာမီတိ ထေရော အညံ ဗျာကာသိ။

နိဂြောဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ယံ သမ္ဗုဒ္ဓ (သီ)
၂-နိယျာနိကဘာဝဒဿနတ္ထံ (သီ)
၃-ကောဝိဒေါ (သီ)
၄-တတောဝ (သီ)
၅-အဘယဋ္ဌာနံ၊ တေန ပဝဇန္တီတိ (သီ)
၆-....ကာရဏာ (က)
၇-ဘယံ ဣက္ခနကောတိ (က)

2. Cittakattheragāthāvaṇṇanā

Nīlāsugīvāti āyasmato Cittakattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarabuddhakālato[1] paṭṭhāya vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ ācinanto ito ekanavute kappe manussayoniyaṁ nibbattitvā viññutaṁ patto Vipassiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso pupphehi pūjaṁ katvā vanditvā "santadhammena nāma ettha bhavitabban"ti Satthari nibbāne ca adhimucci. So tena puññakammena tato cuto Tāvatiṁsabhavane[2] nibbatto aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti **Cittako** nāma nāmena. So Bhagavati Rājagahaṁ gantvā Veḷuvane viharante Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññāyatanaṁ pavisitvā bhāvanānuyutto jhānaṁ[3] nibbattetvā jhānapādakaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā na cireneva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Kaṇikāraṁva jotantaṁ, nisinnaṁ pabbatantare.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, Vipassiṁ Lokanāyakaṁ.

Tīṇi kiṅkaṇipupphāni, paggayha abhiropayiṁ.
Sambuddhaṁ abhipūjetvā, gacchāmi dakkhiṇāmukho.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsaṁ agacchahaṁ.

Ekanavute ito kappe, yaṁ Buddha[5] mabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthāraṁ vandituṁ Rājagahaṁ upagato tattha bhikkhūhi "kiṁ āvuso araññe appamatto vihāsī"ti puṭṭho attano appamādavihāranivedanena aññaṁ byākaronto "**nīlāsugīvā**"ti gāthaṁ abhāsi.

1. Padumuttarassa Bhagavato kālato (Sī) 2. Tāvatiṁsesu (Sī) 3. Jhānāni (Sī)
4. Khu 4. 74 piṭṭhe. 5. Sambuddha (Ka)

၂-စိတ္တကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နီလာသုဂီဝါတိ အာယသ္မတော စိတ္တကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလတော[၁] ပဋ္ဌာယ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ အာစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ မနုဿယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ “သန္တဓမ္မေန နာမ ဧတ္ထ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ သတ္ထရိ နိဗ္ဗာနေ စ အဓိမုစ္စိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တတော စုတော တာဝတိံသဘဝနေ[၂] နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ **စိတ္တကော** နာမ နာမေန။ သော ဘဂဝတိ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တေ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညာယတနံ ပဝိသိတွာ ဘာဝနာနုယုတ္တော ဈာနံ[၃] နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနပါဒကံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ န စိရေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ၊ နိသိန္နံ ပဗ္ဗတန္တရေ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဝိပဿိံ လောကနာယကံ။

တီဏိ ကိင်္ကဏိပုပ္ဖာနိ၊ ပဂ္ဂယှ အဘိရောပယိံ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိပူဇေတွာ၊ ဂစ္ဆာမိ ဒက္ခိဏာမုခေါ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသံ အဂစ္ဆဟံ။

ဧကနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓ[၅]မဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ ရာဇဂဟံ ဥပဂတော တတ္ထ ဘိက္ခူဟိ “ကိံ အာဝုသော အရညေ အပ္ပမတ္တော ဝိဟာသီ”တိ ပုဋ္ဌော အတ္တနော အပ္ပမာဒဝိဟာရနိဝေဒနေန အညံ ဗျာကရောန္တော “**နီလာသုဂီဝါ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလတော (သီ) ၂-တာဝတိံသေသု (သီ) ၃-ဈာနာနိ (သီ)
၄-ခု ၄-၇၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သမ္ဗုဒ္ဓ (က)

22. Tattha **nīlāsugīvā**ti nīlasugīvā, gāthāsukhatthañhettha[1] dīgho kato, rājivantatāya sundarāya gīvāya samannāgatoti attho. Te yebhuyyena ca nīlavaṇṇatāya **nīlā.** Sobhanakaṇṭhatāya **sugīvā. Sikhino**ti matthake jātāya sikhāya sassirikabhāvena **Sikhino. Morā**ti mayūrā. **Kārambhiyan**ti kārambarukkhe. **Kārambhiyan**ti vā[2] tassa vanassa nāmaṁ. Tasmā Kārambhiyanti Kārambhanāmake[3] vaneti attho. **Abhinadantī**ti pāvussakāle meghagajjitaṁ sutvā kekāsaddaṁ karontā utusampadāsiddhena sarena haṁsādike abhibhavantā viya nadanti. **Te**ti te morā. **Sītavātakīḷitā**ti sītena meghavātena sañjātakīḷitā madhuravassitaṁ vassantā. **Suttan**ti bhattasammadavinodanatthaṁ sayitaṁ, kāyakilamathapaṭipassambhanāya vā anuññātavelāyaṁ supantaṁ. **Jhāyan**ti samathavipassanājhānehi jhāyanasīlaṁ bhāvanānuyuttaṁ. **Nibodhentī**ti pabodhenti. "Imepi nāma niddaṁ anupagantvā jāgarantā attanā kattabbaṁ karonti, kimaṅgaṁ panāhan"ti evaṁ sampajaññuppādanena sayanato vuṭṭhāpentīti adhippāyo.

Cittakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Gosālattheragāthāvaṇṇanā

Ahaṁ kho veḷugumbasminti āyasmato Gosālattherassa[4] gāthā. Kā uppatti? Sopi[5] purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ ācinanto ito ekanavute kappe aññatarasmiṁ pabbate rukkhasākhāyaṁ olambamānaṁ Paccekabuddhassa paṁsukūlacīvaraṁ disvā "arahaddhajo[6] vatāyan"ti pasannacitto pupphehi pūjesi. So tena puññakammena Tāvatiṁsabhavane nibbatto. Tato paṭṭhāya devamanussesuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe ibbhakule[7] nibbatto **Gosālo**[8] nāma nāmena. Soṇena pana koṭikaṇṇena[9] kataparicayattā tassa pabbajitabhāvaṁ sutvā "sopi nāma mahāvibhavo

---

1. Ñcettha (Ka)
2. Kāraṁviyanti kāraṁvarukkho, kāraṁvīti vā (Sī)
3. Kāraṁviyanti kāravināmake (Sī)
4. Gopālattherassa (Ka)
5. So kira (Sī)
6. Arahattadhajo (Ka)
7. Iddhe kule (Sī)
8. Gopālo (Ka)
9. So pana koṭikaṇṇena (Sī)

၂၂။ တတ္ထ **နီလာသုဂီဝါ**တိ နီလသုဂီဝါ၊ ဂါထာသုခတ္ထဉ္စေတ္ထ[၁] ဒီဃော ကတော၊ ရာဇိဝန္တတာယ သုန္ဒရာယ ဂီဝါယ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ တေ ယေဘုယျေန စ နီလဝဏ္ဏတာယ **နီလာ**။ သောဘနကဏ္ဌတာယ **သုဂီဝါ**။ **သိခိနော**တိ မတ္ထကေ ဇာတာယ သိခါယ သဿိရိကဘာဝေန **သိခိနော**။ **မောရာ**တိ မယူရာ။ **ကာရမ္ဘိယန္တိ** ကာရမ္ဘရုက္ခေ။ **ကာရမ္ဘိယန္တိ** ဝါ[၂] တဿ ဝနဿ နာမံ။ တသ္မာ ကာရမ္ဘိယန္တိ ကာရမ္ဘနာမကေ[၃] ဝနေတိ အတ္ထော။ **အဘိနဒန္တီ**တိ ပါဝုဿကာလေ မေဃဂဇ္ဇိတံ သုတွာ ကေကာသဒ္ဒံ ကရောန္တာ ဥတုသမ္ပဒါသိဒ္ဓေန သရေန ဟံသာဒိကေ အဘိဘဝန္တာ ဝိယ နဒန္တိ။ **တေ**တိ တေ မောရာ။ **သီတဝါတကီဠိတာ**တိ သီတေန မေဃဝါတေန သဉ္ဇာတကီဠိတာ မဓုရဝဿိတံ ဝဿန္တာ။ **သုတ္တန္တိ** ဘတ္တသမ္မဒဝိနောဒနတ္ထံ သယိတံ၊ ကာယကိလမထပဋိပဿမ္ဘနာယ ဝါ အနုညာတဝေလာယံ သုပန္တံ။ **ဈာယန္တိ** သမထဝိပဿနာဈာနေဟိ ဈာယနသီလံ ဘာဝနာနုယုတ္တံ။ **နိဗောဓေန္တီ**တိ ပဗောဓေန္တိ။ "ဣမေပိ နာမ နိဒ္ဒံ အနုပဂန္တွာ ဇာဂရန္တာ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗံ ကရောန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ ပနာဟ"န္တိ ဧဝံ သမ္ပဇညုပ္ပါဒနေန သယနတော ဝုဋ္ဌာပေန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။

စိတ္တကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဂေါသာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဟံ ခေါ ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိန္တိ အာယသ္မတော ဂေါသာလတ္ထေရဿ[၄] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ[၅] ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ အာစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ အညတရသ္မိံ ပဗ္ဗတေ ရုက္ခသာခါယံ ဩလမ္ဗမာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပံသုကူလစီဝရံ ဒိသွာ "အရဟဒ္ဓဇော[၆] ဝတာယ"န္တိ ပသန္နစိတ္တော ပုပ္ဖေဟိ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တော။ တတော ပဋ္ဌာယ ဒေဝမနုဿေသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဣဗ္ဘကုလေ[၇] နိဗ္ဗတ္တော **ဂေါသာလော**[၈] နာမ နာမေန။ သောဏေန ပန ကောဋိကဏ္ဏေန[၉] ကတပရိစယတ္တာ တဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ "သောပိ နာမ မဟာဝိဘဝေါ

၁-ဉ္စေတ္ထ (က)
၂-ကာရံဝိယန္တိ ကာရံဝရုက္ခော၊ ကာရံဝီတိ ဝါ (သီ)
၃-ကာရံဝိယန္တိ ကာရဝိနာမကေ (သီ)
၄-ဂေါပါလတ္ထေရဿ (က)
၅-သော ကိရ (သီ)
၆-အရဟတ္တဓဇော (က)
၇-ဣဒ္ဓေ ကုလေ (သီ)
၈-ဂေါပါလော (က)
၉-သော ပန ကောဋိကဏ္ဏေန (သီ)

pabbajissati, kimaṅgaṁ panāhan”ti sañjātasaṁvego Bhagavato santike pabbajitvā cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā sappāyaṁ vasanaṭṭhānaṁ[1] gavesanto attano jātagāmassa avidūre ekasmiṁ sānupabbate vihāsi. Tassa mātā divase divase bhikkhaṁ deti. Athekadivasaṁ gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhassa mātā madhusakkharābhisaṅkhataṁ pāyāsaṁ adāsi. So taṁ gahetvā tassa pabbatassa chāyāyaṁ[2] aññatarassa veḷugumbassa mūle nisīditvā paribhuñjitvā dhovita[3] pattapāṇī vipassanaṁ ārabhi[4]. Bhojanasappāyalābhena kāyacittānaṁ kallatāya samāhito udayabbayañāṇādike tikkhe sūre vahante appakasireneva vipassanaṁ ussukkāpetvā maggapaṭipāṭiyā bhāvanaṁ matthakaṁ pāpento saha paṭisambhidāhi arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

“Himavantassa avidūre, Udaṅgaṇo[6] nāma pabbato.
Tatthaddasaṁ paṁsukūlaṁ, dumaggamhi vilambitaṁ[7].

Tīṇi kiṅkaṇipupphāni, ocinitvānahaṁ tadā.
Haṭṭho pahaṭṭhena cittena, paṁsukūlaṁ apūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsaṁ agacchahaṁ.

Ekanavute ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pūjitvā arahaddhajaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana adhigantvā diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ pabbatasānumeva gantukāmo attano paṭipattiṁ pavedento **“ahaṁ kho veḷugumbasmin”**ti gāthaṁ abhāsi.

23. Tattha **veḷugumbasmin**ti veḷugacchassa samīpe, tassa chāyāyaṁ. **Bhutvāna madhupāyasan**ti madhupasittapāyāsaṁ[8] bhuñjitvā. **Padakkhiṇan**ti padakkhiṇaggāhena, Satthu ovādassa sammā sampaṭicchanenāti attho. **Sammasanto khandhānaṁ udayabbayan**ti pañcannaṁ upādānakkhandhānaṁ udayabbayañca vipassanto, yadipi

1. Sappāyasenāsanaṁ (Sī) 2. Upacchāyāyaṁ (Ka) 3. Dhota (Sī)
4. Ārabhitvā (Sī, Ka) 5. Khu 4. 74 piṭṭhādīsu. 6. Urago (Sī)
7. Vilaggitaṁ (Ka) 8. Madhusittapāyāsaṁ (Ka)

ပဗ္ဗဇိဿတိ၊ ကိမင်္ဂံ ပနာဟ”န္တိ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ သပ္ပါယံ ဝသနဋ္ဌာနံ[1] ဂဝေသန္တော အတ္တနော ဇာတဂါမဿ အဝိဒူရေ ဧကသ္မိံ သာနုပဗ္ဗတေ ဝိဟာသိ။ တဿ မာတာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဘိက္ခံ ဒေတိ။ အထေကဒိဝသံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌဿ မာတာ မဓုသက္ခရာဘိသင်္ခတံ ပါယာသံ အဒါသိ။ သော တံ ဂဟေတွာ တဿ ပဗ္ဗတဿ ဆာယာယံ[2] အညတရဿ ဝေဠုဂုမ္ဗဿ မူလေ နိသီဒိတွာ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဓောဝိတ[3] ပတ္တပါဏီ ဝိပဿနံ အာရဘိ[4]။ ဘောဇနသပ္ပါယလာဘေန ကာယစိတ္တာနံ ကလ္လတာယ သမာဟိတော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒိကေ တိက္ခေ သူရေ ဝဟန္တေ အပ္ပကသိရေနေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ဘာဝနံ မတ္ထကံ ပါပေန္တော သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

“ဟိမဝန္တဿ အဝိဒူရေ၊ ဥဒင်္ဂဏော[6] နာမ ပဗ္ဗတော။
တတ္ထဒ္ဒသံ ပံသုကူလံ၊ ဒုမဂ္ဂမှိ ဝိလမ္ဗိတံ[7]။

တီဏိ ကိင်္ကဏိပုပ္ဖာနိ၊ ဩစိနိတွာနဟံ တဒါ။
ဟဋ္ဌော ပဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ ပံသုကူလံ အပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသံ အဂစ္ဆဟံ။

ဧကနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပူဇိတွာ အရဟဒ္ဓဇံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန အဓိဂန္တွာ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ ပဗ္ဗတသာနုမေဝ ဂန္တုကာမော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပဝေဒေန္တော “**အဟံ ခေါ ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိ**”န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၃။ တတ္ထ **ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိ**န္တိ ဝေဠုဂစ္ဆဿ သမီပေ၊ တဿ ဆာယာယံ။ **ဘုတွာန မဓုပါယသ**န္တိ မဓုပသိတ္တပါယာသံ[8] ဘုဉ္ဇိတွာ။ **ပဒက္ခိဏ**န္တိ ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟေန၊ သတ္ထု ဩဝါဒဿ သမ္မာ သမ္ပဋိစ္ဆနေနာတိ အတ္ထော။ **သမ္မသန္တော ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယ**န္တိ ပဉ္စန္နံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယဉ္စ ဝိပဿန္တော၊ ယဒိပိ

၁- သပ္ပါယသေနာသနံ (သီ) ၂- ဥပစ္ဆာယာယံ (က) ၃- ဓောတ (သီ) ၄- အာရဘိတွာ (သီ၊ က)
၅- ခု ၄-၇၄- ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆- ဥရဂေါ (သီ) ၇- ဝိလဂ္ဂိတံ (က) ၈- မဓုသိတ္တပါယာသံ (က)

idāni[1] katakicco, phalasamāpattiṁ pana samāpajjituṁ vipassanaṁ paṭṭhapentoti adhippāyo. **Sānuṁ paṭigamissāmī**ti pubbe mayā vutthapabbatasānumeva uddissa gacchissāmi. **Vivekamanubrūhayan**ti paṭipassaddhivivekaṁ phalasamāpattikāyavivekañca paribrūhayanto, tassa vā paribrūhanahetu gamissāmīti. Evaṁ pana vatvā thero tattheva gato, ayameva ca imassa therassa aññābyākaraṇagāthā ahosi.

Gosālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sugandhattheragāthāvaṇṇanā

Anuvassiko pabbajitoti āyasmato Sugandhattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira ito dvānavute kappe Tissassa nāma Sammāsambuddhassa kāle manussayoniyaṁ nibbattitvā viññutaṁ patto migabyadhanena[2] araññe vicarati[3]. Satthā tassa anukampāya padavaḷañjaṁ dassetvā gato. So Satthu padacetiyāni disvā purimabuddhesu katādhikāratāya "sadevake loke aggapuggalassa imāni padānī"ti pītisomanassajāto koraṇḍaka[4] pupphāni gahetvā pūjaṁ katvā cittaṁ pasādesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā tato cuto aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle kuṭambiko hutvā Satthu bhikkhusaṁghassa ca mahādānaṁ pavattetvā Gandhakuṭiṁ mahagghagositacandanaṁ pisitvā[5] tena paribhaṇḍaṁ katvā patthanaṁ paṭṭhapesi "nibbattanibbattaṭṭhāne mayhaṁ sarīraṁ evaṁsugandhaṁ hotū"ti. Evaṁ aññānipi tattha tattha bhave bahūni puññakammāni[6] katvā sugatīsu eva parivattamāno imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ vibhavasampannassa brāhmaṇassa gehe nibbatti. Nibbattassa ca tassa mātukucchigatakālato paṭṭhāya mātu sarīraṁ sakalampi gehaṁ surabhigandhaṁ vāyati. Jātadivase pana visesato paramasugandhaṁ sāmantagehesupi vāyateva. Tassa mātāpitaro "amhākaṁ putto attanāva attano nāmaṁ gahetvā āgato"ti **Sugandho**tveva nāmaṁ akaṁsu. So anupubbena

1. Idhāpi (Ka) 2. Byasanena (Bahūsu) 3. Viharati (Sī)
4. Kuraṇḍaka (Sī) 5. Piṁsitvā (Sī) 6. Puññāni (Bahūsu)

ဣဒါနိ[၁] ကတကိစ္စော၊ ဖလသမာပတ္တိံ ပန သမာပဇ္ဇိတုံ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေန္တောတိ အဓိပ္ပါယော။ **သာနုံ ပဋိဂမိဿာမီ**တိ ပုဗ္ဗေ မယာ ဝုတ္ထပဗ္ဗတသာနုမေဝ ဥဒ္ဒိဿ ဂစ္ဆိဿာမိ။ **ဝိဝေကမနုဗြူဟယ**န္တိ ပဋိပဿဒ္ဓိဝိဝေကံ ဖလသမာပတ္တိကာယဝိဝေကဉ္စ ပရိဗြူဟယန္တော၊ တဿ ဝါ ပရိဗြူဟနဟေတု ဂမိဿာမီတိ။ ဧဝံ ပန ဝတွာ ထေရော တတ္ထေဝ ဂတော၊ အယမေဝ စ ဣမဿ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ။

ဂေါသာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သုဂန္ဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အနုဝဿိကော ပဗ္ဗဇိတောတိ အာယသ္မတော သုဂန္ဓတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဣတော ဒွါနဝုတေ ကပ္ပေ တိဿဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ကာလေ မနုဿယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော မိဂဗျဓနေန[၂] အရညေ ဝိစရတိ[၃]။ သတ္ထာ တဿ အနုကမ္ပာယ ပဒဝဠဉ္ဇံ ဒဿေတွာ ဂတော။ သော သတ္ထု ပဒစေတိယာနိ ဒိသွာ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရတာယ "သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလဿ ဣမာနိ ပဒါနီ"တိ ပီတိသောမနဿဇာတော ကောရဏ္ဍက[၄]ပုပ္ဖာနိ ဂဟေတွာ ပူဇံ ကတွာ စိတ္တံ ပသာဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စုတော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုဋုမ္ဗိကော ဟုတွာ သတ္ထု ဘိက္ခုသံဃဿ စ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ မဟဂ္ဃဂေါသိတစန္ဒနံ ပိသိတွာ[၅] တေန ပရိဘဏ္ဍံ ကတွာ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေသိ "နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ မယှံ သရီရံ ဧဝံသုဂန္ဓံ ဟောတူ"တိ။ ဧဝံ အညာနိပိ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဗဟူနိ ပုညကမ္မာနိ[၆] ကတွာ သုဂတီသု ဧဝ ပရိဝတ္တမာနော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ။ နိဗ္ဗတ္တဿ စ တဿ မာတုကုစ္ဆိဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ မာတု သရီရံ သကလမ္ပိ ဂေဟံ သုရဘိဂန္ဓံ ဝါယတိ။ ဇာတဒိဝသေ ပန ဝိသေသတော ပရမသုဂန္ဓံ သာမန္တဂေဟေသုပိ ဝါယတေဝ။ တဿ မာတာပိတရော "အမှာကံ ပုတ္တော အတ္တနာဝ အတ္တနော နာမံ ဂဟေတွာ အာဂတော"တိ **သုဂန္ဓော**တွေဝ နာမံ အကံသု။ သော အနုပုဗ္ဗေန

၁-ဣဓာပိ (က) ၂-ဗျသနေန (ဗဟူသု) ၃-ဝိဟရတိ (သီ)
၄-ကုရဏ္ဍက (သီ) ၅-ပိံသိတွာ (သီ) ၆-ပုညာနိ (ဗဟူသု)

vayappatto Mahāselattheraṁ disvā tassa santike dhammaṁ sutvā pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto sattāhabbhantare eva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Vanakammiko pure āsiṁ, pitumātumatenahaṁ[2].
Pasumārena jīvāmi, kusalaṁ me na vijjati.

Mama āsayasāmantā, Tisso Lokaggaṇāyako.
Padāni tīṇi dassesi, anukampāya cakkhumā.

Akkante ca pade disvā, Tissanāmassa Satthuno.
Haṭṭho haṭṭhena cittena[3], pade cittaṁ pasādayiṁ.

Koraṇḍaṁ pupphitaṁ disvā, pādapaṁ dharaṇīruhaṁ.
Sakosakaṁ gahetvāna, padaseṭṭhaṁ apūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Yaṁ yaṁ yo nupapajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Koraṇḍakachavī homi, suppabhāso bhavāmahaṁ.

Dvenavute ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, padapūjāyidaṁ[4] phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto **“anuvassiko pabbajito”**ti imaṁ gāthaṁ abhāsi.

24. Tattha **anuvassiko**ti anugato upagato vassaṁ anuvasso, anuvassova anuvassiko. **Pabbajito**ti pabbajjaṁ upagato, pabbajito hutvā upagatavassamatto[5] ekavassikoti attho. Atha vā anugataṁ pacchāgataṁ apagataṁ vassaṁ[6] anuvassaṁ, taṁ assa atthīti anuvassiko. Yassa pabbajitassa vassaṁ aparipuṇṇatāya na gaṇanūpagataṁ, so evaṁ vutto,

1. Khu 4. 75 piṭṭhādīsu. 2. Pitumātumaposahaṁ (Sī)
3. Haṭṭho pahaṭṭhacittohaṁ (Sī) 4. Pupphapūjāyidaṁ (Sī) 5. Upagatavasso (Sī)
6. Anu pacchatogataṁ vassaṁ (Sī), anugataṁ vassaṁ (Ka)

ဝယပ္ပတ္တော မဟာသေလတ္ထေရံ ဒိသွာ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေ ဧဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ဝနကမ္မိကော ပုရေ အာသိံ၊ ပိတုမာတုမတေနဟံ[2]။
ပသုမာရေန ဇီဝါမိ၊ ကုသလံ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

မမ အာသယသာမန္တာ၊ တိဿော လောကဂ္ဂနာယကော။
ပဒါနိ တီဏိ ဒဿေသိ၊ အနုကမ္ပာယ စက္ခုမာ။

အက္ကန္တေ စ ပဒေ ဒိသွာ၊ တိဿနာမဿ သတ္ထုနော။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန[3]၊ ပဒေ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။

ကောရဏ္ဍံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ပါဒပံ ဓရဏီရုဟံ။
သကောသကံ ဂဟေတွာန၊ ပဒသေဋ္ဌံ အပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ယံ ယံ ယောနုပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
ကောရဏ္ဍကဆဝီ ဟောမိ၊ သုပ္ပဘာသော ဘဝါမဟံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပဒပူဇာယိဒံ[4] ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော **“အနုဝဿိကော ပဗ္ဗဇိတော”**တိ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၄။ တတ္ထ **အနုဝဿိကော**တိ အနုဂတော ဥပဂတော ဝဿံ အနုဝဿော၊ အနုဝဿောဝ အနုဝဿိကော။ **ပဗ္ဗဇိတော**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော၊ ပဗ္ဗဇိတော ဟုတွာ ဥပဂတဝဿမတ္တော[5] ဧကဝဿိကောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ အနုဂတံ ပစ္ဆာဂတံ အပဂတံ ဝဿံ[6] အနုဝဿံ၊ တံ အဿ အတ္ထီတိ အနုဝဿိကော။ ယဿ ပဗ္ဗဇိတဿ ဝဿံ အပရိပုဏ္ဏတာယ န ဂဏနူပဂတံ၊ သော ဧဝံ ဝုတ္တော၊

၁-ခု ၄-၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပိတုမာတုမပေါသဟံ (သီ)
၃-ဟဋ္ဌော ပဟဋ္ဌစိတ္တောဟံ (သီ) ၄-ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)
၅-ဥပဂတဝဿော (သီ) ၆-အနုပစ္ဆတောဂတံ ဝဿံ (သီ)၊ အနုဂတံ ဝဿံ (က)

tasmā avassikoti vuttaṁ hoti. **Passa dhammasudhammatan**ti tava Satthu dhammassa sudhammabhāvaṁ svākkhātataṁ ekantaniyyānikataṁ passa, [1]yattha anuvassiko tuvaṁ pabbajito. Pubbenivāsañāṇaṁ[1] dibbacakkhuñāṇaṁ āsavakkhayañāṇanti **tisso vijjā** tayā **anuppattā** sacchikatā, tato eva **kataṁ Buddhassa sāsanaṁ** Sammāsambuddhassa sāsanaṁ anusiṭṭhi ovādo anusikkhitoti katakiccataṁ nissāya pītisomanassajāto thero attānaṁ paraṁviya katvā vadatīti.

Sugandhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Nandiyattheragāthāvaṇṇanā

Obhāsajātanti āyasmato Nandiyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Satthari parinibbute cetiye candanasārena vedikaṁ kāretvā uḷāraṁ pūjāsakkāraṁ pavattesi. Tato paṭṭhāya ajjhāsayasampanno hutvā tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ bahuṁ puññakammaṁ ācinitvā devesu ca manussesu ca saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ[2] Sakyarājakule nibbatti. Tassa mātāpitaro nandiṁ janento jātoti **Kandiyo**ti nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto Anuruddhādīsu Satthu santike pabbajantesu sayampi pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto katādhikāratāya na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Padumuttaro nāma Jino, Lokajeṭṭho narāsabho.
Jalitvā aggikhandhova, Sambuddho parinibbuto.

Nibbute ca mahāvīre, thūpo vitthāriko ahu.
Dūratova upaṭṭhenti[4], dhātugehavaruttame.

Passannacitto sumano, akaṁ candanavedikaṁ.
Dissati thūpakhandho ca, thūpānucchaviko tadā.

1-1. Yattha anuvassikenevaṁ pabbajjāto pubbenivāsañāṇaṁ (Sī)
Anuvassikenevaṁ pabbajitena pubbenivāsañāṇaṁ (?)
2. Kapilavatthunagare (Sī) 3. Khu 3. 189 piṭṭhādīsu. 4. Dūratova naṁ upaṭṭhenti (Sī)

တသ္မာ အဝဿိကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတန္တိ** တဝ သတ္ထု ဓမ္မဿ သုဓမ္မဘာဝံ သွာက္ခာတတံ ဧကန္တနိယျာနိကတံ ပဿ၊ [1]ယတ္ထ အနုဝဿိကော တုဝံ ပဗ္ဗဇိတော။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ[1] ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ အာသဝက္ခယဉာဏန္တိ **တိဿော ဝိဇ္ဇာ** တယာ **အနုပ္ပတ္တာ** သစ္ဆိကတာ၊ တတော ဧဝ **ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ အနုသိဋ္ဌိ ဩဝါဒေါ အနုသိက္ခိတောတိ ကတကိစ္စတံ နိဿာယ ပီတိသောမနဿဇာတော ထေရော အတ္တာနံ ပရံဝိယ ကတွာ ဝဒတီတိ။

သုဂန္ဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-နန္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဩဘာသဇာတန္တိ အာယသ္မတော နန္ဒိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ စေတိယေ စန္ဒနသာရေန ဝေဒိကံ ကာရေတွာ ဥဠာရံ ပူဇာသက္ကာရံ ပဝတ္တေသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ အဇ္ဈာသယသမ္ပန္နော ဟုတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဗဟုံ ပုညကမ္မံ အာစိနိတွာ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ[2] သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ မာတာပိတရော နန္ဒိံ ဇနေန္တော ဇာတောတိ **နန္ဒိယောတိ** နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော အနုရုဒ္ဓါဒီသု သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇန္တေသု သယမ္ပိ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ကတာဓိကာရတာယ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိခန္ဓောဝ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရိနိဗ္ဗုတော။

နိဗ္ဗုတေ စ မဟာဝီရေ၊ ထူပေါ ဝိတ္ထာရိကော အဟု။
ဒူရတောဝ ဥပဋ္ဌေန္တိ[4]၊ ဓာတုဂေဟဝရုတ္တမေ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ အကံ စန္ဒနဝေဒိကံ။
ဒိဿတိ ထူပခန္ဓော စ၊ ထူပါနုစ္ဆဝိကော တဒါ။

၁-၁-ယတ္ထ အနုဝဿိကေနေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇာတော ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ (သီ)
အနုဝဿိကေနေဝ ပဗ္ဗဇိတေန ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ (?)
၂-ကပိလဝတ္ထုနဂရေ (သီ) ၃-ခု ၃-၁၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-ဒူရတောဝ နံ ဥပဋ္ဌေန္တိ (သီ)

Bhave nibbattimānamhi, Devatte atha mānuse.
Omattaṁ[1] me na passāmi, pubbakammassidaṁ phalaṁ.

Pañcadasakappasate, ito aṭṭha janā ahuṁ.
Sabbe samattanāmā te, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Anuruddhattherādīhi saddhiṁ Pācīnavaṁsamigadāye viharante imasmiṁ there ekadivasaṁ māro pāpimā bhiṁsāpetu[2] kāmo tassa bheravarūpaṁ dasseti. Thero taṁ "māro ayan"ti ñatvā "pāpima ye māradheyyaṁ vītivattā, tesaṁ tava kiriyā kiṁ karissati, tatonidānaṁ pana tvaṁ eva vighātaṁ anatthaṁ pāpuṇissasī"ti dassento **"obhāsajātaṁ phalagan"**ti gāthaṁ abhāsi.

25. Tattha **obhāsajātan**ti ñāṇobhāsena jātobhāsaṁ aggamaggañāṇassa adhigatattā. Tena anavasesato kilesandhakārassa vihataviddhaṁsitabhāvato ativiya pabhassaranti attho. **Phalagan**ti phalaṁ gataṁ upagataṁ[3], aggaphalañāṇasahitanti adhippāyo. **Cittan**ti khīṇāsavassa cittaṁ sāmaññena vadati. Tenāha **"abhiṇhaso"**ti. Tañhi nirodhaninnatāya[4] khīṇāsavānaṁ niccakappaṁ arahattaphalasamāpatti-samāpajjanato "phalena sahitan"ti vattabbataṁ arahati. **Tādisan**ti tathārūpaṁ, arahantanti attho. **Āsajjā**ti visodhetvā[5] paribhuyya. **Kaṇhā**ti māraṁ ālapati, so hi kaṇhakammattā kaṇhābhijātitāya[6] ca "kaṇho"ti vuccati. **Dukkhaṁ nigacchasī**ti idha kucchi-anuppavesādinā niratthakaṁ kāyaparissamaṁ dukkhaṁ, samparāye ca appatikāraṁ apāyadukkhaṁ upagamissasi pāpuṇissasi. Taṁ sutvā māro "jānāti maṁ samaṇo"ti tatthevantaradhāyīti.

Nandiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ūnataṁ (Sī)
2. Bhayāpetu (Sī)
3. Phalaganti phalūpagataṁ (Sī)
4. Taṇhānirodhaninnatāya (Sī)
5. Virodhetvā (Sī), vibodhetvā (Ka)
6. Kaṇhābhijātisamatāya (Sī, Ka)

ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိမာနမှိ၊ ဒေဝတ္တေ အထ မာနုသေ။
ဩမတ္တံ[၁] မေ န ပဿာမိ၊ ပုဗ္ဗကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

ပဉ္စဒသကပ္ပသတေ၊ ဣတော အဋ္ဌ ဇနာ အဟုံ။
သဗ္ဗေ သမတ္တနာမာ တေ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ''န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ပါစီနဝံသမိဂဒါယေ ဝိဟရန္တေ ဣမသ္မိံ ထေရေ ဧကဒိဝသံ မာရော ပါပိမာ ဘိံသာပေတု[၂]ကာမော တဿ ဘေရဝရူပံ ဒဿေတိ။ ထေရော တံ "မာရော အယ"န္တိ ဉတွာ "ပါပိမ ယေ မာရဓေယျံ ဝီတိဝတ္တာ၊ တေသံ တဝ ကိရိယာ ကိံ ကရိဿတိ၊ တတောနိဒါနံ ပန တွံ ဧဝ ဝိဃာတံ အနတ္ထံ ပါပုဏိဿသီ"တိ ဒဿေန္တော **"ဩဘာသဇာတံ ဖလဂ"**န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၅။ တတ္ထ **ဩဘာသဇာတ**န္တိ ဉာဏောဘာသေန ဇာတောဘာသံ အဂ္ဂမဂ္ဂဉာဏဿ အဓိဂတတ္တာ။ တေန အနဝသေသတော ကိလေသန္ဓကာရဿ ဝိဟတဝိဒ္ဓံသိတဘာဝတော အတိဝိယ ပဘဿရန္တိ အတ္ထော။ **ဖလဂ**န္တိ ဖလံ ဂတံ ဥပဂတံ[၃]၊ အဂ္ဂဖလဉာဏသဟိတန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **စိတ္တ**န္တိ ခီဏာသဝဿ စိတ္တံ သာမညေန ဝဒတိ။ တေနာဟ "**အဘိဏှသော**"တိ။ တဉှိ နိရောဓနိန္နတာယ[၄] ခီဏာသဝါနံ နိစ္စကပ္ပံ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနတော "ဖလေန သဟိတ''န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ။ **တာဒိသ**န္တိ တထာရူပံ၊ အရဟန္တန္တိ အတ္ထော။ **အာသဇ္ဇာ**တိ ဝိသောဓေတွာ[၅] ပရိဘုယျ။ **ကဏှာ**တိ မာရံ အာလပတိ၊ သော ဟိ ကဏှကမ္မတ္တာ ကဏှာဘိဇာတိတာယ[၆] စ "ကဏှော"တိ ဝုစ္စတိ။ **ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသီ**တိ ဣဓ ကုစ္ဆိအနုပ္ပဝေသာဒိနာ နိရတ္ထကံ ကာယပရိဿမံ ဒုက္ခံ၊ သမ္ပရာယေ စ အပ္ပတိကာရံ အပါယဒုက္ခံ ဥပဂမိဿသိ ပါပုဏိဿသိ။ တံ သုတွာ မာရော "ဇာနာတိ မံ သမဏော"တိ တတ္ထေဝန္တရဓာယီတိ။

နန္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဦနတံ (သီ)
၂-ဘယာပေတု (သီ)
၃-ဖလဂန္တိ ဖလူပဂတံ (သီ)
၄-တဏှာနိရောဓနိန္နတာယ (သီ)
၅-ဝိရောဓေတွာ (သီ)၊ ဝိဗောဓေတွာ (က)
၆-ကဏှာဘိဇာတိသမတာယ (သီ၊ က)

6. Abhayattheragāthāvaṇṇanā

Sutvā subhāsitaṁ vācanti āyasmato Abhayattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato sāsane pabbajitvā dhammakathiko hutvā dhammakathanakāle paṭhamaṁ catūhi gāthāhi Bhagavantaṁ abhitthavitvā pacchā dhammaṁ kathesi. Tenassa puññakammabalena kappānaṁ satasahassaṁ apāyapaṭisandhi nāma nāhosi. Tathā hi vuttaṁ—

“Abhitthavitvā Padumuttaraṁ Jinaṁ,
Passannacitto abhayo Sayambhuṁ.

Na gacchi[1] kappāni apāyabhūmiṁ,
Satasahassāni uḷārasaddho”ti[2].

Khettasampattiyādīhi tassa ca pubbapacchimasanniṭṭhāna[3] cetanānaṁ ativiya uḷārabhāvena so aparimeyyo puññābhisando kusalābhisando[4] tādiso ahosi. “Acintiye[5] pasannānaṁ, vipāko hoti acintiyo”ti[6] hi vuttaṁ. Tattha tattha hi bhave upacitaṁ puññaṁ tassa upatthambhakamahosi. Tathā hi so Vipassissa Bhagavato ketakapupphehi pūjamakāsi. Evaṁ uḷārehi puññavisesehi sugatīsu eva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde rañño Bimbisārassa putto hutvā nibbatti. **Abhayo**tissa nāmaṁ ahosi. Tassa uppatti parato āvi bhavissati. So Nigaṇṭhena Nāṭaputtena ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ sikkhāpetvā “imaṁ pañhaṁ pucchitvā samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropehī”ti vissajjito Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā taṁ pañhaṁ pucchitvā tassa pañhassa anekaṁsabyākaraṇabhāve Bhagavatā kathite Nigaṇṭhānaṁ parājayaṁ, Satthu ca Sammāsambuddhabhāvaṁ viditvā upāsakattaṁ paṭivedesi. Tato rañño Bimbisāre kālaṅkate sañjātasaṁvego sāsane pabbajitvā tālacchiggaḷūpamasuttadesanāya sotāpanno hutvā puna vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

“Vinatānadiyā tīre, vihāsi purisuttamo.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, ekaggaṁ susamāhitaṁ.

1. Nāgacchi (Sī) 2. Khu 4. 160 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
3. Pubbamajjhimasanniṭṭhāna (Bahūsu) 4. Dānādikusalābhisando (Sī)
5. Acintiyesu (Sī, Ka) 6. Khu 3. 7 piṭṭhe. 7. Khu 4. 94 piṭṭhādīsu.

၆-အဘယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုတွာ သုဘာသိတံ ဝါစန္တိ အာယသ္မတော အဘယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓမ္မကထိကော ဟုတွာ ဓမ္မကထနကာလေ ပဌမံ စတူဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထဝိတွာ ပစ္ဆာ ဓမ္မံ ကထေသိ။ တေနဿ ပုညကမ္မဗလေန ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ အပါယပဋိသန္ဓိ နာမ နာဟောသိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“အဘိတ္ထဝိတွာ ပဒုမုတ္တရံ ဇိနံ၊
ပသန္နစိတ္တော အဘယော သယမ္ဘုံ။
န ဂစ္ဆိ[၁] ကပ္ပါနိ အပါယဘူမိံ၊
သတသဟဿာနိ ဥဠာရသဒ္ဓေါ”တိ[၂]။

ခေတ္တသမ္ပတ္တိယာဒီဟိ တဿ စ ပုဗ္ဗပစ္ဆိမသန္နိဋ္ဌာန[၃]စေတနာနံ အတိဝိယ ဥဠာရဘာဝေန သော အပရိမေယျော ပုညာဘိသန္ဒော ကုသလာဘိသန္ဒော[၄] တာဒိသော အဟောသိ။ “အစိန္တိယေ[၅] ပသန္နာနံ၊ ဝိပါကော ဟောတိ အစိန္တိယော”တိ[၆] ဟိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ တတ္ထ ဟိ ဘဝေ ဥပစိတံ ပုညံ တဿ ဥပတ္ထမ္ဘကမဟောသိ။ တထာ ဟိ သော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကေတကပုပ္ဖေဟိ ပူဇမကာသိ။ ဧဝံ ဥဠာရေဟိ ပုညဝိသေသေဟိ သုဂတီသု ဧဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရညော ဗိမ္ဗိသာရဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ **အဘယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ တဿ ဥပ္ပတ္တိ ပရတော အာဝိ ဘဝိဿတိ။ သော နိဂဏ္ဌေန နာဋပုတ္တေန ဥဘတောကောဋိကံ ပဉှံ သိက္ခာပေတွာ “ဣမံ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝါဒံ အာရောပေဟီ”တိ ဝိဿဇ္ဇိတော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ တံ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ တဿ ပဉှဿ အနေကံသဗျာကရဏဘာဝေ ဘဂဝတာ ကထိတေ နိဂဏ္ဌာနံ ပရာဇယံ, သတ္ထု စ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝံ ဝိဒိတွာ ဥပါသကတ္တံ ပဋိဝေဒေသိ။ တတော ရညေ ဗိမ္ဗိသာရေ ကာလင်္ကတေ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ တာလစ္ဆိဂ္ဂဠူပမသုတ္တဒေသနာယ သောတာပန္နော ဟုတွာ ပုန ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၇]—

“ဝိနတာနဒိယာ တီရေ၊ ဝိဟာသိ ပုရိသုတ္တမော။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဧကဂ္ဂံ သုသမာဟိတံ။

၁-နာဂစ္ဆိ (သီ) ၂-ခု ၄-၁၆၀-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။ ၃-ပုဗ္ဗမဇ္ဈိမသန္နိဋ္ဌာန (ဗဟူသု)
၄-ဒါနာဒိကုသလာဘိသန္ဒော (သီ) ၅-အစိန္တိယေသု (သီ၊ က)
၆-ခု ၃-၇-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ခု ၄-၉၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Madhugandhassa pupphena, ketakassa ahaṁ tadā.
Pasannacitto sumano, Buddhaseṭṭhamapūjayiṁ.

Ekanavute ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddapūjāyidaṁ[1] phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattikittanena aññaṁ byākaronto **"sutvā subhāsitaṁ vācan"**ti gāthaṁ abhāsi.

26. Tattha **sutvā**ti sotaṁ odahitvā, sotadvārānusārena upadhāretvā. **Subhāsitan**ti suṭṭhu bhāsitaṁ, sammadeva bhāsitaṁ, Sammāsambuddhabhāvato mahākāruṇikatāya ca kiñci avisaṁvādetvā yathādhippetassa atthassa ekantato sādhanavasena bhāsitaṁ catusaccavibhāvanīyadhammakathaṁ. Na hi saccavinimuttā Bhagavato dhammadesanā atthi. **Buddhassā**ti sabbaññubuddhassa. **Ādiccabandhuno**ti ādiccavaṁse sambhūtattā ādicco bandhu etassāti ādiccabandhu, Bhagavā. Tassa ādiccabandhuno. Ādiccassa vā bandhūti ādiccabandhu, Bhagavā. Tassa Bhagavato orasaputtabhāvato. Tenāha Bhagavā—

"Yo andhakāre tamasī pabhaṅkaro,
Verocano maṇḍalī uggatejo.
Mā rāhu gilī caramantalikkhe,
Pajaṁ mamaṁ rāhu pamuñca sūriyan"ti[2].

Paccabyadhinti paṭivijjhiṁ. **Hī**-ti nipātamattaṁ. **Nipuṇan**ti saṇhaṁ paramasukhumaṁ, nirodhasaccaṁ, catusaccameva vā. **Hī**-ti vā hetu-atthe nipāto. Yasmā paccabyadhiṁ[3] nipuṇaṁ catusaccaṁ, tasmā na dāni kiñci paṭivijjhitabbaṁ atthīti attho. Yathā kiṁ paṭivijjhīti āha **"vālaggaṁ usunā yathā"**ti. Yathā sattadhā bhinnassa vālassa koṭiṁ susikkhito[4] kusalo issāso usunā kaṇḍena avirajjhanto vijjheyya, evaṁ paccabyadhiṁ nipuṇaṁ ariyasaccanti yojanā.

Abhayattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Pupphapūjāyidaṁ (Sī)
2. Saṁ 1. 49 piṭṭhe.
3. Yasmā so paccabyadhi (Sī)
4. Koṭīsu sikkhito (Sī)

မဓုဂန္ဓဿ ပုပ္ဖေန၊ ကေတကဿ အဟံ တဒါ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမပူဇယိံ။

ဧကနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ[၁] ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိကိတ္တနေန အညံ ဗျာကရောန္တော **“သုတွာ သုဘာသိတံ ဝါစ”**န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၆။ တတ္ထ **သုတွာ**တိ သောတံ ဩဒဟိတွာ, သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရေတွာ။ **သုဘာသိတ**န္တိ သုဋ္ဌု ဘာသိတံ, သမ္မဒေဝ ဘာသိတံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝတော မဟာကာရုဏိကတာယ စ ကိဉ္စိ အဝိသံဝါဒေတွာ ယထာဓိပ္ပေတဿ အတ္ထဿ ဧကန္တတော သာဓနဝသေန ဘာသိတံ စတုသစ္စဝိဘာဝနီယဓမ္မကထံ။ န ဟိ သစ္စဝိနိမုတ္တာ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ အတ္ထိ။ **ဗုဒ္ဓဿာ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ။ **အာဒိစ္စဗန္ဓုနော**တိ အာဒိစ္စဝံသေ သမ္ဘူတတ္တာ အာဒိစ္စော ဗန္ဓု ဧတဿာတိ အာဒိစ္စဗန္ဓု၊ ဘဂဝါ။ တဿ အာဒိစ္စဗန္ဓုနော။ အာဒိစ္စဿ ဝါ ဗန္ဓူတိ အာဒိစ္စဗန္ဓု၊ ဘဂဝါ။ တဿ ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တဘာဝတော။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ယော အန္ဓကာရေ တမသီ ပဘင်္ကရော၊
ဝေရောစနော မဏ္ဍလီ ဥဂ္ဂတေဇော။
မာ ရာဟု ဂိလီ စရမန္တလိက္ခေ၊
ပဇံ မမံ ရာဟု ပမုဉ္စ သူရိယ”န္တိ[၂]။

ပစ္စဗျဓိန္တိ ပဋိဝိဇ္ဈိံ။ **ဟီ**-တိ နိပါတမတ္တံ။ **နိပုဏ**န္တိ သဏှံ ပရမသုခုမံ၊ နိရောဓသစ္စံ, စတုသစ္စမေဝ ဝါ။ **ဟီ**-တိ ဝါ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတော။ ယသ္မာ ပစ္စဗျဓိံ[၃] နိပုဏံ စတုသစ္စံ၊ တသ္မာ န ဒါနိ ကိဉ္စိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗံ အတ္ထီတိ အတ္ထော။ ယထာ ကိံ ပဋိဝိဇ္ဈီတိ အာဟ **“ဝါလဂ္ဂံ ဥသုနာ ယထာ”**တိ။ ယထာ သတ္တဓာ ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိံ သုသိက္ခိတော[၄] ကုသလော ဣဿာသော ဥသုနာ ကဏ္ဍေန အဝိရဇ္ဈန္တော ဝိဇ္ဈေယျ၊ ဧဝံ ပစ္စဗျဓိံ နိပုဏံ အရိယသစ္စန္တိ ယောဇနာ။

အဘယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)
၂-သံ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ယသ္မာ သော ပစ္စဗျဓိ (သီ)
၄-ကောဋိသု သိက္ခိတော (သီ)

7. Lomasakaṅgiyattheragāthāvaṇṇanā

Dabbaṁ kusanti āyasmato Lomasakaṅgiyattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? So kira ito ekanavute kappe Vipassiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso nānāpupphehi[2] pūjetvā tena puññakammena devaloke nibbatto puna aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto Kassapassa Bhagavato sāsane pabbajitvā samaṇadhammaṁ karoti. Tena ca samayena Satthārā bhaddekarattapaṭipadāya kathitāya aññataro bhikkhu Bhaddekarattasuttavasena tena sākacchaṁ karoti. So taṁ nasampāyāsi. Asampāyanto "ahaṁ anāgate tuyhaṁ bhaddakarattaṁ kathetuṁ samattho bhaveyyan"ti paṇidhānaṁ akāsi, itaro "puccheyyan"ti. Etesu paṭhamo ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaritvā amhākaṁ Bhagavato kāle Kapilavatthusmiṁ Sākiyarājakule nibbatti. Tassa sukhumālabhāvena Soṇassa viya pādatalesu lomāni jātāni, tenassa **Lomasakaṅgiyo**ti nāmaṁ ahosi. Itaro devaloke nibbattitvā **Candano**ti paññāyittha. Lomasakaṅgiyo Anuruddhādīsu Sakyakumāresu pabbajantesu pabbajituṁ na icchi. Atha naṁ saṁvejetuṁ Candano devaputto upasaṅkamitvā bhaddekarattaṁ pucchi. Itaro "na jānāmī"ti [3]. Puna devaputto "atha kasmā tayā 'bhaddekarattaṁ katheyyan'ti saṅgaro kato, idāni pana nāmamattampi na jānāsī"ti codesi. Itaro tena saddhiṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā "mayā kira bhante pubbe 'imassa bhaddekarattaṁ kathessāmī'ti saṅgaro kato"ti pucchi. Bhagavā "āma kulaputta Kassapassa Bhagavato kāle tayā evaṁ katan"ti āha. Svāyamattho Uparipaṇṇāsake[4] āgatanayena vitthārato veditabbo. Atha lomasakaṅgiyo "tena hi bhante pabbājetha man"ti āha. Bhagavā "na kho Tathāgatā mātāpitūhi ananuññātaṁ puttaṁ pabbājentī"ti paṭikkhipi. So mātu santikaṁ gantvā "anujānāhi maṁ amma pabbajituṁ, pabbajissāmahan"ti vatvā mātarā "tāta sukhumālo tvaṁ kathaṁ pabbajissasī"ti vutte "attano parissayasahanabhāvaṁ pakāsento **"dabbaṁ kusaṁ poṭakilan"**ti gāthaṁ abhāsi.

1. Lomasaṅkiyattherassa (Ka)
2. Nāgapupphehi (Sī)
3. Na jānāti (Sī)
4. Ma 3. 240 piṭṭhādīsu.

၇-လောမသကင်္ဂိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒဗ္ဗံ ကုသန္တိ အာယသ္မတော လောမသကင်္ဂိယတ္ထေရဿ[၁] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော နာနာပုပ္ဖေဟိ[၂] ပူဇေတွာ တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော ပုန အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ တေန စ သမယေန သတ္ထာရာ ဘဒ္ဒေကရတ္တပဋိပဒါယ ကထိတာယ အညတရော ဘိက္ခု ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝသေန တေန သာကစ္ဆံ ကရောတိ။ သော တံ န သမ္ပာယာသိ။ အသမ္ပာယန္တော "အဟံ အနာဂတေ တုယှံ ဘဒ္ဒေကရတ္တံ ကထေတုံ သမတ္ထော ဘဝေယျ"န္တိ ပဏိဓာနံ အကာသိ၊ ဣတရော "ပုစ္ဆေယျ"န္တိ။ ဧတေသု ပဌမော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သာကိယရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ သုခုမာလဘာဝေန သောဏဿ ဝိယ ပါဒတလေသု လောမာနိ ဇာတာနိ၊ တေနဿ **လောမသကင်္ဂိယော**တိ နာမံ အဟောသိ။ ဣတရော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **စန္ဒနော**တိ ပညာယိတ္ထ။ လောမသကင်္ဂိယော အနုရုဒ္ဓါဒီသု သကျကုမာရေသု ပဗ္ဗဇန္တေသု ပဗ္ဗဇိတုံ န ဣစ္ဆိ။ အထ နံ သံဝေဇေတုံ စန္ဒနော ဒေဝပုတ္တော ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဒ္ဒေကရတ္တံ ပုစ္ဆိ။ ဣတရော "န ဇာနာမီ"တိ[၃]။ ပုန ဒေဝပုတ္တော "အထ ကသ္မာ တယာ 'ဘဒ္ဒေကရတ္တံ ကထေယျ'န္တိ သင်္ဂရော ကတော၊ ဣဒါနိ ပန နာမမတ္တမ္ပိ န ဇာနာသီ"တိ စောဒေသိ။ ဣတရော တေန သဒ္ဓိံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ "မယာ ကိရ ဘန္တေ ပုဗ္ဗေ 'ဣမဿ ဘဒ္ဒေကရတ္တံ ကထေဿာမီ'တိ သင်္ဂရော ကတော"တိ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါ "အာမ ကုလပုတ္တ ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ တယာ ဧဝံ ကတ"န္တိ အာဟ။ သွာယမတ္ထော ဥပရိပဏ္ဏာသကေ[၄] အာဂတနယေန ဝိတ္ထာရတော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ လောမသကင်္ဂိယော "တေန ဟိ ဘန္တေ ပဗ္ဗာဇေထ မ"န္တိ အာဟ။ ဘဂဝါ "န ခေါ တထာဂတာ မာတာပိတူဟိ အနနုညာတံ ပုတ္တံ ပဗ္ဗာဇေန္တီ"တိ ပဋိက္ခိပိ။ သော မာတု သန္တိကံ ဂန္တွာ "အနုဇာနာဟိ မံ အမ္မ ပဗ္ဗဇိတုံ၊ ပဗ္ဗဇိဿာမဟ"န္တိ ဝတွာ မာတရာ "တာတ သုခုမာလော တွံ ကထံ ပဗ္ဗဇိဿသီ"တိ ဝုတ္တေ "အတ္တနော ပရိဿယသဟနဘာဝံ ပကာသေန္တော "**ဒဗ္ဗံ ကုသံ ပေါဋကိလ**"န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁-လောမသင်္ကိယတ္ထေရဿ (က)
၂-နာဂပုပ္ဖေဟိ (သီ)
၃-န ဇာနာတိ (သီ)
၄-မ ၃-၂၄၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

27. Tattha **dabban**ti dabbatiṇamāha, yaṁ “saddulo”tipi vuccati. **Kusan**ti kusatiṇaṁ, yo “kāso”ti vuccati. **Poṭakilan**ti sakaṇṭakaṁ akaṇṭakañca gacchaṁ. Idha pana sakaṇṭakameva adhippetaṁ. Usīrādīni suviññeyyāni. Dabbādīni tiṇāni bīraṇatiṇāni pādehi akkantassāpi dukkhajanakāni gamanantarāyakarāni ca, tāni ca panāhaṁ **urasā panudissāmi**[1] urasāpi apanessāmi. Evaṁ apanento taṁ nimittaṁ dukkhaṁ sahanto araññāyatane gumbantaraṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kātuṁ sakkhissāmi. Ko pana vādo pādehi akkamaneti dasseti. **Vivekamanubrūhayan**ti kāyavivekaṁ cittavivekaṁ upadhivivekañca anubrūhayanto. Gaṇasaṅgaṇikaṁ hi pahāya kāyavivekaṁ anubrūhayantasseva aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu yattha katthaci cittaṁ samādahantassa cittaviveko, na saṅgaṇikāratassa. Samāhitasseva vipassanāya kammaṁ karontassa samathavipassanañca yuganaddhaṁ karontassa kilesānaṁ khepanena upadhivivekādhigamo, na asamāhitassa. Tena vuttaṁ “vivekamanubrūhayanti kāyavivekaṁ cittavivekaṁ upadhivivekañca anubrūhayanto”ti. Evaṁ pana puttena vutte[2] mātā “tena hi tāta pabbajā”ti anujāni. So Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci. Taṁ Sātthā pabbājesi. Taṁ pabbajitvā katapubbakiccaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññaṁ pavisantaṁ bhikkhū āhaṁsu “āvuso tvaṁ sukhumālo kiṁ sakkhissasi araññe vasitun”ti. So tesampi tameva gāthaṁ vatvā araññaṁ pavisitvā bhāvanaṁ anuyuñjanto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, nānāpupphehi[4] pūjayiṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddha[5]pūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā thero aññaṁ byākaronto taṁyeva gāthaṁ abhāsīti.

Lomasakaṅgiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Apanudissāmi (Sī) 2. Evaṁ pana vutte (Sī) 3. Khu 4. 95 piṭṭhe.
4. Nāgapupphehi (Sī) 5. Puppha (Sī)

၂၇။ တတ္ထ **ဒဗ္ဗန္တိ** ဒဗ္ဗတိဏမာဟ၊ ယံ “သဒ္ဒုလော”တိပိ ဝုစ္စတိ။ **ကုသန္တိ** ကုသတိဏံ၊ ယော “ကာသော”တိ ဝုစ္စတိ။ **ပေါဋကိလန္တိ** သကဏ္ဋကံ အကဏ္ဋကဉ္စ ဂစ္ဆံ။ ဣဓ ပန သကဏ္ဋကမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ဥသီရာဒီနိ သုဝိညေယျာနိ။ ဒဗ္ဗာဒီနိ တိဏာနိ ဗီရဏတိဏာနိ ပါဒေဟိ အက္ကန္တဿာပိ ဒုက္ခဇနကာနိ ဂမနန္တရာယကရာနိ စ၊ တာနိ စ ပနာဟံ **ဥရသာ ပနုဒိဿာမိ**[1] ဥရသာပိ အပနေဿာမိ။ ဧဝံ အပနေန္တော တံ နိမိတ္တံ ဒုက္ခံ သဟန္တော အရညာယတနေ ဂုမ္ဗန္တရံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ သက္ခိဿာမိ။ ကော ပန ဝါဒေါ ပါဒေဟိ အက္ကမနေတိ ဒဿေတိ။ **ဝိဝေကမနုဗြူဟယန္တိ** ကာယဝိဝေကံ စိတ္တဝိဝေကံ ဥပဓိဝိဝေကဉ္စ အနုဗြူဟယန္တော။ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ဟိ ပဟာယ ကာယဝိဝေကံ အနုဗြူဟယန္တဿေဝ အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ စိတ္တံ သမာဒဟန္တဿ စိတ္တဝိဝေကော၊ န သင်္ဂဏိကာရတဿ။ သမာဟိတဿေဝ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တဿ သမထဝိပဿနဉ္စ ယုဂနဒ္ဓံ ကရောန္တဿ ကိလေသာနံ ခေပနေန ဥပဓိဝိဝေကာဓိဂမော၊ န အသမာဟိတဿ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိဝေကမနုဗြူဟယန္တိ ကာယဝိဝေကံ စိတ္တဝိဝေကံ ဥပဓိဝိဝေကဉ္စ အနုဗြူဟယန္တော”တိ။ ဧဝံ ပန ပုတ္တေန ဝုတ္တေ[2] မာတာ “တေန ဟိ တာတ ပဗ္ဗဇာ”တိ အနုဇာနိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တံ သတ္ထာ ပဗ္ဗာဇေသိ။ တံ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညံ ပဝိသန္တံ ဘိက္ခူ အာဟံသု “အာဝုသော တွံ သုခုမာလော ကိံ သက္ခိဿသိ အရညေ ဝသိတု”န္တိ။ သော တေသမ္ပိ တမေဝ ဂါထံ ဝတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ နာနာပုပ္ဖေဟိ[4] ပူဇယိံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓ[5]ပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော အညံ ဗျာကရောန္တော တံယေဝ ဂါထံ အဘာသီတိ။

လောမသကင်္ဂိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အပနုဒိဿာမိ (သီ) ၂-ဧဝံ ပန ဝုတ္တေ (သီ) ၃-ခု ၄-၉၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-နာဂပုပ္ဖေဟိ(သီ) ၅-ပုပ္ဖ (သီ)

8. Jambugāmiyaputtattheragāthāvaṇṇanā

Kacci no vatthapasutoti āyasmato Jambugāmiyaputtattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro hutvā tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ ācinanto ito ekatiṁse kappe Vessabhussa Bhagavato kāle ekadivasaṁ kiṁsukāni pupphāni disvā tāni pupphāni gahetvā Buddhaguṇe anussaranto Bhagavantaṁ uddissa ākāse khipanto pūjesi. So tena puññakammena Tāvatiṁsesu nibbatto. Tato paraṁ puññāni katvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Campāyaṁ Jambugāmiyassa nāma upāsakassa putto hutvā nibbatti. Tenassa **Jambugāmiyaputto**tveva samaññā ahosi. So vayappatto Bhagavato santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaṁvego pabbajitvā katapubbakicco kammaṭṭhānaṁ gahetvā Sākete añjanavane vasati. Athassa pitā "kiṁ nu kho mama putto sāsane abhirato viharati, udāhu no"ti vīmaṁsanatthaṁ **"kacci no vatthapasuto"**ti gāthaṁ likhitvā pesesi. So taṁ vācetvā "pitā me pamādavihāraṁ āsaṅkati, ahañca ajjāpi puthujjanabhūmiṁ nātivatto"ti saṁvegajāto ghaṭento vāyamanto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Kiṁsukaṁ pupphitaṁ disvā, paggahetvāna añjaliṁ.
Buddhaseṭṭhaṁ saritvāna, ākāse abhipūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā ñātīnaṁ Vasananagaraṁ gantvā sāsanassa niyyānikabhāvaṁ pakāsento iddhipāṭihāriyaṁ dessesi. Taṁ disvā ñātakā pasannamānasā bahū saṁghārāme kāresuṁ. Theropi sakapitarā

---

1. Jambugāmiyattherassa (Sī)
2. Khu 4. 76 piṭṭhe.

၈-ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကစ္စိ နော ဝတ္ထပသုတောတိ အာယသ္မတော ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တတ္ထေရဿ[1] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဟုတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ အာစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ဝေဿဘုဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဧကဒိဝသံ ကိံသုကာနိ ပုပ္ဖာနိ ဒိသွာ တာနိ ပုပ္ဖာနိ ဂဟေတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရန္တော ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ အာကာသေ ခိပန္တော ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တာဝတိံသေသု နိဗ္ဗတ္တော။ တတော ပရံ ပုညာနိ ကတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ စမ္ပာယံ ဇမ္ဗုဂါမိယဿ နာမ ဥပါသကဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေနဿ **ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တော**တွေဝ သမညာ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ သာကေတေ အဉ္ဇနဝနေ ဝသတိ။ အထဿ ပိတာ “ကိံ နု ခေါ မမ ပုတ္တော သာသနေ အဘိရတော ဝိဟရတိ, ဥဒါဟု နော”တိ ဝီမံသနတ္ထံ “**ကစ္စိ နော ဝတ္ထပသုတော**”တိ ဂါထံ လိခိတွာ ပေသေသိ။ သော တံ ဝါစေတွာ “ပိတာ မေ ပမာဒဝိဟာရံ အာသင်္ကတိ၊ အဟဉ္စ အဇ္ဇာပိ ပုထုဇ္ဇနဘူမိံ နာတိဝတ္တော”တိ သံဝေဂဇာတော ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“ကိံသုကံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ပဂ္ဂဟေတွာန အဉ္ဇလိံ။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ သရိတွာန၊ အာကာသေ အဘိပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဉာတီနံ ဝသနနဂရံ ဂန္တွာ သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝံ ပကာသေန္တော ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ။ တံ ဒိသွာ ဉာတကာ ပသန္နမာနသာ ဗဟူ သံဃာရာမေ ကာရေသုံ။ ထေရောပိ သကပိတရာ

၁-ဇမ္ဗုဂါမိယတ္ထေရဿ (သီ)
၂-ခု ၄-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

pesitaṁ gāthaṁ aṅkusaṁ katvā ghaṭento vāyamanto arahattaṁ sacchākāsi. Aññaṁ byākarontopi pitupūjanatthaṁ[1] **"kaccino vatthapasuto"**ti tameva gāthaṁ abhāsi.

28. Tattha **kaccī**ti pucchāyaṁ nipāto. **No**ti paṭisedhe. **Vatthapasuto**ti vatthe pasuto vatthapasuto, cīvaramaṇḍanābhirato. Nidassanamattaṁ cetaṁ pattamaṇḍanādicāpallapaṭikkhepassāpi adhippetattā. "Kacci na vatthapasuto"tipi pāṭho, so evattho. **Bhūsanārato**ti attabhāvavibhūsanāya rato abhirato, yathekacce pabbajitvāpi capalā[2] kāyadaḷhibahulā[3] cīvarādiparikkhārassa attano sarīrassa ca maṇḍanavibhūsanaṭṭhānāya yuttā honti. Kimeva parikkhārapasuto bhūsanārato ca nāhosīti ayamettha padadvayassāpi attho. **Sīlamayaṁ gandhan**ti akhaṇḍādibhāvāpādanena suparisuddhassa catubbidhassapi sīlassa vasena yvāyaṁ[4] "yo ca sīlavataṁ gandho, vāti devesu uttamo"ti[5] vutto sīlamayo gandho, taṁ **tvaṁ vāyasi** sīlasampattisambhavena kalyāṇena kittisaddena kiṁ tvaṁ sabbā disā pattharasīti attho. **Netarā pajā**ti na itarā dussīlapajā, dussīlattāyeva dussilyamayaṁ duggandhaṁ vāyati, ( )[6] evaṁ tvaṁ duggandhaṁ avāyitvā kacci sīlamayaṁ gandhaṁ vāyasīti attho. Atha vā **netarā pajā**ti na itarā[7] dussīlapajā, taṁ kacci[8] na hoti, yato sīlamayaṁ gandhaṁ vāyasīti byatirekena sīlagandhavāyanameva vibhāveti.

Jambugāmiyaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Hāritattheragāthāvaṇṇanā

Samunnamayamattānanti āyasmato Hāritattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro hutvā tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ puññasambhāraṁ upacinanto ito ekatiṁse kappe

1. Sapitupūjanatthaṁ (Sī) 2. Natthi (Sī) 3. Kāyadaḍḍhibahulā (Sī)
4. Natthi (Sī) 5. Khu 1. 21 piṭṭhe Dhammapade.
6. (Na sīlamayaṁ gandhaṁ) (Ka) 7. Itarā (Sī) 8. Kiñci (Sī)

ပေသိတံ ဂါထံ အင်္ကုသံ ကတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ အညံ ဗျာကရောန္တောပိ ပိတုပူဇနတ္ထံ[1] **“ကစ္စိ နော ဝတ္ထပသုတော”**တိ တမေဝ ဂါထံ အဘာသိ။

၂၈။ တတ္ထ **ကစ္စီ**တိ ပုစ္ဆာယံ နိပါတော။ **နော**တိ ပဋိသေဓေ။ **ဝတ္ထပသုတော**တိ ဝတ္ထေ ပသုတော ဝတ္ထပသုတော၊ စီဝရမဏ္ဍနာဘိရတော။ နိဒဿနမတ္တံ စေတံ ပတ္တမဏ္ဍနာဒိစာပလ္လပဋိက္ခေပဿာပိ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ “ကစ္စိ န ဝတ္ထပသုတော”တိပိ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။ **ဘူသနာရတော**တိ အတ္တဘာဝဝိဘူသနာယ ရတော အဘိရတော၊ ယထေကစ္စေ ပဗ္ဗဇိတွာပိ စပလာ[2] ကာယဒဠှိဗဟုလာ[3] စီဝရာဒိပရိက္ခာရဿ အတ္တနော သရီရဿ စ မဏ္ဍနဝိဘူသနဋ္ဌာနာယ ယုတ္တာ ဟောန္တိ။ ကိမေဝ ပရိက္ခာရပသုတော ဘူသနာရတော စ နာဟောသီတိ အယမေတ္ထ ပဒဒွယဿာပိ အတ္ထော။ **သီလမယံ ဂန္ဓန္တိ** အခဏ္ဍာဒိဘာဝါပါဒနေန သုပရိသုဒ္ဓဿ စတုဗ္ဗိဓဿာပိ သီလဿ ဝသေန ယွာယံ[4] “ယော စ သီလဝတံ ဂန္ဓော၊ ဝါတိ ဒေဝေသု ဥတ္တမော”တိ[5] ဝုတ္တော သီလမယော ဂန္ဓော၊ တံ **တွံ ဝါယသိ** သီလသမ္ပတ္တိသမ္ဘဝေန ကလျာဏေန ကိတ္တိသဒ္ဒေန ကိံ တွံ သဗ္ဗာ ဒိသာ ပတ္ထရသီတိ အတ္ထော။ **နေတရာ ပဇာ**တိ န ဣတရာ ဒုဿီလပဇာ၊ ဒုဿီလတ္တာယေဝ ဒုဿီလျမယံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဝါယတိ၊ ( )[6] ဧဝံ တွံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ အဝါယိတွာ ကစ္စိ သီလမယံ ဂန္ဓံ ဝါယသီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **နေတရာ ပဇာ**တိ န ဣတရာ[7] ဒုဿီလပဇာ၊ တံ ကစ္စိ[8] န ဟောတိ, ယတော သီလမယံ ဂန္ဓံ ဝါယသီတိ ဗျတိရေကေန သီလဂန္ဓဝါယနမေဝ ဝိဘာဝေတိ။

ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဟာရိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သမုန္နမယမတ္တာနန္တိ အာယသ္မတော ဟာရိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဟုတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညသမ္ဘာရံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ

၁-သပိတုပူဇနတ္ထံ (သီ) ၂-နတ္ထိ (သီ) ၃-ကာယဒဍ္ဎိဗဟုလာ (သီ)
၄-နတ္ထိ (သီ) ၅-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၆-(န သီလမယံ ဂန္ဓံ) (က)
၇-ဣတရာ (သီ) ၈-ကိဉ္စိ (သီ)

Sudassanaṁ nāma paccekasambuddhaṁ disvā pasannamānaso kuṭajapupphehi pūjaṁ katvā tena puññakammena sugatīsuyeva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthinagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. **Hārito**tissa[1] nāmaṁ ahosi. Tassa vayappattassa mātāpitaro kularūpādīhi anucchavikaṁ kumārikaṁ brāhmaṇadhītaraṁ ānesuṁ. So tāya saddhiṁ bhogasukhaṁ anubhavanto ekadivasaṁ attano tassā ca rupasampattiṁ oloketvā dhammatāya codiyamāno "īdisaṁ nāma rūpaṁ na cirasseva jarāya maccunā ca abhippamaddīyatī"ti saṁvegaṁ paṭilabhi. Katipayadivasātikkameneva cassa bhariyaṁ kaṇhasappo ḍaṁsitvā māresi. So tena bhiyyoso mattāya sañjātasaṁvego Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā gharabandhane chinditvā pabbaji. Tassa ca cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā viharantassa kammaṭṭhānaṁ na sampajjati, cittaṁ ujugataṁ na hoti. So gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭho aññataraṁ usukāraṁ usudaṇḍaṁ[2] yante pakkhipitvā ujuṁ karontaṁ disvā "ime acetanampi nāma ujuṁ karonti, kasmā ahaṁ cittaṁ ujuṁ na karissāmī"ti cintetvā tatova[3] paṭinivattitvā divāṭṭhāne nisinno vipassanaṁ ārabhi. Athassa Bhagavā upari ākāse nisīditvā ovādaṁ dento **"samunnamayamattānan"**ti gāthaṁ abhāsi. Ayameva thero attānaṁ paraṁ viya ovadanto abhāsīti ca vadanti.

29. Tattha[4] **samunnamayan**ti sammā unnamento, samāpattivasena kosajjapakkhe patituṁ adatvā tato uddharanto vīriyasamataṁ[5] yojentoti attho. **Attānan**ti cittaṁ, atha vā **samunnamayā**ti kosajjapakkhato samunnamehi. **Ma**-kāro padasandhikaro. Hīnavīriyatāya tava cittaṁ kammaṭṭhānavīthiṁ nappaṭipajjati ce, taṁ vīriyārambhavasena sammā unnamehi, anonataṁ[6] anapanataṁ karohīti adhippāyo. Evaṁ pana karonto **usukārova tejanaṁ. Cittaṁ ujuṁ karitvāna, avijjaṁ bhindahārita**ti. Yathā nāma usukāro kaṇḍaṁ īsakampi onataṁ apanataṁ ca[7] vijjhanto lakkhaṁ bhindanatthaṁ ujuṁ karoti, evaṁ kosajjapātato arakkhaṇena onataṁ[8] uddhaccapātato arakkhaṇena apanataṁ vijjhanto[9] appanāpattiyā cittaṁ

1. Hāritoti (Ka) 2. Usudaṇḍakaṁ (Sī) 3. Tato (Sī)
4. Evaṁ tattha (sabbattha) 5. Vīriyasamataṁ (Ka)
6. Anamantaṁ (Sī) 7. Īsakampi onatiṁ apanatiṁ ca (Sī)
8. Rakkhaṇena onatiṁ (Sī) 9. Rakkhaṇena apanatiṁ vijjhanto (Sī)

သုဒဿနံ နာမ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကုဋဇပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ တေန ပုညကမ္မေန သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိနဂရေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ဟာရိတော**တိဿ[၁] နာမံ အဟောသိ။ တဿ ဝယပ္ပတ္တဿ မာတာပိတရော ကုလရူပါဒီဟိ အနုစ္ဆဝိကံ ကုမာရိကံ ဗြာဟ္မဏဓီတရံ အာနေသုံ။ သော တာယ သဒ္ဓိံ ဘောဂသုခံ အနုဘဝန္တော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော တဿာ စ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ ဓမ္မတာယ စောဒိယမာနော "ဤဒိသံ နာမ ရူပံ န စိရဿေဝ ဇရာယ မစ္စုနာ စ အဘိပ္ပမဒ္ဒီယတီ"တိ သံဝေဂံ ပဋိလဘိ။ ကတိပယဒိဝသာတိက္ကမေနေဝ စဿ ဘရိယံ ကဏှသပ္ပော ဍံသိတွာ မာရေသိ။ သော တေန ဘိယျောသော မတ္တာယ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ဃရဗန္ဓနေ ဆိန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ စ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဟရန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တံ ဥဇုဂတံ န ဟောတိ။ သော ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော အညတရံ ဥသုကာရံ ဥသုဒဏ္ဍံ[၂] ယန္တေ ပက္ခိပိတွာ ဥဇုံ ကရောန္တံ ဒိသွာ "ဣမေ အစေတနမ္ပိ နာမ ဥဇုံ ကရောန္တိ၊ ကသ္မာ အဟံ စိတ္တံ ဥဇုံ န ကရိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ တတောဝ[၃] ပဋိနိဝတ္တိတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော ဝိပဿနံ အာရဘိ။ အထဿ ဘဂဝါ ဥပရိ အာကာသေ နိသီဒိတွာ ဩဝါဒံ ဒေန္တော **"သမုန္နမယမတ္တာန"**န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။ အယမေဝ ထေရော အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ ဩဝဒန္တော အဘာသီတိ စ ဝဒန္တိ။

၂၉။ တတ္ထ[၄] **သမုန္နမယ**န္တိ သမ္မာ ဥန္နမေန္တော၊ သမာပတ္တိဝသေန ကောသဇ္ဇပက္ခေ ပတိတုံ အဒတွာ တတော ဥဒ္ဓရန္တော ဝီရိယသမတံ[၅] ယောဇေန္တောတိ အတ္ထော။ **အတ္တာန**န္တိ စိတ္တံ၊ အထ ဝါ **သမုန္နမယာ**တိ ကောသဇ္ဇပက္ခတော သမုန္နမေဟိ။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ ဟီနဝီရိယတာယ တဝ စိတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနဝီထိံ နပ္ပဋိပဇ္ဇတိ စေ၊ တံ ဝီရိယာရမ္ဘဝသေန သမ္မာ ဥန္နမေဟိ၊ အနောနတံ[၆] အနပနတံ ကရောဟီတိ အဓိပ္ပါယော။ ဧဝံ ပန ကရောန္တော **ဥသုကာရောဝ တေဇနံ။ စိတ္တံ ဥဇုံ ကရိတွာန၊ အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒ ဟာရိတာ**တိ။ ယထာ နာမ ဥသုကာရော ကဏ္ဍံ ဤသကမ္ပိ ဩနတံ အပနတံ စ[၇] ဝိဇ္ဈန္တော လက္ခံ ဘိန္ဒနတ္ထံ ဥဇုံ ကရောတိ၊ ဧဝံ ကောသဇ္ဇပါတတော အရက္ခဏေန ဩနတံ[၈] ဥဒ္ဓစ္စပါတတော အရက္ခဏေန အပနတံ ဝိဇ္ဈန္တော[၉] အပ္ပနာပတ္တိယာ စိတ္တံ

၁-ဟာရိတောတိ (က) ၂-ဥသုဒဏ္ဍကံ (သီ) ၃-တတော (သီ)
၄-ဧဝံ တတ္ထ (သဗ္ဗတ္ထ) ၅-ဝီရိယသမတံ (က) ၆-အနမန္တံ (သီ)
၇-ဤသကမ္ပိ ဩနတိံ အပနတိံ စ (သီ) ၈-ရက္ခဏေန ဩနတိံ (သီ) ၉-ရက္ခဏေန အပနတိံ ဝိဇ္ဈန္တော (သီ)

ujuṁ karitvāna samāhitacitto vipassanaṁ ussukkāpetvā sīghaṁ aggamaggañāṇena avijjaṁ bhinda padālehīti. Taṁ sutvā thero vipassanaṁ vaḍḍhetvā na cireneva arahā ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Himavantassāvidūre, Vasalo nāma pabbato.
Buddho Sudassano nāma, vasate[2] pabbatantare.

Pupphaṁ Hemavantaṁ gayha, vehāsaṁ agamāsahaṁ.
Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ.

Pupphaṁ kuṭajamādāya, sīse katvānahaṁ tadā[3].
Buddhassa abhiropesiṁ, Sayambhussa Mahesino.

Ekatiṁ se ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākarontopi tameva gāthaṁ abhāsi.

Hāritattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Uttiyattheragāthāvaṇṇanā

Ābādhe me samuppanneti āyasmato Uttiyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ[4] upacinanto ito catunavute kappe Siddhatthassa Bhagavato kāle Candabhāgāya nadiyā mahārūpo[5] Susumāro hutvā nibbatto. So pāraṁ gantuṁ nadiyā tīraṁ[6] upagataṁ Bhagavantaṁ disvā pasannacitto pāraṁ netukāmo tīrasamīpe nipajji. Bhagavā tassa anukampāya piṭṭhiyaṁ pāde ṭhapesi. So haṭṭho udaggo pītivegena diguṇussāho hutvā sotaṁ chindanto sīghena javena Bhagavantaṁ paratīraṁ[7] nesi. Bhagavā tassa cittappasādaṁ oloketvā “ayaṁ ito cuto

1. Khu 3. 321 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
2. Vasanto (Ka)
3. Sire katvāna añjaliṁ (Ka)
4. Bahuṁ puññaṁ (Sī)
5. Mahārahade (Sī)
6. Tīre (Ka)
7. Pāraṁ tīraṁ (Sī)

ဥဇုံ ကရိတွာန သမာဟိတစိတ္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ သီဃံ အဂ္ဂမဂ္ဂဉာဏေန အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒ ပဒါလေဟီတိ။ တံ သုတွာ ထေရော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ န စိရေနေဝ အရဟာ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဝသလော နာမ ပဗ္ဗတော။
ဗုဒ္ဓေါ သုဒဿနော နာမ၊ ဝသတေ[၂] ပဗ္ဗတန္တရေ။

ပုပ္ဖံ ဟေမဝန္တံ ဂယှ၊ ဝေဟာသံ အဂမာသဟံ။
တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။

ပုပ္ဖံ ကုဋဇမာဒါယ၊ သီသေ ကတွာနဟံ တဒါ[၃]။
ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပေသိံ၊ သယမ္ဘုဿ မဟေသိနော။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တောပိ တမေဝ ဂါထံ အဘာသိ။

ဟာရိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အာဗာဓေ မေ သမုပ္ပန္နေတိ အာယသ္မတော ဥတ္တိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ[၄] ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ စန္ဒဘာဂါယ နဒိယာ မဟာရူပေါ[၅] သုသုမာရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော။ သော ပါရံ ဂန္တုံ နဒိယာ တီရံ[၆] ဥပဂတံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပါရံ နေတုကာမော တီရသမီပေ နိပဇ္ဇိ။ ဘဂဝါ တဿ အနုကမ္ပာယ ပိဋ္ဌိယံ ပါဒေ ဌပေသိ။ သော ဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂေါ ပီတိဝေဂေန ဒိဂုဏုဿာဟော ဟုတွာ သောတံ ဆိန္ဒန္တော သီဃေန ဇဝေန ဘဂဝန္တံ ပရတီရံ[၇] နေသိ။ ဘဂဝါ တဿ စိတ္တပ္ပသာဒံ ဩလောကေတွာ “အယံ ဣတော စုတော

၁-ခု ၃-၃၂၁-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၂-ဝသန္တော (က)
၃-သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ (က)
၄-ဗဟုံ ပုညံ (သီ)
၅-မဟာရဟဒေ (သီ)
၆-တီရေ (က)
၇-ပါရံ တီရံ (သီ)

devaloke nibbattitvā[1] tato paṭṭhāya sugatīsuyeva saṁsaranto ito catunavute kappe amataṁ pāpuṇissatī"ti byākaritvā pakkāmi.

So tathā sugatīsuyeva paribbhamanto[2] imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti **Uttiyo** nāma nāmena. So vayappatto "amataṁ pariyesissāmī"ti paribbājako hutvā vicaranto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā[3] dhammaṁ sutvā[4] sāsane pabbajitvāpi sīlādīnaṁ avisodhitattā visesaṁ nibbattetuṁ asakkonto aññe bhikkhū visesaṁ nibbattetvā aññaṁ byākaronte disvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā saṅkhepeneva[5] ovādaṁ yāci. Satthāpi tassa "tasmātiha tvaṁ uttiya ādimeva visodhehī"ti-ādinā[6] saṅkhepeneva ovādaṁ adāsi. So tassa ovāde ṭhatvā vipassanaṁ ārabhi. Tassa āraddhavipassanassa ābādho uppajji. Uppanne pana ābādhe sañjātasaṁvego vīriyārambhavatthuṁ katvā vipassanāya kammaṁ karonto vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Te vuttaṁ **Apadāne**[7]—

"Candabhāgānadītīre, Susumāro ahaṁ tadā.
Sagocarapasutohaṁ, naditittha ṁ[8] agacchahaṁ.

Siddhattho tamhi samaye, Sayambhū aggapuggalo.
Nadiṁ taritukāmo so, nadititthaṁ upāgami.

Upagate ca Sambuddhe, ahampi tatthupāgamiṁ.
Upagantvāna Sambuddhaṁ, imaṁ vācaṁ udīrayiṁ.

Abhirūha mahāvīra, tāressāmi ahaṁ tuvaṁ.
Pettikaṁ visayaṁ mayhaṁ, anukampa Mahāmuni.

Mama uggajjanaṁ[9] sutvā, abhirūhi Mahāmuni.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, tāresiṁ Lokanāyakaṁ.

Nadiyā pārime tīre, Siddhattho Lokanāyako.
Assāsesi mamaṁ tattha, amataṁ pāpuṇissati.

---

1. Nibbattissati (Sī) 2. Saṁsaranto (Sī) 3. Disvā upasaṅkamitvā (Sī)
4. Sutvā paṭiladdhasaddho (Sī) 5. Saṅkhepena (Ka) 6. Saṁ 3. 124 piṭṭhe.
7. Khu 3. 88 piṭṭhe. 8. Naditīraṁ (Ka) 9. Mama taṁ gajjanaṁ (Sī)

ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ[၁] တတော ပဋ္ဌာယ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ အမတံ ပါပုဏိဿတီ"တိ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

သော တထာ သုဂတီသုယေဝ ပရိဗ္ဘမန္တော[၂] ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ **ဥတ္တိယော** နာမ နာမေန။ သော ဝယပ္ပတ္တော "အမတံ ပရိယေသိဿာမီ"တိ ပရိဗ္ဗာဇကော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ[၃] ဓမ္မံ သုတွာ[၄] သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာပိ သီလာဒီနံ အဝိသောဓိတတ္တာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော အညေ ဘိက္ခူ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အညံ ဗျာကရောန္တေ ဒိသွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ သင်္ခေပေနေဝ[၅] ဩဝါဒံ ယာစိ။ သတ္ထာပိ တဿ "တသ္မာတိဟ တွံ ဥတ္တိယ အာဒိမေဝ ဝိသောဓေဟီ"တိအာဒိနာ[၆] သင်္ခေပေနေဝ ဩဝါဒံ အဒါသိ။ သော တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိ။ တဿ အာရဒ္ဓဝိပဿနဿ အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဥပ္ပန္နေ ပန အာဗာဓေ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုံ ကတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၇]—

"စန္ဒဘာဂါနဒီတီရေ၊ သုသုမာရော အဟံ တဒါ။
သဂေါစရပသုတောဟံ၊ နဒိတိတ္ထံ[၈] အဂစ္ဆဟံ။

သိဒ္ဓတ္ထော တမှိ သမယေ၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
နဒိံ တရိတုကာမော သော၊ နဒိတိတ္ထံ ဥပါဂမိ။

ဥပဂတေ စ သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ အဟမ္ပိ တတ္ထုပါဂမိံ။
ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဣမံ ဝါစံ ဥဒီရယိံ။

အဘိရူဟ မဟာဝီရ၊ တာရေဿာမိ အဟံ တုဝံ။
ပေတ္တိကံ ဝိသယံ မယှံ၊ အနုကမ္ပ မဟာမုနိ။

မမ ဥဂ္ဂဇ္ဇနံ[၉] သုတွာ၊ အဘိရူဟိ မဟာမုနိ။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ တာရေသိံ လောကနာယကံ။

နဒိယာ ပါရိမေ တီရေ၊ သိဒ္ဓတ္ထော လောကနာယကော။
အဿာသေသိ မမံ တတ္ထ၊ အမတံ ပါပုဏိဿတိ။

၁-နိဗ္ဗတ္တိဿတိ (သီ) ၂-သံသရန္တော (သီ) ၃-ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ (သီ)
၄-သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ (သီ) ၅-သင်္ခေပေန (က) ၆-သံ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၃-၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-နဒိတီရံ (က) ၉-မမ တံ ဂဇ္ဇနံ (သီ)

Tamhā kāyā cavitvāna, devalokaṁ agacchahaṁ.
Dibbasukhaṁ anubhaviṁ, accharāhi purakkhato.

Sattakkhattuñca Devindo, devarajjamakāsahaṁ.
Tīṇikkhattuṁ cakkavattī, mahiyā issaro ahuṁ.

Vivekamanuyuttohaṁ, nipako ca susaṁvuto.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Catunnavutito kappe, tāresiṁ yaṁ narāsabhaṁ.
Duggattiṁ nābhijānāmi, taraṇāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano sammā paṭipattiyā paripuṇṇākāravibhāvanamukhena aññaṁ byākaronto **"ābādhe me samuppanne"**ti gāthaṁ abhāsi.

30. Tattha **ābādhemesamuppanne**ti sarīrassa ābādhanato "ābādho"ti laddhanāme visabhāgadhātukkhobhahetuke roge mayhaṁ sañjāte. **Sati me udapajjathā**ti "uppanno kho me ābādho, ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yadidaṁ ābādho vaḍḍheyya. Yāva panāyaṁ ābādho na vaḍḍhati, handāhaṁ vīriyaṁ ārabhāmi 'appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā'ti" vīriyārambhavatthubhūtā sati tasseva ābādhassavasena dukkhāya vedanāya pīḷiyamānassa mayhaṁ udapādi. Tenāha **"ābodho me samuppanno, kālo me nappamajjitun"**ti. Evaṁ uppannaṁ hi satiṁ aṅkusaṁ katvā ayaṁ thero arahattaṁ pattoti.

Uttiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Tatiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

တမှာ ကာယာ စဝိတွာန၊ ဒေဝလောကံ အဂစ္ဆဟံ။
ဒိဗ္ဗသုခံ အနုဘဝိံ၊ အစ္ဆရာဟိ ပုရက္ခတော။

သတ္တက္ခတ္တုဉ္စ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာသဟံ။
တီဏိက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ မဟိယာ ဣဿရော အဟုံ။

ဝိဝေကမနုယုတ္တောဟံ၊ နိပကော စ သုသံဝုတော။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ တာရေသိံ ယံ နရာသဘံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တရဏာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော သမ္မာ ပဋိပတ္တိယာ ပရိပုဏ္ဏာကာရဝိဘာဝနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော **"အာဗာဓေ မေ သမုပ္ပန္နေ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၀။ တတ္ထ **အာဗာဓေ မေ သမုပ္ပန္နေ**တိ သရီရဿ အာဗာဓနတော "အာဗာဓော"တိ လဒ္ဓနာမေ ဝိသဘာဂဓာတုက္ခောဘဟေတုကေ ရောဂေ မယှံ သဉ္ဇာတေ။ **သတိ မေ ဥဒပဇ္ဇထာ**တိ "ဥပ္ပန္နော ခေါ မေ အာဗာဓော၊ ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယဒိဒံ အာဗာဓော ဝဍ္ဎေယျ။ ယာဝ ပနာယံ အာဗာဓော န ဝဍ္ဎတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဝီရိယံ အာရဘာမိ 'အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ အနဓိဂတဿ အဓိဂမာယ အသစ္ဆိကတဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ'တိ" ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုဘူတာ သတိ တဿေဝ အာဗာဓဿ ဝသေန ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ပီဠိယမာနဿ မယှံ ဥဒပါဒိ။ တေနာဟ **"အာဗောဓော မေ သမုပ္ပန္နော၊ ကာလော မေ နပ္ပမဇ္ဇိတု"**န္တိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နံ ဟိ သတိံ အင်္ကုသံ ကတွာ အယံ ထေရော အရဟတ္တံ ပတ္တောတိ။

ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Catutthavagga

1. Gahvaratīriyattheragāthāvaṇṇanā

Phuṭṭho ḍaṁsehīti āyasmato Gahvaratīriyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle migaluddo hutvā araññe vicaranto addasa Sikhiṁ Bhagavantaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle devanāgayakkhānaṁ dhammaṁ desentaṁ, disvā pana pasannamānaso "dhammo esa vuccatī"ti sare nimittaṁ aggahesi. So tena cittappasādena devaloke uppanno puna aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā "Aggidatto"ti laddhanāmo vayappatto Bhagavato yamakapāṭihāriyaṁ disvā sañjātappasādo sāsane pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā Gahvaratīre nāma araññaṭṭhāne[1] vasati. Tenassa **Gahvaratīriyo**ti samaññā ahosi. So vipassanaṁ vaḍḍhetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Migaluddo pure āsiṁ, araññe vipine ahaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, devasaṁghapurakkhataṁ.

Catusaccaṁ pakāsentaṁ, desentaṁ amataṁ padaṁ.
Assosiṁ madhuraṁ dhammaṁ, Sikhino Lokabandhuno.

Ghose cittaṁ pasādesiṁ, asamappaṭipuggale.
Tattha cittaṁ pasādetvā, uttariṁ duttaraṁ[3] bhavaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ[4] tadā.
Duggattiṁ nābhijānāmi, ghosasaññāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Bhagavantaṁ vanditvā Sāvatthiyaṁ[5] agamāsi. Tassa āgatabhāvaṁ sutvā ñātakā upagantvā mahādānaṁ pavattesuṁ. So katipayadivase vasitvā araññameva gantukāmo ahosi. Taṁ ñātakā "bhante araññaṁ nāma ḍaṁsamakasādivasena bahuparissayaṁ, idheva

1. Aññataraṭṭhāne (Sī) 2. Khu 4. 97 piṭṭhe. 3. Atariṁ uttariṁ (Sī)
4. Yaṁ puññamalabhiṁ (Sī) 5. Sāvatthiṁ (Sī)

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-ဂဟွရတီရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟီတိ အာယသ္မတော ဂဟွရတီရိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မိဂလုဒ္ဒေါ ဟုတွာ အရညေ ဝိစရန္တော အဒ္ဒသ သိခိံ ဘဂဝန္တံ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဒေဝနာဂယက္ခာနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ၊ ဒိသွာ ပန ပသန္နမာနသော "ဓမ္မော ဧသ ဝုစ္စတီ"တိ သရေ နိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နော ပုန အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ "အဂ္ဂိဒတ္တော"တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ သဉ္ဇာတပ္ပသာဒေါ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဂဟွရတီရေ နာမ အရညဋ္ဌာနေ[၁] ဝသတိ။ တေနဿ **ဂဟွရတီရိယော**တိ သမညာ အဟောသိ။ သော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ အရညေ ဝိပိနေ အဟံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတံ။

စတုသစ္စံ ပကာသေန္တံ၊ ဒေသေန္တံ အမတံ ပဒံ။
အဿောသိံ မဓုရံ ဓမ္မံ၊ သိခိနော လောကဗန္ဓုနော။

ဃောသေ စိတ္တံ ပသာဒေသိံ၊ အသမပ္ပဋိပုဂ္ဂလေ။
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဥတ္တရိံ ဒုတ္တရံ[၃] ဘဝံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ[၄] တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဃောသသညာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ သာဝတ္ထိယံ[၅] အဂမာသိ။ တဿ အာဂတဘာဝံ သုတွာ ဉာတကာ ဥပဂန္တွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသုံ။ သော ကတိပယဒိဝသေ ဝသိတွာ အရညမေဝ ဂန္တုကာမော အဟောသိ။ တံ ဉာတကာ "ဘန္တေ အရညံ နာမ ဍံသမကသာဒိဝသေန ဗဟုပရိဿယံ၊ ဣဓေဝ

၁-အညတရဋ္ဌာနေ (သီ) ၂-ခု ၄-၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အတရိံ ဥတ္တရိံ (သီ)
၄-ယံ ပုညမလဘိံ (သီ) ၅-သာဝတ္ထိံ (သီ)

vasathā”ti āhaṁsu. Taṁ sutvā thero “araññavāsoyeva mayhaṁ ruccatī”ti vivekābhiratikittanamukhena aññaṁ byākaronto **“phuṭṭho ḍaṁsehī”**ti gāthaṁ abhāsi.

31. Tattha **phuṭṭho ḍaṁsehi makasehī**ti ḍaṁsanasīlatāya “ḍaṁsā”ti laddhanāmāhi andhakamakkhikāhi, makasasaññitehi ca sūcimukhapāṇehi phussito daṭṭhoti attho. **Araññasmin**ti “pañcadhanusatikaṁ pacchiman”ti[1] vutta-araññalakkhaṇayogato araññe. **Brahāvane**ti mahārukkhagacchagahanatāya mahāvane araññāniyaṁ. **Nāgo saṅgāmasīsevā**ti saṅgāmāvacaro hatthināgo viya saṅgāmamuddhani parasenāsampahāraṁ[2]. “Araññavāso nāma Buddhādīhi vaṇṇito thomito”ti ussāhajāto **sato** satimā hutvā **tatra** tasmiṁ araññe, tasmiṁ vā ḍaṁsādisamphasse upaṭṭhite **adhivāsaye** adhivāseyya saheyya, “ḍaṁsādayo maṁ ābādhentī”ti araññavāsaṁ na jaheyyāti attho.

Gahvaratīriyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Suppiyattheragāthāvaṇṇanā

Ajaraṁ jīramānenāti āyasmato Suppiyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññāyatane vasanto tattha Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso phalāphalaṁ adāsi, tathā bhikkhusaṁghassa. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Sammāsambuddhassa kāle khattiyakule nibbattitvā anukkamena viññutaṁ patto kalyāṇamittasannissayena laddhasaṁvego sāsane pabbajitvā bahussuto ahosi. Jātimadena sutamadena ca attānaṁ ukkaṁsento pare ca vambhento vihāsi. So imasmiṁ Buddhuppāde tassa kammassa nissandena Sāvatthiyaṁ paribhūtarūpe susānagopakakule nibbatti. **Suppiyo**tissa nāmaṁ ahosi. Atha viññutaṁ patto attano sahāyabhūtaṁ

1. Vi 1. 377 piṭṭhe.
2. Parasenāsuppahāraṁ (Sī)

ဝသထာ”တိ အာဟံသု။ တံ သုတွာ ထေရော “အရညဝါသောယေဝ မယှံ ရုစ္စတီ”တိ ဝိဝေကာဘိရတိကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော **“ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟီ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၁။ တတ္ထ **ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟိ မကသေဟီ**တိ ဍံသနသီလတာယ “ဍံသာ”တိ လဒ္ဓနာမာဟိ အန္ဓကမက္ခိကာဟိ, မကသသညိတေဟိ စ သူစိမုခပါဏေဟိ ဖုဿိတော ဒဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **အရညသ္မိန္တိ** “ပဉ္စဓနုသတိကံ ပစ္ဆိမ”န္တိ[၁] ဝုတ္တအရညလက္ခဏယောဂတော အရညေ။ **ဗြဟာဝနေ**တိ မဟာရုက္ခဂစ္ဆဂဟနတာယ မဟာဝနေ အရညာနိယံ။ **နာဂေါ သင်္ဂါမသီသေဝါ**တိ သင်္ဂါမာဝစရော ဟတ္ထိနာဂေါ ဝိယ သင်္ဂါမမုဒ္ဓနိ ပရသေနာသမ္ပဟာရံ[၂]။ “အရညဝါသော နာမ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဝဏ္ဏိတော ထောမိတော”တိ ဥဿာဟဇာတော **သတော** သတိမာ ဟုတွာ **တတြ** တသ္မိံ အရညေ, တသ္မိံ ဝါ ဍံသာဒိသမ္ဖဿေ ဥပဋ္ဌိတေ **အဓိဝါသယေ** အဓိဝါသေယျ သဟေယျ၊ “ဍံသာဒယော မံ အာဗာဓေန္တီ”တိ အရညဝါသံ န ဇဟေယျာတိ အတ္ထော။

ဂဟွရတီရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သုပ္ပိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဇရံ ဇီရမာနေနာတိ အာယသ္မတော သုပ္ပိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညာယတနေ ဝသန္တော တတ္ထ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဖလာဖလံ အဒါသိ၊ တထာ ဘိက္ခုသံဃဿ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ကာလေ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အနုက္ကမေန ဝိညုတံ ပတွာ ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန လဒ္ဓသံဝေဂေါ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဗဟုဿုတော အဟောသိ။ ဇာတိမဒေန သုတမဒေန စ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေန္တော ပရေ စ ဝမ္ဘေန္တော ဝိဟာသိ။ သော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ တဿ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန သာဝတ္ထိယံ ပရိဘူတရူပေ သုသာနဂေါပကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **သုပ္ပိယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ အထ ဝိညုတံ ပတွာ အတ္တနော သဟာယဘူတံ

၁-ဝိ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပရသေနာသုပ္ပဟာရံ (သီ)

Sopākattheraṁ upasaṅkamitvā tassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaṁvego pabbajitvā sammāpaṭipattiṁ pūretvā **“ajaraṁ jīramānenā”**ti gāthaṁ abhāsi.

32. Tattha **ajaran**ti jarārahitaṁ, nibbānaṁ sandhāyāha. Taṁ hi ajātattā[1] natthi ettha jarā, etasmiṁ vā adhigate puggalassa sā natthīti jarābhāvahetutopi ajaraṁ nāma. **Jīramānenā**ti jīrantena, khaṇe khaṇe jaraṁ pāpuṇantena. **Tappamānenā**ti santappamānena, rāgādīhi ekādasahi aggīhi dayhamānena. **Nibbutin**ti yathāvuttasantāpābhāvato nibbutasabhāvaṁ[2] nibbānaṁ. **Nimiyan**ti[3] parivatteyyaṁ cetāpeyyaṁ. **Paramaṁ santin**ti anavasesakilesābhisaṅkhārapariḷāhavūpasamadhammatāya uttamaṁ santiṁ. Catūhi yogehi ananubandhattā **yogakkhemaṁ.** Attano uttaritarassa kassaci abhāvato **anuttaraṁ.** Ayaṁ hettha saṅkhepattho—khaṇe khaṇe jarāya abhibhuyyamānattā jīramānena, tathā rāgaggi-ādīhi santappamānena gato evaṁ aniccena dukkhena asārena sabbathāpi anupasantasabhāvena sa-upaddavena, tappaṭipakkhabhāvato ajaraṁ, paramupasamabhūtaṁ kenaci anupaddutaṁ anuttaraṁ nibbānaṁ nimiyaṁ[4] parivatteyyaṁ “mahāvata me lābho mahā udayo hatthagato”ti. Yathā hi manussā yaṁ kiñci bhaṇḍaṁ parivattentā nirapekkhā gayhamānena sambahumānā honti, evamayaṁ thero pahitatto viharanto attano kāye ca jīvite ca nirapekkhataṁ[5]. nibbānaṁ paṭipesitatthañca[6] pakāsento “nimiyaṁ paramaṁ santiṁ, yogakkhemaṁ anuttaran”ti vatvā tameva paṭipattiṁ paribrūhayanto vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

“Varuṇo nāma nāmena, brāhmaṇo mantapāragū.
Chaḍḍetvā dasa puttāni, vanamajjhogahiṁ[8] tadā.

Assamaṁ sukataṁ katvā, suvibhattaṁ manoramaṁ.
Paṇṇasālaṁ karitvāna, vasāmi vipine ahaṁ.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mamuddharitukāmo so, āgacchi mama assamaṁ.

1. Ajarattā (Ka)
2. Nibbutabhāvo (Sī), nibbutabhāvaṁ (Ka)
3. Nimmissanti (Sī)
4. Nimmissaṁ (Sī)
5. Nirapekkhaṁ (Sī)
6. Paṭisevitabbatañca (Sī)
7. Khu 4. 97 piṭṭhādīsu.
8. Vanamajjhogamiṁ (Sī)

သောပါကတ္ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမ္မာပဋိပတ္တိံ ပူရေတွာ “**အဇရံ ဇီရမာနေန**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၂။ တတ္ထ **အဇရ**န္တိ ဇရာရဟိတံ၊ နိဗ္ဗာနံ သန္ဓာယာဟ။ တံ ဟိ အဇာတတ္တာ[1] နတ္ထိ ဧတ္ထ ဇရာ, ဧတသ္မိံ ဝါ အဓိဂတေ ပုဂ္ဂလဿ သာ နတ္ထီတိ ဇရာဘာဝဟေတုတောပိ အဇရံ နာမ။ **ဇီရမာနေနာ**တိ ဇီရန္တေန၊ ခဏေ ခဏေ ဇရံ ပါပုဏန္တေန။ **တပ္ပမာနေနာ**တိ သန္တပ္ပမာနေန၊ ရာဂါဒီဟိ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ ဒယှမာနေန။ **နိဗ္ဗုတိ**န္တိ ယထာဝုတ္တသန္တာပါဘာဝတော နိဗ္ဗုတသဘာဝံ[2] နိဗ္ဗာနံ။ **နိမိယ**န္တိ[3] ပရိဝတ္တေယျံ စေတာပေယျံ။ **ပရမံ သန္တိ**န္တိ အနဝသေသကိလေသာဘိသင်္ခါရပရိဠာဟဝူပသမဓမ္မတာယ ဥတ္တမံ သန္တိံ။ စတူဟိ ယောဂေဟိ အနနုဗန္ဓတ္တာ **ယောဂက္ခေမံ။** အတ္တနော ဥတ္တရိတရဿ ကဿစိ အဘာဝတော **အနုတ္တရံ။** အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ခဏေ ခဏေ ဇရာယ အဘိဘုယျမာနတ္တာ ဇီရမာနေန, တထာ ရာဂဂ္ဂိအာဒီဟိ သန္တပ္ပမာနေန ဂတော ဧဝံ အနိစ္စေန ဒုက္ခေန အသာရေန သဗ္ဗထာပိ အနုပသန္တသဘာဝေန သဥပဒ္ဒဝေန, တပ္ပဋိပက္ခဘာဝတော အဇရံ, ပရမုပသမဘူတံ ကေနစိ အနုပဒ္ဒုတံ အနုတ္တရံ နိဗ္ဗာနံ နိမိယံ[4] ပရိဝတ္တေယျံ “မဟာဝတ မေ လာဘော မဟာ ဥဒယော ဟတ္ထဂတော”တိ။ ယထာ ဟိ မနုဿာ ယံ ကိဉ္စိ ဘဏ္ဍံ ပရိဝတ္တေန္တာ နိရပေက္ခာ ဂယှမာနေန သမ္ဗဟုမာနာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမယံ ထေရော ပဟိတတ္တော ဝိဟရန္တော အတ္တနော ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ နိရပေက္ခတံ[5], နိဗ္ဗာနံ ပဋိပေသိတတ္ထဉ္စ[6] ပကာသေန္တော “နိမိယံ ပရမံ သန္တိံ၊ ယောဂက္ခေမံ အနုတ္တရ”န္တိ ဝတွာ တမေဝ ပဋိပတ္တိံ ပရိဗြူဟယန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[7]—

“ဝရုဏော နာမ နာမေန၊ ဗြာဟ္မဏော မန္တပါရဂူ။
ဆဍ္ဍေတွာ ဒသ ပုတ္တာနိ၊ ဝနမဇ္ဈောဂဟိံ[8] တဒါ။

အဿမံ သုကတံ ကတွာ၊ သုဝိဘတ္တံ မနောရမံ။
ပဏ္ဏသာလံ ကရိတွာန၊ ဝသာမိ ဝိပိနေ အဟံ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမုဒ္ဓရိတုကာမော သော၊ အာဂစ္ဆိ မမ အဿမံ။

၁-အဇရတ္တာ (က)
၂-နိဗ္ဗုတဘာဝေါ (သီ)၊ နိဗ္ဗုတဘာဝံ (က)
၃-နိမ္မိဿန္တိ (သီ)
၄-နိမ္မိဿံ (သီ)
၅-နိရပေက္ခံ (သီ)
၆-ပဋိသေဝိတဗ္ဗတဉ္စ (သီ)
၇-ခု ၄-၉၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၈-ဝနမဇ္ဈောဂမိံ (သီ)

Yāvatā vanasaṇḍamhi, obhāso vipulo ahu.
Buddhassa ānubhāvena, pajjalī vipinaṁ tadā.

Disvāna taṁ pāṭihīraṁ, Buddhasseṭṭhassa tādino.
Pattapuṭaṁ gahetvāna, phalena pūjayiṁ ahaṁ.

Upagantvāna Sambuddhaṁ, sahakhāri[1] madāsahaṁ.
Anukampāya me Buddho, idaṁ vacanamabravi.

Khāribhāraṁ gahetvāna, pacchato ehi me tuvaṁ.
Paribhutte ca saṁghamhi, puññaṁ tava bhavissati.

Puṭakaṁ taṁ gahetvāna, bhikkhusaṁghassa'dāsahaṁ.
Tattha cittaṁ pasādetvā, Tusitaṁ upapajjahaṁ.

Tattha dibbehi naccehi, gītehi vāditehi ca.
Puññakammena saṁyuttaṁ, anubhomi sadā sukhaṁ.

Yaṁ yaṁ yonupapajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Bhoge me ūnatā natthi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Yāvatā caturo dīpā, sasamuddā sapabbatā.
Phalaṁ Buddhassa datvāna, issaraṁ kārayāmahaṁ.

Yāvatā ye pakkhigaṇā, ākāse uppatanti ce.
Tepi me vasamanventi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Yāvatā vanasaṇḍamhi, yakkhā bhūtā ca rakkhasā.
Kumbhaṇḍā garuḷā cāpi, pāricariyaṁ upenti me.

Kummā Soṇā madhukārā, ḍaṁsā ca makasā ubho.
Tepi maṁ vasamanventi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Supaṇṇā nāma sakuṇā, pakkhijātā[2] mahabbalā.
Tepi maṁ saraṇaṁ yanti, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Yepi dīghāyukā nāgā, iddhimanto mahāyasā.
Tepi maṁ vasamanventi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

1. Sakaṁ khāriṁ (Sī) 2. Pakkhajātā (Sī)

ယာဝတာ ဝနသဏ္ဍမှိ၊ ဩဘာသော ဝိပုလော အဟု။
ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန၊ ပဇ္ဇလီ ဝိပိနံ တဒါ။

ဒိသွာန တံ ပါဋိဟီရံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
ပတ္တပုဋံ ဂဟေတွာန၊ ဖလေန ပူဇယိံ အဟံ။

ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သဟခါရိ[၁] မဒါသဟံ။
အနုကမ္ပာယ မေ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

ခါရိဘာရံ ဂဟေတွာန၊ ပစ္ဆတော ဧဟိ မေ တုဝံ။
ပရိဘုတ္တေ စ သံဃမှိ၊ ပုညံ တဝ ဘဝိဿတိ။

ပုဋကံ တံ ဂဟေတွာန၊ ဘိက္ခုသံဃဿ'ဒါသဟံ။
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ တုသိတံ ဥပပဇ္ဇဟံ။

တတ္ထ ဒိဗ္ဗေဟိ နစ္စေဟိ၊ ဂီတေဟိ ဝါဒိတေဟိ စ။
ပုညကမ္မေန သံယုတ္တံ၊ အနုဘောမိ သဒါ သုခံ။

ယံ ယံ ယောနုပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
ဘောဂေ မေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ယာဝတာ စတုရော ဒီပါ၊ သသမုဒ္ဒါ သပဗ္ဗတာ။
ဖလံ ဗုဒ္ဓဿ ဒတွာန၊ ဣဿရံ ကာရယာမဟံ။

ယာဝတာ ယေ ပက္ခိဂဏာ၊ အာကာသေ ဥပ္ပတန္တိ စေ။
တေပိ မေ ဝသမန္ဝေန္တိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ယာဝတာ ဝနသဏ္ဍမှိ၊ ယက္ခာ ဘူတာ စ ရက္ခသာ။
ကုမ္ဘဏ္ဍာ ဂရုဠာ စာပိ၊ ပါရိစရိယံ ဥပေန္တိ မေ။

ကုမ္မာ သောဏာ မဓုကာရာ၊ ဍံသာ စ မကသာ ဥဘော။
တေပိ မံ ဝသမန္ဝေန္တိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သုပဏ္ဏာ နာမ သကုဏာ၊ ပက္ခိဇာတာ[၂] မဟဗ္ဗလာ။
တေပိ မံ သရဏံ ယန္တိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ယေပိ ဒီဃာယုကာ နာဂါ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော မဟာယသာ။
တေပိ မံ ဝသမန္ဝေန္တိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

၁-သကံ ခါရိံ (သီ) ၂-ပက္ခဇာတာ (သီ)

Sīhā byagghā ca dīpī ca, acchakokataracchakā[1].
Tepi maṁ vasamanventi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Osadhī tiṇavāsī ca, ye ca ākāsavāsino.
Sabbe maṁ saraṇaṁ yanti, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Sududdasaṁ sunipuṇaṁ, gambhīraṁ suppakāsitaṁ.
Phassayitvā viharāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Vimokkhe aṭṭha phusitvā, viharāmi anāsavo.
Ātāpī nipako cāhaṁ, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Ye phalaṭṭhā Buddhaputtā, khīṇadosā mahāyasā.
Ahamaññataro tesaṁ, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Abhiññāpāramiṁ gantvā, sukkamūlena codito.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Tevijjā iddhipattā ca, Buddhaputtā mahāyasā.
Dibbasotaṁ samāpannā, tesaṁ aññataro ahaṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvāpi tameva gāthaṁ aññābyākaraṇavasena abhāsi.

Suppiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Sopākattheragāthāvaṇṇanā

Yathāpi ekaputtasminti āyasmato Sopākattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro hutvā tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Kakusandhassa Bhagavato kāle aññatarassa kuṭumbikassa putto hutvā nibbatto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto bījapūraphalāni Satthu upanesi. Paṭiggahesi Bhagavā anukampaṁ

1. Acchakā ca taracchakā (Sī)

သီဟာ ဗျဂ္ဃာ စ ဒီပီ စ၊ အစ္ဆကောကတရစ္ဆကာ[၁]။
တေပိ မံ ဝသမန္ဝေန္တိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဩသဓီ တိဏဝါသီ စ၊ ယေ စ အာကာသဝါသိနော။
သဗ္ဗေ မံ သရဏံ ယန္တိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သုဒုဒ္ဒသံ သုနိပုဏံ၊ ဂမ္ဘီရံ သုပ္ပကာသိတံ။
ဖဿယိတွာ ဝိဟရာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဝိမောက္ခေ အဋ္ဌ ဖုသိတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။
အာတာပီ နိပကော စာဟံ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ယေ ဖလဋ္ဌာ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ၊ ခီဏဒေါသာ မဟာယသာ။
အဟမညတရော တေသံ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

တေဝိဇ္ဇာ ဣဒ္ဓိပတ္တာ စ၊ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ မဟာယသာ။
ဒိဗ္ဗသောတံ သမာပန္နာ၊ တေသံ အညတရော အဟံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန်’’တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာပိ တမေဝ ဂါထံ အညာဗျာကရဏဝသေန အဘာသိ။

သုပ္ပိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သောပါကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာပိ ဧကပုတ္တသ္မိန္တိ အာယသ္မတော သောပါကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ **ကာ ဥပ္ပတ္တိ?** သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဟုတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ အညတရဿ ကုဋုမ္ဗိကဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဗီဇပူရဖလာနိ သတ္ထု ဥပနေသိ။ ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ

၁-အစ္ဆကာ စ တရစ္ဆကာ (သီ)

upādāya. So bhikkhusaṁghe ca abhippasanno salākabhattaṁ paṭṭhapetvā saṁghuddesavasena tiṇṇaṁ bhikkhūnaṁ yāvatāyukaṁ khīrabhattaṁ adāsi. So tehi puññakammehi aparāparaṁ devamanussesu sampattiṁ[1] anubhavanto ekadā manussayoniyaṁ nibbatto ekassa Paccekabuddhassa khīrabhattaṁ adāsi. Evaṁ tattha tattha puññāni katvā sugatīsu eva paribbhamanto[2] imasmiṁ Buddhuppāde purimakammanissandena Sāvatthiyaṁ aññatarāya duggatitthiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Tassa mātā dasa māse kucchinā pariharitvā paripakke gabbhe vijāyanakāle vijāyituṁ asakkontī mucchaṁ āpajjitvā bahuvelaṁ matā viya nipajji. Taṁ ñātakā "matā"ti saññāya susānaṁ netvā citakaṁ āropetvā devatānubhāvena[3] vātavuṭṭhiyā uṭṭhitāya aggiṁ adatvā pakkamiṁsu. Dārako pacchimabhavikattā devatānubhāvena mātukucchito arogo nikkhami. Mātā pana kālamakāsi. Devatā taṁ gahetvā manussarūpena susānagopakassa gehe ṭhapetvā katipayakālaṁ patirūpena āhārena posesi. Tato paraṁ susānagopako ca naṁ attano puttaṁ katvā vaḍḍheti. So tathā vaḍḍhento tassa puttena Supiyena nāma dārakena saddhiṁ kīḷanto vicarati. Tassa susāne jātasaṁvaḍḍhabhāvato **Sopāko**ti samaññā ahosi.

Athekadivasaṁ sattavassikaṁ taṁ Bhagavā paccūsavelāya ñāṇajālaṁ pattharitvā veneyyabandhave oloketvā[4] ñāṇajālantogadhaṁ disvā susānaṭṭhānaṁ agamāsi. Dārako pubbahetunā codiyamāno pasannamānaso Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā aṭṭhāsi. Satthā tassa dhammaṁ kathesi. So dhammaṁ sutvā pabbajjaṁ yācitvā "pitarā anuññātosī"ti vutto pitaraṁ Satthu santikaṁ nesi[5]. Tassa pitā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā "bhante imaṁ dārakaṁ pabbājethā"ti anujāni. Satthā taṁ pabbājetvā mettābhāvanāya niyojesi. So mettākammaṭṭhānaṁ gahetvā susāne viharanto na cirasseva mettājhānaṁ nibbattetvā jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

1. Sampattiyo (Sī) 2. Saṁsaranto (Sī) 3. Devatādhiggahitena (Ka)
4. Olokento (Sī) 5. Ānesi (Sī) 6. Khu 4. 24 piṭṭhe.

ဥပါဒါယ။ သော ဘိက္ခုသံဃေ စ အဘိပ္ပသန္နော သလာကဘတ္တံ ပဋ္ဌပေတွာ သံဃုဒ္ဒေသဝသေန တိဏ္ဏံ ဘိက္ခူနံ ယာဝတာယုကံ ခီရဘတ္တံ အဒါသိ။ သော တေဟိ ပုညကမ္မေဟိ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သမ္ပတ္တိံ[၁] အနုဘဝန္တော ဧကဒါ မနုဿယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ခီရဘတ္တံ အဒါသိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသု ဧဝ ပရိဗ္ဘမန္တော[၂] ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပုရိမကမ္မနိဿန္ဒေန သာဝတ္ထိယံ အညတရာယ ဒုဂ္ဂတိတ္ထိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တဿ မာတာ ဒသ မာသေ ကုစ္ဆိနာ ပရိဟရိတွာ ပရိပက္ကေ ဂဗ္ဘေ ဝိဇာယနကာလေ ဝိဇာယိတုံ အသက္ကောန္တီ မုစ္ဆံ အာပဇ္ဇိတွာ ဗဟုဝေလံ မတာ ဝိယ နိပဇ္ဇိ။ တံ ဉာတကာ "မတာ"တိ သညာယ သုသာနံ နေတွာ စိတကံ အာရောပေတွာ ဒေဝတာနုဘာဝေန[၃] ဝါတဝုဋ္ဌိယာ ဥဋ္ဌိတာယ အဂ္ဂိံ အဒတွာ ပက္ကမိံသု။ ဒါရကော ပစ္ဆိမဘဝိကတ္တာ ဒေဝတာနုဘာဝေန မာတုကုစ္ဆိတော အရောဂေါ နိက္ခမိ။ မာတာ ပန ကာလမကာသိ။ ဒေဝတာ တံ ဂဟေတွာ မနုဿရူပေန သုသာနဂေါပကဿ ဂေဟေ ဌပေတွာ ကတိပယကာလံ ပတိရူပေန အာဟာရေန ပေါသေသိ။ တတော ပရံ သုသာနဂေါပကော စ နံ အတ္တနော ပုတ္တံ ကတွာ ဝဍ္ဎေတိ။ သော တထာ ဝဍ္ဎေန္တော တဿ ပုတ္တေန သုပိယေန နာမ ဒါရကေန သဒ္ဓိံ ကီဠန္တော ဝိစရတိ။ တဿ သုသာနေ ဇာတသံဝဍ္ဎဘာဝတော **သောပါကော**တိ သမညာ အဟောသိ။

အထေကဒိဝသံ သတ္တဝဿိကံ တံ ဘဂဝါ ပစ္စူသဝေလာယ ဉာဏဇာလံ ပတ္ထရိတွာ ဝေနေယျဗန္ဓဝေ ဩလောကေတွာ[၄] ဉာဏဇာလန္တောဂဓံ ဒိသွာ သုသာနဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ ဒါရကော ပုဗ္ဗဟေတုနာ စောဒိယမာနော ပသန္နမာနသော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ တဿ ဓမ္မံ ကထေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ "ပိတရာ အနုညာတောသီ"တိ ဝုတ္တော ပိတရံ သတ္ထု သန္တိကံ နေသိ[၅]။ တဿ ပိတာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ "ဘန္တေ ဣမံ ဒါရကံ ပဗ္ဗာဇေထာ"တိ အနုဇာနိ။ သတ္ထာ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ မေတ္တာဘာဝနာယ နိယောဇေသိ။ သော မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ သုသာနေ ဝိဟရန္တော နစိရဿေဝ မေတ္တာဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၆]—

၁-သမ္ပတ္တိယော (သီ) ၂-သံသရန္တော (သီ) ၃-ဒေဝတာဓိဂ္ဂဟိတေန (က)
၄-ဩလောကေန္တော (သီ) ၅-အာနေသိ (သီ) ၆-ခု ၄-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

“Kakusandho mahāvīro, sabbadhammāna pāragū.
Gaṇamhā vūpakaṭṭho so, agamāsi vanantaraṁ.

Vījamiñjaṁ gahetvāna, latāya āvuṇiṁ ahaṁ.
Bhagavā tamhi samaye, jhāyate pabbatantare.

Disvānahaṁ devadevaṁ, vippasannena cetasā.
Dakkhiṇeyyassa vīrassa[1], bījamiñja[2] madāsahaṁ.

Imasmiṁyeva kappamhi, yaṁ miñjamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bījamiñjassidaṁ[3] phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahā hutvā pana aññesaṁ sosānikabhikkhūnaṁ mettābhāvanāvidhiṁ[4] dassento **“yathāpi ekaputtasmin”**ti gāthaṁ abhāsi.

33. Tattha **yathā**ti opammatthe nipāto. **Ekaputtasmin**ti punāti ca kulavaṁsaṁ tāyati cāti[5] putto, atrajādibhedo putto. Eko putto ekaputto, tasmiṁ ekaputtasmiṁ. Visaye cetaṁ bhummavacanaṁ. **Piyasmin**ti piyāyitabbatāya ceva ekaputtatāya ca rūpasīlācārādīhi ca pemakaraṇaṭṭhānabhūte. **Kusalī**ti kusalaṁ vuccati khemaṁ sotthibhāvo, taṁ labhitabbaṁ etassa atthīti kusalī, sattānaṁ hitesī mettajjhāsayo. **Sabbesu pāṇesū**ti sabbesu sattesu. **Sabbatthā**ti sabbāsu disāsu, sabbesu vā bhavādīsu, sabbāsu vā avatthāsu. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā ekaputtake[6] piye manāpe mātāpitā kusalī ekantahitesī bhaveyya, evaṁ puratthimādibhedāsu sabbāsu disāsu, kāmabhavādibhedesu sabbesu[7] bhavesu daharādibhedāsu sabbāsu avatthāsu ca[8] ṭhitesu sabbesu sattesu ekantahitesitāya kusalī bhaveyya, “mitto udāsīno[9] paccatthiko”ti sīmaṁ akatvā sīmāsambhedavasena sabbattha ekarasaṁ mettaṁ bhāveyyāti. Imaṁ pana gāthaṁ vatvā “sace[10] tumhe āyasmanto evaṁ

1. Dhīrassa (Ka) 2. Bījapūra (Sī, Ka) 3. Bījapūjāyidaṁ (Sī)
4. Mettābhāvanāya vīthiṁ (Sī) 5. Punāti kulavaṁsaṁ tāyatīti vā (Sī, Ka)
6. Ekaputte (Sī) 7. Sabbesu vā (Sī) 8. Avatthāsupi (Sī)
9. Mitto udāhu no (Sī) 10. Sabbe (Ka)

“ကကုသန္ဓော မဟာဝီရော၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ။
ဂဏမှာ ဝူပကဋ္ဌော သော၊ အဂမာသိ ဝနန္တရံ။

ဗီဇမိဉ္ဇံ ဂဟေတွာန၊ လတာယ အာဝုဏိံ အဟံ။
ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ ဈာယတေ ပဗ္ဗတန္တရေ။

ဒိသွာနဟံ ဒေဝဒေဝံ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
ဒက္ခိဏေယျဿ ဝီရဿ[၁]၊ ဗီဇမိဉ္ဇ[၂]မဒါသဟံ။

ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပမှိ၊ ယံ မိဉ္ဇမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗီဇမိဉ္ဇဿိဒံ[၃] ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟာ ဟုတွာ ပန အညေသံ သောသာနိကဘိက္ခူနံ မေတ္တာဘာဝနာဝိဓိံ[၄] ဒဿေန္တော **“ယထာပိ ဧကပုတ္တသ္မိ”**န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၃။ တတ္ထ **ယထာ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော။ **ဧကပုတ္တသ္မိ**န္တိ ပုနာတိ စ ကုလဝံသံ တာယတိ စာတိ[၅] ပုတ္တော၊ အတြဇာဒိဘေဒေါ ပုတ္တော။ ဧကော ပုတ္တော ဧကပုတ္တော၊ တသ္မိံ ဧကပုတ္တသ္မိံ။ ဝိသယေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ **ပိယသ္မိ**န္တိ ပိယာယိတဗ္ဗတာယ စေဝ ဧကပုတ္တတာယ စ ရူပသီလာစာရာဒီဟိ စ ပေမကရဏဋ္ဌာနဘူတေ။ **ကုသလီ**တိ ကုသလံ ဝုစ္စတိ ခေမံ သောတ္ထိဘာဝေါ၊ တံ လဘိတဗ္ဗံ ဧတဿ အတ္ထီတိ ကုသလီ၊ သတ္တာနံ ဟိတေသီ မေတ္တဇ္ဈာသယော။ **သဗ္ဗေသု ပါဏေသူ**တိ သဗ္ဗေသု သတ္တေသု။ **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ သဗ္ဗာသု ဒိသာသု, သဗ္ဗေသု ဝါ ဘဝါဒီသု, သဗ္ဗာသု ဝါ အဝတ္ထာသု။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ဧကပုတ္တကေ[၆] ပိယေ မနာပေ မာတာပိတာ ကုသလီ ဧကန္တဟိတေသီ ဘဝေယျ၊ ဧဝံ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒါသု သဗ္ဗာသု ဒိသာသု, ကာမဘဝါဒိဘေဒေသု သဗ္ဗေသု[၇] ဘဝေသု ဒဟရာဒိဘေဒါသု သဗ္ဗာသု အဝတ္ထာသု စ[၈] ဌိတေသု သဗ္ဗေသု သတ္တေသု ဧကန္တဟိတေသိတာယ ကုသလီ ဘဝေယျ၊ “မိတ္တော ဥဒါသီနော[၉] ပစ္စတ္ထိကော”တိ သီမံ အကတွာ သီမာသမ္ဘေဒဝသေန သဗ္ဗတ္ထ ဧကရသံ မေတ္တံ ဘာဝေယျာတိ။ ဣမံ ပန ဂါထံ ဝတွာ “သစေ[၁၀] တုမှေ အာယသ္မန္တော ဧဝံ

၁-ဓီရဿ (က) ၂-ဗီဇပူရ (သီ၊ က) ၃-ဗီဇပူဇာယိဒံ (သီ)
၄-မေတ္တာဘာဝနာယ ဝီထိံ (သီ) ၅-ပုနာတိ ကုလဝံသံ တာယတီတိ ဝါ (သီ၊ က) ၆-ဧကပုတ္တေ (သီ)
၇-သဗ္ဗေသု ဝါ (သီ) ၈-အဝတ္ထာသုပိ (သီ)
၉-မိတ္တော ဥဒါဟု နော (သီ) ၁၀-သဗ္ဗေ (က)

mettābhāvanaṁ anuyuñjeyyātha, ye te Bhagavatā ‘sukhaṁ supatī’ti-ādinā[1] ekādasa mettānisaṁsā vuttā, ekaṁsena tesaṁ bhāgino bhavathā”ti ovādamadāsi.

Sopākattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Posiyattheragāthāvaṇṇanā

Anāsannavarāti āyasmato Posiyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ bahuṁ kusalaṁ upacinitvā sugatīsu eva saṁsaranto ito dvenavute[2] kappe Tissassa Bhagavato kāle migaluddo hutvā araññe vicarati. Atha Bhagavā tassa anuggahaṁ kātuṁ araññaṁ gantvā tassa cakkhupathe attānaṁ dassesi. So Bhagavantaṁ disvā pasannacitto āvudhaṁ nikkhipitvā upasaṅkamitvā añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. Bhagavā nisīditukāmataṁ dassesi. So tāvadeva tiṇamuṭṭhiyo gahetvā same bhūmibhāge sakkaccaṁ santharitvā adāsi. Nisīdi tattha Bhagavā anukampaṁ upādāya. Nisinne pana Bhagavati anappakaṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedento Bhagavantaṁ vanditvā sayampi ekamantaṁ nisīdi. Atha Bhagavā “ettakaṁ vaṭṭati imassa kusalabījan”ti uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Acirapakkante Bhagavati taṁ sīho migarājā ghātesi. So kālaṅkato devaloke nibbatti. “So kira Bhagavati anupagacchanne[3] sīhena ghātito niraye nibbattissatī”ti taṁ disvā Bhagavā sugatiyaṁ nibbattanatthaṁ kusalabījaropanatthañca upasaṅkami.

So tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato devalokato cavitvā sugatīsuyeva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa Mahāvibhavassa seṭṭhino putto Saṅgāmajitattherassa kaniṭṭhabhātā hutvā nibbatti. **Posiyo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto dārapariggahaṁ katvā ekaṁ puttaṁ labhitvā antimabhavikatāya dhammatāya codiyamāno jāti-ādiṁ paṭicca uppannasaṁvego pabbajitvā araññaṁ pavisitvā vūpakaṭṭho

1. Aṁ 3. 542 piṭṭhe. 2. Catunavute (Sī) 3. Anāgacchante (Sī)

မေတ္တာဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇေယျာထ၊ ယေ တေ ဘဂဝတာ 'သုခံ သုပတီ'တိ-အာဒိနာ[၁] ဧကာဒသ မေတ္တာနိသံသာ ဝုတ္တာ၊ ဧကံသေန တေသံ ဘာဂိနော ဘဝထာ''တိ ဩဝါဒမဒါသိ။

သောပါကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ပေါသိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အနာသန္နဝရာတိ အာယသ္မတော ပေါသိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဗဟုံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ သုဂတီသု ဧဝ သံသရန္တော ဣတော ဒွေနဝုတေ[၂] ကပ္ပေ တိဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ မိဂလုဒ္ဒေါ ဟုတွာ အရညေ ဝိစရတိ။ အထ ဘဂဝါ တဿ အနုဂ္ဂဟံ ကာတုံ အရညံ ဂန္တွာ တဿ စက္ခုပထေ အတ္တာနံ ဒဿေသိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော အာဝုဓံ နိက္ခိပိတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝါ နိသီဒိတုကာမတံ ဒဿေသိ။ သော တာဝဒေဝ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ သမေ ဘူမိဘာဂေ သက္ကစ္စံ သန္ထရိတွာ အဒါသိ။ နိသီဒိ တတ္ထ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ။ နိသိန္နေ ပန ဘဂဝတိ အနပ္ပကံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တော ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ သယမ္ပိ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ အထ ဘဂဝါ "ဧတ္တကံ ဝဋ္ဋတိ ဣမဿ ကုသလဗီဇ''န္တိ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပက္ကာမိ။ အစိရပက္ကန္တေ ဘဂဝတိ တံ သီဟော မိဂရာဇာ ဃာတေသိ။ သော ကာလင်္ကတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ "သော ကိရ ဘဂဝတိ အနုပဂစ္ဆန္တေ[၃] သီဟေန ဃာတိတော နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ''တိ တံ ဒိသွာ ဘဂဝါ သုဂတိယံ နိဗ္ဗတ္တနတ္ထံ ကုသလဗီဇရောပနတ္ထဉ္စ ဥပသင်္ကမိ။

သော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော ဒေဝလောကတော စဝိတွာ သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ပုတ္တော သင်္ဂါမဇိတတ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ပေါသိယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဒါရပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ ဧကံ ပုတ္တံ လဘိတွာ အန္တိမဘဝိကတာယ ဓမ္မတာယ စောဒိယမာနော ဇာတိအာဒိံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဝူပကဋ္ဌော

၁-အံ ၃-၅၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-စတုနဝုတေ (သီ) ၃-အနာဂစ္ဆန္တေ (သီ)

hutvā catusaccakammaṭṭhānabhāvanaṁ[1] anuyuñjanto na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Himavantassāvidūre, Lambako nāma pabbato.
Tattheva Tisso Sambuddho, abbhokāsamhi caṅkami.

Migaluddo tadā āsiṁ, araññe kānane ahaṁ.
Disvāna taṁ devadevaṁ, tiṇamuṭṭhimadāsahaṁ.

Nisīdanatthaṁ Buddhassa, datvā cittaṁ pasādayiṁ.
Sambuddhaṁ abhivādetvā, pakkāmiṁ uttarāmukho.

Aciraṁ gatamattassa, migarājā apothayi.
Sīhena pothito[3] santo, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Āsanne me kataṁ kammaṁ, Buddhaseṭṭhe anāsave.
Sumutto saravegova, devalokamagacchahaṁ.

Yūpo tattha subho āsi, puññakammābhinimmito.
Sahassakaṇḍo satabheṇḍu, dhajālu haritāmayo.

Pabhā niddhāvate tassa, sataraṁsīva uggato.
Ākiṇṇo devakaññāhi, āmodiṁ kāmakāmihaṁ.

Devalokā cavitvāna, sukkamūlena codito.
Āgantvāna manussattaṁ, pattomhi āsavakkhayaṁ.

Catunnavutito kappe, nisīdanamadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, tiṇamuṭṭhe idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā Bhagavantaṁ vandituṁ Sāvatthiṁ āgato ñātiṁ[4] anukampāya ñātigehaṁ agamāsi. Tattha naṁ purāṇadutiyikā vanditvā āsanadānādinā paṭhamaṁ upāsikā viya vattaṁ dassetvā therassa ajjhāsayaṁ ajānantī pacchā itthikuttādīhi palobhetukāmā

---

1. Tacapañcakakammaṭṭhānabhāvanaṁ (Sī)
2. Khu 4. 101 piṭṭhe.
3. Pātito (Sī)
4. Ñātīnaṁ (Sī)

ဟုတွာ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနံ[1] အနုယုဉ္ဇန္တော န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ လမ္ဗကော နာမ ပဗ္ဗတော။
တတ္ထေဝ တိဿော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အဗ္ဘောကာသမှိ စင်္ကမိ။

မိဂလုဒ္ဒေါ တဒါ အာသိံ၊ အရညေ ကာနနေ အဟံ။
ဒိသွာန တံ ဒေဝဒေဝံ၊ တိဏမုဋ္ဌိမဒါသဟံ။

နိသီဒနတ္ထံ ဗုဒ္ဓဿ၊ ဒတွာ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိဝါဒေတွာ၊ ပက္ကာမိံ ဥတ္တရာမုခေါ။

အစိရံ ဂတမတ္တဿ၊ မိဂရာဇာ အပေါထယိ။
သီဟေန ပေါထိတော[3] သန္တော၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

အာသန္နေ မေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌေ အနာသဝေ။
သုမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ဒေဝလောကမဂစ္ဆဟံ။

ယူပေါ တတ္ထ သုဘော အာသိ၊ ပုညကမ္မာဘိနိမ္မိတော။
သဟဿကဏ္ဍော သတဘေဏ္ဍု၊ ဓဇာလု ဟရိတာမယော။

ပဘာ နိဒ္ဓါဝတေ တဿ၊ သတရံသီဝ ဥဂ္ဂတော။
အာကိဏ္ဏော ဒေဝကညာဟိ၊ အာမောဒိံ ကာမကာမိဟံ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
အာဂန္တွာန မနုဿတ္တံ၊ ပတ္တောမှိ အာသဝက္ခယံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ နိသီဒနမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တိဏမုဋ္ဌေ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ အာဂတော ဉာတိံ[4] အနုကမ္ပာယ ဉာတိဂေဟံ အဂမာသိ။ တတ္ထ နံ ပုရာဏဒုတိယိကာ ဝန္ဒိတွာ အာသနဒါနာဒိနာ ပဌမံ ဥပါသိကာ ဝိယ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ထေရဿ အဇ္ဈာသယံ အဇာနန္တီ ပစ္ဆာ ဣတ္ထိကုတ္တာဒီဟိ ပလောဘေတုကာမာ

၁-တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနံ (သီ)
၂-ခု ၄-၁၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပါတိတော (သီ)
၄-ဉာတီနံ (သီ)

ahosi. Thero “aho andhabālā mādisepi nāma evaṁ paṭipajjatī”ti cintetvā kiñci avatvā uṭṭhāyāsanā araññameva gato. Taṁ āraññakā bhikkhū “kiṁ āvuso atilahuṁ nivattosi[1], ñātakehi na diṭṭhosī”ti pucchiṁsu. Thero tattha pavattiṁ ācikkhanto **“anāsannavarā etā”**ti gāthaṁ abhāsi.

34. Tattha **anāsannavarā**ti etā itthiyo na āsannā anupagatā, dūre eva vā ṭhitā hutvā varā purisassa seṭṭhā hitāvahā, tañca kho **niccameva** sabbakālameva, na rattimeva, na divāpi, na rahovelāyapi. **Vijānatā**ti vijānantena. “Anāsannaparā”tipi Pāḷi, so evattho. Ayaṁ hettha adhippāyo—caṇḍahatthi-assamahiṁsasīhabyagghayakkharakkhasapisācāpi manussānaṁ anupasaṅkamantā varā seṭṭhā, na anatthāvahā, te pana upasaṅkamantā diṭṭhadhammikaṁyeva anatthaṁ kareyyuṁ. Itthiyo pana upasaṅkamitvā diṭṭhadhammikaṁ samparāyikaṁ vimokkhanissitampi atthaṁ vināsetvā mahantaṁ anatthaṁ āpādenti, tasmā anāsannavarā etā niccameva vijānatāti. Idāni tamatthaṁ attūpanāyikaṁ katvā dassento **“gāmā”**ti-ādimāha. Tattha **gāmā**ti gāmaṁ. Upayogatthe hi etaṁ nissakkavacanaṁ. **Araññamāgammā**ti araññato āgantvā. **Ma**-kāro padasandhikaro, nissakke cetaṁ upayogavacanaṁ. **Tato**ti mañcakato. **Anamantetvā**ti anālapitvā purāṇadutiyikaṁ “appamattā hohī”ti ettakampi avatvā. **Posiyo**ti attānameva paraṁ viya vadati. Ye pana “pakkāmin”ti paṭhanti, tesaṁ ahaṁ posiyo pakkāminti yojanā. Ye pana “sā itthī theraṁ gharaṁ upagataṁ bhojetvā palobhetukāmā jātā, taṁ disvā thero tāvadeva gehato nikkhamitvā vihāraṁ gantvā attano vasanaṭṭhāne mañcake nisīdi. Sāpi kho itthī pacchābhattaṁ alaṅkatapaṭiyattā vihāre therassa vasanaṭṭhānaṁ upasaṅkami. Taṁ disvā thero kiñci avatvā[2] uṭṭhāya divāṭṭhānameva gato”ti vadanti, tesaṁ “gāmā araññamāgammā”ti gāthāpadassa attho yathārutavaseneva[3] niyyati. vihāro hi idha “araññan”ti adhippeto.

Posiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ānivattosi (Sī) 2. Avatvāva (Sī) 3. Yathāvuttavaseneva (Sī)

အဟောသိ။ ထေရော “အဟော အန္ဓဗာလာ မာဒိသေပိ နာမ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇတီ”တိ စိန္တေတွာ ကိဉ္စိ အဝတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ အရညမေဝ ဂတော။ တံ အာရညကာ ဘိက္ခူ “ကိံ အာဝုသော အတိလဟုံ နိဝတ္တောသိ[၁]၊ ဉာတကေဟိ န ဒိဋ္ဌောသီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ ထေရော တတ္ထ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခန္တော **“အနာသန္နဝရာ ဧတာ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၄။ တတ္ထ **အနာသန္နဝရာ**တိ **ဧတာ** ဣတ္ထိယော န အာသန္နာ အနုပဂတာ, ဒူရေ ဧဝ ဝါ ဌိတာ ဟုတွာ ဝရာ ပုရိသဿ သေဋ္ဌာ ဟိတာဝဟာ၊ တဉ္စ ခေါ **နိစ္စမေဝ** သဗ္ဗကာလမေဝ၊ န ရတ္တိမေဝ, န ဒိဝါပိ, န ရဟောဝေလာယပိ။ **ဝိဇာနတာ**တိ ဝိဇာနန္တေန။ “အနာသန္နပရာ”တိပိ ပါဠိ၊ သော ဧဝတ္ထော။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—စဏ္ဍဟတ္ထိအဿမဟိံသသီဟဗျဂ္ဃယက္ခရက္ခသပိသာစာပိ မနုဿာနံ အနုပသင်္ကမန္တာ ဝရာ သေဋ္ဌာ, န အနတ္ထာဝဟာ၊ တေ ပန ဥပသင်္ကမန္တာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံယေဝ အနတ္ထံ ကရေယျုံ။ ဣတ္ထိယော ပန ဥပသင်္ကမိတွာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ သမ္ပရာယိကံ ဝိမောက္ခနိဿိတမ္ပိ အတ္ထံ ဝိနာသေတွာ မဟန္တံ အနတ္ထံ အာပါဒေန္တိ၊ တသ္မာ အနာသန္နဝရာ ဧတာ နိစ္စမေဝ ဝိဇာနတာတိ။ ဣဒါနိ တမတ္ထံ အတ္တူပနာယိကံ ကတွာ ဒဿေန္တော **“ဂါမာ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဂါမာ**တိ ဂါမံ။ ဥပယောဂတ္ထေ ဟိ ဧတံ နိဿက္ကဝစနံ။ **အရညမာဂမ္မာ**တိ အရညတော အာဂန္တွာ။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ နိဿက္ကေ စေတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **တတော**တိ မဉ္စကတော။ **အနာမန္တေတွာ**တိ အနာလပိတွာ ပုရာဏဒုတိယိကံ “အပ္ပမတ္တာ ဟောဟီ”တိ ဧတ္တကမ္ပိ အဝတွာ။ **ပေါသိယော**တိ အတ္တာနမေဝ ပရံ ဝိယ ဝဒတိ။ ယေ ပန “ပက္ကာမိ”န္တိ ပဌန္တိ၊ တေသံ အဟံ ပေါသိယော ပက္ကာမိန္တိ ယောဇနာ။ ယေ ပန “သာ ဣတ္ထီ ထေရံ ဃရံ ဥပဂတံ ဘောဇေတွာ ပလောဘေတုကာမာ ဇာတာ၊ တံ ဒိသွာ ထေရော တာဝဒေဝ ဂေဟတော နိက္ခမိတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ မဉ္စကေ နိသီဒိ။ သာပိ ခေါ ဣတ္ထီ ပစ္ဆာဘတ္တံ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ ဝိဟာရေ ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဥပသင်္ကမိ။ တံ ဒိသွာ ထေရော ကိဉ္စိ အဝတွာ[၂] ဥဋ္ဌာယ ဒိဝါဋ္ဌာနမေဝ ဂတော”တိ ဝဒန္တိ၊ တေသံ “ဂါမာ အရညမာဂမ္မာ”တိ ဂါထာပဒဿ အတ္ထော ယထာရုတဝသေနေဝ[၃] နိယျတိ။ ဝိဟာရော ဟိ ဣဓ “အရည”န္တိ အဓိပ္ပေတော။

ပေါသိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အာနိဝတ္တောသိ (သီ) ၂-အဝတွာဝ (သီ) ၃-ယထာဝုတ္တဝသေနေဝ (သီ)

5. Sāmaññakānittheragāthāvaṇṇanā

Sukhaṁ sukhatthoti āyasmato Sāmaññakānittherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro hutvā tattha tattha bhave kusalaṁ upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle manussayoniyaṁ nibbatto Vipassiṁ Bhagavantaṁ disvā passannamānaso ekaṁ mañcaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde aññatarassa paribbājakassa putto hutvā nibbatti. **Sāmaññakānī**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Satthu yamakapāṭihāriyaṁ disvā passannamānaso sāsane pabbajitvā cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā jhānaṁ nibbattetvā jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Vipassino Bhagavato, Lokajeṭṭhassa tādino.
Ekaṁ mañcaṁ mayā dinnaṁ, pasannena sapāṇinā.

Hatthiyānaṁ assayānaṁ, dibbayānaṁ samajjhagaṁ[2].
Tena mañcaka[3] dānena, pattomhi āsavakkhayaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ mañcamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, mañcadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Therassa pana gihisahāyako Kātiyāno[4] nāma paribbājako Buddhuppādato paṭṭhāya titthiyānaṁ hatalābhasakkāratāya ghāsacchādanamattampi alabhanto Ājīvakāpakato[5] theraṁ upasaṅkamitvā “tumhe sākiyaputtiyā nāma mahālābhaggayasaggappattā sukhena jīvatha, mayaṁ pana dukkhitā kicchajīvikā, kathaṁ nu kho paṭipajjamānassa diṭṭhadhammikañceva samparāyikañca sukhaṁ sampajjatī”ti pucchi. Athassa thero “nippariyāyato sukhaṁ nāma lokuttarasukhameva, tañca tadanurūpaṁ paṭipattiṁ paṭipajjantassevā”ti attanā tassa adhigatabhāvaṁ pariyāyena vibhāvento **“sukhaṁ sukhattho labhate tadācaran”**ti gāthaṁ abhāsi.

1. Khu 3. 328 piṭṭhe. 2. Rathayānaṁ labhāmahaṁ (Sī) 3. Mañcassa (Sī)
4. Kāṭiyāno (Ka) 5. Ājīvāpakato (?)

၅-သာမညကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုခံ သုခတ္ထောတိ အာယသ္မတော သာမညကာနိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဟုတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မနုဿယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဧကံ မဉ္စံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အညတရဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ **သာမညကာနီ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဝိပဿိနော ဘဂဝတော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
ဧကံ မဉ္စံ မယာ ဒိန္နံ၊ ပသန္နေန သပါဏိနာ။

ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ၊ ဒိဗ္ဗယာနံ သမဇ္ဈဂံ[၂]။
တေန မဉ္စက[၃]ဒါနေန၊ ပတ္တောမှိ အာသဝက္ခယံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ မဉ္စမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ မဉ္စဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ထေရဿ ပန ဂိဟိသဟာယကော ကာတိယာနော[၄] နာမ ပရိဗ္ဗာဇကော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ တိတ္ထိယာနံ ဟတလာဘသက္ကာရတာယ ဃာသစ္ဆာဒနမတ္တမ္ပိ အလဘန္တော အာဇီဝကာပကတော[၅] ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ “တုမှေ သာကိယပုတ္တိယာ နာမ မဟာလာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တာ သုခေန ဇီဝထ၊ မယံ ပန ဒုက္ခိတာ ကိစ္ဆဇီဝိကာ၊ ကထံ နု ခေါ ပဋိပဇ္ဇမာနဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဉ္စေဝ သမ္ပရာယိကဉ္စ သုခံ သမ္ပဇ္ဇတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ အထဿ ထေရော “နိပ္ပရိယာယတော သုခံ နာမ လောကုတ္တရသုခမေဝ၊ တဉ္စ တဒနုရူပံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇန္တဿေဝါ”တိ အတ္တနာ တဿ အဓိဂတဘာဝံ ပရိယာယေန ဝိဘာဝေန္တော “**သုခံ သုခတ္ထော လဘတေ တဒါစရ**”န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ခု ၃-၃၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ရထယာနံ လဘာမဟံ (သီ) ၃-မဉ္စဿ (သီ)
၄-ကာဋိယာနော (က) ၅-အာဇီဝါပကတော (?)

35. Tattha **sukhan**ti nirāmisaṁ sukhaṁ idhādhippetaṁ. Tañca phalasamāpatti ceva nibbānañca. Tathā hi "ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiṁ ca sukhavipāko"[1] "nibbānaṁ paramaṁ sukhan"ti[2] ca vuttaṁ. **Sukhattho**ti sukhappayojano, yathāvuttena sukhena atthiko. **Labhate**ti pāpuṇāti, atthikassevedaṁ sukhaṁ, na itarassa. Ko pana atthikoti āha **"tadācaran"**ti tadatthaṁ ācaranto, yāya paṭipattiyā taṁ paṭipattiṁ paṭipajjantoti attho. Na kevalaṁ tadācaraṁ sukhameva labhate, atha kho **kittiñca pappoti** "itipi sīlavā suparisuddhakāyavacīkammanto suparisuddhājīvo jhāyī jhānayutto"ti-ādinā kittiṁ parammukhā patthaṭayasataṁ pāpuṇāti. **Yasa'ssa vaḍḍhatī**ti sammukhe guṇābhitthavasaṅkhāto parivārasampadāsaṅkhāto ca yaso assa paribrūhati. Idāni "tadācaran"ti sāmaññato vuttamatthaṁ sarūpato dassento **"yo ariyamaṭṭhaṅgikamañjasaṁ ujuṁ, bhāveti maggaṁ amatassa pattiyā"**ti āha. Tassattho—**yo** puggalo kilesehi ārakattā parisuddhaṭṭhena paṭipajjantānaṁ ariyabhāvakaraṇaṭṭhena ca **ariyaṁ,** sammādiṭṭhi-ādi-aṭṭhaṅgasamudāya-tāya **aṭṭhaṅgikaṁ,** antadvayarahitamajjhimapaṭipattibhāvato akuṭilaṭṭhena **añjasaṁ,** kāyavaṅkādippahānato **ujuṁ,** nibbānatthikehi magganiyaṭṭhena kilese mārento gamanaṭṭhena ca **"maggan"**ti laddhanāmaṁ dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ **amatassa** asaṅkhatāya dhātuyā **pattiyā** adhigamāya **bhāveti** attano santāne uppādeti vaḍḍheti ca, so nippariyāyena "sukhattho tadācaran"ti vuccati, tasmā yathāvuttaṁ sukhaṁ labhati. Taṁ sutvā paribbājako pasannamānaso pabbajitvā sammā paṭipajjanto na cirasseva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Idameva therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Sāmaññakānittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Dī 3. 234; Aṁ 2. 20; Abhi 2. 347 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 43 piṭṭhe Dhammapade.

၃၅။ တတ္ထ **သုခန္တိ** နိရာမိသံ သုခံ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ တဉ္စ ဖလသမာပတ္တိ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ တထာ ဟိ "အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိံ စ သုခဝိပါကော"[၁] "နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သုခ"န္တိ[၂] စ ဝုတ္တံ။ **သုခဋ္ဌော**တိ သုခပ္ပယောဇနော၊ ယထာဝုတ္တေန သုခေန အတ္ထိကော။ **လဘတေ**တိ ပါပုဏာတိ၊ အတ္ထိကဿေဝေဒံ သုခံ၊ န ဣတရဿ။ ကော ပန အတ္ထိကောတိ အာဟ "**တဒါစရ**"န္တိ တဒတ္ထံ အာစရန္တော၊ ယာယ ပဋိပတ္တိယာ တံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇန္တောတိ အတ္ထော။ န ကေဝလံ တဒါစရံ သုခမေဝ လဘတေ၊ အထ ခေါ **ကိတ္တိဉ္စ ပပ္ပောတိ** "ဣတိပိ သီလဝါ သုပရိသုဒ္ဓကာယဝစီကမ္မန္တော သုပရိသုဒ္ဓါဇီဝေါ ဈာယီ ဈာနယုတ္တော"တိအာဒိနာ ကိတ္တိံ ပရမ္မုခါ ပတ္ထဋယသတံ ပါပုဏာတိ။ **ယသ’ဿ ဝဍ္ဎတီ**တိ သမ္မုခေ ဂုဏာဘိတ္ထဝသင်္ခါတော ပရိဝါရသမ္ပဒါသင်္ခါတော စ ယသော အဿ ပရိဗြူဟတိ။ ဣဒါနိ "တဒါစရ"န္တိ သာမညတော ဝုတ္တမတ္ထံ သရူပတော ဒဿေန္တော "**ယော အရိယမဋ္ဌင်္ဂိကမဉ္ဇသံ ဥဇုံ၊ ဘာဝေတိ မဂ္ဂံ အမတဿ ပတ္တိယာ**"တိ အာဟ။ တဿတ္ထော—**ယော** ပုဂ္ဂလော ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ ပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန ပဋိပဇ္ဇန္တာနံ အရိယဘာဝကရဏဋ္ဌေန စ **အရိယံ**, သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိအဋ္ဌင်္ဂသမုဒါယတာယ **အဋ္ဌင်္ဂိကံ**, အန္တဒွယရဟိတမဇ္ဈိမပဋိပတ္တိဘာဝတော အကုဋိလဋ္ဌေန **အဉ္ဇသံ**, ကာယဝင်္ကာဒိပ္ပဟာနတော **ဥဇုံ**, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂနိယဋ္ဌေန ကိလေသေ မာရေန္တော ဂမနဋ္ဌေန စ "**မဂ္ဂ**"န္တိ လဒ္ဓနာမံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒံ **အမတဿ** အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ **ပတ္တိယာ** အဓိဂမာယ **ဘာဝေတိ** အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒေတိ ဝဍ္ဎေတိ စ၊ သော နိပ္ပရိယာယေန "သုခဋ္ဌော တဒါစရ"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ယထာဝုတ္တံ သုခံ လဘတိ။ တံ သုတွာ ပရိဗ္ဗာဇကော ပသန္နမာနသော ပဗ္ဗဇိတွာ သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇန္တော နစိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဣဒမေဝ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

သာမညကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒီ ၃-၂၃၄၊ အံ ၂-၂၀၊ အဘိ ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၄၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

6. Kumāputtattheragāthāvaṇṇanā

Sādhu sutanti āyasmato Kumāputtattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro ito ekanavute kappe Ajinacammavasano tāpaso hutvā Bandhumatīnagare rājuyyāne vasanto Vipassiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso pādabbhañjanatelaṁ adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbatto. Tato paṭṭhāya sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Avantiraṭṭhe Veḷukaṇṭakanagare gahapatikule nibbatto. “Nando”tissa nāmaṁ akaṁsu. Mātā panassa Kumā nāma, tena **Kumāputto**ti paññāyittha. So āyasmato Sāriputtassa santike dhammaṁ sutvā laddhappasādo pabbajitvā[1] katapubbakicco pariyantapabbatapasse samaṇadhammaṁ karonto visesaṁ nibbattetuṁ asakkonto Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā kammaṭṭhānaṁ sodhetvā sappāyaṭṭhāne[2] vasanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Nagare Bandhumatiyā, rājuyyāne vasāmahaṁ.
Cammavāsī tadā āsiṁ, kamaṇḍaludharo[4] ahaṁ.

Addasaṁ vimalaṁ Buddhaṁ, Sayambhuṁ aparājitaṁ.
Padhānaṁ pahitattaṁ taṁ, jhāyiṁ jhānarataṁ vasiṁ.

Sabbakāmasamiddhañca, oghatiṇṇamanāsavaṁ.
Disvā pasannasumano, abbhañjanamadāsahaṁ.

Ekanavutito kappe, abbhañjanamadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, abbhañjanassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā araññe kāyadaḷhibahule bhikkhū disvā te ovadanto sāsanassa niyyānikabhāvaṁ pakāsento **“sādhu sutaṁ sādhu caritakan”**ti gāthaṁ abhāsi.

1. Pabbajitvā laddhūpasampado (Sī)
2. Sappāyaṭṭhāneva (Sī)
3. Khu 4. 103 piṭṭhe.
4. Kamaṇḍaladharo (Sī)

၆-ကုမာပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သာဓု သုတန္တိ အာယသ္မတော ကုမာပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ အဇိနစမ္မဝသနော တာပသော ဟုတွာ ဗန္ဓုမတီနဂရေ ရာဇုယျာနေ ဝသန္တော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ပါဒဗ္ဘဉ္ဇနတေလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော။ တတော ပဋ္ဌာယ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အဝန္တိရဋ္ဌေ ဝေဠုကဏ္ဋကနဂရေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တော။ “နန္ဒော”တိဿ နာမံ အကံသု။ မာတာ ပနဿ ကုမာ နာမ၊ တေန **ကုမာပုတ္တော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ လဒ္ဓပ္ပသာဒော ပဗ္ဗဇိတွာ[၁] ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ပရိယန္တပဗ္ဗတပဿေ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ သောဓေတွာ သပ္ပါယဋ္ဌာနေ[၂] ဝသန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ၊ ရာဇုယျာနေ ဝသာမဟံ။
စမ္မဝါသီ တဒါ အာသိံ၊ ကမဏ္ဍလုဓရော[၄] အဟံ။

အဒ္ဒသံ ဝိမလံ ဗုဒ္ဓံ၊ သယမ္ဘုံ အပရာဇိတံ။
ပဓာနံ ပဟိတတ္တံ တံ၊ ဈာယိံ ဈာနရတံ ဝသိံ။

သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓဉ္စ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။
ဒိသွာ ပသန္နသုမနော၊ အဗ္ဘဉ္ဇနမဒါသဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ အဗ္ဘဉ္ဇနမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ အဗ္ဘဉ္ဇနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အရညေ ကာယဒဠှိဗဟုလေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ တေ ဩဝဒန္တော သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝံ ပကာသေန္တော **“သာဓု သုတံ သာဓု စရိတက”န္တိ** ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ (သီ)
၂-သပ္ပါယဋ္ဌာနေဝ (သီ)
၃-ခု ၄-၁၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ကမဏ္ဍလဓရော (သီ)

36. Tattha **sādhū**ti sundaraṁ. **Sutan**ti savanaṁ. Tañca kho vivaṭṭūpanissitaṁ visesato appicchatādipaṭisaṁyuttaṁ dasakathāvatthusavanaṁ idhādhippetaṁ. **Sādhu caritakan**ti tadeva appicchatādicaritaṁ ciṇṇaṁ, sādhucaritameva hi "caritakan"ti vuttaṁ. Padadvayenāpi bāhusaccaṁ tadanurūpaṁ paṭipattiñca "sundaran"ti dasseti. **Sadā**ti sabbakāle navakamajjhimatherakāle, sabbesu vā iriyāpathakkhaṇesu. **Aniketavihāro**ti kilesānaṁ nivāsanaṭṭhānaṭṭhena pañcakāmaguṇā niketā nāma, lokiyā vā chaḷārammaṇadhammā. Yathāha "rūpanimitta[1] niketavisāravinibandhā kho gahapati 'niketasārī'ti vuccatī"ti-ādi[2]. Tesaṁ niketānaṁ pahānatthāya paṭipadā aniketavihāro. **Atthapucchanan**ti taṁ[3] ājānitukāmassa kalyāṇamittaṁ upasaṅkamitvā diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthapabhedassa pucchanaṁ, kusalādibhedassa vā atthassa sabhāvadhammassa "kiṁ bhante kusalaṁ, kiṁ akusalaṁ, kiṁ sāvajjaṁ, kiṁ anavajjan"ti-ādinā[4] pucchanaṁ atthapucchanaṁ. **Padakkhiṇakamman**ti taṁ pana pucchitvā padakkhiṇaggāhibhāvena tassa ovāde adhiṭṭhānaṁ sammāpaṭipatti. Idhāpi "sādhū"ti padaṁ ānetvā yojetabbaṁ. **Etaṁ sāmaññan**ti "sādhu sutan"ti-ādinā vuttaṁ yaṁ sutaṁ, yañca caritaṁ, yo ca aniketavihāro, yañca atthapucchanaṁ, yañca padakkhiṇakammaṁ, etaṁ sāmaññaṁ eso samaṇabhāvo[5]. Yasmā imāya eva paṭipadāya samaṇabhāvo, na aññathā, tasmā "sāmaññan"ti nippariyāyato maggaphalassa adhivacanaṁ. Tassa vā pana ayaṁ apaṇṇakapaṭipadā, taṁ panetaṁ sāmaññaṁ yādisassa sambhavati, taṁ dassetuṁ **"akiñcanassā"**ti vuttaṁ. Apariggāhakassa,[6] khettavatthuhiraññasuvaṇṇadāsidāsādipariggahapaṭiggahaṇarahitassāti attho.

Kumāputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Sāruppanimitta (Ka), yathānurūpanimittaṁ (Ka)
2. Saṁ 2. 9 piṭṭhe.
3. Nitthi (Sī)
4. Ma 3. 248 piṭṭhe.
5. Sāmaññabhāvo (Sī, Ka)
6. Vatthu-apariggāhakassa (Ka)

၃၆။ တတ္ထ **သာဓူ**တိ သုန္ဒရံ။ **သုတ**န္တိ သဝနံ။ တဉ္စ ခေါ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတံ ဝိသေသတော အပ္ပိစ္ဆတာဒိပဋိသံယုတ္တံ ဒသကထာဝတ္ထုသဝနံ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ **သာဓု စရိတက**န္တိ တဒေဝ အပ္ပိစ္ဆတာဒိစရိတံ စိဏ္ဏံ၊ သာဓုစရိတမေဝ ဟိ “စရိတက”န္တိ ဝုတ္တံ။ ပဒဒွယေနာပိ ဗာဟုသစ္စံ တဒနုရူပံ ပဋိပတ္တိဉ္စ “သုန္ဒရ”န္တိ ဒဿေတိ။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗကာလေ နဝကမဇ္ဈိမထေရကာလေ၊ သဗ္ဗေသု ဝါ ဣရိယာပထက္ခဏေသု။ **အနိကေတဝိဟာရော**တိ ကိလေသာနံ နိဝါသနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဉ္စကာမဂုဏာ နိကေတာ နာမ၊ လောကိယာ ဝါ ဆဠာရမ္မဏဓမ္မာ။ ယထာဟ “ရူပနိမိတ္တ[1]နိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ ခေါ ဂဟပတိ ‘နိကေတသာရီ’တိ ဝုစ္စတီ”တိအာဒိ[2]။ တေသံ နိကေတာနံ ပဟာနတ္ထာယ ပဋိပဒါ အနိကေတဝိဟာရော။ **အတ္ထပုစ္ဆန**န္တိ တံ[3] အာဇာနိတုကာမဿ ကလျာဏမိတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထပဘေဒဿ ပုစ္ဆနံ, ကုသလာဒိဘေဒဿ ဝါ အတ္ထဿ သဘာဝဓမ္မဿ “ကိံ ဘန္တေ ကုသလံ, ကိံ အကုသလံ, ကိံ သာဝဇ္ဇံ, ကိံ အနဝဇ္ဇ”န္တိအာဒိနာ[4] ပုစ္ဆနံ အတ္ထပုစ္ဆနံ။ **ပဒက္ခိဏကမ္မ**န္တိ တံ ပန ပုစ္ဆိတွာ ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိဘာဝေန တဿ ဩဝါဒေ အဓိဋ္ဌာနံ သမ္မာပဋိပတ္တိ။ ဣဓာပိ “သာဓူ”တိ ပဒံ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဧတံ သာမည**န္တိ “သာဓု သုတ”န္တိအာဒိနာ ဝုတ္တံ ယံ သုတံ၊ ယဉ္စ စရိတံ၊ ယော စ အနိကေတဝိဟာရော၊ ယဉ္စ အတ္ထပုစ္ဆနံ၊ ယဉ္စ ပဒက္ခိဏကမ္မံ၊ ဧတံ သာမညံ ဧသော သမဏဘာဝေါ[5]။ ယသ္မာ ဣမာယ ဧဝ ပဋိပဒါယ သမဏဘာဝေါ, န အညထာ၊ တသ္မာ “သာမည”န္တိ နိပ္ပရိယာယတော မဂ္ဂဖလဿ အဓိဝစနံ။ တဿ ဝါ ပန အယံ အပဏ္ဏကပဋိပဒါ၊ တံ ပနေတံ သာမညံ ယာဒိသဿ သမ္ဘဝတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**အကိဉ္စနဿာ**”တိ ဝုတ္တံ။ အပရိဂ္ဂါဟကဿ,[6] ခေတ္တဝတ္ထုဟိရညသုဝဏ္ဏဒါသိဒါသာဒိပရိဂ္ဂဟပဋိဂ္ဂဟဏရဟိတဿာတိ အတ္ထော။

ကုမာပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သာရုပ္ပနိမိတ္တ (က)၊ ယထာနုရူပနိမိတ္တံ (က)
၂-သံ ၂-၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-နိတ္ထိ (သီ)
၄-မ ၃-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-သာမညဘာဝေါ (သီ၊ က)
၆-ဝတ္ထုအပရိဂ္ဂါဟကဿ (က)

7. Kumāputtasahāyattheragāthāvaṇṇanā

Nānājanapadaṁ yantīti āyasmato Kumāputtasahāyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito catunavute kappe Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto araññaṁ pavisitvā bahuṁ rukkhadaṇḍaṁ chinditvā kattarayaṭṭhiṁ[1] katvā saṁghassa adāsi. Aññañca yathāvibhavaṁ puññaṁ katvā devesu nibbattitvā tato paṭṭhāya sugatīsuyeva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Veḷukaṇṭakanagare iddhe kule nibbatti. **Sudanto**[2]tissa nāmaṁ ahosi. “Vāsulo”ti keci vadanti. So Kumāputtassa piyasahāyo hutvā vicaranto “Kumāputto pabbajito”ti sutvā na hi nūna so orako dhammavinayo, yattha Kumāputto pabbajito”ti tadanubandhena sayampi pabbajitukāmo hutvā Satthu santikaṁ upasaṅkami. Tassa Satthā dhammaṁ desesi. So bhiyyoso mattāya pabbajjāya sañjātachando pabbajitvā Kumāputteneva saddhiṁ pariyantapabbate bhāvanānuyutto viharati. Tena ca samayena sambahulā bhikkhū nānājanapadesu janapadacārikaṁ carantāpi gacchantāpi āgacchantāpi taṁ ṭhānaṁ upagacchanti. Tena tattha kolāhalaṁ hoti. Taṁ disvā Sudantatthero “ime bhikkhū niyyānikasāsane pabbajitvā janapadavitakkaṁ anuvattentā cittasamādhiṁ virādhentī”ti saṁvegajāto tameva saṁvegaṁ attano cittadamanassa aṅkusaṁ karonto **“nānājanapadaṁ yantī”**ti gāthaṁ abhāsi.

37. Tattha **nānājanapadan**ti visuṁ visuṁ nānāvidhaṁ janapadaṁ, Kāsikosalādi-anekaraṭṭhanti[3] attho. **Yantī**ti gacchanti. **Vicarantā**ti “asuko janapado subhikkho sulabhapiṇḍo, asuko khemo arogo”ti-ādivitakkavasena janapadacārikaṁ carantā. **Asaññatā**ti tasseva janapadavitakkassa appahīnatāya cittena asaṁyatā. **Samādhiñca virādhentī**ti sabbassapi uttarimanussadhammassa mūlabhūtaṁ upacārappanābhedaṁ samādhiñca nāma

1. Kāttarayaṭṭhiyo (Sī)
2. Sudatto (Sī)
3. Kāsikosalādibhedaṁ anekaraṭṭhanti (Sī)

၇-ကုမာပုတ္တသဟာယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နာနာဇနပဒံ ယန္တီတိ အာယသ္မတော ကုမာပုတ္တသဟာယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော အရညံ ပဝိသိတွာ ဗဟုံ ရုက္ခဒဏ္ဍံ ဆိန္ဒိတွာ ကတ္တရယဋ္ဌိံ[1] ကတွာ သံဃဿ အဒါသိ။ အညဉ္စ ယထာဝိဘဝံ ပုညံ ကတွာ ဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော ပဋ္ဌာယ သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေဠုကဏ္ဋကနဂရေ ဣဒ္ဓေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **သုဒန္တော**[2]တိဿ နာမံ အဟောသိ။ “ဝါသုလော”တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ သော ကုမာပုတ္တဿ ပိယသဟာယော ဟုတွာ ဝိစရန္တော “ကုမာပုတ္တော ပဗ္ဗဇိတော”တိ သုတွာ “န ဟိ နူန သော ဩရကော ဓမ္မဝိနယော၊ ယတ္ထ ကုမာပုတ္တော ပဗ္ဗဇိတော”တိ တဒနုဗန္ဓေန သယမ္ပိ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိ။ တဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဘိယျောသော မတ္တာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ သဉ္ဇာတစ္ဆန္ဒော ပဗ္ဗဇိတွာ ကုမာပုတ္တေနေဝ သဒ္ဓိံ ပရိယန္တပဗ္ဗတေ ဘာဝနာနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။ တေန စ သမယေန သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ နာနာဇနပဒေသု ဇနပဒစာရိကံ စရန္တာပိ ဂစ္ဆန္တာပိ အာဂစ္ဆန္တာပိ တံ ဌာနံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ တေန တတ္ထ ကောလာဟလံ ဟောတိ။ တံ ဒိသွာ သုဒန္တတ္ထေရော “ဣမေ ဘိက္ခူ နိယျာနိကသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဇနပဒဝိတက္ကံ အနုဝတ္တေန္တာ စိတ္တသမာဓိံ ဝိရာဓေန္တီ”တိ သံဝေဂဇာတော တမေဝ သံဝေဂံ အတ္တနော စိတ္တဒမနဿ အင်္ကုသံ ကရောန္တော **“နာနာဇနပဒံ ယန္တီ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၇။ တတ္ထ **နာနာဇနပဒန္တိ** ဝိသုံ ဝိသုံ နာနာဝိဓံ ဇနပဒံ၊ ကာသိကောသလာဒိအနေကရဋ္ဌန္တိ[3] အတ္ထော။ **ယန္တီ**တိ ဂစ္ဆန္တိ။ **ဝိစရန္တာ**တိ “အသုကော ဇနပဒေါ သုဘိက္ခော သုလဘပိဏ္ဍော, အသုကော ခေမော အရောဂေါ”တိအာဒိဝိတက္ကဝသေန ဇနပဒစာရိကံ စရန္တာ။ **အသညတာ**တိ တဿေဝ ဇနပဒဝိတက္ကဿ အပ္ပဟီနတာယ စိတ္တေန အသံယတာ။ **သမာဓိဉ္စ ဝိရာဓေန္တီ**တိ သဗ္ဗဿပိ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဿ မူလဘူတံ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒံ သမာဓိဉ္စ နာမ

၁-ကတ္တရယဋ္ဌိယော (သီ)
၂-သုဒတ္တော (သီ)
၃-ကာသိကောသလာဒိဘေဒံ အနေကရဋ္ဌန္တိ (သီ)

virādhenti. **Ca**-saddo sambhāvane. Desantaracaraṇena jhāyituṁ okāsābhāvena anadhigataṁ samādhiṁ nādhigacchantā, adhigatañca vasībhāvānāpādanena jīrantā virādhenti nāma. **Kiṁsu raṭṭhacariyā karissatī**ti **sū**ti nipātamattaṁ. “Evaṁbhūtānaṁ raṭṭhacariyā janapadacārikā kiṁ karissati, kiṁ nāma atthaṁ sādhessati, niratthakāvā”ti garahanto vadati. **Tasmā**ti yasmā īdisī desantaracariyā bhikkhussa na atthāvahā, api ca kho anatthāvahā sampattīnaṁ[1] virādhanato, tasmā. **Vineyya sārambhan**ti vasanapadese arativasena uppannaṁ sārambhaṁ cittasaṁkilesaṁ tadanurūpena paṭisaṅkhānena vinetvā vūpasametvā. **Jhāyeyyā**ti ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena cāti duvidhenapi jhānena jhāyeyya. **Apurakkhato**ti micchāvitakkehi taṇhādīhi vā na purakkhatoti tesaṁ vasaṁ anupagacchanto kammaṭṭhānameva manasi kareyyāti attho. Evaṁ pana vatvā thero tameva saṁvegaṁ aṅkusaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Kānanaṁ vanamoggayha, veḷuṁ chetvānahaṁ tadā.
Ālambanaṁ karitvāna, saṁghassa adadiṁ bahuṁ.

Tena cittappasādena, subbate abhivādiya[3].
Ālambadaṇḍaṁ datvāna, pakkāmiṁ uttarāmukho.

Catunnavutito kappe, yaṁ daṇḍamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, daṇḍadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Yaṁ panatthaṁ aṅkusaṁ katvā ayaṁ thero arahattaṁ patto, tamevatthaṁ hadaye ṭhapetvā arahattaṁ pattopi **“nānājanapadaṁ yantī”**ti imameva gāthaṁ abhāsi. Tasmā tadevassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Kumāputtasahāyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Samāpattīnaṁ (Sī) 2. Khu 4. 104 piṭṭhe. 3. Subbaco abhivādayiṁ (Sī)

ဝိရာဓေန္တိ။ **စ**-သဒ္ဒေါ သမ္ဘာဝနေ။ ဒေသန္တရစရဏေန ဈာယိတုံ ဩကာသာဘာဝေန အနဓိဂတံ သမာဓိံ နာဓိဂစ္ဆန္တာ, အဓိဂတဉ္စ ဝသီဘာဝါနာပါဒနေန ဇီရန္တာ ဝိရာဓေန္တိ နာမ။ **ကိံသု ရဋ္ဌစရိယာ ကရိဿတီ**တိ **သူ**တိ နိပါတမတ္တံ။ “ဧဝံဘူတာနံ ရဋ္ဌစရိယာ ဇနပဒစာရိကာ ကိံ ကရိဿတိ၊ ကိံ နာမ အတ္ထံ သာဓေဿတိ၊ နိရတ္ထကာဝါ”တိ ဂရဟန္တော ဝဒတိ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဤဒိသီ ဒေသန္တရစရိယာ ဘိက္ခုဿ န အတ္ထာဝဟာ၊ အပိ စ ခေါ အနတ္ထာဝဟာ သမ္ပတ္တီနံ[၁] ဝိရာဓနတော၊ တသ္မာ။ **ဝိနေယျ သာရမ္ဘန္**တိ ဝသနပဒေသေ အရတိဝသေန ဥပ္ပန္နံ သာရမ္ဘံ စိတ္တသံကိလေသံ တဒနုရူပေန ပဋိသင်္ခါနေန ဝိနေတွာ ဝူပသမေတွာ။ **ဈာယေယျာ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စာတိ ဒုဝိဓေနပိ ဈာနေန ဈာယေယျ။ **အပုရက္ခတော**တိ မိစ္ဆာဝိတက္ကေဟိ တဏှာဒီဟိ ဝါ န ပုရက္ခတောတိ တေသံ ဝသံ အနုပဂစ္ဆန္တော ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ မနသိ ကရေယျာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပန ဝတွာ ထေရော တမေဝ သံဝေဂံ အင်္ကုသံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ကာနနံ ဝနမောဂယှ၊ ဝေဠုံ ဆေတွာနဟံ တဒါ။
အာလမ္ဗနံ ကရိတွာန၊ သံဃဿ အဒဒိံ ဗဟုံ။

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ သုဗ္ဗတေ အဘိဝါဒိယ[၃]။
အာလမ္ဗဒဏ္ဍံ ဒတွာန၊ ပက္ကာမိံ ဥတ္တရာမုခေါ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒဏ္ဍမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဒဏ္ဍဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ယံ ပနတ္ထံ အင်္ကုသံ ကတွာ အယံ ထေရော အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တမေဝတ္ထံ ဟဒယေ ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တောပိ **“နာနာဇနပဒံ ယန္တိ”**တိ ဣမမေဝ ဂါထံ အဘာသိ။ တသ္မာ တဒေဝဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

ကုမာပုတ္တသဟာယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သမာပတ္တီနံ (သီ) ၂-ခု ၄-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သုဗ္ဗစော အဘိဝါဒယိံ (သီ)

8. Gavampatittheragāthāvaṇṇanā

Yo iddhiyā sarabhunti āyasmato Gavampatittherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro ito ekatiṁse kappe Sikhiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso pupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke uppanno[1] aparāparaṁ puññāni karonto Koṇāgamanassa Bhagavato cetiye chattañca vedikañca kāresi. Kassapassa pana Bhagavato kāle aññatarasmiṁ kulagehe nibbatto. Tasmiṁ ca kule bahuṁ gomaṇḍalaṁ ahosi. Taṁ gopālakā rakkhanti. Ayaṁ tattha antarantarā yuttappayuttaṁ vicārento vicarati. So ekaṁ khīṇāsavattheraṁ gāme piṇḍāya caritvā bahigāme devasikaṁ ekasmiṁ padese bhattakiccaṁ karontaṁ disvā "ayyo sūriyātapena kilamissatī"ti cintetvā cattāro sirīsadaṇḍe ussāpetvā tesaṁ upari sirīsasākhāyo ṭhapetvā sākhāmaṇḍapaṁ katvā adāsi. "Maṇḍapassa samīpe sirīsarukkhaṁ ropesī"ti ca vadanti. Tassa anukampāya devasikaṁ thero tattha nisīdi. So tena puññakammena tato cavitvā Cātumahārājikesu nibbatti. Tassa purimakammasaṁsūcakaṁ vimānadvāre mahantaṁ sirīsavanaṁ nibbatti vaṇṇagandhasampannehi aññehi[2] pupphehi sabbakāle upasobhayamānaṁ, tena taṁ vimānaṁ "serīsakan"ti paññāyittha. So devaputto ekaṁ Buddhantaraṁ devesu ca manussesu ca saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Yasattherassa catūsu gihisahāyesu **Gavampati** nāma hutvā āyasmato Yasassa pabbajitabhāvaṁ sutvā attano sahāyehi saddhiṁ Bhagavato santikaṁ agamāsi. Satthā tassa dhammaṁ desesi. So desanāvasāne sahāyehi saddhiṁ arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Migaluddo pure āsiṁ, vipine vicaraṁ ahaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, sabbadhammāna pāraguṁ.

Tasmiṁ Mahākāruṇike, sabbasattahite rate.
Pasannacitto sumano, nelapupphaṁ apūjayiṁ.

1. Nibbatto (Sī) 2. Caññehi (Sī) 3. Khu 4. 105 piṭṭhe.

၈-ဂဝမ္ပတိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ဣဒ္ဓိယာ သရဘုန္တိ အာယသ္မတော ဂဝမ္ပတိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နော[1] အပရာပရံ ပုညာနိ ကရောန္တော ကောဏာဂမနဿ ဘဂဝတော စေတိယေ ဆတ္တဉ္စ ဝေဒိကဉ္စ ကာရေသိ။ ကဿပဿ ပန ဘဂဝတော ကာလေ အညတရသ္မိံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော။ တသ္မိံ စ ကုလေ ဗဟုံ ဂေါမဏ္ဍလံ အဟောသိ။ တံ ဂေါပါလကာ ရက္ခန္တိ။ အယံ တတ္ထ အန္တရန္တရာ ယုတ္တပ္ပယုတ္တံ ဝိစာရေန္တော ဝိစရတိ။ သော ဧကံ ခီဏာသဝတ္ထေရံ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဗဟိဂါမေ ဒေဝသိကံ ဧကသ္မိံ ပဒေသေ ဘတ္တကိစ္စံ ကရောန္တံ ဒိသွာ "အယျော သူရိယာတပေန ကိလမိဿတီ"တိ စိန္တေတွာ စတ္တာရော သိရီသဒဏ္ဍေ ဥဿာပေတွာ တေသံ ဥပရိ သိရီသသာခါယော ဌပေတွာ သာခါမဏ္ဍပံ ကတွာ အဒါသိ။ "မဏ္ဍပဿ သမီပေ သိရီသရုက္ခံ ရောပေသီ"တိ စ ဝဒန္တိ။ တဿ အနုကမ္ပာယ ဒေဝသိကံ ထေရော တတ္ထ နိသီဒိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တတော စဝိတွာ စာတုမဟာရာဇိကေသု နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ပုရိမကမ္မသံသူစကံ ဝိမာနဒွါရေ မဟန္တံ သိရီသဝနံ နိဗ္ဗတ္တိ ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နေဟိ အညေဟိ[2] ပုပ္ဖေဟိ သဗ္ဗကာလေ ဥပသောဘယမာနံ၊ တေန တံ ဝိမာနံ "သေရီသက"န္တိ ပညာယိတ္ထ။ သော ဒေဝပုတ္တော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ယသတ္ထေရဿ စတူသု ဂိဟိသဟာယေသု **ဂဝမ္ပတိ** နာမ ဟုတွာ အာယသ္မတော ယသဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ အတ္တနော သဟာယေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝတော သန္တိကံ အဂမာသိ။ သတ္ထာ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဒေသနာဝသာနေ သဟာယေဟိ သဒ္ဓိံ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ ဝိပိနေ ဝိစရံ အဟံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂုံ။

တသ္မိံ မဟာကာရုဏိကေ၊ သဗ္ဗသတ္တဟိတေ ရတေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ နေလပုပ္ဖံ အပူဇယိံ။

၁-နိဗ္ဗတ္တော (သီ) ၂-စညေဟိ (သီ) ၃-ခု ၄-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddha[1]pūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā thero vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedento Sākete viharati Añjanavane. Tena ca samayena Bhagavā mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Sāketaṁ gantvā Añjanavane vihāsi. Senāsanaṁ nappahosi. Sambahulā bhikkhū vihārasāmantā sarabhuyā nadiyā vālikāpuḷine sayiṁsu. Atha aḍḍharattasamaye nadiyā udakoghe āgacchante sāmaṇerādayo uccāsaddamahāsaddā ahesuṁ. Bhagavā taṁ ñatvā āyasmantaṁ Gavampatiṁ āṇāpesi “gaccha Gavampati jaloghaṁ vikkhambhetvā bhikkhūnaṁ phāsuvihāraṁ karohī”ti. Thero “sādhu bhante”ti iddhibalena nadīsotaṁ vikkhambhi, taṁ dūratova pabbatakūṭaṁ viya aṭṭhāsi. Tato paṭṭhāya therassa ānubhāvo loke pākaṭo ahosi. Athekadivasaṁ Satthā mahatiyā devaparisāya majjhe nisīditvā dhammaṁ desentaṁ theraṁ disvā lokānukampāya tassa guṇānaṁ vibhāvanatthaṁ taṁ pasaṁsanto **“yo iddhiyā sarabhun”**ti gāthaṁ abhāsi.

38. Tattha **iddhiyā**ti adhiṭṭhāniddhiyā. **Sarabhun**ti evaṁnāmikaṁ nadiṁ[2], yaṁ loke “Sarabhun”ti[3] vadanti. **Aṭṭhapesīti**[4] sandituṁ adento sotaṁ nivattetvā pabbatakūṭaṁ viya mahantaṁ jalarāsiṁ katvā ṭhapesi. **Asito**ti na sito, taṇhādiṭṭhi-nissayarahito, bandhanasaṅkhātānaṁ[5] vā sabbasaṁyojanānaṁ samucchinnattā kenacipi bandhanena abaddho, tato eva ejānaṁ[6] kilesānaṁ abhāvato **anejo so gavampati, taṁ sabbasaṅgātigataṁ** tādisaṁ sabbepi rāgadosamohamānadiṭṭhisaṅge atikkamitvā ṭhitattā sabbasaṅgātigataṁ, asekkhamunibhāvato **Muhāmuniṁ,** tato eva kāmakammabhavādibhedassa[7] sakalassapi bhavassa pāraṁ nibbānaṁ gatattā **bhavassa pāraguṁ. Devā namassantī**ti devāpi namassanti, pageva itarā pajāti.

1. Puppha (Sī) 2. Evaṁnāmakā nadī (Sī) 3. Sarayunti (?)
4. Paṭṭhapesīti (Ka) 5. Bandhanasambhūtānaṁ (Ka) 6. Ejākārānaṁ (Ka)
7. Kāmabhavādibhedassa (Sī)

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓ[1]ပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန်”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေန္တော သာကေတေ ဝိဟရတိ အဉ္ဇနဝနေ။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ သာကေတံ ဂန္တွာ အဉ္ဇနဝနေ ဝိဟာသိ။ သေနာသနံ နပ္ပဟောသိ။ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ ဝိဟာရသာမန္တာ သရဘုယာ နဒိယာ ဝါလိကာပုဠိနေ သယိံသု။ အထ အဍ္ဎရတ္တသမယေ နဒိယာ ဥဒကောဃေ အာဂစ္ဆန္တေ သာမဏေရာဒယော ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါ အဟေသုံ။ ဘဂဝါ တံ ဉတွာ အာယသ္မန္တံ ဂဝမ္ပတိံ အာဏာပေသိ “ဂစ္ဆ ဂဝမ္ပတိ ဇလောဃံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဘိက္ခူနံ ဖာသုဝိဟာရံ ကရောဟီ”တိ။ ထေရော “သာဓု ဘန္တေ”တိ ဣဒ္ဓိဗလေန နဒီသောတံ ဝိက္ခမ္ဘိ၊ တံ ဒူရတောဝ ပဗ္ဗတကူဋံ ဝိယ အဋ္ဌာသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ထေရဿ အာနုဘာဝေါ လောကေ ပါကဋော အဟောသိ။ အထေကဒိဝသံ သတ္ထာ မဟတိယာ ဒေဝပရိသာယ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ထေရံ ဒိသွာ လောကာနုကမ္ပာယ တဿ ဂုဏာနံ ဝိဘာဝနတ္ထံ တံ ပသံသန္တော **“ယော ဣဒ္ဓိယာ သရဘု”**န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၈။ တတ္ထ **ဣဒ္ဓိယာ**တိ အဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိယာ။ **သရဘု**န္တိ ဧဝံနာမိကံ နဒိံ[2]၊ ယံ လောကေ “သရဘု”န္တိ[3] ဝဒန္တိ။ **အဋ္ဌပေသီ**တိ[4] သန္ဒိတုံ အဒေန္တော သောတံ နိဝတ္တေတွာ ပဗ္ဗတကူဋံ ဝိယ မဟန္တံ ဇလရာသိံ ကတွာ ဌပေသိ။ **အသိတော**တိ န သိတော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယရဟိတော, ဗန္ဓနသင်္ခါတာနံ[5] ဝါ သဗ္ဗသံယောဇနာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ကေနစိပိ ဗန္ဓနေန အဗဒ္ဓေါ၊ တတော ဧဝ ဧဇာနံ[6] ကိလေသာနံ အဘာဝတော **အနေဇော သော ဂဝမ္ပတိ၊ တံ သဗ္ဗသင်္ဂါတိဂတံ** တာဒိသံ သဗ္ဗေပိ ရာဂဒေါသမောဟမာနဒိဋ္ဌိသင်္ဂေ အတိက္ကမိတွာ ဌိတတ္တာ သဗ္ဗသင်္ဂါတိဂတံ, အသေက္ခမုနိဘာဝတော **မဟာမုနိံ**, တတော ဧဝ ကာမကမ္မဘဝါဒိဘေဒဿ[7] သကလဿပိ ဘဝဿ ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂတတ္တာ **ဘဝဿ ပါရဂုံ။ ဒေဝါ နမဿန္တီ**တိ ဒေဝါပိ နမဿန္တိ၊ ပဂေဝ ဣတရာ ပဇာတိ။

၁-ပုပ္ဖ (သီ) ၂-ဧဝံနာမကာ နဒီ (သီ)
၃-သရယုန္တိ (?) ၄-ပဋ္ဌပေသီတိ (က)
၅-ဗန္ဓနသမ္ဘူတာနံ (က) ၆-ဧဇာကာရာနံ (က)
၇-ကာမဘဝါဒိဘေဒဿ (သီ)

Gāthāpariyosāne mahato janakāyassa dhammābhisamayo ahosi. Thero aññaṁ byākaronto “Satthāraṁ pūjessāmī”ti imameva gāthaṁ abhāsīti.

Gavampatittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Tissattheragāthāvaṇṇanā

Sattiyā viya omaṭṭhoti āyasmato Tissattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Tissassa Bhagavato bodhiyā mūle purāṇapaṇṇāni[1] nīharitvā sodhesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthunagare Bhagavato Pitucchāputto hutvā nibbatti **Tisso** nāma nāmena. So Bhagavantaṁ anupabbajitvā upasampanno hutvā araññāyatane viharanto jātiṁ paṭicca mānaṁ karonto kodhūpāyāsabahulo ca ujjhānabahulo ca hutvā vicarati, samaṇadhamme ussukkaṁ na karoti. Atha naṁ Satthā ekadivasaṁ divāṭṭhāne vivaṭamukhaṁ niddāyantaṁ dibbacakkhunā olokento Sāvatthito ākāsena gantvā tassa upari ākāseyeva ṭhatvā obhāsaṁ pharitvā tenobhāsena paṭibuddhassa satiṁ uppādetvā ovādaṁ dento “**sattiyā viya omaṭṭho**”ti gāthaṁ abhāsi.

39. Tattha **sattiyā**ti[2] desanāsīsametaṁ, ekatodhārādinā satthenāti attho. **Omaṭṭho**ti pahato. Cattāro hi pahārā omaṭṭho ummaṭṭho maṭṭho vimaṭṭhoti. Tattha upari ṭhatvā adhomukhaṁ dinnapahāro omaṭṭho nāma, heṭṭhā ṭhatvā uddhammukhaṁ dinnapahāro ummaṭṭho nāma, aggaḷasūci viya vinivijjhitvā gato[3] maṭṭho nāma, seso sabbopi vimaṭṭho nāma. Imasmiṁ pana ṭhāne omaṭṭho gahito. So hi sabbadāruṇo duruddharaṇasallo duttikiccho antodoso antopubbalohitova hoti, pubbalohitaṁ anikkhamitvā vaṇamukhaṁ pariyonandhitvā tiṭṭhati. Pubbalohitaṁ nīharitukāmehi mañcena saddhiṁ **bandhi**tvā adhosiro

1. Paṇṇasaṅkaṭaṁ (Sī) 2. Sattiyā viyāti (Sī) 3. Kato (Ka)

ဂါထာပရိယောသာနေ မဟတော ဇနကာယဿ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ ထေရော အညံ ဗျာကရောန္တော ''သတ္ထာရံ ပူဇေဿာမီ''တိ ဣမမေဝ ဂါထံ အဘာသီတိ။

ဂဝမ္ပတိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌောတိ အာယသ္မတော တိဿတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော တိဿဿ ဘဂဝတော ဗောဓိယာ မူလေ ပုရာဏပဏ္ဏာနိ[1] နီဟရိတွာ သောဓေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ ဘဂဝတော ပိတုစ္ဆာပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ **တိဿော** နာမ နာမေန။ သော ဘဂဝန္တံ အနုပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပန္နော ဟုတွာ အရညာယတနေ ဝိဟရန္တော ဇာတိံ ပဋိစ္စ မာနံ ကရောန္တော ကောဓူပါယာသဗဟုလော စ ဥဇ္ဈာနဗဟုလော စ ဟုတွာ ဝိစရတိ၊ သမဏဓမ္မေ ဥဿုက္ကံ န ကရောတိ။ အထ နံ သတ္ထာ ဧကဒိဝသံ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဝိဝဋမုခံ နိဒ္ဒါယန္တံ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော သာဝတ္ထိတော အာကာသေန ဂန္တွာ တဿ ဥပရိ အာကာသေယေဝ ဌတွာ ဩဘာသံ ဖရိတွာ တေနောဘာသေန ပဋိဗုဒ္ဓဿ သတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဩဝါဒံ ဒေန္တော “**သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌော**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၃၉။ တတ္ထ **သတ္တိယာ**တိ[2] ဒေသနာသီသမေတံ၊ ဧကတောဓာရာဒိနာ သတ္ထေနာတိ အတ္ထော။ **ဩမဋ္ဌော**တိ ပဟတော။ စတ္တာရော ဟိ ပဟာရာ ဩမဋ္ဌော ဥမ္မဋ္ဌော မဋ္ဌော ဝိမဋ္ဌောတိ။ တတ္ထ ဥပရိ ဌတွာ အဓောမုခံ ဒိန္နပဟာရော ဩမဋ္ဌော နာမ၊ ဟေဋ္ဌာ ဌတွာ ဥဒ္ဓမ္မုခံ ဒိန္နပဟာရော ဥမ္မဋ္ဌော နာမ၊ အဂ္ဂဠသူစိ ဝိယ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဂတော[3] မဋ္ဌော နာမ၊ သေသော သဗ္ဗောပိ ဝိမဋ္ဌော နာမ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဩမဋ္ဌော ဂဟိတော။ သော ဟိ သဗ္ဗဒါရုဏော ဒုရုဒ္ဓရဏသလ္လော ဒုတ္တိကိစ္ဆော အန္တောဒောသော အန္တောပုဗ္ဗလောဟိတောဝ ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗလောဟိတံ အနိက္ခမိတွာ ဝဏမုခံ ပရိယောနန္ဓိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ပုဗ္ဗလောဟိတံ နီဟရိတုကာမေဟိ မဉ္စေန သဒ္ဓိံ ဗန္ဓိတွာ အဓောသိရော

၁-ပဏ္ဏသင်္ကဋံ (သီ) ၂-သတ္တိယာ ဝိယာတိ (သီ) ၃-ကတော (က)

kātabbo hoti, maraṇaṁ vā maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ pāpuṇanti. **Ḍayhamāne**ti agginā jhāyamāne. **Matthake**ti sīse. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā sattiyā omaṭṭho puriso sallubbāhana[1] vaṇatikicchanānaṁ atthāya vīriyaṁ ārabhati tādisaṁ payogaṁ karoti parakkamati, yathā ca ḍayhamāne matthake ādittasīso puriso tassa nibbāpanatthaṁ vīriyaṁ ārabhati tādisaṁ payogaṁ karoti, evamevaṁ bhikkhu kāmarāgappahānāya sato appamatto ativiya ussāhajāto hutvā vihareyyāti.

Evaṁ Bhagavā tassa therassa kodhūpāyāsavūpasamāya ovādaṁ dento tadekaṭṭhatāya kāmarāgappahānasīsena desanaṁ niṭṭhāpesi. Thero imaṁ gāthaṁ sutvā saṁviggahadayo vipassanāya yuttappayutto vihāsi. Tassa ajjhāsayaṁ ñatvā satthā Saṁyuttake **Tissattherasuttaṁ**[2] desesi. So desanāpariyosāne arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Devaloke manusse ca[4], anubhotvā ubho yase.
Avasāne ca nibbānaṁ, sivaṁ patto anuttaraṁ.

Sambuddhaṁ uddisitvāna, bodhiṁ vā tassa Satthuno.
Yo puññaṁ pasavī poso, tassa kiṁ nāma dullabhaṁ.

Magge phale āgame ca, jhānābhiññāguṇesu ca.
Aññesaṁ adhiko hutvā, nibbāyāmi[5] anāsavo.

Purehaṁ bodhiyā pattaṁ, chaḍḍetvā haṭṭhamānaso.
Imehi vīsataṅgehi, samaṅgī homi sabbathā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā thero aññaṁ byākaronto Satthāraṁ pūjetuṁ tameva gāthaṁ abhāsi.

Tissattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Sallabbhāharaṇa (Sī)
2. Saṁ 2. 87 piṭṭhe.
3. Khu 4. 107 piṭṭhe.
4. Manussesu (Sī)
5. Adhiko hoti, nibbāyati (Sī)

ကာတဗ္ဗော ဟောတိ၊ မရဏံ ဝါ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခံ ပါပုဏန္တိ။ **ဍယှမာနေ**တိ အဂ္ဂိနာ ဈာယမာနေ။ **မတ္ထကေ**တိ သီသေ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ သတ္တိယာ ဩမဋ္ဌော ပုရိသော သလ္လုဗ္ဗာဟန[၁]ဝဏတိကိစ္ဆနာနံ အတ္ထာယ ဝီရိယံ အာရဘတိ တာဒိသံ ပယောဂံ ကရောတိ ပရက္ကမတိ၊ ယထာ စ ဍယှမာနေ မတ္ထကေ အာဒိတ္တသီသော ပုရိသော တဿ နိဗ္ဗာပနတ္ထံ ဝီရိယံ အာရဘတိ တာဒိသံ ပယောဂံ ကရောတိ၊ ဧဝမေဝံ ဘိက္ခု ကာမရာဂပ္ပဟာနာယ သတော အပ္ပမတ္တော အတိဝိယ ဥဿာဟဇာတော ဟုတွာ ဝိဟရေယျာတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ တဿ ထေရဿ ကောဓူပါယာသဝူပသမာယ ဩဝါဒံ ဒေန္တော တဒေကဋ္ဌတာယ ကာမရာဂပ္ပဟာနသီသေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ထေရော ဣမံ ဂါထံ သုတွာ သံဝိဂ္ဂဟဒယော ဝိပဿနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟာသိ။ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ သတ္ထာ သံယုတ္တကေ **တိဿတ္ထေရသုတ္တံ**[၂] ဒေသေသိ။ သော ဒေသနာပရိယောသာနေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“ဒေဝလောကေ မနုဿေ စ[၄]၊ အနုဘောတွာ ဥဘော ယသေ။
အဝသာနေ စ နိဗ္ဗာနံ၊ သိဝံ ပတ္တော အနုတ္တရံ။

သမ္ဗုဒ္ဓံ ဥဒ္ဒိသိတွာန၊ ဗောဓိံ ဝါ တဿ သတ္ထုနော။
ယော ပုညံ ပသဝီ ပေါသော၊ တဿ ကိံ နာမ ဒုလ္လဘံ။

မဂ္ဂေ ဖလေ အာဂမေ စ၊ ဈာနာဘိညာဂုဏေသု စ။
အညေသံ အဓိကော ဟုတွာ၊ နိဗ္ဗာယာမိ[၅] အနာသဝေါ။

ပုရေဟံ ဗောဓိယာ ပတ္တံ၊ ဆဍ္ဍေတွာ ဟဋ္ဌမာနသော။
ဣမေဟိ ဝီသတင်္ဂေဟိ၊ သမင်္ဂီ ဟောမိ သဗ္ဗထာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော အညံ ဗျာကရောန္တော သတ္ထာရံ ပူဇေတုံ တမေဝ ဂါထံ အဘာသိ။

တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သလ္လဗ္ဘာဟရဏ (သီ)
၂-သံ ၂-၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၄-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-မနုဿေသု (သီ)
၅-အဓိကော ဟောတိ၊ နိဗ္ဗာယတိ (သီ)

10. Vaḍḍhamānattheragāthāvaṇṇanā

Sattiyā viya omaṭṭhoti āyasmato Vaḍḍhamānattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi kira purimabuddhesu katādhikāro ito dvenavute kappe Tissassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ pattho Tissaṁ Bhagavantaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso suparipakkāni vaṇṭato muttāni ambaphalāni adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ puññakammāni upacinanto imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ Licchavirājakule nibbatti, **Vaḍḍhamāno**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto saddho pasanno dāyako dānarato kārako saṁghupaṭṭhāko hutvā tathārūpe aparādhe Satthārā pattanikkujjanakamme kārāpite aggiṁ akkanto viya saṁghaṁ khamāpetvā kammaṁ paṭippassambhetvā sañjātasaṁvego pabbaji, pabbajitvā pana thinamiddhābhibhūto vihāsi. Taṁ Satthā saṁvejento **"sattiyā viya omaṭṭho"**ti gāthaṁ abhāsi.

40. Tattha **bhavarāgappahānāyā**ti bhavarāgassa rūparāgassa arūparāgassa ca pajahanatthāya. Yadipi ajjhattasaṁyojanāni appahāya bahiddhasaṁyojanānaṁ pahānaṁ nāma natthi, nānantarikabhāvato pana uddhambhāgiyasaṁyojanappahānavacanena orambhāgiyasaṁyojanappahānampi vuttameva hoti. Yasmā vā samucchinnorambhāgiyasaṁyojanānampi kesañci ariyānaṁ uddhambhāgiyasaṁyojanāni duppaheyyāni honti, tasmā suppaheyyato duppaheyyameva dassento Bhagavā bhavarāgappahānasīsena sabbassāpi uddhambhāgiyasaṁyojanassa pahānamāha. Therassa eva vā ajjhāsayavasenevaṁ vuttaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Vaḍḍhamānattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

၁၀-ဝဍ္ဎမာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌောတိ အာယသ္မတော ဝဍ္ဎမာနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဣတော ဒွေနဝုတေ ကပ္ပေ တိဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော တိဿံ ဘဂဝန္တံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သုပရိပက္ကာနိ ဝဏ္ဋတော မုတ္တာနိ အမ္ဗဖလာနိ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညကမ္မာနိ ဥပစိနန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေသာလိယံ လိစ္ဆဝိရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝဍ္ဎမာနော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သဒ္ဓေါ ပသန္နော ဒါယကော ဒါနရတော ကာရကော သံဃုပဋ္ဌာကော ဟုတွာ တထာရူပေ အပရာဓေ သတ္ထာရာ ပတ္တနိက္ကုဇ္ဇနကမ္မေ ကာရာပိတေ အဂ္ဂိံ အက္ကန္တော ဝိယ သံဃံ ခမာပေတွာ ကမ္မံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိ၊ ပဗ္ဗဇိတွာ ပန ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတော ဝိဟာသိ။ တံ သတ္ထာ သံဝေဇေန္တော **"သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌော"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၀။ တတ္ထ **ဘဝရာဂပ္ပဟာနာယာ**တိ ဘဝရာဂဿ ရူပရာဂဿ အရူပရာဂဿ စ ပဇဟနတ္ထာယ။ ယဒိပိ အဇ္ဈတ္တသံယောဇနာနိ အပ္ပဟာယ ဗဟိဒ္ဓသံယောဇနာနံ ပဟာနံ နာမ နတ္ထိ၊ နာနန္တရိကဘာဝတော ပန ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနပ္ပဟာနဝစနေန ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇနပ္ပဟာနမ္ပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ယသ္မာ ဝါ သမုစ္ဆိန္နောရမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနမ္ပိ ကေသဉ္စိ အရိယာနံ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနိ ဒုပ္ပဟေယျာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သုပ္ပဟေယျတော ဒုပ္ပဟေယျမေဝ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ ဘဝရာဂပ္ပဟာနသီသေန သဗ္ဗဿာပိ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနဿ ပဟာနမာဟ။ ထေရဿ ဧဝ ဝါ အဇ္ဈာသယဝသေနေဝံ ဝုတ္တံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဝဍ္ဎမာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုတ္ထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

5. Pañcamavagga

1. Sirivaḍḍhattheragāthāvaṇṇanā

Vivaramanupatanti vijjutāti āyasmato Sirivaḍḍhattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Vipassiṁ Bhagavantaṁ passitvā kiṅkaṇipupphehi[1] pūjaṁ katvā tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe vibhavasampannassa brāhmaṇassa gehe nibbatti, **Sirivaḍḍho**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Bimbisārasamāgame Satthari saddhamme ca uppannappasādo hetusampannatāya pabbaji. Pabbajitvā ca katapubbakicco Vebhārapaṇḍavapabbatānaṁ avidūre aññatarasmiṁ araññāyatane pabbataguhāyaṁ kammaṭṭhānamanuyutto viharati. Tasmiṁ ca samaye mahā akālamegho uṭṭhahi. Vijjullatā pabbatavivaraṁ pavisantiyo viya[2] vicaranti. Therassa ghammapariḷāhābhibhūtassa sāragabbhehi meghavātehi ghammapariḷāho vūpasami. Utusappāyalābhena cittaṁ ekaggaṁ ahosi. Samāhitacitto vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Kañcanagghiyasaṅkāso, sabbaññū Lokanāyako.
Odakaṁ dahamoggayha, sināyi aggapuggalo.

Paggayha kiṅkaṇiṁ pupphaṁ, Vipassissābhiropayiṁ.
Udaggacitto sumano, dvipadindassa tādino.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ[4].
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Sattavīsatikappamhi, rājā bhīmaratho ahu.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

---

1. Kiṅkiṇipupphehi (Sī)
2. Pavisantī asaniyo viya (Sī)
3. Khu 3. 228 piṭṭhe.
4. Pupphamabhipūjayiṁ (Sī)

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-သိရိဝဍ္ဎတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝိဝရမနုပတန္တိ ဝိဇ္ဇုတာတိ အာယသ္မတော သိရိဝဍ္ဎတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ကိင်္ကဏိပုပ္ဖေဟိ[1] ပူဇံ ကတွာ တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သိရိဝဍ္ဎော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗိမ္ဗိသာရသမာဂမေ သတ္ထရိ သဒ္ဓမ္မေ စ ဥပ္ပန္နပ္ပသာဒော ဟေတုသမ္ပန္နတာယ ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝေဘာရပဏ္ဍဝပဗ္ဗတာနံ အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ အရညာယတနေ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ ကမ္မဋ္ဌာနမနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။ တသ္မိံ စ သမယေ မဟာ အကာလမေဃော ဥဋ္ဌဟိ။ ဝိဇ္ဇုလ္လတာ ပဗ္ဗတဝိဝရံ ပဝိသန္တိယော ဝိယ[2] ဝိစရန္တိ။ ထေရဿ ဃမ္မပရိဠာဟာဘိဘူတဿ သာရဂဗ္ဘေဟိ မေဃဝါတေဟိ ဃမ္မပရိဠာဟော ဝူပသမိ။ ဥတုသပ္ပာယလာဘေန စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ အဟောသိ။ သမာဟိတစိတ္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော။
ဩဒကံ ဒဟမောဂယှ၊ သိနာယိ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။

ပဂ္ဂယှ ကိင်္ကဏိံ ပုပ္ဖံ၊ ဝိပဿိဿာဘိရောပယိံ။
ဥဒဂ္ဂစိတ္တော သုမနော၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ[4]။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သတ္တဝီသတိကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ ဘီမရထော အဟု။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-ကိင်္ကိဏိပုပ္ဖေဟိ (သီ)
၂-ပဝိသန္တီ အသနိယော ဝိယ (သီ)
၃-ခု ၃-၂၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā aññāpadesena attasannissayaṁ[1] udānaṁ udānento “**vivaramanupatanti vijjutā**”ti gāthaṁ abhāsi.

41. Tatta **vivaran**ti antarā vemajjhaṁ. **Anupatantī**ti anu lakkhaṇe patanti pavattanti, vijjotantī attho. Vijjotanameva hi vijjullatānaṁ pavatti nāma. **Anu**-saddayogena cettha upayogavacanaṁ, yathā “rukkhamanuvijjotantī”ti. **Vijjutā**ti sateratā. **Vebhārassa ca Paṇḍavassa cā**ti Vebhārapabbatassa ca Paṇḍavapabbatassa ca vivaramanupatantīti yojanā. **Nagavivaragato**ti nagavivaraṁ pabbataguhaṁ upagato. **Jhāyatī**ti ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena ca jhāyati, samathavipassanaṁ ussukkāpento bhāveti[2]. **Putto appaṭimassa tādino**ti sīlakkhandhādidhammakāyasampattiyā rūpakāyasampattiyā ca anupamassa upamārahitassa iṭṭhāniṭṭhādīsu tādilakkhaṇasampattiyā tādino Buddhassa Bhagavato orasaputto. Puttavacaneneva cettha therena Satthu anujātabhāvadīpanena aññā byākatāti veditabbaṁ.

Sirivaḍḍhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Khadiravaniyattheragāthāvaṇṇanā

Cāle upacāleti āyasmato Khadiravaniyarevatattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare titthanāvikakule nibbattitvā Mahāgaṅgāya Payāgatitthe titthanāvākammaṁ karonto ekadivasaṁ sasāvakasaṁghaṁ Bhagavantaṁ Gaṅgātīraṁ upagataṁ disvā pasannamānaso nāvāsaṅgāṭaṁ yojetvā mahantena pūjāsakkārena paratīraṁ pāpetvā aññataraṁ bhikkhuṁ Satthārā āraññakānaṁ[3] aggaṭṭhāne ṭhapiyamānaṁ disvā tadatthaṁ patthanaṁ paṭṭhapetvā Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca mahādānaṁ pavattesi. Bhagavā ca tassa patthanāya avañjhabhāvaṁ byākāsi. So tato paṭṭhāya tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ

1. Atthūpanissayaṁ (Sī) 2. Bhāveti jhāyati (Sī) 3. Āraññakānaṁ bhikkhūnaṁ (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညာပဒေသေန အတ္တသန္နိဿယံ[1] ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော “**ဝိဝရမနုပတန္တိ ဝိဇ္ဇုတာ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၁။ တတ္ထ **ဝိဝရန္တိ** အန္တရာ ဝေမဇ္ဈံ။ **အနုပတန္တီ**တိ အနု လက္ခဏေ ပတန္တိ ပဝတ္တန္တိ၊ ဝိဇ္ဇောတန္တီတိ အတ္ထော။ ဝိဇ္ဇောတနမေဝ ဟိ ဝိဇ္ဇုလ္လတာနံ ပဝတ္တိ နာမ။ **အနု**-သဒ္ဒယောဂေန စေတ္ထ ဥပယောဂဝစနံ၊ ယထာ “ရုက္ခမနုဝိဇ္ဇောတန္တီ”တိ။ **ဝိဇ္ဇုတာ**တိ သတေရတာ။ **ဝေဘာရဿ စ ပဏ္ဍဝဿ စာ**တိ ဝေဘာရပဗ္ဗတဿ စ ပဏ္ဍဝပဗ္ဗတဿ စ ဝိဝရမနုပတန္တီတိ ယောဇနာ။ **နဂဝိဝရဂတော**တိ နဂဝိဝရံ ပဗ္ဗတဂုဟံ ဥပဂတော။ **ဈာယတီ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ ဈာယတိ၊ သမထဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေန္တော ဘာဝေတိ[2]။ **ပုတ္တော အပ္ပဋိမဿ တာဒိနော**တိ သီလက္ခန္ဓာဒိဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိယာ ရူပကာယသမ္ပတ္တိယာ စ အနုပမဿ ဥပမာရဟိတဿ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု တာဒိလက္ခဏသမ္ပတ္တိယာ တာဒိနော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တော။ ပုတ္တဝစနေနေဝ စေတ္ထ ထေရေန သတ္ထု အနုဇာတဘာဝဒီပနေန အညာ ဗျာကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သိရိဝဍ္ဎတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ခဒိရဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စာလေ ဥပစာလေတိ အာယသ္မတော ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ တိတ္ထနာဝိကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ မဟာဂင်္ဂါယ ပယာဂတိတ္ထေ တိတ္ထနာဝါကမ္မံ ကရောန္တော ဧကဒိဝသံ သသာဝကသံဃံ ဘဂဝန္တံ ဂင်္ဂါတီရံ ဥပဂတံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော နာဝါသင်္ဃာဋံ ယောဇေတွာ မဟန္တေန ပူဇာသက္ကာရေန ပရတီရံ ပါပေတွာ အညတရံ ဘိက္ခုံ သတ္ထာရာ အာရညကာနံ[3] အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိယမာနံ ဒိသွာ တဒတ္ထံ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ဘဂဝါ စ တဿ ပတ္ထနာယ အဝဇ္ဈဘာဝံ ဗျာကာသိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ

၁-အတ္ထူပနိဿယံ (သီ) ၂-ဘာဝေတိ ဈာယတိ (သီ) ၃-အာရညကာနံ ဘိက္ခူနံ (သီ)

katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe Nālakagāme Rūpasāriyā brāhmaṇiyā kucchismiṁ nibbatti. Taṁ vayappattaṁ mātāpitaro gharabandhanena bandhitukāmā jātā[1]. So Sāriputtattherassa[2] pabbajitabhāvaṁ sutvā "mayhaṁ jeṭṭhabhātā ayyo[3] Upatisso imaṁ vibhavaṁ chaḍḍetvā pabbajito[4], tena vantaṁ kheḷapiṇḍaṁ kathāhaṁ pacchā gilissāmī"ti jātasaṁvego pāsaṁ anupagacchanakamigo viya ñātake vañcetvā hetusampattiyā codiyamāno bhikkhūnaṁ santikaṁ gantvā Dhammasenāpatino kaniṭṭhabhāvaṁ nivedetvā attano pabbajjāya chandaṁ ārocesi. Bhikkhū taṁ pabbājetvā paripuṇṇavīsativassaṁ upasampādetvā kammaṭṭhāne niyojesuṁ. So kammaṭṭhānaṁ gahetvā Khadiravanaṁ pavisitvā "arahattaṁ patvā Bhagavantaṁ Dhammasenāpatiñca passissāmī"ti ghaṭento vāyamanto ñaṇassa paripākagatattā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Gaṅgā Bhāgīrathī nāma, Himavantā pabhāvitā.
Kutitthe nāviko āsiṁ, orime ca tariṁ ahaṁ.

Padumuttaro Nāyako, Sambuddho dvipaduttamo.
Vasīsatasahassehi, Gaṅgātīramupāgato.

Bahū nāvā samānetvā, vaḍḍhakīhi susaṅkhataṁ.
Nāvāya chadanaṁ katvā, paṭimāniṁ narāsabhaṁ.

Āgantvāna ca Sambuddho, ārūhi tañca nāvakaṁ.
Vārimajjhe ṭhito Satthā, imā gāthā abhāsatha.

Yo so tāresi Sambuddhaṁ, saṁghañcāpi anāsavaṁ.
Tena cittappasādena, devaloke ramissati.

Nibbattissati te byamhaṁ, sukataṁ nāvasaṇṭhitaṁ.
Ākāse pupphachadanaṁ, dhārayissati sabbadā.

Aṭṭhapaññāsakappamhi, Tārako nāma khattiyo.
Cāturanto vijatāvī, cakkavattī bhavissati.

1. Baddhitukāmā hutvā tassa ārocesuṁ (Sī) 2. Sāriputtassa (Sī) 3. Mayhaṁ ayyo (Ka) 4. Pabbaji (Sī) 5. Khu 3. 55 piṭṭhādīsu.

ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ နာလကဂါမေ ရူပသာရိယာ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တိ။ တံ ဝယပ္ပတ္တံ မာတာပိတရော ဃရဗန္ဓနေန ဗန္ဓိတုကာမာ ဇာတာ[1]။ သော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ[2] ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ "မယှံ ဇေဋ္ဌဘာတာ အယျော[3] ဥပတိဿော ဣမံ ဝိဘဝံ ဆဍ္ဍေတွာ ပဗ္ဗဇိတော[4]၊ တေန ဝန္တံ ခေဠပိဏ္ဍံ ကထာဟံ ပစ္ဆာ ဂိလိဿာမီ"တိ ဇာတသံဝေဂေါ ပါသံ အနုပဂစ္ဆနကမိဂေါ ဝိယ ဉာတကေ ဝဉ္စေတွာ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ဘိက္ခူနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မသေနာပတိနော ကနိဋ္ဌဘာဝံ နိဝေဒေတွာ အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဆန္ဒံ အာရောစေသိ။ ဘိက္ခူ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ပရိပုဏ္ဏဝီသတိဝဿံ ဥပသမ္ပာဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇေသုံ။ သော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ခဒိရဝနံ ပဝိသိတွာ "အရဟတ္တံ ပတွာ ဘဂဝန္တံ ဓမ္မသေနာပတိဉ္စ ပဿိဿာမီ"တိ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ဉာဏဿ ပရိပါကဂတတ္တာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

"ဂင်္ဂါ ဘာဂီရထီ နာမ၊ ဟိမဝန္တာ ပဘာဝိတာ။
ကုတိတ္ထေ နာဝိကော အာသိံ၊ ဩရိမေ စ တရိံ အဟံ။

ပဒုမုတ္တရော နာယကော၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
ဝသီသတသဟဿေဟိ၊ ဂင်္ဂါတီရမုပါဂတော။

ဗဟူ နာဝါ သမာနေတွာ၊ ဝဍ္ဎကီဟိ သုသင်္ခတံ။
နာဝါယ ဆဒနံ ကတွာ၊ ပဋိမာနိံ နရာသဘံ။

အာဂန္တွာန စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာရူဟိ တဉ္စ နာဝကံ။
ဝါရိမဇ္ဈေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော သော တာရေသိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သံဃဉ္စာပိ အနာသဝံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။

နိဗ္ဗတ္တိဿတိ တေ ဗျမှံ၊ သုကတံ နာဝသဏ္ဌိတံ။
အာကာသေ ပုပ္ဖဆဒနံ၊ ဓာရယိဿတိ သဗ္ဗဒါ။

အဋ္ဌပညာသကပ္ပမှိ၊ တာရကော နာမ ခတ္တိယော။
စာတုရန္တော ဝိဇိတာဝီ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

၁-ဗန္ဓိတုကာမာ ဟုတွာ တဿ အာရောစေသုံ (သီ) ၂-သာရိပုတ္တဿ (သီ) ၃-မယှံ အယျော (က) ၄-ပဗ္ဗဇိ (သီ) ၅-ခု ၃-၅၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Sattapaññāsakappamhi, Cammako nāma khattiyo.
Uggacchantova sūriyo, jotissati mahabbalo.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tidasā so cavitvāna, manussattaṁ gamissati.
Revato nāma nāmena, brahmabandhu bhavissati.

Agārā nikkhamitvāna, sukkamūlena codito.
Gotamassa Bhagavato, sāsane pabbajissati.

So pacchā pabbajitvāna, yuttayogo vipassako[1].
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ, yogakkhemādhivāhanaṁ.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Satasahasse kataṁ kammaṁ, phalaṁ dassesi me idha.
Sumutto saravegova, kilese jhāpayī mama.

Tato maṁ vananirataṁ[2], disvā lokantagū Muni.
Vanavāsibhikkhū'ggaṁ[3], paññapesi mahāmati.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā thero Satthāraṁ Dhammasenāpatiñca vandituṁ senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya anupubbena Sāvatthiṁ patvā Jetavanaṁ pavisitvā Satthāraṁ Dhammasenāpatiñca vanditvā katipāhaṁ Jetavane vihāsi. Atha naṁ Satthā ariyagaṇamajjhe nisinno āraññakānaṁ bhikkhūnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ āraññakānaṁ yadidaṁ Revato Khadiravaniyo"ti[4]. So aparabhāge attano jātagāmaṁ gantvā "Cālā, Upacālā, Sīsūpacālā"ti tissannaṁ bhaginīnaṁ putte "Cālā, Upacālā, Sīsūpacālā"ti tayo bhāgineyye ānetvā pabbājetvā kammaṭṭhāne niyojesi. Te kammaṭṭhānaṁ anuyuttā viharanti. Tasmiṁ ca samaye therassa kocideva ābādho uppanno.

1. Vipassati (Sī) 2. Jhānanirataṁ (Sī)
3. Jhāyīnaṁ bhikkhūnaṁ aggaṁ (Sī) 4. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

သတ္တပညာသကပ္ပမှိ၊ စမ္မကော နာမ ခတ္တိယော။
ဥဂ္ဂစ္ဆန္တောဝ သူရိယော၊ ဇောတိဿတိ မဟဗ္ဗလော။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တိဒသာ သော စဝိတွာန၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
ရေဝတော နာမ နာမေန၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု ဘဝိဿတိ။

အဂါရာ နိက္ခမိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိဿတိ။

သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ ယုတ္တယောဂေါ ဝိပဿကော[1]။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှံ၊ ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနံ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေသိ မေ ဣဓ။
သုမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယီ မမ။

တတော မံ ဝနနိရတံ[2]၊ ဒိသွာ လောကန္တဂူ မုနိ။
ဝနဝါသိဘိက္ခူန'ဂ္ဂံ[3]၊ ပညပေသိ မဟာမတိ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ထေရော သတ္ထာရံ ဓမ္မသေနာပတိဉ္စ ဝန္ဒိတုံ သေနာသနံ သံသာမေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနံ ပဝိသိတွာ သတ္ထာရံ ဓမ္မသေနာပတိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ ကတိပါဟံ ဇေတဝနေ ဝိဟာသိ။ အထ နံ သတ္ထာ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော အာရညကာနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ အာရညကာနံ ယဒိဒံ ရေဝတော ခဒိရဝနိယော”တိ[4]။ သော အပရဘာဂေ အတ္တနော ဇာတဂါမံ ဂန္တွာ “စာလာ, ဥပစာလာ, သီသူပစာလာ”တိ တိဿန္နံ ဘဂိနီနံ ပုတ္တေ “စာလာ, ဥပစာလာ, သီသူပစာလာ”တိ တယော ဘာဂိနေယျေ အာနေတွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇေသိ။ တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုတ္တာ ဝိဟရန္တိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ထေရဿ ကောစိဒေဝ အာဗာဓော ဥပ္ပန္နော။

၁-ဝိပဿတိ (သီ) ၂-ဈာနနိရတံ (သီ)
၃-ဈာယီနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂံ (သီ) ၄-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

Taṁ sutvā Sāriputtatthero Revataṁ "gilānapucchanaṁ adhigamapucchanañca karissāmī"ti upagacchi. Revatatthero Dhammasenāpatiṁ dūratova āgacchantaṁ disvā tesaṁ sāmaṇerānaṁ satuppādanavasena ovadanto **"Cāle upacāle"**ti gāthaṁ abhāsi.

42. Tattha **cāle upacāle sīsūpacāle**ti tesaṁ ālapanaṁ. "Cālā, Upacālā, Sīsūpacālā"ti hi itthiliṅgavasena laddhanāmā te tayo dārakā pabbajitāpi tathā voharīyanti. "'Cālī Upacālī Sīsūpacālī'ti tesaṁ nāman"ti ca vadanti. Yadatthaṁ "Cāle"ti-ādinā[1] āmantanaṁ kataṁ, taṁ dassento **"patissatā nu kho viharathā"**ti vatvā tattha kāraṇamāha **"āgato vo vālaṁ viya vedhī"**ti. **Patissatā**ti patissatikā. **Kho**ti[2] avadhāraṇe. **Āgato**ti āgacchi. **Vo**ti tumhākaṁ. **Vālaṁ viya vedhī**ti vālavedhī viya, ayaṁ hettha saṅkhepattho—tikkhajavananibbedhikapaññatāya vālavedhirūpo Satthukappo tumhākaṁ Mātulatthero āgato, tasmā samaṇasaññaṁ[3] upaṭṭhapetvā satisampajaññayuttā eva hutvā viharatha, "yathādhigate vihāre appamattā bhavathā"ti.

Taṁ sutvā te sāmaṇerā Dhammasenāpatissa paccuggamanādivattaṁ katvā ubhinnaṁ Mātulattherānaṁ paṭisanthāravelāyaṁ nātidūre samādhiṁ samāpajjitvā nisīdiṁsu. Dhammasenāpati Revatattherena saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā uṭṭhāyāsanā te sāmaṇere upasaṅkami, te tathākālaparicchedassa katattā there upasaṅkamante eva uṭṭhahitvā vanditvā aṭṭhaṁsu. Thero "katarakataravihārena viharathā"ti pucchitvā tehi "imāya imāyā"ti vutte "dārakepi nāma evaṁ vinento mayhaṁ bhātiko paccapādi vata dhammassa anudhamman"ti theraṁ pasaṁsanto pakkāmi.

Khadiravaniyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Cāleti (Sī) 2. Nu khoti (Sī) 3. Samaṇāsamaṇasaññaṁ (Sī, Ka)

တံ သုတွာ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ရေဝတံ "ဂိလာနပုစ္ဆနံ အဓိဂမပုစ္ဆနဉ္စ ကရိဿာမီ"တိ ဥပဂစ္ဆိ။ ရေဝတတ္ထေရော ဓမ္မသေနာပတိံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ တေသံ သာမဏေရာနံ သတုပ္ပါဒနဝသေန ဩဝဒန္တော **"စာလေ ဥပစာလေ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၂။ တတ္ထ **စာလေ ဥပစာလေ သီသူပစာလေ**တိ တေသံ အာလပနံ။ "စာလာ, ဥပစာလာ, သီသူပစာလာ"တိ ဟိ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေန လဒ္ဓနာမာ တေ တယော ဒါရကာ ပဗ္ဗဇိတာပိ တထာ ဝေါဟရီယန္တိ။ "'စာလီ ဥပစာလီ သီသူပစာလီ'တိ တေသံ နာမ"န္တိ စ ဝဒန္တိ။ ယဒတ္ထံ "စာလေ"တိအာဒိနာ[၁] အာမန္တနံ ကတံ၊ တံ ဒဿေန္တော **"ပတိဿတာ နု ခေါ ဝိဟရထာ"**တိ ဝတွာ တတ္ထ ကာရဏမာဟ **"အာဂတော ဝေါ ဝါလံ ဝိယ ဝေဓီ"**တိ။ **ပတိဿတာ**တိ ပတိဿတိကာ။ **ခေါ**တိ[၂] အဝဓာရဏေ။ **အာဂတော**တိ အာဂစ္ဆိ။ **ဝေါ**တိ တုမှာကံ။ **ဝါလံ ဝိယ ဝေဓီ**တိ ဝါလဝေဓီ ဝိယ၊ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—တိက္ခဇဝနနိဗ္ဗေဓိကပညတာယ ဝါလဝေဓိရူပေါ သတ္ထုကပ္ပေါ တုမှာကံ မာတုလတ္ထေရော အာဂတော၊ တသ္မာ သမဏသညံ[၃] ဥပဋ္ဌပေတွာ သတိသမ္ပဇညယုတ္တာ ဧဝ ဟုတွာ ဝိဟရထ၊ "ယထာဓိဂတေ ဝိဟာရေ အပ္ပမတ္တာ ဘဝထာ"တိ။

တံ သုတွာ တေ သာမဏေရာ ဓမ္မသေနာပတိဿ ပစ္စုဂ္ဂမနာဒိဝတ္တံ ကတွာ ဥဘိန္နံ မာတုလတ္ထေရာနံ ပဋိသန္ထာရဝေလာယံ နာတိဒူရေ သမာဓိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိံသု။ ဓမ္မသေနာပတိ ရေဝတတ္ထေရေန သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ တေ သာမဏေရေ ဥပသင်္ကမိ၊ တေ တထာကာလပရိစ္ဆေဒဿ ကတတ္တာ ထေရေ ဥပသင်္ကမန္တေ ဧဝ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌံသု။ ထေရော "ကတရကတရဝိဟာရေန ဝိဟရထာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ တေဟိ "ဣမာယ ဣမာယာ"တိ ဝုတ္တေ "ဒါရကေပိ နာမ ဧဝံ ဝိနေန္တော မယှံ ဘာတိကော ပစ္စပါဒိ ဝတ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မ"န္တိ ထေရံ ပသံသန္တော ပက္ကာမိ။

ခဒိရဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-စာလေတိ (သီ) ၂-နု ခေါတိ (သီ) ၃-သမဏာသမဏသညံ (သီ၊ က)

3. Sumaṅgalattheraghāthāvaṇṇanā

Sumuttikoti āyasmato Sumaṅgalattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle rukkhadevatā hutvā nibbatti. So ekadivasaṁ Satthāraṁ nhāyitvā ekacīvaraṁ ṭhitaṁ disvā somanassappatto hutvā apphoṭesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyā avidūre aññatarasmiṁ gāmake tādisena kammanissandena daliddakule nibbatti. Tassa **Sumaṅgalo**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto khujjakāsitanaṅgalakuddālaparikkhāro hutvā kasiyā jīvasi. So ekadivasaṁ raññā Pasenadikosalena Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca mahādāne pavattiyamāne dānopakaraṇāni[1] gahetvā āgacchantehi manussehi saddhiṁ dadhighaṭaṁ gahetvā āgato bhikkhūnaṁ sakkārasammānaṁ disvā "ime samaṇā Sakyaputtiyā sukhumavatthasunivatthā subhojanāni bhuñjitvā nivātesu senāsanesu viharanti, yannūnāhampi pabbajeyyan"ti cintetvā aññataraṁ mahātheraṁ upasaṅkamitvā attano pabbajjādhippāyaṁ nivedesi. So taṁ karuṇāyanto pabbājetvā kammaṭṭhānaṁ ācikkhi. So araññe viharanto ekavihāre nibbinno ukkaṇṭhito hutvā vibbhamitukāmo ñātigāmaṁ gacchanto antarāmagge kacchaṁ bandhitvā khettaṁ kasante kiliṭṭhavatthanivatthe[2] samantato rajokiṇṇasarīre vātātapena phussante[3] kassake disvā "mahantaṁ vatime sattā jīvika[4]nimittaṁ dukkhaṁ paccanubhontī"ti saṁvegaṁ paṭilabhi. Ñāṇassa paripākaṁ gatattā yathāgahitaṁ kammaṭṭhānaṁ upaṭṭhāsi. So aññataraṁ rukkhamūlaṁ upagantvā vivekaṁ labhitvā yoniso manasikaronto vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggapaṭipāṭiyā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Atthadassī Jinavaro, lokajeṭṭho narāsabho.
Vihārā abhinikkhamma, taḷākaṁ upasaṅkami.

Nhātvā pitvā ca Sambuddho, uttaritve'kacīvaro.
Aṭṭhāsi Bhagavā tattha, vilokento disodisaṁ.

1. Dārupakaraṇāni (Ka) 2. Kiliṭṭhavatthe (Sī) 3. Sussante (Sī)
4. Jīvita (Sī) 5. Khu 3. 162 piṭṭhe.

၃-သုမင်္ဂလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုမုတ္တိကောတိ အာယသ္မတော သုမင်္ဂလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ရုက္ခဒေဝတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ နှာယိတွာ ဧကစီဝရံ ဌိတံ ဒိသွာ သောမနဿပ္ပတ္တော ဟုတွာ အပ္ဖောဋေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ဂါမကေ တာဒိသေန ကမ္မနိဿန္ဒေန ဒလိဒ္ဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ **သုမင်္ဂလော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ခုဇ္ဇကာသိတနင်္ဂလကုဒ္ဒါလပရိက္ခာရော ဟုတွာ ကသိယာ ဇီဝတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ရညာ ပသေနဒိကောသလေန ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ မဟာဒါနေ ပဝတ္တိယမာနေ ဒါနောပကရဏာနိ[1] ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆန္တေဟိ မနုဿေဟိ သဒ္ဓိံ ဒဓိဃဋံ ဂဟေတွာ အာဂတော ဘိက္ခူနံ သက္ကာရသမ္မာနံ ဒိသွာ "ဣမေ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ သုခုမဝတ္ထသုနိဝတ္ထာ သုဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတွာ နိဝါတေသု သေနာသနေသု ဝိဟရန္တိ၊ ယန္နူနာဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇေယျ"န္တိ စိန္တေတွာ အညတရံ မဟာထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာဓိပ္ပါယံ နိဝေဒေသိ။ သော တံ ကရုဏာယန္တော ပဗ္ဗာဇေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိ။ သော အရညေ ဝိဟရန္တော ဧကဝိဟာရေ နိဗ္ဗိန္နော ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟုတွာ ဝိဗ္ဘမိတုကာမော ဉာတိဂါမံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ကစ္ဆံ ဗန္ဓိတွာ ခေတ္တံ ကသန္တေ ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝတ္ထေ[2] သမန္တတော ရဇောကိဏ္ဏသရီရေ ဝါတာတပေန ဖုဿန္တေ[3] ကဿကေ ဒိသွာ "မဟန္တံ ဝတိမေ သတ္တာ ဇီဝိက[4]နိမိတ္တံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောန္တီ"တိ သံဝေဂံ ပဋိလဘိ။ ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ ယထာဂဟိတံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော အညတရံ ရုက္ခမူလံ ဥပဂန္တွာ ဝိဝေကံ လဘိတွာ ယောနိသော မနသိကရောန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

"အတ္ထဒဿီ ဇိနဝရော၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဝိဟာရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ တဠာကံ ဥပသင်္ကမိ။

နှာတွာ ပိတွာ စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဥတ္တရိတွေ'ကစီဝရော။
အဋ္ဌာသိ ဘဂဝါ တတ္ထ၊ ဝိလောကေန္တော ဒိသောဒိသံ။

၁-ဒါရုပကရဏာနိ (က) ၂-ကိလိဋ္ဌဝတ္ထေ (သီ) ၃-သုဿန္တေ (သီ)
၄-ဇီဝိတ (သီ) ၅-ခု ၃-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။

Bhavane upaviṭṭhohaṁ, addasaṁ Lokanāyakaṁ.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, apphoṭesiṁ ahaṁ tadā.

Sataraṁsiṁva jotantaṁ, pabhāsantaṁva kañcanaṁ.
Naccagīte payuttohaṁ, pañcaṅgatūriyamhi ca[1].

Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Sabbe satte abhibhomi, vipulo hoti me yaso.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Attānaṁ tosayitvāna, pare tosesi[2] tvaṁ Muni.

Pariggahe nisīditvā, hāsaṁ katvāna subbate[3].
Upaṭṭhahitvā Sambuddhaṁ, Tusitaṁ upapajjahaṁ.

Soḷaseto[4] kappasate, dvinava-ekacintitā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā sampattiṁ attano dukkhavimuttiṁ ca kittanavasena udānaṁ udānento “**sumuttiko**”ti-ādimāha.

43. Tattha **sumuttiko**ti sundarā accantikatāya apunabbhavikā[5] mutti etassāti sumuttiko. Tassa pana vimuttiyā pāsaṁsiyatāya acchariyatāya ca apphoṭento[6] āha “**sumuttiko**”ti. Puna tattha vimuttiyaṁ attano pasādassa daḷhabhāvaṁ[7] dassento “**sāhu sumuttikomhī**”ti āha, sādhu suṭṭhu[8] muttiko vatamhīti attho. Kuto panāyaṁ sumuttikatāti? Kāmañcāyaṁ thero sabbasmāpi vaṭṭadukkhato suvimutto, attano pana tāva upaṭṭhitaṁ ativiya aniṭṭhabhūtaṁ dukkhaṁ dessento “**tīhi khujjakehī**”ti-ādimāha. Tattha **khujjakehī**ti khujjasabhāvehi, khujjhākārehi vā. Nissakkavacanañcetaṁ muttasaddāpekkhāya. Kassako hi akhujjopi samāno tīsu ṭhānesu attānaṁ khujjaṁ katvā dasseti lāyane kasane kuddālakamme ca. Yo hi pana kassako lāyanādīni

1. Paccattharasatamhi ca (Sī) 2. Paritosesi (Sī) 3. Subbato (Sī)
4. Soḷasake (Se) 5. Apunabbhavantikā (Sī, Ka) 6. Apphoṭhento (Sī)
7. Daḷībhāvaṁ (Sī) 8. Sādhu sādhu (Sī)

ဘဝနေ ဥပဝိဋ္ဌောဟံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ အပ္ဖောဋေသိံ အဟံ တဒါ။

သတရံသိံဝ ဇောတန္တံ၊ ပဘာသန္တံဝ ကဉ္စနံ။
နစ္စဂီတေ ပယုတ္တောဟံ၊ ပဉ္စင်္ဂတူရိယမှိ စ[၁]။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
သဗ္ဗေ သတ္တေ အဘိဘောမိ၊ ဝိပုလော ဟောတိ မေ ယသော။

နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
အတ္တာနံ တောသယိတွာန၊ ပရေ တောသေသိ[၂] တွံ မုနိ။

ပရိဂ္ဂဟေ နိသီဒိတွာ၊ ဟာသံ ကတွာန သုဗ္ဗတေ[၃]။
ဥပဋ္ဌဟိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ တုသိတံ ဥပပဇ္ဇဟံ။

သောဠသေတော[၄] ကပ္ပသတေ၊ ဒွိနဝဧကစိန္တိတာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သမ္ပတ္တိံ အတ္တနော ဒုက္ခဝိမုတ္တိံ စ ကိတ္တနဝသေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော “**သုမုတ္တိကော**”တိအာဒိမာဟ။

၄၃။ တတ္ထ **သုမုတ္တိကော**တိ သုန္ဒရာ အစ္စန္တိကတာယ အပုနဗ္ဘဝိကာ[၅] မုတ္တိ ဧတဿာတိ သုမုတ္တိကော။ တဿ ပန ဝိမုတ္တိယာ ပါသံသိယတာယ အစ္ဆရိယတာယ စ အပ္ဖောဋေန္တော[၆] အာဟ “**သုမုတ္တိကော**”တိ။ ပုန တတ္ထ ဝိမုတ္တိယံ အတ္တနော ပသာဒဿ ဒဠှဘာဝံ[၇] ဒဿေန္တော “**သာဟု သုမုတ္တိကောမှီ**”တိ အာဟ၊ သာဓု သုဋ္ဌု[၈] မုတ္တိကော ဝတမှီတိ အတ္ထော။ ကုတော ပနာယံ သုမုတ္တိကတာတိ? ကာမဉ္စာယံ ထေရော သဗ္ဗသ္မာပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော သုဝိမုတ္တော၊ အတ္တနော ပန တာဝ ဥပဋ္ဌိတံ အတိဝိယ အနိဋ္ဌဘူတံ ဒုက္ခံ ဒဿေန္တော “**တီဟိ ခုဇ္ဇကေဟီ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ခုဇ္ဇကေဟီ**တိ ခုဇ္ဇသဘာဝေဟိ၊ ခုဇ္ဇာကာရေဟိ ဝါ။ နိဿက္ကဝစနဉ္စေတံ မုတ္တသဒ္ဒါပေက္ခာယ။ ကဿကော ဟိ အခုဇ္ဇောပိ သမာနော တီသု ဌာနေသု အတ္တာနံ ခုဇ္ဇံ ကတွာ ဒဿေတိ လာယနေ ကသနေ ကုဒ္ဒါလကမ္မေ စ။ ယော ဟိ ပန ကဿကော လာယနာဒီနိ

၁-ပစ္စတ္ထရသတမှိ စ (သီ) ၂-ပရိတောသေသိ (သီ) ၃-သုဗ္ဗတော (သီ)
၄-သောဠသကေ (သီ) -အပုနဗ္ဘဝန္တိကာ (သီ၊ က) ၆-အပ္ဖောဋ္ဌေန္တော (သီ)
၇-ဒဠီဘာဝံ (သီ) ၈-သာဓု သာဓု (သီ)

karoti, tānipi asitādīni kuṭilākārato khujjakānīti vuttaṁ “tīhi khujjakehī”ti.

Idāni tāni sarūpato dassento **“asitāsu mayā, naṅgalāsu mayā, khuddakuddālāsu mayā”**ti āha. Tattha **asitāsu mayā**ti lavittehi mayā muttanti attho. Nissakke cetaṁ bhummavacanaṁ. Sesesupi eseva nayo. Apare pana “**asitāsu mayā**ti lavittehi karaṇabhūtehi mayā khujjitan”ti[1] vadanti. Tesaṁ matena karaṇatthe hetumhi vā bhummavacanaṁ. “**Naṅgalāsū**”ti liṅgavipallāsaṁ katvā vuttaṁ, naṅgalehi kasirehīti attho. Attanā vaḷañjitakuddālassa sabhāvato vaḷañjanena vā appakatāya vuttaṁ “khuddakuddālāsū”ti. “Kuṇṭhakuddālāsū”tipi Pāḷi. Vaḷañjaneneva atikhiṇakhaṇittesūti attho. **Idhamevā**ti **ma**-kāro padasandhikaro. **Atha vāpī**ti **vā**-saddho[2] nipātamattaṁ. Gāmake ṭhitattā tāni asitādīni kiñcāpi idheva mama samīpeyeva, tathāpi alameva hotīti attho. Turitavasena cetaṁ āmeḍita[3] vacanaṁ. **Jhāyā**ti phalasamāpattijhānavasena diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ dibbavihārādivasena ca jhāya. **Sumaṅgalā**ti attānaṁ ālapati. Jhāne pana ādaradassanatthaṁ āmeḍitaṁ kataṁ. **Appamatto viharā**ti satipaññā[4] vepullappattiyā sabbatthakameva appamattosi tvaṁ, tasmā idāni sukhaṁ vihara sumaṅgala. Keci pana “arahattaṁ appatvā eva vipassanāya vīthipaṭipannāya sāsane sañjātābhiratiyā[5] yathānubhūtaṁ gharāvāsadukkhaṁ jigucchanto thero imaṁ gāthaṁ vatvā pacchā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇī”ti vadanti. Tesaṁ matena “Jhāya appamatto viharā”ti padānaṁ attho vipassanāmaggavasenapi yujjati eva.

Sumaṅgalattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Mucchitanti (Sī) 2. Pi-saddo (Sī) 3. Āmeṇḍita (Sī)
4. Paññāsati (Sī, Ka) 5. Pabbajjābhiratiyā (Sī)

ကရောတိ၊ တာနိပိ အသိတာဒီနိ ကုဋိလာကာရတော ခုဇ္ဇကာနီတိ ဝုတ္တံ “တီဟိ ခုဇ္ဇကေဟီ”တိ။

ဣဒါနိ တာနိ သရူပတော ဒဿေန္တော **“အသိတာသု မယာ, နင်္ဂလာသု မယာ, ခုဒ္ဒကုဒ္ဒါလာသု မယာ”**တိ အာဟ။ တတ္ထ **အသိတာသု မယာ**တိ လဝိတ္တေဟိ မယာ မုတ္တန္တိ အတ္ထော။ နိဿက္ကေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပရေ ပန “**အသိတာသု မယာ**တိ လဝိတ္တေဟိ ကရဏဘူတေဟိ မယာ ခုဇ္ဇိတ”န္တိ[၁] ဝဒန္တိ။ တေသံ မတေန ကရဏတ္ထေ ဟေတုမှိ ဝါ ဘုမ္မဝစနံ။ “**နင်္ဂလာသူ**”တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသံ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ နင်္ဂလေဟိ ကသိရေဟီတိ အတ္ထော။ အတ္တနာ ဝဠဉ္ဇိတကုဒ္ဒါလဿ သဘာဝတော ဝဠဉ္ဇနေန ဝါ အပ္ပကတာယ ဝုတ္တံ “ခုဒ္ဒကုဒ္ဒါလာသူ”တိ။ “ကုဏ္ဌကုဒ္ဒါလာသူ”တိပိ ပါဠိ။ ဝဠဉ္ဇနေနေဝ အတိခိဏခဏိတ္တေသူတိ အတ္ထော။ **ဣဓမေဝါ**တိ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **အထ ဝါပီ**တိ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ[၂] နိပါတမတ္တံ။ ဂါမကေ ဌိတတ္တာ တာနိ အသိတာဒီနိ ကိဉ္စာပိ ဣဓေဝ မမ သမီပေယေဝ၊ တထာပိ အလမေဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။ တုရိတဝသေန စေတံ အာမေဍိတ[၃]ဝစနံ။ **ဈာယာ**တိ ဖလသမာပတ္တိဈာနဝသေန ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒိဝသေန စ ဈာယ။ **သုမင်္ဂလာ**တိ အတ္တာနံ အာလပတိ။ ဈာနေ ပန အာဒရဒဿနတ္ထံ အာမေဍိတံ ကတံ။ **အပ္ပမတ္တော ဝိဟရာ**တိ သတိပညာ[၄]ဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ အပ္ပမတ္တောသိ တွံ၊ တသ္မာ ဣဒါနိ သုခံ ဝိဟရ သုမင်္ဂလ။ ကေစိ ပန “အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ ဧဝ ဝိပဿနာယ ဝီထိပဋိပန္နာယ သာသနေ သဉ္ဇာတာဘိရတိယာ[၅] ယထာနုဘူတံ ဃရာဝါသဒုက္ခံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ထေရော ဣမံ ဂါထံ ဝတွာ ပစ္ဆာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏီ”တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ မတေန “ဈာယ အပ္ပမတ္တော ဝိဟရာ”တိ ပဒါနံ အတ္ထော ဝိပဿနာမဂ္ဂဝသေနပိ ယုဇ္ဇတိ ဧဝ။

သုမင်္ဂလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မုစ္ဆိတန္တိ (သီ) ၂-ပိ-သဒ္ဒေါ (သီ) ၃-အာမေဏ္ဍိတ (သီ)
၄-ပညာသတိ (သီ၊ က) ၅-ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိရတိယာ (သီ)

4. Sānuttheragāthāvaṇṇanā

Mataṁ vā amma rodantīti āyasmato Sānuttherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito catunavute kappe Siddhatthassa Bhagavato hatthapādadhovanamukhavikkhālanānaṁ atthāya udakaṁ upanesi. Satthā hi bhojanakāle hatthapāde dhovitukāmo ahosi. So Satthu ākāraṁ sallakkhetvā udakaṁ upanesi. Bhagavā hatthapāde dhovitvā bhuñjitvā mukhaṁ vikkhāletukāmo ahosi. So tampi ñatvā mukhodakaṁ upanesi. Satthā mukhaṁ vikkhāletvā mukhadhovanakiccaṁ niṭṭhāpesi. Evaṁ Bhagavā anukampaṁ upādāya tena karīyamānaṁ veyyāvaccaṁ sādiyi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa upāsakassa gehe paṭisandhiṁ gaṇhi. Tasmiṁ gabbhagateyeva pitā pavāsaṁ gato, upāsikā dasamāsaccayena puttaṁ vijāyitvā **Sānū**tissa nāmaṁ akāsi. Tasmiṁ anukkamena vaḍḍhante sattavassikaṁyeva naṁ bhikkhūnaṁ santike pabbājesi "evamayaṁ anantarāyo vaḍḍhitvā accantasukhabhāgī bhavissatī"ti. So "Sānusāmaṇero"ti paññāto paññavā vattasampanno bahussuto dhammakathiko sattesu mettajjhāsayo hutvā devamanussānaṁ piyo ahosi manāpoti sabbaṁ Sānusutte āgatanayena veditabbaṁ.

Tassa atītajātiyaṁ mātā yakkhayoniyaṁ nibbatti. Taṁ yakkhā "Sānuttherassa ayaṁ mātā"ti gurucittikārabahulā hutvā mānenti[1]. Evaṁ gacchante kāle puthujjanabhāvassa ādīnavaṁ vibhāventaṁ viya ekadivasaṁ sānussa yoniso manasikārābhāvā ayoniso ummujjantassa[2] vibbhamitukāmatācittaṁ[3] uppajji. Taṁ tassa yakkhinimātā ñatvā manussamātuyā ārocesi "tava putto Sānu 'vibbhamissāmī'ti cittaṁ uppādesi, tasmā tvaṁ—

'Sānuṁ pabuddhaṁ vajjāsi[4], yakkhānaṁ vacanaṁ[5] idaṁ.
Mākāsi pāpakaṁ kammaṁ, āvi vā yadi vā raho.

1. Paṇāmenti (Sī) 2. Ummajjantassa (Ka)
3. Vibbhamitukāmatāya cittaṁ (Sī), vibbhamitukāmacittaṁ (Ka)
4. Sānu mā buddhaṁ vajjhāsi (Sī) 5. Yakkhinivacanaṁ (Sī)

၄-သာနုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မတံ ဝါ အမ္မ ရောဒန္တီတိ အာယသ္မတော သာနုတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ဟတ္ထပါဒဓောဝနမုခဝိက္ခာလနာနံ အတ္ထာယ ဥဒကံ ဥပနေသိ။ သတ္ထာ ဟိ ဘောဇနကာလေ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတုကာမော အဟောသိ။ သော သတ္ထု အာကာရံ သလ္လက္ခေတွာ ဥဒကံ ဥပနေသိ။ ဘဂဝါ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတွာ ဘုဉ္ဇိတွာ မုခံ ဝိက္ခာလေတုကာမော အဟောသိ။ သော တမ္ပိ ဉတွာ မုခေါဒကံ ဥပနေသိ။ သတ္ထာ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ မုခဓောဝနကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ တေန ကရီယမာနံ ဝေယျာဝစ္စံ သာဒိယိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဥပါသကဿ ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တသ္မိံ ဂဗ္ဘဂတေယေဝ ပိတာ ပဝါသံ ဂတော၊ ဥပါသိကာ ဒသမာသစ္စယေန ပုတ္တံ ဝိဇာယိတွာ **သာနူ**တိဿ နာမံ အကာသိ။ တသ္မိံ အနုက္ကမေန ဝဍ္ဎန္တေ သတ္တဝဿိကံယေဝ နံ ဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗာဇေသိ "ဧဝမယံ အနန္တရာယော ဝဍ္ဎိတွာ အစ္စန္တသုခဘာဂီ ဘဝိဿတီ"တိ။ သော "သာနုသာမဏေရော"တိ ပညာတော ပညဝါ ဝတ္တသမ္ပန္နော ဗဟုဿုတော ဓမ္မကထိကော သတ္တေသု မေတ္တဇ္ဈာသယော ဟုတွာ ဒေဝမနုဿာနံ ပိယော အဟောသိ မနာပေါတိ သဗ္ဗံ သာနုသုတ္တေ အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တဿ အတီတဇာတိယံ မာတာ ယက္ခယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ တံ ယက္ခာ "သာနုတ္ထေရဿ အယံ မာတာ"တိ ဂရုစိတ္တီကာရဗဟုလာ ဟုတွာ မာနေန္တိ[၁]။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ အာဒီနဝံ ဝိဘာဝေန္တံ ဝိယ ဧကဒိဝသံ သာနုဿ ယောနိသော မနသိကာရာဘာဝါ အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇန္တဿ[၂] ဝိဗ္ဘမိတုကာမတာစိတ္တံ[၃] ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တံ တဿ ယက္ခိနိမာတာ ဉတွာ မနုဿမာတုယာ အာရောစေသိ "တဝ ပုတ္တော သာနု 'ဝိဗ္ဘမိဿာမီ'တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ တသ္မာ တွံ—

'သာနုံ ပဗုဒ္ဓံ ဝဇ္ဇာသိ[၄]၊ ယက္ခာနံ ဝစနံ[၅] ဣဒံ။
မာကာသိ ပါပကံ ကမ္မံ၊ အာဝိ ဝါ ယဒိ ဝါ ရဟော။

၁-ပဏာမေန္တိ (သီ) ၂-ဥမ္မဇ္ဇန္တဿ (က)
၃-ဝိဗ္ဘမိတုကာမတာယ စိတ္တံ (သီ)၊ ဝိဗ္ဘမိတုကာမစိတ္တံ (က)
၄-သာနု မာ ဗုဒ္ဓံ ဝဇ္ဈာသိ (သီ) ၅-ယက္ခိနိဝစနံ (သီ)

Sace tvaṁ pāpakaṁ kammaṁ, karissasi karosi vā.
Na te dukkhā pamutyatthi, uppaccāpi palāyato’ti[1]—

Evaṁ bhaṇāhī”ti. Evañca pana vatvā yakkhinimātā tatthevantaradhāyi. Manussamātā pana taṁ sutvā paridevasokasamāpannā cetodukkhasamappitā ahosi. Atha Sānusāmaṇero pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya mātusantikaṁ upagato mātaraṁ rodamānaṁ disvā “amma kiṁ nissāya rodasī”ti vatvā “taṁ nissāyā”ti ca vutto mātu **“mataṁ vā amma rodanti, yo vā jīvaṁ na dissatī”**ti gāthaṁ abhāsi.

44. Tassattho—**amma** rodantā nāma ñātakā mittā vā attano ñātakaṁ mittaṁ vā **mataṁ** uddissa **rodanti** paralokaṁ gatattā, **yo vā** ñātako mitto vā **jīvaṁ** jīvanto desantaraṁ pakkantatāya ca **na dissati,** taṁ vā uddissa rodanti, ubhayampetaṁ mayi na vijjati, evaṁ sante **jīvantaṁ**[2] dharamānaṁ **maṁ** purato ṭhitaṁ **passantī kasmā amma rodasi,** maṁ uddissa tava rodanassa kāraṇameva natthīti.

Taṁ sutvā tassa mātā “maraṇaṁ hetaṁ bhikkhave, yo sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattatī”ti[3] suttapadānusārena uppabbajanaṁ[4] ariyassa vinaye maraṇanti dassentī—

“Mataṁ vā putta rodanti, yo vā jīvaṁ na dissati.
Yo ca kāme cajitvāna, punarāgacchate idha.

Taṁ vāpi putta rodanti, puna jīvaṁ mato hi so.
Kukkuḷā ubbhato tāta, kukkuḷaṁ patitumicchasī”ti[5]—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **kāme cajitvānā**ti nekkhammajjhāsayena vatthukāme pahāya, tañca kilesakāmassa tadaṅgappahānavasena veditabbaṁ. Pabbajjā hettha kāmapariccāgo adhippeto. **Punarāgacchate idhā**ti idha gehe punadeva āgacchati, hīnāyāvattanaṁ sandhāya vadati. **Taṁ vāpī**ti yo pabbajitvā

1. Saṁ 1. 211; Dhammapada-Ṭṭha 2. 318 piṭṭhesu.
2. Jīvantaṁ ṭhitaṁ (Sī)
3. Ma 3. 45 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
4. Uppabbajjanaṁ (Sī)
5. Saṁ 1. 211; Dhammapada-Ṭṭha 2. 319 piṭṭhesu.

သစေ တွံ ပါပကံ ကမ္မံ၊ ကရိဿသိ ကရောသိ ဝါ။
န တေ ဒုက္ခာ ပမုတျတ္ထိ၊ ဥပ္ပစ္စာပိ ပလာယတော’တိ[၁]—

ဧဝံ ဘဏာဟီ”တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ယက္ခိနိမာတာ တတ္ထေဝန္တရဓာယိ။ မနုဿမာတာ ပန တံ သုတွာ ပရိဒေဝသောကသမာပန္နာ စေတောဒုက္ခသမပ္ပိတာ အဟောသိ။ အထ သာနုသာမဏေရော ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ မာတုသန္တိကံ ဥပဂတော မာတရံ ရောဒမာနံ ဒိသွာ “အမ္မ ကိံ နိဿာယ ရောဒသီ”တိ ဝတွာ “တံ နိဿာယာ”တိ စ ဝုတ္တော မာတု **“မတံ ဝါ အမ္မ ရောဒန္တိ၊ ယော ဝါ ဇီဝံ န ဒိဿတီ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၄။ တဿတ္ထော—**အမ္မ** ရောဒန္တာ နာမ ဉာတကာ မိတ္တာ ဝါ အတ္တနော ဉာတကံ မိတ္တံ ဝါ **မတံ** ဥဒ္ဒိဿ **ရောဒန္တိ** ပရလောကံ ဂတတ္တာ၊ **ယော ဝါ** ဉာတကော မိတ္တော ဝါ **ဇီဝံ** ဇီဝန္တော ဒေသန္တရံ ပက္ကန္တတာယ စ **န ဒိဿတိ၊** တံ ဝါ ဥဒ္ဒိဿ ရောဒန္တိ၊ ဥဘယမ္ပေတံ မယိ န ဝိဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သန္တေ **ဇီဝန္တံ**[၂] ဓရမာနံ **မံ** ပုရတော ဌိတံ **ပဿန္တီ ကသ္မာ အမ္မ ရောဒသိ၊** မံ ဥဒ္ဒိဿ တဝ ရောဒနဿ ကာရဏမေဝ နတ္ထီတိ။

တံ သုတွာ တဿ မာတာ “မရဏံ ဟေတံ ဘိက္ခဝေ၊ ယော သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ဟီနာယာဝတ္တတီ”တိ[၃] သုတ္တပဒါနုသာရေန ဥပ္ပဗ္ဗဇနံ[၄] အရိယဿ ဝိနယေ မရဏန္တိ ဒဿေန္တီ—

“မတံ ဝါ ပုတ္တ ရောဒန္တိ၊ ယော ဝါ ဇီဝံ န ဒိဿတိ။
ယော စ ကာမေ စဇိတွာန၊ ပုနရာဂစ္ဆတေ ဣဓ။

တံ ဝါပိ ပုတ္တ ရောဒန္တိ၊ ပုန ဇီဝံ မတော ဟိ သော။
ကုက္ကုဠာ ဥဗ္ဘတော တာတ၊ ကုက္ကုဠံ ပတိတုမိစ္ဆသီ”တိ[၅]—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကာမေ စဇိတွာနာ**တိ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယေန ဝတ္ထုကာမေ ပဟာယ၊ တဉ္စ ကိလေသကာမဿ တဒင်္ဂပ္ပဟာနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဟေတ္ထ ကာမပရိစ္စာဂေါ အဓိပ္ပေတော။ **ပုနရာဂစ္ဆတေ ဣဓာ**တိ ဣဓ ဂေဟေ ပုနဒေဝ အာဂစ္ဆတိ၊ ဟီနာယာဝတ္တနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **တံ ဝါပီ**တိ ယော ပဗ္ဗဇိတွာ

၁-သံ ၁-၂၁၁၊ ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဇီဝန္တံ ဌိတံ (သီ)
၃-မ ၃-၄၅-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၄-ဥပ္ပဗ္ဗဇ္ဇနံ (သီ)
၅-သံ ၁-၂၁၁၊ ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၁၉-ပိဋ္ဌေသု။

vibbhamati, taṁ vāpi[1] puggalaṁ mataṁ viya mādisiyo rodanti. Kasmāti ce? **Puna jīvaṁ mato hi so**ti vibbhamanato pacchā yo jīvanto, so[2] guṇamaraṇena atthato matoyeva. Idānissa savissesasaṁvegaṁ janetuṁ **"kukkuḷā"**ti-ādi vuttaṁ. Tassattho—ahorattaṁ ādittaṁ viya hutvā ḍahanaṭṭhena kukkuḷanirayasadisattā **kukkuḷā** gihibhāvā anukampantiyā māyā **ubbhato** uddhato **tāta** sānu **kukkuḷaṁ patituṁ icchasi** patitukāmosīti.

Taṁ sutvā Sānusāmaṇero saṁvegajāto hutvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā[3] na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Bhuñjantaṁ samaṇaṁ disvā, vippasannamanāvilaṁ.
Ghaṭenodakamādāya, Siddhatthassa adāsahaṁ.

Nimmalo homahaṁ ajja[5], vimalo khīṇasaṁsayo.
Bhave nibbattamānassa, phalaṁ nibbattate subhaṁ.

Catunnavutito kappe, udakaṁ yamadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dakadānassidaṁ phalaṁ.

Ekasaṭṭhimhito kappe, ekova vimalo ahu.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā thero imissā gāthāya vasena "mayhaṁ vipassanārambho arahattappatti ca jātā"ti udānavasena tameva gāthaṁ paccudāhāsi.

Sānuttheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Tañcāpi (Sī) 2. Yo vibbhanto pacchā so jīvanto (Sī)
3. Vaḍḍhetvā (Sī) 4. Khu 3. 229 piṭṭhādīsu. 5. Nimmalehi guṇehijja (Sī, Ka)

ဝိဗ္ဘမတိ၊ တံ ဝါပိ[၁] ပုဂ္ဂလံ မတံ ဝိယ မာဒိသိယော ရောဒန္တိ။ ကသ္မာတိ စေ? **ပုန ဇီဝံ မတော ဟိ သော**တိ ဝိဗ္ဘမနတော ပစ္ဆာ ယော ဇီဝန္တော၊ သော[၂] ဂုဏမရဏေန အတ္ထတော မတောယေဝ။ ဣဒါနိဿ သဝိသေသသံဝေဂံ ဇနေတုံ **“ကုက္ကုဠာ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—အဟောရတ္တံ အာဒိတ္တံ ဝိယ ဟုတွာ ဍဟနဋ္ဌေန ကုက္ကုဠနိရယသဒိသတ္တာ **ကုက္ကုဠာ** ဂိဟိဘာဝါ အနုကမ္ပန္တိယာ မယာ **ဥဗ္ဘတော** ဥဒ္ဓတော **တာတ** သာနု **ကုက္ကုဠံ ပတိတုံ ဣစ္ဆသိ** ပတိတုကာမောသီတိ။

တံ သုတွာ သာနုသာမဏေရော သံဝေဂဇာတော ဟုတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ[၃] န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ဘုဉ္ဇန္တံ သမဏံ ဒိသွာ၊ ဝိပ္ပသန္နမနာဝိလံ။
ဃဋေနောဒကမာဒါယ၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ အဒါသဟံ။

နိမ္မလော ဟောမဟံ အဇ္ဇ[၅]၊ ဝိမလော ခီဏသံသယော။
ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနဿ၊ ဖလံ နိဗ္ဗတ္တတေ သုဘံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ဥဒကံ ယမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဒကဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဧကသဋ္ဌိမှိတော ကပ္ပေ၊ ဧကောဝ ဝိမလော အဟု။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော ဣမိဿာ ဂါထာယ ဝသေန “မယှံ ဝိပဿနာရမ္ဘော အရဟတ္တပ္ပတ္တိ စ ဇာတာ”တိ ဥဒါနဝသေန တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။

သာနုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တဉ္စာပိ (သီ) ၂-ယော ဝိဗ္ဘန္တော ပစ္ဆာ သော ဇီဝန္တော (သီ)
၃-ဝဍ္ဎေတွာ (သီ) ၄-ခု ၃-၂၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-နိမ္မလေဟိ ဂုဏေဟိဇ္ဇ (သီ၊ က)

5 Ramaṇīyavihārittheragāthāvaṇṇanā

Yathāpi bhaddo ājaññoti āyasmato Ramaṇīyavihārittherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha puññāni upacinanto ito ekanavute kappe Vipassiṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso pañcapatiṭṭhitena vanditvā koraṇḍapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devesu[1] nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe aññatarassa seṭṭhissa putto hutvā nibbatto yobbanamadena kāmesu mucchaṁ āpanno viharati. So ekadivasaṁ aññataraṁ pāradārikaṁ rājapurisehi vividhā kammakāraṇā[2] karīyamānaṁ disvā saṁvegajāto Satthu santike dhammaṁ sutvā pabbaji. Pabbajito ca rāgacaritatāya niccakālaṁ susammaṭṭhaṁ pariveṇaṁ sūpaṭṭhitaṁ[3] pānīyaparibhojanīyaṁ supaññattaṁ mañcapīṭhaṁ katvā viharati. Tena so **Ramaṇīyavihārī**tveva paññāyittha.

So rāgussannatāya ayoniso manasi karitvā sañcetanikaṁ sukkavissaṭṭhi-āpattiṁ āpajjitvā "dhiratthu maṁ evaṁbhūto saddhādeyyaṁ bhuñjeyyan"ti vippaṭisārī hutvā "vibbhamissāmī"ti gacchanto antarāmagge rukkhamūle nisīdi, tena ca maggena sakaṭesu gacchantesu eko sakaṭayuttho goṇo parissamanto[4] visamaṭṭhāne khalitvā pati, taṁ sākaṭikā yugato muñcitvā tiṇodakaṁ datvā parissamaṁ vinodetvā punapi dhure yojetvā agamaṁsu. Thero taṁ disvā "yathāyaṁ goṇo sakiṁ khalitvāpi uṭṭhāya sakiṁ[5] dhuraṁ vahati, evaṁ mayāpi kilesavasena sakiṁ khalitenāpi vuṭṭhāya samaṇadhammaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti yoniso ummujjanto[6] nivattitvā Upālittherassa attano pavattiṁ ācikkhitvā tena vuttavidhinā āpattito vuṭṭhahitvā sīlaṁ pākatikaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

"Akkantañca padaṁ disvā, cakkālaṅkārabhūsitaṁ.
Padenānupadaṁ yanto, Vipassissa Mahesino.

1. Devaloke (Sī)
2. Vividhakammakaraṇaṁ (Ka)
3. Supatiṭṭhitaṁ (Ka)
4. Parissanto (Sī)
5. Sakaṁ (Sī, Ka)
6. Upapajjanto (Sī)
7. Khu 3. 231 phiṭṭhe.

၅ ရမဏီယဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညောတိ အာယသ္မတော ရမဏီယဝိဟာရိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ကောရဏ္ဍပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝေသု[1] နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ရာဇဂဟေ အညတရဿ သေဋ္ဌိဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ယောဗ္ဗနမဒေန ကာမေသု မုစ္ဆံ အာပန္နော ဝိဟရတိ။ သော ဧကဒိဝသံ အညတရံ ပါရဒါရိကံ ရာဇပုရိသေဟိ ဝိဝိဓ ကမ္မကာရဏာ[2] ကရိယမာနံ ဒိသွာ သံဝေဂဇာတော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇိတော စ ရာဂစရိတတာယ နိစ္စကာလံ သုသမ္မဋ္ဌံ ပရိဝေဏံ သူပဋ္ဌိတံ[3] ပါနီယပရိဘောဇနီယံ သုပညတ္တံ မဉ္စပီဌံ ကတွာ ဝိဟရတိ။ တေန သော **ရမဏီယဝိဟာရီ**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။

သော ရာဂုဿန္နတာယ အယောနိသော မနသိ ကရိတွာ သဉ္စေတနိကံ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိအာပတ္တိံ အာပဇ္ဇိတွာ "ဓိရတ္ထု မံ ဧဝံဘူတော သဒ္ဓါဒေယျံ ဘုဉ္ဇေယျ"န္တိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ "ဝိဗ္ဘမိဿာမီ"တိ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ၊ တေန စ မဂ္ဂေန သကဋေသု ဂစ္ဆန္တေသု ဧကော သကဋယုတ္တော ဂေါဏော ပရိဿမန္တော[4] ဝိသမဋ္ဌာနေ ခလိတွာ ပတိ၊ တံ သာကဋိကာ ယုဂတော မုဉ္စိတွာ တိဏောဒကံ ဒတွာ ပရိဿမံ ဝိနောဒေတွာ ပုနပိ ဓုရေ ယောဇေတွာ အဂမံသု။ ထေရော တံ ဒိသွာ "ယထာယံ ဂေါဏော သကိံ ခလိတွာပိ ဥဋ္ဌာယ သကိံ[5] ဓုရံ ဝဟတိ၊ ဧဝံ မယာပိ ကိလေသဝသေန သကိံ ခလိတေနာပိ ဝုဋ္ဌာယ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇန္တော[6] နိဝတ္တိတွာ ဥပါလိတ္ထေရဿ အတ္တနော ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိတွာ တေန ဝုတ္တဝိဓိနာ အာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ သီလံ ပါကတိကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[7]—

"အက္ကန္တဉ္စ ပဒံ ဒိသွာ၊ စက္ကာလင်္ကာရဘူသိတံ။
ပဒေနာနုပဒံ ယန္တော၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။

၁-ဒေဝလောကေ (သီ)
၂-ဝိဝိဓကမ္မကရဏံ (က)
၃-သုပတိဋ္ဌိတံ (က)
၄-ပရိဿန္တော (သီ)
၅-သကံ (သီ၊ က)
၆ ဥပပဇ္ဇန္တော (သီ)
၇-ခု ၃-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။

Koraṇḍaṁ pupphitaṁ disvā, samūlaṁ pūjitaṁ mayā.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, avandiṁ padamuttamaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Sattapaññāsakappamhi, eko vītamalo ahuṁ.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhaṁ anubhavanto attano pubbabhāgapaṭipattiyā saddhiṁ ariyadhammādhigamanadīpaniṁ "**yathāpi bhaddo ājañño, khalitvā patitiṭṭhatī**"ti gāthaṁ abhāsi.

45. Tattha **khalitvā**ti pakkhalitvā. **Patitiṭṭhatī**ti patiṭṭhahati, punadeva yathāṭhāne tiṭṭhati. **Evan**ti yathā bhaddo usabhājānīyo bhāraṁ vahanto parissamappatto visamaṭṭhānaṁ āgamma ekavāraṁ pakkhalitvā patito na tattakena dhuraṁ chaḍḍeti, thāmajava[1]parakkamasampannatāya pana khalitvāpi patitiṭṭhati, attano sabhāveneva ṭhatvā bhāraṁ vahati, evaṁ kilesaparissamappatto kiriyāparādhena khalitvā taṁ khalitaṁ thāmavīriyasampattitāya[2] paṭipākatikaṁ katvā maggasammādiṭṭhiyā **dassanasampannaṁ,** tato eva **Sammāsambuddhassa** savanante ariyāya jātiyā jātatāya **sāvakaṁ,** tassa ure vāyāmajanitābhijātitāya[3] orasaṁ puttaṁ bhaddājānīyasadisakiccatāya ājānīyanti ca maṁ dhāretha upadhārethāti attho.

Ramaṇīyavihārittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Thāmavīriya (Sī) 2. Thāmavīriyasampattiyā (Sī)
3. Ure vāsamajanīti tāyābhijātitāya (Sī)

ကောရဏ္ဍံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ သမူလံ ပူဇိတံ မယာ။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ အဝန္ဒိံ ပဒမုတ္တမံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သတ္တပညာသကပ္ပမှိ၊ ဧကော ဝီတမလော အဟုံ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ အနုဘဝန္တော အတ္တနော ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိယာ သဒ္ဓိံ အရိယဓမ္မာဓိဂမနဒီပနိံ “**ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညော၊ ခလိတွာ ပတိတိဋ္ဌတီ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၅။ တတ္ထ **ခလိတွာ**တိ ပက္ခလိတွာ။ **ပတိတိဋ္ဌတီ**တိ ပတိဋ္ဌဟတိ၊ ပုနဒေဝ ယထာဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ **ဧဝ**န္တိ ယထာ ဘဒ္ဒေါ ဥသဘာဇာနီယော ဘာရံ ဝဟန္တော ပရိဿမပ္ပတ္တော ဝိသမဋ္ဌာနံ အာဂမ္မ ဧကဝါရံ ပက္ခလိတွာ ပတိတော န တတ္တကေန ဓုရံ ဆဍ္ဍေတိ၊ ထာမဇဝ[1]ပရက္ကမသမ္ပန္နတာယ ပန ခလိတွာပိ ပတိတိဋ္ဌတိ၊ အတ္တနော သဘာဝေနေဝ ဌတွာ ဘာရံ ဝဟတိ၊ ဧဝံ ကိလေသပရိဿမပ္ပတ္တော ကိရိယာပရာဓေန ခလိတွာ တံ ခလိတံ ထာမဝီရိယသမ္ပတ္တိတာယ[2] ပဋိပါကတိကံ ကတွာ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ **ဒဿနသမ္ပန္နံ**, တတော ဧဝ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ** သဝနန္တေ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတတာယ **သာဝကံ**, တဿ ဥရေ ဝါယာမဇနိတာဘိဇာတိတာယ[3] ဩရသံ ပုတ္တံ ဘဒ္ဒါဇာနီယသဒိသကိစ္စတာယ အာဇာနီယန္တိ စ မံ ဓာရေထ ဥပဓာရေထာတိ အတ္ထော။

ရမဏီယဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ထာမဝီရိယ (သီ) ၂-ထာမဝီရိယသမ္ပတ္တိယာ (သီ)
၃-ဥရေ ဝါသမဇနီတိ တာယာဘိဇာတိတာယ (သီ)

6. Samiddhittheragāthāvaṇṇanā

Saddhāyāhaṁ pabbajitoti āyasmato Samiddhittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha puññāni upacinanto ito catunavute kappe Siddhatthaṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso savaṇṭāni pupphāni kaṇṇikabaddhāni gahetvā pūjesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe kulagehe nibbatti. Tassa jātakālato[1] paṭṭhāya taṁ kulaṁ dhanadhaññādīhi vaḍḍhi, attabhāvo cassa abhirūpo dassanīyo guṇavā, iti vibhavasamiddhiyā ca guṇasamiddhiyā ca **Samiddhī**tveva paññāyittha. So Bimbisārasamāgame Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā bhāvanāya yuttappayutto viharanto Bhagavati Tapodārāme viharante ekadivasaṁ evaṁ cintesi "lābhā vata me Satthā Arahaṁ Sammāsambuddho, svākkhāte cāhaṁ dhammavinaye pabbajito, sabrahmacārī ca me sīlavanto kalyāṇadhammā"ti. Tassevaṁ cintentassa uḷāraṁ pītisomanassaṁ udapādi. Taṁ asahanto māro pāpimā therassa avidūre mahantaṁ bheravasaddamakāsi, pathaviyā undriyanakālo viya ahosi. Thero Bhagavato tamatthaṁ ārocesi. Bhagavā "māro tuyhaṁ vicakkhukammāya ceteti, gaccha bhikkhu tattha acintetvā viharāhī"ti āha. Thero tattha gantvā viharanto na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Kaṇikāraṁva jotantaṁ, nisinnaṁ pabbatantare.
Obhāsentaṁ disā sabbā, Siddhatthaṁ narasārathiṁ.

Dhanuṁ advejjhaṁ katvāna, usuṁ sannayha'haṁ tadā[3].
Pupphaṁ savaṇṭaṁ chetvāna, Buddhassa abhiropayiṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekapaññāsito kappe, eko āsiṁ Jutindharo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Jātadivasato (Sī)   2. Khu 3. 230 piṭṭhe.   3. Sandhāyahaṁ tadā (Sī)

၆-သမိဒ္ဓိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဒ္ဓါယာဟံ ပဗ္ဗဇိတောတိ အာယသ္မတော သမိဒ္ဓိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော သဝဏ္ဋာနိ ပုပ္ဖာနိ ကဏ္ဏိကဗဒ္ဓါနိ ဂဟေတွာ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ဇာတကာလတော[၁] ပဋ္ဌာယ တံ ကုလံ ဓနဓညာဒီဟိ ဝဍ္ဎိ၊ အတ္တဘာဝေါ စဿ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ဂုဏဝါ၊ ဣတိ ဝိဘဝသမိဒ္ဓိယာ စ ဂုဏသမိဒ္ဓိယာ စ **သမိဒ္ဓီ**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ သော ဗိမ္ဗိသာရသမာဂမေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘာဝနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရန္တော ဘဂဝတိ တပေါဒါရာမေ ဝိဟရန္တေ ဧကဒိဝသံ ဧဝံ စိန္တေသိ "လာဘာ ဝတ မေ သတ္ထာ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သွာက္ခာတေ စာဟံ ဓမ္မဝိနယေ ပဗ္ဗဇိတော၊ သဗြဟ္မစာရီ စ မေ သီလဝန္တော ကလျာဏဓမ္မာ"တိ။ တဿေဝံ စိန္တေန္တဿ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ဥဒပါဒိ။ တံ အသဟန္တော မာရော ပါပိမာ ထေရဿ အဝိဒူရေ မဟန္တံ ဘေရဝသဒ္ဒမကာသိ၊ ပထဝိယာ ဥန္ဒြိယနကာလော ဝိယ အဟောသိ။ ထေရော ဘဂဝတော တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ဘဂဝါ "မာရော တုယှံ ဝိစက္ခုကမ္မာယ စေတေတိ၊ ဂစ္ဆ ဘိက္ခု တတ္ထ အစိန္တေတွာ ဝိဟရာဟီ"တိ အာဟ။ ထေရော တတ္ထ ဂန္တွာ ဝိဟရန္တော န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ၊ နိသိန္နံ ပဗ္ဗတန္တရေ။
ဩဘာသေန္တံ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ သိဒ္ဓတ္ထံ နရသာရထိံ။

ဓနုံ အဒ္ဝေဇ္ဈံ ကတွာန၊ ဥသုံ သန္နယှ'ဟံ တဒါ[၃]။
ပုပ္ဖံ သဝဏ္ဋံ ဆေတွာန၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကပညာသိတော ကပ္ပေ၊ ဧကော အာသိံ ဇုတိန္ဓရော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ဇာတဒိဝသတော (သီ)   ၂-ခု ၃-၂၃၀-ပိဋ္ဌေ။   ၃-သန္ဓာယဟံ တဒါ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā tattheva viharantassa therassa khīṇāsavabhāvaṁ ajānanto purimanayeneva māro mahantaṁ bheravasaddaṁ akāsi. Taṁ sutvā thero abhīto acchambhī “tādisānaṁ mārānaṁ satampi sahassampi mayhaṁ lomampi na kampetī”ti aññaṁ byākaronto **“saddhāyāhaṁ pabbajito”**ti gāthaṁ abhāsi.

46. Tattha **saddhāyā**ti dhammacchandasamuṭṭhānāya kammaphalasaddhāya ceva ratanattayasaddhāya ca. **Ahan**ti attānaṁ niddisati[1]. **Pabbajito**ti upagato[2]. **Agārasmā**ti gehato gharāvāsato vā. **Anagāriyan**ti pabbajjaṁ, sā hi yaṁkiñci kasivāṇijjādikammaṁ ‘agārassa hitan’ti agāriyaṁ nāma, tadabhāvato “anagāriyā”ti vuccati. **Sati paññā ca me vuḍḍhā**ti saraṇalakkhaṇā sati, pajānanalakkhaṇā paññāti ime dhammā vipassanākkhaṇato[3] paṭṭhāya maggapaṭipāṭiyā yāva arahattā me vuḍḍhā vaḍḍhitā, na dāni vaḍḍhetabbā atthi, satipaññā vepullappattāti dasseti. **Cittañca susamāhitan**ti aṭṭhasamāpattivasena ceva lokuttarasamādhivasena[4] ca cittaṁ me suṭṭhu samāhitaṁ, na dāni tassa samādhātabbaṁ atthi, samādhi vepullappattoti dasseti. Tasmā **kāmaṁ karassu rūpānī**ti pāpima maṁ uddissa yāni kānici vippakārāni yathāruciṁ karohi, tehi pana **neva maṁ byādhayissasi** mama sarīrakampanamattampi kātuṁ na sakkhissasi, kuto cittaññathattaṁ. Tasmā tava kiriyā appaṭicchitapahenakaṁ viya na kiñci atthaṁ sādheti, kevalaṁ tava cittavighātamattaphalāti thero Māraṁ tajjesi. Taṁ sutvā māro “jānāti maṁ samaṇo”ti tatthevantaradhāyi.

Samiddhittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Ujjayattheragāthāvaṇṇanā

Namo te buddha vīratthūti āyasmato Ujjayattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto ito dvānavute kappe Tissaṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso kaṇikārapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena

1. Uddisati (Sī)
2. Pabbajjaṁ upagato (Ka)
3. Vipassanālakkhaṇato (Bahūsu)
4. ...dhammādivasena (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ တတ္ထေဝ ဝိဟရန္တဿ ထေရဿ ခီဏာသဝဘာဝံ အဇာနန္တော ပုရိမနယေနေဝ မာရော မဟန္တံ ဘေရဝသဒ္ဒံ အကာသိ။ တံ သုတွာ ထေရော အဘီတော အစ္ဆမ္ဘီ “တာဒိသာနံ မာရာနံ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ မယှံ လောမမ္ပိ န ကမ္ပေတီ”တိ အညံ ဗျာကရောန္တော “**သဒ္ဓါယာဟံ ပဗ္ဗဇိတော**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၆။ တတ္ထ **သဒ္ဓါယာ**တိ ဓမ္မစ္ဆန္ဒသမုဋ္ဌာနာယ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ စေဝ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ။ **အဟ**န္တိ အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ[၁]။ **ပဗ္ဗဇိတော**တိ ဥပဂတော[၂]။ **အဂါရသ္မာ**တိ ဂေဟတော ဃရာဝါသတော ဝါ။ **အနဂါရိယ**န္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ၊ သာ ဟိ ယံကိဉ္စိ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ ‘အဂါရဿ ဟိတ’န္တိ အဂါရိယံ နာမ၊ တဒဘာဝတော “အနဂါရိယာ”တိ ဝုစ္စတိ။ **သတိ ပညာ စ မေ ဝုဍ္ဎာ**တိ သရဏလက္ခဏာ သတိ, ပဇာနနလက္ခဏာ ပညာတိ ဣမေ ဓမ္မာ ဝိပဿနာက္ခဏတော[၃] ပဋ္ဌာယ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ယာဝ အရဟတ္တာ မေ ဝုဍ္ဎာ ဝဍ္ဎိတာ၊ န ဒါနိ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗာ အတ္ထိ၊ သတိပညာ ဝေပုလ္လပ္ပတ္တာတိ ဒဿေတိ။ **စိတ္တဉ္စ သုသမာဟိတ**န္တိ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝသေန စေဝ လောကုတ္တရသမာဓိဝသေန[၄] စ စိတ္တံ မေ သုဋ္ဌု သမာဟိတံ၊ န ဒါနိ တဿ သမာဓာတဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ သမာဓိ ဝေပုလ္လပ္ပတ္တောတိ ဒဿေတိ။ တသ္မာ **ကာမံ ကရဿု ရူပါနိ**တိ ပါပိမ မံ ဥဒ္ဒိဿ ယာနိ ကာနိစိ ဝိပ္ပကာရာနိ ယထာရုစိံ ကရောဟိ၊ တေဟိ ပန **နေဝ မံ ဗျာဓယိဿသိ** မမ သရီရကမ္ပနမတ္တမ္ပိ ကာတုံ န သက္ခိဿသိ၊ ကုတော စိတ္တညထတ္တံ။ တသ္မာ တဝ ကိရိယာ အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟေဏကံ ဝိယ န ကိဉ္စိ အတ္ထံ သာဓေတိ၊ ကေဝလံ တဝ စိတ္တဝိဃာတမတ္တဖလာတိ ထေရော မာရံ တဇ္ဇေသိ။ တံ သုတွာ မာရော “ဇာနာတိ မံ သမဏော”တိ တတ္ထေဝန္တရဓာယိ။

သမိဒ္ဓိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဥဇ္ဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝီရတ္ထူတိ အာယသ္မတော ဥဇ္ဇယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော ဒွါနဝုတေ ကပ္ပေ တိဿံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ကဏိကာရပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန

၁-ဥဒ္ဒိသတိ (သီ)
၂-ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော (က)
၃-ဝိပဿနာလက္ခဏတော (ဗဟူသု)
၄-....ဓမ္မာဒိဝသေန (သီ)

devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe aññatarassa Sottiyabrāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Ujjayo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā tattha sāraṁ apassanto upanissayasampattiyā codiyamāno Veḷuvanaṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Kaṇikāraṁ pupphitaṁ disvā, ocinitvānahaṁ tadā.
Tissassa abhiropesiṁ, oghatiṇṇassa tādino.

Dvenavute ito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Pañcatiṁ se ito kappe, aruṇapāṇīti[2] vissuto.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthu santikaṁ gantvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā Bhagavato thomanākārena aññaṁ byākaronto **"namo te Buddha vīratthū"**ti gāthaṁ abhāsi.

47. Tattha **namo**ti paṇāmakittanaṁ. **Te**ti paṇāmakiriyāya sampadānakittanaṁ, tuyhanti attho. **Buddha vīrā**ti ca Bhagavato ālapanaṁ. Bhagavā hi yathā abhiññeyyādi-bhedassa atthassa abhiññeyyādibhedena sayambhūñāṇena anavasesato Buddhattā "Buddho"ti vuccati. Evaṁ pañcannampi mārānaṁ abhippamaddanavasena padahantena mahatā vīriyena samannāgatattā "Vīro"ti vuccati. **Atthū**ti hotu, tassa "namo"ti iminā sambandho. **Vippamuttosi sabbadhī**ti sabbehi kilesehi sabbasmiṁ ca saṅkhāragate vippamutto visaṁyutto asi bhavasi, na tayā kiñci avippamuttaṁ nāma atthi, yatohaṁ **tuyhāpadāne viharaṁ, viharāmi anāsavo**ti tuyhaṁ tava apadāne ovāde gatamagge paṭipatticariyāya viharaṁ

1. Khu 3. 227 piṭṭhe. 2. Aruṇabaloti (Sī)

ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ အညတရဿ သောတ္ထိယဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဥဇ္ဇယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ တတ္ထ သာရံ အပဿန္တော ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ဝေဠုဝနံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ကဏိကာရံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ဩစိနိတွာနဟံ တဒါ။
တိဿဿ အဘိရောပေသိံ၊ ဩဃတိဏ္ဏဿ တာဒိနော။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ပဉ္စတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ အရုဏပါဏီတိ[၂] ဝိဿုတော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ ဘဂဝတော ထောမနာကာရေန အညံ ဗျာကရောန္တော “**နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝီရတ္ထူ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၇။ တတ္ထ **နမော**တိ ပဏာမကိတ္တနံ။ **တေ**တိ ပဏာမကိရိယာယ သမ္ပဒါနကိတ္တနံ၊ တုယှန္တိ အတ္ထော။ **ဗုဒ္ဓ ဝီရာ**တိ စ ဘဂဝတော အာလပနံ။ ဘဂဝါ ဟိ ယထာ အဘိညေယျာဒိဘေဒဿ အတ္ထဿ အဘိညေယျာဒိဘေဒေန သယမ္ဘူဉာဏေန အနဝသေသတော ဗုဒ္ဓတ္တာ “ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ပဉ္စန္နမ္ပိ မာရာနံ အဘိပ္ပမဒ္ဒနဝသေန ပဒဟန္တေန မဟတာ ဝီရိယေန သမန္နာဂတတ္တာ “ဝီရော”တိ ဝုစ္စတိ။ **အတ္ထူ**တိ ဟောတု၊ တဿ “နမော”တိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော။ **ဝိပ္ပမုတ္တောသိ သဗ္ဗဓီ**တိ သဗ္ဗေဟိ ကိလေသေဟိ သဗ္ဗသ္မိံ စ သင်္ခါရဂတေ ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိသံယုတ္တော အသိ ဘဝသိ၊ န တယာ ကိဉ္စိ အဝိပ္ပမုတ္တံ နာမ အတ္ထိ၊ ယတောဟံ **တုယှာပဒါနေ ဝိဟရံ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ**တိ တုယှံ တဝ အပဒါနေ ဩဝါဒေ ဂတမဂ္ဂေ ပဋိပတ္တိစရိယာယ ဝိဟရံ

၁-ခု ၃-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။   ၂-အရုဏဗလောတိ (သီ)

yathāsatti yathābalaṁ paṭipajjanto kāmāsavādīnaṁ catunnampi āsavānaṁ suppahīnattā anāsavo viharāmi, tādisassa namo te Buddha vīratthūti.

Ujjayattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Sañjayattheragāthāvaṇṇanā

Yato ahanti āyasmato Sañjayattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle mahati pūge saṁkittivasena[1] vatthuṁ saṁgharitvā[2] ratanattayaṁ uddissa puññaṁ karonto sayaṁ daliddo hutvā nesaṁ gaṇādīnaṁ[3] puññakiriyāya byāvaṭo ahosi. Kālena kālaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā pasannamānaso bhikkhūnañca taṁ taṁ veyyāvaccaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti **Sañjayo** nāma nāmena, so vayappatto brahmāyupokkharasāti-ādike abhiññāte brāhmaṇe sāsane abhippasanne disvā sañjātappasādo Satthāraṁ upasaṅkami. Tassa Satthā dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā sotāpanno ahosi. Aparabhāge pabbaji. Pabbajanto ca khuraggeyeva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Vipassissa Bhagavato, mahāpūgagaṇo ahu.
Veyyāvaccakaro āsiṁ, sabbakiccesu vāvaṭo.

Deyyadhammo ca me natthi, Sugatassa Mahesino.
Avandiṁ Satthuno pāde, vippasannena cetasā.

Ekanavutito kappe, veyyāvaccaṁ akāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, veyyāvaccassidaṁ phalaṁ.

---

1. Mahatīsu parisāsu kittivasena (Sī)
2. Saṁharitvā (Sī)
3. Janasaṅgahaṇādivasena (Sī)
4. Khu 3. 152 piṭṭhe.

ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ ပဋိပဇ္ဇန္တော ကာမာသဝါဒီနံ စတုန္နမ္ပိ အာသဝါနံ သုပ္ပဟီနတ္တာ အနာသဝေါ ဝိဟရာမိ၊ တာဒိသဿ နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝီရတ္ထူတိ။

ဥဇ္ဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သဉ္ဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယတော အဟန္တိ အာယသ္မတော သဉ္ဇယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟတိ ပူဂေ သံကိတ္တိဝသေန[1] ဝတ္ထုံ သံဃရိတွာ[2] ရတနတ္တယံ ဥဒ္ဒိဿ ပုညံ ကရောန္တော သယံ ဒလိဒ္ဒေါ ဟုတွာ နေသံ ဂဏာဒီနံ[3] ပုညကိရိယာယ ဗျာဝဋော အဟောသိ။ ကာလေန ကာလံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ပသန္နမာနသော ဘိက္ခူနဉ္စ တံ တံ ဝေယျာဝစ္စံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ **သဉ္ဇယော** နာမ နာမေန၊ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗြဟ္မာယုပေါက္ခရသာတိအာဒိကေ အဘိညာတေ ဗြာဟ္မဏေ သာသနေ အဘိပ္ပသန္နေ ဒိသွာ သဉ္ဇာတပ္ပသာဒေါ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိ။ တဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ သောတာပန္နော အဟောသိ။ အပရဘာဂေ ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇန္တော စ ခုရဂ္ဂေယေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

“ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော၊ မဟာပူဂဂဏော အဟု။
ဝေယျာဝစ္စကရော အာသိံ၊ သဗ္ဗကိစ္စေသု ဝါဝဋော။

ဒေယျဓမ္မော စ မေ နတ္ထိ၊ သုဂတဿ မဟေသိနော။
အဝန္ဒိံ သတ္ထုနော ပါဒေ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ဝေယျာဝစ္စံ အကာသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဝေယျာဝစ္စဿိဒံ ဖလံ။

၁-မဟတီသု ပရိသာသု ကိတ္တိဝသေန (သီ)
၂-သံဟရိတွာ (သီ)
၃-ဇနသင်္ဂဟဏာဒိဝသေန (သီ)
၄-ခု ၃-၁၅၂-ပိဋ္ဌေ။

Ito ca aṭṭhame kappe, rājā āsiṁ sucintito.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā aññaṁ byākaronto **“yato ahaṁ pabbajito”**ti gāthaṁ abhāsi.

48. Tattha **yato ahaṁ pabbajito**ti yato pabhuti yato paṭṭhāya ahaṁ pabbajito. Pabbajitakālato paṭṭhāya **nābhijānāmi saṅkappaṁ, anariyaṁ dosasaṁhitan**ti rāgādidosasaṁhitaṁ, tato eva anariyaṁ nihīnaṁ, ariyehi vā anaraṇīyatāya anariyehi araṇīyatāya ca anariyaṁ pāpakaṁ ārammaṇe abhūtaguṇādisaṅkappanato “saṅkappo”ti laddhanāmaṁ kāmavitakkādimicchāvitakkaṁ uppāditaṁ nābhijānāmīti, “khuraggeyeva mayā arahattaṁ pattan”ti aññaṁ byākāsi.

Sañjayattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Rāmaṇeyyakattheragāthāvaṇṇanā

Cihacihābhinaditeti āyasmato Rāmaṇeyyakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso pupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsu eva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ ibbhakule[1] nibbattitvā vayappatto Jetavanapaṭiggahaṇe[2] sañjātappasādo pabbajitvā cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharati. Tassa attano sampattiyā pabbajitasāruppāya ca[3] paṭipattiyā pāsādikabhāvato **Rāmaṇeyyako**tveva samaññā ahosi. Athekadivasaṁ māro theraṁ bhiṁsāpetukāmo bheravasaddaṁ akāsi. Taṁ sutvā thero

1. Iddhe kule (Sī) 2. Jetavanapaṭiggahaṇakāle (Sī) 3. Pabbajitasāruppāyeva (Ka)

ဣတော စ အဋ္ဌမေ ကပ္ပေ၊ ရာဇာ အာသိံ သုစိန္တိတော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော **“ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၈။ တတ္ထ **ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော**တိ ယတော ပဘုတိ ယတော ပဋ္ဌာယ အဟံ ပဗ္ဗဇိတော။ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ **နာဘိဇာနာမိ သင်္ကပ္ပံ၊ အနရိယံ ဒေါသသံဟိတန္တိ** ရာဂါဒိဒေါသသံဟိတံ, တတော ဧဝ အနရိယံ နိဟီနံ, အရိယေဟိ ဝါ အနရဏီယတာယ အနရိယေဟိ အရဏီယတာယ စ အနရိယံ ပါပကံ အာရမ္မဏေ အဘူတဂုဏာဒိသင်္ကပ္ပနတော “သင်္ကပ္ပေါ”တိ လဒ္ဓနာမံ ကာမဝိတက္ကာဒိမိစ္ဆာဝိတက္ကံ ဥပ္ပါဒိတံ နာဘိဇာနာမီတိ၊ “ခုရဂ္ဂေယေဝ မယာ အရဟတ္တံ ပတ္တ”န္တိ အညံ ဗျာကာသိ။

သဉ္စယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စိဟစိဟာဘိနဒိတေတိ အာယသ္မတော ရာမဏေယျကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသု ဧဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဣဗ္ဘကုလေ[1] နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ[2] သဉ္ဇာတပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရတိ။ တဿ အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပါယ စ[3] ပဋိပတ္တိယာ ပါသာဒိကဘာဝတော **ရာမဏေယျကော**တွေဝ သမညာ အဟောသိ။ အထေကဒိဝသံ မာရော ထေရံ ဘိံသာပေတုကာမော ဘေရဝသဒ္ဒံ အကာသိ။ တံ သုတွာ ထေရော

၁-ဣဒ္ဓေ ကုလေ (သီ) ၂-ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏကာလေ (သီ) ၃-ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပါယေဝ (က)

thirapakatitāya tena asantasanto “māro ayan”ti ñatvā tattha anādaraṁ dassento **“cihacihābhinadite”**ti gāthaṁ abhāsi.

49. Tattha **cihacihābhinadite**ti cihacihāti abhiṇhaṁ pavattasaddatāya “cihacihā”ti laddhanāmānaṁ vaṭṭakānaṁ abhinādanimittaṁ, viravahetūti attho. **Sippikābhirutehi cā**ti sippikā vuccanti devakā paranāmakā gelaññena chātakisadārakākārā sākhāmigā. “Mahākalandakā”ti keci, sippikānaṁ abhirutehi mahāviravehi, hetumhi cetaṁ karaṇavacanaṁ, taṁhetūti attho. **Na me taṁ phandati cittan**ti mama cittaṁ na phandati na cavati[1]. Idaṁ vuttaṁ hoti—imasmiṁ araññe viravahetu sippikābhirutahetu viya pāpima tava vissarakaraṇahetu mama cittaṁ kammaṭṭhānato na paripatatīti. Tattha kāraṇamāha **“ekattaniratam hi me”**ti. **Hi**-saddo hetu-attho, yasmā mama cittaṁ gaṇasaṅgaṇikaṁ pahāya ekatte ekībhāve, bahiddhā vā vikkhepaṁ pahāya ekatte ekaggatāya, ekatte ekasabhāve vā nibbāne nirataṁ abhirataṁ, tasmā kammaṭṭhānato na phandati na cavatīti, imaṁ kira gāthaṁ vadanto eva thero vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **apadāne**[2]—

“Suvaṇṇavaṇṇo Bhagavā, sataraṁsī patāpavā.
Caṅkamanaṁ samārūḷho, mettacitto Sikhīsabho.

Pasannacitto sumano, vanditvā ñāṇamuttamaṁ.
Minelapupphaṁ paggayha, Buddhassa abhiropayiṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddha[3] pūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekūnatiṁsakappamhi, Sumeghaghananāmako[4].
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosi.

Rāmaṇeyyakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Na calati (Sī)
2. Khu 3. 227 piṭṭhe.
3. Puppha (Sī)
4. Sumeghayasanāmako (Sī)

ထိရပကတိတာယ တေန အသန္တသန္တော “မာရော အယ”န္တိ ဉတွာ တတ္ထ အနာဒရံ ဒဿေန္တော “**စိဟစိဟာဘိနဒိတေ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၄၉။ တတ္ထ **စိဟစိဟာဘိနဒိတေ**တိ စိဟစိဟာတိ အဘိဏှံ ပဝတ္တသဒ္ဒတာယ “စိဟစိဟာ”တိ လဒ္ဓနာမာနံ ဝဋ္ဋကာနံ အဘိနာဒနိမိတ္တံ, ဝိရဝဟေတူတိ အတ္ထော။ **သိပ္ပိကာဘိရုတေဟိ စာ**တိ သိပ္ပိကာ ဝုစ္စန္တိ ဒေဝကာ ပရနာမကာ ဂေလညေန ဆာတကိသဒါရကာကာရာ သာခါမိဂါ။ “မဟာကာလန္ဒကာ”တိ ကေစိ၊ သိပ္ပိကာနံ အဘိရုတေဟိ မဟာဝိရဝေဟိ၊ ဟေတုမှိ စေတံ ကရဏဝစနံ၊ တံဟေတူတိ အတ္ထော။ **န မေ တံ ဖန္ဒတိ စိတ္တန္တိ** မမ စိတ္တံ န ဖန္ဒတိ န စဝတိ[၁]။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣမသ္မိံ အရညေ ဝိရဝဟေတု သိပ္ပိကာဘိရုတဟေတု ဝိယ ပါပိမ တဝ ဝိဿရကရဏဟေတု မမ စိတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနတော န ပရိပတတီတိ။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**ဧကတ္တနိရတံ ဟိ မေ**”တိ။ **ဟိ**-သဒ္ဒေါ ဟေတုအတ္ထော၊ ယသ္မာ မမ စိတ္တံ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ ဧကတ္တေ ဧကီဘာဝေ, ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဝိက္ခေပံ ပဟာယ ဧကတ္တေ ဧကဂ္ဂတာယ, ဧကတ္တေ ဧကသဘာဝေ ဝါ နိဗ္ဗာနေ နိရတံ အဘိရတံ၊ တသ္မာ ကမ္မဋ္ဌာနတော န ဖန္ဒတိ န စဝတီတိ၊ ဣမံ ကိရ ဂါထံ ဝဒန္တော ဧဝ ထေရော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဘဂဝါ၊ သတရံသီ ပတာပဝါ။
စင်္ကမနံ သမာရူဠှော၊ မေတ္တစိတ္တော သိခီသဘော။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝန္ဒိတွာ ဉာဏမုတ္တမံ။
မိနေလပုပ္ဖံ ပဂ္ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓ[၃]ပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကူနတိံသကပ္ပမှိ၊ သုမေဃဃနနာမကော[၄]။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ။

ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-န စလတိ (သီ)
၂-ခု ၃-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပုပ္ဖ (သီ)
၄-သုမေဃယသနာမကော (သီ)

10. Vimalattheragāthāvaṇṇanā

Dharaṇī ca siñcati vāti āyasmato Vimalattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle saṅkhadhamanakule nibbattitvā viññutaṁ patto tasmiṁ sippe nipphattiṁ gato ekadivasaṁ Vipassiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso saṅkha-dhamanena pūjaṁ katvā tato paṭṭhāya kālena kālaṁ Satthu upaṭṭhānaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle "anāgate me vimalo visuddho kāyo hotū"ti Bodhirukkhaṁ gandhodakehi nhāpesi, cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇesu āsanāni[1] dhovāpesi, bhikkhūnampi kiliṭṭhe samaṇaparikkhāre dhovāpesi.

So tato cavitvā devesu ca manussesu ca parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe ibbhakule[2] nibbatti. Tassa mātukucchiyaṁ vasantassa nikkhamantassa ca kāyo pittasemhādīhi asaṁkiliṭṭho padumapalāse udakabindu viya alaggo pacchimabhavikabodisattassa viya suvisuddho ahosi, tenassa **Vimalo**tveva nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto Rājagahappavesane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā Kosalaraṭṭhe pabbataguhāyaṁ viharati. Athekadivasaṁ cātuddīpika[3] mahāmegho sakalaṁ cakkavāḷagabbhaṁ pattharitvā pāvassi. Vivaṭṭaṭṭhāyimhi Buddhānaṁ cakkavattīnañca dharamānakāle eva kira evaṁ vassati. Ghammapariḷāha[4]vūpasamato utusappāyalābhena therassa cittaṁ samāhitaṁ ahosi ekaggaṁ. So samāhitacitto tāvadeva vipassanaṁ ussukkāpetvā maggapaṭipāṭiyā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Vipassissa Bhagavato, ahosiṁ saṅkhadhammako.
Niccupaṭṭhānayuttomhi, Sugatassa Mahesino.

Upaṭṭhānaphalaṁ passa, Lokanāthassa tādino.
Saṭṭhi tūriyasahassāni, parivārenti maṁ sadā.

---

1. Āsanādīni (Sī) 2. Iddhe kule (Sī) 3. Cātuddīpaka (Sī)
4. Sabbapariḷāha (Sī) 5. Khu 3. 152 piṭṭhādīsu.

၁၀-ဝိမလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဓရဏီ စ သိဉ္စတိ ဝါတိ အာယသ္မတော ဝိမလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ သင်္ခဓမနကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော တသ္မိံ သိပ္ပေ နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဧကဒိဝသံ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော သင်္ခဓမနေန ပူဇံ ကတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ကာလေန ကာလံ သတ္ထု ဥပဋ္ဌာနံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ "အနာဂတေ မေ ဝိမလော ဝိသုဒ္ဓေါ ကာယော ဟောတူ"တိ ဗောဓိရုက္ခံ ဂန္ဓောဒကေဟိ နှာပေသိ၊ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏေသု အာသနာနိ[1] ဓောဝါပေသိ၊ ဘိက္ခူနမ္ပိ ကိလိဋ္ဌေ သမဏပရိက္ခာရေ ဓောဝါပေသိ။

သော တတော စဝိတွာ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဣဗ္ဘကုလေ[2] နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ မာတုကုစ္ဆိယံ ဝသန္တဿ နိက္ခမန္တဿ စ ကာယော ပိတ္တသေမှာဒီဟိ အသံကိလိဋ္ဌော ပဒုမပလာသေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ အလဂ္ဂေါ ပစ္ဆိမဘဝိကဗောဓိသတ္တဿ ဝိယ သုဝိသုဒ္ဓေါ အဟောသိ၊ တေနဿ **ဝိမလော**တွေဝ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော ရာဇဂဟပ္ပဝေသနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ကောသလရဋ္ဌေ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ စာတုဒ္ဒီပိက[3]မဟာမေဃော သကလံ စက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပတ္ထရိတွာ ပါဝဿိ။ ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယိမှိ ဗုဒ္ဓါနံ စက္ကဝတ္တီနဉ္စ ဓရမာနကာလေ ဧဝ ကိရ ဧဝံ ဝဿတိ။ ဃမ္မပရိဠာဟ[4]ဝူပသမတော ဥတုသပ္ပါယလာဘေန ထေရဿ စိတ္တံ သမာဟိတံ အဟောသိ ဧကဂ္ဂံ။ သော သမာဟိတစိတ္တော တာဝဒေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

"ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော၊ အဟောသိံ သင်္ခဓမ္မကော။
နိစ္စုပဋ္ဌာနယုတ္တောမှိ၊ သုဂတဿ မဟေသိနော။

ဥပဋ္ဌာနဖလံ ပဿ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။
သဋ္ဌိ တူရိယသဟဿာနိ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။

၁-အာသနာဒီနိ (သီ) ၂-ဣဒ္ဓေ ကုလေ (သီ) ၃-စာတုဒ္ဒီပက (သီ)
၄-သဗ္ဗပရိဠာဟ (သီ) ၅-ခု ၃-၁၅၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Ekanavutito kappe, upaṭṭhahiṁ mahā-isiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, upaṭṭhānassidaṁ phalaṁ.

Catuvīse ito kappe, mahānigghosanāmakā.
Soḷasāsiṁsu rājāno, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā katakiccatāya tuṭṭhamānaso udānaṁ udānento **"dharaṇī ca siñcati vāti, māluto"**ti gāthaṁ abhāsi.

50. Tattha **dharaṇī**ti pathavī, sā hi sakalaṁ dharādharaṁ dhāretīti "dharaṇī"ti vuccati. **Siñcatī**ti samantato nabhaṁ pūretvā abhippavassato mahāmeghassa vuṭṭhidhārāhi siñcati. **Vāti māluto**ti udakaphusitasammissatāya sītalo vāto vāyati. **Vijjutā carati nabhe**ti tattha tattha gajjatā gaḷagaḷāyatā mahāmeghato niccharantiyo sateratā ākāse ito cito ca vicaranti. **Upasamanti vitakkā**ti utusappāyasiddhena samathavipassanādhigamena pubbabhāge tadaṅgādivasena vūpasantā hutvā kāmavitakkādayo sabbepi nava mahāvitakkā ariyamaggādhigamena upasamanti, anavasesato samucchijjantīti. Vattamānasamīpatāya ariyamaggakkhaṇaṁ vattamānaṁ katvā vadati. Atītatthe vā etaṁ paccuppannavacanaṁ. **Cittaṁ susamāhitaṁ mamā**ti tato eva lokuttarasamādhinā mama cittaṁ suṭṭhu samāhitaṁ, na dāni tassa samādhāne kiñci kātabbaṁ atthīti thero aññaṁ byākāsi.

Vimalattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ဥပဋ္ဌဟိံ မဟာဣသိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဥပဋ္ဌာနဿိဒံ ဖလံ။

စတုဝီသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ မဟာနိဂ္ဃောသနာမကာ။
သောဠသာသိံသု ရာဇာနော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ကတကိစ္စတာယ တုဋ္ဌမာနသော ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော **"ဓရဏီ စ သိဉ္စတိ ဝါတိ၊ မာလုတော"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၅၀။ တတ္ထ **ဓရဏီ**တိ ပထဝီ၊ သာ ဟိ သကလံ ဓရာဓရံ ဓာရေတီတိ "ဓရဏီ"တိ ဝုစ္စတိ။ **သိဉ္စတီ**တိ သမန္တတော နဘံ ပူရေတွာ အဘိပ္ပဝဿတော မဟာမေဃဿ ဝုဋ္ဌိဓာရာဟိ သိဉ္စတိ။ **ဝါတိ မာလုတော**တိ ဥဒကဖုသိတသမ္မိဿတာယ သီတလော ဝါတော ဝါယတိ။ **ဝိဇ္ဇုတာ စရတိ နဘေ**တိ တတ္ထ တတ္ထ ဂဇ္ဇတာ ဂဠဂဠာယတာ မဟာမေဃတော နိစ္ဆရန္တိယော သတေရတာ အာကာသေ ဣတော စိတော စ ဝိစရန္တိ။ **ဥပသမန္တိ ဝိတက္ကာ**တိ ဥတုသပ္ပာယသိဒ္ဓေန သမထဝိပဿနာဓိဂမေန ပုဗ္ဗဘာဂေ တဒင်္ဂါဒိဝသေန ဝူပသန္တာ ဟုတွာ ကာမဝိတက္ကာဒယော သဗ္ဗေပိ နဝ မဟာဝိတက္ကာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ဥပသမန္တိ၊ အနဝသေသတော သမုစ္ဆိဇ္ဇန္တီတိ။ ဝတ္တမာနသမီပတာယ အရိယမဂ္ဂက္ခဏံ ဝတ္တမာနံ ကတွာ ဝဒတိ။ အတီတတ္ထေ ဝါ ဧတံ ပစ္စုပ္ပန္နဝစနံ။ **စိတ္တံ သုသမာဟိတံ မမာ**တိ တတော ဧဝ လောကုတ္တရသမာဓိနာ မမ စိတ္တံ သုဋ္ဌု သမာဟိတံ၊ န ဒါနိ တဿ သမာဓာနေ ကိဉ္စိ ကာတဗ္ဗံ အတ္ထီတိ ထေရော အညံ ဗျာကာသိ။

ဝိမလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

6. Chaṭṭhavagga

1. Godhikādicatuttheragāthāvaṇṇanā

Vassati devoti-ādikā catasso Godhiko, Subāhu, Valliyo, Uttiyoti imesaṁ catunnaṁ therānaṁ gāthā[1]. Kā uppatti? Imepi purimabuddhesu katādhikārā tattha tattha bhave puññāni upacinantā ito catunavute kappe Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patvā aññamaññaṁ sahāyā hutvā vicariṁsu. Tesu eko Siddhatthaṁ Bhagavantaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā kaṭacchubhikkhaṁ adāsi. Dutiyo pasannacitto hutvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā añjaliṁ paggaṇhi. Tatiyo pasannacitto ekena pupphahatthena Bhagavantaṁ pūjesi. Catuttho sumanapupphehi pūjamakāsi. Evaṁ te Satthari cittaṁ pasādetvā pasutena tena puññakammena devaloke nibbattitvā puna aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā sahāyakā hutvā sāsane pabbajitvā samaṇadhammaṁ katvā amhākaṁ Bhagavato kāle Pāvāyaṁ catunnaṁ Mallarājānaṁ puttā hutvā nibbattiṁsu. Tesaṁ **Godhiko, Subāhu, Valliyo, Uttiyo**ti nāmāni akaṁsu. Aññamaññaṁ piyasahāyā[2] ahesuṁ. Te kenacideva karaṇīyena Kapilavatthuṁ agamaṁsu. Tasmiṁ ca samaye Satthā Kapilavatthuṁ gantvā Nigrodhārāme vasanto yamakapāṭihāriyaṁ dassetvā Suddhodanappamukkhe Sakyarājāno damesi. Tadā tepi cattāro Mallarājaputtā paṭihāriyaṁ disvā laddhappasādā pabbajitvā vipassanākammaṁ karontā na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Pavarā abhinikkhantaṁ, vanā nibbanamāgataṁ.

Kaṭacchubhikkhaṁ pādāsiṁ, Siddhatthassa Mahesino.
Paññāya upasantassa, mahāvīrassa tādino.

Padenā’nupadā’yantaṁ, nibbāpente mahājanaṁ.
Uḷārā vitti me jātā, Buddhe ādiccabandhune.

1. Gāthāyo (Sī) 2. Sucisahāyakā (Ka) 3. Khu 3. 154 piṭṭhādīsu.

၆-ဆဋ္ဌဝဂ္ဂ

၁-ဂောဓိကာဒိစတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝဿတိ ဒေဝေါတိအာဒိကာ စတဿော ဂောဓိကော, သုဗာဟု, ဝလ္လိယော, ဥတ္တိယောတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ထေရာနံ ဂါထာ[1]။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဣမေပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရာ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တာ ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတွာ အညမညံ သဟာယာ ဟုတွာ ဝိစရိံသု။ တေသု ဧကော သိဒ္ဓတ္ထံ ဘဂဝန္တံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ကဋစ္ဆုဘိက္ခံ အဒါသိ။ ဒုတိယော ပသန္နစိတ္တော ဟုတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှိ။ တတိယော ပသန္နစိတ္တော ဧကေန ပုပ္ဖဟတ္ထေန ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ စတုတ္ထော သုမနပုပ္ဖေဟိ ပူဇမကာသိ။ ဧဝံ တေ သတ္ထရိ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ပသုတေန တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပုန အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ သဟာယကာ ဟုတွာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ပါဝါယံ စတုန္နံ မလ္လရာဇာနံ ပုတ္တာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေသံ **ဂောဓိကော, သုဗာဟု, ဝလ္လိယော, ဥတ္တိယော**တိ နာမာနိ အကံသု။ အညမညံ ပိယသဟာယာ[2] အဟေသုံ။ တေ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ကပိလဝတ္ထုံ အဂမံသု။ တသ္မိံ စ သမယေ သတ္ထာ ကပိလဝတ္ထုံ ဂန္တွာ နိဂြောဓာရာမေ ဝသန္တော ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ သုဒ္ဓောဒနပ္ပမုခေ သကျရာဇာနော ဒမေသိ။ တဒါ တေပိ စတ္တာရော မလ္လရာဇပုတ္တာ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ လဒ္ဓပ္ပသာဒါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာကမ္မံ ကရောန္တာ န စိရဿေဝ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ပဝရာ အဘိနိက္ခန္တံ၊ ဝနာ နိဗ္ဗနမာဂတံ။

ကဋစ္ဆုဘိက္ခံ ပါဒါသိံ၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ မဟေသိနော။
ပညာယ ဥပသန္တဿ၊ မဟာဝီရဿ တာဒိနော။

ပဒေနာ'နုပဒါ'ယန္တံ၊ နိဗ္ဗာပေန္တေ မဟာဇနံ။
ဥဠာရာ ဝိတ္တိ မေ ဇာတာ၊ ဗုဒ္ဓေ အာဒိစ္စဗန္ဓုနေ။

၁-ဂါထာယော (သီ) ၂-သုစိသဟာယကာ (က) ၃-ခု ၃-၁၅၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Catunnavutito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bhikkhādānassidaṁ phalaṁ.

Sattāsītimhito kappe, Mahāreṇusanāmakā.
Sattaratanasampannā, sattete cakkavattino.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Godhiko thero.

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, nisabhājāniyaṁ yathā.
Tidhāpabhinnaṁ mātaṅgaṁ, Kuñjaraṁva Mahesinaṁ.

Obhāsentaṁ disā sabbā, Uḷurājaṁva pūritaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, Lokajeṭṭhaṁ apassahaṁ.

Ñāṇe cittaṁ pasādetvā, paggahetvāna añjaliṁ.
Pasannacitto sumano, Siddhatthamabhivādayiṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ñāṇasaññāyidaṁ phalaṁ.

Tesattatimhito kappe, soḷasāsuṁ naruttamā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Subāhutthero.

“Tivarāyaṁ nivāsīhaṁ, ahosiṁ māliko tadā.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, Siddhatthaṁ lokapūjitaṁ.

Pasannacitto sumano, pupphahatthamadāsahaṁ.
Yattha yatthu’papajjāmi, tassa kammassa vāhasā.

Anubhomi phalaṁ iṭṭhaṁ, pubbe sukatamattano.
Parikkhitto sumallehi, pupphadānassidaṁ phalaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphapūjāyidaṁ phalaṁ.

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဘိက္ခာဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သတ္တာသီတိမှိတော ကပ္ပေ၊ မဟာရေဏုသနာမကာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ သတ္တေတေ စက္ကဝတ္တိနော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဂေါဓိကော ထေရော။

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ နိသဘာဇာနိယံ ယထာ။
တိဓာပဘိန္နံ မာတင်္ဂံ၊ ကုဉ္ဇရံဝ မဟေသိနံ။

ဩဘာသေန္တံ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဥဠုရာဇံဝ ပူရိတံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ အပဿဟံ။

ဉာဏေ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ပဂ္ဂဟေတွာန အဉ္ဇလိံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ သိဒ္ဓတ္ထမဘိဝါဒယိံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဉာဏသညာယိဒံ ဖလံ။

တေသတ္တတိမှိတော ကပ္ပေ၊ သောဠသာသုံ နရုတ္တမာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

သုဗာဟုတ္ထေရော။

“တိဝရာယံ နိဝါသီဟံ၊ အဟောသိံ မာလိကော တဒါ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ ၊ သိဒ္ဓတ္ထံ လောကပူဇိတံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပုပ္ဖဟတ္ထမဒါသဟံ။
ယတ္ထ ယတ္ထု’ပပဇ္ဇာမိ၊ တဿ ကမ္မဿ ဝါဟသာ။

အနုဘောမိ ဖလံ ဣဋ္ဌံ၊ ပုဗ္ဗေ သုကတမတ္တနော။
ပရိက္ခိတ္တော သုမလ္လေဟိ၊ ပုပ္ဖဒါနဿိဒံ ဖလံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ ဖလံ။

Catunnavutupādāya, ṭhapetvā vattamānakaṁ.
Pañcarājasatā tattha, najjasamasanāmakā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Valliyo thero.

“Siddhatthassa Bhagavato, jātipupphamadāsahaṁ.
Pādesu satta pupphāni, hāseno’kiritāni me.

Tena kammenahaṁ ajja, abhibhomi narāmare.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Catunnavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphapūjāyidaṁ phalaṁ.

Samantagandhanāmāsuṁ, terasa cakkavattino.
Ito pañcamake kappe, cāturantā janādhipā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Uttiyo thero.

Arahattaṁ pana patvā ime cattāropi therā loke pākaṭā paññātā rājarājamahāmattehi[1] sakkatā garukatā hutvā araññe saheva viharanti. Athekadā rājā Bimbisāro te cattāro there Rājagahaṁ upagate upasaṅkamitvā vanditvā temāsaṁ vassāvāsatthāya nimantetvā tesaṁ pāṭiyekkaṁ kuṭikāyo kāretvā satisammosena na chādesi. Therā acchannāsu kuṭikāsu viharanti. Vassakāle devo na vassati. Rājā “kiṁ nu kho kāraṇaṁ devo na vassatī”ti cintento taṁ kāraṇaṁ ñatvā tā kuṭikāyo chādāpetvā mattikākammaṁ cittakammañca kārāpetvā kuṭikāmahaṁ karonto mahato bhikkhusaṁghassa dānaṁ adāsi. Therā rañño anukampāya kuṭikāyo pavisitvā mettāsamāpattiyo samāpajjiṁsu. Athuttarapācīnadisato mahāmegho

1. Macchehi (Sī)

စတုန္နဝုတုပါဒါယ၊ ဌပေတွာ ဝတ္တမာနကံ။
ပဉ္စရာဇသတာ တတ္ထ၊ နဇ္ဇသမသနာမကာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဝလ္လိယော ထေရော။

“သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော၊ ဇာတိပုပ္ဖမဒါသဟံ။
ပါဒေသု သတ္တ ပုပ္ဖါနိ၊ ဟာသေနော’ကိရိတာနိ မေ။

တေန ကမ္မေနဟံ အဇ္ဇ၊ အဘိဘောမိ နရာမရေ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သမန္တဂန္ဓနာမာသုံ၊ တေရသ စက္ကဝတ္တိနော။
ဣတော ပဉ္စမကေ ကပ္ပေ၊ စာတုရန္တာ ဇနာဓိပါ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဥတ္တိယော ထေရော။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဣမေ စတ္တာရောပိ ထေရာ လောကေ ပါကဋာ ပညာတာ ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိ[1] သက္ကတာ ဂရုကတာ ဟုတွာ အရညေ သဟေဝ ဝိဟရန္တိ။ အထေကဒါ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော တေ စတ္တာရော ထေရေ ရာဇဂဟံ ဥပဂတေ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ တေမာသံ ဝဿာဝါသတ္ထာယ နိမန္တေတွာ တေသံ ပါဋိယေက္ကံ ကုဋိကာယော ကာရေတွာ သတိသမ္မောသေန န ဆာဒေသိ။ ထေရာ အစ္ဆန္နာသု ကုဋိကာသု ဝိဟရန္တိ။ ဝဿကာလေ ဒေဝေါ န ဝဿတိ။ ရာဇာ “ကိံ နု ခေါ ကာရဏံ ဒေဝေါ န ဝဿတီ”တိ စိန္တေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတွာ တာ ကုဋိကာယော ဆာဒါပေတွာ မတ္တိကာကမ္မံ စိတ္တကမ္မဉ္စ ကာရာပေတွာ ကုဋိကာမဟံ ကရောန္တော မဟတော ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ အဒါသိ။ ထေရာ ရညော အနုကမ္ပာယ ကုဋိကာယော ပဝိသိတွာ မေတ္တာသမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိံသု။ အထုတ္တရပါစီနဒိသတော မဟာမေဃော

၁-မစ္ဆေဟိ (သီ)

uṭṭhahitvā therānaṁ samāpattito vuṭṭhānakkhaṇeyeva vassituṁ ārabhi. Tesu Godhikatthero samāpattito vuṭṭhāya saha meghagajjitena—

51. “Vassati devo yathā sugītaṁ,
Channā me kuṭikā sukhā nivātā.
Cittaṁ susamāhitañca mayhaṁ,
Atha ce patthayasi pavassa devā”ti—

imaṁ gāthaṁ abhāsi.

Tattha **vassatī**ti siñcati vuṭṭhidhāraṁ pavecchati. **Devo**ti megho. **Yathā sugītan**ti sundaragītaṁ viya gajjantoti adhippāyo. Megho hi vassanakāle satapaṭalasahassapaṭalo uṭṭhahitvā thanayanto vijjutā nicchārentova sobhati, na kevalo. Tasmā siniddhamadhuragambhīranigghoso[1] vassati devoti dasseti. Tena saddato anupapīḷitaṁ āha **“channā me kuṭikā sukhā nivātā”**ti. Yathā na devo vassati, evaṁ tiṇādīhi chāditā ayaṁ me kuṭikā, tena vuṭṭhivassena anupapīḷitaṁ āha. Paribhogasukhassa utusappāya-utusukhassa ca sabbhāvato sukhā. Phusitaggaḷapihitavātapānatāhi vātaparissayarahitā. Ubhayenapi āvāsasappāyavasena anupapīḷitaṁ āha. **Cittaṁ susamāhitañca mayhan**ti cittañca mama suṭṭhu samāhitaṁ anuttarasamādhinā nibbānārammaṇe suṭṭhu appitaṁ, etena abbhantaraparissayābhāvato appossukkataṁ dasseti. **Atha ce patthayasī**ti atha idāni patthayasi ce, yadi icchasi. **Pavassā**ti siñca udakaṁ pagghara vuṭṭhidhāraṁ paveccha. **Devā**ti meghaṁ ālapati.

Godhikattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Subāhuttheragāthāvaṇṇanā

52. Itarehi vuttagāthāsu tatiyapade eva viseso. Tattha Subāhunā vuttagāthāyaṁ **cittaṁ susamāhitañca kāye**ti mama cittaṁ karajakāye kāyagatāsatibhāvanāvasena suṭṭhu samāhitaṁ sammadeva appitaṁ. Ayaṁ hi thero kāyagatāsatibhāvanāvasena paṭiladdhajhānaṁ

1. Nigghosova (Sī)

ဥဋ္ဌဟိတွာ ထေရာနံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနက္ခဏေယေဝ ဝဿိတုံ အာရဘိ။ တေသု ဂေါဓိကတ္ထေရော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သဟ မေဃဂဇ္ဇိတေန—

၅၁။ “ဝဿတိ ဒေဝေါ ယထာ သုဂီတံ၊
ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ။
စိတ္တံ သုသမာဟိတဉ္စ မယှံ၊
အထ စေ ပတ္ထယသိ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ—

ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဝဿတီ**တိ သိဉ္စတိ ဝုဋ္ဌိဓာရံ ပဝေစ္ဆတိ။ **ဒေဝေါ**တိ မေဃော။ **ယထာ သုဂီတ**န္တိ သုန္ဒရဂီတံ ဝိယ ဂဇ္ဇန္တောတိ အဓိပ္ပါယော။ မေဃော ဟိ ဝဿနကာလေ သတပဋလသဟဿပဋလော ဥဋ္ဌဟိတွာ ထနယန္တော ဝိဇ္ဇုတာ နိစ္ဆာရေန္တောဝ သောဘတိ၊ န ကေဝလော။ တသ္မာ သိနိဒ္ဓမဓုရဂမ္ဘီရနိဂ္ဃောသော[၁] ဝဿတိ ဒေဝေါတိ ဒဿေတိ။ တေန သဒ္ဒတော အနုပပီဠိတံ အာဟ **“ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ”**တိ။ ယထာ န ဒေဝေါ ဝဿတိ၊ ဧဝံ တိဏာဒီဟိ ဆာဒိတာ အယံ မေ ကုဋိကာ၊ တေန ဝုဋ္ဌိဝဿေန အနုပပီဠိတံ အာဟ။ ပရိဘောဂသုခဿ ဥတုသပ္ပါယဥတုသုခဿ စ သဗ္ဘာဝတော သုခါ။ ဖုသိတဂ္ဂဠပိဟိတဝါတပါနတာဟိ ဝါတပရိဿယရဟိတာ။ ဥဘယေနပိ အာဝါသသပ္ပါယဝသေန အနုပပီဠိတံ အာဟ။ **စိတ္တံ သုသမာဟိတဉ္စ မယှ**န္တိ စိတ္တဉ္စ မမ သုဋ္ဌု သမာဟိတံ အနုတ္တရသမာဓိနာ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ သုဋ္ဌု အပ္ပိတံ၊ ဧတေန အဗ္ဘန္တရပရိဿယာဘာဝတော အပ္ပေါဿုက္ကတံ ဒဿေတိ။ **အထ စေ ပတ္ထယသီ**တိ အထ ဣဒါနိ ပတ္ထယသိ စေ, ယဒိ ဣစ္ဆသိ။ **ပဝဿာ**တိ သိဉ္စ ဥဒကံ ပဂ္ဃရ ဝုဋ္ဌိဓာရံ ပဝေစ္ဆ။ **ဒေဝါ**တိ မေဃံ အာလပတိ။

ဂေါဓိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သုဗာဟုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဣတရေဟိ ဝုတ္တဂါထာသု တတိယပဒေ ဧဝ ဝိသေသော။ တတ္ထ သုဗာဟုနာ ဝုတ္တဂါထာယံ **စိတ္တံ သုသမာဟိတဉ္စ ကာယေ**တိ မမ စိတ္တံ ကရဇကာယေ ကာယဂတာသတိဘာဝနာဝသေန သုဋ္ဌု သမာဟိတံ သမ္မဒေဝ အပ္ပိတံ။ အယံ ဟိ ထေရော ကာယဂတာသတိဘာဝနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓဈာနံ

၁-နိဂ္ဃောသောဝ (သီ)

pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Taṁ sandhāyāha “cittaṁ susamāhitañca kāye”ti.

Subāhuttheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Valliyattheragāthāvaṇṇanā

53. Valliyattheragāthāyaṁ **tassaṁ viharāmi appamatto**ti tassaṁ kuṭikāyaṁ appamādapaṭipattiyā matthakaṁ pāpitattā appamatto ariyavihārūpasaṁhitena dibbavihārādisaṁhitena[1] ca iriyāpathavihārena viharāmi, attabhāvaṁ pavattemīti vuttaṁ hoti.

Valliyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Uttiyattheragāthāvaṇṇanā

54. Uttiyattherena vuttagāthāyaṁ **adutiyo**ti asahāyo, kilesasaṅgaṇikāya gaṇasaṅgaṇikāya ca virahitoti attho.

Uttiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Catunnaṁ therānaṁ gāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Añjanavaniyattheragāthāvaṇṇanā

Āsandiṁ kuṭikaṁ katvāti āyasmato Añjanavaniyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Sudassano nāma Mālākāro hutvā sumanapupphehi Bhagavantaṁ pūjetvā aññampi tattha tattha bahuṁ puññaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato sāsane pabbajitvā samaṇadhammaṁ akāsi. Atha imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ Vajjirājakule nibbattitvā tassa vayappattakāle Vajjiraṭṭhe avuṭṭhibhayaṁ byādhibhayaṁ amanussabhayanti tīṇi bhayāni

1. Sahitena (Sī)

ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တံ သန္ဓာယာဟ “စိတ္တံ သုသမာဟိတဉ္စ ကာယေ”တိ။

သုဗာဟုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

၅၃။ ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာယံ **တဿံ ဝိဟရာမိ အပ္ပမတ္တော**တိ တဿံ ကုဋိကာယံ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယာ မတ္ထကံ ပါပိတတ္တာ အပ္ပမတ္တော အရိယဝိဟာရူပသံဟိတေန ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒိသံဟိတေန[၁] စ ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဝိဟရာမိ, အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

၅၄။ ဥတ္တိယတ္ထေရေန ဝုတ္တဂါထာယံ **အဒုတိယော**တိ အသဟာယော၊ ကိလေသသင်္ဂဏိကာယ ဂဏသင်္ဂဏိကာယ စ ဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။

ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုန္နံ ထေရာနံ ဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အာသန္ဒိံ ကုဋိကံ ကတွာတိ အာယသ္မတော အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ သုဒဿနော နာမ မာလာကာရော ဟုတွာ သုမနပုပ္ဖေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေတွာ အညမ္ပိ တတ္ထ တတ္ထ ဗဟုံ ပုညံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ အထ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေသာလိယံ ဝဇ္ဇိရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တဿ ဝယပ္ပတ္တကာလေ ဝဇ္ဇိရဋ္ဌေ အဝုဋ္ဌိဘယံ ဗျာဓိဘယံ အမနုဿဘယန္တိ တီဏိ ဘယာနိ

၁-သဟိတေန (သီ)

uppajjiṁsu. Taṁ sabbaṁ Ratanasuttavaṇṇanāyaṁ[1] vuttanayena veditabbaṁ. Bhagavati pana Vesāliṁ paviṭṭhe bhayesu ca vūpasantesu Satthu dhammadesanāya sambahulānaṁ devamanussānaṁ dhammābhisamaye ca jāte ayaṁ rājakumāro Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbaji. Yathā cāyaṁ, evaṁ anantaraṁ vuccamānā cattāropi janā. Tepi hi imassa sahāyabhūtā Licchavirājakumārā evaṁ imināva nīhārena pabbajiṁsu. Kassapasambuddhakālepi sahāyā[2] hutvā iminā saheva pabbajitvā samaṇadhammaṁ akaṁsu, Padumuttarassapi Bhagavato pādamūle kusalabījaropanādiṁ akaṁsūti. Tatthāyaṁ katapubbakicco Sākete Añjanavane susānaṭṭhāne vasanto upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya manussehi chaḍḍitaṁ jiṇṇakaṁ āsandiṁ labhitvā taṁ catūsu pāsāṇesu ṭhapetvā upari tiriyañca tiṇādīhi chādetvā dvāraṁ yojetvā vassaṁ upagato. Paṭhamamāseyeva ghaṭento vāyamanto arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

> "Sudassanoti nāmena, Mālākāro ahaṁ tadā.
> Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, Lokajeṭṭhaṁ narāsabhaṁ.
>
> Jātipupphaṁ gahetvāna, pūjayiṁ Padumuttaraṁ.
> Visuddhacakkhu sumano, dibbacakkhuṁ samajjhagaṁ.
>
> Etissā pupphapūjāya, cittassa paṇidhīhi ca.
> Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjahaṁ.
>
> Soḷasāsiṁsu rājāno, devuttarasanāmakā.
> Chattiṁsamhi ito kappe, cakkavattī mahabbalā.
>
> Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedento samāpattito vuṭṭhāya yathāladdhaṁ sampattiṁ paccavekkhitvā pītivegena udānento **"āsandiṁ kuṭikaṁ katvā"**ti gāthaṁ abhāsi.

55. Tattha **āsandiṁ kuṭikaṁ katvā**ti āsandī nāma dīghapādakaṁ caturassapīṭhaṁ[4], āyataṁ caturassampi atthiyeva, yattha nisīditumeva sakkā, na

1. Khuddakapāṭha-Ṭṭha 135; Suttanipāta-Ṭṭha 1. 265 piṭṭhesu.
2. Kassapabuddhakāle piyasahāyā (Sī)
3. Khu 3. 156 piṭṭhe.
4. Caturassaṁ mañcapīṭhaṁ (Sī)

ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။ တံ သဗ္ဗံ ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ[1] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဘဂဝတိ ပန ဝေသာလိံ ပဝိဋ္ဌေ ဘယေသု စ ဝူပသန္တေသု သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာယ သမ္ဗဟုလာနံ ဒေဝမနုဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယေ စ ဇာတေ အယံ ရာဇကုမာရော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ။ ယထာ စာယံ၊ ဧဝံ အနန္တရံ ဝုစ္စမာနာ စတ္တာရောပိ ဇနာ။ တေပိ ဟိ ဣမဿ သဟာယဘူတာ လိစ္ဆဝိရာဇကုမာရာ ဧဝံ ဣမိနာဝ နီဟာရေန ပဗ္ဗဇိံသု။ ကဿပသမ္ဗုဒ္ဓကာလေပိ သဟာယာ[2] ဟုတွာ ဣမိနာ သဟေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အကံသု၊ ပဒုမုတ္တရဿပိ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ကုသလဗီဇရောပနာဒိံ အကံသူတိ။ တတ္ထာယံ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော သာကေတေ အဉ္ဇနဝနေ သုသာနဋ္ဌာနေ ဝသန္တော ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ မနုဿေဟိ ဆဍ္ဍိတံ ဇိဏ္ဏကံ အာသန္ဒိံ လဘိတွာ တံ စတူသု ပါသာဏေသု ဌပေတွာ ဥပရိ တိရိယဉ္စ တိဏာဒီဟိ ဆာဒေတွာ ဒွါရံ ယောဇေတွာ ဝဿံ ဥပဂတော။ ပဌမမာသေယေဝ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

> "သုဒဿနောတိ နာမေန၊ မာလာကာရော အဟံ တဒါ။
> အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။
>
> ဇာတိပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန၊ ပူဇယိံ ပဒုမုတ္တရံ။
> ဝိသုဒ္ဓစက္ခု သုမနော၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ သမဇ္ဈဂံ။
>
> ဧတိဿာ ပုပ္ဖပူဇာယ၊ စိတ္တဿ ပဏိဓီဟိ စ။
> ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။
>
> သောဠသာသိံသု ရာဇာနော၊ ဒေဝုတ္တရသနာမကာ။
> ဆတ္တိံသမှိ ဣတော ကပ္ပေ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။
>
> ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေန္တော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ယထာလဒ္ဓံ သမ္ပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိဝေဂေန ဥဒါနေန္တော **"အာသန္ဒိံ ကုဋိကံ ကတွာ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၅၅။ တတ္ထ **အာသန္ဒိံ ကုဋိကံ ကတွာ**တိ အာသန္ဒီ နာမ ဒီဃပါဒကံ စတုရဿပီဌံ[4]၊ အာယတံ စတုရဿမ္ပိ အတ္ထိယေဝ၊ ယတ္ထ နိသီဒိတုမေဝ သက္ကာ, န

၁-ခုဒ္ဒကပါဌ-ဋ္ဌ ၁၃၅၊ သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ပိယသဟာယာ (သီ)
၃-ခု ၃-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-စတုရဿံ မဉ္စပီဌံ (သီ)

nipajjituṁ, taṁ āsandiṁ kuṭikaṁ katvā vāsatthāya heṭṭhā vuttanayena kuṭikaṁ katvā yathā tattha nisinnassa utuparissayābhāvena sukhena samaṇadhammaṁ kātuṁ sakkā, evaṁ kuṭikaṁ katvā. Etena paramukkaṁsagataṁ senāsane[1] attano appicchataṁ santuṭṭhiñca[2] dasseti. Vuttampi cetaṁ Dhammasenāpatinā—

“Pallaṅkena nisinnassa, jaṇṇukenābhivassati.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti[3].

Apare “āsandikuṭikan”ti pāṭhaṁ vatvā “āsandippamāṇaṁ kuṭikaṁ katvā”ti atthaṁ vadanti. Aññe pana “āsananisajjādigate manusse uddissa mañcakassa upari katakuṭikā āsandī nāma, taṁ āsandiṁ kuṭikaṁ katvā”ti atthaṁ vadanti. **Oggayhā**ti ogāhetvā anupavisitvā. **Añjanaṁ vanan**ti evaṁnāmakaṁ vanaṁ, añjanavaṇṇapupphabhāvato hi añjanā vuccanti valliyo, tabbahulatāya taṁ vanaṁ “añjanavanan”ti nāmaṁ labhi. Apare pana “añjanā nāma mahāgacchā”ti vadanti, taṁ Añjanavanaṁ oggayha āsandikaṁ kuṭikaṁ katvā **tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan**ti vihāratā mayāti vacanaseseneva yojanā. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Añjanavaniyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Kuṭivihārittheragāthāvaṇṇanā

Ko kuṭikāyanti āyasmato Kuṭivihārittherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato ākāsena gacchantassa “udakadānaṁ dassāmī”ti sītalaṁ udakaṁ gahetvā pītisomanassajāto uddhammukho hutvā ukkhipi. Satthā tassa ajjhāsayaṁ ñatvā pasādasaṁvaḍḍhanatthaṁ ākāse ṭhitova sampaṭicchi. So tena anappakaṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedesi. Sesaṁ Añjanavaniyattherassa vatthumhi vuttasadisameva. Ayaṁ pana viseso—ayaṁ kira vuttanayena pabbajitvā katapubbakicco vipassanaṁ anuyuñjanto sayaṁ khettasamīpena gacchanto deve phusāyante khettapālakassa puññaṁ tiṇakuṭiṁ disvā pavisitvā tattha tiṇasanthārake

1. Senāsanaṁ (Sī) 2. Santuṭṭhatañca (Sī) 3. Khu 2. 344; Khu 11. 348 piṭṭhesu.

နိပဇ္ဇိတုံ၊ တံ အာသန္ဒိံ ကုဋိကံ ကတွာ ဝါသတ္ထာယ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ကုဋိကံ ကတွာ ယထာ တတ္ထ နိသိန္နဿ ဥတုပရိဿယာဘာဝေန သုခေန သမဏဓမ္မံ ကာတုံ သက္ကာ၊ ဧဝံ ကုဋိကံ ကတွာ။ ဧတေန ပရမုက္ကံသဂတံ သေနာသနေ[၁] အတ္တနော အပ္ပိစ္ဆတံ သန္တုဋ္ဌိဉ္စ[၂] ဒဿေတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဓမ္မသေနာပတိနာ—

“ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ၊ ဇဏ္ဏုကေနာဘိဝဿတိ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၃]။

အပရေ “အာသန္ဒိကုဋိက”န္တိ ပါဌံ ဝတွာ “အာသန္ဒိပ္ပမာဏံ ကုဋိကံ ကတွာ”တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ အညေ ပန “အာသနနိသဇ္ဇာဒိဂတေ မနုဿေ ဥဒ္ဒိဿ မဉ္စကဿ ဥပရိ ကတကုဋိကာ အာသန္ဒီ နာမ၊ တံ အာသန္ဒိံ ကုဋိကံ ကတွာ”တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ **ဩဂ္ဂယှာ**တိ ဩဂါဟေတွာ အနုပဝိသိတွာ။ **အဉ္ဇနံ ဝန**န္တိ ဧဝံနာမကံ ဝနံ၊ အဉ္ဇနဝဏ္ဏပုပ္ဖဘာဝတော ဟိ အဉ္ဇနာ ဝုစ္စန္တိ ဝလ္လိယော၊ တဗ္ဗဟုလတာယ တံ ဝနံ “အဉ္ဇနဝန”န္တိ နာမံ လဘိ။ အပရေ ပန “အဉ္ဇနာ နာမ မဟာဂစ္ဆာ”တိ ဝဒန္တိ၊ တံ အဉ္ဇနဝနံ ဩဂ္ဂယှ အာသန္ဒိကံ ကုဋိကံ ကတွာ **တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန**န္တိ ဝိဟာရတာ မယာတိ ဝစနသေသေနေဝ ယောဇနာ။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကော ကုဋိကာယန္တိ အာယသ္မတော ကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော အာကာသေန ဂစ္ဆန္တဿ “ဥဒကဒါနံ ဒဿာမီ”တိ သီတလံ ဥဒကံ ဂဟေတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော ဥဒ္ဓမ္မုခေါ ဟုတွာ ဥက္ခိပိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ ပသာဒသံဝဍ္ဎနတ္ထံ အာကာသေ ဌိတောဝ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ သော တေန အနပ္ပကံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေသိ။ သေသံ အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဿ ဝတ္ထုမှိ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော— အယံ ကိရ ဝုတ္တနယေန ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝိပဿနံ အနုယုဉ္ဇန္တော သာယံ ခေတ္တသမီပေန ဂစ္ဆန္တော ဒေဝေ ဖုသာယန္တေ ခေတ္တပါလကဿ ပုညံ တိဏကုဋိံ ဒိသွာ ပဝိသိတွာ တတ္ထ တိဏသန္ထာရကေ

၁-သေနာသနံ (သီ) ၂-သန္တုဋ္ဌတဉ္စ (သီ) ၃-ခု ၂-၃၄၄၊ ခု ၁၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေသု။

nisīdi. Nidinnamattova utusappāyaṁ labhitvā vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, gacchantaṁ anilañjase.
Ghatāsanaṁva[2] jalitaṁ, ādittaṁva hutāsanaṁ.

Pāṇinā udakaṁ gayha, ākāse ukkhipiṁ ahaṁ.
Sampaṭicchi mahāvīro, Buddho Kāruṇiko isi.

Antalikkhe ṭhito Satthā, Padumuttaranāmako.
Mama saṅkappamaññāya, imā gāthā[3] abhāsatha.

Iminā dakadānena[4], pīti-uppādanena ca.
Kappasatasahassampi, duggatiṁ nupapajjati.

Tena kammena dvipadinda, Lokajeṭṭha narāsabha.
Pattomhi acalaṁ ṭhānaṁ, hitvā jayaparājayaṁ.

Sahassarājanāmena, tayo te cakkavattino.
Pañcasaṭṭhikappasate, cāturantā janādhipā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā there tattha nisinne Khettapālako āgantvā “ko kuṭikāyan”ti āha. Taṁ sutvā thero “bhikkhu kuṭikāyan”ti-ādimāha. Tayidaṁ Khettapālassa therassa ca vacanaṁ ekajjhaṁ katvā—

56. “Ko kuṭikāyaṁ, bhikkhu kuṭikāyaṁ,
Vītarāgo susamāhitacitto.
Evaṁ jānāhi āvuso,
Amoghā te kuṭikā katā”ti—

tathārūpena saṅgītiṁ āropitaṁ.

Tattha **ko kuṭikāyan**ti “imissaṁ kuṭikāyaṁ ko nisinno”ti Khettapālassa pucchāvacanaṁ. Tassa **bhikkhu kuṭikāyan**ti therassa paṭivacanadānaṁ. Atha naṁ attano anuttaradakkhiṇeyyabhāvato[5] taṁ kuṭiparibhogaṁ

1. Khu 3. 157 piṭṭhe. 2. Yathāsīnaṁva (Sī) 3. Imaṁ gāthaṁ (Sī)
4. Iminodakadānena (Sī) 5. Anuttaradakkhiṇeyyabhāvabhūtaṁ (Sī)

နိသီဒိ။ နိဒိန္နမတ္တောဝ ဥတုသပ္ပါယံ လဘိတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိလဉ္ဇသေ။
ဃတာသနံဝ[၂] ဇလိတံ၊ အာဒိတ္တံဝ ဟုတာသနံ။

ပါဏိနာ ဥဒကံ ဂယှ၊ အာကာသေ ဥက္ခိပိံ အဟံ။
သမ္ပဋိစ္ဆိ မဟာဝီရော၊ ဗုဒ္ဓေါ ကာရုဏိကော ဣသိ။

အန္တလိက္ခေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ပဒုမုတ္တရနာမကော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ဣမာ ဂါထာ[၃] အဘာသထ။

ဣမိနာ ဒကဒါနေန[၄]၊ ပီတိဥပ္ပါဒနေန စ။
ကပ္ပသတသဟဿမ္ပိ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇတိ။

တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ၊ လောကဇေဋ္ဌ နရာသဘ။
ပတ္တောမှိ အစလံ ဌာနံ၊ ဟိတွာ ဇယပရာဇယံ။

သဟဿရာဇနာမေန၊ တယော တေ စက္ကဝတ္တိနော။
ပဉ္စသဋ္ဌိကပ္ပသတေ၊ စာတုရန္တာ ဇနာဓိပါ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရေ တတ္ထ နိသိန္နေ ခေတ္တပါလကော အာဂန္တွာ “ကော ကုဋိကာယ”န္တိ အာဟ။ တံ သုတွာ ထေရော “ဘိက္ခု ကုဋိကာယ”န္တိ-အာဒိမာဟ။ တယိဒံ ခေတ္တပါလဿ ထေရဿ စ ဝစနံ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ—

၅၆။ “ကော ကုဋိကာယံ, ဘိက္ခု ကုဋိကာယံ၊
ဝီတရာဂေါ သုသမာဟိတစိတ္တော။
ဧဝံ ဇာနာဟိ အာဝုသော၊
အမောဃာ တေ ကုဋိကာ ကတာ”တိ—

တထာရူပေန သင်္ဂီတိံ အာရောပိတံ။

တတ္ထ **ကော ကုဋိကာယ**န္တိ “ဣမိဿံ ကုဋိကာယံ ကော နိသိန္နော”တိ ခေတ္တပါလဿ ပုစ္ဆာဝစနံ။ တဿ **ဘိက္ခု ကုဋိကာယ**န္တိ ထေရဿ ပဋိဝစနဒါနံ။ အထ နံ အတ္တနော အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝတော[၅] တံ ကုဋိပရိဘောဂံ

၁-ခု ၃-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယထာသီနံဝ (သီ) ၃-ဣမံ ဂါထံ (သီ)
၄-ဣမိနောဒကဒါနေန (သီ) ၅-အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝဘူတံ (သီ)

anumodāpetvā uḷāraṁ tameva puññaṁ[1] patiṭṭhāpetuṁ "**vītarāgo**"ti-ādi vuttaṁ. Tassattho—eko bhinnakileso **bhikkhu** te **kuṭikāyaṁ** nisinno, tato eva so aggamaggena sabbaso samucchinnarāgatāya **vītarāgo** anuttarasamādhinā nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā suṭṭhu samāhitacittatāya **susamāhitacitto,** imañca atthaṁ **āvuso** Khettapāla yathāhaṁ vadāmi, **evaṁ jānāhi** saddaha adhimuccassu[2]. **Amoghā te kuṭikā katā** tayā[3] katā kuṭikā amoghā avañjhā saphalā sa-udrayā, yasmā arahatā khīṇāsavena paribhuttā. Sace tvaṁ anumodasi, taṁ te bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Taṁ sutvā Khettapālo "lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me kuṭikāyaṁ ediso ayyo pavisitvā nisīdatī"ti pasannacitto anumodanto aṭṭhāsi. Imaṁ pana tesaṁ kathāsallāpaṁ Bhagavā dibbāya sotadhātuyā sutvā anumodanañcassa ñatvā tambhāviniṁ sampattiṁ vibhāvento Khettapālaṁ imāhi gāthāhi ajjhabhāsi—

"Vihāsi kuṭiyaṁ bhikkhu, santacitto anāsavo.
Tena kammavipākena, devindo tvaṁ bhavissasi.

Chattiṁsakkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissasi.
Catuttiṁsakkhattuṁ[4] cakkavattī, rājā raṭṭhe bhavissasi.
Ratanakuṭi nāma[5] Paccekabuddho, vītarāgo bhavissasī"ti.

Kuṭikāyaṁ laddhavisesattā pana therassa tato pabhuti **Kuṭivihārī**tveva samaññā udapādi. Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthāpi ahosīti.

Kuṭivihārittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Uḷāratame puññe (Sī) 2. Adhimuñcassu (Sī) 3. Ayaṁ tayā (Sī)
4. Chattiṁsakkhattuṁ (Sī) 5. Ratanakuṭiko (Sī)

အနုမောဒါပေတွာ ဥဠာရံ တမေဝ ပုညံ[၁] ပတိဋ္ဌာပေတုံ "**ဝီတရာဂေါ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—ဧကော ဘိန္နကိလေသော **ဘိက္ခု** တေ **ကုဋိကာယံ** နိသိန္နော၊ တတော ဧဝ သော အဂ္ဂမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နရာဂတာယ **ဝီတရာဂေါ** အနုတ္တရသမာဓိနာ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ သုဋ္ဌု သမာဟိတစိတ္တတာယ **သုသမာဟိတစိတ္တော၊** ဣမဉ္စ အတ္ထံ **အာဝုသော** ခေတ္တပါလ ယထာဟံ ဝဒါမိ၊ **ဧဝံ ဇာနာဟိ** သဒ္ဒဟ အဓိမုစ္စဿု[၂]။ **အမောဃာ တေ ကုဋိကာ ကတာ** တယာ[၃] ကတာ ကုဋိကာ အမောဃာ အဝဉ္ဈာ သဖလာ သဥဒြယာ၊ ယသ္မာ အရဟတာ ခီဏာသဝေန ပရိဘုတ္တာ။ သစေ တွံ အနုမောဒသိ၊ တံ တေ ဘဝိဿတိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာတိ။

တံ သုတွာ ခေတ္တပါလော "လာဘာ ဝတ မေ၊ သုလဒ္ဓံ ဝတ မေ၊ ယဿ မေ ကုဋိကာယံ ဧဒိသော အယျော ပဝိသိတွာ နိသီဒတီ"တိ ပသန္နစိတ္တော အနုမောဒန္တော အဋ္ဌာသိ။ ဣမံ ပန တေသံ ကထာသလ္လာပံ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ သုတွာ အနုမောဒနဉ္စဿ ဉတွာ တမ္ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ဝိဘာဝေန္တော ခေတ္တပါလံ ဣမာဟိ ဂါထာဟိ အဇ္ဈဘာသိ—

"ဝိဟာသိ ကုဋိယံ ဘိက္ခု၊ သန္တစိတ္တော အနာသဝေါ။
တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ဒေဝိန္ဒော တွံ ဘဝိဿသိ။

ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿသိ။
စတုတ္တိံသက္ခတ္တုံ[၄] စက္ကဝတ္တိ၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ ဘဝိဿသိ။
ရတနကုဋိ နာမ[၅] ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ၊ ဝီတရာဂေါ ဘဝိဿသီ"တိ။

ကုဋိကာယံ လဒ္ဓဝိသေသတ္တာ ပန ထေရဿ တတော ပဘုတိ **ကုဋိဝိဟာရီ**တွေဝ သမညာ ဥဒပါဒိ။ အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာပိ အဟောသီတိ။

ကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥဠာရတမေ ပုညေ (သီ) ၂-အဓိမုဉ္စဿု (သီ) ၃-အယံ တယာ (သီ)
၄-ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ (သီ) ၅-ရတနကုဋိကော (သီ)

7. Dutiyakuṭivihārittheragāthāvaṇṇanā

Ayamāhu purāṇiyāti āyasmato Kuṭivihārittherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato pasannamānaso pariḷāhakāle naḷavilīvehi viracitaṁ bījaniṁ adāsi. Taṁ Satthā anumodanagāthāya sampahaṁsesi. Sesaṁ yadettha vattabbaṁ, taṁ Añjanavaniyattheravatthumhi vuttasadisameva. Ayaṁ pana viseso—ayaṁ kira vuttanayena pabbajitvā aññatarāya purāṇakuṭikāya viharanto samaṇadhammaṁ acintetvā "ayaṁ kuṭikā jiṇṇā, aññaṁ kuṭikaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti navakammavasena cittaṁ uppādesi. Tassa atthakāmā devatā saṁvegajananatthaṁ imaṁ uttānobhāsaṁ gambhīratthaṁ **"ayamāhū"**ti gāthamāha.

57. Tattha **ayan**ti āsannapaccakkhavacanaṁ[1]. **Āhū**ti ahosīti attho. Gāthāsukhatthaṁ hi dīghaṁ katvā vuttaṁ. **Purāṇiyā**ti purātanī addhagatā[2]. **Aññaṁ patthayase navaṁ kuṭin**ti imissā kuṭiyā purāṇabhāvena jiṇṇatāya ito aññaṁ idāni nibbattanīyatāya navaṁ kuṭiṁ patthayase patthesi āsīsasi[3]. Sabbena sabbaṁ pana **āsaṁ kuṭiyā virājaya** purāṇiyaṁ viya navāyampi kuṭiyaṁ āsaṁ taṇhaṁ appekkhaṁ virājehi, sabbaso tattha virattacitto hohi. Kasmā? Yasmā **dukkhā bhikkhu puna navā** nāma **kuṭi** bhikkhu puna idāni nibbattiyamānā dukkhāvahattā dukkhā, tasmā aññaṁ navaṁ dukkhaṁ anuppādento yathānibbattāyaṁ purāṇiyaṁyeva kuṭiyaṁ ṭhatvā attanā kattabbaṁ karohīti. Ayaṁ hettha adhippāyo—tvaṁ bhikkhu "ayaṁ purāṇī[4] tiṇakuṭikā jiṇṇā"ti aññaṁ navaṁ tiṇakuṭikaṁ kātuṁ icchasi, na samaṇadhammaṁ, evaṁ icchanto pana bhāvanāya ananuyuñjanena punabbhavābhinibbattiyā anativattanato āyatiṁ attabhāvakuṭimpi patthento kātuṁ icchantoyeva nāma hoti. Sā pana navā tiṇakuṭi viya karaṇadukkhena tato bhiyyopi jarāmaraṇasokaparidevādidukkhasaṁsaṭṭhatāya dukkhā, tasmā tiṇakuṭiyaṁ viya attabhāvakuṭiyaṁ āsaṁ apekkhaṁ virājaya sabbaso tattha virattacitto hohi, evaṁ te vaṭṭadukkhaṁ na bhavissatīti. Devatāya ca vacanaṁ sutvā thero saṁvegajāto vipassanaṁ paṭṭhapetvā ghaṭento vāyamanto na cirasseva arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

1. Āsanne paccakkhavacanaṁ (Sī)
2. Addhaṁ gatā (Sī)
3. Patthayasi āsaṁsasi (Sī)
4. Purāṇiyā (Ka)
5. Khu 3. 157 piṭṭhādīsu.

၇-ဒုတိယကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အယမာဟု ပုရာဏိယာတိ အာယသ္မတော ကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ပသန္နမာနသော ပရိဠာဟကာလေ နဠဝိလီဝေဟိ ဝိရစိတံ ဗီဇနိံ အဒါသိ။ တံ သတ္ထာ အနုမောဒနဂါထာယ သမ္ပဟံသေသိ။ သေသံ ယဒေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဝတ္ထုမှိ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—အယံ ကိရ ဝုတ္တနယေန ပဗ္ဗဇိတွာ အညတရာယ ပုရာဏကုဋိကာယ ဝိဟရန္တော သမဏဓမ္မံ အစိန္တေတွာ "အယံ ကုဋိကာ ဇိဏ္ဏာ၊ အညံ ကုဋိကံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ နဝကမ္မဝသေန စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တဿ အတ္ထကာမာ ဒေဝတာ သံဝေဂဇနနတ္ထံ ဣမံ ဥတ္တာနောဘာသံ ဂမ္ဘီရတ္ထံ "**အယမာဟူ**"တိ ဂါထမာဟ။

၅၇။ တတ္ထ **အယ**န္တိ အာသန္နပစ္စက္ခဝစနံ[၁]။ **အာဟူ**တိ အဟောသီတိ အတ္ထော။ ဂါထာသုခတ္ထံ ဟိ ဒီဃံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **ပုရာဏိယာ**တိ ပုရာတနီ အဒ္ဓဂတာ[၂]။ **အညံ ပတ္ထယသေ နဝံ ကုဋိ**န္တိ ဣမိဿာ ကုဋိယာ ပုရာဏဘာဝေန ဇိဏ္ဏတာယ ဣတော အညံ ဣဒါနိ နိဗ္ဗတ္တနီယတာယ နဝံ ကုဋိံ ပတ္ထယသေ ပတ္ထေသိ အာသီသသိ[၃]။ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ပန **အာသံ ကုဋိယာ ဝိရာဇယ** ပုရာဏိယံ ဝိယ နဝါယမ္ပိ ကုဋိယံ အာသံ တဏှံ အပေက္ခံ ဝိရာဇေဟိ၊ သဗ္ဗသော တတ္ထ ဝိရတ္တစိတ္တော ဟောဟိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **ဒုက္ခာ ဘိက္ခု ပုန နဝါ** နာမ **ကုဋိ** ဘိက္ခု ပုန ဣဒါနိ နိဗ္ဗတ္တိယမာနာ ဒုက္ခာဝဟတ္တာ ဒုက္ခာ၊ တသ္မာ အညံ နဝံ ဒုက္ခံ အနုပ္ပါဒေန္တော ယထာနိဗ္ဗတ္တာယံ ပုရာဏိယံယေဝ ကုဋိယံ ဌတွာ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗံ ကရောဟီတိ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပာယော—တွံ ဘိက္ခု "အယံ ပုရာဏီ[၄] တိဏကုဋိကာ ဇိဏ္ဏာ"တိ အညံ နဝံ တိဏကုဋိကံ ကာတုံ ဣစ္ဆသိ၊ န သမဏဓမ္မံ၊ ဧဝံ ဣစ္ဆန္တော ပန ဘာဝနာယ အနနုယုဉ္ဇနေန ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ အနတိဝတ္တနတော အာယတိံ အတ္တဘာဝကုဋိမ္ပိ ပတ္ထေန္တော ကာတုံ ဣစ္ဆန္တောယေဝ နာမ ဟောတိ။ သာ ပန နဝါ တိဏကုဋိ ဝိယ ကရဏဒုက္ခေန တတော ဘိယျောပိ ဇရာမရဏသောကပရိဒေဝါဒိဒုက္ခသံသဋ္ဌတာယ ဒုက္ခာ၊ တသ္မာ တိဏကုဋိယံ ဝိယ အတ္တဘာဝကုဋိယံ အာသံ အပေက္ခံ ဝိရာဇယ သဗ္ဗသော တတ္ထ ဝိရတ္တစိတ္တော ဟောဟိ၊ ဧဝံ တေ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ န ဘဝိဿတီတိ။ ဒေဝတာယ စ ဝစနံ သုတွာ ထေရော သံဝေဂဇာတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

၁-အာသန္နေ ပစ္စက္ခဝစနံ (သီ)
၂-အဒ္ဓံ ဂတာ (သီ)
၃-ပတ္ထယသိ အာသံသသိ (သီ)
၄-ပုရာဏိယာ (က)
၅-ခု ၃-၁၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Padumuttarabuddhassa, Lokajeṭṭhassa tādino.
Tiṇatthare nisinnassa, upasantassa tādino.

Naḷamālaṁ gahetvāna, bandhitvā bījaniṁ ahaṁ.
Buddhassa upanāmesiṁ, dvipadindassa tādino.

Paṭiggahetvā sabbaññū, bījaniṁ Lokanāyako.
Mama saṅkappamaññāya, imaṁ gāthaṁ abhāsatha.

Yathā me kāyo nibbāti, pariḷāho na vijjati.
Tatheva tividhaggīhi, cittaṁ tava vimuccatu.

Sabbe devā samāgacchuṁ, ye keci vananissitā.
Sossāma Buddhavacanaṁ, hāsayantaṁ ca dāyakaṁ.

Nisinno Bhagavā tattha, devasaṁghapurakkhato.
Dāyakaṁ sampahaṁsento, imā gāthā abhāsatha.

Iminā bījanidānena, cittassa paṇidhīhi ca.
Subbato nāma nāmena, cakkavattī bhavissati.

Tena kammāvasesena, sukkamūlena codito.
Māluto nāma nāmena, cakkavattī bhavissati.

Iminā bījanidānena, sammānavipulena ca.
Kappasatasahassampi, duggatiṁ nupapajjati.

Taṁsakappasahassamhi, subbatā aṭṭhatiṁsa te.
Ekūnatiṁsasahasse, aṭṭha mālutanāmakā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahatthe pana patiṭṭhito “ayaṁ me arahattappattiyā aṅkusabhūtā”ti tameva gāthaṁ paccudāhāsi. Sāyeva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosi. Kuṭi-ovādena laddhavisesattā cassa **Kuṭivihārī**tveva samaññā ahosīti.

Dutiyakuṭivihārittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

“ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
တိဏတ္ထရေ နိသိန္နဿ၊ ဥပသန္တဿ တာဒိနော။

နဠမာလံ ဂဟေတွာန၊ ဗန္ဓိတွာ ဗီဇနိံ အဟံ။
ဗုဒ္ဓဿ ဥပနာမေသိံ၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။

ပဋိဂ္ဂဟေတွာ သဗ္ဗညူ၊ ဗီဇနိံ လောကနာယကော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ဣမံ ဂါထံ အဘာသထ။

ယထာ မေ ကာယော နိဗ္ဗာတိ၊ ပရိဠာဟော န ဝိဇ္ဇတိ။
တထေဝ တိဝိဓဂ္ဂီဟိ၊ စိတ္တံ တဝ ဝိမုစ္စတု။

သဗ္ဗေ ဒေဝါ သမာဂစ္ဆုံ၊ ယေ ကေစိ ဝနနိဿိတာ။
သောဿာမ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ ဟာသယန္တံ စ ဒါယကံ။

နိသိန္နော ဘဂဝါ တတ္ထ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတော။
ဒါယကံ သမ္ပဟံသေန္တော၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ဣမိနာ ဗီဇနိဒါနေန၊ စိတ္တဿ ပဏိဓီဟိ စ။
သုဗ္ဗတော နာမ နာမေန၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

တေန ကမ္မာဝသေသေန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
မာလုတော နာမ နာမေန၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

ဣမိနာ ဗီဇနိဒါနေန၊ သမ္မာနဝိပုလေန စ။
ကပ္ပသတသဟဿမ္ပိ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇတိ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ သုဗ္ဗတာ အဋ္ဌတိံသ တေ။
ဧကူနတိံသသဟဿေ၊ အဋ္ဌ မာလုတနာမကာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တေ ပန ပတိဋ္ဌိတော “အယံ မေ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ အင်္ကုသဘူတာ”တိ တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။ သာယေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ။ ကုဋိဩဝါဒေန လဒ္ဓဝိသေသတ္တာ စဿ **ကုဋိဝိဟာရီ**တွေဝ သမညာ အဟောသီတိ။

ဒုတိယကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

8. Ramaṇīyakuṭikattheragāthāvaṇṇanā

Ramaṇīyā me kuṭikāti āyasmato Ramaṇīyakuṭikattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kusalabījaropanaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto ito aṭṭhārasakappasatamatthake Atthadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Buddhārahaṁ āsanaṁ Bhagavato adāsi. Pupphehi ca Bhagavantaṁ pūjetvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Sesaṁ Añjanavaniyattherassa vatthumhi vuttasadisameva. Ayaṁ pana viseso—ayaṁ kira vuttanayena pabbajitvā katapubbakicco Vajjiraṭṭhe aññatarasmiṁ gāmakāvāse kuṭikāyaṁ viharati, sā hoti Kuṭikā abhirūpā dassanīyā pāsādikā suparikammakatabhittibhūmikā ārāmapokkharaṇirāmaṇeyyādisampannā muttājālasadisavālikākiṇṇabhūmibhāgā therassa ca vattasampannatāya susammaṭṭhaṅgaṇatādinā bhiyyoso mattāya ramaṇīyatarā hutvā tiṭṭhati. So tattha viharanto vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Kānanaṁ vanamoggayha, appasaddaṁ nirākulaṁ.
Sīhāsanaṁ mayā dinnaṁ, Atthadassissa tādino.

Mālāhatthaṁ gahetvāna, katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ.
Satthāraṁ payirupāsitvā, pakkāmiṁ uttarāmukho.

Tena kammena dvipadinda, Lokajeṭṭha narāsabha.
Sannibbāpemi attānaṁ, bhavā sabbe samūhatā.

Aṭṭhārasakappasate, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, sīhāsanassidaṁ phalaṁ.

Ito sattakappasate, sannibbāpakakhattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā there tattha viharante Kuṭikāya ramaṇīyabhāvato vihārapekkhakā manussā tato tato āgantvā kuṭiṁ

1. Khu 3. 158 piṭṭhādīsu.

၈-ရမဏီယကုဋိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ရမဏီယာ မေ ကုဋိကာတိ အာယသ္မတော ရမဏီယကုဋိကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုသလဗီဇရောပနံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော အဋ္ဌာရသကပ္ပသတမတ္ထကေ အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဗုဒ္ဓါရဟံ အာသနံ ဘဂဝတော အဒါသိ။ ပုပ္ဖေဟိ စ ဘဂဝန္တံ ပူဇေတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သေသံ အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဿ ဝတ္ထုမှိ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—အယံ ကိရ ဝုတ္တနယေန ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝဇ္ဇိရဋ္ဌေ အညတရသ္မိံ ဂါမကာဝါသေ ကုဋိကာယံ ဝိဟရတိ၊ သာ ဟောတိ ကုဋိကာ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ သုပရိကမ္မကတဘိတ္တိဘူမိကာ အာရာမပေါက္ခရဏိရာမဏေယျာဒိသမ္ပန္နာ မုတ္တာဇာလသဒိသဝါလိကာကိဏ္ဏဘူမိဘာဂါ ထေရဿ စ ဝတ္တသမ္ပန္နတာယ သုသမ္မဋ္ဌင်္ဂဏတာဒိနာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ရမဏီယတရာ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ သော တတ္ထ ဝိဟရန္တော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ကာနနံ ဝနမောဂယှ၊ အပ္ပသဒ္ဒံ နိရာကုလံ။
သီဟာသနံ မယာ ဒိန္နံ၊ အတ္ထဒဿိဿ တာဒိနော။

မာလာဟတ္ထံ ဂဟေတွာန၊ ကတွာ စ နံ ပဒက္ခိဏံ။
သတ္ထာရံ ပယိရုပါသိတွာ၊ ပက္ကာမိံ ဥတ္တရာမုခေါ။

တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ၊ လောကဇေဋ္ဌ နရာသဘ။
သန္နိဗ္ဗာပေမိ အတ္တာနံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။

အဋ္ဌာရသကပ္ပသတေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ သီဟာသနဿိဒံ ဖလံ။

ဣတော သတ္တကပ္ပသတေ၊ သန္နိဗ္ဗာပကခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရေ တတ္ထ ဝိဟရန္တေ ကုဋိကာယ ရမဏီယဘာဝတော ဝိဟာရပေက္ခကာ မနုဿာ တတော တတော အာဂန္တွာ ကုဋိံ

၁-ခု ၃-၁၅၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

passanti. Athekadivasaṁ katipayā dhuttajātikā itthiyo tattha gatā Kuṭikāya ramaṇīyabhāvaṁ disvā "ettha vasanto ayaṁ samaṇo siyā amhehi ākaḍḍhanīyahadayo"ti adhippāyena "ramaṇīyaṁ vo bhante vasanaṭṭhānaṁ, mayampi ramaṇīyarūpā paṭhamayobbane ṭhitā"ti vatvā itthikuttādīni dassetuṁ ārabhiṁsu. Thero attano vītarāgabhāvaṁ pakāsento **"ramaṇīyā me Kuṭikā, saddhādeyyā manoramā"**ti gāthaṁ abhāsi.

58. Tattha **ramaṇīyā me Kuṭikā**ti "ramaṇīyā te bhante Kuṭikā"ti yaṁ tumhehi vuttaṁ, taṁ saccaṁ. Ayaṁ mama vasanakuṭikā ramaṇīyā manuññarūpā, sā ca kho **saddhādeyyā** "evarūpāya manāpaṁ katvā pabbajitānaṁ dinnāya idaṁ nāma phalaṁ hotī"ti kammaphalāni saddahitvā saddhāya dhammacchandena dātabbattā saddhādeyyā, na dhanena[1] nibbattitā. Sayañca tathādinnāni saddhādeyyāni passantānaṁ paribhuñjantānañca mano rametīti **manoramā.** Saddhādeyyattā eva hi manoramā, saddhādīhi deyyadhammaṁ sakkaccaṁ abhisaṅkharitvā denti, saddhādeyyañca paribhuñjantā sappurisā dāyakassa avisaṁvādanatthampi payogāsayasampannā honti, na tumhehi cintitākārena payogāsayavipannāti adhippāyo. **Na me attho kumārīhī**ti yasmā sabbaso kāmehi vinivattitamānaso ahaṁ, tasmā na me attho kumārīhi. Kappiyakārakakammavasenapi hi mādisānaṁ itthīhi payojanaṁ nāma natthi, pageva rāgavasena, tasmā na me attho kumārīhīti. Kumāriggahaṇaṁ cettha upalakkhaṇaṁ daṭṭhabbaṁ. Mādisassa nāma santike evaṁ paṭipajjāhīti ayuttakārinīhi yāva aparaddhañca tumhehi samānajjhāsayā-naṁ purato ayaṁ kiriyā sobheyyāti dassento āha **"yesaṁ attho tahiṁ gacchatha nāriyo"**ti. Tattha **yesan**ti kāmesu avītarāgānaṁ. **Attho**ti payojanaṁ. **Tahin**ti tattha tesaṁ santikaṁ. **Nāriyo**ti ālapanaṁ. Taṁ sutvā itthiyo maṅkubhūtā pattakkhandhā āgatamaggeneva gatā. Ettha ca[2] "na me attho kumārīhī"ti kāmehi anatthikabhāvavacaneneva therena arahattaṁ byākatanti daṭṭhabbaṁ.

Ramaṇīyakuṭikattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Saddhādeyyena dhanena (Sī, Ka)   2. Evaṁ pana (Sī)

ပဿန္တိ။ အထေကဒိဝသံ ကတိပယာ ဓုတ္တဇာတိကာ ဣတ္ထိယော တတ္ထ ဂတာ ကုဋိကာယ ရမဏီယဘာဝံ ဒိသွာ "ဧတ္ထ ဝသန္တော အယံ သမဏော သိယာ အမှေဟိ အာကဍ္ဎနီယဟဒယော"တိ အဓိပ္ပါယေန "ရမဏီယံ ဝေါ ဘန္တေ ဝသနဋ္ဌာနံ၊ မယမ္ပိ ရမဏီယရူပါ ပဌမယောဗ္ဗနေ ဌိတာ"တိ ဝတွာ ဣတ္ထိကုတ္တာဒီနိ ဒဿေတုံ အာရဘိံသု။ ထေရော အတ္တနော ဝီတရာဂဘာဝံ ပကာသေန္တော **"ရမဏီယာ မေ ကုဋိကာ၊ သဒ္ဓါဒေယျာ မနောရမာ"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၅၈။ တတ္ထ **ရမဏီယာ မေ ကုဋိကာ**တိ "ရမဏီယာ တေ ဘန္တေ ကုဋိကာ"တိ ယံ တုမှေဟိ ဝုတ္တံ၊ တံ သစ္စံ။ အယံ မမ ဝသနကုဋိကာ ရမဏီယာ မနုညရူပါ၊ သာ စ ခေါ **သဒ္ဓါဒေယျာ** "ဧဝရူပါယ မနာပံ ကတွာ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဒိန္နာယ ဣဒံ နာမ ဖလံ ဟောတီ"တိ ကမ္မဖလာနိ သဒ္ဒဟိတွာ သဒ္ဓါယ ဓမ္မစ္ဆန္ဒေန ဒါတဗ္ဗတ္တာ သဒ္ဓါဒေယျာ၊ န ဓနေန[1] နိဗ္ဗတ္တိတာ။ သယဉ္စ တထာဒိန္နာနိ သဒ္ဓါဒေယျာနိ ပဿန္တာနံ ပရိဘုဉ္ဇန္တာနဉ္စ မနော ရမေတီတိ **မနောရမာ။** သဒ္ဓါဒေယျတ္တာ ဧဝ ဟိ မနောရမာ၊ သဒ္ဓါဒီဟိ ဒေယျဓမ္မံ သက္ကစ္စံ အဘိ- သင်္ခရိတွာ ဒေန္တိ၊ သဒ္ဓါဒေယျဉ္စ ပရိဘုဉ္ဇန္တာ သပ္ပုရိသာ ဒါယကဿ အဝိသံ- ဝါဒနတ္ထမ္ပိ ပယောဂါသယသမ္ပန္နာ ဟောန္တိ၊ န တုမှေဟိ စိန္တိတာကာရေန ပယောဂါသယဝိပန္နာတိ အဓိပ္ပါယော။ **န မေ အတ္ထော ကုမာရီဟီ**တိ ယသ္မာ သဗ္ဗသော ကာမေဟိ ဝိနိဝတ္တိတမာနသော အဟံ၊ တသ္မာ န မေ အတ္ထော ကုမာရီဟိ။ ကပ္ပိယကာရကကမ္မဝသေနပိ ဟိ မာဒိသာနံ ဣတ္ထီဟိ ပယောဇနံ နာမ နတ္ထိ၊ ပဂေဝ ရာဂဝသေန၊ တသ္မာ န မေ အတ္ထော ကုမာရီဟီတိ။ ကုမာရိဂ္ဂဟဏံ စေတ္ထ ဥပလက္ခဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မာဒိသဿ နာမ သန္တိကေ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇာဟီတိ အယုတ္တကာရိနီဟိ ယာဝ အပရဒ္ဓဉ္စ တုမှေဟိ သမာနဇ္ဈာ- သယာနံ ပုရတော အယံ ကိရိယာ သောဘေယျာတိ ဒဿေန္တော အာဟ **"ယေသံ အတ္ထော တဟိံ ဂစ္ဆထ နာရိယော"**တိ။ တတ္ထ **ယေသန္တိ** ကာမေသု အဝီတရာဂါနံ။ **အတ္ထော**တိ ပယောဇနံ။ **တဟိန္တိ** တတ္ထ တေသံ သန္တိကံ။ **နာရိယော**တိ အာလပနံ။ တံ သုတွာ ဣတ္ထိယော မင်္ကုဘူတာ ပတ္တက္ခန္ဓာ အာဂတမဂ္ဂေနေဝ ဂတာ။ ဧတ္ထ စ[2] "န မေ အတ္ထော ကုမာရီဟီ"တိ ကာမေဟိ အနတ္ထိကဘာဝဝစနေနေဝ ထေရေန အရဟတ္တံ ဗျာကတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ရမဏီယကုဋိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သဒ္ဓါဒေယျေန ဓနေန (သီ၊ က)   ၂-ဧဝံ ပန (သီ)

9. Kosalavihārittheragāthāvaṇṇanā

Saddhāyāhaṁ pabbajitoti āyasmato Kosalavihārittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kusalabījaṁ ropetvā taṁ taṁ puññaṁ akāsi. Sesaṁ Añjanavaniyattheravatthusadisameva. Ayaṁ pana viseso—ayaṁ kira vuttanayena pabbajitvā katapubbakicco Kosalaraṭṭhe aññatarasmiṁ gāme ekaṁ upāsakakulaṁ nissāya arañññe viharati, taṁ so upāsako rukkhamūle vasantaṁ disvā kuṭikaṁ kāretvā adāsi. Thero kuṭikāyaṁ viharanto āvāsasappāyena samādhānaṁ labhitvā vipassanaṁ ussukkāpetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Himavantassāvidūre, vasāmi paṇṇasanthare.
Ghāsesu gedhamāpanno, seyyasīlo cahaṁ tadā.

Khaṇantālukalambāni[2], biḷālitakkalāni ca.
Kolaṁ bhallātakaṁ billaṁ, āhatvā[3] paṭiyāditaṁ.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mama saṅkappamaññāya, āgacchi mama santikaṁ.

Upāgataṁ mahānāgaṁ, devadevaṁ narāsabhaṁ.
Biḷāliṁ paggahetvāna, pattamhi okiriṁ ahaṁ.

Paribhuñji mahāvīro, tosayanto mamaṁ tadā.
Paribhuñjitvāna sabbaññū, imaṁ gāthaṁ abhāsatha.

Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, biḷāliṁ me adā tuvaṁ.
Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjasi.

Carimaṁ vattate mayhaṁ[4], bhavā sabbe samūhatā.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Catupaññāsito kappe, sumekhaliya[5]savhayo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Khu 3. 159 piṭṭhādīsu. 2. Vanamālukalambāni (Sī), khaṇantālukaḷappāni (Ka)
3. Āhantā (Ka) 4. Tava me āsi (Sī) 5. Sumelaya (Sī)

၉-ကောသလဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဒ္ဓါယာဟံ ပဗ္ဗဇိတောတိ အာယသ္မတော ကောသလဝိဟာရိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုသလဗီဇံ ရောပေတွာ တံ တံ ပုညံ အကာသိ။ သေသံ အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရဝတ္ထုသဒိသမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—အယံ ကိရ ဝုတ္တနယေန ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ကောသလရဋ္ဌေ အညတရသ္မိံ ဂါမေ ဧကံ ဥပါသကကုလံ နိဿာယ အရညေ ဝိဟရတိ၊ တံ သော ဥပါသကော ရုက္ခမူလေ ဝသန္တံ ဒိသွာ ကုဋိကံ ကာရေတွာ အဒါသိ။ ထေရော ကုဋိကာယံ ဝိဟရန္တော အာဝါသသပ္ပါယေန သမာဓာနံ လဘိတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဝသာမိ ပဏ္ဏသန္ထရေ။
ဃာသေသု ဂေဓမာပန္နော၊ သေယျသီလော စဟံ တဒါ။

ခဏန္တာလုကလမ္ဗာနိ[၂]၊ ဗိဠာလိတက္ကလာနိ စ။
ကောလံ ဘလ္လာတကံ ဗိလ္လံ၊ အာဟတွာ[၃] ပဋိယာဒိတံ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ အာဂစ္ဆိ မမ သန္တိကံ။

ဥပါဂတံ မဟာနာဂံ၊ ဒေဝဒေဝံ နရာသဘံ။
ဗိဠာလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ပတ္တမှိ ဩကိရိံ အဟံ။

ပရိဘုဉ္ဇိ မဟာဝီရော၊ တောသယန္တော မမံ တဒါ။
ပရိဘုဉ္ဇိတွာန သဗ္ဗညူ၊ ဣမံ ဂါထံ အဘာသထ။

သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဗိဠာလိံ မေ အဒါ တုဝံ။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇသိ။

စရိမံ ဝတ္တတေ မယှံ[၄]၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

စတုပညာသိတော ကပ္ပေ၊ သုမေခလိယ[၅]သဝှယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ခု ၃-၁၅၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဝနမာလုကလမ္ဗာနိ (သီ)၊ ခဏန္တာလုကဠပ္ပါနိ (က)
၃-အာဟန္တာ (က) ၄-တဝ မေ အာသိ (သီ) ၅-သုမေလယ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhappaṭisaṁvedanena uppannapītivegena udānento **“saddhāyāhaṁ pabbajito”**ti gāthaṁ abhāsi.

59. Tattha **saddhāyā**ti Bhagavato Vesāliṁ upagamane ānubhāvaṁ disvā “ekantaniyyānikaṁ idaṁ sāsanaṁ, tasmā addhā imāya paṭipattiyā jarāmaraṇato muccissāmī”ti uppannasaddhāvasena **pabbajito** pabbajjaṁ upagato. **Araññe me kuṭikā katā**ti tassā pabbajjāya anurūpavasena araññe vasato me kuṭikā katā, pabbajjānurūpaṁ āraññako hutvā vūpakaṭṭho viharāmīti dasseti. Tenāha **“appamatto ca ātāpī, sampajāno patissato”**ti. Araññavāsaladdhena[1] kāyavivekena jāgariyaṁ anuyuñjanto tattha satiyā avippavāsena **appamatto,** āraddhavīriyatāya **ātāpī,** pubbabhāgiyasatisampajaññapāripūriyā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattādhigamena paññāsativepullappattiyā[2] accantameva **sampajāno patissato** tiharāmīti attho. Appamattabhāvādikittane cassa idameva aññābyākaraṇaṁ ahosi, Kosalaraṭṭhe ciranivāsibhāvena pana **Kosalavihārī**ti samaññā jātāti.

Kosalavihārittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Sīvalittheragāthāvaṇṇanā

Te me ijjhiṁsu saṅkappāti āyasmato Sīvalittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarassa Bhagavato kāle heṭṭhā vuttanayena vihāraṁ gantvā parisapariyante ṭhito dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ lābhīnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā “mayāpi anāgate evarūpena bhavituṁ vaṭṭatī”ti Dasabalaṁ nimantetvā sattāhaṁ Satthu bhikkhusaṁghassa ca mahādānaṁ datvā “Bhagavā ahaṁ iminā adhikārakammena aññaṁ sampattiṁ na patthemi, anāgate pana ekabuddhassa sāsane ahampi tumhehi so etadagge ṭhapitabhikkhu viya lābhīnaṁ aggo bhaveyyan”ti patthanaṁ akāsi. Satthā anantarāyaṁ disvā “ayaṁ te patthanā anāgate Gotamabuddhassa santike samijjhissatī”ti byākaritvā pakkāmi.

1. Araññavāsena laddhena (Sī)
2. Arahattādhigamanapaññāya sativepullappattiyā (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခပ္ပဋိသံဝေဒနေန ဥပ္ပန္နပီတိဝေဂေန ဥဒါနေန္တော **"သဒ္ဓါယာဟံ ပဗ္ဗဇိတော"**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၅၉။ တတ္ထ **သဒ္ဓါယာ**တိ ဘဂဝတော ဝေသာလိံ ဥပဂမနေ အာနုဘာဝံ ဒိသွာ "ဧကန္တနိယျာနိကံ ဣဒံ သာသနံ၊ တသ္မာ အဒ္ဓါ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ ဇရာမရဏတော မုစ္စိဿာမီ"တိ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓါဝသေန **ပဗ္ဗဇိတော** ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော။ **အရညေ မေ ကုဋိကာ ကတာ**တိ တဿာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုရူပဝသေန အရညေ ဝသတော မေ ကုဋိကာ ကတာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာနုရူပံ အာရညကော ဟုတွာ ဝူပကဋ္ဌော ဝိဟရာမီတိ ဒဿေတိ။ တေနာဟ **"အပ္ပမတ္တော စ အာတာပီ၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော"**တိ။ အရညဝါသလဒ္ဓေန[1] ကာယဝိဝေကေန ဇာဂရိယံ အနုယုဉ္ဇန္တော တတ္ထ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန **အပ္ပမတ္တော,** အာရဒ္ဓဝီရိယတာယ **အာတာပီ,** ပုဗ္ဗဘာဂိယသတိသမ္ပဇညပါရိပူရိယာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တာဓိဂမေန ပညာသတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ[2] အစ္စန္တမေဝ **သမ္ပဇာနော ပတိဿတော** ဝိဟရာမီတိ အတ္ထော။ အပ္ပမတ္တဘာဝါဒိကိတ္တနေ စဿ ဣဒမေဝ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ၊ ကောသလရဋ္ဌေ စိရနိဝါသိဘာဝေန ပန **ကောသလဝိဟာရီ**တိ သမညာ ဇာတာတိ။

ကောသလဝိဟာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သီဝလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

တေ မေ ဣဇ္ဈိံသု သင်္ကပ္ပါတိ အာယသ္မတော သီဝလိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ လာဘီနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ "မယာပိ အနာဂတေ ဧဝရူပေန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဒသဗလံ နိမန္တေတွာ သတ္တာဟံ သတ္ထု ဘိက္ခုသံဃဿ စ မဟာဒါနံ ဒတွာ "ဘဂဝါ အဟံ ဣမိနာ အဓိကာရကမ္မေန အညံ သမ္ပတ္တိံ န ပတ္ထေမိ၊ အနာဂတေ ပန ဧကဗုဒ္ဓဿ သာသနေ အဟမ္ပိ တုမှေဟိ သော ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတဘိက္ခု ဝိယ လာဘီနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ"န္တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။ သတ္ထာ အနန္တရာယံ ဒိသွာ "အယံ တေ ပတ္ထနာ အနာဂတေ ဂေါတမဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ သမိဇ္ဈိဿတီ"တိ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

၁-အရညဝါသေန လဒ္ဓေန (သီ)   ၂-အရဟတ္တာဓိဂမနပညာယ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ (သီ)

sopi kulaputto yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto Vipassībuddhakāle Bandhumatīnagarato avidūre ekasmiṁ gāmake paṭisandhiṁ gaṇhi. Tasmiṁ samaye Bandhumatīnagaravāsino raññā saddhiṁ sākacchitvā Dasabalassa dānaṁ denti. Te ekadivasaṁ sabbeva ekato hutvā dānaṁ dentā "kiṁ nu kho amhākaṁ dānamukhe[1] natthī"ti[2]madhuñca guḷadadhiñca[3] na addasaṁsu. Te "yato kutoci āharissāmā"ti janapadato nagarapavisanamagge[4] purisaṁ ṭhapesuṁ. Tadā esa kulaputto attano gāmato guḷadadhivārakaṁ[5] gahetvā "kiñcideva āharissāmī"ti nagaraṁ gacchanto "mukhaṁ dhovitvā dhotahatthapādo pavisissāmī"ti phāsukaṭṭhānaṁ olokento naṅgalasīsamattaṁ nimmakkhikaṁ daṇḍakamadhuṁ disvā "puññena me idaṁ uppannan"ti gahetvā nagaraṁ pāvisi. Nāgarehi ṭhapitapuriso taṁ disvā "bho purisa kassimaṁ āharasī"ti pucchi. Na kassaci sāmi, vikkiṇituṁ pana me idaṁ ābhatanti. Tena hi bho[6] idaṁ kahāpaṇaṁ gahetvā etaṁ madhuñca guḷadadhiñca dehīti. So cintesi "idaṁ na bahumūlaṁ, ayañca ekappahāreneva bahuṁ deti, vīmaṁsituṁ vaṭṭatī"ti. Tato naṁ "nāhaṁ ekena kahāpaṇena demī"ti āha. Yadi evaṁ dve gahetvā dehīti. Dvīhipi na demīti. Etenupāyena vaḍḍhetvā sahassaṁ pāpuṇi.

So cintesi "ativaḍḍhituṁ na vaṭṭati, hotu tāva iminā kattabbakiccaṁ pucchissāmī"ti. Atha naṁ āha "idaṁ na bahuṁ agghanakaṁ, tvañca bahuṁ desi, kena kammena idaṁ gaṇhāsī"ti. "Idha bho nagaravāsino raññā saddhiṁ paṭivirujjhitvā Vipassīdasabalassa dānaṁ dentā idaṁ dvayaṁ dānamukhe apassantā pariyesanti, sace idaṁ dvayaṁ na labhissanti, nāgarānaṁ parājayo bhavissati, tasmā sahassaṁ katvā[7] gaṇhāmīti. Kiṁ panetaṁ nāgarānameva vaṭṭati, aññesaṁ dātuṁ na vaṭṭatīti. Yassa kassaci dātuṁ avāritametanti[8]. Atthi pana koci nāgarānaṁ dāne ekadivasaṁ sahassaṁ dātāti. Natthi sammāti. Imesaṁ pana dvinnaṁ sahassagghanakabhāvaṁ jānāsīti. Āma jānāmīti. Tena hi gaccha, nāgarānaṁ ācikkha "eko puriso imāni dve mūlena na deti, sahattheneva dātukāmo, tumhe imesaṁ dvinnaṁ

1. Dānamahe (Sī) 2. Aṁ-Ṭṭha 1. 191 piṭṭhe. 3. Madhuñca guḷañca dadhiñca (Sī)
4. Nagaraṁ pavisanamagge pana (Sī) 5. Guḷaṁ ca dadhivārakaṁ (Sī)
6. Tena hi me (Sī) 7. Datvā (Sī) 8. Pavāritametanti (Sī)

သောပိ ကုလပုတ္တော ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဝိပဿီဗုဒ္ဓကာလေ ဗန္ဓုမတီနဂရတော အဝိဒူရေ ဧကသ္မိံ ဂါမကေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တသ္မိံ သမယေ ဗန္ဓုမတီနဂရဝါသိနော ရညာ သဒ္ဓိံ သာကစ္ဆိတွာ ဒသဗလဿ ဒါနံ ဒေန္တိ။ တေ ဧကဒိဝသံ သဗ္ဗေဝ ဧကတော ဟုတွာ ဒါနံ ဒေန္တာ "ကိံ နု ခေါ အမှာကံ ဒါနမုခေ[၁] နတ္ထီ"တိ[၂] မဓုဉ္စ ဂုဠဒဓိဉ္စ[၃] န အဒ္ဒသံသု။ တေ "ယတော ကုတောစိ အာဟရိဿာမာ"တိ ဇနပဒတော နဂရပဝိသနမဂ္ဂေ[၄] ပုရိသံ ဌပေသုံ။ တဒါ ဧသ ကုလပုတ္တော အတ္တနော ဂါမတော ဂုဠဒဓိဝါရကံ[၅] ဂဟေတွာ "ကိဉ္စိဒေဝ အာဟရိဿာမီ"တိ နဂရံ ဂစ္ဆန္တော "မုခံ ဓောဝိတွာ ဓောတဟတ္ထပါဒေါ ပဝိသိဿာမီ"တိ ဖာသုကဋ္ဌာနံ ဩလောကေန္တော နင်္ဂလသီသမတ္တံ နိမ္မက္ခိကံ ဒဏ္ဍကမဓုံ ဒိသွာ "ပုညေန မေ ဣဒံ ဥပ္ပန္န"န္တိ ဂဟေတွာ နဂရံ ပါဝိသိ။ နာဂရေဟိ ဌပိတပုရိသော တံ ဒိသွာ "ဘော ပုရိသ ကဿိမံ အာဟရသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ န ကဿစိ သာမိ၊ ဝိက္ကိဏိတုံ ပန မေ ဣဒံ အာဘတန္တိ။ တေန ဟိ ဘော[၆] ဣဒံ ကဟာပဏံ ဂဟေတွာ ဧတံ မဓုဉ္စ ဂုဠဒဓိဉ္စ ဒေဟီတိ။ သော စိန္တေသိ "ဣဒံ န ဗဟုမူလံ၊ အယဉ္စ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဗဟုံ ဒေတိ၊ ဝီမံသိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ တတော နံ "နာဟံ ဧကေန ကဟာပဏေန ဒေမီ"တိ အာဟ။ ယဒိ ဧဝံ ဒွေ ဂဟေတွာ ဒေဟီတိ။ ဒွီဟိပိ န ဒေမီတိ။ ဧတေနုပါယေန ဝဍ္ဎေတွာ သဟဿံ ပါပုဏိ။

သော စိန္တေသိ "အတိဝဍ္ဎိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဟောတု တာဝ ဣမိနာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ။ အထ နံ အာဟ "ဣဒံ န ဗဟုံ အဂ္ဃနကံ၊ တွဉ္စ ဗဟုံ ဒေသိ၊ ကေန ကမ္မေန ဣဒံ ဂဏှာသီ"တိ။ ဣဓ ဘော နဂရဝါသိနော ရညာ သဒ္ဓိံ ပဋိဝိရုဇ္ဈိတွာ ဝိပဿီဒသဗလဿ ဒါနံ ဒေန္တာ ဣဒံ ဒွယံ ဒါနမုခေ အပဿန္တာ ပရိယေသန္တိ၊ သစေ ဣဒံ ဒွယံ န လဘိဿန္တိ၊ နာဂရာနံ ပရာဇယော ဘဝိဿတိ၊ တသ္မာ သဟဿံ ကတွာ[၇] ဂဏှာမီတိ။ ကိံ ပနေတံ နာဂရာနမေဝ ဝဋ္ဋတိ၊ အညေသံ ဒါတုံ န ဝဋ္ဋတီတိ။ ယဿ ကဿစိ ဒါတုံ အဝါရိတမေတန္တိ[၈]။ အတ္ထိ ပန ကောစိ နာဂရာနံ ဒါနေ ဧကဒိဝသံ သဟဿံ ဒါတာတိ။ နတ္ထိ သမ္မာတိ။ ဣမေသံ ပန ဒွိန္နံ သဟဿဂ္ဃနကဘာဝံ ဇာနာသီတိ။ အာမ ဇာနာမီတိ။ တေန ဟိ ဂစ္ဆ၊ နာဂရာနံ အာစိက္ခ "ဧကော ပုရိသော ဣမာနိ ဒွေ မူလေန န ဒေတိ၊ သဟတ္ထေနေဝ ဒါတုကာမော၊ တုမှေ ဣမေသံ ဒွိန္နံ

၁-ဒါနမဟေ (သီ) ၂-အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မဓုဉ္စ ဂုဠဉ္စ ဒဓိဉ္စ (သီ)
၄-နဂရံ ပဝိသနမဂ္ဂေ ပန (သီ) ၅-ဂုဠံ စ ဒဓိဝါရကံ (သီ) ၆-တေန ဟိ မေ (သီ)
၇-ဒတွာ (သီ) ၈-ပဝါရိတမေတန္တိ (သီ)

kāraṇā nibbitakkā hothā”ti, tvaṁ pana me imasmiṁ dānamukhe jeṭṭhakabhāvassa kāyasakkhī hohīti. So paribbayatthaṁ gahitamāsakena pañcakaṭukaṁ gahetvā cuṇṇaṁ katvā dadhito kañjiyaṁ gahetvā tattha madhupaṭalaṁ pīḷetvā pañcakaṭukacuṇṇena yojetvā ekasmiṁ paduminipatte pakkhipitvā taṁ saṁvidahitvā ādāya Dasabalassa avidūraṭṭhāne nisīdi mahājanena āhariyamānassa sakkārassa avidūre attano pattavāraṁ olokayamāno, so okāsaṁ ñatvā Satthu santikaṁ gantvā Bhagavā ayaṁ uppannaduggatapaṇṇākāro, imaṁ me anukampaṁ paṭicca paṭiggaṇhathāti. Satthā tassa anukampaṁ paṭicca Catumahārājadattiyena selamayapattena taṁ paṭiggahetvā yathā aṭṭhasaṭṭhiyā bhikkhusatasahassassa diyyamānaṁ na khīyati, evaṁ adhiṭṭhāsi. So kulaputto niṭṭhitabhattakiccaṁ Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ ṭhito āha “diṭṭho me Bhagavā ajja Bandhumatīnagaravāsikehi tumhākaṁ sakkāro āhariyamāno, ahampi imassa kammassa nissandena nibbattanibbattabhave lābhaggayasaggappatto bhaveyyan”ti[1]. Satthā “evaṁ hotu kulaputtā”ti vatvā tassa ca nagaravāsīnañca[2] bhattānumodanaṁ katvā pakkākāmi.

Sopi kulaputto yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Suppavāsāya rājadhītāya kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya sāyaṁ pātañca[3] paṇṇākārasatāni sakaṭenādāya Suppavāsāya[4] upanīyanti. Atha naṁ puññavīmaṁsanatthaṁ[5] hatthena bījapacchiṁ phusāpenanti. Ekekabījato salākasatampi salākasahassampi niggacchati. Ekekakarīsakhette paṇṇāsampi saṭṭhipi sakaṭappamāṇāni uppajjanti. Koṭṭhe pūraṇakālepi koṭṭhadvāraṁ hatthena phusāpenti. Rājadhītāya puññena gaṇhantānaṁ gahitagahitaṭṭhānaṁ puna pūrati[6]. Paripuṇṇabhattabhājanatopi “rājadhītāya puññan”ti vatvā yassa kassaci dentā naṁ yāva na ukkaḍḍhanti[7], na tāva bhattaṁ khīyati, dārake kucchigateyeva sattavassāni atikkamiṁsu.

---

1. Aṁ-Ṭṭha 1. 192 piṭṭhe.
2. Nagaravāsino (Sī)
3. Sāyaṁ pātaṁ pañca pañca (Sī), māsaṁ māsaṁ pañca... (Ka)
4. Natthi (Ka)
5. Athassā taṁ puññaṁ vīmaṁsanatthaṁ (Sī)
6. Gahitagahitaṭṭhānaṁ pana na khīyati, puna pūrateve (Sī)
7. Dentānaṁ yāva na sakkonti (Sī), dentā yāva na uṭṭhanti (Ka)

ကာရဏာ နိဗ္ဗိတက္ကာ ဟောထာ”တိ၊ တွံ ပန မေ ဣမသ္မိံ ဒါနမုခေ ဇေဋ္ဌကဘာဝဿ ကာယသက္ခီ ဟောဟီတိ။ သော ပရိဗ္ဗယတ္ထံ ဂဟိတမာသကေန ပဉ္စကဋုကံ ဂဟေတွာ စုဏ္ဏံ ကတွာ ဒဓိတော ကဉ္ဇိယံ ဂဟေတွာ တတ္ထ မဓုပဋလံ ပီဠေတွာ ပဉ္စကဋုကစုဏ္ဏေန ယောဇေတွာ ဧကသ္မိံ ပဒုမိနိပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ တံ သံဝိဒဟိတွာ အာဒါယ ဒသဗလဿ အဝိဒူရဋ္ဌာနေ နိသီဒိ မဟာဇနေန အာဟရိယမာနဿ သက္ကာရဿ အဝိဒူရေ အတ္တနော ပတ္တဝါရံ ဩလောကယမာနော၊ သော ဩကာသံ ဉတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဘဂဝါ အယံ ဥပ္ပန္နဒုဂ္ဂတပဏ္ဏာကာရော၊ ဣမံ မေ အနုကမ္ပံ ပဋိစ္စ ပဋိဂ္ဂဏှထာတိ။ သတ္ထာ တဿ အနုကမ္ပံ ပဋိစ္စ စတုမဟာရာဇဒတ္တိယေန သေလမယပတ္တေန တံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ယထာ အဋ္ဌသဋ္ဌိယာ ဘိက္ခုသတသဟဿဿ ဒိယျမာနံ န ခီယတိ၊ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာသိ။ သော ကုလပုတ္တော နိဋ္ဌိတဘတ္တကိစ္စံ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ ဌိတော အာဟ “ဒိဋ္ဌော မေ ဘဂဝါ အဇ္ဇ ဗန္ဓုမတီနဂရဝါသိကေဟိ တုမှာကံ သက္ကာရော အာဟရိယမာနော၊ အဟမ္ပိ ဣမဿ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဘဝေ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော ဘဝေယျ”န္တိ[၁]။ သတ္ထာ “ဧဝံ ဟောတု ကုလပုတ္တာ”တိ ဝတွာ တဿ စ နဂရဝါသီနဉ္စ[၂] ဘတ္တာနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ။

သောပိ ကုလပုတ္တော ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သုပ္ပဝါသာယ ရာဇဓီတာယ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဋ္ဌာယ သာယံ ပါတဉ္စ[၃] ပဏ္ဏာကာရသတာနိ သကဋေနာဒါယ သုပ္ပဝါသာယ[၄] ဥပနီယန္တိ။ အထ နံ ပုညဝီမံသနတ္ထံ[၅] ဟတ္ထေန ဗီဇပစ္ဆိံ ဖုသာပေန္တိ။ ဧကေကဗီဇတော သလာကသတမ္ပိ သလာကသဟဿမ္ပိ နိဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဧကေကကရီသခေတ္တေ ပဏ္ဏာသမ္ပိ သဋ္ဌိပိ သကဋပ္ပမာဏာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကောဋ္ဌေ ပူရဏကာလေပိ ကောဋ္ဌဒွါရံ ဟတ္ထေန ဖုသာပေန္တိ။ ရာဇဓီတာယ ပုညေန ဂဏှန္တာနံ ဂဟိတဂဟိတဋ္ဌာနံ ပုန ပူရတိ[၆]။ ပရိပုဏ္ဏဘတ္တဘာဇနတောပိ “ရာဇဓီတာယ ပုည”န္တိ ဝတွာ ယဿ ကဿစိ ဒေန္တာ နံ ယာဝ န ဥက္ကဍ္ဎန္တိ[၇]၊ န တာဝ ဘတ္တံ ခီယတိ၊ ဒါရကေ ကုစ္ဆိဂတေယေဝ သတ္တဝဿာနိ အတိက္ကမိံသု။

၁-အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-နဂရဝါသိနော (သီ)
၃-သာယံ ပါတံ ပဉ္စ ပဉ္စ (သီ)၊ မာသံ မာသံ ပဉ္စ....(က)
၄-နတ္ထိ (က)
၅-အထဿာ တံ ပုညံ ဝီမံသနတ္ထံ (သီ)
၆-ဂဟိတဂဟိတဋ္ဌာနံ ပန န ခီယတိ၊ ပုန ပူရတေဝ (သီ)
၇-ဒေန္တာနံ ယာဝ န သက္ကောန္တိ (သီ)၊ ဒေန္တာ ယာဝ န ဥဋ္ဌဟန္တိ (က)

Gabbhe pana paripakke sattāhaṁ mahādukkhaṁ anubhosi. Sā sāmikaṁ āmantetvā “pure maraṇā jīvamānāva dānaṁ dassāmī”ti Satthu santikaṁ pesesi “gaccha[1] imaṁ pavattiṁ Satthu ārocetvā Satthāraṁ nimantehi, yañca Satthā vadeti, taṁ sādhukaṁ upalakkhetvā āgantvā mayhaṁ kathehī”ti. So gantvā tassā sāsanaṁ Bhagavato ārocesi. Satthā “sukhinī hotu Suppavāsā Koliyadhītā arogā, arogaṁ puttaṁ vijāyatū”ti[2] āha. Rājā taṁ sutvā Bhagavantaṁ abhivādetvā attano gāmābhimukho pāyāsi. Tassa pure āgamanāyeva Suppavāsāya kucchito dhamakaraṇā udakaṁ viya gabbho nikkhami, parivāretvā nisinnajano assumukhova hasituṁ āraddho, tuṭṭhapahaṭṭho mahājano rañño sāsanaṁ ārocetuṁ agamāsi.

Rājā tesaṁ āgamanaṁ disvāva “Dasabalena kathitakathā nipphannā bhavissati maññe”ti cintesi. So āgantvā Satthu sāsanaṁ rājadhītāya ārocesi. Rājadhītā tayā nimantitaṁ jīvitabhattameva maṅgalabhattaṁ bhavissati, gaccha sattāhaṁ Dasabalaṁ nimantehīti. Rājā tathā akāsi. Sattāhaṁ Buddhappamukhassa saṁghassa mahādānaṁ pavattayiṁsu. Dārako sabbesaṁ ñātīnaṁ santattaṁ cittaṁ nibbāpento jātoti **Sīvalidārako**tvevassa nāmaṁ akaṁsu. So sattavassāni gabbhe vasitattā jātakālato paṭṭhāya sabbakammakkhamo ahosi. Dhammasenāpati Sāriputto sattame divase tena saddhiṁ kathāsallāpaṁ akāsi. Satthāpi Dhammapade gāthaṁ abhāsi—

“Yo’maṁ palipathaṁ duggaṁ, saṁsāraṁ mohamaccagā.
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, anejo akathaṁkathī.
Anupādāya nibbuto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇan”ti[3].

Atha naṁ thero evamāha “kiṁ pana tayā evarūpaṁ dukkharāsiṁ anubhavitvā pabbajituṁ na vaṭṭatī”ti. Labhamāno pabbajeyyaṁ bhanteti. Suppavāsā naṁ dārakaṁ therena saddhiṁ kathentaṁ disvā “kiṁ nu kho me putto Dhammasenāpatinā saddhiṁ kathetī”ti theraṁ upasaṅkamitvā pucchi “mayhaṁ putto tumhehi saddhiṁ kiṁ katheti bhante”ti. Attanā anubhūtaṁ gabbhavāsadukkhaṁ kathetvā “tumhehi anuññāto pabbajissāmī”ti vadatīti.

1. Gaccha sāmi (Sī) 2. Khu 1. 94 piṭṭhe. 3. Khu 1. 72 piṭṭhe Dhammapade.

ဂဗ္ဘေ ပန ပရိပက္ကေ သတ္တာဟံ မဟာဒုက္ခံ အနုဘောသိ။ သာ သာမိကံ အာမန္တေတွာ “ပုရေ မရဏာ ဇီဝမာနာဝ ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ သတ္ထု သန္တိကံ ပေသေသိ “ဂစ္ဆ[၁] ဣမံ ပဝတ္တိံ သတ္ထု အာရောစေတွာ သတ္ထာရံ နိမန္တေဟိ၊ ယဉ္စ သတ္ထာ ဝဒေတိ၊ တံ သာဓုကံ ဥပလက္ခေတွာ အာဂန္တွာ မယှံ ကထေဟီ”တိ။ သော ဂန္တွာ တဿာ သာသနံ ဘဂဝတော အာရောစေသိ။ သတ္ထာ “သုခိနီ ဟောတု သုပ္ပဝါသာ ကောလိယဓီတာ အရောဂါ၊ အရောဂံ ပုတ္တံ ဝိဇာယတူ”တိ[၂] အာဟ။ ရာဇာ တံ သုတွာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တနော ဂါမာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ တဿ ပုရေ အာဂမနာယေဝ သုပ္ပဝါသာယ ကုစ္ဆိတော ဓမကရဏာ ဥဒကံ ဝိယ ဂဗ္ဘော နိက္ခမိ၊ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နဇနော အဿုမုခေါဝ ဟသိတုံ အာရဒ္ဓေါ၊ တုဋ္ဌပဟဋ္ဌော မဟာဇနော ရညော သာသနံ အာရောစေတုံ အဂမာသိ။

ရာဇာ တေသံ အာဂမနံ ဒိသွာဝ “ဒသဗလေန ကထိတကထာ နိပ္ဖန္နာ ဘဝိဿတိ မညေ”တိ စိန္တေသိ။ သော အာဂန္တွာ သတ္ထု သာသနံ ရာဇဓီတာယ အာရောစေသိ။ ရာဇဓီတာ တယာ နိမန္တိတံ ဇီဝိတဘတ္တမေဝ မင်္ဂလဘတ္တံ ဘဝိဿတိ၊ ဂစ္ဆ သတ္တာဟံ ဒသဗလံ နိမန္တေဟီတိ။ ရာဇာ တထာ အကာသိ။ သတ္တာဟံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ မဟာဒါနံ ပဝတ္တယိံသု။ ဒါရကော သဗ္ဗေသံ ဉာတီနံ သန္တတ္တံ စိတ္တံ နိဗ္ဗာပေန္တော ဇာတောတိ **သီဝလိဒါရကော**တွေဝဿ နာမံ အကံသု။ သော သတ္တဝဿာနိ ဂဗ္ဘေ ဝသိတတ္တာ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗကမ္မက္ခမော အဟောသိ။ ဓမ္မသေနာပတိ သာရိပုတ္တော သတ္တမေ ဒိဝသေ တေန သဒ္ဓိံ ကထာသလ္လာပံ အကာသိ။ သတ္ထာပိ ဓမ္မပဒေ ဂါထံ အဘာသိ—

“ယော’မံ ပလိပထံ ဒုဂ္ဂံ၊ သံသာရံ မောဟမစ္စဂါ။
တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော ဈာယီ၊ အနေဇော အကထံကထီ။
အနုပါဒါယ နိဗ္ဗုတော၊ တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏ”န္တိ[၃]။

အထ နံ ထေရော ဧဝမာဟ “ကိံ ပန တယာ ဧဝရူပံ ဒုက္ခရာသိံ အနုဘဝိတွာ ပဗ္ဗဇိတုံ န ဝဋ္ဋတီ”တိ။ လဘမာနော ပဗ္ဗဇေယျံ ဘန္တေတိ။ သုပ္ပဝါသာ နံ ဒါရကံ ထေရေန သဒ္ဓိံ ကထေန္တံ ဒိသွာ “ကိံ နု ခေါ မေ ပုတ္တော ဓမ္မသေနာပတိနာ သဒ္ဓိံ ကထေတီ”တိ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ “မယှံ ပုတ္တော တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကိံ ကထေတိ ဘန္တေ”တိ။ အတ္တနာ အနုဘူတံ ဂဗ္ဘဝါသဒုက္ခံ ကထေတွာ “တုမှေဟိ အနုညာတော ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဝဒတီတိ။

၁-ဂစ္ဆ သာမိ (သီ) ၂-ခု ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

sādhu bhante pabbājetha nanti, thero taṁ vihāraṁ netvā tacapañcakakammaṭṭhānaṁ datvā pabbājento “Sīvali na tuyhaṁ aññena ovādena kammaṁ atthi, tayā satta vassāni anubhūtadukkhameva paccavekkhāhī”ti. Bhante pabbājanameva tumhākaṁ bhāro, yaṁ pana mayā kātuṁ sakkā, tamahaṁ jānissāmīti. So pana paṭhamakesavaṭṭiyā ohāraṇakkhaṇeyeva sotāpattiphale patiṭṭhāsi, dutiyāya ohāraṇakkhaṇe sakadāgāmiphale, tatiyāya anāgāmiphale sabbesaṁyeva pana kesānaṁ oropanañca arahattasacchikiriyā ca apacchā apurimā ahosi. Tassa pabbajitadivasato paṭṭhāya bhikkhusaṁghassa cattāro paccayā yāvaticchakaṁ uppajjanti. Evaṁ ettha vatthu samuṭṭhitaṁ.

Aparabhāge Satthā Sāvatthiṁ agamāsi. Thero Satthāraṁ abhivādetvā “bhante mayhaṁ puññaṁ vīmaṁsissāmi, pañca me bhikkhusatāni dethā”ti āha. Gaṇha Sīlavalīti. So pañcasate bhikkhū gehetvā Himavantābhimukhaṁ gacchanto aṭavimaggaṁ gacchati, tassa paṭhamaṁ diṭṭhanigrodhe[1] adhivatthā devatā sattadivasāni dānaṁ adāsi. Iti so—

> “Nigrodhaṁ paṭhamaṁ passi, dutiyaṁ Paṇḍavapabbataṁ.
> Tatiyaṁ Aciravatiyaṁ, catutthaṁ varasāgaraṁ.
>
> Pañcamaṁ Himavantaṁ so, chaṭṭhaṁ Chaddantupāgami.
> Sattamaṁ Gandhamādanaṁ, aṭṭhamaṁ atha Revatan”ti.

Sabbaṭṭhānesu satta satta divasāneva dānaṁ adaṁsu. Gandhamādanapabbate pana Nāgadattadevarājā nāma sattasu divasesu ekadivase khīrapiṇḍapātaṁ adāsi, ekadivase sappipiṇḍapātaṁ. Bhikkhusaṁgho āha “imassa devarañño neva dhenuyo duyhamānā paññāyanti, na dadhinimmathanaṁ, kuto te devarāja idaṁ uppajjatī”ti. “Bhante Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabhattadānassetaṁ phalan”ti devarājā āha. Aparabhāge Satthā Khadiravaniyarevatassa paccuggamanaṁ aṭṭhuppattaṁ katvā theraṁ attano sāsane lābhaggayasaggappattānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi.

Evaṁ lābhaggayasaggappattassa pana imassa therassa arahattappattiṁ ekacce ācariyā evaṁ vadanti “heṭṭhā vuttanayena Dhammasenāpatinā ovāde dinne

1. Nigrodhe (Sī)

သာဓု ဘန္တေ ပဗ္ဗာဇေထ နန္တိ၊ ထေရော တံ ဝိဟာရံ နေတွာ တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ ဒတွာ ပဗ္ဗာဇေန္တော “သီဝလိ န တုယှံ အညေန ဩဝါဒေန ကမ္မံ အတ္ထိ၊ တယာ သတ္တ ဝဿာနိ အနုဘူတဒုက္ခမေဝ ပစ္စဝေက္ခာဟီ”တိ။ ဘန္တေ ပဗ္ဗာဇနမေဝ တုမှာကံ ဘာရော၊ ယံ ပန မယာ ကာတုံ သက္ကာ၊ တမဟံ ဇာနိဿာမီတိ။ သော ပန ပဌမကေသဝဋ္ဋိယာ ဩဟာရဏက္ခဏေယေဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ ဒုတိယာယ ဩဟာရဏက္ခဏေ သကဒါဂါမိဖလေ၊ တတိယာယ အနာဂါမိဖလေ သဗ္ဗေသံယေဝ ပန ကေသာနံ ဩရောပနဉ္စ အရဟတ္တသစ္ဆိကိရိယာ စ အပစ္ဆာ အပုရိမာ အဟောသိ။ တဿ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဘိက္ခုသံဃဿ စတ္တာရော ပစ္စယာ ယာဝတိစ္ဆကံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ဧတ္ထ ဝတ္ထု သမုဋ္ဌိတံ။

အပရဘာဂေ သတ္ထာ သာဝတ္ထိံ အဂမာသိ။ ထေရော သတ္ထာရံ အဘိဝါဒေတွာ “ဘန္တေ မယှံ ပုညံ ဝီမံသိဿာမိ၊ ပဉ္စ မေ ဘိက္ခုသတာနိ ဒေထာ”တိ အာဟ။ ဂဏှ သီဝလီတိ။ သော ပဉ္စသတေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ ဟိမဝန္တာဘိမုခံ ဂစ္ဆန္တော အဋဝိမဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၊ တဿ ပဌမံ ဒိဋ္ဌနိဂြောဓေ[1] အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ သတ္တဒိဝသာနိ ဒါနံ အဒါသိ။ ဣတိ သော—

> “နိဂြောဓံ ပဌမံ ပဿိ၊ ဒုတိယံ ပဏ္ဍဝပဗ္ဗတံ။
> တတိယံ အစိရဝတိယံ၊ စတုတ္ထံ ဝရသာဂရံ။
>
> ပဉ္စမံ ဟိမဝန္တံ သော၊ ဆဋ္ဌံ ဆဒ္ဒန္တုပါဂမိ။
> သတ္တမံ ဂန္ဓမာဒနံ၊ အဋ္ဌမံ အထ ရေဝတ”န္တိ။

သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု သတ္တ သတ္တ ဒိဝသာနေဝ ဒါနံ အဒံသု။ ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတေ ပန နာဂဒတ္တဒေဝရာဇာ နာမ သတ္တသု ဒိဝသေသု ဧကဒိဝသေ ခီရပိဏ္ဍပါတံ အဒါသိ၊ ဧကဒိဝသေ သပ္ပိပိဏ္ဍပါတံ။ ဘိက္ခုသံဃော အာဟ “ဣမဿ ဒေဝရညော နေဝ ဓေနုယော ဒုယှမာနာ ပညာယန္တိ, န ဒဓိနိမ္မထနံ၊ ကုတော တေ ဒေဝရာဇ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ။ “ဘန္တေ ကဿပဒသဗလဿ ကာလေ ခီရသလာကဘတ္တဒါနဿေတံ ဖလ”န္တိ ဒေဝရာဇာ အာဟ။ အပရဘာဂေ သတ္ထာ ခဒိရဝနိယရေဝတဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ထေရံ အတ္တနော သာသနေ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။

ဧဝံ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တဿ ပန ဣမဿ ထေရဿ အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ ဧကစ္စေ အာစရိယာ ဧဝံ ဝဒန္တိ “ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဓမ္မသေနာပတိနာ ဩဝါဒေ ဒိန္နေ

၁-နိဂြောဓေ (သီ)

‘yaṁ mayā kātuṁ sakkā, tamahaṁ jānissāmī’ti pabbajitvā vipassanākammaṭṭhānaṁ gahetvā taṁ divasaṁyeva aññataraṁ vivittaṁ kuṭikaṁ disvā taṁ pavisitvā mātukucchismiṁ satta vassāni attanā anubhūtaṁ dukkhaṁ anussaritvā tadanusārena atītānāgate tassa avekkhantassa ādittā viya tayo bhavā upaṭṭhahiṁsu. Ñāṇassa paripākaṁ gatattā vipassanāvīthiṁ otari, tāvadeva maggappaṭipāṭiyā sabbepi āsave khepento arahattaṁ pāpuṇī”ti. Ubhayathāpi therassa arahattappattiyeva pakāsitā. Thero pana pabhinnapaṭisambhido chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Varuṇo nāma nāmena, devarājā[2] ahaṁ tadā.
Upaṭṭhahesiṁ Sambuddhaṁ, sayoggabalavāhano.

Nibbute Lokanāthamhi, Atthadassīnaruttame.
Tūriyaṁ sabbamādāya, agamaṁ bodhimuttamaṁ.

Vāditena ca naccena, sammatāḷasamāhito.
Sammukhā viya Sambuddhaṁ, upaṭṭhiṁ bodhimuttamaṁ.

Upaṭṭhahitvā taṁ bodhiṁ, dharaṇīruhapādapaṁ.
Pallaṅkaṁ ābhujitvāna, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Sakakammābhiraddhohaṁ, pasanno bodhimuttame.
Tena cittappasādena, nimmānaṁ upapajjahaṁ.

Saṭṭhitūriyasahassāni, parivārenti maṁ sadā.
Manussesu ca devesu, vattamānaṁ bhavābhave.

Tividhaggī nibbutā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddasāsane.

Subāhū nāma nāmena, catuttaṁsā’su khattiyā.
Sattaratanasampannā, pañcakappasate ito.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

1. Khu 3. 163 piṭṭhādīsu.
2. Ekarājā (Sī)

‘ယံ မယာ ကာတုံ သက္ကာ၊ တမဟံ ဇာနိဿာမီ’တိ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ တံ ဒိဝသံယေဝ အညတရံ ဝိဝိတ္တံ ကုဋိကံ ဒိသွာ တံ ပဝိသိတွာ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ သတ္တ ဝဿာနိ အတ္တနာ အနုဘူတံ ဒုက္ခံ အနုဿရိတွာ တဒနုသာရေန အတီတာနာဂတေ တဿ အဝေက္ခန္တဿ အာဒိတ္တာ ဝိယ တယော ဘဝါ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ ဝိပဿနာဝီထိံ ဩတရိ၊ တာဝဒေဝ မဂ္ဂပ္ပဋိပါဋိယာ သဗ္ဗေပိ အာသဝေ ခေပေန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏီ”တိ။ ဥဘယထာပိ ထေရဿ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယေဝ ပကာသိတာ။ ထေရော ပန ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒေါ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ဝရုဏော နာမ နာမေန၊ ဒေဝရာဇာ[2] အဟံ တဒါ။
ဥပဋ္ဌဟေသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သယောဂ္ဂဗလဝါဟနော။

နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ အတ္ထဒဿီနရုတ္တမေ။
တူရိယံ သဗ္ဗမာဒါယ၊ အဂမံ ဗောဓိမုတ္တမံ။

ဝါဒိတေန စ နစ္စေန၊ သမ္မတာဠသမာဟိတော။
သမ္မုခါ ဝိယ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဥပဋ္ဌိံ ဗောဓိမုတ္တမံ။

ဥပဋ္ဌဟိတွာ တံ ဗောဓိံ၊ ဓရဏီရုဟပါဒပံ။
ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

သကကမ္မာဘိရဒ္ဓေါဟံ၊ ပသန္နော ဗောဓိမုတ္တမေ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ နိမ္မာနံ ဥပပဇ္ဇဟံ။

သဋ္ဌိတူရိယသဟဿာနိ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။
မနုဿေသု စ ဒေဝေသု၊ ဝတ္တမာနံ ဘဝါဘဝေ။

တိဝိဓဂ္ဂီ နိဗ္ဗုတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

သုဗာဟူ နာမ နာမေန၊ စတုတ္တံသာ’သု ခတ္တိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ ပဉ္စကပ္ပသတေ ဣတော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

၁-ခု ၃-၁၆၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဧကရာဇာ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhapaṭisaṁvedanena pītivegena udānento **“te me ijjhiṁsu saṅkappā”**ti gāthaṁ abhāsi.

60. Tattha **te me ijjhiṁsu saṅkappā, yadattho pāvisiṁ kuṭiṁ, vijjāvimuttiṁ paccesan**ti ye pubbe mayā kāmasaṅkappādīnaṁ samucchedakarā[1] nekkhammasaṅkappādayo abhipatthitāyeva ( )[2] “kadā nu khvāhaṁ tadāyatanaṁ[3] upasampajja viharissāmi, yadariyā etarahi upasampajja viharantī”ti, vimuttādhippāyasaññitā vimuttiṁ uddissa saṅkappā manorathā abhiṇhaso appamattā yadattho yaṁpayojano yesaṁ nipphādanatthaṁ kuṭiṁ suññāgāraṁ vipassituṁ pāvisiṁ tisso vijjā phalavimuttiṁ ca paccesanto gavesanto, te me ijjhiṁsu te sabbeva idāni mayhaṁ ijjhiṁsu samijjhiṁsu, nipphannakusalasaṅkappo paripuṇṇamanoratho jātoti attho. Tesaṁ samiddhabhāvaṁ dassetuṁ **“mānānusayamujjahan”**ti vuttaṁ. Yasmā mānānusayamujjahaṁ pajahiṁ samucchindiṁ, tasmā te me saṅkappā ijjhiṁsūti yojanā. Mānānusaye hi pahīne appahīno nāma anusayo natthi, arahattañca adhigatameva hotīti mānānusayappahānaṁ yathāvuttasaṅkappasamiddhiyā kāraṇaṁ katvā vuttaṁ.

Sīvalittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Chaṭṭhavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sattamavagga

1. Vappattheragāthāvaṇṇanā

Passati passoti āyasmato Vappattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto “asuko ca asuko ca thero Satthu paṭhamaṁ dhammapaṭiggāhakā ahesun”ti thomanaṁ sutvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā patthanaṁ paṭṭhapesi “ahampi Bhagavā anāgate tādisassa Sammāsambuddhassa paṭhamaṁ dhammapaṭiggāhakānaṁ aññataro bhaveyyan”ti,

---

1. Samucchedaka (Sī)
2. Mayhaṁ (sabbattha)
3. Mahantāyatanaṁ (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒနေန ပီတိဝေဂေန ဥဒါနေန္တော **“တေ မေ ဣဇ္ဈိံသု သင်္ကပ္ပါ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၆၀။ တတ္ထ **တေ မေ ဣဇ္ဈိံသု သင်္ကပ္ပါ၊ ယဒတ္ထော ပါဝိသိံ ကုဋိံ၊ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိံ ပစ္စေသန္**တိ ယေ ပုဗ္ဗေ မယာ ကာမသင်္ကပ္ပါဒီနံ သမုစ္ဆေဒကရာ[1] နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော အဘိပတ္ထိတာယေဝ( )[2] “ကဒါ နု ခွါဟံ တဒါယတနံ[3] ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿာမိ၊ ယဒရိယာ ဧတရဟိ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရန္တီ”တိ, ဝိမုတ္တာဓိပ္ပါယသညိတာ ဝိမုတ္တိံ ဥဒ္ဒိဿ သင်္ကပ္ပါ မနောရထာ အဘိဏှသော အပ္ပမတ္တာ ယဒတ္ထော ယံပယောဇနော ယေသံ နိပ္ဖါဒနတ္ထံ ကုဋိံ သုညာဂါရံ ဝိပဿိတုံ ပါဝိသိံ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဖလဝိမုတ္တိံ စ ပစ္စေသန္တော ဂဝေသန္တော၊ တေ မေ ဣဇ္ဈိံသု တေ သဗ္ဗေဝ ဣဒါနိ မယှံ ဣဇ္ဈိံသု သမိဇ္ဈိံသု၊ နိပ္ဖန္နကုသလသင်္ကပ္ပေါ ပရိပုဏ္ဏမနောရထော ဇာတောတိ အတ္ထော။ တေသံ သမိဒ္ဓဘာဝံ ဒဿေတုံ **“မာနာနုသယမုဇ္ဇဟ”**န္တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ မာနာနုသယမုဇ္ဇဟံ ပဇဟိံ သမုစ္ဆိန္ဒိံ၊ တသ္မာ တေ မေ သင်္ကပ္ပါ ဣဇ္ဈိံသူတိ ယောဇနာ။ မာနာနုသယေ ဟိ ပဟီနေ အပ္ပဟီနော နာမ အနုသယော နတ္ထိ၊ အရဟတ္တဉ္စ အဓိဂတမေဝ ဟောတီတိ မာနာနုသယပ္ပဟာနံ ယထာဝုတ္တသင်္ကပ္ပသမိဒ္ဓိယာ ကာရဏံ ကတွာ ဝုတ္တံ။

သီဝလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဆဋ္ဌဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သတ္တမဝဂ္ဂ

၁-ဝပ္ပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဿတိ ပဿောတိ အာယသ္မတော ဝပ္ပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော “အသုကော စ အသုကော စ ထေရော သတ္ထု ပဌမံ ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာ အဟေသု”န္တိ ထောမနံ သုတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေသိ “အဟမ္ပိ ဘဂဝါ အနာဂတေ တာဒိသဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပဌမံ ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာနံ အညတရော ဘဝေယျ”န္တိ၊

၁-သမုစ္ဆေဒက (သီ)   ၂-မယှံ (သဗ္ဗတ္ထ)   ၃-မဟန္တာယတနံ (သီ)

Satthu santike saraṇagamanañca pavedesi. So yāvajīvaṁ puññāni katvā tato cuto devamanussesuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Vāseṭṭhassa nāma brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Vappo**tissa nāmaṁ ahosi. So Asitena isinā "Siddhatthakumāro Sabbaññū bhavissatī"ti byākato Koṇḍaññappamukhehi brāhmaṇaputtehi saddhiṁ gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā "tasmiṁ sabbaññutaṁ patte tassa santike dhammaṁ sutvā amataṁ pāpuṇissāmī"ti Uruvelāyaṁ viharantaṁ[1] mahāsattaṁ chabbassāni padhānaṁ padahantaṁ upaṭṭhahitvā oḷārikāhāraparibhogena nibbijjitvā isipatanaṁ gato. Abhisambujjhitvā Satthārā sattasattāhāni vītināmetvā Isipatanaṁ gantvā Dhammacakke pavattite pāṭipadadivase sotāpattiphale patiṭṭhito pañcamiyaṁ pakkhassa Aññāsikoṇḍaññādīhi saddhiṁ arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Ubhinnaṁ devarājūnaṁ, saṅgāmo samupaṭṭhito[3].
Ahosi samupabyūḷho, mahāghoso avattatha.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Antalikkhe ṭhito Satthā, saṁvejesi mahājanaṁ.

Sabbe devā attamanā, nikkhittakavacāvudhā.
Sambuddhaṁ abhivādetvā, ekaggā'siṁsu tāvade.

Mayhaṁ saṅkappamaññāya, vācāsabhi'mudīrayi.
Anukampako Lokavidū, nibbāpesi mahājanaṁ.

Paduṭṭhacitto manujo, ekapāṇaṁ viheṭhayaṁ.
Tena cittappadosena, apāyaṁ upapajjati.

Saṅgāmasīse nāgova, bahū pāṇe viheṭhayaṁ.
Nibbāpetha sakaṁ cittaṁ, mā haññittho punappunaṁ.

Dvinnampi yakkharājūnaṁ, senā sā vimhitā ahu.
Saraṇañca upāgacchuṁ, Lokajeṭṭhaṁ sutādinaṁ.

Saññāpetvāna janataṁ, padamuddhari cakkhumā.
Pekkhamāno va devehi, pakkāmi uttarāmukho.

1. Viharanto (Sī) 2. Khu 3. 162 piṭṭhādīsu. 3. Saṁgāme paccupaṭṭhite (Sī)

သတ္ထု သန္တိကေ သရဏဂမနဉ္စ ပဝေဒေသိ။ သော ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ဝါသေဋ္ဌဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝပ္ပေါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော အသိတေန ဣသိနာ "သိဒ္ဓတ္ထကုမာရော သဗ္ဗညူ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကတော ကောဏ္ဍညပ္ပမုခေဟိ ဗြာဟ္မဏပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ "တသ္မိံ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တေ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ အမတံ ပါပုဏိဿာမီ"တိ ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရန္တံ[၁] မဟာသတ္တံ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ပဒဟန္တံ ဥပဋ္ဌဟိတွာ ဩဠာရိကာဟာရပရိဘောဂေန နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ ဣသိပတနံ ဂတော။ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတွာ သတ္ထာရာ သတ္တသတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ဣသိပတနံ ဂန္တွာ ဓမ္မစက္ကေ ပဝတ္တိတေ ပါဋိပဒဒိဝသေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌိတော ပဉ္စမိယံ ပက္ခဿ အညာသိကောဏ္ဍညာဒီဟိ သဒ္ဓိံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ဥဘိန္နံ ဒေဝရာဇူနံ၊ သင်္ဂါမော သမုပဋ္ဌိတော[၃]။
အဟောသိ သမုပဗျူဠှော၊ မဟာဃောသော အဝတ္တထ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
အန္တလိက္ခေ ဌိတော သတ္ထာ၊ သံဝေဇေသိ မဟာဇနံ။

သဗ္ဗေ ဒေဝါ အတ္တမနာ၊ နိက္ခိတ္တကဝစာဝုဓာ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိဝါဒေတွာ၊ ဧကဂ္ဂါ'သိံသု တာဝဒေ။

မယှံ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ဝါစာသဘိ'မုဒီရယိ။
အနုကမ္ပကော လောကဝိဒူ၊ နိဗ္ဗာပေသိ မဟာဇနံ။

ပဒုဋ္ဌစိတ္တော မနုဇော၊ ဧကပါဏံ ဝိဟေဌယံ။
တေန စိတ္တပ္ပဒောသေန၊ အပါယံ ဥပပဇ္ဇတိ။

သင်္ဂါမသီသေ နာဂေါဝ၊ ဗဟူ ပါဏေ ဝိဟေဌယံ။
နိဗ္ဗာပေထ သကံ စိတ္တံ၊ မာ ဟညိတ္ထော ပုနပ္ပုနံ။

ဒွိန္နမ္ပိ ယက္ခရာဇူနံ၊ သေနာ သာ ဝိမှိတာ အဟု။
သရဏဉ္စ ဥပါဂစ္ဆုံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ သုတာဒိနံ။

သညာပေတွာန ဇနတံ၊ ပဒမုဒ္ဓရိ စက္ခုမာ။
ပေက္ခမာနောဝ ဒေဝေဟိ၊ ပက္ကာမိ ဥတ္တရာမုခေါ။

၁-ဝိဟရန္တော (သီ) ၂-ခု ၃-၁၆၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-သံဂါမေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ (သီ)

Paṭhamaṁ saraṇaṁ gacchiṁ, dvipadindassa tādino.
Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjahaṁ.

Mahādundubhināmā ca, soḷasāsuṁ rathesabhā.
Tiṁsakappasahassamhi, rājāno cakkavattino.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attanā paṭiladdhasampattiṁ paccavekkhaṇamukhena Satthu guṇamahantataṁ paccavekkhitvā "idisaṁ nāma Satthāraṁ bāhulikādivādena samudācarimha. Aho puthujjanabhāvo nāma andhakaraṇo acakkhukaraṇo, ariyabhāvoyeva cakkhukaraṇo"ti dassento **"passati passo"**ti gāthaṁ abhāsi.

61. Tattha **passati passo**ti passati sammādiṭṭhiyā dhamme aviparītaṁ jānāti bujjhatīti passo, dassanasampanno ariyo, so **passantaṁ** aviparītadassāviṁ "ayaṁ aviparītadassāvī"ti passati paññācakkhunā dhammādhammaṁ yathāsabhāvato jānāti. Na kevalaṁ passantameva, atha kho **apassantañca** passati, yo paññācakkhuvirahito dhamme yathāsabhāvato na passati, tampi apassantaṁ puthujjanaṁ "andho vatāyaṁ bhavaṁ acakkhuko"ti attano paññācakkhunā passati. **Apassanto apassantaṁ, passantañca na passatī**ti apassanto paññācakkhurahito andhabālo tādisaṁ andhabālaṁ ayaṁ dhammādhammaṁ yathāsabhāvato na passatīti yathā apassantaṁ na passati na jānāti, evaṁ attano paññācakkhunā dhammādhammaṁ yathāsabhāvato passantañca paṇḍitaṁ "ayaṁ evaṁvidho"ti na passati na jānāti, tasmā ahampi pubbe dassanarahito sakalaṁ ñeyyaṁ hatthāmalakaṁ viya passantaṁ Bhagavantaṁ apassantampi pūraṇādiṁ yathāsabhāvato na passiṁ, idāni pana Buddhānubhāvena sampanno ubhayepi yathāsabhāvato passāmīti sevitabbāsevitabbesu attano aviparītapaṭipattiṁ dasseti.

Vappattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

ပဌမံ သရဏံ ဂစ္ဆိံ၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။

မဟာဒုန္ဒုဘိနာမာ စ၊ သောဠသာသုံ ရထေသဘာ။
တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ရာဇာနော စက္ကဝတ္တိနော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓသမ္ပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခဏမုခေန သတ္ထု ဂုဏမဟန္တတံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “ဤဒိသံ နာမ သတ္ထာရံ ဗာဟုလိကာဒိဝါဒေန သမုဒါစရိမှ။ အဟော ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ နာမ အန္ဓကရဏော အစက္ခုကရဏော၊ အရိယဘာဝေါယေဝ စက္ခုကရဏော”တိ ဒဿေန္တော **“ပဿတိ ပဿော”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၆၁။ တတ္ထ **ပဿတိ ပဿော**တိ ပဿတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဓမ္မေ အဝိပရီတံ ဇာနာတိ ဗုဇ္ဈတီတိ ပဿော၊ ဒဿနသမ္ပန္နော အရိယော၊ သော **ပဿန္တံ** အဝိပရီတဒဿာဝိံ “အယံ အဝိပရီတဒဿာဝီ”တိ ပဿတိ ပညာစက္ခုနာ ဓမ္မာဓမ္မံ ယထာသဘာဝတော ဇာနာတိ။ န ကေဝလံ ပဿန္တမေဝ၊ အထ ခေါ **အပဿန္တဉ္စ** ပဿတိ၊ ယော ပညာစက္ခုဝိရဟိတော ဓမ္မေ ယထာသဘာဝတော န ပဿတိ၊ တမ္ပိ အပဿန္တံ ပုထုဇ္ဇနံ “အန္ဓော ဝတာယံ ဘဝံ အစက္ခုကော”တိ အတ္တနော ပညာစက္ခုနာ ပဿတိ။ **အပဿန္တော အပဿန္တံ၊ ပဿန္တဉ္စ န ပဿတီ**တိ အပဿန္တော ပညာစက္ခုရဟိတော အန္ဓဗာလော တာဒိသံ အန္ဓဗာလံ အယံ ဓမ္မာဓမ္မံ ယထာသဘာဝတော န ပဿတီတိ ယထာ အပဿန္တံ န ပဿတိ န ဇာနာတိ၊ ဧဝံ အတ္တနော ပညာစက္ခုနာ ဓမ္မာဓမ္မံ ယထာသဘာဝတော ပဿန္တဉ္စ ပဏ္ဍိတံ “အယံ ဧဝံဝိဓော”တိ န ပဿတိ န ဇာနာတိ၊ တသ္မာ အဟမ္ပိ ပုဗ္ဗေ ဒဿနရဟိတော သကလံ ဉေယျံ ဟတ္ထာမလကံ ဝိယ ပဿန္တံ ဘဂဝန္တံ အပဿန္တမ္ပိ ပူရဏာဒိံ ယထာသဘာဝတော န ပဿိံ၊ ဣဒါနိ ပန ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန သမ္ပန္နော ဥဘယေပိ ယထာသဘာဝတော ပဿာမီတိ သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗေသု အတ္တနော အဝိပရီတပဋိပတ္တိံ ဒဿေတိ။

ဝပ္ပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Vajjiputtattheragāthāvaṇṇanā

Ekakā mayaṁ araññeti āyasmato Vajjiputtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Vipassiṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso nāgapupphakesarehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde amaccakule nibbatti, **Vajjiputto**tissa nāmaṁ ahosi. So Bhagavato Vesāligamane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā katapubbakicco kammaṭṭhānaṁ gahetvā Vesāliyā avidūre aññatarasmiṁ vanasaṇḍe viharati. Tena ca samayena Vesāliyaṁ ussavo ahosi. Tattha tattha naccagītavāditaṁ pavattati, mahājano haṭṭhatuṭṭho ussavasampattiṁ paccanubhoti, taṁ sutvā so bhikkhu ayoniso ummujjanto vivekaṁ vajjamāno[1] kammaṭṭhānaṁ vissajjetvā attano anabhiratiṁ pakāsento—

“Ekakā mayaṁ araññe viharāma,
Apaviddhaṁva vanasmiṁ dārukaṁ.
Etādisikāya rattiyā,
Ko su nāma amhehi pāpiyo”ti—

gāthamāha.

Taṁ sutvā vanasaṇḍe adhivatthā devatā taṁ bhikkhuṁ anukampamānā “yadipi tvaṁ bhikkhu araññavāsaṁ hīḷento vadasi, vivekakāmā pana viddasuno taṁ bahu maññantiyevā”ti imamatthaṁ dassentī—

“Ekako tvaṁ araññe viharasi,
Apaviddhaṁva vanasmiṁ dārukaṁ.
Tassa te bahukā pihayanti,
Nerayikā viya saggagāminan”ti—

gāthaṁ vatvā “kathaṁ hi nāma tvaṁ bhikkhu niyyānike Sammāsambuddhassa sāsane pabbajitvā aniyyānikaṁ vitakkaṁ vitakkessasī”ti santajjentī

---

1. Riccamāno (Sī)

၂-ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧကကာ မယံ အရညေတိ အာယသ္မတော ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော နာဂပုပ္ဖကေသရေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ အမစ္စကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝဇ္ဇိပုတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဘဂဝတော ဝေသာလိဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝေသာလိယာ အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ဝိဟရတိ။ တေန စ သမယေန ဝေသာလိယံ ဥဿဝေါ အဟောသိ။ တတ္ထ တတ္ထ နစ္စဂီတဝါဒိတံ ပဝတ္တတိ၊ မဟာဇနော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဥဿဝသမ္ပတ္တိံ ပစ္စနုဘောတိ၊ တံ သုတွာ သော ဘိက္ခု အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇန္တော ဝိဝေကံ ဝဇ္ဇမာနော[၁] ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အတ္တနော အနဘိရတိံ ပကာသေန္တော—

“ဧကကာ မယံ အရညေ ဝိဟရာမ၊
အပဝိဒ္ဓံဝ ဝနသ္မိံ ဒါရုကံ။
ဧတာဒိသိကာယ ရတ္တိယာ၊
ကော သု နာမ အမှေဟိ ပါပိယော”တိ—

ဂါထမာဟ။

တံ သုတွာ ဝနသဏ္ဍေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ တံ ဘိက္ခုံ အနုကမ္ပမာနာ “ယဒိပိ တွံ ဘိက္ခု အရညဝါသံ ဟီဠေန္တော ဝဒသိ၊ ဝိဝေကကာမာ ပန ဝိဒ္ဒသုနော တံ ဗဟု မညန္တိယေဝါ”တိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တီ—

“ဧကကော တွံ အရညေ ဝိဟရသိ၊
အပဝိဒ္ဓံဝ ဝနသ္မိံ ဒါရုကံ။
တဿ တေ ဗဟုကာ ပိဟယန္တိ၊
နေရယိကာ ဝိယ သဂ္ဂဂါမိန”န္တိ—

ဂါထံ ဝတွာ “ကထံ ဟိ နာမ တွံ ဘိက္ခု နိယျာနိကေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အနိယျာနိကံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿသီ”တိ သန္တဇ္ဇေန္တီ

၁-ရိစ္စမာနော (သီ)

saṁvejesi. Evaṁ so bhikkhu tāya devatāya saṁvejito kasābhihato viya bhadro assājānīyo vipassanāvīthiṁ otaritvā na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, sataraṁsiṁva bhāṇumaṁ.
Obhāsentaṁ disā sabbā, uḷurājaṁva pūritaṁ.

Purakkhataṁ sāvakehi, sāgareheva medaniṁ.
Nāgaṁ paggayha reṇūhi, Vipassissābhiropayiṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ reṇumabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddha[2]pūjāyidaṁ phalaṁ.

Paṇṇatālīsito kappe, Reṇu nāmāsi khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā “ayaṁ me arahattappattiyā aṅkuso jāto”ti attano devatāya ca vuttanayaṁ saṁkaḍḍhitvā[3]—

62. “Ekakā mayaṁ araññe viharāma,
Apaviddhaṁva vanasmiṁ dārukaṁ.
Tassa me bahukā pihayanti,
Nerayikā viya saggagāminan”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tassattho—anapekkhabhāvena vane chaḍḍitadārukkhaṇḍaṁ viya yadipi **mayaṁ ekakā** ekākino asahāyā imasmiṁ **araññe viharāma,** evaṁ viharato pana **tassa me bahukā pihayanti** maṁ bahū atthakāmarūpā kulaputtā abhipatthenti “aho vatassa mayampi Vajjiputtatthero viya gharabandhanaṁ pahāya araññe vihareyyāmā”ti. Yathā kiṁ? **Nerayikā viya saggagāminaṁ,** yathā nāma nerayikā attano pāpakammena niraye nibbattasattā saggagāmīnaṁ saggūpagāmīnaṁ pihayanti “aho vata mayampi nirayadukkhaṁ pahāya saggasukhaṁ paccanubhaveyyāmā”ti evaṁsampadamidanti[4] attho.

1. Khu 3. 160 piṭṭhe.
2. Puppha (Sī)
3. Saritvā (Sī)
4. Evaṁ pihayantīti (Ka)

သံဝေဇေသိ။ ဧဝံ သော ဘိက္ခု တာယ ဒေဝတာယ သံဝေဇိတော ကသာဘိဟတော ဝိယ ဘဒြော အဿာဇာနီယော ဝိပဿနာဝီထိံ ဩတရိတွာ န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သတရံသိံဝ ဘာဏုမံ။
ဩဘာသေန္တံ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဥဠုရာဇံဝ ပူရိတံ။

ပုရက္ခတံ သာဝကေဟိ၊ သာဂရေဟေဝ မေဒနိံ။
နာဂံ ပဂ္ဂယှ ရေဏူဟိ၊ ဝိပဿိဿာဘိရောပယိံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ရေဏုမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓ[2]ပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ပဏ္ဏတာလီသိတော ကပ္ပေ၊ ရေဏု နာမာသိ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ “အယံ မေ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ အင်္ကုသော ဇာတော”တိ အတ္တနော ဒေဝတာယ စ ဝုတ္တနယံ သံကဍ္ဎိတွာ[3]—

၆၂။ “ဧကကာ မယံ အရညေ ဝိဟရာမ၊
အပဝိဒ္ဓံဝ ဝနသ္မိံ ဒါရုကံ။
တဿ မေ ဗဟုကာ ပိဟယန္တိ၊
နေရယိကာ ဝိယ သဂ္ဂဂါမိန”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—အနပေက္ခဘာဝေန ဝနေ ဆဍ္ဍိတဒါရုက္ခဏ္ဍံ ဝိယ ယဒိပိ **မယံ ဧကကာ** ဧကာကိနော အသဟာယာ ဣမသ္မိံ **အရညေ ဝိဟရာမ၊** ဧဝံ ဝိဟရတော ပန **တဿ မေ ဗဟုကာ ပိဟယန္တိ** မံ ဗဟူ အတ္ထကာမရူပါ ကုလပုတ္တာ အဘိပတ္ထေန္တိ “အဟော ဝတဿ မယမ္ပိ ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရော ဝိယ ဃရဗန္ဓနံ ပဟာယ အရညေ ဝိဟရေယျာမာ”တိ။ ယထာ ကိံ? **နေရယိကာ ဝိယ သဂ္ဂဂါမိနံ၊** ယထာ နာမ နေရယိကာ အတ္တနော ပါပကမ္မေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တသတ္တာ သဂ္ဂဂါမိနံ သဂ္ဂူပဂါမိနံ ပိဟယန္တိ “အဟော ဝတ မယမ္ပိ နိရယဒုက္ခံ ပဟာယ သဂ္ဂသုခံ ပစ္စနုဘဝေယျာမာ”တိ ဧဝံသမ္ပဒမိဒန္တိ[4] အတ္ထော။

၁-ခု ၃-၁၆၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပုပ္ဖ (သီ)
၃-သရိတွာ (သီ)
၄-ဧဝံ ပိဟယန္တီတိ (က)

Ettha ca attani garubahuvacanappayogassa icchitabbattā “ekakā mayaṁ viharāmā”ti puna tassa atthassa ekattaṁ sandhāya “tassa me”ti ekavacanappayogo kato. “Tassa me”, “saggagāminan”ti ca ubhayampi ‘pihayantī’ti padaṁ apekkhitvā upayogatthe sampadānaniddeso daṭṭhabbo. Taṁ abhipatthentīti ca tādise araññavāsādiguṇe abhipatthentā nāma[1] hontīti katvā vuttaṁ[2]. **Tassa me**ti vā tassa mama santike guṇeti adhippāyo.

Vajjiputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Pakkhattheragāthāvaṇṇanā

Cutā patantīti āyasmato Pakkhattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto ito ekanavute kappe Yakkhasenāpati hutvā Vipassiṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso dibbavatthena pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sakkesu Devadahanigame Sākiyarājakule nibbatti, “sammodakumāro”tissa nāmaṁ ahosi. Athassa daharakāle vātarogena pādā na vahiṁsu[3]. So katipayaṁ kālaṁ pīṭhasappī viya vicari. Tenassa **Pakkho**ti samaññā jātā. Pacchā arogakālepi tatheva naṁ sañjananti, so Phagavato ñātisamāgame pāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā katapubbakicco kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharati. Athekadivasaṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisituṁ gacchanto antarāmagge aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi. Tasmiṁ ca samaye aññataro kulalo maṁsapesiṁ ādāya ākāsena gacchati, taṁ bahū kulalā anupatitvā pātesuṁ. Pātitaṁ maṁsapesiṁ eko kulalo aggahesi. Taṁ añño acchinditvā gaṇhi, taṁ disvā thero “yathāyaṁ maṁsapesi, evaṁ kāmā nāma bahusādhāraṇā bahudukkhā bahupāyāsā”ti kāmesu ādīnavaṁ nekkhamme ca ānisaṁsaṁ paccavekkhitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā “aniccan”ti-ādinā manasikaronto piṇḍāya caritvā

1. Abhipatthentānaṁ abhipatthentā nāma (Sī, Ka) 2. Vuttamevāti (Sī)
3. Vayhiṁsu (Sī)

ဧတ္ထ စ အတ္တနိ ဂရုဗဟုဝစနပ္ပယောဂဿ ဣစ္ဆိတဗ္ဗတ္တာ “ဧကကာ မယံ ဝိဟရာမာ”တိ ပုန တဿ အတ္ထဿ ဧကတ္တံ သန္ဓာယ “တဿ မေ”တိ ဧကဝစနပ္ပယောဂေါ ကတော။ “တဿ မေ”, “သဂ္ဂဂါမိန”န္တိ စ ဥဘယမ္ပိ ‘ပိဟယန္တီ’တိ ပဒံ အပေက္ခိတွာ ဥပယောဂတ္ထေ သမ္ပဒါနနိဒ္ဒေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တံ အဘိပတ္ထေန္တီတိ စ တာဒိသေ အရညဝါသာဒိဂုဏေ အဘိပတ္ထေန္တာ နာမ[၁] ဟောန္တီတိ ကတွာ ဝုတ္တံ[၂]။ **တဿ မေ**တိ ဝါ တဿ မမ သန္တိကေ ဂုဏေတိ အဓိပ္ပါယော။

ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ပက္ခတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စုတာ ပတန္တီတိ အာယသ္မတော ပက္ခတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ယက္ခသေနာပတိ ဟုတွာ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဒိဗ္ဗဝတ္ထေန ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သက္ကေသု ဒေဝဒဟနိဂမေ သာကိယရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ “သမ္မောဒကုမာရော”တိဿ နာမံ အဟောသိ။ အထဿ ဒဟရကာလေ ဝါတရောဂေန ပါဒါ န ဝဟိံသု[၃]။ သော ကတိပယံ ကာလံ ပီဌသပ္ပီ ဝိယ ဝိစရိ။ တေနဿ **ပက္ခော**တိ သမညာ ဇာတာ။ ပစ္ဆာ အရောဂကာလေပိ တထေဝ နံ သဉ္ဇာနန္တိ၊ သော ဘဂဝတော ဉာတိသမာဂမေ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတုံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ တသ္မိံ စ သမယေ အညတရော ကုလလော မံသပေသိံ အာဒါယ အာကာသေန ဂစ္ဆတိ၊ တံ ဗဟူ ကုလလာ အနုပတိတွာ ပါတေသုံ။ ပါတိတံ မံသပေသိံ ဧကော ကုလလော အဂ္ဂဟေသိ။ တံ အညော အစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂဏှိ၊ တံ ဒိသွာ ထေရော “ယထာယံ မံသပေသိ၊ ဧဝံ ကာမာ နာမ ဗဟုသာဓာရဏာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ”တိ ကာမေသု အာဒီနဝံ နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ “အနိစ္စ”န္တိအာဒိနာ မနသိကရောန္တော ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ

၁-အဘိပတ္ထေန္တာနံ အဘိပတ္ထေန္တာ နာမ (သီ၊ က) ၂-ဝုတ္တမေဝါတိ (သီ) ၃-ဝယှိံသု (သီ)

katabhattakicco divāṭṭhāne nisīditvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Vipassī nāma Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Aṭṭhasaṭṭhisahassehi, pāvisi Bandhumaṁ tadā.

Nagarā abhinikkhamma, agamaṁ dīpacetiyaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.

Cullāsītisahassāni[2], yakkhā mayhaṁ upantike.
Upaṭṭhahanti sakkaccaṁ, indaṁva tidasā gaṇā.

Bhavanā abhinikkhamma, dussaṁ paggayhahaṁ tadā.
Sirasā abhivādesiṁ, tañcā’dāsiṁ Mahesino.

Aho Buddho aho dhammo, aho no Satthu sampadā.
Buddhassa ānubhāvena, vasudhāyaṁ pakampatha.

Tañca acchariyaṁ disvā, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Buddhe cittaṁ pasādemi, dvipadindamhi tādine.

Sohaṁ cittaṁ pasādetvā, dussaṁ datvāna Satthuno.
Saraṇañca upāgacchiṁ, sāmacco saparijjano.

Ekanavutito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito pannarase kappe, soḷasāsuṁ suvāhanā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā yadeva saṁvegavatthuṁ aṅkusaṁ[3] katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā aññā adhigatā, tassa saṁkittanamukhena aññaṁ byākaronto **“cutā patantī”**ti gāthaṁ abhāsi.

63. Tattha **cutā**ti bhaṭṭhā. **Patantī**ti anupatanti. **Patitā**ti cavanavasena bhūmiyaṁ patitā, ākāse vā sampatanavasena patitā. **Giddhā**ti gedhaṁ

1. Khu 3. 161 piṭṭhe. 2. Cūlāsītisahassāni (Sī)
3. Yadeva Saṁvegavatthu, tamaṅkusaṁ (Sī)

ကတဘတ္တကိစ္စော ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ဝိပဿီ နာမ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
အဋ္ဌသဋ္ဌိသဟဿေဟိ၊ ပါဝိသိ ဗန္ဓုမံ တဒါ။

နဂရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ အဂမံ ဒီပစေတိယံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။

စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ[2]၊ ယက္ခာ မယှံ ဥပန္တိကေ။
ဥပဋ္ဌဟန္တိ သက္ကစ္စံ၊ ဣန္ဒံဝ တိဒသာ ဂဏာ။

ဘဝနာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ဒုဿံ ပဂ္ဂယှဟံ တဒါ။
သိရသာ အဘိဝါဒေသိံ၊ တဉ္စာ’ဒါသိံ မဟေသိနော။

အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော၊ အဟော နော သတ္ထု သမ္ပဒါ။
ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန၊ ဝသုဓာယံ ပကမ္ပထ။

တဉ္စ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
ဗုဒ္ဓေ စိတ္တံ ပသာဒေမိ၊ ဒွိပဒိန္ဒမှိ တာဒိနေ။

သောဟံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဒုဿံ ဒတွာန သတ္ထုနော။
သရဏဉ္စ ဥပါဂစ္ဆိံ၊ သာမစ္စော သပရိဇ္ဇနော။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော ပန္နရသေ ကပ္ပေ၊ သောဠသာသုံ သုဝါဟနာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ယဒေဝ သံဝေဂဝတ္ထုံ အင်္ကုသံ[3] ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အညာ အဓိဂတာ၊ တဿ သံကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော **“စုတာ ပတန္တီ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၆၃။ တတ္ထ **စုတာ**တိ ဘဋ္ဌာ။ **ပတန္တီ**တိ အနုပတန္တိ။ **ပတိတာ**တိ စဝနဝသေန ဘူမိယံ ပတိတာ, အာကာသေ ဝါ သမ္ပတနဝသေန ပတိတာ။ **ဂိဒ္ဓါ**တိ ဂေဓံ

၁-ခု ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-စူဠာသီတိသဟဿာနိ (သီ) ၃-ယဒေဝ သံဝေဂဝတ္ထုံ၊ တမင်္ကုသံ (သီ)

āpannā. **Punarāgatā**ti punadeva upagatā. **Ca**-saddo sabbattha yojetabbo. Idaṁ vuttaṁ hoti—patanti anupatanti ca idha kulalā, itarassa mukhato cutā ca maṁsapesi, cutā pana sā bhūmiyaṁ patitā ca, giddhā gedhaṁ āpannā sabbeva kulalā punarāgatā. Yathā cime kulalā, evaṁ saṁsāre paribbhamantā sattā ye kusaladhammato cutā, te patanti nirayādīsu, evaṁ patitā ca, sampattibhave ṭhitā tattha kāmasukhānuyogavasena kāmabhave rūpārūpabhavesu ca bhavanikantivasena[1] giddhā ca punarāgatā bhavato aparimuttattā tena tena bhavagāminā kammena taṁ taṁ bhavasaññitaṁ dukkhaṁ āgatā eva, evaṁbhūtā ime sattā. Mayā pana **kataṁ kiccaṁ** pariññādibhedaṁ soḷasavidhampi kiccaṁ kataṁ, na dāni taṁ kātabbaṁ atthi. **Rataṁ rammaṁ** ramitabbaṁ ariyehi sabbasaṅkhatavinissaṭaṁ nibbānaṁ rataṁ abhirataṁ rammaṁ. Tena ca **sukhenanvāgataṁ sukhaṁ** phalasamāpattisukhena anu-āgataṁ upagataṁ accantasukhaṁ nibbānaṁ, sukhena vā sukhāpaṭipadābhūtena vipassanāsukhena maggasukhena ca anvāgataṁ phalasukhaṁ nibbānasukhañcāti attho veditabbo.

Pakkhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Vimalakoṇḍaññattheragāthāvaṇṇanā

Dumavhayāya uppannoti Vimalakoṇḍaññattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle vibhavasampanne kule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Vipassiṁ Bhagavantaṁ mahatiyā parisāya parivutaṁ dhammaṁ desentaṁ disvā pasannamānaso catūhi suvaṇṇapupphehi pūjesi. Bhagavā tassa pasādasaṁvaḍḍhanatthaṁ tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāresi, yathā suvaṇṇābhā sakalaṁ taṁ padesaṁ ottharati[2]. Taṁ disvā bhiyyoso mattāya pasannamānaso hutvā Bhagavantaṁ vanditvā taṁ nimittaṁ gahetvā attano gehaṁ gantvā Buddhārammaṇaṁ pītiṁ avijahanto kenaci rogena kālaṁ katvā Tusitesu upapanno aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde

1. Jhānabhavanikantivasena (Sī) 2. Taṁ parisaṁ otthari (Ka)

အာပန္နာ။ **ပုနရာဂတာ**တိ ပုနဒေဝ ဥပဂတာ။ **စ**-သဒ္ဒေါ သဗ္ဗတ္ထ ယောဇေတဗ္ဗော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ပတန္တိ အနုပတန္တိ စ ဣဓ ကုလလာ၊ ဣတရဿ မုခတော စုတာ စ မံသပေသိ၊ စုတာ ပန သာ ဘူမိယံ ပတိတာ စ၊ ဂိဒ္ဓါ ဂေဓံ အာပန္နာ သဗ္ဗေဝ ကုလလာ ပုနရာဂတာ။ ယထာ စိမေ ကုလလာ၊ ဧဝံ သံသာရေ ပရိဗ္ဘမန္တာ သတ္တာ ယေ ကုသလဓမ္မတော စုတာ၊ တေ ပတန္တိ နိရယာဒီသု၊ ဧဝံ ပတိတာ စ, သမ္ပတ္တိဘဝေ ဌိတာ တတ္ထ ကာမသုခါနုယောဂဝသေန ကာမဘဝေ ရူပါရူပဘဝေသု စ ဘဝနိကန္တိဝသေန[၁] ဂိဒ္ဓါ စ ပုနရာဂတာ ဘဝတော အပရိမုတ္တတ္တာ တေန တေန ဘဝဂါမိနာ ကမ္မေန တံ တံ ဘဝသညိတံ ဒုက္ခံ အာဂတာ ဧဝ၊ ဧဝံဘူတာ ဣမေ သတ္တာ။ မယာ ပန **ကတံ ကိစ္စံ** ပရိညာဒိဘေဒံ သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ ကတံ၊ န ဒါနိ တံ ကာတဗ္ဗံ အတ္ထိ။ **ရတံ ရမ္မံ** ရမိတဗ္ဗံ အရိယေဟိ သဗ္ဗသင်္ခတဝိနိဿဋံ နိဗ္ဗာနံ ရတံ အဘိရတံ ရမ္မံ။ တေန စ **သုခေနန္ဝာဂတံ သုခံ** ဖလသမာပတ္တိသုခေန အနုအာဂတံ ဥပဂတံ အစ္စန္တသုခံ နိဗ္ဗာနံ, သုခေန ဝါ သုခါပဋိပဒါဘူတေန ဝိပဿနာသုခေန မဂ္ဂသုခေန စ အန္ဝာဂတံ ဖလသုခံ နိဗ္ဗာနသုခဉ္စာတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပက္ခတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဝိမလကောဏ္ဍညတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဓူမဝှယာယ ဥပ္ပန္နောတိ ဝိမလကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဘဝသမ္ပန္နေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ မဟတိယာ ပရိသာယ ပရိဝုတံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော စတူဟိ သုဝဏ္ဏပုပ္ဖေဟိ ပူဇေသိ။ ဘဂဝါ တဿ ပသာဒသံဝဍ္ဎနတ္ထံ တထာရူပံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါရေသိ၊ ယထာ သုဝဏ္ဏာဘာ သကလံ တံ ပဒေသံ ဩတ္ထရတိ[၂]။ တံ ဒိသွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပသန္နမာနသော ဟုတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ တံ နိမိတ္တံ ဂဟေတွာ အတ္တနော ဂေဟံ ဂန္တွာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ အဝိဇဟန္တော ကေနစိ ရောဂေန ကာလံ ကတွာ တုသိတေသု ဥပပန္နော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ

၁-ဈာနဘဝနိကန္တိဝသေန (သီ) ၂-တံ ပရိသံ ဩတ္ထရိ (က)

rājānaṁ Bimbisāraṁ paṭicca Ambapāliyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Rājā hi Bimbisāro taruṇakāle Ambapāliyā rūpasampattiṁ sutvā sañjātābhilāso katipayamanussaparivāro aññātakavesena Vesāliṁ gantvā ekarattiṁ tāya saṁvāsaṁ kappesi. Tadā ayaṁ tassā kucchimhi paṭisandhiṁ aggahesi. Sā ca gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṁ tassa ārocesi. Rājāpi attānaṁ jānāpetvā dātabbayuttakaṁ datvā pakkāmi. Sā gabbhassa paripākamanvāya puttaṁ vijāyi, "Vimalo"tissa nāmaṁ ahosi, pacchā **Vimalakoṇḍañño**ti paññāyittha. So vayappatto Bhagavato Vesāligamane Buddhānubhāvaṁ disvā pasannamānaso pabbajitvā katapubbakicco vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Vipassī nāma Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Nisinno janakāyassa, desesi amataṁ padaṁ.

Tassāhaṁ dhammaṁ sutvāna, dvipadindassa tādino.
Soṇṇapupphāni cattāri, Buddhassa abhiropayiṁ.

Suvaṇṇacchadanaṁ āsi, yāvatā parisā tadā.
Buddhābhā ca suvaṇṇābhā, āloko vipulo ahu.

Udaggacitto sumano, vedajāto katañjalī.
Vittisañjanano tesaṁ[2], diṭṭhadhammasukhāvaho.

Āyācitvāna Sambuddhaṁ, vanditvāna ca subbataṁ.
Pāmojjaṁ janayitvāna, sakaṁ bhavanupāgamiṁ.

Bhavane upaviṭṭhohaṁ, Buddhaseṭṭhaṁ anussariṁ.
Tena cittappasādena, Tusitaṁ upapajjahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddha[3] pūjāyidaṁ phalaṁ.

Soḷasāsiṁsu rājāno, Nemisammatanāmakā.
Tetālīse ito kappe, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

1. Khu 3. 164 piṭṭhādīsu. 2. Pītisaṁjanano ceva (Sī) 3. Puppha (Sī)

ရာဇာနံ ဗိမ္ဗိသာရံ ပဋိစ္စ အမ္ဗပါလိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ ရာဇာ ဟိ ဗိမ္ဗိသာရော တရုဏကာလေ အမ္ဗပါလိယာ ရူပသမ္ပတ္တိံ သုတွာ သဉ္ဇာတာဘိလာသော ကတိပယမနုဿပရိဝါရော အညာတကဝေသေန ဝေသာလိံ ဂန္တွာ ဧကရတ္တိံ တာယ သံဝါသံ ကပ္ပေသိ။ တဒါ အယံ တဿာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သာ စ ဂဗ္ဘဿ ပတိဋ္ဌိတဘာဝံ တဿ အာရောစေသိ။ ရာဇာပိ အတ္တာနံ ဇာနာပေတွာ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ ဒတွာ ပက္ကာမိ။ သာ ဂဗ္ဘဿ ပရိပါကမနွာယ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ "ဝိမလော"တိဿ နာမံ အဟောသိ၊ ပစ္ဆာ **ဝိမလကောဏ္ဍညော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဘဂဝတော ဝေသာလိဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ဝိပဿီ နာမ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
နိသိန္နော ဇနကာယဿ၊ ဒေသေသိ အမတံ ပဒံ။

တဿာဟံ ဓမ္မံ သုတွာန၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။
သောဏ္ဏပုပ္ဖါနိ စတ္တာရိ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

သုဝဏ္ဏစ္ဆဒနံ အာသိ၊ ယာဝတာ ပရိသာ တဒါ။
ဗုဒ္ဓါဘာ စ သုဝဏ္ဏာဘာ၊ အာလောကော ဝိပုလော အဟု။

ဥဒဂ္ဂစိတ္တော သုမနော၊ ဝေဒဇာတော ကတဉ္ဇလီ။
ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော တေသံ[၂]၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခါဝဟော။

အာယာစိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဝန္ဒိတွာန စ သုဗ္ဗတံ။
ပါမောဇ္ဇံ ဇနယိတွာန၊ သကံ ဘဝနုပါဂမိံ။

ဘဝနေ ဥပဝိဋ္ဌောဟံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ အနုဿရိံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ တုသိတံ ဥပပဇ္ဇဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓ[၃]ပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သောဠသာသိံသု ရာဇာနော၊ နေမိသမ္မတနာမကာ။
တေတာလီသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ခု ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပီတိသံဇနနော စေဝ (သီ) ၃-ပုပ္ဖ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā aññāpadesena aññaṁ byākaronto **“dumavhayāyā”**ti gāthaṁ abhāsi.

64. Tattha **dumavhayāyā**ti dumena ambena avhātabbāya, ambapāliyāti attho. Ādhāre cetaṁ bhummavacanaṁ. **Uppanno**ti tassā kucchiyaṁ uppanno uppajjamāno ca. **Jāto paṇḍaraketunā**ti dhavalavatthadhajattā[1] “paṇḍaraketū”ti paññātena Bimbisāraraññā hetubhūtena jāto, taṁ paṭicca nibbattoti attho. **Uppanno**ti vā paṭhamābhinibbattidassanaṁ. Tato hi **jāto**ti abhijātidassanaṁ. Vijāyanakālato paṭṭhāya hi loke jātavohāro. Ettha ca “dumavhayāya uppanno”ti iminā attukkaṁsanabhāvaṁ apaneti, anekapatiputtānampi visesādhigamasambhavañca[2] dīpeti. “Jāto paṇḍaraketunā”ti iminā viññātapitikadassanena paravambhanaṁ apaneti. **Ketuhā**ti mānappahāyī. Māno hi uṇṇatilakkhaṇattā ketu viyāti ketu. Tathā hi so “ketukamyatāpaccupaṭṭhāno”ti vuccati. **Ketunāyevā**ti paññāya eva. Paññā hi anavajjadhammesu accuggataṭṭhena mārasenappamaddanena pubbaṅgamaṭṭhena ca ariyānaṁ dhajā nāma. Tenāha “dhammo hi isinaṁ dhajo”ti[3]. **Mahāketuṁ padhaṁsayī**ti mahāvisayatāya mahantā, seyyamānajātimānādibhedato bahavo ca mānappakārā, itare ca kilesadhammā samussitaṭṭhena ketu etassāti mahāketu, māro pāpimā. Taṁ balavidhamana[4] visayātikkamanavasena abhibhavi nibbisevanaṁ akāsīti. “Mahāketuṁ padhaṁsayī”ti attānaṁ paraṁ viya dassento aññāpadesena arahattaṁ byākāsi.

Vimalakoṇḍaññattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Ukkhepakatavacchattheragāthāvaṇṇanā

Ukkhepakatavacchassāti āyasmato Ukkhepakatavacchattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito catunavute kappe Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthāraṁ

---

1. Dhavaladhajattā (Sī)
2. ...sambhāvañca (Ka)
3. Saṁ 1. 468; Aṁ 1. 361; Khu 6. 148 piṭṭhesu.
4. Balaṁ viddhaṁsana (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညာပဒေသေန အညံ ဗျာကရောန္တော **“ဒုမဝှယာယာ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၆၄။ တတ္ထ **ဒုမဝှယာယာ**တိ ဒုမေန အမ္ဗေန အဝှါတဗ္ဗာယ၊ အမ္ဗပါလိယာတိ အတ္ထော။ အာဓာရေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ **ဥပ္ပန္နော**တိ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဥပ္ပန္နော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော စ။ **ဇာတော ပဏ္ဍရကေတုနာ**တိ ဓဝလဝတ္ထဓဇတ္တာ[1] “ပဏ္ဍရကေတူ”တိ ပညာတေန ဗိမ္ဗိသာရရညာ ဟေတုဘူတေန ဇာတော၊ တံ ပဋိစ္စ နိဗ္ဗတ္တောတိ အတ္ထော။ **ဥပ္ပန္နော**တိ ဝါ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိဒဿနံ။ တတော ဟိ **ဇာတော**တိ အဘိဇာတိဒဿနံ။ ဝိဇာယနကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟိ လောကေ ဇာတဝေါဟာရော။ ဧတ္ထ စ “ဒုမဝှယာယ ဥပ္ပန္နော”တိ ဣမိနာ အတ္တုက္ကံသနဘာဝံ အပနေတိ၊ အနေကပတိပုတ္တာနမ္ပိ ဝိသေသာဓိဂမသမ္ဘဝဉ္စ[2] ဒီပေတိ။ “ဇာတော ပဏ္ဍရကေတုနာ”တိ ဣမိနာ ဝိညာတပိတိကဒဿနေန ပရဝမ္ဘနံ အပနေတိ။ **ကေတုဟာ**တိ မာနပ္ပဟာယီ။ မာနော ဟိ ဥဏ္ဏတိလက္ခဏတ္တာ ကေတု ဝိယာတိ ကေတု။ တထာ ဟိ သော “ကေတုကမျတာပစ္စုပဋ္ဌာနော”တိ ဝုစ္စတိ။ **ကေတုနာယေဝါ**တိ ပညာယ ဧဝ။ ပညာ ဟိ အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု အစ္စုဂ္ဂတဋ္ဌေန မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနေန ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန စ အရိယာနံ ဓဇာ နာမ။ တေနာဟ “ဓမ္မော ဟိ ဣသိနံ ဓဇော”တိ[3]။ **မဟာကေတုံ ပဓံသယီ**တိ မဟာဝိသယတာယ မဟန္တာ, သေယျမာနဇာတိမာနာဒိဘေဒတော ဗဟဝေါ စ မာနပ္ပကာရာ, ဣတရေ စ ကိလေသဓမ္မာ သမုဿိတဋ္ဌေန ကေတု ဧတဿာတိ မဟာကေတု၊ မာရော ပါပိမာ။ တံ ဗလဝိဓမန[4] ဝိသယာတိက္ကမနဝသေန အဘိဘဝိ နိဗ္ဗိသေဝနံ အကာသီတိ။ “မဟာကေတုံ ပဓံသယီ”တိ အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ ဒဿေန္တော အညာပဒေသေန အရဟတ္တံ ဗျာကာသိ။

ဝိမလကောဏ္ဍညတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဥက္ခေပကတဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥက္ခေပကတဝစ္ဆဿာတိ အာယသ္မတော ဥက္ခေပကတဝစ္ဆတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထာရံ

၁-ဓဝလဓဇတ္တာ (သီ)
၂-...သမ္ဘာဝဉ္စ (က)
၃-သံ ၁-၄၆၈၊ အံ ၁-၃၆၁၊ ခု ၆-၁၄၈-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဗလံ ဝိဒ္ဓံသန (သီ)

uddissa māḷaṁ[1] karontassa pūgassa[2] ekatthambhaṁ alabhantassa thambhaṁ datvā sahāyakiccaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Vaccho**tissa gottato āgatanāmaṁ. So Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā Kosalaraṭṭhe gāmakāvāse vasanto āgatāgatānaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammaṁ pariyāpuṇāti. "Ayaṁ vinayo idaṁ suttantaṁ ayaṁ abhidhammo"ti pana paricchedaṁ na jānāti. Athekadivasaṁ āyasmantaṁ Dhammasenāpatiṁ pucchitvā yathāparicchedaṁ sabbaṁ sallakkhesi. Dhammasaṅgītiyā pubbepi piṭakādisamaññā pariyattisaddhamme vavatthitā eva, yato bhikkhūnaṁ vinayadharādivohāro. So Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhanto paripucchanto tattha vutte rūpārūpadhamme sallakkhetvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā sammasanto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Siddhatthassa Bhagavato, mahāpūgagaṇo ahu.
Saraṇaṁ gatā ca te Buddhaṁ, saddahanti Tathāgataṁ.

Sabbe saṅgamma mantetvā, māḷaṁ[1] kubbanti Satthuno.
Ekatthambhaṁ alabhantā, vicinanti brahāvane.

Tehaṁ araññe disvāna, upagamma gaṇaṁ tadā.
Añjaliṁ paggahetvāna, paṭipucchiṁ gaṇaṁ ahaṁ.

Te me puṭṭhā viyākaṁsu, sīlavanto upāsakā.
Māḷaṁ[1] mayaṁ katthukāma, ekatthambho na labbhati.

Ekatthambhaṁ mamaṁ detha, ahaṁ dassāmi Satthuno.
Āharissāmahaṁ thambhaṁ, appossukkā bhavantu te.

Te me thambhaṁ pavecchiṁsu, pasannā tuṭṭhamānasā.
Tato paṭinivattitvā, agamaṁsu sakaṁ gharaṁ.

Aciraṁ gate pūgagaṇe, thambhaṁ ahāsahaṁ tadā.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, paṭhamaṁ ussapesahaṁ[4].

1. Sālaṁ (Sī) 2. Ekassa pūgassa (Sī)
3. Khu 3. 61 piṭṭhādīsu. 4. Upapesahaṁ (Sī), ussāpemahaṁ (Ka)

ဥဒ္ဒိဿ မာဠံ[၁] ကရောန္တဿ ပူဂဿ[၂] ဧကတ္ထမ္ဘံ အလဘန္တဿ ထမ္ဘံ ဒတွာ သဟာယကိစ္စံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝစ္ဆော**တိဿ ဂေါတ္တတော အာဂတနာမံ။ သော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကောသလရဋ္ဌေ ဂါမကာဝါသေ ဝသန္တော အာဂတာဂတာနံ ဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတိ။ “အယံ ဝိနယော ဣဒံ သုတ္တန္တံ အယံ အဘိဓမ္မော”တိ ပန ပရိစ္ဆေဒံ န ဇာနာတိ။ အထေကဒိဝသံ အာယသ္မန္တံ ဓမ္မသေနာပတိံ ပုစ္ဆိတွာ ယထာပရိစ္ဆေဒံ သဗ္ဗံ သလ္လက္ခေသိ။ ဓမ္မသင်္ဂီတိယာ ပုဗ္ဗေပိ ပိဋကာဒိသမညာ ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မေ ဝဝတ္ထိတာ ဧဝ၊ ယတော ဘိက္ခူနံ ဝိနယဓရာဒိဝေါဟာရော။ သော တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှန္တော ပရိပုစ္ဆန္တော တတ္ထ ဝုတ္တေ ရူပါရူပဓမ္မေ သလ္လက္ခေတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သမ္မသန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော၊ မဟာပူဂဂဏော အဟု။
သရဏံ ဂတာ စ တေ ဗုဒ္ဓံ၊ သဒ္ဒဟန္တိ တထာဂတံ။

သဗ္ဗေ သင်္ဂမ္မ မန္တေတွာ၊ မာဠံ[၁] ကုဗ္ဗန္တိ သတ္ထုနော။
ဧကတ္ထမ္ဘံ အလဘန္တာ၊ ဝိစိနန္တိ ဗြဟာဝနေ။

တေဟံ အရညေ ဒိသွာန၊ ဥပဂမ္မ ဂဏံ တဒါ။
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ပဋိပုစ္ဆိံ ဂဏံ အဟံ။

တေ မေ ပုဋ္ဌာ ဝိယာကံသု၊ သီလဝန္တော ဥပါသကာ။
မာဠံ[၁] မယံ ကတ္တုကာမာ၊ ဧကတ္ထမ္ဘော န လဗ္ဘတိ။

ဧကတ္ထမ္ဘံ မမံ ဒေထ၊ အဟံ ဒဿာမိ သတ္ထုနော။
အာဟရိဿာမဟံ ထမ္ဘံ၊ အပ္ပေါဿုက္ကာ ဘဝန္တု တေ။

တေ မေ ထမ္ဘံ ပဝေစ္ဆိံသု၊ ပသန္နာ တုဋ္ဌမာနသာ။
တတော ပဋိနိဝတ္တိတွာ၊ အဂမံသု သကံ ဃရံ။

အစိရံ ဂတေ ပူဂဂဏေ၊ ထမ္ဘံ အဟာသဟံ တဒါ။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ ပဌမံ ဥဿပေသဟံ[၄]။

၁-သာလံ (သီ) ၂-ဧကဿ ပူဂဿ (သီ)
၃-ခု ၃-၆၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-ဥပပေသဟံ (သီ)၊ ဥဿာပေမဟံ (က)

Tena cittappasādena, vimānaṁ upapajjahaṁ.
Ubbiddhaṁ bhavanaṁ mayhaṁ, sattabhūmaṁ samuggataṁ.

Vajjamānāsu bherīsu, paricāremahaṁ sadā.
Pañcapaññāsakappamhi, rājā āsiṁ Yasodharo.

Tatthāpi bhavanaṁ mayhaṁ, sattabhūmaṁ samuggataṁ.
Kūṭāgāravarūpetaṁ, ekatthambhaṁ manoramaṁ.

Ekavīsatikappamhi, Udeno nāma khattiyo.
Tatrāpi bhavanaṁ mayhaṁ, sattabhūmaṁ samuggataṁ.

Yaṁ yaṁ yonu'papajjami, devattaṁ atha mānusaṁ.
Anubhomi sukhaṁ sabbaṁ, ekatthambhassidaṁ phalaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ thambhamadadaṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ekatthambhassidaṁ phalaṁ.

Kikesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā katakiccattā akilāsubhāve ṭhito attano santikaṁ upagatānaṁ gahaṭṭhapabbajitānaṁ anukampaṁ upādāya Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ vīmaṁsitvā dhammaṁ desesi. Desento ca ekadivasaṁ attānaṁ paraṁ viya katvā dassento—

65. "Ukkhepakatavacchassa, saṅkalitaṁ bahūhi vassehi.
Taṁ bhāsati gahaṭṭhānaṁ, sunisinno uḷārapāmojjo"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **Ukkhepakatavacchassā**ti kata-ukkhepavacchassa, bhikkhuno santike visuṁ visuṁ uggahitaṁ Vinayapadesaṁ Suttapadesaṁ Abhidhammapadesañca yathāparicchedaṁ Vinayasuttābhidhammānaṁyeva upari khipitvā[1] sajjhāyanavasena tattha tattheva pakkhipitvā[2] ṭhitavacchenāti attho. Karaṇatthe hi idaṁ sāmivacanaṁ. **Saṅkalitaṁ bahūhi vassehī**ti bahukehi saṁvaccharehi sampiṇḍanavasena hadaye ṭhapitaṁ. "Saṅkhalitan"tipi[3] pāṭho, saṅkhalitaṁ[4] viya kataṁ

1. Upaparikkhitvā (Sī) 2. Parikkhipitvā (Sī)
3. Ṭhapitaṁ saṅkalitaṁ, saṅkhalitantipi pāṭho (Sī) 4. Saṅkalitaṁ (Ka)

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဝိမာနံ ဥပပဇ္ဇဟံ။
ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ ဘဝနံ မယှံ၊ သတ္တဘူမံ သမုဂ္ဂတံ။

ဝဇ္ဇမာနာသု ဘေရီသု၊ ပရိစာရေမဟံ သဒါ။
ပဉ္စပညာသကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ အာသိံ ယသောဓရော။

တတ္ထာပိ ဘဝနံ မယှံ၊ သတ္တဘူမံ သမုဂ္ဂတံ။
ကူဋာဂါရဝရူပေတံ၊ ဧကတ္ထမ္ဘံ မနောရမံ။

ဧကဝီသတိကပ္ပမှိ၊ ဥဒေနော နာမ ခတ္တိယော။
တတြာပိ ဘဝနံ မယှံ၊ သတ္တဘူမံ သမုဂ္ဂတံ။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
အနုဘောမိ သုခံ သဗ္ဗံ၊ ဧကတ္ထမ္ဘဿိဒံ ဖလံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ထမ္ဘမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဧကတ္ထမ္ဘဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ကတကိစ္စတ္တာ အကိလာသုဘာဝေ ဌိတော အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတာနံ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဝီမံသိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဒေသေန္တော စ ဧကဒိဝသံ အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေန္တော—

၆၅။ “ဥက္ခေပကတဝစ္ဆဿ၊ သင်္ကလိတံ ဗဟူဟိ ဝဿေဟိ။
တံ ဘာသတိ ဂဟဋ္ဌာနံ၊ သုနိသိန္နော ဥဠာရပါမောဇ္ဇော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥက္ခေပကတဝစ္ဆဿာ**တိ ကတဥက္ခေပဝစ္ဆဿ၊ ဘိက္ခုနော သန္တိကေ ဝိသုံ ဝိသုံ ဥဂ္ဂဟိတံ ဝိနယပဒေသံ သုတ္တပဒေသံ အဘိဓမ္မပဒေသဉ္စ ယထာပရိစ္ဆေဒံ ဝိနယသုတ္တာဘိဓမ္မာနံယေဝ ဥပရိ ခိပိတွာ[1] သဇ္ဈာယနဝသေန တတ္ထ တတ္ထေဝ ပက္ခိပိတွာ[2] ဌိတဝစ္ဆေနာတိ အတ္ထော။ ကရဏတ္ထေ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။ **သင်္ကလိတံ ဗဟူဟိ ဝဿေဟီ**တိ ဗဟုကေဟိ သံဝစ္ဆရေဟိ သမ္ပိဏ္ဍနဝသေန ဟဒယေ ဌပိတံ။ “သင်္ခလိတ”န္တိပိ[3] ပါဌော၊ သင်္ခလိတံ[4] ဝိယ ကတံ

၁-ဥပပရိက္ခိတွာ (သီ) ၂-ပရိက္ခိပိတွာ (သီ)
၃-ဌပိတံ သင်္ကလိတံ၊ သင်္ခလိတန္တိပိ ပါဌော (သီ) ၄-သင်္ကလိတံ (က)

ekābaddhavasena vācuggataṁ kataṁ. Yaṁ Buddhavacananti vacanaseso. **Tan**ti taṁ pariyattidhammaṁ **bhāsati** katheti. **Gahaṭṭhānan**ti tesaṁ yebhuyyatāya vuttaṁ. **Sunisinno**ti tasmiṁ dhamme sammā niccalo nisinno, lābhasakkārādiṁ[1] apaccāsīsanto kevalaṁ vimuttāyatanasīseyeva ṭhatvā kathetīti attho. Tenāha **“uḷārapāmojjo”**ti phalasamāpattisukhavasena dhammadesanāvaseneva ca uppanna-uḷārapāmojjoti. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Yathā yathāvuso bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁvitthārena paresaṁ deseti. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmojjan”ti-ādi[2].

Ukkhepakatavacchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Meghiyattheragāthāvaṇṇanā

Anusāsi mahāvīroti āyasmato Meghiyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave kusalabījāni ropento ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ pāpuṇi[3]. Tasmiṁ ca samaye Vipassī Bhagavā Buddhakiccassa pariyosānamāgamma āyusaṅkhāraṁ ossajji. Tena pathavīkampādīsu uppannesu mahājano bhītatasito ahosi. Atha naṁ Vessavaṇo mahārājā tamatthaṁ vibhāvetvā samassāsesi. Taṁ sutvā mahājano saṁvegappatto ahosi. Tatthāyaṁ kulaputto Buddhānubhāvaṁ sutvā Satthari sañjātagāravabahumāno uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Sākiyarājakule nibbatti, tassa **Meghiyo**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto Satthu santike pabbajitvā Bhagavantaṁ upaṭṭhahanto Bhagavati jālikāyaṁ viharante Kimikālāya[4] nadiyā tīre ramaṇīyaṁ ambavanaṁ disvā tattha

1. Lābhasakkārādīni (Sī)
2. Dī 3. 235 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
3. Patto (Sī)
4. Kipillikāya (Sī)

ဧကာဗဒ္ဓဝသေန ဝါစုဂ္ဂတံ ကတံ။ ယံ ဗုဒ္ဓဝစနန္တိ ဝစနသေသော။ **တန္တိ** တံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ **ဘာသတိ** ကထေတိ။ **ဂဟဋ္ဌာနန္တိ** တေသံ ယေဘုယျတာယ ဝုတ္တံ။ **သုနိသိန္နော**တိ တသ္မိံ ဓမ္မေ သမ္မာ နိစ္စလော နိသိန္နော၊ လာဘသက္ကာရာဒိံ[1] အပစ္စာသီသန္တော ကေဝလံ ဝိမုတ္တာယတနသီသေယေဝ ဌတွာ ကထေတီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ “**ဥဠာရပါမောဇ္ဇော**”တိ ဖလသမာပတ္တိသုခဝသေန ဓမ္မဒေသနာဝသေနေဝ စ ဥပ္ပန္နဥဠာရပါမောဇ္ဇောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယထာ ယထာဝုသော ဘိက္ခု ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတိ။ တထာ တထာ သော တသ္မိံ ဓမ္မေ လဘတိ အတ္ထဝေဒံ၊ လဘတိ ဓမ္မဝေဒံ၊ လဘတိ ဓမ္မူပသံဟိတံ ပါမောဇ္ဇ”န္တိအာဒိ[2]။

ဥက္ခေပကတဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-မေဃိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အနုသာသိ မဟာဝီရောတိ အာယသ္မတော မေဃိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ကုသလဗီဇာနိ ရောပေန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပါပုဏိ[3]။ တသ္မိံ စ သမယေ ဝိပဿီ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓကိစ္စဿ ပရိယောသာနမာဂမ္မ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇ္ဇိ။ တေန ပထဝီကမ္ပာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု မဟာဇနော ဘီတတသိတော အဟောသိ။ အထ နံ ဝေဿဝဏော မဟာရာဇာ တမတ္ထံ ဝိဘာဝေတွာ သမဿာသေသိ။ တံ သုတွာ မဟာဇနော သံဝေဂပ္ပတ္တော အဟောသိ။ တတ္ထာယံ ကုလပုတ္တော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ သုတွာ သတ္ထရိ သဉ္ဇာတဂါရဝဗဟုမာနော ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သာကိယရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **မေဃိယော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌဟန္တော ဘဂဝတိ ဇာလိကာယံ ဝိဟရန္တေ ကိမိကာလာယ[4] နဒိယာ တီရေ ရမဏီယံ အမ္ဗဝနံ ဒိသွာ တတ္ထ

၁-လာဘသက္ကာရာဒီနိ (သီ)
၂-ဒီ ၃-၂၃၅-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၃-ပတ္တော (သီ)
၄-ကိပိလ္လိကာယ (သီ)

viharitukāmo dve vāre Bhagavatā vāretvā tatiyavāraṁ vissajjito tattha gantvā micchāvitakkamakkhikāhi khajjamāno cittasamādhiṁ alabhitvā Satthu santikaṁ gantvā tamatthaṁ ārocesi. Athassa Bhagavā “aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā pañca dhammā paripākāya saṁvattantī”ti-ādinā[1] ovādaṁ adāsi. So tasmiṁ ovāde ṭhatvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Yadā Vipassī lokaggo, āyusaṅkhāra’mossaji.
Pathavī sampakampittha, medanī jalamekhalā.

Otataṁ vitataṁ[3] mayhaṁ, suvicittavaṭaṁsakaṁ.
Bhavanampi pakampittha, Buddhassa āyusaṅkhaye.

Tāso mayhaṁ samuppanno, bhavane sampakampite.
Uppādo nu kimatthāya, āloko vipulo ahu[4].

Vessavaṇo idhāgamma, nibbāpesi mahājanaṁ.
Pāṇabhūte bhayaṁ natthi, ekaggā hotha saṁvutā.

Aho Buddho aho dhammo, aho no Satthu sampadā.
Yasmiṁ uppajjamānamhi, pathavī sampakampati.

Buddhānubhāvaṁ kittetvā, kappaṁ saggamhi modahaṁ.
Avasesesu kappesu, kusalaṁ caritaṁ mayā.

Ekanavutito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhasaññāyidaṁ palaṁ.

Ito cuddasakappamhi, rājā āsiṁ patāpavā.
Samito nāma nāmena, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthu sammukhā ovādaṁ labhitvā “mayā arahattaṁ adhigatan”ti aññaṁ byākaronto—

1. Khu 1. 119 piṭṭhe Udāne.
2. Khu 3. 166 piṭṭhādīsu.
3. Vitthataṁ (Pāḷiyaṁ)
4. Loko ca vipulo ahu (Sī)

ဝိဟရိတုကာမော ဒွေ ဝါရေ ဘဂဝတာ ဝါရေတွာ တတိယဝါရံ ဝိဿဇ္ဇိတော တတ္ထ ဂန္တွာ မိစ္ဆာဝိတက္ကမက္ခိကာဟိ ခဇ္ဇမာနော စိတ္တသမာဓိံ အလဘိတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ အထဿ ဘဂဝါ “အပရိပက္ကာယ မေဃိယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ပဉ္စ ဓမ္မာ ပရိပါကာယ သံဝတ္တန္တီ”တိအာဒိနာ[၁] ဩဝါဒံ အဒါသိ။ သော တသ္မိံ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ယဒါ ဝိပဿီ လောကဂ္ဂေါ၊ အာယုသင်္ခါရ’မောဿဇိ။
ပထဝီ သမ္ပကမ္ပိတ္ထ၊ မေဒနီ ဇလမေခလာ။

ဩတတံ ဝိတတံ[၃] မယှံ၊ သုဝိစိတ္တဝဋံသကံ။
ဘဝနမ္ပိ ပကမ္ပိတ္ထ၊ ဗုဒ္ဓဿ အာယုသင်္ခယေ။

တာသော မယှံ သမုပ္ပန္နော၊ ဘဝနေ သမ္ပကမ္ပိတေ။
ဥပ္ပါဒေါ နု ကိမတ္ထာယ၊ အာလောကော ဝိပုလော အဟု[၄]။

ဝေဿဝဏော ဣဓာဂမ္မ၊ နိဗ္ဗာပေသိ မဟာဇနံ။
ပါဏဘူတေ ဘယံ နတ္ထိ၊ ဧကဂ္ဂါ ဟောထ သံဝုတာ။

အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော၊ အဟော နော သတ္ထု သမ္ပဒါ။
ယသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနမှိ၊ ပထဝီ သမ္ပကမ္ပတိ။

ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ကိတ္တေတွာ၊ ကပ္ပံ သဂ္ဂမှိ မောဒဟံ။
အဝသေသေသု ကပ္ပေသု၊ ကုသလံ စရိတံ မယာ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓသညာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော စုဒ္ဒသကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ အာသိံ ပတာပဝါ။
သမိတော နာမ နာမေန၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထု သမ္မုခါ ဩဝါဒံ လဘိတွာ “မယာ အရဟတ္တံ အဓိဂတ”န္တိ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁-ခု ၁-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။
၂-ခု ၃-၁၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဝိတ္ထတံ (ပါဠိယံ)
၄-လောကော စ ဝိပုလော အဟု (သီ)

66. “Anusāsi mahāvīro, sabbadhammāna pāragū.
Tassāhaṁ dhammaṁ sutvāna, vihāsiṁ santike sato.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **anusāsī**ti “aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā pañca dhammā paripākāya saṁvattantī”ti-ādinā ovadi anusiṭṭhiṁ adāsi. **Mahāvīro**ti mahāvikkanto, vīriyapāramipāripūriyā caturaṅgasamannāgatavīriyādhiṭṭhānena anaññasādhāraṇa[1] catubbidhasammappadhānasampattiyā ca mahāvīriyoti attho. **Sabbadhammāna pāragū**ti sabbesañca ñeyyadhammānaṁ pāraṁ pariyantaṁ ñāṇagamanena gato adhigatoti sabbadhammāna pāragū, sabbaññūti attho. Sabbesaṁ vā saṅkhatadhammānaṁ pārabhūtaṁ nibbānaṁ sayambhūñāṇena gato adhigatoti sabbadhammāna pāragū[2]. **Tassāhaṁ dhammaṁ sutvānā**ti tassa Buddhassa Bhagavato sāmukkaṁsikaṁ taṁ catusaccadhammaṁ suṇitvā. **Vihāsiṁ santike**ti ambavane micchāvitakkehi upadduto Cālikā[3]vihāraṁ gantvā Satthu samīpeyeva[4]vihāsiṁ. **Sato**ti satimā, samathavipassanābhāvanāya appamattoti attho. **Ahan**ti idaṁ yathā “anusāsī”ti ettha “man”ti, evaṁ “vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti ettha “mayā”ti pariṇāmetabbaṁ. **“Kataṁ Buddhassa sāsanan”**ti ca iminā yathāvuttaṁ vijjāttayānuppattimeva Satthu ovādapaṭikaraṇabhāvadassanena pariyāyantarena pakāseti. Sīlakkhandhādiparipūraṇameva[5] hi Satthu sāsanakāritā.

Meghiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Anaññasādhāraṇena (Sī)
2. Sabbadhammāna pāragūti sabbesaṁ vā saṅkhatadhammānaṁ pārabhūtaṁ nibbānaṁ sayambhūñāṇena gato, sabbesaṁ ñeyyadhammānaṁ pāraṁ pariyantaṁ ñāṇagamanena gato adhigatoti sabbadhammāna pāragū, sabbaññūti attho. (Sī)
3. Vālikā (Sī) 4. Santikeyeva (Sī) 5. Sīlakkhandhādiparipuṇṇā (Sī)

၆၆။ “အနုသာသိ မဟာဝီရော၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ။
တဿာဟံ ဓမ္မံ သုတွာန၊ ဝိဟာသိံ သန္တိကေ သတော။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အနုသာသီ**တိ “အပရိပက္ကာယ မေဃိယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ပဉ္စ ဓမ္မာ ပရိပါကာယ သံဝတ္တန္တီ”တိအာဒိနာ ဩဝဒိ အနုသိဋ္ဌိံ အဒါသိ။ **မဟာဝီရော**တိ မဟာဝိက္ကန္တော၊ ဝီရိယပါရမိပါရိပူရိယာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတဝီရိယာဓိဋ္ဌာနေန အနညသာဓာရဏ[1] စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနသမ္ပတ္တိယာ စ မဟာဝီရိယောတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ**တိ သဗ္ဗေသဉ္စ ဉေယျဓမ္မာနံ ပါရံ ပရိယန္တံ ဉာဏဂမနေန ဂတော အဓိဂတောတိ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ၊ သဗ္ဗညူတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗေသံ ဝါ သင်္ခတဓမ္မာနံ ပါရဘူတံ နိဗ္ဗာနံ သယမ္ဘုဉာဏေန ဂတော အဓိဂတောတိ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ[2]။ **တဿာဟံ ဓမ္မံ သုတွာနာ**တိ တဿ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာမုက္ကံသိကံ တံ စတုသစ္စဓမ္မံ သုဏိတွာ။ **ဝိဟာသိံ သန္တိကေ**တိ အမ္ဗဝနေ မိစ္ဆာဝိတက္ကေဟိ ဥပဒ္ဒုတော စာလိကာ[3]ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သမီပေယေဝ[4] ဝိဟာသိံ။ **သတော**တိ သတိမာ၊ သမထဝိပဿနာဘာဝနာယ အပ္ပမတ္တောတိ အတ္ထော။ **အဟ**န္တိ ဣဒံ ယထာ “အနုသာသီ”တိ ဧတ္ထ “မ”န္တိ၊ ဧဝံ “ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ ဧတ္ထ “မယာ”တိ ပရိဏာမေတဗ္ဗံ။ **“ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”**န္တိ စ ဣမိနာ ယထာဝုတ္တံ ဝိဇ္ဇာတ္တယာနုပ္ပတ္တိမေဝ သတ္ထု ဩဝါဒပဋိကရဏဘာဝဒဿနေန ပရိယာယန္တရေန ပကာသေတိ။ သီလက္ခန္ဓာဒိပရိပူရဏမေဝ[5] ဟိ သတ္ထု သာသနကာရိတာ။

မေဃိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အနညသာဓာရဏေန (သီ)
၂-သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူတိ သဗ္ဗေသံ ဝါ သင်္ခတဓမ္မာနံ ပါရဘူတံ နိဗ္ဗာနံ သယမ္ဘုဉာဏေန ဂတော၊ သဗ္ဗေသံ ဉေယျဓမ္မာနံ ပါရံ ပရိယန္တံ ဉာဏဂမနေန ဂတော အဓိဂတောတိ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ၊ သဗ္ဗညူတိ အတ္ထော။ (သီ)
၃-ဝါလိကာ (သီ) ၄-သန္တိကေယေဝ (သီ) ၅-သီလက္ခန္ဓာဒိပရိပုဏ္ဏာ (သီ)

7. Ekadhammasavanīyattheragāthāvaṇṇanā

Kilesā jhāpitā mayhanti āyasmato Ekadhammasavanīyattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle rukkhadevatā hutvā nibbatto katipaye bhikkhū maggamūḷhe mahāraññe vicarante disvā anukampamāno attano bhavanato otaritvā te samassāsetvā bhojetvā yathādhippetaṭṭhānaṁ pāpesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassape Bhagavati loke uppajjitvā katabuddhakicce parinibbute tasmiṁ kāle Bārāṇasirājā Kikī nāma ahosi. Tasmiṁ kālaṅkate tassa Puthuvindarājā[1] nāma putto āsi. Tassa putto Susāmo nāma[2]. Tassa putto Kikībrahmadatto nāma hutvā rajjaṁ kārento sāsane antarahite dhammassavanaṁ alabhanto "yo dhammaṁ deseti, tassa sahassaṁ[3] dammī"ti ghosāpetvā ekampi dhammakathikaṁ alabhanto "mayhaṁ pitupitāmahādīnaṁ kāle dhammo saṁvattati, dhammakathikā sulabhā ahesuṁ. Idāni pana catuppadikagāthāmattampi kathento dullabho. Yāva dhammasaññā na vinassati, tāvadeva pabbajissāmī"ti rajjaṁ pahāya Himavantaṁ uddissa gacchantaṁ Sakko devarājā āgantvā "aniccā vata saṅkhārā"ti gāthāya dhammaṁ kathetvā nivattesi. So nivattitvā bahuṁ puññaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Setabyanagare seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto Bhagavati Setabyanagare Siṁsapāvane viharante Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Tassa Satthā ajjhāsayaṁ oloketvā "aniccā vata saṅkhārā"ti imāya gāthāya dhammaṁ desesi. Tassa tattha katādhikāratāya so aniccasaññāya pākaṭataraṁ hutvā upaṭṭhitāya paṭiladdhasaṁvego pabbajitvā dhammasammasanaṁ paṭṭhapetvā dukkhasaññaṁ anattasaññañca manasikaronto vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Padumuttarabuddhassa, sāvakā vanacārino.
Vippanaṭṭhā[5] brahāraññe, andhāva anusuyyare[6].

Anussaritvā Sambuddhaṁ, Padumuttaranāyakaṁ.
Tassa te Munino puttā, vippanaṭṭhā mahāvane.

1. Puthuvindharo rājā (Sī) 2. Suyāmo nāma (Sī) 3. Satasahassaṁ (Sī)
4. Khu 3. 167 piṭṭhe. 5. Vippaladdhā (Sī) 6. Anupithīyare (Sī)

၇-ဧကဓမ္မသဝနီယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှန္တိ အာယသ္မတော ဧကဓမ္မသဝနီယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ရုက္ခဒေဝတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ကတိပယေ ဘိက္ခူ မဂ္ဂမူဠှေ မဟာရညေ ဝိစရန္တေ ဒိသွာ အနုကမ္ပမာနော အတ္တနော ဘဝနတော ဩတရိတွာ တေ သမဿာသေတွာ ဘောဇေတွာ ယထာဓိပ္ပေတဋ္ဌာနံ ပါပေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပေ ဘဂဝတိ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ကတဗုဒ္ဓကိစ္စေ ပရိနိဗ္ဗုတေ တသ္မိံ ကာလေ ဗာရာဏသိရာဇာ ကိကီ နာမ အဟောသိ။ တသ္မိံ ကာလင်္ကတေ တဿ ပုထုဝိန္ဒရာဇာ[၁] နာမ ပုတ္တော အာသိ။ တဿ ပုတ္တော သုသာမော နာမ[၂]။ တဿ ပုတ္တော ကိကီဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ဟုတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော သာသနေ အန္တရဟိတေ ဓမ္မဿဝနံ အလဘန္တော "ယော ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တဿ သဟဿံ[၃] ဒမ္မီ"တိ ဃောသာပေတွာ ဧကမ္ပိ ဓမ္မကထိကံ အလဘန္တော "မယှံ ပိတုပိတာမဟာဒီနံ ကာလေ ဓမ္မော သံဝတ္တတိ၊ ဓမ္မကထိကာ သုလဘာ အဟေသုံ။ ဣဒါနိ ပန စတုပ္ပဒိကဂါထာမတ္တမ္ပိ ကထေန္တော ဒုလ္လဘော။ ယာဝ ဓမ္မသညာ န ဝိနဿတိ၊ တာဝဒေဝ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ဟိမဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဂစ္ဆန္တံ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အာဂန္တွာ "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ"တိ ဂါထာယ ဓမ္မံ ကထေတွာ နိဝတ္တေသိ။ သော နိဝတ္တိတွာ ဗဟုံ ပုညံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သေတဗျနဂရေ သေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဘဂဝတိ သေတဗျနဂရေ သိံသပါဝနေ ဝိဟရန္တေ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တဿ သတ္ထာ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ"တိ ဣမာယ ဂါထာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တဿ တတ္ထ ကတာဓိကာရတာယ သော အနိစ္စသညာယ ပါကဋတရံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌိတာယ ပဋိလဒ္ဓသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓမ္မသမ္မသနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဒုက္ခသညံ အနတ္တသညဉ္စ မနသိကရောန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

"ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ သာဝကာ ဝနစာရိနော။
ဝိပ္ပနဋ္ဌာ[၅] ဗြဟာရညေ၊ အန္ဓာဝ အနုသုယျရေ[၆]။

အနုဿရိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ပဒုမုတ္တရနာယကံ။
တဿ တေ မုနိနော ပုတ္တာ၊ ဝိပ္ပနဋ္ဌာ မဟာဝနေ။

၁-ပုထုဝိန္ဒရော ရာဇာ (သီ) ၂-သုယာမော နာမ (သီ) ၃-သတသဟဿံ (သီ)
၄-ခု ၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိပ္ပလဒ္ဓါ (သီ) ၆-အနုပိထီယရေ (သီ)

Bhavanā oruhitvāna, agamiṁ bhikkhusantikaṁ.
Tesaṁ maggañca ācikkhiṁ, bhojanañca adāsahaṁ.

Tena kammena dvipadinda, Lokajeṭṭha narāsabha.
Jātiyā sattavassohaṁ, arahattamapāpuṇiṁ.

Sacakkhū nāma nāmena, dvādasa cakkavattino.
Sattaratanasampannā, pañcakappasate ito.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Tassa ekeneva dhammassavanena nipphannakiccattā **Ekadhammasavanīyo**tveva samaññā ahosi. So arahā hutvā aññaṁ byākaronto—

67. "Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **kilesā**ti yasmiṁ santāne uppannā, taṁ kilesenti vibādhenti upatāpenti vāti kilesā, rāgādayo. **Jhāpitā**ti indagginā viya rukkhagacchādayo ariyamaggañāṇagginā samūlaṁ daḍḍhā. **Mayhan**ti mayā, mama santāne vā. **Bhavā sabbe samūhatā**ti kāmakammabhavādayo sabbe bhavā samugghāṭitā kilesānaṁ jhāpitattā. Sati hi kilesavaṭṭe kammavaṭṭena bhavitabbaṁ. Kammabhavānaṁ samūhatattā eva ca upapattibhavāpi samūhatā eva anuppattidhammatāya āpāditattā. **Vikkhīṇo jātisaṁsāro**ti jāti-ādiko—

"Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccatī"ti—

vuttalakkhaṇo saṁsāro visesato khīṇo, tasmā **natthi dāni punabbhavo.** Yasmā āyatiṁ punabbhavo natthi, tasmā vikkhīṇo jātisaṁsāro. Tasmā ca punabbhavo natthi, yasmā bhavā sabbe samūhatāti āvattetvā vattabbaṁ. Atha vā vikkhīṇo jātisaṁsāro, tato eva natthi dāni punabbhavoti yojetabbaṁ.

Ekadhammasavanīyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

ဘဝနာ ဩရုဟိတွာန၊ အဂမိံ ဘိက္ခုသန္တိကံ။
တေသံ မဂ္ဂဉ္စ အာစိက္ခိံ၊ ဘောဇနဉ္စ အဒါသဟံ။

တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ၊ လောကဇေဋ္ဌ နရာသဘ။
ဇာတိယာ သတ္တဝဿောဟံ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

သစက္ခူ နာမ နာမေန၊ ဒွါဒသ စက္ကဝတ္တိနော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ ပဉ္စကပ္ပသတေ ဣတော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္တိ။

တဿ ဧကေနေဝ ဓမ္မဿဝနေန နိပ္ဖန္နကိစ္စတ္တာ **ဧကဓမ္မသဝနီယော**တွေဝ သမညာ အဟောသိ။ သော အရဟာ ဟုတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၆၇။ "ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကိလေသာ**တိ ယသ္မိံ သန္တာနေ ဥပ္ပန္နာ၊ တံ ကိလေသေန္တိ ဝိဗာဓေန္တိ ဥပတာပေန္တိ ဝါတိ ကိလေသာ၊ ရာဂါဒယော။ **ဈာပိတာ**တိ ဣန္ဒဂ္ဂိနာ ဝိယ ရုက္ခဂစ္ဆာဒယော အရိယမဂ္ဂဉာဏဂ္ဂိနာ သမူလံ ဒဍ္ဎာ။ **မယှန္တိ** မယာ၊ မမ သန္တာနေ ဝါ။ **ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ**တိ ကာမကမ္မဘဝါဒယော သဗ္ဗေ ဘဝါ သမုဂ္ဃာဋိတာ ကိလေသာနံ ဈာပိတတ္တာ။ သတိ ဟိ ကိလေသဝဋ္ဋေ ကမ္မဝဋ္ဋေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ကမ္မဘဝါနံ သမူဟတတ္တာ ဧဝ စ ဥပပတ္တိဘဝါပိ သမူဟတာ ဧဝ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတာယ အာပါဒိတတ္တာ။ **ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော**တိ ဇာတိ-အာဒိကော—

"ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတီ"တိ—

ဝုတ္တလက္ခဏော သံသာရော ဝိသေသတော ခီဏော၊ တသ္မာ **နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ**။ ယသ္မာ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော။ တသ္မာ စ ပုနဗ္ဘဝေါ နတ္ထိ၊ ယသ္မာ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာတိ အာဝတ္တေတွာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ အထ ဝါ ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ တတော ဧဝ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ဧကဓမ္မသဝနီယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

8. Ekudāniyattheragāthāvaṇṇanā

Adhicetaso appamajjatoti āyasmato Ekudāniyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Atthadassissa Bhagavato kāle Yakkhasenāpati hutvā nibbatto Satthari parinibbute "alābhā vata me, dulladdhaṁ vata me, yohaṁ Satthudharamānakāle dānādipuññaṁ kātuṁ nālatthan"ti paridevasokamāpanno[1] ahosi. Atha naṁ Sāgaro nāma Satthu sāvako sokaṁ vinodetvā Satthu thūpapūjāyaṁ niyojesi. So pañca vassāni thūpaṁ pūjetvā tato cuto tena puññena devamanussesu eva saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto kālena kālaṁ Satthu santikaṁ upasaṅkami. Tasmiṁ ca samaye Satthā **"adhicetaso"**ti gāthāya sāvake abhiṇhaṁ ovadi. So taṁ sutvā saddhājāto pabbaji. Pabbajitvā ca pana tameva gāthaṁ punappunaṁ parivatteti. So tattha vīsativassasahassāni samaṇadhammaṁ karonto ñāṇassa aparipakkattā visesaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi. Tato pana cuto devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatto viññutaṁ patvā Jetavanapaṭiggahaṇasamaye Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā katapubbakicco araññe viharanto Satthu santikaṁ agamāsi. Tasmiñca samaye Satthā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ attano avidūre adhicittamanuyuttaṁ disvā **"adhicetaso"**ti imaṁ udānaṁ udānesi. Taṁ sutvā ayaṁ cirakālaṁ bhāvanāya[2] araññe viharantopi kālena kālaṁ tameva gāthaṁ udāneti, tenassa **ekudāniyo**ti samaññā udapādi. So athekadivasaṁ cittekaggataṁ labhitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Atthadassimhi Sugate, nibbute samanantarā.
Yakkhayoniṁ upapajjiṁ, yasaṁ patto cahaṁ tadā.

1. Paridevasokasamāpanno (Sī)
2. Cirakālabhāvitabhāvanāya (Sī)
3. Khu 3. 167 piṭṭhādīsu.

၈-ဧကုဒါနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဓိစေတသော အပ္ပမဇ္ဇတောတိ အာယသ္မတော ဧကုဒါနိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ယက္ခသေနာပတိ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ "အလာဘာ ဝတ မေ၊ ဒုလ္လဒ္ဓံ ဝတ မေ၊ ယောဟံ သတ္ထုဓရမာနကာလေ ဒါနာဒိပုညံ ကာတုံ နာလတ္ထ"န္တိ ပရိဒေဝသောကမာပန္နော[1] အဟောသိ။ အထ နံ သာဂရော နာမ သတ္ထု သာဝကော သောကံ ဝိနောဒေတွာ သတ္ထု ထူပပူဇာယံ နိယောဇေသိ။ သော ပဉ္စ ဝဿာနိ ထူပံ ပူဇေတွာ တတော စုတော တေန ပုညေန ဒေဝမနုဿေသု ဧဝ သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကာလေန ကာလံ သတ္ထု သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိ။ တသ္မိံ စ သမယေ သတ္ထာ "**အဓိစေတသော**"တိ ဂါထာယ သာဝကေ အဘိဏှံ ဩဝဒိ။ သော တံ သုတွာ သဒ္ဓါဇာတော ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ပန တမေဝ ဂါထံ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေတိ။ သော တတ္ထ ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဉာဏဿ အပရိပက္ကတ္တာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ။ တတော ပန စုတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဝိညုတံ ပတွာ ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏသမယေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော အရညေ ဝိဟရန္တော သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။ တသ္မိဉ္စ သမယေ သတ္ထာ အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တံ အတ္တနော အဝိဒူရေ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တံ ဒိသွာ "**အဓိစေတသော**"တိ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တံ သုတွာ အယံ စိရကာလံ ဘာဝနာယ[2] အရညေ ဝိဟရန္တောပိ ကာလေန ကာလံ တမေဝ ဂါထံ ဥဒါနေတိ၊ တေနဿ **ဧကုဒါနိယော**တိ သမညာ ဥဒပါဒိ။ သော အထေကဒိဝသံ စိတ္တေကဂ္ဂတံ လဘိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"အတ္ထဒဿိမှိ သုဂတေ၊ နိဗ္ဗုတေ သမနန္တရာ။
ယက္ခယောနိံ ဥပပဇ္ဇိံ၊ ယသံ ပတ္တော စဟံ တဒါ။

၁-ပရိဒေဝသောကသမာပန္နော (သီ)
၂-စိရကာလဘာဝိတဘာဝနာယ (သီ)
၃-ခု ၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Dulladdhaṁ vata me āsi, duppabhātaṁ duruṭṭhitaṁ.
Yaṁ me bhoge vijjamāne, parinibbāyi cakkhumā.

Mama saṅkappamaññāya, Sāgaro nāma sāvako.
Mamuddharitukāmo so, āgacchi mama santikaṁ.

Kiṁ nu socasi mā bhāyi, cara dhammaṁ Sumedhasa.
Anuppadinnā Buddhena, sabbesaṁ bījasampadā.

Yo ce pūreyya Sambuddhaṁ, tiṭṭhantaṁ Lokanāyakaṁ.
Dhātuṁ sāsapamattampi, nibbutassāpi pūjaye.

Same cittappasādamhi, samaṁ puññaṁ mahaggataṁ.
Tasmā thūpaṁ karitvāna, pūjehi jinadhātuyo.

Sāgarassa vaco sutvā, Buddhathūpaṁ akāsahaṁ.
Pañcavasse paricariṁ, Munino thūpamuttamaṁ.

Tena kammena dvipadinda, Lokajeṭṭha narāsabha.
Sampattiṁ anubhotvāna, arahattamapāpuṇiṁ.

Bhūripaññā ca cattāro, sattakappasate ito.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhena viharanto ekadivasaṁ āyasmatā Dhammabhaṇḍāgārikena paṭibhānaṁ vīmaṁsituṁ “āvuso mayhaṁ dhammaṁ bhaṇāhī”ti ajjhiṭṭhā cirakālaparicitattā—

68. “Adhicetaso appamajjato,
Munino monapathesu sikkhato.
Sokā na bhavanti tādino,
Upasantassa sadā satīmato”ti[1]—

imameva gāthaṁ abhāsi.

1. Khu 1. 128 piṭṭhepi.

ဒုလ္လဒ္ဓံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဒုပ္ပဘာတံ ဒုရုဋ္ဌိတံ။
ယံ မေ ဘောဂေ ဝိဇ္ဇမာနေ၊ ပရိနိဗ္ဗာယိ စက္ခုမာ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ သာဂရော နာမ သာဝကော။
မမုဒ္ဓရိတုကာမော သော၊ အာဂစ္ဆိ မမ သန္တိကံ။

ကိံ နု သောစသိ မာ ဘာယိ၊ စရ ဓမ္မံ သုမေဓသ။
အနုပ္ပဒိန္နာ ဗုဒ္ဓေန၊ သဗ္ဗေသံ ဗီဇသမ္ပဒါ။

ယော စေ ပူရေယျ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ တိဋ္ဌန္တံ လောကနာယကံ။
ဓာတုံ သာသပမတ္တမ္ပိ၊ နိဗ္ဗုတဿာပိ ပူဇယေ။

သမေ စိတ္တပ္ပသာဒမှိ၊ သမံ ပုညံ မဟဂ္ဂတံ။
တသ္မာ ထူပံ ကရိတွာန၊ ပူဇေဟိ ဇိနဓာတုယော။

သာဂရဿ ဝစော သုတွာ၊ ဗုဒ္ဓထူပံ အကာသဟံ။
ပဉ္စဝဿေ ပရိစရိံ၊ မုနိနော ထူပမုတ္တမံ။

တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ၊ လောကဇေဋ္ဌ နရာသဘ။
သမ္ပတ္တိံ အနုဘောတွာန၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

ဘူရိပညာ စ စတ္တာရော၊ သတ္တကပ္ပသတေ ဣတော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ အာယသ္မတာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ပဋိဘာနံ ဝီမံသိတုံ “အာဝုသော မယှံ ဓမ္မံ ဘဏာဟီ”တိ အဇ္ဈိဋ္ဌော စိရကာလပရိစိတတ္တာ—

၆၈။ “အဓိစေတသော အပ္ပမဇ္ဇတော၊
မုနိနော မောနပထေသု သိက္ခတော။
သောကာ န ဘဝန္တိ တာဒိနော၊
ဥပသန္တဿ သဒါ သတီမတော”တိ[၁]—

ဣမမေဝ ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ခု ၁-၁၂၈-ပိဋ္ဌေပိ။

Tattha **adhicetaso**ti adhicittavato, sabbacittānaṁ adhikena arahattaphalacittena samannāgatassāti attho. **Appamajjato**ti nappamajjato, appamādena anavajjadhammesu sātaccakiriyāya samannāgatassāti vuttaṁ hoti. **Munino**ti “yo munāti ubho loke, muni tena pavuccatī”ti[1] evaṁ ubhayalokamunanena vā, monaṁ vuccati ñāṇaṁ, tena arahattaphalapaññāsaṅkhātena monena samannāgatatāya vā khīṇāsavo muni nāma, tassa munino. **Monapathesu sikkhato**ti arahattañāṇasaṅkhātassa monassa pathesu upāyamaggesu sattatiṁsabodhipakkhiyadhammesu, tīsu vā sikkhāsu sikkhato. Idañca pubbabhāgapaṭipadaṁ gahetvā vuttaṁ. Pariniṭṭhitasikkho hi arahā, tasmā evaṁ sikkhato, imāya sikkhāya munibhāvaṁ pattassa muninoti evamettha attho daṭṭhabbo. Yasmā cetadevaṁ, tasmā heṭṭhimamaggaphalacittānaṁ vasena adhicetaso, catusaccasambodhipaṭipattiyaṁ appamādavasena appamajjato, aggamaggañāṇasamannāgamena muninoti evametaṁsaṁ padānaṁ attho[2] yujjatiyeva. Atha vā “appamajjato sikkhato”ti padhānahetū akkhātāti[3] daṭṭhabbā. Tasmā appamajjanahetu sikkhanahetu ca adhicetasoti attho.

Sokā na bhavanti tādinoti tādisassa khīṇāsavamunino abbhantare iṭṭhaviyogādivatthukā sokā cittasantāpā na honti. Atha vā ( )[4] tādilakkhaṇappattassa asekkhamunino sokā na bhavantīti. **Upasantassā**ti rāgādīnaṁ accantūpasamena upasantassa. **Sadā satīmato**ti sativepullappattiyā niccakālaṁ satiyā avirahitassa.

Ettha ca “adhicetaso”ti iminā adhicittasikkhā, “appamajjato”ti iminā adhisīlasikkhā, “munino monapathesu sikkhato”ti etehi adhipaññāsikkhā. “Munino”ti vā etena adhipaññāsikkhā, “monapathesu sikkhato”ti etena tāsaṁ lokuttarasikkhānaṁ pubbabhāgapaṭipadā. “Sokā na bhavantī”ti-ādīhi sikkhāpāripūriyā ānisaṁsā[5] pakāsitāti veditabbaṁ. Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosi.

Ekudāniyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khu 1. 52; Khu 7. 261; Khu 8. 74 piṭṭhesu.
2. Evaṁpettha sampadānavasena attho (Sī)
3. Padānaṁ hetu-atthatā (Udāna-Ṭṭha 232 piṭṭhe)
4. (Tādinoti) (Udāna-Ṭṭha 232 piṭṭhe.)
5. Ānisaṁsatā (Sī)

တတ္ထ **အဓိစေတသော**တိ အဓိစိတ္တဝတော၊ သဗ္ဗစိတ္တာနံ အဓိကေန အရဟတ္တဖလစိတ္တေန သမန္နာဂတဿာတိ အတ္ထော။ **အပ္ပမဇ္ဇတော**တိ နပ္ပမဇ္ဇတော၊ အပ္ပမာဒေန အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု သာတစ္စကိရိယာယ သမန္နာဂတဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မုနိနော**တိ “ယော မုနာတိ ဥဘော လောကေ၊ မုနိ တေန ပဝုစ္စတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဥဘယလောကမုနနေန ဝါ, မောနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ၊ တေန အရဟတ္တဖလပညာသင်္ခါတေန မောနေန သမန္နာဂတတာယ ဝါ ခီဏာသဝေါ မုနိ နာမ၊ တဿ မုနိနော။ **မောနပထေသု သိက္ခတော**တိ အရဟတ္တဉာဏသင်္ခါတဿ မောနဿ ပထေသု ဥပါယမဂ္ဂေသု သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု, တီသု ဝါ သိက္ခာသု သိက္ခတော။ ဣဒဉ္စ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ ပရိနိဋ္ဌိတသိက္ခော ဟိ အရဟာ၊ တသ္မာ ဧဝံ သိက္ခတော၊ ဣမာယ သိက္ခာယ မုနိဘာဝံ ပတ္တဿ မုနိနောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယသ္မာ စေတဒေဝံ၊ တသ္မာ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂဖလစိတ္တာနံ ဝသေန အဓိစေတသော, စတုသစ္စသမ္ဗောဓိပဋိပတ္တိယံ အပ္ပမာဒဝသေန အပ္ပမဇ္ဇတော, အဂ္ဂမဂ္ဂဉာဏသမန္နာဂမေန မုနိနောတိ ဧဝမေတံသံ ပဒါနံ အတ္ထော[၂] ယုဇ္ဇတိယေဝ။ အထ ဝါ “အပ္ပမဇ္ဇတော သိက္ခတော”တိ ပဓာနဟေတူ အက္ခာတာတိ[၃] ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တသ္မာ အပ္ပမဇ္ဇနဟေတု သိက္ခနဟေတု စ အဓိစေတသောတိ အတ္ထော။

သောကာ န ဘဝန္တိ တာဒိနောတိ တာဒိသဿ ခီဏာသဝမုနိနော အဗ္ဘန္တရေ ဣဋ္ဌဝိယောဂါဒိဝတ္ထုကာ သောကာ စိတ္တသန္တာပါ န ဟောန္တိ။ အထ ဝါ ( )[၄] တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တဿ အသေက္ခမုနိနော သောကာ န ဘဝန္တီတိ။ **ဥပသန္တဿာ**တိ ရာဂါဒီနံ အစ္စန္တူပသမေန ဥပသန္တဿ။ **သဒါ သတီမတော**တိ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ နိစ္စကာလံ သတိယာ အဝိရဟိတဿ။

ဧတ္ထ စ “အဓိစေတသော”တိ ဣမိနာ အဓိစိတ္တသိက္ခာ၊ “အပ္ပမဇ္ဇတော”တိ ဣမိနာ အဓိသီလသိက္ခာ၊ “မုနိနော မောနပထေသု သိက္ခတော”တိ ဧတေဟိ အဓိပညာသိက္ခာ။ “မုနိနော”တိ ဝါ ဧတေန အဓိပညာသိက္ခာ၊ “မောနပထေသု သိက္ခတော”တိ ဧတေန တာသံ လောကုတ္တရသိက္ခာနံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ၊ “သောကာ န ဘဝန္တီ”တိအာဒီဟိ သိက္ခာပါရိပူရိယာ အာနိသံသာ[၅] ပကာသိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ။

ဧကုဒါနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၅၂၊ ခု ၇-၂၆၁၊ ခု ၈-၇၄-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဧဝံပေတ္ထ သမ္ပဒါနဝသေန အတ္ထော (သီ)
၃-ပဒါနံ ဟေတုအတ္ထတာ (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၃၂-ပိဋ္ဌေ)
၄-(တာဒိနောတိ) (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။)
၅-အာနိသံသတာ (သီ)

9. Channattheragāthāvaṇṇanā

Sutvāna dhammaṁ mahato mahārasanti āyasmato Channattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Siddhatthaṁ Bhagavantaṁ aññataraṁ rukkhamūlaṁ upagacchantaṁ disvā pasannacitto mudusamphassaṁ paṇṇasantharaṁ santharitvā adāsi. Pupphehi ca samantato okiritvā pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā punapi aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto amhākaṁ Bhagavato kāle Suddhodanamahārājassa gehe dāsiyā kucchimhi nibbatti, **Channo**tissa nāmaṁ ahosi, bodhisattena sahajāto. So Satthu ñātisamāgame paṭiladdhasaddho pabbajitvā Bhagavati pemena "amhākaṁ Buddho amhākaṁ dhammo"ti mamattaṁ uppādetvā sinehaṁ chindituṁ asakkonto samaṇadhammaṁ akatvā Satthari parinibbute Satthārā āṇattavidhinā katena brahmadaṇḍena santajjito saṁvegappato hutvā sinehaṁ chinditvā vipassanto na cireneva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Siddhatthassa Bhagavato, adāsiṁ paṇṇasantharaṁ.
Samantā upahārañca, kusumaṁ okiriṁ ahaṁ.

Pāsādevaṁ guṇaṁ[2] rammaṁ, anubhomi mahārahaṁ.
Mahagghāni ca pupphāni, sayane'bhisavanti[3] me.

Sayanehaṁ tuvaṭṭāmi, vicitte pupphasanthate.
Pupphavuṭṭhi ca sayane, abhivassati tāvade.

Catunnavutito kappe, adāsiṁ paṇṇasantharaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, santharassa idaṁ phalaṁ.

Tiṇasantharakā nāma, sattete cakkavattino.
Ito te pañcame kappe, uppajjiṁsu janādhipā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

1. Khu 3. 151 piṭṭhādīsu. 2. Caturo (Sī) 3. Bhivassanti (Ka)

၉-ဆန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုတွာန ဓမ္မံ မဟတော မဟာရသန္တိ အာယသ္မတော ဆန္နတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သိဒ္ဓတ္ထံ ဘဂဝန္တံ အညတရံ ရုက္ခမူလံ ဥပဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော မုဒုသမ္ဖဿံ ပဏ္ဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ အဒါသိ။ ပုပ္ဖေဟိ စ သမန္တတော ဩကိရိတွာ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပုနပိ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သုဒ္ဓေါ-ဒနမဟာရာဇဿ ဂေဟေ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဆန္နော**တိဿ နာမံ အဟောသိ၊ ဗောဓိသတ္တေန သဟဇာတော။ သော သတ္ထု ဉာတိသမာဂမေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘဂဝတိ ပေမေန "အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဓမ္မော"တိ မမတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ သိနေဟံ ဆိန္ဒိတုံ အသက္ကောန္တော သမဏဓမ္မံ အကတွာ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ သတ္ထာရာ အာဏတ္တဝိဓိနာ ကတေန ဗြဟ္မဒဏ္ဍေန သန္တဇ္ဇိတော သံဝေဂပ္ပတ္တော ဟုတွာ သိနေဟံ ဆိန္ဒိတွာ ဝိပဿန္တော နစိရေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော၊ အဒါသိံ ပဏ္ဏသန္ထရံ။
သမန္တာ ဥပဟာရဉ္စ၊ ကုသုမံ ဩကိရိံ အဟံ။

ပါသာဒေဝံ ဂုဏံ[၂] ရမ္မံ၊ အနုဘောမိ မဟာရဟံ။
မဟဂ္ဃါနိ စ ပုပ္ဖါနိ၊ သယနေ'ဘိသဝန္တိ[၃] မေ။

သယနေဟံ တုဝဋ္ဋာမိ၊ ဝိစိတ္တေ ပုပ္ဖသန္ထတေ။
ပုပ္ဖဝုဋ္ဌိ စ သယနေ၊ အဘိဝဿတိ တာဝဒေ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ အဒါသိံ ပဏ္ဏသန္ထရံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ သန္ထရဿ ဣဒံ ဖလံ။

တိဏသန္ထရကာ နာမ၊ သတ္တေတေ စက္ကဝတ္တိနော။
ဣတော တေ ပဉ္စမေ ကပ္ပေ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု ဇနာဓိပါ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ခု ၃-၁၅၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-စတုရော (သီ) ၃-ဘိဝဿန္တိ (က)

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhasantappito pītivegavissaṭṭhaṁ[1] udānaṁ udānento—

69. “Sutvāna dhammaṁ mahato mahārasaṁ,
Sabbaññutaññāṇavarena desitaṁ.
Maggaṁ papajjiṁ amatassa pattiyā,
So yogakkhemassa pathassa kovido”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sutvānā**ti suṇitvā, sotena gahetvā ohitasoto sotadvārānusārena upadhāretvā. **Dhamman**ti catusaccadhammaṁ. **Mahato**ti Bhagavato. Bhagavā hi mahantehi uḷāratamehi sīlādiguṇehi samannāgatattā, sadevakena lokena visesato mahanīyatāya ca “mahā”ti vuccati, yā tassa **mahāsamaṇo**ti samaññā jātā. Nissakkavacanañcetaṁ “mahato dhammaṁ sutvānā”ti. **Mahārasan**ti vimuttirasassa dāyakattā uḷārarasaṁ. **Sabbaññutaññāṇavarena desitan**ti sabbaṁ jānātīti sabbaññū, tassa bhāvo sabbaññutā. Ñāṇameva varaṁ, ñāṇesu vā varanti ñāṇavaraṁ, sabbaññutā ñāṇavaraṁ etassāti sabbaññutaññāṇavaro, Bhagavā. Tena sabbaññutaññāṇasaṅkhāta-aggañāṇena vā karaṇabhūtena desitaṁ kathitaṁ dhammaṁ sutvānāti yojanā. Yaṁ panettha vattabbaṁ, taṁ Paramatthadīpaniyaṁ Itivuttakavaṇṇanāyaṁ[2] vuttanayena veditabbaṁ. **Maggan**ti aṭṭhaṅgikaṁ ariyamaggaṁ. **Papajjin**ti paṭipajjiṁ. **Amatassa pattiyā**ti nibbānassa adhigamāya upāyabhūtaṁ paṭipajjinti yojanā. **So**ti so Bhagavā. **Yogakkhemassa pathassa kovido**ti catūhi yogehi anupaddutassa nibbānassa yo patho, tassa kovido tattha sukusalo. Ayaṁ hettha attho—Bhagavato catusaccadesanaṁ sutvā amatādhigamūpāyamaggaṁ ahaṁ paṭipajjiṁ paṭipajjanamaggaṁ mayā kataṁ, so eva[3] pana Bhagavā sabbathā yogakkhemassa pathassa kovido, parasantāne vā paramanesu[4] kusalo, yassa saṁvidhānamāgamma ahampi maggaṁ paṭipajjinti. Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosīti.

Channattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Pītivegavissaṭaṁ (Sī)
2. Itivuttaka-Ṭṭha 123 piṭṭhādīsu.
3. Evaṁ (Ka)
4. Paradamanesu (Ka)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခသန္တပ္ပိတော ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ[၁] ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော—

၆၉။ “သုတွာန ဓမ္မံ မဟတော မဟာရသံ၊
သဗ္ဗညုတညာဏဝရေန ဒေသိတံ။
မဂ္ဂံ ပပဇ္ဇိံ အမတဿ ပတ္တိယာ၊
သော ယောဂက္ခေမဿ ပထဿ ကောဝိဒေါ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သုတွာနာ**တိ သုဏိတွာ, သောတေန ဂဟေတွာ ဩဟိတသောတော သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရေတွာ။ **ဓမ္မန္တိ** စတုသစ္စဓမ္မံ။ **မဟတော**တိ ဘဂဝတော။ ဘဂဝါ ဟိ မဟန္တေဟိ ဥဠာရတမေဟိ သီလာဒိဂုဏေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ, သဒေဝကေန လောကေန ဝိသေသတော မဟနီယတာယ စ “မဟာ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ယာ တဿ **မဟာသမဏော**တိ သမညာ ဇာတာ။ နိဿက္ကဝစနဉ္စေတံ “မဟတော ဓမ္မံ သုတွာန”တိ။ **မဟာရသ**န္တိ ဝိမုတ္တိရသဿ ဒါယကတ္တာ ဥဠာရရသံ။ **သဗ္ဗညုတညာဏဝရေန ဒေသိတ**န္တိ သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညူ၊ တဿ ဘာဝေါ သဗ္ဗညုတာ။ ဉာဏမေဝ ဝရံ, ဉာဏေသု ဝါ ဝရန္တိ ဉာဏဝရံ၊ သဗ္ဗညုတာ ဉာဏဝရံ ဧတဿာတိ သဗ္ဗညုတညာဏဝရော၊ ဘဂဝါ။ တေန သဗ္ဗညုတညာဏသင်္ခါတအဂ္ဂဉာဏေန ဝါ ကရဏဘူတေန ဒေသိတံ ကထိတံ ဓမ္မံ သုတွာနာတိ ယောဇနာ။ ယံ ပနေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရမတ္ထဒီပနိယံ ဣတိဝုတ္တကဝဏ္ဏနာယံ[၂] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မဂ္ဂ**န္တိ အဋ္ဌင်္ဂိကံ အရိယမဂ္ဂံ။ **ပပဇ္ဇိ**န္တိ ပဋိပဇ္ဇိံ။ **အမတဿ ပတ္တိယာ**တိ နိဗ္ဗာနဿ အဓိဂမာယ ဥပါယဘူတံ ပဋိပဇ္ဇိန္တိ ယောဇနာ။ **သော**တိ သော ဘဂဝါ။ **ယောဂက္ခေမဿ ပထဿ ကောဝိဒေါ**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒုတဿ နိဗ္ဗာနဿ ယော ပထော၊ တဿ ကောဝိဒေါ တတ္ထ သုကုသလော။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ဘဂဝတော စတုသစ္စဒေသနံ သုတွာ အမတာဓိဂမူပါယမဂ္ဂံ အဟံ ပဋိပဇ္ဇိံ ပဋိပဇ္ဇနမဂ္ဂံ မယာ ကတံ၊ သော ဧဝ[၃] ပန ဘဂဝါ သဗ္ဗထာ ယောဂက္ခေမဿ ပထဿ ကောဝိဒေါ, ပရသန္တာနေ ဝါ ပရမနေသု[၄] ကုသလော၊ ယဿ သံဝိဓာနမာဂမ္မ အဟမ္ပိ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိန္တိ။ အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသီတိ။

ဆန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပီတိဝေဂဝိဿဋံ (သီ) ၂-ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၁၂၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ဧဝံ (က) ၄-ပရဒမနေသု (က)

10. Puṇṇattheragāthāvaṇṇanā

Sīlamevāti āyasmato Puṇṇattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito ekanavute kappe Buddhasuññe loke brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gantvā[1] kāmesu ādīnavaṁ disvā gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Himavantappadese paṇṇakuṭiṁ katvā vāsaṁ kappesi. Tassa vasanaṭṭhānassa avidūre ekasmiṁ pabbhāre Paccekabuddho ābādhiko hutvā parinibbāyi, tassa parinibbānasamaye mahā āloko ahosi. Taṁ disvā so "kathaṁ nu kho ayaṁ āloko uppanno"ti vīmaṁsanavasena ito cito ca āhiṇḍanto pabbhāre paccekasambuddhaṁ parinibbutaṁ disvā gandhadārūni saṁkaḍḍhitvā sarīraṁ jhāpetvā gandhodakena upasiñci. Tattheko devaputto antalikkhe ṭhatvā evamāha "sādhu sādhu sappurisa, bahuṁ tayā puññaṁ pasavantena pūritaṁ sugatisaṁvattaniyaṁ kammaṁ, tena tvaṁ sugatīsuyeva uppajjissasi, 'Puṇṇo'ti ca te nāmaṁ bhavissatī"ti. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sunāparantajanapade Suppārakapaṭṭane[2] gahapatikule nibbatti, **Puṇṇo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto vāṇijjavasena mahatā satthena saddhiṁ Sāvatthiṁ gato. Tena ca samayena Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati. Atha so Sāvatthivāsīhi upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gato Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vattapaṭivattehi ācariyupajjhāye ārādhento vihāsi. So ekadivasaṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā "sādhu maṁ bhante Bhagavā saṁkhittena ovādena ovadatu, yamahaṁ sutvā Sunāparantajanapade vihareyyan"ti āha. Tassa Bhagavā "santi kho Puṇṇa cakkhuviññeyyā rūpā"ti-ādinā[3] ovādaṁ datvā sīhanādaṁ nadāpetvā vissajjesi. So Bhagavantaṁ vanditvā Sunāparantajanapadaṁ gantvā Suppārakapaṭṭane viharanto samathavipassanaṁ ussukkāpetvā tisso vijjā sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Pabbhārakūṭaṁ nissāya, Sayambhū aparājito.
Ābādhiko ca so Buddho, vasati pabbatantare.

---

1. Patvā (Sī) 2. Suppādaka... (Ka)
3. Ma 3. 311; Saṁ 2. 285 piṭṭhesu. 4. Khu 3. 399 piṭṭhādīsu.

၁၀-ပုဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သီလမေဝါတိ အာယသ္မတော ပုဏ္ဏတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ[၁] ကာမေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ ပဏ္ဏကုဋိံ ကတွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ တဿ ဝသနဋ္ဌာနဿ အဝိဒူရေ ဧကသ္မိံ ပဗ္ဘာရေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အာဗာဓိကော ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ တဿ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ မဟာ အာလောကော အဟောသိ။ တံ ဒိသွာ သော "ကထံ နု ခေါ အယံ အာလောကော ဥပ္ပန္နော"တိ ဝီမံသနဝသေန ဣတော စိတော စ အာဟိဏ္ဍန္တော ပဗ္ဘာရေ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ ပရိနိဗ္ဗုတံ ဒိသွာ ဂန္ဓဒါရူနိ သံကဍ္ဎိတွာ သရီရံ ဈာပေတွာ ဂန္ဓောဒကေန ဥပသိဉ္စိ။ တတ္ထေကော ဒေဝပုတ္တော အန္တလိက္ခေ ဌတွာ ဧဝမာဟ "သာဓု သာဓု သပ္ပုရိသ၊ ဗဟုံ တယာ ပုညံ ပသဝန္တေန ပူရိတံ သုဂတိသံဝတ္တနိယံ ကမ္မံ၊ တေန တွံ သုဂတီသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇိဿသိ၊ 'ပုဏ္ဏော'တိ စ တေ နာမံ ဘဝိဿတီ"တိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သုနာပရန္တဇနပဒေ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနေ[၂] ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ပုဏ္ဏော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဝါဏိဇ္ဇဝသေန မဟတာ သတ္ထေန သဒ္ဓိံ သာဝတ္ထိံ ဂတော။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ။ အထ သော သာဝတ္ထိဝါသီဟိ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂတော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝတ္တပဋိဝတ္တေဟိ အာစရိယုပဇ္ဈာယေ အာရာဓေန္တော ဝိဟာသိ။ သော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ "သာဓု မံ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဩဝါဒေန ဩဝဒတု၊ ယမဟံ သုတွာ သုနာပရန္တဇနပဒေ ဝိဟရေယျ"န္တိ အာဟ။ တဿ ဘဂဝါ "သန္တိ ခေါ ပုဏ္ဏ စက္ခုဝိညေယျာ ရူပါ"တိအာဒိနာ[၃] ဩဝါဒံ ဒတွာ သီဟနာဒံ နဒါပေတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ သုနာပရန္တဇနပဒံ ဂန္တွာ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနေ ဝိဟရန္တော သမထဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ တိဿော ဝိဇ္ဇာ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

"ပဗ္ဘာရကူဋံ နိဿာယ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
အာဗာဓိကော စ သော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝသတိ ပဗ္ဗတန္တရေ။

၁-ပတွာ (သီ) ၂-သုပ္ပါဒက....(က)
၃-မ ၃-၃၁၁၊ သံ ၂-၂၈၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-ခု ၃-၃၉၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Mama assamasāmantā, panādo āsi tāvade.
Buddhe nibbāyamānamhi, āloko udapajjatha.

Yāvatā vanasaṇḍasmiṁ, acchakokataracchakā[1].
Vāḷā ca kesarī sabbe, abhigajjiṁsu tāvade.

Uppātaṁ tamahaṁ disvā, pabbhāraṁ agamāsahaṁ.
Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, nibbutaṁ aparājitaṁ.

Suphullaṁ sālarājaṁva, sataraṁsiṁva uggataṁ.
Vītaccikaṁva aṅgāraṁ, nibbutaṁ aparājitaṁ.

Tiṇaṁ kaṭṭhañca pūretvā, citakaṁ tattha'kāsahaṁ.
Citakaṁ sukataṁ katvā, sarīraṁ jhāpayiṁ ahaṁ.

Sarīraṁ jhāpayitvāna, gandhatoyaṁ samokiriṁ.
Antalikkhe ṭhito yakkho, nāmamaggahi tāvade.

Yaṁ pūritaṁ tayā kiccaṁ, Sayambussa Mahesino.
Puṇṇako nāma nāmena, sadā hohi tuvaṁ mune[2].

Tamhā kāyā cavitvāna, devalokaṁ agacchahaṁ.
Tattha dibbamayo gandho, antalikkhā pavassati.

Tatrāpi nāmadheyyaṁ me, Puṇṇakoti ahū tadā.
Devabhūto manusso vā, saṅkappaṁ pūrayāmahaṁ.

Idaṁ pacchimakaṁ mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Idhāpi Puṇṇako nāma, nāmadheyyaṁ pakāsati.

Tosayitvāna Sambuddhaṁ, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Ekanavutito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, tanukiccassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Acchakā ca taracchakā (Sī) 2. Muni (Sī)

မမ အဿမသာမန္တာ၊ ပနာဒေါ အာသိ တာဝဒေ။
ဗုဒ္ဓေ နိဗ္ဗာယမာနမှိ၊ အာလောကော ဥဒပဇ္ဇထ။

ယာဝတာ ဝနသဏ္ဍသ္မိံ၊ အစ္ဆကောကတရစ္ဆကာ[၁]။
ဝါဠာ စ ကေသရီ သဗ္ဗေ၊ အဘိဂဇ္ဇိံသု တာဝဒေ။

ဥပ္ပါတံ တမဟံ ဒိသွာ၊ ပဗ္ဘာရံ အဂမာသဟံ။
တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ နိဗ္ဗုတံ အပရာဇိတံ။

သုဖုလ္လံ သာလရာဇံဝ၊ သတရံသိံဝ ဥဂ္ဂတံ။
ဝီတစ္စိကံဝ အင်္ဂါရံ၊ နိဗ္ဗုတံ အပရာဇိတံ။

တိဏံ ကဋ္ဌဉ္စ ပူရေတွာ၊ စိတကံ တတ္ထ’ကာသဟံ။
စိတကံ သုကတံ ကတွာ၊ သရီရံ ဈာပယိံ အဟံ။

သရီရံ ဈာပယိတွာန၊ ဂန္ဓတောယံ သမောကိရိံ။
အန္တလိက္ခေ ဌိတော ယက္ခော၊ နာမမဂ္ဂဟိ တာဝဒေ။

ယံ ပူရိတံ တယာ ကိစ္စံ၊ သယမ္ဘုဿ မဟေသိနော။
ပုဏ္ဏကော နာမ နာမေန၊ သဒါ ဟောဟိ တုဝံ မုနေ[၂]။

တမှာ ကာယာ စဝိတွာန၊ ဒေဝလောကံ အဂစ္ဆဟံ။
တတ္ထ ဒိဗ္ဗမယော ဂန္ဓော၊ အန္တလိက္ခာ ပဝဿတိ။

တတြာပိ နာမဓေယျံ မေ၊ ပုဏ္ဏကောတိ အဟူ တဒါ။
ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ၊ သင်္ကပ္ပံ ပူရယာမဟံ။

ဣဒံ ပစ္ဆိမကံ မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
ဣဓာပိ ပုဏ္ဏကော နာမ၊ နာမဓေယျံ ပကာသတိ။

တောသယိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တနုကိစ္စဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

၁-အစ္ဆကာ စ တရစ္ဆကာ (သီ) ၂-မုနိ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā thero bahū manusse sāsane abhippasādesi. Yato pañcasatamattā purisā upāsakattaṁ pañcasatamattā ca itthiyo upāsikābhāvaṁ paṭivedesuṁ. So tattha rattacandanena candanamāḷaṁ[1] nāma gandhakuṭiṁ kārāpetvā "Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ māḷaṁ[2] paṭicchatū"ti Bhagavantaṁ pupphadūtena nimantesi. Bhagavā ca iddhānubhāvena tattakehi bhikkhūhi saddhiṁ tattha gantvā candanamāḷaṁ paṭiggahetvā aruṇe anuṭṭhiteyeva paccāgamāsi. Thero aparabhāge parinibbānasamaye aññaṁ byākaronto—

70. "Sīlamava idha aggaṁ, paññavā pana uttamo.
Manussesu ca devesu, sīlapaññāṇato jayan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sīlan**ti sīlanaṭṭhena sīlaṁ, patiṭṭhānaṭṭhena samādhānaṭṭhena cāti attho. Sīlaṁ hi sabbaguṇānaṁ patiṭṭhā, tenāha "sīle patiṭṭhāya naro sapañño"ti[3]. Samādahati ca taṁ kāyavācā-avippakiṇṇaṁ karotīti attho. Tayidaṁ sīlameva **aggaṁ** sabbaguṇānaṁ mūlabhāvato pamukhabhāvato ca. Yathāha "tasmātiha tvaṁ bhikkhu ādimeva visodhehi kusalesu dhammesu. Ko cādi kusalānaṁ dhammānaṁ sīlañca suvisuddhan"ti[4], "pātimokkhanti mukhametaṁ pamukhametan"ti[5] ca ādi. **Idhā**ti nipātamattaṁ. **Paññavā**ti ñāṇasampanno. So **uttamo** seṭṭho pavaroti puggalādhiṭṭhānāya gāthāya paññāyayeva seṭṭhabhāvaṁ dasseti. Paññuttarā hi kusalā dhammā. Idāni taṁ sīlapaññānaṁ aggaseṭṭhabhāvaṁ kāraṇato dasseti **"manussesu ca devesu, sīlapaññāṇato jayan"**ti ca. Sīlapaññāṇahetu paṭipakkhajayo kāmakilesajayo hotīti attho.

Puṇṇattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sattamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Candanasālaṁ (Sī)
2. Saddhiṁ gantvā sālaṁ (Sī)
3. Saṁ 1. 13; Khu 10. 197 piṭṭhesu.
4. Saṁ 3. 124 piṭṭhe.
5. Vi 3. 141 piṭṭhe.

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော ဗဟူ မနုဿေ သာသနေ အဘိပ္ပသာဒေသိ။ ယတော ပဉ္စသတမတ္တာ ပုရိသာ ဥပါသကတ္တံ ပဉ္စသတမတ္တာ စ ဣတ္ထိယော ဥပါသိကာဘာဝံ ပဋိဝေဒေသုံ။ သော တတ္ထ ရတ္တစန္ဒနေန စန္ဒနမာဠံ[၁] နာမ ဂန္ဓကုဋိံ ကာရာပေတွာ "သတ္ထာ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ မာဠံ[၂] ပဋိစ္ဆတူ"တိ ဘဂဝန္တံ ပုပ္ဖဒူတေန နိမန္တေသိ။ ဘဂဝါ စ ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန တတ္တကေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ တတ္ထ ဂန္တွာ စန္ဒနမာဠံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အရုဏေ အနုဋ္ဌိတေယေဝ ပစ္စာဂမာသိ။ ထေရော အပရဘာဂေ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၇၀။ "သီလမေဝ ဣဓ အဂ္ဂံ၊ ပညဝါ ပန ဥတ္တမော။
မနုဿေသု စ ဒေဝေသု၊ သီလပညာဏတော ဇယ"န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သီလန္တိ** သီလနဋ္ဌေန သီလံ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန သမာဓာနဋ္ဌေန စာတိ အတ္ထော။ သီလံ ဟိ သဗ္ဗဂုဏာနံ ပတိဋ္ဌာ၊ တေနာဟ "သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော"တိ[၃]။ သမာဒဟတိ စ တံ ကာယဝါစာအဝိပ္ပကိဏ္ဏံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ တယိဒံ သီလမေဝ **အဂ္ဂံ** သဗ္ဗဂုဏာနံ မူလဘာဝတော ပမုခဘာဝတော စ။ ယထာဟ "တသ္မာတိဟ တွံ ဘိက္ခု အာဒိမေဝ ဝိသောဓေဟိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု။ ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သီလဉ္စ သုဝိသုဒ္ဓ"န္တိ[၄], "ပါတိမောက္ခန္တိ မုခမေတံ ပမုခမေတ"န္တိ[၅] စ အာဒိ။ **ဣဓာ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ပညဝါ**တိ ဉာဏသမ္ပန္နော။ သော **ဥတ္တမော** သေဋ္ဌော ပဝရောတိ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဂါထာယ ပညာယယေဝ သေဋ္ဌဘာဝံ ဒဿေတိ။ ပညုတ္တရာ ဟိ ကုသလာ ဓမ္မာ။ ဣဒါနိ တံ သီလပညာနံ အဂ္ဂသေဋ္ဌဘာဝံ ကာရဏတော ဒဿေတိ **"မနုဿေသု စ ဒေဝေသု၊ သီလပညာဏတော ဇယ"န္တိ** စ။ သီလပညာဏဟေတု ပဋိပက္ခဇယော ကာမကိလေသဇယော ဟောတီတိ အတ္ထော။

ပုဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သတ္တမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-စန္ဒနသာလံ (သီ)
၂-သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ သာလံ (သီ)
၃-သံ ၁-၁၃၊ ခု ၁၀-၁၉၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝိ ၃-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။

8. Aṭṭhamavagga

1. Vacchapālattheragāthāvaṇṇanā

Susukhumanipuṇatthadassināti āyasmato Vacchapālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni ācinanto devamanussesu saṁsaranto ito ekanavute kappe brāhmaṇakule nibbattitvā brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gantvā aggiṁ paricaranto ekadivasaṁ mahatiyā kaṁsapātiyā pāyāsaṁ[1] ādāya dakkhiṇeyyaṁ pariyesanto Vipassiṁ Bhagavantaṁ ākāse caṅkamantaṁ disvā acchariyabbhutacittajāyo Bhagavantaṁ abhivādetvā dātukāmataṁ dassesi. Paṭiggahesi Bhagavā anukampaṁ upādāya. So tena paññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Vacchapālo**tissa nāmaṁ ahosi. So Bimbisārasamāgame Uruvelakassapatthena ( )[2] iddhipāṭihāriyaṁ dassetvā Satthu paramanipaccakāre kate taṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā sattāhapabbajito eva vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Suvaṇṇavaṇṇo Sambuddho, bāttiṁsavaralakkhaṇo.
Pavanā abhinikkhanto, bhikkhusaṁghapurakkhato.

Mahaccā kaṁsapātiyā, vaḍḍhetvā pāyasaṁ ahaṁ.
Āhutiṁ yiṭṭhukāmo[4]so, upanesiṁ[5] baliṁ ahaṁ.

Bhagavā tamhi samaye, Lokajeṭṭho narāsabho.
Caṅkamaṁ susamārūḷo, ambare anilāyane.

Tañca acchariyaṁ disvā, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Ṭhapayitvā kaṁsapātiṁ, Vipassiṁ abhivādayiṁ.

Tuvaṁ devosi sabbaññū, sadeve sahamānuse.
Anukampaṁ upādāya, paṭiggaṇha Mahāmuni.

---

1. Kaṁsapātiyā hajhasesaṁ pāyāsaṁ (Sī)
2. (Saddhiṁ) (sabbattha)
3. Khu 3. 172 piṭṭhādīsu.
4. Daṭṭhukāmo (Sī)
5. Upanemi (Ka)

၈-အဋ္ဌမဝဂ္ဂ

၁-ဝစ္ဆပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိနာတိ အာယသ္မတော ဝစ္ဆပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ အာစိနန္တော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ အဂ္ဂိံ ပရိစရန္တော ဧကဒိဝသံ မဟတိယာ ကံသပါတိယာ ပါယာသံ[၁] အာဒါယ ဒက္ခိဏေယျံ ပရိယေသန္တော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ အာကာသေ စင်္ကမန္တံ ဒိသွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ဒါတုကာမတံ ဒဿေသိ။ ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝစ္ဆပါလော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဗိမ္ဗိသာရသမာဂမေ ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရေန ( )[၂] ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ သတ္ထု ပရမနိပစ္စကာရေ ကတေ တံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္တာဟပဗ္ဗဇိတော ဧဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗာတ္တိံသဝရလက္ခဏော။
ပဝနာ အဘိနိက္ခန္တော၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတော။

မဟစ္စာ ကံသပါတိယာ၊ ဝဍ္ဎေတွာ ပါယသံ အဟံ။
အာဟုတိံ ယိဋ္ဌုကာမော[၄]သော၊ ဥပနေသိံ[၅] ဗလိံ အဟံ။

ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
စင်္ကမံ သုသမာရူဠှော၊ အမ္ဗရေ အနိလာယနေ။

တဉ္စ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
ဌပယိတွာ ကံသပါတိံ၊ ဝိပဿိံ အဘိဝါဒယိံ။

တုဝံ ဒေဝေါသိ သဗ္ဗညူ၊ သဒေဝေ သဟမာနုသေ။
အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ၊ ပဋိဂ္ဂဏှ မဟာမုနိ။

၁-ကံသပါတိယာ ဟဇှသေသံ ပါယာသံ (သီ)
၂-(သဒ္ဓိံ) (သဗ္ဗတ္ထ)
၃-ခု ၃-၁၇၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဒဋ္ဌုကာမော (သီ)
၅-ဥပနေမိ (က)

Paṭiggahesi Bhagavā, sabbaññū Lokanāyako[1].
Mama saṅkappamaññāya, Satthā loke Mahāmuni.

Ekanavutito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pāyāsassa idaṁ phalaṁ.

Ekatālīsito kappe, Buddho nāmāsi khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā sukheneva attanā nibbānassa adhigatabhāvaṁ vibhāvento—

71. "Susukhumanipuṇatthadassinā, matikusalena nivātavuttinā.
Saṁsevitavuddhasīlinā, nibbānaṁ na hi tena dullabhan"ti—

imaṁ gāthaṁ abhāsi.

Tattha **susukhumanipuṇatthadassinā**ti ativiya duddasaṭṭhena sukhume[2], saṇhaṭṭhena nipuṇe saccapaṭiccasamuppādādi-atthe aniccatādiṁ āropetvā passatīti susukhumanipuṇatthadassī, tena. **Matikuselenā**ti matiyā paññāya kusalena chekena, "evaṁ pavattamānassa paññā vaḍḍhati, evaṁ na vaḍḍhatī"ti dhammavicayasambojjhaṅgapaññāya uppādane kusalena. **Nivātavuttinā**ti sabrahmacārīsu nivātanīcavattanasīlena[3], vuḍḍhesu navesu ca yathānurūpapaṭipattinā[4]. **Saṁsevitavuddhasīlinā**ti saṁsevitaṁ āciṇṇaṁ vuddhasīlaṁ saṁsevitavuddhasīlaṁ, taṁ yassa atthi, tena saṁsevitavuddhasīlinā. Atha vā saṁsevitā upāsitā vuddhasīlino etenāti **saṁsevitavuddhasīlī,** tena. **Hī**tisaddo hetu-attho. Yasmā yo nivātavutti saṁsevita-vuddhasīlī matikusalo susukhumanipuṇatthadassī ca, tasmā nibbānaṁ na tassa dullabhanti attho. Nivātavuttitāya hi saṁsevitavuddhasīlitāya ca paṇḍitā taṁ ovaditabbaṁ anusāsitabbaṁ maññanti, tesañca ovāde ṭhito

1. Sabbalokagganāyako (Sī)
2. Susukhumena (Sī)
3. Nivātanīcavuttinā vuḍḍhasīlesu (Sī)
4. Paṭipattivuttinā (Sī)

ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော[၁]။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ သတ္ထာ လောကေ မဟာမုနိ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပါယာသဿ ဣဒံ ဖလံ။

ဧကတာလီသိတော ကပ္ပေ၊ ဗုဒ္ဓေါ နာမာသိ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သုခေနေဝ အတ္တနာ နိဗ္ဗာနဿ အဓိဂတဘာဝံ ဝိဘာဝေန္တော—

၇၁။ “သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိနာ၊ မတိကုသလေန နိဝါတဝုတ္တိနာ။
သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလိနာ၊ နိဗ္ဗာနံ န ဟိ တေန ဒုလ္လဘ”န္တိ—

ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိနာ**တိ အတိဝိယ ဒုဒ္ဒသဋ္ဌေန သုခုမေ[၂], သဏှဋ္ဌေန နိပုဏေ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိအတ္ထေ အနိစ္စတာဒိံ အာရောပေတွာ ပဿတီတိ သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿီ၊ တေန။ **မတိကုသလေနာ**တိ မတိယာ ပညာယ ကုသလေန ဆေကေန၊ “ဧဝံ ပဝတ္တမာနဿ ပညာ ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝံ န ဝဍ္ဎတီ”တိ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂပညာယ ဥပ္ပါဒနေ ကုသလေန။ **နိဝါတဝုတ္တိနာ**တိ သဗြဟ္မစာရီသု နိဝါတနီစဝတ္တနသီလေန[၃]၊ ဝုဍ္ဎေသု နဝေသု စ ယထာနုရူပပဋိပတ္တိနာ[၄]။ **သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလိနာ**တိ သံသေဝိတံ အာစိဏ္ဏံ ဝုဒ္ဓသီလံ သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလံ၊ တံ ယဿ အတ္ထိ၊ တေန သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလိနာ။ အထ ဝါ သံသေဝိတာ ဥပါသိတာ ဝုဒ္ဓသီလိနော ဧတေနာတိ **သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလီ**၊ တေန။ **ဟီ**တိသဒ္ဒေါ ဟေတုအတ္ထော။ ယသ္မာ ယော နိဝါတဝုတ္တိ သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလီ မတိကုသလော သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿီ စ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ န တဿ ဒုလ္လဘန္တိ အတ္ထော။ နိဝါတဝုတ္တိတာယ ဟိ သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလိတာယ စ ပဏ္ဍိတာ တံ ဩဝဒိတဗ္ဗံ အနုသာသိတဗ္ဗံ မညန္တိ၊ တေသဉ္စ ဩဝါဒေ ဌိတော

၁-သဗ္ဗလောကဂ္ဂနာယကော (သီ)
၂-သုသုခုမေန (သီ)
၃-နိဝါတနီစဝုတ္တိနာ ဝုဍ္ဎသီလေသု (သီ)
၄-ပဋိပတ္တိဝုတ္တိနာ (သီ)

sayaṁ matikusalatāya susukhumanipuṇatthadassitāya ca vipassanāya kammaṁ karonto nacirasseva nibbānaṁ adhigacchatīti, ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosīti.

Vacchapālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Ātumattheragāthāvaṇṇanā

Yathā kaḷīro susu vaḍḍhitaggoti āyasmato Ātumattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ ācinanto ito ekanavute kappe kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Vipassiṁ Bhagavantaṁ antaravīthiyaṁ gacchantaṁ disvā pasannamānaso gandhodakena gandhacuṇṇena ca pūjaṁ ākāsi. So tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto Kassapassa Bhagavato sāsane pabbajitvā samaṇadhammaṁ akāsi, ñāṇassa pana aparipakkattā visesaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi. Atha imasmiṁ Buddhuppāde Sāvattiyaṁ seṭṭhiputto hutvā nibbatti, **Ātumo**tissa nāmaṁ ahosi. Tassa vayappattassa mātā "puttassa me bhariyaṁ ānessāmā"ti ñātakehi sammantesi. So taṁ upadhāretvā herusampattiyā codiyamāno "kiṁ mayhaṁ gharāvāsena, idāneva pabbajissāmī"ti bhikkhūnaṁ santikaṁ gantvā pabbaji. Pabbajitampi naṁ mātā uppabbājetukāmā nānānayehi palobheti. So tassā avasaraṁ adatvā attano ajjhāsayaṁ pakāsento—

72. "Yathā kaḷīro susu vaḍḍhitaggo,
Dunnikkhamo hoti pasākhajāto.
Evaṁ ahaṁ bhariyāyānītāya,
Anumañña[1] maṁ pabbajitomhi dānī"ti—

gāthaṁ abhāsi.

1. Anumaññaṁ (Pāḷiyaṁ)

သယံ မတိကုသလတာယ သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိတာယ စ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆတီတိ၊ အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသီတိ။

ဝစ္ဆပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

---

၂. အာတုမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာ ကဠီရော သုသု ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါတိ အာယသ္မတော အာတုမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ အာစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ အန္တရဝီထိယံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဂန္ဓောဒကေန ဂန္ဓစုဏ္ဏေန စ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အကာသိ၊ ဉာဏဿ ပန အပရိပက္ကတ္တာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ။ အထ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **အာတုမော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ တဿ ဝယပ္ပတ္တဿ မာတာ “ပုတ္တဿ မေ ဘရိယံ အာနေဿာမာ”တိ ဉာတကေဟိ သမ္မန္တေသိ။ သော တံ ဥပဓာရေတွာ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော “ကိံ မယှံ ဃရာဝါသေန၊ ဣဒါနေဝ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဘိက္ခူနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇိတမ္ပိ နံ မာတာ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေတုကာမာ နာနာနယေဟိ ပလောဘေတိ။ သော တဿာ အဝသရံ အဒတွာ အတ္တနော အဇ္ဈာသယံ ပကာသေန္တော—

၇၂။ “ယထာ ကဠီရော သုသု ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ၊
ဒုန္နိက္ခမော ဟောတိ ပသာခဇာတော။
ဧဝံ အဟံ ဘရိယာယာနီတာယ၊
အနုမည[၁] မံ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ဒါနီ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-အနုမညံ (ပါဠိယံ)

Tattha **kaḷīro**ti aṅkuro, idha pana vaṁsaṅkuro adhippeto. **Susū**ti taruṇo. **Vaḍḍhitaggo**ti pavaḍḍhitasākho. **Susuvaḍḍhitaggo**ti vā suṭṭhu vaḍḍhitasākho[1] sañjātapattasākho. **Dunnikkhamo**ti veḷugumbato nikkhāmetuṁ nīharituṁ asakkuṇeyyo. **Pasākhajāto**ti jātapasākho[2], sākhānampi pabbe pabbe uppanna-anusākho. **Evaṁ ahaṁ bhariyāyānītāyā**ti yathā vaṁso vaḍḍhitaggo vaṁsantaresu saṁsaṭṭha[3] sākhāpasākho veḷugumbato dunnīharaṇīyo hoti, evaṁ ahampi bhariyāya mayhaṁ ānītāya puttadhītādivasena vaḍḍhitaggo āsattivasena gharāvāsato dunnīharaṇīyo bhaveyyaṁ. Yathā pana vaṁsakaḷīro asañjātasākhabandho veḷugumbato sunīharaṇīyova hoti, evaṁ ahampi asañjātaputtadārādibandho sunīharaṇīyo homi, tasmā anānītāya eva bhariyāya **anumañña maṁ** attanāva maṁ anujānāpetvā. **Pabbajitomhi dānī**ti "idāni pana pabbajito amhi, sādhu suṭṭhū"ti attano nekkhammābhiratiṁ pakāsesi, atha vā "anumañña maṁ pabbajitomhi dānī"ti mātu katheti. Ayaṁ hettha attho—yadipi tāya pubbe nānumataṁ, idāni pana pabbajito amhi, tasmā anumañña anujānāhi maṁ samaṇabhāveyeva ṭhātuṁ, nāhaṁ tayā nivattanīyoti. Evaṁ pana kathento yathāṭhitova vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggapaṭipāṭiyā kilese khepetvā chaḷibhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Nisajja pāsādavare, Vipassiṁ addasaṁ Jinaṁ.
Kakudhaṁ vilasantaṁva, sabbaññuṁ tamanāsakaṁ.

Pāsādassā'vidūre ca, gacchati Lokanāyako.
Pabhā niddhāvate tassa, yathā ca sataraṁsino.

Gandhodakañca paggayha, Buddhaseṭṭhaṁ samokiriṁ.
Tena cittappasādena, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ gandhodakamākiriṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, Sugandho nāma khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

1. Vaḍḍhitasikho (Ka) 2. Jātasākhāpasākho (Sī)
3. Sampatta (Sī, Ka) 4. Khu 3. 173 piṭṭhe.

တတ္ထ **ကဠီရော**တိ အင်္ကုရော၊ ဣဓ ပန ဝံသင်္ကုရော အဓိပ္ပေတော။ **သုသူ**တိ တရုဏော။ **ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ**တိ ပဝဍ္ဎိတသာခေါ။ **သုသုဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ**တိ ဝါ သုဋ္ဌု ဝဍ္ဎိတသာခေါ[1] သဉ္ဇာတပတ္တသာခေါ။ **ဒုန္နိက္ခမော**တိ ဝေဠုဂုမ္ဗတော နိက္ခာမေတုံ နီဟရိတုံ အသက္ကုဏေယျော။ **ပသာခဇာတော**တိ ဇာတပသာခေါ[2]၊ သာခါနမ္ပိ ပဗ္ဗေ ပဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နအနုသာခေါ။ **ဧဝံ အဟံ ဘရိယာယာနီတာယာ**တိ ယထာ ဝံသော ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ ဝံသန္တရေသု သံသဋ္ဌ[3]သာခါပသာခေါ ဝေဠုဂုမ္ဗတော ဒုန္နီဟရဏီယော ဟောတိ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ဘရိယာယ မယှံ အာနီတာယ ပုတ္တဓီတာဒိဝသေန ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ အာသတ္တိဝသေန ဃရာဝါသတော ဒုန္နီဟရဏီယော ဘဝေယျံ။ ယထာ ပန ဝံသကဠီရော အသဉ္ဇာတသာခါဗန္ဓော ဝေဠုဂုမ္ဗတော သုနီဟရဏီယော ဟောတိ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ အသဉ္ဇာတပုတ္တဒါရာဒိဗန္ဓော သုနီဟရဏီယော ဟောမိ၊ တသ္မာ အနာနီတာယ ဧဝ ဘရိယာယ **အနုမည မံ** အတ္တနာဝ မံ အနုဇာနာပေတွာ။ **ပဗ္ဗဇိတောမှိ ဒါနီ**တိ "ဣဒါနိ ပန ပဗ္ဗဇိတော အမှိ၊ သာဓု သုဋ္ဌူ"တိ အတ္တနော နေက္ခမ္မာဘိရတိံ ပကာသေသိ၊ အထ ဝါ "အနုမည မံ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ဒါနီ"တိ မာတု ကထေတိ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယဒိပိ တာယ ပုဗ္ဗေ နာနုမတံ၊ ဣဒါနိ ပန ပဗ္ဗဇိတော အမှိ၊ တသ္မာ အနုမည အနုဇာနာဟိ မံ သမဏဘာဝေယေဝ ဌာတုံ၊ နာဟံ တယာ နိဝတ္တနီယောတိ။ ဧဝံ ပန ကထေန္တော ယထာဌိတောဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ကိလေသေ ခေပေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

"နိသဇ္ဇ ပါသာဒဝရေ၊ ဝိပဿိံ အဒ္ဒသံ ဇိနံ။
ကကုဓံ ဝိလသန္တံဝ၊ သဗ္ဗညုံ တမနာသကံ။

ပါသာဒဿာ'ဝိဒူရေ စ၊ ဂစ္ဆတိ လောကနာယကော။
ပဘာ နိဒ္ဓါဝတေ တဿ၊ ယထာ စ သတရံသိနော။

ဂန္ဓောဒကဉ္စ ပဂ္ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ သမောကိရိံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဂန္ဓောဒကမာကိရိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ သုဂန္ဓော နာမ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ဝဍ္ဎိတသိခေါ (က) ၂-ဇာတသာခါပသာခေါ (သီ) ၃-သမ္ပတ္တ (သီ၊ က) ၄-ခု ၃-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။

Chaḷabhiñño pana hutvā mātaraṁ āpucchitvā tassā pekkhantiyāyeva ākāsena pakkāmi. So arahattappattiyā uttarikālampi antarantarā tameva gāthaṁ paccudāhāsi.

Tattha "pabbajitomhī"ti imināpadesena ayampi therassa aññābyākaraṇagāthā ahosi attano santāne rāgādimalassa pabbājitabhāvadīpanato. Tenāha Bhagavā "pabbājayamattano malaṁ, tasmā 'pabbajito'ti vuccatī"ti[1].

Ātumattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Māṇavattheragāthāvaṇṇanā

Jiṇṇañca disvā dukhitañca byādhitanti āyasmato Māṇavattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito ekanavute kappe brāhmaṇakule nibbattitvā lakkhaṇadharo hutvā Vipassissa Bhagavato abhijātiyā lakkhaṇāni pariggahetvā pubbanimittāni sāvetvā "ekaṁsena ayaṁ Buddho bhavissatī"ti byākaritvā nānānayehi thometvā abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. So tena puññakammena sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇamahāsālassa gehe nibbattitvā yāva sattavassāni, tāva antoghareyeva vaḍḍhitvā sattame saṁvacchare upanayanatthaṁ uyyānaṁ nīto antarāmagge jiṇṇāturamate disvā tesaṁ adiṭṭhapubbattā te parijane pucchitvā jarārogamaraṇasabhāvaṁ sutvā sañjātasaṁvego tato anivattanto[2] vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ sutvā mātāpitaro anujānāpetvā pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā nacirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**—

"Jāyamāne Vipassimhi, nimittaṁ byākariṁ ahaṁ.
Nibbāpayiṁ ca janataṁ, Buddho loke bhavissati.

---

1. Khu 1. 69 piṭṭhe Dhammapade.
2. Anuvattanto (Sī, Ka)
3. Khu 3. 173 piṭṭhādīsu.

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ မာတရံ အာပုစ္ဆိတွာ တဿာ ပေက္ခန္တိယာယေဝ အာကာသေန ပက္ကာမိ။ သော အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ဥတ္တရိကာလမ္ပိ အန္တရန္တရာ တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။

တတ္ထ "ပဗ္ဗဇိတောမှီ"တိ ဣမိနာပဒေသေန အယမ္ပိ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ အတ္တနော သန္တာနေ ရာဂါဒိမလဿ ပဗ္ဗာဇိတဘာဝဒီပနတော။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ပဗ္ဗာဇယမတ္တနော မလံ၊ တသ္မာ 'ပဗ္ဗဇိတော'တိ ဝုစ္စတီ"တိ[၁]။

အာတုမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-မာဏဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဇိဏ္ဏဉ္စ ဒိသွာ ဒုခိတဉ္စ ဗျာဓိတန္တိ အာယသ္မတော မာဏဝတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ လက္ခဏဓရော ဟုတွာ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော အဘိဇာတိယာ လက္ခဏာနိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ သာဝေတွာ "ဧကံသေန အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကရိတွာ နာနာနယေဟိ ထောမေတွာ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ယာဝ သတ္တဝဿာနိ၊ တာဝ အန္တောဃရေယေဝ ဝဍ္ဎိတွာ သတ္တမေ သံဝစ္ဆရေ ဥပနယနတ္ထံ ဥယျာနံ နီတော အန္တရာမဂ္ဂေ ဇိဏ္ဏာတုရမတေ ဒိသွာ တေသံ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗတ္တာ တေ ပရိဇနေ ပုစ္ဆိတွာ ဇရာရောဂမရဏသဘာဝံ သုတွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ တတော အနိဝတ္တန္တော[၂] ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ မာတာပိတရော အနုဇာနာပေတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"ဇာယမာနေ ဝိပဿိမှိ၊ နိမိတ္တံ ဗျာကရိံ အဟံ။
နိဗ္ဗာပယိံ စ ဇနတံ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။

၁-ခု ၁-၆၉-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-အနုဝတ္တန္တော (သီ၊ က) ၃-ခု ၃-၁၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, dasasahassi kampati.
So dāni Bhāgavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, āloko vipulo ahu.
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, saritāyo na sandayuṁ.
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, avīcaggi[1] na pajjali.
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ seseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, pakkhisaṁgho na sañcari.
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, vātakkhandho na vāyati[2].
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, sabbaratanāni jotayuṁ.
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yasmiñca jāyamānasmiṁ, sattāsuṁ padavikkamā.
So dāni Bhagavā Satthā, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Jātamatto ca Sambuddho, disā sabbā vilokayi.
Vācāsabhimudīresi, esā Buddhāna dhammatā.

Saṁvejayitvā janataṁ, thavitvā Lokanāyakaṁ.
Sambuddhaṁ abhivādetvā, pakkāmiṁ pācināmukho.

Ekanavutito kappe, yaṁ Buddhamabhithomayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, thomanāya idaṁ phalaṁ.

Ito navutikappamhi, Sammukhāthavikavhayo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Pathavīdundubhi nāma, ekūnanavutimhito.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

1. Avīcimaggi (Sī)   2. Vātagandho na vāyatha (Sī)

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ ဒသသဟဿိ ကမ္ပတိ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ အာလောကော ဝိပုလော အဟု။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ သရိတာယော န သန္ဒယုံ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ အဝီစဂ္ဂိ[1] န ပဇ္ဇလိ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ ပက္ခိသံဃော န သဉ္စရိ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ ဝါတက္ခန္ဓော န ဝါယတိ[2]။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ သဗ္ဗရတနာနိ ဇောတယုံ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ၊ သတ္တာသုံ ပဒဝိက္ကမာ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ဇာတမတ္တော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒိသာ သဗ္ဗာ ဝိလောကယိ။
ဝါစာသဘိမုဒီရေသိ၊ ဧသာ ဗုဒ္ဓါန ဓမ္မတာ။

သံဝေဇယိတွာ ဇနတံ၊ ထဝိတွာ လောကနာယကံ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိဝါဒေတွာ၊ ပက္ကာမိံ ပါစိနာမုခေါ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိထောမယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ထောမနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ဣတော နဝုတိကပ္ပမှိ၊ သမ္မုခါထဝိကဝှယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ပထဝီဒုန္ဒုဘိ နာမ၊ ဧကူနနဝုတိမှိတော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

၁-အဝီစိမဂ္ဂိ (သီ)   ၂-ဝါတဂန္ဓော န ဝါယထ (သီ)

Aṭṭhāsītimhito kappe, Obhāso nāma khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Sattāsītimhito kappe, Saritacchedanavhayo[1].
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Agginibbāpano nāma, kappānaṁ chaḷasītiyā.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Gatipacchedano nāma, kappānaṁ pañcasītiyā.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Rājā Vātasamo nāma, kappānaṁ cullasītiyā.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Ratanapajjalo nāma, kappānaṁ te-asītiyā.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Padavikkamano nāma, kappānaṁ dve-asītiyā.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Rājā Vilokano nāma, kappānaṁ ekasītiyā.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Girasāroti nāmena, kappe'sītimhi khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Adhigatārahatto pana bhikkhūhi "kena tvaṁ āvuso saṁvegena atidaharova samāno pabbajito"ti pucchito attano pabbajjānimittakittanāpadesena aññaṁ byākaronto—

73. "Jiṇṇañca disvā dukhitañca byādhitaṁ,
Matañca disvā gatamāyusaṅkhayaṁ.
Tato ahaṁ nikkhamitūna pabbajiṁ,
Pahāya[2] kāmāni manoramānī"ti—

gāthaṁ abhāsi.

---

1. Sadinacchedanavhayo (Sī)
2. Hitvāna (Sī)

အဋ္ဌာသီတိမှိတော ကပ္ပေ၊ ဩဘာသော နာမ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

သတ္တာသီတိမှိတော ကပ္ပေ၊ သရိတစ္ဆေဒနဝှယော[၁]။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

အဂ္ဂိနိဗ္ဗာပနော နာမ၊ ကပ္ပါနံ ဆဠသီတိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ဂတိပစ္ဆေဒနော နာမ၊ ကပ္ပါနံ ပဉ္စသီတိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ရာဇာ ဝါတသမော နာမ၊ ကပ္ပါနံ စုလ္လသီတိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ရတနပဇ္ဇလော နာမ၊ ကပ္ပါနံ တေအသီတိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ပဒဝိက္ကမနော နာမ၊ ကပ္ပါနံ ဒွေအသီတိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ရာဇာ ဝိလောကနော နာမ၊ ကပ္ပါနံ ဧကသီတိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ဂိရသာရောတိ နာမေန၊ ကပ္ပေ’သီတိမှိ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္တိ။

အဓိဂတာရဟတ္တော ပန ဘိက္ခူဟိ “ကေန တွံ အာဝုသော သံဝေဂေန အတိဒဟရောဝ သမာနော ပဗ္ဗဇိတော”တိ ပုစ္ဆိတော အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာနိမိတ္တကိတ္တနာပဒေသေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၇၃။ “ဇိဏ္ဏဉ္စ ဒိသွာ ဒုခိတဉ္စ ဗျာဓိတံ၊
မတဉ္စ ဒိသွာ ဂတမာယုသင်္ခယံ။
တတော အဟံ နိက္ခမိတူန ပဗ္ဗဇိံ၊
ပဟာယ[၂] ကာမာနိ မနောရမာနီ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-သဒိနစ္ဆေဒနဝှယော (သီ) ၂-ဟိတွာန (သီ)

Tattha **jiṇṇan**ti jarāya abhibhūtaṁ, khiṇḍiccapāliccavalittacatādīhi samaṅgībhūtaṁ. **Dukhitan**ti dukkhappattaṁ[1]. **Byādhitan**ti gilānaṁ. Ettha ca "byādhitan"ti vuttepi dukkhappattabhāvo siddho, "dukhitan"ti vacanaṁ tassa bāḷhagilānabhāvaparidīpanatthaṁ. **Matan**ti kālaṅkataṁ, yasmā kālaṅkato āyuno khayaṁ vayaṁ bhedaṁ gato nāma hoti, tasmā vuttaṁ **"gatamāyusaṅkhayan"**ti. Tasmā jiṇṇabyādhimatānaṁ diṭṭhattā, "ime jarādayo nāma na imesaṁyeva, atha kho sabbasādhāraṇā, tasmā ahampi jarādike anativatto"ti saṁviggattā. **Nikkhamitūnā**ti nikkhamitvā, ayameva vā pāṭho. Pabbajjādhippāyena gharato niggantvā. **Pabbajin**ti Satthu sāsane pabbajjaṁ upagato. **Pahāya kāmāni manoramānī**ti iṭṭhakantādibhāvato avītarāgānaṁ mano ramentīti manorame vatthukāme pajahitvā, tappaṭibaddhassa chandarāgassa ariyamaggena samucchindanena nirapekkhabhāvena chaḍḍetvāti attho. Kāmānaṁ pahānakittanamukhena cetaṁ therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi. Māṇavakāle pabbajitattā imassa therassa **Māṇavo**tveva samaññā jātāti.

Māṇavattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Suyāmanattheragāthāvaṇṇanā

Kāmacchando ca byāpādoti āyasmato Suyāmanattherassa[2] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle Dhaññavatīnagare brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto brāhmaṇasippesu nipphettiṁ patvā brāhmaṇamante vāceti. Tena ca samayena Vipassī Bhagavā mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Dhaññavatīnagaraṁ piṇḍāya paviṭṭho hoti. Taṁ disvā brāhmaṇo pasannacitto attano gehaṁ netvā āsanaṁ paññāpetvā tassūpari pupphasanthāraṁ santharitvā adāsi, Satthari tattha nisinne paṇītena āhārena santappesi, bhuttāviṁ ca pupphagandhena pūjesi. Satthā anumodanaṁ vatvā pakkāmi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni

1. Dukhitanti dukkhitaṁ dukkhasaññuttaṁ (Sī), dukhitanti dukkhitaṁ dukkhasaññitaṁ (Ka)
2. Suyāmattherassa (Sī)

တတ္ထ **ဇိဏ္ဏန္တိ** ဇရာယ အဘိဘူတံ၊ ခဏ္ဍိစ္စပါလိစ္စဝလိတ္တစတာဒီဟိ သမင်္ဂီဘူတံ။ **ဒုက္ခိတန္တိ** ဒုက္ခပ္ပတ္တံ[1]။ **ဗျာဓိတန္တိ** ဂိလာနံ။ ဧတ္ထ စ "ဗျာဓိတ"န္တိ ဝုတ္တေပိ ဒုက္ခပ္ပတ္တဘာဝေါ သိဒ္ဓေါ၊ "ဒုက္ခိတ"န္တိ ဝစနံ တဿ ဗာဠှဂိလာနဘာဝပရိဒီပနတ္ထံ။ **မတန္တိ** ကာလင်္ကတံ၊ ယသ္မာ ကာလင်္ကတော အာယုနော ခယံ ဝယံ ဘေဒံ ဂတော နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "**ဂတမာယုသင်္ခယ**"န္တိ။ တသ္မာ ဇိဏ္ဏဗျာဓိမတာနံ ဒိဋ္ဌတ္တာ, "ဣမေ ဇရာဒယော နာမ န ဣမေသံယေဝ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗသာဓာရဏာ၊ တသ္မာ အဟမ္ပိ ဇရာဒိကေ အနတိဝတ္တော"တိ သံဝိဂ္ဂတ္တာ။ **နိက္ခမိတူနာ**တိ နိက္ခမိတွာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ပဗ္ဗဇ္ဇာဓိပ္ပါယေန ဃရတော နိဂ္ဂန္တွာ။ **ပဗ္ဗဇိန္တိ** သတ္ထု သာသနေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော။ **ပဟာယ ကာမာနိ မနောရမာနီ**တိ ဣဋ္ဌကန္တာဒိဘာဝတော အဝီတရာဂါနံ မနော ရမေန္တီတိ မနောရမေ ဝတ္ထုကာမေ ပဇဟိတွာ၊ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဿ ဆန္ဒရာဂဿ အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္ဒနေန နိရပေက္ခဘာဝေန ဆဍ္ဍေတွာတိ အတ္ထော။ ကာမာနံ ပဟာနကိတ္တနမုခေန စေတံ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။ မာဏဝကာလေ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဣမဿ ထေရဿ **မာဏဝေါ**တွေဝ သမညာ ဇာတာတိ။

မာဏဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သုယာမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကာမစ္ဆန္ဒော စ ဗျာပါဒေါတိ အာယသ္မတော သုယာမနတ္ထေရဿ[2] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဓညဝတီနဂရေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ပတွာ ဗြာဟ္မဏမန္တေ ဝါစေတိ။ တေန စ သမယေန ဝိပဿီ ဘဂဝါ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ဓညဝတီနဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော ဟောတိ။ တံ ဒိသွာ ဗြာဟ္မဏော ပသန္နစိတ္တော အတ္တနော ဂေဟံ နေတွာ အာသနံ ပညာပေတွာ တဿူပရိ ပုပ္ဖသန္ထာရံ သန္ထရိတွာ အဒါသိ၊ သတ္ထရိ တတ္ထ နိသိန္နေ ပဏီတေန အာဟာရေန သန္တပ္ပေသိ၊ ဘုတ္တာဝိံ စ ပုပ္ဖဂန္ဓေန ပူဇေသိ။ သတ္ထာ အနုမောဒနံ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ

၁-ဒုက္ခိတန္တိ ဒုက္ခိတံ ဒုက္ခသညုတ္တံ (သီ)၊ ဒုက္ခိတန္တိ ဒုက္ခိတံ ဒုက္ခသညိတံ (က) ၂-သုယာမတ္ထေရဿ (သီ)

katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Suyāmano**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū paramanissamayutto[1] hutvā gehavāsīnaṁ kāmūpabhogaṁ jigucchitvā jhānaninno Bhagavato Vesāligamane paṭiladdhasaddho pabbajitvā khuraggeyeva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Nagare Dhaññavatiyā, ahosiṁ brāhmaṇo tadā.
Lakkhaṇe itihāse ca, sanighaṇḍusakeṭubhe.

Padako veyyākaraṇo, nimittakovido ahaṁ.
Mante ca sisse vācesiṁ, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.

Pañca uppalahatthāni, piṭṭhiyaṁ ṭhapitāni me.
Āhutiṁ yiṭṭhukāmohaṁ, pitumātusamāgame.

Tadā Vipassī Bhagavā, bhikkhusaṁghaparakkhato.
Obhāsento disā sabbā, āgacchati narāsabho.

Āsanaṁ paññapetvāna, nimantetvā Mahāmuniṁ.
Santharitvāna taṁ pupphaṁ, abhinesiṁ sakaṁ gharaṁ.

Yaṁ me atthi sake gehe, āmisaṁ paccupaṭṭhitaṁ.
Tāhaṁ Buddhassa pādāsiṁ, pasanno sehi pāṇibhi.

Bhuttāviṁ kālamaññāya, pupphahatthamadāsahaṁ.
Anumoditvāna sabbaññū, pakkāmi uttarāmukho.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphadānassidaṁ phalaṁ.

Anantaraṁ ito kappe, rājāhuṁ varadassano.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā nīvaraṇappahānakittanamukhena aññaṁ byākaronto—

1. Paramaramaṇīyo (Sī)
2. Khu 3. 175 piṭṭhādīsu.

ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေသာလိယံ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သုယာမနော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ပရမနိဿမယုတ္တော[၁] ဟုတွာ ဂေဟာဝါသီနံ ကာမူပဘောဂံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ ဈာနနိန္နော ဘဂဝတော ဝေသာလိဂမနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"နဂရေ ဓညဝတိယာ၊ အဟောသိံ ဗြာဟ္မဏော တဒါ။
လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သနိဃဏ္ဍုသကေဋုဘေ။

ပဒကော ဝေယျာကရဏော၊ နိမိတ္တကောဝိဒေါ အဟံ။
မန္တေ စ သိဿေ ဝါစေသိံ၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။

ပဉ္စ ဥပ္ပလဟတ္ထာနိ၊ ပိဋ္ဌိယံ ဌပိတာနိ မေ။
အာဟုတိံ ယိဋ္ဌုကာမောဟံ၊ ပိတုမာတုသမာဂမေ။

တဒါ ဝိပဿီ ဘဂဝါ၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတော။
ဩဘာသေန္တော ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ အာဂစ္ဆတိ နရာသဘော။

အာသနံ ပညပေတွာန၊ နိမန္တေတွာ မဟာမုနိံ။
သန္ထရိတွာန တံ ပုပ္ဖံ၊ အဘိနေသိံ သကံ ဃရံ။

ယံ မေ အတ္ထိ သကေ ဂေဟေ၊ အာမိသံ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ။
တာဟံ ဗုဒ္ဓဿ ပါဒါသိံ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။

ဘုတ္တာဝိံ ကာလမညာယ၊ ပုပ္ဖဟတ္ထမဒါသဟံ။
အနုမောဒိတွာန သဗ္ဗညူ၊ ပက္ကာမိ ဥတ္တရာမုခေါ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖဒါနဿိဒံ ဖလံ။

အနန္တရံ ဣတော ကပ္ပေ၊ ရာဇာဟုံ ဝရဒဿနော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ နီဝရဏပ္ပဟာနကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁-ပရမရမဏီယော (သီ)
၂-ခု ၃-၁၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

74. "Kāmacchando ca byāpādo, thinamiddhañca bhikkhuno.
Uddhaccaṁ vicikicchā ca, sabbasova na vijjatī"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **kāmacchando**ti kāmesu chando, kāmo ca so chando cātipi kāmacchando, kāmarāgo. Idha pana sabbopi rāgo kāmacchando aggamaggavajjhassāpi adhippetattā, tenāha "**sabbasova na vijjatī**"ti. Sabbepi hi tebhūmakadhammā kāmanīyaṭṭhena kāmā, tattha pavatto rāgo kāmacchando, tenāha Bhagavā "āruppe kāmacchandanīvaraṇaṁ paṭicca thinamiddhanīvaraṇaṁ uddhaccanīvaraṇaṁ avijjānīvaraṇaṁ uppajjatī[1] ti. Byāpajjati cittaṁ pūtibhāvaṁ gacchati etenāti **byāpādo,** "anatthaṁ me acarī"ti[2] ādinayappavatto āghāto. Thinaṁ cittassa akalyatā anussāhasaṁhananaṁ, middhaṁ kāyassa akalyatā asattivighāto, tadubhayampi thinañca middhañca **thinamiddhaṁ,** kiccāhārapaṭipakkhānaṁ ekatāya ekaṁ katvā vuttaṁ. Uddhatabhāvo **uddhaccaṁ,** yena dhammena cittaṁ uddhataṁ hoti avūpasantaṁ, so cetaso vikkhepo uddhaccaṁ. Uddhaccaggahaṇeneva cettha kiccāhārapaṭipakkhānaṁ samānatāya kukkuccampi gahitamevāti daṭṭhabbaṁ. Taṁ pacchānutāpalakkhaṇaṁ. Yo hi katākatakusalākusalūpanissayo[3] vippaṭisāro, taṁ kukkuccaṁ. **Vicikicchā**ti "evaṁ nu kho, na nu kho"ti saṁsayaṁ āpajjati[4], dhammasabhāvaṁ vā vicinanto kicchati kilamati etāyāti vicikicchā, Buddhādivatthuko saṁsayo. **Sabbaso**ti anavasesato. **Na vijjatī**ti natthi, maggena samucchinnattā na upalabbhati. Idañca padadvayaṁ paccekaṁ yojetabbaṁ. Ayaṁ hettha yojanā—yassa bhikkhuno tena tena ariyamaggena samucchinnattā kāmacchando ca byāpādo ca thinamiddhañca uddhaccakukkuccañca vicikicchā ca sabbasova na vijjati, tassa na kiñci karaṇīyaṁ, katassa vā paticayoti aññāpadesena aññaṁ byākaroti. Pañcasu hi nīvaraṇesu maggena samucchinnesu tadekaṭṭhatāya sabbepi kilesā samucchinnāyeva honti. Tenāha "sabbete Bhagavanto pañca nīvaraṇe[5] pahāya cetaso upakkilese"ti[6].

Suyāmanattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paṭṭhāna 3. 301 piṭṭhe.
2. Abhi 1. 216; Abhi 2. 376 piṭṭhesu.
3. Akatakatakusalākusalaṁ nissāya yo (Sī)
4. Saṁsayāpatti (Sī)
5. Tenāha bhagavā pañcanīvaraṇe (Sī)
6. Dī 2. 71 piṭṭhe.

၇၄။ "ကာမစ္ဆန္ဒော စ ဗျာပါဒေါ၊ ထိနမိဒ္ဓဉ္စ ဘိက္ခုနော။
ဥဒ္ဓစ္စံ ဝိစိကိစ္ဆာ စ၊ သဗ္ဗသောဝ န ဝိဇ္ဇတီ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကာမစ္ဆန္ဒော**တိ ကာမေသု ဆန္ဒော, ကာမော စ သော ဆန္ဒော စာတိပိ ကာမစ္ဆန္ဒော၊ ကာမရာဂေါ။ ဣဓ ပန သဗ္ဗောပိ ရာဂေါ ကာမစ္ဆန္ဒော အဂ္ဂမဂ္ဂဝဇ္ဈဿာပိ အဓိပ္ပေတတ္တာ၊ တေနာဟ "**သဗ္ဗသောဝ န ဝိဇ္ဇတီ**"တိ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ တေဘူမကဓမ္မာ ကာမနီယဋ္ဌေန ကာမာ၊ တတ္ထ ပဝတ္တော ရာဂေါ ကာမစ္ဆန္ဒော၊ တေနာဟ ဘဂဝါ "အာရုပ္ပေ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏံ ပဋိစ္စ ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏံ ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏံ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"[1]တိ။ ဗျာပဇ္ဇတိ စိတ္တံ ပူတိဘာဝံ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ **ဗျာပါဒေါ၊** "အနတ္ထံ မေ အစရီ"တိ[2]အာဒိနယပ္ပဝတ္တော အာဃာတော။ ထိနံ စိတ္တဿ အကလျတာ အနုဿာဟသံဟနနံ၊ မိဒ္ဓံ ကာယဿ အကလျတာ အသတ္တိဝိဃာတော၊ တဒုဘယမ္ပိ ထိနဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ **ထိနမိဒ္ဓံ၊** ကိစ္စာဟာရပဋိပက္ခာနံ ဧကတာယ ဧကံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ ဥဒ္ဓတဘာဝေါ **ဥဒ္ဓစ္စံ၊** ယေန ဓမ္မေန စိတ္တံ ဥဒ္ဓတံ ဟောတိ အဝူပသန္တံ၊ သော စေတသော ဝိက္ခေပေါ ဥဒ္ဓစ္စံ။ ဥဒ္ဓစ္စဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ ကိစ္စာဟာရပဋိပက္ခာနံ သမာနတာယ ကုက္ကုစ္စမ္ပိ ဂဟိတမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တံ ပစ္ဆာနုတာပလက္ခဏံ။ ယော ဟိ ကတာကတကုသလာကုသလူပနိဿယော[3] ဝိပ္ပဋိသာရော၊ တံ ကုက္ကုစ္စံ။ **ဝိစိကိစ္ဆာ**တိ "ဧဝံ နု ခေါ၊ န နု ခေါ"တိ သံသယံ အာပဇ္ဇတိ[4], ဓမ္မသဘာဝံ ဝါ ဝိစိနန္တော ကိစ္ဆတိ ကိလမတိ ဧတာယာတိ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ဗုဒ္ဓါဒိဝတ္ထုကော သံသယော။ **သဗ္ဗသော**တိ အနဝသေသတော။ **န ဝိဇ္ဇတီ**တိ နတ္ထိ၊ မဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နတ္တာ န ဥပလဗ္ဘတိ။ ဣဒဉ္စ ပဒဒွယံ ပစ္စေကံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ အယံ ဟေတ္ထ ယောဇနာ— ယဿ ဘိက္ခုနော တေန တေန အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ကာမစ္ဆန္ဒော စ ဗျာပါဒေါ စ ထိနမိဒ္ဓဉ္စ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဉ္စ ဝိစိကိစ္ဆာ စ သဗ္ဗသောဝ န ဝိဇ္ဇတိ၊ တဿ န ကိဉ္စိ ကရဏီယံ, ကတဿ ဝါ ပတိစယောတိ အညာပဒေသေန အညံ ဗျာကရောတိ။ ပဉ္စသု ဟိ နီဝရဏေသု မဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နေသု တဒေကဋ္ဌတာယ သဗ္ဗေပိ ကိလေသာ သမုစ္ဆိန္နာယေဝ ဟောန္တိ။ တေနာဟ "သဗ္ဗေတေ ဘဂဝန္တော ပဉ္စ နီဝရဏေ[5] ပဟာယ စေတသော ဥပက္ကိလေသေ"တိ[6]။

သုယာမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပဋ္ဌာန ၃-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဘိ ၁-၂၁၆၊ အဘိ ၂-၃၇၆-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အကတကတကုသလာကုသလံ နိဿာယ ယော (သီ)
၄-သံသယာပတ္တိ (သီ)
၅-တေနာဟ ဘဂဝါ ပဉ္စနီဝရဏေ (သီ)
၆-ဒီ ၂-၇၁-ပိဋ္ဌေ။

5. Susāradattheragāthāvaṇṇanā

Sādhu suvihitāna dassananti āyasmato Susāradattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā vijjāpadesu nipphattiṁ gantvā kāmesu ādīnavaṁ disvā gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Himavantappadese araññāyatane assamaṁ kāretvā vihāsi. Atha naṁ anuggaṇhanto Padumuttaro Bhagavā bhikkhācāravelāyaṁ upasaṅkami. So dūratova disvā pasannamānaso paccuggantvā pattaṁ gahetvā madhurāni phalāni pakkhipitvā adāsi. Bhagavā taṁ paṭiggahetvā anumodanaṁ katvā[1] pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Dhammasenāpatino ñātibrāhmaṇakule nibbattitvā mandapaññattā **Susārado**ti gahitanāmo aparabhāge Dhammasenāpatissa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Himavantassāvidūre, vasāmi assame ahaṁ.

Aggihuttañca me atthi, puṇḍarīkaphalāni ca.
Puṭake nikkhipitvāna, dumagge laggitaṁ mayā.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mamuddharitukāmo so, bhikkhanto mamupāgami.

Pasannacitto sumano, phalaṁ Buddhassa’dāsahaṁ.
Vittisañjanano mayhaṁ, diṭṭhadhammasukhāvaho.

Suvaṇṇavaṇṇo Sambuddho, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Antalikkhe ṭhito Satthā, imaṁ gāthaṁ abhāsatha.

Iminā phaladānena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjasi[3].

Teneva sukkamūlena, anubhotvāna sampadā.
Pattomhi acalaṁ ṭhānaṁ, hitvā jayaparājayaṁ.

1. Vatvā (Sī) 2. Khu 3. 176 piṭṭhādīsu. 3. Nūpapajjati (Sī)

၅-သုသာရဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သာဓု သုဝိဟိတာန ဒဿနန္တိ အာယသ္မတော သုသာရဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိဇ္ဇာပဒေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ ကာမေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ အရညာယတနေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝိဟာသိ။ အထ နံ အနုဂ္ဂဏှန္တော ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ ဘိက္ခာစာရဝေလာယံ ဥပသင်္ကမိ။ သော ဒူရတောဝ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ မဓုရာနိ ဖလာနိ ပက္ခိပိတွာ အဒါသိ။ ဘဂဝါ တံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အနုမောဒနံ ကတွာ[၁] ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဓမ္မသေနာပတိနော ဉာတိဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ မန္ဒပညတ္တာ **သုသာရဒေါ**တိ ဂဟိတနာမော အပရဘာဂေ ဓမ္မသေနာပတိဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဝသာမိ အဿမေ အဟံ။

အဂ္ဂိဟုတ္တဉ္စ မေ အတ္ထိ၊ ပုဏ္ဍရီကဖလာနိ စ။
ပုဋကေ နိက္ခိပိတွာန၊ ဒုမဂ္ဂေ လဂ္ဂိတံ မယာ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမုဒ္ဓရိတုကာမော သော၊ ဘိက္ခန္တော မမုပါဂမိ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဖလံ ဗုဒ္ဓဿ’ဒါသဟံ။
ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော မယှံ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခါဝဟော။

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
အန္တလိက္ခေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ဣမံ ဂါထံ အဘာသထ။

ဣမိနာ ဖလဒါနေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇသိ[၃]။

တေနေဝ သုက္ကမူလေန၊ အနုဘောတွာန သမ္ပဒါ။
ပတ္တောမှိ အစလံ ဌာနံ၊ ဟိတွာ ဇယပရာဇယံ။

၁-ဝတွာ (သီ) ၂-ခု ၃-၁၇၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-နူပပဇ္ဇတိ (သီ)

Ito sattasate kappe[1], rājā āsiṁ Sumaṅgalo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā sappurisūpanissayānisaṁsakittanāpadesena aññaṁ byākaronto—

75. “Sādhu suvihitāna dassanaṁ, kaṅkhā chijjati buddhi vaḍḍhati.
Bālampi karonti paṇḍitaṁ, tasmā sādhu sataṁ samāgamo”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sādhū**ti sundaraṁ, bhaddakanti attho. **Suvihitāna dassanan**ti suvihitānaṁ dassanaṁ. Gāthāsukhatthaṁ anusvāralopo[2] kato. Sīlādiguṇehi susaṁvihitattabhāvānaṁ parānuddayāya suṭṭhu vihitadhammadesanānaṁ ariyānaṁ dassanaṁ sādhūti yojanā. “Dassanan”ti nidassanamattaṁ daṭṭhabbaṁ savanādīnampi bahukārattā. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

“Ye te bhikkhū sīlasampannā samādhisampannā paññāsampannā vimuttisampannā vimuttiñāṇadassanasampannā ovādakā viññāpakā sandassakā samādapakā samuttejakā sampahaṁsakā alaṁsamakkhātāro addhammassa, dassanampāhaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ[3] vadāmi, savanaṁ. Upasaṅkamanaṁ. Payirupāsanaṁ. Anussaraṇaṁ. Anupabbajjampāhaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmī”ti[4].

Dassanamūlakattā vā itaresaṁ dassanamevettha vuttaṁ, **kaṅkhā chijjatī**ti-ādi tattha[5] kāraṇavacanaṁ. Tādisānaṁ hi kalyāṇamittānaṁ dassane sati viññujātiko atthakāmo kulaputto te upasaṅkamati payirupāsati, “kiṁ bhante kusalaṁ, kiṁ akusalan”ti-ādinā[6] pañhaṁ pucchati, te cassa anekavihitesu kaṅkhāṭṭhānīyesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti, tena vuttaṁ “kaṅkhā chijjatī”ti. Yasmā ca te dhammadesanāya tesaṁ kaṅkhaṁ

1. Sattakappasate (Sī)
2. Anussāralopo (Sī)
3. Bahukāraṁ (Sī)
4. Khu 1. 267 piṭṭhe.
5. Dassanamevetaṁ vuttaṁ taṁ kho vijjatīti-ādi, tattha (Sī)
6. Ma 3. 248 piṭṭhe.

ဣတော သတ္တသတေ ကပ္ပေ[၁]၊ ရာဇာ အာသိံ သုမင်္ဂလော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သပ္ပုရိသူပနိဿယာနိသံသကိတ္တနာပဒေသေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၇၅။ “သာဓု သုဝိဟိတာန ဒဿနံ၊ ကင်္ခါ ဆိဇ္ဇတိ ဗုဒ္ဓိ ဝဍ္ဎတိ။
ဗာလမ္ပိ ကရောန္တိ ပဏ္ဍိတံ၊ တသ္မာ သာဓု သတံ သမာဂမော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သာဓူ**တိ သုန္ဒရံ၊ ဘဒ္ဒကန္တိ အတ္ထော။ **သုဝိဟိတာန ဒဿနန္တိ** သုဝိဟိတာနံ ဒဿနံ။ ဂါထာသုခတ္ထံ အနုသွာရလောပေါ[၂] ကတော။ သီလာဒိဂုဏေဟိ သုသံဝိဟိတတ္တဘာဝါနံ ပရာနုဒ္ဒယာယ သုဋ္ဌု ဝိဟိတဓမ္မဒေသနာနံ အရိယာနံ ဒဿနံ သာဓူတိ ယောဇနာ။ “ဒဿန”န္တိ နိဒဿနမတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ သဝနာဒီနမ္ပိ ဗဟုကာရတ္တာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“ယေ တေ ဘိက္ခူ သီလသမ္ပန္နာ သမာဓိသမ္ပန္နာ ပညာသမ္ပန္နာ ဝိမုတ္တိသမ္ပန္နာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာ ဩဝါဒကာ ဝိညာပကာ သန္ဒဿကာ သမာဒပကာ သမုတ္တေဇကာ သမ္ပဟံသကာ အလံသမက္ခာတာရော သဒ္ဓမ္မဿ၊ ဒဿနမ္ပာဟံ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဗဟူပကာရံ[၃] ဝဒါမိ၊ သဝနံ။ ဥပသင်္ကမနံ။ ပယိရုပါသနံ။ အနုဿရဏံ။ အနုပဗ္ဗဇ္ဇမ္ပာဟံ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဗဟူပကာရံ ဝဒါမီ”တိ[၄]။

ဒဿနမူလကတ္တာ ဝါ ဣတရေသံ ဒဿနမေဝေတ္ထ ဝုတ္တံ၊ **ကင်္ခါ ဆိဇ္ဇတီတိ**အာဒိ တတ္ထ[၅] ကာရဏဝစနံ။ တာဒိသာနံ ဟိ ကလျာဏမိတ္တာနံ ဒဿနေ သတိ ဝိညုဇာတိကော အတ္ထကာမော ကုလပုတ္တော တေ ဥပသင်္ကမတိ ပယိရုပါသတိ၊ “ကိံ ဘန္တေ ကုသလံ၊ ကိံ အကုသလ”န္တိအာဒိနာ[၆] ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ တေ စဿ အနေကဝိဟိတေသု ကင်္ခါဋ္ဌာနီယေသု ကင်္ခံ ပဋိဝိနောဒေန္တိ၊ တေန ဝုတ္တံ “ကင်္ခါ ဆိဇ္ဇတီ”တိ။ ယသ္မာ စ တေ ဓမ္မဒေသနာယ တေသံ ကင်္ခံ

၁-သတ္တကပ္ပသတေ (သီ)
၂-အနုဿာရလောပေါ (သီ)
၃-ဗဟုကာရံ (သီ)
၄-ခု ၁-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒဿနမေဝေတံ ဝုတ္တံ တံ ခေါ ဝိဇ္ဇတီတိအာဒိ၊ တတ္ထ (သီ)
၆-မ ၃-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။

paṭivinodetvā pubbabhāge kammapathasammādiṭṭhiṁ vipassanāsammādiṭṭhiṁ ca uppādenti, tasmā tesaṁ **buddhi vaḍḍhati.** Yadā pana te vipassanaṁ vaḍḍhetvā saccāni paṭivijjhanti, tadā soḷasavatthukā aṭṭhavatthukā ca vicikicchā chijjati samucchijjati, nippariyāyena paññā buddhi vaḍḍhati. Bālyasamatikkamanato te paṇḍitā honti. So tehi buddhiṁ vaḍḍheti, **bālampi karonti paṇḍitan**ti. **Tasmā**ti-ādi nigamanaṁ, yasmā sādhūnaṁ dassanaṁ vuttanayena kaṅkhā chijjati buddhi vaḍḍhati, te bālaṁ paṇḍitaṁ karonti, tasmā tena kāraṇena **sādhu** sundaraṁ **sataṁ** sappurisānaṁ ariyānaṁ **samāgamo,** tehi samodhānaṁ sammā vaḍḍhananti attho.

Susāradattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Piyañjahattheragāthāvaṇṇanās

Uppatantesu nipateti āyasmato Piyañjahattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle Himavante rukkhadevatā hutvā pabbatantare vasanto devatāsamāgamesu appānubhāvatāya parisapariyante ṭhātvā dhammaṁ sutvā Satthari paṭiladdhasaddho ekadivasaṁ suvisuddhaṁ ramaṇīyaṁ Gaṅgāyaṁ pulinappadesaṁ disvā satthu guṇe anussari "itopi suvisuddhā Satthu guṇā anantā aparimeyyā cā"ti, evaṁ so Satthu guṇe ārabbha cittaṁ pasādetvā tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ Licchavirājakule nibbattitvā vayappatto yuddhasoṇḍo aparājitasaṅgāmo amittānaṁ piyahānikaraṇena **piyañjaho**ti paññāyittha. So Satthu Vesāligamane paṭiladdhasaddho pabbajitvā araññe vasamāno vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Pabbate Himavantamhi, vasāmi pabbatantare.
Pulinaṁ sobhanaṁ disvā, Buddhaseṭṭhaṁ anussariṁ.

---

1. Khu 3. 177 piṭṭhādīsu.

ပဋိဝိနောဒေတွာ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကမ္မပထသမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိံ စ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ **ဗုဒ္ဓိ ဝဍ္ဎတိ**။ ယဒါ ပန တေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တဒါ သောဠသဝတ္ထုကာ အဋ္ဌဝတ္ထုကာ စ ဝိစိကိစ္ဆာ ဆိဇ္ဇတိ သမုစ္ဆိဇ္ဇတိ, နိပ္ပရိယာယေန ပညာ ဗုဒ္ဓိ ဝဍ္ဎတိ။ ဗာလျသမတိက္ကမနတော တေ ပဏ္ဍိတာ ဟောန္တိ။ သော တေဟိ ဗုဒ္ဓိံ ဝဍ္ဎေတိ၊ **ဗာလမ္ပိ ကရောန္တိ ပဏ္ဍိတန္တိ**။ **တသ္မာ**တိအာဒိ နိဂမနံ၊ ယသ္မာ သာဓူနံ ဒဿနံ ဝုတ္တနယေန ကင်္ခါ ဆိဇ္ဇတိ ဗုဒ္ဓိ ဝဍ္ဎတိ၊ တေ ဗာလံ ပဏ္ဍိတံ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ တေန ကာရဏေန **သာဓု** သုန္ဒရံ **သတံ** သပ္ပုရိသာနံ အရိယာနံ **သမာဂမော,** တေဟိ သမောဓာနံ သမ္မာ ဝဍ္ဎနန္တိ အတ္ထော။

သုသာရဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပိယဉ္ဇဟတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥပ္ပတန္တေသု နိပတေတိ အာယသ္မတော ပိယဉ္ဇဟတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟိမဝန္တေ ရုက္ခဒေဝတာ ဟုတွာ ပဗ္ဗတန္တရေ ဝသန္တော ဒေဝတာသမာဂမေသု အပ္ပါနုဘာဝတာယ ပရိသပရိယန္တေ ဌတွာ ဓမ္မံ သုတွာ သတ္ထရိ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ဧကဒိဝသံ သုဝိသုဒ္ဓံ ရမဏီယံ ဂင်္ဂါယံ ပုလိနပ္ပဒေသံ ဒိသွာ သတ္ထု ဂုဏေ အနုဿရိ "ဣတောပိ သုဝိသုဒ္ဓါ သတ္ထု ဂုဏာ အနန္တာ အပရိမေယျာ စာ"တိ၊ ဧဝံ သော သတ္ထု ဂုဏေ အာရဗ္ဘ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေသာလိယံ လိစ္ဆဝိရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ယုဒ္ဓသောဏ္ဍော အပရာဇိတသင်္ဂါမော အမိတ္တာနံ ပိယဟာနိကရဏေန **ပိယဉ္ဇဟော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော သတ္ထု ဝေသာလိဂမနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ဝသမာနော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ပဗ္ဗတေ ဟိမဝန္တမှိ၊ ဝသာမိ ပဗ္ဗတန္တရေ။
ပုလိနံ သောဘနံ ဒိသွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ အနုဿရိံ။

၁-ခု ၃-၁၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Ñāṇe upanidhā natthi, saṅkhāraṁ[1] natthi Satthuno.
Sabbadhammaṁ abhiññāya, ñāṇena adhimuccati.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Ñāṇena te samo natthi, yāvatā ñāṇamuttamaṁ.

Ñāṇe cittaṁ pasādetvā, kappaṁ saggamhi modahaṁ.
Avasesesu kappesu, kusalaṁ caritaṁ mayā.

Ekanavutito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ñāṇasaññāyidaṁ phalaṁ.

Ito sattatikappamhi, eko pulinapupphiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā[2] "andhaputhujjanānaṁ paṭipattito vidhurā ariyānaṁ paṭipattī"ti imassa atthassa dassanavasena[3] aññaṁ byākaronto—

76. "Uppatantesu nipate, nipatantesu uppate.
Vase avasamānesu, ramamānesu no rame"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **uppatantesū**ti uṇṇamantesu, sattesu mānuddhaccathambhasārambhādīhi attukkaṁsanena anupasantesu. **Nipate**ti nameyya, tesaññeva pāpadhammānaṁ parivajjanena[4] nivātavutti bhaveyya. **Nipatantesū**ti oṇamantesu, hīnādhimuttikatāya kosajjena ca guṇato nihīyamānesu. **Uppate**ti uṇṇameyya, paṇītādhimuttikatāya vīriyārambhena ca guṇato ussukkeyya[5]. Atha vā **uppatantesū**ti uṭṭhahantesu, kilesesu pariyuṭṭhānavasena sīsaṁ ukkhipantesu. **Nipate**ti paṭisaṅkhānabalena[6] yathā te na uppajjanti, tathā anurūpapaccavekkhaṇāya nipateyya, vikkhambheyya ceva samucchindeyya ca. **Nipatantesū**ti paripatantesu, ayonisomanasikāresu vīriyapayogamandatāya vā yathāraddhesu samathavipassanādhammesu hāya

1. Saṅkhātaṁ (Sī) 2. Patvā thero (Sī) 3. Dassanavasena anavasesena (Sī)
4. Parivivajjanena (Sī) 5. Guṇato uppateyya ukkaṁseyya (Sī)
6. Paṭisaṅkhānavasena (Sī)

ဉာဏေ ဥပနိဓာ နတ္ထိ၊ သင်္ခါရံ[၁] နတ္ထိ သတ္ထုနော။
သဗ္ဗဓမ္မံ အဘိညာယ၊ ဉာဏေန အဓိမုစ္စတိ။

နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ဉာဏေန တေ သမော နတ္ထိ၊ ယာဝတာ ဉာဏမုတ္တမံ။

ဉာဏေ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ကပ္ပံ သဂ္ဂမှိ မောဒဟံ။
အဝသေသေသု ကပ္ပေသု၊ ကုသလံ စရိတံ မယာ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဉာဏသညာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော သတ္တတိကပ္ပမှိ၊ ဧကော ပုလိနပုပ္ဖိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ[၂] “အန္ဓပုထုဇ္ဇနာနံ ပဋိပတ္တိတော ဝိဓုရာ အရိယာနံ ပဋိပတ္တီ”တိ ဣမဿ အတ္ထဿ ဒဿနဝသေန[၃] အညံ ဗျာကရောန္တော—

၇၆။ “ဥပ္ပတန္တေသု နိပတေ၊ နိပတန္တေသု ဥပ္ပတေ။
ဝသေ အဝသမာနေသု၊ ရမမာနေသု နော ရမေ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥပ္ပတန္တေသူ**တိ ဥဏ္ဏမန္တေသု, သတ္တေသု မာနုဒ္ဓစ္စထမ္ဘသာရမ္ဘာဒီဟိ အတ္တုက္ကံသနေန အနုပသန္တေသု။ **နိပတေ**တိ နမေယျ၊ တေသညေဝ ပါပဓမ္မာနံ ပရိဝဇ္ဇနေန[၄] နိဝါတဝုတ္တိ ဘဝေယျ။ **နိပတန္တေသူ**တိ ဩဏမန္တေသု, ဟီနာဓိမုတ္တိကတာယ ကောသဇ္ဇေန စ ဂုဏတော နိဟီယမာနေသု။ **ဥပ္ပတေ**တိ ဥဏ္ဏမေယျ၊ ပဏီတာဓိမုတ္တိကတာယ ဝီရိယာရမ္ဘေန စ ဂုဏတော ဥဿုက္ကေယျ[၅]။ အထ ဝါ **ဥပ္ပတန္တေသူ**တိ ဥဋ္ဌဟန္တေသု, ကိလေသေသု ပရိယုဋ္ဌာနဝသေန သီသံ ဥက္ခိပန္တေသု။ **နိပတေ**တိ ပဋိသင်္ခါနဗလေန[၆] ယထာ တေ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တထာ အနုရူပပစ္စဝေက္ခဏာယ နိပတေယျ, ဝိက္ခမ္ဘေယျ စေဝ သမုစ္ဆိန္ဒေယျ စ။ **နိပတန္တေသူ**တိ ပရိပတန္တေသု, အယောနိသောမနသိကာရေသု ဝီရိယပယောဂမန္ဒတာယ ဝါ ယထာရဒ္ဓေသု သမထဝိပဿနာဓမ္မေသု ဟာယ-

၁-သင်္ခါတံ (သီ) ၂-ပတွာ ထေရော (သီ) ၃-ဒဿနဝသေန အနဝသေသေန (သီ)
၄-ပရိဝိဝဇ္ဇနေန (သီ) ၅-ဂုဏတော ဥပ္ပတေယျ ဥက္ကံသေယျ (သီ) ၆-ပဋိသင်္ခါနဝသေန (သီ)

mānesu. **Uppate**ti yonisomanasikārena vīriyārambhasampadāya ca te upaṭṭhāpeyya uppādeyya vaḍḍheyya ca. **Vase avasamānesū**ti sattesu maggabrahmacariyavāsaṁ ariyavāsañca avasantesu sayaṁ taṁ vāsaṁ vaseyyāti, ariyesu vā kilesavāsaṁ dutiyakavāsaṁ avasantesu yena vāsena te avasamānā nāma honti, sayaṁ tathā vase. **Ramamānesu no rame**ti sattesu kāmaguṇaratiyā kilesaratiyā ramantesu sayaṁ tathā no rame na rameyya, ariyesu vā nirāmisāya jhānādiratiyā ramamānesu sayampi tathā rame, tato aññathā pana kadācipi no rame nābhirameyya vāti attho.

Piyañjahattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Hatthārohaputtattheragāthāvaṇṇanā

Idaṁ pure cittamacāri cārikanti āyasmato Hatthārohaputtattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ bhikkhu saṁghaparivutaṁ vihārato nikkhantaṁ disvā pasannacitto pupphehi pūjaṁ katvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Hatthārohakule nibbattitvā viññutaṁ patto hatthisippe nipphattiṁ agamāsi. So ekadivasaṁ hatthiṁ sikkhāpento nadītīraṁ gantvā hetusampattiyā codiyamāno "kiṁ mayhaṁ iminā hatthidamanena, attānaṁ damanameva[1] varan"ti cintetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvāva cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā vipassanāya kammaṁ karonto ciraparicayena kammaṭṭhānato bahiddhā vidhāvantaṁ cittaṁ cheko hatthācariyo viya aṅkusena caṇḍamattavaravāraṇaṁ[2] paṭisaṅkhāna-aṅkusena niggaṇhanto "**idaṁ pure cittamacāri cārikan**"ti gāthaṁ abhāsi.

77. Tattha **idan**ti vuccamānassa cittassa attapaccakkhatāya vuttaṁ. **Pure**ti niggahakālato pubbe. **Acārī**ti vicari, anavaṭṭhitatāya nānārammaṇesu

1. Attadamanameva (Sī) 2. Pabhinnamadamattavaravāraṇaṁ (Sī)

မာနေသု။ **ဥပ္ပတေ**တိ ယောနိသောမနသိကာရေန ဝီရိယာရမ္ဘသမ္ပဒါယ စ တေ ဥပဋ္ဌာပေယျ ဥပ္ပါဒေယျ ဝဍ္ဎေယျ စ။ **ဝသေ အဝသမာနေသူ**တိ သတ္တေသု မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဝါသံ အရိယဝါသဉ္စ အဝသန္တေသု သယံ တံ ဝါသံ ဝသေယျာတိ၊ အရိယေသု ဝါ ကိလေသဝါသံ ဒုတိယကဝါသံ အဝသန္တေသု ယေန ဝါသေန တေ အဝသမာနာ နာမ ဟောန္တိ၊ သယံ တထာ ဝသေ။ **ရမမာနေသု နော ရမေ**တိ သတ္တေသု ကာမဂုဏရတိယာ ကိလေသရတိယာ ရမန္တေသု သယံ တထာ နော ရမေ န ရမေယျ၊ အရိယေသု ဝါ နိရာမိသာယ ဈာနာဒိရတိယာ ရမမာနေသု သယမ္ပိ တထာ ရမေ၊ တတော အညထာ ပန ကဒါစိပိ နော ရမေ နာဘိရမေယျ ဝါတိ အတ္ထော။

ပိယဉ္ဇဟတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဟတ္ထာရောဟပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဣဒံ ပုရေ စိတ္တမစာရိ စာရိကန္တိ အာယသ္မတော ဟတ္ထာရောဟပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ ဝိဟာရတော နိက္ခန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဟတ္ထာရောဟကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဟတ္ထိသိပ္ပေ နိပ္ဖတ္တိံ အဂမာသိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဟတ္ထိံ သိက္ခာပေန္တော နဒီတီရံ ဂန္တွာ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော "ကိံ မယှံ ဣမိနာ ဟတ္ထိဒမနေန၊ အတ္တာနံ ဒမနမေဝ[1] ဝရ"န္တိ စိန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာဝ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော စိရပရိစယေန ကမ္မဋ္ဌာနတော ဗဟိဒ္ဓါ ဝိဓာဝန္တံ စိတ္တံ ဆေကော ဟတ္ထာစရိယော ဝိယ အင်္ကုသေန စဏ္ဍမတ္တဝရဝါရဏံ[2] ပဋိသင်္ခါနအင်္ကုသေန နိဂ္ဂဏှန္တော "**ဣဒံ ပုရေ စိတ္တမစာရိ စာရိက**"န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၇၇။ တတ္ထ **ဣဒ**န္တိ ဝုစ္စမာနဿ စိတ္တဿ အတ္တပစ္စက္ခတာယ ဝုတ္တံ။ **ပုရေ**တိ နိဂ္ဂဟကာလတော ပုဗ္ဗေ။ **အစာရီ**တိ ဝိစရိ, အနဝဋ္ဌိတတာယ နာနာရမ္မဏေသု

၁-အတ္တဒမနမေဝ (သီ) ၂-ပဘိန္နမဒမတ္တဝရဝါရဏံ (သီ)

paribbhami. **Cārikan**ti yathākāmacariyaṁ. Tenāha “**yenicchakaṁ yatthakāmaṁ yathāsukhan**”ti. **Tan**ti taṁ cittaṁ. **Ajjā**ti etarahi. **Niggahessāmī**ti niggaṇhissāmi, nibbisevanaṁ karissāmi. **Yoniso**ti upāyena. Yathā kiṁ?[1] **Hatthippabhinnaṁ viya aṅkusaggaho.** Idaṁ vuttaṁ hoti—idaṁ mama cittaṁ nāma ito pubbe rūpādīsu ārammaṇesu yena yena ramituṁ icchati, tassa tassa vasena yenicchakaṁ, yattha yattha cassa kāmo, tassa tassa vasena yatthakāmaṁ, yathā yathā vicarantassa sukhaṁ hoti, tatheva caraṇato yathāsukhaṁ dīgharattaṁ cārikaṁ acari, taṁ ajjapāhaṁ bhinnamadamattahatthiṁ hatthācariyasaṅkhāto cheko aṅkusaggaho aṅkusena viya yonisomanasikārena niggahessāmi, nāssa vītikkamituṁ dassāmīti. Evaṁ vadanto eva ca thero vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Suvaṇṇavaṇṇo Sambuddho, Vipassī dakkhiṇāraho.
Purakkhato sāvakehi, ārāmā abhinikkhami.

Disvānahaṁ Buddhaseṭṭhaṁ, sabbaññuṁ tamanāsakaṁ.
Pasannacitto sumano, gaṇṭhipupphaṁ[3] apūjayiṁ.

Tena cittappasādena, dvipadindassa tādino.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, puna vandiṁ Tathāgataṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekatālīsito kappe, Caraṇo nāma khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosīti.

Hatthārohaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Yathāti (Sī, Ka) 2. Khu 3. 178 piṭṭhe. 3. Pupphamattaṁ (Sī)

ပရိဗ္ဘမိ။ **စာရိကန္တိ** ယထာကာမစရိယံ။ တေနာဟ “**ယေနိစ္ဆကံ ယတ္ထကာမံ ယထာသုခ**”န္တိ။ **တန္တိ** တံ စိတ္တံ။ **အဇ္ဇာတိ** ဧတရဟိ။ **နိဂ္ဂဟေဿာမီတိ** နိဂ္ဂဏှိဿာမိ, နိဗ္ဗိသေဝနံ ကရိဿာမိ။ **ယောနိသောတိ** ဥပါယေန။ ယထာ ကိံ[1]? **ဟတ္ထိပ္ပဘိန္နံ ဝိယ အင်္ကုသဂ္ဂဟော။** ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣဒံ မမ စိတ္တံ နာမ ဣတော ပုဗ္ဗေ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ယေန ယေန ရမိတုံ ဣစ္ဆတိ, တဿ တဿ ဝသေန ယေနိစ္ဆကံ၊ ယတ္ထ ယတ္ထ စဿ ကာမော, တဿ တဿ ဝသေန ယတ္ထကာမံ၊ ယထာ ယထာ ဝိစရန္တဿ သုခံ ဟောတိ, တထေဝ စရဏတော ယထာသုခံ ဒီဃရတ္တံ စာရိကံ အစရိ၊ တံ အဇ္ဇပါဟံ ဘိန္နမဒမတ္တဟတ္ထိံ ဟတ္ထာစရိယသင်္ခါတော ဆေကော အင်္ကုသဂ္ဂဟော အင်္ကုသေန ဝိယ ယောနိသောမနသိကာရေန နိဂ္ဂဟေဿာမိ၊ နာဿ ဝီတိက္ကမိတုံ ဒဿာမီတိ။ ဧဝံ ဝဒန္တော ဧဝ စ ထေရော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော သမ္ဗုဒ္ဓေါ, ဝိပဿီ ဒက္ခိဏာရဟော။
ပုရက္ခတော သာဝကေဟိ, အာရာမာ အဘိနိက္ခမိ။

ဒိသွာနဟံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ, သဗ္ဗညုံ တမနာသကံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော, ဂဏ္ဌိပုပ္ဖံ[3] အပူဇယိံ။

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန, ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန, ပုန ဝန္ဒိံ တထာဂတံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ, ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ, ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကတာလီသိတော ကပ္ပေ, စရဏော နာမ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော, စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသီတိ။

ဟတ္ထာရောဟပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ယထာတိ (သီ၊ က) ၂-ခု ၃-၁၇၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပုပ္ဖမတ္တံ (သီ)

8. Meṇḍasirattheragāthāvaṇṇanā

Anekajātisaṁsāranti āyasmato Meṇḍasirattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayāni puññāni karonto ito ekanavute kappe brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto kāme[1] pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā mahatā isigaṇena saddhiṁ Himavante vasanto Satthāraṁ disvā pasannamānaso isigaṇena padumāni āharāpetvā Satthu pupphapūjaṁ[2] katvā sāvake appamādapaṭipattiyaṁ ovaditvā kālaṁ katvā devaloke nibbatto aparāparaṁ saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sākete gahapatikule nibbatti, tassa Meṇḍasarikkhasīsatāya **Meṇḍasiro**tveva samaññā ahosi. So Bhagavati Sākete Añjanavane viharante Satthāraṁ upasaṅkamitvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samathavipassanāsu kammaṁ karonto chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Himavantassāvidūre, Gotamo nāma pabbato.
Nānārukkhehi sañchanno, mahābhūtagaṇālayo.

Vemajjhamhi ca tassāsi, assamo abhinimmito.
Purakkhato sasissehi, vasāmi assame ahaṁ.

Āyantu me sissagaṇā, padumaṁ āharantu me.
Buddhapūjaṁ karissāmi, dvipadindassa tādino.

Evanti te paṭissutvā, padumaṁ āhariṁsu me.
Tathā nimittaṁ katvāhaṁ, Buddhassa abhiropayiṁ.

Sisse tadā samānetvā, sādhukaṁ anusāsahaṁ.
Mā kho tumhe pamajjittha, appamādo sukhāvaho.

Evaṁ samanusāsitvā, te sisse vacanakkhame.
Appamādaguṇe yutto, tadā kālaṅkato ahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

1. Gharāvāsaṁ (Sī) 2. Buddhapūjaṁ (Ka) 3. Khu 3. 179 piṭṭhe.

၈-မေဏ္ဍသိရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အနေကဇာတိသံသာရန္တိ အာယသ္မတော မေဏ္ဍသိရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယာနိ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ကာမေ[1] ပဟာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟတာ ဣသိဂဏေန သဒ္ဓိံ ဟိမဝန္တေ ဝသန္တော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဣသိဂဏေန ပဒုမာနိ အာဟရာပေတွာ သတ္ထု ပုပ္ဖပူဇံ[2] ကတွာ သာဝကေ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယံ ဩဝဒိတွာ ကာလံ ကတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာကေတေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ မေဏ္ဍသရိက္ခသီသတာယ **မေဏ္ဍသိရော**တွေဝ သမညာ အဟောသိ။ သော ဘဂဝတိ သာကေတေ အဉ္ဇနဝနေ ဝိဟရန္တေ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမထဝိပဿနာသု ကမ္မံ ကရောန္တော ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဂေါတမော နာမ ပဗ္ဗတော။
နာနာရုက္ခေဟိ သဉ္ဆန္နော၊ မဟာဘူတဂဏာလယော။

ဝေမဇ္ဈမှိ စ တဿာသိ၊ အဿမော အဘိနိမ္မိတော။
ပုရက္ခတော သသိဿေဟိ၊ ဝသာမိ အဿမေ အဟံ။

အာယန္တု မေ သိဿဂဏာ၊ ပဒုမံ အာဟရန္တု မေ။
ဗုဒ္ဓပူဇံ ကရိဿာမိ၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။

ဧဝန္တိ တေ ပဋိဿုတွာ၊ ပဒုမံ အာဟရိံသု မေ။
တထာ နိမိတ္တံ ကတွာဟံ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

သိဿေ တဒါ သမာနေတွာ၊ သာဓုကံ အနုသာသဟံ။
မာ ခေါ တုမှေ ပမဇ္ဇိတ္ထ၊ အပ္ပမာဒေါ သုခါဝဟော။

ဧဝံ သမနုသာသိတွာ၊ တေ သိဿေ ဝစနက္ခမေ။
အပ္ပမာဒဂုဏေ ယုတ္တော၊ တဒါ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

၁-ဃရာဝါသံ (သီ) ၂-ဗုဒ္ဓပူဇံ (က) ၃-ခု ၃-၁၇၉-ပိဋ္ဌေ။

Ekapaññāsakappamhi, rājā āsiṁ Jaluttamo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

So attano pubbenivāsaṁ anussaranto—

78. "Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Tassa me dukkhajātassa, dukkhakkhandho aparaddho"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **anekajātisaṁsāran**ti anekajātisatasahassasaṅkhyaṁ idaṁ saṁsāravaṭṭaṁ, addhuno adhippetattā accantasaṁyogekavacanaṁ. **Sandhāvissan**ti saṁsariṁ, aparāparaṁ cavanuppajjanavasena paribbhamiṁ. **Anibbissan**ti tassa nivattakañāṇaṁ avindanto alabhanto. **Tassa me**ti evaṁ saṁsarantassa me. **Dukkhajātassā**ti jāti-ādivasena uppannadukkhassa, tissannaṁ vā dukkhatānaṁ[1] vasena dukkhasabhāvassa. **Dukkhakkhandho**ti kammakilesavipākavaṭṭappakāro[2] dukkharāsi. **Aparaddho**ti arahattamaggappattito paṭṭhāya paribbhaṭṭho cuto na abhinibbattissati[3]. "Aparaṭṭho"ti vā pāṭho, apagatasamiddhito[4] samucchinnakāraṇattā apagatoti attho. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Meṇḍasirattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Rakkhitattheragāthāvaṇṇanā

Sabbo rāgo pahīno meti āyasmato Rakkhitattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthu dhammadesanaṁ sutvā pasannamānaso desanāñāṇaṁ ārabbha thomanaṁ akāsi. Satthā tassa cittappasādaṁ oloketvā "ayaṁ ito satasahassakappamatthake[5] Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa Rakkhito nāma sāvako bhavissatī"ti

1. Dukkhajātīnaṁ (Sī)
2. Kammakilesavipākavasena vuttappakāro (Sī)
3. Na dāni pavattissati (Sī)
4. Apavattisaṁsiddhito (Sī)
5. Kappasatasahassamatthake (Sī)

ဧကပညာသကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ အာသိံ ဇလုတ္တမော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

သော အတ္တနော ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တော—

၇၈။ ‘‘အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။
တဿ မေ ဒုက္ခဇာတဿ၊ ဒုက္ခက္ခန္ဓော အပရဒ္ဓေါ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အနေကဇာတိသံသာရ**န္တိ အနေကဇာတိသတသဟဿသင်္ချံ ဣဒံ သံသာရဝဋ္ဋံ၊ အဒ္ဓုနော အဓိပ္ပေတတ္တာ အစ္စန္တသံယောဂေကဝစနံ။ **သန္ဓာဝိဿ**န္တိ သံသရိံ၊ အပရာပရံ စဝနုပ္ပဇ္ဇနဝသေန ပရိဗ္ဘမိံ။ **အနိဗ္ဗိသ**န္တိ တဿ နိဝတ္တကဉာဏံ အဝိန္ဒန္တော အလဘန္တော။ **တဿ မေ**တိ ဧဝံ သံသရန္တဿ မေ။ **ဒုက္ခဇာတဿာ**တိ ဇာတိအာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နဒုက္ခဿ, တိဿန္နံ ဝါ ဒုက္ခတာနံ[1] ဝသေန ဒုက္ခသဘာဝဿ။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓော**တိ ကမ္မကိလေသဝိပါကဝဋ္ဋပ္ပကာရော[2] ဒုက္ခရာသိ။ **အပရဒ္ဓေါ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂပ္ပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ ပရိဗ္ဘဋ္ဌော စုတော န အဘိနိဗ္ဗတ္တိဿတိ[3]။ “အပရဋ္ဌော”တိ ဝါ ပါဌော၊ အပဂတသမိဒ္ဓိတော[4] သမုစ္ဆိန္နကာရဏတ္တာ အပဂတောတိ အတ္ထော။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

မေဏ္ဍသိရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ရက္ခိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဗ္ဗော ရာဂေါ ပဟီနော မေတိ အာယသ္မတော ရက္ခိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပသန္နမာနသော ဒေသနာဉာဏံ အာရဗ္ဘ ထောမနံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ စိတ္တပ္ပသာဒံ ဩလောကေတွာ “အယံ ဣတော သတသဟဿကပ္ပမတ္ထကေ[5] ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ရက္ခိတော နာမ သာဝကော ဘဝိဿတီ”တိ

၁-ဒုက္ခဇာတီနံ (သီ)
၂-ကမ္မကိလေသဝိပါကဝသေန ဝုတ္တပ္ပကာရော (သီ)
၃-န ဒါနိ ပဝတ္တိဿတိ (သီ)
၄-အပဝတ္တိသံသိဒ္ဓိတော (သီ)
၅-ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ (သီ)

byākāsi. So taṁ sutvā bhiyyoso mattāya pasannamānaso aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Devadahanigame Sākiyarājakule nibbatti, **Rakkhito**tissa nāmaṁ ahosi. So ye Sākiyakoliyarājūhi Bhagavato parivāratthāya dinnā pañcasatarājakumārā pabbajitā, tesaṁ aññataro. Te pana rājakumārā na saṁvegena pabbajitattā ukkaṇṭhābhibhūtā yadā Satthārā Kuṇāladahatīraṁ netvā **Kuṇālajātakadesanāya**[1] itthīnaṁ dosavibhāvanena[2] kāmesu ādīnavaṁ pakāsetvā kammaṭṭhāne niyojitā, tadā ayampi kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Padumuttaro nāma Jino, Lokajeṭṭho narāsabho.
Mahato janakāyassa, deseti amataṁ padaṁ.

Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, vācāsabhimudīritaṁ.
Añjaliṁ paggahetvāna, ekaggo āsahaṁ tadā.

Yathā samuddo udadhīna’maggo,
Nerū nagānaṁ pavaro siluccayo.
Tatheva ye cittavasena vattare,
Na Buddhañāṇassa kalaṁ upenti te.

Dhammavidhiṁ[4] ṭhapetvāna, Buddho kāruṇiko isi.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yo so ñāṇaṁ pakittesi, Buddhamhi Lokanāyake.
Kappānaṁ[5] satasahassaṁ, duggatiṁ na gamissati.

Kilese jhāpayitvāna, ekaggo susamāhito.
Sobhito nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Paññāse kappasahasse, sattevāsuṁ Yasuggatā[6].
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

---

1. Khu 6. 113 piṭṭhādīsu.
2. Dosavibhāvane (Ka)
3. Khu 3. 180 piṭṭhe.
4. Dhammavīthiṁ (Sī)
5. Kappāni (Sī)
6. Samuggatā (Sī)

ဗျာကာသိ။ သော တံ သုတွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပသန္နမာနသော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဒေဝဒဟနိဂမေ သာကိယရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ရက္ခိတော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ယေ သာကိယကောလိယရာဇူဟိ ဘဂဝတော ပရိဝါရတ္ထာယ ဒိန္နာ ပဉ္စသတရာဇကုမာရာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တေသံ အညတရော။ တေ ပန ရာဇကုမာရာ န သံဝေဂေန ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဥက္ကဏ္ဌာဘိဘူတာ ယဒါ သတ္ထာရာ ကုဏာလဒဟတီရံ နေတွာ **ကုဏာလဇာတကဒေသနာယ**[1] ဣတ္ထီနံ ဒေါသဝိဘာဝနေန[2] ကာမေသု အာဒီနဝံ ပကာသေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇိတာ၊ တဒါ အယမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
မဟတော ဇနကာယဿ၊ ဒေသေတိ အမတံ ပဒံ။

တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဝါစာသဘိမုဒီရိတံ။
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ဧကဂ္ဂေါ အာသဟံ တဒါ။

ယထာ သမုဒ္ဒေါ ဥဒဓီန’မဂ္ဂေါ၊
နေရူ နဂါနံ ပဝရော သိလုစ္စယော။
တထေဝ ယေ စိတ္တဝသေန ဝတ္တရေ၊
န ဗုဒ္ဓဉာဏဿ ကလံ ဥပေန္တိ တေ။

ဓမ္မဝိဓိံ[4] ဌပေတွာန၊ ဗုဒ္ဓေါ ကာရုဏိကော ဣသိ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော သော ဉာဏံ ပကိတ္တေသိ၊ ဗုဒ္ဓမှိ လောကနာယကေ။
ကပ္ပါနံ[5] သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ န ဂမိဿတိ။

ကိလေသေ ဈာပယိတွာန၊ ဧကဂ္ဂေါ သုသမာဟိတော။
သောဘိတော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ပညာသေ ကပ္ပသဟဿေ၊ သတ္တေဝါသုံ ယသုဂ္ဂတာ[6]။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-ခု ၆-၁၁၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဒေါသဝိဘာဝနေ (က)
၃-ခု ၃-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဓမ္မဝီထိံ (သီ)
၅-ကပ္ပါနိ (သီ)
၆-သမုဂ္ဂတာ (သီ)

Arahattaṁ pana patvā attano pahīnakilese paccavekkhanto “**sabbo rāgo**”ti gāthaṁ abhāsi.

79. Tattha **sabbo rāgo**ti kāmarāgādippabhedo sabbopi rāgo. **Pahīno**ti ariyamaggabhāvanāya samucchedappahānavasena pahīno. **Sabbo doso**ti āghātavatthukādibhāvena anekabhedabhinno sabbopi byāpādo. **Samūhato**ti maggena samugghāṭito. **Sabbo me vigato moho**ti “dukkhe aññāṇan”ti-ādinā[1] vatthubhedena aṭṭhabhedo, saṁkilesavatthuvibhāgena anekavibhāgo[2] sabbopi moho maggena viddhaṁsitattā mayhaṁ vigato. **Sītibhūtosmi nibbuto**ti evaṁ mūlakilesappahānena tadekaṭṭhatāya saṁkilesānaṁ sammadeva paṭippassaddhattā anavasesakilesadarathapariḷāhābhāvato sītibhāvaṁ patto, tato eva sabbaso kilesaparinibbānena parinibbuto ahaṁ asmi bhavāmīti aññaṁ byākāsi.

Rakkhitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Uggattheragāthāvaṇṇanā

Yaṁ mayā pakataṁ kammanti āyasmato Uggattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sikhiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso ketakapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe Ugganigame seṭṭhiputto hutvā nibbatti, **Uggo**tvevassa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Bhagavati tasmiṁ nigame Bhaddārāme viharante vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

1. Abhi 1. 216; Abhi 2. 377 piṭṭhādīsu. 2. Aṭṭhavibhāgo (Sī) 3. Khu 3. 181 piṭṭhe.

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခန္တော “**သဗ္ဗော ရာဂေါ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၇၉။ တတ္ထ **သဗ္ဗော ရာဂေါ**တိ ကာမရာဂါဒိပ္ပဘေဒေါ သဗ္ဗောပိ ရာဂေါ။ **ပဟီနော**တိ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန ပဟီနော။ **သဗ္ဗော ဒေါသော**တိ အာဃာတဝတ္ထုကာဒိဘာဝေန အနေကဘေဒဘိန္နော သဗ္ဗောပိ ဗျာပါဒေါ။ **သမူဟတော**တိ မဂ္ဂေန သမုဂ္ဃါဋိတော။ **သဗ္ဗော မေ ဝိဂတော မောဟော**တိ “ဒုက္ခေ အညာဏ”န္တိအာဒိနာ[1] ဝတ္ထုဘေဒေန အဋ္ဌဘေဒေါ, သံကိလေသဝတ္ထုဝိဘာဂေန အနေကဝိဘာဂေါ[2] သဗ္ဗောပိ မောဟော မဂ္ဂေန ဝိဒ္ဓံသိတတ္တာ မယှံ ဝိဂတော။ **သီတိဘူတောသ္မိ နိဗ္ဗုတော**တိ ဧဝံ မူလကိလေသပ္ပဟာနေန တဒေကဋ္ဌတာယ သံကိလေသာနံ သမ္မဒေဝ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ အနဝသေသကိလေသဒရထပရိဠာဟာဘာဝတော သီတိဘာဝံ ပတ္တော၊ တတော ဧဝ သဗ္ဗသော ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော အဟံ အသ္မိ ဘဝါမီတိ အညံ ဗျာကာသိ။

ရက္ခိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဥဂ္ဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယံ မယာ ပကတံ ကမ္မန္တိ အာယသ္မတော ဥဂ္ဂတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သိခိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ကေတကပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဥဂ္ဂနိဂမေ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဥဂ္ဂေါ**တွေဝဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတိ တသ္မိံ နိဂမေ ဘဒ္ဒါရာမေ ဝိဟရန္တေ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

၁-အဘိ ၁-၂၁၆၊ အဘိ ၂-၃၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အဋ္ဌဝိဘာဂေါ (သီ) ၃-ခု ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။

“Vinatānadiyā tīre, pilakkhu[1] phalito ahu.
Tāhaṁ rukkhaṁ gavesanto, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Ketakaṁ pupphitaṁ disvā, vaṇṭe chetvānahaṁ tadā.
Buddhassa abhiropesiṁ, Sikhino Lokabandhuno.

Yena ñāṇena pattosi, accutaṁ amataṁ padaṁ.
Taṁ ñāṇaṁ abhipūjemi, Buddhaseṭṭha Mahāmuni.

Ñāṇamhi pūjaṁ katvāna, pilakkhu’maddasaṁ ahaṁ.
Paṭiladdho’mhi taṁ paññaṁ, ñāṇapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ñāṇapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito terasakappamhi, dvāsasāsuṁ Phaluggatā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano vaṭṭūpaccheda[2]dīpanena aññaṁ byākaronto—

80. “Yaṁ mayā pakataṁ kammaṁ, appaṁ vā yadi vā bahuṁ.
Sabbametaṁ parikkhīṇaṁ, natthi dāni punabbhavo”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **yaṁ mayā pakataṁ kamman**ti yaṁ kammaṁ tīhi kammadvārehi chahi uppattidvārehi aṭṭhahi asaṁvaradvārehi[3] aṭṭhahi ca saṁvaradvārehi[4] pāpādivasena dānādivasena cāti anekehi pakārehi anādimati saṁsāre yaṁ mayā kataṁ upacitaṁ abhinibbattitaṁ vipākakammaṁ. **Appaṁ vā yadi vā bahun**ti tañca vatthucetanāpayogakilesādīnaṁ dubbalabhāvena appaṁ vā, tesaṁ balavabhāvena abhiṇhapavattiyā ca bahuṁ vā. **Sabbametaṁ parikkhīṇan**ti sabbameva cetaṁ kammaṁ kammakkhayakarassa aggamaggassa adhigatattā parikkhayaṁ gataṁ, kilesavaṭṭappahānena hi kammavaṭṭaṁ pahīnameva hoti

1. Pilakkho (Sī)
2. Vaṭṭaccheda (Sī)
3. Asaṁvarehi (Sī)
4. Saṁvaradvārādīhi (Ka)

“ဝိနတာနဒိယာ တီရေ၊ ပိလက္ခု[၁] ဖလိတော အဟု။
တာဟံ ရုက္ခံ ဂဝေသန္တော၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

ကေတကံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ဝဏ္ဋေ ဆေတွာနဟံ တဒါ။
ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပေသိံ၊ သိခိနော လောကဗန္ဓုနော။

ယေန ဉာဏေန ပတ္တောသိ၊ အစ္စုတံ အမတံ ပဒံ။
တံ ဉာဏံ အဘိပူဇေမိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌ မဟာမုနိ။

ဉာဏမှိ ပူဇံ ကတွာန၊ ပိလက္ခု’မဒ္ဒသံ အဟံ။
ပဋိလဒ္ဓေါ’မှိ တံ ပညံ၊ ဉာဏပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဉာဏပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော တေရသကပ္ပမှိ၊ ဒွါဒသာသုံ ဖလုဂ္ဂတာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ဝဋ္ဋုပစ္ဆေဒ[၂]ဒီပနေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၈၀။ “ယံ မယာ ပကတံ ကမ္မံ၊ အပ္ပံ ဝါ ယဒိ ဝါ ဗဟုံ။
သဗ္ဗမေတံ ပရိက္ခီဏံ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယံ မယာ ပကတံ ကမ္မ**န္တိ ယံ ကမ္မံ တီဟိ ကမ္မဒွါရေဟိ ဆဟိ ဥပ္ပတ္တိဒွါရေဟိ အဋ္ဌဟိ အသံဝရဒွါရေဟိ[၃] အဋ္ဌဟိ စ သံဝရဒွါရေဟိ[၄] ပါပါဒိဝသေန ဒါနာဒိဝသေန စာတိ အနေကေဟိ ပကာရေဟိ အနာဒိမတိ သံသာရေ ယံ မယာ ကတံ ဥပစိတံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိတံ ဝိပါကကမ္မံ။ **အပ္ပံ ဝါ ယဒိ ဝါ ဗဟု**န္တိ တဉ္စ ဝတ္ထုစေတနာပယောဂကိလေသာဒီနံ ဒုဗ္ဗလဘာဝေန အပ္ပံ ဝါ, တေသံ ဗလဝဘာဝေန အဘိဏှပဝတ္တိယာ စ ဗဟုံ ဝါ။ **သဗ္ဗမေတံ ပရိက္ခီဏ**န္တိ သဗ္ဗမေဝ စေတံ ကမ္မံ ကမ္မက္ခယကရဿ အဂ္ဂမဂ္ဂဿ အဓိဂတတ္တာ ပရိက္ခယံ ဂတံ၊ ကိလေသဝဋ္ဋပ္ပဟာနေန ဟိ ကမ္မဝဋ္ဋံ ပဟီနမေဝ ဟောတိ

၁-ပိလက္ခော (သီ)
၂-ဝဋ္ဋစ္ဆေဒ (သီ)
၃-အသံဝရေဟိ (သီ)
၄-သံဝရဒွါရာဒီဟိ (က)

vipākavaṭṭassa anuppādanato. Tenāha **"natthi dāni punabbhavo"**ti. Āyatiṁ punabbhavābhinibbatti mayhaṁ natthīti attho. "Sabbampetan"tipi[1] pāṭho, sabbampi etanti[2] padavibhāgo.

Uggattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Aṭṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Navamavagga

1. Samitiguttattheragāthāvaṇṇanā

Yaṁ mayā pakataṁ pāpanti āyasmato Samitiguttattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Bhagavantaṁ passitvā pasannacitto jātisumanapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena yattha yattha bhave nibbatti, tattha tattha kularūpaparivārasampadāya aññe satte abhibhavitvā aṭṭhāsi. Ekasmiṁ pana attabhāve aññataraṁ Paccekabuddhaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā "ayaṁ muṇḍako kuṭṭhī maññe, tenāyaṁ paṭicchādetvā vicaratī"ti niṭṭhubhitvā pakkāmi. So tena kammena bahuṁ kālaṁ niraye paccitvā Kassapassa Bhagavato kāle manussaloke[3] nibbatto paribbājakapabbajjaṁ upagato ekaṁ sīlācārasampannaṁ upāsakaṁ disvā dosantaro hutvā "kuṭṭharogī bhaveyyāsī"ti akkosi, nhānatitthe ca manussehi ṭhapitāni nhānacuṇṇāni dūsesi. So tena kammena puna niraye nibbattitvā bahūni vassāni dukkhaṁ anubhavitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Samitigutto**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Satthu dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā suvisuddhasīlo hutvā viharati. Tassa purimakammanissandena kuṭṭharogo uppajji, tena tassa sarīrāvayavā yebhuyyena chinnabhinnā hutvā paggharanti. So gilānasālāyaṁ vasati. Athekadivasaṁ Dhammasenāpati gilānapucchaṁ gantvā tattha tattha gilāne bhikkhū pucchanto taṁ bhikkhuṁ disvā "āvuso yāvatā khandhappavatti nāma, sabbaṁ dukkhameva vedanā. Khandhesu pana asantesuyeva

1. Sabbamevetantipi (Sī) 2. Sabbameva etanti (Sī) 3. Manussayoniyaṁ (Sī)

ဝိပါကဝဋ္ဋဿ အနုပ္ပါဒနတော။ တေနာဟ **“နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”**တိ။ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ မယှံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ “သဗ္ဗမ္ပေတ”န္တိပိ[၁] ပါဌော၊ သဗ္ဗမ္ပိ ဧတန္တိ[၂] ပဒဝိဘာဂေါ။

ဥဂ္ဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အဋ္ဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-နဝမဝဂ္ဂ

၁-သမိတိဂုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယံ မယာ ပကတံ ပါပန္တိ အာယသ္မတော သမိတိဂုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နစိတ္တော ဇာတိသုမနပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ယတ္ထ ယတ္ထ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ကုလရူပပရိဝါရသမ္ပဒါယ အညေ သတ္တေ အဘိဘဝိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဧကသ္မိံ ပန အတ္တဘာဝေ အညတရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ “အယံ မုဏ္ဍကော ကုဋ္ဌီ မညေ၊ တေနာယံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဝိစရတီ”တိ နိဋ္ဌုဘိတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ကမ္မေန ဗဟုံ ကာလံ နိရယေ ပစ္စိတွာ ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ မနုဿလောကေ[၃] နိဗ္ဗတ္တော ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော ဧကံ သီလာစာရသမ္ပန္နံ ဥပါသကံ ဒိသွာ ဒေါသန္တရော ဟုတွာ “ကုဋ္ဌရောဂီ ဘဝေယျာသီ”တိ အက္ကောသိ၊ နှာနတိတ္ထေ စ မနုဿေဟိ ဌပိတာနိ နှာနစုဏ္ဏာနိ ဒူသေသိ။ သော တေန ကမ္မေန ပုန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗဟူနိ ဝဿာနိ ဒုက္ခံ အနုဘဝိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သမိတိဂုတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သုဝိသုဒ္ဓသီလော ဟုတွာ ဝိဟရတိ။ တဿ ပုရိမကမ္မနိဿန္ဒေန ကုဋ္ဌရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တေန တဿ သရီရာဝယဝါ ယေဘုယျေန ဆိန္နဘိန္နာ ဟုတွာ ပဂ္ဃရန္တိ။ သော ဂိလာနသာလာယံ ဝသတိ။ အထေကဒိဝသံ ဓမ္မသေနာပတိ ဂိလာနပုစ္ဆံ ဂန္တွာ တတ္ထ တတ္ထ ဂိလာနေ ဘိက္ခူ ပုစ္ဆန္တော တံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ “အာဝုသော ယာဝတာ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိ နာမ၊ သဗ္ဗံ ဒုက္ခမေဝ ဝေဒနာ။ ခန္ဓေသု ပန အသန္တေသုယေဝ

၁-သဗ္ဗမေဝေတန္တိပိ (သီ) ၂-သဗ္ဗမေဝ ဧတန္တိ (သီ) ၃-မနုဿယောနိယံ (သီ)

natthi dukkhan”ti vedanānupassanākammaṭṭhānaṁ kathetvā agamāsi. So therassa ovāde ṭhatvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiññā sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Jāyantassa Vipassissa, āloko vipulo ahu.
Pathavī ca pakampittha, sasāgarā sapabbatā.

Nemittā ca viyākaṁsu, Buddho loke bhavissati.
Aggo ca sabbasattānaṁ, janataṁ uddharissati.

Nemittānaṁ suṇitvāna, jātipūjamakāsahaṁ.
Edisā pūjanā natthi, yādisā jātipūjanā.

Saṅkharitvāna kusalaṁ, sakaṁ cittaṁ pasādayiṁ.
Jātipūjaṁ karitvāna, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Sabbe satte abhibhomi, jātipūjāyidaṁ phalaṁ.

Dhātiyo[2] maṁ upaṭṭhenti, mama cittavasānugā.
Na tā[3] sakkonti kopetuṁ, jātipūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pūjamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, jātipūjāyidaṁ phalaṁ.

Supāricariyā nāma, catuttiṁsa janādhipā.
Ito tatiyakappamhi, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā pahīnakilesapaccavekkhaṇena[4] etarahi anubhuyyamānarogavasena purimajātīsu attanā kataṁ pāpakammaṁ anussaritvā tassa idāni sabbaso pahīnabhāvaṁ vibhāvento—

81. “Yaṁ mayā pakataṁ pāpaṁ, pubbe aññāsu jātisu.
Idheva taṁ vedanīyaṁ, vatthu aññaṁ na vijjatī”ti—

gāthaṁ abhāsi.

---

1. Khu 3. 168 piṭṭhādīsu.
2. Nāriyo (Sī)
3. Na te (Ka)
4. Pahīnakilesapaccavekkhaṇamukhena (Sī)

နတ္ထိ ဒုက္ခ”န္တိ ဝေဒနာနုပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ အဂမာသိ။ သော ထေရဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညာ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဇာယန္တဿ ဝိပဿိဿ၊ အာလောကော ဝိပုလော အဟု။
ပထဝီ စ ပကမ္ပိတ္ထ၊ သသာဂရာ သပဗ္ဗတာ။

နေမိတ္တာ စ ဝိယာကံသု၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။
အဂ္ဂေါ စ သဗ္ဗသတ္တာနံ၊ ဇနတံ ဥဒ္ဓရိဿတိ။

နေမိတ္တာနံ သုဏိတွာန၊ ဇာတိပူဇမကာသဟံ။
ဧဒိသာ ပူဇနာ နတ္ထိ၊ ယာဒိသာ ဇာတိပူဇနာ။

သင်္ခရိတွာန ကုသလံ၊ သကံ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဇာတိပူဇံ ကရိတွာန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
သဗ္ဗေ သတ္တေ အဘိဘောမိ၊ ဇာတိပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဓာတိယော[၂] မံ ဥပဋ္ဌေန္တိ၊ မမ စိတ္တဝသာနုဂါ။
န တာ[၃] သက္ကောန္တိ ကောပေတုံ၊ ဇာတိပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပူဇမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဇာတိပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သုပါရိစရိယာ နာမ၊ စတုတ္တိံသ ဇနာဓိပါ။
ဣတော တတိယကပ္ပမှိ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏေန[၄] ဧတရဟိ အနုဘုယျမာနရောဂဝသေန ပုရိမဇာတီသု အတ္တနာ ကတံ ပါပကမ္မံ အနုဿရိတွာ တဿ ဣဒါနိ သဗ္ဗသော ပဟီနဘာဝံ ဝိဘာဝေန္တော—

၈၁။ “ယံ မယာ ပကတံ ပါပံ၊ ပုဗ္ဗေ အညာသု ဇာတိသု။
ဣဓေဝ တံ ဝေဒနီယံ၊ ဝတ္ထု အညံ န ဝိဇ္ဇတီ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ခု ၃-၁၆၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-နာရိယော (သီ)
၃-န တေ (က)
၄-ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏမုခေန (သီ)

Tattha **pāpan**ti akusalaṁ kammaṁ. Taṁ hi lāmakaṭṭhena pāpanti vuccati. **Pubbe**ti purā. **Aññāsu jātisū**ti ito aññāsu jātīsu, aññesu attabhāvesu. Ayaṁ hettha attho—yadipi mayā imasmiṁ attabhāve na tādisaṁ pāpaṁ kataṁ atthi, idāni pana tassa sambhavoyeva natthi. Yaṁ pana ito aññāsu jātīsu kataṁ atthi, **idheva taṁ vedanīyaṁ,** taṁ hi idheva imasmiṁyeva attabhāve vedayitabbaṁ anubhavitabbaṁ phalaṁ, kasmā? **Vatthu aññaṁ na vijjatī**ti tassa kammassa vipaccanokāso añño khandhappabandho natthi, ime pana khandhā sabbaso upādānānaṁ pahīnattā anupādāno viya jātavedo carimakacittanirodhena appaṭisandhikā nirujjhantīti aññaṁ byākāsi.

Samitiguttatheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Kassapattheragāthāvaṇṇanā

Yena yena subhikkhānīti āyasmato Kassapattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā tīsu vedesu aññesu ca brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gato, so ekadivasaṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso sumanapupphehi pūjaṁ akāsi. Karonto ca Satthu samantato upari ca pupphamuṭṭhiyo khipi. Buddhānubhāvena pupphāni pupphāsanākārena sattāhaṁ aṭṭhaṁsu. So taṁ acchariyaṁ disvā bhiyyoso mattāya pasannamānaso ahosi. Aparāparaṁ puññāni karonto kappasatasahassaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa Udiccabrāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Kassapo**tissa nāmaṁ ahosi. Tassa daharakāleyeva pitā kālamakāsi. Mātā taṁ paṭijaggati. So ekadivasaṁ Jetavanaṁ gato Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā hetusampannatāya tasmiṁyeva āsane sotāpanno hutvā mātu santikaṁ gantvā anujānāpetvā pabbajito Satthari vuṭṭhavasse pavāretvā janapadacārikaṁ pakkante sayampi Satthārā saddhiṁ gantukāmo āpucchituṁ mātu santikaṁ agamāsi. Mātā vissajjentī ovādavasena—

တတ္ထ **ပါပန္တိ** အကုသလံ ကမ္မံ။ တံ ဟိ လာမကဋ္ဌေန ပါပန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ပုဗ္ဗေ**တိ ပုရာ။ **အညာသု ဇာတီသူ**တိ ဣတော အညာသု ဇာတီသု, အညေသု အတ္တဘာဝေသု။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယဒိပိ မယာ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ န တာဒိသံ ပါပံ ကတံ အတ္ထိ၊ ဣဒါနိ ပန တဿ သမ္ဘဝေါယေဝ နတ္ထိ။ ယံ ပန ဣတော အညာသု ဇာတီသု ကတံ အတ္ထိ၊ **ဣဓေဝ တံ ဝေဒနီယံ၊** တံ ဟိ ဣဓေဝ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝေဒယိတဗ္ဗံ အနုဘဝိတဗ္ဗံ ဖလံ၊ ကသ္မာ? **ဝတ္ထု အညံ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ တဿ ကမ္မဿ ဝိပစ္စနောကာသော အညော ခန္ဓပ္ပဗန္ဓော နတ္ထိ၊ ဣမေ ပန ခန္ဓာ သဗ္ဗသော ဥပါဒါနာနံ ပဟီနတ္တာ အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန အပ္ပဋိသန္ဓိကာ နိရုဇ္ဈန္တီတိ အညံ ဗျာကာသိ။

သမိတိဂုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယေန ယေန သုဘိက္ခာနီတိ အာယသ္မတော ကဿပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တီသု ဝေဒေသု အညေသု စ ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော၊ သော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သုမနပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ ကရောန္တော စ သတ္ထု သမန္တတော ဥပရိ စ ပုပ္ဖမုဋ္ဌိယော ခိပိ။ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန ပုပ္ဖာနိ ပုပ္ဖာသနာကာရေန သတ္တာဟံ အဋ္ဌံသု။ သော တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပသန္နမာနသော အဟောသိ။ အပရာပရံ ပုညာနိ ကရောန္တော ကပ္ပသတသဟဿံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ကဿပေါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ တဿ ဒဟရကာလေယေဝ ပိတာ ကာလမကာသိ။ မာတာ တံ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဇေတဝနံ ဂတော ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဟေတုသမ္ပန္နတာယ တသ္မိံယေဝ အာသနေ သောတာပန္နော ဟုတွာ မာတု သန္တိကံ ဂန္တွာ အနုဇာနာပေတွာ ပဗ္ဗဇိတော သတ္ထရိ ဝုဋ္ဌဝဿော ပဝါရေတွာ ဇနပဒစာရိကံ ပက္ကန္တေ သယမ္ပိ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ဂန္တုကာမော အာပုစ္ဆိတုံ မာတု သန္တိကံ အဂမာသိ။ မာတာ ဝိဿဇ္ဇေန္တီ ဩဝါဒဝသေန—

82. “Yena yena subhikkhāni, sivāni abhayāni ca.
Tena puttaka gacchassu, mā sokāpahato bhavā”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **yena yenā**ti yattha yattha. Bhummatthe hi etaṁ karaṇavacanaṁ, yasmiṁ yasmiṁ disābhāgeti attho. **Subhikkhānī**ti sulabhapiṇḍāni, raṭṭhānīti adhippāyo. **Sivānī**ti khemāni arogāni. **Abhayānī**ti corabhayādīhi nibbhayāni, rogadubbhikkhabhayāni pana “subhikkhāni, sivānī”ti padadvayeneva gahitāni. **Tenā**ti tattha, tasmiṁ tasmiṁ disābhāgeti attho. **Puttakā**ti anukampantī taṁ ālapati. **Mā**ti paṭisedhatthe nipāto. **Sokāpahato**ti vuttaguṇarahitāni raṭṭhāni gantvā dubbhikkhabhayādijanitena sokena upahato mā **bhava** māhosīti attho. Taṁ sutvā thero “mama mātā mayhaṁ sokarahitaṭṭhānagamanaṁ āsīsati, handa mayaṁ sabbaso accantameva sokarahitaṁ ṭhānaṁ pattuṁ yuttan”ti ussāhajāto vipassanaṁ paṭṭhapetvā nacirasseva[1] arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Abbhokāse[3] ṭhito santo, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Sīhaṁ yathā vanacaraṁ[4], byaggharājaṁva nittasaṁ.
Tidhāpabhinnamātaṅgaṁ, kuñjaraṁva Mahesinaṁ.

Sereyakaṁ gahetvāna, ākāse ukkhipiṁ ahaṁ.
Buddhassa ānubhāvena, parivārenti sabbaso.

Adhiṭṭhahi mahāvīro, sabbaññū Lokanāyako.
Samantā pupphacchadanā, okiriṁsu narāsabhaṁ.

Tato sā pupphakañcukā, antovaṇṭā bahimukhā.
Sattāhaṁ chadanaṁ katvā, tato antaradhāyatha.

Tañca acchariyaṁ disvā, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Buddhe cittaṁ pasādesiṁ, Sugate Lokanāyake.

---

1. Na cirasseva araññe vasanto (Sī)
2. Khu 3. 170 piṭṭhe.
3. Ajjhokāse (Sī)
4. Ekacaraṁ (Sī)

၈၂။ “ယေန ယေန သုဘိက္ခာနိ၊ သိဝါနိ အဘယာနိ စ။
တေန ပုတ္တက ဂစ္ဆဿု၊ မာ သောကာပဟတော ဘဝါ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယေန ယေနာ**တိ ယတ္ထ ယတ္ထ။ ဘုမ္မတ္ထေ ဟိ ဧတံ ကရဏဝစနံ၊ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ဒိသာဘာဂေတိ အတ္ထော။ **သုဘိက္ခာနီ**တိ သုလဘပိဏ္ဍာနိ၊ ရဋ္ဌာနီတိ အဓိပ္ပါယော။ **သိဝါနီ**တိ ခေမာနိ အရောဂါနိ။ **အဘယာနီ**တိ စောရဘယာဒီဟိ နိဗ္ဘယာနိ၊ ရောဂဒုဗ္ဘိက္ခဘယာနိ ပန “သုဘိက္ခာနိ, သိဝါနီ”တိ ပဒဒွယေနေဝ ဂဟိတာနိ။ **တေနာ**တိ တတ္ထ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒိသာဘာဂေတိ အတ္ထော။ **ပုတ္တကာ**တိ အနုကမ္ပန္တီ တံ အာလပတိ။ **မာ**တိ ပဋိသေဓတ္ထေ နိပါတော။ **သောကာပဟတော**တိ ဝုတ္တဂုဏရဟိတာနိ ရဋ္ဌာနိ ဂန္တွာ ဒုဗ္ဘိက္ခဘယာဒိဇနိတေန သောကေန ဥပဟတော မာ **ဘဝ** မာဟောသီတိ အတ္ထော။ တံ သုတွာ ထေရော “မမ မာတာ မယှံ သောကရဟိတဋ္ဌာနဂမနံ အာသီသတိ၊ ဟန္ဒ မယံ သဗ္ဗသော အစ္စန္တမေဝ သောကရဟိတံ ဌာနံ ပတ္တုံ ယုတ္တ”န္တိ ဥဿာဟဇာတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ[1] အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
အဗ္ဘောကာသေ[3] ဌိတော သန္တော၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

သီဟံ ယထာ ဝနစရံ[4]၊ ဗျဂ္ဃရာဇံဝ နိတ္တသံ။
တိဓာပဘိန္နမာတင်္ဂံ၊ ကုဉ္ဇရံဝ မဟေသိနံ။

သေရေယကံ ဂဟေတွာန၊ အာကာသေ ဥက္ခိပိံ အဟံ။
ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန၊ ပရိဝါရေန္တိ သဗ္ဗသော။

အဓိဋ္ဌဟိ မဟာဝီရော၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော။
သမန္တာ ပုပ္ဖစ္ဆဒနာ၊ ဩကိရိံသု နရာသဘံ။

တတော သာ ပုပ္ဖကဉ္စုကာ၊ အန္တောဝဏ္ဋာ ဗဟိမုခါ။
သတ္တာဟံ ဆဒနံ ကတွာ၊ တတော အန္တရဓာယထ။

တဉ္စ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
ဗုဒ္ဓေ စိတ္တံ ပသာဒေသိံ၊ သုဂတေ လောကနာယကေ။

၁-န စိရဿေဝ အရညေ ဝသန္တော (သီ)
၂-ခု ၃-၁၇၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဇ္ဈောကာသေ (သီ)
၄-ဧကစရံ (သီ)

Tena cittappasādena, sukkamūlena codito.
Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjahaṁ.

Pannarasasahassamhi, kappānaṁ pañcavīsati.
Vītamalāsanāmā ca[1], cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā "idameva mātu vacanaṁ arahattappattiyā[2] aṅkusaṁ jātan"ti tameva gāthaṁ paccudāhāsi.

Kassapattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Sīhattheragāthāvaṇṇanā

Sīha'ppamatto viharāti āyasmato Sīhattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira purimabuddhesu katādhikāro ito aṭṭhārasakappasatamatthake[3] Atthadassissa Bhagavato kāle Candabhāgāya nadiyā tīre kinnarayoniyaṁ nibbattitvā pupphabhakkho pupphanivasano hutvā viharanto ākāsena gacchantaṁ Atthadassiṁ Bhagavantaṁ disvā pasannacitto pūjetukāmo añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. Bhagavā tassa ajjhāsayaṁ ñatvā ākāsato oruyha aññatarasmiṁ rukkhamūle pallaṅkena nisīdi. Kinnaro candanasāraṁ ghaṁsitvā candanagandhena pupphehi ca pūjaṁ katvā vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Mallarājakule[4] nibbatti, tassa **Sīho**ti nāmaṁ ahosi. So Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Satthā tassa ajjhāsayaṁ oloketvā dhammaṁ kathesi. So dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharati. Tassa cittaṁ nānārammaṇe vidhāvati, ekaggaṁ na hoti, sakatthaṁ nipphādetuṁ na sakkoti. Satthā taṁ disvā ākāse ṭhatvā—

---

1. Ciṇṇamālāsanāmā ca (Sī)
2. Arahattuppattiyā (Ka)
3. Aṭṭhārasādhikakappasatamatthake (Sī)
4. Mallaraṭṭhe Mallarājakule (Sī)

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။

ပန္နရသသဟဿမှိ၊ ကပ္ပါနံ ပဉ္စဝီသတိ။
ဝီတမလာသနာမာ စ[၁]၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ "ဣဒမေဝ မာတု ဝစနံ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ[၂] အင်္ကုသံ ဇာတ"န္တိ တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။

ကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သီဟတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သီဟ'ပ္ပမတ္တော ဝိဟရာတိ အာယသ္မတော သီဟတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဣတော အဋ္ဌာရသကပ္ပသတမတ္ထကေ[၃] အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ စန္ဒဘာဂါယ နဒိယာ တီရေ ကိန္နရယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပုပ္ဖဘက္ခော ပုပ္ဖနိဝသနော ဟုတွာ ဝိဟရန္တော အာကာသေန ဂစ္ဆန္တံ အတ္ထဒဿိံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပူဇေတုကာမော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝါ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ အာကာသတော ဩရုယှ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ။ ကိန္နရော စန္ဒနသာရံ ဃံသိတွာ စန္ဒနဂန္ဓေန ပုပ္ဖေဟိ စ ပူဇံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မလ္လရာဇကုလေ[၄] နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **သီဟော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ ဓမ္မံ ကထေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရတိ။ တဿ စိတ္တံ နာနာရမ္မဏေ ဝိဓာဝတိ၊ ဧကဂ္ဂံ န ဟောတိ၊ သကတ္ထံ နိပ္ဖါဒေတုံ န သက္ကောတိ။ သတ္ထာ တံ ဒိသွာ အာကာသေ ဌတွာ—

၁-စိဏ္ဏမာလာသနာမာ စ (သီ)
၂-အရဟတ္တုပ္ပတ္တိယာ (က)
၃-အဋ္ဌာရသာဓိကကပ္ပသတမတ္ထကေ (သီ)
၄-မလ္လရဋ္ဌေ မလ္လရာဇကုလေ (သီ)

83. “Sīha’ppamattā vihara, rattindiva’matandito.
Bhāvehi kusalaṁ dhammaṁ, jaha sīghaṁ samussayan”ti—

gāthāya ovadi. So gāthāvasāne vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Candabhāgānadītīre, ahosiṁ Kinnaro tadā.
Pupphabhakkho cahaṁ āsiṁ, pupphanivasano tathā[2].

Atthadassī tu Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Vipinaggena niyyāsi, haṁsarājāva ambare.

Namo te purisājañña, cittaṁ te suvisodhitaṁ.
Pasannamukhavaṇṇosi, vippasannamukhindriyo.

Orohitvāna ākāsā, bhūripañño Sumedhaso.
Saṁghāṭiṁ pattharitvāna, pallaṅkena upāvisi.

Vilīnaṁ candanā’dāya, agamāsiṁ Jinantikaṁ.
Pasannacitto sumano, Buddhassa abhiropayiṁ.

Abhivādetvāna Sambuddhaṁ, Lokajeṭṭhaṁ narāsabhaṁ.
Pāmojjaṁ janayitvāna, pakkāmiṁ uttarāmukho.

Aṭṭhārase kappasate, candanaṁ yaṁ apūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Catuddase kappasate, ito āsiṁsu te tayo[3].
Rohaṇī nāma nāmena, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Yā pana[4] Bhagavatā ovādavasena vuttā “Sīha’ppamatto”ti gāthā, tattha **Sīhā**ti tassa therassa ālapanaṁ. **Appamatto viharā**ti satiyā avippavāsena pamādavirahito sabbiriyāpathesu satisampajaññayutto hutvā viharāhi. Idāni taṁ appamādavihāraṁ sahaphalena saṅkhepato dassetuṁ **“rattindivan”**ti-ādi vuttaṁ. Tassattho—

1. Khu 3. 181 piṭṭhādīsu.
2. Cahaṁ (Sī)
3. Āsiṁsu terasa (Sī)
4. Yā panassa (Sī)

၈၃။ “သီဟ’ပ္ပမတ္တော ဝိဟရ၊ ရတ္တိန္ဒိဝ’မတန္ဒိတော။
ဘာဝေဟိ ကုသလံ ဓမ္မံ၊ ဇဟ သီဃံ သမုဿယ”န္တိ—

ဂါထာယ ဩဝဒိ။ သော ဂါထာဝသာနေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“စန္ဒဘာဂါနဒီတီရေ၊ အဟောသိံ ကိန္နရော တဒါ။
ပုပ္ဖဘက္ခော စဟံ အာသိံ၊ ပုပ္ဖနိဝသနော တထာ[၂]။

အတ္ထဒဿီ တု ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဝိပိနဂ္ဂေန နိယျာသိ၊ ဟံသရာဇာဝ အမ္ဗရေ။

နမော တေ ပုရိသာဇည၊ စိတ္တံ တေ သုဝိသောဓိတံ။
ပသန္နမုခဝဏ္ဏောသိ၊ ဝိပ္ပသန္နမုခိန္ဒြိယော။

ဩရောဟိတွာန အာကာသာ၊ ဘူရိပညော သုမေဓသော။
သံဃာဋိံ ပတ္ထရိတွာန၊ ပလ္လင်္ကေန ဥပါဝိသိ။

ဝိလီနံ စန္ဒနာ’ဒါယ၊ အဂမာသိံ ဇိနန္တိကံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

အဘိဝါဒေတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။
ပါမောဇ္ဇံ ဇနယိတွာန၊ ပက္ကာမိံ ဥတ္တရာမုခေါ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ စန္ဒနံ ယံ အပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

စတုဒ္ဒသေ ကပ္ပသတေ၊ ဣတော အာသိံသု တေ တယော[၃]။
ရောဟဏီ နာမ နာမေန၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ယာ ပန[၄] ဘဂဝတာ ဩဝါဒဝသေန ဝုတ္တာ “သီဟ’ပ္ပမတ္တော”တိ ဂါထာ၊ တတ္ထ **သီဟာ**တိ တဿ ထေရဿ အာလပနံ။ **အပ္ပမတ္တော ဝိဟရာ**တိ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန ပမာဒဝိရဟိတော သဗ္ဗိရိယာပထေသု သတိသမ္ပဇညယုတ္တော ဟုတွာ ဝိဟရာဟိ။ ဣဒါနိ တံ အပ္ပမာဒဝိဟာရံ သဟဖလေန သင်္ခေပတော ဒဿေတုံ **“ရတ္တိန္ဒိဝ”**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—

၁-ခု ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-စဟံ (သီ)
၃-အာသိံသု တေရသ (သီ)
၄-ယာ ပနဿ (သီ)

rattibhāgaṁ divasabhāgañca “caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetī”ti[1] vuttanayena catusammappadhānavasena atandito akusīto āraddhavīriyo kusalaṁ samathavipassanādhammañca lokuttaradhammañca bhāvehi uppādehi vaḍḍhehi ca, evaṁ bhāvetvā ca **jaha sīghaṁ samussayan**ti tava samussayaṁ attabhāvaṁ paṭhamaṁ tāva tappaṭibaddhachandarāgappahānena sīghaṁ[2] na cirasseva pajaha, evaṁbhūto ca pacchā carimakacittanirodhena anavasesato ca pajahissatīti. Arahattaṁ pana patvā thero aññaṁ byākaronto tameva gāthaṁ paccudāhāsīti.

Sīhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Nītattheragāthāvaṇṇanā

Sabbarattiṁ supitvānāti āyasmato Nītattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Sunando nāma brāhmaṇo hutvā anekasate brāhmaṇe mante vācento vājapeyyaṁ nāma yaññaṁ yaji, Bhagavā taṁ brāhmaṇaṁ anukampanto yaññaṭṭhānaṁ gantvā ākāse caṅkami. Brāhmaṇo Satthāraṁ disvā pasannamānaso sissehi pupphāni āharāpetvā ākāse khipitvā pūjaṁ akāsi. Buddhānubhāvena taṁ ṭhānaṁ sakalaṁ ca nagaraṁ pupphapaṭavitānikaṁ viya[3] chāditaṁ ahosi. Mahājano Satthari uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedesi. Sunandabrāhmaṇo tena kusalamūlena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Nīto**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto “ime samaṇā Sakyaputtiyā sukhasīlā sukhasamācārā subhojanāni bhuñjitvā nivātesu senāsanesu viharanti, imesu pabbajitvā sukhena viharituṁ sakkā”ti sukhābhilāsāya pabbajitvāva Satthusantike kammaṭṭhānaṁ gahetvā katipāhameva manasikaritvā taṁ chaḍḍetvā yāvadatthaṁ udarāvadehakaṁ bhuñjitvā divasabhāgaṁ saṅgaṇikārāmo tiracchānakathāya vītināmeti, rattibhāgepi thinamiddhābhibhūto sabbarattiṁ supati. Satthā tassa hetuparipākaṁ oloketvā ovādaṁ dento—

1. Saṁ 2. 385; Aṁ 1. 112; Abhi 2. 258 piṭṭhesu.
2. Sīghaṁ jaha (Sī)
3. Pupphapaṭena viya (Sī)

ရတ္တိဘာဂံ ဒိဝသဘာဂဉ္စ "စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ"တိ[၁] ဝုတ္တနယေန စတုသမ္မပ္ပဓာနဝသေန အတန္ဒိတော အကုသီတော အာရဒ္ဓဝီရိယော ကုသလံ သမထဝိပဿနာဓမ္မဉ္စ လောကုတ္တရဓမ္မဉ္စ ဘာဝေဟိ ဥပ္ပါဒေဟိ ဝဍ္ဎေဟိ စ၊ ဧဝံ ဘာဝေတွာ စ **ဇဟ သီဃံ သမုဿယန္တိ** တဝ သမုဿယံ အတ္တဘာဝံ ပဌမံ တာဝ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန သီဃံ[၂] န စိရဿေဝ ပဇဟ၊ ဧဝံဘူတော စ ပစ္ဆာ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန အနဝသေသတော စ ပဇဟိဿတီတိ။ အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော အညံ ဗျာကရောန္တော တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသီတိ။

သီဟတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-နီတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဗ္ဗရတ္တိံ သုပိတွာနာတိ အာယသ္မတော နီတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ သုနန္ဒော နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ အနေကသတေ ဗြာဟ္မဏေ မန္တေ ဝါစေန္တော ဝါဇပေယျံ နာမ ယညံ ယဇိ၊ ဘဂဝါ တံ ဗြာဟ္မဏံ အနုကမ္ပန္တော ယညဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ အာကာသေ စင်္ကမိ။ ဗြာဟ္မဏော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သိဿေဟိ ပုပ္ဖာနိ အာဟရာပေတွာ အာကာသေ ခိပိတွာ ပူဇံ အကာသိ။ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန တံ ဌာနံ သကလံ စ နဂရံ ပုပ္ဖပဋဝိတာနိကံ ဝိယ[၃] ဆာဒိတံ အဟောသိ။ မဟာဇနော သတ္ထရိ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေသိ။ သုနန္ဒဗြာဟ္မဏော တေန ကုသလမူလေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **နီတော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော "ဣမေ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ သုခသီလာ သုခသမာစာရာ သုဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတွာ နိဝါတေသု သေနာသနေသု ဝိဟရန္တိ၊ ဣမေသု ပဗ္ဗဇိတွာ သုခေန ဝိဟရိတုံ သက္ကာ"တိ သုခါဘိလာသာယ ပဗ္ဗဇိတွာဝ သတ္ထုသန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ကတိပါဟမေဝ မနသိကရိတွာ တံ ဆဍ္ဍေတွာ ယာဝဒတ္ထံ ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဒိဝသဘာဂံ သင်္ဂဏိကာရာမော တိရစ္ဆာနကထာယ ဝီတိနာမေတိ၊ ရတ္တိဘာဂေပိ ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတော သဗ္ဗရတ္တိံ သုပတိ။ သတ္ထာ တဿ ဟေတုပရိပါကံ ဩလောကေတွာ ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၁-သံ ၂-၃၈၅၊ အံ ၁-၁၁၂၊ အဘိ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သီဃံ ဇဟ (သီ) ၃-ပုပ္ဖပဋေန ဝိယ (သီ)

84. “Sabbarattiṁ supitvāna, divā saṅgaṇike rato.
Kudāssu nāma dummedho, dukkhassantaṁ karissatī”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sabbarattin**ti sakalaṁ rattaṁ. **Supitvānā**ti niddāyitvā, “rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetī”ti-ādinā vuttaṁ jāgariyaṁ ananuyuñjitvā kevalaṁ rattiyā tīsupi yāmesu niddaṁ okkamitvāti attho. **Divā**ti divasaṁ, sakalaṁ divasabhāganti attho. **Saṅgaṇike**ti[1] tiracchānakathikehi kāyadaḷhibahulapuggalehi sannisajjā saṅgaṇiko, tasmiṁ **rato** abhirato tattha avigatacchando[2] “saṅgaṇike rato”ti vutto. “Saṅgaṇikārato”tipi Pāḷi. **Kudāssu nāmā**ti kudā nāma. **Assū**ti[3] nipātamattaṁ, kasmiṁ nāma kāleti attho. **Dummedho**ti nippañño. **Dukkhassā**ti vaṭṭadukkhassa. **Antan**ti pariyosānaṁ. Accantameva anuppādaṁ kadā nāma karissati, edisassa dukkhassantakaraṇaṁ natthīti attho. “Dummedha dukkhassantaṁ karissasī”tipi Pāḷi.

Evaṁ pana Satthārā gāthāya kathitāya thero saṁvegajāto vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Sunando nāma nāmena, brāhmaṇo mantapāragū.
Ajjhāyako yācayogo, vājapeyyaṁ ayājayi.

Padumuttaro Lokavidū, aggo kāruṇiko isi.
Janataṁ anukampanto, ambare caṅkamī tadā.

Caṅkamitvāna Sambuddho, sabbaññū Lokanāyako.
Mettāya aphari satte, appamāṇe nirūpadhi.

Vaṇṭe chetvāna pupphāni, brāhmaṇo mantapāragū.
Sabbe sisse samānetvā, ākāse ukkhipāpayi.

Yāvatā nagaraṁ āsi, pupphānaṁ chadanaṁ tadā.
Buddhassa ānubhāvena, sattāhaṁ na vigacchatha.

1. Saṅgaṇike rato vihāro saṅgaṇiko (Sī)
2. Abhirato avigatacchando (Sī)
3. Sūti (sabbattha)
4. Khu 3. 182 piṭṭhādīsu.

၈၄။ “သဗ္ဗရတ္တိံ သုပိတွာန၊ ဒိဝါ သင်္ဂဏိကေ ရတော။
ကုဒါဿု နာမ ဒုမ္မေဓော၊ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿတီ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗရတ္တိန္တိ** သကလံ ရတ္တိံ။ **သုပိတွာနာ**တိ နိဒ္ဒါယိတွာ၊ “ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တံ ဇာဂရိယံ အနနုယုဉ္ဇိတွာ ကေဝလံ ရတ္တိယာ တီသုပိ ယာမေသု နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ **ဒိဝါ**တိ ဒိဝသံ၊ သကလံ ဒိဝသဘာဂန္တိ အတ္ထော။ **သင်္ဂဏိကေ**တိ[1] တိရစ္ဆာနကထိကေဟိ ကာယဒဠှိဗဟုလပုဂ္ဂလေဟိ သန္နိသဇ္ဇာ သင်္ဂဏိကော၊ တသ္မိံ **ရတော** အဘိရတော တတ္ထ အဝိဂတစ္ဆန္ဒော[2] “သင်္ဂဏိကေ ရတော”တိ ဝုတ္တော။ “သင်္ဂဏိကာရတော”တိပိ ပါဠိ။ **ကုဒါဿု နာမာ**တိ ကုဒါ နာမ။ **အဿူ**တိ[3] နိပါတမတ္တံ၊ ကသ္မိံ နာမ ကာလေတိ အတ္ထော။ **ဒုမ္မေဓော**တိ နိပ္ပညော။ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ။ **အန္တန္တိ** ပရိယောသာနံ။ အစ္စန္တမေဝ အနုပ္ပါဒံ ကဒါ နာမ ကရိဿတိ၊ ဧဒိသဿ ဒုက္ခဿန္တကရဏံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ “ဒုမ္မေဓ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿသီ”တိပိ ပါဠိ။

ဧဝံ ပန သတ္ထာရာ ဂါထာယ ကထိတာယ ထေရော သံဝေဂဇာတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

“သုနန္ဒော နာမ နာမေန၊ ဗြာဟ္မဏော မန္တပါရဂူ။
အဇ္ဈာယကော ယာစယောဂေါ၊ ဝါဇပေယျံ အယာဇယိ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အဂ္ဂေါ ကာရုဏိကော ဣသိ။
ဇနတံ အနုကမ္ပန္တော၊ အမ္ဗရေ စင်္ကမီ တဒါ။

စင်္ကမိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော။
မေတ္တာယ အဖရိ သတ္တေ၊ အပ္ပမာဏေ နိရူပဓိ။

ဝဏ္ဋေ ဆေတွာန ပုပ္ဖါနိ၊ ဗြာဟ္မဏော မန္တပါရဂူ။
သဗ္ဗေ သိဿေ သမာနေတွာ၊ အာကာသေ ဥက္ခိပါပယိ။

ယာဝတာ နဂရံ အာသိ၊ ပုပ္ဖါနံ ဆဒနံ တဒါ။
ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန၊ သတ္တာဟံ န ဝိဂစ္ဆထ။

၁-သင်္ဂဏိကေ ရတော ဝိဟာရော သင်္ဂဏိကော (သီ)
၂-အဘိရတော အဝိဂတစ္ဆန္ဒော (သီ)
၃-သူတိ (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-ခု ၃-၁၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Teneva sukkamūlena, anubhotvāna sampadā.
Sabbāsave pariññāya, tiṇṇo loke visattikaṁ.

Ekārase kappasate, pañcatiṁsā’su khattiyā.
Ambaraṁsasanāmā te[1], cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā thero aññaṁ byākaronto tameva gāthaṁ paccudāhāsi.

Nītattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sunāgattheragāthāvaṇṇanā

Cittanimittassa kovidoti āyasmato Sunāgattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito ekattiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā araññāyatane assame vasanto tīṇi brāhmaṇasahassāni mante vācesi. Athekadivasaṁ tassa Satthāraṁ disvā lakkhaṇāni upadhāretvā lakkhaṇamante parivattentassa “īdisehi lakkhaṇehi samannāgato Anantajino Anantañāṇo Buddho bhavissatī”ti Buddhañāṇaṁ ārabbha uḷāro pasādo uppajji. So tena cittappasādena devaloke nibbatto aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Nālakagāme aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Sunāgo**tissa nāmaṁ ahosi. So Dhammasenāpatissa gihisahāyo therassa santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā dassanabhūmiyaṁ patiṭṭhito pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Himavantassāvidūre, Vasabho nāma pabbato.
Tasmiṁ pabbatapādamhi, assamo āsi māpito[3].

1. Abbhasā nāma nāmena (Sī) 2. Khu 3. 183 piṭṭhādīsu. 3. Assamosi sumāpito(Sī)

တေနေဝ သုက္ကမူလေန၊ အနုဘောတွာန သမ္ပဒါ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ တိဏ္ဏော လောကေ ဝိသတ္တိကံ။

ဧကာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ပဉ္စတိံသာ’သု ခတ္တိယာ။
အမ္ဗရံသသနာမာ တေ[၁]၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော အညံ ဗျာကရောန္တော တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။

နီတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သုနာဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စိတ္တနိမိတ္တဿ ကောဝိဒေါတိ အာယသ္မတော သုနာဂတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတ္တိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ အရညာယတနေ အဿမေ ဝသန္တော တီဏိ ဗြာဟ္မဏသဟဿာနိ မန္တေ ဝါစေသိ။ အထေကဒိဝသံ တဿ သတ္ထာရံ ဒိသွာ လက္ခဏာနိ ဥပဓာရေတွာ လက္ခဏမန္တေ ပရိဝတ္တေန္တဿ “ဤဒိသေဟိ လက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတော အနန္တဇိနော အနန္တဉာဏော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗုဒ္ဓဉာဏံ အာရဗ္ဘ ဥဠာရော ပသာဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ နာလကဂါမေ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သုနာဂေါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဓမ္မသေနာပတိဿ ဂိဟိသဟာယော ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ဒဿနဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဝသဘော နာမ ပဗ္ဗတော။
တသ္မိံ ပဗ္ဗတပါဒမှိ၊ အဿမော အာသိ မာပိတော[၃]။

၁-အဗ္ဘသာ နာမ နာမေန (သီ) ၂-ခု ၃-၁၈၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-အဿမောသိ သုမာပိတော (သီ)

Tīṇi sissasahassāni, vācesiṁ brāhmaṇo tadā.
Saṁharitvāna te sisse, ekamantaṁ upāvisiṁ.

Ekamantaṁ nisīditvā, brāhmaṇo mantapāragū.
Buddhavedaṁ gavesanto, ñāṇe cittaṁ pasādayiṁ.

Tattha cittaṁ pasādetvā, nisīdiṁ paṇṇasanthare.
Pallaṅkaṁ ābhujitvāna, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ñāṇasaññāyidaṁ phalaṁ.

Sattavīsati kappamhi, rājā Siridharo ahu.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā bhikkhūnaṁ dhammadesanāpadesena aññaṁ byākaronto—

85. "Cittanimittassa kovido, pavivekarasaṁ vijāniya.
Jhāyaṁ nipako patissato, adhigaccheyya sukhaṁ nirāmisan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **cattanimittassa kovido**ti bhāvanācittassa nimittaggahaṇe kusalo, "imasmiṁ samaye cittaṁ paggahetabbaṁ, imasmiṁ sampahaṁsitabbaṁ, imasmiṁ ajjhupekkhitabban"ti evaṁ paggahaṇādiyogyassa cittanimittassa gahaṇe cheko. **Pavivekarasaṁ vijāniyā**ti kāyavivekasaṁvaḍḍhitassa[1] cittavivekassa rasaṁ sañjānitvā, vivekasukhaṁ anubhavitvāti attho. "Pavivekarasaṁ pitvā"ti[2] hi vuttaṁ. **Jhāyan**ti paṭhamaṁ ārammaṇūpanijjhānena pacchā lakkhuṇūpanijjhānena ca jhāyanto. **Nipako**ti kammaṭṭhānapariharaṇe kusalo. **Patissato**ti upaṭṭhitassati. **Adhigaccheyya sukhaṁ nirāmisan**ti evaṁ samathanimittādikosallena labbhe cittavivekasukhe patiṭṭhāya sato

1. Kāyavivekassa ca (Ka)
2. Khu 1. 43 piṭṭhe Dhammapade.

တီဏိ သိဿသဟဿာနိ၊ ဝါစေသိံ ဗြာဟ္မဏော တဒါ။
သံဟရိတွာန တေ သိဿေ၊ ဧကမန္တံ ဥပါဝိသိံ။

ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ၊ ဗြာဟ္မဏော မန္တပါရဂူ။
ဗုဒ္ဓဝေဒံ ဂဝေသန္တော၊ ဉာဏေ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။

တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ နိသီဒိံ ပဏ္ဏသန္ထရေ။
ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဉာဏသညာယိဒံ ဖလံ။

သတ္တဝီသတိ ကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ သိရိဓရော အဟု။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာပဒေသေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၈၅။ “စိတ္တနိမိတ္တဿ ကောဝိဒေါ၊ ပဝိဝေကရသံ ဝိဇာနိယ။
ဈာယံ နိပကော ပတိဿတော၊ အဓိဂစ္ဆေယျ သုခံ နိရာမိသ”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **စိတ္တနိမိတ္တဿ ကောဝိဒေါ**တိ ဘာဝနာစိတ္တဿ နိမိတ္တဂ္ဂဟဏေ ကုသလော၊ “ဣမသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ၊ ဣမသ္မိံ သမ္ပဟံသိတဗ္ဗံ၊ ဣမသ္မိံ အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗ”န္တိ ဧဝံ ပဂ္ဂဟဏာဒိယောဂျဿ စိတ္တနိမိတ္တဿ ဂဟဏေ ဆေကော။ **ပဝိဝေကရသံ ဝိဇာနိယာ**တိ ကာယဝိဝေကသံဝဍ္ဎိတဿ[1] စိတ္တဝိဝေကဿ ရသံ သဉ္ဇာနိတွာ၊ ဝိဝေကသုခံ အနုဘဝိတွာတိ အတ္ထော။ “ပဝိဝေကရသံ ပိတွာ”တိ[2] ဟိ ဝုတ္တံ။ **ဈာယ**န္တိ ပဌမံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန ပစ္ဆာ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ ဈာယန္တော။ **နိပကော**တိ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏေ ကုသလော။ **ပတိဿတော**တိ ဥပဋ္ဌိတဿတိ။ **အဓိဂစ္ဆေယျ သုခံ နိရာမိသ**န္တိ ဧဝံ သမထနိမိတ္တာဒိကောသလ္လေန လဗ္ဘေ စိတ္တဝိဝေကသုခေ ပတိဋ္ဌာယ သတော

၁-ကာယဝိဝေကဿ စ (က)
၂-ခု ၁-၄၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

sampajāno hutvā vipassanājhāneneva[1] jhāyanto kāmāmisavaṭṭāmisehi asammissatāya nirāmisaṁ nibbānasukhaṁ phalasukhañca adhigaccheyya samupagaccheyyāti attho.

Sunāgattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Nāgitattheragāthāvaṇṇanā

Ito bahiddhā puthu-aññavādinanti āyasmato Nāgitattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Nārado nāma brāhmaṇo hutvā ekadivasaṁ māḷake nisinno Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghena purakkhataṁ gacchantaṁ disvā pasannamānaso tīhi gāthāhi abhitthavi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthunagare Sakyarājakule nibbatti, **Nāgito**tissa nāmaṁ ahosi. So Bhagavati Kapilavatthusmiṁ viharante **Madhupiṇḍikasuttaṁ**[2] sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Visālamāḷe āsīno, addasaṁ Lokanāyakaṁ.
Khīṇāsavaṁ balappattaṁ, bhikkhusaṁghapurakkhataṁ.

Satasahassā tevijjā, chaḷabhiññā mahiddhikā.
Parivārenti Sambuddhaṁ, ko disvā nappasīdati.

Ñāṇe upanidhā yassa, na vijjati sadevake.
Anantañāṇaṁ Sambuddhaṁ, ko disvā nappasīdati.

Dhammakāyañca dīpentaṁ, kevalaṁ ratanākaraṁ.
Vikappetuṁ[4] na sakkonti, ko disvā nappasīdati.

Imāhi tīhi gāthāhi, Nāradovhayavacchalo[5].
Padumuttaraṁ thavitvāna, Sambuddhaṁ aparājitaṁ.

1. Vipassanājhānena ca (Sī) 2. Ma 1. 154 piṭṭhādīsu. 3. Khu 3. 184 piṭṭhādīsu.
4. Vikopetuṁ (Sī, Syā) 5. Nāradavhayavacchalo (Sī)

သမ္ပဇာနော ဟုတွာ ဝိပဿနာဈာနေနေဝ[1] ဈာယန္တော ကာမာမိသဝဋ္ဋာမိသေဟိ အသမ္မိဿတာယ နိရာမိသံ နိဗ္ဗာနသုခံ ဖလသုခဉ္စ အဓိဂစ္ဆေယျ သမုပဂစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။

သုနာဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-နာဂိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ပုထုအညဝါဒိနန္တိ အာယသ္မတော နာဂိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ နာရဒေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ မာဠကေ နိသိန္နော ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃေန ပုရက္ခတံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော တီဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **နာဂိတော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဘဂဝတိ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ဝိဟရန္တေ **မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တံ**[2] သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ဝိသာလမာဠေ အာသီနော၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။
ခီဏာသဝံ ဗလပ္ပတ္တံ၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတံ။

သတသဟဿာ တေဝိဇ္ဇာ၊ ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ။
ပရိဝါရေန္တိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။

ဉာဏေ ဥပနိဓာ ယဿ၊ န ဝိဇ္ဇတိ သဒေဝကေ။
အနန္တဉာဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။

ဓမ္မကာယဉ္စ ဒီပေန္တံ၊ ကေဝလံ ရတနာကရံ။
ဝိကပ္ပေတုံ[4] န သက္ကောန္တိ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။

ဣမာဟိ တီဟိ ဂါထာဟိ၊ နာရဒေါဝှယဝစ္ဆလော[5]။
ပဒုမုတ္တရံ ထဝိတွာန၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ အပရာဇိတံ။

၁-ဝိပဿနာဈာနေန စ (သီ) ၂-မ ၁-၁၅၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ခု ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဝိကောပေတုံ (သီ၊ သျာ) ၅-နာရဒဝှယဝစ္ဆလော (သီ)

Tena cittappasādena, Buddhasanthavanena ca[1].
Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjahaṁ.

Ito tiṁsakappasate, Sumitto nāma khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthu avitathadesanataṁ[2] dhammassa ca niyyānikataṁ nissāya sañjātapītisomanasso pītivegappavissaṭṭhaṁ[3] udānaṁ udānento—

86. “Ito bahiddhā puthu-aññavādinaṁ,
Maggo na nibbānagamo yathā ayaṁ.
Itissu saṁghaṁ Bhagavā’nusāsati,
Satthā sayaṁ pāṇitaleva dassayan”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **ito bahiddhā**ti imasmā Buddhasāsanā bāhirake samaye, tenāha **“puthu-aññavādinan”**ti, nānātitthiyānanti attho. **Maggo na nibbānagamo yathā ayan**ti yathā ayaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo ekaṁsena nibbānaṁ gacchatīti nibbānagamo, nibbānagāmī, evaṁ nibbānagamo maggo titthiyasamaye natthi asammāsambuddhappaveditattā aññatitthiyavādassa. Tenāha Bhagavā—

“Idheva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇebhi aññehī”ti[4].

Itīti evaṁ. **Assū**ti[5] nipātamattaṁ. **Saṁghan**ti bhikkhusaṁghaṁ, ukkaṭṭhaniddesoyaṁ yathā “Satthā devamanussānan”ti. **Saṁghan**ti vā samūhaṁ, veneyyajananti adhippāyo. **Bhagavā**ti bhāgyavantatādīhi kāraṇehi Bhagavā, ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana Paramatthadīpaniyaṁ Itivuttakavaṇṇanāyaṁ[6]

1. ...thavitena ca (Sī)
2. Satthārā adhigatadesanaṁ (Sī)
3. Pītivegena visiṭṭhaṁ (Sī)
4. Dī 2. 125; Ma 1. 92; Aṁ 1. 560 piṭṭhesu.
5. Sūti (sabbattha)
6. Itivuttaka-Ṭṭha 4 piṭṭhādīsu.

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဗုဒ္ဓသန္ထဝနေန စ[၁]။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။

ဣတော တိံသကပ္ပသတေ၊ သုမိတ္တော နာမ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထု အဝိတထဒေသနတံ[၂] ဓမ္မဿ စ နိယျာနိကတံ နိဿာယ သဉ္ဇာတပီတိသောမနဿော ပီတိဝေဂပ္ပဝိဿဋ္ဌံ[၃] ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော—

၈၆။ “ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ပုထုအညဝါဒိနံ၊
မဂ္ဂေါ န နိဗ္ဗာနဂမော ယထာ အယံ။
ဣတိဿု သံဃံ ဘဂဝါ’နုသာသတိ၊
သတ္ထာ သယံ ပါဏိတလေဝ ဒဿယ”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ဣမသ္မာ ဗုဒ္ဓသာသနာ ဗာဟိရကေ သမယေ၊ တေနာဟ “**ပုထုအညဝါဒိန**”န္တိ၊ နာနာတိတ္ထိယာနန္တိ အတ္ထော။ **မဂ္ဂေါ န နိဗ္ဗာနဂမော ယထာ အယ**န္တိ ယထာ အယံ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဧကံသေန နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတီတိ နိဗ္ဗာနဂမော, နိဗ္ဗာနဂါမီ၊ ဧဝံ နိဗ္ဗာနဂမော မဂ္ဂေါ တိတ္ထိယသမယေ နတ္ထိ အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတတ္တာ အညတိတ္ထိယဝါဒဿ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော၊ ဣဓ ဒုတိယော သမဏော၊ ဣဓ တတိယော သမဏော၊ ဣဓ စတုတ္ထော သမဏော၊ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[၄]။

ဣတီတိ ဧဝံ။ **အဿူ**တိ[၅] နိပါတမတ္တံ။ **သံဃ**န္တိ ဘိက္ခုသံဃံ၊ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသောယံ ယထာ “သတ္ထာ ဒေဝမနုဿာန”န္တိ။ **သံဃ**န္တိ ဝါ သမူဟံ၊ ဝေနေယျဇနန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **ဘဂဝါ**တိ ဘာဂျဝန္တတာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ၊ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ပရမတ္ထဒီပနိယံ ဣတိဝုတ္တကဝဏ္ဏနာယံ[၆]

၁-...ထဝိတေန စ (သီ)
၂-သတ္ထာရာ အဓိဂတဒေသနံ (သီ)
၃-ပီတိဝေဂေန ဝိသိဋ္ဌံ (သီ)
၄-ဒီ ၂-၁၂၅။ မ ၁-၉၂။ အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေသု။
၅-သူတိ (သဗ္ဗတ္ထ)
၆-ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

vuttanayena veditabbo. **Satthā**ti diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ anusāsatīti satthā. **Sayan**ti sayameva. Ayañhettha attho—"sīlādikkhandhattayasaṅgaho sammādiṭṭhi-ādīnaṁ aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ vasena aṭṭhaṅgiko nibbānagāmī ariyamaggo yathā mama sāsane atthi, evaṁ bāhirakasamaye maggo nāma natthī"ti sīhanādaṁ nadanto amhākaṁ Satthā Bhagavā sayameva sayambhūñāṇena ñātaṁ,[1] sayameva vā mahākaruṇāsañcodito hutvā attano desanāvilāsasampattiyā hatthatale āmalakaṁ viya dassento bhikkhusaṁghaṁ veneyyajanataṁ anusāsati ovadatīti.

Nāgitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Paviṭṭhattheragāthāvaṇṇanā

Khandhā diṭṭhā yathābhūtanti āyasmato Paviṭṭhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ karonto Atthadassissa Bhagavato kāle Kesavo nāma tāpaso hutvā ekadivasaṁ Sattharaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā pasannamānaso abhivādetvā añjaliṁ paggayha padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule uppajjitvā anukkamena viññutaṁ patto nekkhammaninnajjhāsayatāya paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā tattha sikkhitabbaṁ sikkhitvā vicaranto Upatissakolitānaṁ Buddhasāsane pabbajitabhāvaṁ sutvā "tepi nāma mahāpaññā tattha[2] pabbajitā, tadeva maññe seyyo"ti Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji. Tassa Satthā vipassanaṁ ācikkhi. So vipassanaṁ ārabhitvā na cirasseva arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Nārado iti me nāmaṁ, Kesavo iti maṁ vidū.
Kusalākusalaṁ esaṁ, agamaṁ Buddhasantikaṁ.

---

1. Ñāṇaṁ (Sī) 2. Yattha kattha (Sī) 3. Khu 3. 185 piṭṭhādīsu.

ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သတ္ထာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ အနုသာသတီတိ သတ္ထာ။ **သယ**န္တိ သယမေဝ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော— "သီလာဒိက္ခန္ဓတ္တယသင်္ဂဟော သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ ဝသေန အဋ္ဌင်္ဂိကော နိဗ္ဗာနဂါမီ အရိယမဂ္ဂေါ ယထာ မမ သာသနေ အတ္ထိ၊ ဧဝံ ဗာဟိရကသမယေ မဂ္ဂေါ နာမ နတ္ထီ"တိ သီဟနာဒံ နဒန္တော အမှာကံ သတ္ထာ ဘဂဝါ သယမေဝ သယမ္ဘုဉာဏေန ဉာတံ,[1] သယမေဝ ဝါ မဟာကရုဏာသဉ္စောဒိတော ဟုတွာ အတ္တနော ဒေသနာဝိလာသသမ္ပတ္တိယာ ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ ဒဿေန္တော ဘိက္ခုသံဃံ ဝေနေယျဇနတံ အနုသာသတိ ဩဝဒတီတိ။

နာဂိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ပဝိဋ္ဌတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ခန္ဓာ ဒိဋ္ဌာ ယထာဘူတန္တိ အာယသ္မတော ပဝိဋ္ဌတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ကရောန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကေသဝေါ နာမ တာပသော ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နမာနသော အဘိဝါဒေတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အနုက္ကမေန ဝိညုတံ ပတ္တော နေက္ခမ္မနိန္နဇ္ဈာသယတာယ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ သိက္ခိတဗ္ဗံ သိက္ခိတွာ ဝိစရန္တော ဥပတိဿကောလိတာနံ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ "တေပိ နာမ မဟာပညာ တတ္ထ[2] ပဗ္ဗဇိတာ၊ တဒေဝ မညေ သေယျော"တိ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ သတ္ထာ ဝိပဿနံ အာစိက္ခိ။ သော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကေသဝေါ ဣတိ မံ ဝိဒူ။
ကုသလာကုသလံ ဧသံ၊ အဂမံ ဗုဒ္ဓသန္တိကံ။

၁-ဉာဏံ (သီ) ၂-ယတ္ထ ကတ္ထ (သီ) ၃-ခု ၃-၁၈၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Mettacitto kāruṇiko, Atthadassī Mahāmuni.
Assāsayanto satte so, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, sire katvāna añjaliṁ.
Satthāraṁ abhivādetvā, pakkāmiṁ pācināmukho.

Sattarase kappasate, rājā āsi mahīpati.
Amittatāpano nāma, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto—

87. "Khandhā diṭṭhā yathābhūtaṁ, bhavā sabbe padālitā.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **khandhā**ti pañcupādānakkhandhā, te hi vipassanupalakkhaṇato[1] sāmaññalakkhaṇato ca ñātapariññādīhi parijānanavasena vipassitabbā. **Diṭṭhā yathābhūtan**ti vipassanāññāsahitāya maggapaññāya "idaṁ dukkhan"ti-ādinā aviparītato diṭṭhā. **Bhavā sabbe padālitā**ti kāmabhavādayo sabbe kammabhavā upapattibhavā ca maggañāṇasatthena bhinnā viddhaṁsitā. Kilesapadālaneneva hi[2] kammopapattibhavā padālitā nāma honti. Tenāha **"vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"**ti. Tassattho heṭṭhā vuttoyeva.

Paviṭṭhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Ajjunattheragāthāvaṇṇanā

Asakkhiṁ vata attānanti āyasmato Ajjunattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle sīhayoniyaṁ nibbatto ekadivasaṁ araññe aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ

1. Vipassanūpagabhāvalakkhaṇato (Sī)
2. Kilesānaṁ padālaneneva hi maggapaññāya (Sī)

မေတ္တစိတ္တော ကာရုဏိကော၊ အတ္ထဒဿီ မဟာမုနိ။
အဿာသယန္တော သတ္တေ သော၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
သတ္ထာရံ အဘိဝါဒေတွာ၊ ပက္ကာမိံ ပါစိနာမုခေါ။

သတ္တရသေ ကပ္ပသတေ၊ ရာဇာ အာသိ မဟီပတိ။
အမိတ္တတာပနော နာမ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၈၇။ "ခန္ဓာ ဒိဋ္ဌာ ယထာဘူတံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ ပဒါလိတာ။
ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ခန္ဓာ**တိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ တေ ဟိ ဝိပဿနုပလက္ခဏတော[၁] သာမညလက္ခဏတော စ ဉာတပရိညာဒီဟိ ပရိဇာနနဝသေန ဝိပဿိတဗ္ဗာ။ **ဒိဋ္ဌာ ယထာဘူတန္တိ** ဝိပဿနာဉာဏသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ "ဣဒံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိနာ အဝိပရီတတော ဒိဋ္ဌာ။ **ဘဝါ သဗ္ဗေ ပဒါလိတာ**တိ ကာမဘဝါဒယော သဗ္ဗေ ကမ္မဘဝါ ဥပပတ္တိဘဝါ စ မဂ္ဂဉာဏသတ္ထေန ဘိန္နာ ဝိဒ္ဓံသိတာ။ ကိလေသပဒါလနေနေဝ ဟိ[၂] ကမ္မောပပတ္တိဘဝါ ပဒါလိတာ နာမ ဟောန္တိ။ တေနာဟ **"ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ"**တိ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ပဝိဋ္ဌတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-အဇ္ဇုနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အသက္ခိံ ဝတ အတ္တာနန္တိ အာယသ္မတော အဇ္ဇုနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ သီဟယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ အရညေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ

၁-ဝိပဿနူပဂဘာဝလက္ခဏတော(သီ) ၂-ကိလေသာနံ ပဒါလနေနေဝ ဟိ မဂ္ဂပညာယ(သီ)

Satthāraṁ disvā “ayaṁ kho[1] imasmiṁ kāle sabbaseṭṭho purisasīho”ti pasannamānaso supupphitasālasākhaṁ bhañjitvā Satthāraṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ seṭṭhikule nibbatti, **Ajjuno**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto nigaṇṭhehi kataparicayo hutvā “evāhaṁ amataṁ adhigamissāmī”ti vivaṭṭajjhāsayatāya daharakāleyeva nigaṇṭhesu pabbajitvā tattha sāraṁ alabhanto Satthu yamakapāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho sāsane pabbajitvā vipassanaṁ ārabhitvā na cirasseva arahā ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

> “Migarājā tadā āsiṁ, abhijāto sukesarī.
> Giriduggaṁ gavesanto, addasaṁ Lokanāyakaṁ.
>
> Ayaṁ nu kho mahāvīro, nibbāpeti mahājanaṁ.
> Yannūnāhaṁ upāseyyaṁ, devadevaṁ narāsabhaṁ.
>
> Sākhaṁ sālassa bhañjitvā[3], sakosaṁ pupphamāhariṁ.
> Upagantvāna Sambuddhaṁ, adāsiṁ pupphamuttamaṁ.
>
> Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
> Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphadānassidaṁ[4] phalaṁ.
>
> Ito ca navame kappe, virocanasanāmakā.
> Tayo āsiṁsu rājāno, cakkavattī mahabbalā.
>
> Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā anuttarasukhādhigamasambhūtena pītivegena udānaṁ udānento—

88. “Asakkhiṁ vata attānaṁ, uddhātuṁ udakā thalaṁ.
Vuyhamāno mahogheva, saccāni paṭivijjha’han”ti—

gāthaṁ abhāsi.

---

1. No (Sī)
2. Khu 3. 186 piṭṭhe.
3. Sammā tassa bhajitvāna (Ka)
4. Pupphapūjāyidaṁ (Sī)

သတ္ထာရံ ဒိသွာ “အယံ ခေါ[၁] ဣမသ္မိံ ကာလေ သဗ္ဗသေဋ္ဌော ပုရိသသီဟော”တိ ပသန္နမာနသော သုပုပ္ဖိတသာလသာခံ ဘဉ္ဇိတွာ သတ္ထာရံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **အဇ္ဇုနော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော နိဂဏ္ဌေဟိ ကတပရိစယော ဟုတွာ “ဧဝါဟံ အမတံ အဓိဂမိဿာမီ”တိ ဝိဝဋ္ဋဇ္ဈာသယတာယ ဒဟရကာလေယေဝ နိဂဏ္ဌေသု ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ သာရံ အလဘန္တော သတ္ထု ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ နစိရဿေဝ အရဟာ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

> “မိဂရာဇာ တဒါ အာသိံ၊ အဘိဇာတော သုကေသရီ။
> ဂိရိဒုဂ္ဂံ ဂဝေသန္တော၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။
>
> အယံ နု ခေါ မဟာဝီရော၊ နိဗ္ဗာပေတိ မဟာဇနံ။
> ယန္နူနာဟံ ဥပါသေယျံ၊ ဒေဝဒေဝံ နရာသဘံ။
>
> သာခံ သာလဿ ဘဉ္ဇိတွာ[၃]၊ သကောသံ ပုပ္ဖမာဟရိံ။
> ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အဒါသိံ ပုပ္ဖမုတ္တမံ။
>
> ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
> ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖဒါနဿိဒံ[၄] ဖလံ။
>
> ဣတော စ နဝမေ ကပ္ပေ၊ ဝိရောစနသနာမကာ။
> တယော အာသိံသု ရာဇာနော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။
>
> ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အနုတ္တရသုခါဓိဂမသမ္ဘူတေန ပီတိဝေဂေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော—

၈၈။ “အသက္ခိံ ဝတ အတ္တာနံ၊ ဥဒ္ဓါတုံ ဥဒကာ ထလံ။
ဝုယှမာနော မဟောဃေဝ၊ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈ’ဟ”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-နော (သီ)
၂-ခု ၃-၁၈၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-သမ္မာ တဿ ဘဇိတွာန (က)
၄-ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)

Tattha **asakkhin**ti sakkosiṁ. **Vatā**ti vimhaye nipāto. Ativimhayanīyaṁ hetaṁ, yadidaṁ saccapaṭivedho. Tenāha—

"Taṁ kiṁ maññatha bhikkhave, katamaṁ nu kho dukkarataraṁ vā durabhisambhavataraṁ vā, yaṁ sattadhā[1] bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyā"ti-ādi[2].

Attānanti niyakajjhattaṁ sandhāya vadati. Yo hi paro na hoti so attāti. **Uddhātun**ti uddharituṁ, "uddhaṭan"tipi pāṭho. **Udakā**ti saṁsāramahoghasaṅkhātā udakā. **Thalan**ti nibbānathalaṁ. **Vuyhamāno mahoghevā**ti mahaṇṇave vuyhamāno viya. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā nāma gambhīravitthate appatiṭṭhe mahati udakoghe vegasā vuyhamāno puriso kenaci atthakāmena upanītaṁ phiyārittasampannaṁ daḷhanāvaṁ labhitvā sukheneva tato attānaṁ uddharituṁ sakkuṇeyya pāraṁ pāpuṇeyya, evamevāhaṁ saṁsāramahoghe kilesābhisaṅkhāravegena vuyhamāno Satthārā upanītaṁ samathavipassanupetaṁ ariyamagganāvaṁ labhitvā tato attānaṁ uddharituṁ nibbānathalaṁ pattuṁ aho asakkhinti. Yathā pana asakkhi, taṁ dassetuṁ **"saccāni paṭivijjha'han"**ti āha. Yasmā ahaṁ dukkhādīni cattāri ariyasaccāni pariññāpahāna-sacchikiriyābhāvanāpaṭivedhena paṭivijjhiṁ ariyamaggañāṇena aññāsiṁ, tasmā asakkhiṁ vata attānaṁ uddhātuṁ udakā thalanti yojanā.

Ajjunattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. (Paṭhama) Devasabhattheragāthāvaṇṇanā

Uttiṇṇā paṅkapalipāti āyasmato Devasabhattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle pārāvata[3] yoniyaṁ nibbatto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso piyālaphalaṁ upanesi. Satthā tassa pasādasaṁvaḍḍhanatthaṁ taṁ paribhuñji. So tena ativiya pasannacitto hutvā kālena kālaṁ upasaṅkamitvā vinditvā cittaṁ

1. Satadhā (Ka) 2. Saṁ 3. 395 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ. 3. Pārāpata (Sī)

တတ္ထ **အသက္ခိန္တိ** သက္ကောသိံ။ **ဝတာ**တိ ဝိမှယေ နိပါတော။ အတိဝိမှယနီယံ ဟေတံ၊ ယဒိဒံ သစ္စပဋိဝေဓော။ တေနာဟ—

"တံ ကိံ မညထ ဘိက္ခဝေ၊ ကတမံ နု ခေါ ဒုက္ကရတရံ ဝါ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရံ ဝါ၊ ယံ သတ္တဓာ[၁] ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာ"တိအာဒိ[၂]။

အတ္တာနန္တိ နိယကဇ္ဈတ္တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ယော ဟိ ပရော န ဟောတိ သော အတ္တာတိ။ **ဥဒ္ဓါတုန္တိ** ဥဒ္ဓရိတုံ၊ "ဥဒ္ဓဋန္"တိပိ ပါဌော။ **ဥဒကာ**တိ သံသာရမဟောဃသင်္ခါတာ ဥဒကာ။ **ထလန္တိ** နိဗ္ဗာနထလံ။ **ဝုယှမာနော မဟောဃေဝါ**တိ မဟဏ္ဏဝေ ဝုယှမာနော ဝိယ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယထာ နာမ ဂမ္ဘီရဝိတ္ထတေ အပ္ပတိဋ္ဌေ မဟတိ ဥဒကောဃေ ဝေဂသာ ဝုယှမာနော ပုရိသော ကေနစိ အတ္ထကာမေန ဥပနီတံ ဖိယာရိတ္တသမ္ပန္နံ ဒဠှနာဝံ လဘိတွာ သုခေနေဝ တတော အတ္တာနံ ဥဒ္ဓရိတုံ သက္ကုဏေယျ ပါရံ ပါပုဏေယျ၊ ဧဝမေဝါဟံ သံသာရမဟောဃေ ကိလေသာဘိသင်္ခါရဝေဂေန ဝုယှမာနော သတ္ထာရာ ဥပနီတံ သမထဝိပဿနုပေတံ အရိယမဂ္ဂနာဝံ လဘိတွာ တတော အတ္တာနံ ဥဒ္ဓရိတုံ နိဗ္ဗာနထလံ ပတ္တုံ အဟော အသက္ခိန္တိ။ ယထာ ပန အသက္ခိ၊ တံ ဒဿေတုံ **"သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈ'ဟန္"**တိ အာဟ။ ယသ္မာ အဟံ ဒုက္ခာဒီနိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈိံ အရိယမဂ္ဂဉာဏေန အညာသိံ၊ တသ္မာ အသက္ခိံ ဝတ အတ္တာနံ ဥဒ္ဓါတုံ ဥဒကာ ထလန္တိ ယောဇနာ။

အဇ္ဇုနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-(ပဌမ)ဒေဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥတ္တိဏ္ဏာ ပင်္ကပလိပါတိ အာယသ္မတော ဒေဝသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ပါရာဝတ[၃]ယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပိယာလဖလံ ဥပနေသိ။ သတ္ထာ တဿ ပသာဒသံဝဍ္ဎနတ္ထံ တံ ပရိဘုဉ္ဇိ။ သော တေန အတိဝိယ ပသန္နစိတ္တော ဟုတွာ ကာလေန ကာလံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ စိတ္တံ

၁-သတဓာ (က) ၂-သံ ၃-၃၉၅-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။ ၃-ပါရာပတ (သီ)

pasādeti. So tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde aññatarassa Maṇḍalikarañño putto hutvā nibbatto taruṇakāleyeva rajje patiṭṭhito rajjasukhamanubhavanto vuddho[1] Satthāraṁ upasaṅkami, tassa Satthā dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho saṁvegajāto rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Pārāvato tadā āsiṁ, paraṁ anuparodhako.
Pabbhāre seyyaṁ kappemi, avidūre Sikhisatthuno.

Sāyaṁ pātañca passāmi, Buddhaṁ Lokagganāyakaṁ.
Deyyadhammo ca me natthi, dvipadindassa tādino.

Piyālaphalamādāya, agamaṁ Buddhasantikaṁ.
Paṭiggahesi bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.

Tato paraṁ upādāya, paricāriṁ vināyakaṁ.
Tena cittappasādena, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Ekattiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Ito pannarase kappe, tayo āsuṁ Piyālino.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā pahīnakilesapaccavekkhaṇavasena uppannasomanasso udānaṁ udānento—

89. “Uttiṇṇā paṅkapalipā, pātālā parivajjitā.
Mutto oghā ca ganthā ca, sabbe mānā visaṁhatā”ti—

gāthaṁ abhāsi.

1. Natthi (Sī)   2. Khu 3. 187 piṭṭhe.

ပသာဒေတိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အညတရဿ မဏ္ဍလိကရညော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော တရုဏကာလေယေဝ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော ရဇ္ဇသုခမနုဘဝန္တော ဝုဒ္ဓေါ[၁] သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိ၊ တဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သံဝေဂဇာတော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ပါရာဝတော တဒါ အာသိံ၊ ပရံ အနုပရောဓကော။
ပဗ္ဘာရေ သေယျံ ကပ္ပေမိ၊ အဝိဒူရေ သိခိသတ္ထုနော။

သာယံ ပါတဉ္စ ပဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓံ လောကဂ္ဂနာယကံ။
ဒေယျဓမ္မော စ မေ နတ္ထိ၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။

ပိယာလဖလမာဒါယ၊ အဂမံ ဗုဒ္ဓသန္တိကံ။
ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။

တတော ပရံ ဥပါဒါယ၊ ပရိစာရိံ ဝိနာယကံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ဧကတ္တိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဣတော ပန္နရသေ ကပ္ပေ၊ တယော အာသုံ ပိယာလိနော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဥပ္ပန္နသောမနဿော ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော—

၈၉။ “ဥတ္တိဏ္ဏာ ပင်္ကပလိပါ၊ ပါတာလာ ပရိဝဇ္ဇိတာ။
မုတ္တော ဩဃာ စ ဂန္ထာ စ၊ သဗ္ဗေ မာနာ ဝိသံဟတာ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-နတ္ထိ (သီ)   ၂-ခု ၃-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **uttiṇṇā**ti uttaritā atikkantā. **Paṅkapalipā**ti paṅkā ca palipā ca. Paṅko vuccati pakatikaddamo. “Palipo”ti gambhīraputhulo mahākaddamo. Idha pana paṅko viyāti paṅko, kāmarāgo asucibhāvāpādanena cittassa makkhanato. Palipo viyāti palipo, puttadārādivisayo bahalo chandarāgo vuttanayena sammakkhanato duruttaraṇato ca. Te mayā anāgāmimaggena sabbaso atikkantāti āha “uttiṇṇā paṅkapalipā”ti. **Pātālā**ti pātāyālanti pātālā, mahāsamudde ninnatarapadesā. Keci pana nāgabhavanaṁ “pātālan”ti vadanti. Idha pana agāhaduravaggāhaduruttaraṇaṭṭhena[1] pātālā viyāti pātālā, diṭṭhiyo. Te ca mayā paṭhamamaggādhigameneva sabbathā vajjitā samucchinnāti āha **“pātālā parivajjitā”**ti. **Mutto oghā ca ganthā cā**ti kāmoghādi-oghato abhijjhākāyaganthādiganthato ca tena tena maggena mutto parimutto, puna anabhikiraṇa-aganthanavasena atikkantoti attho. **Sabbe mānā visaṁhatā**ti navavidhāpi mānā aggamaggādhigamena visesato saṅghātaṁ vināsaṁ āpāditā samucchinnā. “Mānavidhā hatā”ti keci paṭhanti, mānakoṭṭhāsāti attho. “Mānavisā”ti apare, tesaṁ pana mānavisassa dukkhassa phalato mānavisāti attho daṭṭhabbo.

(Paṭhama) Devasabhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Sāmidattattheragāthāvaṇṇanā

Pañcakkhandhā pariññātāti āyasmato Sāmidattattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Atthadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute tassa thūpe pupphehi chattātichattaṁ katvā pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Sāmidatto**tissa nāmaṁ ahosi. So anukkamena viññutaṁ patto Buddhānubhāvaṁ sutvā upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gato

1. Agādhaduruttaraṇaṭṭhena (Sī)

တတ္ထ **ဥတ္တိဏ္ဏာ**တိ ဥတ္တရိတာ အတိက္ကန္တာ။ **ပင်္ကပလိပါ**တိ ပင်္ကာ စ ပလိပါ စ။ ပင်္ကော ဝုစ္စတိ ပကတိကဒ္ဒမော။ “ပလိပေါ”တိ ဂမ္ဘီရပုထုလော မဟာကဒ္ဒမော။ ဣဓ ပန ပင်္ကော ဝိယာတိ ပင်္ကော၊ ကာမရာဂေါ အသုစိဘာဝါပါဒနေန စိတ္တဿ မက္ခနတော။ ပလိပေါ ဝိယာတိ ပလိပေါ၊ ပုတ္တဒါရာဒိဝိသယော ဗဟလော ဆန္ဒရာဂေါ ဝုတ္တနယေန သမ္မက္ခနတော ဒုရုတ္တရဏတော စ။ တေ မယာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော အတိက္ကန္တာတိ အာဟ “ဥတ္တိဏ္ဏာ ပင်္ကပလိပါ”တိ။ **ပါတာလာ**တိ ပါတာယာလန္တိ ပါတာလာ၊ မဟာသမုဒ္ဒေ နိန္နတရပဒေသာ။ ကေစိ ပန နာဂဘဝနံ “ပါတာလ”န္တိ ဝဒန္တိ။ ဣဓ ပန အဂါဟဒုရဝဂ္ဂါဟဒုရုတ္တရဏဋ္ဌေန[1] ပါတာလာ ဝိယာတိ ပါတာလာ၊ ဒိဋ္ဌိယော။ တေ စ မယာ ပဌမမဂ္ဂါဓိဂမေနေဝ သဗ္ဗထာ ဝဇ္ဇိတာ သမုစ္ဆိန္နာတိ အာဟ “**ပါတာလာ ပရိဝဇ္ဇိတာ**”တိ။ **မုတ္တော ဩဃာ စ ဂန္ထာ စာ**တိ ကာမောဃာဒိဩဃတော အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထာဒိဂန္ထတော စ တေန တေန မဂ္ဂေန မုတ္တော ပရိမုတ္တော၊ ပုန အနဘိကိရဏအဂန္ထနဝသေန အတိက္ကန္တောတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေ မာနာ ဝိသံဟတာ**တိ နဝဝိဓာပိ မာနာ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန ဝိသေသတော သင်္ဃာတံ ဝိနာသံ အာပါဒိတာ သမုစ္ဆိန္နာ။ “မာနဝိဓာ ဟတာ”တိ ကေစိ ပဌန္တိ၊ မာနကောဋ္ဌာသာတိ အတ္ထော။ “မာနဝိသာ”တိ အပရေ၊ တေသံ ပန မာနဝိသဿ ဒုက္ခဿ ဖလတော မာနဝိသာတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

(ပဌမ) ဒေဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သာမိဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာတိ အာယသ္မတော သာမိဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ ထူပေ ပုပ္ဖေဟိ ဆတ္တာတိဆတ္တံ ကတွာ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သာမိဒတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော အနုက္ကမေန ဝိညုတံ ပတ္တော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ သုတွာ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂတော

၁-အဂါဓဒုရုတ္တရဏဋ္ဌေန (သီ)

Satthāraṁ dhammaṁ desentaṁ disvā pasannamānaso ekamantaṁ nisīdi. Satthā tassa ajjhāsayaṁ oloketvā tathā dhammaṁ desesi, yathā saddhaṁ paṭilabhi saṁsāre ca saṁvegaṁ. So paṭiladdhasaddho saṁvegajāto pabbajitvā ñāṇassa aparipakkattā katipayakālaṁ alasabahulī vihāsi. Puna Satthārā dhammadesanāya samuttejito vipassanāya kammaṭṭhānaṁ gahetvā tattha yattappayutto viharanto na cireneva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Parinibbute Bhagavati, Atthadassīnaruttame.
Chattātichattaṁ kāretvā, thūpamhi abhiropayiṁ.

Kālena kālamāgantvā, namassiṁ Lokanāyakaṁ.
Pupphacchadanaṁ katvāna, chattamhi abhiropayiṁ.

Sattarase kappasate, devarajjamakārayiṁ.
Manussattaṁ na gacchāmi, thūpapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, Buddhaseṭṭhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

So aparabhāge bhikkhūhi "kiṁ tayā āvuso uttarimanussadhammo adhigato"ti puṭṭho sāsanassa niyyānikabhāvaṁ attano ca dhammānudhammappaṭipattiṁ tesaṁ pavedento aññābyākaraṇavasena—

90. "Pañcakkhandhā pariññātā, tiṭṭhanti chinnamūlakā.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **pañcakkhandhā pariññātā**ti mayā ime pañcupādānakkhandhā "idaṁ dukkhaṁ, ettakaṁ dukkhaṁ, na tato bhiyyo"ti tīhi pariññāhi paricchinditvā ñātā viditā paṭividdhā[2]. **Tiṭṭhanti chinnamūlakā**ti tathā pariññātattāyeva

1. Khu 3. 188 piṭṭhe. 2. Paṭiladdhā (Ka)

သတ္ထာရံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ ယထာ သဒ္ဓံ ပဋိလဘိ သံသာရေ စ သံဝေဂံ။ သော ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ ဉာဏဿ အပရိပက္ကတ္တာ ကတိပယကာလံ အလသဗဟုလီ ဝိဟာသိ။ ပုန သတ္ထာရာ ဓမ္မဒေသနာယ သမုတ္တေဇိတော ဝိပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ တတ္ထ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရန္တော န စိရေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

"ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ၊ အတ္ထဒဿီနရုတ္တမေ။
ဆတ္တာတိဆတ္တံ ကာရေတွာ၊ ထူပမှိ အဘိရောပယိံ။

ကာလေန ကာလမာဂန္တွာ၊ နမဿိံ လောကနာယကံ။
ပုပ္ဖစ္ဆဒနံ ကတွာန၊ ဆတ္တမှိ အဘိရောပယိံ။

သတ္တရသေ ကပ္ပသတေ၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
မနုဿတ္တံ န ဂစ္ဆာမိ၊ ထူပပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

သော အပရဘာဂေ ဘိက္ခူဟိ "ကိံ တယာ အာဝုသော ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော အဓိဂတော"တိ ပုဋ္ဌော သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝံ အတ္တနော စ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိံ တေသံ ပဝေဒေန္တော အညာဗျာကရဏဝသေန—

၉၀။ "ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ၊ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ။
ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ**တိ မယာ ဣမေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ "ဣဒံ ဒုက္ခံ, ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ, န တတော ဘိယျော"တိ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဉာတာ ဝိဒိတာ ပဋိဝိဒ္ဓါ[2]။ **တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ**တိ တထာ ပရိညာတတ္တာယေဝ

၁-ခု ၃-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိလဒ္ဓါ (က)

mūlabhūtassa samudayassa sabbaso pahīnattā te idāni yāva carimakacittanirodhā tiṭṭhanti chinnamūlakā, carimakacittanirodhena pana appaṭisandhikāva nirujjhanti. Tenāha “vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo”ti. Tassattho heṭṭhā vuttoyeva.

Sāmidattattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Navamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Dasamavagga

1. Paripuṇṇakattheragāthāvaṇṇanā

Na tathā mataṁ satarasanti āyasmato Paripuṇṇakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Dhammadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute Satthu cetiye pupphādīhi uḷāraṁ pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devesu nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Sakyarājakule nibbattitvā viññutaṁ patto paripuṇṇavibhavatāya **Paripuṇṇako**ti paññāyittha. So vibhavasampannatāya sabbakālaṁ satarasaṁ nāma āhāraṁ paribhuñjanto Satthu missakāhāraparibhogaṁ sutvā “tāva sukhumālopi Bhagavā nibbānasukhaṁ apekkhitvā yathā tathā yāpeti, kasmā mayaṁ āhāragiddhā hutvā āhārasuddhikā bhavissāma, nibbānasukhameva pana amhehi pariyesitabban”ti saṁsāre jātasaṁvego gharāvāsaṁ pahāya Satthu santike pabbajitvā Bhagavatā kāyagatāsatikammaṭṭhāne niyojito tattha patiṭṭhāya paṭiladdhajhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanāya kammaṁ karonto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Nibbute Lokanāthamhi, Dhammadassīnarāsabhe.
Āropesiṁ dhajatthambhaṁ, Buddhaseṭṭhassa cetiye.

Nisseṇiṁ māpayitvāna, thūpaseṭṭhaṁ samāruhiṁ.
Jātipupphaṁ gahetvāna, thūpamhi abhiropayiṁ.

1. Khu 3. 188 piṭṭhe.

မူလဘူတဿ သမုဒယဿ သဗ္ဗသော ပဟီနတ္တာ တေ ဣဒါနိ ယာဝ စရိမကစိတ္တနိရောဓာ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ၊ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန ပန အပ္ပဋိသန္ဓိကာဝ နိရုဇ္ဈန္တိ။ တေနာဟ “ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

သာမိဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နဝမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဒသမဝဂ္ဂ

၁-ပရိပုဏ္ဏကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

န တထာ မတံ သတရသန္တိ အာယသ္မတော ပရိပုဏ္ဏကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဓမ္မဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ သတ္ထု စေတိယေ ပုပ္ဖါဒီဟိ ဥဠာရံ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ပရိပုဏ္ဏဝိဘဝတာယ **ပရိပုဏ္ဏကော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော ဝိဘဝသမ္ပန္နတာယ သဗ္ဗကာလံ သတရသံ နာမ အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇန္တော သတ္ထု မိဿကာဟာရပရိဘောဂံ သုတွာ “တာဝ သုခုမာလောပိ ဘဂဝါ နိဗ္ဗာနသုခံ အပေက္ခိတွာ ယထာ တထာ ယာပေတိ၊ ကသ္မာ မယံ အာဟာရဂိဒ္ဓါ ဟုတွာ အာဟာရသုဒ္ဓိကာ ဘဝိဿာမ၊ နိဗ္ဗာနသုခမေဝ ပန အမှေဟိ ပရိယေသိတဗ္ဗ”န္တိ သံသာရေ ဇာတသံဝေဂေါ ဃရာဝါသံ ပဟာယ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘဂဝတာ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇိတော တတ္ထ ပတိဋ္ဌာယ ပဋိလဒ္ဓဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ ဓမ္မဒဿီနရာသဘေ။
အာရောပေသိံ ဓဇတ္ထမ္ဘံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ စေတိယေ။

နိဿေဏိံ မာပယိတွာန၊ ထူပသေဋ္ဌံ သမာရုဟိံ။
ဇာတိပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန၊ ထူပမှိ အဘိရောပယိံ။

၁-ခု ၃-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။

Aho Buddho aho dhammo, aho no Satthu sampadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, thūpapūjāyidaṁ phalaṁ.

Catunnavutito kappe, Thūpasīkhasanāmakā.
Soḷasāsiṁsu rājāno, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā dhamme[1] gāravabahumānena pītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānento **"na tathā mataṁ satarasan"**ti gāthaṁ abhāsi.

91. Tattha **na tathā mataṁ satarasaṁ, sudhannaṁ yaṁ maya'jja paribhuttan**ti **tathā**ti tena pakārena. **Matan**ti[2] abhimataṁ. **Satarasan**ti satarasabhojanaṁ[3], "satarasabhojanaṁ nāma satapākasappi-ādīhi abhisaṅkhataṁ bhojanan"ti vadanti. Atha vā anekattho satasaddo "sataso sahassaso"ti-ādīsu viya. Tasmā yaṁ bhojanaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ, taṁ anekarasatāya "satarasan"ti vuccati, nānārasabhojananti attho. Sudhā eva annaṁ sudhābhojanaṁ devānaṁ āhāro. **Yaṁ maya'jja paribhuttan**ti yaṁ mayā ajja anubhuttaṁ. "Yaṁ mayā paribhuttan"ti ca idaṁ "satarasaṁ sudhannan"ti etthāpi yojetabbaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ mayā ajja etarahi nirodhasamāpattisamāpajjanavasena phalasamāpattisamāpajjanavasena ca accantameva santaṁ paṇītaṁ nibbānasukhaṁ paribhuñjiyamānaṁ, taṁ yathā mataṁ abhimataṁ sambhāvitaṁ, tathā rājakāle mayā paribhuttaṁ satarasabhojanaṁ devattabhāve paribhuttaṁ sudhannaṁ ca[4] na mataṁ nābhimataṁ. Kasmā? Idaṁ hi ariyanisevitaṁ[5] nirāmisaṁ kilesānaṁ avatthubhūtaṁ, taṁ pana[6] puthujjanasevitaṁ sāmisaṁ kilesānaṁ vatthubhūtaṁ, taṁ imassa saṅkhampi kalampi kalabhāgampi na upetīti. Idāni "yaṁ maya'jja paribhuttan"ti vuttadhammaṁ desento **"aparimitadassinā Gotamena, Buddhena sudesito dhammo"**ti āha. Tasattho—aparimitaṁ aparicchinnaṁ uppādavayābhāvato santaṁ asaṅkhatadhātuṁ sayambhūñāṇena passī, aparimitassa anantāparimeyyassa ñeyyassa dassāvīti tena **aparimitadassinā** Gotamagottena

1. Dhamma... (Sī) 2. Amatanti (Sī) 3. Natthi (Sī)
4. Sudhannaṁva (Ka) 5. Ariyehi sevitaṁ (Sī) 6. Yaṁ pana (?)

အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော၊ အဟော နော သတ္ထု သမ္ပဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ထူပပူဇာယိဒံ ဖလံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ထူပသီခသနာမကာ။
သောဠသာသိံသု ရာဇာနော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဓမ္မေ[1] ဂါရဝဗဟုမာနေန ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော “**န တထာ မတံ သတရသ**”န္တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၉၁။ တတ္ထ **န တထာ မတံ သတရသံ၊ သုဓန္နံ ယံ မယ’ဇ္ဇ ပရိဘုတ္တ**န္တိ **တထာ**တိ တေန ပကာရေန။ **မတ**န္တိ[2] အဘိမတံ။ **သတရသ**န္တိ သတရသဘောဇနံ[3]၊ “သတရသဘောဇနံ နာမ သတပါကသပ္ပိအာဒီဟိ အဘိသင်္ခတံ ဘောဇန”န္တိ ဝဒန္တိ။ အထ ဝါ အနေကတ္ထော သတသဒ္ဒေါ “သတသော သဟဿသော”တိအာဒီသု ဝိယ။ တသ္မာ ယံ ဘောဇနံ အနေကသူပံ အနေကဗျဉ္ဇနံ၊ တံ အနေကရသတာယ “သတရသ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ နာနာရသဘောဇနန္တိ အတ္ထော။ သုဓာ ဧဝ အန္နံ သုဓာဘောဇနံ ဒေဝါနံ အာဟာရော။ **ယံ မယ’ဇ္ဇ ပရိဘုတ္တ**န္တိ ယံ မယာ အဇ္ဇ အနုဘုတ္တံ။ “ယံ မယာ ပရိဘုတ္တ”န္တိ စ ဣဒံ “သတရသံ သုဓန္န”န္တိ ဧတ္ထာပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ မယာ အဇ္ဇ ဧတရဟိ နိရောဓသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနဝသေန ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနဝသေန စ အစ္စန္တမေဝ သန္တံ ပဏီတံ နိဗ္ဗာနသုခံ ပရိဘုဉ္ဇိယမာနံ၊ တံ ယထာ မတံ အဘိမတံ သမ္ဘာဝိတံ၊ တထာ ရာဇကာလေ မယာ ပရိဘုတ္တံ သတရသဘောဇနံ ဒေဝတ္တဘာဝေ ပရိဘုတ္တံ သုဓန္နံ စ[4] န မတံ နာဘိမတံ။ ကသ္မာ? ဣဒံ ဟိ အရိယနိသေဝိတံ[5] နိရာမိသံ ကိလေသာနံ အဝတ္ထုဘူတံ၊ တံ ပန[6] ပုထုဇ္ဇနသေဝိတံ သာမိသံ ကိလေသာနံ ဝတ္ထုဘူတံ၊ တံ ဣမဿ သင်္ခမ္ပိ ကလမ္ပိ ကလဘာဂမ္ပိ န ဥပေတီတိ။ ဣဒါနိ “ယံ မယ’ဇ္ဇ ပရိဘုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တဓမ္မံ ဒေသေန္တော **အပရိမိတဒဿိနာ ဂေါတမေန၊ ဗုဒ္ဓေန သုဒေသိတော ဓမ္မော**”တိ အာဟ။ တဿတ္ထော—အပရိမိတံ အပရိစ္ဆိန္နံ ဥပ္ပါဒဝယာဘာဝတော သန္တံ အသင်္ခတဓာတုံ သယမ္ဘူဉာဏေန ပဿီ၊ အပရိမိတဿ အနန္တာပရိမေယျဿ ဉေယျဿ ဒဿာဝီတိ တေန **အပရိမိတဒဿိနာ** ဂေါတမဂေါတ္တေန

၁-ဓမ္မ.... (သီ) ၂-အမတန္တိ (သီ) ၃-နတ္ထိ (သီ)
၄-သုဓန္နံဝ (က) ၅-အရိယေဟိ သေဝိတံ (သီ) ၆-ယံ ပန (?)

Sammāsambuddhena “khayaṁ virāgaṁ amataṁ paṇītan”ti ca[1] “madanimmadano pipāsavinayo”[2] “sabbasaṅkhārasamatho”ti[3] ca ādinā suṭṭhu **desito dhammo,** nibbānaṁ mayā ajja paribhuttanti yojanā.

Paripuṇṇakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Vijayattheragāthāvaṇṇanā

Yassāsavā parikkhīṇāti āyasmato Vijayattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Piyadassissa Bhagavato kāle vibhavasampanne kule nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute tassa thūpassa ratanakhacitaṁ vedikaṁ kāretvā tattha uḷāraṁ vedikāmahaṁ kāresi. So tena puññakammena anekasate attabhāve maṇi-obhāsena vicari. Evaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti, **Vijayo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ gato tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññāyatane jhānalābhī hutvā viharanto Buddhuppādaṁ sutvā uppannappasādo Satthu santikaṁ upasaṅkamitvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Tassa Satthā dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Nibbute Lokanāthamhi, Piyadassīnaruttame.
Pasannacitto sumano, muttāvedimakāsahaṁ.

Maṇīhi parivāretvā, akāsiṁ vedimuttamaṁ.
Vedikāya mahaṁ katvā, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Maṇī dhārenti ākāse, puññakammassidaṁ phalaṁ.

Soḷasito kappasate, Maṇippabhāsanāmakā.
Chattiṁ sāsiṁsu rājāno, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

---

1. Khu 1. 5, 312 piṭṭhesu.
2. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭādīsu.
3. Aṁ 2. 145; Aṁ 3. 263 piṭṭhesu.
4. Khu 189 piṭṭhe.

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန “ခယံ ဝိရာဂံ အမတံ ပဏီတ”န္တိ စ[1] “မဒနိမ္မဒနော ပိပါသ-ဝိနယော”[2] “သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော”တိ[3] စ အာဒိနာ သုဋ္ဌု **ဒေသိတော ဓမ္မော၊** နိဗ္ဗာနံ မယာ အဇ္ဇ ပရိဘုတ္တန္တိ ယောဇနာ။

ပရိပုဏ္ဏကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဝိဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယဿာသဝါ ပရိက္ခီဏာတိ အာယသ္မတော ဝိဇယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ပိယဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဘဝသမ္ပန္နေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ ထူပဿ ရတနခစိတံ ဝေဒိကံ ကာရေတွာ တတ္ထ ဥဠာရံ ဝေဒိကာမဟံ ကာရေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန အနေကသတေ အတ္တဘာဝေ မဏိ-ဩဘာသေန ဝိစရိ။ ဧဝံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝိဇယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညာယတနေ ဈာနလာဘီ ဟုတွာ ဝိဟရန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ ဥပ္ပန္နပ္ပသာဒေါ သတ္ထု သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

“နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ ပိယဒဿီနရုတ္တမေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ မုတ္တာဝေဒိမကာသဟံ။

မဏီဟိ ပရိဝါရေတွာ၊ အကာသိံ ဝေဒိမုတ္တမံ။
ဝေဒိကာယ မဟံ ကတွာ၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
မဏီ ဓာရေန္တိ အာကာသေ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

သောဠသိတော ကပ္ပသတေ၊ မဏိပ္ပဘာသနာမကာ။
ဆတ္တိံသာသိံသု ရာဇာနော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-ခု ၁-၅၊ ၃၁၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-အံ ၂-၁၄၅၊ အံ ၃-၂၆၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၃-၁၀၉-ပိဋ္ဌေ။

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto “**yassāsavā parikkhīṇā**”ti gāthaṁ abhāsi.

92. Tattha **yassāsavā parikkhīṇā**ti yassa uttamapuggalassa kāmāsavādayo cattāro āsavā sabbaso khīṇā ariyamaggena khepitā. **Āhāre ca anissito**ti yo ca āhāre taṇhādiṭṭhinissayehi anissito agadhito[1] anajjhāpanno, nidassanamattaṁ, āhārasīsenettha cattāropi paccayā gahitāti daṭṭhabbaṁ. Paccayapariyāyo vā idha āhāra-saddo veditabbo. “**Suññato animitto cā**”ti ettha appaṇihitavimokkhopi gahitoyeva, tīṇipi cetāni nibbānasseva nāmāni. Nibbānañhi rāgādīnaṁ abhāvena suññaṁ, tehi vimuttañcāti[2] suññatavimokkho, tathā rāgādinimittābhāvena saṅkhāranimittābhāvena ca animittaṁ, tehi vimuttañcāti animittavimokkho, rāgādipaṇidhīnaṁ abhāvena appaṇihitaṁ, tehi vimuttañcāti appaṇihito vimokkhoti[3] vuccati. Phalasamāpattivasena taṁ ārammaṇaṁ katvā viharantassa ayampi tividho **vimokkho yassa gocaro. Ākāseva sakuntānaṁ, padaṁ tassa durannayan**ti yathā ākāse gacchantānaṁ sakuṇānaṁ “imasmiṁ ṭhāne pādehi akkamitvā gatā, idaṁ ṭhānaṁ urena paharitvā gatā, idaṁ sīsena, idaṁ pakkhehī”ti[4] na sakkā ñātuṁ[5]. evameva evarūpassa bhikkhuno “nirayapadādīsu iminā nāma padena gato”ti ñāpetuṁ ca na sakkāti.

Vijayattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Erakattheragāthāvaṇṇanā

Dukkhā kāmā erakāti āyasmato Erakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso Satthu kiñci dātabbayuttakaṁ alabhanto “handāhaṁ kāyasāraṁ puññaṁ karissāmī”ti Satthu gamanamaggaṁ sodhetvā samaṁ akāsi. Satthā tena tathākataṁ maggaṁ

1. Agathito (Sī) 2. Tehi suññā vimutti cāti (Sī) 3. Vimokkhoti ca (Sī)
4. Idaṁ ṭhānaṁ sīsena idaṁ udarena paharitvā idaṁ pakkhehīti (Sī)
5. Paññāpetuṁ (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော “**ယဿာသဝါ ပရိက္ခီဏာ**”တိ ဂါထံ အဘာသိ။

၉၂။ တတ္ထ **ယဿာသဝါ ပရိက္ခီဏာ**တိ ယဿ ဥတ္တမပုဂ္ဂလဿ ကာမာသဝါဒယော စတ္တာရော အာသဝါ သဗ္ဗသော ခီဏာ အရိယမဂ္ဂေန ခေပိတာ။ **အာဟာရေ စ အနိဿိတော**တိ ယော စ အာဟာရေ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယေဟိ အနိဿိတော အဂဓိတော[1] အနဇ္ဈာပန္နော၊ နိဒဿနမတ္တံ၊ အာဟာရသီသေနေတ္ထ စတ္တာရောပိ ပစ္စယာ ဂဟိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပစ္စယပရိယာယော ဝါ ဣဓ အာဟာရ-သဒ္ဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ “**သုညတော အနိမိတ္တော စာ**”တိ ဧတ္ထ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခောပိ ဂဟိတောယေဝ၊ တီဏိပိ စေတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ နာမာနိ။ နိဗ္ဗာနဉှိ ရာဂါဒီနံ အဘာဝေန သုညံ, တေဟိ ဝိမုတ္တဉ္စာတိ[2] သုညတဝိမောက္ခော၊ တထာ ရာဂါဒိနိမိတ္တာဘာဝေန သင်္ခါရနိမိတ္တာဘာဝေန စ အနိမိတ္တံ, တေဟိ ဝိမုတ္တဉ္စာတိ အနိမိတ္တဝိမောက္ခော၊ ရာဂါဒိပဏိဓီနံ အဘာဝေန အပ္ပဏိဟိတံ, တေဟိ ဝိမုတ္တဉ္စာတိ အပ္ပဏိဟိတော ဝိမောက္ခောတိ[3] ဝုစ္စတိ။ ဖလသမာပတ္တိဝသေန တံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ အယမ္ပိ တိဝိဓော **ဝိမောက္ခော ယဿ ဂေါစရော။ အာကာသေဝ သကုန္တာနံ၊ ပဒံ တဿ ဒုရန္နယ**န္တိ ယထာ အာကာသေ ဂစ္ဆန္တာနံ သကုဏာနံ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပါဒေဟိ အက္ကမိတွာ ဂတာ၊ ဣဒံ ဌာနံ ဥရေန ပဟရိတွာ ဂတာ၊ ဣဒံ သီသေန, ဣဒံ ပက္ခေဟီ”တိ[4] န သက္ကာ ဉာတုံ[5]၊ ဧဝမေဝ ဧဝရူပဿ ဘိက္ခုနော “နိရယပဒါဒီသု ဣမိနာ နာမ ပဒေန ဂတော”တိ ဉာပေတုံ စ န သက္ကာတိ။

ဝိဇယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဧရကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒုက္ခာ ကာမာ ဧရကာတိ အာယသ္မတော ဧရကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သတ္ထု ကိဉ္စိ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ အလဘန္တော “ဟန္ဒာဟံ ကာယသာရံ ပုညံ ကရိဿာမီ”တိ သတ္ထု ဂမနမဂ္ဂံ သောဓေတွာ သမံ အကာသိ။ သတ္ထာ တေန တထာကတံ မဂ္ဂံ

၁-အဂထိတော (သီ) ၂-တေဟိ သုညာ ဝိမုတ္တိ စာတိ (သီ) ၃-ဝိမောက္ခောတိ စ (သီ)
၄-ဣဒံ ဌာနံ သီသေန ဣဒံ ဥဒရေန ပဟရိတွာ ဣဒံ ပက္ခေဟီတိ (သီ) ၅-ပညာပေတုံ (သီ)

paṭipajji. So tattha Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso vanditvā añjaliṁ paggayha pasannacitto yāva dassanūpacārasamatikkamā Buddhārammaṇaṁ pītiṁavijahanto aṭṭhāsi. So tena puññakammena devaloke nibbatto aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ sambhāvanīyassa kuṭumbiyassa putto hutvā nibbatti, **Erako**tissa nāmaṁ ahosi abhirūpo dassanīyo pāsādiko itikattabbatāsu[1] paramena veyyattiyena samannāgato. Tassa mātāpitaro kulena rūpena[2] ācārena vayena kosallena ca anucchavikaṁ dārikaṁ ānetvā vivāhakammaṁ akaṁsu. So tāya saddhiṁ saṁvāsena gehe vasanto pacchimabhavikattā kenacideva saṁvegavatthunā saṁsāre saṁviggamānaso Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji, tassa Satthā kammaṭṭhānaṁ adāsi. So kammaṭṭhānaṁ gahetvā katipayadivasātikkamena ukkaṇṭhābhibhūto vihāsi. Atha Satthā tassa cittappavattiṁ ñatvā ovādavasena **“dukkhā kāmā Erakā”**ti gāthaṁ abhāsi. So taṁ sutvā “ayuttaṁ mayā kataṁ[3], yohaṁ evarūpassa Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā taṁ vissajjento[4] micchāvitakkabahulo vihāsin”ti saṁvegajāto vipassanāya yuttappayutto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

“Uttaritvāna nadikaṁ, vanaṁ gacchati cakkhumā.
Tamaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, Siddhatthaṁ varalakkhaṇaṁ.

Kudālapiṭakamādāya, samaṁ katvāna taṁ pathaṁ.
Satthāraṁ abhivādetvā, sakaṁ cittaṁ pasādayiṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, maggadānassidaṁ phalaṁ.

Sattapaññāsakappamhi, eko āsiṁ janādhipo.
Nāmena Suppabuddhoti, nāyako so narissaro.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahā pana hutvā aññaṁ byākaronto—

---

1. Kattabbākattabbesu (Sī) 2. Kulānurūpena (Ka) 3. Kataṁ moghā (Ka)
4. Vissajjitvā (Sī) 5. Khu 3. 191 piṭṭhe.

ပဋိပဇ္ဇိ။ သော တတ္ထ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ပသန္နစိတ္တော ယာဝ ဒဿနူပစာရသမတိက္ကမာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ အဝိဇဟန္တော အဋ္ဌာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သမ္ဘာဝနီယဿ ကုဋုမ္ဗိယဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဧရကော**တိဿ နာမံ အဟောသိ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသု[1] ပရမေန ဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတော။ တဿ မာတာပိတရော ကုလေန ရူပေန[2] အာစာရေန ဝယေန ကောသလ္လေန စ အနုစ္ဆဝိကံ ဒါရိကံ အာနေတွာ ဝိဝါဟကမ္မံ အကံသု။ သော တာယ သဒ္ဓိံ သံဝါသေန ဂေဟေ ဝသန္တော ပစ္ဆိမဘဝိကတ္တာ ကေနစိဒေဝ သံဝေဂဝတ္ထုနာ သံသာရေ သံဝိဂ္ဂမာနသော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ၊ တဿ သတ္ထာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ကတိပယဒိဝသာတိက္ကမေန ဥက္ကဏ္ဌာဘိဘူတော ဝိဟာသိ။ အထ သတ္ထာ တဿ စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ ဉတွာ ဩဝါဒဝသေန **“ဒုက္ခာ ကာမာ ဧရကာ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။ သော တံ သုတွာ “အယုတ္တံ မယာ ကတံ[3]၊ ယောဟံ ဧဝရူပဿ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ တံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော[4] မိစ္ဆာဝိတက္ကဗဟုလော ဝိဟာသိ”န္တိ သံဝေဂဇာတော ဝိပဿနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

“ဥတ္တရိတွာန နဒိကံ၊ ဝနံ ဂစ္ဆတိ စက္ခုမာ။
တမဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သိဒ္ဓတ္ထံ ဝရလက္ခဏံ။

ကုဒါလပိဋကမာဒါယ၊ သမံ ကတွာန တံ ပထံ။
သတ္ထာရံ အဘိဝါဒေတွာ၊ သကံ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ မဂ္ဂဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သတ္တပညာသကပ္ပမှိ၊ ဧကော အာသိံ ဇနာဓိပေါ။
နာမေန သုပ္ပဗုဒ္ဓေါတိ၊ နာယကော သော နရိဿရော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟာ ပန ဟုတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁-ကတ္တဗ္ဗာကတ္တဗ္ဗေသု (သီ) ၂-ကုလာနုရူပေန (က) ၃-ကတံ မောဃာ (က)
၄-ဝိဿဇ္ဇိတွာ (သီ) ၅-ခု ၃-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။

93. "Dukkhā kāmā Eraka,
Na sukhā kāmā Eraka.
Yo kāme kāmayati,
Dukkhaṁ so kāmayati Eraka.
Yo kāme na kāmayati[1],
Dukkhaṁ so na kāmayati Erakā"ti—

tameva Bhagavatā vuttagāthaṁ paccudāhāsi.

Tattha **dukkhā kāmā**ti ime vatthukāmakilesakāmā dukkhavatthutāya vipariṇāmadukkhasaṁsāradukkhasabhāvato ca dukkhā dukkhamā[2]dukkhanibbattikā. Vuttaṁ hetaṁ "appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti-ādi[3]. **Erakā**ti paṭhamaṁ tāva Bhagavā taṁ ālapati, pacchā pana thero attānaṁ nāmena kathesi. **Na sukhā kāmā**ti kāmā nāmete jānantassa sukhā na honti, ajānantassa pana sukhato upaṭṭhahanti. Yathāha "yo sukhaṁ dukkhato adda[4], dukkhamaddakkhi sallato"ti-ādi[5]. **Yo kāme kāmayati, dukkhaṁ so kāmayatī**ti yo satto kilesakāmena[6] vatthukāme kāmayati, tassa taṁ kāmanaṁ sampati sapariḷāhatāya, āyatiṁ apāyadukkhahetutāya ca vaṭṭadukkhahetutāya ca dukkhaṁ. Vatthukāmā pana dukkhassa vatthubhūtā. Iti so dukkhasabhāvaṁ dukkhanimittaṁ dukkhavatthuñca kāmayatīti vutto. Itaraṁ paṭipakkhavasena tamevatthaṁ[7] ñāpetuṁ vuttaṁ, tasmā tassattho vuttavipariyāyena veditabbo.

Erakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Kāmayati Eraka (Sī)
2. Dukkhā dukkhā kāmā (Sī)
3. Vi 2. 175; Ma 1. 182 piṭṭhādīsu.
4. Dakkhi (Sī)
5. Saṁ 2. 409; Khu 2. 227; Khu 2. 344 piṭṭhesu.
6. Kilesakāme (Sī)
7. Itarapaṭipakkhavasena ceva vatthuṁ (Sī)

၉၃။ "ဒုက္ခာ ကာမာ ဧရက၊
န သုခါ ကာမာ ဧရက။
ယော ကာမေ ကာမယတိ၊
ဒုက္ခံ သော ကာမယတိ ဧရက။
ယော ကာမေ န ကာမယတိ[၁]၊
ဒုက္ခံ သော န ကာမယတိ ဧရကာ"တိ—

တမေဝ ဘဂဝတာ ဝုတ္တဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။

တတ္ထ **ဒုက္ခာ ကာမာ**တိ ဣမေ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမာ ဒုက္ခဝတ္ထုတာယ ဝိပရိဏာမဒုက္ခသံသာရဒုက္ခသဘာဝတော စ ဒုက္ခာ ဒုက္ခမာ[၂]ဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တိကာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "အပ္ပဿာဒါ ကာမာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ၊ အာဒီနဝေါ ဧတ္ထ ဘိယျော"တိအာဒိ[၃]။ **ဧရကာ**တိ ပဌမံ တာဝ ဘဂဝါ တံ အာလပတိ၊ ပစ္ဆာ ပန ထေရော အတ္တာနံ နာမေန ကထေသိ။ **န သုခါ ကာမာ**တိ ကာမာ နာမေတေ ဇာနန္တဿ သုခါ န ဟောန္တိ၊ အဇာနန္တဿ ပန သုခတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ယထာဟ "ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ[၄]၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော"တိအာဒိ[၅]။ **ယော ကာမေ ကာမယတိ၊ ဒုက္ခံ သော ကာမယတီ**တိ ယော သတ္တော ကိလေသကာမေန[၆] ဝတ္ထုကာမေ ကာမယတိ၊ တဿ တံ ကာမနံ သမ္ပတိ သပရိဠာဟတာယ, အာယတိံ အပါယဒုက္ခဟေတုတာယ စ ဝဋ္ဋဒုက္ခဟေတုတာယ စ ဒုက္ခံ။ ဝတ္ထုကာမာ ပန ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘူတာ။ ဣတိ သော ဒုက္ခသဘာဝံ ဒုက္ခနိမိတ္တံ ဒုက္ခဝတ္ထုဉ္စ ကာမယတီတိ ဝုတ္တော။ ဣတရံ ပဋိပက္ခဝသေန တမေဝတ္ထံ[၇] ဉာပေတုံ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ တဿတ္ထော ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧရကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကာမယတိ ဧရက (သီ)
၂-ဒုက္ခာ ဒုက္ခာ ကာမာ (သီ)
၃-ဝိ ၂-၁၇၅၊ မ ၁-၁၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဒက္ခိ (သီ)
၅-သံ ၂-၄၀၉၊ ခု ၁-၂၂၇၊ ခု ၂-၃၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ကိလေသကာမေ (သီ)
၇-ဣတရပဋိပက္ခဝသေန စေဝ ဝတ္ထုံ (သီ)

4. Mettajittheragāthāvaṇṇanā

Namo hi tassa bhagavatoti āyasmato Mettajittherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Anomadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto sāsane abhippasanno hutvā Bodhirukkhassa iṭṭhakāhi vedikaṁ cinitvā sudhāparikammaṁ kāresi. Satthā tassa anumodanaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Mettajī**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto kāmesu ādīnavaṁ disvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññe viharanto Buddhuppādaṁ sutvā pubbahetunā codiyamāno Satthu santikaṁ gantvā pavattinivattiyo[1] ārabbha pañhaṁ pucchitvā Satthārā pañhe vissajjite paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Anomadassīmunino, bodhivedimakāsahaṁ.
Sudhāya piṇḍaṁ datvāna, pāṇikammaṁ akāsahaṁ.

Disvā taṁ sukataṁ kammaṁ, Anomadassī naruttamo.
Bhikkhusaṁghe ṭhito Satthā, imā gāthā abhāsatha.

Iminā sudhakammena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Sampattiṁ anubhotvāna, dukkhassantaṁ karissati.

Pasannamukhavaṇṇomhi, ekaggo susamāhito.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Ito kappasate āsiṁ, paripuṇṇe anūnake.
Rājā Sabbaghano nāma, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthāraṁ thomento—

94. "Namo hi tassa Bhagavato, Sakyaputtassa sirīmato.
Tenāyaṁ aggappattena, aggadhammo[3] sudesito"ti—

gāthaṁ abhāsi.

1. Pavattiyo (Sī) 2. Khu 3. 190 piṭṭhādīsu. 3. Aggo dhammo (Sī)

၄-မေတ္တဇိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နမော ဟိ တဿ ဘဂဝတောတိ အာယသ္မတော မေတ္တဇိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သာသနေ အဘိပ္ပသန္နော ဟုတွာ ဗောဓိရုက္ခဿ ဣဋ္ဌကာဟိ ဝေဒိကံ စိနိတွာ သုဓာပရိကမ္မံ ကာရေသိ။ သတ္ထာ တဿ အနုမောဒနံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **မေတ္တဇီ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ကာမေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ ပုဗ္ဗဟေတုနာ စောဒိယမာနော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော[၁] အာရဗ္ဘ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ သတ္ထာရာ ပဉှေ ဝိဿဇ္ဇိတေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"အနောမဒဿီမုနိနော၊ ဗောဓိဝေဒိမကာသဟံ။
သုဓာယ ပိဏ္ဍံ ဒတွာန၊ ပါဏိကမ္မံ အကာသဟံ။

ဒိသွာ တံ သုကတံ ကမ္မံ၊ အနောမဒဿီ နရုတ္တမော။
ဘိက္ခုသံဃေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ဣမိနာ သုဓကမ္မေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
သမ္ပတ္တိံ အနုဘောတွာန၊ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿတိ။

ပသန္နမုခဝဏ္ဏောမှိ၊ ဧကဂ္ဂေါ သုသမာဟိတော။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

ဣတော ကပ္ပသတေ အာသိံ၊ ပရိပုဏ္ဏေ အနူနကေ။
ရာဇာ သဗ္ဗဃနော နာမ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထာရံ ထောမေန္တော—

၉၄။ "နမော ဟိ တဿ ဘဂဝတော၊ သကျပုတ္တဿ သိရီမတော။
တေနာယံ အဂ္ဂပ္ပတ္တေန၊ အဂ္ဂဓမ္မော[၃] သုဒေသိတော"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ပဝတ္တိယော (သီ) ၂-ခု ၃-၁၉၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-အဂ္ဂေါ ဓမ္မော (သီ)

Tattha **namo**ti namakkāro. **Hī**ti nipātamattaṁ. **Tassā**ti yo so Bhagavā samattiṁsapāramiyo pūretvā sabbakilese bhañjitvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, Sakyarājassa puttoti **Sakyaputto.** Anaññasādhāraṇāya puññasampattiyā ca sambhāvito uttamāya rūpakāyasiriyā dhammakāyasiriyā ca samannāgatattā **Sirīmā**, tassa Bhagavato Sakyaputtassa sirīmato namo atthu, taṁ namāmīti attho. **Tenā**ti tena Bhagavatā. **Ayan**ti tassa dhammassa attano paccakkhatāya vadati. **Aggappattenā**ti aggaṁ sabbaññutaṁ, sabbehi vā guṇehi aggabhāvaṁ seṭṭhabhāvaṁ pattena. **Aggadhammo**ti aggo uttamo navavidhalokuttaro dhammo suṭṭhu aviparītaṁ **desito** paveditohi.

Mettajittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Cakkhupālattheragāthāvaṇṇanā

Andhohaṁ hatanetthosmīti āyasmato Cakkhupālattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Bhagavati parinibbute thūpamahe kayiramāne umāpupphaṁ[1] gahetvā thūpaṁ pūjesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Mahāsuvaṇṇassa nāma kuṭumbikassa putto hutvā nibbatti, tassa **Pālo**ti nāmamakaṁsu. Mātā tassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle aññaṁ puttaṁ labhi. Tassa mātāpitaro **Cūḷapālo**ti nāmaṁ katvā itaraṁ **Mahāpālo**ti vohariṁsu. Atha te vayappatte gharabandhanena bandhiṁsu. Tasmiṁ samaye Satthā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane. Tattha Mahāpālo Jetavanaṁ gacchantehi upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho kuṭumbabhāraṁ kaniṭṭhabhātikasseva bhāraṁ katvā sayaṁ pabbajitvā laddhūpasampado ācariyupajjhāyānaṁ santike pañcavassāni vasitvā vuṭṭhavasso pavāretvā Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā

---

1. Pupphaṁ (Sī)

တတ္ထ **နမော**တိ နမက္ကာရော။ **ဟီ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **တဿာ**တိ ယော သော ဘဂဝါ သမတ္တိံသပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗကိလေသေ ဘဉ္ဇိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သကျရာဇဿ ပုတ္တောတိ **သကျပုတ္တော**။ အနညသာဓာရဏာယ ပုညသမ္ပတ္တိယာ စ သမ္ဘာဝိတော ဥတ္တမာယ ရူပကာယသိရိယာ ဓမ္မကာယသိရိယာ စ သမန္နာဂတတ္တာ **သိရီမာ**၊ တဿ ဘဂဝတော သကျပုတ္တဿ သိရီမတော နမော အတ္ထု၊ တံ နမာမီတိ အတ္ထော။ **တေနာ**တိ တေန ဘဂဝတာ။ **အယ**န္တိ တဿ ဓမ္မဿ အတ္တနော ပစ္စက္ခတာယ ဝဒတိ။ **အဂ္ဂပ္ပတ္တေနာ**တိ အဂ္ဂံ သဗ္ဗညုတံ, သဗ္ဗေဟိ ဝါ ဂုဏေဟိ အဂ္ဂဘာဝံ သေဋ္ဌဘာဝံ ပတ္တေန။ **အဂ္ဂဓမ္မော**တိ အဂ္ဂေါ ဥတ္တမော နဝဝိဓလောကုတ္တရော ဓမ္မော သုဋ္ဌု အဝိပရီတံ **ဒေသိတော** ပဝေဒိတောတိ။

မေတ္တဇိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-စက္ခုပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အန္ဓောဟံ ဟတနေတ္တောသ္မီတိ အာယသ္မတော စက္ခုပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ထူပမဟေ ကယိရမာနေ ဥမာပုပ္ဖံ[1] ဂဟေတွာ ထူပံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ မဟာသုဝဏ္ဏဿ နာမ ကုဋုမ္ဗိကဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ပါလော**တိ နာမမကံသု။ မာတာ တဿ အာဓာဝိတွာ ပရိဓာဝိတွာ ဝိစရဏကာလေ အညံ ပုတ္တံ လဘိ။ တဿ မာတာပိတရော **စူဠပါလော**တိ နာမံ ကတွာ ဣတရံ **မဟာပါလော**တိ ဝေါဟရိံသု။ အထ တေ ဝယပ္ပတ္တေ ဃရဗန္ဓနေန ဗန္ဓိံသု။ တသ္မိံ သမယေ သတ္ထာ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ။ တတ္ထ မဟာပါလော ဇေတဝနံ ဂစ္ဆန္တေဟိ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ကုဋုမ္ဗဘာရံ ကနိဋ္ဌဘာတိကဿေဝ ဘာရံ ကတွာ သယံ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ သန္တိကေ ပဉ္စဝဿာနိ ဝသိတွာ ဝုတ္ထဝဿော ပဝါရေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ

၁-ပုပ္ဖံ (သီ)

saṭṭhimatte sahāyabhikkhū labhitvā tehi saddhiṁ bhāvanānukūlaṁ vasanaṭṭhānaṁ pariyesanto aññataraṁ paccantagāmaṁ nissāya gāmavāsikehi upāsakehi kāretvā dinnāya araññāyatane paṇṇasālāya vasanto samaṇadhammaṁ karoti. Tassa akkhirogo uppanno. Vejjo bhesajjaṁ sampādetvā adāsi. So vejjena vuttavidhānaṁ na paṭipajji. Tenassa rogo vaḍḍhi. So "akkhirogavūpasamanato kilesarogavūpasamanameva mayhaṁ varan"ti akkhirogaṁ ajjhupekkhitvā vipassanāyayeva yuttappayutto ahosi. Tassa bhāvanaṁ ussukkāpentassa apubbaṁ acarimaṁ akkhīni ceva kilesā ca bhijjiṁsu. So sukkhavipassako arahā ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Nibbute Lokamahite[2], āhutīnaṁ paṭiggahe.
Siddhatthamhi Bhagavati, mahāthūpamaho ahu.

Mahe pavattamānamhi, Siddhatthassa Mahesino.
Umāpupphaṁ gahetvāna, thūpamhi abhiropayiṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, thūpapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito ca navame kappe, Somadevasanāmakā.
Pañcāsīti'su rājāno[3], cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Atha there akkhirogena vihāre ohīne gāmaṁ piṇḍāya gate bhikkhū disvā upāsakā "kasmā thero nāgato"ti pucchitvā tamatthaṁ sutvā sokābhibhūtā piṇḍapātaṁ upanetvā "bhante kiñci mā cintayittha, idāni mayameva piṇḍapātaṁ ānetvā upaṭṭhahissāmā"ti tathā[4] karonti. Bhikkhū therassa ovāde ṭhatvā na cirasseva arahattaṁ patvā vuṭṭhavassā pavāretvā "satthāraṁ vandituṁ Sāvatthiṁ gamissāma bhante"ti āhaṁsu. Thero "ahaṁ dubbalo acakkhuko, maggo ca sa-upaddavo, mayā saddhiṁ gacchantānaṁ tumhākaṁ parissayo bhavissati, tumhe paṭhamaṁ gacchatha, gantvā Satthāraṁ mahāthere ca mama vandanāya vandatha, Cūḷapālassa

---

1. Khu 3. 190 piṭṭhe.
2. Lokanāthamhi (Sī)
3. Pañcāsiṁsu rājāno (Sī)
4. Te tathā (Sī)

သဋ္ဌိမတ္တေ သဟာယဘိက္ခူ လဘိတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဘာဝနာနုကူလံ ဝသနဋ္ဌာနံ ပရိယေသန္တော အညတရံ ပစ္စန္တဂါမံ နိဿာယ ဂါမဝါသိကေဟိ ဥပါသကေဟိ ကာရေတွာ ဒိန္နာယ အရညာယတနေ ပဏ္ဏသာလာယ ဝသန္တော သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ တဿ အက္ခိရောဂေါ ဥပ္ပန္နော။ ဝေဇ္ဇော ဘေသဇ္ဇံ သမ္ပာဒေတွာ အဒါသိ။ သော ဝေဇ္ဇေန ဝုတ္တဝိဓာနံ န ပဋိပဇ္ဇိ။ တေနဿ ရောဂေါ ဝဍ္ဎိ။ သော "အက္ခိရောဂဝူပသမနတော ကိလေသရောဂဝူပသမနမေဝ မယှံ ဝရ"န္တိ အက္ခိရောဂံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ ဝိပဿနာယယေဝ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော အဟောသိ။ တဿ ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေန္တဿ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ အက္ခီနိ စေဝ ကိလေသာ စ ဘိဇ္ဇိံသု။ သော သုက္ခဝိပဿကော အရဟာ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"နိဗ္ဗုတေ လောကမဟိတေ[၂]၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟေ။
သိဒ္ဓတ္ထမှိ ဘဂဝတိ၊ မဟာထူပမဟော အဟု။

မဟေ ပဝတ္တမာနမှိ၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ မဟေသိနော။
ဥမာပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန၊ ထူပမှိ အဘိရောပယိံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ထူပပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော စ နဝမေ ကပ္ပေ၊ သောမဒေဝသနာမကာ။
ပဉ္စာသီတိ'သု ရာဇာနော[၃]၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အထ ထေရေ အက္ခိရောဂေန ဝိဟာရေ ဩဟီနေ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ဂတေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ ဥပါသကာ "ကသ္မာ ထေရော နာဂတော"တိ ပုစ္ဆိတွာ တမတ္ထံ သုတွာ သောကာဘိဘူတာ ပိဏ္ဍပါတံ ဥပနေတွာ "ဘန္တေ ကိဉ္စိ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ဣဒါနိ မယမေဝ ပိဏ္ဍပါတံ အာနေတွာ ဥပဋ္ဌဟိဿာမာ"တိ တထာ[၄] ကရောန္တိ။ ဘိက္ခူ ထေရဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ဝုဋ္ဌဝဿာ ပဝါရေတွာ "သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ ဂမိဿာမ ဘန္တေ"တိ အာဟံသု။ ထေရော "အဟံ ဒုဗ္ဗလော အစက္ခုကော၊ မဂ္ဂေါ စ သဥပဒ္ဒဝေါ၊ မယာ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တာနံ တုမှာကံ ပရိဿယော ဘဝိဿတိ၊ တုမှေ ပဌမံ ဂစ္ဆထ၊ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ မဟာထေရေ စ မမ ဝန္ဒနာယ ဝန္ဒထ၊ စူဠပါလဿ

၁-ခု ၃-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-လောကနာထမှိ (သီ)
၃-ပဉ္စာသိံသု ရာဇာနော (သီ)
၄-တေ တထာ (သီ)

mama pavattiṁ kathetvā[1] kañci purisaṁ peseyyāthā"ti āha. Te punapi yācitvā gamanaṁ alabhantā "sādhū"ti paṭissuṇitvā senāsanaṁ saṁsāmetvā upāsake āpucchitvā anukkamena Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ mahāthere ca tassa vandanāya vanditvā dutiyadivase Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā[2] Cūḷapālassa taṁ pavattiṁ vatvā tena "ayaṁ bhante mayhaṁ bhāgineyyo Pālito nāma, imaṁ pesissāmī"ti[3] vutte "maggo saparissayo, na sakkā ekena gahaṭṭhena gantuṁ, tasmā pabbājetabbo"ti taṁ pabbājetvā pesesuṁ. So anukkamena therassa santikaṁ gantvā attānaṁ tassa ārocetvā taṁ gahetvā āgacchanto antarāmagge aññatarassa gāmassa sāmantā araññaṭṭhāne ekissā kaṭṭhahāriyā gāyantiyā saddaṁ sutvā paṭibaddhacitto hutvā yaṭṭhikoṭiṁ vissajjetvā "tiṭṭhatha bhante muhuttaṁ yāvāhaṁ āgacchāmī"ti vatvā tassā santikaṁ gantvā tattha sīlavipattiṁ pāpuṇi. Thero idānimeva itthiyā gītasaddo suto, sāmaṇero ca cirāyati, nūna[4] sīlavipattiṁ patto bhavissatī"ti cintesi. Sopi āgantvā "gacchāma bhante"ti āha. Thero "kiṁ pāpo jātosī"ti pucchi. Sāmaṇero tuṇhī hutvā puna pucchitopi na kathesi, thero "tādisena pāpena mayhaṁ yaṭṭhigahaṇakiccaṁ natthi, gaccha tvan"ti vatvā puna tena "bahuparissayo maggo, tumhe ca andhā, kathaṁ gamissathā"ti vutte "bāla idheva me nipajjitvā marantassāpi aparāparaṁ parivattentassāpi[5] tādisena gamanaṁ nāma natthī"ti imamatthaṁ dassento—

95. "Andhohaṁ hatanettosmi, kantāraddhānapakkhando[6].
Sayamānopi gacchissaṁ, na sahāyena pāpenā"ti—

gāthaṁ abhāsittha.

Tattha **andho**ti cakkhuvikalo. **Hatanetto**ti vinaṭṭhacakkhuko, tena "payogavipattivasenāhaṁ upahatanettatāya andho, na jaccandhabhāvenā"ti yathāvuttaṁ andhabhāvaṁ viseseti. Atha vā "andho"ti idaṁ

1. Pavattiṁ vatvā akkhamaṁ kathetvā (Sī)
2. Carantā (Sī)
3. Pesissāmi nanti (Ka)
4. Nanu (Ka)
5. Pavaṭṭentassāpi (Sī)
6. Kantāraddhānapakkanto (Sī)

မမ ပဝတ္တိံ ကထေတွာ[၁] ကဉ္စိ ပုရိသံ ပေသေယျာထာ”တိ အာဟ။ တေ ပုနပိ ယာစိတွာ ဂမနံ အလဘန္တာ “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိတွာ သေနာသနံ သံသာမေတွာ ဥပါသကေ အာပုစ္ဆိတွာ အနုက္ကမေန ဇေတဝနံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ မဟာထေရေ စ တဿ ဝန္ဒနာယ ဝန္ဒိတွာ ဒုတိယဒိဝသေ သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ[၂] စူဠပါလဿ တံ ပဝတ္တိံ ဝတွာ တေန “အယံ ဘန္တေ မယှံ ဘာဂိနေယျော ပါလိတော နာမ၊ ဣမံ ပေသိဿာမီ”တိ[၃] ဝုတ္တေ “မဂ္ဂေါ သပရိဿယော၊ န သက္ကာ ဧကေန ဂဟဋ္ဌေန ဂန္တုံ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော”တိ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ပေသေသုံ။ သော အနုက္ကမေန ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ အတ္တာနံ တဿ အာရောစေတွာ တံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အညတရဿ ဂါမဿ သာမန္တာ အရညဋ္ဌာနေ ဧကိဿာ ကဋ္ဌဟာရိယာ ဂါယန္တိယာ သဒ္ဒံ သုတွာ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟုတွာ ယဋ္ဌိကောဋိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ “တိဋ္ဌထ ဘန္တေ မုဟုတ္တံ ယာဝါဟံ အာဂစ္ဆာမီ”တိ ဝတွာ တဿာ သန္တိကံ ဂန္တွာ တတ္ထ သီလဝိပတ္တိံ ပါပုဏိ။ ထေရော ဣဒါနိမေဝ ဣတ္ထိယာ ဂီတသဒ္ဒေါ သုတော၊ သာမဏေရော စ စိရာယတိ၊ နူန[၄] သီလဝိပတ္တိံ ပတ္တော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေသိ။ သောပိ အာဂန္တွာ “ဂစ္ဆာမ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ ထေရော “ကိံ ပါပေါ ဇာတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သာမဏေရော တုဏှီ ဟုတွာ ပုန ပုစ္ဆိတောပိ န ကထေသိ၊ ထေရော “တာဒိသေန ပါပေန မယှံ ယဋ္ဌိဂဟဏကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ဂစ္ဆ တွ”န္တိ ဝတွာ ပုန တေန “ဗဟုပရိဿယော မဂ္ဂေါ၊ တုမှေ စ အန္ဓာ၊ ကထံ ဂမိဿထာ”တိ ဝုတ္တေ “ဗာလ ဣဓေဝ မေ နိပဇ္ဇိတွာ မရန္တဿာပိ အပရာပရံ ပရိဝတ္တေန္တဿာပိ[၅] တာဒိသေန ဂမနံ နာမ နတ္ထီ”တိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော—

၉၅။ “အန္ဓောဟံ ဟတနေတ္တောသ္မိ၊ ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္ဒော[၆]။
သယမာနောပိ ဂစ္ဆိဿံ၊ န သဟာယေန ပါပေနာ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိတ္ထ။

တတ္ထ **အန္ဓော**တိ စက္ခုဝိကလော။ **ဟတနေတ္တော**တိ ဝိနဋ္ဌစက္ခုကော၊ တေန “ပယောဂဝိပတ္တိဝသေနာဟံ ဥပဟတနေတ္တတာယ အန္ဓော၊ န ဇစ္စန္ဓဘာဝေနာ”တိ ယထာဝုတ္တံ အန္ဓဘာဝံ ဝိသေသေတိ။ အထ ဝါ “အန္ဓော”တိ ဣဒံ

၁-ပဝတ္တိံ ဝတွာ အက္ခမံ ကထေတွာ (သီ)
၂-စရန္တာ (သီ)
၃-ပေသိဿာမိ နန္တိ (က)
၄-နနု (က)
၅-ပဝဋ္ဋေန္တဿာပိ (သီ)
၆-ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ကန္တော (သီ)

“andhe jiṇṇe mātāpitaro posetī”ti-ādīsu[1] viya maṁsacakkhuvekalladīpanaṁ, “sabbepime paribbājakā andhā acakkhukā[2]” “andho ekacakkhu dvicakkhū”ti-ādīsu[3] viya na paññācakkhuvekalladīpananti dassetuṁ **“hatanettosmī”**ti[4] vuttaṁ, tena mukhyameva andhabhāvaṁ dasseti. **Kantāraddhānapakkhando**ti kantāre vivane[5] dīghamaggaṁ anupaviṭṭho, na jātikantārādigahanaṁ saṁsāraddhānaṁ paṭipannoti adhippāyo. Tādisaṁ hi kantāraddhānaṁ ayaṁ thero samatikkamitvā ṭhito, **sayamānopī**ti sayantopi, pādesu avahantesu urena jaṇṇukāhi ca bhūmiyaṁ saṁsaranto[6] parivattentopi gaccheyyaṁ[7]. **Na sahāyena pāpenā**ti tādisena pāpapuggalena sahāyabhūtena saddhiṁ na gacchissanti yojanā. Taṁ sutvā itaro saṁvegajāto “bhāriyaṁ vata mayā sāhasikakammaṁ katan”ti bāhā paggayha kandanto vanasaṇḍaṁ pakkhandho ca[8] ahosi. Atha therassa sīlatejena paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Tena sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā therassa santikaṁ gantvā Sāvatthigāmipurisaṁ viya attānaṁ ñāpetvā yaṭṭhikoṭiṁ gaṇhanto maggaṁ saṅkhipitvā tadaheva sāyanhe Sāvatthiyaṁ theraṁ netvā tattha Jetavane Cūḷapālitena kāritāya paṇṇasālāya phalake nisīdāpetvā tassa sahāyavaṇṇena therassa āgatabhāvaṁ jānāpetvā pakkāmi, Cūḷapālitopi taṁ yāvajīvaṁ sakkaccaṁ upaṭṭhāsīti.

Cakkhupālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Khaṇḍasumanattheragāthāvaṇṇanā

Ekapupphaṁ cajitvānāti āyasmato Khaṇḍasumanattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute tassa thūpassa samantato candanavedikāya parikkhipitvā mahantaṁ pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu uḷāraṁ sampattiṁ anubhavanto Kassapassa Bhagavato kāle

1. Ma 2. 242 piṭṭhe.
2. Khu 1. 159 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
3. Aṁ 1. 126 piṭṭhe.
4. Andhohaṁ hatanettosmīti (Ka)
5. Kantāre viya vane (Sī)
6. Sayanto (Sī)
7. Na gaccheyyaṁ (Sī)
8. Vanasaṇḍaṁ pakkanto tathāpakkantova (Sī)

“အန္ဓေ ဇိဏ္ဏေ မာတာပိတရော ပေါသေတီ”တိအာဒီသု[1] ဝိယ မံသစက္ခုဝေကလ္လဒီပနံ၊ “သဗ္ဗေပိမေ ပရိဗ္ဗာဇကာ အန္ဓာ အစက္ခုကာ[2]” “အန္ဓော ဧကစက္ခု ဒွိစက္ခူ”တိအာဒီသု[3] ဝိယ န ပညာစက္ခုဝေကလ္လဒီပနန္တိ ဒဿေတုံ **“ဟတနေတ္တောသ္မီ”**တိ[4] ဝုတ္တံ၊ တေန မုချမေဝ အန္ဓဘာဝံ ဒဿေတိ။ **ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္ဒော**တိ ကန္တာရေ ဝိဝနေ[5] ဒီဃမဂ္ဂံ အနုပဝိဋ္ဌော၊ န ဇာတိကန္တာရာဒိဂဟနံ သံသာရဒ္ဓါနံ ပဋိပန္နောတိ အဓိပ္ပါယော။ တာဒိသံ ဟိ ကန္တာရဒ္ဓါနံ အယံ ထေရော သမတိက္ကမိတွာ ဌိတော၊ **သယမာနောပီ**တိ သယန္တောပိ၊ ပါဒေသု အဝဟန္တေသု ဥရေန ဇဏ္ဏုကာဟိ စ ဘူမိယံ သံသရန္တော[6] ပရိဝတ္တေန္တောပိ ဂစ္ဆေယျံ[7]။ **န သဟာယေန ပါပေနာ**တိ တာဒိသေန ပါပပုဂ္ဂလေန သဟာယဘူတေန သဒ္ဓိံ န ဂစ္ဆိဿန္တိ ယောဇနာ။ တံ သုတွာ ဣတရော သံဝေဂဇာတော “ဘာရိယံ ဝတ မယာ သာဟသိကကမ္မံ ကတ”န္တိ ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ကန္ဒန္တော ဝနသဏ္ဍံ ပက္ခန္ဓော စ[8] အဟောသိ။ အထ ထေရဿ သီလတေဇေန ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ တေန သက္ကော တံ ကာရဏံ ဉတွာ ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ သာဝတ္ထိဂါမိပုရိသံ ဝိယ အတ္တာနံ ဉာပေတွာ ယဋ္ဌိကောဋိံ ဂဏှန္တော မဂ္ဂံ သင်္ခိပိတွာ တဒဟေဝ သာယနှေ သာဝတ္ထိယံ ထေရံ နေတွာ တတ္ထ ဇေတဝနေ စူဠပါလိတေန ကာရိတာယ ပဏ္ဏသာလာယ ဖလကေ နိသီဒါပေတွာ တဿ သဟာယဝဏ္ဏေန ထေရဿ အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေတွာ ပက္ကာမိ၊ စူဠပါလိတောပိ တံ ယာဝဇီဝံ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌာသီတိ။

စက္ခုပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ခဏ္ဍသုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧကပုပ္ဖံ စဇိတွာနာတိ အာယသ္မတော ခဏ္ဍသုမနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ ထူပဿ သမန္တတော စန္ဒနဝေဒိကာယ ပရိက္ခိပိတွာ မဟန္တံ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု ဥဠာရံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ

၁-မ ၂-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၁-၁၅၉-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၃-အံ ၁-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အန္ဓောဟံ ဟတနေတ္တောသ္မီတိ (က)
၅-ကန္တာရေ ဝိယ ဝနေ (သီ)
၆-သယန္တော (သီ)
၇-န ဂစ္ဆေယျံ (သီ)
၈-ဝနသဏ္ဍံ ပက္ကန္တော တထာပက္ကန္တောဝ (သီ)

kuṭumbikakule nibbatto Satthari parinibbute kanakathūpaṁ uddissa raññā pupphapūjāya kayiramānāya pupphāni alabhanto ekaṁ Khaṇḍasumanapupphaṁ disvā mahatā mūlena taṁ kiṇitvā gaṇhanto cetiye pūjaṁ karonto uḷāraṁ pītisomanassaṁ uppādesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā asīti vassakoṭiyo saggasukhaṁ[1] anubhavitvā imasmiṁ Buddhuppāde Pāvāyaṁ Mallarājakule nibbatti. Tassa jātakāle gehe khaṇḍasakkharā sumanapupphāni ca uppannāni ahesuṁ. Tenassa **Khaṇḍasumano**ti nāmamakaṁsu. So viññutaṁ patto Bhagavati Pāvāyaṁ Cundassa ambavane viharante upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Padumuttaro nāma Jino, Lokajeṭṭho narāsabho.
Jalitvā aggikkhandhova, Sambuddho parinibbuto.

Nibbute ca mahāvīre, thūpo vitthāriko ahu.
Dūratova upaṭṭhenti, dhātugehavaruttame.

Pasannacitto sumano, akaṁ[3] candanavedikaṁ.
Dissati thūpakhandho ca, thūpānucchaviko tadā.

Bhave nibbattamānamhi, devatte atha mānuse.
Omattaṁ me na passāmi, pubbakammassidaṁ[4] phalaṁ.

Pañcadasakappasate, ito aṭṭha janā ahuṁ[5].
Sabbe Samattanāmā[6] te, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano purimajātiṁ anussaranto tattha attano sumanapupphapariccāgassa saggasampattinimittataṁ nibbānūpanissayataṁ ca disvā udānavasena tamatthaṁ pakāsento—

96. “Ekapupphaṁ cajitvāna, asīti vassakoṭiyo.
Saggesu paricāretvā, sesakenamhi nibbuto”ti—

gāthaṁ abhāsi.

---

1. Aggasukhaṁ (Ka)
2. Khu 3. 189 piṭṭhādīsu.
3. Akari (Ka)
4. Pupphakammassidaṁ (Ka)
5. Pañcasate dase kappe, sateto aṭṭha janā buhū (Sī)
6. Samagganāmā (Sī)

ကုဋုမ္ဗိကကုလေ နိဗ္ဗတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ကနကထူပံ ဥဒ္ဒိဿ ရညာ ပုပ္ဖပူဇာယ ကယိရမာနာယ ပုပ္ဖာနိ အလဘန္တော ဧကံ ခဏ္ဍသုမနပုပ္ဖံ ဒိသွာ မဟတာ မူလေန တံ ကိဏိတွာ ဂဏှန္တော စေတိယေ ပူဇံ ကရောန္တော ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပါဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အသီတိ ဝဿကောဋိယော သဂ္ဂသုခံ[1] အနုဘဝိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပါဝါယံ မလ္လရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ဇာတကာလေ ဂေဟေ ခဏ္ဍသက္ခရာ သုမနပုပ္ဖာနိ စ ဥပ္ပန္နာနိ အဟေသုံ။ တေနဿ **ခဏ္ဍသုမနော**တိ နာမမကံသု။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတိ ပါဝါယံ စုန္ဒဿ အမ္ဗဝနေ ဝိဟရန္တေ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရိနိဗ္ဗုတော။

နိဗ္ဗုတေ စ မဟာဝီရေ၊ ထူပေါ ဝိတ္ထာရိကော အဟု။
ဒူရတောဝ ဥပဋ္ဌေန္တိ၊ ဓာတုဂေဟဝရုတ္တမေ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ အကံ[3] စန္ဒနဝေဒိကံ။
ဒိဿတိ ထူပခန္ဓော စ၊ ထူပါနုစ္ဆဝိကော တဒါ။

ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနမှိ၊ ဒေဝတ္တေ အထ မာနုသေ။
ဩမတ္တံ မေ န ပဿာမိ၊ ပုဗ္ဗကမ္မဿိဒံ[4] ဖလံ။

ပဉ္စဒသကပ္ပသတေ၊ ဣတော အဋ္ဌ ဇနာ အဟုံ[5]။
သဗ္ဗေ သမတ္တနာမာ[6] တေ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပုရိမဇာတိံ အနုဿရန္တော တတ္ထ အတ္တနော သုမနပုပ္ဖပရိစ္စာဂဿ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိနိမိတ္တတံ နိဗ္ဗာနူပနိဿယတံ စ ဒိသွာ ဥဒါနဝသေန တမတ္ထံ ပကာသေန္တော—

၉၆။ “ဧကပုပ္ဖံ စဇိတွာန၊ အသီတိ ဝဿကောဋိယော။
သဂ္ဂေသု ပရိစာရေတွာ၊ သေသကေနမှိ နိဗ္ဗုတော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-အဂ္ဂသုခံ (က)
၂-ခု ၃-၁၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-အကရိ (က)
၄-ပုပ္ဖကမ္မဿိဒံ (က)
၅-ပဉ္စသတေ ဒသေ ကပ္ပေ၊ သတေတော အဋ္ဌ ဇနာ ဗဟူ (သီ)
၆-သမဂ္ဂနာမာ (သီ)

Tattha **ekapupphan**ti ekaṁ kusumaṁ, taṁ pana idha sumanapupphaṁ adhippetaṁ. **Cajitvānā**ti Satthu thūpapūjākaraṇavasena pariccajitvā pariccāgahetu. **Asīti vassakoṭiyo**ti manussagaṇanāya vassānaṁ asīti koṭiyo, accantasaṁyoge cetaṁ upayogavacanaṁ, idañca chasu kāmasaggesu dutiye aparāparuppattivasena vuttanti veditabbaṁ. Tasmā **saggesū**ti Tāvatiṁsasaṅkhāte saggaloke, punappunaṁ uppajjanavasena hettha bahuvacanaṁ. **Paricāretvā**ti rūpādīsu ārammaṇesu indriyāni paricāretvā sukhaṁ anubhavitvā, devaccharāhi vā attānaṁ paricāretvā upaṭṭhāpetvā. **Sesakenamhi nibbuto**ti pupphapūjāya vasena pavattakusalacetanāsu bhavasampatti[1] dāyakakammato sesena yaṁ tattha vivaṭṭūpanisayabhūtaṁ, taṁ sandhāya vadati. Bahūhi tattha pubbāparavasena pavattā cetanā. **Sasakenā**ti vā tasseva kammassa vipākāvasesena[2] aparikkhīṇeyeva tasmiṁ kammavipāke nibbuto amhi, kilesaparinibbānena parinibbutosmi. Etena yasmiṁ attabhāve ṭhatvā attanā arahattaṁ sacchikataṁ, sopi carimattabhāvo tassa kammavipākoti dasseti. Yādisaṁ sandhāya aññatthāpi "tasseva kammassa vipākāvasesenā"ti[3] vuttaṁ.

Khaṇḍasumanattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Tissattheragāthāvaṇṇanā

Hitvā satapalaṁ kaṁsanti āyasmato Tissattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Vipassissa Bhagavato kāle yānakārakule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso candanakhaṇḍena phalakaṁ katvā Bhagavato upanāmesi, tañca Bhagavā paribhuñji. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Roruvanagare rājakule nibbatti. So vayappatto pitari kālaṅkate rajje patiṭṭhito Bimbisārarañño adiṭṭhasahāyo hutvā tassa maṇimuttāvatthādīni paṇṇākārāni pesesi. Tassa rājā Bumbisāro

---

1. Devasampatti... (Ka)
2. Vipākā vasesena saha (Sī)
3. Vi 1. 145; Saṁ 1. 92 piṭṭhādīsu.

တတ္ထ **ဧကပုပ္ဖန္တိ** ဧကံ ကုသုမံ၊ တံ ပန ဣဓ သုမနပုပ္ဖံ အဓိပ္ပေတံ။ **စဇိတွာနာ**တိ သတ္ထု ထူပပူဇာကရဏဝသေန ပရိစ္စဇိတွာ ပရိစ္စာဂဟေတု။ **အသီတိ ဝဿကောဋိယော**တိ မနုဿဂဏနာယ ဝဿာနံ အသီတိ ကောဋိယော၊ အစ္စန္တသံယောဂေ စေတံ ဥပယောဂဝစနံ၊ ဣဒဉ္စ ဆသု ကာမသဂ္ဂေသု ဒုတိယေ အပရာပရုပ္ပတ္တိဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ **သဂ္ဂေသူ**တိ တာဝတိံသသင်္ခါတေ သဂ္ဂလောကေ၊ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန ဟေတ္ထ ဗဟုဝစနံ။ **ပရိစာရေတွာ**တိ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ဣန္ဒြိယာနိ ပရိစာရေတွာ သုခံ အနုဘဝိတွာ၊ ဒေဝစ္ဆရာဟိ ဝါ အတ္တာနံ ပရိစာရေတွာ ဥပဋ္ဌာပေတွာ။ **သေသကေနမှိ နိဗ္ဗုတော**တိ ပုပ္ဖပူဇာယ ဝသေန ပဝတ္တကုသလစေတနာသု ဘဝသမ္ပတ္တိ[1] ဒါယကကမ္မတော သေသေန ယံ တတ္ထ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယဘူတံ၊ တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဗဟူ ဟိ တတ္ထ ပုဗ္ဗာပရဝသေန ပဝတ္တာ စေတနာ။ **သေသကေနာ**တိ ဝါ တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေန[2] အပရိက္ခီဏေယေဝ တသ္မိံ ကမ္မဝိပါကေ နိဗ္ဗုတော အမှိ၊ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတောသ္မိ။ ဧတေန ယသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဌတွာ အတ္တနာ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကတံ၊ သောပိ စရိမတ္တဘာဝေါ တဿ ကမ္မဝိပါကောတိ ဒဿေတိ။ ယာဒိသံ သန္ဓာယ အညတ္ထာပိ "တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေနာ"တိ[3] ဝုတ္တံ။

ခဏ္ဍသုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဟိတွာ သတပလံ ကံသန္တိ အာယသ္မတော တိဿတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ယာနကာရကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော စန္ဒနခဏ္ဍေန ဖလကံ ကတွာ ဘဂဝတော ဥပနာမေသိ၊ တဉ္စ ဘဂဝါ ပရိဘုဉ္ဇိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရောရုဝနဂရေ ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ပိတရိ ကာလင်္ကတေ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော ဗိမ္ဗိသာရရညော အဒိဋ္ဌသဟာယော ဟုတွာ တဿ မဏိမုတ္တာဝတ္ထာဒီနိ ပဏ္ဏာကာရာနိ ပေသေသိ။ တဿ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော

၁-ဒေဝသမ္ပတ္တိ....(က) ၂-ဝိပါကာဝသေသေန သဟ (သီ) ၃-ဝိ ၁-၁၄၅၊ သံ ၁-၉၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

puññavantatam̐ sutvā paṭipābhatam̐ pesento cittapaṭe Buddhacaritam̐ suvaṇṇapaṭṭe ca paṭiccasamuppādam̐ likhāpetvā pesesi. So tam̐ disvā purimabuddhesu katādhikāratāya pacchimabhavikatāya ca cittapaṭe dassentam̐ Buddhacaritam̐ suvaṇṇapaṭṭake likhitam̐ paṭiccasamuppādakkamañca oloketvā pavattinivattiyo sallakkhetvā sāsanakkamam̐ hadaye ṭhapetvā sañjātasam̐vego “diṭṭho mayā Bhagavato veso, sāsanakkamo[1] ca ekapadesena ñāto, bahudukkhā kāmā bahupāyāsā, kim̐ dāni mayham̐ gharāvāsenā”ti rajjam̐ pahāya kesamassum̐ ohāretvā[2] kāsāyāni vatthāni acchādento Bhagavantam̐ uddissa pabbajitvā mattikāpattam̐ gahetvā rājā Pukkusāti[3] viya mahājanassa pāridevantasseva nagarato nikkhamitvā anukkamena Rājagaham̐ gantvā tattha sappasoṇḍikapabbhāre viharantam̐ Bhagavantam̐ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantam̐ nisīdi. Satthā dhammam̐ desesi. So dhammadesanam̐ sutvā vipassanāya kammaṭṭhānam̐ gahetvā yuttappayutto viharanto vipassanam̐ ussukkāpetvā arahattam̐ pāpuṇi. Tena vuttam̐ **Apadāne**[4]—

“Yānakāro pure āsim̐, dārukamme susikkhito.
Candanam̐ phalakam̐ katvā, adāsim̐ lokabandhuno.

Pabhāsati idam̐ byamham̐, suvaṇṇassa sunimmitam̐.
Hatthiyānam̐ assayānam̐, dibbayānam̐ upaṭṭhitam̐.

Pāsādā sivikā ceva, nibbattanti yadicchakam̐.
Akkhubbham̐ ratanam̐[5] mayham̐, phalakassa idam̐ phalam̐.

Ekanavutito kappe, phalakam̐ yamaham̐ dadim̐.
Duggatim̐ nābhijānāmi, phalakassa idam̐ phalam̐.

Sattapaññāsakappamhi, caturo Nimmitāvhayā[6].
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayham̐ -pa- katam̐ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattam̐ pana patvā udānavasena attano paṭipattim̐ kathento—

1. Sāsanukkamo (Ka)
2. Ohāritvā (Ka)
3. Pakkusāti (Ka)
4. Khu 3. 192 piṭṭhe.
5. Ākāsaratanam̐ (Sī)
6. Cattāro santanāmakā (Sī)

ပုညဝန္တတံ သုတွာ ပဋိပါဘတံ ပေသေန္တော စိတ္တပဋေ ဗုဒ္ဓစရိတံ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ စ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ လိခါပေတွာ ပေသေသိ။ သော တံ ဒိသွာ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရတာယ ပစ္ဆိမဘဝိကတာယ စ စိတ္တပဋေ ဒဿေန္တံ ဗုဒ္ဓစရိတံ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကေ လိခိတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒက္ကမဉ္စ ဩလောကေတွာ ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော သလ္လက္ခေတွာ သာသနက္ကမံ ဟဒယေ ဌပေတွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ “ဒိဋ္ဌော မယာ ဘဂဝတော ဝေသော၊ သာသနက္ကမော[၁] စ ဧကပဒေသေန ဉာတော၊ ဗဟုဒုက္ခာ ကာမာ ဗဟုပါယာသာ၊ ကိံ ဒါနိ မယှံ ဃရာဝါသေနာ”တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ[၂] ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေန္တော ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတွာ မတ္တိကာပတ္တံ ဂဟေတွာ ရာဇာ ပုက္ကုသာတိ[၃] ဝိယ မဟာဇနဿ ပရိဒေဝန္တဿေဝ နဂရတော နိက္ခမိတွာ အနုက္ကမေန ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ တတ္ထ သပ္ပသောဏ္ဍိကပဗ္ဘာရေ ဝိဟရန္တံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ယာနကာရော ပုရေ အာသိံ၊ ဒါရုကမ္မေ သုသိက္ခိတော။
စန္ဒနံ ဖလကံ ကတွာ၊ အဒါသိံ လောကဗန္ဓုနော။

ပဘာသတိ ဣဒံ ဗျမှံ၊ သုဝဏ္ဏဿ သုနိမ္မိတံ။
ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ၊ ဒိဗ္ဗယာနံ ဥပဋ္ဌိတံ။

ပါသာဒါ သိဝိကာ စေဝ၊ နိဗ္ဗတ္တန္တိ ယဒိစ္ဆကံ။
အက္ခုဗ္ဘံ ရတနံ[၅] မယှံ၊ ဖလကဿ ဣဒံ ဖလံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ဖလကံ ယမဟံ ဒဒိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလကဿ ဣဒံ ဖလံ။

သတ္တပညာသကပ္ပမှိ၊ စတုရော နိမ္မိတာဝှယာ[၆]။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဥဒါနဝသေန အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ကထေန္တော—

၁-သာသနုက္ကမော (က)
၂-ဩဟာရိတွာ (က)
၃-ပက္ကုသာတိ (က)
၄-ခု ၃-၁၉၂ ပိဋ္ဌေ။
၅-အာကာသရတနံ (သီ)
၆-စတ္တာရော သန္တနာမကာ (သီ)

97. “Hitvā satapalaṁ kaṁsaṁ, sovaṇṇaṁ satarājikaṁ.
Aggahiṁ mattikāpattaṁ, idaṁ dutiyābhisecanan”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **hitvā**ti pariccajitvā. **Satapalan**ti sataṁ palāni yassa, taṁ satapalaparimāṇaṁ. **Kaṁsan**ti thālaṁ[1]. **Sovaṇṇan**ti suvaṇṇamayaṁ. **Satarājikan**ti bhittivicittatāya[2] ca anekarūparāji[3] cittatāya ca anekalekhāyuttaṁ. **Aggahiṁ mattikāpattan**ti evarūpe mahārahe bhājane pubbe bhuñjitvā Buddhānaṁ ovādaṁ karonto “idānāhaṁ taṁ chaḍḍetvā mattikāmayapattaṁ aggahesiṁ, aho sādhu mayā kataṁ, ariyavataṁ anuṭhitan”ti bhājanakittanāpadesena rajjapariccāgaṁ pabbajjūpagamanañca anumodanto vadati. Tenāha **“idaṁ dutiyābhisecanan”**ti. Paṭhamaṁ rajjābhisecanaṁ upādāya idaṁ pabbajjūpagamanaṁ mama dutiyaṁ abhisecanaṁ. Tañhi rāgadīhi saṁkiliṭṭhaṁ sāsaṅkaṁ saparisaṅkaṁ kammaṁ[4] anatthasañhitaṁ dukkhapaṭibaddhaṁ nihīnaṁ, idaṁ pana taṁvipariyāyato uttamaṁ paṇītanti adhippāyo.

Tissattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Abhayattheragāthāvaṇṇanā

Rūpaṁ disvā sati muṭṭhāti āyasmato Abhayattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sumedhaṁ Bhagavantaṁ disvā pasannacitto saḷalapupphehi pūjamakāsi. So tena puññakammena devesu nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Abhayo**ti laddhanāmo viññutaṁ patto hetusampattiyā codiyamāno ekadivasaṁ vihāraṁ gato Satthu dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā katapubbakicco vipassanāya kammaṁ karonto viharati. Athassa ekadivasaṁ

1. Kaṁsatālaṁ (Sī), tālaṁ (Ka)
2. Vibhattavicittatāya (Sī)
3. Rājinī (Sī)
4. Kiliṭṭhaṁ sāṭikasadisaṁ taṁ kammaṁ (Ka)

၉၇။ “ဟိတွာ သတပလံ ကံသံ၊ သောဝဏ္ဏံ သတရာဇိကံ။
အဂ္ဂဟိံ မတ္တိကာပတ္တံ၊ ဣဒံ ဒုတိယာဘိသေစန”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဟိတွာ**တိ ပရိစ္စဇိတွာ။ **သတပလ**န္တိ သတံ ပလာနိ ယဿ၊ တံ သတပလပရိမာဏံ။ **ကံသ**န္တိ ထာလံ[1]။ **သောဝဏ္ဏ**န္တိ သုဝဏ္ဏမယံ။ **သတရာဇိက**န္တိ ဘိတ္တိဝိစိတ္တတာယ[2] စ အနေကရူပရာဇိ[3]စိတ္တတာယ စ အနေကလေခါယုတ္တံ။ **အဂ္ဂဟိံ မတ္တိကာပတ္တ**န္တိ ဧဝရူပေ မဟာရဟေ ဘာဇနေ ပုဗ္ဗေ ဘုဉ္ဇိတွာ ဗုဒ္ဓါနံ ဩဝါဒံ ကရောန္တော “ဣဒါနာဟံ တံ ဆဍ္ဍေတွာ မတ္တိကာမယပတ္တံ အဂ္ဂဟေသိံ၊ အဟော သာဓု မယာ ကတံ၊ အရိယဝတံ အနုဋ္ဌိတ”န္တိ ဘာဇနကိတ္တနာပဒေသေန ရဇ္ဇပရိစ္စာဂံ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနဉ္စ အနုမောဒန္တော ဝဒတိ။ တေနာဟ **“ဣဒံ ဒုတိယာဘိသေစန”**န္တိ။ ပဌမံ ရဇ္ဇာဘိသေစနံ ဥပါဒါယ ဣဒံ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနံ မမ ဒုတိယံ အဘိသေစနံ။ တဉှိ ရာဂါဒီဟိ သံကိလိဋ္ဌံ သာသင်္ကံ သပရိသင်္ကံ ကမ္မံ[4] အနတ္ထသဉှိတံ ဒုက္ခပဋိဗဒ္ဓံ နိဟီနံ၊ ဣဒံ ပန တံဝိပရိယာယတော ဥတ္တမံ ပဏီတန္တိ အဓိပ္ပါယော။

တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-အဘယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ရူပံ ဒိသွာ သတိ မုဋ္ဌာတိ အာယသ္မတော အဘယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သုမေဓံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော သဠလပုပ္ဖေဟိ ပူဇမကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **အဘယော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ဧကဒိဝသံ ဝိဟာရံ ဂတော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ အထဿ ဧကဒိဝသံ

၁-ကံသတာလံ (သီ)၊ တာလံ (က)
၂-ဝိဘတ္တဝိစိတ္တတာယ (သီ)
၃-ရာဇိနီ (သီ)
၄-ကိလိဋ္ဌံ သာဋိကသဒိသံ တံ ကမ္မံ (က)

gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhassa alaṅkatapaṭiyattaṁ mātugāmaṁ disvā ayonisomanasikāra-vasena tassa rūpaṁ ārabbha chandarāgo uppajji, so vihāraṁ pavisitvā "satiṁ vissajjitvā olokentassa rūpārammaṇe mayhaṁ kileso uppanto, ayuttaṁ mayā katan"ti attano cittaṁ niggaṇhanto tāvadeva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Sumedho nāma nāmena, Sayambhū aparājito.
Vivekamanubrūhanto, ajjhogahi mahāvanaṁ.

Saḷalaṁ pupphitaṁ disvā, ganthitvāna vaṭaṁsakaṁ.
Buddhassa abhiropesiṁ, sammukhā Lokanāyakaṁ.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ūnavīse kappasate, soḷasāsuṁ Sunimmitā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano kilesuppattinidassanena "kilese anuvattentassa vaṭṭadukkhato nattheva sīsukkhipanaṁ. Ahaṁ pana te nānuvattin"ti dassento—

98. "Rūpaṁ disvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasikaroto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.
Tassa vaḍḍhanti āsavā, bhavamūlopagāmino"ti[2]—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **rūpan**ti rajjanīyaṁ rūpāyatanaṁ, taṁ panettha itthirūpaṁ adhippetaṁ, **Disvā**ti cakkhunā disvā, cakkhudvārānusārena nimittānubyañjanasallakkhaṇavasena[3] taṁ gahetvā, tassa[4] tathāgahaṇahetūti attho. **Sati muṭṭhā**ti asubhasabhāve kāye "asubhan"tveva pavattanasati[5] naṭṭhā. Yathā pana rūpaṁ disvā sati naṭṭhā, taṁ dassento āha "**piyaṁ nimittaṁ manasikaroto**"ti. Yathā-upaṭṭhitaṁ ārammaṇaṁ "subhaṁ sukhan"ti-ādinā piyanimittaṁ

1. Khu 3. 192 piṭṭhādīsu.
2. Bhavamūlābhavagāminoti (Sī)
3. Nimittānubyañjanupalakkhaṇavasena (Sī,Ka)
4. Tassa vā (Sī)
5. Pavattanakā sati (Sī)

ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌဿ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ မာတုဂါမံ ဒိသွာ အယောနိသော-မနသိကာရဝသေန တဿ ရူပံ အာရဗ္ဘ ဆန္ဒရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သော ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ "သတိံ ဝိဿဇ္ဇိတွာ ဩလောကေန္တဿ ရူပါရမ္မဏေ မယှံ ကိလေသော ဥပ္ပန္နော၊ အယုတ္တံ မယာ ကတ"န္တိ အတ္တနော စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှန္တော တာဝဒေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"သုမေဓော နာမ နာမေန၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
ဝိဝေကမနုဗြူဟန္တော၊ အဇ္ဈောဂဟိ မဟာဝနံ။

သဠလံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ဂန္ထိတွာန ဝဋံသကံ။
ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပေသိံ၊ သမ္မုခါ လောကနာယကံ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဦနဝီသေ ကပ္ပသတေ၊ သောဠသာသုံ သုနိမ္မိတာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ကိလေသုပ္ပတ္တိနိဒဿနေန "ကိလေသေ အနုဝတ္တေန္တဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော နတ္ထေဝ သီသုက္ခိပနံ။ အဟံ ပန တေ နာနု-ဝတ္တိ"န္တိ ဒဿေန္တော—

၉၈။ "ရူပံ ဒိသွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။
တဿ ဝဍ္ဎန္တိ အာသဝါ၊ ဘဝမူလောပဂါမိနော"တိ[၂]—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ရူပ**န္တိ ရဇ္ဇနီယံ ရူပါယတနံ၊ တံ ပနေတ္ထ ဣတ္ထိရူပံ အဓိပ္ပေတံ။ **ဒိသွာ**တိ စက္ခုနာ ဒိသွာ၊ စက္ခုဒွါရာနုသာရေန နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနသလ္လက္ခဏဝသေန[၃] တံ ဂဟေတွာ, တဿ[၄] တထာဂဟဏဟေတူတိ အတ္ထော။ **သတိ မုဋ္ဌာ**တိ အသုဘသဘာဝေ ကာယေ "အသုဘ"န္တွေဝ ပဝတ္တနသတိ[၅] နဋ္ဌာ။ ယထာ ပန ရူပံ ဒိသွာ သတိ နဋ္ဌာ၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ "**ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ-ကရောတော**"တိ။ ယထာဥပဋ္ဌိတံ အာရမ္မဏံ "သုဘံ သုခ"န္တိအာဒိနာ ပိယနိမိတ္တံ

၁-ခု ၃-၁၉၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဘဝမူလာဘဝဂါမိနောတိ (သီ)
၃-နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနုပလက္ခဏဝသေန (သီ၊က)
၄-တဿ ဝါ (သီ)
၅-ပဝတ္တနကာ သတိ (သီ)

katvā ayonisomanasikārena manasikaroto sati muṭṭhāti yojanā. Tathā bhūtova[1] **sārattacitto vedetī**ti suṭṭhu rattacitto hutvā taṁ rūpārammaṇaṁ anubhavati abhinandati[2], abhinandanto pana **tañca ajjhosa tiṭṭhati** ajjhosāya taṁ ārammaṇaṁ gilitvā pariniṭṭhapetvā vattati ceva, evaṁbhūtassa ca **tassa vaḍḍhanti**[3] **āsavā bhavamūlopagāmino**ti bhavassa saṁsārassa mūlabhāvaṁ kāraṇabhāvaṁ[4] upagamanasabhāvā kāmāsavādayo cattāropi āsavā tassa puggalassa uparūpari vaḍḍhantiyeva, na hāyanti. Mayhaṁ pana paṭisaṅkhāne[5] ṭhatvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā saccāni paṭivijjhantassa maggapaṭipāṭiyā te cattāropi āsavā anavasesato pahīnā parikkhīṇāti adhippāyo.

Abhayattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Uttiyattheragāthāvaṇṇanā

Saddaṁ sutvā sati muṭṭhāti āyasmato Uttiyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto gonakādi-atthataṁ sa-uttaracchadaṁ Buddhārahaṁ pallaṅkaṁ Gandhakuṭiyaṁ paññāpetvā adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Sakyarājakule nibbatti, tassa **Uttiyo**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto Satthu ñātisamāgame Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto ekadivasaṁ gāmaṁ[6] piṇḍāya paviṭṭho antarāmagge mātugāmassa[7] gītassaddaṁ sutvā ayonisomanasikāravasena tattha candarāge uppanne paṭisaṅkhānabalena taṁ vikkhambhetvā vihāraṁ pavisitvā sañjatasaṁvego divāṭṭhāne nisīditvā tāvadeva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[8]—

1. Tatova (Sī)
2. Natthi (Sī)
3. Evaṁbhūtassa vaḍḍhanti (Ka)
4. Mūlabhāvakāraṇabhāva... (Sī)
5. Paṭisaṅkhāre (Sī, Ka)
6. Nagaraṁ (Sī)
7. Aññatarāya itthiyā (Sī)
8. Khu 3. 193 piṭṭhe.

ကတွာ အယောနိသောမနသိကာရေန မနသိကရောတော သတိ မုဋ္ဌာတိ ယောဇနာ။ တထာ ဘူတောဝ[၁] **သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတီ**တိ သုဋ္ဌု ရတ္တစိတ္တော ဟုတွာ တံ ရူပါရမ္မဏံ အနုဘဝတိ အဘိနန္ဒတိ[၂]၊ အဘိနန္ဒန္တော ပန **တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ** အဇ္ဈောသာယ တံ အာရမ္မဏံ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဝတ္တတိ စေဝ, ဧဝံဘူတဿ စ **တဿ ဝဍ္ဎန္တိ**[၃] **အာသဝါ ဘဝမူလောပဂါမိနော**တိ ဘဝဿ သံသာရဿ မူလဘာဝံ ကာရဏဘာဝံ[၄] ဥပဂမနသဘာဝါ ကာမာသဝါဒယော စတ္တာရောပိ အာသဝါ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥပရူပရိ ဝဍ္ဎန္တိယေဝ၊ န ဟာယန္တိ။ မယှံ ပန ပဋိသင်္ခါနေ[၅] ဌတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တဿ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ တေ စတ္တာရောပိ အာသဝါ အနဝသေသတော ပဟီနာ ပရိက္ခီဏာတိ အဓိပ္ပါယော။

အဘယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဒ္ဒံ သုတွာ သတိ မုဋ္ဌာတိ အာယသ္မတော ဥတ္တိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဂေါနကာဒိအတ္ထတံ သဥတ္တရစ္ဆဒံ ဗုဒ္ဓါရဟံ ပလ္လင်္ကံ ဂန္ဓကုဋိယံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ဥတ္တိယော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဉာတိသမာဂမေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဧကဒိဝသံ ဂါမံ[၆] ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော အန္တရာမဂ္ဂေ မာတုဂါမဿ[၇] ဂီတသဒ္ဒံ သုတွာ အယောနိသောမနသိကာရဝသေန တတ္ထ ဆန္ဒရာဂေ ဥပ္ပန္နေ ပဋိသင်္ခါနဗလေန တံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ တာဝဒေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၈]—

၁-တတောဝ (သီ)
၂-နတ္ထိ (သီ)
၃-ဧဝံဘူတဿ ဝဍ္ဎန္တိ (က)
၄-မူလဘာဝကာရဏဘာဝ....(သီ)
၅-ပဋိသင်္ခါရေ (သီ၊ က)
၆-နဂရံ (သီ)
၇-အညတရာယ ဣတ္ထိယာ (သီ)
၈-ခု ၃-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။

“Sumedhassa Bhagavato, Lokajeṭṭhassa tādino.
Pallaṅko hi mayā dinno, sa-uttarasapacchado[1].

Sattaratanasampanno, pallaṅko āsi so[2] tadā.
Mama saṅkappamaññāya, nibbattati sadā mama.

Tiṁsakappasahassamhi, pallaṅkamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pallaṅkassa idaṁ phalaṁ.

Vīsakappasahassamhi, Suvaṇṇābhā tayo janā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano kilesuppattinidassanena “kilese ajigucchantassa natthi vaṭṭadukkhato sīsukkhipanaṁ, ahaṁ pana te jigucchimevā”ti dassento—

99. “Saddaṁ sutvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasikaroto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.
Tassa vaḍḍhanti āsavā, saṁsāra[3] upagāmino”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **saddan**ti rajjanīyaṁ saddārammaṇaṁ. **Saṁsāra-upagāmino**ti—

“Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
Abbocchinnaṁ vattamānā[4], saṁsāroti pavuccatī”ti—

evaṁ vuttasaṁsāravaṭṭakāraṇaṁ[5] hutvā upagamentīti saṁsāra-upagāmino[6], “saṁsārūpagāmino”ti vā pāṭho. Sesaṁ anantaragāthāya vuttanayameva.

Uttiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Sa-uttaracchadatthato (Sī)
2. Yo (Sī)
3. Saṁsāraṁ (Sī)
4. Vattamānaṁ (Sī)
5. Vuttasaṁsāravaṭṭaṁ kāraṇaṁ (?)
6. Saṁsāragāmino (Sī)

“သုမေဓဿ ဘဂဝတော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
ပလ္လင်္ကော ဟိ မယာ ဒိန္နော၊ သဥတ္တရသပစ္ဆဒေါ[၁]။

သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ ပလ္လင်္ကော အာသိ သော[၂] တဒါ။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ နိဗ္ဗတ္တတိ သဒါ မမ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ပလ္လင်္ကမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပလ္လင်္ကဿ ဣဒံ ဖလံ။

ဝီသကပ္ပသဟဿမှိ၊ သုဝဏ္ဏာဘာ တယော ဇနာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ကိလေသုပ္ပတ္တိနိဒဿနေန “ကိလေသေ အဇိဂုစ္ဆန္တဿ နတ္ထိ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော သီသုက္ခိပနံ၊ အဟံ ပန တေ ဇိဂုစ္ဆိမေဝါ”တိ ဒဿေန္တော—

၉၉။ “သဒ္ဒံ သုတွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။
တဿ ဝဍ္ဎန္တိ အာသဝါ၊ သံသာရ[၃]ဥပဂါမိနော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သဒ္ဒန္တိ** ရဇ္ဇနီယံ သဒ္ဒါရမ္မဏံ။ **သံသာရဥပဂါမိနောတိ**—

“ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ[၄]၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတီ”တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တသံသာရဝဋ္ဋကာရဏံ[၅] ဟုတွာ ဥပဂမေန္တီတိ သံသာရဥပဂါမိနော[၆]၊ “သံသာရူပဂါမိနော”တိ ဝါ ပါဌော။ သေသံ အနန္တရဂါထာယ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဥတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သဥတ္တရစ္ဆဒတ္ထတော (သီ)
၂-ယော (သီ)
၃-သံသာရံ (သီ)
၄-ဝတ္တမာနံ (သီ)
၅-ဝုတ္တသံသာရဝဋ္ဋံ ကာရဏံ (?)
၆-သံသာရဂါမိနော (သီ)

10. (Dutiya) Devasabhattheragāthāvaṇṇanā

Sammappadhānasampannoti āyasmato Devasabhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sikhiṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso bandhujīvakapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Sakyarājakule nibbatti, tassa **Devasabho**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto cumbaṭakalahavūpasamanatthaṁ Satthari āgate Buddhānubhāvaṁ disvā pasannamānaso saraṇesu patiṭṭhito puna Nigrodhārāme satthari viharante Satthāraṁ upasaṅkamitvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā katapubbakicco vipassanāya kammaṁ karonto nacirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Candaṁva vimalaṁ suddhaṁ, vippasannamanāvilaṁ.
Nandībhavaparikkhīṇaṁ[2], tiṇṇaṁ loke visattikaṁ.

Nibbāpayantaṁ janataṁ, tiṇṇaṁ tārayataṁ varaṁ.
Muniṁ vanamhi jhāyantaṁ, ekaggaṁ susamāhitaṁ.

Bandhujīvakapupphāni, lagetvā suttakenahaṁ.
Buddhassa abhiropayiṁ, Sikhino Lokabandhuno.

Ekatiṁ se ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito sattamake kappe, manujindo mahāyaso.
Samantacakkhunāmāsi, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attanā adhigataṁ vimuttisukhaṁ nissāya uppannapītisomanasso udānavasena—

1. Khu 3. 194 piṭṭhe. 2. Nandirāgaparikkhīṇaṁ (Sī)

၁၀-(ဒုတိယ)ဒေဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သမ္မပ္ပဓာနသမ္ပန္နောတိ အာယသ္မတော ဒေဝသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သိခိံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ဒေဝသဘော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော စုမ္ဗဋကလဟဝူပသမနတ္ထံ သတ္ထရိ အာဂတေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သရဏေသု ပတိဋ္ဌိတော ပုန နိဂြောဓာရာမေ သတ္ထရိ ဝိဟရန္တေ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“စန္ဒံဝ ဝိမလံ သုဒ္ဓံ၊ ဝိပ္ပသန္နမနာဝိလံ။
နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏံ[၂]၊ တိဏ္ဏံ လောကေ ဝိသတ္တိကံ။

နိဗ္ဗာပယန္တံ ဇနတံ၊ တိဏ္ဏံ တာရယတံ ဝရံ။
မုနိံ ဝနမှိ ဈာယန္တံ၊ ဧကဂ္ဂံ သုသမာဟိတံ။

ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖါနိ၊ လဂေတွာ သုတ္တကေနဟံ။
ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ၊ သိခိနော လောကဗန္ဓုနော။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော သတ္တမကေ ကပ္ပေ၊ မနုဇိန္ဒော မဟာယသော။
သမန္တစက္ခုနာမာသိ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနာ အဓိဂတံ ဝိမုတ္တိသုခံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿော ဥဒါနဝသေန—

၁-ခု ၃-၁၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-နန္ဒိရာဂပရိက္ခီဏံ (သီ)

100. “Sammappadhānasampanno, satipaṭṭhānagocaro.
Vimuttikusumasañchanno, parinibbissatyanāsavo”ti[1]—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sammappadhānasampanno**ti sampannacatubbidhasammappadhāno, tehi kattabbakiccaṁ sampādetvā ṭhitoti attho. **Satipaṭṭhānagocaro**ti kāyānupassanādayo satipaṭṭhānā gocaro pavattiṭṭhānaṁ etassāti satipaṭṭhānagocaro, catūsu satipaṭṭhānesu patiṭṭhitacittoti attho. Guṇasobhena paramasugandhā vimuttiyeva kusumāni, tehi sabbaso sammadeva sañchanno vibhūsito alaṅkatoti **vimuttikusumasañchanno. Parinibbissatyanāsavo**ti evaṁ sammā paṭipajjanto bhikkhu na cirasseva anāsavo hutvā parinibbissati sa-upādisesāya anupādisesāya ca nibbānadhātuyāti attho. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

(Dutiya) Devasabhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dasamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Ekādasamavagga

1. Belaṭṭhānikattheragāthāvaṇṇanā

Hitvā gihittaṁ anavositattoti-ādikā āyasmato Belaṭṭhānikattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro ito ekatiṁse kappe Vessabhussa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gantvā gharāvāsaṁ pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā isīhi parivuto vicaranto ekadivasaṁ Vessabhuṁ Bhagavantaṁ disvā pītisomanassajāto Satthu ñāṇasampattiṁ nissāya pasannamānaso ñāṇaṁ uddissa pupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Belaṭṭhāniko**ti laddhanāmo

1. Parinibbāyissatyanāsavoti (Sī)

၁၀၀။ “သမ္မပ္ပဓာနသမ္ပန္နော၊ သတိပဋ္ဌာနဂေါစရော။
ဝိမုတ္တိကုသုမသဉ္ဆန္နော၊ ပရိနိဗ္ဗိဿတျနာသဝေါ”တိ[၁]—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သမ္မပ္ပဓာနသမ္ပန္နော**တိ သမ္ပန္နစတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနော၊ တေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ သမ္ပာဒေတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ **သတိပဋ္ဌာနဂေါစရော**တိ ကာယာနုပဿနာဒယော သတိပဋ္ဌာနာ ဂေါစရော ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဧတဿာတိ သတိပဋ္ဌာနဂေါစရော၊ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု ပတိဋ္ဌိတစိတ္တောတိ အတ္ထော။ ဂုဏသောဘေန ပရမသုဂန္ဓာ ဝိမုတ္တိယေဝ ကုသုမာနိ၊ တေဟိ သဗ္ဗသော သမ္မဒေဝ သဉ္ဆန္နော ဝိဘူသိတော အလင်္ကတောတိ **ဝိမုတ္တိကုသုမသဉ္ဆန္နော။ ပရိနိဗ္ဗိဿတျနာသဝေါ**တိ ဧဝံ သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇန္တော ဘိက္ခု န စိရဿေဝ အနာသဝေါ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗိဿတိ သဥပါဒိသေသာယ အနုပါဒိသေသာယ စ နိဗ္ဗာနဓာတုယာတိ အတ္ထော။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

(ဒုတိယ) ဒေဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒသမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-ဧကာဒသမဝဂ္ဂ

၁-ဗေလဋ္ဌာနိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဟိတွာ ဂိဟိတ္တံ အနဝေါသိတတ္တောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဗေလဋ္ဌာနိကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ဝေဿဘုဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ ဃရာဝါသံ ပဟာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဣသီဟိ ပရိဝုတော ဝိစရန္တော ဧကဒိဝသံ ဝေဿဘုံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပီတိသောမနဿဇာတော သတ္ထု ဉာဏသမ္ပတ္တိံ နိဿာယ ပသန္နမာနသော ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဿ ပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဗေလဋ္ဌာနိကော**တိ လဒ္ဓနာမော

၁-ပရိနိဗ္ဗာယိဿတျနာသဝေါတိ (သီ)

viññutaṁ patto Satthu dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā Kosalaraṭṭhe araññe viharanto alaso kāyadaḷhibahulo pharusavāco ahosi, samaṇadhamme cittaṁ na uppādesi. Atha naṁ Bhagavā ñāṇaparipākaṁ oloketvā—

101. “Hitvā gihittaṁ anavositatto,
Mukhanaṅgalī odariko kusīto.
Mahāvarāhova nivāpapuṭṭho,
Punappunaṁ gabbhamupeti mando”ti—

imāya obhāsagāthāya saṁvejesi. So Satthāraṁ purato nisinnaṁ viya disvā tañca gāthaṁ[1] sutvā saṁvegajāto ñāṇassa paripākaṁ gatattā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Kaṇikāraṁva jotantaṁ[3], nisinnaṁ pabbatantare.
Obhāsentaṁ disā sabbā, osadhiṁ viya tārakaṁ[4].

Tayo māṇavakā āsuṁ, sake sippe susikkhitā.
Khāribhāraṁ gahetvāna, anventi mama pacchato.

Puṭake satta pupphāni, nikkhittāni tapassinā.
Gahetvā tāni ñāṇamhi, Vessabhussābhiropayiṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ñāṇapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekūnatiṁsakappamhi, Vipulābhasanāmako.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthu ovādaṁ paṭipūjento byatirekamukhena ca[5] aññaṁ byākaronto tameva gāthaṁ paccudāhāsi.

1. Kathaṁ (Ka) 2. Khu 3. 184 piṭṭhe. 3. Jotentaṁ (Sī)
4. Tārakā (Ka) 5. Byatirekamukhena (Ka)

ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ကောသလရဋ္ဌေ အရညေ ဝိဟရန္တော အလသော ကာယဒဠှိဗဟုလော ဖရုသဝါစော အဟောသိ၊ သမဏဓမ္မေ စိတ္တံ န ဥပ္ပါဒေသိ။ အထ နံ ဘဂဝါ ဉာဏပရိပါကံ ဩလောကေတွာ—

၁၀၁။ “ဟိတွာ ဂိဟိတ္တံ အနဝေါသိတတ္တော၊
မုခနင်္ဂလီ ဩဒရိကော ကုသီတော။
မဟာဝရာဟောဝ နိဝါပပုဋ္ဌော၊
ပုနပ္ပုနံ ဂဗ္ဘမုပေတိ မန္ဒော”တိ—

ဣမာယ ဩဘာသဂါထာယ သံဝေဇေသိ။ သော သတ္ထာရံ ပုရတော နိသိန္နံ ဝိယ ဒိသွာ တဉ္စ ဂါထံ[1] သုတွာ သံဝေဂဇာတော ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ[3]၊ နိသိန္နံ ပဗ္ဗတန္တရေ။
ဩဘာသေန္တံ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဩသဓိံ ဝိယ တာရကံ[4]။

တယော မာဏဝကာ အာသုံ၊ သကေ သိပ္ပေ သုသိက္ခိတာ။
ခါရိဘာရံ ဂဟေတွာန၊ အနွေန္တိ မမ ပစ္ဆတော။

ပုဋကေ သတ္တ ပုပ္ဖါနိ၊ နိက္ခိတ္တာနိ တပဿိနာ။
ဂဟေတွာ တာနိ ဉာဏမှိ၊ ဝေဿဘုဿာဘိရောပယိံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဉာဏပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကူနတိံသကပ္ပမှိ၊ ဝိပုလာဘာသနာမကော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထု ဩဝါဒံ ပဋိပူဇေန္တော ဗျတိရေကမုခေန စ[5] အညံ ဗျာကရောန္တော တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။

၁-ကထံ (က) ၂-ခု ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဇောတေန္တံ (သီ)
၄-တာရကာ (က) ၅-ဗျတိရေကမုခေန (က)

Tattha **hitvā gihittan**ti gahaṭṭhabhāvaṁ pariccajitvā, pabbajitvāti attho. **Anavositatto**ti anurūpaṁ avositatto, yadatthaṁ sāsane pabbajantassa anurūpapariññādīnaṁ atīritattā[1] apariyositabhāvo akatakaraṇīyoti attho. Atha vā **anavositatto**ti anu-avositasabhāvo, visuddhīnaṁ maggānañca anupaṭipāṭiyā vasitabbavāsassa akatāvī, dasasu ariyavāsesu avusitavāti attho. Mukhasaṅkhātaṁ naṅgalaṁ imassa atthīti **mukhanaṅgalī.** Naṅgalena viya pathaviṁ paresu[2] pharusavācappayogena attānaṁ khanantoti attho. **Odariko**ti udare pasuto udaraposanatapparo[3]. **Kusīto**ti alaso, bhāvanaṁ ananuyuñjanto. Evaṁbhūtassa nipphattiṁ dassento āha "**mahāvarāhova nivāpapuṭṭho, punappunaṁ gabbhamupeti mando**"ti. Tassattho heṭṭhā vuttoyeva. Ettha ca yathā pabbajitvā anavositādisabhāvatāya punappunaṁ gabbhamupeti mando, na evaṁ mādiso paṇḍito. Tabbiparītasabhāvatāya pana sammāpaṭipattiyā matthakaṁ pāpitattā parinibbāyatīti byatirekamukhena aññaṁ byākāsīti daṭṭhabbanti.

Belaṭṭhānikattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Setucchattheragāthāvaṇṇanā

Mānena vañcitāseti āyasmato Setucchattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Tissassa Sammāsambuddhassa kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Tissaṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso sumadhuraṁ panasaphalaṁ abhisaṅkhataṁ nāḷikerasāḷavaṁ[4] adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde aññatarassa Maṇḍalikarañño putto hutvā nibbatti, **Setuccho**tissa nāmaṁ ahosi. So pitari mate rajje patiṭṭhito ussāhasattīnaṁ[5] abhāvena rājakiccāni virādhento rajjaṁ parahatthagataṁ katvā dukkhappattiyā saṁvegajāto janapadacārikaṁ carantaṁ

1. Ataritattā (Sī)
2. Pathavippadesesu. Pathavīpadesu (Ka)
3. Udaraposanakapparo (Ka)
4. Sāḷuvanaṁ (Sī), sāḷuvaṁ (Ka)
5. Ussāhanassa sampattīnaṁ (Sī)

တတ္ထ **ဟိတွာ ဂိဟိတ္တန္တိ** ဂဟဋ္ဌဘာဝံ ပရိစ္စဇိတွာ၊ ပဗ္ဗဇိတွာတိ အတ္ထော။ **အနဝေါသိတတ္တော**တိ အနုရူပံ အဝေါသိတတ္တော၊ ယဒတ္ထံ သာသနေ ပဗ္ဗဇန္တဿ အနုရူပပရိညာဒီနံ အတီရိတတ္တာ[1] အပရိယောသိတဘာဝေါ အကတကရဏီယောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **အနဝေါသိတတ္တော**တိ အနု-အဝေါသိတသဘာဝေါ၊ ဝိသုဒ္ဓီနံ မဂ္ဂါနဉ္စ အနုပဋိပါဋိယာ ဝသိတဗ္ဗဝါသဿ အကတာဝီ, ဒသသု အရိယဝါသေသု အဝုသိတဝါတိ အတ္ထော။ မုခသင်္ခါတံ နင်္ဂလံ ဣမဿ အတ္ထီတိ **မုခနင်္ဂလီ။** နင်္ဂလေန ဝိယ ပထဝိံ ပရေသု[2] ဖရုသဝါစပ္ပယောဂေန အတ္တာနံ ခနန္တောတိ အတ္ထော။ **ဩဒရိကော**တိ ဥဒရေ ပသုတော ဥဒရပေါသနတပ္ပရော[3]။ **ကုသီတော**တိ အလသော, ဘာဝနံ အနနုယုဉ္ဇန္တော။ ဧဝံဘူတဿ နိပ္ဖတ္တိံ ဒဿေန္တော အာဟ "**မဟာဝရာဟောဝ နိဝါပပုဋ္ဌော၊ ပုနပ္ပုနံ ဂဗ္ဘမုပေတိ မန္ဒော**"တိ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ ဧတ္ထ စ ယထာ ပဗ္ဗဇိတွာ အနဝေါသိတာဒိသဘာဝတာယ ပုနပ္ပုနံ ဂဗ္ဘမုပေတိ မန္ဒော၊ န ဧဝံ မာဒိသော ပဏ္ဍိတော။ တဗ္ဗိပရီတသဘာဝတာယ ပန သမ္မာပဋိပတ္တိယာ မတ္ထကံ ပါပိတတ္တာ ပရိနိဗ္ဗာယတီတိ ဗျတိရေကမုခေန အညံ ဗျာကာသီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ။

ဗေလဋ္ဌာနိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သေတုစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မာနေန ဝဉ္စိတာသေတိ အာယသ္မတော သေတုစ္ဆတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော တိဿဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ တိဿံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သုမဓုရံ ပနသဖလံ အဘိသင်္ခတံ နာဠိကေရသာဠဝံ[4] အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အညတရဿ မဏ္ဍလိကရညော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သေတုစ္ဆော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ပိတရိ မတေ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော ဥဿာဟသတ္တီနံ[5] အဘာဝေန ရာဇကိစ္စာနိ ဝိရာဓေန္တော ရဇ္ဇံ ပရဟတ္ထဂတံ ကတွာ ဒုက္ခပ္ပတ္တိယာ သံဝေဂဇာတော ဇနပဒစာရိကံ စရန္တံ

၁-အတရိတတ္တာ (သီ)
၂-ပထဝိပ္ပဒေသေသု။ ပထဝီပဒေသု (က)
၃-ဥဒရပေါသနကပ္ပရော (က)
၄-သာဠုဝနံ (သီ)၊ သာဠုဝံ (က)
၅-ဥဿာဟနဿ သမ္ပတ္တီနံ (သီ)

Bhagavantaṁ disvā upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā parikammaṁ karonto tadaheva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Tissassa kho Bhagavato, pubbe phalamadāsahaṁ.
Nāḷikerañca pādāsiṁ, khajjakaṁ abhisammataṁ.

Buddhassa tamahaṁ datvā, Tissassa tu Mahesino.
Modāmahaṁ kāmakāmī, upapajjiṁ yamicchakaṁ.

Dvenavute ito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Ito terasakappamhi, rājā Indasamo ahu.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā kilese garahanto—

102. “Mānena vañcitāse, saṅkhāresu saṁkilissamānāse.
Lābhālābhena mathitā, samādhiṁ nādhigacchantī”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **mānena vañcitāse**ti “seyyohamasmī”ti-ādinayappavattena mānena attukkaṁsanaparavambhanādivasena kusalabhaṇḍacchedanena vippaladdhā. **Saṅkhāresu saṁkilissamānāse**ti ajjhattikabāhiresu cakkhādīsu ceva rūpādīsu ca saṅkhatadhammesu saṁkilissamānā, “etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā”ti taṁnimittaṁ taṇhāgāhādivasena[2] saṁkilesaṁ āpajjamānā. **Lābhālābhena mathitā**ti pattacīvarādīnañceva vatthādīnañca lābhena tesaṁyeva ca alābhena taṁnimittaṁ uppannehi anunayapaṭighehi mathitā madditā abhibhūtā. Nidassanamattañcetaṁ, avasiṭṭhalokadhammānampettha[3] saṅgaho daṭṭhabbo. **Samādhiṁ nādhigacchantī**ti te evarūpā puggalā samādhiṁ samathavipassanāvasena cittekaggataṁ kadācipi na vindanti na paṭilabhanti na pāpuṇanti samādhisaṁvattanikānaṁ dhammānaṁ abhāvato, itaresañca bhāvato. Idhāpi yathā mānādīhi abhibhūtā aviddasuno[4]

1. Khu 3. 282 piṭṭhe. 2. Taṇhādivasena (Sī) 3. Cettha (Sī) 4. Te aviddasuno (Sī)

ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ပရိကမ္မံ ကရောန္တော တဒဟေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“တိဿဿ ခေါ ဘဂဝတော၊ ပုဗ္ဗေ ဖလမဒါသဟံ။
နာဠိကေရဉ္စ ပါဒါသိံ၊ ခဇ္ဇကံ အဘိသမ္မတံ။

ဗုဒ္ဓဿ တမဟံ ဒတွာ၊ တိဿဿ တု မဟေသိနော။
မောဒါမဟံ ကာမကာမီ၊ ဥပပဇ္ဇိံ ယမိစ္ဆကံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဣတော တေရသကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ ဣန္ဒသမော အဟု။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ကိလေသေ ဂရဟန္တော—

၁၀၂။ “မာနေန ဝဉ္စိတာသေ၊ သင်္ခါရေသု သံကိလိဿမာနာသေ။
လာဘာလာဘေန မထိတာ၊ သမာဓိံ နာဓိဂစ္ဆန္တီ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **မာနေန ဝဉ္စိတာသေ**တိ “သေယျောဟမသ္မီ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တေန မာနေန အတ္တုက္ကံသနပရဝမ္ဘနာဒိဝသေန ကုသလဘဏ္ဍစ္ဆေဒနေန ဝိပ္ပလဒ္ဓါ။ **သင်္ခါရေသု သံကိလိဿမာနာသေ**တိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု စက္ခာဒီသု စေဝ ရူပါဒီသု စ သင်္ခတဓမ္မေသု သံကိလိဿမာနာ၊ “ဧတံ မမ၊ ဧသောဟမသ္မိ၊ ဧသော မေ အတ္တာ”တိ တံနိမိတ္တံ တဏှာဂါဟာဒိဝသေန[2] သံကိလေသံ အာပဇ္ဇမာနာ။ **လာဘာလာဘေန မထိတာ**တိ ပတ္တစီဝရာဒီနဉ္စေဝ ဝတ္ထာဒီနဉ္စ လာဘေန တေသံယေဝ စ အလာဘေန တံနိမိတ္တံ ဥပ္ပန္နေဟိ အနုနယပဋိဃေဟိ မထိတာ မဒ္ဒိတာ အဘိဘူတာ။ နိဒဿနမတ္တဉ္စေတံ၊ အဝသိဋ္ဌလောကဓမ္မာနမ္ပေတ္ထ[3] သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **သမာဓိံ နာဓိဂစ္ဆန္တီ**တိ တေ ဧဝရူပါ ပုဂ္ဂလာ သမာဓိံ သမထဝိပဿနာဝသေန စိတ္တေကဂ္ဂတံ ကဒါစိပိ န ဝိန္ဒန္တိ န ပဋိလဘန္တိ န ပါပုဏန္တိ သမာဓိသံဝတ္တနိကာနံ ဓမ္မာနံ အဘာဝတော, ဣတရေသဉ္စ ဘာဝတော။ ဣဓာပိ ယထာ မာနာဒီဟိ အဘိဘူတာ အဝိဒ္ဒသုနော[4]

၁-ခု ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တဏှာဒိဝသေန (သီ) ၃-စေတ္ထ (သီ) ၄-တေ အဝိဒ္ဒသုနော (သီ)

samādhiṁ nādhigacchanti, na evaṁ viddasuno. Te pana mādisā tehi anabhibhūtā samādhiṁ adhigacchantevāti byatirekamukhena aññābyākaraṇanti veditabbaṁ.

Setucchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Bandhurattheragāthāvaṇṇanā

Nāhaṁ etena atthikoti āyasmato Bandhurattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Siddhatthassa Bhagavato kāle aññatarassa rañño antepure gopako hutvā ekadivasaṁ Bhagavantaṁ saparisaṁ rājaṅgaṇena[1] gacchantaṁ disvā pasannacitto kaṇaverapupphāni gahetvā sasaṁghaṁ Lokanāyakaṁ pūjesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sīlavatīnagare seṭṭhiputto hutvā nibbatti, **Bandhuro**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto kenacideva karaṇīyena Sāvatthiyaṁ gato upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gato Satthu dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā ñāṇassa paripākattā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Siddhattho nāma Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Purakkhato sāvakehi, nagaraṁ paṭipajjatha.

Rañño antepure āsiṁ, gopako abhisammato.
Pāsāde upaviṭṭhohaṁ, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Kaṇaveraṁ gahetvāna, bhikkhusaṁghe samokiriṁ.
Buddhassa visuṁ katvāna, tato bhiyyo samokiriṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

1. Rājaṅganena (Sī) 2. Khu 3. 201 piṭṭhādīsu.

သမာဓိံ နာဓိဂစ္ဆန္တိ၊ န ဧဝံ ဝိဒ္ဒသုနော။ တေ ပန မာဒိသာ တေဟိ အနဘိဘူတာ သမာဓိံ အဓိဂစ္ဆန္တေဝါတိ ဗျတိရေကမုခေန အညာဗျာကရဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သေတုစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဗန္ဓုရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နာဟံ ဧတေန အတ္ထိကောတိ အာယသ္မတော ဗန္ဓုရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ အညတရဿ ရညော အန္တေပုရေ ဂေါပကော ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ သပရိသံ ရာဇင်္ဂဏေန[1] ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ကဏဝေရပုပ္ဖာနိ ဂဟေတွာ သသံဃံ လောကနာယကံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သီလဝတီနဂရေ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဗန္ဓုရော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန သာဝတ္ထိယံ ဂတော ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂတော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဉာဏဿ ပရိပါကတ္တာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“သိဒ္ဓတ္ထော နာမ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ပုရက္ခတော သာဝကေဟိ၊ နဂရံ ပဋိပဇ္ဇထ။

ရညော အန္တေပုရေ အာသိံ၊ ဂေါပကော အဘိသမ္မတော။
ပါသာဒေ ဥပဝိဋ္ဌောဟံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

ကဏဝေရံ ဂဟေတွာန၊ ဘိက္ခုသံဃေ သမောကိရိံ။
ဗုဒ္ဓဿ ဝိသုံ ကတွာန၊ တတော ဘိယျော သမောကိရိံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

၁-ရာဇင်္ဂဏေန (သီ) ၂-ခု ၃-၂၀၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Sattāsītimhito kappe, caturā’suṁ[1] mahiddhikā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā kataññubhāve ṭhatvā attano upakārassa rañño paccupakāraṁ kātuṁ Sīlavatīnagaraṁ gantvā rañño dhammaṁ desento saccāni pakāsesi. Rājā saccapariyosāne sotāpanno hutvā attano nagare Sudassanaṁ nāma mahantaṁ vihāraṁ kāretvā therassa niyyātesi[2]. Mahā lābhasakkāro ahosi. Thero vihāraṁ sabbaṁ sa lābhasakkāraṁ saṁghassa niyyātetvā sayaṁ purimaniyāmeneva piṇḍāya caritvā yāpento katipāhaṁ tattha vasitvā Sāvatthiṁ gantukāmo ahosi. Bhikkhū “bhante tumhe idheva vasatha, sace paccayehi vekallaṁ, mayaṁ taṁ paripūressāmā”ti āhaṁsu. Thero “na mayhaṁ āvuso uḷārehi paccayehi attho atthi[3], itarītarehi paccayehi yāpemi, dhammarasenevamhi titto”ti[4] dassento—

103. “Nāhaṁ etena atthiko, sukhito dhammarasena tappito.
Pitvā rasaggamuttamaṁ, na ca kāhāmi visena santhavan”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **nāhaṁ etena atthiko**ti yena maṁ tumhe tappetukāmā “paripūressāmā”ti vadatha, etena āmisalābhena paccayāmisarasena nāhaṁ atthiko, mayhaṁ etena attho natthi, santuṭṭhi[5] paramaṁ sukhanti itarītareheva paccayehi yāpemīti attho. Idāni tena anatthikabhāve padhānakāraṇaṁ dassento āha **“sukhito dhammarasena tappito”**ti. Sattatiṁsabodhipakkhiyadhammarasena ceva navavidhalokuttaradhammarasena ca tappito pīṇito[6] sukhito uttamena sukhena suhitoti attho. **Pitvā rasaggamuttaman**ti sabbarasesu aggaṁ seṭṭhaṁ tatoyeva uttamaṁ yathāvuttaṁ dhammarasaṁ pivitvā ṭhito, tenāha “sabbarasaṁ dhammaraso jinātī”ti[7]. **Na ca kāhāmi visena santhavan**ti evarūpaṁ

1. Caturo āsiṁsu (Sī) 2. Niyyādesi (Sī, Ka) 3. Attho (Ka)
4. Atthikoti (Sī) 5. Santuṭṭhī (Sī)
6. Pīto (Sī) 7. Khu 1. 64 piṭṭhe Dhammapade.

သတ္တာသီတိမှိတော ကပ္ပေ၊ စတုရာ’သုံ[1] မဟိဒ္ဓိကာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ကတညုဘာဝေ ဌတွာ အတ္တနော ဥပကာရဿ ရညော ပစ္စုပကာရံ ကာတုံ သီလဝတီနဂရံ ဂန္တွာ ရညော ဓမ္မံ ဒေသေန္တော သစ္စာနိ ပကာသေသိ။ ရာဇာ သစ္စပရိယောသာနေ သောတာပန္နော ဟုတွာ အတ္တနော နဂရေ သုဒဿနံ နာမ မဟန္တံ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ထေရဿ နိယျာတေသိ[2]။ မဟာ လာဘသက္ကာရော အဟောသိ။ ထေရော ဝိဟာရံ သဗ္ဗံ စ လာဘသက္ကာရံ သံဃဿ နိယျာတေတွာ သယံ ပုရိမနိယာမေနေဝ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယာပေန္တော ကတိပါဟံ တတ္ထ ဝသိတွာ သာဝတ္ထိံ ဂန္တုကာမော အဟောသိ။ ဘိက္ခူ “ဘန္တေ တုမှေ ဣဓေဝ ဝသထ၊ သစေ ပစ္စယေဟိ ဝေကလ္လံ၊ မယံ တံ ပရိပူရေဿာမာ”တိ အာဟံသု။ ထေရော “န မယှံ အာဝုသော ဥဠာရေဟိ ပစ္စယေဟိ အတ္ထော အတ္ထိ[3]၊ ဣတရီတရေဟိ ပစ္စယေဟိ ယာပေမိ၊ ဓမ္မရသေနေဝမှိ တိတ္တော”တိ[4] ဒဿေန္တော—

၁၀၃။ “နာဟံ ဧတေန အတ္ထိကော၊ သုခိတော ဓမ္မရသေန တပ္ပိတော။
ပိတွာ ရသဂ္ဂမုတ္တမံ၊ န စ ကာဟာမိ ဝိသေန သန္ထဝ”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **နာဟံ ဧတေန အတ္ထိကော**တိ ယေန မံ တုမှေ တပ္ပေတုကာမာ “ပရိပူရေဿာမာ”တိ ဝဒထ၊ ဧတေန အာမိသလာဘေန ပစ္စယာမိသရသေန နာဟံ အတ္ထိကော, မယှံ ဧတေန အတ္ထော နတ္ထိ၊ သန္တုဋ္ဌိ[5] ပရမံ သုခန္တိ ဣတရီတရေဟေဝ ပစ္စယေဟိ ယာပေမီတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ တေန အနတ္ထိကဘာဝေ ပဓာနကာရဏံ ဒဿေန္တော အာဟ “**သုခိတော ဓမ္မရသေန တပ္ပိတော**”တိ။ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မရသေန စေဝ နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မရသေန စ တပ္ပိတော ပီဏိတော[6] သုခိတော ဥတ္တမေန သုခေန သုဟိတောတိ အတ္ထော။ **ပိတွာ ရသဂ္ဂမုတ္တမ**န္တိ သဗ္ဗရသေသု အဂ္ဂံ သေဋ္ဌံ တတောယေဝ ဥတ္တမံ ယထာဝုတ္တံ ဓမ္မရသံ ပိဝိတွာ ဌိတော၊ တေနာဟ “သဗ္ဗရသံ ဓမ္မရသော ဇိနာတီ”တိ[7]။ **န စ ကာဟာမိ ဝိသေန သန္ထဝ**န္တိ ဧဝရူပံ

၁-စတုရော အာသိံသု (သီ) ၂-နိယျာဒေသိ (သီ၊ က) ၃-အတ္ထော (က)
၄-အတ္ထိကောတိ (သီ) ၅-သန္တုဋ္ဌီ (သီ)
၆-ပီတော (သီ) ၇-ခု ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

rasuttamaṁ dhammarasaṁ pivitvā ṭhito visena visasadisena visarasena[1] santhavaṁ saṁsaggaṁ na karissāmi, tathākaraṇassa kāraṇaṁ natthīti attho.

Bandhurattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Khitakattheragāthāvaṇṇanā

Lahuko vata me kāyoti āyasmato Khitakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle Yakkhasenāpati hutvā nibbatto ekadivasaṁ yakkhasamāgame nisinno Satthāraṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ disvā upasaṅkamitvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Tassa Satthā dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā uḷāraṁ pītisomanassaṁ pavedento apphoṭento[2] uṭṭhahitvā Satthāraṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti, **Khitako**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Mahāmoggallānattherassa mahiddhikabhāvaṁ sutvā "iddhimā bhavissāmī"ti pubbahetunā codiyamāno pabbajitvā Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā samathavipassanāsu[3] kammaṁ karonto nacirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Padumo nāma[5] nāmena, dvipadindo narāsabho.
Pavanā abhinikkhamma, dhammaṁ deseti cakkhumā.

Yakkhānaṁ samayo āsi, avidūre Mahesino.
Yena kiccena sampattā, ajjhāpekkhiṁsu tāvade.

Buddhassa giramaññāya, amatassa ca desanaṁ.
Pasannacitto sumano, apphoṭetvā upaṭṭhahiṁ.

Suciṇṇassa phalaṁ passa, upaṭṭhānassa Satthuno.
Tiṁsakappasahassesu, duggatiṁ nupapajjahaṁ.

1. Visassa rasena (Sī) 2. Apphoṭhento (Sī) 3. Vipassanāya (Ka)
4. Khu 3. 201 piṭṭhādīsu. 5. Padumuttaro nāma (Sī)

ရသုတ္တမံ ဓမ္မရသံ ပိဝိတွာ ဌိတော ဝိသေန ဝိသသဒိသေန ဝိသရသေန[၁] သန္ထဝံ သံသဂ္ဂံ န ကရိဿာမိ၊ တထာကရဏဿ ကာရဏံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။

ဗန္ဓုရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ခိတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

လဟုကော ဝတ မေ ကာယောတိ အာယသ္မတော ခိတကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ယက္ခသေနာပတိ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ ယက္ခသမာဂမေ နိသိန္နော သတ္ထာရံ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဝေဒေန္တော အပ္ဖောဋေန္တော[၂] ဥဋ္ဌဟိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ခိတကော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ မဟိဒ္ဓိကဘာဝံ သုတွာ “ဣဒ္ဓိမာ ဘဝိဿာမီ”တိ ပုဗ္ဗဟေတုနာ စောဒိယမာနော ပဗ္ဗဇိတွာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ သမထဝိပဿနာသု[၃] ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ပဒုမော နာမ[၅] နာမေန၊ ဒွိပဒိန္ဒော နရာသဘော။
ပဝနာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ စက္ခုမာ။

ယက္ခာနံ သမယော အာသိ၊ အဝိဒူရေ မဟေသိနော။
ယေန ကိစ္စေန သမ္ပတ္တာ၊ အဇ္ဈာပေက္ခိံသု တာဝဒေ။

ဗုဒ္ဓဿ ဂိရမညာယ၊ အမတဿ စ ဒေသနံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ အပ္ဖောဋေတွာ ဥပဋ္ဌဟိံ။

သုစိဏ္ဏဿ ဖလံ ပဿ၊ ဥပဋ္ဌာနဿ သတ္ထုနော။
တိံသကပ္ပသဟဿေသု၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။

၁-ဝိသဿ ရသေန (သီ) ၂-အပ္ဖောဌေန္တော (သီ) ၃-ဝိပဿနာယ (က)
၄-ခု ၃-၂၀၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ပဒုမုတ္တရော နာမ (သီ)

Ūnatiṁse[1] kappasate, Samalaṅkatanāmako.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā savisesaṁ iddhīsu vasībhāvena anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonto iddhipāṭihāriyena anusāsanīpāṭihāriyena ca sattānaṁ anuggahaṁ karonto viharati. So bhikkhūhi “kathaṁ tvaṁ āvuso iddhī vaḷañjesī”ti puṭṭho tamatthaṁ ācikkhanto—

104. “Lahuko vata me kāyo,
Phuṭṭho ca pītisukhena vipulena.
Tūlamiva eritaṁ mālutena,
Pilavatīva me kāyo”ti—

gāthaṁ abhāsi. “Udānavasenā”tipi vadantiyeva.

Tattha **lahuko vata me kāyo**ti nīvaraṇādivikkhambhanena cuddasavidhena cittaparidamanena[2] caturiddhipādakabhāvanāya suṭṭhu ciṇṇavasībhāvena ca me rūpakāyo sallahuko vata, yena dandhaṁ[3] mahābhūtapaccayampi nāma imaṁ karajakāyaṁ cittavasena pariṇāmemīti[4] adhippāyo. **Phuṭṭho ca pītisukhena vipulenā**ti sabbatthakameva pharantena mahatā uḷārena pītisahitena sukhena phuṭṭho ca me kāyoti yojanā. Idañca yathā kāyo lahuko ahosi, taṁ dassanatthaṁ vuttaṁ. Sukhasaññokka-manena hi saddhiṁyeva lahusaññokkamanaṁ hoti. Sukhassa pharaṇañcettha taṁsamuṭṭhānarūpavasena daṭṭhabbaṁ. Kathaṁ pana catutthajjhānasamaṅgino pītisukhapharaṇaṁ, samatikkantapītisukhaṁ hi tanti ce? Saccametaṁ[5], idaṁ pana na catutthajjhānakkhaṇavasena vuttaṁ, atha kho pubbabhāgavasena. “Pītisukhenā”ti pana pītisahitasadisena sukhena, upekkhā hi idha santasabhāvatāya ñāṇavisesayogato ca sukhanti adhippetaṁ. Tathā hi vuttaṁ “sukhasaññañca lahusaññañca okkamatī”ti[6]. Pādakajjhānārammaṇena rūpakāyārammaṇena vā iddhicittena sahajātaṁ sukhasaññañca lahusaññañca okkamati pavisati phusati

1. Ūnavīse (Sī)
2. Cittaparidamena (Ka)
3. Ahaṁ (Sī)
4. Pariṇāmetīti (Ka)
5. Tanti sammataṁ (Sī)
6. Khu 9. 107, 389 piṭṭhesu thokaṁ visadisaṁ.

ဦနတိံသေ[1] ကပ္ပသတေ၊ သမလင်္ကတနာမကော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သဝိသေသံ ဣဒ္ဓီသု ဝသီဘာဝေန အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ပစ္စနုဘောန္တော ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယေန အနုသာသနီပါဋိဟာရိယေန စ သတ္တာနံ အနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ သော ဘိက္ခူဟိ “ကထံ တွံ အာဝုသော ဣဒ္ဓီ ဝဠဉ္ဇေသီ”တိ ပုဋ္ဌော တမတ္ထံ အာစိက္ခန္တော—

၁၀၄။ “လဟုကော ဝတ မေ ကာယော၊
ဖုဋ္ဌော စ ပီတိသုခေန ဝိပုလေန။
တူလမိဝ ဧရိတံ မာလုတေန၊
ပိလဝတီဝ မေ ကာယော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။ “ဥဒါနဝသေနာ”တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။

တတ္ထ **လဟုကော ဝတ မေ ကာယော**တိ နီဝရဏာဒိဝိက္ခမ္ဘနေန စုဒ္ဒသ-ဝိဓေန စိတ္တပရိဒမနေန[2] စတုရိဒ္ဓိပါဒကဘာဝနာယ သုဋ္ဌု စိဏ္ဏဝသီဘာဝေန စ မေ ရူပကာယော သလ္လဟုကော ဝတ၊ ယေန ဒန္ဓံ[3] မဟာဘူတပစ္စယမ္ပိ နာမ ဣမံ ကရဇကာယံ စိတ္တဝသေန ပရိဏာမေမီတိ[4] အဓိပ္ပါယော။ **ဖုဋ္ဌော စ ပီတိသုခေန ဝိပုလေနာ**တိ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ဖရန္တေန မဟတာ ဥဠာရေန ပီတိသဟိတေန သုခေန ဖုဋ္ဌော စ မေ ကာယောတိ ယောဇနာ။ ဣဒဉ္စ ယထာ ကာယော လဟုကော အဟောသိ၊ တံ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သုခသညောက္ကမနေန ဟိ သဒ္ဓိံယေဝ လဟုသညောက္ကမနံ ဟောတိ။ သုခဿ ဖရဏဉ္စေတ္ထ တံသမု-ဋ္ဌာနရူပဝသေန ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကထံ ပန စတုတ္ထဇ္ဈာနသမင်္ဂိနော ပီတိသုခဖရဏံ၊ သမတိက္ကန္တပီတိသုခံ ဟိ တန္တိ စေ? သစ္စမေတံ[5]၊ ဣဒံ ပန န စတုတ္ထဇ္ဈာနက္ခဏ-ဝသေန ဝုတ္တံ၊ အထ ခေါ ပုဗ္ဗဘာဂဝသေန။ “ပီတိသုခေနာ”တိ ပန ပီတိသဟိတ-သဒိသေန သုခေန၊ ဥပေက္ခာ ဟိ ဣဓ သန္တသဘာဝတာယ ဉာဏဝိသေသ-ယောဂတော စ သုခန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “သုခသညဉ္စ လဟု-သညဉ္စ ဩက္ကမတီ”တိ[6]။ ပါဒကဇ္ဈာနာရမ္မဏေန ရူပကာယာရမ္မဏေန ဝါ ဣဒ္ဓိစိတ္တေန သဟဇာတံ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမတိ ပဝိသတိ ဖုသတိ

၁-ဦနဝီသေ (သီ)
၂-စိတ္တပရိဒမေန (က)
၃-အဟံ (သီ)
၄-ပရိဏာမေတီတိ (က)
၅-တန္တိ သမ္မတံ (သီ)
၆-ခု ၉-၁၀၇၊ ၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု ထောကံ ဝိသဒိသံ။

sampāpuṇātīti ayampi tattha attho. Tathā cāha Aṭṭhakathāyaṁ[1] “sukhasaññā nāma upekkhāsampayuttā saññā. Upekkhā hi santaṁ sukhanti vuttaṁ, sāyeva saññā nīvaraṇehi ceva vitakkādipaccanīkehi ca vimuttattā lahusaññātipi veditabbā. Taṁ okkantassa panassa karajakāyopi tūlapicu viya sallahuko hoti. So evaṁ vātakkhittatūlapicunā viya sallahukena dissamānena[2] kāyena brahmalokaṁ gacchatī”ti. Tenāha **“tūlamiva eritaṁ mālutena, pilavatīva me kāyo”**ti. Tassattho—yadāhaṁ brahmalokaṁ aññaṁ vā iddhiyā gantukāmo homi, tadā mālutena vāyunā eritaṁ cittaṁ tūlapicu viya ākāsaṁ laṅghantoyeva me kāyo hotīti.

Khitakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Malitavambhattheragāthāvaṇṇanā

Ukkaṇṭhitoti āyasmato Malitavambhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Himavantato avidūre aññatarasmiṁ Jātassare sakuṇo hutvā nibbatti, Padumuttaro Bhagavā taṁ anuggaṇhanto tattha gantvā Jātassaratīre caṅkamati. Sakuṇo Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso sare kumudāni gahetvā Bhagavantaṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kurukacchanagare[3] aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Malitavambho**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Pacchābhūmahātheraṁ upasaṅkamitvā tassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto viharati. Tassa ca ayaṁ sabhāvo, yattha bhojanasappāyo dullabho, itare sulabhā, tato na pakkamati. Yattha pana bhojanasappāyo sulabho, itare dullabhā, tattha na vasati pakkamateva. Evaṁ viharanto ca hetusampannatāya mahāpurisajātikatāya ca na cirasseva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

1. Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 273 piṭṭhe.
2. Adissamānena ca (Ka)
3. Bhārukacchanagare (Sī)
4. Khu 3. 199 piṭṭhādīsu.

သမ္ပာပုဏာတီတိ အယမ္ပိ တတ္ထ အတ္ထော။ တထာ စာဟ အဋ္ဌကထာယံ[၁] “သုခသညာ နာမ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တာ သညာ။ ဥပေက္ခာ ဟိ သန္တံ သုခန္တိ ဝုတ္တံ၊ သာယေဝ သညာ နီဝရဏေဟိ စေဝ ဝိတက္ကာဒိပစ္စနီကေဟိ စ ဝိမုတ္တတ္တာ လဟုသညာတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တံ ဩက္ကန္တဿ ပနဿ ကရဇကာယောပိ တူလပိစု ဝိယ သလ္လဟုကော ဟောတိ။ သော ဧဝံ ဝါတက္ခိတ္တတူလပိစုနာ ဝိယ သလ္လဟုကေန ဒိဿမာနေန[၂] ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆတီ”တိ။ တေနာဟ “**တူလမိဝ ဧရိတံ မာလုတေန၊ ပိလဝတီဝ မေ ကာယော**”တိ။ တဿတ္ထော—ယဒါဟံ ဗြဟ္မလောကံ အညံ ဝါ ဣဒ္ဓိယာ ဂန္တုကာမော ဟောမိ၊ တဒါ မာလုတေန ဝါယုနာ ဧရိတံ စိတ္တံ တူလပိစု ဝိယ အာကာသံ လင်္ဃန္တောယေဝ မေ ကာယော ဟောတီတိ။

ခိတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မလိတဝမ္ဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥက္ကဏ္ဌိတောတိ အာယသ္မတော မလိတဝမ္ဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟိမဝန္တတော အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ဇာတဿရေ သကုဏော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ တံ အနုဂ္ဂဏှန္တော တတ္ထ ဂန္တွာ ဇာတဿရတီရေ စင်္ကမတိ။ သကုဏော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သရေ ကုမုဒါနိ ဂဟေတွာ ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကုရုကစ္ဆနဂရေ[၃] အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **မလိတဝမ္ဘော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ပစ္ဆာဘူမဟာထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ တဿ စ အယံ သဘာဝေါ၊ ယတ္ထ ဘောဇနသပ္ပာယော ဒုလ္လဘော၊ ဣတရေ သုလဘာ၊ တတော န ပက္ကမတိ။ ယတ္ထ ပန ဘောဇနသပ္ပာယော သုလဘော၊ ဣတရေ ဒုလ္လဘာ၊ တတ္ထ န ဝသတိ ပက္ကမတေဝ။ ဧဝံ ဝိဟရန္တော စ ဟေတုသမ္ပန္နတာယ မဟာပုရိသဇာတိကတာယ စ န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

၁-ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဒိဿမာနေန စ (က)
၃-ဘာရုကစ္ဆနဂရေ (သီ)
၄-ခု ၃-၁၉၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Himavantassāvidūre, Mahājātassaro ahu.
Padumuppalasañchanno, puṇḍarīkasamotthaṭo.

Kukuttho[1] nāma nāmena, tatthāsiṁ sakuṇo tadā.
Sīlavā buddhisampanno, puññāpuññesu kovido.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Jātassarassāvidūre, sañcarittha Mahāmuni.

Jalajaṁ kumudaṁ chetvā, upanesiṁ Mahesino.
Mama saṅkappamaññāya, paṭiggahi Mahāmuni.

Tañca dānaṁ daditvāna, sukkamūlena codito.
Kappānaṁ satasahassaṁ, duggatiṁ nupapajjahaṁ.

Soḷaseto kappasate, āsuṁ Varuṇanāmakā.
Aṭṭha ete janādhipā[2], cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā udānento[3]—

105. “Ukkaṇṭhitopi na vase, ramamānopi pakkame.
Na tvevānatthasaṁhitaṁ, vase vāsaṁ vicakkhaṇo”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **ukkaṇṭhitopi na vase**ti yasmiṁ āvāse vasantassa me bhojanasappāyālābhena adhikusalesu dhammesu ukkaṇṭhā[1] anabhirati uppajjati, tattha ukkaṇṭhitopi vasāmiyeva[5] itarasappāyalābhena na pakkame na pakkamāmi. **Na vase**ti ettha na-kārenapi pakkametipadaṁ sambandhitabbaṁ. **Ramamānopi pakkame**ti yasmiṁ pana āvāse vasantassa me paccayavekallābhāvena natthi ukkaṇṭhā, aññadatthu abhiramāmi, evaṁ abhiramamānopi avasesasappāyālābhena tato pakkame, na vaseyyaṁ. Evaṁ paṭipajjantovāhaṁ na cirasseva sakatthaṁ paccupādinti. Ayañcettha attapaṭipattipaccavekkhaṇāyaṁ yojanā. Parassa ovādadāne pana vaseyya na pakkameyyāti[6]

1. Kakudho (Sī) 2. Atha ete janā tattha (Sī) 3. Udānaṁ udānento (Sī)
4. Ukkaṇḍi (Ka) 5. Vase vasāmiyeva (Sī)
6. Ovādadāne ca na vaseyya pakkameyyāti (Sī)

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ မဟာဇာတဿရော အဟု။
ပဒုမုပ္ပလသဉ္ဆန္နော၊ ပုဏ္ဍရီကသမောတ္ထဋော။

ကုကုတ္ထော[၁] နာမ နာမေန၊ တတ္ထာသိံ သကုဏော တဒါ။
သီလဝါ ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နော၊ ပုညာပုညေသု ကောဝိဒေါ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ဇာတဿရဿာဝိဒူရေ၊ သဉ္စရိတ္ထ မဟာမုနိ။

ဇလဇံ ကုမုဒံ ဆေတွာ၊ ဥပနေသိံ မဟေသိနော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ပဋိဂ္ဂဟိ မဟာမုနိ။

တဉ္စ ဒါနံ ဒဒိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ကပ္ပါနံ သတသဟဿံ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။

သောဠသေတော ကပ္ပသတေ၊ အာသုံ ဝရုဏနာမကာ။
အဋ္ဌ ဧတေ ဇနာဓိပါ[၂]၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥဒါနေန္တော[၃]—

၁၀၅။ “ဥက္ကဏ္ဌိတောပိ န ဝသေ၊ ရမမာနောပိ ပက္ကမေ။
န တွေဝါနတ္ထသံဟိတံ၊ ဝသေ ဝါသံ ဝိစက္ခဏော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥက္ကဏ္ဌိတောပိ န ဝသေ**တိ ယသ္မိံ အာဝါသေ ဝသန္တဿ မေ ဘောဇနသပ္ပါယာလာဘေန အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု ဥက္ကဏ္ဌာ[၄] အနဘိရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဥက္ကဏ္ဌိတောပိ ဝသာမိယေဝ[၅] ဣတရသပ္ပါယလာဘေန န ပက္ကမေ န ပက္ကမာမိ။ **န ဝသေ**တိ ဧတ္ထ န-ကာရေနပိ ပက္ကမေတိပဒံ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ **ရမမာနောပိ ပက္ကမေ**တိ ယသ္မိံ ပန အာဝါသေ ဝသန္တဿ မေ ပစ္စယဝေကလ္လာဘာဝေန နတ္ထိ ဥက္ကဏ္ဌာ၊ အညဒတ္ထု အဘိရမာမိ၊ ဧဝံ အဘိရမမာနောပိ အဝသေသသပ္ပါယာလာဘေန တတော ပက္ကမေ၊ န ဝသေယျံ။ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇန္တောဝါဟံ နစိရဿေဝ သကတ္ထံ ပစ္စုပါဒိန္တိ။ အယဉ္စေတ္ထ အတ္တပဋိပတ္တိပစ္စဝေက္ခဏာယံ ယောဇနာ။ ပရဿ ဩဝါဒဒါနေ ပန ဝသေယျ န ပက္ကမေယျာတိ[၆]

၁-ကကုဓော (သီ) ၂-အထ ဧတေ ဇနာ တတ္ထ (သီ)
၃-ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော (သီ) ၄-ဥက္ကဏ္ဍိ (က)
၅-ဝသေ ဝသာမိယေဝ (သီ) ၆-ဩဝါဒဒါနေ စ န ဝသေယျ ပက္ကမေယျာတိ (သီ)

vidhānavasena yojetabbaṁ. **Na tvevānatthasaṁhitaṁ, vase vāsaṁ vicakkhaṇo**ti yasmiṁ āvāse paccayā sulabhā, samaṇadhammo na pāripūriṁ gacchati, [1]yasmiṁ ca āvāse paccayā dullabhā, samaṇadhammopi pāripūriṁ na gacchati, evarūpo āvāso idha anatthasaṁhito nāma avaḍḍhisahitoti katvā. Evarūpaṁ vāsaṁ[1] vicakkhaṇo viññujātiko sakatthaṁ paripūretukāmo natveva vaseyya. Yattha pana pañcaṅgasamannāgato āvāso labbhati, sattapi sappāyā labbhanti, tattheva vaseyyāti attho.

Malibhavambhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Suhemantattheragāthāvaṇṇanā

Sataliṅgassa atthassāti āyasmato Suhemantattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu kātādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito dvānavute kappe Tissassa Bhagavato kāle vanacaro hutvā vane vasati, taṁ anuggahituṁ Bhagavā araññaṁ pavisitvā tassa āsanne ṭhāne aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi. So Bhagavantaṁ disvā pasannacitto sugandhāni punnāgapupphāni ocinitvā Bhagavantaṁ pūjesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Pāriyantadese vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Suhemanto**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Saṅkassanagare Migadāye viharantaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā Tepiṭako hutvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva chaḷabhiñño paṭisambhidāpatto ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Kānanaṁ vanamogayha, vasāmi luddako ahaṁ.
Punnāgaṁ pupphitaṁ disvā, Buddhaseṭṭhaṁ anussariṁ.

1-1. Yasmiṁ ca āvāse paccayā sulabhā, samaṇadhammopi pāripūriṁ gacchati, evarūpo āvāso atthasaṁhito nāma vaḍḍhisaṁhitoti katvā idha anatthasaṁhitaṁ vāsaṁ (Sī)

2. Khu 3. 198 piṭṭhādīsu.

ဝိဓာနဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ **န တွေဝါနတ္ထသံဟိတံ၊ ဝသေ ဝါသံ ဝိစက္ခဏော**တိ ယသ္မိံ အာဝါသေ ပစ္စယာ သုလဘာ၊ သမဏဓမ္မော န ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ၊ [၁]ယသ္မိံ စ အာဝါသေ ပစ္စယာ ဒုလ္လဘာ၊ သမဏဓမ္မောပိ ပါရိပူရိံ န ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝရူပေါ အာဝါသော ဣဓ အနတ္ထသံဟိတော နာမ အဝဍ္ဎိသဟိတောတိ ကတွာ။ ဧဝရူပံ ဝါသံ[၁] ဝိစက္ခဏော ဝိညုဇာတိကော သကတ္ထံ ပရိပူရေတုကာမော နတွေဝ ဝသေယျ။ ယတ္ထ ပန ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတော အာဝါသော လဗ္ဘတိ၊ သတ္တပိ သပ္ပါယာ လဗ္ဘန္တိ၊ တတ္ထေဝ ဝသေယျာတိ အတ္ထော။

မလိဘဝမ္ဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သုဟေမန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သတလိင်္ဂဿ အတ္ထဿာတိ အာယသ္မတော သုဟေမန္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဒွါနဝုတေ ကပ္ပေ တိဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝနစရော ဟုတွာ ဝနေ ဝသတိ၊ တံ အနုဂ္ဂဟိတုံ ဘဂဝါ အရညံ ပဝိသိတွာ တဿ အာသန္နေ ဌာနေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော သုဂန္ဓာနိ ပုန္နာဂပုပ္ဖာနိ ဩစိနိတွာ ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပါရိယန္တဒေသေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သုဟေမန္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော သင်္ကဿနဂရေ မိဂဒါယေ ဝိဟရန္တံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ တေပိဋကော ဟုတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ကာနနံ ဝနမောဂယှ၊ ဝသာမိ လုဒ္ဒကော အဟံ။
ပုန္နာဂံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ အနုဿရိံ။

၁-၁-ယသ္မိံ စ အာဝါသေ ပစ္စယာ သုလဘာ၊ သမဏဓမ္မောပိ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝရူပေါ အာဝါသော အတ္ထသံဟိတော နာမ ဝဍ္ဎိသံဟိတောတိ ကတွာ ဣဓ အနတ္ထသံဟိတံ ဝါသံ(သီ)

၂-ခု ၃-၁၉၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Taṁ pupphaṁ ocinitvāna, sugandhaṁ gandhitaṁ subhaṁ.
Thūpaṁ karitvā puline, Buddhassa abhiropayiṁ.

Dvenavute ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ekamhi navute kappe, eko āsiṁ Tamonudo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā evaṁ cintesi "mayā kho yaṁ sāvakena pattabbaṁ, taṁ[1] anuppattaṁ, yannūnāhaṁ idāni bhikkhūnaṁ anuggahaṁ kareyyan"ti. Evaṁ cintetvā pabhinnapaṭisambhidatāya akilāsutāya ca attano santikaṁ upagate bhikkhū yathārahaṁ[2] ovadanto anusāsanto kaṅkhaṁ chindanto dhammaṁ kathento kammaṭṭhānaṁ niggumbaṁ nijjaṭaṁ katvā ācikkhanto viharati. Athekadivasaṁ attano santikaṁ upagatānaṁ bhikkhūnaṁ viññūnañca puggalānaṁ visesaṁ ācikkhanto—

106. "Sataliṅgassa atthassa, satalakkhaṇadhārino.
Ekaṅgadassī dummedho, satadassī ca paṇḍito"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sataliṅgassā**ti līnamatthaṁ gamentīti liṅgāni, atthesu saddassa pavattinimittāni, tāni pana sataṁ anekāni liṅgāni etassāti sataliṅgo. Anekattho hi idha satasaddo, "sataṁ sahassan"ti-ādīsu viya na saṅkhyāvisesattho, tassa sataliṅgassa. **Atthassā**ti ñeyyassa, ñeyyaṁ hi ñāṇena araṇīyato "attho"ti vuccati. So ca ekopi anekaliṅgo, yathā "Sakko Purindado Maghavā"ti, "paññā vijjā medhā ñāṇan"ti ca. Yena liṅgena pavattinimittena Tāvatiṁsādhipatimhi indasaddo pavatto, na tena tattha sakkādisaddā pavattā, atha kho aññena. Tathā yena sammādiṭṭhimhi paññāsaddo pavatto natena vijjādisaddā. Tena vuttaṁ "sataliṅgassa atthassā"ti.

1. Yaṁ yaṁ sāvakena pattabbaṁ, taṁ taṁ (Sī)
2. Bhikkhū dhammaṁ kathento yathārahaṁ (Sī)

တံ ပုပ္ဖံ ဩစိနိတွာန၊ သုဂန္ဓံ ဂန္ဓိတံ သုဘံ။
ထူပံ ကရိတွာ ပုလိနေ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဧကမှိ နဝုတေ ကပ္ပေ၊ ဧကော အာသိံ တမောနုဒေါ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဧဝံ စိန္တေသိ “မယာ ခေါ ယံ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ တံ[၁] အနုပ္ပတ္တံ၊ ယန္နူနာဟံ ဣဒါနိ ဘိက္ခူနံ အနုဂ္ဂဟံ ကရေယျ”န္တိ။ ဧဝံ စိန္တေတွာ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒတာယ အကိလာသုတာယ စ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတေ ဘိက္ခူ ယထာရဟံ[၂] ဩဝဒန္တော အနုသာသန္တော ကင်္ခံ ဆိန္ဒန္တော ဓမ္မံ ကထေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ နိဂ္ဂုမ္ဗံ နိဇ္ဇဋံ ကတွာ အာစိက္ခန္တော ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတာနံ ဘိက္ခူနံ ဝိညူနဉ္စ ပုဂ္ဂလာနံ ဝိသေသံ အာစိက္ခန္တော—

၁၀၆။ “သတလိင်္ဂဿ အတ္ထဿ၊ သတလက္ခဏဓာရိနော။
ဧကင်္ဂဒဿီ ဒုမ္မေဓော၊ သတဒဿီ စ ပဏ္ဍိတော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သတလိင်္ဂဿာ**တိ လီနမတ္ထံ ဂမေန္တီတိ လိင်္ဂါနိ၊ အတ္ထေသု သဒ္ဒဿ ပဝတ္တိနိမိတ္တာနိ၊ တာနိ ပန သတံ အနေကာနိ လိင်္ဂါနိ ဧတဿာတိ သတလိင်္ဂေါ။ အနေကတ္ထော ဟိ ဣဓ သတသဒ္ဒေါ၊ “သတံ သဟဿ”န္တိအာဒီသု ဝိယ န သင်္ချာဝိသေသတ္ထော၊ တဿ သတလိင်္ဂဿ။ **အတ္ထဿာ**တိ ဉေယျဿ၊ ဉေယျံ ဟိ ဉာဏေန အရဏီယတော “အတ္ထော”တိ ဝုစ္စတိ။ သော စ ဧကောပိ အနေကလိင်္ဂေါ, ယထာ “သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ မဃဝါ”တိ, “ပညာ ဝိဇ္ဇာ မေဓာ ဉာဏ”န္တိ စ။ ယေန လိင်္ဂေန ပဝတ္တိနိမိတ္တေန တာဝတိံသာဓိပတိမှိ ဣန္ဒသဒ္ဒေါ ပဝတ္တော၊ န တေန တတ္ထ သက္ကာဒိသဒ္ဒါ ပဝတ္တာ၊ အထ ခေါ အညေန။ တထာ ယေန သမ္မာဒိဋ္ဌိမှိ ပညာသဒ္ဒေါ ပဝတ္တော၊ န တေန ဝိဇ္ဇာဒိသဒ္ဒါ။ တေန ဝုတ္တံ “သတလိင်္ဂဿ အတ္ထဿာ”တိ။

၁-ယံ ယံ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ တံ တံ (သီ)
၂-ဘိက္ခူ ဓမ္မံ ကထေန္တော ယထာရဟံ (သီ)

Satalakkhaṇadhārinoti anekalakkhaṇavato. Lakkhīyati etenāti lakkhaṇaṁ, paccayabhāvino atthassa attano phalaṁ paṭicca paccayabhāvo[1], tena hi so ayaṁ imassa kāraṇanti lakkhīyati. So ca ekasseva atthassa anekappabhedo upalabbhati, tenāha "satalakkhaṇadhārino"ti. Atha vā lakkhīyantīti lakkhaṇāni, tassa tassa atthassa saṅkhatatādayo[2] pakāravisesā, te pana atthato avatthāvisesā[3] veditabbā. Te ca pana tesaṁ aniccatādisāmaññalakkhaṇaṁ liṅgenti ñāpentīti "liṅgānī"ti ca vuccanti. Tassime ākārā, yasmā ekassāpi atthassa aneke[4] upalabbhanti. Tena vuttaṁ "sataliṅgassa atthassa, satalakkhaṇadhārino"ti. Tenāha āyasmā Dhammasenāpati "sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpāthaṁ āgacchantī"ti[5].

Ekaṅgadassī dummedhoti evaṁ anekaliṅge anekalakkhaṇe atthe yo tattha ekaṅgadassī aputhupaññatāya ekaliṅgamattaṁ ekalakkhaṇamattaṁ ca disvā attanā diṭṭhameva "idameva saccan"ti abhinivissa "moghamaññan"ti itaraṁ paṭikkhipati, hatthidassanaka-andho viya ekaṅgagāhī[6] **dummedho** duppañño tattha vijjamānānaṁyeva pakāravisesānaṁ ajānanato micchā abhinivisanato ca. **Satadassī ca**[7] **paṇḍito**ti paṇḍito pana tattha vijjamāne anekepi pakāre attano paññācakkhunā sabbaso passati. Yo vā tattha labbhamāne aneke paññācakkhunā attanāpi passati, aññesampi dasseti pakāseti, so **paṇḍito** vicakkhaṇo atthesu kusalo nāmāti. Evaṁ thero ukkaṁsagataṁ attano paṭisambhidāsampattiṁ bhikkhūnaṁ vibhāvesi.

Suhemantattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Attano phalassa paccayabhāvo (Sī)
2. Lakkhaṇādayo (Sī)
3. Atthāvisesā (Sī)
4. Anekā (Ka)
5. Khu 7. 277; Khu 8. 175; Khu 9. 375 piṭṭhesu.
6. Ekaṅgo hi (Sī)
7. Sahāyadassanato ca (Sī)

သတလက္ခဏဓာရိနောတိ အနေကလက္ခဏဝတော။ လက္ခီယတိ ဧတေနာတိ လက္ခဏံ၊ ပစ္စယဘာဝိနော အတ္ထဿ အတ္တနော ဖလံ ပဋိစ္စ ပစ္စယဘာဝေါ[၁]၊ တေန ဟိ သော အယံ ဣမဿ ကာရဏန္တိ လက္ခီယတိ။ သော စ ဧကဿေဝ အတ္ထဿ အနေကပ္ပဘေဒေါ ဥပလဗ္ဘတိ၊ တေနာဟ “သတလက္ခဏဓာရိနော”တိ။ အထ ဝါ လက္ခီယန္တီတိ လက္ခဏာနိ၊ တဿ တဿ အတ္ထဿ သင်္ခတတာဒယော[၂] ပကာရဝိသေသာ၊ တေ ပန အတ္ထတော အဝတ္ထာဝိသေသာ[၃] ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ စ ပန တေသံ အနိစ္စတာဒိသာမညလက္ခဏံ လိင်္ဂေန္တိ ဉာပေန္တီတိ “လိင်္ဂါနီ”တိ စ ဝုစ္စန္တိ။ တဿိမေ အာကာရာ၊ ယသ္မာ ဧကဿာပိ အတ္ထဿ အနေကေ[၄] ဥပလဗ္ဘန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “သတလိင်္ဂဿ အတ္ထဿ၊ သတလက္ခဏဓာရိနော”တိ။ တေနာဟ အာယသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တီ”တိ[၅]။

ဧကင်္ဂဒဿီ ဒုမ္မေဓောတိ ဧဝံ အနေကလိင်္ဂေ အနေကလက္ခဏေ အတ္ထေ ယော တတ္ထ ဧကင်္ဂဒဿီ အပုထုပညတာယ ဧကလိင်္ဂမတ္တံ ဧကလက္ခဏမတ္တံ စ ဒိသွာ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌမေဝ “ဣဒမေဝ သစ္စ”န္တိ အဘိနိဝိဿ “မောဃမည”န္တိ ဣတရံ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဟတ္ထိဒဿနကအန္ဓော ဝိယ ဧကင်္ဂဂါဟီ[၆] **ဒုမ္မေဓော** ဒုပ္ပညော တတ္ထ ဝိဇ္ဇမာနာနံယေဝ ပကာရဝိသေသာနံ အဇာနနတော မိစ္ဆာ အဘိနိဝိသနတော စ။ **သတဒဿီ စ**[၇] **ပဏ္ဍိတော**တိ ပဏ္ဍိတော ပန တတ္ထ ဝိဇ္ဇမာနေ အနေကေပိ ပကာရေ အတ္တနော ပညာစက္ခုနာ သဗ္ဗသော ပဿတိ။ ယော ဝါ တတ္ထ လဗ္ဘမာနေ အနေကေ ပညာစက္ခုနာ အတ္တနာပိ ပဿတိ၊ အညေသမ္ပိ ဒဿေတိ ပကာသေတိ၊ သော **ပဏ္ဍိတော** ဝိစက္ခဏော အတ္ထေသု ကုသလော နာမာတိ။ ဧဝံ ထေရော ဥက္ကံသဂတံ အတ္တနော ပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိံ ဘိက္ခူနံ ဝိဘာဝေသိ။

သုဟေမန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယဘာဝေါ (သီ)
၂-လက္ခဏာဒယော (သီ)
၃-အတ္ထာဝိသေသာ (သီ)
၄-အနေကာ (က)
၅-ခု ၇-၂၇၇၊ ခု ၈-၁၇၅၊ ခု ၉-၃၇၅-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ဧကင်္ဂေါ ဟိ (သီ)
၇-သဟာယဒဿနတော စ (သီ)

7. Dhammasavattheragāthāvaṇṇanā

Pabbajiṁ tulayitvānāti āyasmato Dhammasavattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Suvaccho nāma brāhmaṇo hutvā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū gharāvāse dosaṁ disvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññāyatane pabbatantare assamaṁ kāretvā bahūhi tāpasehi saddhiṁ vasi. Athassa kusalabījaṁ ropetukāmo Padumuttaro Bhagavā assamasamīpe ākāse ṭhatvā iddhipāṭihāriyaṁ dassesi. So taṁ disvā pasannamānaso pūjetukāmo nāgapupphāni ocināpesi. Satthā “alaṁ imassa tāpasassa ettakaṁ kusalabījan”ti pakkāmi. So pupphāni gahetvā Satthu gamanamaggaṁ okiritvā cittaṁ pasādento añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā D**dhammasavo**ti laddhanāmo viññutaṁ patto hetusampattiyā codiyamāno gharāvāse ādīnavaṁ pabbajjāya ānisaṁsaṁ[1] ca disvā Dakkhiṇāgirismiṁ viharantaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Suvaccho nāma nāmena, brāhmaṇo mantapāragū.
Purakkhato sasissehi, vasate pabbatantare.

Padumuttaro nāma Jino, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mamuddharitukāmo so, āgacchi mama santikaṁ.

Vehāsamhi caṅkamati[3], dhūpāyati jalate tathā[4].
Hāsaṁ mamaṁ viditvāna, pakkāmi pācināmukho.

Tañca acchariyaṁ disvā, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Nāgapupphaṁ gahetvāna, gatamaggamhi okiriṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ pupphaṁ okiriṁ ahaṁ.
Tena cittappasādena, duggatiṁ nupapajjahaṁ.

---

1. Ānisaṁse (Ka)
2. Khu 3. 198 piṭṭhe.
3. Vehāse ca caṅkamati (Sī)
4. Dhūpāyati jalito tathā (Sī)

၇-ဓမ္မသဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဗ္ဗဇိံ တုလယိတွာနတိ အာယသ္မတော ဓမ္မသဝတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ သုဝစ္ဆော နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဃရာဝါသေ ဒေါသံ ဒိသွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညာယတနေ ပဗ္ဗတန္တရေ အဿမံ ကာရေတွာ ဗဟူဟိ တာပသေဟိ သဒ္ဓိံ ဝသိ။ အထဿ ကုသလဗီဇံ ရောပေတုကာမော ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ အဿမသမီပေ အာကာသေ ဌတွာ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ။ သော တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပူဇေတုကာမော နာဂပုပ္ဖါနိ ဩစိနာပေသိ။ သတ္ထာ “အလံ ဣမဿ တာပသဿ ဧတ္တကံ ကုသလဗီဇ”န္တိ ပက္ကာမိ။ သော ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ သတ္ထု ဂမနမဂ္ဂံ ဩကိရိတွာ စိတ္တံ ပသာဒေန္တော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဓမ္မသဝေါ**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ဃရာဝါသေ အာဒီနဝံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အာနိသံသံ[၁] စ ဒိသွာ ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိံ ဝိဟရန္တံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“သုဝစ္ဆော နာမ နာမေန၊ ဗြာဟ္မဏော မန္တပါရဂူ။
ပုရက္ခတော သသိဿေဟိ၊ ဝသတေ ပဗ္ဗတန္တရေ။

ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမုဒ္ဓရိတုကာမော သော၊ အာဂစ္ဆိ မမ သန္တိကံ။

ဝေဟာသမှိ စင်္ကမတိ[၃]၊ ဓူပါယတိ ဇလတေ တထာ[၄]။
ဟာသံ မမံ ဝိဒိတွာန၊ ပက္ကာမိ ပါစိနာမုခေါ။

တဉ္စ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
နာဂပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန၊ ဂတမဂ္ဂမှိ ဩကိရိံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖံ ဩကိရိံ အဟံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇဟံ။

၁-အာနိသံသေ (က)
၂-ခု ၃-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝေဟာသေ စ စင်္ကမတိ (သီ)
၄-ဓူပါယတိ ဇလိတော တထာ (သီ)

Ekatiṁse kappasate[1], rājā āsi Mahāraho.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā somanassappatto udānavasena—

107. "Pabbajiṁ tulayitvāna, agārasmā'nagāriyaṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **pabbajiṁ tulayitvānā**ti "sambādho gharāvāso rajāpatho"ti-ādinā[2] gharāvāse, "appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā"ti-ādinā[3] kāmesu ādīnavaṁ tappaṭipakkhato nekkhamme ca ānisaṁsaṁ tulabhūtāya paññāya vicāretvā vīmaṁsitvāti attho. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Dhammasavattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Dhammasavapituttheragāthāvaṇṇanā

Sa vīsavassasatikoti āyasmato Dhammasavapituttherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Buddhasuññe loke kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Bhūtagaṇe nāma pabbate viharantaṁ paccekasambuddhaṁ disvā pasannamānaso tiṇasūlapupphehi[4] pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto dārapariggahaṁ katvā Dhammasavaṁ nāma puttaṁ labhitvā tasmiṁ pabbajite sayampi vīsavassasatiko hutvā "mama putto tāva taruṇo

1. Ekatiṁse ito kappe (Sī)
2. Dī 1. 59; Ma 2. 7; Saṁ 1. 419 piṭṭhesu.
3. Vi 2. 175; Ma 1. 126 piṭṭhesu.
4. Tiṇamūlapupphehi (Ka)

ဧကတိံသေ ကပ္ပသတေ[၁]၊ ရာဇာ အာသိ မဟာရဟော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သောမနဿပ္ပတ္တော ဥဒါနဝသေန—

၁၀၇။ “ပဗ္ဗဇိံ တုလယိတွာန၊ အဂါရသ္မာ’နဂါရိယံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဗ္ဗဇိံ တုလယိတွာနာ**တိ “သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော ရဇာပထော”တိအာဒိနာ[၂] ဃရာဝါသေ, “အပ္ပဿာဒါ ကာမာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ”တိအာဒိနာ[၃] ကာမေသု အာဒီနဝံ တပ္ပဋိပက္ခတော နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ တုလာဘူတာယ ပညာယ ဝိစာရေတွာ ဝီမံသိတွာတိ အတ္ထော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

ဓမ္မသဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သ ဝီသဝဿသတိကောတိ အာယသ္မတော ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဘူတဂဏေ နာမ ပဗ္ဗတေ ဝိဟရန္တံ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော တိဏသူလပုပ္ဖေဟိ[၄] ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဒါရပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ ဓမ္မသဝံ နာမ ပုတ္တံ လဘိတွာ တသ္မိံ ပဗ္ဗဇိတေ သယမ္ပိ ဝီသဝဿသတိကော ဟုတွာ “မမ ပုတ္တော တာဝ တရုဏော

၁-ကေတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ (သီ)
၂-ဒီ ၁-၅၉၊ မ ၂-၇၊ သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဝိ ၂-၁၇၅၊ မ ၁-၁၂၆-ပိဋ္ဌေသု။
၄-တိဏမူလပုပ္ဖေဟိ (က)

pabbaji, atha kasmā nāhaṁ pabbajissāmī”ti sañjātasaṁvego Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Himavantassāvidūre, Bhūtagaṇo nāma pabbato.
Vasate’ko Jino tattha, Sayambhū lokanissaṭo.

Tiṇasūlaṁ gahetvāna, Buddhassa abhiropayiṁ.
Ekūnasatasahassaṁ, kappaṁ na vinipātiko.

Ito ekādase kappe, ekosiṁ Dharaṇīruho.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā sañjātasomanasso udānento—

108. “Sa vīsavassasatiko, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **sa vīsavassasatiko**ti so vīsaṁvassasatiko, so ahaṁ jātiyā vīsādhikavassasatiko samāno. **Pabbajin**ti pabbajjaṁ upagacchiṁ. Sesaṁ vuttanayameva. Idameva ca imassa therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Dhammasavapituttheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Saṁgharakkhitattheragāthāvaṇṇanā

Na nūnāyaṁ paramahitānukampinoti āyasmato Saṁgharakkhitattherassa gāthā. Kā uppatti? Sopi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito catunavute kappe kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ pabbatapāde vasante sattha

---

1. Khu 3. 197 piṭṭhādīsu.

ပဗ္ဗဇိ၊ အထ ကသ္မာ နာဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဘူတဂဏော နာမ ပဗ္ဗတော။
ဝသတေ’ကော ဇိနော တတ္ထ၊ သယမ္ဘူ လောကနိဿဋော။

တိဏသူလံ ဂဟေတွာန၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။
ဧကူနသတသဟဿံ၊ ကပ္ပံ န ဝိနိပါတိကော။

ဣတော ဧကာဒသေ ကပ္ပေ၊ ဧကောသိံ ဓရဏီရုဟော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သဉ္ဇာတသောမနဿော ဥဒါနေန္တော—

၁၀၈။ “သ ဝီသဝဿသတိကော၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သ ဝီသဝဿသတိကော**တိ သော ဝီသံဝဿသတိကော၊ သော အဟံ ဇာတိယာ ဝီသာဓိကဝဿသတိကော သမာနော။ **ပဗ္ဗဇိန္တိ** ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂစ္ဆိံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣဒမေဝ စ ဣမဿ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သံဃရက္ခိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

န နူနာယံ ပရမဟိတာနုကမ္ပိနောတိ အာယသ္မတော သံဃရက္ခိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သောပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ပဗ္ဗတပါဒေ ဝသန္တေ သတ္ထ

၁-ခု ၃-၁၉၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

paccekasambuddhe disvā pasannamānaso kadambapupphāni gahetvā pūjesi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ ibbhakule[1] nibbatti, tassa **Saṁgharakkhito**ti nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā aññataraṁ bhikkhuṁ sahāyaṁ katvā araññe viharati. Therassa vasanaṭṭhānato avidūre vanagumbe ekā migī vijāyitvā taruṇaṁ chāpaṁ rakkhantī chātajjhattāpi puttasinehena dūre gocarāya na gacchati, āsanne ca tiṇodakassa alābhena kilamati. Taṁ disvā thero "aho vatāyaṁ loko taṇhābandhanabaddho mahādukkhaṁ anubhavati, na taṁ chindituṁ sakkotī"ti saṁvegajāto tameva aṅkusaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Himavantassāvidūre, Kukkuṭo nāma pabbato.
Tamhi pabbatapādamhi, satta Buddhā vasanti te.

Kadambaṁ pupphitaṁ disvā, dīparājaṁva uggataṁ.
Ubho hatthehi paggayha, satta Buddhe samokiriṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Dvenavute ito kappe, sattāsuṁ Pupphanāmakā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano dutiyakaṁ bhikkhuṁ micchāvitakkabahulaṁ viharantaṁ ñatvā tameva migiṁ upamaṁ karitvā[3] taṁ ovadento—

109. "Na nūnāyaṁ paramahitānukampino,
Rahogato anuvigaṇeti sāsanaṁ.
Tathāha'yaṁ vigarati pākatindriyo,
Migī yathā taruṇajātikā vane"ti—

gāthaṁ abhāsi.

1. Iddhe kulagehe (Sī) 2. Khu 3. 197 piṭṭhe. 3. Haritvā (Ka)

ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကဒမ္ဗပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဣဗ္ဘကုလေ[၁] နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **သံဃရက္ခိတော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အညတရံ ဘိက္ခုံ သဟာယံ ကတွာ အရညေ ဝိဟရတိ။ ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနတော အဝိဒူရေ ဝနဂုမ္ဗေ ဧကာ မိဂီ ဝိဇာယိတွာ တရုဏံ ဆာပံ ရက္ခန္တီ ဆာတဇ္ဈတ္တာပိ ပုတ္တသိနေဟေန ဒူရေ ဂေါစရာယ န ဂစ္ဆတိ၊ အာသန္နေ စ တိဏောဒကဿ အလာဘေန ကိလမတိ။ တံ ဒိသွာ ထေရော "အဟော ဝတာယံ လောကော တဏှာဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝတိ၊ န တံ ဆိန္ဒိတုံ သက္ကောတီ"တိ သံဝေဂဇာတော တမေဝ အင်္ကုသံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ကုက္ကုဋော နာမ ပဗ္ဗတော။
တမှိ ပဗ္ဗတပါဒမှိ၊ သတ္တ ဗုဒ္ဓါ ဝသန္တိ တေ။

ကဒမ္ဗံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ဒီပရာဇံဝ ဥဂ္ဂတံ။
ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ သတ္တ ဗုဒ္ဓေ သမောကိရိံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ သတ္တာသုံ ပုပ္ဖနာမကာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ဒုတိယကံ ဘိက္ခုံ မိစ္ဆာဝိတက္ကဗဟုလံ ဝိဟရန္တံ ဉတွာ တမေဝ မိဂိံ ဥပမံ ကရိတွာ[၃] တံ ဩဝဒန္တော—

၁၀၉။ "န နူနာယံ ပရမဟိတာနုကမ္ပိနော၊
ရဟောဂတော အနုဝိဂဏေတိ သာသနံ။
တထာဟ'ယံ ဝိဟရတိ ပါကတိန္ဒြိယော၊
မိဂီ ယထာ တရုဏဇာတိကာ ဝနေ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ဣဒ္ဓေ ကုလဂေဟေ (သီ) ၂-ခု ၃-၁၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဟရိတွာ (က)

Tattha **na nūnāyan**ti **na**-iti paṭisedhe nipāto. **Nūnāti**[1] parivitakke. Nūna ayanti padacchedo[2]. **Paramahitānukampino**ti paramaṁ ativiya, paramena vā anuttarena hitena satte anukampanasīlassa Bhagavato. **Rahogato**ti rahasi gato, suññāgāragato kāyavivekayuttoti attho. **Anuvigaṇetī**ti ettha “na nūnā”ti padadvayaṁ ānetvā sambandhitabbaṁ “nānuvigaṇeti nūnā”ti, na cintesi maññe, “nānuyuñjatī”ti takkemīti[3] attho. **Sāsanan**ti paṭipattisāsanaṁ, catusaccakammaṭṭhānabhāvananti adhippāyo. **Tathā hī**ti teneva kāraṇena, Satthu sāsanassa ananuyuñjanato eva. **Ayan**ti ayaṁ bhikkhu. **Pākatindriyo**ti manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ yathāsakaṁ visayesu vissajjanato[4] sabhāvabhūta-indriyo, asaṁvutacakkhudvārādikoti attho. Yassa taṇhāsaṅgassa[5] acchinnatāya so bhikkhu pākatindriyo viharati, tassa upamaṁ dassento **“migī yathā taruṇajātikā vane”**ti āha. Yathā ayaṁ taruṇasabhāvā migī puttasnehassa acchinnatāya vane dukkhaṁ anubhavati, na taṁ ativattati. Evamayampi bhikkhu saṅgassa acchinnatāya pākatindriyo viharanto vaṭṭadukkhaṁ nātivattatīti adhippāyo. “Taruṇavijātikā”ti vā pāṭho. Abhinavappasutā bālavacchāti attho. Taṁ sutvā so bhikkhu sañjātasaṁvego vipassanaṁ vaḍḍhetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi.

Saṁgharakkhitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Usabhattheragāthāvaṇṇanā

Nagā nagaggesu susaṁvirūḷhāti āyasmato Usabhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayāni puññāni karonto ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle devaputto hutvā nibbatto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso dibbapupphehi pūjaṁ akāsi. Sā pupphapūjā sattāhaṁ pupphamaṇḍapākārena aṭṭhāsi. Devamanussānaṁ mahāsamāgamo ahosi.

---

1. Nūnanti (Sī, Ka)
2. Na nūnāyanti na nūnaṁ ayanti padacchedo (Sī)
3. Nānuyuñjati vitakketīti (Sī)
4. Vijjamānato (Sī)
5. Taṇhāsaṅghassa (Ka)

တတ္ထ **န နူနာယန္တိ** န-ဣတိ ပဋိသေဓေ နိပါတော။ **နူနာ**တိ[၁] ပရိဝိတက္ကေ။ နူန အယန္တိ ပဒစ္ဆေဒေါ[၂]။ **ပရမဟိတာနုကမ္ပိနော**တိ ပရမံ အတိဝိယ, ပရမေန ဝါ အနုတ္တရေန ဟိတေန သတ္တေ အနုကမ္ပနသီလဿ ဘဂဝတော။ **ရဟောဂတော**တိ ရဟသိ ဂတော၊ သုညာဂါရဂတော ကာယဝိဝေကယုတ္တောတိ အတ္ထော။ **အနုဝိဂဏေတီ**တိ ဧတ္ထ "န နူနာ"တိ ပဒဒွယံ အာနေတွာ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ "နာနုဝိဂဏေတိ နူနာ"တိ၊ န စိန္တေသိ မညေ, "နာနုယုဉ္ဇတီ"တိ တက္ကေမီတိ[၃] အတ္ထော။ **သာသနန္တိ** ပဋိပတ္တိသာသနံ၊ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **တထာ ဟီ**တိ တေနေဝ ကာရဏေန, သတ္ထု သာသနဿ အနနုယုဉ္ဇနတော ဧဝ။ **အယန္တိ** အယံ ဘိက္ခု။ **ပါကတိန္ဒြိယော**တိ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ ယထာသကံ ဝိသယေသု ဝိဿဇ္ဇနတော[၄] သဘာဝဘူတဣန္ဒြိယော၊ အသံဝုတစက္ခုဒွါရာဒိကောတိ အတ္ထော။ ယဿ တဏှာသင်္ဂဿ[၅] အစ္ဆိန္နတာယ သော ဘိက္ခု ပါကတိန္ဒြိယော ဝိဟရတိ၊ တဿ ဥပမံ ဒဿေန္တော **"မိဂီ ယထာ တရုဏဇာတိကာ ဝနေ"**တိ အာဟ။ ယထာ အယံ တရုဏသဘာဝါ မိဂီ ပုတ္တသ္နေဟဿ အစ္ဆိန္နတာယ ဝနေ ဒုက္ခံ အနုဘဝတိ၊ န တံ အတိဝတ္တတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ ဘိက္ခု သင်္ဂဿ အစ္ဆိန္နတာယ ပါကတိန္ဒြိယော ဝိဟရန္တော ဝဋ္ဋဒုက္ခံ နာတိဝတ္တတီတိ အဓိပ္ပါယော။ "တရုဏဝိဇာတိကာ"တိ ဝါ ပါဌော။ အဘိနဝပ္ပသုတာ ဗာလဝစ္ဆာတိ အတ္ထော။ တံ သုတွာ သော ဘိက္ခု သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

သံဃရက္ခိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဥသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နဂါ နဂဂ္ဂေသု သုသံဝိရူဠှာတိ အာယသ္မတော ဥသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယာနိ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဒိဗ္ဗပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သာ ပုပ္ဖပူဇာ သတ္တာဟံ ပုပ္ဖမဏ္ဍပါကာရေန အဋ္ဌာသိ။ ဒေဝမနုဿာနံ မဟာသမာဂမော အဟောသိ။

၁-နူနန္တိ (သီ၊ က)
၂-န နူနာယန္တိ န နူနံ အယန္တိ ပဒစ္ဆေဒေါ (သီ)
၃-နာနုယုဉ္ဇတိ ဝိတက္ကေတီတိ (သီ)
၄-ဝိဇ္ဇမာနတော (သီ)
၅-တဏှာသင်္ဃဿ (က)

so tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe ibbhakule nibbatti, tassa **Usabho**ti nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Jetavanapaṭiggahaṇe Satthari laddhappasādo pabbajitvā katapubbakicco araññe pabbatapāde viharati. Tena ca samayena pāvusakālameghe[1] abhippavuṭṭhe pabbatasikharesu rukkhagacchalatāya ghanapaṇṇasaṇḍino[2] honti. Athekadivasaṁ thero leṇato nikkhamitvā taṁ vanarāmaṇeyyakaṁ pabbatarāmaṇeyyakañca disvā yonisomanasikāravasena "imepi nāma rukkhādayo acetanā utusampattiyā[3] vaḍḍhiṁ pāpuṇanti, atha kasmā nāhaṁ utusappāyaṁ labhitvā guṇehi vaḍḍhiṁ pāpuṇissāmī"ti cintento—

110. "Nagā nagaggesu susaṁvirūḷhā,
Udaggameghena navena sittā.
Vivekakāmassa araññasaññino,
Janeti bhiyyo Usabhassa kalyatan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **nagā**ti rukkhā, "nāgā"ti keci vadanti, nāgarukkhāti attho. **Nagaggesū**ti pabbatasikharesu. **Susaṁvurūḷhā**ti suṭṭhu samantato virūḷhamūlā hutvā parito upari ca sammadeva sañjātasākhaggapallavappasākhāti[4] attho. **Udaggameghena navena sittā**ti paṭhamuppannena uḷārena mahatā pāvusameghena[5] abhippavuṭṭhā. **Vivekakāmassā**ti kilesavivittaṁ cittavivekaṁ icchantassa, araññavāsena tāva[6] kāyaviveko laddho, idāni upadhivivekādhigamassa nissayabhūto cittaviveko laddhabboti taṁ patthayamānassa, jāgariyaṁ anuyuñjantassāti attho, tenāha "**araññasaññino**"ti. Araññavāso nāma Sattharā vaṇṇito thomito. So ca kho yāvadeva samathavipassanābhāvanāpāripūriyā, tasmā sā mayā hatthagatā kātabbāti evaṁ araññagatasaññino nekkhammasaṅkappabahulassāti attho. **Janetī**ti uppādenti[7],

1. Paccūsakāle meghe (Sī) 2. Rukkhagacchalatāyo ghanasaṇḍasañcaraṇā (Sī)
3. Utusampattiyaṁ (Sī) 4. Sañjātasākhāpallavappasākhāti (Sī)
5. Pāvussameghena (Sī) 6. Vasatā (Sī) 7. Uppādeti (Ka)

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဣဗ္ဘကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ဥသဘော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ သတ္ထရိ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော အရညေ ပဗ္ဗတပါဒေ ဝိဟရတိ။ တေန စ သမယေန ပါဝုသကာလမေဃေ[1] အဘိပ္ပဝုဋ္ဌေ ပဗ္ဗတသိခရေသု ရုက္ခဂစ္ဆလတာယ ဃနပဏ္ဏသဏ္ဍိနော[2] ဟောန္တိ။ အထေကဒိဝသံ ထေရော လေဏတော နိက္ခမိတွာ တံ ဝနရာမဏေယျကံ ပဗ္ဗတရာမဏေယျကဉ္စ ဒိသွာ ယောနိသောမနသိကာရဝသေန "ဣမေပိ နာမ ရုက္ခာဒယော အစေတနာ ဥတုသမ္ပတ္တိယာ[3] ဝုဍ္ဎိံ ပါပုဏန္တိ၊ အထ ကသ္မာ နာဟံ ဥတုသပ္ပါယံ လဘိတွာ ဂုဏေဟိ ဝုဍ္ဎိံ ပါပုဏိဿာမီ"တိ စိန္တေန္တော—

၁၁၀။ "နဂါ နဂဂ္ဂေသု သုသံဝိရူဠှာ၊
ဥဒဂ္ဂမေဃေန နဝေန သိတ္တာ။
ဝိဝေကကာမဿ အရညသညိနော၊
ဇနေတိ ဘိယျော ဥသဘဿ ကလျတ"န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **နဂါ**တိ ရုက္ခာ၊ "နာဂါ"တိ ကေစိ ဝဒန္တိ၊ နာဂရုက္ခာတိ အတ္ထော။ **နဂဂ္ဂေသူ**တိ ပဗ္ဗတသိခရေသု။ **သုသံဝိရူဠှာ**တိ သုဋ္ဌု သမန္တတော ဝိရူဠှမူလာ ဟုတွာ ပရိတော ဥပရိ စ သမ္မဒေဝ သဉ္ဇာတသာခဂ္ဂပလ္လဝပ္ပသာခါတိ[4] အတ္ထော။ **ဥဒဂ္ဂမေဃေန နဝေန သိတ္တာ**တိ ပဌမုပ္ပန္နေန ဥဠာရေန မဟတာ ပါဝုသမေဃေန[5] အဘိပ္ပဝုဋ္ဌာ။ **ဝိဝေကကာမဿာ**တိ ကိလေသဝိဝိတ္တံ စိတ္တဝိဝေကံ ဣစ္ဆန္တဿ၊ အရညဝါသေန တာဝ[6] ကာယဝိဝေကော လဒ္ဓေါ၊ ဣဒါနိ ဥပဓိဝိဝေကာဓိဂမဿ နိဿယဘူတော စိတ္တဝိဝေကော လဒ္ဓဗ္ဗောတိ တံ ပတ္ထယမာနဿ, ဇာဂရိယံ အနုယုဉ္ဇန္တဿာတိ အတ္ထော၊ တေနာဟ "**အရညသညိနော**"တိ။ အရညဝါသော နာမ သတ္ထာရာ ဝဏ္ဏိတော ထောမိတော။ သော စ ခေါ ယာဝဒေဝ သမထဝိပဿနာဘာဝနာပါရိပူရိယာ၊ တသ္မာ သာ မယာ ဟတ္ထဂတာ ကာတဗ္ဗာတိ ဧဝံ အရညဂတသညိနော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပဗဟုလဿာတိ အတ္ထော။ **ဇနေတီ**တိ ဥပ္ပါဒေန္တိ[7]၊

၁-ပစ္စူသကာလေ မေဃေ (သီ) ၂-ရုက္ခဂစ္ဆလတာယော ဃနသဏ္ဍသဉ္စရဏာ (သီ)
၃-ဥတုသမ္ပတ္တိယံ (သီ) ၄-သဉ္ဇာတသာခါပလ္လဝပ္ပသာခါတိ (သီ)
၅-ပါဝုဿမေဃေန (သီ) ၆-ဝသတာ (သီ) ၇-ဥပ္ပါဒေတိ(က)

puthutte hi idaṁ ekavacanaṁ. Keci pana “janentī”ti paṭhanti. **Bhiyyoti** uparūpari. **Usabhassāti** attānameva[1] paraṁ viya vadati. **Kalyatanti** kalyabhāvaṁ cittassa kammaññataṁ bhāvanāyogyataṁ. Svāyamattho[2] heṭṭhā vuttoyeva. Evaṁ thero imaṁ gāthaṁ vadantoyeva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Devaputto ahaṁ santo, pūjayiṁ Sikhināyakaṁ.
Mandāravena pupphena, Buddhassa abhiropayiṁ.

Sattāhaṁ chadanaṁ āsi, dibbaṁ mālaṁ Tathāgate.
Sabbe janā samāgantvā, namassiṁsu Tathāgataṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito ca dasame kappe, rājā’hosiṁ jutindaro.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosīti.

Usabhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Ekādasamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Dvādasamavagga

1. Jentattheragāthāvaṇṇanā

Duppabbajjaṁ ve duradhivāsā gehāti āyasmato Jentattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle devaputto hutvā nibbatti. So ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto kiṁkirātapupphehi[4] pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu

---

1. Bhiyyoti uparūpari, ñāyassāti attho, attānameva (Sī)
2. Tassāyamattho (Sī)
3. Khu 3. 196 piṭṭhe.
4. Kikirātapupphehi (Ka)

ပုထုတ္တေ ဟိ ဣဒံ ဧကဝစနံ။ ကေစိ ပန “ဇနေန္တီ”တိ ပဌန္တိ။ **ဘိယျော**တိ ဥပရူပရိ။ **ဥသဘဿာ**တိ အတ္တာနမေဝ[၁] ပရံ ဝိယ ဝဒတိ။ **ကလျတန္တိ** ကလျဘာဝံ စိတ္တဿ ကမ္မညတံ ဘာဝနာယောဂျတံ။ သွာယမတ္ထော[၂] ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ ဧဝံ ထေရော ဣမံ ဂါထံ ဝဒန္တောယေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“ဒေဝပုတ္တော အဟံ သန္တော၊ ပူဇယိံ သိခိနာယကံ။
မန္ဒာရဝေန ပုပ္ဖေန၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

သတ္တာဟံ ဆဒနံ အာသိ၊ ဒိဗ္ဗံ မာလံ တထာဂတေ။
သဗ္ဗေ ဇနာ သမာဂန္တွာ၊ နမဿိံသု တထာဂတံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော စ ဒသမေ ကပ္ပေ၊ ရာဇာ'ဟောသိံ ဇုတိန္ဒရော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသီတိ။

ဥသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဧကာဒသမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-ဒွါဒသမဝဂ္ဂ

၁-ဇေန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဝေ ဒုရဓိဝါသာ ဂေဟာတိ အာယသ္မတော ဇေန္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ကိံကိရာတပုပ္ဖေဟိ[၄] ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု

၁-ဘိယျောတိ ဥပရူပရိ၊ ဉာယဿာတိ အတ္ထော၊ အတ္တာနမေဝ (သီ)
၂-တဿာယမတ္ထော (သီ)
၃-ခု ၃-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ကိကိရာတပုပ္ဖေဟိ (က)

saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe Jentagāme ekassa Maṇḍalikarājassa putto hutvā nibbatti, **Jento**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto daharakāleyeva hetusampattiyā codiyamāno pabbajjāninnamānaso hutvā punacintesi "pabbajjā nāma dukkarā, gharāpi durāvāsā, dhammo ca gambhīro, bhogā ca duradhigamā, kiṁ nu kho kattabban"ti. Evaṁ pana cintābahulo hutvā vicaranto ekadivasaṁ Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ suṇi. Sutakālato paṭṭhāya pabbajjābhirato hutvā Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā sukhāya paṭipadāya khippābhiññāya arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Devaputto ahaṁ santo, pūjayiṁ Sikhināyakaṁ.
Kakkārupupphaṁ paggayha, Buddhassa abhiropayiṁ.

Ekatiṁ se ito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito ca navame kappe, rājā Satthuttamo ahuṁ.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhanto "asakkhiṁ vatāhaṁ ādito mayhaṁ uppannavitakkaṁ chinditun"ti somanassajāto vitakkassa uppannākāraṁ tassa ca sammadeva chinnataṁ dassento—

111. "Duppabbajjaṁ ve duradhivāsā gehā,
Dhammo gambhīro duradhigamā bhogā.
Kicchā vutti no itarītareneva[2],
Yuttaṁ cintetuṁ satatamaniccatan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **duppabbajjan**ti appaṁ vā mahantaṁ vā bhogakkhandhañceva ñātiparivaṭṭañca pahāya imasmiṁ sāsane uraṁ datvā pabbajanassa dukkarattā[3] dukkhaṁ pabbajanaṁ, dukkarā pabbajjāti duppabbajjaṁ. **Ve**ti nipātamattaṁ, daḷhattho vā[4] "pabbajjā

1. Khu 3. 196 piṭṭhe.
2. Itarītarene'dha, (?)
3. Pabbajantassa dukkarato (Ka)
4. Daḷhatova (Sī)

သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဇေန္တဂါမေ ဧကဿ မဏ္ဍလိကရာဇဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဇေန္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဒဟရကာလေယေဝ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ပဗ္ဗဇ္ဇာနိန္နမာနသော ဟုတွာ ပုန စိန္တေသိ "ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ ဒုက္ကရာ၊ ဃရာပိ ဒုရာဝါသာ၊ ဓမ္မော စ ဂမ္ဘီရော၊ ဘောဂါ စ ဒုရဓိဂမာ၊ ကိံ နု ခေါ ကတ္တဗ္ဗ"န္တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တာဗဟုလော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏိ။ သုတကာလတော ပဋ္ဌာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိရတော ဟုတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သုခါယ ပဋိပဒါယ ခိပ္ပါဘိညာယ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ဒေဝပုတ္တော အဟံ သန္တော၊ ပူဇယိံ သိခိနာယကံ။
ကက္ကာရုပုပ္ဖံ ပဂ္ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော စ နဝမေ ကပ္ပေ၊ ရာဇာ သတ္တုတ္တမော အဟုံ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "အသက္ခိံ ဝတာဟံ အာဒိတော မယှံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကံ ဆိန္ဒိတု"န္တိ သောမနဿဇာတော ဝိတက္ကဿ ဥပ္ပန္နာကာရံ တဿ စ သမ္မဒေဝ ဆိန္နတံ ဒဿေန္တော—

၁၁၁။ "ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဝေ ဒုရဓိဝါသာ ဂေဟာ၊
ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော ဒုရဓိဂမာ ဘောဂါ။
ကိစ္ဆာ ဝုတ္တိ နော ဣတရီတရေနေဝ[၂]၊
ယုတ္တံ စိန္တေတုံ သတတမနိစ္စတ"န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇန္တိ** အပ္ပံ ဝါ မဟန္တံ ဝါ ဘောဂက္ခန္ဓဉ္စေဝ ဉာတိပရိဝဋ္ဋဉ္စ ပဟာယ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဥရံ ဒတွာ ပဗ္ဗဇနဿ ဒုက္ကရတ္တာ[၃] ဒုက္ခံ ပဗ္ဗဇနံ, ဒုက္ကရာ ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ **ဝေ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ ဒဠှတ္ထော ဝါ[၄] "ပဗ္ဗဇ္ဇာ

၁-ခု ၃-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဣတရီတရေနေ'ဓ၊ (?)
၃-ပဗ္ဗဇန္တဿ ဒုက္ကရတော (က)
၄-ဒဠှတောဝ (သီ)

dukkhā”ti. Gehañce āvaseyyaṁ, **duradhivāsā gehā,** yasmā gehaṁ adhivasantena raññā rājakiccaṁ, issarena issarakiccaṁ, gahapatinā gahapatikiccaṁ kattabbaṁ hoti, parijano ceva samaṇabrāhmaṇā ca saṅgahetabbā, tasmiṁ tasmiṁ ca kattabbe kariyamānepi gharāvāso chiddaghaṭo viya Mahāsamuddo viya ca duppūro, tasmā gehā nāmete adhivasituṁ āvasituṁ dukkhā dukkarāti katvā duradhivāsā durāvāsāti[1]. Pabbajjañce anutiṭṭheyyaṁ, **dhammo gambhīro,** yadatthā pabbajjā, so pabbajitena adhigantabbo paṭivedhasaddhammo gambhīro, gambhīrañāṇagocarattā duddaso, duppaṭivijjho dhammassa gambhīrabhāvena duppaṭivijjhattā. Gehañce āvaseyyaṁ, **duradhigamā bhogā** yehi vinā na sakkā gehaṁ āvasituṁ, te bhogā dukkhena kasirena adhigantabbatāya duradhigamā. Evaṁ sante gharāvāsaṁ pahāya pabbajjaṁyeva anutiṭṭheyyaṁ, evampi **kicchā vutti no itarītarena idha** imasmiṁ Buddhasāsane itarītarena yathāladdhena paccayena amhākaṁ vutti jīvikā kicchā dukkhā, gharāvāsānaṁ duradhivāsatāya bhogānañca duradhigamatāya gehe itarītarena paccayena yāpetabbatāya kicchā kasirā vutti amhākaṁ, tattha kiṁ kātuṁ vaṭṭatīti? **Yuttaṁ cintetuṁ satatamaniccataṁ** sakalaṁ[2] divasaṁ pubbarattāpararattañca tebhūmakadhammajātaṁ aniccatanti, tato uppādavayavantato ādi-antavantato[3] tāvakālikato ca na niccanti “aniccan”ti cintetuṁ vipassituṁ yuttaṁ. Aniccānupassanāya siddhāya itarānupassanā sukheneva sijjhantīti aniccānupassanāva ettha vuttā, aniccassa dukkhānattatānaṁ abyabhicaraṇato sāsanikassa sukhaggahaṇato ca. Tenāha “yadaniccaṁ taṁ dukkhaṁ, yaṁ dukkhaṁ tadanattā”ti[4] “yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhammaṁ”[5] “vayadhammā saṅkhārā”ti[6] ca, tadaminā evaṁ aññamaññaṁ paṭipakkhavasena[7] aparāparaṁ uppanne vitakke niggahetvā aniccatāmukhena vipassanaṁ ārabhitvā idāni katakicco jātoti dasseti. Tena vuttaṁ “attano paṭipattin”ti-ādi. Idameva therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Jentattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Durāvāsāti dukkhā dukkarāti katvā duradhivāsā (Sī) 2. Sabbakālaṁ (Ka)
3. Aniccattātato (Sī) 4. Saṁ 2. 19 piṭṭhe.
5. Vi 3. 16; Dī 2. 230; Saṁ 3. 371 piṭṭhesu. 6. Dī 2. 128 piṭṭhe.
7. Paṭikkhepavasena (Ka)

ဒုက္ခာ”တိ။ ဂေဟဉ္စေ အာဝသေယျံ, **ဒုရဓိဝါသာ ဂေဟာ,** ယသ္မာ ဂေဟံ အဓိဝသန္တေန ရညာ ရာဇကိစ္စံ, ဣဿရေန ဣဿရကိစ္စံ, ဂဟပတိနာ ဂဟပတိကိစ္စံ ကတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ, ပရိဇနော စေဝ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ သင်္ဂဟေတဗ္ဗာ, တသ္မိံ တသ္မိံ စ ကတ္တဗ္ဗေ ကရိယမာနေပိ ဃရာဝါသော ဆိဒ္ဒဃဋော ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ စ ဒုပ္ပူရော, တသ္မာ ဂေဟာ နာမေတေ အဓိဝသိတုံ အာဝသိတုံ ဒုက္ခာ ဒုက္ကရာတိ ကတွာ ဒုရဓိဝါသာ ဒုရာဝါသာတိ[1]။ ပဗ္ဗဇ္ဇဉ္စေ အနုတိဋ္ဌေယျံ, **ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော,** ယဒတ္ထာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ, သော ပဗ္ဗဇိတေန အဓိဂန္တဗ္ဗော ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော, ဂမ္ဘီရဉာဏဂေါစရတ္တာ ဒုဒ္ဒသော, ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈော ဓမ္မဿ ဂမ္ဘီရဘာဝေန ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတ္တာ။ ဂေဟဉ္စေ အာဝသေယျံ, **ဒုရဓိဂမာ ဘောဂါ** ယေဟိ ဝိနာ န သက္ကာ ဂေဟံ အာဝသိတုံ, တေ ဘောဂါ ဒုက္ခေန ကသိရေန အဓိဂန္တဗ္ဗတာယ ဒုရဓိဂမာ။ ဧဝံ သန္တေ ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇ္ဇံယေဝ အနုတိဋ္ဌေယျံ, ဧဝမ္ပိ **ကိစ္ဆာ ဝုတ္တိ နော ဣတရီတရေန ဣဓ** ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓသာသနေ ဣတရီတရေန ယထာလဒ္ဓေန ပစ္စယေန အမှာကံ ဝုတ္တိ ဇီဝိကာ ကိစ္ဆာ ဒုက္ခာ, ဃရာဝါသာနံ ဒုရဓိဝါသတာယ ဘောဂါနဉ္စ ဒုရဓိဂမတာယ ဂေဟေ ဣတရီတရေန ပစ္စယေန ယာပေတဗ္ဗတာယ ကိစ္ဆာ ကသိရာ ဝုတ္တိ အမှာကံ, တတ္ထ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီတိ? **ယုတ္တံ စိန္တေတုံ သတတမနိစ္စတံ** သကလံ[2] ဒိဝသံ ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တဉ္စ တေဘူမကဓမ္မဇာတံ အနိစ္စတန္တိ, တတော ဥပ္ပါဒဝယဝန္တတော အာဒိအန္တဝန္တတော[3] တာဝကာလိကတော စ န နိစ္စန္တိ “အနိစ္စ''န္တိ စိန္တေတုံ ဝိပဿိတုံ ယုတ္တံ။ အနိစ္စာနုပဿနာယ သိဒ္ဓါယ ဣတရာနုပဿနာ သုခေနေဝ သိဇ္ဈန္တီတိ အနိစ္စာနုပဿနာဝ ဧတ္ထ ဝုတ္တာ, အနိစ္စဿ ဒုက္ခာနတ္တတာနံ အဗျဘိစရဏတော သာသနိကဿ သုခဂ္ဂဟဏတော စ။ တေနာဟ “ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ, ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ”တိ[4] “ယံ ကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ, သဗ္ဗံ တံ နိရောဓဓမ္မံ”[5] “ဝယဓမ္မာ သင်္ခါရာ”တိ[6] စ, တဒမိနာ ဧဝံ အညမညံ ပဋိပက္ခဝသေန[7] အပရာပရံ ဥပ္ပန္နေ ဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဟေတွာ အနိစ္စတာမုခေန ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ဣဒါနိ ကတကိစ္စော ဇာတောတိ ဒဿေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အတ္တနော ပဋိပတ္တိ”န္တိအာဒိ။ ဣဒမေဝ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

ဇေန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒုရာဝါသာတိ ဒုက္ခာ ဒုက္ကရာတိ ကတွာ ဒုရဓိဝါသာ (သီ) ၂-သဗ္ဗကာလံ (က)
၃-အနိစ္စတ္တာတတော (သီ) ၄-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝိ ၃-၁၆၊ ဒီ ၂-၂၃၀၊ သံ ၃-၃၇၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-ဒီ ၂-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ပဋိက္ခေပဝသေန (က)

2. Vacchagottattheragāthāvaṇṇanā

Tevijjohaṁ mahājhāyīti āyasmato Vacchagottattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalabījaṁ ropento Vipassissa Bhagavato kāle Bandhumatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ raññā nāgarehi ca saddhiṁ Buddhapūjaṁ katvā tato paraṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, tassa Vacchagottatāya[1] **Vacchagotto**tveva samaññā ahosi. So viññutaṁ patvā brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ gato vimuttiṁ gavesanto tattha sāraṁ adisvā paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā vicaranto Satthāraṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchitvā tasmiṁ vissajjite pasannamānaso Satthu santike pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Udentaṁ sataraṁsiṁva, pītaraṁsiṁva bhāṇumaṁ.
Pannarase yathā candaṁ, niyyantaṁ Lokanāyakaṁ.

Aṭṭhasaṭṭhisahassāni, sabbe khīṇāsavā ahuṁ.
Parivāriṁsu Sambuddhaṁ, dvipadindaṁ narāsabhaṁ.

Sammajjitvāna taṁ vīthiṁ, niyyante Lokanāyake.
Ussāpesiṁ dhajaṁ tattha, vippasannena cetasā.

Ekanavutito kappe, yaṁ dhajaṁ abhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dhajadānassidaṁ phalaṁ.

Ito catutthake kappe, rājā'hosiṁ mahabbalo.
Sabbākārena sampanno, sudhajo iti vissuto.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā somanassajāto udānavasena—

1. Tassa pitu Vacchagottatāya (Sī) 2. Khu 3. 195 piṭṭhe.

၂-ဝစ္ဆဂေါတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

တေဝိဇ္ဇောဟံ မဟာဈာယီတိ အာယသ္မတော ဝစ္ဆဂေါတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလဗီဇံ ရောပေန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗန္ဓုမတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ရညာ နာဂရေဟိ စ သဒ္ဓိံ ဗုဒ္ဓပူဇံ ကတွာ တတော ပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ရာဇဂဟေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ ဝစ္ဆဂေါတ္တတာယ[1] **ဝစ္ဆဂေါတ္တော**တွေဝ သမညာ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတွာ ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဝိမုတ္တိံ ဂဝေသန္တော တတ္ထ သာရံ အဒိသွာ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ တသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇိတေ ပသန္နမာနသော သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

"ဥဒေန္တံ သတရံသိံဝ၊ ပီတရံသိံဝ ဘာဏုမံ။
ပန္နရသေ ယထာ စန္ဒံ၊ နိယျန္တံ လောကနာယကံ။

အဋ္ဌသဋ္ဌိသဟဿာနိ၊ သဗ္ဗေ ခီဏာသဝါ အဟုံ။
ပရိဝါရိံသု သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဒွိပဒိန္ဒံ နရာသဘံ။

သမ္မဇ္ဇိတွာန တံ ဝီထိံ၊ နိယျန္တေ လောကနာယကေ။
ဥဿာပေသိံ ဓဇံ တတ္ထ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဓဇံ အဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဓဇဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဣတော စတုတ္ထကေ ကပ္ပေ၊ ရာဇာ'ဟောသိံ မဟဗ္ဗလော။
သဗ္ဗာကာရေန သမ္ပန္နော၊ သုဓဇော ဣတိ ဝိဿုတော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သောမနဿဇာတော ဥဒါနဝသေန—

၁-တဿ ပိတု ဝစ္ဆဂေါတ္တတာယ (သီ) ၂-ခု ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။

112. "Tevijjohaṁ mahājhāyī, cetosamathakovido.
Sadattho me anuppatto, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **tevijjohan**ti yadipi maṁ pubbe tiṇṇaṁ vedānaṁ pāraṁ gatattā "brāhmaṇo tevijjo"ti sañjānanti, taṁ pana samaññāmattaṁ vedesu vijjākiccassa abhāvato. Idāni pana pubbenivāsañāṇādīnaṁ tissannaṁ vijjānaṁ adhigatattā paramatthato tevijjo ahaṁ, mahantassa anavasesassa samudayapakkhiyassa kilesagaṇassa jhāpanato, mahantena maggaphalajhānena mahantassa uḷārassa paṇītassa nibbānassa jhāyanato ca **mahājhāyī. Cetosamathakovido**ti cittasaṅkhobhakarānaṁ saṁkilesadhammānaṁ vūpasamanena cetaso samādahane kusalo. Etena tevijjabhāvassa[1] kāraṇamāha. Samādhikosallasahitena hi āsavakkhayena tevijjatā, na kevalena. **Sadattho**ti sakattho, kakārassāyaṁ dakāro kato "anuppattasadattho"ti-ādīsu[2] viya. "Sadattho"ti ca arahattaṁ veditabbaṁ. Taṁ hi attapaṭibandhaṭṭhena[3] attānaṁ avijahanatthena attano paramatthaṭṭhena attano atthattā "sakattho"ti vuccati. Svāyaṁ sadattho **me** mayā **anuppatto** adhigato. Etena yathāvuttaṁ mahājhāyibhāvaṁ sikhāpattaṁ katvā dasseti. Sesaṁ vuttanayameva.

Vacchagottatheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Vanavacchattheragāthāvaṇṇanā

Acchodikā puthusilāti āyasmato Vanavacchattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi parimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalabījaṁ ropento Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto parassa kammaṁ katvā jīvanto kassaci aparādhaṁ katvā maraṇabhayena tajjito palāyanto antarāmagge

---

1. Vijjābhāvassa (Sī), vijjāsabhāvassa (Ka)
2. Ma 1. 6; Aṁ 1. 143 piṭṭhe.
3. Atthūpanibandhaṭṭhena (Ka)

၁၁၂။ "တေဝိဇ္ဇောဟံ မဟာဈာယီ၊ စေတောသမထကောဝိဒေါ။
သဒတ္ထော မေ အနုပ္ပတ္တော၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **တေဝိဇ္ဇောဟန္တိ** ယဒိပိ မံ ပုဗ္ဗေ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရံ ဂတတ္တာ "ဗြာဟ္မဏော တေဝိဇ္ဇော"တိ သဉ္ဇာနန္တိ၊ တံ ပန သမညာမတ္တံ ဝေဒေသု ဝိဇ္ဇာကိစ္စဿ အဘာဝတော။ ဣဒါနိ ပန ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏာဒီနံ တိဿန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ အဓိဂတတ္တာ ပရမတ္ထတော တေဝိဇ္ဇော အဟံ, မဟန္တဿ အနဝသေသဿ သမုဒယပက္ခိယဿ ကိလေသဂဏဿ ဈာပနတော, မဟန္တေန မဂ္ဂဖလဈာနေန မဟန္တဿ ဥဠာရဿ ပဏီတဿ နိဗ္ဗာနဿ ဈာယနတော စ **မဟာဈာယီ။ စေတောသမထကောဝိဒေါ**တိ စိတ္တသင်္ခေါဘကရာနံ သံကိလေသဓမ္မာနံ ဝူပသမနေန စေတသော သမာဒဟနေ ကုသလော။ ဧတေန တေဝိဇ္ဇဘာဝဿ[1] ကာရဏမာဟ။ သမာဓိကောသလ္လသဟိတေန ဟိ အာသဝက္ခယေန တေဝိဇ္ဇတာ၊ န ကေဝလေန။ **သဒတ္ထော**တိ သကတ္ထော၊ ကကာရဿာယံ ဒကာရော ကတော "အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော"တိအာဒီသု[2] ဝိယ။ "သဒတ္ထော"တိ စ အရဟတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ဟိ အတ္တပဋိဗန္ဓဋ္ဌေန[3] အတ္တာနံ အဝိဇဟနဋ္ဌေန အတ္တနော ပရမတ္ထဋ္ဌေန အတ္တနော အတ္ထတ္တာ "သကတ္ထော"တိ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ သဒတ္ထော **မေ** မယာ **အနုပ္ပတ္တော** အဓိဂတော။ ဧတေန ယထာဝုတ္တံ မဟာဈာယိဘာဝံ သိခါပတ္တံ ကတွာ ဒဿေတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဝစ္ဆဂေါတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အစ္ဆောဒိကာ ပုထုသိလာတိ အာယသ္မတော ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလဗီဇံ ရောပေန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ပရဿ ကမ္မံ ကတွာ ဇီဝန္တော ကဿစိ အပရာဓံ ကတွာ မရဏဘယေန တဇ္ဇိတော ပလာယန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ

၁-ဝိဇ္ဇာဘာဝဿ (သီ)၊ ဝိဇ္ဇာသဘာဝဿ (က)
၂-မ ၁-၆၊ အံ ၁-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-အတ္ထူပနိဗန္ဓဋ္ဌေန (က)

Bodhirukkhaṁ disvā pasannamānaso tassa mūlaṁ sammajjitvā piṇḍibandhehi asokapupphehi pūjaṁ katvā vanditvā bodhiṁ abhimukho namassamāno pallaṅkena nisinno māretuṁ āgate paccatthike disvā tesu cittaṁ akopetvā bodhiṁ eva[1] āvajjento sataporise papāte papati[2]. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, "Vaccho"tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Bimbisārasamāgame paṭiladdhasaddho pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Parakammāyane yutto, aparādhaṁ akāsahaṁ.
Vanantaṁ abhidhāvissaṁ, bhayaverasamappito[4].

Pupphitaṁ pādapaṁ disvā, piṇḍibandhaṁ sunimmitaṁ[5].
Tambapupphaṁ gahetvāna, bodhiyaṁ okiriṁ ahaṁ.

Sammajjitvāna taṁ bodhiṁ, pāṭaliṁ pādaputtamaṁ.
Pallaṅkaṁ ābhujitvāna, bodhimūle upāvisiṁ.

Gatamaggaṁ gavesantā, āgacchuṁ mama santikaṁ.
Te ca disvānahaṁ tattha, āvajjiṁ bodhimuttamaṁ.

Vanditvāna ahaṁ bodhiṁ, vippasannena cetasā.
Anekatāle[6] papatiṁ, giridugge bhayānake.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bodhipūjāyidaṁ phalaṁ.

Ito ca tatiye kappe, rājā Susaññato[7] ahaṁ.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vivekābhiratiyā vaneyeva vasi, tena **Vanavacchoti** samaññā udapādi. Atha kadāci thero ñātijanānuggahatthaṁ

1. Bodhirukkhaṁ eva (Sī)
2. Pati (Sī)
3. Khu 3. 194 piṭṭhādīsu.
4. Bhayabheravasamappito (Sī)
5. Suniṭṭhitaṁ (Sī)
6. Anekatālā (Sī)
7. Santusito (Sī)

ဗောဓိရုက္ခံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော တဿ မူလံ သမ္မဇ္ဇိတွာ ပိဏ္ဍိဗန္ဓေဟိ အသောကပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ ဗောဓိံ အဘိမုခေါ နမဿမာနော ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော မာရေတုံ အာဂတေ ပစ္စတ္ထိကေ ဒိသွာ တေသု စိတ္တံ အကောပေတွာ ဗောဓိံ ဧဝ[1] အာဝဇ္ဇေန္တော သတပေါရိသေ ပပါတေ ပပတိ[2]။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ “ဝစ္ဆော”တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗိမ္ဗိသာရသမာဂမေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ပရကမ္မာယနေ ယုတ္တော၊ အပရာဓံ အကာသဟံ။
ဝနန္တံ အဘိဓာဝိဿံ၊ ဘယဝေရသမပ္ပိတော[4]။

ပုပ္ဖိတံ ပါဒပံ ဒိသွာ၊ ပိဏ္ဍိဗန္ဓံ သုနိမ္မိတံ[5]။
တမ္ဗပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန၊ ဗောဓိယံ ဩကိရိံ အဟံ။

သမ္မဇ္ဇိတွာန တံ ဗောဓိံ၊ ပါဋလိံ ပါဒပုတ္တမံ။
ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာန၊ ဗောဓိမူလေ ဥပါဝိသိံ။

ဂတမဂ္ဂံ ဂဝေသန္တာ၊ အာဂစ္ဆုံ မမ သန္တိကံ။
တေ စ ဒိသွာနဟံ တတ္ထ၊ အာဝဇ္ဇိံ ဗောဓိမုတ္တမံ။

ဝန္ဒိတွာန အဟံ ဗောဓိံ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
အနေကတာလေ[6] ပပတိံ၊ ဂိရိဒုဂ္ဂေ ဘယာနကေ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗောဓိပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣတော စ တတိယေ ကပ္ပေ၊ ရာဇာ သုသညတော[7] အဟံ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန်”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိဝေကာဘိရတိယာ ဝနေယေဝ ဝသိ၊ တေန **ဝနဝစ္ဆော**တိ သမညာ ဥဒပါဒိ။ အထ ကဒါစိ ထေရော ဉာတိဇနာနုဂ္ဂဟတ္ထံ

၁-ဗောဓိရုက္ခံ ဧဝ (သီ)
၂-ပတိ (သီ)
၃-ခု ၃-၁၉၄ ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဘယဘေရဝသမပ္ပိတော (သီ)
၅-သုနိဋ္ဌိတံ (သီ)
၆-အနေကတာလာ (သီ)
၇-သန္တုသိတော (သီ)

Rājagahaṁ gato tattha ñātakehi upaṭṭhiyamāno katipāhaṁ vasitvā gamanākāraṁ sandassesi. Taṁ ñātakā “bhante amhākaṁ anuggahatthaṁ dhuravihāre vasatha, mayaṁ upaṭṭhahissāmā”ti yāciṁsu. Thero tesaṁ pabbatarāmaṇeyyakittanāpadesena vivekābhiratiṁ nivedento—

113. “Acchodikā puthusilā, gonaṅgulamigāyutā.
Ambusevālasañchannā, te selā ramayanti man”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **acchodikā**ti acchaṁ abahalaṁ sukhumaṁ udakaṁ etesūti “acchodakā”ti vattabbe[1] liṅgavipallāsena “acchodikā”ti vuttaṁ. Etena tesaṁ udakasampattiṁ dasseti. **Puthusilā**ti puthulā vitthatā mudusukhasamphassā silā etesūti puthusilā. Etena nisajjanaṭṭhānasampattiṁ dasseti. Gunnaṁ viya naṅgulaṁ naṅguṭṭhaṁ etesanti **gonaṅgulā,** kāḷamakkaṭā, “pakatimakkaṭā”tipi vadantiyeva. Gonaṅgulehi ca pasadādikehi migehi ca[2] tahaṁ tahaṁ vicarantehi āyutā missitāti **gonaṅgulamigāyutā.** Etena tesaṁ amanussūpacāritāya araññalakkhaṇūpetataṁ dasseti. **Ambusevālasañchannā**ti pasavanato satataṁ[3] paggharamānasalilatāya tahaṁ tahaṁ udakasevālasañchāditā. **Te selā ramayanti man**ti yatthāhaṁ vasāmi, te edisā selā pabbatā vivekābhiratiyā maṁ ramayanti, tasmā tatthevāhaṁ[4] gacchāmīti adhippāyo. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Vanavacchattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Adhimuttattheragāthāvaṇṇanā

Kāyaduṭṭhullagarunoti āyasmato Adhimuttattherassa gāthā. Kā uppatti? So kira Padumuttarassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ gato kāmesu

1. Etesūti acchodikā, acchodakāti vattabbe (Sī)
2. Catuppadādikehi ca (Sī)
3. Pavāhaṁ (Ka)
4. Tattha vāsaṁ (Sī)

ရာဇဂဟံ ဂတော တတ္ထ ဉာတကေဟိ ဥပဋ္ဌိယမာနော ကတိပါဟံ ဝသိတွာ ဂမနာကာရံ သန္ဒဿေသိ။ တံ ဉာတကာ “ဘန္တေ အမှာကံ အနုဂ္ဂဟတ္ထံ ဓုရဝိဟာရေ ဝသထ၊ မယံ ဥပဋ္ဌဟိဿာမာ”တိ ယာစိံသု။ ထေရော တေသံ ပဗ္ဗတာရာမဏေယျကိတ္တနာပဒေသေန ဝိဝေကာဘိရတိံ နိဝေဒေန္တော—

၁၁၃။ “အစ္ဆောဒိကာ ပုထုသိလာ၊ ဂေါနင်္ဂုလမိဂါယုတာ။
အမ္ဗုသေဝါလသဉ္ဆန္နာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မ”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အစ္ဆောဒိကာ**တိ အစ္ဆံ အဗဟလံ သုခုမံ ဥဒကံ ဧတေသူတိ “အစ္ဆောဒကာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ[1] လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန “အစ္ဆောဒိကာ”တိ ဝုတ္တံ။ ဧတေန တေသံ ဥဒကသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ **ပုထုသိလာ**တိ ပုထုလာ ဝိတ္ထတာ မုဒုသုခသမ္ဖဿာ သိလာ ဧတေသူတိ ပုထုသိလာ။ ဧတေန နိသဇ္ဇနဋ္ဌာနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ ဂုန္နံ ဝိယ နင်္ဂုလံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဧတေသန္တိ **ဂေါနင်္ဂုလာ၊** ကာဠမက္ကဋာ၊ “ပကတိမက္ကဋာ”တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ ဂေါနင်္ဂုလေဟိ စ ပသဒါဒိကေဟိ မိဂေဟိ စ[2] တဟံ တဟံ ဝိစရန္တေဟိ အာယုတာ မိဿိတာတိ **ဂေါနင်္ဂုလမိဂါယုတာ။** ဧတေန တေသံ အမနုဿူပစာရိတာယ အရညလက္ခဏူပေတတံ ဒဿေတိ။ **အမ္ဗုသေဝါလသဉ္ဆန္နာ**တိ ပသဝနတော သတတံ[3] ပဂ္ဃရမာနသလိလတာယ တဟံ တဟံ ဥဒကသေဝါလသဉ္ဆာဒိတာ။ **တေ သေလာ ရမယန္တိ မ**န္တိ ယတ္ထာဟံ ဝသာမိ၊ တေ ဧဒိသာ သေလာ ပဗ္ဗတာ ဝိဝေကာဘိရတိယာ မံ ရမယန္တိ၊ တသ္မာ တတ္ထေဝါဟံ[4] ဂစ္ဆာမီတိ အဓိပ္ပါယော။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

ဝနဝစ္ဆတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-အဓိမုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရုနောတိ အာယသ္မတော အဓိမုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သော ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ကာမေသု

၁-ဧတေသူတိ အစ္ဆောဒိကာ၊ အစ္ဆောဒကာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ (သီ)
၂-စတုပ္ပဒါဒိကေဟိ စ (သီ)
၃-ပဝါဟံ (က)
၄-တတ္ထ ဝါသံ (သီ)

ādīnavaṁ disvā gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññe viharanto Buddhuppādaṁ sutvā manussūpacāraṁ upagantvā Satthāraṁ bhikkhusaṁghaparivutaṁ gacchantaṁ disvā pasannamānaso attano vākacīraṁ Satthu pādamūle patthari. Satthā tassa ajjhāsayaṁ ñatvā tasmiṁ aṭṭhāsi. Tattha ṭhitaṁ Bhagavantaṁ kāḷānusārena gandhena pūjetvā "samuddharasi'maṁ lokan"ti-ādikāhi dasahi gāthāhi abhitthavi. Taṁ Satthā "anāgate ito satasahassakappamatthake Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa sāsane pabbajitvā chaḷabhiñño bhavissatī"ti byākaritvā pakkāmi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā tato yāvāyaṁ Buddhuppādo, tāva devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Adhimutto**ti laddhanāmo viññutaṁ patto brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ gantvā tattha sāraṁ apassanto pacchimabhavikattā nissaraṇaṁ gavesanto Jetavanapaṭiggahaṇe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho Satthu santike pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Kaṇikāraṁva jalitaṁ, dīparukkhaṁva ujjalaṁ.
Osadhiṁva virocantaṁ, vijjutaṁ gagane yathā.

Asambhītaṁ anuttāsiṁ, migarājaṁva kesariṁ.
Ñāṇālokaṁ pakāsentaṁ, maddantaṁ titthiye gaṇe.

Uddharantaṁ imaṁ lokaṁ, chindantaṁ sabbasaṁsayaṁ.
Gajjantaṁ migarājaṁva, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Jaṭājinadharo āsiṁ, brahā uju patāpavā.
Vākacīraṁ gahetvāna, pādamūle apattthariṁ.

Kāḷānusāriyaṁ gayha, anulimpiṁ[2] Tathāgataṁ.
Sambuddhamanulimpetvā[3], santhaviṁ Lokanāyakaṁ.

Samuddharasi'maṁ lokaṁ, oghatiṇṇa[4] Mahāmuni.
Ñāṇālokena jotesi, nāvaṭaṁ ñāṇamuttamaṁ.

1. Khu 3. 378 piṭṭhādīsu.
2. Anupiṁsiṁ (Sī)
3. Anupiṁsitvā (Sī)
4. Paṭigaṇha (Sī)

အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ မနုဿူပစာရံ ဥပဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အတ္တနော ဝါကစီရံ သတ္ထု ပါဒမူလေ ပတ္ထရိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ တသ္မိံ အဋ္ဌာသိ။ တတ္ထ ဌိတံ ဘဂဝန္တံ ကာဠာနုသာရေန ဂန္ဓေန ပူဇေတွာ "သမုဒ္ဓရသိ'မံ လောက"န္တိ-အာဒိကာဟိ ဒသဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိ။ တံ သတ္ထာ "အနာဂတေ ဣတော သတသဟဿကပ္ပမတ္ထကေ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဆဠဘိညော ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော ယာဝါယံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ၊ တာဝ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **အဓိမုတ္တော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ တတ္ထ သာရံ အပဿန္တော ပစ္ဆိမဘဝိကတ္တာ နိဿရဏံ ဂဝေသန္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ကဏိကာရံဝ ဇလိတံ၊ ဒီပရုက္ခံဝ ဥဇ္ဇလံ။
ဩသဓိံဝ ဝိရောစန္တံ၊ ဝိဇ္ဇုတံ ဂဂနေ ယထာ။

အသမ္ဘီတံ အနုတ္တာသိံ၊ မိဂရာဇံဝ ကေသရိံ။
ဉာဏာလောကံ ပကာသေန္တံ၊ မဒ္ဒန္တံ တိတ္ထိယေ ဂဏေ။

ဥဒ္ဓရန္တံ ဣမံ လောကံ၊ ဆိန္ဒန္တံ သဗ္ဗသံသယံ။
ဂဇ္ဇန္တံ မိဂရာဇံဝ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

ဇဋာဇိနဓရော အာသိံ၊ ဗြဟာ ဥဇု ပတာပဝါ။
ဝါကစီရံ ဂဟေတွာန၊ ပါဒမူလေ အပတ္ထရိံ။

ကာဠာနုသာရိယံ ဂယှ၊ အနုလိမ္ပိံ[၂] တထာဂတံ။
သမ္ဗုဒ္ဓမနုလိမ္ပေတွာ[၃]၊ သန္ထဝိံ လောကနာယကံ။

သမုဒ္ဓရသိ'မံ လောကံ၊ ဩဃတိဏ္ဏ[၄] မဟာမုနိ။
ဉာဏာလောကေန ဇောတေသိ၊ နာဝဋံ ဉာဏမုတ္တမံ။

၁-ခု ၃-၃၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အနုပိံသိံ (သီ)
၃-အနုပိံသိတွာ (သီ)
၄-ပဋိဂဏှ (သီ)

Dhammacakkaṁ pavattesi, maddase paratitthiye.
Usabho jitasaṅgāmo, sampakampesi medaniṁ.

Mahāsamudde ūmiyo, velantamhi[1] pabhijjare.
Tatheva tava ñāṇamhi, sabbadiṭṭhī pabhijjare.

Sukhumacchikajālena, saramhi sampatānite[2].
Antojālīkatā pāṇā, pīḷitā honti tāvade.

Tatheva titthiyā loke, puthupāsaṇḍanissitā.
Antoñāṇavare tuyhaṁ, parivattanti mārisa.

Patiṭṭhā vuyhataṁ oghe, tvaṁ hi nātho abandhunaṁ.
Bhayaṭṭitānaṁ saraṇaṁ, muttitthīnaṁ parāyaṇaṁ.

Ekavīro asadiso, mettākaruṇasañcayo.
Asamo susamo santo, vasī tādī jitañjayo.

Dhīro[3] vigatasammoho, anejo akathaṁkathī.
Tusito vantadososi, nimmalo saṁyato[4] suci.

Saṅgātigo hatamado[5], tevijjo tibhavantago.
Sīmātigo dhammagaru, gatattho hitavabbhuto.

Tārako tvaṁ yathā nāvā[6], nidhīva'ssāsakārako.
Asambhīto yathā sīho, gajarājāva[7] dappito.

Thometvā dasagāthāhi, Padumuttaraṁ mahāyasaṁ.
Vanditvā Satthuno pāde, tuṇhī aṭṭhāsahaṁ tadā.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Bhikkhusaṁghe ṭhito Satthā, imā gāthā abhāsatha.

Yo me sīlañca ñāṇañca, saddhammañcāpi vaṇṇayi.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Saṭṭhi kappasahassāni, devaloke ramissati.
Aññe deve'bhibhavitvā, issaraṁ kārayissati.

---

1. Velantaṁ hi (Sī)
2. Sukhumacchike yathājāle pāramhi sampasārite (Sī)
3. Vīro (Sī)
4. Payato (Sī)
5. Gatamado (Sī)
6. Nāgo (Ka)
7. Nāgarājāva (Sī)

ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ မဒ္ဒသေ ပရတိတ္ထိယေ။
ဥသဘော ဇိတသင်္ဂါမော၊ သမ္ပကမ္ပေသိ မေဒနိံ။

မဟာသမုဒ္ဒေ ဦမိယော၊ ဝေလန္တမှိ[၁] ပဘိဇ္ဇရေ။
တထေဝ တဝ ဉာဏမှိ၊ သဗ္ဗဒိဋ္ဌီ ပဘိဇ္ဇရေ။

သုခုမစ္ဆိကဇာလေန၊ သရမှိ သမ္ပတာနိတေ[၂]။
အန္တောဇာလီကတာ ပါဏာ၊ ပီဠိတာ ဟောန္တိ တာဝဒေ။

တထေဝ တိတ္ထိယာ လောကေ၊ ပုထုပါသဏ္ဍနိဿိတာ။
အန္တောဉာဏဝရေ တုယှံ၊ ပရိဝတ္တန္တိ မာရိသ။

ပတိဋ္ဌာ ဝုယှတံ ဩဃေ၊ တွံ ဟိ နာထော အဗန္ဓုနံ။
ဘယဋ္ဋိတာနံ သရဏံ၊ မုတ္တိတ္ထီနံ ပရာယဏံ။

ဧကဝီရော အသဒိသော၊ မေတ္တာကရုဏာသဉ္စယော။
အသမော သုသမော သန္တော၊ ဝသီ တာဒီ ဇိတဉ္စယော။

ဓီရော[၃] ဝိဂတသမ္မောဟော၊ အနေဇော အကထံကထီ။
တုသိတော ဝန္တဒေါသောသိ၊ နိမ္မလော သံယတော[၄] သုစိ။

သင်္ဂါတိဂေါ ဟတမဒေါ[၅]၊ တေဝိဇ္ဇော တိဘဝန္တဂေါ။
သီမာတိဂေါ ဓမ္မဂရု၊ ဂတတ္ထော ဟိတဝဗ္ဘုတော။

တာရကော တွံ ယထာ နာဝါ[၆]၊ နိဓိဝ'ဿာသကာရကော။
အသမ္ဘီတော ယထာ သီဟော၊ ဂဇရာဇာဝ[၇] ဒပ္ပိတော။

ထောမေတွာ ဒသဂါထာဟိ၊ ပဒုမုတ္တရံ မဟာယသံ။
ဝန္ဒိတွာ သတ္ထုနော ပါဒေ၊ တုဏှီ အဋ္ဌာသဟံ တဒါ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ဘိက္ခုသံဃေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော မေ သီလဉ္စ ဉာဏဉ္စ၊ သဒ္ဓမ္မဉ္စာပိ ဝဏ္ဏယိ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

သဋ္ဌိ ကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
အညေ ဒေဝေ'ဘိဘဝိတွာ၊ ဣဿရံ ကာရယိဿတိ။

၁-ဝေလန္တံ ဟိ (သီ) ၂-သုခုမစ္ဆိကေ ယထာဇာလေ ပါရမှိ သမ္ပသာရိတေ (သီ) ၃-ဝီရော (သီ)
၄-ပယတော (သီ) ၅-ဂတမဒေါ (သီ) ၆-နာဂေါ (က) ၇-နာဂရာဇာဝ (သီ)

So pacchā pabbajitvāna, sukkamūlena codito.
Gotamassa Bhagavato, sāsane pabbajissati.

Pabbajitvāna kāyena, pāpakammaṁ vivajjiya.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Yathāpi megho thanayaṁ, tappeti medaniṁ imaṁ.
Tatheva tvaṁ mahāvīra, dhammena tappayī mamaṁ.

Sīlaṁ paññañca dhammañca, thavitvā Lokanāyakaṁ.
Pattomhi paramaṁ santiṁ, nibbānaṁ padamaccutaṁ.

Aho nūna sa Bhagavā, ciraṁ tiṭṭheyya cakkhumā.
Aññātañca vijāneyyuṁ[1], phuseyyuṁ[2] amataṁ padaṁ.

Ayaṁ me pacchimā jāti, bhavā sabbe samūhatā.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Satasahassito kappe, yaṁ Buddhamabhithomayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, kittanāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attanā saha vasante kāyadaḷhibahule bhikkhū ovadanto—

114. "Kāyaduṭṭhullagaruno, hiyyamānamhi jīvite.
Sarīrasukhagiddhassa, kuto samaṇasādhutā"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **kāyaduṭṭhullagaruno**ti duṭṭhullaṁ asubhayogyatā, kāyassa duṭṭhullaṁ kāyaduṭṭhullaṁ, kāyaduṭṭhullaṁ garu sambhāvitaṁ[3] yassa so kāyaduṭṭhullagaru, anissaraṇappañño hutvā kāyaposanappasuto kāyadaḷhibuhuloti attho, tassa kāyaduṭṭhullagaruno. **Hiyyamānamhi jīvite**ti kunnadīnaṁ udakaṁ viya jīvitasaṅkhāre lahuso[4] khīyamāne. **Sarīrasukhagiddhassā**ti paṇītāhārādīhi attano kāyassa sukhena gedhaṁ

1. Aññātañca vijāneyyaṁ (Ka) 2. Phuseyyaṁ (Ka)
3. Saṁkuṭitaṁ (Ka) 4. Bahuso (Sī)

သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိဿတိ။

ပဗ္ဗဇိတွာန ကာယေန၊ ပါပကမ္မံ ဝိဝဇ္ဇိယ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

ယထာပိ မေဃော ထနယံ၊ တပ္ပေတိ မေဒနိံ ဣမံ။
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဓမ္မေန တပ္ပယီ မမံ။

သီလံ ပညဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ ထဝိတွာ လောကနာယကံ။
ပတ္တောမှိ ပရမံ သန္တိံ၊ နိဗ္ဗာနံ ပဒမစ္စုတံ။

အဟော နူန သ ဘဂဝါ၊ စိရံ တိဋ္ဌေယျ စက္ခုမာ။
အညာတဉ္စ ဝိဇာနေယျုံ[1]၊ ဖုသေယျုံ[2] အမတံ ပဒံ။

အယံ မေ ပစ္ဆိမာ ဇာတိ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိထောမယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကိတ္တနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနာ သဟ ဝသန္တေ ကာယဒဠှိဗဟုလေ ဘိက္ခူ ဩဝဒန္တော—

၁၁၄။ "ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရုနော၊ ဟိယျမာနမှိ ဇီဝိတေ။
သရီရသုခဂိဒ္ဓဿ၊ ကုတော သမဏသာဓုတာ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရုနော**တိ ဒုဋ္ဌုလ္လံ အသုဘယောဂျတာ၊ ကာယဿ ဒုဋ္ဌုလ္လံ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လံ၊ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လံ ဂရု သမ္ဘာဝိတံ[3] ယဿ သော ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရု၊ အနိဿရဏပ္ပညော ဟုတွာ ကာယပေါသနပ္ပသုတော ကာယဒဠှိဗဟုလောတိ အတ္ထော၊ တဿ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရုနော။ **ဟိယျမာနမှိ ဇီဝိတေ**တိ ကုန္နဒီနံ ဥဒကံ ဝိယ ဇီဝိတသင်္ခါရေ လဟုသော[4] ခီယမာနေ။ **သရီရသုခဂိဒ္ဓဿာ**တိ ပဏီတာဟာရာဒီဟိ အတ္တနော ကာယဿ သုခေန ဂေဓံ

၁-အညာတဉ္စ ဝိဇာနေယျံ (က) ၂-ဖုသေယျံ (က)
၃-သံကုဋိတံ (က) ၄-ဗဟုသော (သီ)

āpannassa. **Kuto samaṇasādhutā**ti evarūpassa puggalassa samaṇabhāvena sādhutā susamaṇatā kuto kena kāraṇena siyā, ekaṁsato pana kāye jīvite ca nirapekkhassa itarītarasantosena santuṭṭhassa āraddhavīriyasseva samaṇasādhutāti adhippāyo.

Adhimuttattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Mahānāmattheragāthāvaṇṇanā

Esā'vahiyyase pabbatenāti āyasmato Mahānāmattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ gato gharāvāsaṁ pahāya aññatarāya nadiyā tīre assamaṁ kāretvā sambahule brāhmaṇe mante vācento viharati. Athekadivasaṁ Bhagavā taṁ anuggaṇhituṁ tassa asamapadaṁ upagacchi. So Bhagavantaṁ disvā pasannacitto āsanaṁ paññāpetvā adāsi. Nisinne Bhagavati sumadhuraṁ madhuṁ upanāmesi. Taṁ Bhagavā paribhuñjitvā heṭṭhā Adhimuttattheravatthumhi vuttanayena anāgataṁ byākaritvā pakkāmi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Mahānāmo**ti laddhanāmo viññutaṁ patto Bhagavato santikaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā Nesādake nāma pabbate viharanto kilesapariyuṭṭhānaṁ vikkhambhetuṁ asakkonto "kiṁ me iminā saṁkiliṭṭhacittassa jīvitenā"ti attabhāvaṁ nibbindanto uccaṁ[1] pabbatasikharaṁ abhiruhitvā "ito pātetvā taṁ māressāmī"ti attānaṁ paraṁ viya niddisanto—

115. "Esā'vahiyyase pabbatena,
Bahukuṭajasallakikena.
Nesādakena girinā,
Yasassinā paricchadenā"ti—

gāthaṁ abhāsi.

---

1. Upaccakaṁ (Ka)

အာပန္နဿ။ **ကုတော သမဏသာဓုတာ**တိ ဧဝရူပဿ ပုဂ္ဂလဿ သမဏဘာဝေန သာဓုတာ သုသမဏတာ ကုတော ကေန ကာရဏေန သိယာ၊ ဧကံသတော ပန ကာယေ ဇီဝိတေ စ နိရပေက္ခဿ ဣတရီတရသန္တောသေန သန္တုဋ္ဌဿ အာရဒ္ဓဝီရိယဿေဝ သမဏသာဓုတာတိ အဓိပ္ပါယော။

အဓိမုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မဟာနာမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧသာ'ဝဟိယျသေ ပဗ္ဗတေနာတိ အာယသ္မတော မဟာနာမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဃရာဝါသံ ပဟာယ အညတရာယ နဒိယာ တီရေ အဿမံ ကာရေတွာ သမ္ဗဟုလေ ဗြာဟ္မဏေ မန္တေ ဝါစေန္တော ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ ဘဂဝါ တံ အနုဂ္ဂဏှိတုံ တဿ အဿမပဒံ ဥပဂစ္ဆိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော အာသနံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ နိသိန္နေ ဘဂဝတိ သုမဓုရံ မဓုံ ဥပနာမေသိ။ တံ ဘဂဝါ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဟေဋ္ဌာ အဓိမုတ္တတ္ထေရဝတ္ထုမှိ ဝုတ္တနယေန အနာဂတံ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **မဟာနာမော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတော သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နေသာဒကေ နာမ ပဗ္ဗတေ ဝိဟရန္တော ကိလေသပရိယုဋ္ဌာနံ ဝိက္ခမ္ဘေတုံ အသက္ကောန္တော "ကိံ မေ ဣမိနာ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ဇီဝိတေနာ"တိ အတ္တဘာဝံ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဥစ္စံ[၁] ပဗ္ဗတသိခရံ အဘိရုဟိတွာ "ဣတော ပါတေတွာ တံ မာရေဿာမီ"တိ အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ နိဒ္ဒိသန္တော—

၁၁၅။ "ဧသာ'ဝဟိယျသေ ပဗ္ဗတေန၊
ဗဟုကုဋဇသလ္လကိကေန။
နေသာဒကေန ဂိရိနာ၊
ယသဿိနာ ပရိစ္ဆဒေနာ"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

၁-ဥပစ္စကံ (က)

Tattha **esā'vahiyyase**ti eso tvaṁ Mahānāma avahiyyase parihāyasi. **Pabbatenā**ti nivāsaṭṭhānabhūtena iminā pabbatena. **Bahukuṭajasallakikenā**ti bahūhi kuṭajehi indasālarukkhehi[1] sallakīhi indasālarukkhehi vā samannāgatena. **Nesādakenā**ti evaṁnāmakena. **Girinā**ti selena. Selo hi sandhisaṅkhātehi pabbehi ṭhitattā "pabbato"ti, pasavanādivasena jalassa, sārabhūtānaṁ[2] bhesajjādivatthūnañca giraṇato "girī"ti vuccati. Tadubhayatthasambhavato panettha "pabbatenā"ti vatvā "girinā"ti ca vuttaṁ. **Yasassinā**ti sabbaguṇehi[3] vissutena pakāsena[4]. **Paricchadenā**ti nānāvidharukkhagacchalatāhi samantato channena, vasanaṭṭhānatāya vā tuyhaṁ paricchadabhūtena[5]. Ayaṁ hettha adhippāyo—Mahānāma yadi kammaṭṭhānaṁ vissajjetvā vitakkabahulo hosi, evaṁ tvaṁ iminā chāyūdakasampannena sappāyena nivāsanaṭṭhānabhūtena nesādakagirinā parihāyasi, idāni'haṁ taṁ[6] ito pātetvā māressāmi, tasmā na labbhā vitakkavasikena bhavitunti. Evaṁ thero attānaṁ santajjentoyeva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

"Sindhuyā nadiyā tīre, sukato assamo mama.
Tattha vācemahaṁ sisse, itihāsaṁ salakkhaṇaṁ[8].

Dhammakāmā vinītā te, sotukāmā susāsanaṁ.
Chaḷaṅge pāramippattā, sindhukūle vasanti te.

Uppātagamane ceva, lakkhaṇesu ca kovidā.
Uttamatthaṁ gavesantā, vasanti vipine tadā.

Sumedho nāma Sambuddho, loke uppajji tāvade.
Amhākaṁ anukampanto, upāgacchi vināyako.

Upāgataṁ mahāvīraṁ, Sumedhaṁ Lokanāyakaṁ.
Tiṇasanthārakaṁ katvā, Lokajeṭṭhassa'dāsahaṁ.

Vipināto madhuṁ gayha, Buddhaseṭṭhassa'dāsahaṁ.
Sambuddho paribhuñjitvā, idaṁ vacanamabravi.

1. Indasāla (Sī) 2. Jalāsayasārabhūtānaṁ (Sī) 3. Pabbataguṇehi (Sī)
4. Pakārena (Ka) 5. Paricchedabhūtena (Ka) 6. Idāni taṁ ahaṁ (Sī)
7. Khu 3. 380 piṭṭhādīsu. 8. Itihāsañca lakkhaṇaṁ (Sī)

တတ္ထ **ဧသာ'ဝဟိယျသေ**တိ ဧသော တွံ မဟာနာမ အဝဟိယျသေ ပရိဟာယသိ။ **ပဗ္ဗတေနာ**တိ နိဝါသဋ္ဌာနဘူတေန ဣမိနာ ပဗ္ဗတေန။ **ဗဟုကုဋဇသလ္လကိကေနာ**တိ ဗဟူဟိ ကုဋဇေဟိ ဣန္ဒသာလရုက္ခေဟိ[၁] သလ္လကီဟိ ဣန္ဒသာလရုက္ခေဟိ ဝါ သမန္နာဂတေန။ **နေသာဒကေနာ**တိ ဧဝံနာမကေန။ **ဂိရိနာ**တိ သေလေန။ သေလော ဟိ သန္ဓိသင်္ခါတေဟိ ပဗ္ဗေဟိ ဌိတတ္တာ "ပဗ္ဗတော"တိ, ပသဝနာဒိဝသေန ဇလဿ, သာရဘူတာနံ[၂] ဘေသဇ္ဇာဒိဝတ္ထူနဉ္စ ဂိရဏတော "ဂိရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ တဒုဘယတ္ထသမ္ဘဝတော ပနေတ္ထ "ပဗ္ဗတေနာ"တိ ဝတွာ "ဂိရိနာ"တိ စ ဝုတ္တံ။ **ယသဿိနာ**တိ သဗ္ဗဂုဏေဟိ[၃] ဝိဿုတေန ပကာသေန[၄]။ **ပရိစ္ဆဒေနာ**တိ နာနာဝိဓရုက္ခဂစ္ဆလတာဟိ သမန္တတော ဆန္နေန, ဝသနဋ္ဌာနတာယ ဝါ တုယှံ ပရိစ္ဆဒဘူတေန[၅]။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—မဟာနာမ ယဒိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဝိတက္ကဗဟုလော ဟောသိ၊ ဧဝံ တွံ ဣမိနာ ဆာယူဒကသမ္ပန္နေန သပ္ပါယေန နိဝါသနဋ္ဌာနဘူတေန နေသာဒကဂိရိနာ ပရိဟာယသိ၊ ဣဒါနိ'ဟံ တံ[၆] ဣတော ပါတေတွာ မာရေဿာမိ၊ တသ္မာ န လဗ္ဘာ ဝိတက္ကဝသိကေန ဘဝိတုန္တိ။ ဧဝံ ထေရော အတ္တာနံ သန္တဇ္ဇေန္တောယေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၇]—

"သိန္ဓုယာ နဒိယာ တီရေ၊ သုကတော အဿမော မမ။
တတ္ထ ဝါစေမဟံ သိဿေ၊ ဣတိဟာသံ သလက္ခဏံ[၈]။

ဓမ္မကာမာ ဝိနီတာ တေ၊ သောတုကာမာ သုသာသနံ။
ဆဠင်္ဂေ ပါရမိပ္ပတ္တာ၊ သိန္ဓုကူလေ ဝသန္တိ တေ။

ဥပ္ပါတဂမနေ စေဝ၊ လက္ခဏေသု စ ကောဝိဒါ။
ဥတ္တမတ္ထံ ဂဝေသန္တာ၊ ဝသန္တိ ဝိပိနေ တဒါ။

သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ တာဝဒေ။
အမှာကံ အနုကမ္ပန္တော၊ ဥပါဂစ္ဆိ ဝိနာယကော။

ဥပါဂတံ မဟာဝီရံ၊ သုမေဓံ လောကနာယကံ။
တိဏသန္ထာရကံ ကတွာ၊ လောကဇေဋ္ဌဿ'ဒါသဟံ။

ဝိပိနာတော မဓုံ ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ'ဒါသဟံ။
သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

၁-ဣန္ဒသာလ (သီ) ၂-ဇလာသယသာရဘူတာနံ (သီ) ၃-ပဗ္ဗတဂုဏေဟိ (သီ)
၄-ပကာရေန (က) ၅-ပရိစ္ဆေဒဘူတေန (က) ၆-ဣဒါနိ တံ အဟံ (သီ)
၇-ခု ၃-၃၈၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၈-ဣတိဟာသဉ္စ လက္ခဏံ (သီ)

Yo taṁ adāsi madhuṁ me, pasanno sehi pāṇibhi.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Iminā madhudānena, tiṇasanthārakena ca.
Taṁsa kappasahassāni, devaloke ramissati.

Taṁsakappasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Devalokā idhāgantvā, mātukucchiṁ upāgate.
Madhuvassaṁ pavassittha, chādayaṁ madhunā mahiṁ[1].

Mayi nikkhantamattamhi, kucchiyā[2] ca suduttarā.
Tatrāpi madhuvassaṁ me, vassate niccakālikaṁ.

Agārā abhinikkhamma, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Lābhī annassa pānassa, madhudānassidaṁ phalaṁ.

Sabbakāmasamiddhohaṁ, bhavitvā[3] devamānuse.
Teneva madhudānena, pattomhi āsavakkhayaṁ.

Vuṭṭhamhi deve caturaṅgule tiṇe,
Sampupphite dharaṇīruhe sañchanne.
Suññe ghare maṇḍaparukkhamūlake,
Vasāmi niccaṁ sukhito anāsavo.

Majjhe mahante hīne ca, bhave sabbe atikkamiṁ.
Ajja me āsavā khīṇā, natthi dāni punabbhavo.

Taṁsakappasahassamhi, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, madhudānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Ayameva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahosīti.

Mahānāmattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Samaṁ (Sī) 2. Kumbhiyā (Sī) 3. Bhutvāna (Sī)

ယော တံ အဒါသိ မဓုံ မေ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ဣမိနာ မဓုဒါနေန၊ တိဏသန္ထာရကေန စ။
တိံသ ကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

ဒေဝလောကာ ဣဓာဂန္တွာ၊ မာတုကုစ္ဆိံ ဥပါဂတေ။
မဓုဝဿံ ပဝဿိတ္ထ၊ ဆာဒယံ မဓုနာ မဟိံ[၁]။

မယိ နိက္ခန္တမတ္တမှိ၊ ကုစ္ဆိယာ[၂] စ သုဒုတ္တရာ။
တတြာပိ မဓုဝဿံ မေ၊ ဝဿတေ နိစ္စကာလိကံ။

အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
လာဘီ အန္နဿ ပါနဿ၊ မဓုဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓေါဟံ၊ ဘဝိတွာ[၃] ဒေဝမာနုသေ။
တေနေဝ မဓုဒါနေန၊ ပတ္တောမှိ အာသဝက္ခယံ။

ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ စတုရင်္ဂုလေ တိဏေ၊
သမ္ပုပ္ဖိတေ ဓရဏီရုဟေ သဉ္ဆန္နေ။
သုညေ ဃရေ မဏ္ဍပရုက္ခမူလကေ၊
ဝသာမိ နိစ္စံ သုခိတော အနာသဝေါ။

မဇ္ဈေ မဟန္တေ ဟီနေ စ၊ ဘဝေ သဗ္ဗေ အတိက္ကမိံ။
အဇ္ဇ မေ အာသဝါ ခီဏာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ မဓုဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အယမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟောသီတိ။

မဟာနာမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သမံ (သီ) ၂-ကုမ္ဘိယာ (သီ) ၃-ဘုတွာန (သီ)

6. Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā

Chaphassāyatane hitvāti āyasmato Pārāpariyattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Piyadassissa Bhagavato kāle nesādayoniyaṁ nibbattitvā tassa viññutaṁ pattassa vicaraṇaṭṭhāne aññatarasmiṁ vanasaṇḍe Piyadassī Bhagavā taṁ anuggaṇhituṁ nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā nisīdi. So ca mige pariyesanto taṁ ṭhānaṁ gato Satthāraṁ disvā pasannamānaso Bhagavantaṁ anto katvā kataṁ sākhāmaṇḍāpaṁ padumapupphehi kūṭāgārākārena sañchādetvā uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedento sattāhaṁ namassamāno aṭṭhāsi. Divase divase ca milātamilātāni apanetvā abhinavehi chādesi. Satthā sattāhassa accayena nirodhato vuṭṭhahitvā bhikkhusaṁghaṁ anussari. Tāvadeva asītisahassamattā bhikkhū Satthāraṁ parivāresuṁ. "Madhuradhammakathaṁ suṇissāmā"ti devatā sannipatiṁsu, mahā samāgamo ahosi. Satthā anumodanaṁ karonto tassa devamanussesu bhāviniṁ sampattiṁ imasmiṁ Buddhuppāde sāvakabodhiṁ ca byākaritvā pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā parāparagottatāya **pārāpariyo**ti[2] laddhasamañño bahū brāhmaṇe mante vācento Satthu Rājagahagamane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Piyadassī nāma Bhagavā, Sayambhū Lokanāyako.
Vivekakāmo Sambuddho, samādhikusalo Muni.

Vanasaṇḍaṁ samoggayha, Piyadassī Mahāmuni.
Paṁsukūlaṁ pattharitvā, nisīdi purisuttamo.

Migaluddo pure āsiṁ, arañña[4] kānane ahaṁ.
Pasadaṁ migamesanto[5], āhiṇḍāmi ahaṁ tadā.

1. Pārāsariyattherassa (Sī) 2. Parāsaragottatāya pārāsariyoti (Sī)
3. Khu 3. 382 piṭṭhādīsu. 4. Vipine(Sī) 5. Pasutaṁ migamesanto (Sī)

၆-ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဆဖဿာယတနေ ဟိတွာတိ အာယသ္မတော ပါရာပရိယတ္ထေရဿ[1] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပိယဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ နေသာဒယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တဿ ဝိညုတံ ပတ္တဿ ဝိစရဏဋ္ဌာနေ အညတရသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ပိယဒဿီ ဘဂဝါ တံ အနုဂ္ဂဏှိတုံ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ သော စ မိဂေ ပရိယေသန္တော တံ ဌာနံ ဂတော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဘဂဝန္တံ အန္တော ကတွာ ကတံ သာခါမဏ္ဍပံ ပဒုမပုပ္ဖေဟိ ကူဋာဂါရာကာရေန သဉ္ဆာဒေတွာ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တော သတ္တာဟံ နမဿမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဒိဝသေ ဒိဝသေ စ မိလာတမိလာတာနိ အပနေတွာ အဘိနဝေဟိ ဆာဒေသိ။ သတ္ထာ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန နိရောဓတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဘိက္ခုသံဃံ အနုဿရိ။ တာဝဒေဝ အသီတိသဟဿမတ္တာ ဘိက္ခူ သတ္ထာရံ ပရိဝါရေသုံ။ "မဓုရဓမ္မကထံ သုဏိဿာမာ"တိ ဒေဝတာ သန္နိပတိံသု၊ မဟာ သမာဂမော အဟောသိ။ သတ္ထာ အနုမောဒနံ ကရောန္တော တဿ ဒေဝမနုဿေသု ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝကဗောဓိံ စ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ ပရာပရဂေါတ္တတာယ **ပါရာပရိယော**တိ[2] လဒ္ဓသမညော ဗဟူ ဗြာဟ္မဏေ မန္တေ ဝါစေန္တော သတ္ထု ရာဇဂဟဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"ပိယဒဿီ နာမ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ လောကနာယကော။
ဝိဝေကကာမော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သမာဓိကုသလော မုနိ။

ဝနသဏ္ဍံ သမောဂယှ၊ ပိယဒဿီ မဟာမုနိ။
ပံသုကူလံ ပတ္ထရိတွာ၊ နိသီဒိ ပုရိသုတ္တမော။

မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ အရညေ[4] ကာနနေ အဟံ။
ပသဒံ မိဂမေသန္တော[5]၊ အာဟိဏ္ဍာမိ အဟံ တဒါ။

၁-ပါရာသရိယတ္ထေရဿ (သီ) ၂-ပရာသရဂေါတ္တတာယ ပါရာသရိယောတိ (သီ)
၃-ခု ၃- ၃၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-ဝိပိနေ (သီ) ၅-ပသုတံ မိဂမေသန္တော (သီ)

Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ.
Pupphitaṁ sālarājaṁva, sataraṁsiṁva uggataṁ.

Disvānahaṁ devadevaṁ, Piyadassiṁ mahāyasaṁ.
Jātassaraṁ samoggayha, padumaṁ āhariṁ tadā.

Āharitvāna padumaṁ, satapattaṁ manoramaṁ.
Kūṭāgāraṁ karitvāna, chādayiṁ padumenahaṁ.

Anukampako āruṇiko, Piyadassī Mahāmuni.
Sattarattindivaṁ Buddho, kūṭāgāre vasī Jino.

Purāṇaṁ chaḍḍayitvāna, navena chādayiṁ ahaṁ.
Añjaliṁ paggahetvāna, aṭṭhāsiṁ tāvade ahaṁ.

Vuṭṭhahitvā samādhimhā, Piyadassī Mahāmuni.
Disaṁ anuvilokento, nisīdi Lokanāyako.

Tadā Sudassano nāma, upaṭṭhāko mahiddhiko.
Cittamaññāya Buddhassa, Piyadassissa Satthuno.

Asītiyā sahassehi, bhikkhūhi parivārito.
Vanante sukhamāsīnaṁ, upesi Lokanāyakaṁ.

Yāvatā vanasaṇḍamhi, adhivatthā ca devatā.
Buddhassa cittamaññāya, sabbe sannipatuṁ tadā.

Samāgatesu yakkhesu, kumbhaṇḍe saharakkhase.
Bhikkhusaṁghe ca sampatte, gāthā pabyāharī[1] Jino.

Yomaṁ sattāhaṁ pūjesi, āvāsañca akāsi me.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha[2] mama bhāsato.

Sududdasaṁ sunipuṇaṁ, gambhīraṁ suppakāsitaṁ.
Ñāṇena kittayissāmi, suṇātha[2] mama bhāsato.

Catuddasāni kappāni, devarajjaṁ karissati.
Kūṭāgāraṁ mahanta'ssa, paddapupphehi chāditaṁ.

1. Gāthāyo byāharī (Sī) 2. Suṇotha (Sī)

တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။
ပုပ္ဖိတံ သာလရာဇံဝ၊ သတရံသိံဝ ဥဂ္ဂတံ။

ဒိသွာနဟံ ဒေဝဒေဝံ၊ ပိယဒဿိံ မဟာယသံ။
ဇာတဿရံ သမောဂ္ဂယှ၊ ပဒုမံ အာဟရိံ တဒါ။

အာဟရိတွာန ပဒုမံ၊ သတပတ္တံ မနောရမံ။
ကူဋာဂါရံ ကရိတွာန၊ ဆာဒယိံ ပဒုမေနဟံ။

အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ ပိယဒဿီ မဟာမုနိ။
သတ္တရတ္တိန္ဒိဝံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ကူဋာဂါရေ ဝသီ ဇိနော။

ပုရာဏံ ဆဍ္ဍယိတွာန၊ နဝေန ဆာဒယိံ အဟံ။
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ အဋ္ဌာသိံ တာဝဒေ အဟံ။

ဝုဋ္ဌဟိတွာ သမာဓိမှာ၊ ပိယဒဿီ မဟာမုနိ။
ဒိသံ အနုဝိလောကေန္တော၊ နိသီဒိ လောကနာယကော။

တဒါ သုဒဿနော နာမ၊ ဥပဋ္ဌာကော မဟိဒ္ဓိကော။
စိတ္တမညာယ ဗုဒ္ဓဿ၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။

အသီတိယာ သဟဿေဟိ၊ ဘိက္ခူဟိ ပရိဝါရိတော။
ဝနန္တေ သုခမာသီနံ၊ ဥပေသိ လောကနာယကံ။

ယာဝတာ ဝနသဏ္ဍမှိ၊ အဓိဝတ္ထာ စ ဒေဝတာ။
ဗုဒ္ဓဿ စိတ္တမညာယ၊ သဗ္ဗေ သန္နိပတုံ တဒါ။

သမာဂတေသု ယက္ခေသု၊ ကုမ္ဘဏ္ဍေ သဟရက္ခသေ။
ဘိက္ခုသံဃေ စ သမ္ပတ္တေ၊ ဂါထာ ပဗျာဟရိ[၁] ဇိနော။

ယောမံ သတ္တာဟံ ပူဇေသိ၊ အာဝါသဉ္စ အကာသိ မေ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ[၂] မမ ဘာသတော။

သုဒုဒ္ဒသံ သုနိပုဏံ၊ ဂမ္ဘီရံ သုပ္ပကာသိတံ။
ဉာဏေန ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ[၂] မမ ဘာသတော။

စတုဒ္ဒသာနိ ကပ္ပါနိ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ကူဋာဂါရံ မဟန္တ’ဿ၊ ပဒ္မပုပ္ဖေဟိ ဆာဒိတံ။

၁-ဂါထာယော ဗျာဟရိ (သီ) ၂-သုဏောထ (သီ)

Ākāse dhārayissati, pupphakammassidaṁ phalaṁ.
Catubbīse kappasate, vokiṇṇaṁ saṁsarissati.

Tattha pupphamayaṁ byamhaṁ, ākāse dhārayissati.
Yathā padumapattamhi, toyaṁ na upalimpati.

Tathevīmassa ñāṇamhi, kilesā nopalimpare.
Manasā vinivaṭṭetvā, pañca nīvaraṇe ayaṁ.

Cittaṁ janetvā nekkhamme, agārā pabbajissati.
Tato pupphamaye byamhe, dhārente nikkhamissati.

Rukkhamūle vasantassa, nipakassa satīmato.
Tattha pupphamayaṁ byamhaṁ, matthake dhārayissati.

Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Datvāna[1] bhikkhusaṁghassa, nibbāyissati'nāsavo.

Kūṭāgārena caratā[2], pabbajjaṁ abhinikkhamiṁ.
Rukkhamūle vasantampi, kūṭāgāraṁ dharīyati.

Cīvare piṇḍapāte ca, cetanā me na vijjati.
Puññakammena saṁyutto, labhāmi pariniṭṭhitaṁ.

Gaṇanāto asaṅkheyyā, kappakoṭī bahū mama.
Rittakā te atikkantā, pamuttā Lokanāyakā.

Aṭṭhārase kappasate, Piyadassī vināyako.
Tamahaṁ payirupāsitvā, imaṁ yoniṁ upāgato.

Idha passāmi Sambuddhaṁ, anomaṁ nāma cakkhumaṁ.
Tamahaṁ upagantvāna, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

Dukkhassantakaro Buddho, maggaṁ me sesayī Jino.
Tassa dhammaṁ suṇitvāna, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Tosayitvāna Sambuddhaṁ, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

1. Daditvā (Sī) 2. Kūṭāgāreva dharaṇā (Sī)

အာကာသေ ဓာရယိဿတိ၊ ပုပ္ဖကမ္မဿိဒံ ဖလံ။
စတုဗ္ဗီသေ ကပ္ပသတေ၊ ဝေါကိဏ္ဏံ သံသရိဿတိ။

တတ္ထ ပုပ္ဖမယံ ဗျမှံ၊ အာကာသေ ဓာရယိဿတိ။
ယထာ ပဒုမပတ္တမှိ၊ တောယံ န ဥပလိမ္ပတိ။

တထေဝိမဿ ဉာဏမှိ၊ ကိလေသာ နောပလိမ္ပရေ။
မနသာ ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ၊ ပဉ္စ နီဝရဏေ အယံ။

စိတ္တံ ဇနေတွာ နေက္ခမ္မေ၊ အဂါရာ ပဗ္ဗဇိဿတိ။
တတော ပုပ္ဖမယေ ဗျမှေ၊ ဓာရေန္တေ နိက္ခမိဿတိ။

ရုက္ခမူလေ ဝသန္တဿ၊ နိပကဿ သတီမတော။
တတ္ထ ပုပ္ဖမယံ ဗျမှံ၊ မတ္ထကေ ဓာရယိဿတိ။

စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
ဒတွာန[၁] ဘိက္ခုသံဃဿ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

ကူဋာဂါရေန စရတာ[၂]၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အဘိနိက္ခမိံ။
ရုက္ခမူလေ ဝသန္တမ္ပိ၊ ကူဋာဂါရံ ဓရီယတိ။

စီဝရေ ပိဏ္ဍပါတေ စ၊ စေတနာ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
ပုညကမ္မေန သံယုတ္တော၊ လဘာမိ ပရိနိဋ္ဌိတံ။

ဂဏနာတော အသင်္ခေယျာ၊ ကပ္ပကောဋီ ဗဟူ မမ။
ရိတ္တကာ တေ အတိက္ကန္တာ၊ ပမုတ္တာ လောကနာယကာ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ပိယဒဿီ ဝိနာယကော။
တမဟံ ပယိရုပါသိတွာ၊ ဣမံ ယောနိံ ဥပါဂတော။

ဣဓ ပဿာမိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အနောမံ နာမ စက္ခုမံ။
တမဟံ ဥပဂန္တွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

ဒုက္ခဿန္တကရော ဗုဒ္ဓေါ၊ မဂ္ဂံ မေ ဒေသယီ ဇိနော။
တဿ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

တောသယိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

၁-ဒဒိတွာ (သီ) ၂-ကူဋာဂါရေဝ ဓရဏာ (သီ)

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā sañjātasomanasso udānavasena—

116. “Chaphassāyatane hitvā, guttadvāro susaṁvuto.
Aghamūlaṁ vamitvāna, patto me āsavakkhayo”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **chaphassāyatane hitvā**ti cakkhusamphassādīnaṁ channaṁ samphassānaṁ uppattiṭṭhānatāya “phassāyatanānī”ti laddhanāmāni cakkhādīni cha ajjhattikāyatanāni tappaṭibaddhasaṁkilesappahānavasena pahāya. **Guttadvāro susaṁvuto**ti tato eva cakkhudvārādīnaṁ guttattā, tattha pavattanakānaṁ abhijjhādīnaṁ pāpadhammānaṁ pavesananivāraṇena satikavāṭena suṭṭhu pihitattā guttadvāro susaṁvuto. Atha vā manacchaṭṭhānaṁ channaṁ dvārānaṁ vuttanayena rakkhitattā guttadvāro, kāyādīhi suṭṭhu saññatattā susaṁvutoti evamettha attho veditabbo. **Aghamūlaṁ vamitvānā**ti aghassa vaṭṭadukkhassa mūlabhūtaṁ avijjābhavataṇhāsaṅkhātaṁ dosaṁ, sabbaṁ vā kilesadosaṁ ariyamaggasaṅkhātavamanayogapānena[1] uggiritvā santānato bahi katvā, bahikaraṇahetu vā. **Patto me āsavakkhayo**ti kāmāsavādayo āsavā ettha khīyanti, tesaṁ vā khayena pattabboti āsavakkhayo, nibbānaṁ arahattañca. So āsavakkhayo patto adhigatoti udānavasena aññaṁ byākāsi.

Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. ...vamanayogapādanena (Ka)

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သဉ္ဇာတသောမနဿော ဥဒါနဝသေန—

၁၁၆။ “ဆဖဿာယတနေ ဟိတွာ၊ ဂုတ္တဒွါရော သုသံဝုတော။
အဃမူလံ ဝမိတွာန၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဆဖဿာယတနေ ဟိတွာ**တိ စက္ခုသမ္ဖဿာဒီနံ ဆန္နံ သမ္ဖဿာနံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ “ဖဿာယတနာနီ”တိ လဒ္ဓနာမာနိ စက္ခာဒီနိ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာယတနာနိ တပ္ပဋိဗဒ္ဓသံကိလေသပ္ပဟာနဝသေန ပဟာယ။ **ဂုတ္တဒွါရော သုသံဝုတော**တိ တတော ဧဝ စက္ခုဒွါရာဒီနံ ဂုတ္တတ္တာ, တတ္ထ ပဝတ္တနကာနံ အဘိဇ္ဈာဒီနံ ပါပဓမ္မာနံ ပဝေသနနိဝါရဏေန သတိကဝါဋေန သုဋ္ဌု ပိဟိတတ္တာ ဂုတ္တဒွါရော သုသံဝုတော။ အထ ဝါ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဆန္နံ ဒွါရာနံ ဝုတ္တနယေန ရက္ခိတတ္တာ ဂုတ္တဒွါရော၊ ကာယာဒီဟိ သုဋ္ဌု သညတတ္တာ သုသံဝုတောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဃမူလံ ဝမိတွာန**တိ အဃဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ မူလဘူတံ အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာသင်္ခါတံ ဒေါသံ, သဗ္ဗံ ဝါ ကိလေသဒေါသံ အရိယမဂ္ဂသင်္ခါတဝမနယောဂပါနေန[၁] ဥဂ္ဂိရိတွာ သန္တာနတော ဗဟိ ကတွာ, ဗဟိကရဏဟေတု ဝါ။ **ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော**တိ ကာမာသဝါဒယော အာသဝါ ဧတ္ထ ခီယန္တိ, တေသံ ဝါ ခယေန ပတ္တဗ္ဗောတိ အာသဝက္ခယော၊ နိဗ္ဗာနံ အရဟတ္တဉ္စ။ သော အာသဝက္ခယော ပတ္တော အဓိဂတောတိ ဥဒါနဝသေန အညံ ဗျာကာသိ။

ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-....ဝမနယောဂပါဒနေန (က)

7. Yasattheragāthāvaṇṇanā

Suvilitto suvasanoti āyasmato Yasattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayāni puññāni upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle mahānubhāvo nāgarājā hutvā Buddhappamukhaṁ bhukkhusaṁghaṁ attano bhavanaṁ netvā mahādānaṁ pavattesi. Bhagavantaṁ mahagghena ticīvarena acchādesi, ekamekañca bhikkhuṁ mahaggheneva paccekadussayugena sabbena samaṇaparikkhārena acchādesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Siddhatthassa Bhagavato kāle seṭṭhiputto hutvā Mahābodhimaṇḍaṁ sattahi ratanahi pūjesi. Kassapassa Bhagavato kāle sāsane pabbajitvā samaṇadhammaṁ akāsi. Evaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ amhākaṁ Bhagavato kāle Bārāṇasiyaṁ Mahāvibhavassa seṭṭhino putto hutvā nibbatti, **Yaso** nāma nāmena paramasukhumālo. "Tassa tayo pāsādā"ti sabbaṁ Khandhake[1] āgatayena veditabbaṁ.

So pubbahetunā codiyamāno rattibhāge niddābhibhūtassa parijanassa vippakāraṁ disvā sañjātasaṁvego suvaṇṇapādukārūḷhova gehato niggato devatāvivaṭena nagaradvārena nikkhamitvā Isipatanasamīpaṁ gato "upaddutaṁ vata bho, upassaṭṭhaṁ vata bho"ti āha. Tena samayena Bhagavatā Isipatane viharantena tasseva anuggaṇhanatthaṁ abbhokāse caṅkamantena "ehi yasa idaṁ anupaddutaṁ, idaṁ anupassaṭṭhan"ti vutto "anupaddutaṁ anupassaṭṭhaṁ kira atthī"ti somanassajāto suvaṇṇapādukā oruyha Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā ekamantaṁ nisinno Satthārā anupubbikathaṁ kathetvā saccadesanāya katāya saccapariyosāne sotāpanno hutvā gavesanatthaṁ āgatassa pitu Bhagavatā saccadesanāya karimānāya arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Mahāsamuddaṁ oggayha[3], bhavanaṁ me sunimmitaṁ.
Sunimmitā pokkharaṇī, cakkavākapakūjitā[4].

1. Vi 3. 21 piṭṭhādīsu. 2. Khu 3. 390 piṭṭhādīsu.
3. Uggaṇha (Sī) 4. Cakkavākūpakūjitā (Sī)

၇-ယသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုဝိလိတ္တော သုဝသနောတိ အာယသ္မတော ယသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယာနိ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟာနုဘာဝေါ နာဂရာဇာ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ အတ္တနော ဘဝနံ နေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ဘဂဝန္တံ မဟဂ္ဃေန တိစီဝရေန အစ္ဆာဒေသိ၊ ဧကမေကဉ္စ ဘိက္ခုံ မဟဂ္ဃေနေဝ ပစ္စေကဒုဿယုဂေန သဗ္ဗေန သမဏပရိက္ခာရေန အစ္ဆာဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဟုတွာ မဟာဗောဓိမဏ္ဍံ သတ္တဟိ ရတနေဟိ ပူဇေသိ။ ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ ဧဝံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ဗာရာဏသိယံ မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ယသော** နာမ နာမေန ပရမသုခုမာလော။ "တဿ တယော ပါသာဒါ"တိ သဗ္ဗံ ခန္ဓကေ[1] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သော ပုဗ္ဗဟေတုနာ စောဒိယမာနော ရတ္တိဘာဂေ နိဒ္ဒါဘိဘူတဿ ပရိဇနဿ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ သုဝဏ္ဏပါဒုကာရူဠှောဝ ဂေဟတော နိဂ္ဂတော ဒေဝတာဝိဝဋေန နဂရဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဣသိပတနသမီပံ ဂတော "ဥပဒ္ဒုတံ ဝတ ဘော၊ ဥပဿဋ္ဌံ ဝတ ဘော"တိ အာဟ။ တေန သမယေန ဘဂဝတာ ဣသိပတနေ ဝိဟရန္တေန တဿေဝ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ အဗ္ဘောကာသေ စင်္ကမန္တေန "ဧဟိ ယသ ဣဒံ အနုပဒ္ဒုတံ၊ ဣဒံ အနုပဿဋ္ဌ"န္တိ ဝုတ္တော "အနုပဒ္ဒုတံ အနုပဿဋ္ဌံ ကိရ အတ္ထီ"တိ သောမနဿဇာတော သုဝဏ္ဏပါဒုကာ ဩရုယှ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော သတ္ထာရာ အနုပုဗ္ဗိကထံ ကထေတွာ သစ္စဒေသနာယ ကတာယ သစ္စပရိယောသာနေ သောတာပန္နော ဟုတွာ ဂဝေသနတ္ထံ အာဂတဿ ပိတု ဘဂဝတာ သစ္စဒေသနာယ ကရိယမာနာယ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

"မဟာသမုဒ္ဒံ ဩဂ္ဂယှ[3]၊ ဘဝနံ မေ သုနိမ္မိတံ။
သုနိမ္မိတာ ပေါက္ခရဏီ၊ စက္ကဝါကပကူဇိတာ[4]။

၁-ဝိ ၃-၂၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၃-၃၉၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဥဂ္ဂဏှ (သီ) ၄-စက္ကဝါကူပကူဇိတာ (သီ)

Mandālakehi[1] sañchannā, padumuppalakehi ca.
Nadī ca sandate tattha, supatitthā manoramā.

Macchakacchapasañchannā, nānādijasamotthatā.
Mayūrakoñcābhirudā, kokilādīhi vagguhi.

Pārevatā[2] ravihaṁsā ca, cakkavākā nadīcarā.
Dindibhā sāḷikā cettha, pammakā[3] jīvajīvakā.

Haṁsā koñcāpi naditā, kosiyā piṅgalā[4] bahū.
Sattaratanasampannā, maṇimuttikavālukā.

Sabbasoṇṇamayā rukkhā, nānāgandhasameritā.
Ujjotenti divārattiṁ, bhavanaṁ sabbakālikaṁ.

Saṭṭhi tūriyasahassāni, sāyaṁ pāto pavajjare.
Soḷasitthisahassāni, parivārenti maṁ sadā.

Abhinikkhamma bhavanā, Sumedhaṁ Lokanāyakaṁ.
Pasannacitto sumano, vandayiṁ[5] taṁ mahāyasaṁ.

Sambuddhaṁ abhivādetvā, sasaṁghaṁ taṁ nimantayiṁ.
Adhivāsesi so dhīro, Sumedho Lokanāyako.

Mama dhammakathaṁ katvā, uyyojesi Mahāmuni.
Sambuddhaṁ abhivādetvā, bhavanaṁ me upāgamiṁ.

Āmantayiṁ parijanaṁ, sabbe sannipatātha vo.
Pubbaṇhasamayaṁ Buddho, bhavanaṁ āgamissati.

Lābhā amhaṁ[6] suladdhaṁ no, ye vasāma tava'ntike.
Mayampi Buddhaseṭṭhassa, pūjaṁ kassāma Satthuno.

Annaṁ pānaṁ paṭṭhapetvā, kālaṁ ārocayiṁ ahaṁ.
Vasīsatasahassehi, upesi Lokanāyako.

Pañcaṅgikehi[7] tūriyehi, paccuggamanamakāsahaṁ.
Sabbasoṇṇamaye pīṭhe, nisīdi purisuttamo.

---

1. Mandārakehi (Sī) 2. Pārāpatā (Sī) 3. Pāvakā (Sī) 4. Piṅgalī (Sī), siṅgalī (Ka)
5. Vaṇṇayiṁ (Ka) 6. Vata (Sī) 7. Sataṅgikehi (Sī)

မန္ဒာလကေဟိ[1] သဉ္ဆန္နာ၊ ပဒုမုပ္ပလကေဟိ စ။
နဒီ စ သန္ဒတေ တတ္ထ၊ သုပတိတ္ထာ မနောရမာ။

မစ္ဆကစ္ဆပသဉ္ဆန္နာ၊ နာနာဒိဇသမောတ္ထတာ။
မယူရကောဉ္စာဘိရုဒါ၊ ကောကိလာဒီဟိ ဝဂ္ဂုဟိ။

ပါရေဝတာ[2] ရဝိဟံသာ စ၊ စက္ကဝါကာ နဒီစရာ။
ဒိန္ဒိဘာ သာဠိကာ စေတ္ထ၊ ပမ္မကာ[3] ဇီဝဇီဝကာ။

ဟံသာ ကောဉ္စာပိ နဒိတာ၊ ကောသိယာ ပိင်္ဂလာ[4] ဗဟူ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ မဏိမုတ္တိကဝါလုကာ။

သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ ရုက္ခာ၊ နာနာဂန္ဓသမေရိတာ။
ဥဇ္ဇောတေန္တိ ဒိဝါရတ္တိံ၊ ဘဝနံ သဗ္ဗကာလိကံ။

သဋ္ဌိ တူရိယသဟဿာနိ၊ သာယံ ပါတော ပဝဇ္ဇရေ။
သောဠသိတ္ထိသဟဿာနိ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။

အဘိနိက္ခမ္မ ဘဝနာ၊ သုမေဓံ လောကနာယကံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝန္ဒယိံ[5] တံ မဟာယသံ။

သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိဝါဒေတွာ၊ သသံဃံ တံ နိမန္တယိံ။
အဓိဝါသေသိ သော ဓီရော၊ သုမေဓော လောကနာယကော။

မမ ဓမ္မကထံ ကတွာ၊ ဥယျောဇေသိ မဟာမုနိ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိဝါဒေတွာ၊ ဘဝနံ မေ ဥပါဂမိံ။

အာမန္တယိံ ပရိဇနံ၊ သဗ္ဗေ သန္နိပတာထ ဝေါ။
ပုဗ္ဗဏှသမယံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဘဝနံ အာဂမိဿတိ။

လာဘာ အမှံ[6] သုလဒ္ဓံ နော၊ ယေ ဝသာမ တဝ'န္တိကေ။
မယမ္ပိ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ ပူဇံ ကဿာမ သတ္ထုနော။

အန္နံ ပါနံ ပဋ္ဌပေတွာ၊ ကာလံ အာရောစယိံ အဟံ။
ဝသီသတသဟဿေဟိ၊ ဥပေသိ လောကနာယကော။

ပဉ္စင်္ဂိကေဟိ[7] တူရိယေဟိ၊ ပစ္စုဂ္ဂမနမကာသဟံ။
သဗ္ဗသောဏ္ဏမယေ ပီဌေ၊ နိသီဒိ ပုရိသုတ္တမော။

၁-မန္ဒာရကေဟိ (သီ) ၂-ပါရာပတာ (သီ) ၃-ပါဝကာ (သီ) ၄-ပိင်္ဂလီ (သီ)၊ သိင်္ဂလီ (က)
၅-ဝဏ္ဏယိံ (က) ၆-ဝတ (သီ) ၇-သတင်္ဂိကေဟိ (သီ)

Uparicchadanaṁ āsi, sabbasoṇṇamayaṁ tadā.
Bījaniyo pavāyanti, bhikkhusaṁghassa antare.

Pahūtena’nnapānena[1], bhikkhusaṁgha’matappayiṁ.
Paccekadussayugaḷe, bhikkhusaṁghassa’dāsahaṁ.

Yaṁ vadanti Sumedhoti, lokāhutipaṭiggahaṁ[2].
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yo me[3] annena pānena, sabbe ime ca tappayiṁ[4].
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Aṭṭhārase kappasate, devaloke ramissati.
Sahassakkhattuṁ rājā ca, cakkavattī bhavissati.

Upapajjati yaṁ yoniṁ, devattaṁ atha mānusaṁ.
Sabbadā sabbasovaṇṇaṁ, chadanaṁ dharayissati.

Tiṁsakappasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati’nāsavo.

Bhikkhusaṁghe nisīditvā, sīhanādaṁ nadissati.
Citake chattaṁ dhārenti, heṭṭhā chattamhi ḍayhatha.

Sāmaññaṁ me anuppattaṁ, kilesā jhāpitā mayā.
Maṇḍape rukkhamūle vā, santāpo me na vijjati.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, sabbadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Atha Bhagavā āyasmantaṁ Yasaṁ dakkhiṇaṁ bāhuṁ pasāretvā “ehi bhikkhū”ti āha. Vacanasamanantarameva dvaṅgulamattakesamassu aṭṭhaparikkhāradharo

1. Bahunā annapānena (Sī) 2. Yaṁ vadesi sumedho so, āhutīnaṁ paṭiggaho (Sī)
3. Yo maṁ (Sī) 4. Sabbeneva atappayī (Sī)

ဥပရိစ္ဆဒနံ အာသိ၊ သဗ္ဗသောဏ္ဏမယံ တဒါ။
ဗီဇနိယော ပဝါယန္တိ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ အန္တရေ။

ပဟူတေန’န္နပါနေန[၁]၊ ဘိက္ခုသံဃ’မတပ္ပယိံ။
ပစ္စေကဒုဿယုဂဠေ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ’ဒါသဟံ။

ယံ ဝဒန္တိ သုမေဓောတိ၊ လောကာဟုတိပဋိဂ္ဂဟံ[၂]။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော မေ[၃] အန္နေန ပါနေန၊ သဗ္ဗေ ဣမေ စ တပ္ပယိံ[၄]။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

ဥပပဇ္ဇတိ ယံ ယောနိံ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗသောဝဏ္ဏံ၊ ဆဒနံ ဓာရယိဿတိ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ’နာသဝေါ။

ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ သီဟနာဒံ နဒိဿတိ။
စိတကေ ဆတ္တံ ဓာရေန္တိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဆတ္တမှိ ဍယှထ။

သာမညံ မေ အနုပ္ပတ္တံ၊ ကိလေသာ ဈာပိတာ မယာ။
မဏ္ဍပေ ရုက္ခမူလေ ဝါ၊ သန္တာပေါ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ သဗ္ဗဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထ ဘဂဝါ အာယသ္မန္တံ ယသံ ဒက္ခိဏံ ဗာဟုံ ပသာရေတွာ “ဧဟိ ဘိက္ခူ”တိ အာဟ။ ဝစနသမနန္တရမေဝ ဒွင်္ဂုလမတ္တကေသမဿု အဋ္ဌပရိက္ခာရဓရော

၁-ဗဟုနာ အန္နပါနေန (သီ) ၂-ယံ ဝဒေသိ သုမေဓော သော၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော (သီ)
၃-ယော မံ (သီ) ၄-သဗ္ဗေနေဝ အတပ္ပယီ (သီ)

vassasaṭṭhikatthero[1] viya ahosi. So attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā udānento ehibhikkhubhāvappattito purimāvatthavasena—

117. "Suvilitto suvasano, sabbābharaṇabhūsito.
Tisso vijjā ajjhagamiṁ, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **suvilitto**ti sundarena kuṅkumacandanānulepanena vilittagatto. **Suvasano**ti suṭṭhu mahagghakāsikavatthavasano. **Sabbābharaṇabhūsito**ti sīsūpagādīhi sabbehi ābharaṇehi alaṅkato. **Ajjhagamin**ti adhigacchiṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Yasattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Kimilattheragāthāvaṇṇanā

Abhisattova nipatatīti āyasmato Kimilattherassa[2] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Kakusandhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto parinibbute Satthari tassa dhātuyo uddissa saḷalamālāhi maṇḍapākārena pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena Tāvatiṁse nibbattitvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthunagare Sākiyarājakule[3] nibbatti, **Kimilo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto bhogasampattiyā sampanno viharati, tassa ñāṇaparipākaṁ disvā saṁvegajananatthaṁ anupiyāyaṁ viharanto Satthā paṭhamayobbane ṭhitaṁ dassanīyaṁ itthirūpaṁ abhiniminitvā purato dassetvā puna anukkamena yathā jarārogavipattīhi abhibhūtā[4] dissati, tathā akāsi. Taṁ disvā Kimilakumāro ativiya saṁvegaṁ pakāsento—

1. Vassasatikatthero (sabbattha) 2. Kimbilattherassa (Sī)
3. Sakyarājakule (Sī) 4. Abhibhūtaṁ (Sī)

ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရော[1] ဝိယ အဟောသိ။ သော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥဒါနေန္တော ဧဟိဘိက္ခုဘာဝပ္ပတ္တိတော ပုရိမာဝတ္ထဝသေန—

၁၁၇။ "သုဝိလိတ္တော သုဝသနော၊ သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတော။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အဇ္ဈဂမိံ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သုဝိလိတ္တော**တိ သုန္ဒရေန ကုင်္ကုမစန္ဒနာနုလေပနေန ဝိလိတ္တဂတ္တော။ **သုဝသနော**တိ သုဋ္ဌု မဟဂ္ဃကာသိကဝတ္ထဝသနော။ **သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတော**တိ သီသူပဂါဒီဟိ သဗ္ဗေဟိ အာဘရဏေဟိ အလင်္ကတော။ **အဇ္ဈဂမိ**န္တိ အဓိဂစ္ဆိံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ယသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ကိမိလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဘိသတ္တောဝ နိပတတီတိ အာယသ္မတော ကိမိလတ္ထေရဿ[2] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ပရိနိဗ္ဗုတေ သတ္ထရိ တဿ ဓာတုယော ဥဒ္ဒိဿ သဠလမာလာဟိ မဏ္ဍပါကာရေန ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တာဝတိံသေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ သာကိယရာဇကုလေ[3] နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ကိမိလော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဘောဂသမ္ပတ္တိယာ သမ္ပန္နော ဝိဟရတိ၊ တဿ ဉာဏပရိပါကံ ဒိသွာ သံဝေဂဇနနတ္ထံ အနုပိယာယံ ဝိဟရန္တော သတ္ထာ ပဌမယောဗ္ဗနေ ဌိတံ ဒဿနီယံ ဣတ္ထိရူပံ အဘိနိမ္မိနိတွာ ပုရတော ဒဿေတွာ ပုန အနုက္ကမေန ယထာ ဇရာရောဂဝိပတ္တီဟိ အဘိဘူတာ[4] ဒိဿတိ၊ တထာ အကာသိ။ တံ ဒိသွာ ကိမိလကုမာရော အတိဝိယ သံဝေဂံ ပကာသေန္တော—

၁-ဝဿသတိကတ္ထေရော (သဗ္ဗတ္ထ) ၂-ကိမ္ဗိလတ္ထေရဿ (သီ)
၃-သကျရာဇကုလေ (သီ) ၄-အဘိဘူတံ (သီ)

118. "Abhisattova nipatati vayo,
Rūpaṁ aññamiva tatheva santaṁ.
Tasseva sato avippavasato,
Aññasseva sarāmi attānan"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **abhisattovā**ti "tvaṁ sīghaṁ gaccha mā tiṭṭhā"ti devehi anusiṭṭho āṇatto viya. "Abhisaṭṭhovā"tipi[1] pāṭho, "tvaṁ lahuṁ gacchā"ti kenaci abhilāsāpito[2] viyāti attho. **Nipatatī**ti atipatati abhidhāvati na tiṭṭhati[3], khaṇe khaṇe khayavayaṁ pāpuṇātīti attho. **Vayo**ti bālyayobbanādiko sarīrassa avatthāviseso. Idha panassa[4] yobbaññaṁ adhippetaṁ, taṁ hissa abhipatantaṁ khīyantaṁ hutvā upaṭṭhitaṁ. **Rūpan**ti rūpasampadāti vadati. **Rūpan**ti pana sarīraṁ "aṭṭhiñca paṭicca nhāruñca paṭicca maṁsañca paṭicca ākāso parivārito rūpaṁtveva saṅkhaṁ gacchatī"ti-ādīsu[5] viya. **Aññamiva tatheva santan**ti idaṁ rūpaṁ yādisaṁ[6], sayaṁ tatheva tenevākārena santaṁ vijjamānaṁ aññaṁ viya mayhaṁ upaṭṭhātīti adhippāyo. "Tadeva santan"ti ca keci paṭhanti. **Tasseva sato**ti tasseva me anaññassa sato samānassa. **Avippavasato**ti na vippavasantassa, ciravippavāsena hi sato anaññampi aññaṁ viya upaṭṭhāti idampi idha natthīti adhippāyo. **Aññasseva sarāmi attānan**ti imaṁ mama attabhāvaṁ aññassa sattassa viya sarāmi upadhāremi sañjānāmīti attho. Tassevaṁ aniccataṁ manasi karontassa daḷhataro saṁvego udapādi, so saṁvegajāto Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

"Nibbute Kakusandhamhi, brāhmaṇamhi vusīmati.
Gahetvā saḷalaṁ mālaṁ, maṇḍapaṁ kārayiṁ ahaṁ.

Tāvatiṁsaṁ gato santo, labhimha byamamuttamaṁ.
Aññe devetirocāmi, puññakammassidaṁ phalaṁ.

1. Abhiseṭṭhovātipi (Ka) 2. Abhisāmakato (Ka)
3. Abhidhāvati tiṭṭhati (Sī), abhidhāvati (Ka) 4. Idha pana (Sī)
5. Ma 1. 248 piṭṭhe. 6. Tādisaṁ yādisaṁ (Ka) 7. Khu 4. 172 piṭṭhādīsu.

၁၁၈။ "အဘိသတ္တောဝ နိပတတိ ဝယော၊
ရူပံ အညမိဝ တထေဝ သန္တံ။
တဿေဝ သတော အဝိပ္ပဝသတော၊
အညဿေဝ သရာမိ အတ္တာနန်"တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အဘိသတ္တောဝါ**တိ "တွံ သီဃံ ဂစ္ဆ မာ တိဋ္ဌာ"တိ ဒေဝေဟိ အနုသိဋ္ဌော အာဏတ္တော ဝိယ။ "အဘိသဋ္ဌောဝါ"တိပိ[1] ပါဌော၊ "တွံ လဟုံ ဂစ္ဆာ"တိ ကေနစိ အဘိလာသာပိတော[2] ဝိယာတိ အတ္ထော။ **နိပတတီ**တိ အတိပတတိ အဘိဓာဝတိ န တိဋ္ဌတိ[3]၊ ခဏေ ခဏေ ခယဝယံ ပါပုဏာတီတိ အတ္ထော။ **ဝယော**တိ ဗာလျယောဗ္ဗနာဒိကော သရီရဿ အဝတ္ထာဝိသေသော။ ဣဓ ပနဿ[4] ယောဗ္ဗညံ အဓိပ္ပေတံ၊ တံ ဟိဿ အဘိပတန္တံ ခီယန္တံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌိတံ။ **ရူပ**န္တိ ရူပသမ္ပဒါတိ ဝဒတိ။ **ရူပ**န္တိ ပန သရီရံ "အဋ္ဌိဉ္စ ပဋိစ္စ နှာရုဉ္စ ပဋိစ္စ မံသဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော ရူပံတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ"တိ-အာဒီသု[5] ဝိယ။ **အညမိဝ တထေဝ သန္တ**န္တိ ဣဒံ ရူပံ ယာဒိသံ[6]၊ သယံ တထေဝ တေနေဝါကာရေန သန္တံ ဝိဇ္ဇမာနံ အညံ ဝိယ မယှံ ဥပဋ္ဌာတီတိ အဓိပ္ပါယော။ "တဒေဝ သန္တ"န္တိ စ ကေစိ ပဌန္တိ။ **တဿေဝ သတော**တိ တဿေဝ မေ အနညဿ သတော သမာနဿ။ **အဝိပ္ပဝသတော**တိ န ဝိပ္ပဝသန္တဿ၊ စိရဝိပ္ပဝါသေန ဟိ သတော အနညမ္ပိ အညံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ ဣဒမ္ပိ ဣဓ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။ **အညဿေဝ သရာမိ အတ္တာန**န္တိ ဣမံ မမ အတ္တဘာဝံ အညဿ သတ္တဿ ဝိယ သရာမိ ဥပဓာရေမိ သဉ္ဇာနာမီတိ အတ္ထော။ တဿေဝံ အနိစ္စတံ မနသိ ကရောန္တဿ ဒဠှတရော သံဝေဂေါ ဥဒပါဒိ၊ သော သံဝေဂဇာတော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[7]—

"နိဗ္ဗုတေ ကကုသန္ဓမှိ၊ ဗြာဟ္မဏမှိ ဝုသီမတိ။
ဂဟေတွာ သဠလံ မာလံ၊ မဏ္ဍပံ ကာရယိံ အဟံ။

တာဝတိံသံ ဂတော သန္တော၊ လဘိမှ ဗျမှမုတ္တမံ။
အညေ ဒေဝေတိရောစာမိ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

၁-အဘိသေဋ္ဌောဝါတိပိ (က) ၂-အဘိသာမကတော (က)
၃-အဘိဓာဝတိ တိဋ္ဌတိ (သီ)၊ အဘိဓာဝတိ (က) ၄-ဣဓ ပန (သီ)
၅-မ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၆-တာဒိသံ ယာဒိသံ (က) ၇-ခု ၄-၁၇၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Divā vā yadi vā rattiṁ, caṅkamanto ṭhito cahaṁ.
Channo saḷalapupphehi, puññakammassidaṁ phalaṁ.

Imasmiṁ yeva kappamhi, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvāpi thero attano purimuppannaṁ aniccatāmanasikāraṁ vibhāvento tameva gāthaṁ paccudāhāsi. Tenetaṁ imassa therassa aññābyākaraṇampi ahosi.

Kimilattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Vajjiputtattheragāthāvaṇṇanā

Rukkhamūlagahanaṁ pasakkiyāti āyasmato Vajjiputtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito catunavute kappe ekaṁ paccekasambuddhaṁ bhikkhāya gacchantaṁ disvā pasannamānaso kadaliphalāni adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ Licchavirājaputto[1] hutvā nibbatti, vajjirājaputtattā **Vajjiputto**tveva cassa samaññā ahosi. So daharo hutvā hatthisikkhādisikkhanakālepi hetusampannatāya nissaraṇajjhāsayova hutvā vicaranto Satthu dhammadesanākāle vihāraṁ gantvā parisapariyante nisinno dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho Satthu santike pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Sahassaraṁsī Bhagavā, Sayambhū aparājito.
Vivekā vuṭṭhahitvāna, gocarāyābhinikkhami.

Phalahattho ahaṁ disvā, upagacchiṁ narāsabhaṁ.
Pasannacitto sumano, avaṭaṁ adadiṁ phalaṁ.

---

1. Licchavirājakule putto (Sī)
2. Khu 4. 88 piṭṭhādīsu.

ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ၊ စင်္ကမန္တော ဌိတော စဟံ။
ဆန္နော သဠလပုပ္ဖေဟိ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပမှိ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာပိ ထေရော အတ္တနော ပုရိမုပ္ပန္နံ အနိစ္စတာမနသိကာရံ ဝိဘာဝေန္တော တမေဝ ဂါထံ ပစ္စုဒါဟာသိ။ တေနေတံ ဣမဿ ထေရဿ အညာဗျာကရဏမ္ပိ အဟောသိ။

ကိမိလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ရုက္ခမူလဂဟနံ ပသက္ကိယာတိ အာယသ္မတော ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ ဧကံ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ ဘိက္ခာယ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကဒလိဖလာနိ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေသာလိယံ လိစ္ဆဝိရာဇပုတ္တော[၁] ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဝဇ္ဇိရာဇပုတ္တတ္တာ **ဝဇ္ဇိပုတ္တော**တွေဝ စဿ သမညာ အဟောသိ။ သော ဒဟရော ဟုတွာ ဟတ္ထိသိက္ခာဒိသိက္ခနကာလေပိ ဟေတုသမ္ပန္နတာယ နိဿရဏဇ္ဈာသယောဝ ဟုတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ နိသိန္နော ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“သဟဿရံသီ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
ဝိဝေကာ ဝုဋ္ဌဟိတွာန၊ ဂေါစရာယာဘိနိက္ခမိ။

ဖလဟတ္ထော အဟံ ဒိသွာ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရာသဘံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ အဝဋံ အဒဒိံ ဖလံ။

၁-လိစ္ဆဝိရာဇကုလေ ပုတ္တော (သီ)
၂-ခု ၄-၈၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Catunnavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā aparabhāge aciraparinibbute Satthari dhammaṁ saṅgāyituṁ saṅketaṁ katvā mahātheresu tattha tattha viharantesu ekadivasaṁ āyasmantaṁ Ānandaṁ sekhaṁyeva samānaṁ mahatiyā parisāya parivutaṁ dhammaṁ desentaṁ disvā tassa uparimaggādhigamāya ussāhaṁ janento—

119. "Rukkhamūlagahanaṁ pasakkiya,
Nibbānaṁ hadayasmiṁ opiya.
Jhāya Gotama mā ca pamādo,
Kiṁ te biḷibiḷikā karissatī"ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **rukkhamūlagahanan**ti rukkhamūlabhūtaṁ gahanaṁ, gahanañhi atthi, na rukkhamūlaṁ, rukkhamūlañca atthi, na gahanaṁ[1], tesu rukkhamūlaggahaṇena ṭhānassa chāyāsampannatāya vātātapaparissayābhāvaṁ dasseti. Gahanaggahaṇena nivātabhāvena vātaparissayābhāvaṁ janasambādhābhāvañca dasseti, tadubhayena ca bhāvanāyogyataṁ. **Pasakkiyā**ti upagantvā. **Nibbānaṁ hadayasmiṁ opiyā**ti "evaṁ mayā paṭipajjitvā nibbānaṁ adhigantabban"ti nibbutiṁ hadaye ṭhapetvā citte karitvā. **Jhāyā**ti lakkhaṇūpanijjhānena jhāya, vipassanābhāvanāsahitaṁ maggabhāvanaṁ bhāvehi. **Gotamā**ti Dhammabhaṇḍāgārikaṁ gottena ālapati. **Mā ca pamādo**ti adhikusalesu dhammesu mā pamādaṁ āpajji. Idāni yādiso therassa pamādo, taṁ paṭikkhepavasena dassento **"kiṁ te biḷibiḷikā karissatī"**ti āha. Tattha **biḷibiḷikā**ti viḷiviḷikiriyā, biḷibiḷīti sadda pavatti yathā niratthakā, evaṁ biḷibiḷikāsadisā[2] janapaññatti **kiṁ te karissati**[3] kīdisaṁ atthaṁ tuyhaṁ sādheti, tasmā janapaññattiṁ pahāya sadatthapasuto hohīti ovādaṁ adāsi.

1. Gahanañhi atthi rukkhamūlaṁ narukkhamūlañca atthi gahanaṁ (Ka)
2. Biḷibiḷikā parisā (Ka) 3. Kinte karissatīti (Sī)

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အပရဘာဂေ အစိရပရိနိဗ္ဗုတေ သတ္ထရိ ဓမ္မံ သင်္ဂါယိတုံ သင်္ကေတံ ကတွာ မဟာထေရေသု တတ္ထ တတ္ထ ဝိဟရန္တေသု ဧကဒိဝသံ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ သေခံယေဝ သမာနံ မဟတိယာ ပရိသာယ ပရိဝုတံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ တဿ ဥပရိမဂ္ဂါဓိဂမာယ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော—

၁၁၉။ “ရုက္ခမူလဂဟနံ ပသက္ကိယ၊
နိဗ္ဗာနံ ဟဒယသ္မိံ ဩပိယ။
ဈာယ ဂေါတမ မာ စ ပမာဒေါ၊
ကိံ တေ ဗိဠိဗိဠိကာ ကရိဿတီ”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ရုက္ခမူလဂဟန**န္တိ ရုက္ခမူလဘူတံ ဂဟနံ၊ ဂဟနဉှိ အတ္ထိ, န ရုက္ခမူလံ၊ ရုက္ခမူလဉ္စ အတ္ထိ, န ဂဟနံ[1]၊ တေသု ရုက္ခမူလဂ္ဂဟဏေန ဌာနဿ ဆာယာသမ္ပန္နတာယ ဝါတာတပပရိဿယာဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဂဟနဂ္ဂဟဏေန နိဝါတဘာဝေန ဝါတပရိဿယာဘာဝံ ဇနသမ္ဗာဓာဘာဝဉ္စ ဒဿေတိ၊ တဒုဘယေန စ ဘာဝနာယောဂျတံ။ **ပသက္ကိယာ**တိ ဥပဂန္တွာ။ **နိဗ္ဗာနံ ဟဒယသ္မိံ ဩပိယာ**တိ “ဧဝံ မယာ ပဋိပဇ္ဇိတွာ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂန္တဗ္ဗ”န္တိ နိဗ္ဗုတိံ ဟဒယေ ဌပေတွာ စိတ္တေ ကရိတွာ။ **ဈာယာ**တိ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန ဈာယ, ဝိပဿနာဘာဝနာသဟိတံ မဂ္ဂဘာဝနံ ဘာဝေဟိ။ **ဂေါတမာ**တိ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။ **မာ စ ပမာဒေါ**တိ အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု မာ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိ။ ဣဒါနိ ယာဒိသော ထေရဿ ပမာဒေါ၊ တံ ပဋိက္ခေပဝသေန ဒဿေန္တော **“ကိံ တေ ဗိဠိဗိဠိကာ ကရိဿတီ”**တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဗိဠိဗိဠိကာ**တိ ဝိဠိဝိဠိကိရိယာ, ဗိဠိဗိဠီတိ သဒ္ဒပဝတ္တိ ယထာ နိရတ္ထကာ၊ ဧဝံ ဗိဠိဗိဠိကာသဒိသာ[2] ဇနပညတ္တိ **ကိံ တေ ကရိဿတိ**[3] ကီဒိသံ အတ္ထံ တုယှံ သာဓေတိ၊ တသ္မာ ဇနပညတ္တိံ ပဟာယ သဒတ္ထပသုတော ဟောဟီတိ ဩဝါဒံ အဒါသိ။

၁-ဂဟနဉှိ အတ္ထိ ရုက္ခမူလံ န ရုက္ခမူလဉ္စ အတ္ထိ ဂဟနံ (က)
၂-ဗိဠိဗိဠိကာ ပရိသာ (က) ၃-ကိန္တေ ကရိဿတီတိ (သီ)

Taṁ sutvā aññehi vuttavisagandhavāyanavacanena[1] saṁvegajāto bahudeva rattiṁ caṅkamena vītināmento vipassanaṁ ussukkāpetvā senāsanaṁ pavisitvā mañcake nipannamattova arahattaṁ pāpuṇi.

Vajjiputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Isidattattheragāthāvaṇṇanā

Pañcakkhandhā pariññātāti āyasmato Isidattattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ rathiyaṁ gacchantaṁ disvā pasannamānaso madhuraṁ āmodaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Avantiraṭṭhe[2] Vaḍḍhagāme aññatarassa satthavāhassa putto hutvā nibbatti, **Isidatto**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Macchikāsaṇḍe Cittassa gahapatino adiṭṭhasahāyo hutvā tena Buddhaguṇe likhitvā pesitasāsanaṁ paṭilabhitvā sāsane sañjātappasādo therassa Mahākaccānassa santike pabbajitvā vipassanaṁ ārabhitvā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, āmodamadadiṁ[4] phalaṁ.

Ekanavutito kappe[5], yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā “Buddhupaṭṭhānaṁ gamissāmī”ti theraṁ āpucchitvā anukkamena Majjhimadesaṁ gantvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ

---

1. Vuttavipassanāgandhavāsanapavanena (Sī) 2. Avantikaraṭṭhe (Sī)
3. Khu 4. 91 piṭṭhe. 4. Amodamadadiṁ (Pāḷiyaṁ) 5. Ekanavute ito kappe (Sī)

တံ သုတွာ အညေဟိ ဝုတ္တဝိသဂန္ဓဝါယနဝစနေန[1] သံဝေဂဇာတော ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ စင်္ကမေန ဝီတိနာမေန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ မဉ္စကေ နိပန္နမတ္တောဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဣသိဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာတိ အာယသ္မတော ဣသိဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ရထိယံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော မဓုရံ အာမောဒဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အဝန္တိရဋ္ဌေ[2] ဝဍ္ဎဂါမေ အညတရဿ သတ္ထဝါဟဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဣသိဒတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော မစ္ဆိကာသဏ္ဍေ စိတ္တဿ ဂဟပတိနော အဒိဋ္ဌသဟာယော ဟုတွာ တေန ဗုဒ္ဓဂုဏေ လိခိတွာ ပေသိတသာသနံ ပဋိလဘိတွာ သာသနေ သဉ္ဇာတပ္ပသာဒေါ ထေရဿ မဟာကစ္စာနဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ အာမောဒမဒဒိံ[4] ဖလံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ[5]၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ “ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ ဂမိဿာမီ”တိ ထေရံ အာပုစ္ဆိတွာ အနုက္ကမေန မဇ္ဈိမဒေသံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ

၁-ဝုတ္တဝိပဿနာဂန္ဓဝါသနပဝနေန (သီ) ၂-အဝန္တိကရဋ္ဌေ (သီ) ၃-ခု ၄-၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-အမောဒမဒဒိံ (ပါဠိယံ) ၅-ဧကနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ (သီ)

nisinno “kacci bhikkhu khamanīyaṁ, kacci yāpanīyan”ti-ādinā Satthārā katapaṭisanthāro paṭivacanamukhena “Bhagavā tumhākaṁ sāsanaṁ upagatakālato paṭṭhāya mayhaṁ sabbadukkhaṁ apagataṁ, sabbo parissayo vūpasanto”ti pavedanavasena aññaṁ byākaronto—

120. “Pañcakkhandhā pariññātā, tiṭṭhanti chinnamūlakā.
Dukkhakkhayo anuppatto, patto me āsavakkhayo”ti—

gāthaṁ abhāsi.

Tattha **pañcakkhandhā pariññātā**ti pañcapi me upādānakkhandhā vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya “idaṁ dukkhaṁ, ettakaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyo”ti sabbaso paricchijja ñātā, na tesu kiñcipi pariññātabbaṁ atthīti adhippāyo. **Tiṭṭhanti chinnamūlakā**ti sabbaso pariññātattā eva tesaṁ avijjātaṇhādikassa mūlassa samucchinnattā[1] ariyamaggena pahīnattā yāvacarimacittanirodhā te tiṭṭhanti. **Dukkhakkhayo anuppatto**ti chinnamūlakattāyeva ca nesaṁ vaṭṭadukkhassa khayo parikkhayo anuppatto, nibbānaṁ adhigataṁ. **Patto me āsavakkhayo**ti kāmāsavādīnaṁ sabbesaṁ āsavānaṁ khayante abhigantabbatāya “āsavakkhayo”ti laddhanāmaṁ arahattaṁ pattaṁ, paṭiladdhanti attho. Keci pana “antimāyaṁ samussayo”ti paṭhanti. Nibbānassa adhigatattāyeva ayaṁ mama samussayo attabhāvo antimo sabbapacchimako, natthi dāni punabbhavoti attho. Yaṁ pana tattha tattha avuttaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānaṁyevāti.

Isidattattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dvādasamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Paramatthadīpaniyaṁ Theragāthāvaṇṇanāyaṁ

Vīsādhikasatattheragāthāpaṭimaṇḍitassa

Ekakanipātassa atthavaṇṇanā.

1. Paricchinnattā (Ka)

နိသိန္နော “ကစ္စိ ဘိက္ခု ခမနီယံ၊ ကစ္စိ ယာပနီယ”န္တိအာဒိနာ သတ္ထာရာ ကတပဋိသန္ထာရော ပဋိဝစနမုခေန “ဘဂဝါ တုမှာကံ သာသနံ ဥပဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ မယှံ သဗ္ဗဒုက္ခံ အပဂတံ၊ သဗ္ဗော ပရိဿယော ဝူပသန္တော”တိ ပဝေဒနဝသေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၂၀။ “ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ၊ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ။
ဒုက္ခက္ခယော အနုပ္ပတ္တော၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော”တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ**တိ ပဉ္စပိ မေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ “ဣဒံ ဒုက္ခံ, ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ, န ဣတော ဘိယျော”တိ သဗ္ဗသော ပရိစ္ဆိဇ္ဇ ဉာတာ၊ န တေသု ကိဉ္စိပိ ပရိညာတဗ္ဗံ အတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ**တိ သဗ္ဗသော ပရိညာတတ္တာ ဧဝ တေသံ အဝိဇ္ဇာတဏှာဒိကဿ မူလဿ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ[1] အရိယမဂ္ဂေန ပဟီနတ္တာ ယာဝစရိမစိတ္တနိရောဓာ တေ တိဋ္ဌန္တိ။ **ဒုက္ခက္ခယော အနုပ္ပတ္တော**တိ ဆိန္နမူလကတ္တာယေဝ စ နေသံ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ခယော ပရိက္ခယော အနုပ္ပတ္တော၊ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂတံ။ **ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော**တိ ကာမာသဝါဒီနံ သဗ္ဗေသံ အာသဝါနံ ခယန္တေ အဘိဂန္တဗ္ဗတာယ “အာသဝက္ခယော”တိ လဒ္ဓနာမံ အရဟတ္တံ ပတ္တံ, ပဋိလဒ္ဓန္တိ အတ္ထော။ ကေစိ ပန “အန္တိမာယံ သမုဿယော”တိ ပဌန္တိ။ နိဗ္ဗာနဿ အဓိဂတတ္တာယေဝ အယံ မမ သမုဿယော အတ္တဘာဝေါ အန္တိမော သဗ္ဗပစ္ဆိမကော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါတိ အတ္ထော။ ယံ ပန တတ္ထ တတ္ထ အဝုတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနံယေဝါတိ။

ဣသိဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒွါဒသမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ပရမတ္ထဒီပနိယံ ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာယံ

ဝီသာဓိကသတတ္ထေရဂါထာပဋိမဏ္ဍိတဿ

ဧကကနိပါတဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

၁-ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ (က)

2. Dukanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Uttarattheragāthāvaṇṇanā

Dukanipāte **natthi koci bhavo nicco**ti-ādikā āyasmato Uttarattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle vijjādharo hutvā ākāsena vicarati. Tena ca samayena Satthā tassa anuggaṇhanatthaṁ vanantare aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi chabbaṇṇabuddharaṁsiyo vissajjento. So antalikkhena gacchanto Bhagavantaṁ disvā pasannacitto ākāsato oruyha suvisuddhehi vipulehi kaṇikārapupphehi Bhagavantaṁ pūjesi, pupphāni Buddhānubhāvena Satthu upari chattākārena aṭṭhaṁsu, so tena bhiyyoso mattāya pasannacitto hutvā aparabhāge kālaṁ katvā Tāvatiṁse nibbattitvā uḷāraṁ dibbasampattiṁ anubhavanto yāvatāyukaṁ tattha ṭhatvā tato cuto devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇamahāsālaputto hutvā nibbatti, **Uttaro**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto brāhmaṇavijjāsu nipphattiṁ gantvā jātiyā rūpena vijjāya vayena sīlācārena ca lokassa sambhāvanīyo jāto. Tassa taṁ sampattiṁ disvā vassakāro Magadhamahāmatto attano dhītaraṁ dātukāmo hutvā attano adhippāyaṁ pavedesi. So nissaraṇajjhāsayatāya taṁ paṭikkhipitvā kālena kālaṁ Dhammasenāpatiṁ payirupāsanto tassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vattasampanno hutvā theraṁ upaṭṭhahati.

Tena ca samayena therassa aññataro ābādho uppanno, tassa bhesajjatthāya Uttaro sāmaṇero pātova pattacīvaramādāya vihārato nikkhanto antarāmagge taḷākassa tīre pattaṁ ṭhapetvā udakasamīpaṁ gantvā mukhaṁ dhovati. Atha aññataro umaṅgacoro[1]

1. Ummaggacoro (Sī, I), ummaṅgacoro (Ka)

၂-ဒုကနိပါတ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-ဥတ္တရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒုကနိပါတေ **နတ္ထိ ကောစိ ဘဝေါ နိစ္စော**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဥတ္တရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဇ္ဇာဓရော ဟုတွာ အာကာသေန ဝိစရတိ။ တေန စ သမယေန သတ္ထာ တဿ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ ဝနန္တရေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရံသိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တော။ သော အန္တလိက္ခေန ဂစ္ဆန္တော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော အာကာသတော ဩရုယှ သုဝိသုဒ္ဓေဟိ ဝိပုလေဟိ ကဏိကာရပုပ္ဖေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ၊ ပုပ္ဖါနိ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန သတ္ထု ဥပရိ ဆတ္တာကာရေန အဋ္ဌံသု၊ သော တေန ဘိယျောသော မတ္တာယ ပသန္နစိတ္တော ဟုတွာ အပရဘာဂေ ကာလံ ကတွာ တာဝတိံသေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥဠာရံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော ယာဝတာယုကံ တတ္ထ ဌတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဥတ္တရော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဗြာဟ္မဏဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ ဇာတိယာ ရူပေန ဝိဇ္ဇာယ ဝယေန သီလာစာရေန စ လောကဿ သမ္ဘာဝနီယော ဇာတော။ တဿ တံ သမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဝဿကာရော မဂဓမဟာမတ္တော အတ္တနော ဓီတရံ ဒါတုကာမော ဟုတွာ အတ္တနော အဓိပ္ပါယံ ပဝေဒေသိ။ သော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ တံ ပဋိက္ခိပိတွာ ကာလေန ကာလံ ဓမ္မသေနာပတိံ ပယိရုပါသန္တော တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝတ္တသမ္ပန္နော ဟုတွာ ထေရံ ဥပဋ္ဌဟတိ။

တေန စ သမယေန ထေရဿ အညတရော အာဗာဓော ဥပ္ပန္နော၊ တဿ ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ ဥတ္တရော သာမဏေရော ပါတောဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဝိဟာရတော နိက္ခန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ တဠာကဿ တီရေ ပတ္တံ ဌပေတွာ ဥဒကသမီပံ ဂန္တွာ မုခံ ဓောဝတိ။ အထ အညတရော ဥမင်္ဂစောရော[၁]

၁-ဥမ္မဂ္ဂစောရော (သီ၊ ဣ)၊ ဥမ္မင်္ဂစောရော (က)

ārakkhapurisehi anubaddho aggadvāreneva nagarato nikkhamitvā palāyanto attanā gahitaṁ ratanabhaṇḍikaṁ sāmaṇerassa patte pakkhipitvā palāyi. Sāmaṇero pattasamīpaṁ upagato. Coraṁ anubandhantā rājapurisā sāmaṇerassa patte bhaṇḍikaṁ disvā "ayaṁ coro, iminā coriyaṁ katan"ti sāmaṇeraṁ pacchābāhaṁ bandhitvā Vassakārassa brāhmaṇassa dassesuṁ. Vassakāro ca tadā rañño vinicchaye niyutto hutvā chejjabhejjaṁ anusāsati. So "pubbe mama vacanaṁ nādiyi, suddhapāsaṇḍiyesu pabbajī"ti ca baddhāghātattā kammaṁ asodhetvāva jīvantameva taṁ sūle uttāsesi[1].

Athassa Bhagavā ñāṇaparipākaṁ oloketvā taṁ ṭhānaṁ gantvā vipphurantahattha-nakhamaṇimayūkhasambhinnasitābhatāya paggharantajātihiṅgulakasuvaṇṇarasadhāraṁ viya[2] jālāguṇṭhitamudutalunadīghaṅgulihatthaṁ Uttarassa sīse ṭhapetvā "Uttara idaṁ te purimakammassa phalaṁ uppannaṁ, tattha tayā paccavekkhaṇabalena adhivāsanā kātabbā"ti vatvā ajjhāsayānurūpaṁ dhammaṁ desesi. Uttaro amatābhisekasadisena Satthu hatthasamphassena sañjātappasādasomanassatāya uḷāraṁ pītipāmojjaṁ paṭilabhitvā yathāparicitaṁ vipassanāmaggaṁ samārūḷho ñāṇassa paripākaṁ gatattā Satthu ca desanāvilāsena tāvadeva maggapaṭipāṭiyā sabbakilese khepetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Sumedho nāma Sambuddho, bāttiṁsavaralakkhaṇo.
Vivekakāmo Bhagavā, Himavantamupāgami.

Ajjhogāhetvā Himavantaṁ, aggo kāruṇiko Muni.
Pallaṅkaṁ ābhujitvāna, nisīdi purisuttamo.

Vijjādharo tadā āsiṁ, antalikkhacaro ahaṁ.
Tisūlaṁ Sugataṁ gayha, gacchāmi ambare tadā.

Pabbatagge yathā aggi, puṇṇamāyeva candimā.
Vanaṁ obhāsate Buddho, Sālarājāva phullito.

1. Uttāpesi (Ka) 2. ...suvaṇṇassa dhāraṁ viya (Ka) 3. Khu 4. 173 piṭṭhādīsu.

အာရက္ခပုရိသေဟိ အနုဗဒ္ဓေါ အဂ္ဂဒွါရေနေဝ နဂရတော နိက္ခမိတွာ ပလာယန္တော အတ္တနာ ဂဟိတံ ရတနဘဏ္ဍိကံ သာမဏေရဿ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ပလာယိ။ သာမဏေရော ပတ္တသမီပံ ဥပဂတော။ စောရံ အနုဗန္ဓန္တာ ရာဇပုရိသာ သာမဏေရဿ ပတ္တေ ဘဏ္ဍိကံ ဒိသွာ "အယံ စောရော၊ ဣမိနာ စောရိယံ ကတ"န္တိ သာမဏေရံ ပစ္ဆာဗာဟံ ဗန္ဓိတွာ ဝဿကာရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေသုံ။ ဝဿကာရော စ တဒါ ရညော ဝိနိစ္ဆယေ နိယုတ္တော ဟုတွာ ဆေဇ္ဇဘေဇ္ဇံ အနုသာသတိ။ သော "ပုဗ္ဗေ မမ ဝစနံ နာဒိယိ၊ သုဒ္ဓပါသဏ္ဍိယေသု ပဗ္ဗဇီ"တိ စ ဗဒ္ဓါဃာတတ္တာ ကမ္မံ အသောဓေတွာဝ ဇီဝန္တမေဝ တံ သူလေ ဥတ္တာသေသိ[1]။

အထဿ ဘဂဝါ ဉာဏပရိပါကံ ဩလောကေတွာ တံ ဌာနံ ဂန္တွာ ဝိပ္ဖုရန္တဟတ္ထနခမဏိမယူခသမ္ဘိန္နသိတာဘတာယ ပဂ္ဃရန္တဇာတိဟိင်္ဂုလကသုဝဏ္ဏရသဓာရံ ဝိယ[2] ဇာလာဂုဏ္ဌိတမုဒုတလုနဒီဃင်္ဂုလိဟတ္ထံ ဥတ္တရဿ သီသေ ဌပေတွာ "ဥတ္တရ ဣဒံ တေ ပုရိမကမ္မဿ ဖလံ ဥပ္ပန္နံ၊ တတ္ထ တယာ ပစ္စဝေက္ခဏဗလေန အဓိဝါသနာ ကာတဗ္ဗာ"တိ ဝတွာ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဥတ္တရော အမတာဘိသေကသဒိသေန သတ္ထု ဟတ္ထသမ္ဖဿေန သဉ္ဇာတပ္ပသာဒသောမနဿတာယ ဥဠာရံ ပီတိပါမောဇ္ဇံ ပဋိလဘိတွာ ယထာပရိစိတံ ဝိပဿနာမဂ္ဂံ သမာရူဠှော ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ သတ္ထု စ ဒေသနာဝိလာသေန တာဝဒေဝ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ သဗ္ဗကိလေသေ ခေပေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗာတ္တိံသဝရလက္ခဏော။
ဝိဝေကကာမော ဘဂဝါ၊ ဟိမဝန္တမုပါဂမိ။

အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဟိမဝန္တံ၊ အဂ္ဂေါ ကာရုဏိကော မုနိ။
ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာန၊ နိသီဒိ ပုရိသုတ္တမော။

ဝိဇ္ဇာဓရော တဒါ အာသိံ၊ အန္တလိက္ခစရော အဟံ။
တိသူလံ သုဂတံ ဂယှ၊ ဂစ္ဆာမိ အမ္ဗရေ တဒါ။

ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ အဂ္ဂိ၊ ပုဏ္ဏမာယေဝ စန္ဒိမာ။
ဝနံ ဩဘာသတေ ဗုဒ္ဓေါ၊ သာလရာဇာဝ ဖုလ္လိတော။

၁-ဥတ္တာပေသိ (က) ၂-....သုဝဏ္ဏဿ ဓာရံ ဝိယ (က) ၃-ခု ၄-၁၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Vanaggā nikkhamitvāna, Buddharaṁsībhidhāvare.
Naḷaggivaṇṇasaṅkāsā[1], disvā cittaṁ pasādayiṁ.

Vicinaṁ addasaṁ pupphaṁ, kaṇikāraṁ devagandhikaṁ.
Tīṇi pupphāni ādāya, Buddhaseṭṭhamapūjayiṁ.

Buddhassa ānubhāvena, tīṇi pupphāni me tadā.
Uddhaṁvaṇṭā adhopattā, chāyaṁ kubbanti Satthuno.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jihitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Tattha me sukataṁ byamhaṁ, kaṇikārīti[2] ñāyati.
Saṭṭhiyojanamubbedhaṁ, tiṁsayojanavitthataṁ.

Sahassakaṇḍaṁ[3] satabheṇḍu, dhajālu haritāmayaṁ.
Satasahassaniyyūhā[4], byamhe pātubhaviṁsu me.

Soṇṇamayā maṇimayā, lohitaṅkamayāpi ca.
Phalikāpi ca pallaṅkā, yenicchakā yadicchakā.

Mahārahañca sayanaṁ, tūlikā vikatīyutaṁ.
Uddhalomiñca ekantaṁ, bimbohanasamāyutaṁ.

Bhavanā nikkhamitvāna, caranto devacārikaṁ.
Yathā icchāmi gamanaṁ, devasaṅghapurakkhato.

Pupphassa heṭṭhā tiṭṭhāmi, uparicchadanaṁ mama.
Samantā yojanasataṁ, kaṇikārehi chāditaṁ.

Saṭṭhitūriyasahassāni, sāyaṁ pātaṁ upaṭṭhatuṁ.
Parivārenti maṁ niccaṁ, rattindivamatanditā.

Tattha naccehi gītehi, tāḷehi vāditehi ca.
Ramāmi khiḍḍā ratiyā, modāmi kāmākāmahaṁ.

Tattha bhutvā pivitvā ca, modāmi tidase tadā.
Nārīgaṇehi sahito, modāmi byamhamuttame.

---

1. Naḷaggivanasaṁkāsā (Sī)
2. Kaṇikāroti (Sī)
3. Sahassakhandhaṁ (Sī)
4. Satasahassāni byūhāni (Sī)

ဝနဂ္ဂါ နိက္ခမိတွာန၊ ဗုဒ္ဓရံသီဘိဓာဝရေ။
နဠဂ္ဂိဝဏ္ဏသင်္ကာသာ[1]၊ ဒိသွာ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။

ဝိစိနံ အဒ္ဒသံ ပုပ္ဖံ၊ ကဏိကာရံ ဒေဝဂန္ဓိကံ။
တီဏိ ပုပ္ဖာနိ အာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမပူဇယိံ။

ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန၊ တီဏိ ပုပ္ဖာနိ မေ တဒါ။
ဥဒ္ဓံဝဏ္ဋာ အဓောပတ္တာ၊ ဆာယံ ကုဗ္ဗန္တိ သတ္ထုနော။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမှံ၊ ကဏိကာရီတိ[2] ဉာယတိ။
သဋ္ဌိယောဇနမုဗ္ဗေဓံ၊ တိံသယောဇနဝိတ္ထတံ။

သဟဿကဏ္ဍံ[3] သတဘေဏ္ဍု၊ ဓဇာလု ဟရိတာမယံ။
သတသဟဿနိယျူဟာ[4]၊ ဗျမှေ ပါတုဘဝိံသု မေ။

သောဏ္ဏမယာ မဏိမယာ၊ လောဟိတင်္ကမယာပိ စ။
ဖလိကာပိ စ ပလ္လင်္ကာ၊ ယေနိစ္ဆကာ ယဒိစ္ဆကာ။

မဟာရဟဉ္စ သယနံ၊ တူလိကာ ဝိကတီယုတံ။
ဥဒ္ဓလောမိဉ္စ ဧကန္တံ၊ ဗိမ္ဗောဟနသမာယုတံ။

ဘဝနာ နိက္ခမိတွာန၊ စရန္တော ဒေဝစာရိကံ။
ယထာ ဣစ္ဆာမိ ဂမနံ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတော။

ပုပ္ဖဿ ဟေဋ္ဌာ တိဋ္ဌာမိ၊ ဥပရိစ္ဆဒနံ မမ။
သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ကဏိကာရေဟိ ဆာဒိတံ။

သဋ္ဌိတူရိယသဟဿာနိ၊ သာယံ ပါတံ ဥပဋ္ဌဟုံ။
ပရိဝါရေန္တိ မံ နိစ္စံ၊ ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတာ။

တတ္ထ နစ္စေဟိ ဂီတေဟိ၊ တာဠေဟိ ဝါဒိတေဟိ စ။
ရမာမိ ခိဍ္ဍာ ရတိယာ၊ မောဒါမိ ကာမကာမဟံ။

တတ္ထ ဘုတွာ ပိဝိတွာ စ၊ မောဒါမိ တိဒသေ တဒါ။
နာရီဂဏေဟိ သဟိတော၊ မောဒါမိ ဗျမှမုတ္တမေ။

၁-နဠဂ္ဂိဝနသံကာသာ (သီ)
၂-ကဏိကာရောတိ (သီ)
၃-သဟဿခန္ဓံ (သီ)
၄-သတသဟဿာနိ ဗျူဟာနိ (သီ)

Satānaṁ pañcakkhattuñca, devarajjamakārayiṁ.
Satānaṁ tīṇikkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Bhave bhave saṁsaranto, mahābhogaṁ labhāmahaṁ.
Bhoge me ūnatā natthi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Duve bhave saṁsarāmi, devatte atha mānuse.
Aññaṁ gatiṁ na jānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Duve kule[1] pajāyāmi, khattiye cāpi brāhmaṇe.
Nīce kule na jānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Hatthiyānaṁ assayānaṁ, sivikaṁ sandamānikaṁ.
Labhāmi sabbamevetaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Dāsīgaṇaṁ dāsagaṇaṁ, nāriyo samalaṅkatā.
Labhāmi sabbamevetaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Koseyyakambaliyāni, Khomakappāsikāni ca.
Labhāmi sabbamevetaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Navavatthaṁ navaphalaṁ, navaggarasabhojanaṁ.
Labhāmi sabbamevetaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Imaṁ khāda imaṁ bhuñja, imamhi sayane saya.
Labhāmi sabbamevetaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Sabbattha phūjito homi, yoso accuggato mama.
Mahāpakkho[2] sadā homi, abhejjapariso sadā.
Ñātīnaṁ uttamo homi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Sītaṁ uṇhaṁ na jānāmi, pariḷāho na vijjati.
Atho cetasikaṁ dukkhaṁ, hadaye me na vijjati.

Suvaṇṇavaṇṇo hutvāna, saṁsarāmi bhavābhave.
Vevaṇṇiyaṁ na jānāmi, buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

---

1. Yattha pacchā (Sī) 2. Mahesakkho (Ka)

သတာနံ ပဉ္စက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သတာနံ တီဏိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

ဘဝေ ဘဝေ သံသရန္တော၊ မဟာဘောဂံ လဘာမဟံ။
ဘောဂေ မေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒုဝေ ဘဝေ သံသရာမိ၊ ဒေဝတ္တေ အထ မာနုသေ။
အညံ ဂတိံ န ဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒုဝေ ကုလေ[၁] ပဇာယာမိ၊ ခတ္တိယေ စာပိ ဗြာဟ္မဏေ။
နီစေ ကုလေ န ဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ၊ သိဝိကံ သန္ဒမာနိကံ။
လဘာမိ သဗ္ဗမေဝေတံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒါသီဂဏံ ဒါသဂဏံ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
လဘာမိ သဗ္ဗမေဝေတံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကောသေယျကမ္ဗလိယာနိ၊ ခေါမကပ္ပါသိကာနိ စ။
လဘာမိ သဗ္ဗမေဝေတံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

နဝဝတ္ထံ နဝဖလံ၊ နဝဂ္ဂရသဘောဇနံ။
လဘာမိ သဗ္ဗမေဝေတံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဣမံ ခါဒ ဣမံ ဘုဉ္ဇ၊ ဣမမှိ သယနေ သယ။
လဘာမိ သဗ္ဗမေဝေတံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သဗ္ဗတ္ထ ပူဇိတော ဟောမိ၊ ယသော အစ္စုဂ္ဂတော မမ။
မဟာပက္ခော[၂] သဒါ ဟောမိ၊ အဘေဇ္ဇပရိသော သဒါ။
ဉာတီနံ ဥတ္တမော ဟောမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သီတံ ဥဏှံ န ဇာနာမိ၊ ပရိဠာဟော န ဝိဇ္ဇတိ။
အထော စေတသိကံ ဒုက္ခံ၊ ဟဒယေ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဟုတွာန၊ သံသရာမိ ဘဝါဘဝေ။
ဝေဝဏ္ဏိယံ န ဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

၁-ယတ္ထ ပစ္ဆာ(သီ) ၂-မဟေသက္ခော(က)

Devalokā cavitvāna, sukkamūlena codito.
Sāvatthiyaṁ pure jāto, mahāsāle su-aḍḍhake.

Pañca kāmaguṇe hitvā, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Jātiyā sattavassohaṁ, arahattamapāpuṇiṁ.

Upasampādayī Buddho, guṇamaññāya cakkhumā.
Taruṇo pūjanīyohaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Dibbaccakkhu visuddhaṁ me, samādhikusalo ahaṁ.
Abhiññāpāramippatto, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Paṭisambhidā anuppatto, iddhipādesu kovido.
Dhammesu pāramippatto, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā sūlato uṭṭhahitvā parānuddayāya ākāse ṭhatvā pāṭihāriyaṁ dassesi. Mahājano acchariyabbhutacittajāto ahosi. Tāvadevassa vaṇo saṁrūḷhi, so bhikkhūhi "āvuso tādisaṁ dukkhaṁ anubhavanto kathaṁ tvaṁ vipassanaṁ anuyuñjituṁ asakkhī"ti puṭṭho "pageva me[1] āvuso saṁsāre ādīnavo, saṅkhārānaṁ ca sabhāvo sudiṭṭho, evāhaṁ tādisaṁ dukkhaṁ anubhavantopi asakkhiṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā visesaṁ adhigantun"ti dassento—

121. "Natthi koci bhavo nicco, saṅkhārā vāpi sassatā.
Uppajjanti ca te khandhā, cavanti aparāparaṁ.

122. Etamādīnavaṁ ñatvā, bhavenamhi anatthiko.
Nissaṭo sabbakāmehi, patto me āsavakkhayo"ti—

imaṁ gāthādvayaṁ abhāsi.

1. Natthi (Sī)

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
သာဝတ္ထိယံ ပုရေ ဇာတော၊ မဟာသာလေ သုအဍ္ဎကေ။

ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ဟိတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
ဇာတိယာ သတ္တဝဿောဟံ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

ဥပသမ္ပာဒယီ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဂုဏမညာယ စက္ခုမာ။
တရုဏော ပူဇနီယောဟံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဒ္ဓံ မေ၊ သမာဓိကုသလော အဟံ။
အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တော၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ အနုပ္ပတ္တော၊ ဣဒ္ဓိပါဒေသု ကောဝိဒေါ။
ဓမ္မေသု ပါရမိပ္ပတ္တော၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ သူလတော ဥဋ္ဌဟိတွာ ပရာနုဒ္ဒယာယ အာကာသေ ဌတွာ ပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ။ မဟာဇနော အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော အဟောသိ။ တာဝဒေဝဿ ဝဏော သံရုဠှိ၊ သော ဘိက္ခူဟိ “အာဝုသော တာဒိသံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တော ကထံ တွံ ဝိပဿနံ အနုယုဉ္ဇိတုံ အသက္ခီ”တိ ပုဋ္ဌော “ပဂေဝ မေ[၁] အာဝုသော သံသာရေ အာဒီနဝေါ, သင်္ခါရာနံ စ သဘာဝေါ သုဒိဋ္ဌော၊ ဧဝါဟံ တာဒိသံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တောပိ အသက္ခိံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝိသေသံ အဓိဂန္တု”န္တိ ဒဿေန္တော—

၁၂၁။ “နတ္ထိ ကောစိ ဘဝေါ နိစ္စော၊ သင်္ခါရာ ဝါပိ သဿတာ။
ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စ တေ ခန္ဓာ၊ စဝန္တိ အပရာပရံ။

၁၂၂။ ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ၊ ဘဝေနမှိ အနတ္ထိကော။
နိဿဋော သဗ္ဗကာမေဟိ၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော”တိ—

ဣမံ ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

၁-နတ္ထိ (သီ)

Tattha **natthi koci bhavo nicco**ti kammabhavo upapattibhavo kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo saññīsavo asaññībhavo nevasaññīnāsaññībhavo ekavokārabhavo catuvokārabhavo pañcavokārabhavoti evaṁbhedo[1], tatthāpi hīno ajjhimo ukkaṭṭho dīghāyuko sukhabahulo vomissasukhadukkhoti evaṁvibhāgo[2] yokoci nicco dhuvo thiro apalokiyadhammo[3] natthi taṁ taṁ kāraṇaṁ paṭicca samuppannattā. Yasmā ca etadevaṁ, tasmā **saṅkhārā vāpi**[4]**sassatā** natthīti yojanā. Paccayehi saṅkhatattā "saṅkhārā"ti laddhanāme hi pañcakkhandhe upādāya bhavasamaññāya saṅkhārāva[5] hutvā sambhūtā jarāmaraṇena ca vipariṇamantīti asassatā vipariṇāmadhammā. Tathā hi te "saṅkhārā"ti vuccanti. Tenāha **uppajjanti ca te khandhā, cavanti aparāparan**ti. Te bhavapariyāyena saṅkhārapariyāyena[6] ca vuttā pañcakkhandhā yathāpaccayaṁ aparāparaṁ uppajjanti, uppannā ca jarāya paripīḷitā hutvā cavanti paribhijjantīti attho. Etena "bhavo, saṅkhārā"ti ca laddhavohārā pañcakkhandhā udayabbayasabhāvāti dasseti. Yasmā tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre sammasantassa tayopi bhavā ādittaṁ viya saṅkhate[7] **ādīnavaṁ** dosaṁ pageva vipassanāpaññāya jānitvā aniccalakkhaṇehi diṭṭhā saṅkhārā dukkhānattā vibhūtatarā upaṭṭhahanti, tenāha bhagavā "yadaniccaṁ taṁ dukkhaṁ, yaṁ dukkhaṁ tadanattā"ti[8].

Yasmā tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre sammasantassa tayopi bhavā ādittaṁ viya agāraṁ sappaṭibhayā[9] upaṭṭhahanti, tasmā āha "**bhavenamhi anatthiko**"ti. Evaṁ pana sabbaso bhavehi vinivattiyamānassa sa kāmesu apekkhāya[10] lesopi na sambhavatiyeva, tenāha "**nissaṭo sabbakāmehī**"ti, amhīti yojanā. Mānusehi viya dibbehipi kāmehi nivattitacittosmīti attho. **Patto me āsavakkhayo**ti yasmā evaṁ suparimajjitasaṅkhāro bhavesu suparidiṭṭhādīnavo kāmesu ca anāsattamānaso[11] tasmā sūlamatthake nisinnenāpi me mayā patto

1. Evaṁ pabhedo (Sī) 2. Evañhi bhavo (Sī) 3. Appalokinadhammo (I)
4. Saṅkhārāpi (I) 5. Saṅkhārā ca (Ka) 6. Idaṁ padaṁ natthi (Sī)
7. Saṅkhataṁ (Sī, I) 8. Saṁ 2. 19 piṭṭhe. 9. Sappaṭibhayaṁ (Sī, I, Ka)
10. Anapekkhāya (I, Ka) 11. Anāvattamānaso (Sī, I)

တတ္ထ **နတ္ထိ ကောစိ ဘဝေါ နိစ္စော**တိ ကမ္မဘဝေါ ဥပပတ္တိဘဝေါ ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ အရူပဘဝေါ သညီဘဝေါ အသညီဘဝေါ နေဝသညီနာသညီဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စတုဝေါကာရဘဝေါ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါတိ ဧဝံဘေဒေါ[1], တတ္ထာပိ ဟီနော မဇ္ဈိမော ဥက္ကဋ္ဌော ဒီဃာယုကော သုခဗဟုလော ဝေါမိဿသုခဒုက္ခောတိ ဧဝံဝိဘာဂေါ[2] ယောကောစိ နိစ္စော ဓုဝေါ ထိရော အပလောကိယဓမ္မော[3] နတ္ထိ တံ တံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ သမုပ္ပန္နတ္တာ။ ယသ္မာ စ ဧတဒေဝံ၊ တသ္မာ **သင်္ခါရာ ဝါပိ**[4] **သဿတာ** နတ္ထီတိ ယောဇနာ။ ပစ္စယေဟိ သင်္ခတတ္တာ "သင်္ခါရာ"တိ လဒ္ဓနာမေ ဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ဘဝသမညာယ သင်္ခါရာဝ[5] ဟုတွာ သမ္ဘူတာ ဇရာမရဏေန စ ဝိပရိဏမန္တီတိ အသဿတာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ။ တထာ ဟိ တေ "သင်္ခါရာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ တေနာဟ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စ တေ ခန္ဓာ၊ စဝန္တိ အပရာပရ**န္တိ။ တေ ဘဝပရိယာယေန သင်္ခါရပရိယာယေန[6] စ ဝုတ္တာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ယထာပစ္စယံ အပရာပရံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ ဇရာယ ပရိပီဠိတာ ဟုတွာ စဝန္တိ ပရိဘိဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ ဧတေန "ဘဝေါ, သင်္ခါရာ"တိ စ လဒ္ဓဝေါဟာရာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥဒယဗ္ဗယသဘာဝါတိ ဒဿေတိ။ ယသ္မာ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တဿ တယောပိ ဘဝါ အာဒိတ္တံ ဝိယ သင်္ခတေ[7] **အာဒီနဝံ** ဒေါသံ ပဂေဝ ဝိပဿနာပညာယ ဇာနိတွာ အနိစ္စလက္ခဏေဟိ ဒိဋ္ဌာ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာနတ္တာ ဝိဘူတတရာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေနာဟ ဘဂဝါ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ"တိ[8]။

ယသ္မာ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တဿ တယောပိ ဘဝါ အာဒိတ္တံ ဝိယ အဂါရံ သပ္ပဋိဘယာ[9] ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တသ္မာ အာဟ "**ဘဝေနမှိ အနတ္ထိကော**"တိ။ ဧဝံ ပန သဗ္ဗသော ဘဝေဟိ ဝိနိဝတ္တိယမာနဿ ကာမေသု အပေက္ခာယ[10] လေသောပိ န သမ္ဘဝတိယေဝ၊ တေနာဟ "**နိဿဋော သဗ္ဗကာမေဟီ**"တိ၊ အမှီတိ ယောဇနာ။ မာနုသေဟိ ဝိယ ဒိဗ္ဗေဟိပိ ကာမေဟိ နိဝတ္တိတစိတ္တောသ္မီတိ အတ္ထော။ **ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော**တိ ယသ္မာ ဧဝံ သုပရိမဇ္ဇိတသင်္ခါရော ဘဝေသု သုပရိဒိဋ္ဌာဒီနဝေါ ကာမေသု စ အနာသတ္တမာနသော[11] တသ္မာ သူလမတ္ထကေ နိသိန္နေနာပိ မေ မယာ ပတ္တော

၁-ဧဝံ ပဘေဒေါ (သီ) ၂-ဧဝဉှိ ဘဝေါ (သီ) ၃-အပ္ပလောကိနဓမ္မော (ဣ)
၄-သင်္ခါရာပိ (ဣ) ၅-သင်္ခါရာ စ (က) ၆-ဣဒံ ပဒံ နတ္ထိ (သီ)
၇-သင်္ခတံ (သီ၊ ဣ) ၈-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၉-သပ္ပဋိဘယံ (သီ၊ ဣ၊ က)
၁၀-အနပေက္ခာယ (ဣ၊ က) ၁၁-အနာဝတ္တမာနသော (သီ၊ ဣ)

adhigato āsavakkhayo nibbānaṁ arahattañcāti. Aññehi ca sabrahmacārīhi appattamānasehi tadadhigamāya ussāho karaṇīyoti bhikkhūnaṁ ovādamadāsi.

Uttarattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Piṇḍolabhāradvājattheragāthāvaṇṇanā

Nayidaṁ anayenāti-ādikā āyasmato Piṇḍolabhāradvājattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle sīhayoniyaṁ nibbattitvā pabbataguhāyaṁ viharati. Bhagavā tassa anuggahaṁ kātuṁ gocarāya pakkantakāle sayanaguhaṁ pavisitvā nirodhaṁ samāpajjitvā nisīdi. Sīho gocaraṁ gahetvā nivatto guhādvāre Bhagavantaṁ disvā haṭṭhatuṭṭho jalajathalajapupphehi pūjaṁ katvā cittaṁ pasādento Bhagavato ārakkhatthāya araññe vāḷamige apanetuṁ tīsu velāsu sīhanādaṁ nadanto Buddhagatāya satiyā aṭṭhāsi. Yathā paṭhamadivasaṁ, evaṁ sattāhaṁ pūjesi. Bhagavā sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhahitvā "vattissati imassa ettako upanissayo"ti tassa passantasseva ākāsaṁ pakkhanditvā vihārameva gato. Sīho Pālileyyakahatthī viya Buddhaviyogadukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkonto kālaṁ katvā Haṁsavatīnagare mahābhogakule nibbattitvā vayappatto nagaravāsīhi saddhiṁ vihāraṁ gato dhammadesanaṁ sutvā sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā yāvajīvaṁ puññāni katvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto amhākaṁ Bhagavato kāle Kosambiyaṁ rañño[1] Utenassa[2] purohitaputto hutvā nibbatti **Bhāradvājo** nāma nāmena[3]. So vayappatto tayo vede uggahetvā pañca māṇavakasatāni mante vācento mahagghasabhāvena ananurūpācārattā[4] tehi pariccajjanto Rājagahaṁ gantvā Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca lābhasakkāraṁ disvā sāsane pabbajitvā bhojane amattaññū hutvā vicaranto Satthārā

---

1. Kosambiyarañño (Sī)
2. Udenassa (Sī, I)
3. Nibbatti, tassa bhāradvājoti nāmaṁ ahosi (Sī, I)
4. Durūpacārattā (Sī)

အဓိဂတော အာသဝက္ခယော နိဗ္ဗာနံ အရဟတ္တဉ္စာတိ။ အညေဟိ စ သဗြဟ္မစာရီဟိ အပ္ပတ္တမာနသေဟိ တဒဓိဂမာယ ဥဿာဟော ကရဏီယောတိ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒမဒါသိ။

ဥတ္တရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နယိဒံ အနယေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ သီဟယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ ဝိဟရတိ။ ဘဂဝါ တဿ အနုဂ္ဂဟံ ကာတုံ ဂေါစရာယ ပက္ကန္တကာလေ သယနဂုဟံ ပဝိသိတွာ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ သီဟော ဂေါစရံ ဂဟေတွာ နိဝတ္တော ဂုဟာဒွါရေ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဇလဇထလဇပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ စိတ္တံ ပသာဒေန္တော ဘဂဝတော အာရက္ခတ္ထာယ အရညေ ဝါဠမိဂေ အပနေတုံ တီသု ဝေလာသု သီဟနာဒံ နဒန္တော ဗုဒ္ဓဂတာယ သတိယာ အဋ္ဌာသိ။ ယထာ ပဌမဒိဝသံ, ဧဝံ သတ္တာဟံ ပူဇေသိ။ ဘဂဝါ သတ္တာဟစ္စယေန နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ "ဝတ္တိဿတိ ဣမဿ ဧတ္တကော ဥပနိဿယော"တိ တဿ ပဿန္တဿေဝ အာကာသံ ပက္ခန္ဒိတွာ ဝိဟာရမေဝ ဂတော။ သီဟော ပါလိလေယျကဟတ္ထီ ဝိယ ဗုဒ္ဓဝိယောဂဒုက္ခံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ကာလံ ကတွာ ဟံသဝတီနဂရေ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော နဂရဝါသီဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ကောသမ္ဗိယံ ရညော[၁] ဥတေနဿ[၂] ပုရောဟိတပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ **ဘာရဒွါဇော** နာမ နာမေန[၃]။ သော ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပဉ္စ မာဏဝကသတာနိ မန္တေ ဝါစေန္တော မဟဂ္ဃသဘာဝေန အနနုရူပါစာရတ္တာ[၄] တေဟိ ပရိစ္စဇ္ဇန္တော ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ လာဘသက္ကာရံ ဒိသွာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘောဇနေ အမတ္တညူ ဟုတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထာရာ

၁-ကောသမ္ဗိယရညော (သီ)
၂-ဥဒေနဿ (သီ၊ ဣ)
၃-နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ ဘာရဒွါဇောတိ နာမံ အဟောသိ (သီ၊ ဣ)
၄-ဒုရူပစာရတ္တာ (သီ)

upāyena mattaññutāya patiṭṭhāpito vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Migaluddo pure āsiṁ, vipine[2] vicaraṁ tadā.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, sabbadhammāna pāraguṁ.

Piyālaphalamādāya, Buddhaseṭṭhassa’dāsahaṁ.
Puññakkhettassa vīrassa, pasanno sehi pāṇibhi.

Ekatiṁ se ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā “Bhagavato sammukhā yaṁ sāvakehi pattabbaṁ, taṁ mayā pattan”ti, bhikkhusaṁghe ca “yassa magge vā phale vā kaṅkhā atthi, so maṁ pucchatū”ti sīhanādaṁ nadi. Tena taṁ Bhagavā “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ sīhanādikānaṁ yadidaṁ Piṇḍolabhāradvājo”ti[3] etadagge ṭhapesi. So ekadivasaṁ attano santikaṁ upagataṁ gihikāle sahāyabhūtaṁ maccharim micchādiṭṭhibrāhmaṇaṁ anukampamāno tassa dānakathaṁ kathetvā tena ca “ayaṁ mama dhanaṁ vināsetukāmo”ti bhakuṭiṁ katvāpi “tuyhaṁ ekabhattaṁ demī”ti vutte “taṁ saṁghassa dehi mā mayhan”ti saṁghassa pariṇāmesi. Puna brāhmaṇena “ayaṁ maṁ buhūnaṁ dāpetukāmo”ti appaccaye pakāsite dutiyadivasaṁ Dhammasenāpatinā saṁghagatāya dakkhiṇāya mahapphalabhāvappakāsanena taṁ pasādetvā “ayaṁ brāhmaṇo ‘āhāragedhena maṁ dāne niyojesī’ti maññati, āhārassa pana mayā sabbaso pāriññātabhāvaṁ na jānāti, handa naṁ jānāpemī”ti—

123. “Nayidaṁ anayena jīvitaṁ,
Nāhāro hadayassa santiko.
Āhāraṭṭhitiko samussayo,
Iti disvāna carāmi esanaṁ.

1. Khu 4. 82 piṭṭhādīsu. 2. Pavane (Sī) 3. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

ဥပါယေန မတ္တညုတာယ ပတိဋ္ဌာပိတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ ဝိပိနေ[၂] ဝိစရံ တဒါ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂုံ။

ပိယာလဖလမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ’ဒါသဟံ။
ပုညက္ခေတ္တဿ ဝီရဿ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ “ဘဂဝတော သမ္မုခါ ယံ သာဝကေဟိ ပတ္တဗ္ဗံ၊ တံ မယာ ပတ္တ”န္တိ, ဘိက္ခုသံဃေ စ “ယဿ မဂ္ဂေ ဝါ ဖလေ ဝါ ကင်္ခါ အတ္ထိ၊ သော မံ ပုစ္ဆတူ”တိ သီဟနာဒံ နဒိ။ တေန တံ ဘဂဝါ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ သီဟနာဒိကာနံ ယဒိဒံ ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော”တိ[၃] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ သော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတံ ဂိဟိကာလေ သဟာယဘူတံ မစ္ဆရိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဗြာဟ္မဏံ အနုကမ္ပမာနော တဿ ဒါနကထံ ကထေတွာ တေန စ “အယံ မမ ဓနံ ဝိနာသေတုကာမော”တိ ဘကုဋိံ ကတွာပိ “တုယှံ ဧကဘတ္တံ ဒေမီ”တိ ဝုတ္တေ “တံ သံဃဿ ဒေဟိ မာ မယှ”န္တိ သံဃဿ ပရိဏာမေသိ။ ပုန ဗြာဟ္မဏေန “အယံ မံ ဗဟူနံ ဒါပေတုကာမော”တိ အပ္ပစ္စယေ ပကာသိတေ ဒုတိယဒိဝသံ ဓမ္မသေနာပတိနာ သံဃဂတာယ ဒက္ခိဏာယ မဟပ္ဖလဘာဝပ္ပကာသနေန တံ ပသာဒေတွာ “အယံ ဗြာဟ္မဏော ‘အာဟာရဂေဓေန မံ ဒါနေ နိယောဇေသီ’တိ မညတိ၊ အာဟာရဿ ပန မယာ သဗ္ဗသော ပရိညာတဘာဝံ န ဇာနာတိ၊ ဟန္ဒ နံ ဇာနာပေမီ”တိ—

၁၂၃။ “နယိဒံ အနယေန ဇီဝိတံ၊
နာဟာရော ဟဒယဿ သန္တိကော။
အာဟာရဋ္ဌိတိကော သမုဿယော၊
ဣတိ ဒိသွာန စရာမိ ဧသနံ။

၁-ခု ၄-၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပဝနေ (သီ) ၃-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

124. Paṅkoti hi naṁ avedayuṁ,
Yāyaṁ vandanapūjanā kulesu.
Sukhumaṁ sallaṁ durubbahaṁ,
Sakkāro kāpurisena dujjaho"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **nayidaṁ anayena jīvitan**ti idaṁ mama jīvitaṁ[1] anayena añāyena veḷudānapupphadānādi-anesanāya na hoti jīvitanikantiyā abhāvato. **Nāhāro hadayassa santiko**ti āhāro ca āhariyamāno maggaphalañāṇaṁ viya hadayassa cittassa santikaro na hoti, kevalaṁ pana sajjukaṁ khudāpaṭighātamattaṁ karotīti adhippāyo. Atha vā **nāhāro hadayassa santiko**ti āhāro rasataṇhāvatthu me hadayassa santiko āsatto na hoti rasataṇhāya eva abhāvato. "Santike"tipi paṭhanti. Yo hi[2] āhāragiddho lābhasakkārappasuto vicarati, tassa āhāro hadayassa santike nāma[3] abhiṇhaṁ manasikātabbato. Yo pana pariññātāhāro, so tattha pahīnacchandarāgo, na tassāhāro hadayassa santike nāma "kathaṁ nu kho labheyyan"ti-ādimanasikaraṇasseva abhāvato. Yadi hi jīvitanikanti āhārarasataṇhā ca natthi, atha kasmā piṇḍāya carasīti anuyogaṁ manasi katvā āha **"āhāraṭṭhitiko samussayo, iti disvāna carāmi esanan"**ti. Āhāro bhojanaṁ ṭhiti ṭhānaṁ paccayo etassāti āhāraṭṭhitiko. "Āhārapaṭibaddhavuttiko samussayo kāyo" iti disvāna evaṁ ñatvā imamatthaṁ buddhiyaṁ ṭhapetvā carāmi esanaṁ, bhikkhāpariyesanaṁ karomīti attho.

Paccayanimittaṁ kulāni upasaṅkamanto tattha vandanapūjanāhi lābhasakkārehi ca bajjhatīti evaṁ mādisesu na cintetabbanti dassento **"paṅko"**ti gāthaṁ abhāsi. Tassattho—**yā ayaṁ** paccayanimittaṁ upagatānaṁ pabbajitānaṁ **kulesu** gehavāsīsu pavattissati guṇasambhāvanā **pūjanā** ca, yasmā taṁ abhāvitattānaṁ osīdāpanaṭṭhena malīnabhāvakaraṇena ca **paṅko** kaddamoti Buddhādayo **avedayuṁ** abbhaññāsuṁ pavedesuṁ vā, tasmā sā

1. Jīvitaṁ jīvikā (Sī, I) 2. Paṭhanti. Gihī (Sī, I) 3. Santiko nāma (Sī)

၁၂၄။ ပင်္ကောတိ ဟိ နံ အဝေဒယုံ၊
ယာယံ ဝန္ဒနပူဇနာ ကုလေသု။
သုခုမံ သလ္လံ ဒုရုဗ္ဗဟံ၊
သက္ကာရော ကာပုရိသေန ဒုဇ္ဇဟော''တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **နယိဒံ အနယေန ဇီဝိတ**န္တိ ဣဒံ မမ ဇီဝိတံ[၁] အနယေန အဉာယေန ဝေဠုဒါနပုပ္ဖဒါနာဒိအနေသနာယ န ဟောတိ ဇီဝိတနိကန္တိယာ အဘာဝတော။ **နာဟာရော ဟဒယဿ သန္တိကော**တိ အာဟာရော စ အာဟရိယမာနော မဂ္ဂဖလဉာဏံ ဝိယ ဟဒယဿ စိတ္တဿ သန္တိကရော န ဟောတိ၊ ကေဝလံ ပန သဇ္ဇုကံ ခုဒါပဋိဃာတမတ္တံ ကရောတီတိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ **နာဟာရော ဟဒယဿ သန္တိကော**တိ အာဟာရော ရသတဏှာဝတ္ထု မေ ဟဒယဿ သန္တိကော အာသတ္တော န ဟောတိ ရသတဏှာယ ဧဝ အဘာဝတော။ "သန္တိကေ"တိပိ ပဌန္တိ။ ယော ဟိ[၂] အာဟာရဂိဒ္ဓေါ လာဘသက္ကာရပ္ပသုတော ဝိစရတိ၊ တဿ အာဟာရော ဟဒယဿ သန္တိကေ နာမ[၃] အဘိဏှံ မနသိကာတဗ္ဗတော။ ယော ပန ပရိညာတာဟာရော၊ သော တတ္ထ ပဟီနစ္ဆန္ဒရာဂေါ၊ န တဿာဟာရော ဟဒယဿ သန္တိကေ နာမ "ကထံ နု ခေါ လဘေယျ"န္တိအာဒိမနသိကရဏဿေဝ အဘာဝတော။ ယဒိ ဟိ ဇီဝိတနိကန္တိ အာဟာရရသတဏှာ စ နတ္ထိ၊ အထ ကသ္မာ ပိဏ္ဍာယ စရသီတိ အနုယောဂံ မနသိ ကတွာ အာဟ "**အာဟာရဋ္ဌိတိကော သမုဿယော၊ ဣတိ ဒိသွာန စရာမိ ဧသန**"န္တိ။ အာဟာရော ဘောဇနံ ဌိတိ ဌာနံ ပစ္စယော ဧတဿာတိ အာဟာရဋ္ဌိတိကော။ "အာဟာရပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိကော သမုဿယော ကာယော"တိ ဒိသွာန ဧဝံ ဉတွာ ဣမမတ္ထံ ဗုဒ္ဓိယံ ဌပေတွာ စရာမိ ဧသနံ, ဘိက္ခာပရိယေသနံ ကရောမီတိ အတ္ထော။

ပစ္စယနိမိတ္တံ ကုလာနိ ဥပသင်္ကမန္တော တတ္ထ ဝန္ဒနပူဇနာဟိ လာဘသက္ကာရေဟိ စ ဗဇ္ဈတီတိ ဧဝံ မာဒိသေသု န စိန္တေတဗ္ဗန္တိ ဒဿေန္တော "**ပင်္ကော**"တိ ဂါထံ အဘာသိ။ တဿတ္ထော—**ယာ အယံ** ပစ္စယနိမိတ္တံ ဥပဂတာနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ **ကုလေသု** ဂေဟဝါသီသု ပဝတ္တိဿတိ ဂုဏသမ္ဘာဝနာ **ပူဇနာ** စ၊ ယသ္မာ တံ အဘာဝိတတ္တာနံ ဩသီဒါပနဋ္ဌေန မလီနဘာဝကရဏေန စ **ပင်္ကော** ကဒ္ဒမောတိ ဗုဒ္ဓါဒယော **အဝေဒယုံ** အဗ္ဘညာသုံ ပဝေဒေသုံ ဝါ၊ တသ္မာ သာ

၁-ဇီဝိတံ ဇီဝိကာ (သီ၊ ဣ) ၂-ပဌန္တိ။ ဂိဟီ (သီ၊ ဣ) ၃-သန္တိကော နာမ (သီ)

sappurisānaṁ bandhāya na hoti[1] sakkārāsāya pageva pahīnattā. Asappurisassa pana sakkārāsā duviññeyyasabhāvatāya pīḷājananato anto tudanato uddharituṁ asakkuṇeyyato ca **sukhumaṁ sallaṁ durubbahaṁ.** Tato eva tena **sakkāro kāpurisena dujjaho** durubbaheyyo tassa pahānapaṭipattiyā [2]appaṭipajjanato, sakkārāsāpahānena pahīno[3] hotīti[2]. Taṁ sutvā brāhmaṇo there abhippasanno ahosi.

Piṇḍolabhāradvājattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Valliyattheragāthāvaṇṇanā

Makkaṭo pañcadvārāyanti-ādikā āyasmato Valliyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekatiṁse kappe kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ kenacideva karaṇīyena araññaṁ gato tattha Nāradaṁ nāma paccekasambuddhaṁ rukkhamūle vasantaṁ disvā pasannamānaso naḷehi sālaṁ katvā tiṇehi chādetvā adāsi. Caṅkamanaṭṭhānañcassa sodhetvā vālukā okiritvā adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇamahāsālassa putto hutvā nibbatti, **Valliyo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto yobbanamanuppatto indriyavasiko hutvā vicaranto kalyāṇamittasaṁsaggena Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā nacirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Himavantassāvidūre, Hārito nāma pabbato.
Sayambhū Nārado nāma, rukkhamūle vasī tadā.

Naḷāgāraṁ karitvāna, tiṇena chādayiṁ ahaṁ.
Caṅkamaṁ sodhayitvāna, Sayambhussa adāsahaṁ.

---

1. Tasmā sā āsā sappurisānaṁ Buddhādīnaṁ na hoti (Sī, I)
2-2. Paṭipajjanato sakkārāsā pahānena pahīṇā hotīti (Sī)
3. Na hīno (Ka)
4. Khu 4. 81 piṭṭhādīsu.

သပ္ပုရိသာနံ ဗန္ဓာယ န ဟောတိ[1] သက္ကာရာသာယ ပဂေဝ ပဟီနတ္တာ။ အသပ္ပုရိသဿ ပန သက္ကာရာသာ ဒုဝိညေယျသဘာဝတာယ ပီဠာဇနနတော အန္တော တုဒနတော ဥဒ္ဓရိတုံ အသက္ကုဏေယျတော စ **သုခုမံ သလ္လံ ဒုရုဗ္ဗဟံ**။ တတော ဧဝ တေန **သက္ကာရော ကာပုရိသေန ဒုဇ္ဇဟော** ဒုရုဗ္ဗဟေယျော တဿ ပဟာနပဋိပတ္တိယာ [2]အပ္ပဋိပဇ္ဇနတော၊ သက္ကာရာသာပဟာနေန ပဟီနော[3] ဟောတီတိ[2]။ တံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏော ထေရေ အဘိပ္ပသန္နော အဟောသိ။

ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မက္ကဋော ပဉ္စဒွါရာယန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဝလ္လိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အရညံ ဂတော တတ္ထ နာရဒံ နာမ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ ရုက္ခမူလေ ဝသန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော နဠေဟိ သာလံ ကတွာ တိဏေဟိ ဆာဒေတွာ အဒါသိ။ စင်္ကမနဋ္ဌာနဉ္စဿ သောဓေတွာ ဝါလုကာ ဩကိရိတွာ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝလ္လိယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ယောဗ္ဗနမနုပ္ပတ္တော ဣန္ဒြိယဝသိကော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂေန ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

"ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဟာရိတော နာမ ပဗ္ဗတော။
သယမ္ဘူ နာရဒေါ နာမ၊ ရုက္ခမူလေ ဝသီ တဒါ။

နဠာဂါရံ ကရိတွာန၊ တိဏေန ဆာဒယိံ အဟံ။
စင်္ကမံ သောဓယိတွာန၊ သယမ္ဘုဿ အဒါသဟံ။

၁-တသ္မာ သာ အာသာ သပ္ပုရိသာနံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ န ဟောတိ (သီ၊ ဣ)
၂-၂-ပဋိပဇ္ဇနတော သက္ကာရာသာ ပဟာနေန ပဟီဏာ ဟောတီတိ (သီ)
၃-န ဟီနော (က)
၄-ခု ၄-၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Tattha me sukataṁ byamhaṁ, naḷakuṭikanimmitaṁ.
Saṭṭhiyojanamubbedhaṁ, tiṁsayojanavitthataṁ.

Catuddasesu kappesu, devaloke ramiṁ ahaṁ.
Ekasattatikkhattuñca, devarajjamakārayiṁ.

Catuttiṁsatikkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Dhammapāsādamāruyha, sabbākāravarūpamaṁ[1].
Yadicchakāhaṁ vihare, Sakyaputtassa sāsane.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, naḷakuṭiyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā puthujjanakāle attano cittassa rūpādi-ārammaṇesu yathākāmappavattiyā[2], idāni ariyamaggena niggahitabhāvassa ca vibhāvanena aññaṁ byākaronto—

125. "Makkaṭo pañcadvārāyaṁ, kuṭikāyaṁ pasakkiya.
Dvārena anupariyeti, ghaṭṭayanto muhuṁ muhuṁ.

126. Tiṭṭha makkaṭa mā dhāvi, na hi te taṁ yathā pure.
Niggahītosi paññāya, neva dūraṁ gamissasī"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **ghaṭṭayanto**ti attano lolabhāvena rukkhassa aññaṁ sākhaṁ muñcitvā aññassa gahaṇena anekavāraṁ tattha rukkhaṁ cālento phalūpabhogamakkaṭo[3] viya tena tena cakkhādidvārena rūpādi-ārammaṇesu aññaṁ muñcitvā aññaṁ gaṇhanto cittasantānassa[4] samādānavasena niccalaṁ

1. Sabbākāravarūpagaṁ (Ka)
2. Yathākāmappavattatāya (Sī, I)
3. Phalūpaho makkaṭo (Sī, I)
4. Cittasantānaṁ (Ka)

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမှံ၊ နဠကုဋိကနိမ္မိတံ။
သဋ္ဌိယောဇနမုဗ္ဗေဓံ၊ တိံသယောဇနဝိတ္ထတံ။

စတုဒ္ဒသေသု ကပ္ပေသု၊ ဒေဝလောကေ ရမိံ အဟံ။
ဧကသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။

စတုတ္တိံသတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

ဓမ္မပါသာဒမာရုယှ၊ သဗ္ဗာကာရဝရူပမံ[၁]။
ယဒိစ္ဆကာဟံ ဝိဟရေ၊ သကျပုတ္တဿ သာသနေ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ နဠကုဋိယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ပုထုဇ္ဇနကာလေ အတ္တနော စိတ္တဿ ရူပါဒိ-အာရမ္မဏေသု ယထာကာမပ္ပဝတ္တိယာ[၂], ဣဒါနိ အရိယမဂ္ဂေန နိဂ္ဂဟိတဘာဝဿ စ ဝိဘာဝနေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၂၅။ “မက္ကဋော ပဉ္စဒွါရာယံ၊ ကုဋိကာယံ ပသက္ကိယ။
ဒွါရေန အနုပရိယေတိ၊ ဃဋ္ဋယန္တော မုဟုံ မုဟုံ။

၁၂၆။ တိဋ္ဌ မက္ကဋ မာ ဓာဝိ၊ န ဟိ တေ တံ ယထာ ပုရေ။
နိဂ္ဂဟီတောသိ ပညာယ၊ နေဝ ဒူရံ ဂမိဿသီ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဃဋ္ဋယန္တော**တိ အတ္တနော လောလဘာဝေန ရုက္ခဿ အညံ သာခံ မုဉ္စိတွာ အညဿ ဂဟဏေန အနေကဝါရံ တတ္ထ ရုက္ခံ စာလေန္တော ဖလူပဘောဂမက္ကဋော[၃] ဝိယ တေန တေန စက္ခာဒိဒွါရေန ရူပါဒိအာရမ္မဏေသု အညံ မုဉ္စိတွာ အညံ ဂဏှန္တော စိတ္တသန္တာနဿ[၄] သမာဒါနဝသေန နိစ္စလံ

၁-သဗ္ဗာကာရဝရူပဂံ (က)
၂-ယထာကာမပ္ပဝတ္တတာယ (သီ၊ ဣ)
၃-ဖလူပဂေါ မက္ကဋော (သီ၊ ဣ)
၄-စိတ္တသန္တာနံ (က)

ṭhātuṁ appadānena[1] abhikkhaṇaṁ ghaṭṭayanto cālento tasmiṁyeva rūpādi-ārammaṇe anuparivattati yathākāmaṁ vicarati. Vattamānasamīpatāya cettha vattamānavacanaṁ. Evaṁ anupariyanto ca **tiṭṭha makkaṭa mā dhāvi** tvaṁ cittamakkaṭa idāni tiṭṭha mā dhāvi, ito[2] paṭṭhāya te dhāvituṁ na sakkā, tasmā **na hi te taṁ yathā pure** yasmā taṁ attabhāvagehaṁ pubbe viya na te sevitaṁ pihitadvārabhāvato, kiñca[3] **niggahītosi paññāya** sayañca idāni maggapaññāya kilesābhisaṅkhārasaṅkhātānaṁ pādānaṁ[4] chedanena accantikaṁ niggahaṁ pattosi, tasmā **neva dūraṁ gamissasi** ito attabhāvato dūraṁ dutiyādi-attabhāvaṁ neva gamissasi yāvacarimakacittaṁ[5] eva te gamananti dasseti. "Neto dūran"tipi pāṭho, so evattho.

Valliyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Gaṅgātīriyattheragāthāvaṇṇanā

Tiṇṇaṁ me tālapattānanti-ādikā āyasmato Gaṅgātīriyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto sāsane abhippasanno hutvā bhikkhusaṁghassa pānīyamadāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ paññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa gahapatissa putto hutvā nibbatti, "Datto"tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto gharāvāsaṁ vasanto agamanīyaṭṭhānabhāvaṁ ajānitvā vītikkamaṁ katvā puna agamanīyaṭṭhānabhāvaṁ ñatvā saṁvegajāto pabbajitvā taṁ kammaṁ jigucchitvā lūkhapaṭipattiṁ anutiṭṭhanto paṁsukūlacīvaraṁ chavasittasadisaṁ mattikāpattañca gahetvā Gaṅgātīre tīhi tālapattehi kuṭikaṁ katvā vihāsi, tenevassa **Gaṅgātīriyo**ti samaññā ahosi. So "arahattaṁ appatvā na kenaci sallapissāmī"ti cittaṁ adhiṭṭhāya paṭhamaṁ saṁvaccharaṁ tuṇhībhūto vacībhedaṁ akarontova vihāsi. Dutiye saṁvacchare gocaragāme aññatarāya itthiyā "mūgo nu kho no"ti vīmaṁsitukāmāya patte khīraṁ

---

1. Appahonto (Sī, I) 2. Itova (Ka) 3. Kiñci (Sī, I)
4. Hi upādānānaṁ (Sī, I) 5. Yāvacarimakacittā (Sī)

ဌာတုံ အပ္ပဒါနေန[1] အဘိက္ခဏံ ဃဋ္ဋယန္တော စာလေန္တော တသ္မိံယေဝ ရူပါဒိ-အာရမ္မဏေ အနုပရိဝတ္တတိ ယထာကာမံ ဝိစရတိ။ ဝတ္တမာနသမီပတာယ စေတ္ထ ဝတ္တမာနဝစနံ။ ဧဝံ အနုပရိယန္တော စ **တိဋ္ဌ မက္ကဋ မာ ဓာဝိ** တွံ စိတ္တ-မက္ကဋ ဣဒါနိ တိဋ္ဌ မာ ဓာဝိ၊ ဣတော[2] ပဋ္ဌာယ တေ ဓာဝိတုံ န သက္ကာ၊ တသ္မာ **န ဟိ တေ တံ ယထာ ပုရေ** ယသ္မာ တံ အတ္တဘာဝဂေဟံ ပုဗ္ဗေ ဝိယ န တေ သေဝိတံ ပိဟိတဒွါရဘာဝတော၊ ကိဉ္စ[3] **နိဂ္ဂဟီတောသိ ပညာယ** သယဉ္စ ဣဒါနိ မဂ္ဂပညာယ ကိလေသာဘိသင်္ခါရသင်္ခါတာနံ ပါဒါနံ[4] ဆေဒနေန အစ္စန္တိကံ နိဂ္ဂဟံ ပတ္တောသိ၊ တသ္မာ **နေဝ ဒူရံ ဂမိဿသိ** ဣတော အတ္တ-ဘာဝတော ဒူရံ ဒုတိယာဒိအတ္တဘာဝံ နေဝ ဂမိဿသိ ယာဝစရိမကစိတ္တံ[5] ဧဝ တေ ဂမနန္တိ ဒဿေတိ။ "နေတော ဒူရ"န္တိပိ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။

ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဂင်္ဂါတီရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

တိဏ္ဏံ မေ တာလပတ္တာနန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဂင်္ဂါတီရိယတ္ထေ-ရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သာသနေ အဘိပ္ပသန္နော ဟုတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ ပါနီယမဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဂဟပတိဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ "ဒတ္တော"တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဃရာဝါသံ ဝသန္တော အဂမနီယဋ္ဌာနဘာဝံ အဇာနိတွာ ဝီတိက္ကမံ ကတွာ ပုန အဂမနီယဋ္ဌာနဘာဝံ ဉတွာ သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ တံ ကမ္မံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ လူခပဋိပတ္တိံ အနု-တိဋ္ဌန္တော ပံသုကူလစီဝရံ ဆဝသိတ္တသဒိသံ မတ္တိကာပတ္တဉ္စ ဂဟေတွာ ဂင်္ဂါတီရေ တီဟိ တာလပတ္တေဟိ ကုဋိကံ ကတွာ ဝိဟာသိ၊ တေနေဝဿ **ဂင်္ဂါတီရိယော**တိ သမညာ အဟောသိ။ သော "အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ န ကေနစိ သလ္လပိဿာမီ"တိ စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာယ ပဌမံ သံဝစ္ဆရံ တုဏှီဘူတော ဝစီဘေဒံ အကရောန္တောဝ ဝိဟာသိ။ ဒုတိယေ သံဝစ္ဆရေ ဂေါစရဂါမေ အညတရာယ ဣတ္ထိယာ "မူဂေါ နု ခေါ နော"တိ ဝီမံသိတုကာမာယ ပတ္တေ ခီရံ

၁-အပ္ပဟောန္တော (သီ၊ ဣ) ၂-ဣတောဝ (က) ၃-ကိဉ္စိ (သီ၊ ဣ)
၄-ဟိ ဥပါဒါနာနံ (သီ၊ ဣ) ၅-ယာဝစရိမကစိတ္တာ (သီ)

āsiñcantiyā hatthavikāre katepi okirite "alaṁ bhaginī"ti vācaṁ nicchari[1]. Tatiye pana saṁvacchare antaravasseva ghaṭayanto vāyamanto arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Padumuttarabuddhassa, bhikkhusaṁghe anuttare.
Pasannacitto sumano, pānīghaṭamapūrayiṁ.

Pabbatagge dumagge vā, ākāse vātha bhūmiyaṁ.
Yadā pānīyamicchāmi, khippaṁ nibbattate mama.

Satasahassito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dakadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahā pana hutvā attano pubbabhāgapaṭipattiyā vibhāvanamukhena aññaṁ byākaronto—

127. "Tiṇṇaṁ me tālapattānaṁ, Gaṅgātīre kuṭī katā.
Chavasittova me patto, paṁsukūlañca cīvaraṁ.

128. Dvinnaṁ antaravassānaṁ, ekā vācā me bhāsitā.
Tatiye antaravassamhi, tamokhandho pādālito"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **tiṇṇaṁ me tālapattānaṁ, Gaṅgātīre kuṭī katā**ti tālarukkhato patitehi tīhi tālapaṇṇehi mayhaṁ vassanapariharaṇatthaṁ[3] Gaṅgāya nadiyā tīre kuṭikā katā. Tena attano senāsanasantosaṁ dasseti. Vuttaṁ hi Dhammasenāpatinā—

"Pallaṅkena nisinnassa, jaṇṇuke nābhivassati[4].
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno"ti[5].

"Tālapattīnan"tipi pāṭho, so evattho. **Chavasittova me patto**ti mayhaṁ patto chavasittasadiso, matānaṁ khīrasecanakuṇḍasadiso[6]ti

1. Vācā nicchāritā (Sī)
2. Khu 4. 78 piṭṭhe.
3. Vassānaṁ pariharaṇatthaṁ (Sī)
4. Nātivassati (Sī, I, Ka)
5. Khu 2. 344; Khu 11. 348 piṭṭhesu.
6. ...kuṇḍisadiso (I)

အာသိဉ္စန္တိယာ ဟတ္ထဝိကာရေ ကတေပိ ဩကိရိတေ "အလံ ဘဂိနီ"တိ ဝါစံ နိစ္ဆရိ[၁]။ တတိယေ ပန သံဝစ္ဆရေ အန္တရဝဿေဝ ဃဋယန္တော ဝါယမန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အနုတ္တရေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပါနီဃဋမပူရယိံ။

ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ဒုမဂ္ဂေ ဝါ၊ အာကာသေ ဝါထ ဘူမိယံ။
ယဒါ ပါနီယမိစ္ဆာမိ၊ ခိပ္ပံ နိဗ္ဗတ္တတေ မမ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဒကဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟာ ပန ဟုတွာ အတ္တနော ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိယာ ဝိဘာဝနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၂၇။ "တိဏ္ဏံ မေ တာလပတ္တာနံ၊ ဂင်္ဂါတီရေ ကုဋီ ကတာ။
ဆဝသိတ္တောဝ မေ ပတ္တော၊ ပံသုကူလဉ္စ စီဝရံ။

၁၂၈။ ဒွိန္နံ အန္တရဝဿာနံ၊ ဧကာ ဝါစာ မေ ဘာသိတာ။
တတိယေ အန္တရဝဿမှိ၊ တမောခန္ဓော ပဒါလိတော"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **တိဏ္ဏံ မေ တာလပတ္တာနံ၊ ဂင်္ဂါတီရေ ကုဋီ ကတာ**တိ တာလရုက္ခတော ပတိတေဟိ တီဟိ တာလပဏ္ဏေဟိ မယှံ ဝဿနပရိဟရဏတ္ထံ[၃] ဂင်္ဂါယ နဒိယာ တီရေ ကုဋိကာ ကတာ။ တေန အတ္တနော သေနာသနသန္တောသံ ဒဿေတိ။ ဝုတ္တံ ဟိ ဓမ္မသေနာပတိနာ—

"ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ၊ ဇဏ္ဏုကေ နာဘိဝဿတိ[၄]။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော"တိ[၅]။

"တာလပတ္တီန"န္တိပိ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။ **ဆဝသိတ္တောဝ မေ ပတ္တော**တိ မယှံ ပတ္တော ဆဝသိတ္တသဒိသော၊ မတာနံ ခီရသေစနကုဏ္ဍသဒိသော[၆]တိ

၁-ဝါစာ နိစ္ဆာရိတာ (သီ)
၂-ခု ၄-၇၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝဿာနံ ပရိဟရဏတ္ထံ (သီ)
၄-နာတိဝဿတိ (သီ၊ ဣ၊ က)
၅-ခု ၂-၃၄၄၊ ခု ၁၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေသု။
၆-....ကုဏ္ဍိသဒိသော (ဣ)

attho. **Paṁsukūlañca cīvaran**ti cīvarañca me antaramagga[1]susānādīsu chaḍḍitanantakehi[2] kataṁ paṁsukūlaṁ. Padadvayena parikkhārasantosaṁ dasseti.

Dvinnaṁ antaravassānanti dvīsu antaravassesu, pabbajitato arahattamappatta-saṁvaccharesu. **Ekā vācā me bhāsitā**ti ekā "alaṁ bhaginī"ti khīrapaṭikkhepavācā eva mayā vuttā, añño tattha vacībhedo nāhosi. Tena ukkaṁsagataṁ kāyavacīsaṁyamaṁ dasseti. **Tatiye antaravassamhī**ti tatiyassa saṁvaccharassa abbhantare, tasmiṁ aparipuṇṇeyeva. **Tatiye antaravassamhī**ti tatiyassa saṁvaccharassa abbhantare, tasmiṁ aparipuṇṇeyeva. **Tamokhandho padālito**ti aggamaggena tamokhandho bhinno, avijjānusayo samucchinnotti attho. Tena tadekaṭṭhatāya sabbakilesānaṁ anavasesappahānaṁ vadati.

Gaṅgātīriyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Ajinattheragāthāvaṇṇanā

Api ce hoti tevijjoti-ādikā āyasmato Ajinattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Buddhasuññe loke kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto kenacideva karaṇīyena araññaṁ gato tattha Sucintitaṁ nāma paccekasambuddhaṁ ābādhena pīḷitaṁ nisinnaṁ disvā upasaṅkamitvā vanditvā bhesajjatthāya[3] pasannamānaso ghatamaṇḍaṁ adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa daliddabrāhmaṇassa gehe paṭisandhiṁ gaṇhi. Taṁ vijāyanakāle ajinacammena sampaṭicchiṁsu. Tenassa **Ajino**tveva nāmaṁ akaṁsu. So bhogasaṁvattaniyassa kammassa akatattā daliddakule nibbatto vayappattopi appannapānabhojano hutvā vicaranto Jetavanapaṭiggahaṇe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

1. Antarāmagga (Sī, I, Ka)
2. Chaḍḍitānantakehi (Sī, I)
3. Bhesajjaṁ datvā (Ka)
4. Khu 4. 8 piṭṭhe.

အတ္ထော။ **ပံသုကူလဉ္စ စီဝရန္တိ** စီဝရဉ္စ မေ အန္တရမဂ္ဂ[1]သုသာနာဒီသု ဆဍ္ဍိတနန္တကေဟိ[2] ကတံ ပံသုကူလံ။ ပဒဒွယေန ပရိက္ခာရသန္တောသံ ဒဿေတိ။

ဒွိန္နံ အန္တရဝဿာနန္တိ ဒွီသု အန္တရဝဿေသု, ပဗ္ဗဇိတတော အရဟတ္တမပ္ပတ္တသံဝစ္ဆရေသု။ **ဧကာ ဝါစာ မေ ဘာသိတာ**တိ ဧကာ "အလံ ဘဂိနီ"တိ ခီရပဋိက္ခေပဝါစာ ဧဝ မယာ ဝုတ္တာ၊ အညော တတ္ထ ဝစီဘေဒေါ နာဟောသိ။ တေန ဥက္ကံသဂတံ ကာယဝစီသံယမံ ဒဿေတိ။ **တတိယေ အန္တရဝဿမှီ**တိ တတိယဿ သံဝစ္ဆရဿ အဗ္ဘန္တရေ၊ တသ္မိံ အပရိပုဏ္ဏေယေဝ။ **တမောခန္ဓော ပဒါလိတော**တိ အဂ္ဂမဂ္ဂေန တမောခန္ဓော ဘိန္နော၊ အဝိဇ္ဇာနုသယော သမုစ္ဆိန္နောတိ အတ္ထော။ တေန တဒေကဋ္ဌတာယ သဗ္ဗကိလေသာနံ အနဝသေသပ္ပဟာနံ ဝဒတိ။

ဂင်္ဂါတီရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-အဇိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အပိ စေ ဟောတိ တေဝိဇ္ဇောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော အဇိနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အရညံ ဂတော တတ္ထ သုစိန္တိတံ နာမ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ အာဗာဓေန ပီဠိတံ နိသိန္နံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ[3] ပသန္နမာနသော ဃတမဏ္ဍံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဒလိဒ္ဒဗြာဟ္မဏဿ ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တံ ဝိဇာယနကာလေ အဇိနစမ္မေန သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ တေနဿ **အဇိနော**တွေဝ နာမံ အကံသု။ သော ဘောဂသံဝတ္တနိယဿ ကမ္မဿ အကတတ္တာ ဒလိဒ္ဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ဝယပ္ပတ္တောပိ အပ္ပန္နပါနဘောဇနော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

၁-အန္တရာမဂ္ဂ (သီ၊ ဣ၊ က)
၂-ဆဍ္ဍိတာနန္တကေဟိ (သီ၊ ဣ)
၃-ဘေသဇ္ဇံ ဒတွာ (က)
၄-ခု ၄-၈-ပိဋ္ဌေ။

“Sucintitaṁ Bhagavantaṁ, Lokajeṭṭhaṁ narāsabhaṁ.
Upaviṭṭhaṁ mahāraññaṁ, vātābādhena pīḷitaṁ.

Disvā cittaṁ pasādetvā, ghatamaṇḍamupānayiṁ[1].
Katattā ācitattā ca, Gaṅgā Bhāgīrathī ayaṁ[2].

Mahāsamuddā cattāro, ghataṁ sampajjare mama.
Ayañca pathavī ghorā, appamāṇā asaṅkhiyā.

Mama saṅkappamaññāya, bhavate[3] madhusakkarā.
Cātuddīpā ime rukkhā, pādapā dharaṇīruhā.

Mama saṅkappamaññāya, kapparukkhā bhavanti te.
Paññāsakkhattuṁ devindo, devarajjamakārayiṁ.

Ekapaññāsakkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ghatamaṇḍassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvāpi purimakammanissandena appalābhī appaññātova ahosi. Uddesabhattasalākabhattānipi lāmakāneva pāpuṇanti. Kammaphaleneva ca naṁ puthujjanā bhikkhū sāmaṇerā ca “appaññāto”ti avamaññanti. Thero te bhikkhū saṁvejento—

129. “Api ce hoti tevijjo,
Maccuhāyī anāsavo.
Apaññātoti naṁ bālā,
Avajānanti ajānatā.

1. Upādāyiṁ (Sī) 2. Bhāvitattā ca, taṁ me bhāgīrathī viya (Sī) 3. Bhavanti (Sī)

“သုစိန္တိတံ ဘဂဝန္တံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။
ဥပဝိဋ္ဌံ မဟာရညံ၊ ဝါတာဗာဓေန ပီဠိတံ။

ဒိသွာ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဃတမဏ္ဍမုပါနယိံ[၁]။
ကတတ္တာ အာစိတတ္တာ စ၊ ဂင်္ဂါ ဘာဂီရထီ အယံ[၂]။

မဟာသမုဒ္ဒါ စတ္တာရော၊ ဃတံ သမ္ပဇ္ဇရေ မမ။
အယဉ္စ ပထဝီ ဃောရာ၊ အပ္ပမာဏာ အသင်္ခိယာ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ဘဝတေ[၃] မဓုသက္ကရာ။
စာတုဒ္ဒီပါ ဣမေ ရုက္ခာ၊ ပါဒပါ ဓရဏီရုဟာ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ကပ္ပရုက္ခာ ဘဝန္တိ တေ။
ပညာသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။

ဧကပညာသက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဃတမဏ္ဍဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာပိ ပုရိမကမ္မနိဿန္ဒေန အပ္ပလာဘီ အပ္ပညာတောဝ အဟောသိ။ ဥဒ္ဒေသဘတ္တသလာကဘတ္တာနိပိ လာမကာနေဝ ပါပုဏန္တိ။ ကမ္မဖလေနေဝ စ နံ ပုထုဇ္ဇနာ ဘိက္ခူ သာမဏေရာ စ “အပ္ပညာတော”တိ အဝမညန္တိ။ ထေရော တေ ဘိက္ခူ သံဝေဇေန္တော—

၁၂၉။ “အပိ စေ ဟောတိ တေဝိဇ္ဇော၊
မစ္စုဟာယီ အနာသဝေါ။
အပ္ပညာတောတိ နံ ဗာလာ၊
အဝဇာနန္တိ အဇာနတာ။

၁-ဥပါဒါယိံ (သီ) ၂-ဘာဝိတတ္တာ စ၊ တံ မေ ဘာဂီရထီ ဝိယ (သီ) ၃-ဘဝန္တိ (သီ)

130. Yo ca kho annapānassa,
Lābhī hotīdha puggalo.
Pāpadhammopi ce hoti,
So nesaṁ hoti sakkato”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **apī**ti sambhāvane nipāto. **Ce**ti parikappane. **Hotī**ti bhavati. Tisso vijjā etassāti **tevijjo.** Maccuṁ pajahatīti **maccuhāyī.** Kāmāsavādīnaṁ abhāvena **anāsavo.** Idaṁ vuttaṁ hoti—dibbacakkhuñāṇaṁ pubbenivāsañāṇaṁ āsavakkhayañāṇanti imāsaṁ tissannaṁ vijjānaṁ adhigatattā **tevijjo** tato eva sabbaso kāmāsavādīnaṁ parikkhīṇattā **anāsavo** āyatiṁ punabbhavassa aggahaṇato maraṇābhāvena **maccuhāyī** yadipi hoti, evaṁ santepi **appaññātoti naṁ bālā avajānanti** yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, taṁ sadatthaṁ anupāpuṇitvā ṭhitampi naṁ uttamaṁ purisaṁ “dhutavādo bahussuto dhammakathiko”ti uppannalābhassa[1] abhāvato “na paññāto na pākaṭo”ti bālā dummedhapuggalā avajānanti, kasmā? **Ajānatā** ajānanakāraṇā guṇānaṁ ajānanameva[2] tattha kāraṇanti dasseti.

Yathā ca guṇānaṁ ajānanato bālā lābhagarutāya sambhāvanīyampi avajānanti, evaṁ guṇānaṁ[3] ajānanato lābhagarutāya evaṁ avajānitabbampi sambhāventīti dassento dutiyaṁ gāthaṁ āha. Tattha **yo**ti aniyamavacanaṁ. **Ca**-saddo byatireke, tena yathāvuttapuggalato imassa puggalassa vuccamānaṁyeva visesaṁ janeti. **Kho**ti avadhāraṇe. **Annapānassā**ti nidassanamattaṁ. **Lābhī**ti lābhavā. **Idhā**ti imasmiṁ loke. Jarāmaraṇehi tassa tassa sattāvāsassa pūraṇato galanato ca **puggalo. Pāpadhammo**ti lamakadhammo. Ayañhettha attho—yo pana puggalo cīvarādipaccayamattasseva lābhī hoti, na jhānādīnaṁ, so pāpicchatāya dussīlabhāvena hīnadhammopi samāno idha imasmiṁ loke bālānaṁ lābhagarutāya sakkato garukato hotīti.

Ajinattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Uppajjanalābhassa (Ka) 2. Ajānatā guṇānaṁ ajānanameva (Ka) 3. Aguṇānaṁ (Ka)

၁၃၀။ ယော စ ခေါ အန္နပါနဿ၊
လာဘီ ဟောတီဓ ပုဂ္ဂလော။
ပါပဓမ္မောပိ စေ ဟောတိ၊
သော နေသံ ဟောတိ သက္ကတော”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အပီ**တိ သမ္ဘာဝနေ နိပါတော။ **စေ**တိ ပရိကပ္ပနေ။ **ဟောတီ**တိ ဘဝတိ။ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဧတဿာတိ **တေဝိဇ္ဇော။** မစ္စုံ ပဇဟတီတိ **မစ္စုဟာယီ။** ကာမာသဝါဒီနံ အဘာဝေန **အနာသဝေါ။** ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ အာသဝက္ခယဉာဏန္တိ ဣမာသံ တိဿန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ အဓိဂတတ္တာ **တေဝိဇ္ဇော** တတော ဧဝ သဗ္ဗသော ကာမာသဝါဒီနံ ပရိက္ခီဏတ္တာ **အနာသဝေါ** အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝဿ အဂ္ဂဟဏတော မရဏာဘာဝေန **မစ္စုဟာယီ** ယဒိပိ ဟောတိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ **အပ္ပညာတောတိ နံ ဗာလာ အဝဇာနန္တိ** ယဿတ္ထာယ ကုလပုတ္တာ သမ္မဒေဝ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ တံ သဒတ္ထံ အနုပါပုဏိတွာ ဌိတမ္ပိ နံ ဥတ္တမံ ပုရိသံ “ဓုတဝါဒေါ ဗဟုဿုတော ဓမ္မကထိကော”တိ ဥပ္ပန္နလာဘဿ[1] အဘာဝတော “န ပညာတော န ပါကဋော”တိ ဗာလာ ဒုမ္မေဓပုဂ္ဂလာ အဝဇာနန္တိ၊ ကသ္မာ? **အဇာနတာ** အဇာနနကာရဏာ ဂုဏာနံ အဇာနနမေဝ[2] တတ္ထ ကာရဏန္တိ ဒဿေတိ။

ယထာ စ ဂုဏာနံ အဇာနနတော ဗာလာ လာဘဂရုတာယ သမ္ဘာဝနီယမ္ပိ အဝဇာနန္တိ၊ ဧဝံ ဂုဏာနံ[3] အဇာနနတော လာဘဂရုတာယ ဧဝံ အဝဇာနိတဗ္ဗမ္ပိ သမ္ဘာဝေန္တီတိ ဒဿေန္တော ဒုတိယံ ဂါထံ အာဟ။ တတ္ထ **ယော**တိ အနိယမဝစနံ။ **စ**-သဒ္ဒေါ ဗျတိရေကေ၊ တေန ယထာဝုတ္တပုဂ္ဂလတော ဣမဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝုစ္စမာနံယေဝ ဝိသေသံ ဇနေတိ။ **ခေါ**တိ အဝဓာရဏေ။ **အန္နပါနဿာ**တိ နိဒဿနမတ္တံ။ **လာဘီ**တိ လာဘဝါ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ ဇရာမရဏေဟိ တဿ တဿ သတ္တာဝါသဿ ပူရဏတော ဂလနတော စ **ပုဂ္ဂလော။ ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော—ယော ပန ပုဂ္ဂလော စီဝရာဒိပစ္စယမတ္တဿေဝ လာဘီ ဟောတိ, န ဈာနာဒီနံ၊ သော ပါပိစ္ဆတာယ ဒုဿီလဘာဝေန ဟီနဓမ္မောပိ သမာနော ဣဓ ဣမသ္မိံ လောကေ ဗာလာနံ လာဘဂရုတာယ သက္ကတော ဂရုကတော ဟောတီတိ။

အဇိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥပ္ပဇ္ဇနလာဘဿ (က) ၂-အဇာနတာ ဂုဏာနံ အဇာနနမေဝ (က) ၃-အဂုဏာနံ (က)

6. Meḷajinattheragāthāvaṇṇanā

Yadāhaṁ dhammamassosinti ādikā āyasmato Meḷajinattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ piṇḍāya gacchantaṁ disvā pasannamānaso madhuraṁ āmodaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Bārāṇasiyaṁ khattiyakule nibbattitvā **Meḷajino**ti laddhanāmo vijjāsippesu nipphattiṁ gato paṇḍito byatto disāsu pākaṭo ahosi. So Bhagavati Bārāṇasiyaṁ Isipatane viharante vihāraṁ gantvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā tadaheva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Sahassaraṁsī Bhagavā, Sayambhū aparājito.
Vivekā vuṭṭhahitvāna, gocarāyābhinikkhami.

Phalahattho ahaṁ disvā, upagacchiṁ narāsabhaṁ.
Pasannacitto sumano, avaṭaṁ adadiṁ phalaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aparabhāge bhikkhūhi "āvuso kiṁ tayā uttarimanussadhammo adhigato"ti puṭṭho sīhanādaṁ nadanto—

131. "Yadāhaṁ dhammamassosiṁ, bhāsamānassa Satthuno.
Na kaṅkhamabhijānāmi, sabbaññū aparājite.

132. Satthavāhe mahāvīre, sārathīnaṁ varuttame.
Magge paṭipadāyaṁ vā, kaṅkhā mayhaṁ na vijjatī"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

1. Khu 4. 88 piṭṭhādīsu.

၆-မေဠဇိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယဒါဟံ ဓမ္မမဿောသိန္တိ အာဒိကာ အာယသ္မတော မေဠဇိနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော မဓုရံ အာမောဒဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဗာရာဏသိယံ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **မေဠဇိနော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော ဒိသာသု ပါကဋော အဟောသိ။ သော ဘဂဝတိ ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ ဝိဟရန္တေ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ တဒဟေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"သဟဿရံသီ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
ဝိဝေကာ ဝုဋ္ဌဟိတွာန၊ ဂေါစရာယာဘိနိက္ခမိ။

ဖလဟတ္ထော အဟံ ဒိသွာ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရာသဘံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ အဝဋံ အဒဒိံ ဖလံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အပရဘာဂေ ဘိက္ခူဟိ "အာဝုသော ကိံ တယာ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော အဓိဂတော"တိ ပုဋ္ဌော သီဟနာဒံ နဒန္တော—

၁၃၁။ "ယဒါဟံ ဓမ္မမဿောသိံ၊ ဘာသမာနဿ သတ္ထုနော။
န ကင်္ခမဘိဇာနာမိ၊ သဗ္ဗညူ အပရာဇိတေ။

၁၃၂။ သတ္ထဝါဟေ မဟာဝီရေ၊ သာရထီနံ ဝရုတ္တမေ။
မဂ္ဂေ ပဋိပဒါယံ ဝါ၊ ကင်္ခါ မယှံ န ဝိဇ္ဇတီ"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

၁-ခု ၄-၈၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha **yadā**ti yasmiṁ kāle. **Ahan**ti attānaṁ niddisati. **Dhamman**ti catusaccadhammaṁ. **Assosin**ti suṇiṁ. **Satthuno**ti diṭṭhadhammikādi-atthehi veneyyānaṁ sāsanaṭṭhena Satthuno. **Kaṅkhan**ti saṁsayaṁ. Saṅkhatamasaṅkhatañca anavasesato jānanaṭṭhena **sabbaññū.** Kutocipi parājitā[1]bhāvena **aparājite**[2]. Veneyyasattānaṁ saṁsārakantārato nibbānaṁ paṭivāhanaṭṭhena **satthavāhe.** Idaṁ vuttaṁ hoti—yato pabhuti ahaṁ Satthuno dhammaṁ desentassa catusacca**dhammaṁ assosiṁ** sotadvārānusārena upadhāresiṁ upalabhiṁ, tato paṭṭhāya anavasesasaṅkhatāsaṅkhatasammutidhammānaṁ sayambhūñāṇena jānanato **sabbaññū**[3] anāvaraṇadassāvimhi, pañcannampi mārānaṁ abhibhavanato tehi[4] aparājitattā sadevake loke appaṭihatadhammacakkattā ca **aparājite,** veneyyasattānaṁ lobhakantārādito vāhanaṭṭhena **satthavāhe,** mahāvikkantatāya **mahāvīre,** aññehi duddamānaṁ purisadammānaṁ saraṇato accantikena damathena[5] damanato **sārathīnaṁ** pavarabhūte **uttame** Sammāsambuddhe, "Buddho nu kho, no nu kho"ti **kaṅkhaṁ nābhijānāmi** aparappaccayabhāvato. Tathārūpe desite ariya**magge** tadupādāyabhūtāya ca sīlādi**paṭipadāya** niyyāniko nu kho, na nu kho"ti **kaṅkhā** vicikicchā **na vijjati** natthīti. Ettha ca ariyadhamme saṁsayābhāvakathanena ariyasaṁghepi saṁsayābhāvo kathitoyevāti daṭṭhabbaṁ tattha patiṭṭhitassa anaññathābhāvatoti.

Meḷajinattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Rādhattheragāthāvaṇṇanā

Yathā agāraṁ ducchannanti-ādikā āyasmato Rādhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto vihāraṁ gantvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisinno Satthārā ekaṁ bhikkhuṁ paṭibhāneyyakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapiyamānaṁ disvā sayaṁ taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā

1. Aparājita (Sī, Ka) 2. Aparājito (I, Ka) 3. Sabbaññu (I)
4. Tehipi (Sī, I) 5. Damanena (Sī, I)

တတ္ထ **ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **အဟ**န္တိ အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **ဓမ္မ**န္တိ စတုသစ္စဓမ္မံ။ **အဿောသိ**န္တိ သုဏိံ။ **သတ္ထုနော**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထေဟိ ဝေနေယျာနံ သာသနဋ္ဌေန သတ္ထုနော။ **ကင်္ခ**န္တိ သံသယံ။ သင်္ခတမသင်္ခတဉ္စ အနဝသေသတော ဇာနနဋ္ဌေန **သဗ္ဗညူ။** ကုတောစိပိ ပရာဇိတာ[1]ဘာဝေန **အပရာဇိတေ**[2]။ ဝေနေယျသတ္တာနံ သံသာရကန္တာရတော နိဗ္ဗာနံ ပဋိဝါဟနဋ္ဌေန **သတ္ထဝါဟေ။** ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယတော ပဘုတိ အဟံ သတ္ထုနော ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ စတုသစ္စ**ဓမ္မံ အဿောသိံ** သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရေသိံ ဥပလဘိံ၊ တတော ပဋ္ဌာယ အနဝသေသသင်္ခတာသင်္ခတသမ္မုတိဓမ္မာနံ သယမ္ဘုဉာဏေန ဇာနနတော **သဗ္ဗညူ**[3] အနာဝရဏဒဿာဝိမှိ, ပဉ္စန္နမ္ပိ မာရာနံ အဘိဘဝနတော တေဟိ[4] အပရာဇိတတ္တာ သဒေဝကေ လောကေ အပ္ပဋိဟတဓမ္မစက္ကတ္တာ စ **အပရာဇိတေ,** ဝေနေယျသတ္တာနံ လောဘကန္တာရာဒိတော ဝါဟနဋ္ဌေန **သတ္ထဝါဟေ,** မဟာဝိက္ကန္တတာယ **မဟာဝီရေ,** အညေဟိ ဒုဒ္ဒမာနံ ပုရိသဒမ္မာနံ သရဏတော အစ္စန္တိကေန ဒမထေန[5] ဒမနတော **သာရထီနံ** ပဝရဘူတေ **ဥတ္တမေ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ, "ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ၊ နော နု ခေါ"တိ **ကင်္ခံ နာဘိဇာနာမိ** အပရပ္ပစ္စယဘာဝတော။ တထာရူပေ ဒေသိတေ အရိယ**မဂ္ဂေ** တဒုပါဒါယဘူတာယ စ သီလာဒိ**ပဋိပဒါယ** "နိယျာနိကော နု ခေါ၊ န နု ခေါ"တိ **ကင်္ခါ** ဝိစိကိစ္ဆာ **န ဝိဇ္ဇတိ** နတ္ထီတိ။ ဧတ္ထ စ အရိယဓမ္မေ သံသယာဘာဝကထနေန အရိယသံဃေပိ သံသယာဘာဝေါ ကထိတောယေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတဿ အနညထာဘာဝတောတိ။

မေဠဇိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ရာဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာ အဂါရံ ဒုစ္ဆန္နန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ရာဓတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော သတ္ထာရာ ဧကံ ဘိက္ခုံ ပဋိဘာနေယျကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိယမာနံ ဒိသွာ သယံ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ

၁-အပရာဇိတ (သီ၊ က) ၂-အပရာဇိတော (ဣ၊ က) ၃-သဗ္ဗညု (ဣ)
၄-တေဟိပိ (သီ၊ ဣ) ၅-ဒမနေန (သီ၊ ဣ)

mahādānaṁ pavattesi. Satthu uḷārañca pūjaṁ akāsi. So evaṁ katapaṇidhāno tato cuto tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya gacchantaṁ disvā pasannamānaso madhurāni ambaphalāni adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto amhākaṁ Bhagavato kāle Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā **Rādho**ti laddhanāmo vayappatto hutvā gharāvāsaṁ vasanto mahallakakāle puttadārehi apasādito "kiṁ me gharāvāsena, pabbajissāmī"ti vihāraṁ gantvā there bhikkhū upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yācitvā tehi "ayaṁ brāhmaṇo jiṇṇo na sakkoti vattapaṭivattaṁ pūretun"ti paṭikkhitto Satthu santikaṁ gantvā attano ajjhāsayaṁ pavedetvā Satthārā upanissayasampattiṁ oloketvā āṇattena Dhammasenāpatinā pabbājito vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, pādaphalaṁ adāsahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthu santikāvacaro hutvā vicaranto Satthu dhammadesanāpaṭibhānassa paccayabhūtānaṁ paṭibhānajānanakānaṁ[2] aggo jāto. Therassa hi diṭṭhisamudācārañca āgamma Dasabalassa navanavā[3] dhammadesanā paṭibhāti. Tenāha Bhagavā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ paṭibhāneyyakānaṁ yadidaṁ Rādho"ti[4]. So ekadivasaṁ "ime sattā abhāvanāya rāgena abhibhuyyanti, bhāvanāya sati taṁ[5] natthī"ti bhāvanaṁ thomento **"yathā agāran"**ti-ādinā gāthādvayamāha.

133-4. Tattha **agāran**ti yaṁkiñci gehaṁ. **Ducchannan**ti viraḷacchannaṁ chiddāvachiddaṁ. **Samativijjhatī**ti vassavuṭṭhi vinivijjhati. **Abhāvitan**ti taṁ agāraṁ vuṭṭhi viya

1. Khu 4. 89 piṭṭhe. 2. Paṭibhānakānaṁ (Sī, I) 3. Na taṁ vinā (Sī, I)
4. Aṁ 1. 26 piṭṭhe. 5. Sahitaṁ (Sī), patitaṁ (Ka)

မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ သတ္ထု ဥဠာရဉ္စ ပူဇံ အကာသိ။ သော ဧဝံ ကတပဏိဓာနော တတော စုတော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော မဓုရာနိ အမ္ဗဖလာနိ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ရာဓော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဟုတွာ ဃရာဝါသံ ဝသန္တော မဟလ္လကကာလေ ပုတ္တဒါရေဟိ အပသာဒိတော "ကိံ မေ ဃရာဝါသေန၊ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ထေရေ ဘိက္ခူ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ တေဟိ "အယံ ဗြာဟ္မဏော ဇိဏ္ဏော န သက္ကောတိ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ပူရေတု"န္တိ ပဋိက္ခိတ္တော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ အတ္တနော အဇ္ဈာသယံ ပဝေဒေတွာ သတ္ထာရာ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ အာဏတ္တေန ဓမ္မသေနာပတိနာ ပဗ္ဗာဇိတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ ပါဒဖလံ အဒါသဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထု သန္တိကာဝစရော ဟုတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာပဋိဘာနဿ ပစ္စယဘူတာနံ ပဋိဘာနဇာနနကာနံ[၂] အဂ္ဂေါ ဇာတော။ ထေရဿ ဟိ ဒိဋ္ဌိသမုဒါစာရဉ္စ အာဂမ္မ ဒသဗလဿ နဝနဝါ[၃] ဓမ္မဒေသနာ ပဋိဘာတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ပဋိဘာနေယျကာနံ ယဒိဒံ ရာဓော"တိ[၄]။ သော ဧကဒိဝသံ "ဣမေ သတ္တာ အဘာဝနာယ ရာဂေန အဘိဘုယျန္တိ၊ ဘာဝနာယ သတိ တံ[၅] နတ္ထီ"တိ ဘာဝနံ ထောမေန္တော "**ယထာ အဂါရ**"န္တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။

၁၃၃-၄။ တတ္ထ **အဂါရ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဂေဟံ။ **ဒုစ္ဆန္န**န္တိ ဝိရဠစ္ဆန္နံ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ။ **သမတိဝိဇ္ဈတီ**တိ ဝဿဝုဋ္ဌိ ဝိနိဝိဇ္ဈတိ။ **အဘာဝိတ**န္တိ တံ အဂါရံ ဝုဋ္ဌိ ဝိယ

၁-ခု ၄-၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိဘာနကာနံ (သီ၊ ဣ) ၃-န တံ ဝိနာ (သီ၊ ဣ)
၄-အံ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သဟိတံ (သီ)၊ ပတိတံ (က)

bhāvanāya rahitattā abhāvitaṁ cittaṁ[1]. **Rāgo samativijjhatī**ti na kevalaṁ rāgova, dosamohamānādayopi[2] sabbakilesā tathārūpaṁ cittaṁ ativijjhantiyeva. **Subhāvitan**ti samathavipassanābhāvanāhi suṭṭhu bhāvitaṁ, evarūpaṁ cittaṁ succhannaṁ gehaṁ vuṭṭhi viya rāgādayo kilesā ativijjhituṁ na sakkontīti.

Rādhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Surādhattheragāthāvaṇṇanā

Khīṇā hi mayhaṁ jātīti-ādikā āyasmato Surādhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso mātuluṅgaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde anantaraṁ vuttassa Rādhattherassa kaniṭṭho hutvā nibbatti, **Surādho**tissa nāmaṁ ahosi. So jeṭṭhabhātari Rādhe[3] pabbajite sayampi pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Kaṇikāraṁva jalitaṁ, puṇṇamāyeva candimaṁ.
Jalantaṁ dīparukkhaṁva, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Mātuluṅgaphalaṁ gayha, adāsiṁ Satthuno ahaṁ.
Dakkhiṇeyyassa vīrassa, pasanno sehi pāṇibhi.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā sāsanassa niyyānikabhāvadassanatthaṁ aññaṁ byākaronto **"khīṇā hi mayhan"**ti-ādinā gāthādvayamāha.

---

1. Cittampi (I) 2. Mohādayopi (Sī, Ka)
3. Natthi (I,Ka) 4. Khu 4. 89 piṭṭhādīsu.

ဘာဝနာယ ရဟိတတ္တာ အဘာဝိတံ စိတ္တံ[1]။ **ရာဂေါ သမတိဝိဇ္ဈတီ**တိ န ကေဝလံ ရာဂေါဝ၊ ဒေါသမောဟမာနာဒယောပိ[2] သဗ္ဗကိလေသာ တထာရူပံ စိတ္တံ အတိဝိဇ္ဈန္တိယေဝ။ **သုဘာဝိတ**န္တိ သမထဝိပဿနာဘာဝနာဟိ သုဋ္ဌု ဘာဝိတံ၊ ဧဝရူပံ စိတ္တံ သုစ္ဆန္နံ ဂေဟံ ဝုဋ္ဌိ ဝိယ ရာဂါဒယော ကိလေသာ အတိဝိဇ္ဈိတုံ န သက္ကောန္တီတိ။

ရာဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သုရာဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ခီဏာ ဟိ မယှံ ဇာတီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သုရာဓတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော မာတုလုင်္ဂဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ အနန္တရံ ဝုတ္တဿ ရာဓတ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သုရာဓော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဇေဋ္ဌဘာတရိ ရာဓေ[3] ပဗ္ဗဇိတေ သယမ္ပိ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

"ကဏိကာရံဝ ဇလိတံ၊ ပုဏ္ဏမာယေဝ စန္ဒိမံ။
ဇလန္တံ ဒီပရုက္ခံဝ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

မာတုလုင်္ဂဖလံ ဂယှ၊ အဒါသိံ သတ္ထုနော အဟံ။
ဒက္ခိဏေယျဿ ဝီရဿ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝဒဿနတ္ထံ အညံ ဗျာကရောန္တော **"ခီဏာ ဟိ မယှ"**န္တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။

၁-စိတ္တမ္ပိ (ဣ) ၂-မောဟာဒယောပိ (သီ၊ က)
၃-နတ္ထိ (ဣ၊ က) ၄-ခု ၄-၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

135-6. Tattha **khīṇā**ti khayaṁ pariyosānaṁ gatā. **Jātī**ti bhavo bhavanibbatti vā[1]. **Vusitaṁ Jinasāsanan**ti Jinassa Sammāsambuddhassa sāsanaṁ maggabrahmacariyaṁ vuṭṭhaṁ parivuṭṭhaṁ. **Pahīno jālasaṅkhāto**ti sattasantānassa ottharaṇato nissarituṁ appadānato ca "jālasaṅkhāto"ti ca laddhanāmā diṭṭhi avijjā ca pahīnā maggena samucchinnā. **Bhavanetti samūhatā**ti kāmabhavādikassa bhavassa nayanato pavattanato bhavanettisaññitā taṇhā samugghāṭitā. **Yassatthāya pabbajito**ti yassa atthāya yadatthaṁ ahaṁ **agārasmā** gehato **anagāriyaṁ** pabbajjaṁ **pabbajito** upagato[2]. **So** sabbesaṁ[3] orambhāgiyuddhambhāgiyappabhedānaṁ saṁyojanānaṁ bandhanānaṁ khayabhūto **attho** nibbānasaṅkhāto paramatto arahattasaṅkhāto sadattho ca mayā **anuppatto** adhigatoti attho.

Surādhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Gotamattheragāthāvaṇṇanā

Sukhaṁ supantīti āyasmato Gotamattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso āmodaphalamadāsi. Tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ puññāni katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā **Gotamo**ti laddhanāmo sattavassikakāle upanayanaṁ katvā ratanabhikkhaṁ caritvā sahassaṁ labhitvā taṁ tādise ṭhāne ṭhapetvā vataṁ caranto soḷasasattarasavassuddesikakāle akalyāṇamittehi kāmesu parinīyamāno[4] ekissā rūpūpajīviniyā taṁ sahassabhaṇḍikaṁ datvā brahmacariyavināsaṁ patvā tāya cassa brahmacārirūpaṁ disvā virattākāre dassite ekarattivāseneva nibbinnarūpo attano brahmacariyavināsaṁ dhanajāniñca saritvā "ayuttaṁ mayā katan"ti vippaṭisārī ahosi. Satthā tassa hetusampattiṁ cittācārañca[5] ñatvā tassa

1. Bhavanibbattitā (Sī) 2. Pabbajiṁ pabbajjaṁ upagato (Sī) 3. Sabbaso (Sī, I)
4. Paritāpiyamāno (Sī, Ka) 5. Cittacārañca (Ka)

၁၃၅-၆။ တတ္ထ **ခီဏာ**တိ ခယံ ပရိယောသာနံ ဂတာ။ **ဇာတီ**တိ ဘဝေါ ဘဝနိဗ္ဗတ္တိ ဝါ[၁]။ **ဝုသိတံ ဇိနသာသန**န္တိ ဇိနဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ ဝုဋ္ဌံ ပရိဝုဋ္ဌံ။ **ပဟီနော ဇာလသင်္ခါတော**တိ သတ္တသန္တာနဿ ဩတ္ထရဏတော နိဿရိတုံ အပ္ပဒါနတော စ "ဇာလသင်္ခါတော"တိ စ လဒ္ဓနာမာ ဒိဋ္ဌိ အဝိဇ္ဇာ စ ပဟီနာ မဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နာ။ **ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ**တိ ကာမဘဝါဒိကဿ ဘဝဿ နယနတော ပဝတ္တနတော ဘဝနေတ္တိသညိတာ တဏှာ သမုဂ္ဃါဋိတာ။ **ယဿတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော**တိ ယဿ အတ္ထာယ ယဒတ္ထံ အဟံ **အဂါရသ္မာ** ဂေဟတော **အနဂါရိယံ** ပဗ္ဗဇ္ဇံ **ပဗ္ဗဇိတော** ဥပဂတော[၂]။ **သော** သဗ္ဗေသံ[၃] ဩရမ္ဘာဂိယုဒ္ဓမ္ဘာဂိယပ္ပဘေဒါနံ သံယောဇနာနံ ဗန္ဓနာနံ ခယဘူတော **အတ္ထော** နိဗ္ဗာနသင်္ခါတော ပရမတ္ထော အရဟတ္တသင်္ခါတော သဒတ္ထော စ မယာ **အနုပ္ပတ္တော** အဓိဂတောတိ အတ္ထော။

သုရာဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုခံ သုပန္တီတိ အာယသ္မတော ဂေါတမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အာမောဒဖလမဒါသိ။ တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဂေါတမော**တိ လဒ္ဓနာမော သတ္တဝဿိကကာလေ ဥပနယနံ ကတွာ ရတနဘိက္ခံ စရိတွာ သဟဿံ လဘိတွာ တံ တာဒိသေ ဌာနေ ဌပေတွာ ဝတံ စရန္တော သောဠသသတ္တရသဝဿုဒ္ဒေသိကကာလေ အကလျာဏမိတ္တေဟိ ကာမေသု ပရိနီယမာနော[၄] ဧကိဿာ ရူပူပဇီဝိနိယာ တံ သဟဿဘဏ္ဍိကံ ဒတွာ ဗြဟ္မစရိယဝိနာသံ ပတွာ တာယ စဿ ဗြဟ္မစာရိရူပံ ဒိသွာ ဝိရတ္တာကာရေ ဒဿိတေ ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ နိဗ္ဗိန္နရူပေါ အတ္တနော ဗြဟ္မစရိယဝိနာသံ ဓနဇာနိဉ္စ သရိတွာ "အယုတ္တံ မယာ ကတ"န္တိ ဝိပ္ပဋိသာရီ အဟောသိ။ သတ္ထာ တဿ ဟေတုသမ္ပတ္တိံ စိတ္တာစာရဉ္စ[၅] ဉတွာ တဿ

၁-ဘဝနိဗ္ဗတ္တိတာ (သီ) ၂-ပဗ္ဗဇိံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော (သီ) ၃-သဗ္ဗသော (သီ၊ ဣ)
၄-ပရိတာပိယမာနော (သီ၊ က) ၅-စိတ္တစာရဉ္စ (က)

āsannaṭṭhāne attānaṁ dassesi. So Satthāraṁ disvā pasannamānaso upasaṅkami, tassa Bhagavā dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajanto khuraggeyeva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, āmodamadadiṁ phalaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā jhānasukhena phalasukhena vītināmentaṁ eko gihisahāyo upagantvā "āvuso tayā ratanabhikkhāya laddhaṁ pabbajanto kiṁ akāsī"ti pucchi. Taṁ sutvā thero "idaṁ nāma katan"ti anācikkhitvā mātugāme dosaṁ pakāsetvā attano vītarāgabhāvena[2] aññaṁ byākaronto **"sukhaṁ supantī"**ti-ādinā gāthādvayamāha.

137. Tattha **sukhaṁ supanti munayo, ye itthīsu na bajjhare**ti ye itthīsu visayabhūtāsu nimittabhūtāsu vā rāgabandhanena na bajjhanti, te munayo[3] tapassino saṁyatindriyā sukhaṁ supanti sukhaṁ viharanti, natthi tesaṁ dukkhanti adhippāyo. "Supantī"ti hi nidassanamattametaṁ. **Sadā ve rakkhitabbāsū**ti ekaṁsena sabbakālaṁ rakkhitabbāsu. Itthiyo hi sattabhūmike nippurise pāsāde uparibhūmiyaṁ vasāpetvāpi, kucchiyaṁ pakkhipitvāpi na sakkā rakkhituṁ, tasmā tā kiṭṭhādigāviyo[4]viya sabbakālaṁ rakkhaṇīyā honti. Bahucittatāya vā sāmikena vatthālaṅkārānuppadānādinā cittaññathattato sabbakālaṁ rakkhitabbā[5]. Sarīrasabhāvaṁ vā[6] mālāgandhādīhi paṭicchādanavasena rakkhitabbacittatāya rakkhitabbāti[7]. **Yāsu saccaṁ sudullabhan**ti yāsu saccavacanaṁ laddhuṁ na sakkā, itthiyo hi aggimpi pavisanti, visampi khādanti, satthampi āharanti, ubbandhitvāpi kālaṁ karonti, na pana sacce ṭhātuṁ sakkonti. Tasmā evarūpā itthiyo vajjetvā ṭhitā munayo sukhitā vatāti[8] dasseti.

1. Khu 4. 91 piṭṭhe.
2. Vītarāgabhāvavibhāvanena (Sī, I)
3. Te sekhamunayo (Sī)
4. Bhāgiyo (Sī), bhogiyo (I, Ka)
5. Rakkhitā vā (Sī, I), rakkhitaṁ vā (Ka)
6. Sarīrasabhāgā vā (Sī)
7. Rakkhitabbāti sadā ve rakkhitabbā (Sī)
8. Sukhitāti (Sī)

အာသန္နဋ္ဌာနေ အတ္တာနံ ဒဿေသိ။ သော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဥပသင်္ကမိ၊ တဿ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇန္တော ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ အာမောဒမဒဒိံ ဖလံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဈာနသုခေန ဖလသုခေန ဝီတိနာမေန္တံ ဧကော ဂိဟိသဟာယော ဥပဂန္တွာ "အာဝုသော တယာ ရတနဘိက္ခာယ လဒ္ဓံ ပဗ္ဗဇန္တော ကိံ အကာသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ တံ သုတွာ ထေရော "ဣဒံ နာမ ကတ"န္တိ အနာစိက္ခိတွာ မာတုဂါမေ ဒေါသံ ပကာသေတွာ အတ္တနော ဝီတရာဂဘာဝေန[၂] အညံ ဗျာကရောန္တော **"သုခံ သုပန္တိ"**တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။

၁၃၇။ တတ္ထ **သုခံ သုပန္တိ မုနယော၊ ယေ ဣတ္ထီသု န ဗဇ္ဈရေ**တိ ယေ ဣတ္ထီသု ဝိသယဘူတာသု နိမိတ္တဘူတာသု ဝါ ရာဂဗန္ဓနေန န ဗဇ္ဈန္တိ၊ တေ မုနယော[၃] တပဿိနော သံယတိန္ဒြိယာ သုခံ သုပန္တိ သုခံ ဝိဟရန္တိ၊ နတ္ထိ တေသံ ဒုက္ခန္တိ အဓိပ္ပါယော။ "သုပန္တိ"တိ ဟိ နိဒဿနမတ္တမေတံ။ **သဒါ ဝေ ရက္ခိတဗ္ဗာသူ**တိ ဧကံသေန သဗ္ဗကာလံ ရက္ခိတဗ္ဗာသု။ ဣတ္ထိယော ဟိ သတ္တဘူမိကေ နိပ္ပုရိသေ ပါသာဒေ ဥပရိဘူမိယံ ဝသာပေတွာပိ, ကုစ္ဆိယံ ပက္ခိပိတွာပိ န သက္ကာ ရက္ခိတုံ၊ တသ္မာ တာ ကိဋ္ဌာဒိဂါဝိယော[၄]ဝိယ သဗ္ဗကာလံ ရက္ခဏီယာ ဟောန္တိ။ ဗဟုစိတ္တတာယ ဝါ သာမိကေန ဝတ္ထာလင်္ကာရာနုပ္ပဒါနာဒိနာ စိတ္တညထတ္တတော သဗ္ဗကာလံ ရက္ခိတဗ္ဗာ[၅]။ သရီရသဘာဝံ ဝါ[၆] မာလာဂန္ဓာဒီဟိ ပဋိစ္ဆာဒနဝသေန ရက္ခိတဗ္ဗစိတ္တတာယ ရက္ခိတဗ္ဗာတိ[၇]။ **ယာသု သစ္စံ သုဒုလ္လဘ**န္တိ ယာသု သစ္စဝစနံ လဒ္ဓုံ န သက္ကာ၊ ဣတ္ထိယော ဟိ အဂ္ဂိမ္ပိ ပဝိသန္တိ၊ ဝိသမ္ပိ ခါဒန္တိ၊ သတ္ထမ္ပိ အာဟရန္တိ၊ ဥဗ္ဗန္ဓိတွာပိ ကာလံ ကရောန္တိ၊ န ပန သစ္စေ ဌာတုံ သက္ကောန္တိ။ တသ္မာ ဧဝရူပါ ဣတ္ထိယော ဝဇ္ဇေတွာ ဌိတာ မုနယော သုခိတာ ဝတာတိ[၈] ဒဿေတိ။

၁-ခု ၄-၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝီတရာဂဘာဝဝိဘာဝနေန (သီ၊ ဣ)
၃-တေ သေခမုနယော (သီ)
၄-ဘာဂိယော (သီ)၊ ဘောဂိယော (ဣ၊ က)
၅-ရက္ခိတာ ဝါ (သီ၊ ဣ)၊ ရက္ခိတံ ဝါ (က)
၆-သရီရသဘာဂါ ဝါ (သီ)
၇-ရက္ခိတဗ္ဗာတိ သဒါ ဝေ ရက္ခိတဗ္ဗာ (သီ)
၈-သုခိတာတိ (သီ)

138. Idāni yassa appahīnattā evarūpāsu itthīsupi bajjhanti, tassa kāmassa attano suppahīnataṁ accantaniṭṭhitatañca dassento dutiyaṁ gāthamāha. **Vadhaṁ carimha te kāmā**ti ambho kāma tava vadhaṁ accantasamucchedaṁ ariyamaggena carimha, "vadhaṁ carimhase"tipi pāṭho, vadhāya pahānāya maggabrahmacariyaṁ acarimhāti attho. **Anaṇā dāni te mayan**ti idāni aggamaggapattito[1] paṭṭhāya iṇabhāvakarāya pahīnattā kāma te anaṇā mayaṁ, na tuyhaṁ iṇaṁ dhārema. Avītarāgo hi rāgassa vase[2] vattanato tassa iṇaṁ dhārento viya hoti, vītarāgo pana taṁ atikkamitvā paramena cittissariyena samannāgato. Anaṇattā eva[3] **gacchāma dāni nibbānaṁ, yattha gantvā na socati** yasmiṁ nibbāne gamanahetu sabbaso sokahetūnaṁ abhāvato na socati, taṁ anupādisesanibbānameva idāni gacchāma anupāpuṇāmāti attho.

Gotamattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Vasabhattheragāthāvaṇṇanā

Pubbe hanati attānanti āyasmato Vasabhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Buddhasuññe loke brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gantvā nekkhammajjhāsayatāya gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā cuddasahassatāpasaparivāro Himavantassa avidūre Samagge nāma[4] pabbate assamaṁ kāretvā vasanto jhānābhiññāyo nibbattetvā tāpasānaṁ ovādānusāsaniyo dento[5] ekadivasaṁ evaṁ cintesi "ahaṁ kho dāni imehi tāpasehi sakkato garukato pūjito viharāmi, mayā pana pūjetabbo na upalabbhati, dukkho kho panāyaṁ loke[6] yadidaṁ agaruvāso"ti. Evaṁ pana cintetvā purimabuddhesu katādhikāratāya purimabuddhānaṁ cetiye attanā kataṁ pūjāsakkāraṁ anussaritvā "yannūnāhaṁ purimabuddhe uddissa Pulinacetiyaṁ katvā pūjaṁ kareyyan"ti

1. Aggamagguppattito (Sī, I) 2. Vasaṁ (Sī, I) 3. Animittā eva (Sī)
4. Samagga nāma (Sī) 5. Niyojento (I) 6. Loko (I)

၁၃၈။ ဣဒါနိ ယဿ အပ္ပဟီနတ္တာ ဧဝရူပါသု ဣတ္ထီသုပိ ဗဇ္ဈန္တိ၊ တဿ ကာမဿ အတ္တနော သုပ္ပဟီနတံ အစ္စန္တနိဋ္ဌိတတဉ္စ ဒဿေန္တော ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ **ဝဓံ စရိမှ တေ ကာမာ**တိ အမ္ဘော ကာမ တဝ ဝဓံ အစ္စန္တသမုစ္ဆေဒံ အရိယမဂ္ဂေန စရိမှ၊ "ဝဓံ စရိမှသေ"တိပိ ပါဌော၊ ဝဓာယ ပဟာနာယ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ အစရိမှာတိ အတ္ထော။ **အနဏာ ဒါနိ တေ မယ**န္တိ ဣဒါနိ အဂ္ဂမဂ္ဂပတ္တိတော[၁] ပဋ္ဌာယ ဣဏဘာဝကရာယ ပဟီနတ္တာ ကာမ တေ အနဏာ မယံ၊ န တုယှံ ဣဏံ ဓာရေမ။ အဝီတရာဂေါ ဟိ ရာဂဿ ဝသေ[၂] ဝတ္တနတော တဿ ဣဏံ ဓာရေန္တော ဝိယ ဟောတိ၊ ဝီတရာဂေါ ပန တံ အတိက္ကမိတွာ ပရမေန စိတ္တိဿရိယေန သမန္နာဂတော။ အနဏတ္တာ ဧဝ[၃] **ဂစ္ဆာမ ဒါနိ နိဗ္ဗာနံ၊ ယတ္ထ ဂန္တွာ န သောစတိ** ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ ဂမနဟေတု သဗ္ဗသော သောကဟေတူနံ အဘာဝတော န သောစတိ၊ တံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနမေဝ ဣဒါနိ ဂစ္ဆာမ အနုပါပုဏာမာတိ အတ္ထော။

ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပုဗ္ဗေ ဟနတိ အတ္တာနန္တိ အာယသ္မတော ဝသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ စုဒ္ဒသသဟဿတာပသပရိဝါရော ဟိမဝန္တဿ အဝိဒူရေ သမဂ္ဂေ နာမ[၄] ပဗ္ဗတေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝသန္တော ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ တာပသာနံ ဩဝါဒါနုသာသနိယော ဒေန္တော[၅] ဧကဒိဝသံ ဧဝံ စိန္တေသိ "အဟံ ခေါ ဒါနိ ဣမေဟိ တာပသေဟိ သက္ကတော ဂရုကတော ပူဇိတော ဝိဟရာမိ၊ မယာ ပန ပူဇေတဗ္ဗော န ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဒုက္ခော ခေါ ပနာယံ လောကေ[၆] ယဒိဒံ အဂရုဝါသော"တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရတာယ ပုရိမဗုဒ္ဓါနံ စေတိယေ အတ္တနာ ကတံ ပူဇာသက္ကာရံ အနုဿရိတွာ "ယန္နူနာဟံ ပုရိမဗုဒ္ဓေ ဥဒ္ဒိဿ ပုလိနစေတိယံ ကတွာ ပူဇံ ကရေယျ"န္တိ

၁-အဂ္ဂမဂ္ဂုပ္ပတ္တိတော (သီ၊ ဣ) ၂-ဝသံ (သီ၊ ဣ) ၃-အနိမိတ္တာ ဧဝ (သီ)
၄-သမဂ္ဂ နာမ (သီ) ၅-နိယောဇေန္တော (ဣ) ၆-လောကော (ဣ)

haṭṭhatuṭṭho iddhiyā pulinathūpaṁ suvaṇṇamayaṁ māpetvā suvaṇṇamayādīhi tisahassamattehi[1] pupphehi devasikaṁ pūjaṁ karonto yāvatāyukaṁ puññāni katvā aparihīnajjhāno kālaṁ katvā brāhmaloke nibbatto. Tatthapi yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cuto Tāvatiṁse[2] nibbattitvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ Licchavirājakule nibbattitvā **Vasabho**ti laddhanāmo vayappatto Bhagavato Vesāligamane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

Himavantassāvidūre, Samaggo[4] nāma pabbato.
Assamo sukato mayhaṁ, paṇṇasālā sumāpitā.

Nārado nāma nāmena, jaṭilo uggatāpano.
Catuddasasahassāni, sissā paricaranti maṁ.

Paṭisallīnako santo, evaṁ cintesahaṁ tadā.
Sabbo jano maṁ pūjeti[5], nāhaṁ pūjemi kiñcanaṁ[6].

Na me ovādako atthi, vattā koci na vijjati.
Anācariyupajjhāyo, vane vāsaṁ upemahaṁ.

Upāsamāno yamahaṁ, garucittaṁ upaṭṭhahe[7].
So me ācariyo natthi, vanavāso niratthako.

Āyāgaṁ me gavesissaṁ, garuṁ bhāvaniyaṁ tathā.
Sāvassayo vasissāmi, na koci garahissati.

Uttānakūlā nadikā, supatitthā manoramā.
Saṁsuddhapulinākiṇṇā, avidūre mamassamaṁ.

Nadiṁ Amarikaṁ nāma[8], upagantvānahaṁ tadā.
Saṁvaḍḍhayitvā pulinaṁ, akaṁ pulinacetiyaṁ.

Ye te ahesuṁ Sambuddhā, bhavantakaraṇā Munī.
Tesaṁ etādiso thūpo, taṁ nimittaṁ karomahaṁ.

---

1. Tiṁsasahassamattehi (I, Ka)
2. Tāvatiṁsesu (I)
3. Khu 4. 79 piṭṭhādīsu.
4. Yamako (Pāḷiyaṁ)
5. Sabbo jano maṁ pūjayati (Sī)
6. Kaṁcana (Sī)
7. Upaṭṭhape (Sī)
8. Apadikaṁ nāma (Sī), Amarikaṁ (Ka)

ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဣဒ္ဓိယာ ပုလိနထူပံ သုဝဏ္ဏမယံ မာပေတွာ သုဝဏ္ဏမယာဒီဟိ တိသဟဿမတ္တေဟိ[၁] ပုပ္ဖေဟိ ဒေဝသိကံ ပူဇံ ကရောန္တော ယာဝတာယုကံ ပုညာနိ ကတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနော ကာလံ ကတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော။ တတ္ထာပိ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စုတော တာဝတိံသေ[၂] နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ဝေသာလိယံ လိစ္ဆဝိရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝသဘော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဘဂဝတော ဝေသာလိဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ သမဂ္ဂေါ[၄] နာမ ပဗ္ဗတော။
အဿမော သုကတော မယှံ၊ ပဏ္ဏသာလာ သုမာပိတာ။

နာရဒေါ နာမ နာမေန၊ ဇဋိလော ဥဂ္ဂတာပနော။
စတုဒ္ဒသသဟဿာနိ၊ သိဿာ ပရိစရန္တိ မံ။

ပဋိသလ္လီနကော သန္တော၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။
သဗ္ဗော ဇနော မံ ပူဇေတိ[၅]၊ နာဟံ ပူဇေမိ ကိဉ္စနံ[၆]။

န မေ ဩဝါဒကော အတ္ထိ၊ ဝတ္တာ ကောစိ န ဝိဇ္ဇတိ။
အနာစရိယုပဇ္ဈာယော၊ ဝနေ ဝါသံ ဥပေမဟံ။

ဥပါသမာနော ယမဟံ၊ ဂရုစိတ္တံ ဥပဋ္ဌဟေ[၇]။
သော မေ အာစရိယော နတ္ထိ၊ ဝနဝါသော နိရတ္ထကော။

အာယာဂံ မေ ဂဝေသိဿံ၊ ဂရုံ ဘာဝနိယံ တထာ။
သာဝဿယော ဝသိဿာမိ၊ န ကောစိ ဂရဟိဿတိ။

ဥတ္တာနကူလာ နဒိကာ၊ သုပတိတ္ထာ မနောရမာ။
သံသုဒ္ဓပုလိနာကိဏ္ဏာ၊ အဝိဒူရေ မမဿမံ။

နဒိံ အမရိကံ နာမ[၈]၊ ဥပဂန္တွာနဟံ တဒါ။
သံဝဍ္ဎယိတွာ ပုလိနံ၊ အကံ ပုလိနစေတိယံ။

ယေ တေ အဟေသုံ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ဘဝန္တကရဏာ မုနီ။
တေသံ ဧတာဒိသော ထူပေါ၊ တံ နိမိတ္တံ ကရောမဟံ။

၁-တိံသသဟဿမတ္တေဟိ(ဣ၊က)
၂-တာဝတိံသေသု(ဣ)
၃-ခု ၄-၇၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ယမကော (ပါဠိယံ)
၅-သဗ္ဗော ဇနော မံ ပူဇယတိ(သီ)
၆-ကံစန (သီ)
၇-ဥပဋ္ဌပေ (သီ)
၈-အပဒိကံ နာမ (သီ)၊ အမရိကံ (က)

Karitvā pulinaṁ thūpaṁ, sovaṇṇaṁ māpayiṁ ahaṁ.
Soṇṇakiṅkaṇipupphāni, sahasse tīṇi pūjayiṁ.

Sāyapātaṁ namassāmi, vedajāto katañjalī.
Sammukhā viya Sambuddhaṁ, vandiṁ Pulinacetiyaṁ.

Yadā kilesā jāyanti, vitakkā gehanissitā.
Sarāmi sukataṁ thūpaṁ, paccavekkhāmi tāvade.

Upanissāya viharaṁ, satthavāhaṁ vināyakaṁ.
Kilese saṁvaseyyāsi, na yuttaṁ tava mārisa.

Saha āvajjite thūpe, gāravaṁ hoti me tadā.
Kuvitakke vinodesiṁ, nāgo tuttaṭṭito yathā.

Evaṁ viharamānaṁ maṁ, maccurājābhimaddatha.
Tattha kālaṅkato santo, brahmalokamagacchahaṁ.

Yāvatāyuṁ vasitvāna, tidive upapajjahaṁ.
Asītikkhattuṁ Devindo, devarajjamakārayiṁ.

Satānaṁ tīṇikkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Soṇṇakiṅkaṇipupphānaṁ, vipākaṁ anubhomahaṁ.
Dhātīsatasahassāni, parivārenti maṁ bhave.

Thūpassa pariciṇṇattā, rajojallaṁ na limpati.
Gatte sedā na muccanti, Suppabhāso bhavāmahaṁ.

Aho me sukato thūpo, sudiṭṭhā'marikā nadī[1].
Thūpaṁ katvāna pulinaṁ, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Kusalaṁ kattukāmena, jantunā sāragāhinā.
Natthi khettaṁ akhettaṁ vā, paṭipattīva sādhakā.

Yathāpi balavā poso, aṇṇavaṁ taritussahe.
Parittaṁ kaṭṭhamādāya, pakkhandeyya mahāsaraṁ.

1. Parikhānadī (Sī)

ကရိတွာ ပုလိနံ ထူပံ၊ သောဝဏ္ဏံ မာပယိံ အဟံ။
သောဏ္ဏကိင်္ကဏိပုပ္ဖာနိ၊ သဟဿေ တီဏိ ပူဇယိံ။

သာယပါတံ နမဿာမိ၊ ဝေဒဇာတော ကတဉ္ဇလီ။
သမ္မုခါ ဝိယ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဝန္ဒိံ ပုလိနစေတိယံ။

ယဒါ ကိလေသာ ဇာယန္တိ၊ ဝိတက္ကာ ဂေဟနိဿိတာ။
သရာမိ သုကတံ ထူပံ၊ ပစ္စဝေက္ခာမိ တာဝဒေ။

ဥပနိဿာယ ဝိဟရံ၊ သတ္ထဝါဟံ ဝိနာယကံ။
ကိလေသေ သံဝသေယျာသိ၊ န ယုတ္တံ တဝ မာရိသ။

သဟ အာဝဇ္ဇိတေ ထူပေ၊ ဂါရဝံ ဟောတိ မေ တဒါ။
ကုဝိတက္ကေ ဝိနောဒေသိံ၊ နာဂေါ တုတ္တဋ္ဋိတော ယထာ။

ဧဝံ ဝိဟရမာနံ မံ၊ မစ္စုရာဇာဘိမဒ္ဒထ။
တတ္ထ ကာလင်္ကတော သန္တော၊ ဗြဟ္မလောကမဂစ္ဆဟံ။

ယာဝတာယုံ ဝသိတွာန၊ တိဒိဝေ ဥပပဇ္ဇဟံ။
အသီတိက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။

သတာနံ တီဏိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

သောဏ္ဏကိင်္ကဏိပုပ္ဖာနံ၊ ဝိပါကံ အနုဘောမဟံ။
ဓာတီသတသဟဿာနိ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ ဘဝေ။

ထူပဿ ပရိစိဏ္ဏတ္တာ၊ ရဇောဇလ္လံ န လိမ္ပတိ။
ဂတ္တေ သေဒါ န မုစ္စန္တိ၊ သုပ္ပဘာသော ဘဝါမဟံ။

အဟော မေ သုကတော ထူပေါ၊ သုဒိဋ္ဌာ’မရိကာ နဒီ[၁]။
ထူပံ ကတွာန ပုလိနံ၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

ကုသလံ ကတ္တုကာမေန၊ ဇန္တုနာ သာရဂါဟိနာ။
နတ္ထိ ခေတ္တံ အခေတ္တံ ဝါ၊ ပဋိပတ္တိဝ သာဓကာ။

ယထာပိ ဗလဝါ ပေါသော၊ အဏ္ဏဝံ တရိတုဿဟေ။
ပရိတ္တံ ကဋ္ဌမာဒါယ၊ ပက္ခန္ဒေယျ မဟာသရံ။

၁-ပရိခါနဒီ (သီ)

Imāhaṁ kaṭṭhaṁ nissāya, tarissāmi mahodadhiṁ.
Ussāhena vīriyena, tareyya udadhiṁ naro.

Tatheva me kataṁ kammaṁ, parittaṁ thokakañca yaṁ[1].
Taṁ kammaṁ upanissāya, saṁsāraṁ samatikkamiṁ.

Pacchime bhave sampatte, sukkamūlena codito.
Sāvatthiyaṁ pure[2] jāto, mahāsāle su-aḍḍhake.

Saddhā[3] mātā pitā mayhaṁ, Buddhassa saraṇaṁ gatā.
Ubho diṭṭhapadā ete, anuvattanti sāsanaṁ.

Bodhipapaṭikaṁ gayha, soṇṇathūpamakārayuṁ.
Sāyapātaṁ namassanti, Sakyaputtassa sammukhā.

Uposathamhi divase, soṇṇathūpaṁ vinīharuṁ.
Buddhassa vaṇṇaṁ kittentā, tiyāmaṁ vītināmayuṁ.

Saha disvānahaṁ thūpaṁ, sariṁ Pulinacetiyaṁ.
Ekāsane nisīditvā, arahattamapāpuṇiṁ.

Gavesamāno taṁ vīraṁ, Dhammasenāpatiddasaṁ.
Agārā nikkhamitvāna, pabbajiṁ tassa santike.

Jātiyā sattavassena, arahattamapāpuṇiṁ.
Upasampādayī Buddho, guṇamaññāya cakkhumā.

Dārakeneva santena, kiriyaṁ niṭṭhitaṁ mayā[4].
Kataṁ me karaṇīyajja, Sakyaputtassa sāsane.

Sabbaverabhayātīto, sabbasaṅgātigo isi.
Sāvako te mahāvīra, soṇṇathūpassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā dāyakānuggahaṁ karonto tehi upanīte paccaye na paṭikkhipati, yathāladdheyeva paribhuñjati. Taṁ puthujjanā "ayaṁ kāyadaḷhibahulo arakkhitacitto"ti maññamānā avamaññanti. Thero

1. Taṁ (Sī) 2. Kule (Sī) 3. Sabbe (Sī) 4. Kiriyā niṭṭhitā mayā (Sī)

ဣမာဟံ ကဋ္ဌံ နိဿာယ၊ တရိဿာမိ မဟောဒဓိံ။
ဥဿာဟေန ဝီရိယေန၊ တရေယျ ဥဒဓိံ နရော။

တထေဝ မေ ကတံ ကမ္မံ၊ ပရိတ္တံ ထောကကဉ္စ ယံ[၁]။
တံ ကမ္မံ ဥပနိဿာယ၊ သံသာရံ သမတိက္ကမိံ။

ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
သာဝတ္ထိယံ ပုရေ[၂] ဇာတော၊ မဟာသာလေ သုအဍ္ဎကေ။

သဒ္ဓါ[၃] မာတာ ပိတာ မယှံ၊ ဗုဒ္ဓဿ သရဏံ ဂတာ။
ဥဘော ဒိဋ္ဌပဒါ ဧတေ၊ အနုဝတ္တန္တိ သာသနံ။

ဗောဓိပပဋိကံ ဂယှ၊ သောဏ္ဏထူပမကာရယုံ။
သာယပါတံ နမဿန္တိ၊ သကျပုတ္တဿ သမ္မုခါ။

ဥပေါသထမှိ ဒိဝသေ၊ သောဏ္ဏထူပံ ဝိနီဟရုံ။
ဗုဒ္ဓဿ ဝဏ္ဏံ ကိတ္တေန္တာ၊ တိယာမံ ဝီတိနာမယုံ။

သဟ ဒိသွာနဟံ ထူပံ၊ သရိံ ပုလိနစေတိယံ။
ဧကာသနေ နိသီဒိတွာ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

ဂဝေသမာနော တံ ဝီရံ၊ ဓမ္မသေနာပတိဒ္ဒသံ။
အဂါရာ နိက္ခမိတွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ။

ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။
ဥပသမ္ပာဒယီ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဂုဏမညာယ စက္ခုမာ။

ဒါရကေနေဝ သန္တေန၊ ကိရိယံ နိဋ္ဌိတံ မယာ[၄]။
ကတံ မေ ကရဏီယဇ္ဇ၊ သကျပုတ္တဿ သာသနေ။

သဗ္ဗဝေရဘယာတီတော၊ သဗ္ဗသင်္ဂါတိဂေါ ဣသိ။
သာဝကော တေ မဟာဝီရ၊ သောဏ္ဏထူပဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဒါယကာနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော တေဟိ ဥပနီတေ ပစ္စယေ န ပဋိက္ခိပတိ၊ ယထာလဒ္ဓေယေဝ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ တံ ပုထုဇ္ဇနာ “အယံ ကာယဒဠှိဗဟုလော အရက္ခိတစိတ္တော”တိ မညမာနာ အဝမညန္တိ။ ထေရော

၁-တံ (သီ) ၂-ကုလေ (သီ) ၃-သဗ္ဗေ (သီ) ၄-ကိရိယာ နိဋ္ဌိတာ မယာ (သီ)

taṁ agaṇentova viharati. Tassa pana avidūre aññataro kuhakabhikkhu pāpiccho samāno appiccho viya santuṭṭho viya attānaṁ dassento lokaṁ vañcento viharati. Mahājano taṁ arahantaṁ viya sambhāveti. Athassa Sakko Devānamindo taṁ pavattiṁ ñatvā theraṁ upasaṅkamitvā “bhante kiṁ nāma kuhako karotī”ti pucchi. Thero pāpicchaṁ garahanto—

139. “Pubbe hanati attānaṁ, pacchā hanati so pare.
Suhataṁ hanti attānaṁ, vītaṁseneva pakkhimā.

140. Na brāhmaṇo bahivaṇṇo, antovaṇṇo hi brāhmaṇo.
Yasmiṁ pāpāni kammāni, sa ve kaṇho sujampatī”ti—

gāthādvayamāha.

Tattha **pubbe hanati attānan**ti kuhakapuggalo attano kuhakavuttiyā lokaṁ vañcento pāpicchatādīhi pāpadhammehi paṭhamameva attānaṁ hanati, attano kusalakoṭṭhāsaṁ vināseti. **Pacchā hanati so pare**ti so kuhako paṭhamaṁ tāva vuttanayena attānaṁ hantvā pacchā pare yehi “ayaṁ bhikkhu pesalo ariyo”ti vā sambhāventehi kārā katā, te hanati tesaṁ kārāni attani katāni amahapphalāni katvā paccayavināsanena vināseti. Satipi kuhakassa ubhayahanane attahanane pana ayaṁ visesoti dassento āha **suhataṁ hanti attānan**ti. So kuhako attānaṁ hananto suhataṁ katvā hanti vināseti, yathā kiṁ? **Vītaṁseneva pakkhimā**ti, **vītaṁso**ti dīpakasakuṇo, tena[1]. **Pakkhimā**ti sākuṇiko. Yathā tena vītaṁsasakuṇena aññe sakuṇe vañcetvā hananto attānaṁ idha lokepi hanati viññugarahasāvajja[2] sabhāvādinā, samparāyaṁ pana duggatiparikkilesena hanatiyeva, na pana te sakuṇe pacchā hantuṁ[3] sakkoti, evaṁ kuhakopi kohaññena lokaṁ vañcetvā idha lokepi attānaṁ hanati vippaṭisāraviññugarahādīhi, paralokepi duggatiparikkilesehi, na pana te[4] paccayadāyake apāyadukkhaṁ pāpeti. Apica kuhako dakkhiṇāya

1. Vītaṁsoti pakkhi, sakuṇo, tena (Sī)
2. ...sārajja (Ka)
3. Paccahantuṁ (Ka)
4. Parikilesehi pana te (Sī)

တံ အဂဏေန္တောဝ ဝိဟရတိ။ တဿ ပန အဝိဒူရေ အညတရော ကုဟကဘိက္ခု ပါပိစ္ဆော သမာနော အပ္ပိစ္ဆော ဝိယ သန္တုဋ္ဌော ဝိယ အတ္တာနံ ဒဿေန္တော လောကံ ဝဉ္စေန္တော ဝိဟရတိ။ မဟာဇနော တံ အရဟန္တံ ဝိယ သမ္ဘာဝေတိ။ အထဿ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ ကိံ နာမ ကုဟကော ကရောတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ထေရော ပါပိစ္ဆံ ဂရဟန္တော—

၁၃၉။ “ပုဗ္ဗေ ဟနတိ အတ္တာနံ၊ ပစ္ဆာ ဟနတိ သော ပရေ။
သုဟတံ ဟန္တိ အတ္တာနံ၊ ဝီတံသေနေဝ ပက္ခိမာ။

၁၄၀။ န ဗြာဟ္မဏော ဗဟိဝဏ္ဏော၊ အန္တောဝဏ္ဏော ဟိ ဗြာဟ္မဏော။
ယသ္မိံ ပါပါနိ ကမ္မာနိ၊ သ ဝေ ကဏှော သုဇမ္ပတီ”တိ—

ဂါထာဒွယမာဟ။

တတ္ထ **ပုဗ္ဗေ ဟနတိ အတ္တာနန္တိ** ကုဟကပုဂ္ဂလော အတ္တနော ကုဟကဝုတ္တိယာ လောကံ ဝဉ္စေန္တော ပါပိစ္ဆတာဒီဟိ ပါပဓမ္မေဟိ ပဌမမေဝ အတ္တာနံ ဟနတိ၊ အတ္တနော ကုသလကောဋ္ဌာသံ ဝိနာသေတိ။ **ပစ္ဆာ ဟနတိ သော ပရေ**တိ သော ကုဟကော ပဌမံ တာဝ ဝုတ္တနယေန အတ္တာနံ ဟန္တွာ ပစ္ဆာ ပရေ ယေဟိ “အယံ ဘိက္ခု ပေသလော အရိယော”တိ ဝါ သမ္ဘာဝေန္တေဟိ ကာရာ ကတာ၊ တေ ဟနတိ တေသံ ကာရာနိ အတ္တနိ ကတာနိ အမဟပ္ဖလာနိ ကတွာ ပစ္စယဝိနာသနေန ဝိနာသေတိ။ သတိပိ ကုဟကဿ ဥဘယဟနနေ အတ္တဟနနေ ပန အယံ ဝိသေသောတိ ဒဿေန္တော အာဟ **သုဟတံ ဟန္တိ အတ္တာနန္တိ**။ သော ကုဟကော အတ္တာနံ ဟနန္တော သုဟတံ ကတွာ ဟန္တိ ဝိနာသေတိ၊ ယထာ ကိံ? **ဝီတံသေနေဝ ပက္ခိမာ**တိ၊ **ဝီတံသော**တိ ဒီပကသကုဏော၊ တေန[1]။ **ပက္ခိမာ**တိ သာကုဏိကော။ ယထာ တေန ဝီတံသသကုဏေန အညေ သကုဏေ ဝဉ္စေတွာ ဟနန္တော အတ္တာနံ ဣဓ လောကေပိ ဟနတိ ဝိညုဂရဟာသာဝဇ္ဇ[2]သဘာဝါဒိနာ၊ သမ္ပရာယံ ပန ဒုဂ္ဂတိပရိက္ကိလေသေန ဟနတိယေဝ၊ န ပန တေ သကုဏေ ပစ္ဆာ ဟန္တုံ[3] သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ကုဟကောပိ ကောဟညေန လောကံ ဝဉ္စေတွာ ဣဓ လောကေပိ အတ္တာနံ ဟနတိ ဝိပ္ပဋိသာရဝိညုဂရဟာဒီဟိ, ပရလောကေပိ ဒုဂ္ဂတိပရိက္ကိလေသေဟိ၊ န ပန တေ[4] ပစ္စယဒါယကေ အပါယဒုက္ခံ ပါပေတိ။ အပိစ ကုဟကော ဒက္ခိဏာယ

၁-ဝီတံသောတိ ပက္ခိ၊ သကုဏော၊ တေန (သီ)
၂-...သာရဇ္ဇ (က)
၃-ပစ္စဟန္တုံ (က)
၄-ပရိကိလေသေဟိ ပန တေ (သီ)

amahapphalabhāvakaraṇeneva dāyakaṁ hanatīti vutto, na nipphalabhāvakaraṇena[1]. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā "dussīlassa manussabhūtassa dānaṁ datvā sahassaguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā"ti[2]. Tenāha **"suhataṁ hanti attānan"**ti.

Evaṁ bāhiraparimajjanamatte ṭhitā puggalā suddhā nāma na honti, abbhantarasuddhiyā eva pana suddhā hontīti dassento **"na brāhmaṇo"**ti dutiyaṁ gāthamāha. Tassattho—iriyāpathasaṇṭhapanādibahisampattimattena brāhmaṇo na hoti. Sampatti-attho hi idha **vaṇṇa**-saddo. Abbhantare pana sīlādisampattiyā brāhmaṇo hoti "bāhitapāpo **brāhmaṇo**"ti katvā. Tasmā **"yasmiṁ pāpāni** lāmakāni **kammāni** saṁvijjanti, ekaṁsena so **kaṇho** nihīnapuggalo"ti **Sujampati** Devānaminda jānāhi. Taṁ sutvā Sakko kuhakabhikkhuṁ tajjetvā "dhamme vattāhī"ti ovaditvā sakaṭṭhānameva gato.

Vasabhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dukanipāte paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dutiyavagga

1. Mahācundattheragāthāvaṇṇanā

Sussūsāti āyasmato Mahācundattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kumbhakārakule nibbattitvā viññutaṁ patto kumbhakārakammena jīvanto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso ekaṁ mattikāpattaṁ svābhisaṅkhataṁ katvā Bhagavato adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe Nālakagāme Rūpasāriyā brāhmaṇiyā putto Sāriputtattherassa kaniṭṭhabhātā hutvā nibbatti, **Cundo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Dhammasenāpatiṁ anupabbajitvā taṁ nissāya

---

1. Kāraṇeneva (I, Ka)
2. Ma 3. 298 piṭṭhe.

အမဟပ္ဖလဘာဝကရဏေနေဝ ဒါယကံ ဟနတီတိ ဝုတ္တော, န နိပ္ဖလဘာဝကရဏေန[1]။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ "ဒုဿီလဿ မနုဿဘူတဿ ဒါနံ ဒတွာ သဟဿဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ"တိ[2]။ တေနာဟ **"သုဟတံ ဟန္တိ အတ္တာန"**န္တိ။

ဧဝံ ဗာဟိရပရိမဇ္ဇနမတ္တေ ဌိတာ ပုဂ္ဂလာ သုဒ္ဓါ နာမ န ဟောန္တိ၊ အဗ္ဘန္တရသုဒ္ဓိယာ ဧဝ ပန သုဒ္ဓါ ဟောန္တီတိ ဒဿေန္တော **"န ဗြာဟ္မဏော"**တိ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ဣရိယာပထသဏ္ဌပနာဒိဗဟိသမ္ပတ္တိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏော န ဟောတိ။ သမ္ပတ္တိအတ္ထော ဟိ ဣဓ **ဝဏ္ဏ**-သဒ္ဒေါ။ အဗ္ဘန္တရေ ပန သီလာဒိသမ္ပတ္တိယာ ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ "ဗာဟိတပါပေါ **ဗြာဟ္မဏော**"တိ ကတွာ။ တသ္မာ **"ယသ္မိံ ပါပါနိ** လာမကာနိ **ကမ္မာနိ** သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ ဧကံသေန သော **ကဏှော** နိဟီနပုဂ္ဂလော"တိ **သုဇမ္ပတိ** ဒေဝါနမိန္ဒ ဇာနာဟိ။ တံ သုတွာ သက္ကော ကုဟကဘိက္ခုံ တဇ္ဇေတွာ "ဓမ္မေ ဝတ္တာဟီ"တိ ဩဝဒိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။

ဝသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုကနိပါတေ ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-မဟာစုန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုဿူသာတိ အာယသ္မတော မဟာစုန္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုမ္ဘကာရကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကုမ္ဘကာရကမ္မေန ဇီဝန္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဧကံ မတ္တိကာပတ္တံ သွာဘိသင်္ခတံ ကတွာ ဘဂဝတော အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ နာလကဂါမေ ရူပသာရိယာ ဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **စုန္ဒော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဓမ္မသေနာပတိံ အနုပဗ္ဗဇိတွာ တံ နိဿာယ

၁-ကာရဏေနေဝ (ဣ၊ က)

၂-မ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။

vipassanaṁ paṭṭhapetvā ghaṭento vāyamanto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Nagare Haṁsavatiyā, kumbhakāro ahosahaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ.

Sukataṁ mattikāpattaṁ, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.
Pattaṁ datvā Bhagavato, ujubhūtassa tādino.

Bhave nibbattamānohaṁ, soṇṇathāle labhāmahaṁ.
Rūpimaye ca sovaṇṇe, taṭṭike ca maṇīmaye.

Pātiyo paribhuñjāmi, puññakammassidaṁ phalaṁ.
Yasānañca dhanānañca, aggabhūto ca homahaṁ.

Yathāpi bhaddake khette, bījaṁ appampi ropitaṁ.
Sammādhāraṁ pavecchante[2], phalaṁ maṁ toseti kassakaṁ.

Tathevidaṁ pattadānaṁ, Buddhakhettamhi ropitaṁ.
Pītidhāre[3] pavassante, phalaṁ maṁ tosayissati.

Yāvatā khettā vijjanti, saṁghāpi ca gaṇāpi ca.
Buddhakhettasamo natthi, sukhado sabbapāṇinaṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Ekapattaṁ daditvāna, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pattamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pattadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā attanā paṭiladdhasampattiyā kāraṇabhūtaṁ garūpanissayaṁ vivekavāsañca[4] kittento—

141. “Sussūsā sutavaddhanī, sutaṁ paññāya vaddhanaṁ.
Paññāya atthaṁ jānāti, ñāto attho sukhāvaho.

---

1. Khu 4. 87 piṭṭhe.
2. Sammādhāre pavassante (Sī)
3. Pītidhāraṁ (?)
4. Vivekāvāsañca (Ka)

ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“နဂရေ ဟံသဝတိယာ၊ ကုမ္ဘကာရော အဟောသဟံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။

သုကတံ မတ္တိကာပတ္တံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။
ပတ္တံ ဒတွာ ဘဂဝတော၊ ဥဇုဘူတဿ တာဒိနော။

ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနောဟံ၊ သောဏ္ဏထာလေ လဘာမဟံ။
ရူပိမယေ စ သောဝဏ္ဏေ၊ တဋ္ဋိကေ စ မဏီမယေ။

ပါတိယော ပရိဘုဉ္ဇာမိ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။
ယသာနဉ္စ ဓနာနဉ္စ၊ အဂ္ဂဘူတော စ ဟောမဟံ။

ယထာပိ ဘဒ္ဒကေ ခေတ္တေ၊ ဗီဇံ အပ္ပမ္ပိ ရောပိတံ။
သမ္မာဓာရံ ပဝေစ္ဆန္တေ[၂]၊ ဖလံ တောသေတိ ကဿကံ။

တထေဝိဒံ ပတ္တဒါနံ၊ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ ရောပိတံ။
ပီတိဓာရေ[၃] ပဝဿန္တေ၊ ဖလံ မံ တောသယိဿတိ။

ယာဝတာ ခေတ္တာ ဝိဇ္ဇန္တိ၊ သံဃာပိ စ ဂဏာပိ စ။
ဗုဒ္ဓခေတ္တသမော နတ္ထိ၊ သုခဒေါ သဗ္ဗပါဏိနံ။

နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ဧကပတ္တံ ဒဒိတွာန၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပတ္တမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပတ္တဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓသမ္ပတ္တိယာ ကာရဏဘူတံ ဂရုပနိဿယံ ဝိဝေကဝါသဉ္စ[၄] ကိတ္တေန္တော—

၁၄၁။ “သုဿူသာ သုတဝဍ္ဎနီ၊ သုတံ ပညာယ ဝဍ္ဎနံ။
ပညာယ အတ္ထံ ဇာနာတိ၊ ဉာတော အတ္ထော သုခါဝဟော။

၁-ခု ၄-၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-သမ္မာဓာရေ ပဝဿန္တေ (သီ)
၃-ပီတိဓာရံ (?)
၄-ဝိဝေကာဝါသဉ္စ (က)

142. Sevetha pantāni[1] senāsanāni,
Careyya saṁyojanavippamokkhaṁ.
Sace ratiṁ nādhigaccheyya tattha,
Saṁghe vase rakkhitato satīmā"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **sussūsā**ti sotabbayuttassa sabbasutassa sotumicchā, garusannivāsopi. Diṭṭhadhammikādibhedaṁ hi atthaṁ sotumicchantena[2] kalyāṇamitte upasaṅkamitvā vattakaraṇena payirupāsitvā[3] yadā te payirupāsanāya ārādhitacittā kañci upanisīditukāmā honti, atha ne upanisīditvā adhigatāya sotumicchāya ohitasotena sotabbaṁ hotīti garusannivāsopi sussūsāhetutāya "sussūsā"ti vuccati. Sā panāyaṁ sussūsā saccapaṭiccasamuppādādipaṭisaṁyuttaṁ sutaṁ taṁsamaṅgino puggalassa vaḍḍheti brūhetīti **sutavaddhanī,** bāhusaccakārīti attho. **Sutaṁ paññāya vaddhanan**ti yaṁ taṁ "sutadharo sutasannicayo"ti[4], "idhekaccassa bahukaṁ sutaṁ hoti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇan"ti[5] ca evamādinā nayena vuttaṁ bāhusaccaṁ, taṁ akusalappahānakusalādhigamanahetubhūtaṁ paññaṁ vaddhetīti sutaṁ paññāya vaddhanaṁ, vuttañhetaṁ Bhagavatā—

"Sutāvudho kho bhikkhave ariyasāvako akusalaṁ pajahati, kusalaṁbhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharatī"[6]ti.

Paññāya atthaṁ jānātīti bahussuto sutamayañāṇe ṭhito taṁ paṭipattiṁ paṭipajjanto sutānusārena atthūpaparikkhāya dhammanijjhānena bhāvanāya ca lokiyalokuttarabhedaṁ diṭṭhadhammādivibhāgaṁ dukkhādivibhāgañca atthaṁ yathābhūtaṁ pajānāti ca paṭivijjhati ca, tenāha Bhagavā—

"Sutassa (yathāpariyattassa)[7] atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hotī"ti[8].

1. Panthāni (Sī)
2. Sotumicchanto (Sī)
3. Payirupāsanti (Sī)
4. Ma 1. 277; Aṁ 1. 331 piṭṭhesu.
5. Aṁ 1. 313 piṭṭhe.
6. Aṁ 2. 480-1 piṭṭhesu.
7. ( ) natthi Pāḷiyaṁ.
8. Aṁ 1. 313 piṭṭhe.

၁၄၂။ သေဝေထ ပန္တာနိ[၁] သေနာသနာနိ၊
စရေယျ သံယောဇနဝိပ္ပမောက္ခံ။
သစေ ရတိံ နာဓိဂစ္ဆေယျ တတ္ထ၊
သံဃေ ဝသေ ရက္ခိတတ္တော သတီမာ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သုဿူသာ**တိ သောတဗ္ဗယုတ္တဿ သဗ္ဗသုတဿ သောတုမိစ္ဆာ၊ ဂရုသန္နိဝါသောပိ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒံ ဟိ အတ္ထံ သောတုမိစ္ဆန္တေန[၂] ကလျာဏမိတ္တေ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝတ္တကရဏေန ပယိရုပါသိတွာ[၃] ယဒါ တေ ပယိရုပါသနာယ အာရာဓိတစိတ္တာ ကဉ္စိ ဥပနိသီဒိတုကာမာ ဟောန္တိ၊ အထ နေ ဥပနိသီဒိတွာ အဓိဂတာယ သောတုမိစ္ဆာယ ဩဟိတသောတေန သောတဗ္ဗံ ဟောတီတိ ဂရုသန္နိဝါသောပိ သုဿူသာဟေတုတာယ “သုဿူသာ”တိ ဝုစ္စတိ။ သာ ပနာယံ သုဿူသာ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိပဋိသံယုတ္တံ သုတံ တံသမင်္ဂိနော ပုဂ္ဂလဿ ဝဍ္ဎေတိ ဗြူဟေတီတိ **သုတဝဍ္ဎနီ**၊ ဗာဟုသစ္စကာရီတိ အတ္ထော။ **သုတံ ပညာယ ဝဍ္ဎနန္တိ** ယံ တံ “သုတဓရော သုတသန္နိစယော”တိ[၄]၊ “ဣဓေကစ္စဿ ဗဟုကံ သုတံ ဟောတိ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏ”န္တိ[၅] စ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ဗာဟုသစ္စံ၊ တံ အကုသလပ္ပဟာနကုသလာဓိဂမနဟေတုဘူတံ ပညံ ဝဍ္ဎေတီတိ သုတံ ပညာယ ဝဍ္ဎနံ၊ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

“သုတာဝုဓော ခေါ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ၊ သာဝဇ္ဇံ ပဇဟတိ၊ အနဝဇ္ဇံ ဘာဝေတိ၊ သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတီ”တိ[၆]။

ပညာယ အတ္ထံ ဇာနာတီတိ ဗဟုဿုတော သုတမယဉာဏေ ဌိတော တံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇန္တော သုတာနုသာရေန အတ္ထူပပရိက္ခာယ ဓမ္မနိဇ္ဈာနေန ဘာဝနာယ စ လောကိယလောကုတ္တရဘေဒံ ဒိဋ္ဌဓမ္မာဒိဝိဘာဂံ ဒုက္ခာဒိဝိဘာဂဉ္စ အတ္ထံ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ စ ပဋိဝိဇ္ဈတိ စ၊ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“သုတဿ (ယထာပရိယတ္တဿ)[၇] အတ္ထမညာယ ဓမ္မမညာယ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော ဟောတီ”တိ[၈]။

၁-ပန္ထာနိ (သီ)
၂-သောတုမိစ္ဆန္တော (သီ)
၃-ပယိရုပါသန္တိ (သီ)
၄-မ ၁-၂၇၇၊ အံ ၁-၃၃၁-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၁-၃၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-အံ ၂-၄၈၀-၁-ပိဋ္ဌေသု။
၇-( )နတ္ထိ ပါဠိယံ။
၈-အံ ၁-၃၁၃-ပိဋ္ဌေ။

“Dhatānaṁ[1] dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca naṁ ativijjha passatī”ti[2] ca.

Ñāto attho sukhāvahoti yathāvutto diṭṭhadhammikādi-attho ceva dukkhādi-attho ca yāthāvato[3] ñāto adhigato lokiyalokuttarabhedaṁ sukhaṁ āvahati nipphādetīti attho.

Ṭhitāya[4] bhāvanāpaññāya sutamatteneva na sijjhatīti tassā paṭipajjanavidhiṁ dassento **“sevetha -pa- vippamokkhan”**ti āha. Tattha **sevetha pantāni senāsanānī**ti kāyavivekamāha. Tena saṁyojanappahānassa ca vakkhamānattā vivekārahasseva vivekavāsoti[5] sīlasaṁvarādayo idha avuttasiddhā veditabbā. **Careyya saṁyojanavippamokkhan**ti yathā saṁyojanehi cittaṁ vippamuccati, tathā vipassanābhāvanaṁ maggabhāvanañca careyya paṭipajjeyyāti attho. **Sace ratiṁ nādhigaccheyya tatthā**ti tesu pantasenāsanesu yathāladdhesu adhikusaladhammesu ca ratiṁ pubbenāparaṁ visesassa alābhato abhiratiṁ na labheyya, **saṁghe** bhikkhusamūhe **rakkhitatto** kammaṭṭhānapariganhanato[6] rakkhitacitto chasu dvāresu sati-ārakkhāya upaṭṭhapanena **satimā vaseyya** vihareyya, evaṁ viharantassa ca api nāma saṁyojanavippamokkho bhaveyyāti adhippāyo.

Mahācundattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Jotidāsattheragāthāvaṇṇanā

Ye kho teti āyasmato Jotidāsattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya gacchantaṁ disvā pasannacitto kāsumārikaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto

1. Dhātānaṁ (Ka) 2. Ma 2. 385 piṭṭhe. 3. Yathāvato (Sī)
4. Dhatāya (Sī, I) 5. Vivekā vāsoti (Ka) 6. Kammaṭṭhānaparibaddhato (Sī, I)

“ဓတာနံ[1] ဓမ္မာနံ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတိ၊ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတော ဓမ္မာ နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ၊ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ သတိ ဆန္ဒော ဇာယတိ၊ ဆန္ဒဇာတော ဥဿဟတိ၊ ဥဿဟိတွာ တုလေတိ၊ တုလယိတွာ ပဒဟတိ၊ ပဟိတတ္တော သမာနော ကာယေန စေဝ ပရမသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ပညာယ စ နံ အတိဝိဇ္ဈ ပဿတီ”တိ[2] စ။

ဉာတော အတ္ထော သုခါဝဟောတိ ယထာဝုတ္တော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထော စေဝ ဒုက္ခာဒိအတ္ထော စ ယာထာဝတော[3] ဉာတော အဓိဂတော လောကိယ-လောကုတ္တရဘေဒံ သုခံ အာဝဟတိ နိပ္ဖါဒေတီတိ အတ္ထော။

ဌိတာယ[4] ဘာဝနာပညာယ သုတမတ္တေနေဝ န သိဇ္ဈတီတိ တဿာ ပဋိပဇ္ဇနဝိဓိံ ဒဿေန္တော **“သေဝေထ။ပ။ ဝိပ္ပမောက္ခ”**န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **သေဝေထ ပန္တာနိ သေနာသနာနီ**တိ ကာယဝိဝေကမာဟ။ တေန သံယောဇနပ္ပဟာနဿ စ ဝက္ခမာနတ္တာ ဝိဝေကာရဟဿေဝ ဝိဝေကဝါသောတိ[5] သီလသံဝရာဒယော ဣဓ အဝုတ္တသိဒ္ဓါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **စရေယျ သံယောဇနဝိပ္ပမောက္ခ**န္တိ ယထာ သံယောဇနေဟိ စိတ္တံ ဝိပ္ပမုစ္စတိ၊ တထာ ဝိပဿနာဘာဝနံ မဂ္ဂဘာဝနဉ္စ စရေယျ ပဋိပဇ္ဇေယျာတိ အတ္ထော။ **သစေ ရတိံ နာဓိဂစ္ဆေယျ တတ္ထာ**တိ တေသု ပန္တသေနာသနေသု ယထာလဒ္ဓေသု အဓိကုသလဓမ္မေသု စ ရတိံ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသဿ အလာဘတော အဘိရတိံ န လဘေယျ၊ **သံဃေ** ဘိက္ခုသမူဟေ **ရက္ခိတတ္တော** ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဏှနတော[6] ရက္ခိတစိတ္တော ဆသု ဒွါရေသု သတိအာရက္ခာယ ဥပဋ္ဌပနေန **သတိမာ ဝသေယျ** ဝိဟရေယျ၊ ဧဝံ ဝိဟရန္တဿ စ အပိ နာမ သံယောဇနဝိပ္ပမောက္ခော ဘဝေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။

မဟာစုန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဇောတိဒါသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယေ ခေါ တေတိ အာယသ္မတော ဇောတိဒါသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ကာသုမာရိကဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော

၁-ဓာတာနံ (က) ၂-မ ၂-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ယထာဝတော (သီ)
၄-ဓတာယ (သီ၊ ဣ) ၅-ဝိဝေကာဝါသောတိ (က) ၆-ကမ္မဋ္ဌာနပရိဗဒ္ဓတော (သီ၊ ဣ)

imasmiṁ Buddhuppāde Pādiyatthajanapade[1] vibhavasampannassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Jotidāso**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patvā gharamāvasanto[2] ekadivasaṁ Mahākassapattheraṁ attano gāme piṇḍāya carantaṁ disvā pasannacitto bhojetvā therassa santike dhammaṁ sutvā attano gāmasamīpe pabbate mahantaṁ vihāraṁ kāretvā theraṁ tattha vāsetvā catūhi paccayehi upaṭṭhahanto therassa dhammadesanāya paṭiladdhasaṁvego pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Kaṇikāraṁva jotantaṁ, nisinnaṁ pabbatantare.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, Lokajeṭṭhaṁ narāsabhaṁ.

Pasannacitto sumano, sire katvāna añjaliṁ.
Kāsumārikamādāya, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā Tīṇi Piṭakāni uggahetvā visesato Vinayapiṭake sukusalabhāvaṁ patvā dasavassiko parisupaṭṭhāko ca hutvā bahūhi bhikkhūhi saddhiṁ Bhagavantaṁ vandituṁ Sāvatthiṁ gacchanto antarāmagge addhānaparissamavinodanatthaṁ titthiyānaṁ ārāmaṁ pavisitvā ekamantaṁ nisinno ekaṁ pañcatapaṁ tapantaṁ brāhmaṇaṁ disvā “kiṁ brāhmaṇa aññasmiṁ tapanīye aññaṁ tapatī”ti āha. Taṁ sutvā brāhmaṇo kupito “bho muṇḍaka kiṁ aññaṁ tapanīyan”ti āha. Thero tassa—

“Kopo[4] ca issā paraheṭhanā ca,
Māno ca sārambhamado pamādo.
Taṇhā avijjā bhavasaṅgatī ca,
Te tappanīyā na hi[5] rūpakhandho”ti—

gāthāya dhammaṁ desesi. Taṁ sutvā so brāhmaṇo tasmiṁ titthiyārāme sabbe aññatitthiyā ca therassa santike pabbajiṁsu. Thero

1. Pāniyatthajanapade (Sī, I) 2. Gharāvāsaṁ vasanto (Sī, I) 3. Khu 4. 88 piṭṭhe.
4. Kodho (Sī, I) 5. Tapanīyā hi na (I)

ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပါဒိယတ္ထဇနပဒေ[1] ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဇောတိဒါသော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတွာ ဃရမာဝသန္တော[2] ဧကဒိဝသံ မဟာကဿပတ္ထေရံ အတ္တနော ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဘောဇေတွာ ထေရဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ အတ္တနော ဂါမသမီပေ ပဗ္ဗတေ မဟန္တံ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ထေရံ တတ္ထ ဝါသေတွာ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တော ထေရဿ ဓမ္မဒေသနာယ ပဋိလဒ္ဓသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ၊ နိသိန္နံ ပဗ္ဗတန္တရေ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
ကာသုမာရိကမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ တီဏိ ပိဋကာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဝိသေသတော ဝိနယပိဋကေ သုကုသလဘာဝံ ပတွာ ဒသဝဿိကော ပရိသုပဋ္ဌာကော စ ဟုတွာ ဗဟူဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အဒ္ဓါနပရိဿမဝိနောဒနတ္ထံ တိတ္ထိယာနံ အာရာမံ ပဝိသိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဧကံ ပဉ္စတပံ တပန္တံ ဗြာဟ္မဏံ ဒိသွာ “ကိံ ဗြာဟ္မဏ အညသ္မိံ တပနီယေ အညံ တပတီ”တိ အာဟ။ တံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏော ကုပိတော “ဘော မုဏ္ဍက ကိံ အညံ တပနီယ”န္တိ အာဟ။ ထေရော တဿ—

“ကောပေါ[4] စ ဣဿာ ပရဟေဌနာ စ၊
မာနော စ သာရမ္ဘမဒေါ ပမာဒေါ။
တဏှာ အဝိဇ္ဇာ ဘဝသင်္ဂတီ စ၊
တေ တပ္ပနီယာ န ဟိ[5] ရူပခန္ဓော”တိ—

ဂါထာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တံ သုတွာ သော ဗြာဟ္မဏော တသ္မိံ တိတ္ထိယာရာမေ သဗ္ဗေ အညတိတ္ထိယာ စ ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ ထေရော

၁-ပါနိယတ္ထဇနပဒေ (သီ၊ ဣ) ၂-ဃရာဝါသံ ဝသန္တော (သီ၊ ဣ) ၃-ခု ၄-၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ကောဓော (သီ၊ ဣ) ၅-တပနီယာ ဟိ န (ဣ)

tehi saddhiṁ Sāvatthiṁ gantvā Bhagavantaṁ vanditvā katipahaṁ tattha vasitvā attano jātibhūmiṁyeva gato dassanatthaṁ upagatesu ñātakesu nānāladdhike yaññasuddhike ovadanto—

143. “Ye kho te veṭhamissena[1], nānattena ca kammunā.
Manusse uparundhanti, pharusūpakkamā janā.
Tepi tattheva kīranti, na hi kammaṁ panassati.

144. Yaṁ karoti naro kammaṁ, kalyāṇaṁ yadi pāpakaṁ.
Tassa tasseva dāyādo, yaṁ yaṁ kammaṁ pakubbatī”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **ye**ti aniyamuddeso. **Te**ti aniyamato eva paṭiniddeso. Padadvayassāpi “janā”ti iminā sambandho. **Kho**ti nipātamattaṁ. **Veṭhamissenā**ti varattakhaṇḍādinā sīsādīsu veṭhadānena. “Vedhamissenā”tipi[2] Pāḷi, so evattho. **Nānattena ca kammunā**ti hananaghātanahatthapādādicchedanena khuddakaseḷadānādinā[3] ca nānāvidhena parūpaghātakammena. **Manusse**ti nidassanamattaṁ, tasmā ye keci satteti adhippāyo. **Uparundhantī**ti vibādhenti. **Pharusūpakkamā**ti dāruṇapayogā, kurūrakammantāti attho. **Janā**ti sattā. **Tepi tattheva kīrantī**ti te vuttappakārā puggalā yāhi kammakāraṇāhi[4] aññe bādhiṁsu. **Tattheva** tāsuyeva kāraṇāsu sayampi kīranti pakkhipīyanti, tathārūpaṁyeva dukkhaṁ anubhavantīti attho. “Tatheva kīrantī”ti ca pāṭho, yathā sayaṁ aññesaṁ dukkhaṁ akaṁsu, tatheva aññehi karīyanti, dukkhaṁ pāpīyantīti attho, kasmā? **Na hi kammaṁ panassati** kammaṁ hi ekantaṁ upacitaṁ vipākaṁ[5] adatvā na vigacchati, avasesapaccayasamavāye vipaccatevāti adhippāyo.

Idāni “na hi kammaṁ panassatī”ti saṅkhepato vuttamatthaṁ vibhajitvā sattānaṁ kammassakataṁ vibhāvetuṁ **“yaṁ karotī”**ti gāthaṁ abhāsi. Tassattho—**yaṁ kammaṁ kalyāṇaṁ** kusalaṁ, **yadi** vā **pāpakaṁ** akusalaṁ

1. Vesamissena (Sī), vekhamissena (I) 2. Veṭhamissenātipi (Sī)
3. Khuddakabhāve veṭhanādinā (Sī), khuddakavelādānādinā (I)
4. Yāni kammakāraṇāni karontā (Sī, I) 5. Ekamantaṁ upacitaṁ vipākaṁ (Sī)

တေဟိ သဒ္ဓိံ သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ကတိပါဟံ တတ္ထ ဝသိတွာ အတ္တနော ဇာတိဘူမိံယေဝ ဂတော ဒဿနတ္ထံ ဥပဂတေသု ဉာတကေသု နာနာလဒ္ဓိကေ ယညသုဒ္ဓိကေ ဩဝဒန္တော—

၁၄၃။ “ယေ ခေါ တေ ဝေဌမိဿေန[၁]၊ နာနတ္တေန စ ကမ္မုနာ။
မနုဿေ ဥပရုန္ဓန္တိ၊ ဖရုသူပက္ကမာ ဇနာ။
တေပိ တတ္ထေဝ ကီရန္တိ၊ န ဟိ ကမ္မံ ပနဿတိ။

၁၄၄။ ယံ ကရောတိ နရော ကမ္မံ၊ ကလျာဏံ ယဒိ ပါပကံ။
တဿ တဿေဝ ဒါယာဒေါ၊ ယံ ယံ ကမ္မံ ပကုဗ္ဗတီ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယေ**တိ အနိယမုဒ္ဒေသော။ **တေ**တိ အနိယမတော ဧဝ ပဋိနိဒ္ဒေသော။ ပဒဒွယဿာပိ “ဇနာ”တိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော။ **ခေါ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဝေဌမိဿေနာ**တိ ဝရတ္တခဏ္ဍာဒိနာ သီသာဒီသု ဝေဌဒါနေန။ “ဝေဓမိဿေနာ”တိပိ[၂] ပါဠိ၊ သော ဧဝတ္ထော။ **နာနတ္တေန စ ကမ္မုနာ**တိ ဟနနဃာတနဟတ္ထပါဒါဒိစ္ဆေဒနေန ခုဒ္ဒကသေဠဒါနာဒိနာ[၃] စ နာနာဝိဓေန ပရူပဃာတကမ္မေန။ **မနုဿေ**တိ နိဒဿနမတ္တံ၊ တသ္မာ ယေ ကေစိ သတ္တေတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဥပရုန္ဓန္တီ**တိ ဝိဗာဓေန္တိ။ **ဖရုသူပက္ကမာ**တိ ဒါရုဏပယောဂါ၊ ကုရူရကမ္မန္တာတိ အတ္ထော။ **ဇနာ**တိ သတ္တာ။ **တေပိ တတ္ထေဝ ကီရန္တီ**တိ တေ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ပုဂ္ဂလာ ယာဟိ ကမ္မကာရဏာဟိ[၄] အညေ ဗာဓိံသု။ **တတ္ထေဝ** တာသုယေဝ ကာရဏာသု သယမ္ပိ ကီရန္တိ ပက္ခိပီယန္တိ၊ တထာရူပံယေဝ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တီတိ အတ္ထော။ “တထေဝ ကီရန္တီ”တိ စ ပါဌော၊ ယထာ သယံ အညေသံ ဒုက္ခံ အကံသု၊ တထေဝ အညေဟိ ကရီယန္တိ၊ ဒုက္ခံ ပါပီယန္တီတိ အတ္ထော၊ ကသ္မာ? **န ဟိ ကမ္မံ ပနဿတိ** ကမ္မံ ဟိ ဧကန္တံ ဥပစိတံ ဝိပါကံ[၅] အဒတွာ န ဝိဂစ္ဆတိ၊ အဝသေသပစ္စယသမဝါယေ ဝိပစ္စတေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ “န ဟိ ကမ္မံ ပနဿတီ”တိ သင်္ခေပတော ဝုတ္တမတ္ထံ ဝိဘဇိတွာ သတ္တာနံ ကမ္မဿကတံ ဝိဘာဝေတုံ **“ယံ ကရောတီ”**တိ ဂါထံ အဘာသိ။ တဿတ္ထော—**ယံ ကမ္မံ ကလျာဏံ** ကုသလံ, **ယဒိ** ဝါ **ပါပကံ** အကုသလံ

၁-ဝေသမိဿေန (သီ)၊ ဝေခမိဿေန (ဣ) ၂-ဝေဌမိဿေနာတိပိ (သီ)
၃-ခုဒ္ဒကဘာဝေ ဝေဌနာဒိနာ (သီ)၊ ခုဒ္ဒကဝေလာဒါနာဒိနာ (ဣ)
၄-ယာနိ ကမ္မကာရဏာနိ ကရောန္တာ (သီ၊ ဣ) ၅-ဧကမန္တံ ဥပစိတံ ဝိပါကံ (သီ)

satto **karoti,** karonto ca tattha **yaṁ kammaṁ** yathā phaladānasamatthaṁ hoti, tathā **pakubbati** upacinoti. **Tassa tasseva dāyādo**ti tassa tasseva kammaphalassa gaṇhanato tena tena kammena dātabbavipākassa bhāgī hotīti attho. Tenāha Bhagavā “kammassakā māṇava sattā kammadāyādā”ti-ādi[1]. Imā gāthā sutvā therassa ñātakā kammassakatāyaṁ patiṭṭhahiṁsūti.

Jotidāsattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Heraññakānittheragāthāvaṇṇanā

Accayanti ahorattāti āyasmato Heraññakānittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto paresaṁ bhatako hutvā jīvanto[2] ekadivasaṁ Sujātassa nāma Satthusāvakassa paṁsukūlaṁ pariyesantassa upaḍḍhadussaṁ pariccaji. So tena puññakammena Tāvatiṁsesu nibbattitvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalarañño Gāmabhojakassa[3] Coravosāsakassa[4] putto hutvā nibbatti, **Heraññakānī**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto pitu accayena raññā tasmiṁyeva Gāmabhojakaṭṭhāne ṭhapito Jetavanapaṭiggahaṇe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho attano kaniṭṭhassa taṁ ṭhānantaraṁ dāpetvā rājānaṁ āpucchitvā pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā nacirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

“Padumuttarabhagavato, Sujāto nāma sāvako.
Paṁsukūlaṁ gavesanto, saṅkāre carate tadā.

Nagare Haṁsavatiyā, paresaṁ bhatako ahaṁ.
Upaḍḍhadussaṁ datvāna, sirasā abhivādayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

---

1. Ma 3. 244 piṭṭhe.
2. Vicaranto (Sī, I)
3. Bhojakassa (I, Ka)
4. Coraghātakassa (Sī)
5. Khu 4. 76 piṭṭhādīsu.

သတ္တော **ကရောတိ၊** ကရောန္တော စ တတ္ထ **ယံ ကမ္မံ** ယထာ ဖလဒါနသမတ္ထံ ဟောတိ၊ တထာ **ပကုဗ္ဗတိ** ဥပစိနောတိ။ **တဿ တဿေဝ ဒါယာဒေါ**တိ တဿ တဿေဝ ကမ္မဖလဿ ဂဏှနတော တေန တေန ကမ္မေန ဒါတဗ္ဗဝိပါကဿ ဘာဂီ ဟောတီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ကမ္မဿကာ မာဏဝ သတ္တာ ကမ္မဒါယာဒါ”တိအာဒိ[၁]။ ဣမာ ဂါထာ သုတွာ ထေရဿ ဉာတကာ ကမ္မဿကတာယံ ပတိဋ္ဌဟိံသူတိ။

ဇောတိဒါသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဟေရညကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အစ္စယန္တိ အဟောရတ္တာတိ အာယသ္မတော ဟေရညကာနိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ပရေသံ ဘတကော ဟုတွာ ဇီဝန္တော[၂] ဧကဒိဝသံ သုဇာတဿ နာမ သတ္ထုသာဝကဿ ပံသုကူလံ ပရိယေသန္တဿ ဥပဍ္ဎဒုဿံ ပရိစ္စဇိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တာဝတိံသေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရညော ဂါမဘောဇကဿ[၃] စောရဝေါသာသကဿ[၄] ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဟေရညကာနိ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ပိတု အစ္စယေန ရညာ တသ္မိံယေဝ ဂါမဘောဇကဋ္ဌာနေ ဌပိတော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဿ တံ ဌာနန္တရံ ဒါပေတွာ ရာဇာနံ အာပုစ္ဆိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

“ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော၊ သုဇာတော နာမ သာဝကော။
ပံသုကူလံ ဂဝေသန္တော၊ သင်္ကာရေ စရတေ တဒါ။

နဂရေ ဟံသဝတိယာ၊ ပရေသံ ဘတကော အဟံ။
ဥပဍ္ဎဒုဿံ ဒတွာန၊ သိရသာ အဘိဝါဒယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

၁-မ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိစရန္တော (သီ၊ ဣ)
၃-ဘောဇကဿ (ဣ၊ က)
၄-စောရဃာတကဿ (သီ)
၅-ခု ၄-၇၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tettiṁsakkhattuṁ devindo, devarajjamakārayiṁ.
Sattasattatikkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Upaḍḍhadussadānena, modāmi akutobhayo.

Icchamāno cahaṁ ajja, sakānanaṁ sapabbataṁ.
Khomadussehi chādeyyaṁ, aḍḍhadussassidaṁ phalaṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, aḍḍhadussassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano kaniṭṭhabhātaraṁ tato kammato nivattetukāmo tasmiṁyeva kamme abhirataṁ disvā taṁ codento—

145. "Accayanti ahorattā, jīvitaṁ uparujjhati.
Āyu khīyati maccānaṁ, kunnadīnaṁva odakaṁ.

146. Atha pāpāni kammāni, karaṁ bālo na bujjhati.
Pacchāssa kaṭukaṁ hoti, vipāko hissa pāpako"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **accayantī**ti atikkamanti, lahuṁ lahuṁ apagacchantīti attho. **Ahorattā**ti rattindivā. **Jīvitaṁ uparujjhatī**ti jīvitindriyaṁ ca khaṇikanirodhavasena nirujjhati. Vuttaṁ hi "khaṇe khaṇe tvaṁ bhikkhu jāyasi ca jiyyasi ca miyyasi ca cavasi ca upapajjasi cā"ti[1]. **Āyu khīyati maccānan**ti maritabbasabhāvattā **maccā**ti laddhanāmānaṁ imesaṁ sattānaṁ **āyu** "yo ciraṁ jīvati, so vassasataṁ appaṁ vā bhiyyo"ti[2] evaṁ paricchinnakālaparamāyu **khīyati** khayaṁ ca sambhedaṁ ca gacchati, yathā kiṁ? **Kunnadīnaṁ va odakaṁ** yathā nāma kunnadīnaṁ pabbateyyānaṁ khuddakanadīnaṁ udakaṁ[3] ciraṁ na tiṭṭhati, lahutaraṁ khīyati, āgatamattaṁyeva vigacchati, evaṁ sattānaṁ āyu lahutaraṁ khīyati khayaṁ gacchati. Ettha ca udakameva "odakan"ti vuttaṁ, yathā manoyeva mānasanti.

1. Cāti-ādi (Sī)
2. Dī 2. 43; Saṁ 1. 398; Aṁ 2. 503 piṭṭhesu.
3. Pabbateyyaṁ udakaṁ (Sī, I)

တေတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
ဥပဍ္ဎဒုဿဒါနေန၊ မောဒါမိ အကုတောဘယော။

ဣစ္ဆမာနော စဟံ အဇ္ဇ၊ သကာနနံ သပဗ္ဗတံ။
ခေါမဒုဿေဟိ ဆာဒေယျံ၊ အဍ္ဎဒုဿဿိဒံ ဖလံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ အဍ္ဎဒုဿဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတရံ တတော ကမ္မတော နိဝတ္တေတုကာမော တသ္မိံယေဝ ကမ္မေ အဘိရတံ ဒိသွာ တံ စောဒေန္တော—

၁၄၅။ “အစ္စယန္တိ အဟောရတ္တာ၊ ဇီဝိတံ ဥပရုဇ္ဈတိ။
အာယု ခီယတိ မစ္စာနံ၊ ကုန္နဒီနံဝ ဩဒကံ။

၁၄၆။ အထ ပါပါနိ ကမ္မာနိ၊ ကရံ ဗာလော န ဗုဇ္ဈတိ။
ပစ္ဆာဿ ကဋုကံ ဟောတိ၊ ဝိပါကော ဟိဿ ပါပကော”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အစ္စယန္တီ**တိ အတိက္ကမန္တိ၊ လဟုံ လဟုံ အပဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ **အဟောရတ္တာ**တိ ရတ္တိန္ဒိဝါ။ **ဇီဝိတံ ဥပရုဇ္ဈတီ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ စ ခဏိကနိရောဓဝသေန နိရုဇ္ဈတိ။ ဝုတ္တံ ဟိ “ခဏေ ခဏေ တွံ ဘိက္ခု ဇာယသိ စ ဇီယျသိ စ မီယျသိ စ စဝသိ စ ဥပပဇ္ဇသိ စာ”တိ[၁]။ **အာယု ခီယတိ မစ္စာနန္တိ** မရိတဗ္ဗသဘာဝတ္တာ **မစ္စာ**တိ လဒ္ဓနာမာနံ ဣမေသံ သတ္တာနံ **အာယု** “ယော စိရံ ဇီဝတိ၊ သော ဝဿသတံ အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော”တိ[၂] ဧဝံ ပရိစ္ဆိန္နကာလပရမာယု **ခီယတိ** ခယံ စ သမ္ဘေဒံ စ ဂစ္ဆတိ၊ ယထာ ကိံ? **ကုန္နဒီနံဝ ဩဒကံ** ယထာ နာမ ကုန္နဒီနံ ပဗ္ဗတေယျာနံ ခုဒ္ဒကနဒီနံ ဥဒကံ[၃] စိရံ န တိဋ္ဌတိ, လဟုတရံ ခီယတိ, အာဂတမတ္တံယေဝ ဝိဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ သတ္တာနံ အာယု လဟုတရံ ခီယတိ ခယံ ဂစ္ဆတိ။ ဧတ္ထ စ ဥဒကမေဝ “ဩဒက”န္တိ ဝုတ္တံ၊ ယထာ မနောယေဝ မာနသန္တိ။

၁-စာတိအာဒိ (သီ)
၂-ဒီ ၂-၄၃၊ သံ ၁-၃၉၈၊ အံ ၂-၅၀၃-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ပဗ္ဗတေယျံ ဥဒကံ (သီ၊ ဣ)

Atha pāpāni kammāni, karaṁ bālo na bujjhatīti evaṁ saṁsāre aniccepi samāne bālo lobhavasena vā kodhavasena vā pāpāni kammāni karoti, karontopi na bujjhati, pāpaṁ karonto ca “pāpaṁ karomī”ti abujjhanako nāma natthi, “imassa kammassa evarūpo dukkho vipāko”ti pana ajānanato “na bujjhatī”ti vuttaṁ. **Pacchāssa kaṭukaṁ hotī**ti yadipi pāpassa kammassa āyūhanakkhaṇe “imassa kammassa evarūpo vipāko”ti na bujjhati, tato pacchā pana nirayādīsu nibbattassa assa bālassa kaṭukaṁ aniṭṭhaṁ dukkhameva hoti. **Vipāko hissa pāpako** yasmā assa pāpakammassa nāma vipāko pāpako nihīno aniṭṭho evāti. Imaṁ pana ovādaṁ sutvā therassa kaniṭṭhabhātā rājānaṁ āpucchitvā pabbajitvā nacirasseva sadatthaṁ nipphādesi.

Heraññakānittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Somamittattheragāthāvaṇṇanā

Parittaṁ dārunti āyasmato Somamittattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Buddhaguṇe sutvā pasannamānaso ekadivasaṁ kiṁsukarukkhaṁ pupphitaṁ disvā pupphāni gahetvā Satthāraṁ uddissa ākāse khipitvā pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Bārāṇasiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Somamitto**ti laddhanāmo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā Vimalena nāma therena kataparicayattā abhiṇhaṁ tassa santikaṁ gacchanto dhammaṁ sutvā sāsane laddhappasādo pabbajitvā laddhūpasampado vattapaṭivattaṁ pūrento vicarati. Vimalatthero pana kusīto middhabahulo rattindivaṁ vītināmeti. Somamitto “kusītaṁ nāma nissāya ko guṇo”ti taṁ pahāya Mahākassapattheraṁ upasaṅkamitvā tassa ovāde ṭhatvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahatte patiṭṭhāsi, tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

1. Khu 4. 76 piṭṭhe.

အထ ပါပါနိ ကမ္မာနိ၊ ကရံ ဗာလော န ဗုဇ္ဈတီတိ ဧဝံ သံသာရေ အနိစ္စေပိ သမာနေ ဗာလော လောဘဝသေန ဝါ ကောဓဝသေန ဝါ ပါပါနိ ကမ္မာနိ ကရောတိ၊ ကရောန္တောပိ န ဗုဇ္ဈတိ၊ ပါပံ ကရောန္တော စ “ပါပံ ကရောမီ”တိ အဗုဇ္ဈနကော နာမ နတ္ထိ၊ “ဣမဿ ကမ္မဿ ဧဝရူပေါ ဒုက္ခော ဝိပါကော”တိ ပန အဇာနနတော “န ဗုဇ္ဈတီ”တိ ဝုတ္တံ။ **ပစ္ဆာဿ ကဋုကံ ဟောတီ**တိ ယဒိပိ ပါပဿ ကမ္မဿ အာယူဟနက္ခဏေ “ဣမဿ ကမ္မဿ ဧဝရူပေါ ဝိပါကော”တိ န ဗုဇ္ဈတိ၊ တတော ပစ္ဆာ ပန နိရယာဒီသု နိဗ္ဗတ္တဿ အဿ ဗာလဿ ကဋုကံ အနိဋ္ဌံ ဒုက္ခမေဝ ဟောတိ။ **ဝိပါကော ဟိဿ ပါပကော** ယသ္မာ အဿ ပါပကမ္မဿ နာမ ဝိပါကော ပါပကော နိဟီနော အနိဋ္ဌော ဧဝါတိ။ ဣမံ ပန ဩဝါဒံ သုတွာ ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ ရာဇာနံ အာပုစ္ဆိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ နစိရဿေဝ သဒတ္ထံ နိပ္ဖာဒေသိ။

— ဟေရညကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သောမမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပရိတ္တံ ဒါရုန္တိ အာယသ္မတော သောမမိတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဗုဒ္ဓဂုဏေ သုတွာ ပသန္နမာနသော ဧကဒိဝသံ ကိံသုကရုက္ခံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ ပုပ္ဖာနိ ဂဟေတွာ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ အာကာသေ ခိပိတွာ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဗာရာဏသိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သောမမိတ္တော**တိ လဒ္ဓနာမော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ ဝိမလေန နာမ ထေရေန ကတပရိစယတ္တာ အဘိဏှံ တဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော ဓမ္မံ သုတွာ သာသနေ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ပူရေန္တော ဝိစရတိ။ ဝိမလတ္ထေရော ပန ကုသီတော မိဒ္ဓဗဟုလော ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝီတိနာမေတိ။ သောမမိတ္တော “ကုသီတံ နာမ နိဿာယ ကော ဂုဏော”တိ တံ ပဟာယ မဟာကဿပတ္ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

၁-ခု ၄-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

“Kiṁ sukaṁ pupphitaṁ disvā, paggahetvāna añjaliṁ.
Buddhaseṭṭhaṁ saritvāna, ākāse abhipūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, mama Buddhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā Vimalattheraṁ ovādena tajjento—

147. “Parittaṁ dārumāruyha, yathā sīde mahaṇṇave.
Evaṁ kusītamāgamma, sādhujīvīpi sīdati.
Tasmā taṁ parivajjeyya, kusītaṁ hīnavīriyaṁ.

148. Pavivittehi ariyehi, pahitattehi jhāyibhi.
Niccaṁ āraddhavīriyehi, paṇḍitehi sahāvase”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **parittaṁ dārumāruyha, yathā sīde mahaṇṇave**ti[1] pesalopi kulaputto kusītaṁ alasapuggalaṁ nissāya sīdati saṁsāre patati, na tassa pāraṁ nibbānaṁ gacchati. Yasmā etadevaṁ, **tasmā taṁ** adhikusaladhammavasena[2] sīsaṁ anukkhipitvā kucchitaṁ sīdanato **kusītaṁ** vīriyārambhābhāvato **hīnavīriyaṁ** puggalaṁ sabbathā vajjeyya, na tassa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyāti attho.

Evaṁ puggalādhiṭṭhānāya gāthāya kosajje ādīnavaṁ dassetvā idāni vīriyārambhe ānisaṁse dassetuṁ **“pavivittehī”**ti-ādi vuttaṁ.

1. Imesaṁ atthavaṇṇanā Itivuttakaṭṭhakathāya 234 piṭṭhato gahetabbā.
2. Akusaladhammavasena (Sī)

“ကိံသုကံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ပဂ္ဂဟေတွာန အဉ္ဇလိံ။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ သရိတွာန၊ အာကာသေ အဘိပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ မမ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမလတ္ထေရံ ဩဝါဒေန တဇ္ဇေန္တော—

၁၄၇။ “ပရိတ္တံ ဒါရုမာရုယှ၊ ယထာ သီဒေ မဟဏ္ဏဝေ။
ဧဝံ ကုသီတမာဂမ္မ၊ သာဓုဇီဝီပိ သီဒတိ။
တသ္မာ တံ ပရိဝဇ္ဇေယျ၊ ကုသီတံ ဟီနဝီရိယံ။

၁၄၈။ ပဝိဝိတ္တေဟိ အရိယေဟိ၊ ပဟိတတ္တေဟိ ဈာယိဘိ။
နိစ္စံ အာရဒ္ဓဝီရိယေဟိ၊ ပဏ္ဍိတေဟိ သဟာဝသေ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပရိတ္တံ ဒါရုမာရုယှ၊ ယထာ သီဒေ မဟဏ္ဏဝေ**တိ[1] ပေသလောပိ ကုလပုတ္တော ကုသီတံ အလသပုဂ္ဂလံ နိဿာယ သီဒတိ သံသာရေ ပတတိ၊ န တဿ ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတိ။ ယသ္မာ ဧတဒေဝံ၊ **တသ္မာ တံ** အဓိကုသလဓမ္မဝသေန[2] သီသံ အနုက္ခိပိတွာ ကုစ္ဆိတံ သီဒနတော **ကုသီတံ** ဝီရိယာရမ္ဘာဘာဝတော **ဟီနဝီရိယံ** ပုဂ္ဂလံ သဗ္ဗထာ ဝဇ္ဇေယျ၊ န တဿ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇေယျာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဂါထာယ ကောသဇ္ဇေ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝီရိယာရမ္ဘေ အာနိသံသေ ဒဿေတုံ **“ပဝိဝိတ္တေဟီ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁-ဣမေသံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာယ ၂၃၄-ပိဋ္ဌတော ဂဟေတဗ္ဗာ။
၂-အကုသလဓမ္မဝသေန (သီ)

tassattho—ye pana kāyavivekasambhavena **pavivittā,** tato eva kilesehi ārakattā **ariyā,** nibbānaṁ patipesitattatāya **pahitattā,** ārammaṇūpanijjhānavasena lakkhaṇūpanijjhānavasena ca **jhāyino,** sabbakālaṁ paggahitavīriyatāya **āraddhavīriyā,** lokiyalokuttara-bhedāya paññāya samannāgatattā **paṇḍitā,** tehiyeva **saha** āvaseyya sadatthaṁ nipphādetukāmo saṁvaseyyāti. Taṁ sutvā Vimalatthero saṁviggamānaso vipassanaṁ paṭṭhapetvā sadatthaṁ ārādhesi. Svāyamattho parato āgamissati.

Somamittattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sabbamittattheragāthāvaṇṇanā

Jano janamhi sambaddhoti āyasmato Sabbamittattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito dvānavute kappe Tissassa Bhagavato kāle nesādakule nibbattitvā vanacāriko[1] hutvā vane mige vadhitvā maṁsaṁ khādanto jīvati. Athassa Bhagavā anuggaṇhanatthaṁ vasanaṭṭhānasamīpe tīṇi padacetiyāni dassetvā pakkāmi. So atītakāle Sammāsambuddhesu kataparicayattā cakkaṅkitāni[2] disvā pasannamānaso koraṇḍapupphehi pūjaṁ katvā tena puññakammena Tāvatiṁsabhavane nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthinagare brāhmaṇakule nibbatti, **Sabbamitto**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Jetavanapaṭiggahaṇe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharanto vassaṁ upagantvā vuṭṭhavasso Bhagavantaṁ vandituṁ Sāvatthiṁ gacchanto antarāmagge māgavikehi oḍḍite pāse migapotakaṁ baddhaṁ addasa[3]. Mātā panassa migī pāsaṁ appaviṭṭhāpi puttasinehena dūraṁ na gacchati, maraṇabhayena pāsasamīpampi na upagacchati, migapotako ca bhīto ito cito ca parivattento karuṇaṁ vilapati, taṁ disvā thero “aho sattānaṁ snehahetukaṁ dukkhan”ti gacchanto tato paraṁ sambahule core

1. Vanacarako (Sī, I) 2. Cakkaratanāni (Sī) 3. Migapotako baddho ahosi (Ka)

တဿတ္ထော—ယေ ပန ကာယဝိဝေကသမ္ဘဝေန **ပဝိဝိတ္တာ၊** တတော ဧဝ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ **အရိယာ,** နိဗ္ဗာနံ ပတိပေသိတတ္တတာယ **ပဟိတတ္တာ,** အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန စ **ဈာယိနော,** သဗ္ဗကာလံ ပဂ္ဂဟိတဝီရိယတာယ **အာရဒ္ဓဝီရိယာ,** လောကိယလောကုတ္တရဘေဒါယ ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ **ပဏ္ဍိတာ၊** တေဟိယေဝ **သဟ** အာဝသေယျ သဒတ္ထံ နိပ္ဖါဒေတုကာမော သံဝသေယျာတိ။ တံ သုတွာ ဝိမလတ္ထေရော သံဝိဂ္ဂမာနသော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သဒတ္ထံ အာရာဓေသိ။ သွာယမတ္ထော ပရတော အာဂမိဿတိ။

သောမမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သဗ္ဗမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဇနော ဇနမှိ သမ္ဗဒ္ဓေါတိ အာယသ္မတော သဗ္ဗမိတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဒွါနဝုတေ ကပ္ပေ တိဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ နေသာဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝနစာရိကော[1] ဟုတွာ ဝနေ မိဂေ ဝဓိတွာ မံသံ ခါဒန္တော ဇီဝတိ။ အထဿ ဘဂဝါ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ ဝသနဋ္ဌာနသမီပေ တီဏိ ပဒစေတိယာနိ ဒဿေတွာ ပက္ကာမိ။ သော အတီတကာလေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေသု ကတပရိစယတ္တာ စက္ကင်္ကိတာနိ[2] ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကောရဏ္ဍပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ တေန ပုညကမ္မေန တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိနဂရေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သဗ္ဗမိတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဝဿံ ဥပဂန္တွာ ဝုဋ္ဌဝဿော ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ မာဂဝိကေဟိ ဩဍ္ဍိတေ ပါသေ မိဂပေါတကံ ဗဒ္ဓံ အဒ္ဒသ[3]။ မာတာ ပနဿ မိဂီ ပါသံ အပ္ပဝိဋ္ဌာပိ ပုတ္တသိနေဟေန ဒူရံ န ဂစ္ဆတိ၊ မရဏဘယေန ပါသသမီပမ္ပိ န ဥပဂစ္ဆတိ၊ မိဂပေါတကော စ ဘီတော ဣတော စိတော စ ပရိဝတ္တေန္တော ကရုဏံ ဝိလပတိ၊ တံ ဒိသွာ ထေရော “အဟော သတ္တာနံ သ္နေဟဟေတုကံ ဒုက္ခ”န္တိ ဂစ္ဆန္တော တတော ပရံ သမ္ဗဟုလေ စောရေ

၁-ဝနစရကော (သီ၊ ဣ) ၂-စက္ကရတနာနိ (သီ) ၃-မိဂပေါတကော ဗဒ္ဓေါ အဟောသိ (က)

ekaṁ purisaṁ jīvagāhaṁ gahetvā palālaveṇiyā sarīraṁ[1] veṭhetvā jhāpente, tañca mahāviravaṁ viravantaṁ disvā tadubhayaṁ nissāya sañjātasaṁvego tesaṁ corānaṁ suṇantānaṁyeva—

149. "Jano janamhi sambaddho, janamevassito jano.
Jano janena heṭhīyati, heṭheti ca jano janaṁ.

150. Ko hi tassa janenattho, janena janitena vā.
Janaṁ ohāya gacchaṁ taṁ, heṭhayitvā bahuṁ janan"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **jano**ti andhabālajano. **Janamhī**ti aññe jane[2]. **Sambaddho**ti taṇhābandhanena baddho. "Ayaṁ me putto, mātā"ti-ādinā[3] paṭibaddho. Ayameva vā pāṭho, "ime maṁ posenti, ahaṁ ime nissāya jīvāmī"ti paṭibaddhacittoti attho. **Janamevassito jano**ti "ayaṁ me putto, dhītā"ti-ādinā aññameva janaṁ añño jano assito[4] taṇhāya allīno pariggayha ṭhito. **Jano janena heṭhīyati, heṭheti ca jano janan**ti kammassakatāya yathābhūtāvabodhassa ca[5] abhāvato ajjhupekkhanaṁ akatvā lobhavasena yathā jano janaṁ assito, evaṁ dosavasena jano janena heṭhīyati vibādhīyati. "Tayidaṁ mayhaṁva upari heṭhanaphalavasena paripatissatī"ti ajānanto heṭheti ca jano janaṁ.

Ko hi tassa janenatthoti tassa aññajanassa aññena janena taṇhāvasena assitena dosavasena heṭhitena vā ko attho. **Janena janitena vā**ti mātāpitā hutvā tena aññena janena[6] janitena vā ko attho. **Janaṁ ohāya gacchaṁ taṁ, heṭhayitvā bahuṁ janan**ti yasmā saṁsāre carato janassa ayamevānurūpā[7] paṭipatti, tasmā taṁ janaṁ, tassa ca bādhikā yā sā taṇhā ca, yo ca so doso eva bahuṁ janaṁ bādhayitvā ṭhito[8], tañca ohāya sabbaso pahāya

1. Sakalasarīraṁ (Sī)
2. Aññena janena (Sī, I)
3. Ayaṁ me puttoti mātāpitu-ādinā (Sī)
4. Āsito (Ka)
5. Yathābhūtathetabhāvato bodhassa ca (Sī)
6. Janakena (Ka)
7. Ayameva evarūpā (Sī), ayamevarūpā (I)
8. Ṭhitaṁ (Ka)

ဧကံ ပုရိသံ ဇီဝဂါဟံ ဂဟေတွာ ပလာလဝေဏိယာ သရီရံ[၁] ဝေဌေတွာ ဈာပေန္တေ, တဉ္စ မဟာဝိရဝံ ဝိရဝန္တံ ဒိသွာ တဒုဘယံ နိဿာယ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ တေသံ စောရာနံ သုဏန္တာနံယေဝ—

၁၄၉။ "ဇနော ဇနမှိ သမ္ဗဒ္ဓေါ၊ ဇနမေဝဿိတော ဇနော။
ဇနော ဇနေန ဟေဌီယတိ၊ ဟေဌေတိ စ ဇနော ဇနံ။

၁၅၀။ ကော ဟိ တဿ ဇနေနတ္ထော၊ ဇနေန ဇနိတေန ဝါ။
ဇနံ ဩဟာယ ဂစ္ဆံ တံ၊ ဟေဌယိတွာ ဗဟုံ ဇန"န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဇနော**တိ အန္ဓဗာလဇနော။ **ဇနမှီ**တိ အညေ ဇနေ[၂]။ **သမ္ဗဒ္ဓေါ**တိ တဏှာဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ။ "အယံ မေ ပုတ္တော, မာတာ"တိအာဒိနာ[၃] ပဋိဗဒ္ဓေါ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ "ဣမေ မံ ပေါသေန္တိ၊ အဟံ ဣမေ နိဿာယ ဇီဝါမီ"တိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တောတိ အတ္ထော။ **ဇနမေဝဿိတော ဇနော**တိ "အယံ မေ ပုတ္တော, ဓီတာ"တိအာဒိနာ အညမေဝ ဇနံ အညော ဇနော အဿိတော[၄] တဏှာယ အလ္လီနော ပရိဂ္ဂယှ ဌိတော။ **ဇနော ဇနေန ဟေဌီယတိ၊ ဟေဌေတိ စ ဇနော ဇန**န္တိ ကမ္မဿကတာယ ယထာဘူတာဝဗောဓဿ စ[၅] အဘာဝတော အဇ္ဈုပေက္ခနံ အကတွာ လောဘဝသေန ယထာ ဇနော ဇနံ အဿိတော၊ ဧဝံ ဒေါသဝသေန ဇနော ဇနေန ဟေဌီယတိ ဝိဗာဓီယတိ။ "တယိဒံ မယှံဝ ဥပရိ ဟေဌနဖလဝသေန ပရိပတိဿတီ"တိ အဇာနန္တော ဟေဌေတိ စ ဇနော ဇနံ။

ကော ဟိ တဿ ဇနေနတ္ထောတိ တဿ အညဇနဿ အညေန ဇနေန တဏှာဝသေန အဿိတေန ဒေါသဝသေန ဟေဌိတေန ဝါ ကော အတ္ထော။ **ဇနေန ဇနိတေန ဝါ**တိ မာတာပိတာ ဟုတွာ တေန အညေန ဇနေန[၆] ဇနိတေန ဝါ ကော အတ္ထော။ **ဇနံ ဩဟာယ ဂစ္ဆံ တံ၊ ဟေဌယိတွာ ဗဟုံ ဇန**န္တိ ယသ္မာ သံသာရေ စရတော ဇနဿ အယမေဝါနုရူပါ[၇] ပဋိပတ္တိ၊ တသ္မာ တံ ဇနံ, တဿ စ ဗာဓိကာ ယာ သာ တဏှာ စ, ယော စ သော ဒေါသော ဧဝ ဗဟုံ ဇနံ ဗာဓယိတွာ ဌိတော[၈]၊ တဉ္စ ဩဟာယ သဗ္ဗသော ပဟာယ

၁-သကလသရီရံ (သီ)
၂-အညေန ဇနေန (သီ၊ ဣ)
၃-အယံ မေ ပုတ္တောတိ မာတာပိတုအာဒိနာ (သီ)
၄-အာသိတော (က)
၅-ယထာဘူတထေဘာဘာဝတော ဗောဓဿ စ (သီ)
၆-ဇနကေန (က)
၇-အယမေဝ ဧဝရူပါ (သီ)၊ အယမေဝရူပါ (ဣ)
၈-ဌိတံ (က)

pariccajitvā gacchaṁ, tehi[1] anupaddutaṁ ṭhānaṁ gaccheyyaṁ pāpuṇeyyanti attho. Evaṁ pana vatvā thero tāvadeva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattamapāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Vanakammiko pure āsiṁ, pitumātumatenahaṁ.
Pasumārena[3] jīvāmi, kusalaṁ me na vijjati.

Mama āsayasāmantā, Tisso Lokagganāyako.
Padāni tīṇi dassesi, anukampāya cakkumā.

Akkante ca pade disvā, Tissanāmassa Satthuno.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, pade cittaṁ pasādayiṁ.

Koraṇḍaṁ pupphitaṁ disvā, pādapaṁ dharaṇīruhaṁ.
Sakosakaṁ[4] gahetvāna, padaseṭṭhamapūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Yaṁ yaṁ yonupapajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Koraṇḍakachavi homi, suppabhāso bhavāmahaṁ.

Dvenavute ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, padapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Te pana corā therassa santike dhammaṁ sutvā saṁvegajātā pabbajitvā dhammānudhammaṁ paṭipajjiṁsūti.

Sabbamittattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Gaccha tehi (I), gacchantehi (Ka)
2. Khu 4. 75 piṭṭhādīsu.
3. Pararuhirena (Sī)
4. Sakoṭakaṁ (Sī)

ပရိစ္စဇိတွာ ဂစ္ဆံ၊ တေဟိ[၁] အနုပဒ္ဒုတံ ဌာနံ ဂစ္ဆေယျံ ပါပုဏေယျန္တိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပန ဝတွာ ထေရော တာဝဒေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တမပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ဝနကမ္မိကော ပုရေ အာသိံ၊ ပိတုမာတုမတေနဟံ။
ပသုမာရေန[၃] ဇီဝါမိ၊ ကုသလံ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

မမ အာသယသာမန္တာ၊ တိဿော လောကဂ္ဂနာယကော။
ပဒါနိ တီဏိ ဒဿေသိ၊ အနုကမ္ပာယ စက္ခုမာ။

အက္ကန္တေ စ ပဒေ ဒိသွာ၊ တိဿနာမဿ သတ္ထုနော။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ ပဒေ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။

ကောရဏ္ဍံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ပါဒပံ ဓရဏီရုဟံ။
သကောသကံ[၄] ဂဟေတွာန၊ ပဒသေဋ္ဌမပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ယံ ယံ ယောနုပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
ကောရဏ္ဍကဆဝိ ဟောမိ၊ သုပ္ပဘာသော ဘဝါမဟံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပဒပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

တေ ပန စောရာ ထေရဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သံဝေဂဇာတာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပဋိပဇ္ဇိံသူတိ။

သဗ္ဗမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဂစ္ဆ တေဟိ (ဣ)၊ ဂစ္ဆန္တေဟိ (က)
၂-ခု ၄-၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ပရရုဟိရေန (သီ)
၄-သကောဋကံ (သီ)

6. Mahākāḷattheragāthāvaṇṇanā

Kāḷī itthīti āyasmato Mahākāḷattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekanavute kappe kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto kenacideva karaṇīyena araññaṁ gato tattha aññatarassa rukkhassa[1] sākhāya olambamānaṁ paṁsukūlacīvaraṁ disvā "ariyaddhajo olambatī"ti pasannacitto kiṅkaṇi[2] pupphāni gahetvā paṁsukūlaṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Setabyanagare satthavāhakule nibbattitvā **Mahākāḷo**ti laddhanāmo viññutaṁ patvā gharāvāsaṁ vasanto pañcahi sakaṭasatehi bhaṇḍaṁ gahetvā vāṇijjavasena Sāvatthiṁ gato ekamantaṁ sakaṭasatthaṁ[3] nivesetvā addhānaparissamaṁ vinodetvā attano parisāya saddhiṁ nisinno sāyanhasamayaṁ gandhamālādihatthe upāsake Jetavanaṁ gacchante disvā sayampi tehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā sosānikaṅgaṁ adhiṭṭhāya susāne vasati. Athekadivasaṁ Kāḷī nāma ekā itthī chavaḍāhikā therassa kammaṭṭhānatthāya[4] aciramatasarīraṁ ubho satthī[5] bhinditvā[6] ubho ca bāhū bhinditvā[6] sīsañca dadhithālakaṁ[7] viya bhinditvā sabbaṁ aṅgapaccaṅgaṁ sambandhameva katvā therassa oloketuṁ yogyaṭṭhāne ṭhapetvā ekamantaṁ nisīdi. Thero taṁ disvā attānaṁ ovadanto[8]—

151. "Kāḷī itthī brahatī dhaṅkarūpā,
Satthiñca bhetvā aparañca satthiṁ.
Bāhañca bhetvā aparañca bāhaṁ,
Sīsañca bhetvā dadhithālakaṁva[9].
Esā nisinnā abhisandahitvā.

1. Rukkhamūlassa (Sī, Ka) 2. Kaṇikāra (I) 3. Sakaṭasataṁ (Sī, I)
4. Kammaṭṭhānatthā (Sī) 5. Hatthe (Sī, Ka) 6. Chinditvā (Sī, I, Ka)
7. Dadhithālikaṁ (Sī, I) 8. Ovadento (I) 9. Dadhithālikaṁ (Sī, I)

၆-မဟာကာဠတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကာဠီ ဣတ္ထီတိ အာယသ္မတော မဟာကာဠတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အရညံ ဂတော တတ္ထ အညတရဿ ရုက္ခဿ[1] သာခါယ ဩလမ္ဗမာနံ ပံသုကူလစီဝရံ ဒိသွာ "အရိယဒ္ဓဇော ဩလမ္ဗတီ"တိ ပသန္နစိတ္တော ကိင်္ကဏိ[2]ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ ပံသုကူလံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သေတဗျနဂရေ သတ္ထဝါဟကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **မဟာကာဠော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတွာ ဃရာဝါသံ ဝသန္တော ပဉ္စဟိ သကဋသတေဟိ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဝါဏိဇ္ဇဝသေန သာဝတ္ထိံ ဂတော ဧကမန္တံ သကဋသတ္ထံ[3] နိဝေသေတွာ အဒ္ဓါနပရိဿမံ ဝိနောဒေတွာ အတ္တနော ပရိသာယ သဒ္ဓိံ နိသိန္နော သာယနှသမယံ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထေ ဥပါသကေ ဇေတဝနံ ဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ သယမ္ပိ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သောသာနိကင်္ဂံ အဓိဋ္ဌာယ သုသာနေ ဝသတိ။ အထေကဒိဝသံ ကာဠီ နာမ ဧကာ ဣတ္ထီ ဆဝဍာဟိကာ ထေရဿ ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထာယ[4] အစိရမတသရီရံ ဥဘော သတ္ထီ[5] ဘိန္ဒိတွာ[6] ဥဘော စ ဗာဟူ ဘိန္ဒိတွာ[6] သီသဉ္စ ဒဓိထာလကံ[7] ဝိယ ဘိန္ဒိတွာ သဗ္ဗံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂံ သမ္ဗန္ဓမေဝ ကတွာ ထေရဿ ဩလောကေတုံ ယောဂျဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ ထေရော တံ ဒိသွာ အတ္တာနံ ဩဝဒန္တော[8]—

၁၅၁။ "ကာဠီ ဣတ္ထီ ဗြဟတီ ဓင်္ကရူပါ၊
သတ္ထိဉ္စ ဘေတွာ အပရဉ္စ သတ္ထိံ။
ဗာဟဉ္စ ဘေတွာ အပရဉ္စ ဗာဟံ၊
သီသဉ္စ ဘေတွာ ဒဓိထာလကံဝ[9]။
ဧသာ နိသိန္နာ အဘိသန္ဒဟိတွာ။

၁-ရုက္ခမူလဿ (သီ၊ က) ၂-ကဏိကာရ (ဣ) ၃-သကဋသတံ (သီ၊ ဣ)
၄-ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထာ (သီ) ၅-ဟတ္ထေ (သီ၊ က) ၆-ဆိန္ဒိတွာ (သီ၊ ဣ၊ က)
၇-ဒဓိထာလိကံ (သီ၊ ဣ) ၈-ဩဝဒေန္တော (ဣ) ၉-ဒဓိထာလိကံဝ (သီ၊ ဣ)

152. Yo ve avidvā upadhiṁ karoti,
Punappunaṁ dukkhamupeti mando.
Tasmā pajānaṁ upadhiṁ na kayirā,
Māhaṁ puna bhinnasiro sayissan”ti[1]—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **Kāḷī**ti tassā nāmaṁ, kāḷavaṇṇattā vā evaṁ vuttaṁ[2]. **Brahatī**ti mahāsarīrā ārohapariṇāhavatī. **Dhaṅkarūpā**ti kāḷavaṇṇattā eva kākasadisarūpā. **Satthiñca bhetvā**ti matasarīrassa satthiṁ jaṇṇubhedanena bhañjitvā. **Aparañca satthin**ti itarañca satthiṁ bhañjitvā[3]. **Bāhañca bhetvā**ti bāhaṭṭhiñca aggabāhaṭṭhāneyeva[4] bhañjitvā. **Sīsañca bhetvā dadhithālakaṁvā**ti matasarīrassa[5] sīsaṁ bhinditvā bhinnattā eva leḍḍudaṇḍādīhi paggharantaṁ dadhithālakaṁ viya, paggharantaṁ matthaluṅgaṁ katvāti attho. **Esā nisinnā abhisandahitvā**ti chinnabhinnāvayavaṁ[6] matasarīraṁ te avayave yathāṭhāneyeva ṭhapanena sandahitvā sahitaṁ katvā maṁsāpaṇaṁ pasārentī viya esā nissinnā.

Yo ve avidvā upadhiṁ karotīti yo imāya upaṭṭhāpitaṁ kammaṭṭhānaṁ disvāpi avidvā akusalo kammaṭṭhānaṁ chaḍḍetvā ayonisomanasikārena kilesūpadhiṁ uppādeti, so **mando** mandapañño saṁsārassa anativattanato **punappunaṁ** aparāparaṁ nirayādīsu **dukkhaṁ upeti. Tasmā pajānaṁ upadhiṁ na kayirā**ti **tasmā**ti yasmā cetadevaṁ, tasmā. **Pajānaṁ upadhin**ti “idha yaṁ dukkhaṁ sambhotī”ti pajānanto yoniso manasikaronto kilesūpadhiṁ na kayirā na uppādeyya. Kasmā? **Māhaṁ puna bhinnasiro sayissan**ti yathayidaṁ matasarīraṁ bhinnasarīraṁ sayati, evaṁ kilesūpadhīhi saṁsāre punappunaṁ uppattiyā kaṭasivaḍḍhako hutvā bhinnasiro[7] ahaṁ mā sayissanti. Evaṁ vadanto eva[8] thero vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[9]—

1. Passissanti (Ka) 2. Evaṁ vuttā (Ka) 3. Paribhañjitvā (Sī)
4. Aggatahaṭṭhīniyeva (I), aggatahaṭṭheyeva (Ka) 5. Chavasarīrassa (I, Ka)
6. Chinnabhinnaṁva chavaṁ (Sī) 7. Bhinnasarīro (I)
8. Imaṁ vadanto (Sī) 9. Khu 4. 74 piṭṭhādīsu.

၁၅၂။ ယော ဝေ အဝိဒ္ဝါ ဥပဓိံ ကရောတိ၊
ပုနပ္ပုနံ ဒုက္ခမုပေတိ မန္ဒော။
တသ္မာ ပဇာနံ ဥပဓိံ န ကယိရာ၊
မာဟံ ပုန ဘိန္နသိရော သယိဿ”န္တိ[၁]—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကာဠီ**တိ တဿာ နာမံ၊ ကာဠဝဏ္ဏတ္တာ ဝါ ဧဝံ ဝုတ္တံ[၂]။ **ဗြဟတီ**တိ မဟာသရီရာ အာရောဟပရိဏာဟဝတီ။ **ဓင်္ကရူပါ**တိ ကာဠဝဏ္ဏတ္တာ ဧဝ ကာကသဒိသရူပါ။ **သတ္ထိဉ္စ ဘေတွာ**တိ မတသရီရဿ သတ္ထိံ ဇဏ္ဏုဘေဒနေန ဘဉ္ဇိတွာ။ **အပရဉ္စ သတ္ထိန္တိ** ဣတရဉ္စ သတ္ထိံ ဘဉ္ဇိတွာ[၃]။ **ဗာဟဉ္စ ဘေတွာ**တိ ဗာဟဋ္ဌိဉ္စ အဂ္ဂဗာဟဋ္ဌာနေယေဝ[၄] ဘဉ္ဇိတွာ။ **သီသဉ္စ ဘေတွာ ဒဓိထာလကံဝါ**တိ မတသရီရဿ[၅] သီသံ ဘိန္ဒိတွာ ဘိန္နတ္တာ ဧဝ လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပဂ္ဃရန္တံ ဒဓိထာလကံ ဝိယ၊ ပဂ္ဃရန္တံ မတ္ထလုင်္ဂံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ဧသာ နိသိန္နာ အဘိသန္ဒဟိတွာ**တိ ဆိန္နဘိန္နာဝယဝံ[၆] မတသရီရံ တေ အဝယဝေ ယထာဋ္ဌာနေယေဝ ဌပနေန သန္ဒဟိတွာ သဟိတံ ကတွာ မံသာပဏံ ပသာရေန္တီ ဝိယ ဧသာ နိသိန္နာ။

ယော ဝေ အဝိဒ္ဝါ ဥပဓိံ ကရောတီတိ ယော ဣမာယ ဥပဋ္ဌာပိတံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒိသွာပိ အဝိဒ္ဝါ အကုသလော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဆဍ္ဍေတွာ အယောနိသောမနသိကာရေန ကိလေသူပဓိံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ သော **မန္ဒော** မန္ဒပညော သံသာရဿ အနတိဝတ္တနတော **ပုနပ္ပုနံ** အပရာပရံ နိရယာဒီသု **ဒုက္ခံ ဥပေတိ။ တသ္မာ ပဇာနံ ဥပဓိံ န ကယိရာ**တိ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ စေတဒေဝံ၊ တသ္မာ။ **ပဇာနံ ဥပဓိန္တိ** “ဣဓ ယံ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတီ”တိ ပဇာနန္တော ယောနိသော မနသိကရောန္တော ကိလေသူပဓိံ န ကယိရာ န ဥပ္ပါဒေယျ။ ကသ္မာ? **မာဟံ ပုန ဘိန္နသိရော သယိဿ**န္တိ ယထယိဒံ မတသရီရံ ဘိန္နသရီရံ သယတိ၊ ဧဝံ ကိလေသူပဓီဟိ သံသာရေ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပတ္တိယာ ကဋသိဝဍ္ဎကော ဟုတွာ ဘိန္နသိရော[၇] အဟံ မာ သယိဿန္တိ။ ဧဝံ ဝဒန္တော ဧဝ[၈] ထေရော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၉]—

၁-ပဿိဿန္တိ (က) ၂-ဧဝံ ဝုတ္တာ (က) ၃-ပရိဘဉ္ဇိတွာ (သီ)
၄-အဂ္ဂတဟတ္ထိနီယေဝ (ဣ)၊ အဂ္ဂတဟတ္ထေယေဝ (က) ၅-ဆဝသရီရဿ (ဣ၊ က) ၆-ဆိန္နဘိန္နံဝ ဆဝံ (သီ)
၇-ဘိန္နသရီရော (ဣ) ၈-ဣမံ ဝဒန္တော (သီ) ၉-ခု ၄-၇၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Himavantassāvidūre, Udaṅgaṇo[1] nāma pabbato.
Tatthaddasaṁ paṁsukūlaṁ, dumaggamhi vilambitaṁ.

Tīṇi kiṅkaṇipupphāni, ocinitvānahaṁ tadā.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, paṁsukūlamapūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pūjitvā arahaddhajaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Mahākāḷattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Tissattheragāthāvaṇṇanā

Bahū sapatte labhatīti āyasmato Tissattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Piyadassissa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā vuññutaṁ patto sippesu nipphattaṁ gantvā kāmesu ādīnavaṁ disvā gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññāyatane sālavane assamaṁ kāretvā vasati. Bhagavā tassa anuggaṇhanatthaṁ assamassa avidūre sālavane nirodhaṁ samāpajjitvā nisīdi. So assamato nikkhamitvā phalāphalatthāya gacchanto Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso cattāro daṇḍe ṭhapetvā Bhagavato upari pupphitāhi sālasākhāhi sākhāmaṇḍapaṁ katvā sattāhaṁ navanavehi[2] sālapupphehi Bhagavantaṁ pūjento aṭṭhāsi Buddhārammaṇaṁ pītiṁ avijahanto. Satthā sattāhassa accayena nirodhato vuṭṭhahitvā bhikkhusaṁghaṁ cintesi. Tāvadeva satasahassamattā khīṇāsavā Satthāraṁ parivāresuṁ. Bhagavā tassa bhāviniṁ sampattiṁ vibhāvento anumodanaṁ vatvā pakkāmi. So tena puññakammena devaloke nibbattitvā aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ

1. Uruganọ (Sī) 2. Vaṇṇavantehi (Sī)

ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဥဒင်္ဂဏော[၁] နာမ ပဗ္ဗတော။
တတ္ထဒ္ဒသံ ပံသုကူလံ၊ ဒုမဂ္ဂမှိ ဝိလမ္ဗိတံ။

တီဏိ ကိင်္ကဏိပုပ္ဖာနိ၊ ဩစိနိတွာနဟံ တဒါ။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ ပံသုကူလမပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပူဇိတွာ အရဟဒ္ဓဇံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

မဟာကာဠတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဗဟူ သပတ္တေ လဘတီတိ အာယသ္မတော တိဿတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ပိယဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ ကာမေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညာယတနေ သာလဝနေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝသတိ။ ဘဂဝါ တဿ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ အဿမဿ အဝိဒူရေ သာလဝနေ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ သော အဿမတော နိက္ခမိတွာ ဖလာဖလတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော စတ္တာရော ဒဏ္ဍေ ဌပေတွာ ဘဂဝတော ဥပရိ ပုပ္ဖိတာဟိ သာလသာခါဟိ သာခါမဏ္ဍပံ ကတွာ သတ္တာဟံ နဝနဝေဟိ[၂] သာလပုပ္ဖေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေန္တော အဋ္ဌာသိ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ အဝိဇဟန္တော။ သတ္ထာ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန နိရောဓတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဘိက္ခုသံဃံ စိန္တေသိ။ တာဝဒေဝ သတသဟဿမတ္တာ ခီဏာသဝါ သတ္ထာရံ ပရိဝါရေသုံ။ ဘဂဝါ တဿ ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ဝိဘာဝေန္တော အနုမောဒနံ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ

၁-ဥရုဂဏော (သီ) ၂-ဝဏ္ဏဝန္တေဟိ (သီ)

Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā **Tisso**ti laddhanāmo vayappatto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā pañcamattāni māṇavakasatāni mante vācento lābhaggayasaggappatto hutvā Satthu Rājagahagamane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Ajjhogāhetvā sālavanaṁ, sukato assamo mama.
Sālapupphehi sañchanno, vasāmi vipine tadā.

Piyadassī ca Bhagavā, Sayambhū aggapuggalo.
Vivekakāmo Sambuddho, sālavanamupāgami.

Assamā abhinikkhamma, pavanaṁ agamāsahaṁ.
Mūlaphalaṁ gavesanto, āhiṇḍāmi vane tadā.

Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, Piyadassiṁ mahāyasaṁ.
Sunisinnaṁ samāpannaṁ, virocantaṁ mahāvane.

Catudaṇḍe ṭhapetvāna, Buddhassa uparī ahaṁ.
Maṇḍapaṁ sukataṁ katvā, sālapupphehi chādayiṁ.

Sattāhaṁ dhārayitvāna, maṇḍapaṁ sālachāditaṁ.
Tattha cittaṁ pasādetvā, Buddhaseṭṭhamavandahaṁ.

Bhagavā tamhi samaye, vuṭṭhahitvā samādhito.
Yugamattaṁ pekkhamāno, nisīdi purisuttamo.

Sāvako Varuṇo nāma, Piyadassissa Satthuno.
Vasīsatasahassehi, upagacchi vināyakaṁ.

Piyadassī ca Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, sitaṁ pātukarī Jino.

Anuruddho upaṭṭhāko, Piyadassissa Satthuno.
Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, apucchittha[2] Mahāmuniṁ.

Ko nu kho Bhagavā hetu, sitakammassa Satthuno.
Kāraṇe vijjamanamhi, Satthā pātukare sitaṁ.

1. Khu 4. 70 piṭṭhādīsu. 2. Apucchitaṁ (Ka)

ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **တိဿော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ ပဉ္စမတ္တာနိ မာဏဝကသတာနိ မန္တေ ဝါစေန္တော လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော ဟုတွာ သတ္ထု ရာဇဂဟဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“အဇ္ဈောဂါဟေတွာ သာလဝနံ၊ သုကတော အဿမော မမ။
သာလပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဆန္နော၊ ဝသာမိ ဝိပိနေ တဒါ။

ပိယဒဿီ စ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
ဝိဝေကကာမော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သာလဝနမုပါဂမိ။

အဿမာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ပဝနံ အဂမာသဟံ။
မူလဖလံ ဂဝေသန္တော၊ အာဟိဏ္ဍာမိ ဝနေ တဒါ။

တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ပိယဒဿိံ မဟာယသံ။
သုနိသိန္နံ သမာပန္နံ၊ ဝိရောစန္တံ မဟာဝနေ။

စတုဒဏ္ဍေ ဌပေတွာန၊ ဗုဒ္ဓဿ ဥပရီ အဟံ။
မဏ္ဍပံ သုကတံ ကတွာ၊ သာလပုပ္ဖေဟိ ဆာဒယိံ။

သတ္တာဟံ ဓာရယိတွာန၊ မဏ္ဍပံ သာလဆာဒိတံ။
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမဝန္ဒဟံ။

ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ ဝုဋ္ဌဟိတွာ သမာဓိတော။
ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနော၊ နိသီဒိ ပုရိသုတ္တမော။

သာဝကော ဝရုဏော နာမ၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။
ဝသီသတသဟဿေဟိ၊ ဥပဂစ္ဆိ ဝိနာယကံ။

ပိယဒဿီ စ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ သိတံ ပါတုကရီ ဇိနော။

အနုရုဒ္ဓေါ ဥပဋ္ဌာကော၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။
ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ၊ အပုစ္ဆိတ္ထ[၂] မဟာမုနိံ။

ကော နု ခေါ ဘဂဝါ ဟေတု၊ သိတကမ္မဿ သတ္ထုနော။
ကာရဏေ ဝိဇ္ဇမာနမှိ၊ သတ္ထာ ပါတုကရေ သိတံ။

၁-ခု ၄-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အပုစ္ဆိတံ (က)

Sattāhaṁ sālacchadanaṁ, yo me dhāresi māṇavo.
Tassa kammaṁ saritvāna, sitaṁ pātukariṁ ahaṁ.

Anokāsaṁ na passāmi, yattha puññaṁ vipaccati.
Devaloke manusse vā, okāsova na sammati.

Devaloke vasantassa, puññakammasamaṅgino.
Yāvatā parisā tassa, sālacchannā bhavissati.

Tattha dibbehi naccehi, gītehi vāditehi ca.
Ramissati sadā santo, puññakammasamāhito.

Yāvatā parisā tassa, gandhagandhī[1] bhavissati.
Sālassa pupphavasso ca, pavassissati[2] tāvade.

Tato cutoyaṁ manujo, mānusaṁ āgamissati.
Idhāpi sālacchadanaṁ, sabbakālaṁ dharissati.

Idha naccañca gītañca, sammatāḷasamāhitaṁ.
Parivāressanti maṁ niccaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Uggacchante ca sūriye, sālavassaṁ pavassati.
Puññakammena saṁyuttaṁ, vassate sabbakālikaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Dhammaṁ abhisamentassa, sālacchannaṁ bhavissati.
Citake jhāyamānassa, chadanaṁ tattha hessati.

Vipākaṁ kittayitvāna, Piyadassī Mahāmuni.
Parisāya dhammaṁ desesi, tappento dhammavuṭṭhiyā.

Tiṁsakappāni devesu, devarajjamakārayiṁ.
Saṭṭhi ca sattakkhatthuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

1. Sālacchannā (Ka) 2. Pavattissati (Ka)

သတ္တာဟံ သာလစ္ဆဒနံ၊ ယော မေ ဓာရေသိ မာဏဝေါ။
တဿ ကမ္မံ သရိတွာန၊ သိတံ ပါတုကရိံ အဟံ။

အနောကာသံ န ပဿာမိ၊ ယတ္ထ ပုညံ ဝိပစ္စတိ။
ဒေဝလောကေ မနုဿေ ဝါ၊ ဩကာသောဝ န သမ္မတိ။

ဒေဝလောကေ ဝသန္တဿ၊ ပုညကမ္မသမင်္ဂိနော။
ယာဝတာ ပရိသာ တဿ၊ သာလစ္ဆန္နာ ဘဝိဿတိ။

တတ္ထ ဒိဗ္ဗေဟိ နစ္စေဟိ၊ ဂီတေဟိ ဝါဒိတေဟိ စ။
ရမိဿတိ သဒါ သန္တော၊ ပုညကမ္မသမာဟိတော။

ယာဝတာ ပရိသာ တဿ၊ ဂန္ဓဂန္ဓီ[၁] ဘဝိဿတိ။
သာလဿ ပုပ္ဖဝဿော စ၊ ပဝဿိဿတိ[၂] တာဝဒေ။

တတော စုတောယံ မနုဇော၊ မာနုသံ အာဂမိဿတိ။
ဣဓာပိ သာလစ္ဆဒနံ၊ သဗ္ဗကာလံ ဓရိဿတိ။

ဣဓ နစ္စဉ္စ ဂီတဉ္စ၊ သမ္မတာဠသမာဟိတံ။
ပရိဝါရေဿန္တိ မံ နိစ္စံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ စ သူရိယေ၊ သာလဝဿံ ပဝဿတိ။
ပုညကမ္မေန သံယုတ္တံ၊ ဝဿတေ သဗ္ဗကာလိကံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ’နာသဝေါ။

ဓမ္မံ အဘိသမေန္တဿ၊ သာလစ္ဆန္နံ ဘဝိဿတိ။
စိတကေ ဈာယမာနဿ၊ ဆဒနံ တတ္ထ ဟေဿတိ။

ဝိပါကံ ကိတ္တယိတွာန၊ ပိယဒဿီ မဟာမုနိ။
ပရိသာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တပ္ပေန္တော ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ။

တိံသကပ္ပါနိ ဒေဝေသု၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သဋ္ဌိ စ သတ္တက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

၁။ သာလစ္ဆန္နာ (က) ၂။ ပဝတ္တိဿတိ (က)

Devalokā idhāgantvā, labhāmi vipulaṁ sukhaṁ.
Idhāpi sālacchadanaṁ, maṇḍapassa idaṁ phalaṁ.

Ayaṁ pacchimako mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Idhāpi sālacchadanaṁ, hessati sabbakālikaṁ.

Mahāmuniṁ tosayitvā, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Pattomhi acalaṁ ṭhānaṁ, hitvā jayaparājayaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

So arahattaṁ pana patvā visesato lābhaggayasaggappatto ahosi. Tattha keci puthujjanabhikkhū therassa lābhasakkāraṁ disvā bālabhāvena asahanākāraṁ pavedesuṁ. Thero taṁ ñatvā lābhasakkāre ādīnavaṁ tattha attano alaggabhāvañca pakāsento—

153. "Bahū[1] sapatte labhati, muṇḍo saṅghāṭipāruto.
Lābhī annassa pānassa, vatthassa sayanassa ca.

154. Etamādīnavaṁ ñatvā, sakkāresu mahabbhayaṁ.
Appalābho anavassuto, sato bhikkhu paribbaje"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tassattho—sikhampi asesetvā muṇḍitakesatāya **muṇḍo,** chinditvā saṅghāṭitakāsāvadhāritāya[2] **saṅghāṭipāruto,** evaṁ vevaṇṇiyaṁ ajjhupagato parāyattavuttiko pabbajito sace annapānādīnaṁ **lābhī** hoti, sopi **bahū sapatte labhati,** tassa usūyantā bahū sambhavanti[3]. Tasmā **etaṁ** evarūpaṁ lābha**sakkāresu mahabbhayaṁ** vipulabhayaṁ **ādīnavaṁ** dosaṁ viditvā appicchataṁ santosañca hadaye ṭhapetvā anavajjuppādassāpi uppannassa lābhassa parivajjanena **appalābho,** tato eva tattha taṇhāvassutābhāvena **anavassuto,** saṁsāre bhayassa ikkhanato bhinnakilesatāya vā **bhikkhu** santuṭṭhiṭṭhānīyassa

1. Pahū (Sī) 2. Dhāraṇatāya (I, Ka) 3. Usūyakā bahū bhavanti (Sī)

ဒေဝလောကာ ဣဓာဂန္တွာ၊ လဘာမိ ဝိပုလံ သုခံ။
ဣဓာပိ သာလစ္ဆဒနံ၊ မဏ္ဍပဿ ဣဒံ ဖလံ။

အယံ ပစ္ဆိမကော မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
ဣဓာပိ သာလစ္ဆဒနံ၊ ဟေဿတိ သဗ္ဗကာလိကံ။

မဟာမုနိံ တောသယိတွာ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
ပတ္တောမှိ အစလံ ဌာနံ၊ ဟိတွာ ဇယပရာဇယံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန''န္တိ။

သော အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိသေသတော လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော အဟောသိ။ တတ္ထ ကေစိ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခူ ထေရဿ လာဘသက္ကာရံ ဒိသွာ ဗာလဘာဝေန အသဟနာကာရံ ပဝေဒေသုံ။ ထေရော တံ ဉတွာ လာဘသက္ကာရေ အာဒီနဝံ တတ္ထ အတ္တနော အလဂ္ဂဘာဝဉ္စ ပကာသေန္တော—

၁၅၃။ "ဗဟူ[၁] သပတ္တေ လဘတိ၊ မုဏ္ဍော သင်္ဃာဋိပါရုတော။
လာဘီ အန္နဿ ပါနဿ၊ ဝတ္ထဿ သယနဿ စ။

၁၅၄။ ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ၊ သက္ကာရေသု မဟဗ္ဘယံ။
အပ္ပလာဘော အနဝဿုတော၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—သိခမ္ပိ အသေသေတွာ မုဏ္ဍိတကေသတာယ **မုဏ္ဍော၊** ဆိန္ဒိတွာ သင်္ဃာဋိတကာသာဝဓာရိတာယ[၂] **သင်္ဃာဋိပါရုတော၊** ဧဝံ ဝေဝဏ္ဏိယံ အဇ္ဈုပဂတော ပရာယတ္တဝုတ္တိကော ပဗ္ဗဇိတော သစေ အန္နပါနာဒီနံ **လာဘီ** ဟောတိ၊ သောပိ **ဗဟူ သပတ္တေ လဘတိ၊** တဿ ဥသူယန္တာ ဗဟူ သမ္ဘဝန္တိ[၃]။ တသ္မာ **ဧတံ** ဧဝရူပံ လာဘ**သက္ကာရေသု မဟဗ္ဘယံ** ဝိပုလဘယံ **အာဒီနဝံ** ဒေါသံ ဝိဒိတွာ အပ္ပိစ္ဆတံ သန္တောသဉ္စ ဟဒယေ ဌပေတွာ အနဝဇ္ဇုပ္ပါဒဿာပိ ဥပ္ပန္နဿ လာဘဿ ပရိဝဇ္ဇနေန **အပ္ပလာဘော,** တတော ဧဝ တတ္ထ တဏှာဝဿုတာဘာဝေန **အနဝဿုတော,** သံသာရေ ဘယဿ ဣက္ခနတော ဘိန္နကိလေသတာယ ဝါ **ဘိက္ခု** သန္တုဋ္ဌိဋ္ဌာနီယဿ

၁-ပဟူ (သီ) ၂-ဓာရဏတာယ (ဣ၊ က) ၃-ဥသူယကာ ဗဟူ ဘဝန္တိ (သီ)

satisampajaññassa[1] vasena **sato** hutvā **paribbaje** careyya vihareyyāti. Taṁ sutvā te bhikkhū tāvadeva theraṁ khamāpesuṁ.

Tissattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Kimilattheragāthāvaṇṇanā

Pācīnavaṁsadāyamhīti-ādikā āyasmato Kimilattherassa gāthā. Kā uppatti? Tassa pubbayogo saṁveguppatti pabbajjā ca ekakanipāte "abhisatto"ti gāthāya saṁvaṇṇanāyaṁ vuttāyeva. Tāya ca gāthāya therena attano visesādhigamassa kāraṇaṁ dassitaṁ. Idha pana adhigatavisesassa[2] attano āyasmatā ca Anuruddhena āyasmatā ca Nandiyena saha samaggavāso dassitoti veditabbaṁ[2]. Samaggavāsaṁ pana vasantā te yathā ca vasiṁsu, taṁ dassento—

155. "Pācīnavaṁsadāyamhi, Sakyaputtā sahāyakā.
Pahāyā'nappake bhoge, uñche pattāgate[3] ratā.

156. Āraddhavīriyā pahitattā, niccaṁ daḷhaparakkamā.
Ramanti dhammaratiyā, hitvāna lokiyaṁ ratin"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **pācīnavaṁsadāyamhī**ti Pācīnavaṁsanāmake rakkhitagopite sahaparicchede vane. Taṁ hi vanaṁ gāmassa pācīnadisāyaṁ ṭhitattā vaṁsagumbaparikkhittattā ca "pācīnavaṁsadāyo"ti vutto, vaṁsavanabhāvena vāti[4]. **Sakyaputtā**ti Anuruddhattherādayo Sakyarājakumārā[5]. **Sahāyakā**ti saṁveguppattipabbajjāsamaṇadhammakaraṇasaṁvāsehi saha ayanato pavattanato sahāyakā. **Pahāyā'nappake bhoge**ti uḷārena puññānubhāvena adhigate kulaparamparāgate ca mahante bhogakkhandhe chaḍḍetvā. "Sahāyānappake"tipi Pāḷi. **Uñche pattāgate ratā**ti uñchācariyāya

---

1. Santuṭṭho nissaraṇasampajaññassa (Ka)
2-2. Attano āyasmatā ca nandiyena samaggavāsoti veditabbaṁ (Sī)
3. Uñchāpattāgate (Pāḷiyaṁ) 4. Saṁvasanabhāvenevāti (Sī) 5. Sakyarājāno (Ka)

သတိသမ္ပဇညဿ[၁] ဝသေန **သတော** ဟုတွာ **ပရိဗ္ဗဇေ** စရေယျ ဝိဟရေယျာတိ။ တံ သုတွာ တေ ဘိက္ခူ တာဝဒေဝ ထေရံ ခမာပေသုံ။

တိဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ကိမိလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပါစီနဝံသဒါယမှီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကိမိလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? တဿ ပုဗ္ဗယောဂေါ သံဝေဂုပ္ပတ္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ ဧကကနိပါတေ "အဘိသတ္တော"တိ ဂါထာယ သံဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တာယေဝ။ တာယ စ ဂါထာယ ထေရေန အတ္တနော ဝိသေသာဓိဂမဿ ကာရဏံ ဒဿိတံ။ ဣဓ ပန အဓိဂတဝိသေသဿ [၂]အတ္တနော အာယသ္မတာ စ အနုရုဒ္ဓေန အာယသ္မတာ စ နန္ဒိယေန သဟ သမဂ္ဂဝါသော ဒဿိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ[၂]။ သမဂ္ဂဝါသံ ပန ဝသန္တာ တေ ယထာ စ ဝသိံသု၊ တံ ဒဿေန္တော—

၁၅၅။ "ပါစီနဝံသဒါယမှိ၊ သကျပုတ္တာ သဟာယကာ။
ပဟာယာ'နပ္ပကေ ဘောဂေ၊ ဥဉ္ဆေ ပတ္တာဂတေ[၃] ရတာ။

၁၅၆။ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ပဟိတတ္တာ၊ နိစ္စံ ဒဠှပရက္ကမာ။
ရမန္တိ ဓမ္မရတိယာ၊ ဟိတွာန လောကိယံ ရတိ"န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပါစီနဝံသဒါယမှီ**တိ ပါစီနဝံသနာမကေ ရက္ခိတဂေါပိတေ သဟပရိစ္ဆေဒေ ဝနေ။ တံ ဟိ ဝနံ ဂါမဿ ပါစီနဒိသာယံ ဌိတတ္တာ ဝံသဂုမ္ဗပရိက္ခိတ္တတ္တာ စ "ပါစီနဝံသဒါယော"တိ ဝုတ္တော၊ ဝံသဝနဘာဝေန ဝါတိ[၄]။ **သကျပုတ္တာ**တိ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရာဒယော သကျရာဇကုမာရာ[၅]။ **သဟာယကာ**တိ သံဝေဂုပ္ပတ္တိပဗ္ဗဇ္ဇာသမဏဓမ္မကရဏသံဝါသေဟိ သဟ အယနတော ပဝတ္တနတော သဟာယကာ။ **ပဟာယာ'နပ္ပကေ ဘောဂေ**တိ ဥဠာရေန ပုညာနုဘာဝေန အဓိဂတေ ကုလပရမ္ပရာဂတေ စ မဟန္တေ ဘောဂက္ခန္ဓေ ဆဍ္ဍေတွာ။ "သဟာယာနပ္ပကေ"တိပိ ပါဠိ။ **ဥဉ္ဆေ ပတ္တာဂတေ ရတာ**တိ ဥဉ္ဆာစရိယာယ

၁-သန္တုဋ္ဌော နိဿရဏသမ္ပဇညဿ (က)
၂-၂-အတ္တနော အာယသ္မတာ စ နန္ဒိယေန သမဂ္ဂဝါသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ (သီ)
၃-ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ (ပါဠိယံ) ၄-သံဝသနဘာဝေနေဝါတိ (သီ) ၅-သကျရာဇာနော (က)

ābhatattā uñche patte āgatattā pattāgate pattapariyāpanne ratā abhiratā, saṁghabhattādi-atirekalābhaṁ paṭikkhipitvā jaṅghabalaṁ nissāya bhikkhācariyāya laddhena missakabhatteneva santuṭṭhāti attho.

Āraddhavīriyāti uttamatthassa adhigamāya āditova pageva sampāditavīriyā[1]. **Pahitattā**ti ninnapoṇapabbhārabhāvena kālena kālaṁ samāpajjanena ca[2] nibbānaṁ patipesitacittā. **Niccaṁ daḷhaparakkamā**ti vattapaṭipattīsu diṭṭhadhammasukhavihārānuyogena sabbakālaṁ asithilaparakkamā. **Ramanti dhammaratiyā, hitvāna lokiyaṁ ratin**ti loke viditatāya lokapariyāpannatāya ca lokiyaṁ rūpārammaṇādiratiṁ pahāya maggapaññāya pajahitvā lokuttaradhammaratiyā aggaphalanibbānābhiratiyā ca ramanti abhiramantīti.

Kimilattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Nandattheragāthāvaṇṇanā

Ayoniso manasikārāti āyasmato Nandattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Bhagavato santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ indriyesu guttadvārānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthento Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca pūjāsakkārabahulaṁ[3] mahādānaṁ pavattetvā "ahampi anāgate tumhādisassa Buddhassa evarūpo sāvako bhaveyyan"ti paṇidhānaṁ katvā tato paṭṭhāya[4] devamanussesu saṁsaranto Atthadassissa Bhagavato kāle Vinatāya[5] nāma nadiyā mahanto kacchapo hutvā nibbatto ekadivasaṁ Satthāraṁ nadiyā pāraṁ gantuṁ tīre ṭhitaṁ disvā sayaṁ Bhagavantaṁ tāretukāmo Satthu pādamūle nipajji. Satthā tassa ajjhāsayaṁ oloketvā piṭṭhiṁ abhiruhi. So haṭṭhatuṭṭho vegena sotaṁ chindanto sīghataraṁ paratīrameva pāpesi. Bhagavā tassa anumodanaṁ vadanto bhāviniṁ sampattiṁ kathetvā pakkāmi.

---

1. Samāhitaviriyā (Sī, I) 2. Samāpajjaneneva (Sī), samāpajjanena (Ka)
3. Pūjāsakkāraṁ (Sī) 4. Tato (I, Ka) 5. Vitatāya (Ka)

အာဘတတ္တာ ဥဉ္ဆေ ပတ္တေ အာဂတတ္တာ ပတ္တာဂတေ ပတ္တပရိယာပန္နေ ရတာ အဘိရတာ၊ သံဃဘတ္တာဒိအတိရေကလာဘံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဇင်္ဃဗလံ နိဿာယ ဘိက္ခာစရိယာယ လဒ္ဓေန မိဿကဘတ္တေနေဝ သန္တုဋ္ဌာတိ အတ္ထော။

အာရဒ္ဓဝီရိယာတိ ဥတ္တမတ္ထဿ အဓိဂမာယ အာဒိတောဝ ပဂေဝ သမ္ပာဒိတဝီရိယာ[1]။ **ပဟိတတ္တာ**တိ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရဘာဝေန ကာလေန ကာလံ သမာပဇ္ဇနေန စ[2] နိဗ္ဗာနံ ပတိပေသိတစိတ္တာ။ **နိစ္စံ ဒဠှပရက္ကမာ**တိ ဝတ္တပဋိပတ္တီသု ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနုယောဂေန သဗ္ဗကာလံ အသိထိလပရက္ကမာ။ **ရမန္တိ ဓမ္မရတိယာ၊ ဟိတွာန လောကိယံ ရတိ**န္တိ လောကေ ဝိဒိတတာယ လောကပရိယာပန္နတာယ စ လောကိယံ ရူပါရမ္မဏာဒိရတိံ ပဟာယ မဂ္ဂပညာယ ပဇဟိတွာ လောကုတ္တရဓမ္မရတိယာ အဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာဘိရတိယာ စ ရမန္တိ အဘိရမန္တီတိ။

ကိမိလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-နန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အယောနိသော မနသိကာရာတိ အာယသ္မတော နန္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေန္တော ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ပူဇာသက္ကာရဗဟုလံ[3] မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ "အဟမ္ပိ အနာဂတေ တုမှာဒိသဿ ဗုဒ္ဓဿ ဧဝရူပေါ သာဝကော ဘဝေယျ"န္တိ ပဏိဓာနံ ကတွာ တတော ပဋ္ဌာယ[4] ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိနတာယ[5] နာမ နဒိယာ မဟန္တော ကစ္ဆပေါ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ နဒိယာ ပါရံ ဂန္တုံ တီရေ ဌိတံ ဒိသွာ သယံ ဘဂဝန္တံ တာရေတုကာမော သတ္ထု ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ ပိဋ္ဌိံ အဘိရုဟိ။ သော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဝေဂေန သောတံ ဆိန္ဒန္တော သီဃတရံ ပရတီရမေဝ ပါပေသိ။ ဘဂဝါ တဿ အနုမောဒနံ ဝဒန္တော ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ကထေတွာ ပက္ကာမိ။

၁-သမာဟိတဝိရိယာ (သီ၊ ဣ) ၂-သမာပဇ္ဇနေနေဝ (သီ)၊ သမာပဇ္ဇနေန (က)
၃-ပူဇာသက္ကာရံ (သီ) ၄-တတော (ဣ၊ က) ၅-ဝိတတာယ (က)

So tena puññakammena sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Suddhodanamahārājassa putto hutvā Mahāpajāpatiyā Gotamiyā icchimhi nibbatti. Tassa nāmaggahaṇadivase ñātisaṁghaṁ nandento[1] jātoti **Nando**tveva nāmaṁ akaṁsu. Tassa vayappattakāle Satthā pavattavaradhammacakko lokānuggahaṁ karonto Kapilavatthuṁ gantvā ñātisamāgame pokkharavassaṁ aṭṭhuppattiṁ katvā **Vessantarajātakaṁ**[2] kethetvā dutiyadivase piṇḍāya paviṭṭho "uttiṭṭhe nappamajjeyyā"ti[3] gāthāya pitaraṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā nivesanaṁ gantvā "dhammaṁ care sucaritan"ti[4] gāthāya Mahāpajāpatiṁ sotāpattiphale rājānaṁ sakadāgāmiphale patiṭṭhāpetvā tatiye divase Nandakumārassa abhisekanivesanappavesanavivāhamaṅgalesu vattamānesu piṇḍāya pavisitvā Nandakumārassa hatthe pattaṁ datvā maṅgalaṁ vatvā tassa hatthato pattaṁ agahetvāva vihāraṁ gato taṁ pattahatthaṁ vihāraṁ āgataṁ anicchamānaṁyeva pabbājetvā tathā pabbajitattāyeva anabhiratiyā pīḷitaṁ ñatvā upāyena tassa taṁ anabhiratiṁ vinodesi. So yoniso paṭisaṅkhāya vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Atthadassī tu Bhagavā, Sayambhū Lokanāyako.
Vinatānadiyā tīraṁ, upāgañchi Tathāgato.

Udakā abhinikkhamma, kacchapo vārigocaro.
Buddhaṁ tāretukāmohaṁ, upesiṁ Lokanāyakaṁ.

Abhirūhatu maṁ Buddho, Atthadassī Mahāmuni.
Ahaṁ taṁ tārayissāmi, dukkhassantakaro tuvaṁ.

Mama saṅkappamaññāya, Atthadassī mahāyaso.
Abhirūhitvā me piṭṭhiṁ, aṭṭhāsi Lokanāyako.

Yato sarāmi attānaṁ, yato pattosmi viññutaṁ.
Sukhaṁ me tādisaṁ natthi, phuṭṭhe pādatale yathā.

Uttaritvāna Sambuddho, Atthadassī mahāyaso.
Naditīramhi ṭhatvāna, imā gāthā abhāsatha.

1. Nandanto tosento (Sī, I)
2. Khu 6. 321 piṭṭhādīsu.
3. Khu 1. 38 piṭṭhe Dhammapade.
4. Khu 1. 39 piṭṭhe Dhammapade.
5. Khu 4. 67 piṭṭhādīsu.

သော တေန ပုညကမ္မေန သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ ပုတ္တော ဟုတွာ မဟာပဇာပတိယာ ဂေါတမိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ဉာတိသံဃံ နန္ဒေန္တော[၁] ဇာတောတိ **နန္ဒော**တွေဝ နာမံ အကံသု။ တဿ ဝယပ္ပတ္တကာလေ သတ္ထာ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကော လောကာနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော ကပိလဝတ္ထုံ ဂန္တွာ ဉာတိသမာဂမေ ပေါက္ခရဝဿံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ **ဝေဿန္တရဇာတကံ**[၂] ကထေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော "ဥတ္တိဋ္ဌေ နပ္ပမဇ္ဇေယျာ"တိ[၃] ဂါထာယ ပိတရံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ နိဝေသနံ ဂန္တွာ "ဓမ္မံ စရေ သုစရိတ"န္တိ[၄] ဂါထာယ မဟာပဇာပတိံ သောတာပတ္တိဖလေ ရာဇာနံ သကဒါဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တတိယေ ဒိဝသေ နန္ဒကုမာရဿ အဘိသေကနိဝေသနပ္ပဝေသနဝိဝါဟမင်္ဂလေသု ဝတ္တမာနေသု ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ နန္ဒကုမာရဿ ဟတ္ထေ ပတ္တံ ဒတွာ မင်္ဂလံ ဝတွာ တဿ ဟတ္ထတော ပတ္တံ အဂဟေတွာဝ ဝိဟာရံ ဂတော တံ ပတ္တဟတ္ထံ ဝိဟာရံ အာဂတံ အနိစ္ဆမာနံယေဝ ပဗ္ဗာဇေတွာ တထာ ပဗ္ဗဇိတတ္တာယေဝ အနဘိရတိယာ ပီဠိတံ ဉတွာ ဥပါယေန တဿ တံ အနဘိရတိံ ဝိနောဒေသိ။ သော ယောနိသော ပဋိသင်္ခါယ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

"အတ္ထဒဿီ တု ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ လောကနာယကော။
ဝိနတာနဒိယာ တီရံ၊ ဥပါဂစ္ဆိ တထာဂတော။

ဥဒကာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ကစ္ဆပေါ ဝါရိဂေါစရော။
ဗုဒ္ဓံ တာရေတုကာမောဟံ၊ ဥပေသိံ လောကနာယကံ။

အဘိရူဟတု မံ ဗုဒ္ဓေါ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာမုနိ။
အဟံ တံ တာရယိဿာမိ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော တုဝံ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာယသော။
အဘိရူဟိတွာ မေ ပိဋ္ဌိံ၊ အဋ္ဌာသိ လောကနာယကော။

ယတော သရာမိ အတ္တာနံ၊ ယတော ပတ္တောသ္မိ ဝိညုတံ။
သုခံ မေ တာဒိသံ နတ္ထိ၊ ဖုဋ္ဌေ ပါဒတလေ ယထာ။

ဥတ္တရိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာယသော။
နဒီတီရမှိ ဌတွာန၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

၁-နန္ဒန္တော တောသေန္တော (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၆-၃၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၁-၃၈-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-ခု ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၅-ခု ၄-၆၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Yāvatā vattate cittaṁ, Gaṅgāsotaṁ[1] tarāmahaṁ.
Ayañca kacchapo rājā, tāresi mama paññavā.

Iminā Buddhataraṇena, mettacittavatāya ca.
Aṭṭhārase kappasate, devaloke ramissati.

Devalokā idhāgantvā, sukkamūlena codito.
Ekāsane nisīditvā, kaṅkhāsotaṁ tarissati.

Yathāpi bhaddake khette, bījaṁ appampi ropitaṁ.
Sammādhāraṁ[2] pavecchante, phalaṁ toseti kassakaṁ[3].

Tathevidaṁ Buddhakhettaṁ, Sammāsambuddhadesitaṁ.
Sammādhāraṁ pavecchante, phalaṁ maṁ tosayissati.

Padhānapahitattomhi, upasanto nirūpadhi.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, taraṇāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhaṁ anubhavanto "aho Satthu upāyakosallaṁ, yenāhaṁ bhavapaṅkato uddharitvā nibbānathale patiṭṭhāpito"ti attano pahīnasaṁkilesaṁ paṭiladdhañca sukhaṁ paccavekkhitvā sañjātasomanasso udānavasena—

157. "Ayoniso manasikārā, maṇḍanaṁ anuyuñjisaṁ.
Uddhato capalo cāsiṁ, kāmarāgena aṭṭito.

158. Upāyakusalenāhaṁ, Buddhenādiccabandhunā.
Yoniso paṭipajjitvā, bhave cittaṁ udabbahin"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **ayoniso manasikārā**ti anupāyamanasikārato asubhaṁ kāyaṁ subhato manasi karitvā subhato manasikārahetu,

1. Kaṅkhāsotaṁ (Sī) 2. Sammādhāre (Sī) 3. Kassake (Sī)

ယာဝတာ ဝတ္တတေ စိတ္တံ၊ ဂင်္ဂါသောတံ[၁] တရာမဟံ။
အယဉ္စ ကစ္ဆပေါ ရာဇာ၊ တာရေသိ မမ ပညဝါ။

ဣမိနာ ဗုဒ္ဓတရဏေန၊ မေတ္တစိတ္တဝတာယ စ။
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။

ဒေဝလောကာ ဣဓာဂန္တွာ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ဧကာသနေ နိသီဒိတွာ၊ ကင်္ခါသောတံ တရိဿတိ။

ယထာပိ ဘဒ္ဒကေ ခေတ္တေ၊ ဗီဇံ အပ္ပမ္ပိ ရောပိတံ။
သမ္မာဓာရံ[၂] ပဝေစ္ဆန္တေ၊ ဖလံ တောသေတိ ကဿကံ[၃]။

တထေဝိဒံ ဗုဒ္ဓခေတ္တံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဒေသိတံ။
သမ္မာဓာရံ ပဝေစ္ဆန္တေ၊ ဖလံ မံ တောသယိဿတိ။

ပဓာနပဟိတတ္တောမှိ၊ ဥပသန္တော နိရူပဓိ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တရဏာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ အနုဘဝန္တော “အဟော သတ္ထု ဥပါယကောသလ္လံ၊ ယေနာဟံ ဘဝပင်္ကတော ဥဒ္ဓရိတွာ နိဗ္ဗာနထလေ ပတိဋ္ဌာပိတော”တိ အတ္တနော ပဟီနသံကိလေသံ ပဋိလဒ္ဓဉ္စ သုခံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သဉ္ဇာတသောမနဿော ဥဒါနဝသေန—

၁၅၇။ “အယောနိသော မနသိကာရာ၊ မဏ္ဍနံ အနုယုဉ္ဇိသံ။
ဥဒ္ဓတော စပလော စာသိံ၊ ကာမရာဂေန အဋ္ဋိတော။

၁၅၈။ ဥပါယကုသလေနာဟံ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။
ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇိတွာ၊ ဘဝေ စိတ္တံ ဥဒဗ္ဗဟိ”န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အယောနိသော မနသိကာရာ**တိ အနုပါယမနသိကာရတော အသုဘံ ကာယံ သုဘတော မနသိ ကရိတွာ သုဘတော မနသိကာရဟေတု၊

၁-ကင်္ခါသောတံ (သီ) ၂-သမ္မာဓာရေ (သီ) ၃-ကဿကေ (သီ)

asubhaṁ kāyaṁ[1] subhasaññāyāti[2] attho. **Maṇḍananti** hatthūpagādi-ābharaṇehi ceva mālāgandhādīhi ca attabhāvassa alaṅkaraṇaṁ. **Anuyuñjisanti** anuyuñjiṁ, sarīrassa vibhūsanappasuto ahosinti attho. **Uddhatoti** jātigottarūpayobbanamadādīhi uddhato avūpasantacitto. **Capaloti** vanamakkaṭo viya anavaṭṭhitacittatāya lolo, kāyamaṇḍanavatthamaṇḍanādicāpalye yuttatāya vā capalo **ca. Āsinti** ahosiṁ. **Kāmarāgenāti** vatthukāmesu chandarāgena **aṭṭito** pīḷito vibādhito āsinti yojanā[3].

Upāyakusalenāti vineyyānaṁ damanūpāyacchekena kovidena **Buddhena** Bhagavatā hetubhūtena. Hetu-atthe hi etaṁ karaṇavacanaṁ. Paluṭṭhamakkaṭī-devaccharādassanena hi upakkitavādacodanāya attano kāmarāgāpanayanaṁ sandhāya vadati. Bhagavā hi āyasmantaṁ Nandattheraṁ paṭhamaṁ Janapadakalyāṇiṁ upādāya "yathāyaṁ makkaṭī, evaṁ kakuṭapādiniyo upādāya Janapadakalyāṇī"ti mahatiyā āṇiyā khuddakaṁ āṇiṁ nīharanto chaḍḍako viya, sinehapānena sarīraṁ kiledetvā[4] vamanavirecanehi dosaṁ nīharanto bhisakko viya ca kakuṭapādinidassanena Janapadakalyāṇiyaṁ[5] virattacittaṁ kāretvā puna upakkitavādena kakuṭapādinīsupi cittaṁ virājetvā sammadeva samathavipassanānuyogena ariyamagge patiṭṭhāpesi. Tena vuttaṁ **"yoniso paṭipajjitvā, bhave cittaṁ udabbahin"**ti. Upāyena ñāyena[6] sammadeva samathavipassanāya visuddhipaṭipadaṁ paṭipajjitvā bhave saṁsārapaṅke nimuggañca me cittaṁ ariyamaggena hatthena uttāriṁ, nibbānathale patiṭṭhāpesinti attho.

Imaṁ udānaṁ udānetvā thero panadivase Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā evamāha "yaṁ me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaṁ accharāsatānaṁ paṭilābhāya kakuṭapādānaṁ, muñcāmahaṁ bhante Bhagavantaṁ etasmā paṭissavā"ti[7]. Bhagavāpi "yadeva kho te Nanda anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttaṁ, athāhaṁ mutto etasmā paṭissavā"ti[8] āha. Athassa Bhagavā

1. Asubhe kāye (Sī)
2. Subhamaññeyyāti (I)
3. Vibādhitoti yojanā (I)
4. Sarīrā khīraṁ datvā (Sī), sarīraṁ ukkiledetvā (I)
5. Kalyāṇaṁ (I)
6. Udayabbayena ñāṇena (Sī, I)
7. Khu 1. 103 piṭṭhe Udāne.
8. Khu 1. 104 piṭṭhe Udāne.

အသုဘံ ကာယံ[၁] သုဘသညာယာတိ[၂] အတ္ထော။ **မဏ္ဍနန္တိ** ဟတ္ထူပဂါဒိအာဘရဏေဟိ စေဝ မာလာဂန္ဓာဒီဟိ စ အတ္တဘာဝဿ အလင်္ကရဏံ။ **အနုယုဉ္ဇိသန္တိ** အနုယုဉ္ဇိံ၊ သရီရဿ ဝိဘူသနပ္ပသုတော အဟောသိန္တိ အတ္ထော။ **ဥဒ္ဓတောတိ** ဇာတိဂေါတ္တရူပယောဗ္ဗနမဒါဒီဟိ ဥဒ္ဓတော အဝူပသန္တစိတ္တော။ **စပလောတိ** ဝနမက္ကဋော ဝိယ အနဝဋ္ဌိတစိတ္တတာယ လောလော, ကာယမဏ္ဍနဝတ္ထမဏ္ဍနာဒိစာပလျေ ယုတ္တတာယ ဝါ စပလော **စ။ အာသိန္တိ** အဟောသိံ။ **ကာမရာဂေနာတိ** ဝတ္ထုကာမေသု ဆန္ဒရာဂေန **အဋ္ဋိတော** ပီဠိတော ဝိဗာဓိတော အာသိန္တိ ယောဇနာ[၃]။

ဥပါယကုသလေနာတိ ဝိနေယျာနံ ဒမနူပါယစ္ဆေကေန ကောဝိဒေန **ဗုဒ္ဓေန** ဘဂဝတာ ဟေတုဘူတေန။ ဟေတုအတ္ထေ ဟိ ဧတံ ကရဏဝစနံ။ ပလုဋ္ဌမက္ကဋီဒေဝစ္ဆရာဒဿနေန ဟိ ဥပက္ကိတဝါဒစောဒနာယ အတ္တနော ကာမရာဂါပနယနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဘဂဝါ ဟိ အာယသ္မန္တံ နန္ဒတ္ထေရံ ပဌမံ ဇနပဒကလျာဏိံ ဥပါဒါယ "ယထာယံ မက္ကဋီ၊ ဧဝံ ကကုဋပါဒိနိယော ဥပါဒါယ ဇနပဒကလျာဏီ"တိ မဟတိယာ အာဏိယာ ခုဒ္ဒကံ အာဏိံ နီဟရန္တော ဆဍ္ဍကော ဝိယ, သိနေဟပါနေန သရီရံ ကိလေဒေတွာ[၄] ဝမနဝိရေစနေဟိ ဒေါသံ နီဟရန္တော ဘိသက္ကော ဝိယ စ ကကုဋပါဒိနိဒဿနေန ဇနပဒကလျာဏိယံ[၅] ဝိရတ္တစိတ္တံ ကာရေတွာ ပုန ဥပက္ကိတဝါဒေန ကကုဋပါဒိနီသုပိ စိတ္တံ ဝိရာဇေတွာ သမ္မဒေဝ သမထဝိပဿနာနုယောဂေန အရိယမဂ္ဂေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇိတွာ၊ ဘဝေ စိတ္တံ ဥဒဗ္ဗဟိ"န္တိ**။ ဥပါယေန ဉာယေန[၆] သမ္မဒေဝ သမထဝိပဿနာယ ဝိသုဒ္ဓိပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဘဝေ သံသာရပင်္ကေ နိမုဂ္ဂဉ္စ မေ စိတ္တံ အရိယမဂ္ဂေန ဟတ္ထေန ဥတ္တာရိံ၊ နိဗ္ဗာနထလေ ပတိဋ္ဌာပေသိန္တိ အတ္ထော။

ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ ထေရော ပုနဒိဝသေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဧဝမာဟ "ယံ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ပါဋိဘောဂေါ ပဉ္စန္နံ အစ္ဆရာသတာနံ ပဋိလာဘာယ ကကုဋပါဒါနံ၊ မုဉ္စာမဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ဧတသ္မာ ပဋိဿဝါ"တိ[၇]။ ဘဂဝါပိ "ယဒေဝ ခေါ တေ နန္ဒ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ၊ အထာဟံ မုတ္တော ဧတသ္မာ ပဋိဿဝါ"တိ[၈] အာဟ။ အထဿ ဘဂဝါ

၁-အသုဘေ ကာယေ (သီ)
၂-သုဘမညေယျာတိ (ဣ)
၃-ဝိဗာဓိတောတိ ယောဇနာ (ဣ)
၄-သရီရာ ခီရံ ဒတွာ (သီ)၊ သရီရံ ဥက္ကိလေဒေတွာ (ဣ)
၅-ကလျာဏံ (ဣ)
၆-ဥဒယဗ္ဗယေန ဉာဏေန (သီ၊ ဣ)
၇-ခု ၁-၁၀၃-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။
၈-ခု ၁-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။

savisesaṁ indriyesu guttadvārataṁ ñatvā taṁ guṇaṁ vibhāvento “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ indriyesu guttadvārānaṁ yadidaṁ Nando”ti[1] indriyesu guttadvārabhāvena aggaṭṭhāne ṭhapesi. Thero hi “yamevāhaṁ indriyānaṁ asaṁvaraṁ nissāya imaṁ vippakāraṁ patto, tamevāhaṁ suṭṭhu niggahessāmī”ti ussāhajāto balavahirottappo tattha ca katādhikārattā indriyasaṁvare ukkaṁsapāramiṁ agamāsīti.

Nandattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Sirimattheragāthāvaṇṇanā

Pare ca naṁ pasaṁsantīti āyasmato Sirimattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Padumuttarassa Bhagavato[2] pāramiyo pūretvā Tusitabhavane ṭhitakāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sakkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako viyyākaraṇo lokāyatamāhāpurisalakkhaṇesu anavayo nekkhammajjhāsayatāya kāme pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā caturāsītisahassaparimāṇena tāpasagaṇena parivuto Himavantappadese devatābhinimmite assame[3] jhānābhiññāyo nibbattetvā vasanto[4] purimabuddhesu katādhikāratāya lakkhaṇamantesu āgataniyāmena ca Buddhaguṇe anussaritvā atīte Buddhe uddissa aññatarasmiṁ nadīnivattane Pulinacetiyaṁ katvā pūjāsakkārābhirato ahosi. Taṁ disvā tāpasā “kaṁ uddissa ayaṁ pūjāsakkāro karīyatī”ti pucchiṁsu. So tesaṁ lakkhaṇamante āharitvā tattha āgatāni mahāpurisalakkhaṇāni vibhajitvā tadanusārena attano bale ṭhatvā Buddhaguṇe kittesi. Taṁ sutvā tepi tāpasā pasannamānasā tato paṭṭhāya Sammāsambuddhaṁ uddissa thūpapūjaṁ karontā viharanti.

Tena ca samayena Padumuttarabodhisatto Tusitakāyā cavitvā mātukucchiṁ okkanto hoti. Carimabhave dvattiṁsa pubbanimittāni

1. Aṁ 1. 26 piṭṭhe.
2. Bhagavato kāle (Sī, I)
3. Assamapade (Sī, I)
4. Pasanno (Sī)

သဝိသေသံ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတံ ဉတွာ တံ ဂုဏံ ဝိဘာဝေန္တော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာနံ ယဒိဒံ နန္ဒော”တိ[1] ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရဘာဝေန အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ထေရော ဟိ “ယမေဝါဟံ ဣန္ဒြိယာနံ အသံဝရံ နိဿာယ ဣမံ ဝိပ္ပကာရံ ပတ္တော၊ တမေဝါဟံ သုဋ္ဌု နိဂ္ဂဟေဿာမီ”တိ ဥဿာဟဇာတော ဗလဝဟိရောတ္တပ္ပော တတ္ထ စ ကတာဓိကာရတ္တာ ဣန္ဒြိယသံဝရေ ဥက္ကံသပါရမိံ အဂမာသီတိ။

နန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သိရိမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပရေ စ နံ ပသံသန္တီတိ အာယသ္မတော သိရိမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော[2] ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ ဌိတကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ သက္ခရပ္ပဘေဒါနံ ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ပဒကော ဝေယျာကရဏော လောကာယတမဟာပုရိသလက္ခဏေသု အနဝယော နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယတာယ ကာမေ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ စတုရာသီတိသဟဿပရိမာဏေန တာပသဂဏေန ပရိဝုတော ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ ဒေဝတာဘိနိမ္မိတေ အဿမေ[3] ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဝသန္တော[4] ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရတာယ လက္ခဏမန္တေသု အာဂတနိယာမေန စ ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရိတွာ အတီတေ ဗုဒ္ဓေ ဥဒ္ဒိဿ အညတရသ္မိံ နဒီနိဝတ္တနေ ပုလိနစေတိယံ ကတွာ ပူဇာသက္ကာရာဘိရတော အဟောသိ။ တံ ဒိသွာ တာပသာ “ကံ ဥဒ္ဒိဿ အယံ ပူဇာသက္ကာရော ကရီယတီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ သော တေသံ လက္ခဏမန္တေ အာဟရိတွာ တတ္ထ အာဂတာနိ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ဝိဘဇိတွာ တဒနုသာရေန အတ္တနော ဗလေ ဌတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ကိတ္တေသိ။ တံ သုတွာ တေပိ တာပသာ ပသန္နမာနသာ တတော ပဋ္ဌာယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဥဒ္ဒိဿ ထူပပူဇံ ကရောန္တာ ဝိဟရန္တိ။

တေန စ သမယေန ပဒုမုတ္တရဗောဓိသတ္တော တုသိတကာယာ စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကန္တော ဟောတိ။ စရိမဘဝေ ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ

၁-အံ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဘဂဝတော ကာလေ (သီ၊ ဣ)
၃-အဿမပဒေ (သီ၊ ဣ)
၄-ပသန္နော (သီ)

pāturahesuṁ, sabbe ca acchariyabbhūtadhammā. Tāpaso tāni antevāsikānaṁ dassetvā bhiyyoso mattāya Sammāsambuddhesu tesaṁ pasādaṁ vaḍḍhetvā kālaṁ katvā brahmaloke nibbattitvā tehi attano sarīrassa pūjāya karīyamānāya dissamānarūpo[1] āgantvā “ahaṁ tumhākaṁ ācariyo brahmaloke nibbatto, tumhe appamattā Pulinacetiyapūjamanuyuñjatha, bhāvanāya ca yuttappayuttā hothā”ti vatvā brahmalokameva gato.

Evaṁ so devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ gahapatikule nibbatti, tassa jātadivasato paṭṭhāya tasmiṁ kule sirisampattiyā vaḍḍhamānattā **Sirimā**tveva nāmaṁ akaṁsu. Tassa padasā gamanakāle kaniṭṭhabhātā nibbatti, tassa “ayaṁ siriṁ vaḍḍhento jāto”ti **Sirivaḍḍho**ti nāmaṁ akāsu. Te ubhopi Jetavanappaṭiggahaṇe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddhā pabbajiṁsu. Tesu Sirivaḍḍho na tāva[2] uttarimanussadhammassa lābhī ahosi, catunnaṁ paccayānaṁ lābhī, gahaṭṭhapabbajitānaṁ sakkato garukato, Sirimatthero pana pabbajitakālato paṭṭhāya tādisena kammacchiddena appalābhī ahosi bahujanā’sambhāvito[3], samathavipassanāsu kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Pabbate Himavantamhi, Devalo nāma tāpaso.
Tattha me caṅkamo āsi, amanussehi māpito.

Jaṭābhārena bharito, kamaṇḍaludharo sadā.
Uttamatthaṁ gavesanto, vipinā nikkhamiṁ tadā.

Cullāsītisahassāni, sissā mayhaṁ upaṭṭhahuṁ.
Sakakammābhipasutā[5], vasanti vipine tadā.

Assamā abhinikkhamma, akaṁ Pulinacetiyaṁ.
Nānāpupphaṁ samānetvā, taṁ cetiyamapūjayiṁ.

Tattha cittaṁ pasādetvā, assamaṁ pavisāmahaṁ.
Sabbe sissā samāgantvā, etamatthaṁ pucchiṁsu maṁ[6].

1. Adissamānarūpo, ādissamānarūpo (Ka) 2. Sirivaḍḍho tāva (Sī)
3. Bahujanassa ca sambhāvito (Sī), bahujanā asambhāvito (I)
4. Khu 4. 64 piṭṭhādīsu. 5. Sakakammāni pasutā (Ka) 6. Apucchumaṁ (Sī)

ပါတုရဟေသုံ၊ သဗ္ဗေ စ အစ္ဆရိယဗ္ဘူတဓမ္မာ။ တာပသော တာနိ အန္တေဝါသိကာနံ ဒဿေတွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေသု တေသံ ပသာဒံ ဝဍ္ဎေတွာ ကာလံ ကတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တေဟိ အတ္တနော သရီရဿ ပူဇာယ ကရီယမာနာယ ဒိဿမာနရူပေါ[၁] အာဂန္တွာ “အဟံ တုမှာကံ အာစရိယော ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တုမှေ အပ္ပမတ္တာ ပုလိနစေတိယပူဇမနုယုဉ္ဇထ၊ ဘာဝနာယ စ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဟောထာ”တိ ဝတွာ ဗြဟ္မလောကမေဝ ဂတော။

ဧဝံ သော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ ဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ တသ္မိံ ကုလေ သိရိသမ္ပတ္တိယာ ဝဍ္ဎမာနတ္တာ '**သိရိမာ**'တွေဝ နာမံ အကံသု။ တဿ ပဒသာ ဂမနကာလေ ကနိဋ္ဌဘာတာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ “အယံ သိရိံ ဝဍ္ဎေန္တော ဇာတော”တိ **သိရိဝဍ္ဎော**တိ နာမံ အကံသု။ တေ ဥဘောပိ ဇေတဝနပ္ပဋိဂ္ဂဟဏေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓါ ပဗ္ဗဇိံသု။ တေသု သိရိဝဍ္ဎော န တာဝ[၂] ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဿ လာဘီ အဟောသိ၊ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ လာဘီ၊ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ သက္ကတော ဂရုကတော၊ သိရိမတ္ထေရော ပန ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ တာဒိသေန ကမ္မစ္ဆိဒ္ဒေန အပ္ပလာဘီ အဟောသိ ဗဟုဇနာ'သမ္ဘာဝိတော[၃]၊ သမထဝိပဿနာသု ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ပဗ္ဗတေ ဟိမဝန္တမှိ၊ ဒေဝလော နာမ တာပသော။
တတ္ထ မေ စင်္ကမော အာသိ၊ အမနုဿေဟိ မာပိတော။

ဇဋာဘာရေန ဘရိတော၊ ကမဏ္ဍလုဓရော သဒါ။
ဥတ္တမတ္ထံ ဂဝေသန္တော၊ ဝိပိနာ နိက္ခမိံ တဒါ။

စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ၊ သိဿာ မယှံ ဥပဋ္ဌဟုံ။
သကကမ္မာဘိပသုတာ[၅]၊ ဝသန္တိ ဝိပိနေ တဒါ။

အဿမာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ အကံ ပုလိနစေတိယံ။
နာနာပုပ္ဖံ သမာနေတွာ၊ တံ စေတိယမပူဇယိံ။

တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ အဿမံ ပဝိသာမဟံ။
သဗ္ဗေ သိဿာ သမာဂန္တွာ၊ ဧတမတ္ထံ ပုစ္ဆိံသု မံ[၆]။

၁-အဒိဿမာနရူပေါ၊ အာဒိဿမာနရူပေါ (က) ၂-သိရိဝဍ္ဎော တာဝ (သီ)
၃-ဗဟုဇနဿ စ သမ္ဘာဝိတော (သီ)၊ ဗဟုဇနာ အသမ္ဘာဝိတော (ဣ)
၄-ခု ၄-၆၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-သကကမ္မာနိ ပသုတာ (က) ၆-အပုစ္ဆုံ မံ (သီ)

Pulinena kato thūpo, yaṁ tvaṁ deva namassasi.
Mayampi ñātumicchāma, puṭṭho ācikkha no tuvaṁ.

Niddiṭṭhā nu mantapade, cakkhumanto mahāyasā.
Te kho ahaṁ namassāmi Buddhaseṭṭhe mahāyase.

Kīdisā te mahāvīrā, sabbaññū Lokanāyakā.
Kathaṁvaṇṇā kathaṁsīlā, kīdisā te mahāyasā.

Battiṁsalakkhaṇā Buddhā, cattālīsadijāpi ca.
Nettā gopakhumā tesaṁ, jiñjukā phalasannibhā.

Gacchamānā ca te Buddhā, yugamattañca pekkhare.
Na tesaṁ jāṇu nadati, sandhisaddo na suyyati.

Gacchamānā ca sugatā, uddharantāva gacchare.
Paṭhamaṁ dakkhiṇaṁ pādaṁ, Buddhānaṁ esa dhammatā.

Asambhītā ca te Buddhā, migarājāva kesarī.
Nevukkaṁsenti attānaṁ, no ca vambhenti pāṇinaṁ.

Mānāvamānato muttā, samā sabbesu pāṇisu.
Anattukkaṁsakā Buddhā, Buddhānaṁ esa dhammatā.

Uppajjantā ca Sambuddhā, ālokaṁ dassayanti te.
Chappakāraṁ pakampenti, kevalaṁ vasudhaṁ imaṁ.

Passanti nirayañcete, nibbāti nirayo tadā.
Pavassati mahāmegho, Buddhānaṁ esa dhammatā.

Īdisā te mahānāgā, atulā ca mahāyasā.
Vaṇṇato anatikkantā, appameyyā Tathāgatā.

Anumodiṁsu me vākyaṁ, sabbe sissā sagāravā.
Tathā ca paṭipajjiṁsu, yathāsatti yathābalaṁ.

Paṭipūjenti pulinaṁ, sakakammābhilāsino.
Saddahantā mama vākyaṁ, Buddhasakkatamānasā.

ပုလိနေန ကတော ထူပေါ၊ ယံ တွံ ဒေဝ နမဿသိ။
မယမ္ပိ ဉာတုမိစ္ဆာမ၊ ပုဋ္ဌော အာစိက္ခ နော တုဝံ။

နိဒ္ဒိဋ္ဌာ နု မန္တပဒေ၊ စက္ခုမန္တော မဟာယသာ။
တေ ခေါ အဟံ နမဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌေ မဟာယသေ။

ကီဒိသာ တေ မဟာဝီရာ၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကာ။
ကထံဝဏ္ဏာ ကထံသီလာ၊ ကီဒိသာ တေ မဟာယသာ။

ဗာတ္တိံသလက္ခဏာ ဗုဒ္ဓါ၊ စတ္တာလီသဒိဇာပိ စ။
နေတ္တာ ဂေါပခုမာ တေသံ၊ ဇိဉ္ဇုကာ ဖလသန္နိဘာ။

ဂစ္ဆမာနာ စ တေ ဗုဒ္ဓါ၊ ယုဂမတ္တဉ္စ ပေက္ခရေ။
န တေသံ ဇာဏု နဒတိ၊ သန္ဓိသဒ္ဒေါ န သုယျတိ။

ဂစ္ဆမာနာ စ သုဂတာ၊ ဥဒ္ဓရန္တာဝ ဂစ္ဆရေ။
ပဌမံ ဒက္ခိဏံ ပါဒံ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဧသ ဓမ္မတာ။

အသမ္ဘီတာ စ တေ ဗုဒ္ဓါ၊ မိဂရာဇာဝ ကေသရီ။
နေဝုက္ကံသေန္တိ အတ္တာနံ၊ နော စ ဝမ္ဘေန္တိ ပါဏိနံ။

မာနာဝမာနတော မုတ္တာ၊ သမာ သဗ္ဗေသု ပါဏိသု။
အနတ္တုက္ကံသကာ ဗုဒ္ဓါ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဧသ ဓမ္မတာ။

ဥပ္ပဇ္ဇန္တာ စ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အာလောကံ ဒဿယန္တိ တေ။
ဆပ္ပကာရံ ပကမ္ပေန္တိ၊ ကေဝလံ ဝသုဓံ ဣမံ။

ပဿန္တိ နိရယဉ္စေတေ၊ နိဗ္ဗာတိ နိရယော တဒါ။
ပဝဿတိ မဟာမေဃော၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဧသ ဓမ္မတာ။

ဤဒိသာ တေ မဟာနာဂါ၊ အတုလာ စ မဟာယသာ။
ဝဏ္ဏတော အနတိက္ကန္တာ၊ အပ္ပမေယျာ တထာဂတာ။

အနုမောဒိံသု မေ ဝါကျံ၊ သဗ္ဗေ သိဿာ သဂါရဝါ။
တထာ စ ပဋိပဇ္ဇိံသု၊ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ။

ပဋိပူဇေန္တိ ပုလိနံ၊ သကကမ္မာဘိလာသိနော။
သဒ္ဒဟန္တာ မမ ဝါကျံ၊ ဗုဒ္ဓသက္ကတမာနသာ။

Tadā cavitvā tusitā, devaputto mahāyaso.
Uppajji mātukacchimhi[1], dasasahassi kampatha.

Assamassāvidūramhi, caṅkamamhi ṭhito ahaṁ.
Sabbe sissā samāgantvā, āgacchuṁ mama santike.

Usabhova mahī nadati, migarājāva kūjati.
Susumārova saḷati[2], kiṁ vipāko bhavissati.

Yaṁ pakittemi Sambuddhaṁ, sikatāthūpasantike.
So dāni Bhagavā Satthā, mātukucchimupāgami.

Tesaṁ dhammakathaṁ vatvā, kittayitvā Mahāmuniṁ.
Uyyojetvā sake sisse, pallaṅkamābhujiṁ ahaṁ.

Balañca vata me khīṇaṁ, byādhinā paramena taṁ.
Buddhaseṭṭhaṁ saritvāna, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Sabbe sissā samāgantvā, akaṁsu citakaṁ tadā.
Kaḷevarañca me gayha, citakaṁ abhiropayuṁ.

Citakaṁ parivāretvā, sīse katvāna añjaliṁ.
Sokasallaparetā te, vikkandiṁsu samāgatā.

Tesaṁ lālappamānānaṁ, agamaṁ citakaṁ tadā[3].
Ahaṁ ācariyo tumhaṁ, mā socittha Sumedhasā.

Sadatthe vāyameyyātha, rattindivamatanditā.
Mā vo pamattā ahuttha[4], khaṇo vo paṭipādito.

Sake sissenusāsitvā, devalokaṁ punāgamiṁ.
Aṭṭhārasa ca kappāni[5], devaloke ramāmahaṁ.

Satānaṁ pañcakkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.
Anekasatakkhattuñca, devarajjamakārayiṁ.

Avasesesu kappesu, vokiṇṇo saṁsariṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, uppādassa idaṁ phalaṁ.

1. Upagañchi mātukucchiṁ (Sī) 2. Phalati (Sī) 3. Agamāsiṁ citantikaṁ (Sī)
4. Ahuvattha (Sī) 5. Aṭṭhārasāni kappāni (Sī)

တဒါ စဝိတွာ တုသိတာ၊ ဒေဝပုတ္တော မဟာယသော။
ဥပ္ပဇ္ဇိ မာတုကုစ္ဆိမှိ[၁]၊ ဒသသဟဿိ ကမ္ပထ။

အဿမဿာဝိဒူရမှိ၊ စင်္ကမမှိ ဌိတော အဟံ။
သဗ္ဗေ သိဿာ သမာဂန္တွာ၊ အာဂစ္ဆုံ မမ သန္တိကေ။

ဥသဘောဝ မဟီ နဒတိ၊ မိဂရာဇာဝ ကူဇတိ။
သုသုမာရောဝ သဠတိ[၂]၊ ကိံ ဝိပါကော ဘဝိဿတိ။

ယံ ပကိတ္တေမိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သိကတာထူပသန္တိကေ။
သော ဒါနိ ဘဂဝါ သတ္ထာ၊ မာတုကုစ္ဆိမုပါဂမိ။

တေသံ ဓမ္မကထံ ဝတွာ၊ ကိတ္တယိတွာ မဟာမုနိံ။
ဥယျောဇေတွာ သကေ သိဿေ၊ ပလ္လင်္ကမာဘုဇိံ အဟံ။

ဗလဉ္စ ဝတ မေ ခီဏံ၊ ဗျာဓိနာ ပရမေန တံ။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ သရိတွာန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

သဗ္ဗေ သိဿာ သမာဂန္တွာ၊ အကံသု စိတကံ တဒါ။
ကဠေဝရဉ္စ မေ ဂယှ၊ စိတကံ အဘိရောပယုံ။

စိတကံ ပရိဝါရေတွာ၊ သီသေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
သောကသလ္လပရေတာ တေ၊ ဝိက္ကန္ဒိံသု သမာဂတာ။

တေသံ လာလပ္ပမာနာနံ၊ အဂမံ စိတကံ တဒါ[၃]။
အဟံ အာစရိယော တုမှံ၊ မာ သောစိတ္ထ သုမေဓသာ။

သဒတ္ထေ ဝါယမေယျာထ၊ ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတာ။
မာ ဝေါ ပမတ္တာ အဟုတ္ထ[၄]၊ ခဏော ဝေါ ပဋိပါဒိတော။

သကေ သိဿေနုသာသိတွာ၊ ဒေဝလောကံ ပုနာဂမိံ။
အဋ္ဌာရသ စ ကပ္ပါနိ[၅]၊ ဒေဝလောကေ ရမာမဟံ။

သတာနံ ပဉ္စက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
အနေကသတက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။

အဝသေသေသု ကပ္ပေသု၊ ဝေါကိဏ္ဏော သံသရိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဥပ္ပါဒဿ ဣဒံ ဖလံ။

၁-ဥပဂဉ္ဆိ မာတုကုစ္ဆိံ (သီ) ၂-ဖလတိ (သီ) ၃-အဂမာသိံ စိတန္တိကံ (သီ)
၄-အဟုဝတ္ထ (သီ) ၅-အဋ္ဌာရသာနိ ကပ္ပါနိ (သီ)

Yathā komudike māse, bahū pupphanti pādapā.
Tathevāhampi samaye, pupphitomhi Mahesinā.

Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ, yogakkhemādhivāhanaṁ.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Satasahassito kappe, yaṁ Buddhamabhikittayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, kittanāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiññaṁ hi samānaṁ āyasmantaṁ Sirimattheraṁ "ariyo"ti ajānantā puthujjanā bhikkhū sāmaṇerā ca appalābhitāya lokassa anabhigatabhāvena[1] asambhāventā yaṁkiñci kathetvā garahanti. Sirivaḍḍhattheraṁ pana paccayānaṁ lābhibhāvena lokassa sakkatagarukatabhāvato sambhāventā pasaṁsanti. Thero "avaṇṇārahassa nāma vaṇṇabhaṇanaṁ, vaṇṇārahassa ca avaṇṇabhaṇanaṁ assa[2] puthujjanabhāvassa[3] doso"ti puthujjanabhāvañca garanto—

159. "Pare ca naṁ pasaṁsanti, attā ce asamāhito.
Moghaṁ pare pasaṁsanti, attā hi asamāhito.

160. Pare ca naṁ garahanti, attā ce susamāhito.
Moghaṁ pare garahanti, attā hi susamāhito"ti—

gāthādvayamabhāsi.

Tattha **pare**ti attato aññe pare nāma, idha pana paṇḍitehi aññe bālā pareti adhippetā. Tesaṁ hi ajānitvā apariyogāhetvā bhāsanato garahā viya pasaṁsāpi appamāṇabhūtā[4]. **Nan**ti naṁ puggalaṁ. **Pasaṁsantī**ti aviddasubhāvena taṇhāvipannatāya vā, atha vā abhūtaṁyeva puggalaṁ "asuko bhikkhu jhānalābhī, ariyo"ti vā abhūtaguṇaropanena[5] kittenti abhitthavanti. Yo panettha **ca**-saddo,

1. Asambhāvitabhāvena (Sī), anabhiratibhāvena (I)
2. Bhaṇanañcāti ayaṁ (Sī, I)
3. Puthujjanassa (Sī)
4. Appamāṇā (Sī)
5. Bhūtaguṇāropanena. Bhūtaguṇaropanena (Ka)

ယထာ ကောမုဒိကေ မာသေ၊ ဗဟူ ပုပ္ဖန္တိ ပါဒပါ။
တထေဝါဟမ္ပိ သမယေ၊ ပုပ္ဖိတောမှိ မဟေသိနာ။

ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှံ၊ ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနံ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိကိတ္တယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကိတ္တနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညံ ဟိ သမာနံ အာယသ္မန္တံ သိရိမတ္ထေရံ “အရိယော”တိ အဇာနန္တာ ပုထုဇ္ဇနာ ဘိက္ခူ သာမဏေရာ စ အပ္ပလာဘိတာယ လောကဿ အနဘိဂတဘာဝေန[၁] အသမ္ဘာဝေန္တာ ယံကိဉ္စိ ကထေတွာ ဂရဟန္တိ။ သိရိဝဍ္ဎတ္ထေရံ ပန ပစ္စယာနံ လာဘိဘာဝေန လောကဿ သက္ကတဂရုကတဘာဝတော သမ္ဘာဝေန္တာ ပသံသန္တိ။ ထေရော “အဝဏ္ဏာရဟဿ နာမ ဝဏ္ဏဘဏနံ, ဝဏ္ဏာရဟဿ စ အဝဏ္ဏဘဏနံ အဿ[၂] ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ[၃] ဒေါသော”တိ ပုထုဇ္ဇနဘာဝဉ္စ ဂရဟန္တော—

၁၅၉။ “ပရေ စ နံ ပသံသန္တိ၊ အတ္တာ စေ အသမာဟိတော။
မောဃံ ပရေ ပသံသန္တိ၊ အတ္တာ ဟိ အသမာဟိတော။

၁၆၀။ ပရေ စ နံ ဂရဟန္တိ၊ အတ္တာ စေ သုသမာဟိတော။
မောဃံ ပရေ ဂရဟန္တိ၊ အတ္တာ ဟိ သုသမာဟိတော”တိ—

ဂါထာဒွယမဘာသိ။

တတ္ထ **ပရေ**တိ အတ္တတော အညေ ပရေ နာမ၊ ဣဓ ပန ပဏ္ဍိတေဟိ အညေ ဗာလာ ပရေတိ အဓိပ္ပေတာ။ တေသံ ဟိ အဇာနိတွာ အပရိယောဂါဟေတွာ ဘာသနတော ဂရဟာ ဝိယ ပသံသာပိ အပ္ပမာဏဘူတာ[၄]။ **နန္တိ** နံ ပုဂ္ဂလံ။ **ပသံသန္တီ**တိ အဝိဒ္ဒသုဘာဝေန တဏှာဝိပန္နတာယ ဝါ၊ အထ ဝါ အဘူတံယေဝ ပုဂ္ဂလံ “အသုကော ဘိက္ခု ဈာနလာဘီ, အရိယော”တိ ဝါ အဘူတဂုဏာရောပနေန[၅] ကိတ္တေန္တိ အဘိတ္ထဝန္တိ။ ယော ပနေတ္ထ **စ**-သဒ္ဒေါ၊

၁-အသမ္ဘာဝိတဘာဝေန (သီ)၊ အနဘိရတိဘာဝေန (ဣ)
၂-ဘဏနဉ္စာတိ အယံ (သီ၊ ဣ)
၃-ပုထုဇ္ဇနဿ (သီ)
၄-အပ္ပမာဏာ (သီ)
၅-ဘူတဂုဏာရောပနေန။ ဘူတဂုဏရောပနေန (က)

so atthūpanayottho. Tena pare naṁ puggalaṁ pasaṁsanti ca[1], tañca kho tesaṁ pasaṁsanamattaṁ, na pana tasmiṁ pasaṁsāya vatthu atthīti imamatthaṁ dasseti. **Attā ce asamāhito**ti yaṁ puggalaṁ pare pasaṁsanti, so ce sayaṁ asamāhito maggasamādhinā phalasamādhinā upacārappanāsamādhimatteneva vā na samāhito[2], samādhānassa paṭipakkhabhūtānaṁ kilesānaṁ appahīnattā vikkhitto vibbhantacitto hoti ceti attho. “Asamāhito”ti[3] ca etena samādhinimittānaṁ guṇānaṁ abhāvaṁ dasseti. **Moghan**ti bhāvanapuṁsakaniddeso “visamaṁ candimasūriyā parivattantī”ti-ādīsu[4] viya. **Pare pasaṁsantī**ti ye taṁ asamāhitaṁ puggalaṁ pasaṁsanti, te moghaṁ mudhā amūlakaṁ pasaṁsanti. Kasmā? **Attā hi asamāhito** yasmā tassa puggalassa cittaṁ asamāhitaṁ, tasmāti attho.

Dutiyagāthāyaṁ **garahantī**ti attano aviddasubhāvena dosantaratāva vā[5] ariyaṁ jhānalābhiṁ ca samānaṁ[6] “asuko bhikkhu jāgariyaṁ nānuyuñjati antamaso goduhanamattampi[7] kālaṁ, kevalaṁ kāyadaḷhibahulo niddārāmo bhassārāmo saṅgaṇikārāmo viharatī”ti-ādinā appaṭipajjamānatāvibhāvanena vā guṇaparidhaṁsanena vā garahanti nindanti, upakkosanti vāti attho. Sesaṁ paṭhamagāthāya vuttapariyāyena veditabbaṁ. Evaṁ therena imāhi gāthāhi attano nikkilesabhāve Sirivaḍḍhassa ca sakilesabhāve pakāsite taṁ sutvā Sirivaḍḍho saṁvegajāto vipassanaṁ paṭṭhapetvā nacirasseva sadatthaṁ paripūresi, garahakapuggalā ca theraṁ khamāpesuṁ.

Sirimattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. So avūpasantatto, te pana pare taṁ puggalaṁ pasaṁsanti ce (Sī)
2. Na samāhito ce (Sī)
3. Attā hi asamāhitoti (Ka)
4. Aṁ 1. 386 piṭṭhe.
5. Dosantaratāyapi (Ka)
6. Samāhitaṁ (Sī)
7. Gaṇḍūsahananamattampi (Sī)

သော အတ္ထူပနယတ္ထော။ တေန ပရေ နံ ပုဂ္ဂလံ ပသံသန္တိ စ[၁]၊ တဉ္စ ခေါ တေသံ ပသံသနမတ္တံ၊ န ပန တသ္မိံ ပသံသာယ ဝတ္ထု အတ္ထီတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေတိ။ **အတ္တာ စေ အသမာဟိတော**တိ ယံ ပုဂ္ဂလံ ပရေ ပသံသန္တိ၊ သော စေ သယံ အသမာဟိတော မဂ္ဂသမာဓိနာ ဖလသမာဓိနာ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိမတ္တေနေဝ ဝါ န သမာဟိတော[၂]၊ သမာဓာနဿ ပဋိပက္ခဘူတာနံ ကိလေသာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ ဝိက္ခိတ္တော ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော ဟောတိ စေတိ အတ္ထော။ “အသမာဟိတော”တိ[၃] စ ဧတေန သမာဓိနိမိတ္တာနံ ဂုဏာနံ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ **မောဃ**န္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော “ဝိသမံ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဝတ္တန္တီ”တိအာဒီသု[၄] ဝိယ။ **ပရေ ပသံသန္တီ**တိ ယေ တံ အသမာဟိတံ ပုဂ္ဂလံ ပသံသန္တိ၊ တေ မောဃံ မုဓာ အမူလကံ ပသံသန္တိ။ ကသ္မာ? **အတ္တာ ဟိ အသမာဟိတော** ယသ္မာ တဿ ပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ အသမာဟိတံ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။

ဒုတိယဂါထာယံ **ဂရဟန္တီ**တိ အတ္တနော အဝိဒ္ဒသုဘာဝေန ဒေါသန္တရတာဝ ဝါ[၅] အရိယံ ဈာနလာဘိံ စ သမာနံ[၆] “အသုကော ဘိက္ခု ဇာဂရိယံ နာနုယုဉ္ဇတိ အန္တမသော ဂေါဒုဟနမတ္တမ္ပိ[၇] ကာလံ၊ ကေဝလံ ကာယဒဠှိဗဟုလော နိဒ္ဒါရာမော ဘဿာရာမော သင်္ဂဏိကာရာမော ဝိဟရတီ”တိအာဒိနာ အပ္ပဋိပဇ္ဇမာနတာဝိဘာဝနေန ဝါ ဂုဏပရိဓံသနေန ဝါ ဂရဟန္တိ နိန္ဒန္တိ၊ ဥပက္ကောသန္တိ ဝါတိ အတ္ထော။ သေသံ ပဌမဂါထာယ ဝုတ္တပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ထေရေန ဣမာဟိ ဂါထာဟိ အတ္တနော နိက္ကိလေသဘာဝေ သိရိဝဍ္ဎဿ စ သကိလေသဘာဝေ ပကာသိတေ တံ သုတွာ သိရိဝဍ္ဎော သံဝေဂဇာတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ သဒတ္ထံ ပရိပူရေသိ၊ ဂရဟကပုဂ္ဂလာ စ ထေရံ ခမာပေသုံ။

သိရိမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သော အဝူပသန္တတ္တော၊ တေ ပန ပရေ တံ ပုဂ္ဂလံ ပသံသန္တိ စေ (သီ)
၂-န သမာဟိတော စေ (သီ)
၃-အတ္တာ ဟိ အသမာဟိတောတိ (က)
၄-အံ ၁-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒေါသန္တရတာယပိ (က)
၆-သမာဟိတံ (သီ)
၇-ဂဏ္ဍူသဟနနမတ္တမ္ပိ (သီ)

3. Tatiyavagga

1. Uttarattheragāthāvaṇṇanā

Khandhā mayā pariññātāti āyasmato Uttarattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito catunavute[1] kappe Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto sāsane laddhappasādo hutvā upāsakattaṁ paṭivedesi. So Satthari parinibbute attano ñātake sannipātetvā bahuṁ pūjāsakkāraṁ sambharitvā[2] dhātupūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sākete brāhmaṇakule nibbattitvā **Uttaro**ti laddhanāmo vayappatto kenacideva karaṇīyena Sāvatthiṁ gato kaṇḍambamūle[3] kataṁ yamakapāṭihāriyaṁ disvā pasīditvā puna **Kāḷakārāma**[4] **sutta**desanāya[5] abhivaḍḍhamānassaddho pabbajitvā Satthārā saddhiṁ Rājagahaṁ gantvā upasampajjitvā tattheva vasanto vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

"Nibbute Lokanāthamhi, Siddhatthe Lokanāyake.
Mama ñātī samānetvā[7], dhātupūjaṁ akāsahaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ dhātumabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dhātupūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā Satthari Sāvatthiyaṁ viharante Buddhupaṭṭhānatthaṁ Rājagahato Sāvatthiṁ upagato bhikkhūhi "kiṁ āvuso pabbajjākiccaṁ tayā matthakaṁ pāpitan"ti puṭṭho aññaṁ byākaronto—

161. "Khandhā mayā pariññātā, taṇhā me susamūhatā.
Bhāvitā mama bojjhaṅgā, patto me āsavakkhayo.

1. Dvānavute (Sī) 2. Saṁharitvā (I) 3. Gaṇḍambamūle (Sī, I)
4. Kālakārāma (Sī) 5. Aṁ 1. 333 piṭṭhe. 6. Khu 4. 63 piṭṭhādīsu.
7. Mamaṁ ñātī samānetvā (Sī)

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-ဥတ္တရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ခန္ဓာ မယာ ပရိညာတာတိ အာယသ္မတော ဥတ္တရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ[၁] ကပ္ပေ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သာသနေ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ဟုတွာ ဥပါသကတ္တံ ပဋိဝေဒေသိ။ သော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အတ္တနော ဉာတကေ သန္နိပါတေတွာ ဗဟုံ ပူဇာသက္ကာရံ သမ္ဘရိတွာ[၂] ဓာတုပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာကေတေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဥတ္တရော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန သာဝတ္ထိံ ဂတော ကဏ္ဍမ္ဗမူလေ[၃] ကတံ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပသီဒိတွာ ပုန **ကာဠကာရာမ**[၄]**သုတ္တ**ဒေသနာယ[၅] အဘိဝဍ္ဎမာနသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ တတ္ထေဝ ဝသန္တော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၆]—

“နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ သိဒ္ဓတ္ထေ လောကနာယကေ။
မမ ဉာတီ သမာနေတွာ[၇]၊ ဓာတုပူဇံ အကာသဟံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဓာတုမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဓာတုပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ သတ္ထရိ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရန္တေ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနတ္ထံ ရာဇဂဟတော သာဝတ္ထိံ ဥပဂတော ဘိက္ခူဟိ “ကိံ အာဝုသော ပဗ္ဗဇ္ဇာကိစ္စံ တယာ မတ္ထကံ ပါပိတ”န္တိ ပုဋ္ဌော အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၆၁။ “ခန္ဓာ မယာ ပရိညာတာ၊ တဏှာ မေ သုသမူဟတာ။
ဘာဝိတာ မမ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော။

၁-ဒွါနဝုတေ (သီ) ၂-သံဟရိတွာ (ဣ) ၃-ဂဏ္ဍမ္ဗမူလေ (သီ၊ ဣ)
၄-ကာလကာရာမ (သီ) ၅-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ခု ၄-၆၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-မမံ ဉာတီ သမာနေတွာ (သီ)

162. Sohaṁ khandhe pariññāya, abbahitvāna[1] jāliniṁ.
Bhāvayitvāna bojjhaṅge, nibbāyissaṁ anāsavo"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **khandhā**ti pañcupādānakkhandhā. **Pariññātā**ti "idaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyo"ti paricchijja ñātā bhāvitā. Tena dukkhassa ariyasaccassa pariññābhisamayamāha[2]. **Taṇhā**ti tasati paritasatīti taṇhā. **Susamūhatā**ti samugghāṭitā. Etena samudayasaccassa pahānābhisamayaṁ vadati. **Bhāvitā mama bojjhaṅgā**ti bodhisaṅkhātāya sati-ādidhammasāmaggiyā, taṁsamaṅgino vā bodhisaṅkhātassa ariyapuggalassa aṅgāti bojjhaṅgā[3]. Satidhammavicayavīriyapītipassaddhisamādhi-upekkhāsaṅkhātā maggapariyāpannā dhammā mayā bhāvitā uppāditā vaḍḍhitā. Bojjhaṅgaggahaṇeneva cettha taṁsahacaritatāya[4] sabbe maggadhammā, sabbe ca bodhipakkhiyadhammā gahitāti daṭṭhabbā. Eteneva maggasaccassa bhāvanābhisamayaṁ dasseti. **Patto me āsavakkhayo**ti kāmāsavādayo āsavā khīyanti etthāti āsavakkhayoti laddhanāmo asaṅkhatadhammo mayā patto adhigato. Etena nirodhasaccassa sacchikiriyābhisamayaṁ katheti. Ettāvatā attano sa-upādisesanibbānasampattiṁ[5] dasseti.

Idāni pana anupādisesanibbānasampattiṁ dassento "**sohan**"ti-ādinā dutiyaṁ gāthamāha. Tassattho—sohaṁ[6] evaṁ vuttanayena **khandhe pariññāya** parijānitvā, tathā parijānanto eva saka-attabhāvapara-attabhāvesu ajjhattikabāhirāyatanesu atītādibhedabhinnesu saṁsibbanākāraṁ[7] punappunaṁ pavattisaṅkhātaṁ jālaṁ etassa atthīti **jīlinīti** laddhanāmaṁ taṇhaṁ **abbahitvāna** mama cittasantānato uddharitvā, tathā naṁ uddharantoyeva vuttappabhede **bojjhaṅge bhāvayitvāna** te bhāvanāpāripūriṁ pāpetvā tato eva **anāsavo** hutvā ṭhito idāni carimakacittanirodhena anupādāno viya jātavedo **nibbāyissaṁ** parinibbāyissāmīti.

Uttarattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Abbuhitvāna (Ka) 2. Pariññātābhisamayamāha (Sī, I) 3. Bojjhaṅgāti (Sī, I)
4. ...caritāya (Sī, I, Ka) 5. Sa-upādisesanibbānadhātusampattiṁ (Sī)
6. Yohaṁ (sabbattha) 7. Saṁsibbanaparisibbanakāraṁ (Sī, I)

၁၆၂။ သောဟံ ခန္ဓေ ပရိညာယ၊ အဗ္ဗဟိတွာန[၁] ဇာလိနိံ။
ဘာဝယိတွာန ဗောဇ္ဈင်္ဂေ၊ နိဗ္ဗာယိဿံ အနာသဝေါ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ခန္ဓာ**တိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ။ **ပရိညာတာ**တိ “ဣဒံ ဒုက္ခံ, န ဣတော ဘိယျော”တိ ပရိစ္ဆိဇ္ဇ ဉာတာ ဘာဝိတာ။ တေန ဒုက္ခဿ အရိယသစ္စဿ ပရိညာဘိသမယမာဟ[၂]။ **တဏှာ**တိ တသတိ ပရိတသတီတိ တဏှာ။ **သုသမူဟတာ**တိ သမုဂ္ဃာဋိတာ။ ဧတေန သမုဒယသစ္စဿ ပဟာနာဘိသမယံ ဝဒတိ။ **ဘာဝိတာ မမ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိ ဗောဓိသင်္ခါတာယ သတိအာဒိဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ, တံသမင်္ဂိနော ဝါ ဗောဓိသင်္ခါတဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ[၃]။ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာ မဂ္ဂပရိယာပန္နာ ဓမ္မာ မယာ ဘာဝိတာ ဥပ္ပါဒိတာ ဝဍ္ဎိတာ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ တံသဟစရိတတာယ[၄] သဗ္ဗေ မဂ္ဂဓမ္မာ, သဗ္ဗေ စ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ ဂဟိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဧတေနေဝ မဂ္ဂသစ္စဿ ဘာဝနာဘိသမယံ ဒဿေတိ။ **ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော**တိ ကာမာသဝါဒယော အာသဝါ ခီယန္တိ ဧတ္ထာတိ အာသဝက္ခယောတိ လဒ္ဓနာမော အသင်္ခတဓမ္မော မယာ ပတ္တော အဓိဂတော။ ဧတေန နိရောဓသစ္စဿ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယံ ကထေတိ။ ဧတ္တာဝတာ အတ္တနော သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ[၅] ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ ပန အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော “**သောဟ**”န္တိအာဒိနာ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—သောဟံ[၆] ဧဝံ ဝုတ္တနယေန **ခန္ဓေ ပရိညာယ** ပရိဇာနိတွာ, တထာ ပရိဇာနန္တော ဧဝ သကအတ္တဘာဝပရအတ္တဘာဝေသု အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနေသု အတီတာဒိဘေဒဘိန္နေသု သံသိဗ္ဗနာကာရံ[၇] ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တိသင်္ခါတံ ဇာလံ ဧတဿ အတ္ထီတိ **ဇာလိနီ**တိ လဒ္ဓနာမံ တဏှံ **အဗ္ဗဟိတွာန** မမ စိတ္တသန္တာနတော ဥဒ္ဓရိတွာ, တထာ နံ ဥဒ္ဓရန္တောယေဝ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေ **ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝယိတွာန** တေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ပါပေတွာ တတော ဧဝ **အနာသဝေါ** ဟုတွာ ဌိတော ဣဒါနိ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ **နိဗ္ဗာယိဿံ** ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီတိ။

ဥတ္တရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဗ္ဗုဟိတွာန (က) ၂-ပရိညာတာဘိသမယမာဟ (သီ၊ ဣ) ၃-ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ (သီ၊ ဣ)
၄-...စရိတာယ (သီ၊ ဣ၊ က) ၅-သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုသမ္ပတ္တိံ (သီ) ၆-ယောဟံ (သဗ္ဗတ္ထ)
၇-သံသိဗ္ဗနပရိသိဗ္ဗနကာရံ (သီ၊ ဣ)

2. Bhaddajittheragāthāvaṇṇanā

Panādo nāma so rājāti āyasmato Bhaddajittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu pāraṁ gantvā kāme pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā araññāyatane assamaṁ kāretvā vasanto ekadivasaṁ Satthāraṁ ākāsena gacchantaṁ disvā pasannamānaso añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. Satthā tassa ajjhāsayaṁ ñatvā ākāsato otari. Otiṇṇassa pana Bhagavato madhuñca bhisamuḷālañca sappiñca khīrañca upanāmesi, tassa taṁ Bhagavā anukammaṁ upādāya paṭiggahetvā anumodanaṁ vatvā pakkāmi. So tena puññakammena Tusite[1] nibbatto tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato aparāparaṁ sugatīsuyeva saṁsaranto Vipassissa Bhagavato kāle mahaddhano seṭṭhi hutvā aṭṭhasaṭṭhibhikkhusahassaṁ bhojetvā ticīvarena acchādesi[1].

Evaṁ bahuṁ kusalaṁ katvā devaloke nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cavitvā manussesu uppanno Buddhasuññe loke pañca Paccekabuddhasatāni catūhi paccayehi upaṭṭhahitvā tato cuto rājakule nibbattitvā rajjaṁ anusāsanto puttaṁ[3] paccekabodhiṁ adhigantvā ṭhitaṁ upaṭṭhahitvā tassa parinibbutassa dhātuyo gahetvā cetiyaṁ katvā pūjesi. Evaṁ tattha tattha tāni tāni puññāni katvā imasmiṁ Buddhuppāde Bhaddiyanagare asītikoṭivibhavassa Bhaddiyaseṭṭhissa ekaputtako hutvā nibbatti, **Bhaddajī**tissa nāmaṁ ahosi. Tassa kira issariyabhogaparivārādisampatti carimabhave bodhisattassa viya ahosi.

Tadā Satthā Savatthiyaṁ vassaṁ vasitvā Bhaddajikumāraṁ saṅgaṇhituṁ mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Bhaddiyanagaraṁ gantvā Jātiyāvane vasi tassa ñāṇaparipākaṁ āgamayamāno. Sopi upari pāsāde nisinno sīhapañjaraṁ vivaritvā olokento Bhagavato santike dhammaṁ sotuṁ gacchantaṁ mahājanaṁ disvā "katthāyaṁ mahājano gacchatī"ti pucchitvā taṁ kāraṇaṁ sutvā sayampi mahatā parivārena Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ

1. Tusitesu (Sī, I, Ka) 2. Acchādāpesi (I, Ka) 3. Attano puttaṁ (Sī, I)

၂-ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပနာဒေါ နာမ သော ရာဇာတိ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု ပါရံ ဂန္တွာ ကာမေ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညာယတနေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝသန္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ အာကာသတော ဩတရိ။ ဩတိဏ္ဏဿ ပန ဘဂဝတော မဓုဉ္စ ဘိသမုဠာလဉ္စ သပ္ပိဉ္စ ခီရဉ္စ ဥပနာမေသိ၊ တဿ တံ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အနုမောဒနံ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန တုသိတေ[၁] နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟဒ္ဓနော သေဋ္ဌိ ဟုတွာ အဋ္ဌသဋ္ဌိဘိက္ခုသဟဿံ ဘောဇေတွာ တိစီဝရေန အစ္ဆာဒေသိ[၂]။

ဧဝံ ဗဟုံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စဝိတွာ မနုဿေသု ဥပ္ပန္နော ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ပဉ္စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓသတာနိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟိတွာ တတော စုတော ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ရဇ္ဇံ အနုသာသန္တော ပုတ္တံ[၃] ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂန္တွာ ဌိတံ ဥပဋ္ဌဟိတွာ တဿ ပရိနိဗ္ဗုတဿ ဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယံ ကတွာ ပူဇေသိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ တာနိ တာနိ ပုညာနိ ကတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဘဒ္ဒိယနဂရေ အသီတိကောဋိဝိဘဝဿ ဘဒ္ဒိယသေဋ္ဌိဿ ဧကပုတ္တကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဘဒ္ဒဇီ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ တဿ ကိရ ဣဿရိယဘောဂပရိဝါရာဒိသမ္ပတ္တိ စရိမဘဝေ ဗောဓိသတ္တဿ ဝိယ အဟောသိ။

တဒါ သတ္ထာ သာဝတ္ထိယံ ဝဿံ ဝသိတွာ ဘဒ္ဒဇိကုမာရံ သင်္ဂဏှိတုံ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ဘဒ္ဒိယနဂရံ ဂန္တွာ ဇာတိယာဝနေ ဝသိ တဿ ဉာဏပရိပါကံ အာဂမယမာနော။ သောပိ ဥပရိ ပါသာဒေ နိသိန္နော သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ ဩလောကေန္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သောတုံ ဂစ္ဆန္တံ မဟာဇနံ ဒိသွာ "ကတ္ထာယံ မဟာဇနော ဂစ္ဆတီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ တံ ကာရဏံ သုတွာ သယမ္ပိ မဟတာ ပရိဝါရေန သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ

၁-တုသိတေသု (သီ၊ ဣ၊ က) ၂-အစ္ဆာဒါပေသိ (ဣ၊ က) ၃-အတ္တနော ပုတ္တံ (သီ၊ ဣ)

suṇanto sabbābharaṇapaṭimaṇḍitova sabbakilese khepetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Oggayha yaṁ pokkharaṇiṁ, nānākuñjarasevitaṁ.
Uddharāmi bhisaṁ tattha, ghāsahetu ahaṁ tadā.

Bhagavā tamhi samaye, Padumuttarasavhayo.
Rattambaradharo Buddho, gacchate anilañjase.

Dhunanto paṁsukūlāni, saddaṁ assosahaṁ tadā.
Uddhaṁ nijjhāyamānohaṁ, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Tattheva ṭhitako santo, āyāciṁ Lokanāyakaṁ.
Madhuṁ bhisehi sahitaṁ, khīraṁ sappiṁ muḷālikaṁ.

Paṭiggaṇhātu me Buddho, anukampāya cakkhumā.
Tato kāruṇiko Satthā, orohitvā mahāyaso.

Paṭiggaṇhi mamaṁ bhikkhaṁ, anukampāya cakkhumā.
Paṭiggahetvā Sambuddho, akā me[2] anumodanaṁ.

Sukhī hotu mahāpuñña, gati tuyhaṁ samijjhatu.
Iminā bhisadānena, labhassu vipulaṁ sukhaṁ.

Idaṁ vatvāna Sambuddho, Jalajuttamanāmako.
Bhikkhamādāya Sambuddho, ākāsenāgamā Jino.

Tato bhisaṁ gahetvāna, āgacchiṁ mama assamaṁ.
Bhisaṁ rukkhe laggetvāna, mama dānaṁ anussariṁ.

Mahāvāto uṭṭhahitvā, sañcālesi vanaṁ tadā.
Ākāso abhinādittha, asanī ca phalī tadā.

Tato me asanīpāto, matthake nipatī tadā.
Sohaṁ nisinnako santo, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Puññakammena saññutto, Tusitaṁ upapajjahaṁ.
Kaḷevaraṁ me patitaṁ, devaloke ramāmahaṁ.

1. Khu 4. 177 piṭṭhādīsu.
2. Ākāse (Ka)

သုဏန္တော သဗ္ဗာဘရဏပဋိမဏ္ဍိတောဝ သဗ္ဗကိလေသေ ခေပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဩဂ္ဂယှ ယံ ပေါက္ခရဏိံ၊ နာနာကုဉ္ဇရသေဝိတံ။
ဥဒ္ဓရာမိ ဘိသံ တတ္ထ၊ ဃာသဟေတု အဟံ တဒါ။

ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ ပဒုမုတ္တရသဝှယော။
ရတ္တမ္ဗရဓရော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဂစ္ဆတေ အနိလဉ္ဇသေ။

ဓုနန္တော ပံသုကူလာနိ၊ သဒ္ဒံ အဿောသဟံ တဒါ။
ဥဒ္ဓံ နိဇ္ဈာယမာနောဟံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

တတ္ထေဝ ဌိတကော သန္တော၊ အာယာစိံ လောကနာယကံ။
မဓုံ ဘိသေဟိ သဟိတံ၊ ခီရံ သပ္ပိံ မုဠာလိကံ။

ပဋိဂ္ဂဏှာတု မေ ဗုဒ္ဓေါ၊ အနုကမ္ပာယ စက္ခုမာ။
တတော ကာရုဏိကော သတ္ထာ၊ ဩရောဟိတွာ မဟာယသော။

ပဋိဂ္ဂဏှိ မမံ ဘိက္ခံ၊ အနုကမ္ပာယ စက္ခုမာ။
ပဋိဂ္ဂဟေတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အကာ မေ[၂] အနုမောဒနံ။

သုခီ ဟောတု မဟာပုည၊ ဂတိ တုယှံ သမိဇ္ဈတု။
ဣမိနာ ဘိသဒါနေန၊ လဘဿု ဝိပုလံ သုခံ။

ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဇလဇုတ္တမနာမကော။
ဘိက္ခမာဒါယ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာကာသေနာဂမာ ဇိနော။

တတော ဘိသံ ဂဟေတွာန၊ အာဂစ္ဆိံ မမ အဿမံ။
ဘိသံ ရုက္ခေ လဂ္ဂေတွာန၊ မမ ဒါနံ အနုဿရိံ။

မဟာဝါတော ဥဋ္ဌဟိတွာ၊ သဉ္စာလေသိ ဝနံ တဒါ။
အာကာသော အဘိနာဒိတ္ထ၊ အသနိ စ ဖလီ တဒါ။

တတော မေ အသနိပါတော၊ မတ္ထကေ နိပတီ တဒါ။
သောဟံ နိသိန္နကော သန္တော၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

ပုညကမ္မေန သညုတ္တော၊ တုသိတံ ဥပပဇ္ဇဟံ။
ကဠေဝရံ မေ ပတိတံ၊ ဒေဝလောကေ ရမာမဟံ။

၁-ခု ၄-၁၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အာကာသေ (က)

Chaḷasītisahassāni, nāriyo samalaṅkatā.
Sāyaṁ pātaṁ upaṭṭhanti, bhisadānassidaṁ phalaṁ.

Manussayonimāgantvā, sukhito homahaṁ tadā.
Bhoge me ūnatā natthi, bhisadānassidaṁ phalaṁ.

Anukampitako tena, devadevena tādinā.
Sabbāsavā parikkhīṇā, natthi dāni punabbhavo.

Satasahassito kappe, yaṁ bhisaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bhisadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahatte pana tena adhigate Satthā Bhaddiyaseṭṭhiṁ āmantesi "tava putto alaṅkatapaṭiyatto dhammaṁ suṇanto arahatte patiṭṭhāsi, tenassa idāneva pabbajituṁ yuttaṁ, no ce pabbajati, parinibbāyissatī"ti. Seṭṭhi "na mayhaṁ puttassa daharasseva sato parinibbānena kiccaṁ atthi, pabbājetha nan"ti āha. Taṁ Satthā pabbājetvā upasampādetvā tattha sattāhaṁ[1] vasitvā Koṭigāmaṁ pāpuṇi, so ca gāmo Gaṅgātīre. Koṭigāmavāsino Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ pavattesuṁ. Bhaddajitthero Satthārā anumodanāya āraddhamattāya bahigāmaṁ gantvā "Gaṅgātīre maggasamīpe Satthu āgatakāle vuṭṭhahissāmī"ti samāpattiṁ samāpajjitvā nisīdi. Mahātheresu āgacchantesupi avuṭṭhahitvā Satthu āgatakāleyeva vuṭṭhahi. Puthujjanabhikkhū "ayaṁ adhunā pabbajito mahātheresu āgacchantesu mānatthaddho hutvā na vuṭṭhāsī"ti ujjhāyiṁsu. Koṭigāmavāsino Satthu bhikkhusaṁghassa ca bahū nāvāsaṅghāṭe bandhiṁsu, Satthā "handassa[2] ānubhāvaṁ pakāsemī"ti nāvāsaṅghāṭe ṭhatvā "kahaṁ Bhaddajī"ti pucchi. Bhadajitthero "esohaṁ bhante"ti Satthāraṁ upasaṅkamitvā añjaliṁ katvā aṭṭhāsi. Satthā "ehi Bhaddaji, amhehi saddhiṁ ekanāvaṁ abhiruhā"ti. So uppatitvā Satthu ṭhitanāvāyaṁ aṭṭhāsi. Satthā gaṅgāmajjhaṁ gatakāle "Bhaddaji tayā Mahāpanādarājakāle ajjhāvuṭṭharatanapāsādo kahan"ti āha. Imasmiṁ ṭhāne nimuggoti. Tena hi Bhaddaji sabrahmacārīnaṁ kaṅkhaṁ chindāti. Tasmiṁ khaṇe

1. Sattasattāhaṁ (Saṁ) 2. Satthā tassa (Sī)

ဆဠသီတိသဟဿာနိ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
သာယံ ပါတံ ဥပဋ္ဌန္တိ၊ ဘိသဒါနဿိဒံ ဖလံ။

မနုဿယောနိမာဂန္တွာ၊ သုခိတော ဟောမဟံ တဒါ။
ဘောဂေ မေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ဘိသဒါနဿိဒံ ဖလံ။

အနုကမ္ပိတကော တေန၊ ဒေဝဒေဝေန တာဒိနာ။
သဗ္ဗာသဝါ ပရိက္ခီဏာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဘိသံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဘိသဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တေ ပန တေန အဓိဂတေ သတ္ထာ ဘဒ္ဒိယသေဋ္ဌိံ အာမန္တေသိ “တဝ ပုတ္တော အလင်္ကတပဋိယတ္တော ဓမ္မံ သုဏန္တော အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ တေနဿ ဣဒါနေဝ ပဗ္ဗဇိတုံ ယုတ္တံ၊ နော စေ ပဗ္ဗဇတိ, ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီ”တိ။ သေဋ္ဌိ “န မယှံ ပုတ္တဿ ဒဟရဿေဝ သတော ပရိနိဗ္ဗာနေန ကိစ္စံ အတ္ထိ၊ ပဗ္ဗာဇေထ န”န္တိ အာဟ။ တံ သတ္ထာ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဥပသမ္ပာဒေတွာ တတ္ထ သတ္တာဟံ[၁] ဝသိတွာ ကောဋိဂါမံ ပါပုဏိ၊ သော စ ဂါမော ဂင်္ဂါတီရေ။ ကောဋိဂါမဝါသိနော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသုံ။ ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရော သတ္ထာရာ အနုမောဒနာယ အာရဒ္ဓမတ္တာယ ဗဟိဂါမံ ဂန္တွာ “ဂင်္ဂါတီရေ မဂ္ဂသမီပေ သတ္ထု အာဂတကာလေ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ မဟာထေရေသု အာဂစ္ဆန္တေသုပိ အဝုဋ္ဌဟိတွာ သတ္ထု အာဂတကာလေယေဝ ဝုဋ္ဌဟိ။ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခူ “အယံ အဓုနာ ပဗ္ဗဇိတော မဟာထေရေသု အာဂစ္ဆန္တေသု မာနတ္ထဒ္ဓေါ ဟုတွာ န ဝုဋ္ဌာသီ”တိ ဥဇ္ဈာယိံသု။ ကောဋိဂါမဝါသိနော သတ္ထု ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဗဟူ နာဝါသင်္ဃာဋေ ဗန္ဓိံသု၊ သတ္ထာ “ဟန္ဒဿ[၂] အာနုဘာဝံ ပကာသေမီ”တိ နာဝါသင်္ဃာဋေ ဌတွာ “ကဟံ ဘဒ္ဒဇီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရော “ဧသောဟံ ဘန္တေ”တိ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဉ္ဇလိံ ကတွာ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ “ဧဟိ ဘဒ္ဒဇိ, အမှေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကနာဝံ အဘိရုဟာ”တိ။ သော ဥပ္ပတိတွာ သတ္ထု ဌိတနာဝါယံ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ ဂင်္ဂါမဇ္ဈံ ဂတကာလေ “ဘဒ္ဒဇိ တယာ မဟာပနာဒရာဇ-ကာလေ အဇ္ဈာဝုဋ္ဌရတနပါသာဒေါ ကဟ”န္တိ အာဟ။ ဣမသ္မိံ ဌာနေ နိမုဂ္ဂေါတိ။ တေန ဟိ ဘဒ္ဒဇိ သဗြဟ္မစာရီနံ ကင်္ခံ ဆိန္ဒာတိ။ တသ္မိံ ခဏေ

၁-သတ္တသတ္တာဟံ (သီ) ၂-သတ္ထာ တဿ (သီ)

thero Satthāraṁ vanditvā iddhibalena gantvā pāsādathūpikaṁ pādaṅgulantarena sannirumbhitvā[1] pañcavīsatiyojanaṁ pāsādaṁ gahetvā ākāse uppati, uppatanto ca paññāsa yojanāni pāsādaṁ udakato ukkhipi. Athassa purimabhave ñātakā pāsādagatena lobhena macchakacchapamaṇḍūkā hutvā tasmiṁ pāsāde uṭṭhahante parivattitvā udake patiṁsu. Satthā te patante disvā "ñātakā te Bhaddaji kilamantī"ti āha. Thero Satthu vacanena pāsādaṁ vissajjesi. Pāsādo yathāṭhāne eva patiṭṭhahi. Satthā pāraṅgato bhikkhūhi "kadā bhante Bhaddajittherena ayaṁ pāsādo ajjhāvuṭṭho"ti puṭṭho **Mahāpanādajātakaṁ**[2] kathetvā mahājanaṁ dhammāmataṁ pāyesi. Thero pana attano ajjhāvuṭṭhapubbaṁ suvaṇṇapāsādaṁ dassetvā—

163. "Panādo nāma so rājā, yassa yūpo suvaṇṇayo[3].
Tiriyaṁ soḷasubbedho[4], ubbhamāhu[5] sahassadhā.

164. Sahassakaṇḍo satageṇḍu[6], dhajālu[7] haritāmayo.
Anaccuṁ tattha gandhabbā, cha sahassāni sattadhā"ti—

dvīhi gāthāhi vaṇṇento aññaṁ byākāsi.

Tattha **panādo nāma so rājā**ti atīte Panādo nāma so rājā ahosīti attabhāva-antarahitatāya attānaṁ paraṁ viya niddisati. So eva hi rajje ṭhitakālato paṭṭhāya sadā ussāhasampatti-ādinā mahatā rājānubhāvena mahatā ca kittisaddena samannāgatattā "rājā Mahāpanādo"ti paññāyittha. **Yassa yūpo suvaṇṇayo**ti yassa rañño ayaṁ yūpo pāsādo suvaṇṇamayo. **Tiriyaṁ soḷasubbeho**ti vitthārato soḷasakaṇḍapātappamāṇo[8]. So pana aḍḍhayojanamatto[9] yoti. **Ubbhamāhu sahassadhā**ti ubbhaṁ uccaṁ evamassa pāsādassa sahassadhā sahassakaṇḍappamāṇamāhu[10]. So

1. Sannirumhitvā (I), sannirujjhitvā (Ka)
2. Khu 5. 76 piṭṭhe.
3. Soṇṇamayo (Ka)
4. Soḷasapabbedho (Sī, I)
5. Uddhamāhu (Sī)
6. Satabheṇḍu (Sī)
7. Dhajālū (Sī, Ka)
8. Soḷasasarapātanappamāṇo (Sī)
9. Aḍḍhayojanappamāṇo (Sī), aḍḍhuḍḍhayojanamatto (I)
10. Sahassadhāppamāṇo hoti (I)

ထေရော သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဣဒ္ဓိဗလေန ဂန္တွာ ပါသာဒထူပိကံ ပါဒင်္ဂုလန္တရေန သန္နိရုမ္ဘိတွာ[၁] ပဉ္စဝီသတိယောဇနံ ပါသာဒံ ဂဟေတွာ အာကာသေ ဥပ္ပတိ၊ ဥပ္ပတန္တော စ ပဏ္ဏာသ ယောဇနာနိ ပါသာဒံ ဥဒကတော ဥက္ခိပိ။ အထဿ ပုရိမဘဝေ ဉာတကာ ပါသာဒဂတေန လောဘေန မစ္ဆကစ္ဆပမဏ္ဍူကာ ဟုတွာ တသ္မိံ ပါသာဒေ ဥဋ္ဌဟန္တေ ပရိဝတ္တိတွာ ဥဒကေ ပတိံသု။ သတ္ထာ တေ ပတန္တေ ဒိသွာ "ဉာတကာ တေ ဘဒ္ဒဇိ ကိလမန္တီ"တိ အာဟ။ ထေရော သတ္ထု ဝစနေန ပါသာဒံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ပါသာဒေါ ယထာဋ္ဌာနေ ဧဝ ပတိဋ္ဌဟိ။ သတ္ထာ ပါရင်္ဂတော ဘိက္ခူဟိ "ကဒါ ဘန္တေ ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရေန အယံ ပါသာဒေါ အဇ္ဈာဝုဋ္ဌော"တိ ပုဋ္ဌော **မဟာပနာဒဇာတကံ**[၂] ကထေတွာ မဟာဇနံ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ ထေရော ပန အတ္တနော အဇ္ဈာဝုဋ္ဌပုဗ္ဗံ သုဝဏ္ဏပါသာဒံ ဒဿေတွာ—

၁၆၃။ "ပနာဒေါ နာမ သော ရာဇာ၊ ယဿ ယူပေါ သုဝဏ္ဏယော[၃]။
တိရိယံ သောဠသုဗ္ဗေဓော[၄]၊ ဥဗ္ဘမာဟု[၅] သဟဿဓာ။

၁၆၄။ သဟဿကဏ္ဍော သတဂေဏ္ဍု[၆]၊ ဓဇာလု[၇] ဟရိတာမယော။
အနစ္စုံ တတ္ထ ဂန္ဓဗ္ဗာ၊ ဆ သဟဿာနိ သတ္တဓာ"တိ—

ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဝဏ္ဏေန္တော အညံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **ပနာဒေါ နာမ သော ရာဇာ**တိ အတီတေ ပနာဒေါ နာမ သော ရာဇာ အဟောသီတိ အတ္တဘာဝအန္တရဟိတတာယ အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ နိဒ္ဒိသတိ။ သော ဧဝ ဟိ ရဇ္ဇေ ဌိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သဒါ ဥဿာဟသမ္ပတ္တိအာဒိနာ မဟတာ ရာဇာနုဘာဝေန မဟတာ စ ကိတ္တိသဒ္ဒေန သမန္နာဂတတ္တာ "ရာဇာ မဟာပနာဒေါ"တိ ပညာယိတ္ထ။ **ယဿ ယူပေါ သုဝဏ္ဏယော**တိ ယဿ ရညော အယံ ယူပေါ ပါသာဒေါ သုဝဏ္ဏမယော။ **တိရိယံ သောဠသုဗ္ဗေဓော**တိ ဝိတ္ထာရတော သောဠသကဏ္ဍပါတပ္ပမာဏော[၈]။ သော ပန အဍ္ဎယောဇနမတ္တော[၉] ဟောတိ။ **ဥဗ္ဘမာဟု သဟဿဓာ**တိ ဥဗ္ဘံ ဥစ္စံ ဧဝမဿ ပါသာဒဿ သဟဿဓာ သဟဿကဏ္ဍပ္ပမာဏမာဟု[၁၀]။ သော

၁-သန္နိရုမ္ဟိတွာ (ဣ)၊ သန္နိရုဇ္ဈိတွာ (က)
၂-ခု ၅-၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-သောဏ္ဏမယော (က)
၄-သောဠသပဗ္ဗေဓော (သီ၊ ဣ)
၅-ဥဒ္ဓမာဟု (သီ)
၆-သတဘေဏ္ဍု (သီ)
၇-ဓဇာလူ (သီ၊ က)
၈-သောဠသသရပါတနပ္ပမာဏော (သီ)
၉-အဍ္ဎယောဇနပ္ပမာဏော (သီ)၊ အဍ္ဎုဍ္ဎယောဇနမတ္တော (ဣ)
၁၀-သဟဿဓာပ္ပမာဏော ဟောတိ (ဣ)

pana yojanato pañcavīsatiyojanappamāṇo hoti. Keci panettha gāthāsukhatthaṁ “āhū”ti dīghaṁ kataṁ. Āhu[1] ahosīti atthaṁ vadanti.

Sahassakaṇḍoti sahassabhūmiko[2]. **Satageṇḍū**ti anekasataniyyūhako[3]. **Dhajālū**ti tattha tattha niyyūhasikharādīsu patiṭṭhāpitehi yaṭṭhidhajapaṭākadhajādidhajehi sampanno. **Haritāmayo**ti cāmīkarasuvaṇṇamayo. Keci pana “haritajātimaṇisarikkhako”ti[4] vadanti. **Gandhabbā**ti naṭā. **Cha sahassāni sattadhā**ti chamattāni gandhabbasahassāni sattadhā[5] tassa pāsādassa sattasu ṭhānesu rañño abhiramāpanatthaṁ nacciṁsūti attho. Te evaṁ naccantāpi rājānaṁ hāsetuṁ nāsakkhiṁsu. Atha Sakko devarājā devanaṭe pesetvā samajjaṁ kāresi, tadā rājā hasīti.

Bhaddajittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Sobhitattheragāthāvaṇṇanā

Satimā paññavāti āyasmato Sobhitattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā vayappatto Satthu dhammadesanaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ pubbenivāsañāṇalābhīnaṁ bhikkhūnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ uddissa patthanaṁ katvā puññāni katvā Sugatīsuyeva saṁsaranto Sumedhassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gantvā nekkhammādhimutto gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Himavantassa samīpe araññāyatane assamaṁ kāretvā vanamūlaphalāphalena yāpento Buddhuppādaṁ sutvā sabbattha ekarattivāseneva Bhaddavatīnagare[6] Satthāraṁ upasaṅkamitvā pasannamānaso “tuvaṁ Satthā ca ketu cā”ti-ādīhi chahi gāthāhi

---

1. Taṁ ahu (Sī, I)
2. ...bhūmako (Sī, I)
3. Niyūhako (Ka)
4. Haritamaṇisarikkhakoti (Sī, I)
5. Cha sahassāni gandhabbānaṁ cha sahassāni sattadhā (Ka)
6. Bandhumatīnagare (Sī)

ပန ယောဇနတော ပဉ္စဝီသတိယောဇနပ္ပမာဏော ဟောတိ။ ကေစိ ပနေတ္ထ ဂါထာသုခတ္ထံ “အာဟူ”တိ ဒီဃံ ကတံ။ အာဟု[1] အဟောသီတိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။

သဟဿကဏ္ဍောတိ သဟဿဘူမိကော[2]။ **သတဂေဏ္ဍူ**တိ အနေကသတနိယျူဟကော[3]။ **ဓဇာလူ**တိ တတ္ထ တတ္ထ နိယျူဟသိခရာဒီသု ပတိဋ္ဌာပိတေဟိ ယဋ္ဌိဓဇပဋာကဓဇာဒိဓဇေဟိ သမ္ပန္နော။ **ဟရိတာမယော**တိ စာမီကရသုဝဏ္ဏမယော။ ကေစိ ပန “ဟရိတဇာတိမဏိသရိက္ခကော”တိ[4] ဝဒန္တိ။ **ဂန္ဓဗ္ဗာ**တိ နဋာ။ **ဆ သဟဿာနိ သတ္တဓာ**တိ ဆမတ္တာနိ ဂန္ဓဗ္ဗသဟဿာနိ သတ္တဓာ[5] တဿ ပါသာဒဿ သတ္တသု ဌာနေသု ရညော အဘိရမာပနတ္ထံ နစ္စိံသူတိ အတ္ထော။ တေ ဧဝံ နစ္စန္တာပိ ရာဇာနံ ဟာသေတုံ နာသက္ခိံသု။ အထ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဒေဝနဋေ ပေသေတွာ သမဇ္ဇံ ကာရေသိ၊ တဒါ ရာဇာ ဟသီတိ။

ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သောဘိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သတိမာ ပညဝါတိ အာယသ္မတော သောဘိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏလာဘီနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ဥဒ္ဒိဿ ပတ္ထနံ ကတွာ ပုညာနိ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တော ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တဿ သမီပေ အရညာယတနေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝနမူလဖလာဖလေန ယာပေန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ ဘဒ္ဒဝတီနဂရေ[6] သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပသန္နမာနသော “တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတု စာ”တိအာဒီဟိ ဆဟိ ဂါထာဟိ

၁-တံ အဟု (သီ၊ ဣ)
၂-....ဘူမကော (သီ၊ ဣ)
၃-နိယူဟကော (က)
၄-ဟရိတမဏိသရိက္ခကောတိ (သီ၊ ဣ)
၅-ဆ သဟဿာနိ ဂန္ဓဗ္ဗာနံ ဆ သဟဿာနိ သတ္တဓာ (က)
၆-ဗန္ဓုမတီနဂရေ (သီ)

abhitthavi, Satthā cassa bhāviniṁ sampattiṁ pakāsesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti. **Sobhito**tissa nāmaṁ akaṁsu. So aparena samayena Satthu dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiñño ahosi. Pubbenivāsañāṇe ciṇṇavasī ca ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Dakkhiṇe Himavantassa, sukato assamo mama.
Uttamatthaṁ gavesanto, vasāmi vipine tadā.

Lābhālābhena santuṭṭho, mūlena ca phalena ca.
Anvesanto ācariyaṁ, vasāmi ekako ahaṁ.

Sumedho nāma Sambuddho, loke uppajji tāvade.
Catusaccaṁ pakāseti, uddharanto mahājanaṁ.

Nāhaṁ suṇomi Sambuddhaṁ, napi me koci saṁsati[2].
Aṭṭhavasse atikkante, assosiṁ Lokanāyakaṁ.

Aggidāruṁ nīharitvā, sammajjitvāna assamaṁ.
Khāribhāraṁ gahetvāna, nikkhamiṁ vipinā ahaṁ.

Ekarattiṁ vasantohaṁ, gāmesu nigamesu ca.
Anupubbena Candavatiṁ[3], tadāhaṁ upasaṅkamiṁ.

Bhagavā tamhi samaye, Sumedho Lokanāyako.
Uddharanto bahū satte, deseti amataṁ padaṁ.

Janakāyamatikkamma, vanditvā Jinasāgaraṁ.
Ekaṁsaṁ ajinaṁ katvā, santhaviṁ Lokanāyakaṁ.

Tuvaṁ satthā ca ketu ca, dhajo yūpo ca pāṇinaṁ.
Parāyano patiṭṭhā ca, dīpo ca dvipaduttamo.

Nepuñño dassane vīro[4], tāresi janataṁ tuvaṁ.
Natthañño tārako loke, tavuttaritaro Mune[5].

1. Khu 4. 58 piṭṭhādīsu. 2. Sāsati (Sī) 3. Bandhumatiṁ (Sī)
4. Te puññadassano vīro (Sī) 5. Muni (Sī)

အဘိတ္ထဝိ၊ သတ္ထာ စဿ ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ပကာသေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **သောဘိတော**တိဿ နာမံ အကံသု။ သော အပရေန သမယေန သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေ စိဏ္ဏဝသီ စ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဒက္ခိဏေ ဟိမဝန္တဿ၊ သုကတော အဿမော မမ။
ဥတ္တမတ္ထံ ဂဝေသန္တော၊ ဝသာမိ ဝိပိနေ တဒါ။

လာဘာလာဘေန သန္တုဋ္ဌော၊ မူလေန စ ဖလေန စ။
အန္វေသန္တော အာစရိယံ၊ ဝသာမိ ဧကကော အဟံ။

သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ တာဝဒေ။
စတုသစ္စံ ပကာသေတိ၊ ဥဒ္ဓရန္တော မဟာဇနံ။

နာဟံ သုဏောမိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ နပိ မေ ကောစိ သံသတိ[၂]။
အဋ္ဌဝဿေ အတိက္ကန္တေ၊ အဿောသိံ လောကနာယကံ။

အဂ္ဂိဒါရုံ နီဟရိတွာ၊ သမ္မဇ္ဇိတွာန အဿမံ။
ခါရိဘာရံ ဂဟေတွာန၊ နိက္ခမိံ ဝိပိနာ အဟံ။

ဧကရတ္တိံ ဝသန္တောဟံ၊ ဂါမေသု နိဂမေသု စ။
အနုပုဗ္ဗေန စန္ဒဝတိံ[၃]၊ တဒါဟံ ဥပသင်္ကမိံ။

ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ သုမေဓော လောကနာယကော။
ဥဒ္ဓရန္တော ဗဟူ သတ္တေ၊ ဒေသေတိ အမတံ ပဒံ။

ဇနကာယမတိက္ကမ္မ၊ ဝန္ဒိတွာ ဇိနသာဂရံ။
ဧကံသံ အဇိနံ ကတွာ၊ သန္ထဝိံ လောကနာယကံ။

တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတု စ၊ ဓဇော ယူပေါ စ ပါဏိနံ။
ပရာယနော ပတိဋ္ဌာ စ၊ ဒီပေါ စ ဒွိပဒုတ္တမော။

နေပုညော ဒဿနေ ဝီရော[၄]၊ တာရေသိ ဇနတံ တုဝံ။
နတ္ထညော တာရကော လောကေ၊ တဝုတ္တရိတရော မုနေ[၅]။

၁-ခု ၄-၅၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-သာသတိ (သီ) ၃-ဗန္ဓုမတိံ (သီ)
၄-တေ ပုညဒဿနော ဝီရော (သီ) ၅-မုနိ (သီ)

Sakkā theve[1] kusaggena, pametuṁ sā garuttame[2].
Na tveva tava sabbaññu, ñāṇaṁ sakkā pametave.

Tuladaṇḍe ṭhapetvāna, mahiṁ sakkā dharetave[3].
Natveva tava paññāya, pamāṇamatthi cakkhuma.

Ākāso minituṁ sakkā, rajjuyā aṅgulena vā.
Natveva tava sabbaññu, sīlaṁ sakkā pametave.

Mahāsamudde udakaṁ, ākāso ca vasundharā.
Parimeyyāni etāni, appameyyosi cakkhuma.

Chahi gāthāhi sabbaññuṁ, kittayitvā mahāyasaṁ.
Añjaliṁ paggahetvāna, tuṇhī aṭṭhāsahaṁ tadā.

Yaṁ vadanti Sumedhoti, bhūripaññaṁ Sumedhasaṁ.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yo me ñāṇaṁ pakittesi, vippasannena cetasā.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Sattasattati kappāni, devaloke ramissati.
Sahassakkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissati.

Anekasatakkhattuñca, cakkavattī bhavissati.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Devabhūto manusso vā, puññakammasamāhito.
Anūnamanasaṅkappo, tikkhapañño bhavissati.

Tiṁsakappasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Agārā abhinikkhamma, pabbajissati'kiñcano.
Jātiyā sattavassena, arahattaṁ phusissati.

Yato sarāmi attānaṁ, yato pattosmi sāsanaṁ.
Etthantare na jānāmi, cetanaṁ amanoramaṁ.

1. Sakkā have (Sī) 2. Sāgaruttamo (Sī) 3. Pametave (Sī)

သက္ကာ ထေဝေ[၁] ကုသဂ္ဂေန၊ ပမေတုံ သာဂရုတ္တမေ[၂]။
န တွေဝ တဝ သဗ္ဗညု၊ ဉာဏံ သက္ကာ ပမေတဝေ။

တုလဒဏ္ဍေ ဌပေတွာန၊ မဟိံ သက္ကာ ဓရေတဝေ[၃]။
နတွေဝ တဝ ပညာယ၊ ပမာဏမတ္ထိ စက္ခုမ။

အာကာသော မိနိတုံ သက္ကာ၊ ရဇ္ဇုယာ အင်္ဂုလေန ဝါ။
နတွေဝ တဝ သဗ္ဗညု၊ သီလံ သက္ကာ ပမေတဝေ။

မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ၊ အာကာသော စ ဝသုန္ဓရာ။
ပရိမေယျာနိ ဧတာနိ၊ အပ္ပမေယျောသိ စက္ခုမ။

ဆဟိ ဂါထာဟိ သဗ္ဗညုံ၊ ကိတ္တယိတွာ မဟာယသံ။
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ တုဏှီ အဋ္ဌာသဟံ တဒါ။

ယံ ဝဒန္တိ သုမေဓောတိ၊ ဘူရိပညံ သုမေဓသံ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော မေ ဉာဏံ ပကိတ္တေသိ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

သတ္တသတ္တတိ ကပ္ပါနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
သဟဿက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။

အနေကသတက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ၊ ပုညကမ္မသမာဟိတော။
အနူနမနသင်္ကပ္ပော၊ တိက္ခပညော ဘဝိဿတိ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ပဗ္ဗဇိဿတိ'ကိဉ္စနော။
ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန၊ အရဟတ္တံ ဖုသိဿတိ။

ယတော သရာမိ အတ္တာနံ၊ ယတော ပတ္တောသ္မိ သာသနံ။
ဧတ္ထန္တရေ န ဇာနာမိ၊ စေတနံ အမနောရမံ။

၁-သက္ကာ ဟဝေ (သီ) ၂-သာဂရုတ္တမော (သီ) ၃-ပမေတဝေ (သီ)

Saṁsaritvā bhave sabbe, sampattānubhaviṁ ahaṁ.
Bhoge me ūnatā natthi, phalaṁ ñāṇassa thomane.

Tiyaggī[1] nibbutā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Sabbāsavā parikkhīṇā, natthi dāni punabbhavo.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ ñāṇamathaviṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phalaṁ ñāṇassa thomane.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

So arahattaṁ pana patvā attano pubbenivāsaṁ anupaṭipāṭiyā anussaranto yāva asaññabhave acittakapaṭisandhi, tāva addasa. Tato pañca kappasatāni cittappavattiṁ adisvā avasāneva[2] disvā "kimetan"ti āvajjento nayavasena "asaññabhavo bhavissatī"ti niṭṭhaṁ agamāsi. Tenāha Bhagavā "atthi bhikkhave asaññasattā nāma dīghāyukā devā, tato cuto Sobhito idhūpapanno, so etaṁ bhavaṁ jānāti, Sobhito anussaratī"ti[3]. Evaṁ nayavasena anussarantassa[4] anussaraṇakosallaṁ disvā Satthā theraṁ pubbenivāsaṁ anussarantānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Tato eva cāyaṁ āyasmā savisesaṁ attano pubbenivāsānussatiñāṇaṁ tassa ca paccayabhūtaṁ paṭipattiṁ paccavekkhitvā samanassajāto tadatthadīpanaṁ udānaṁ udānento—

165. "Satimā paññavā bhikkhu, āraddhabalavīriyo.
Pañca kappasatānāhaṁ, ekarattiṁ anussariṁ.

166. Cattāro satipaṭṭhāne, satta aṭṭha ca bhāvayaṁ.
Pañca kappasatānāhaṁ, ekarattiṁ anussarin"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **satimā**ti sayaṁ samudāgamanasampannāya satipaṭṭhānabhāvanāpāripūriyā sativepullappattiyā ca satimā. **Paññavā**ti chaḷabhiññāpāripūriyā paññāvepullappattiyā ca paññavā. Bhinnakilesatāya **bhikkhu.**

---

1. Tividhaggī (Sī) 2. Avasāne ca (Sī, I)
3. Vi 1. 150 piṭṭhe atthato samānaṁ. 4. Anussaranto (Sī)

သံသရိတွာ ဘဝေ သဗ္ဗေ၊ သမ္ပတ္တာနုဘဝိံ အဟံ။
ဘောဂေ မေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ဖလံ ဉာဏဿ ထောမနေ။

တိယဂ္ဂီ[၁] နိဗ္ဗုတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
သဗ္ဗာသဝါ ပရိက္ခီဏာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဉာဏမထဝိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလံ ဉာဏဿ ထောမနေ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

သော အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုပဋိပါဋိယာ အနုဿရန္တော ယာဝ အသညဘဝေ အစိတ္တကပဋိသန္ဓိ၊ တာဝ အဒ္ဒသ။ တတော ပဉ္စ ကပ္ပသတာနိ စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ အဒိသွာ အဝသာနေဝ[၂] ဒိသွာ “ကိမေတ”န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တော နယဝသေန “အသညဘဝေါ ဘဝိဿတီ”တိ နိဋ္ဌံ အဂမာသိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အသညသတ္တာ နာမ ဒီဃာယုကာ ဒေဝါ၊ တတော စုတော သောဘိတော ဣဓူပပန္နော၊ သော ဧတံ ဘဝံ ဇာနာတိ၊ သောဘိတော အနုဿရတီ”တိ[၃]။ ဧဝံ နယဝသေန အနုဿရန္တဿ[၄] အနုဿရဏကောသလ္လံ ဒိသွာ သတ္ထာ ထေရံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ တတော ဧဝ စာယံ အာယသ္မာ သဝိသေသံ အတ္တနော ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ တဿ စ ပစ္စယဘူတံ ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သောမနဿဇာတော တဒတ္ထဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော—

၁၆၅။ “သတိမာ ပညဝါ ဘိက္ခု၊ အာရဒ္ဓဗလဝီရိယော။
ပဉ္စ ကပ္ပသတာနာဟံ၊ ဧကရတ္တိံ အနုဿရိံ။

၁၆၆။ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ၊ သတ္တ အဋ္ဌ စ ဘာဝယံ။
ပဉ္စ ကပ္ပသတာနာဟံ၊ ဧကရတ္တိံ အနုဿရိ”န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **သတိမာ**တိ သယံ သမုဒါဂမနသမ္ပန္နာယ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာပါရိပူရိယာ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ စ သတိမာ။ **ပညဝါ**တိ ဆဠဘိညာပါရိပူရိယာ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ စ ပညဝါ။ ဘိန္နကိလေသတာယ **ဘိက္ခု**။

၁-တိဝိဓဂ္ဂီ (သီ) ၂-အဝသာနေ စ (သီ၊ ဣ)
၃-ဝိ ၁-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။ ၄-အနုဿရန္တော (သီ)

Saddhādibalānañceva catubbidhasammappadhānavīriyassa ca saṁsiddhipāripūriyā **āraddhabalavīriyo.** Saddhādīnaṁ hettha balaggahaṇena gahaṇaṁ satipi sati-ādīnaṁ balabhāve, yathā "gobalibaddhā puññañāṇasambhārā"ti[1]. **Pañca kappasatānāhaṁ, ekarattiṁ anussarin**ti ekarattiṁ viya anussariṁ. Viya-saddo hi idha luttaniddiṭṭho, etena pubbenivāsānussatiñāṇe[2] attano ñāṇavasībhāvaṁ dīpeti.

Idāni yāya paṭipattiyā attano satimantādibhāvo sātisayaṁ pubbenivāsañāṇañca siddhaṁ, taṁ dassetuṁ "**cattāro**"ti-ādinā dutiyaṁ gāthamāha. Tattha **cattāro satipaṭṭhāne**ti kāyānupassanādike attano visayabhedena catubbidhe lokiyalokuttaramissake satisaṅkhāte satipaṭṭhāne. **Sattā**ti satta bojjhaṅge. **Aṭṭhā**ti aṭṭha maggaṅgāni. Satipaṭṭhānesu hi suppatiṭṭhitacittassa satta bojjhaṅgā bhāvanāpāripūriṁ gatā eva honti, tathā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Tenāha Dhammasenāpati "catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā[3] satta bojjhaṅge yathābhūtaṁ bhāvetvā"ti-ādīhi[4] sattakoṭṭhāsikesu sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammesu ekasmiṁ koṭṭhāse bhāvanāpāripūriṁ gacchante itare agacchantā nāma natthīti[5]. **Bhāvayan**ti bhāvanāhetu. Sesaṁ vuttanayameva[6].

Sobhitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Valliyattheragāthāvaṇṇanā

Yaṁ kiccaṁ daḷhavīriyenāti-ādikā āyasmato Valliyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto vijjāsippesu nipphattiṁ gato asītikoṭivibhavaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā pabbatapāde araññāyatane ekissā nadiyā tīre assamaṁ kāretvā viharanto attano anaggaṇhanatthaṁ upagataṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso ajinacammaṁ pattharitvā

1. Ñāṇasambhārāti ca (Ka) 2. Ñāṇena (Sī) 3. Patiṭṭhitacitto (Ka)
4. Dī 3. 83 piṭṭhe. 5. Anāgacchantā na atthi (Ka) 6. Uttānameva (Sī, I)

သဒ္ဓါဒိဗလာနဉ္စေဝ စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဿ စ သံသိဒ္ဓိပါရိပူရိယာ **အာရဒ္ဓဗလဝီရိယော**။ သဒ္ဓါဒီနံ ဟေတ္ထ ဗလဂ္ဂဟဏေန ဂဟဏံ သတိပိ သတိအာဒီနံ ဗလဘာဝေ၊ ယထာ "ဂေါဗလိဗဒ္ဒါ ပုညဉာဏသမ္ဘာရာ"တိ[၁]။ **ပဉ္စ ကပ္ပသတာနာဟံ၊ ဧကရတ္တိံ အနုဿရိန္**တိ ဧကရတ္တိံ ဝိယ အနုဿရိံ။ ဝိယ-သဒ္ဒေါ ဟိ ဣဓ လုတ္တနိဒ္ဒိဋ္ဌော၊ ဧတေန ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေ[၂] အတ္တနော ဉာဏဝသီဘာဝံ ဒီပေတိ။

ဣဒါနိ ယာယ ပဋိပတ္တိယာ အတ္တနော သတိမန္တာဒိဘာဝေါ သာတိသယံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏဉ္စ သိဒ္ဓံ၊ တံ ဒဿေတုံ "**စတ္တာရော**"တိအာဒိနာ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ**တိ ကာယာနုပဿနာဒိကေ အတ္တနော ဝိသယဘေဒေန စတုဗ္ဗိဓေ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကေ သတိသင်္ခါတေ သတိပဋ္ဌာနေ။ **သတ္တာ**တိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ။ **အဋ္ဌာ**တိ အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂါနိ။ သတိပဋ္ဌာနေသု ဟိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တဿ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂတာ ဧဝ ဟောန္တိ၊ တထာ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။ တေနာဟ ဓမ္မသေနာပတိ "စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ[၃] သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ယထာဘူတံ ဘာဝေတွာ"တိအာဒီဟိ[၄] သတ္တကောဋ္ဌာသိကေသု သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု ဧကသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တေ ဣတရေ အဂစ္ဆန္တာ နာမ နတ္ထီတိ[၅]။ **ဘာဝယန္**တိ ဘာဝနာဟေတု။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ[၆]။

သောဘိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယံ ကိစ္စံ ဒဠှဝီရိယေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဝလ္လိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော အသီတိကောဋိဝိဘဝံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ပဗ္ဗတပါဒေ အရညာယတနေ ဧကိဿာ နဒိယာ တီရေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝိဟရန္တော အတ္တနော အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ ဥပဂတံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အဇိနစမ္မံ ပတ္ထရိတွာ

၁-ဉာဏသမ္ဘာရာတိ စ (က) ၂-ဉာဏေန (သီ) ၃-ပတိဋ္ဌိတစိတ္တော (က)
၄-ဒီ ၃-၈၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အနာဂစ္ဆန္တာ န အတ္ထိ (က) ၆-ဥတ္တာနမေဝ (သီ၊ ဣ)

adāsi. Tattha nisinnaṁ Bhagavantaṁ pupphehi ca candanena ca pūjetvā ambaphalāni datvā pañcapatiṭṭhitena vandi. Tassa Bhagavā nisinnāsanasampattiṁ pakāsento anumodanaṁ vatvā pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Vesāliyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā "Kaṇhamitto"ti[1] laddhanāmo vayappatto Satthu Vesāligamane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho Mahākaccānattherassa[2] santike pabbaji. So mandapañño dandhaparakkamo ca hutvā ciraṁ kālaṁ viññuṁ sabrahmacāriṁ nissāyeva vasati. Bhikkhū "yathā nāma valli rukkhādīsu kiñci anissāya vaḍḍhituṁ na sakkoti, evamayampi kañci paṇḍitaṁ anissāya vaḍḍhituṁ na sakkotī"ti **Valliyo**tveva samudācaraṁsu. Aparabhāge pana Veṇudattattheraṁ upasaṅkamitvā tassa ovāde ṭhatvā sato sampajāno hutvā viharanto ñāṇassa paripākaṁ gatattā paṭipattikkamaṁ[3] theraṁ pucchanto—

167. "Yaṁ kiccaṁ daḷhavīriyena, yaṁ kiccaṁ boddhumicchatā.
Karissaṁ nāvarajjhissaṁ[4], passa vīriyaṁ parakkamaṁ.

168. Tvañca me maggamakkhāhi, añjasaṁ amatogadhaṁ.
Ahaṁ monena monissaṁ, Gaṅgāsotova sāgaran"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **yaṁ kiccaṁ daḷhavīriyenā**ti daḷhena vīriyena thirena parakkamena, daḷhavīriyena vā purisadhorayhena yaṁ kiccaṁ kātabbaṁ paṭipajjitabbaṁ. **Yaṁ kiccaṁ boddhumicchatā**ti cattāri ariyasaccāni nibbānameva vā boddhuṁ bujjhituṁ icchantena paṭivijjhitukāmena yaṁ kiccaṁ karaṇīyaṁ. **Karissaṁ nāvarajjhissan**ti tamahaṁ dāni karissaṁ na virādhessaṁ[5]· yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjissāmi. **Passa vīriyaṁ parakkaman**ti yathā paṭipajjamāne dhamme vidhinā[6] īraṇato[7] "**vīriyaṁ**", paraṁ paraṁ ṭhānaṁ[8] akkamanato "**parakkamo**"ti ca laddhanāmaṁ sammāvāyāmaṁ passa na saddhamevāti[9] attano kattukāmataṁ dasseti.

1. Gaṇḍimittoti (Sī)
2. Mahākaccāyanattherassa (Sī)
3. Paṭipattiparakkamaṁ (I)
4. Nāvarujjhissaṁ (Sī, I)
5. Na dhamme virādhessaṁ (Sī), na virodhessaṁ (Ka)
6. Tathāpaṭipajjamānavidhinā (Sī)
7. Karaṇato (Sī, I)
8. Padaṭṭhānaṁ (Sī)
9. Passa na saddamevāti (Sī), passa naṁ tadatthamevāti (Ka)

အဒါသိ။ တတ္ထ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ ပုပ္ဖေဟိ စ စန္ဒနေန စ ပူဇေတွာ အမ္ဗဖလာနိ ဒတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိ။ တဿ ဘဂဝါ နိသိန္နာသနသမ္ပတ္တိံ ပကာသေန္တော အနုမောဒနံ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ဝေသာလိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ “ကဏှမိတ္တော”တိ[၁] လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဝေသာလိဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ မဟာကစ္စာနတ္ထေရဿ[၂] သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ သော မန္ဒပညော ဒန္ဓပရက္ကမော စ ဟုတွာ စိရံ ကာလံ ဝိညုံ သဗြဟ္မစာရိံ နိဿာယေဝ ဝသတိ။ ဘိက္ခူ “ယထာ နာမ ဝလ္လိ ရုက္ခာဒီသု ကိဉ္စိ အနိဿာယ ဝဍ္ဎိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ ကဉ္စိ ပဏ္ဍိတံ အနိဿာယ ဝဍ္ဎိတုံ န သက္ကောတီ”တိ **ဝလ္လိယော**တွေဝ သမုဒါစရိံသု။ အပရဘာဂေ ပန ဝေဏုဒတ္တတ္ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ ဝိဟရန္တော ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ ပဋိပတ္တိက္ကမံ[၃] ထေရံ ပုစ္ဆန္တော—

၁၆၇။ “ယံ ကိစ္စံ ဒဠှဝီရိယေန၊ ယံ ကိစ္စံ ဗောဒ္ဓုမိစ္ဆတာ။
ကရိဿံ နာဝရဇ္ဈိဿံ[၄]၊ ပဿ ဝီရိယံ ပရက္ကမံ။

၁၆၈။ တွဉ္စ မေ မဂ္ဂမက္ခာဟိ၊ အဉ္ဇသံ အမတောဂဓံ။
အဟံ မောနေန မောနိဿံ၊ ဂင်္ဂါသောတောဝ သာဂရ”န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယံ ကိစ္စံ ဒဠှဝီရိယေနာ**တိ ဒဠှေန ဝီရိယေန ထိရေန ပရက္ကမေန, ဒဠှဝီရိယေန ဝါ ပုရိသဓောရယှေန ယံ ကိစ္စံ ကာတဗ္ဗံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ **ယံ ကိစ္စံ ဗောဒ္ဓုမိစ္ဆတာ**တိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ ဗောဒ္ဓုံ ဗုဇ္ဈိတုံ ဣစ္ဆန္တေန ပဋိဝိဇ္ဈိတုကာမေန ယံ ကိစ္စံ ကရဏီယံ။ **ကရိဿံ နာဝရဇ္ဈိဿ**န္တိ တမဟံ ဒါနိ ကရိဿံ န ဝိရာဓေဿံ[၅]၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ။ **ပဿ ဝီရိယံ ပရက္ကမ**န္တိ ယထာ ပဋိပဇ္ဇမာနေ ဓမ္မေ ဝိဓိနာ[၆] ဤရဏတော[၇] “**ဝီရိယံ**”, ပရံ ပရံ ဌာနံ[၈] အက္ကမနတော “**ပရက္ကမော**”တိ စ လဒ္ဓနာမံ သမ္မာဝါယာမံ ပဿ န သဒ္ဓမေဝါတိ[၉] အတ္တနော ကတ္တုကာမတံ ဒဿေတိ။

၁-ဂဏ္ဍိမိတ္တောတိ (သီ)
၂-မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဿ (သီ)
၃-ပဋိပတ္တိပရက္ကမံ (ဣ)
၄-နာဝရုဇ္ဈိဿံ (သီ ဣ)
၅-န ဓမ္မေ ဝိရာဓေဿံ (သီ)၊ န ဝိရောဓေဿံ (က)
၆-တထာပဋိပဇ္ဇမာနဝိဓိနာ (သီ)
၇-ကရဏတော (သီ၊ ဣ)
၈-ပဒဋ္ဌာနံ (သီ)
၉-ပဿ န သဒ္ဒမေဝါတိ (သီ)၊ ပဿ နံ တဒတ္ထမေဝါတိ (က)

Tvañcāti kammaṭṭhānadāyakaṁ kalyāṇamittaṁ ālapati. **Me**ti mayhaṁ. **Maggamakkhāhī**ti ariyamaggaṁ kathehi, lokuttaramaggasampāpakaṁ catusaccakammaṭṭhānaṁ kathehīti attho. **Añjasan**ti ujukaṁ majjhimapaṭipadābhāvena antadvayassa anupagamanato. Amate nibbāne sampāpakabhāvena patiṭṭhitattā **amatogadhaṁ. Monenā**ti ñāṇena maggapaññāya[1]. **Monissan**ti jānissaṁ nibbānaṁ paṭivijjhissaṁ pāpuṇissaṁ. **Gaṅgāsotova sāgaran**ti yathā Gaṅgāya soto sāgaraṁ samuddaṁ avirajjhanto[2] ekaṁsato ogāhati, evaṁ "ahaṁ kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto maggañāṇena nibbānaṁ adhigamissāmi, tasmā taṁ kammaṭṭhānaṁ me ācikkhathā"ti theraṁ kammaṭṭhānaṁ yāci.

Taṁ sutvā Veṇudattatthero tassa kammaṭṭhānaṁ adāsi. Sopi kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Pañcakāmaguṇe hitvā, piyarūpe manorame.
Asīti koṭiyo hitvā, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

Pabbajitvāna kāyena, pāpakammaṁ vivajjayiṁ.
Vacīduccaritaṁ hitvā, nadīkūle vasāmahaṁ.

Ekakaṁ maṁ viharantaṁ, Buddhaseṭṭho upāgami.
Nāhaṁ jānāmi Buddhoti, akāsiṁ paṭisanthāraṁ.

Karitvā paṭisanthāraṁ, nāmagottamapucchahaṁ.
Devatānusi gandhabbo, adu Sakko purindado.

Ko vā tvaṁ kassa vā putto, mahābrahmā idhāgato.
Virocesi disā sabbā, udayaṁ sūriyo yathā.

Sahassārāni cakkāni, pāde dissanti mārisa.
Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ.

Nāmagottaṁ pavedehi, saṁsayaṁ apanehi me.
Namhi devo na gandhabbo, namhi Sakko purindado.

Brahmabhāvo ca me natthi, etesaṁ uttamo ahaṁ.
Atīto visayaṁ tesaṁ, dālayiṁ kāmabandhanaṁ.

1. Monenāti maggapaññāya (Sī) 2. Avirajjhantova (Sī, I) 3. Khu 4. 61 piṭṭhādīsu.

တွဉ္စာတိ ကမ္မဋ္ဌာနဒါယကံ ကလျာဏမိတ္တံ အာလပတိ။ **မေ**တိ မယှံ။ **မဂ္ဂမက္ခာဟီ**တိ အရိယမဂ္ဂံ ကထေဟိ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂသမ္ပာပကံ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဟီတိ အတ္ထော။ **အဉ္ဇသန္တိ** ဥဇုကံ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဘာဝေန အန္တဒွယဿ အနုပဂမနတော။ အမတေ နိဗ္ဗာနေ သမ္ပာပကဘာဝေန ပတိဋ္ဌိတတ္တာ **အမတောဂဓံ။ မောနေနာ**တိ ဉာဏေန မဂ္ဂပညာယ[1]။ **မောနိဿန္တိ** ဇာနိဿံ နိဗ္ဗာနံ ပဋိဝိဇ္ဈိဿံ ပါပုဏိဿံ။ **ဂင်္ဂါသောတောဝ သာဂရန္တိ** ယထာ ဂင်္ဂါယ သောတော သာဂရံ သမုဒ္ဒံ အဝိရဇ္ဈန္တော[2] ဧကံသတော ဩဂါဟတိ၊ ဧဝံ "အဟံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော မဂ္ဂဉာဏေန နိဗ္ဗာနံ အဓိဂမိဿာမိ၊ တသ္မာ တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ မေ အာစိက္ခထာ"တိ ထေရံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစိ။

တံ သုတွာ ဝေဏုဒတ္တတ္ထေရော တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သောပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"ပဉ္စကာမဂုဏေ ဟိတွာ၊ ပိယရူပေ မနောရမေ။
အသီတိ ကောဋိယော ဟိတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

ပဗ္ဗဇိတွာန ကာယေန၊ ပါပကမ္မံ ဝိဝဇ္ဇယိံ။
ဝစီဒုစ္စရိတံ ဟိတွာ၊ နဒီကူလေ ဝသာမဟံ။

ဧကကံ မံ ဝိဟရန္တံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ဥပါဂမိ။
နာဟံ ဇာနာမိ ဗုဒ္ဓေါတိ၊ အကာသိံ ပဋိသန္ထာရံ။

ကရိတွာ ပဋိသန္ထာရံ၊ နာမဂေါတ္တမပုစ္ဆဟံ။
ဒေဝတာနုသိ ဂန္ဓဗ္ဗော၊ အဒု သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။

ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော၊ မဟာဗြဟ္မာ ဣဓာဂတော။
ဝိရောစေသိ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဥဒယံ သူရိယော ယထာ။

သဟဿာရာနိ စက္ကာနိ၊ ပါဒေ ဒိဿန္တိ မာရိသ။
ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယံ။

နာမဂေါတ္တံ ပဝေဒေဟိ၊ သံသယံ အပနေဟိ မေ။
နမှိ ဒေဝေါ န ဂန္ဓဗ္ဗော၊ နမှိ သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။

ဗြဟ္မဘာဝေါ စ မေ နတ္ထိ၊ ဧတေသံ ဥတ္တမော အဟံ။
အတီတော ဝိသယံ တေသံ၊ ဒါလယိံ ကာမဗန္ဓနံ။

၁-မောနေနာတိ မဂ္ဂပညာယ (သီ) ၂-အဝိရဇ္ဈန္တောဝ (သီ၊ ဣ) ၃-ခု ၄-၆၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Sabbe kilese jhāpetvā, patto sambodhimuttamaṁ.
Tassa vācaṁ suṇitvāhaṁ, idaṁ vacanamabraviṁ.

Yadi buddhosi sabbaññū, nisīda tvaṁ Mahāmune.
Tamahaṁ pūjayissāmi, dukkhassantakaro tuvaṁ.

Pattharitvājinacammaṁ, adāsi Satthuno ahaṁ.
Nisīdi tattha Bhagavā, sīhova girigabbhare.

Khippaṁ pabbatamāruyha, ambassa phalamaggahiṁ.
Sālakalyāṇikaṁ pupphaṁ, candanañca mahārahaṁ.

Khippaṁ paggayha taṁ sabbaṁ[1], upetvā Lokanāyakaṁ.
Phalaṁ Buddhassa datvāna, sālapupphamapūjayiṁ.

Candanaṁ anulimpitvā, avandiṁ Satthuno ahaṁ.
Pasannacitto sumano, vipulāya ca pītiyā.

Ajinamhi nisīditvā, Sumedho Lokanāyako.
Mama kammaṁ pakittesi, hāsayanto mamaṁ tadā[2].

Iminā phaladānena, gandhamālehi cūbhayaṁ.
Pañcavīse kappasate, devaloke ramissati.

Anūnamanasaṅkappo, vasavattī bhavissati.
Chabbīsatikappasate, manussattaṁ gamissati.

Bhavissati cakkavattī, cāturanto mahiddhiko.
Vebhāraṁ nāma nagaraṁ, vissakammena māpitaṁ.

Hessati sabbasovaṇṇaṁ, nānāratanabhūsitaṁ.
Eteneva upāyena, saṁsarissati so bhave.

Sabbattha pūjito hutvā, devatte atha mānuse.
Pacchime bhave sampatte, brahmabandhu bhavissati.

Agārā abhinikkhamma, anagārī bhavissati.
Abhiññāpāragū hutvā, nibbāyissatināsavo.

1. Taṁ pupphaṁ (Sī)
2. Hāsayantova maṁ sadā (Sī)

သဗ္ဗေ ကိလေသေ ဈာပေတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။
တဿ ဝါစံ သုဏိတွာဟံ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

ယဒိ ဗုဒ္ဓေါသိ သဗ္ဗညူ၊ နိသီဒ တွံ မဟာမုနေ။
တမဟံ ပူဇယိဿာမိ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော တုဝံ။

ပတ္ထရိတွာဇိနစမ္မံ၊ အဒါသိ သတ္ထုနော အဟံ။
နိသီဒိ တတ္ထ ဘဂဝါ၊ သီဟောဝ ဂိရိဂဗ္ဘရေ။

ခိပ္ပံ ပဗ္ဗတမာရုယှ၊ အမ္ဗဿ ဖလမဂ္ဂဟိံ။
သာလကလျာဏိကံ ပုပ္ဖံ၊ စန္ဒနဉ္စ မဟာရဟံ။

ခိပ္ပံ ပဂ္ဂယှ တံ သဗ္ဗံ[၁]၊ ဥပေတွာ လောကနာယကံ။
ဖလံ ဗုဒ္ဓဿ ဒတွာန၊ သာလပုပ္ဖမပူဇယိံ။

စန္ဒနံ အနုလိမ္ပိတွာ၊ အဝန္ဒိံ သတ္ထုနော အဟံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝိပုလာယ စ ပီတိယာ။

အဇိနမှိ နိသီဒိတွာ၊ သုမေဓော လောကနာယကော။
မမ ကမ္မံ ပကိတ္တေသိ၊ ဟာသယန္တော မမံ တဒါ[၂]။

ဣမိနာ ဖလဒါနေန၊ ဂန္ဓမာလေဟိ စူဘယံ။
ပဉ္စဝီသေ ကပ္ပသတေ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။

အနူနမနသင်္ကပ္ပေါ၊ ဝသဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ဆဗ္ဗီသတိကပ္ပသတေ၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။

ဘဝိဿတိ စက္ကဝတ္တီ၊ စာတုရန္တော မဟိဒ္ဓိကော။
ဝေဘာရံ နာမ နဂရံ၊ ဝိဿကမ္မေန မာပိတံ။

ဟေဿတိ သဗ္ဗသောဝဏ္ဏံ၊ နာနာရတနဘူသိတံ။
ဧတေနေဝ ဥပါယေန၊ သံသရိဿတိ သော ဘဝေ။

သဗ္ဗတ္ထ ပူဇိတော ဟုတွာ၊ ဒေဝတ္တေ အထ မာနုသေ။
ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု ဘဝိဿတိ။

အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ အနဂါရီ ဘဝိဿတိ။
အဘိညာပါရဂူ ဟုတွာ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိနာသဝေါ။

၁-တံ ပုပ္ဖံ (သီ)
၂-ဟာသယန္တောဝ မံ သဒါ (သီ)

Idaṁ vatvāna Sambuddho, Sumedho Lokanāyako.
Mama nijjhāyamānassa, pakkāmi anilañjase.

[1]Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ[1].

Tusitato cavitvāna, nibbattiṁ mātukucchiyaṁ.
Bhoge me ūnatā natthi, yamhi gabbhe vasāmahaṁ.

Mātukucchigate mayi, annapānañca bhojanaṁ.
Mātuyā mama chandena, nibbattati yadicchakaṁ.

Jātiyā pañcavassena, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Oropitamhi kesamhi, arahattamapāpuṇiṁ.

Pubbakammaṁ gavesanto, orena nāddasaṁ ahaṁ.
Tiṁsakappasahassamhi, mama kammamanussariṁ.

Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Tava sāsanamāgamma, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto thero imāyeva gāthā abhāsīti.

Valliyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Vītasokattheragāthāvaṇṇanā

Kese me olikhissantīti-ādikā āyasmato Vītasokattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gato kāme

1-1. Natthi (Sī)

ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သုမေဓော လောကနာယကော။
မမ နိဇ္ဈာယမာနဿ၊ ပက္ကာမိ အနိလဉ္ဇသေ။

[၁]တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ[၁]။

တုသိတတော စဝိတွာန၊ နိဗ္ဗတ္တိံ မာတုကုစ္ဆိယံ။
ဘောဂေ မေ ဦနတာ နတ္ထိ၊ ယမှိ ဂဗ္ဘေ ဝသာမဟံ။

မာတုကုစ္ဆိဂတေ မယိ၊ အန္နပါနဉ္စ ဘောဇနံ။
မာတုယာ မမ ဆန္ဒေန၊ နိဗ္ဗတ္တတိ ယဒိစ္ဆကံ။

ဇာတိယာ ပဉ္စဝဿေန၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
ဩရောပိတမှိ ကေသမှိ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

ပုဗ္ဗကမ္မံ ဂဝေသန္တော၊ ဩရေန နာဒ္ဒသံ အဟံ။
တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ မမ ကမ္မမနုဿရိံ။

နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
တဝ သာသနမာဂမ္မ၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော ထေရော ဣမာယေဝ ဂါထာ အဘာသီတိ။

ဝလ္လိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဝီတသောကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကေသေ မေ ဩလိခိဿန္တီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဝီတသောကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ကာမေ

၁-၁-နတ္ထိ (သီ)

pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā mahatā isigaṇena parivuto araññe vasanto Buddhuppādaṁ sutvā haṭṭhatuṭṭho “udumbarapupphasadisā dullabhadassanā Buddhā[1] Bhagavanto, idāneva upagantabbā”ti mahatiyā parisāya saddhiṁ Satthāraṁ daṭṭhuṁ gacchanto diyaḍḍhayojane sese byādhiko hutvā Buddhagatāya saññāya[2] kālaṅkato devesu[3] uppajjitvā[4] aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde aṭṭhārasavassādhikānaṁ dvinnaṁ vassasatānaṁ matthake Dhammāsokarañño kaniṭṭhabhātā hutvā nibbatti, tassa **Vītasoko**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto khattiyakumārehi sikkhitabbavijjāsippesu nipphattaṁ gato Giridattattheraṁ nissāya gihibhūto Suttantapiṭake Abhidhammapiṭake ca visārado hutvā ekadivasaṁ massukammasamaye kappakassa hatthato ādāsaṁ gahetvā kāyaṁ olokento valitapalitādīni[5] disvā sañjātasaṁvego vipassanāya cittaṁ otāretvā bhāvanaṁ ussukkāpetvā tasmiṁyeva āsane sotāpanno hutvā Giridattattherassa santike pabbajitvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

“Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Lakkhaṇe itihāse ca, sanighaṇḍusakeṭubhe.

Nadīsotapaṭibhāgā, sissā āyanti me tadā.
Tesāhaṁ mante vācemi, rattindivamatandito.

Siddhattho nāma Sambuddho, loke uppajji tāvade.
Tamandhakāraṁ nāsetvā, ñāṇālokaṁ pavattayi.

Mama aññataro sisso, sissānaṁ so kathesi me.
Sutvāna te etamatthaṁ, ārocesuṁ mamaṁ tadā.

Buddho loke samuppanno, sabbaññū Lokanāyako.
Tassānuvattati jano, lābho amhaṁ na vijjati.

Adhiccuppattikā Buddhā, cakkhumanto mahāyasā.
Yannūnāhaṁ Buddhaseṭṭhaṁ, passeyyaṁ Lokanāyakaṁ.

1. Buddhā nāma (Sī)
2. Satiyā (Sī)
3. Devalokesu (Sī)
4. Upapajjitvā (I)
5. Valitapalitāni (I, Ka)
6. Khu 4. 55 piṭṭhādīsu.

ပဟာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟတာ ဣသိဂဏေန ပရိဝုတော အရညေ ဝသန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော “ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖသဒိသာ ဒုလ္လဘဒဿနာ ဗုဒ္ဓါ[၁] ဘဂဝန္တော၊ ဣဒါနေဝ ဥပဂန္တဗ္ဗာ”တိ မဟတိယာ ပရိသာယ သဒ္ဓိံ သတ္ထာရံ ဒဋ္ဌုံ ဂစ္ဆန္တော ဒိယဍ္ဎယောဇနေ သေသေ ဗျာဓိကော ဟုတွာ ဗုဒ္ဓဂတာယ သညာယ[၂] ကာလင်္ကတော ဒေဝေသု[၃] ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ[၄] အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အဋ္ဌာရသဝဿာဓိကာနံ ဒွိန္နံ ဝဿသတာနံ မတ္ထကေ ဓမ္မာသောကရညော ကနိဋ္ဌဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ဝီတသောကော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ခတ္တိယကုမာရေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဂိရိဒတ္တတ္ထေရံ နိဿာယ ဂိဟိဘူတော သုတ္တန္တပိဋကေ အဘိဓမ္မပိဋကေ စ ဝိသာရဒေါ ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ မဿုကမ္မသမယေ ကပ္ပကဿ ဟတ္ထတော အာဒါသံ ဂဟေတွာ ကာယံ ဩလောကေန္တော ဝလိတပလိတာဒီနိ[၅] ဒိသွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဝိပဿနာယ စိတ္တံ ဩတာရေတွာ ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ တသ္မိံယေဝ အာသနေ သောတာပန္နော ဟုတွာ ဂိရိဒတ္တတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၆]—

“အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သနိဃဏ္ဍုသကေဋုဘေ။

နဒီသောတပဋိဘာဂါ၊ သိဿာ အာယန္တိ မေ တဒါ။
တေသာဟံ မန္တေ ဝါစေမိ၊ ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတော။

သိဒ္ဓတ္ထော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ တာဝဒေ။
တမန္ဓကာရံ နာသေတွာ၊ ဉာဏာလောကံ ပဝတ္တယိ။

မမ အညတရော သိဿော၊ သိဿာနံ သော ကထေသိ မေ။
သုတွာန တေ ဧတမတ္ထံ၊ အာရောစေသုံ မမံ တဒါ။

ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော။
တဿာနုဝတ္တတိ ဇနော၊ လာဘော အမှံ န ဝိဇ္ဇတိ။

အဓိစ္စုပ္ပတ္တိကာ ဗုဒ္ဓါ၊ စက္ခုမန္တော မဟာယသာ။
ယန္နူနာဟံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ၊ ပဿေယျံ လောကနာယကံ။

၁-ဗုဒ္ဓါ နာမ (သီ)
၂-သတိယာ (သီ)
၃-ဒေဝလောကေသု (သီ)
၄-ဥပပဇ္ဇိတွာ (ဣ)
၅-ဝလိတပလိတာနိ (ဣ၊ က)
၆-ခု ၄-၅၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Ajinaṁ me gahetvāna, vākacīraṁ kamaṇḍaluṁ.
Assamā abhinikkhamma, sisse āmantayiṁ ahaṁ.

Odumbarikapupphaṁva, candamhi sasakaṁ yathā.
Vāyasānaṁ yathā khīraṁ, dullabho Lokanāyako.

Buddho lokamhi uppanno, manussattampi dullabhaṁ.
Ubhosu vijjamānesu, savanañca sudullabhaṁ.

Buddho loke samuppanno, cakkhuṁ lacchāma no bhavaṁ.
Etha sabbe gamissāma, Sammāsambuddhasantikaṁ.

Kamaṇḍaludharā sabbe, kharājinanivāsino.
Te jaṭābhārabharitā[1], nikkhamuṁ vipinā tadā.

Yugamattaṁ pekkhamānā, uttamatthaṁ gavesino.
Āsattidosarahitā, asambhītāva kesarī.

Appakiccā aloluppā, nipakā santavuttino.
Uñchāya caramānā te, Buddhaseṭṭhamupāgamuṁ.

Diyaḍḍhayojane sese, byādhi me upapajjatha.
Buddhaseṭṭhaṁ saritvāna, tattha kālaṅkato ahaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhasaññāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto—

169. "'Kese me olikhissan'ti, kappako upasaṅkami.
Tato ādāsamādāya, sarīraṁ paccavekkhisaṁ.

170. Tuccho kāyo adissittha, andhakāre tamo byagā[2].
Sabbe coḷā samucchinnā, natthi dāni punabbhavo"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

1. Jaṭābhārena bharitā (Sī)
2. Byago (Sī)

အဇိနံ မေ ဂဟေတွာန၊ ဝါကစီရံ ကမဏ္ဍလုံ။
အဿမာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ သိဿေ အာမန္တယိံ အဟံ။

ဩဒုမ္ဗရိကပုပ္ဖံဝ၊ စန္ဒမှိ သသကံ ယထာ။
ဝါယသာနံ ယထာ ခီရံ၊ ဒုလ္လဘော လောကနာယကော။

ဗုဒ္ဓေါ လောကမှိ ဥပ္ပန္နော၊ မနုဿတ္တမ္ပိ ဒုလ္လဘံ။
ဥဘောသု ဝိဇ္ဇမာနေသု၊ သဝနဉ္စ သုဒုလ္လဘံ။

ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော၊ စက္ခုံ လစ္ဆာမ နော ဘဝံ။
ဧထ သဗ္ဗေ ဂမိဿာမ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသန္တိကံ။

ကမဏ္ဍလုဓရာ သဗ္ဗေ၊ ခရာဇိနနိဝါသိနော။
တေ ဇဋာဘာရဘရိတာ[1]၊ နိက္ခမုံ ဝိပိနာ တဒါ။

ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနာ၊ ဥတ္တမတ္ထံ ဂဝေသိနော။
အာသတ္တိဒောသရဟိတာ၊ အသမ္ဘီတာဝ ကေသရီ။

အပ္ပကိစ္စာ အလောလုပ္ပါ၊ နိပကာ သန္တဝုတ္တိနော။
ဥဉ္ဆာယ စရမာနာ တေ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမုပါဂမုံ။

ဒိယဍ္ဎယောဇနေ သေသေ၊ ဗျာဓိ မေ ဥပပဇ္ဇထ။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ သရိတွာန၊ တတ္ထ ကာလင်္ကတော အဟံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓသညာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၆၉။ “‘ကေသေ မေ ဩလိခိဿ’န္တိ၊ ကပ္ပကော ဥပသင်္ကမိ။
တတော အာဒါသမာဒါယ၊ သရီရံ ပစ္စဝေက္ခိသံ။

၁၇၀။ တုစ္ဆော ကာယော အဒိဿိတ္ထ၊ အန္ဓကာရေ တမော ဗျဂါ[2]။
သဗ္ဗေ စောဠာ သမုစ္ဆိန္နာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

၁-ဇဋာဘာရေန ဘရိတာ (သီ)
၂-ဗျဂေါ (သီ)

Tattha **kese me olikhissanti, kappako upasaṅkamī**ti gihikāle massukammasamaye "mama kese olikhissaṁ kappemī"ti kesādīnaṁ chedanādivasena kappanato kappako nhāpito maṁ upagacchi. **Tato**ti kappakato[1]. **Sarīraṁ paccavekkhisan**ti sabbakāyike ādāse palitavalitamukhanimittādidassanamukhena "abhibhūto vata jarāya me kāyo"ti jarābhibhūtaṁ attano sarīraṁ paccavekkhiṁ. Evaṁ paccavekkhato ca **tuccho kāyo adissittha** niccadhuvasukhasabhāvādīhi[2] ritto hutvā me kāyo adissatha paññāyi. Kasmā? **Andhakāre tamo byagā** yena ayonisomanasikārasaṅkhātena tamasā attano kāye andhagatā[3] vijjamānampi asubhādisabhāvaṁ apassantā avijjamānaṁ subhādi-ākāraṁ gaṇhanti, tasmiṁ andhakāre andhakaraṇaṭṭhāne kāye yonisomanasikārasaṅkhātena[4] ñāṇālokena avijjātamo vigato, tato eva **sabbe coḷā samucchinnā** corā viya[5] kusalabhaṇḍacchedanato, sādhūhi alātabbato asaṅgahetabbato saṅkārakūṭādīsu chaḍḍitapilotikakhaṇḍaṁ viya issarajanena ariyajanena jigucchitabbatāya coḷā viyāti vā "coḷā"ti laddhanāmā kilesā samucchinnā. Aggamaggena samugghāṭitattā eva ca nesaṁ **natthi dāni punabbhavo** ( )[6] āyatiṁ punabbhavābhinibbatti natthīti.

Vītasokattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Puṇṇamāsattheragāthāvaṇṇanā

Pañca nīvaraṇe hitvāti-ādikā āyasmato Puṇṇamāsattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Tissassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthari araññe viharante paṁsukūlacīvaraṁ dumasākhāya laggetvā Gandhakuṭiṁ paviṭṭhe dhanuhattho gahanaṁ paviṭṭho Satthu paṁsukūlaṁ disvā pasannamānaso dhanuṁ nikkhipitvā Buddhaguṇe

1. Tato kappe kate (Sī)
2. Niccadhuvasukhabhāvādīhi (Sī)
3. Andhakatā (Sī), anvāgatā (I, Ka)
4. Sambhavena (Sī, I)
5. Coḷā viya (I, Ka)
6. (Āyatiṁ punabbhavo) (Ka)

တတ္ထ **ကေသေ မေ ဩလိခိဿန္တိ၊ ကပ္ပကော ဥပသင်္ကမီ**တိ ဂိဟိကာလေ မဿုကမ္မသမယေ ‘‘မမ ကေသေ ဩလိခိဿံ ကပ္ပေမီ’’တိ ကေသာဒီနံ ဆေဒနာဒိဝသေန ကပ္ပနတော ကပ္ပကော နှာပိတော မံ ဥပဂစ္ဆိ။ **တတော**တိ ကပ္ပကတော[1]။ **သရီရံ ပစ္စဝေက္ခိသ**န္တိ သဗ္ဗကာယိကေ အာဒါသေ ပလိတဝလိတမုခနိမိတ္တာဒိဒဿနမုခေန ‘‘အဘိဘူတော ဝတ ဇရာယ မေ ကာယော’’တိ ဇရာဘိဘူတံ အတ္တနော သရီရံ ပစ္စဝေက္ခိံ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော စ **တုစ္ဆော ကာယော အဒိဿိတ္ထ** နိစ္စဓုဝသုခသဘာဝါဒီဟိ[2] ရိတ္တော ဟုတွာ မေ ကာယော အဒိဿထ ပညာယိ။ ကသ္မာ? **အန္ဓကာရေ တမော ဗျဂါ** ယေန အယောနိသောမနသိကာရသင်္ခါတေန တမသာ အတ္တနော ကာယေ အန္ဓဂတာ[3] ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ အသုဘာဒိသဘာဝံ အပဿန္တာ အဝိဇ္ဇမာနံ သုဘာဒိအာကာရံ ဂဏှန္တိ၊ တသ္မိံ အန္ဓကာရေ အန္ဓကရဏဋ္ဌာနေ ကာယေ ယောနိသောမနသိကာရသင်္ခါတေန[4] ဉာဏာလောကေန အဝိဇ္ဇာတမော ဝိဂတော၊ တတော ဧဝ **သဗ္ဗေ စောဠာ သမုစ္ဆိန္နာ** စောရာ ဝိယ[5] ကုသလဘဏ္ဍစ္ဆေဒနတော, သာဓူဟိ အလာတဗ္ဗတော အသင်္ဂဟေတဗ္ဗတော သင်္ခါရကူဋာဒီသု ဆဍ္ဍိတပိလောတိကခဏ္ဍံ ဝိယ ဣဿရဇနေန အရိယဇနေန ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗတာယ စောဠာ ဝိယာတိ ဝါ ‘‘စောဠာ’’တိ လဒ္ဓနာမာ ကိလေသာ သမုစ္ဆိန္နာ။ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာဋိတတ္တာ ဧဝ စ နေသံ **နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ** ( )[6] အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ နတ္ထီတိ။

ဝီတသောကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စ နီဝရဏေ ဟိတွာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော တိဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထရိ အရညေ ဝိဟရန္တေ ပံသုကူလစီဝရံ ဒုမသာခါယ လဂ္ဂေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိဋ္ဌေ ဓနုဟတ္ထော ဂဟနံ ပဝိဋ္ဌော သတ္ထု ပံသုကူလံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဓနုံ နိက္ခိပိတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏေ

၁-တတော ကပ္ပေ ကတေ (သီ)
၂-နိစ္စဓုဝသုခဘာဝါဒီဟိ (သီ)
၃-အန္ဓကတာ (သီ)၊ အန္ဝါဂတာ (ဣ၊ က)
၄-သမ္ဘဝေန (သီ၊ ဣ)
၅-စောဠာ ဝိယ (ဣ၊ က)
၆-(အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝေါ) (က)

anussaritvā paṁsukūlaṁ vandi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ kuṭumbiyakule nibbatti. Tassa kira jātadivase tasmiṁ gehe sabbabhājanāni suvaṇṇaratanamayehi māsehi paripuṇṇāneva ahesuṁ. Tenassa **Puṇṇamāso**tveva nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto dārapariggahaṁ katvā ekasmiṁ putte uppanne gharāvāsaṁ pahāya pabbajitvā gāmakāvāse vasanto ghaṭento vāyamanto chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Tisso nāmāsi Bhagavā, Sayambhū aggapuggalo.
Paṁsukūlaṁ ṭhapetvāna, vihāraṁ pāvisī Jino.

Vinataṁ dhunumādāya, bhakkhatthāya cariṁ ahaṁ[1].
Maṇḍalaggaṁ gahetvāna, kānanaṁ pāvisiṁ ahaṁ.

Tatthaddasaṁ paṁsukūlaṁ, dumagge laggitaṁ tadā.
Cāpaṁ tattheva nikkhippa, sire katvāna añjaliṁ.

Pasannacitto sumano, vipulāya ca pītiyā.
Buddhaseṭṭhaṁ saritvāna, paṁsukūlaṁ avandahaṁ.

Dvenavute ito kappe, paṁsukūlamavandahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, vandanāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā Sāvatthiṁ upagantvā Satthāraṁ vanditvā susāne vasati, tassa ca acirāgatasseva sato[3] putto kālamakāsi. Dārakamātā therassa āgatabhāvaṁ sutvā “mā idaṁ aputtakaṁ sāpateyyaṁ rājāno hareyyun”ti taṁ uppabbājetukāmā mahatā parivārena therassa santikaṁ gantvā paṭisanthāraṁ katvā palobhetuṁ ārabhi. Thero attano vītarāgabhāvajānāpanatthaṁ ākāse ṭhatvā attano paṭipattikittanamukhena tassā dhammaṁ desento—

171. “Pañca nīvaraṇe hitvā, yogakkhemassa pattiyā.
Dhammādāsaṁ gahetvāna, ñāṇadassanamattano.

1. Khu 4. 55 piṭṭhe. 2. Akkhitto yamadī ahaṁ (Sī) 3. Sako (Sī)

အနုဿရိတွာ ပံသုကူလံ ဝန္ဒိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ကုဋုမ္ဗိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ကိရ ဇာတဒိဝသေ တသ္မိံ ဂေဟေ သဗ္ဗဘာဇနာနိ သုဝဏ္ဏရတနမယေဟိ မာသေဟိ ပရိပုဏ္ဏာနေဝ အဟေသုံ။ တေနဿ **ပုဏ္ဏမာသော**တွေဝ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဒါရပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ ဧကသ္မိံ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဂါမကာဝါသေ ဝသန္တော ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“တိဿော နာမာသိ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
ပံသုကူလံ ဌပေတွာန၊ ဝိဟာရံ ပါဝိသီ ဇိနော။

ဝိနတံ ဓနုမာဒါယ၊ ဘက္ခတ္ထာယ စရိံ အဟံ[2]။
မဏ္ဍလဂ္ဂံ ဂဟေတွာန၊ ကာနနံ ပါဝိသိံ အဟံ။

တတ္ထဒ္ဒသံ ပံသုကူလံ၊ ဒုမဂ္ဂေ လဂ္ဂိတံ တဒါ။
စာပံ တတ္ထေဝ နိက္ခိပ္ပ၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝိပုလာယ စ ပီတိယာ။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ သရိတွာန၊ ပံသုကူလံ အဝန္ဒဟံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ပံသုကူလမဝန္ဒဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဝန္ဒနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန်”တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ သာဝတ္ထိံ ဥပဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ သုသာနေ ဝသတိ၊ တဿ စ အစိရာဂတဿေဝ သတော[3] ပုတ္တော ကာလမကာသိ။ ဒါရကမာတာ ထေရဿ အာဂတဘာဝံ သုတွာ “မာ ဣဒံ အပုတ္တကံ သာပတေယျံ ရာဇာနော ဟရေယျုံ”တိ တံ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေတုကာမာ မဟတာ ပရိဝါရေန ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ ပလောဘေတုံ အာရဘိ။ ထေရော အတ္တနော ဝီတရာဂဘာဝဇာနာပနတ္ထံ အာကာသေ ဌတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိကိတ္တနမုခေန တဿာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

၁၇၁။ “ပဉ္စ နီဝရဏေ ဟိတွာ၊ ယောဂက္ခေမဿ ပတ္တိယာ။
ဓမ္မာဒါသံ ဂဟေတွာန၊ ဉာဏဒဿနမတ္တနော။

၁-ခု ၄-၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အက္ခိတ္တော ယမဒီ အဟံ (သီ) ၃-သကော (သီ)

172. Paccavekkhiṁ imaṁ kāyaṁ, sabbaṁ santarabāhiraṁ.
Ajjhattañca bahiddhā ca, tuccho kāyo adissathā”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **pañca nīvaraṇe hitvā**ti kāmacchandādike pañca nīvaraṇe pahāya jhānādhigamena viddhaṁsetvā. **Yogakkhemassa pattiyā**ti kāmayogādīhi catūhi yogehi khemassa anupaddutassa nibbānassa adhigamāya. **Dhammādāsan**ti dhammabhūtaṁ ādāsaṁ. Yathā hi ādāso olokentassa rūpakāye guṇāguṇaṁ ādaṁseti[1], evaṁ vipassanāsaṅkhāto dhammānaṁ sāmaññavisesāvabodhanato ñāṇadassanabhūto dhammādāso vipassantassa vodānasaṁkilesadhammavibhāvanena tappahānasādhanena ca visesato nāmakāye guṇaṁ ādaṁseti. Tenāha—

“Dhammādāsaṁ gahetvāna, ñāṇadassanamattano.
Paccavekkhiṁ imaṁ kāyaṁ, sabbaṁ santarabāhiran”ti

imaṁ kāyaṁ dhammasamūhaṁ mama attabhāvaṁ ajjhattikabāhirāyatanabhāvato santarabāhiraṁ sabbaṁ anavasesaṁ dhammādāsaṁ gahetvā “aniccan”tipi “dukkhan”tipi “anattā”tipi pati-avekkhiṁ ñāṇacakkhunā passiṁ. Evaṁ passatā ca mayā **ajjhattañca bahiddhā cā**ti[2] attano santāne parasantāne ca **tuccho kāyo adissatha** niccasārādivirahito tuccho khandhapañcakasaṅkhāto attabhāvakāyo ñāṇacakkhunā yāthāvato apassittha. Sakalampi hi khandhapañcakaṁ “avijjānivutassa bhikkhave bālassa taṇhāsaṁyuttassa evamayaṁ kāyo samudāgato”ti-ādīsu[3] “kāyo”ti vuccati. “Adissathā”ti ca iminā yadeva kāye[4] daṭṭhabbaṁ, taṁ diṭṭhaṁ, na dānissa kiñci[5] mayā passitabbaṁ atthīti katakiccataṁ dassento aññaṁ byākāsi. Evaṁ thero imāhi gāthāhi purāṇadutiyikāya dhammaṁ desetvā taṁ saraṇesu ca sīlesu ca sampatiṭṭhāpetvā uyyojesi.

Puṇṇamāsattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ādiseti (Ka) 2. Ca (?) 3. Saṁ 1. 262 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
4. Kāyena (Ka) 5. Na dāni yaṁkiñci (Ka)

၁၇၂။ ပစ္စဝေက္ခိံ ဣမံ ကာယံ၊ သဗ္ဗံ သန္တရဗာဟိရံ။
အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ၊ တုစ္ဆော ကာယော အဒိဿထာ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဉ္စ နီဝရဏေ ဟိတွာ**တိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိကေ ပဉ္စ နီဝရဏေ ပဟာယ ဈာနာဓိဂမေန ဝိဒ္ဓံသေတွာ။ **ယောဂက္ခေမဿ ပတ္တိယာ**တိ ကာမယောဂါဒီဟိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမဿ အနုပဒ္ဒုတဿ နိဗ္ဗာနဿ အဓိဂမာယ။ **ဓမ္မာဒါသန္တိ** ဓမ္မဘူတံ အာဒါသံ။ ယထာ ဟိ အာဒါသော ဩလောကေန္တဿ ရူပကာယေ ဂုဏာဂုဏံ အာဒံသေတိ[1]၊ ဧဝံ ဝိပဿနာသင်္ခါတော ဓမ္မာနံ သာမညဝိသေသာဝဗောဓနတော ဉာဏဒဿနဘူတော ဓမ္မာဒါသော ဝိပဿန္တဿ ဝေါဒါနသံကိလေသဓမ္မဝိဘာဝနေန တပ္ပဟာနသာဓနေန စ ဝိသေသတော နာမကာယေ ဂုဏံ အာဒံသေတိ။ တေနာဟ—

“ဓမ္မာဒါသံ ဂဟေတွာန၊ ဉာဏဒဿနမတ္တနော။
ပစ္စဝေက္ခိံ ဣမံ ကာယံ၊ သဗ္ဗံ သန္တရဗာဟိရ”န္တိ

ဣမံ ကာယံ ဓမ္မသမူဟံ မမ အတ္တဘာဝံ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနဘာဝတော သန္တရဗာဟိရံ သဗ္ဗံ အနဝသေသံ ဓမ္မာဒါသံ ဂဟေတွာ “အနိစ္စ”န္တိပိ “ဒုက္ခ”န္တိပိ “အနတ္တာ”တိပိ ပတိအဝေက္ခိံ ဉာဏစက္ခုနာ ပဿိံ။ ဧဝံ ပဿတာ စ မယာ **အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စာ**တိ[2] အတ္တနော သန္တာနေ ပရသန္တာနေ စ **တုစ္ဆော ကာယော အဒိဿထ** နိစ္စသာရာဒိဝိရဟိတော တုစ္ဆော ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတော အတ္တဘာဝကာယော ဉာဏစက္ခုနာ ယာထာဝတော အပဿိတ္ထ။ သကလမ္ပိ ဟိ ခန္ဓပဉ္စကံ “အဝိဇ္ဇာနိဝုတဿ ဘိက္ခဝေ ဗာလဿ တဏှာသံယုတ္တဿ ဧဝမယံ ကာယော သမုဒါဂတော”တိအာဒီသု[3] “ကာယော”တိ ဝုစ္စတိ။ “အဒိဿထာ”တိ စ ဣမိနာ ယဒေဝ ကာယေ[4] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ တံ ဒိဋ္ဌံ၊ န ဒါနိဿ ကိဉ္စိ[5] မယာ ပဿိတဗ္ဗံ အတ္ထီတိ ကတကိစ္စတံ ဒဿေန္တော အညံ ဗျာကာသိ။ ဧဝံ ထေရော ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ပုရာဏဒုတိယိကာယ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ တံ သရဏေသု စ သီလေသု စ သမ္ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဥယျောဇေသိ။

ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အာဒိသေတိ (က) ၂-စ (?) ၃-သံ ၁-၂၆၂-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၄-ကာယေန (က) ၅-န ဒါနိ ယံကိဉ္စိ (က)

7. Nandakattheragāthāvaṇṇanā

Yathāpi bhaddo ājaññoti āyasmato Nandakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Sikhissa Bhagavato kāle paccantadese uppajjitvā viññutaṁ patto vanacāriko hutvā vicaranto ekadivasaṁ Satthu caṅkamanaṭṭhānaṁ disvā pasannacitto vālhakā okiri. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Campāyaṁ gahapatikule nibbatti, tassa **Nandako**ti nāmaṁ akaṁsu. Jeṭṭhakabhātā panassa Bharato nāma. Tassa pubbayogo anantaravatthusmiṁ āvi bhavissati. Te ubhopi viññutaṁ patvā āyasmantaṁ Soṇaṁ koḷivisaṁ[1] pabbajitaṁ sutvā "Soṇopi nāma tathāsukhumālo pabbaji, kimaṅgaṁ pana mayan"ti pabbajiṁsu. Tesu bharato na cirasseva vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiñño ahosi. Nandako pana kilesānaṁ balavabhāvena tāva vipassanaṁ ussukkāpetuṁ nāsakkhi, vipassanāya kammaṁ karoti eva. Athassa Bharatatthero āsayaṁ ñatvā avassayo bhavitukāmo taṁ pacchāsamaṇaṁ katvā vihārato nikkhamitvā maggasamīpe nisinno vipassanākathaṁ[2] kathesi.

Tena ca samayena sakaṭasatthe gacchante eko sakaṭe yutto[3] goṇo cikkhallaṭṭhāne[4] sakaṭaṁ uddharituṁ asakkonto paripati. Tato naṁ satthavāho sakaṭā mocetvā tiṇañca pānīyañca datvā parissamaṁ apanetvā puna dhure yojesi. Tato goṇo vūpasantaparissamo laddhabalo taṁ sakaṭaṁ cikkhallaṭṭhānato uddharitvā thale patiṭṭhāpesi. Atha Bharatatthero Nandakassa "passasi no tvaṁ āvuso Nandaka imassa kamman"ti taṁ nidassetvā tena "passāmī"ti vutte "imamatthaṁ suṭṭhu upadhārehī"ti āha. Itaro "yathāyaṁ goṇo vūpasantaparissamo paṅkaṭṭhānato bhāraṁ ubbahati, evaṁ mayāpi saṁsārapaṅkato attā uddharitabbo"ti tamevārammaṇaṁ katvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

1. Kolivīsaṁ (Sī, I) 2. Vipassanāya kathaṁ (Sī) 3. Niyutto (Sī, I)
4. Cikkhallāvaṭe ṭhāne (I), cikkhallakasaṭe ṭhāne (Ka) 5. Khu 4. 53 piṭṭhādīsu.

၇-နန္ဒကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညောတိ အာယသ္မတော နန္ဒကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ပစ္စန္တဒေသေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝနစာရိကော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု စင်္ကမနဋ္ဌာနံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဝါလုကာ ဩကိရိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ စမ္ပာယံ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **နန္ဒကော**တိ နာမံ အကံသု။ ဇေဋ္ဌကဘာတာ ပနဿ ဘရတော နာမ။ တဿ ပုဗ္ဗယောဂေါ အနန္တရဝတ္ထုသ္မိံ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ တေ ဥဘောပိ ဝိညုတံ ပတွာ အာယသ္မန္တံ သောဏံ ကောဠိဝိသံ[1] ပဗ္ဗဇိတံ သုတွာ "သောဏောပိ နာမ တထာသုခုမာလော ပဗ္ဗဇိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မယ"န္တိ ပဗ္ဗဇိံသု။ တေသု ဘရတော နစိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ နန္ဒကော ပန ကိလေသာနံ ဗလဝဘာဝေန တာဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတုံ နာသက္ခိ၊ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောတိ ဧဝ။ အထဿ ဘရတတ္ထေရော အာသယံ ဉတွာ အဝဿယော ဘဝိတုကာမော တံ ပစ္ဆာသမဏံ ကတွာ ဝိဟာရတော နိက္ခမိတွာ မဂ္ဂသမီပေ နိသိန္နော ဝိပဿနာကထံ[2] ကထေသိ။

တေန စ သမယေန သကဋသတ္ထေ ဂစ္ဆန္တေ ဧကော သကဋေ ယုတ္တော[3] ဂေါဏော စိက္ခလ္လဋ္ဌာနေ[4] သကဋံ ဥဒ္ဓရိတုံ အသက္ကောန္တော ပရိပတိ။ တတော နံ သတ္ထဝါဟော သကဋာ မောစေတွာ တိဏဉ္စ ပါနီယဉ္စ ဒတွာ ပရိဿမံ အပနေတွာ ပုန ဓုရေ ယောဇေသိ။ တတော ဂေါဏော ဝူပသန္တပရိဿမော လဒ္ဓဗလော တံ သကဋံ စိက္ခလ္လဋ္ဌာနတော ဥဒ္ဓရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ အထ ဘရတတ္ထေရော နန္ဒကဿ "ပဿသိ နော တွံ အာဝုသော နန္ဒက ဣမဿ ကမ္မ"န္တိ တံ နိဒဿေတွာ တေန "ပဿာမီ"တိ ဝုတ္တေ "ဣမမတ္ထံ သုဋ္ဌု ဥပဓာရေဟီ"တိ အာဟ။ ဣတရော "ယထာယံ ဂေါဏော ဝူပသန္တပရိဿမော ပင်္ကဋ္ဌာနတော ဘာရံ ဥဗ္ဗဟတိ၊ ဧဝံ မယာပိ သံသာရပင်္ကတော အတ္တာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗော"တိ တမေဝါရမ္မဏံ ကတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

၁-ကောလိဝိသံ (သီ၊ ဣ) ၂-ဝိပဿနာယ ကထံ (သီ) ၃-နိယုတ္တော (သီ၊ ဣ)
၄-စိက္ခလ္လာဝဋေ ဌာနေ (ဣ)၊ စိက္ခလ္လကသဋေ ဌာနေ (က) ၅-ခု ၄-၅၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

"Migaluddo pure āsiṁ, araññe kānane ahaṁ.
Vātamigaṁ gavesanto, caṅkamaṁ addasaṁ ahaṁ.

Ucchaṅgena pulinaṁ gayha, caṅkame okiriṁ ahaṁ.
Pasannacitto sumano, Sugatassa sirīmato.

Ekatiṁse ito kappe, pulinaṁ okiriṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pulinassa idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano jeṭṭhabhātikassa Bharatattherassa santike aññaṁ byākaronto—

173. "Yathāpi bhaddo ājañño, khalitvā patitiṭṭhati.
Bhiyyo laddhāna saṁvegaṁ, adīno vahate dhuraṁ.

174. Evaṁ dassanasampannaṁ, Sammāsambuddhasāvakaṁ.
Ājānīyaṁ maṁ dhāretha, puttaṁ Buddhassa orasan"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **bhiyyo laddhāna saṁvegaṁ, adīno vahate dhuran**ti "mayhaṁ jātibalavīriyānaṁ ananucchavikametaṁ[1] yadidaṁ āgatassa bhārassa avahanan"ti[2] saṁvegaṁ labhitvā adīno adīnamānaso[3] alīnacitto. "Alīno"ti vā pāṭho, so eva attho. Bhiyyo[4] punappunaṁ bhiyyoso mattāya attano dhuraṁ bhāraṁ vahate ubbahati. Sesaṁ heṭṭhā Ramaṇīyavihārittherassa Gāthāvaṇṇanāyaṁ vuttanayameva.

Nandakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Anucchavikametaṁ (Ka) 2. Āvahananti (Ka)
3. Alīnamānaso (Sī) 4. Bhiyyoti (sabbattha)

“မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ အရညေ ကာနနေ အဟံ။
ဝါတမိဂံ ဂဝေသန္တော၊ စင်္ကမံ အဒ္ဒသံ အဟံ။

ဥစ္ဆင်္ဂေန ပုလိနံ ဂယှ၊ စင်္ကမေ ဩကိရိံ အဟံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ သုဂတဿ သိရီမတော။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ပုလိနံ ဩကိရိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုလိနဿ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ဇေဋ္ဌဘာတိကဿ ဘရတတ္ထေရဿ သန္တိကေ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၇၃။ “ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညော၊ ခလိတွာ ပတိတိဋ္ဌတိ။
ဘိယျော လဒ္ဓါန သံဝေဂံ၊ အဒီနော ဝဟတေ ဓုရံ။

၁၇၄။ ဧဝံ ဒဿနသမ္ပန္နံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကံ။
အာဇာနီယံ မံ ဓာရေထ၊ ပုတ္တံ ဗုဒ္ဓဿ ဩရသ”န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဘိယျော လဒ္ဓါန သံဝေဂံ၊ အဒီနော ဝဟတေ ဓုရ**န္တိ “မယှံ ဇာတိဗလဝီရိယာနံ အနနုစ္ဆဝိကမေတံ[၁] ယဒိဒံ အာဂတဿ ဘာရဿ အဝဟန”န္တိ[၂] သံဝေဂံ လဘိတွာ အဒီနော အဒီနမာနသော[၃] အလီနစိတ္တော။ “အလီနော”တိ ဝါ ပါဌော၊ သော ဧဝ အတ္ထော။ ဘိယျော[၄] ပုနပ္ပုနံ ဘိယျောသော မတ္တာယ အတ္တနော ဓုရံ ဘာရံ ဝဟတေ ဥဗ္ဗဟတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ရမဏီယဝိဟာရိတ္ထေရဿ ဂါထာဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယမေဝ။

နန္ဒကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အနနုစ္ဆဝိကမေတံ (က) ၂-အာဝဟနန္တိ (က)
၃-အလီနမာနသော (သီ) ၄-ဘိယျောတိ (သဗ္ဗတ္ထ)

8. Bharatattheragāthāvaṇṇanā

Ehi nandaka gacchāmāti āyasmato Bharatattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Anomadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ manuññadassanaṁ mudusukhasamphassaṁ upāhanadvayaṁ gahetvā gacchanto Satthāraṁ caṅkamantaṁ disvā pasannamānaso upāhanā upanāmetvā “abhiruhatu Bhagavā upāhanā, yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti āha. Abhiruhi Bhagavā tassa anuggaṇhanatthaṁ upāhanā. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Campānagare gahapatikule nibbatti, **Bharato**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Soṇattherassa pabbajitabhāvaṁ sutvā “sopi nāma pabbajī”ti sañjātasaṁvego pabbajitvā katapubbakicco vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Divāvihārā nikkhamma, patha’māruhi cakkhumā.

Pānadhiṁ[2] sukataṁ gayha, addhānaṁ paṭipajjahaṁ.
Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, pattikaṁ cārudassanaṁ.

Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, nīharitvāna pānadhiṁ.
Pādamūle ṭhapetvāna, idaṁ vacanamabraviṁ.

Abhirūha mahāvīra, sugatinda vināyaka.
Ito phalaṁ labhissāmi, so me attho samijjhatu.

Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho narāsabho.
Pānadhiṁ abhirūhitvā, idaṁ vacanamabravi.

Yo pānadhiṁ me adāsi, pasanno sehi pāṇibhi.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Buddhassa giramaññāya, sabbe devā samāgatā.
Udaggacittā sumanā, vedajātā katañjalī.

1. Khu 4. 52 piṭṭhādīsu. 2. Pannadhiṁ (Sī)

၈-ဘရတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဟိ နန္ဒက ဂစ္ဆာမာတိ အာယသ္မတော ဘရတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ မနုညဒဿနံ မုဒုသုခသမ္ဖဿံ ဥပါဟနဒွယံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တော သတ္ထာရံ စင်္ကမန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဥပါဟနာ ဥပနာမေတွာ “အဘိရုဟတု ဘဂဝါ ဥပါဟနာ၊ ယံ မမ အဿ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ”တိ အာဟ။ အဘိရုဟိ ဘဂဝါ တဿ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ ဥပါဟနာ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ စမ္ပာနဂရေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဘရတော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော သောဏတ္ထေရဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ “သောပိ နာမ ပဗ္ဗဇီ”တိ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဒိဝါဝိဟာရာ နိက္ခမ္မ၊ ပထ’မာရုဟိ စက္ခုမာ။

ပါနဓိံ[2] သုကတံ ဂယှ၊ အဒ္ဓါနံ ပဋိပဇ္ဇဟံ။
တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ပတ္တိကံ စာရုဒဿနံ။

သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ နီဟရိတွာန ပါနဓိံ။
ပါဒမူလေ ဌပေတွာန၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

အဘိရူဟ မဟာဝီရ၊ သုဂတိန္ဒ ဝိနာယက။
ဣတော ဖလံ လဘိဿာမိ၊ သော မေ အတ္ထော သမိဇ္ဈတု။

အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ပါနဓိံ အဘိရူဟိတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

ယော ပါနဓိံ မေ အဒါသိ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ဗုဒ္ဓဿ ဂိရမညာယ၊ သဗ္ဗေ ဒေဝါ သမာဂတာ။
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ သုမနာ၊ ဝေဒဇာတာ ကတဉ္ဇလီ။

၁-ခု ၄-၅၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပန္နဓိံ (သီ)

Pānadhīnaṁ[1] padānena, sukhitoyaṁ bhavissati.
Pañcapaññāsakkhattuñca, devarajjaṁ karissati.

Sahassakkhattuṁ rājā ca[2], cakkavattī bhavissati.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Aparimeyye ito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissatināsavo.

Devaloke manusse vā, nibbattissati puññavā.
Devayānapaṭibhāgaṁ, yānaṁ paṭilabhissati.

Pāsādā sivikā vayhaṁ, hatthino samalaṅkatā.
Rathā vājaññasaṁyuttā, sadā pātubhavanti me.

Agārā nikkhamantopi, rathena nikkhamiṁ ahaṁ.
Kesesu chijjamānesu, arahattamapāpuṇiṁ.

Lābhā mayhaṁ suladdhaṁ me, vāṇijjaṁ suppayojitaṁ.
Datvāna pānadhiṁ ekaṁ, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Aparimeyye ito kappe, yaṁ pānadhimadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pānadhissa idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā attano kaniṭṭhabhātikena Nandattherena heṭṭhā vuttanayena aññābyākaraṇe kate "idāni Nandakopi[3] arahā jāto, handa mayaṁ ubhopi Satthu santikaṁ gantvā vusitabrāhmacariyataṁ nivedessāmā"ti uppannaṁ parivitakkaṁ Nandakattherassa kathento—

175. "Ehi Nandaka gacchāma, upajjhāyassa santikaṁ.
Sīhanādaṁ nadissāma, Buddhaseṭṭhassa sammukhā.

---

1. Pannadhīnaṁ (Sī) 2. Rājā (Sī) 3. Nandako (I)

ပါနဓီနံ[၁] ပဒါနေန၊ သုခိတောယံ ဘဝိဿတိ။
ပဉ္စပညာသက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။

သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ[၂]၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိနာသဝေါ။

ဒေဝလောကေ မနုဿေ ဝါ၊ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ ပုညဝါ။
ဒေဝယာနပဋိဘာဂံ၊ ယာနံ ပဋိလဘိဿတိ။

ပါသာဒါ သိဝိကာ ဝယှံ၊ ဟတ္ထိနော သမလင်္ကတာ။
ရထာ ဝါဇညသံယုတ္တာ၊ သဒါ ပါတုဘဝန္တိ မေ။

အဂါရာ နိက္ခမန္တောပိ၊ ရထေန နိက္ခမိံ အဟံ။
ကေသေသု ဆိဇ္ဇမာနေသု၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

လာဘာ မယှံ သုလဒ္ဓံ မေ၊ ဝါဏိဇ္ဇံ သုပ္ပယောဇိတံ။
ဒတွာန ပါနဓိံ ဧကံ၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပါနဓိမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပါနဓိဿ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကေန နန္ဒတ္ထေရေန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန အညာဗျာကရဏေ ကတေ “ဣဒါနိ နန္ဒကောပိ[၃] အရဟာ ဇာတော၊ ဟန္ဒ မယံ ဥဘောပိ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝုသိတဗြဟ္မစရိယတံ နိဝေဒေဿာမာ”တိ ဥပ္ပန္နံ ပရိဝိတက္ကံ နန္ဒကတ္ထေရဿ ကထေန္တော—

၁၇၅။ “ဧဟိ နန္ဒက ဂစ္ဆာမ၊ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကံ။
သီဟနာဒံ နဒိဿာမ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သမ္မုခါ။

၁-ပန္နဓီနံ (သီ) ၂-ရာဇာ (သီ) ၃-နန္ဒကော (ဣ)

176. Yāya no anukampāya, amhe pabbājayī Muni.
So no attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **Nandakā**ti ālapanaṁ. **Ehī**ti tassa attano santikakaraṇaṁ. **Gacchāmā**ti tena attanā ca ekajjhaṁ kātabbakiriyāvacanaṁ, **upajjhāyassā**ti Sammāsambuddhassa, Sammāsambuddho hi samantacakkhunā Buddhacakkhunā ca sattānaṁ āsayānusayacaritādīnaṁ yathābhūtavilokanena[1] sadevakassa lokassa vajjāvajjaṁ upanijjhāyatīti visesato upajjhāyoti vattabbataṁ arahati. Yadatthaṁ gamanaṁ, taṁ dassetuṁ **"sīhanādaṁ nadissāma, Buddhaseṭṭhassa sammukhā"**ti āha. Yathābhuccaguṇābhibyāhāratāya[2] abhītanādabhāvato sīhanādaṁ Buddhassa Sammāsambuddhassa tato eva sabbasattuttamatāya seṭṭhassa, Buddhānaṁ vā sāvakabuddhādīnaṁ seṭṭhassa sammukhā purato nadissāmāti attho.

Yathā pa sīhanādaṁ naditukāmo, taṁ dassento **"yāyā"**ti gāthamāha. Tattha **yāyā**ti yadatthaṁ, yāya[3] yadatthānuppattiyāti atto. **No**ti amhākaṁ. **Anukampāyā**ti anuggaṇhanena amhe dvepi **pabbājayi** pabbājesi. **Munī**ti Bhagavā. **So no attho anuppatto**ti so attho[4] sabbesaṁ saṁyojanānaṁ khayabhūtaṁ arahattaphalaṁ no amhehi anuppatto, adhigatoti attho.

Bharatattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Bhāradvājattheragāthāvaṇṇanā

Nadanti evaṁ sappaññāti āyasmato Bhāradvājattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekatiṁse kappe kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sumanaṁ nāma Paccekabuddhaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā

---

1. Yathābhūtāvalokanena (Sī)
2. Yathābhuccabuddhaguṇābhibyāharatāya (Sī)
3. Yassa (Sī)
4. So sadattho (I)

၁၇၆။ ယာယ နော အနုကမ္ပာယ၊ အမှေ ပဗ္ဗာဇယီ မုနိ။
သော နော အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **နန္ဒကာ**တိ အာလပနံ။ **ဧဟီ**တိ တဿ အတ္တနော သန္တိကကရဏံ။ **ဂစ္ဆာမာ**တိ တေန အတ္တနာ စ ဧကဇ္ဈံ ကာတဗ္ဗကိရိယာဝစနံ၊ **ဥပဇ္ဈာယဿာ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟိ သမန္တစက္ခုနာ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ စ သတ္တာနံ အာသယာနုသယစရိတာဒီနံ ယထာဘူတဝိလောကနေန[1] သဒေဝကဿ လောကဿ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဝိသေသတော ဥပဇ္ဈာယောတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ။ ယဒတ္ထံ ဂမနံ၊ တံ ဒဿေတုံ **"သီဟနာဒံ နဒိဿာမ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သမ္မုခါ"**တိ အာဟ။ ယထာဘုစ္စဂုဏာဘိဗျာဟာရတာယ[2] အဘီတနာဒဘာဝတော သီဟနာဒံ ဗုဒ္ဓဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တတော ဧဝ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမတာယ သေဋ္ဌဿ, ဗုဒ္ဓါနံ ဝါ သာဝကဗုဒ္ဓါဒီနံ သေဋ္ဌဿ သမ္မုခါ ပုရတော နဒိဿာမာတိ အတ္ထော။

ယထာ ပန သီဟနာဒံ နဒိတုကာမော၊ တံ ဒဿေန္တော **"ယာယာ"**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ယာယာ**တိ ယဒတ္ထံ၊ ယာယ[3] ယဒတ္ထာနုပ္ပတ္တိယာတိ အတ္ထော။ **နော**တိ အမှာကံ။ **အနုကမ္ပာယာ**တိ အနုဂ္ဂဏှနေန အမှေ ဒွေပိ **ပဗ္ဗာဇယိ** ပဗ္ဗာဇေသိ။ **မုနီ**တိ ဘဂဝါ။ **သော နော အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော**တိ သော အတ္ထော[4] သဗ္ဗေသံ သံယောဇနာနံ ခယဘူတံ အရဟတ္တဖလံ နော အမှေဟိ အနုပ္ပတ္တော၊ အဓိဂတောတိ အတ္ထော။

ဘရတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နဒန္တိ ဧဝံ သပ္ပညာတိ အာယသ္မတော ဘာရဒွါဇတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သုမနံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ

၁-ယထာဘူတာဝလောကနေန (သီ)
၂-ယထာဘုစ္စဗုဒ္ဓဂုဏာဘိဗျာဟရတာယ (သီ)
၃-ယဿ (သီ)
၄-သော သဒတ္ထော (ဣ)

pasannamānaso paripakkaṁ[1] vallikāraphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā gottanāmena **Bhāradvājo**tveva paññāyittha. So vayappatto gharāvāsaṁ vasanto ekaputtaṁ labhi. Tassa “Kaṇhadinno”ti[2] nāmaṁ akāsi. Tassa viññutaṁ pattakāle “tāta asukassa nāma ācariyassa santike sippaṁ sikkhitvā ehī”ti taṁ Takkasilaṁ pesesi. So gacchanto antarāmagge Satthu sāvakaṁ aññataraṁ mahātheraṁ kalyāṇamittaṁ labhitvā tassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā katapubbakicco vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Sumano nāma Sambuddho, takkarāyaṁ vasī tadā.
Vallikāraphalaṁ gayha, Sayambhussa adāsahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Athassa pitā Bhāradvājo Veḷuvane viharantaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā pabbajitvā na cirasseva arahattaṁ sacchākāsi. Atha putto Satthāraṁ vandituṁ Rājagahaṁ āgato Satthu santike nisinnaṁ pitaraṁ disvā tuṭṭhacitto “pitāpi kho me pabbajito, kiṁ nu kho tena[4] pabbajjākiccaṁ matthakaṁ pāpitan”ti vīmaṁsanto khīṇāsavabhāvaṁ ñatvā taṁ sīhanādaṁ nadāpetukāmo “sādhu kho tumhehi kataṁ pabbajantehi, pabbajjākiccaṁ pana matthakaṁ[5] pāpitan”ti pucchi. Bhāradvājo puttassa adhigamaṁ dīpento—

177. “Nadanti evaṁ sappaññā, sīhāva girigabbhare.
Vīrā vijitasaṅgāmā, jetvā Māraṁ savāhanaṁ.

178. Satthā ca pariciṇṇo me, dhammo saṁgho ca pūjito.
Ahañca vitto Sumano, puttaṁ disvā anāsavan”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

---

1. Suparipakkaṁ (Sī) 2. Kaṇhādinnoti (Sī) 3. Khu 4. 51 piṭṭhe.
4. Anena (Ka) 5. Kiṁ matthakaṁ (I)

ပသန္နမာနသော ပရိပက္ကံ[၁] ဝလ္လိကာရဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဂေါတ္တနာမေန **ဘာရဒွါဇော**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဃရာဝါသံ ဝသန္တော ဧကပုတ္တံ လဘိ။ တဿ “ကဏှဒိန္နော”တိ[၂] နာမံ အကာသိ။ တဿ ဝိညုတံ ပတ္တကာလေ “တာတ အသုကဿ နာမ အာစရိယဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ သိက္ခိတွာ ဧဟီ”တိ တံ တက္ကသိလံ ပေသေသိ။ သော ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ သတ္ထု သာဝကံ အညတရံ မဟာထေရံ ကလျာဏမိတ္တံ လဘိတွာ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

“သုမနော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တက္ကရာယံ ဝသီ တဒါ။
ဝလ္လိကာရဖလံ ဂယှ၊ သယမ္ဘုဿ အဒါသဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထဿ ပိတာ ဘာရဒွါဇော ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ အထ ပုတ္တော သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ ရာဇဂဟံ အာဂတော သတ္ထု သန္တိကေ နိသိန္နံ ပိတရံ ဒိသွာ တုဋ္ဌစိတ္တော “ပိတာပိ ခေါ မေ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကိံ နု ခေါ တေန[၄] ပဗ္ဗဇ္ဇာကိစ္စံ မတ္ထကံ ပါပိတ”န္တိ ဝီမံသန္တော ခီဏာသဝဘာဝံ ဉတွာ တံ သီဟနာဒံ နဒါပေတုကာမော “သာဓု ခေါ တုမှေဟိ ကတံ ပဗ္ဗဇန္တေဟိ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာကိစ္စံ ပန မတ္ထကံ[၅] ပါပိတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ဘာရဒွါဇော ပုတ္တဿ အဓိဂမံ ဒီပေန္တော—

၁၇၇။ “နဒန္တိ ဧဝံ သပ္ပညာ၊ သီဟာဝ ဂိရိဂဗ္ဘရေ။
ဝီရာ ဝိဇိတသင်္ဂါမာ၊ ဇေတွာ မာရံ သဝါဟနံ။

၁၇၈။ သတ္ထာ စ ပရိစိဏ္ဏော မေ၊ ဓမ္မော သံဃော စ ပူဇိတော။
အဟဉ္စ ဝိတ္တော သုမနော၊ ပုတ္တံ ဒိသွာ အနာသဝ”န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

၁-သုပရိပက္ကံ (သီ) ၂-ကဏှာဒိန္နောတိ (သီ) ၃-ခု ၄-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-အနေန (က) ၅-ကိံ မတ္ထကံ (ဣ)

Tattha **nadantī**ti yathābhuccaguṇā[1] bhibyāhāravasena abhītanādaṁ nadanti gajjanti. **Evan**ti idāni vattabbākāradassanaṁ. **Sappaññā**ti aggamaggapaññādhigamena sabbapaññādhigamena sabbapaññāvepullappattā. **Vīrā**ti catubbidhasammappadhānavīriyasampannatāya vīrā, tato eva anavesasaṁkilesapakkhanimmathanena **savāhanaṁ** kilesa**Māraṁ** abhisaṅkhāra**Māraṁ** devaputta**mārañca jetvā**[2] sabbaso **vijitasaṅgāmā** nadanti sappaññāti sambandho.

Evaṁ vijetabbavijayena sīhanādaṁ dassetvā idāni ārādhetabbasamārādhanena icchitabbasiddhiyā ca taṁ dassetuṁ **"Satthā ca paricinno me"**ti dutiyaṁ gāthamāha. Tattha **Satthā ca paricinno me**ti mama Satthā Sammāsambuddho yathānusiṭṭhaṁ ovādānusāsanīkaraṇena[3] mayā pariciṇṇo[4] upāsito, na dhammādhikaraṇaṁ visositoti adhippāyo. **Dhammo saṁgho ca pūjito**ti navavidhopi lokuttaradhammo, yathāpaṭipattiyāgatamaggānuppattiyā sīladiṭṭhisāmaññagamanena ariyasaṁgho ca mayā pūjito mānito. **Ahañca vitto sumano, puttaṁ disvā anāsavan**ti mama puttaṁ anāsavaṁ sabbaso khīṇāsavaṁ disvā dassanahetu ahampi vitto nirāmisāya pītiyā tuṭṭho, tatoyeva nirāmisena somanassena Sumano jātoti attho.

Bhāradvājattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Kaṇhadinnattheragāthāvaṇṇanā

Upāsitā sappurisāti āyasmato Kaṇhadinnattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito catunavute kappe kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sobhitaṁ nāma Paccekabuddhaṁ disvā pasannacitto punnāgapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā **Kaṇhadinno**ti laddhanāmo vayappatto upanissayasampattiyā codiyamāno Dhammasenāpatiṁ

1. Yathābhuccabuddhaguṇā... (Sī)
2. Devaputtamāraṁ vijetvā (Ka)
3. Ovādānusāsanīpaṭikaraṇā (Sī)
4. Paricito (Sī, I)

တတ္ထ **နဒန္တီ**တိ ယထာဘုစ္စဂုဏာ[1]ဘိဗျာဟာရဝသေန အဘီတနာဒံ နဒန္တိ ဂဇ္ဇန္တိ။ **ဧဝန္တိ** ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရဒဿနံ။ **သပ္ပညာ**တိ အဂ္ဂမဂ္ဂပညာဓိဂမေန သဗ္ဗပညာဓိဂမေန သဗ္ဗပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တာ။ **ဝီရာ**တိ စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယသမ္ပန္နတာယ ဝီရာ၊ တတော ဧဝ အနဝသေသသံကိလေသပက္ခနိမ္မထနေန **သဝါဟနံ ကိလေသမာရံ အဘိသင်္ခါရမာရံ ဒေဝပုတ္တမာရဉ္စ ဇေတွာ**[2] သဗ္ဗသော **ဝိဇိတသင်္ဂါမာ** နဒန္တိ သပ္ပညာတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဧဝံ ဝိဇေတဗ္ဗဝိဇယေန သီဟနာဒံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အာရာဓေတဗ္ဗသမာရာဓနေန ဣစ္ဆိတဗ္ဗသိဒ္ဓိယာ စ တံ ဒဿေတုံ “**သတ္ထာ စ ပရိစိဏ္ဏော မေ**”တိ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သတ္ထာ စ ပရိစိဏ္ဏော မေ**တိ မမ သတ္ထာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ယထာနုသိဋ္ဌံ ဩဝါဒါနုသာသနီကရဏေန[3] မယာ ပရိစိဏ္ဏော[4] ဥပါသိတော၊ န ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိသောသိတောတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဓမ္မော သံဃော စ ပူဇိတော**တိ နဝဝိဓောပိ လောကုတ္တရဓမ္မော, ယထာပဋိပတ္တိယာဂတမဂ္ဂါနုပ္ပတ္တိယာ သီလဒိဋ္ဌိသာမညဂမနေန အရိယသံဃော စ မယာ ပူဇိတော မာနိတော။ **အဟဉ္စ ဝိတ္တော သုမနော၊ ပုတ္တံ ဒိသွာ အနာသဝ**န္တိ မမ ပုတ္တံ အနာသဝံ သဗ္ဗသော ခီဏာသဝံ ဒိသွာ ဒဿနဟေတု အဟမ္ပိ ဝိတ္တော နိရာမိသာယ ပီတိယာ တုဋ္ဌော၊ တတောယေဝ နိရာမိသေန သောမနဿေန သုမနော ဇာတောတိ အတ္ထော။

ဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ကဏှဒိန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥပါသိတာ သပ္ပုရိသာတိ အာယသ္မတော ကဏှဒိန္နတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုနဝုတေ ကပ္ပေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သောဘိတံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပုန္နာဂပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ကဏှဒိန္နော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ဓမ္မသေနာပတိံ

၁-ယထာဘုစ္စဗုဒ္ဓဂုဏာ.... (သီ)
၂-ဒေဝပုတ္တမာရံ ဝိဇေတွာ (က)
၃-ဩဝါဒါနုသာသနီပဋိကရဏာ (သီ)
၄-ပရိစိတော (သီ၊ ဣ)

upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

> "Sobhito nāma Sambuddho, Cittakūṭe vasī tadā.
> Gahetvā giripunnāgaṁ, Sayambhuṁ abhipūjayiṁ.
>
> Catunnavutito kappe, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ[2].
> Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.
>
> Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto—

179. "Upāsitā sappurisā, sutā dhammā abhiṇhaso.
Sutvāna paṭipajjissaṁ, añjasaṁ amatogadhaṁ.

180. Bhavarāgahatassa me sato,
Bhavarāgo puna me na vijjati.
Na cāhu na ca me bhavissati,
Na ca me etarahi vijjatī"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **upāsitā**ti paricaritā paṭipattipayirupāsanāya payirupāsitā[3]. **Sappurisā**ti santehi sīlādiguṇehi samannāgatā purisā, ariyapuggalā Sāriputtattherādayo. Etena purimacakkadvayasampattimattano dasseti. Na hi patirūpadesavāsena vinā sappurisūpanissayo sambhavati. **Sutā dhammā**ti saccapaṭiccasamuppādādipaṭisaṁyuttadhammā sotadvārānusārena upadhāritā. Etena attano bāhusaccaṁ dassento pacchimacakkadvayasampattiṁ dasseti. **Abhiṇhaso**ti bahuso na kālena kālaṁ[4]. Idañca padaṁ "upāsitā sappurisā"ti etthāpi yojetabbaṁ. **Sutvāna paṭipajjissaṁ, añjasaṁ amatogadhan**ti te dhamme sutvā tattha vuttarūpārūpadhamme salakkhaṇādito pariggahetvā anukkamena vupassanaṁ vaḍḍhetvā amatogadhaṁ nibbānapatiṭṭhaṁ taṁsampāpakaṁ[5] añjasaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ paṭipajjiṁ pāpuṇiṁ.

1. Khu 4. 51 piṭṭhe.
2. Yaṁ pupphamabhipūjayiṁ (Sī)
3. Payurūpāsanāya payurūpāsitā (Sī)
4. Kālena kālaṁ (Ka)
5. Nibbānapatiṭṭhitasampāpakaṁ (Ka)

ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

> "သောဘိတော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ စိတ္တကူဋေ ဝသီ တဒါ။
> ဂဟေတွာ ဂိရိပုန္နာဂံ၊ သယမ္ဘုံ အဘိပူဇယိံ။
>
> စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ[၂]။
> ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။
>
> ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၇၉။ "ဥပါသိတာ သပ္ပုရိသာ၊ သုတာ ဓမ္မာ အဘိဏှသော။
သုတွာန ပဋိပဇ္ဇိဿံ၊ အဉ္ဇသံ အမတောဂဓံ။

၁၈၀။ ဘဝရာဂဟတဿ မေ သတော၊
ဘဝရာဂေါ ပုန မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
န စာဟု န စ မေ ဘဝိဿတိ၊
န စ မေ ဧတရဟိ ဝိဇ္ဇတီ"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥပါသိတာ**တိ ပရိစရိတာ ပဋိပတ္တိပယိရုပါသနာယ ပယိရုပါသိတာ[၃]။ **သပ္ပုရိသာ**တိ သန္တေဟိ သီလာဒိဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ ပုရိသာ၊ အရိယပုဂ္ဂလာ သာရိပုတ္တတ္ထေရာဒယော။ ဧတေန ပုရိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိမတ္တနော ဒဿေတိ။ န ဟိ ပတိရူပဒေသဝါသေန ဝိနာ သပ္ပုရိသူပနိဿယော သမ္ဘဝတိ။ **သုတာ ဓမ္မာ**တိ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိပဋိသံယုတ္တဓမ္မာ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတာ။ ဧတေန အတ္တနော ဗာဟုသစ္စံ ဒဿေန္တော ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ **အဘိဏှသော**တိ ဗဟုသော န ကာလေန ကာလံ[၄]။ ဣဒဉ္စ ပဒံ "ဥပါသိတာ သပ္ပုရိသာ"တိ ဧတ္ထာပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **သုတွာန ပဋိပဇ္ဇိဿံ၊ အဉ္ဇသံ အမတောဂဓ**န္တိ တေ ဓမ္မေ သုတွာ တတ္ထ ဝုတ္တရူပါရူပဓမ္မေ သလက္ခဏာဒိတော ပရိဂ္ဂဟေတွာ အနုက္ကမေန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌံ တံသမ္ပာပကံ[၅] အဉ္ဇသံ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိံ ပါပုဏိံ။

၁-ခု ၄-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ (သီ)
၃-ပယုရူပါသနာယ ပယုရူပါသိတာ (သီ)
၄-ကာလေန ကာလံ (က)
၅-နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌိတသမ္ပာပကံ (က)

Bhavarāgahatassa me satoti bhavarāgena bhavataṇhāya anādimati saṁsāre hatassa upaddutassa mama sato samānassa, aggamaggena vā hatabhavarāgassa. **Bhavarāgo puna me na vijjatī**ti tato eva puna idāni bhavarāgo me natthi. **Na cahu na me bhavissati, na ca me etarahi vijjatī**ti yadipi pubbe puthujjanakāle sekkhakāle ca me bhavarāgo ahosi, aggamaggappattito pana paṭṭhāya na cāhu na ca ahosi, āyatimpi na me bhavissati, etarahi adhunāpi na ca me vijjati na ca upalabbhati, pahīnoti[1] attho. Bhavarāgavacaneneva cettha tadekaṭṭhatāya mānādīnampi abhāvo vuttoti[2] sabbaso parikkhīṇabhavasaṁyojanataṁ dasseti.

Kaṇhadinnattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Tatiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Catutthavagga

1. Migasirattheragāthāvaṇṇanā

Yato ahaṁ pabbajitoti āyasmato Migasirattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Kassapassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto kusaṭṭhakaṁ[3] adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe brāhmaṇakule paṭisandhiṁ gahetvā Migasiranakkhattena[4] jātattā **Migasiro**ti laddhanāmo vayappatto brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gato chavasīsamantaṁ nāma sikkhi, yaṁ parijappetvā[5] tivassamatthake matānampi sīsaṁ nakhena ākoṭetvā "ayaṁ satto asukaṭṭhāne nibbatto"ti jānāti.

So gharāvāsaṁ anicchanto paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā taṁ vijjaṁ nissāya lokena[6] sakkato garukato lābhī hutvā vicaranto Sāvatthiṁ

---

1. Pahīnattā (I, Ka)
2. Vutto hoti (sabbattha)
3. Kulaṭṭhakaṁ (I), kusakaṭṭhaṁ (Ka)
4. Nakkhatte (Sī, I, Ka)
5. Parijapetvā (Sī, I), parijappitvā (Ka)
6. Loke (Ka)

ဘဝရာဂဟတဿ မေ သတောတိ ဘဝရာဂေန ဘဝတဏှာယ အနာဒိမတိ သံသာရေ ဟတဿ ဥပဒ္ဒုတဿ မမ သတော သမာနဿ၊ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ဝါ ဟတဘဝရာဂဿ။ **ဘဝရာဂေါ ပုန မေ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ တတော ဧဝ ပုန ဣဒါနိ ဘဝရာဂေါ မေ နတ္ထိ။ **န စာဟု န မေ ဘဝိဿတိ၊ န စ မေ ဧတရဟိ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ယဒိပိ ပုဗ္ဗေ ပုထုဇ္ဇနကာလေ သေက္ခကာလေ စ မေ ဘဝရာဂေါ အဟောသိ၊ အဂ္ဂမဂ္ဂပ္ပတ္တိတော ပန ပဋ္ဌာယ န စာဟု န စ အဟောသိ၊ အာယတိမ္ပိ န မေ ဘဝိဿတိ၊ ဧတရဟိ အဓုနာပိ န စ မေ ဝိဇ္ဇတိ န စ ဥပလဗ္ဘတိ၊ ပဟီနောတိ[၁] အတ္ထော။ ဘဝရာဂဝစနေနေဝ စေတ္ထ တဒေကဋ္ဌတာယ မာနာဒီနမ္ပိ အဘာဝေါ ဝုတ္တောတိ[၂] သဗ္ဗသော ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနတံ ဒဿေတိ။

ကဏှဒိန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-မိဂသိရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတောတိ အာယသ္မတော မိဂသိရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ကုသဋ္ဌကံ[၃] အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ မိဂသိရနက္ခတ္တေန[၄] ဇာတတ္တာ **မိဂသိရော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဆဝသီသမန္တံ နာမ သိက္ခိ၊ ယံ ပရိဇပ္ပေတွာ[၅] တိဝဿမတ္ထကေ မတာနမ္ပိ သီသံ နခေန အာကောဋေတွာ "အယံ သတ္တော အသုကဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တော"တိ ဇာနာတိ။

သော ဃရာဝါသံ အနိစ္ဆန္တော ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တံ ဝိဇ္ဇံ နိဿာယ လောကေန[၆] သက္ကတော ဂရုကတော လာဘီ ဟုတွာ ဝိစရန္တော သာဝတ္ထိံ

၁-ပဟီနတ္တာ (ဣ၊က)
၂-ဝုတ္တော ဟောတိ(သဗ္ဗတ္ထ)
၃-ကုလဋ္ဌကံ (ဣ)၊ ကုသကဋ္ဌံ (က)
၄-နက္ခတ္တေ (သီ၊ဣ၊ က)
၅-ပရိဇပေတွာ (သီ၊ဣ)၊ပရိဇပ္ပိတွာ(က)
၆-လောကေ (က)

upagato Satthu santikaṁ gantvā attano ānubhāvaṁ pakāsento “ahaṁ bho Gotama matānaṁ nibbattaṭṭhānaṁ jānāmī”ti vatvā “kathaṁ pana tvaṁ jānāsī”ti vutte “chavasīsāni āharāpetvā mantaṁ parijappetvā nakhena sīsaṁ ākoṭento nirayādikaṁ tehi tehi nibbattaṭṭhānaṁ jānāmī”ti kathesi. Athassa Bhagavā parinibbutassa bhikkhuno sīsakapālaṁ āharāpetvā “kathehi tāva tassa gatiṁ, yassidaṁ sīsakapālan”ti āya. So taṁ kapālaṁ mantaṁ[1] parijappetvā nakhena ākoṭetvā[2] neva antaṁ na koṭiṁ passati. Atha Satthārā “na sakkosi paribbājakā”ti vutte “upaparikkhissāmi tāvā”ti[3] vatvā punappunaṁ parivattentopi na passateva. Bāhirakamantena hi khīṇāsavassa gatiṁ kathaṁ jānissati, athassa matthakato kacchehi ca sedo mucci. So lajjitvā tuṇhībhūto aṭṭhāsi. Satthā “kilamasi paribbājakā”ti āha. So “āma kilamāmi, na imassa gatiṁ jānāmi, tumhe pana jānāthā”ti. “Ahaṁ etaṁ jānāmi, ito[4] uttaritarampi jānāmī”ti vatvā “nibbānaṁ gato so”ti āha. Paribbājako “imaṁ vijjaṁ mayhaṁ dethā”ti āha. “Tena hi pabbajā”ti vatvā taṁ pabbājetvā paṭhamaṁ samathakammaṭṭhāne niyojetvā jhānābhiññāsu patiṭṭhitassa vipassanāya kammaṁ[5] upadisi. So vipassanāya kammaṁ karonto na ciraseva arahattaṁ pāpuṇi. Te vuttaṁ **Apadāne**[6]—

“Kassapassa Bhagavato, brāhmaṇassa vusīmato.
Pasannacitto sumano, kusaṭṭhakamadāsahaṁ.

Imasmiṁyeva kappasmiṁ, kusaṭṭhakamadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, kusaṭṭhakassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto—

181. “Yato ahaṁ pabbajito, Sammāsambuddhasāsane.
Vimuccamāno uggacchiṁ, kāmadhātuṁ upaccagaṁ.

---

1. Taṁ kapālamantaṁ (Sī, I)
2. Nakhena sīsaṁ ākoṭento (Sī, I)
3. Upaparikkha pi tāvāti (I), upaparikkhāmi tāvāti (Ka)
4. Itopi (I)
5. Vipassanākammaṭṭhānaṁ (Sī, I)
6. Khu 4. 50 piṭṭhādīsu.

ဥပဂတော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ အတ္တနော အာနုဘာဝံ ပကာသေန္တော “အဟံ ဘော ဂေါတမ မတာနံ နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနံ ဇာနာမီ”တိ ဝတွာ “ကထံ ပန တွံ ဇာနာသီ”တိ ဝုတ္တေ “ဆဝသီသာနိ အာဟရာပေတွာ မန္တံ ပရိဇပ္ပေတွာ နခေန သီသံ အာကောဋေန္တော နိရယာဒိကံ တေဟိ တေဟိ နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနံ ဇာနာမီ”တိ ကထေသိ။ အထဿ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗုတဿ ဘိက္ခုနော သီသကပါလံ အာဟရာပေတွာ “ကထေဟိ တာဝ တဿ ဂတိံ၊ ယဿိဒံ သီသကပါလ”န္တိ အာဟ။ သော တံ ကပါလံ မန္တံ[1] ပရိဇပ္ပေတွာ နခေန အာကောဋေတွာ[2] နေဝ အန္တံ န ကောဋိံ ပဿတိ။ အထ သတ္ထာရာ “န သက္ကောသိ ပရိဗ္ဗာဇကာ”တိ ဝုတ္တေ “ဥပပရိက္ခိဿာမိ တာဝါ”တိ[3] ဝတွာ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေန္တောပိ န ပဿတေဝ။ ဗာဟိရကမန္တေန ဟိ ခီဏာသဝဿ ဂတိံ ကထံ ဇာနိဿတိ၊ အထဿ မတ္ထကတော ကစ္ဆေဟိ စ သေဒေါ မုစ္စိ။ သော လဇ္ဇိတွာ တုဏှီဘူတော အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ “ကိလမသိ ပရိဗ္ဗာဇကာ”တိ အာဟ။ သော “အာမ ကိလမာမိ၊ န ဣမဿ ဂတိံ ဇာနာမိ၊ တုမှေ ပန ဇာနာထာ”တိ။ “အဟံ ဧတံ ဇာနာမိ၊ ဣတော[4] ဥတ္တရိတရမ္ပိ ဇာနာမီ”တိ ဝတွာ “နိဗ္ဗာနံ ဂတော သော”တိ အာဟ။ ပရိဗ္ဗာဇကော “ဣမံ ဝိဇ္ဇံ မယှံ ဒေထာ”တိ အာဟ။ “တေန ဟိ ပဗ္ဗဇာ”တိ ဝတွာ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ပဌမံ သမထကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇေတွာ ဈာနာဘိညာသု ပတိဋ္ဌိတဿ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ[5] ဥပဒိသိ။ သော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[6]—

“ကဿပဿ ဘဂဝတော၊ ဗြာဟ္မဏဿ ဝုသီမတော။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ကုသဋ္ဌကမဒါသဟံ။

ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပသ္မိံ၊ ကုသဋ္ဌကမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကုသဋ္ဌကဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၈၁။ “ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။
ဝိမုစ္စမာနော ဥဂ္ဂစ္ဆိံ၊ ကာမဓာတုံ ဥပစ္စဂံ။

၁-တံ ကပါလမန္တံ (သီ၊ ဣ)
၂-နခေန သီသံ အာကောဋေန္တော (သီ၊ ဣ)
၃-ဥပပရိက္ခ ပိ တာဝါတိ (ဣ)၊ ဥပပရိက္ခာမိ တာဝါတိ (က)
၄-ဣတောပိ (ဣ)
၅-ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ (သီ၊ ဣ)
၆-ခု ၄-၅၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

182. Brahmuno pekkhamānassa, tato cittaṁ vimucci me.
Akuppā me vimuttīti, sabbasaṁyojanakkhayā"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **yato ahaṁ pabbajito, Sammāsambuddhasāsane**ti yato pabhuti ahaṁ pabbajito Buddhassa Bhagavato sāsane, pabbajitakālato paṭṭhāya. **Vimuccamāno uggacchin**ti saṁkilesapakkhato paṭhamaṁ tāva samathavipassanāhi vimuccamāno vodānadhammasavanena[1] uṭṭhahiṁ[2]. Evaṁ uggacchanto[3] **kāmadhātuṁ upaccagaṁ** anāgāmimaggena accantameva kāmadhātuṁ atikkamiṁ.

Brahmuno pekkhamānassa, tato cittaṁ vimucci meti sadevakassa lokassa aggabhūtatto seṭṭhaṭṭhena brahmuno Buddhassa Bhagavato mahākaruṇāyogena "ayaṁ kulaputto mama sāsane pabbajitvā kathaṁ nu kho paṭipajjatī"ti pekkhantassa tato anāgāmimaggādhigamato pacchā aggamaggādhigamena mama cittaṁ sabbasaṁkilesato accantameva mucci[4]. **Akuppā me vimuttīti, sabbasaṁyojanakkhayā**ti tathāvimuttacittattā eva sabbesaṁ saṁyojanānaṁ khayā parikkhayā iti evaṁ akuppā me vimuttīti aññaṁ byākāsi.

Migasirattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sivakattheragāthāvaṇṇanā

Aniccāni gahakānīti āyasmato Sivakattherassa[5] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ piṇḍāya carantaṁ passitvā pasannamānaso pattaṁ ādāya kummāsassa pūretvā adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbatti, **Sivako**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto vijjāsippesu

1. Vodānadhammavasena (?) 2. Upaṭṭhahiṁ (Ka) 3. Upagacchanto (Ka)
4. Vimucci (Sī, I) 5. Sīvakattherassa (Sī) Evamuparipi.

၁၈၂။ ဗြဟ္မုနော ပေက္ခမာနဿ၊ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ။
အကုပ္ပါ မေ ဝိမုတ္တီတိ၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယာ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ**တိ ယတော ပဘုတိ အဟံ ပဗ္ဗဇိတော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနေ၊ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ။ **ဝိမုစ္စမာနော ဥဂ္ဂစ္ဆိ**န္တိ သံကိလေသပက္ခတော ပဌမံ တာဝ သမထဝိပဿနာဟိ ဝိမုစ္စမာနော ဝေါဒါနဓမ္မသဝနေန[1] ဥဋ္ဌဟိံ[2]။ ဧဝံ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော[3] **ကာမဓာတုံ ဥပစ္စဂံ** အနာဂါမိမဂ္ဂေန အစ္စန္တမေဝ ကာမဓာတုံ အတိက္ကမိံ။

ဗြဟ္မုနော ပေက္ခမာနဿ၊ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေတိ သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဘူတတ္တာ သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဗြဟ္မုနော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော မဟာကရုဏာယောဂေန “အယံ ကုလပုတ္တော မမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကထံ နု ခေါ ပဋိပဇ္ဇတီ”တိ ပေက္ခန္တဿ တတော အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမတော ပစ္ဆာ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန မမ စိတ္တံ သဗ္ဗသံကိလေသတော အစ္စန္တမေဝ မုစ္စိ[4]။ **အကုပ္ပါ မေ ဝိမုတ္တီတိ၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယာ**တိ တထာဝိမုတ္တစိတ္တတ္တာ ဧဝ သဗ္ဗေသံ သံယောဇနာနံ ခယာ ပရိက္ခယာ ဣတိ ဧဝံ အကုပ္ပါ မေ ဝိမုတ္တီတိ အညံ ဗျာကာသိ။

မိဂသိရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သိဝကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အနိစ္စာနိ ဂဟကာနီတိ အာယသ္မတော သိဝကတ္ထေရဿ[5] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော ပတ္တံ အာဒါယ ကုမ္မာသဿ ပူရေတွာ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သိဝကော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု

၁-ဝေါဒါနဓမ္မဝသေန (?) ၂-ဥပဋ္ဌဟိံ (က) ၃-ဥပဂစ္ဆန္တော (က)
၄-ဝိမုစ္စိ (သီ၊ ဣ) ၅-သီဝကတ္ထေရဿ (သီ) ဧဝမုပရိပိ။

nipphattiṁ gato nekkhammajjhāsayatāya kāme pahāya paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā vicaranto Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Esanāya carantassa, Vipassissa Mahesino.
Rittakaṁ pattaṁ disvāna, kummāsaṁ pūrayiṁ ahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ bhikkhamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, kummāsassa idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto—

183. "Aniccāni gahakāni, tattha tattha punappunaṁ.
Gahakāraṁ[2] gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

184. Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, thūṇikā[4] ca vidālitā.
Vimariyādikataṁ cittaṁ, idheva vidhamissatī"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **aniccāni gahakāni, tattha tattha punappunan**ti tasmiṁ tasmiṁ bhave punappunaṁ nibbattamānāni gahakāni attabhāvagehāni na niccāni anavaṭṭhitāni ittarāni parittakālāni. **Gahakāraṁ gavesanto**ti imassa attabhāvagehassa kārakaṁ taṇhāvaḍḍhakiṁ pariyesanto ettakaṁ kālaṁ anuvicarinti adhippāyo. **Dukkhā jāti punappunan**ti idaṁ gahakārakagavesanassa[4] kāraṇavacanaṁ. Yasmā jarābyādhimaraṇamissatāya[5] jāti nāmesā punappunaṁ upagantuṁ dukkhā, na ca sā tasmiṁ adiṭṭhe nivattati, tasmā taṁ gavesanto vicarinto attho.

1. Khu 4. 178 piṭṭhādīsu.
2. Gahakārakaṁ (Sī, I)
3. Thūṇirā (I, Ka)
4. Gahakārakaṁ gavesantissa (Sī, I)
5. ...missakatāya (Sī, I), ...missitāya Dhammapada-Ṭṭha 2. 81 piṭṭhe.

နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယတာယ ကာမေ ပဟာယ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ဧသနာယ စရန္တဿ၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။
ရိတ္တကံ ပတ္တံ ဒိသွာန၊ ကုမ္မာသံ ပူရယိံ အဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဘိက္ခမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကုမ္မာသဿ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၈၃။ "အနိစ္စာနိ ဂဟကာနိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပုနပ္ပုနံ။
ဂဟကာရံ[၂] ဂဝေသန္တော၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

၁၈၄။ ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ပုန ဂေဟံ န ကာဟသိ။
သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ၊ ထူဏိကာ[၃] စ ဝိဒါလိတာ။
ဝိမရိယာဒိကတံ စိတ္တံ၊ ဣဓေဝ ဝိဓမိဿတီ"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အနိစ္စာနိ ဂဟကာနိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပုနပ္ပုန**န္တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဘဝေ ပုနပ္ပုနံ နိဗ္ဗတ္တမာနာနိ ဂဟကာနိ အတ္တဘာဝဂေဟာနိ န နိစ္စာနိ အနဝဋ္ဌိတာနိ ဣတ္တရာနိ ပရိတ္တကာလာနိ။ **ဂဟကာရံ ဂဝေသန္တော**တိ ဣမဿ အတ္တဘာဝဂေဟဿ ကာရကံ တဏှာဝဍ္ဎကိံ ပရိယေသန္တော ဧတ္တကံ ကာလံ အနုဝိစရိန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုန**န္တိ ဣဒံ ဂဟကာရကဂဝေသနဿ[၄] ကာရဏဝစနံ။ ယသ္မာ ဇရာဗျာဓိမရဏမိဿတာယ[၅] ဇာတိ နာမေသာ ပုနပ္ပုနံ ဥပဂန္တုံ ဒုက္ခာ၊ န စ သာ တသ္မိံ အဒိဋ္ဌေ နိဝတ္တတိ၊ တသ္မာ တံ ဂဝေသန္တော ဝိစရိန္တိ အတ္ထော။

၁-ခု ၄-၁၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဂဟကာရကံ (သီ၊ ဣ)
၃-ထူဏိရာ (ဣ၊ က)
၄-ဂဟကာရကံ ဂဝေသန္တဿ (သီ၊ ဣ)
၅-....မိဿကတာယ (သီ၊ ဣ)၊ ....မိဿိတာယ ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၈၁-ပိဋ္ဌေ။

Gahakāraka diṭṭhosīti idāni pana yena so sakkā daṭṭhuṁ, tena ariyamaggañāṇacakkhunā gahakāraka diṭṭho asi. **Puna gehan**ti puna imasmiṁ saṁsāravaṭṭe attabhāvasaṅkhātaṁ mama[1] gehaṁ **na kāhasi** na karissasi. **Sabbā te phāsukā bhaggā**ti tava sabbā anavasesakilesaphāsukā mayā bhaggā. **Thūṇikā ca vidālitā**ti idāni tayā kātabbassa tattabhāvagehassa[2] avijjāsaṅkhātā kaṇṇikā ca bhinnā. **Vimariyādikataṁ cittan**ti mama cittaṁ vigatantaṁ kataṁ, āyatiṁ anuppattidhammataṁ[3] āpāditaṁ. Tato eva **idheva vidhamissati** imasmiṁyeva bhave viddhaṁsissati, carimakacittanirodhena nirujjhissatīhi attho.

Sivakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Upavāṇattheragāthāvaṇṇanā

Arahaṁ sugatoti āyasmato Upavāṇattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle daliddakule nibbattitvā viññutaṁ patto Bhagavati parinibbute tassa dhātuṁ gahetvā manussadevanāgagaruḷakumbhaṇḍayakkhagandhabbehi sattaratanamaye sattayojanike thūpe kate tattha sudhotaṁ attano uttarāsaṅgaṁ veḷagge ābandhitvā dhajaṁ katvā pūjaṁ akāsi. Taṁ gahetvā Abhisammatako nāma yakkhasenāpati devehi cetiyapūjārakkhaṇatthaṁ[4] ṭhapito adissamānakāyo ākāse dhārento cetiyaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ akāsi. So taṁ disvā bhiyyoso mattāya pasannamānaso ahosi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Upavāṇo**ti laddhanāmo vayappatto Jetavanapaṭiggahaṇe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto arahattaṁ patvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

“Padumuttaro nāma Jino, sabbadhammāna pāragū.
Jalitvā aggikkhandhova, Sambuddho parinibbuto.

1. Puna (Sī, I) 2. Attabhāvasaṅkhātassa gehassa (Sī) 3. Dhammaṁ (Sī)
4. Cetiye pūjārakkhaṇatthaṁ (Sī, I) 5. Khu 4. 179 piṭṭhādīsu.

ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသီတိ ဣဒါနိ ပန ယေန သော သက္ကာ ဒဋ္ဌုံ၊ တေန အရိယမဂ္ဂဉာဏစက္ခုနာ ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌော အသိ။ **ပုန ဂေဟ**န္တိ ပုန ဣမသ္မိံ သံသာရဝဋ္ဋေ အတ္တဘာဝသင်္ခါတံ မမ[၁] ဂေဟံ **န ကာဟသိ** န ကရိဿသိ။ **သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ**တိ တဝ သဗ္ဗာ အနဝသေသကိလေသဖာသုကာ မယာ ဘဂ္ဂါ။ **ထူဏိကာ စ ဝိဒါလိတာ**တိ ဣဒါနိ တယာ ကာတဗ္ဗဿ အတ္တဘာဝဂေဟဿ[၂] အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတာ ကဏ္ဏိကာ စ ဘိန္နာ။ **ဝိမရိယာဒိကတံ စိတ္တ**န္တိ မမ စိတ္တံ ဝိဂတန္တံ ကတံ, အာယတိံ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ[၃] အာပါဒိတံ။ တတော ဧဝ **ဣဓေဝ ဝိဓမိဿတီ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ ဘဝေ ဝိဒ္ဓံသိဿတိ၊ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန နိရုဇ္ဈိဿတီတိ အတ္ထော။

သိဝကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဥပဝါဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အရဟံ သုဂတောတိ အာယသ္မတော ဥပဝါဏတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဒလိဒ္ဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ ဓာတုံ ဂဟေတွာ မနုဿဒေဝနာဂဂရုဠကုမ္ဘဏ္ဍယက္ခဂန္ဓဗ္ဗေဟိ သတ္တရတနမယေ သတ္တယောဇနိကေ ထူပေ ကတေ တတ္ထ သုဓောတံ အတ္တနော ဥတ္တရာသင်္ဂံ ဝေဠဂ္ဂေ အာဗန္ဓိတွာ ဓဇံ ကတွာ ပူဇံ အကာသိ။ တံ ဂဟေတွာ အဘိသမ္မတကော နာမ ယက္ခသေနာပတိ ဒေဝေဟိ စေတိယပူဇာရက္ခဏတ္ထံ[၄] ဌပိတော အဒိဿမာနကာယော အာကာသေ ဓာရေန္တော စေတိယံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ အကာသိ။ သော တံ ဒိသွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပသန္နမာနသော အဟောသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဥပဝါဏော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရိနိဗ္ဗုတော။

၁-ပုန (သီ၊ ဣ) ၂-အတ္တဘာဝသင်္ခါတဿ ဂေဟဿ (သီ) ၃-ဓမ္မံ (သီ)
၄-စေတိယေ ပူဇာရက္ခဏတ္ထံ (သီ၊ ဣ) ၅-ခု ၄-၁၇၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Mahājanā samāgamma, pūjayitvā Tathāgataṁ.
Citaṁ katvāna Sugataṁ, sarīraṁ abhiropayuṁ.

Sarīrakiccaṁ katvāna, dhātuṁ tattha samānayuṁ.
Sadevamanussā sabbe, Buddhathūpaṁ akaṁsu te.

Paṭhamā kañcanamayā, dutiyā ca maṇimayā.
Tatiyā rūpiyamayā, catutthī phalikāmayā.

Tattha pañcamikā cava[1], lohitaṅkamayā ahu.
Chaṭṭhā masāragallassa, sabbaṁ ratanamayūpari.

Jaṅghā maṇimayā āsi, vedikā ratanāmayā.
Sabbasoṇṇamayo thūpo, uddhaṁ yojanamuggato.

Devā tattha samāgantvā, ekato mantayuṁ tadā.
Mayampi thūpaṁ kassāma, Lokanāthassa tādino.

Dhātu āveṇikā natthi, sarīraṁ ekapiṇḍitaṁ.
Imamhi Buddhathūpamhi, kassāma kañcukaṁ mayaṁ.

Devā sattahi ratnehi, aññaṁ vaḍḍhesuṁ yojanaṁ.
Thūpo dviyojanubbedho, timiraṁ byapahanti so.

Nāgā tattha samāgantvā, ekato mantayuṁ tadā.
Manussā ceva devā ca, Buddhathūpaṁ akaṁsu te.

Mā no pamattā assumha, appamattā sadevakā.
Mayampi thūpaṁ kassāma, Lokanāthassa tādino.

Indanīlaṁ mahānīlaṁ, atho jotirasaṁ maṇiṁ.
Ekato sannipātetvā, Buddhathūpaṁ achādayuṁ.

Sabbaṁ maṇimayaṁ āsi, yāvatā Buddhacetiyaṁ.
Tiyojanasamubbedhaṁ, ālokakaraṇaṁ tadā.

Guruḷā ca samāgantvā, ekato mantayuṁ tadā.
Manussā devanāgā ca, Buddhapūjaṁ akaṁsu te.

1. Pañcamikā ceti (Sī, Ka)

မဟာဇနာ သမာဂမ္မ၊ ပူဇယိတွာ တထာဂတံ။
စိတံ ကတွာန သုဂတံ၊ သရီရံ အဘိရောပယုံ။

သရီရကိစ္စံ ကတွာန၊ ဓာတုံ တတ္ထ သမာနယုံ။
သဒေဝမနုဿာ သဗ္ဗေ၊ ဗုဒ္ဓထူပံ အကံသု တေ။

ပဌမာ ကဉ္စနမယာ၊ ဒုတိယာ စ မဏိမယာ။
တတိယာ ရူပိယမယာ၊ စတုတ္ထီ ဖလိကာမယာ။

တတ္ထ ပဉ္စမိကာ စေဝ[1]၊ လောဟိတင်္ကမယာ အဟု။
ဆဋ္ဌာ မသာရဂလ္လဿ၊ သဗ္ဗံ ရတနမယူပရိ။

ဇင်္ဃာ မဏိမယာ အာသိ၊ ဝေဒိကာ ရတနာမယာ။
သဗ္ဗသောဏ္ဏမယော ထူပေါ၊ ဥဒ္ဓံ ယောဇနမုဂ္ဂတော။

ဒေဝါ တတ္ထ သမာဂန္တွာ၊ ဧကတော မန္တယုံ တဒါ။
မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။

ဓာတု အာဝေဏိကာ နတ္ထိ၊ သရီရံ ဧကပိဏ္ဍိတံ။
ဣမမှိ ဗုဒ္ဓထူပမှိ၊ ကဿာမ ကဉ္စုကံ မယံ။

ဒေဝါ သတ္တဟိ ရတ္နေဟိ၊ အညံ ဝဍ္ဎေသုံ ယောဇနံ။
ထူပေါ ဒွိယောဇနုဗ္ဗေဓော၊ တိမိရံ ဗျပဟန္တိ သော။

နာဂါ တတ္ထ သမာဂန္တွာ၊ ဧကတော မန္တယုံ တဒါ။
မနုဿာ စေဝ ဒေဝါ စ၊ ဗုဒ္ဓထူပံ အကံသု တေ။

မာ နော ပမတ္တာ အဿုမှ၊ အပ္ပမတ္တာ သဒေဝကာ။
မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။

ဣန္ဒနီလံ မဟာနီလံ၊ အထော ဇောတိရသံ မဏိံ။
ဧကတော သန္နိပါတေတွာ၊ ဗုဒ္ဓထူပံ အဆာဒယုံ။

သဗ္ဗံ မဏိမယံ အာသိ၊ ယာဝတာ ဗုဒ္ဓစေတိယံ။
တိယောဇနသမုဗ္ဗေဓံ၊ အာလောကကရဏံ တဒါ။

ဂရုဠာ စ သမာဂန္တွာ၊ ဧကတော မန္တယုံ တဒါ။
မနုဿာ ဒေဝနာဂါ စ၊ ဗုဒ္ဓပူဇံ အကံသု တေ။

၁-ပဉ္စမိကာ စေတိ (သီ၊ က)

Mā no pamattā assumha, appamattā sadevakā.
Mayampi thūpaṁ kassāma, Lokanāthassa tādino.

Sabbaṁ maṇimayaṁ thūpaṁ, akaruṁ te ca kañcukaṁ.
Yojanaṁ tepi vaḍḍhesuṁ, āyataṁ Buddhacetiyaṁ.

Catuyojanamubbedho, Buddhathūpo virocati.
Obhāseti disā sabbā, sataraṁsīva uggato.

Kumbhaṇḍā ca samāgantvā, ekato mantayuṁ tadā.
Manussā ceva devā ca, nāgā ca garuḷā tathā.

Paccekaṁ Buddhaseṭṭhassa, akaṁsu thūpamuttamaṁ.
Mā no pamattā assumha, appamattā sadevakā.

Mayampi thūpaṁ kassāma, Lokanāthassa tādino.
Ratanehi chādessāma, āyataṁ Buddhacetiyaṁ.

Yojanaṁ tepi vaḍḍhesuṁ, āyataṁ Buddhacetiyaṁ.
Pañcayojanamubbedho, thūpo obhāsate tadā.

Yakkhā tattha samāgantvā, ekato mantayuṁ tadā.
Manussā devanāgā ca, guruḷā ca kumbhaṇḍakā.

Paccekaṁ Buddhaseṭṭhassa, akaṁsu thūpamuttamaṁ.
Mā no pamattā assumha, appamattā sadevakā.

Mayampi thūpaṁ kassāma, Lokanāthassa tādino.
Phalikā chādayissāma, āyataṁ Buddhacetiyaṁ.

Yojanaṁ tepi vaḍḍhesuṁ, āyataṁ Buddhacetiyaṁ.
Chayojanikamubbedho, thūpo obhāsate tadā.

Gandhabbā ca samāgantvā, ekato mantayuṁ tadā.
Manujā devatā nāgā, kumbaṇḍā guruḷā tathā[1].

Sabbe akaṁsu Buddhathūpaṁ, mayamettha akārakā.
Mayampi thūpaṁ kassāma, Lokanāthassa tādino.

1. Kumbhaṇḍā ca yakkhā tathā (Sī)

မာ နော ပမတ္တာ အဿုမှ၊ အပ္ပမတ္တာ သဒေဝကာ။
မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။

သဗ္ဗံ မဏိမယံ ထူပံ၊ အကရုံ တေ စ ကဉ္စုကံ။
ယောဇနံ တေပိ ဝဍ္ဎေသုံ၊ အာယတံ ဗုဒ္ဓစေတိယံ။

စတုယောဇနမုဗ္ဗေဓော၊ ဗုဒ္ဓထူပေါ ဝိရောစတိ။
ဩဘာသေတိ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ သတရံသီဝ ဥဂ္ဂတော။

ကုမ္ဘဏ္ဍာ စ သမာဂန္တွာ၊ ဧကတော မန္တယုံ တဒါ။
မနုဿာ စေဝ ဒေဝါ စ၊ နာဂါ စ ဂရုဠာ တထာ။

ပစ္စေကံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ အကံသု ထူပမုတ္တမံ။
မာ နော ပမတ္တာ အဿုမှ၊ အပ္ပမတ္တာ သဒေဝကာ။

မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။
ရတနေဟိ ဆာဒေဿာမ၊ အာယတံ ဗုဒ္ဓစေတိယံ။

ယောဇနံ တေပိ ဝဍ္ဎေသုံ၊ အာယတံ ဗုဒ္ဓစေတိယံ။
ပဉ္စယောဇနမုဗ္ဗေဓော၊ ထူပေါ ဩဘာသတေ တဒါ။

ယက္ခာ တတ္ထ သမာဂန္တွာ၊ ဧကတော မန္တယုံ တဒါ။
မနုဿာ ဒေဝနာဂါ စ၊ ဂရုဠာ စ ကုမ္ဘဏ္ဍကာ။

ပစ္စေကံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ အကံသု ထူပမုတ္တမံ။
မာ နော ပမတ္တာ အဿုမှ၊ အပ္ပမတ္တာ သဒေဝကာ။

မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။
ဖလိကာ ဆာဒယိဿာမ၊ အာယတံ ဗုဒ္ဓစေတိယံ။

ယောဇနံ တေပိ ဝဍ္ဎေသုံ၊ အာယတံ ဗုဒ္ဓစေတိယံ။
ဆယောဇနိကမုဗ္ဗေဓော၊ ထူပေါ ဩဘာသတေ တဒါ။

ဂန္ဓဗ္ဗာ စ သမာဂန္တွာ၊ ဧကတော မန္တယုံ တဒါ။
မနုဇာ ဒေဝတာ နာဂါ၊ ကုမ္ဘဏ္ဍာ ဂရုဠာ တထာ[၁]။

သဗ္ဗေ အကံသု ဗုဒ္ဓထူပံ၊ မယမေတ္ထ အကာရကာ။
မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။

၁-ကုမ္ဘဏ္ဍာ စ ယက္ခာ တထာ (သီ)

Vediyo satta katvāna, dhajaṁ chattaṁ akaṁsu te.
Sabbasoṇṇamayaṁ thūpaṁ, gandhabbā kārayuṁ tadā.

Sattayojanamubbedho, thūpo obhāsate tadā.
Rattindivā na ñāyanti, āloko hoti sabbadā.

Abhibhonti na tassābhā, candasūrā satārakā.
Samantā yojanasate, padīpopi na pajjali.

Tena kālena ye keci, thūpaṁ pūjenti mānusā.
Na te thūpaṁ āruhanti, ambare ukkhipanti te.

Devehi ṭhapito yakkho, abhisammatanāmako.
Dhajaṁ vā pupphadāmaṁ vā, abhiropeti uttariṁ.

Na te passanti taṁ yakkhaṁ, dāmaṁ passanti gacchato.
Evaṁ passitvā gacchantā, sabbe gacchanti suggatiṁ.

Viruddhā ye pāvacane, pasannā ye ca sāsane.
Pāṭihīraṁ daṭṭhukāmā, thūpaṁ pūjenti mānusā.

Nagare Haṁsavatiyā, ahosiṁ bhatako tadā.
Āmoditaṁ janaṁ disvā, evaṁ cintesahaṁ tadā.

Uḷāro Bhagavā neso, yassa dhātughare disaṁ.
Imā ca janatā tuṭṭhā, kāraṁ kubbaṁ na tappare.

Ahampi kāraṁ kassāmi, Lokanāthassa tādino.
Tassa dhammesu dāyādo, bhavissāmi anāgate.

Sudhotaṁ rajakenāhaṁ, uttareyyaṁ paṭaṁ mama.
Veḷagge ālaggetvāna, dhajaṁ ukkhipimambare.

Abhisammatako gayha, ambare hāsi me dhajaṁ.
Vāteritaṁ dhajaṁ desvā, bhiyyo hāsaṁ janasahaṁ.

Tattha cittaṁ pasādetvā, samaṇaṁ upasaṅkamiṁ.
Taṁ bhikkhuṁ abhivādetvā, vipākaṁ pucchahaṁ dhaje.

ဝေဒိယော သတ္တ ကတွာန၊ ဓဇံ ဆတ္တံ အကံသု တေ။
သဗ္ဗသောဏ္ဏမယံ ထူပံ၊ ဂန္ဓဗ္ဗာ ကာရယုံ တဒါ။

သတ္တယောဇနမုဗ္ဗေဓော၊ ထူပေါ ဩဘာသတေ တဒါ။
ရတ္တိန္ဒိဝါ န ဉာယန္တိ၊ အာလောကော ဟောတိ သဗ္ဗဒါ။

အဘိဘောန္တိ န တဿာဘာ၊ စန္ဒသူရာ သတာရကာ။
သမန္တာ ယောဇနသတေ၊ ပဒီပေါပိ န ပဇ္ဇလိ။

တေန ကာလေန ယေ ကေစိ၊ ထူပံ ပူဇေန္တိ မာနုသာ။
န တေ ထူပံ အာရုဟန္တိ၊ အမ္ဗရေ ဥက္ခိပန္တိ တေ။

ဒေဝေဟိ ဌပိတော ယက္ခော၊ အဘိသမ္မတနာမကော။
ဓဇံ ဝါ ပုပ္ဖဒါမံ ဝါ၊ အဘိရောပေတိ ဥတ္တရိံ။

န တေ ပဿန္တိ တံ ယက္ခံ၊ ဒါမံ ပဿန္တိ ဂစ္ဆတော။
ဧဝံ ပဿိတွာ ဂစ္ဆန္တာ၊ သဗ္ဗေ ဂစ္ဆန္တိ သုဂ္ဂတိံ။

ဝိရုဒ္ဓါ ယေ ပါဝစနေ၊ ပသန္နာ ယေ စ သာသနေ။
ပါဋိဟီရံ ဒဋ္ဌုကာမာ၊ ထူပံ ပူဇေန္တိ မာနုသာ။

နဂရေ ဟံသဝတိယာ၊ အဟောသိံ ဘတကော တဒါ။
အာမောဒိတံ ဇနံ ဒိသွာ၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။

ဥဠာရော ဘဂဝါ နေသော၊ ယဿ ဓာတုဃရေ ဒိသံ။
ဣမာ စ ဇနတာ တုဋ္ဌာ၊ ကာရံ ကုဗ္ဗံ န တပ္ပရေ။

အဟမ္ပိ ကာရံ ကဿာမိ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။
တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဘဝိဿာမိ အနာဂတေ။

သုဓောတံ ရဇကေနာဟံ၊ ဥတ္တရေယျံ ပဋံ မမ။
ဝေဠဂ္ဂေ အာလဂ္ဂေတွာန၊ ဓဇံ ဥက္ခိပိမမ္ဗရေ။

အဘိသမ္မတကော ဂယှ၊ အမ္ဗရေ ဟာသိ မေ ဓဇံ။
ဝါတေရိတံ ဓဇံ ဒိသွာ၊ ဘိယျော ဟာသံ ဇနေသဟံ။

တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ သမဏံ ဥပသင်္ကမိံ။
တံ ဘိက္ခုံ အဘိဝါဒေတွာ၊ ဝိပါကံ ပုစ္ဆဟံ ဓဇေ။

So me kathesi Ānandī[1], pītisañjananaṁ mama.
Tassa dhajassa vipākaṁ, anubhossasi sabbadā.

Hatthi-assarathāpattī, senā ca caturaṅginī.
Parivāressanti taṁ niccaṁ, dhajadānassidaṁ phalaṁ.

Saṭṭhitūriyasahassāni, bheriyo samalaṅkatā.
Parivāressanti taṁ niccaṁ, dhajadānassidaṁ phalaṁ.

Chaḷasīti sahassāni, nāriyo samalaṅkatā.
Vicittavatthābharaṇā, āmukkamaṇikuṇḍalā.

Aḷārapamhā hasulā, susaññā[2] tanumajjhimā.
Parivāressanti taṁ niccaṁ, dhajadānassidaṁ phalaṁ.

Tiṁsakappasahassāni, devaloke ramissasi.
Asītikkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissasi.

Sahassakkhattuṁ rājā ca, cakkavattī bhavissati.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Devalokā cavitvāna, sukkamūlena codito.
Puññakammena saññutto, brahmabandhu bhavissasi.

Asītikoṭiṁ chaḍḍetvā, dāse kammakare bahū.
Gotamassa Bhagavato, sāsane pabbajissasi.

Ārādhayitvā Sambuddhaṁ, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Upavāṇoti nāmena, hessasi Satthu sāvako.

Satasahasse kataṁ kammaṁ, phalaṁ dassesi me idha.
Sumutto saravegova, kilese jhāpayiṁ[3] mama.

Cakkavattissa santassa, cātuddīpissarassa me.
Tīṇi yojanāni sāmantā, ussīyanti dhajā sadā.

1. Ānanda (Ka) 2. Sutthanā (Sī) 3. Kilesā jhāpitā (Sī)

သော မေ ကထေသိ အာနန္ဒီ[၁]၊ ပီတိသဉ္ဇနနံ မမ။
တဿ ဓဇဿ ဝိပါကံ၊ အနုဘောဿသိ သဗ္ဗဒါ။

ဟတ္ထိအဿရထာပတ္တိ၊ သေနာ စ စတုရင်္ဂိနီ။
ပရိဝါရေဿန္တိ တံ နိစ္စံ၊ ဓဇဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သဋ္ဌိတူရိယသဟဿာနိ၊ ဘေရိယော သမလင်္ကတာ။
ပရိဝါရေဿန္တိ တံ နိစ္စံ၊ ဓဇဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဆဠသီတိ သဟဿာနိ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
ဝိစိတ္တဝတ္ထာဘရဏာ၊ အာမုက္ကမဏိကုဏ္ဍလာ။

အဠာရပမှာ ဟသုလာ၊ သုသညာ[၂] တနုမဇ္ဈိမာ။
ပရိဝါရေဿန္တိ တံ နိစ္စံ၊ ဓဇဒါနဿိဒံ ဖလံ။

တိံသကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿသိ။
အသီတိက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿသိ။

သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ပုညကမ္မေန သညုတ္တော၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု ဘဝိဿသိ။

အသီတိကောဋိံ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ဒါသေ ကမ္မကရေ ဗဟူ။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိဿသိ။

အာရာဓယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
ဥပဝါဏောတိ နာမေန၊ ဟေဿသိ သတ္ထု သာဝကော။

သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေသိ မေ ဣဓ။
သုမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယိံ[၃] မမ။

စက္ကဝတ္တိဿ သန္တဿ၊ စာတုဒ္ဒီပိဿရဿ မေ။
တီဏိ ယောဇနာနိ သာမန္တာ၊ ဥဿီယန္တိ ဓဇာ သဒါ။

၁-အာနန္ဒ (က) ၂-သုဋ္ဌနာ (သီ) ၃-ကိလေသာ ဈာပိတာ (သီ)

Satasahassito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dhajadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Athāyasmā Upavāṇo Bhagavato upaṭṭhāko ahosi. Tena ca samayena Bhagavato vātābādho uppajji. Therassa ca gihisahāyo Devahito nāma brāhmaṇo Sāvatthiyaṁ paṭivasati. So theraṁ catūhi paccayehi pavedesi[1]. Athāyasmā Upavāṇo nivāsetvā pattacīvaramādāya tassa brāhmaṇassa nivesanaṁ upagacchi. Brāhmaṇo "kenaci aññena payojanena thero āgato"ti ñatvā "vadeyyātha[2] bhante kenattho"ti āha. Thero tassa brāhmaṇassa payojanaṁ ācikkhanto—

185. "Arahaṁ Sugato loke, vātehā'bādhiko[3] Muni.
Sace uṇhodakaṁ atthi, Munino dehi brāhmaṇa.

186. Pūjito pūjaneyyānaṁ[4], sakkareyyāna sakkato.
Apacito'paceyyānaṁ[5], tassa icchāmi hātave"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tassattho—yo imasmiṁ **loke pūjaneyyānaṁ** pūjetabbehi sakkādīhi devehi mahābrahmādīhi ca brahmehi **pūjito, sakkareyyānaṁ** sakkātabbehi Bimbisārakosalarājādīhi **sakkato, apaceyyānaṁ** apacāyitabbehi mahesīhi khīṇāsavehi **apacito,** kilesehi ārakattādinā **arahaṁ,** sobhanagamanādinā **Sugato** sabbaññū **Muni** mayhaṁ Satthā devadevo sakkānaṁ atisakko brahmānaṁ atibrahmā, so dāni **vātehi** vātahetu vātakkhobhanimittaṁ **ābādhiko** jāto. **Sace brāhmaṇa uṇhodakaṁ atthi, tassa** vātābādhavūpasamanatthaṁ taṁ **hātave** upanetuṁ[6] **icchāmī**ti. Taṁ sutvā brāhmaṇo uṇhodakaṁ tadanurūpaṁ

1. Pavāresi (Sī, I) 2. Vedeyyātha (I)
3. Vātehā'bādhito (Pāḷiyaṁ) 4. Pūjanīyānaṁ (Sī)
5. Apacanīyānaṁ (Sī), apacineyyānaṁ (Syā), apaceyyānaṁ (I, Ka)
6. Apanetuṁ (Ka)

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဓဇဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထာယသ္မာ ဥပဝါဏော ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ တေန စ သမယေန ဘဂဝတော ဝါတာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ထေရဿ စ ဂိဟိသဟာယော ဒေဝဟိတော နာမ ဗြာဟ္မဏော သာဝတ္ထိယံ ပဋိဝသတိ။ သော ထေရံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပဝေဒေသိ[၁]။ အထာယသ္မာ ဥပဝါဏော နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ နိဝေသနံ ဥပဂစ္ဆိ။ ဗြာဟ္မဏော “ကေနစိ အညေန ပယောဇနေန ထေရော အာဂတော”တိ ဉတွာ “ဝဒေယျာထ[၂] ဘန္တေ ကေနတ္ထော”တိ အာဟ။ ထေရော တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပယောဇနံ အာစိက္ခန္တော—

၁၈၅။ “အရဟံ သုဂတော လောကေ၊ ဝါတေဟာ’ဗာဓိကော[၃] မုနိ။
သစေ ဥဏှောဒကံ အတ္ထိ၊ မုနိနော ဒေဟိ ဗြာဟ္မဏ။

၁၈၆။ ပူဇိတော ပူဇနေယျာနံ[၄]၊ သက္ကရေယျာန သက္ကတော။
အပစိတော’ပစေယျာနံ[၅]၊ တဿ ဣစ္ဆာမိ ဟာတဝေ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယော ဣမသ္မိံ **လောကေ ပူဇနေယျာနံ** ပူဇေတဗ္ဗေဟိ သက္ကာဒီဟိ ဒေဝေဟိ မဟာဗြဟ္မာဒီဟိ စ ဗြဟ္မေဟိ **ပူဇိတော, သက္ကရေယျာနံ** သက္ကာတဗ္ဗေဟိ ဗိမ္ဗိသာရကောသလရာဇာဒီဟိ **သက္ကတော, အပစေယျာနံ** အပစာယိတဗ္ဗေဟိ မဟေသီဟိ ခီဏာသဝေဟိ **အပစိတော,** ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာဒိနာ **အရဟံ,** သောဘနဂမနာဒိနာ **သုဂတော** သဗ္ဗညူ **မုနိ** မယှံ သတ္ထာ ဒေဝဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကော ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ၊ သော ဒါနိ **ဝါတေဟိ** ဝါတဟေတု ဝါတက္ခောဘနိမိတ္တံ **အာဗာဓိကော** ဇာတော။ **သစေ ဗြာဟ္မဏ ဥဏှောဒကံ အတ္ထိ၊ တဿ** ဝါတာဗာဓဝူပသမနတ္ထံ တံ **ဟာတဝေ** ဥပနေတုံ[၆] **ဣစ္ဆာမီ**တိ။ တံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏော ဥဏှောဒကံ တဒနုရူပံ

၁-ပဝါရေသိ (သီ၊ ဣ) ၂-ဝေဒေယျာထ (ဣ)
၃-ဝါတေဟာ’ဗာဓိတော (ပါဠိယံ) ၄-ပူဇနီယာနံ (သီ)
၅-အပစနီယာနံ (သီ)၊ အပစိနေယျာနံ (သျာ)၊ အပစေယျာနံ (ဣ၊ က) ၆-အပနေတုံ (က)

vātārahañca bhesajjaṁ Bhagavato upanāmesi. Tena ca Satthu rogo vūpasami. Tassa Bhagavā anumodanaṁ akāsīti.

Upavāṇattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Isidinnattheragāthāvaṇṇanā

Diṭṭhā mayāti āyasmato Isidinnattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto bījaniṁ gahetvā bodhiyā pūjaṁ akāsi. So tena puñña[1] kammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sunāparantajanapade seṭṭhikule nibbattitvā **Isidinno**ti laddhanāmo vayappatto Satthu candanamāḷapaṭiggahaṇe[2] pāṭihāriyaṁ disvā pasannamānaso Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā sotāpanno hutvā agāraṁ ajjhāvasati. Tassa hitānukampinī devatā taṁ codentī—

187. "Diṭṭhā mayā dhammadharā upāsakā,
Kāmā aniccā iti bhāsamānā.
Sārattarattā maṇikuṇḍalesu,
Puttesu dāresu ca te apekkhā.

188. Addhā na jānanti yato'dha dhammaṁ[3],
Kāmā aniccā iti cāpi āhu.
Rāgañca tesaṁ na balatthi chettuṁ,
Tasmā sitā puttadāraṁ dhanañcā"ti—

gāthādvayamabhāsi[4].

Tattha **diṭṭhā mayā Dhammadharā upāsakā, kāmā aniccā iti bhāsamānā**ti idhekacce pariyattidhammadharā upāsakā mayā diṭṭhā,

---

1. Puññena (I)
2. Candanamālā... (Sī), candanamāla... (I)
3. Yathāva dhammaṁ (Sī)
4. Māha (Sī, Ka)

ဝါတာရဟဉ္စ ဘေသဇ္ဇံ ဘဂဝတော ဥပနာမေသိ။ တေန စ သတ္ထု ရောဂေါ ဝူပသမိ။ တဿ ဘဂဝါ အနုမောဒနံ အကာသီတိ။

ဥပဝါဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဣသိဒိန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒိဋ္ဌာ မယာတိ အာယသ္မတော ဣသိဒိန္နတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဗီဇနိံ ဂဟေတွာ ဗောဓိယာ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုည[1]ကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သုနာပရန္တဇနပဒေ သေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဣသိဒိန္နော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု စန္ဒနမာဠပဋိဂ္ဂဟဏေ[2] ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ သောတာပန္နော ဟုတွာ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတိ။ တဿ ဟိတာနုကမ္ပိနီ ဒေဝတာ တံ စောဒေန္တီ—

၁၈၇။ "ဒိဋ္ဌာ မယာ ဓမ္မဓရာ ဥပါသကာ၊
ကာမာ အနိစ္စာ ဣတိ ဘာသမာနာ။
သာရတ္တရတ္တာ မဏိကုဏ္ဍလေသု၊
ပုတ္တေသု ဒါရေသု စ တေ အပေက္ခာ။

၁၈၈။ အဒ္ဓါ န ဇာနန္တိ ယတော'ဓ ဓမ္မံ[3]၊
ကာမာ အနိစ္စာ ဣတိ စာပိ အာဟု။
ရာဂဉ္စ တေသံ န ဗလတ္ထိ ဆေတ္တုံ၊
တသ္မာ သိတာ ပုတ္တဒါရံ ဓနဉ္စာ"တိ—

ဂါထာဒွယမဘာသိ[4]။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌာ မယာ ဓမ္မဓရာ ဥပါသကာ၊ ကာမာ အနိစ္စာ ဣတိ ဘာသမာနာ**တိ ဣဓေကစ္စေ ပရိယတ္တိဓမ္မဓရာ ဥပါသကာ မယာ ဒိဋ္ဌာ,

---

၁-ပုညေန (ဣ)
၂-စန္ဒနမာလာ....(သီ)၊ စန္ဒနမာလ....(ဣ)
၃-ယထာဝ ဓမ္မံ (သီ)
၄-မာဟ (သီ၊ က)

pariyattidhammadharattā eva “kāmā nāmete aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā”ti kāmesu ādīnavapaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ bhāsamānā, sayaṁ pana **sārattarattā maṇikuṇḍalesu, puttesu dāresu ca te apekkhā**ti sārattā hutvā bahala[1] rāgarattā maṇīsu kuṇḍalesu ca, maṇicitesu vā kuṇḍalesu, puttesu puttadhītāsu dāresu ca adhigatasnehā, aññaṁ bhaṇantā[2] aññaṁ karontā diṭṭhā mayāti attho.

Yatoti yasmā te upāsakā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttesu dāresu ca apekkhavanto, tasmā **idha** imasmiṁ Buddhasāsane **dhammaṁ**[3] yāthāvato **addhā** ekaṁsena **na jānanti.** Evaṁ bhūtā ca **“kāmā aniccā” iti cāpi āhu** ahosi, sattapakati vicittasabhāvāti[4] adhippāyo. **Rāgañca tesaṁ na balatthi chettun**ti tesaṁ upāsakānaṁ yasmā rāgaṁ chettuṁ samucchindituṁ tādisaṁ ñāṇabalaṁ natthi, **tasmā** tena kāraṇena **sitā** taṇhāvasena nissitā **puttadāraṁ dhanañca** allīnā na vissajjentīti sabbametaṁ devatā taṁyeva upāsakaṁ uddissa aññāpadesena kathesi. Taṁ sutvā upāsako saṁvegajāto pabbajitvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **apadāne**[5]—

“Vipassino Bhagavato, bodhiyā pādaputtame[6].
Sumano bījaniṁ gayha, abījiṁ[7] bodhimuttamaṁ.

Ekanavutito kappe, abījiṁ bodhimuttamaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bījanāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākaronto imā eva gāthā abhāsīti.

Isidinnattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Bahula (I) 2. Gaṇhantā (Ka) 3. Yathādhammaṁ (Sī)
4. Sattā pakativicittasabhāvā (Ka) 5. Khu 4. 49 piṭṭhādīsu.
6. Pādamuttame (Sī) 7. Apūjiṁ (Sī)

ပရိယတ္တိဓမ္မဓရတ္တာ ဧဝ “ကာမာ နာမေတေ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ”တိ ကာမေသု အာဒီနဝပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ ဘာသမာနာ၊ သယံ ပန **သာရတ္တရတ္တာ မဏိကုဏ္ဍလေသု၊ ပုတ္တေသု ဒါရေသု စ တေ အပေက္ခာ**တိ သာရတ္တာ ဟုတွာ ဗဟလ[1] ရာဂရတ္တာ မဏီသု ကုဏ္ဍလေသု စ, မဏိစိတေသု ဝါ ကုဏ္ဍလေသု, ပုတ္တေသု ပုတ္တဓီတာသု ဒါရေသု စ အဓိဂတသ္နေဟာ၊ အညံ ဘဏန္တာ[2] အညံ ကရောန္တာ ဒိဋ္ဌာ မယာတိ အတ္ထော။

ယတောတိ ယသ္မာ တေ ဥပါသကာ သာရတ္တရတ္တာ မဏိကုဏ္ဍလေသု ပုတ္တေသု ဒါရေသု စ အပေက္ခဝန္တော၊ တသ္မာ **ဣဓ** ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓသာသနေ **ဓမ္မံ**[3] ယာထာဝတော **အဒ္ဓါ** ဧကံသေန **န ဇာနန္တိ**။ ဧဝံ ဘူတာ စ **“ကာမာ အနိစ္စာ”ဣတိ စာပိ အာဟု** အဟောသိ၊ သတ္တပကတိ ဝိစိတ္တသဘာဝါတိ[4] အဓိပ္ပါယော။ **ရာဂဉ္စ တေသံ န ဗလတ္ထိ ဆေတ္တု**န္တိ တေသံ ဥပါသကာနံ ယသ္မာ ရာဂံ ဆေတ္တုံ သမုစ္ဆိန္ဒိတုံ တာဒိသံ ဉာဏဗလံ နတ္ထိ၊ **တသ္မာ** တေန ကာရဏေန **သိတာ** တဏှာဝသေန နိဿိတာ **ပုတ္တဒါရံ ဓနဉ္စ** အလ္လီနာ န ဝိဿဇ္ဇေန္တီတိ သဗ္ဗမေတံ ဒေဝတာ တံယေဝ ဥပါသကံ ဥဒ္ဒိဿ အညာပဒေသေန ကထေသိ။ တံ သုတွာ ဥပါသကော သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

“ဝိပဿိနော ဘဂဝတော၊ ဗောဓိယာ ပါဒပုတ္တမေ[6]။
သုမနော ဗီဇနိံ ဂယှ၊ အဗီဇိံ[7] ဗောဓိမုတ္တမံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ အဗီဇိံ ဗောဓိမုတ္တမံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗီဇနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော ဣမာ ဧဝ ဂါထာ အဘာသီတိ။

ဣသိဒိန္နတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဗဟုလ (ဣ) ၂-ဂဏှန္တာ (က) ၃-ယထာဓမ္မံ (သီ)
၄-သတ္တာ ပကတိဝိစိတ္တသဘာဝါ (က) ၅-ခု ၄-၄၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-ပါဒမုတ္တမေ (သီ) ၇-အပူဇိံ (သီ)

5. Sambulakaccānattheragāthāvaṇṇanā

Devo cāti āyasmato Sambulakaccānattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto ito catunavuti[2] kappamatthake kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sataraṁsiṁ nāma Paccekabuddhaṁ nirodhā vuṭṭhahitvā piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso tālaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe gahapatikule nibbattitvā "Sambulo"ti laddhanāmo Kaccānagottatāya **Sambulakaccāno**ti paññāyittha.

Sovayappatto Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā Himavantasamīpe Bheravāya nāma pabbataguhāyaṁ vipassanāya kammaṁ karonto viharati. Athekadivasaṁ mahā akālamegho satapaṭalasahassapaṭalo[3] thanento gajjanto vijjullatā nicchārento gaḷagaḷāyanto uṭṭhahitvā vassituṁ ārabhi, asaniyo phaliṁsu. Taṁ saddaṁ sutvā acchataracchavanamahiṁsahatthi-ādayo bhītatasitā bhītaravaṁ[4] viraviṁsu. Thero pana āraddhavipassanattā kāye jīvite ca nirapekkho vigatalomahaṁso taṁ acintento vipassanāyameva kammaṁ karonto ghammāpagamena utusappāyalābhena samāhitacitto tāvadeva vipassanaṁ ussukkāpetvā saha abhiññāhi arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Sataraṁsī nāma Bhagavā, Sayambhū aparājito.
Vivekā vuṭṭhahitvāna, gocarāyābhinikkhami.

Phalahattho ahaṁ disvā, upagacchiṁ narāsabhaṁ.
Pasannacitto sumano, tālaphalaṁ adāsahaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Sambalakaccāyanattherassa (Sī)
2. Catunavuta (Sī), catunavute (Ka)
3. Paṭalena (Sī)
4. Bheravaṁ bhītaravaṁ (Sī)
5. Khu 4. 91 piṭṭhe.

၅-သမ္ဗုလကစ္စာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒေဝေါ စာတိ အာယသ္မတော သမ္ဗုလကစ္စာနတ္ထေရဿ[၁] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော စတုနဝုတိ[၂]ကပ္ပမတ္ထကေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတရံသိံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော တာလဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ "သမ္ဗုလော"တိ လဒ္ဓနာမော ကစ္စာနဂေါတ္တတာယ **သမ္ဗုလကစ္စာနော**တိ ပညာယိတ္ထ။

သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တသမီပေ ဘေရဝါယ နာမ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ မဟာ အကာလမေဃော သတပဋလသဟဿပဋလော[၃] ထနေန္တော ဂဇ္ဇန္တော ဝိဇ္ဇုလ္လတာ နိစ္ဆာရေန္တော ဂဠဂဠာယန္တော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝဿိတုံ အာရဘိ၊ အသနိယော ဖလိံသု။ တံ သဒ္ဒံ သုတွာ အစ္ဆတရစ္ဆဝနမဟိံသဟတ္ထိအာဒယော ဘီတတသိတာ ဘီတရဝံ[၄] ဝိရဝိံသု။ ထေရော ပန အာရဒ္ဓဝိပဿနတ္တာ ကာယေ ဇီဝိတေ စ နိရပေက္ခော ဝိဂတလောမဟံသော တံ အစိန္တေန္တော ဝိပဿနာယမေဝ ကမ္မံ ကရောန္တော ဃမ္မာပဂမေန ဥတုသပ္ပါယလာဘေန သမာဟိတစိတ္တော တာဝဒေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ သဟ အဘိညာဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

"သတရံသီ နာမ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
ဝိဝေကာ ဝုဋ္ဌဟိတွာန၊ ဂေါစရာယာဘိနိက္ခမိ။

ဖလဟတ္ထော အဟံ ဒိသွာ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရာသဘံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ တာလဖလံ အဒါသဟံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-သမ္ဗလကစ္စာယနတ္ထေရဿ (သီ)
၂-စတုနဝုတ (သီ)၊ စတုနဝုတေ (က)
၃-ပဋလေန (သီ)
၄-ဘေရဝံ ဘီတရဝံ (သီ)
၅-ခု ၄-၉၁-ပိဋ္ဌေ။

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā somanassajāto udānavasena aññaṁ byākaronto—

189. “Devo ca vassati, devo ca gaḷagaḷāyati,
Ekako cāhaṁ bherave bile viharāmi.
Tassa mayhaṁ ekakassa bherave bile viharato,
Natthi bhayaṁ vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā.

190. Dhammatā mamesā yassa me,
Ekakassa bherave bile.
Viharato natthi bhayaṁ vā,
Chambhi tattaṁ vā lomahaṁso vā”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **devo ca vassati, devo ca gaḷagaḷāyatī**ti devo megho vassati ca, gaḷagaḷā”ti ca karonto[1] gajjhatīti attho. Gajjantassa hi anukaraṇametaṁ. **Ekako cāhaṁ bherave bile viharāmī**ti ahañca ekako asahāyo sappaṭibhayāyaṁ pabbataguhāyaṁ vasāmi, **tassa mayhaṁ** evaṁbhūtassa me sato **natthi bhayaṁ vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā**ti cittutrāsasaññitaṁ bhayaṁ vā taṁnimittakaṁ[2] sarīrassa chambhitattaṁ vā lomahaṁsanamattaṁ vā natthi.

Kasmāti? Tattha kāraṇamāha **“dhammatā mamesā”**ti. Apariññātavatthukassa hi tattha appahīnacchandarāgatāya bhayādinā bhavitabbaṁ, mayā pana sabbaso tattha pariññātaṁ, tattha ca chandarāgo samucchinno, tasmā bhayādīnaṁ abhāvo **dhammatā mamesā**[3] mama dhammasabhāvo esoti aññaṁ byākāsi.

Sambulakaccānattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Gaḷagaḷāyanto (Sī) 2. Dukkhaṁ bhārikaṁ (Ka) 3. Dhammatā ca mamesā (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သောမနဿဇာတော ဥဒါနဝသေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၈၉။ “ဒေဝေါ စ ဝဿတိ, ဒေဝေါ စ ဂဠဂဠာယတိ၊
ဧကကော စာဟံ ဘေရဝေ ဗိလေ ဝိဟရာမိ။
တဿ မယှံ ဧကကဿ ဘေရဝေ ဗိလေ ဝိဟရတော၊
နတ္ထိ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ။

၁၉၀။ ဓမ္မတာ မမေသာ ယဿ မေ၊
ဧကကဿ ဘေရဝေ ဗိလေ။
ဝိဟရတော နတ္ထိ ဘယံ ဝါ၊
ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဒေဝေါ စ ဝဿတိ, ဒေဝေါ စ ဂဠဂဠာယတီ**တိ ဒေဝေါ မေဃော ဝဿတိ စ, “ဂဠဂဠာ”တိ စ ကရောန္တော[1] ဂဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဂဇ္ဇန္တဿ ဟိ အနုကရဏမေတံ။ **ဧကကော စာဟံ ဘေရဝေ ဗိလေ ဝိဟရာမီ**တိ အဟဉ္စ ဧကကော အသဟာယော သပ္ပဋိဘယာယံ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ ဝသာမိ၊ **တဿ မယှံ** ဧဝံဘူတဿ မေ သတော **နတ္ထိ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ**တိ စိတ္တုတြာသသညိတံ ဘယံ ဝါ တံနိမိတ္တကံ[2] သရီရဿ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသနမတ္တံ ဝါ နတ္ထိ။

ကသ္မာ?တိ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**ဓမ္မတာ မမေသာ**”တိ။ အပရိညာတဝတ္ထုကဿ ဟိ တတ္ထ အပ္ပဟီနစ္ဆန္ဒရာဂတာယ ဘယာဒိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ မယာ ပန သဗ္ဗသော တတ္ထ ပရိညာတံ၊ တတ္ထ စ ဆန္ဒရာဂေါ သမုစ္ဆိန္နော၊ တသ္မာ ဘယာဒီနံ အဘာဝေါ **ဓမ္မတာ မမေသာ**[3] မမ ဓမ္မသဘာဝေါ ဧသောတိ အညံ ဗျာကာသိ။

သမ္ဗုလကစ္စာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဂဠဂဠာယန္တော (သီ) ၂-ဒုက္ခံ ဘာရိကံ (က) ၃-ဓမ္မတာ စ မမေသာ (သီ)

6. Nitakattheragāthāvaṇṇanā

Kassa selūpamaṁ cittanti āyasmato Nitakattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Vipassissa Bhagavato kāle Bandhumatīnagare ārāmagopako hutvā jīvanto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ ākāsena gacchantaṁ disvā pasannamānaso nāḷikeraphalaṁ dātukāmo ahosi. Satthā taṁ anuggaṇhanto ākāseyeva ṭhatvā paṭiggaṇhi. So taṁ datvā uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Nitako**ti laddhanāmo viññutaṁ patto Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharanto ghaṭento arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Nagare Bandhumatiyā, ārāmiko ahaṁ tadā.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, gacchantaṁ anilañjase.

Nāḷikeraphalaṁ gayha, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.
Ākāse ṭhitako santo, paṭiggaṇhi mahāyaso.

Vittisañjanano mayhaṁ, diṭṭhadhammasukhāvaho.
Phalaṁ Buddhassa datvāna, vippasannena cetasā.

Adhigacchiṁ tadā pītiṁ, vipulañca sukhuttamaṁ[3].
Uppajjateva ratanaṁ, nibbattassa tahiṁ tahiṁ[4].

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Dibbacakkhu visuddhaṁ me, samādhikusalo ahaṁ.
Abhiññāpāramippatto, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā there phalasukhena nibbānasukhena viharante padhānapariggāhako[5] thero taṁ araññāyatanaṁ gantvā tattha vasantānaṁ bhikkhūnaṁ pariggaṇhanatthaṁ **"kassa selūpaman"**ti-ādinā paṭhanaṁ gāthamāha.

---

1. Khitakattherassa (Sī, I) 2. Khu 4. 92 piṭṭhe. 3. Sukhamuttamaṁ (Sī)
4. Nibbattissati tahiṁ tahiṁ (Sī) 5. Paṭiggahako (Ka)

၆-နိတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကဿ သေလူပမံ စိတ္တန္တိ အာယသ္မတော နိတကတ္ထေရဿ[၁] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗန္ဓုမတီနဂရေ အာရာမဂေါပကော ဟုတွာ ဇီဝန္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော နာဠိကေရဖလံ ဒါတုကာမော အဟောသိ။ သတ္ထာ တံ အနုဂ္ဂဏှန္တော အာကာသေယေဝ ဌတွာ ပဋိဂ္ဂဏှိ။ သော တံ ဒတွာ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **နိတကော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဃဋေန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ၊ အာရာမိကော အဟံ တဒါ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိလဉ္ဇသေ။

နာဠိကေရဖလံ ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။
အာကာသေ ဌိတကော သန္တော၊ ပဋိဂ္ဂဏှိ မဟာယသော။

ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော မယှံ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခါဝဟော။
ဖလံ ဗုဒ္ဓဿ ဒတွာန၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

အဓိဂစ္ဆိံ တဒါ ပီတိံ၊ ဝိပုလဉ္စ သုခုတ္တမံ[၃]။
ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ ရတနံ၊ နိဗ္ဗတ္တဿ တဟိံ တဟိံ[၄]။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဒ္ဓံ မေ၊ သမာဓိကုသလော အဟံ။
အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တော၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရေ ဖလသုခေန နိဗ္ဗာနသုခေန ဝိဟရန္တေ ပဓာနပရိဂ္ဂါဟကော[၅] ထေရော တံ အရညာယတနံ ဂန္တွာ တတ္ထ ဝသန္တာနံ ဘိက္ခူနံ ပရိဂ္ဂဏှနတ္ထံ **"ကဿ သေလူပမ"**န္တိအာဒိနာ ပဌမံ ဂါထမာဟ။

၁-ခိတကတ္ထေရဿ (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၄-၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သုခမုတ္တမံ (သီ)
၄-နိဗ္ဗတ္တိဿတိ တဟိံ တဟိံ (သီ) ၅-ပဋိဂ္ဂဟကော (က)

191. Tattha **kassa selūpamaṁ cittaṁ, ṭhitaṁ nānupakampatī**ti imasmiṁ araññāyatane vasantesu kassa bhikkhuno cittaṁ aggaphalādhigamena[1] ekaghanasilāmayapabbatūpamaṁ sabbesaṁ iñjanānaṁ[2] abhāvato vasībhāvappattiyā ca ṭhitaṁ sabbehipi lokadhammehi nānukampati na vedhati. Idānissa akampanākāraṁ saddhiṁ kāraṇena dassetuṁ **"virattan"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **virattaṁ rajanīyesū**ti virāgasaṅkhātena ariyamaggena rajanīyesu rāguppattihetubhūtesu tebhūmakadhammesu virattaṁ, tattha sabbaso samucchinnarāganti attho. **Kuppanīye**ti paṭighaṭṭhānīye, sabbasmimpi āghātavatthusmiṁ. **Na kuppatī**ti na dussati na vikāraṁ āpajjati. **Yassevaṁ bhāvitaṁ cittan**ti yassa ariyapuggalassa cittaṁ mano evaṁ vuttanayena tādibhāvena[3] bhāvitaṁ, **kuto taṁ dukkhamessatī**ti taṁ puggalaṁ[4] kuto sattato saṅkhārato vā dukkhaṁ upagamissati, na tādisassa dukkhaṁ atthīti attho.

192. Evaṁ aniyamavasena pucchitamatthaṁ Nitakatthero attūpanāyikaṁ katvā vissajjento **"mama selūpamaṁ cittan"**ti-ādinā dutiyagāthāya aññaṁ byākāsi. Taṁ vuttatthameva.

Nitakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Soṇapoṭiriyaputtattheragāthāvaṇṇanā

Na tāva supituṁ hotīti āyasmato Soṇassa Poṭiriyaputtassa[5] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Sikhissa Bhagavato kāle vanacaro hutvā jīvanto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto kurañjiyaphalaṁ[6] Satthuno adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Poṭiriyassa nāma Gāmabhojakassa[7] putto hutvā nibbatti, **Soṇo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Bhaddiyassa Sākiyarañño senāpati ahosi. Atha Bhaddiyarāje heṭṭhā vuttanayena pabbajite

1. Maggaphalādhigamena (Sī)
2. Sabbāsaṁ icchānaṁ (Sī)
3. Tādibhāvāvahanena (I)
4. Taṁ uttamapuggalaṁ (Sī, I)
5. Soṇassa seṭṭhiputtattherassa (Sī)
6. Kuruñjiyaphalaṁ (Sī), kuraṇḍiyaphalaṁ (I)
7. Selissariyanāmakassa gāmabhojakassa (Sī)

၁၉၁။ တတ္ထ **ကဿ သေလူပမံ စိတ္တံ၊ ဌိတံ နာနုပကမ္ပတီ**တိ ဣမသ္မိံ အရညာယတနေ ဝသန္တေသု ကဿ ဘိက္ခုနော စိတ္တံ အဂ္ဂဖလာဓိဂမေန[၁] ဧကဃနသိလာမယပဗ္ဗတူပမံ သဗ္ဗေသံ ဣဉ္ဇနာနံ[၂] အဘာဝတော ဝသီဘာဝပ္ပတ္တိယာ စ ဌိတံ သဗ္ဗေဟိပိ လောကဓမ္မေဟိ နာနုကမ္ပတိ န ဝေဓတိ။ ဣဒါနိဿ အကမ္ပနာကာရံ သဒ္ဓိံ ကာရဏေန ဒဿေတုံ **“ဝိရတ္တ”**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိရတ္တံ ရဇနီယေသူ**တိ ဝိရာဂသင်္ခါတေန အရိယမဂ္ဂေန ရဇနီယေသု ရာဂုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတေသု တေဘူမကဓမ္မေသု ဝိရတ္တံ၊ တတ္ထ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နရာဂန္တိ အတ္ထော။ **ကုပ္ပနီယေ**တိ ပဋိဃဋ္ဌာနိယေ၊ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ အာဃာတဝတ္ထုသ္မိံ။ **န ကုပ္ပတီ**တိ န ဒုဿတိ န ဝိကာရံ အာပဇ္ဇတိ။ **ယဿေဝံ ဘာဝိတံ စိတ္တ**န္တိ ယဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ မနော ဧဝံ ဝုတ္တနယေန တာဒိဘာဝေန[၃] ဘာဝိတံ၊ **ကုတော တံ ဒုက္ခမေဿတီ**တိ တံ ပုဂ္ဂလံ[၄] ကုတော သတ္တတော သင်္ခါရတော ဝါ ဒုက္ခံ ဥပဂမိဿတိ၊ န တာဒိသဿ ဒုက္ခံ အတ္ထီတိ အတ္ထော။

၁၉၂။ ဧဝံ အနိယမဝသေန ပုစ္ဆိတမတ္ထံ နိတကတ္ထေရော အတ္တူပနာယိကံ ကတွာ ဝိဿဇ္ဇေန္တော **“မမ သေလူပမံ စိတ္တ”**န္တိအာဒိနာ ဒုတိယဂါထာယ အညံ ဗျာကာသိ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

နိတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သောဏပေါဋိရိယပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

န တာဝ သုပိတုံ ဟောတီတိ အာယသ္မတော သောဏဿ ပေါဋိရိယပုတ္တဿ[၅] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝနစရော ဟုတွာ ဇီဝန္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ကုရဉ္ဇိယဖလံ[၆] သတ္ထုနော အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ပေါဋိရိယဿ နာမ ဂါမဘောဇကဿ[၇] ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သောဏော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဘဒ္ဒိယဿ သာကိယရညော သေနာပတိ အဟောသိ။ အထ ဘဒ္ဒိယရာဇေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ပဗ္ဗဇိတေ

၁-မဂ္ဂဖလာဓိဂမေန (သီ)
၂-သဗ္ဗာသံ ဣစ္ဆာနံ (သီ)
၃-တာဒိဘာဝါဝဟနေန (ဣ)
၄-တံ ဥတ္တမပုဂ္ဂလံ (သီ၊ ဣ)
၅-သောဏဿ သေဋ္ဌိပုတ္တတ္ထေရဿ (သီ)
၆-ကုရုဉ္ဇိယဖလံ (သီ)၊ ကုရဏ္ဍိယဖလံ (ဣ)
၇-သေလိဿရိယနာမကဿ ဂါမဘောဇကဿ (သီ)

senāpati “rājāpi nāma pabbaji, kiṁ mayhaṁ gharāvāsenā”ti pabbaji. Pabbajitvā pana niddārāmo viharati, na bhāvanamanuyuñjati. Taṁ Bhagavā Anupiyāyaṁ ambavane viharanto attano obhāsaṁ pharāpetvā tenassa satiṁ janetvā imāya gāthāya taṁ ovadanto—

193. “Na tāva supituṁ hoti, ratti nakkhattamālinī.
Paṭijaggitumeve’sā, ratti hoti vijānatā.

194. Hatthikkhandhā’vapatitaṁ, kuñjaro ce anukkame.
Saṅgāme me mataṁ seyyo, yañce jīve parājito”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **na tāva supituṁ hoti, ratti nakkhattamālinī**ti aṭṭhahi akkhaṇehi vajjitaṁ navamaṁ khaṇaṁ labhitvā ṭhitassa viññujātikassa yāva na arahattaṁ hatthagataṁ hoti, tāva ayaṁ nakkhattamālinī ratti supituṁ niddāyituṁ na hoti, supanassa kālo na hoti. Apica kho **paṭijaggitumeve’sā, ratti hoti vijānatā**ti esā ratti nāma manussānaṁ migapakkhīnañca niddūpagamanena visesato nissaddavelābhūtā paṭipattiṁ attani sañjaggituṁ jāgariyānuyogamanuyuñjitumeva[1] vijānatā viññunā icchitā hotīti.

Taṁ sutvā Soṇo saṁviggataramānaso[2] hirottappaṁ paccupaṭṭhapetvā abbhokāsikaṅgaṁ adhiṭṭhāya vipassanāya kammaṁ karonto **“hatthikkhandhāva patitan”**ti dutiyaṁ gāthamāha. Tattha **avapatitan**ti avamukhaṁ patitaṁ uddhaṁpādaṁ adhomukhaṁ patitaṁ. **Kuñjaro ce anukkame**ti kuñjaro anukkameyya ce. Idaṁ vuttaṁ hoti—yadāhaṁ hatthimāruhitvā saṅgāmaṁ paviṭṭho hatthikkhandhato patito, tadāhaṁ **saṅgāme** tena hatthinā maddito mato ahosiṁ ce, taṁ **me** maraṇaṁ **seyyo, yañce** idāni kilesehi **parājito** jīveyyaṁ[3], taṁ na seyyoti. Imaṁ gāthaṁ vadantoyeva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

1. ...manuyuñjitukāmena (Sī, I)
2. Taṁ sutvā so tena saṁviggamānaso (Sī)
3. Jīveyya (Ka)
4. Khu 4. 93 piṭṭhe.

သေနာပတိ “ရာဇာပိ နာမ ပဗ္ဗဇိ၊ ကိံ မယှံ ဃရာဝါသေနာ”တိ ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇိတွာ ပန နိဒ္ဒါရာမော ဝိဟရတိ၊ န ဘာဝနမနုယုဉ္ဇတိ။ တံ ဘဂဝါ အနုပိယာယံ အမ္ဗဝနေ ဝိဟရန္တော အတ္တနော ဩဘာသံ ဖရာပေတွာ တေနဿ သတိံ ဇနေတွာ ဣမာယ ဂါထာယ တံ ဩဝဒန္တော—

၁၉၃။ “န တာဝ သုပိတုံ ဟောတိ၊ ရတ္တိ နက္ခတ္တမာလိနီ။
ပဋိဇဂ္ဂိတုမေဝေ'သာ၊ ရတ္တိ ဟောတိ ဝိဇာနတာ။

၁၉၄။ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ'ဝပတိတံ၊ ကုဉ္ဇရော စေ အနုက္ကမေ။
သင်္ဂါမေ မေ မတံ သေယျော၊ ယဉ္စေ ဇီဝေ ပရာဇိတော”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **န တာဝ သုပိတုံ ဟောတိ၊ ရတ္တိ နက္ခတ္တမာလိနီ**တိ အဋ္ဌဟိ အက္ခဏေဟိ ဝဇ္ဇိတံ နဝမံ ခဏံ လဘိတွာ ဌိတဿ ဝိညုဇာတိကဿ ယာဝ န အရဟတ္တံ ဟတ္ထဂတံ ဟောတိ၊ တာဝ အယံ နက္ခတ္တမာလိနီ ရတ္တိ သုပိတုံ နိဒ္ဒါယိတုံ န ဟောတိ၊ သုပနဿ ကာလော န ဟောတိ။ အပိစ ခေါ **ပဋိဇဂ္ဂိတုမေဝေ'သာ၊ ရတ္တိ ဟောတိ ဝိဇာနတာ**တိ ဧသာ ရတ္တိ နာမ မနုဿာနံ မိဂပက္ခီနဉ္စ နိဒ္ဒူပဂမနေန ဝိသေသတော နိဿဒ္ဒဝေလာဘူတာ ပဋိပတ္တိံ အတ္တနိ သဉ္ဇဂ္ဂိတုံ ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုဉ္ဇိတုမေဝ[1] ဝိဇာနတာ ဝိညုနာ ဣစ္ဆိတာ ဟောတီတိ။

တံ သုတွာ သောဏော သံဝိဂ္ဂတရမာနသော[2] ဟိရောတ္တပ္ပံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ အဗ္ဘောကာသိကင်္ဂံ အဓိဋ္ဌာယ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော “**ဟတ္ထိက္ခန္ဓာဝ ပတိတ**”န္တိ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အဝပတိတ**န္တိ အဝမုခံ ပတိတံ ဥဒ္ဓံပါဒံ အဓောမုခံ ပတိတံ။ **ကုဉ္ဇရော စေ အနုက္ကမေ**တိ ကုဉ္ဇရော အနုက္ကမေယျ စေ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဒါဟံ ဟတ္ထိမာရုဟိတွာ သင်္ဂါမံ ပဝိဋ္ဌော ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ပတိတော၊ တဒါဟံ **သင်္ဂါမေ** တေန ဟတ္ထိနာ မဒ္ဒိတော မတော အဟောသိံ စေ၊ တံ **မေ** မရဏံ **သေယျော၊ ယဉ္စေ** ဣဒါနိ ကိလေသေဟိ **ပရာဇိတော** ဇီဝေယျံ[3]၊ တံ န သေယျောတိ။ ဣမံ ဂါထံ ဝဒန္တောယေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

၁-....မနုယုဉ္ဇိတုကာမေန (သီ၊ ဣ)
၂-တံ သုတွာ သော တေန သံဝိဂ္ဂမာနသော (သီ)
၃-ဇီဝေယျ (က)
၄-ခု ၄-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

“Migaluddo pure āsiṁ, vipine vicaraṁ ahaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, sabbadhammāna pāraguṁ.

Kurañjiyaphalaṁ gayha, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.
Puññakkhettassa tādino[1], pasanno sehi pāṇibhi.

Ekatiṁ se ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā “Satthārā vuttaṁ, attanā vuttan”ti ubhayaṁ hi gāthaṁ “hatthikkhandhā’vapatitan”ti-ādinā paccudāhāsi. Tena idameva aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Soṇapoṭiriyaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Nisabhattheragāthāvaṇṇanā

Pañca kāmaguṇe hitvāti āyasmato Nisabhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannacitto kapitthaphalamadāsi. So tena puññakammena sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Koliyajanapade kulagehe nibbattitvā **Nisabho**ti laddhanāmo vayappatto Sākiyakoliyānaṁ saṅgāme Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā tadaheva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, kapitthaṁ adadiṁ phalaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

1. Vīrassa (Sī) 2. Khu 4. 93 piṭṭhe.

“မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ ဝိပိနေ ဝိစရံ အဟံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂုံ။

ကုရဉ္ဇိယဖလံ ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။
ပုညက္ခေတ္တဿ တာဒိနော[၁]၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ “သတ္ထာရာ ဝုတ္တံ, အတ္တနာ ဝုတ္တ”န္တိ ဥဘယံ ဟိ ဂါထံ “ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ’ဝပတိတ”န္တိအာဒိနာ ပစ္စုဒါဟာသိ။ တေန ဣဒမေဝ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

သောဏပေါဋိရိယပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-နိသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ဟိတွာတိ အာယသ္မတော နိသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ကပိတ္ထဖလမဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ကောလိယဇနပဒေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **နိသဘော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သာကိယကောလိယာနံ သင်္ဂါမေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ တဒဟေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ ကပိတ္ထံ အဒဒိံ ဖလံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-ဝီရဿ (သီ) ၂-ခု ၄-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

So arahattaṁ[1] pana patvā attano sahāyabhikkhū pamādavihārena kālaṁ vītināmente disvā te ovadanto—

195. “Pañca kāmaguṇe hitvā, piyarūpe manorame.
Saddhāya gharā nikkhamma, dukkhassantakaro bhave”ti—

paṭhamaṁ gāthaṁ abhāsi.

Tassattho—bālaputhujjanassa piyāyitabbasabhāvatāya **piyarūpe** manuññasabhāvatāya **manorame** rūpādike **pañca kāmaguṇe** kāmakoṭṭhāse **hitvā** pahāya pariccajitvā kammaphala**saddhāya** ratanattaya**saddhāya** ca vasena[1] **gharā** gharabandhanato **nikkhamma** nikkhamitvā pabbajjaṁ upagato viññujātiko pabbajitakālato paṭṭhāya ghaṭento vāyamanto vaṭṭa**dukkhassa antakaro bhave** bhaveyyāti. Evaṁ te bhikkhū ovaditvā “ayaṁ pare eva saññāpento viharati, sayaṁ pana akārako’ti mā cintayitthā”ti tesaṁ attano paṭipannabhāvaṁ pakāsento—

196. “Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca[2] paṭikaṅkhāmi, sampajāno patissato”ti—

dutiyagāthāya aññaṁ byākāsi. Tattha **nābhinandāmi maraṇan**ti maraṇaṁ na abhikaṅkhāmi[3]. **Nābhinandāmi jīvitan**ti idaṁ pana tassa kāraṇavacanaṁ, yasmā nābhinandāmi jīvitaṁ, tasmā nābhinandāmi maraṇanti. Yo hi āyatiṁ jātijarāmaraṇāya[4] kilesābhisaṅkhāre ācinoti upacinoti, so punabbhavābhinibbattiṁ abhinandanto nāntariyakatāya[5] attano maraṇampi abhinandati nāma kāraṇassa appahīnattā, khīṇāsavo pana sabbaso ācayagāmidhamme pahāya apacayagāmidhamme patiṭṭhito pariññātavatthuko sabbaso jīvitaṁ anabhinandanto maraṇampi anabhinandati nāma kāraṇassa eva suppahīnattā. Tenāha “nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitan”ti. Yadi evaṁ khīṇāsavassa parinibbānābhikaṅkhā, yāva parinibbānā avaṭṭhānañca kathan?ti āha **“kālañca paṭikaṅkhāmi, sampajāno patissato”**ti, kilesaparinibbāne siddhe satipaññāvepullappattiyā sato sampajāno

1. Natthi (I) 2. Kālaṁva (I) 3. Na abhikaṅkhāmi na patthemi (Sī, I)
4. Jātijarāmaraṇassa (Sī, Ka) 5. Ānandanīyatāya (I, Ka)

သော အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော သဟာယဘိက္ခူ ပမာဒဝိဟာရေန ကာလံ ဝီတိနာမေန္တေ ဒိသွာ တေ ဩဝဒန္တော—

၁၉၅။ “ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ဟိတွာ၊ ပိယရူပေ မနောရမေ။
သဒ္ဓါယ ဃရာ နိက္ခမ္မ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော ဘဝေ”တိ—

ပဌမံ ဂါထံ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ ပိယာယိတဗ္ဗသဘာဝတာယ **ပိယရူပေ** မနုညသဘာဝတာယ **မနောရမေ** ရူပါဒိကေ **ပဉ္စ ကာမဂုဏေ** ကာမကောဋ္ဌာသေ **ဟိတွာ** ပဟာယ ပရိစ္စဇိတွာ ကမ္မဖလ**သဒ္ဓါယ** ရတနတ္တယ**သဒ္ဓါယ** စ ဝသေန[1] **ဃရာ** ဃရဗန္ဓနတော **နိက္ခမ္မ** နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော ဝိညုဇာတိကော ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ဝဋ္ဋ**ဒုက္ခဿ အန္တကရော ဘဝေ** ဘဝေယျာတိ။ ဧဝံ တေ ဘိက္ခူ ဩဝဒိတွာ “အယံ ပရေ ဧဝ သညာပေန္တော ဝိဟရတိ၊ သယံ ပန အကာရကော’တိ မာ စိန္တယိတ္ထာ”တိ တေသံ အတ္တနော ပဋိပန္နဘာဝံ ပကာသေန္တော—

၁၉၆။ “နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ[2] ပဋိကင်္ခါမိ၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော”တိ—

ဒုတိယဂါထာယ အညံ ဗျာကာသိ။ တတ္ထ **နာဘိနန္ဒာမိ မရဏန္တိ** မရဏံ န အဘိကင်္ခါမိ[3]။ **နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတန္တိ** ဣဒံ ပန တဿ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ၊ တသ္မာ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏန္တိ။ ယော ဟိ အာယတိံ ဇာတိဇရာမရဏာယ[4] ကိလေသာဘိသင်္ခါရေ အာစိနောတိ ဥပစိနောတိ၊ သော ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိံ အဘိနန္ဒန္တော နာန္တရိယကတာယ[5] အတ္တနော မရဏမ္ပိ အဘိနန္ဒတိ နာမ ကာရဏဿ အပ္ပဟီနတ္တာ၊ ခီဏာသဝေါ ပန သဗ္ဗသော အာစယဂါမိဓမ္မေ ပဟာယ အပစယဂါမိဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတော ပရိညာတဝတ္ထုကော သဗ္ဗသော ဇီဝိတံ အနဘိနန္ဒန္တော မရဏမ္ပိ အနဘိနန္ဒတိ နာမ ကာရဏဿ ဧဝ သုပ္ပဟီနတ္တာ။ တေနာဟ “နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတ”န္တိ။ ယဒိ ဧဝံ ခီဏာသဝဿ ပရိနိဗ္ဗာနာဘိကင်္ခါ၊ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနာ အဝဋ္ဌာနဉ္စ ကထ?န္တိ အာဟ **“ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော”**တိ၊ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေ သိဒ္ဓေ သတိပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ သတော သမ္ပဇာနော

၁-နတ္ထိ (ဣ) ၂-ကာလံဝ (ဣ) ၃-န အဘိကင်္ခါမိ န ပတ္ထေမိ (သီ၊ ဣ)
၄-ဇာတိဇရာမရဏဿ (သီ၊ က) ၅-အာနန္ဒနီယတာယ (ဣ၊ က)

kevalaṁ khandhaparinibbānakālaṁ paṭikaṅkhāmi, taṁ udikkhamāno āgamayamāno viharāmi, na pana me maraṇe jīvite vā abhinandanā atthi arahattamaggeneva tassa samugghāṭitattāti.

Nisabhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Usabhattheragāthāvaṇṇanā

Ambapallavasaṅkāsanti āyasmato Usabhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso kosambaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Sākiyarājakule nibbattitvā **Usabho**ti laddhanāmo vayappatto Satthu ñātisamāgame Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbaji. So pabbajitakālato paṭṭhāya samaṇadhammaṁ akatvā divā saṅgaṇikārāmo sakalarattiṁ niddāyamāno vītināmeti. So ekadivasaṁ muṭṭhassati asampajāno niddaṁ okkanto supine[1] kesamassuṁ ohāretvā ambapallavavaṇṇaṁ cīvaraṁ pārupitvā hatthigīvāyaṁ nisīditvā nagaraṁ piṇḍāya paviṭṭhaṁ[2] tattheva[3] manusse sampatte disvā lajjāya hatthikkhandhato oruyha attānaṁ disvā paṭibuddho "īdisaṁ nāma supinaṁ muṭṭhassatinā asampajānena niddāyamānena[4] mayā diṭṭhan"ti uppannasaṁvego vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Kakudhaṁ vilasantaṁva, devadevaṁ narāsabhaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, kosambaṁ adadiṁ tadā.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Supinena (Sī, I) 2. Paviṭṭho (I, Ka) 3. Tattha ca (Sī, I)
4. Muṭṭhassati asampajāno hutvā niddāyanena (I, Ka) 5. Khu 4. 94 piṭṭhe.

ကေဝလံ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနကာလံ ပဋိကင်္ခါမိ၊ တံ ဥဒိက္ခမာနော အာဂမယမာနော ဝိဟရာမိ၊ န ပန မေ မရဏေ ဇီဝိတေ ဝါ အဘိနန္ဒနာ အတ္ထိ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ တဿ သမုဂ္ဃာဋိတတ္တာတိ။

နိသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဥသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အမ္ဗပလ္လဝသင်္ကာသန္တိ အာယသ္မတော ဥသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကောသမ္ဗဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သာကိယရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဥသဘော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဉာတိသမာဂမေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ။ သော ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သမဏဓမ္မံ အကတွာ ဒိဝါ သင်္ဂဏိကာရာမော သကလရတ္တိံ နိဒ္ဒါယမာနော ဝီတိနာမေတိ။ သော ဧကဒိဝသံ မုဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော နိဒ္ဒံ ဩက္ကန္တော သုပိနေ[1] ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ အမ္ဗပလ္လဝဝဏ္ဏံ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဟတ္ထိဂီဝါယံ နိသီဒိတွာ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌံ[2] တတ္ထေဝ[3] မနုဿေ သမ္ပတ္တေ ဒိသွာ လဇ္ဇာယ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ အတ္တာနံ ဒိသွာ ပဋိဗုဒ္ဓေါ "ဤဒိသံ နာမ သုပိနံ မုဋ္ဌဿတိနာ အသမ္ပဇာနေန နိဒ္ဒါယမာနေန[4] မယာ ဒိဋ္ဌ"န္တိ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

"ကကုဓံ ဝိလသန္တံဝ၊ ဒေဝဒေဝံ နရာသဘံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ ကောသမ္ဗံ အဒဒိံ တဒါ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-သုပိနေန (သီ၊ ဣ) ၂-ပဝိဋ္ဌော (ဣ၊ က) ၃-တတ္ထ စ (သီ၊ ဣ)
၄-မုဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော ဟုတွာ နိဒ္ဒါယနေန (ဣ၊ က) ၅-ခု ၄-၉၄-ပိဋ္ဌေ။

Atha thero yathādiṭṭhaṁ supinaṁ aṅkusaṁ katvā arahattassa adhigatattā tasseva supinassa kittanavasena aññaṁ byākaronto—

197. “Ambapallavasaṅkāsaṁ, aṁse katvāna cīvaraṁ.
Nisinno hatthigīvāyaṁ, gāmaṁ piṇḍāya pāvisiṁ.

198. Hatthikkhandhato oruyha, saṁvegaṁ alabhiṁ tadā.
Sohaṁ ditto tadā santo, patto me āsavakkhayo”ti—

gāthādvayamāha.

Tattha **ambapallavasaṅkāsaṁ, aṁse katvāna cīvaran**ti ambapallavākāraṁ pavāḷavaṇṇaṁ[1] cīvaraṁ khandhe karitvā uttarāsaṅgaṁ karitvā. **Gāman**ti attano rājadhāniṁ hatthikkhandhe **nisinno piṇḍāya pāvisiṁ,** paviṭṭhamattova mahājanena olokiyamāno **hatthikkhandhato oruyha** ṭhito paṭibujjhiṁ, pabuddhova[2] **saṁvegaṁ alabhiṁ tadā** “muṭṭhassati asampajāno hutvā niddāyokkamanena etaṁ jātan”ti. Apare pana “rājāva hutvā rattibhāge evarūpaṁ supinaṁ disvā vibhātāya rattiyā hatthikkhandhaṁ āruyha nagaravīthiyaṁ caranto taṁ supinaṁ saritvā hatthikkhandhato oruyha saṁvegaṁ labhitvā Satthu santike pabbajitvā arahattaṁ patvā udānaṁ udānento imā gāthā abhāsī”ti vadanti. **Ditto**ti tasmiṁ rājakāle[3] jātimadabhogamadādiparidappito samāno saṁvegamalabhinti yojanā.

Usabhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Kappaṭakurattheragāthāvaṇṇanā

Ayamiti kappaṭoti āyasmato Kappaṭakurattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ Vinatāya nāma nadiyā tīre aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ disvā pasannamānaso ketakapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ

1. Ambapallavākārapavālavaṇṇaṁ (Sī) 2. Paṭibuddho ca (Sī, I) 3. Rājakule (I)

အထ ထေရော ယထာဒိဋ္ဌံ သုပိနံ အင်္ကုသံ ကတွာ အရဟတ္တဿ အဓိဂတတ္တာ တဿေဝ သုပိနဿ ကိတ္တနဝသေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁၉၇။ “အမ္ဗပလ္လဝသင်္ကာသံ၊ အံသေ ကတွာန စီဝရံ။
နိသိန္နော ဟတ္ထိဂီဝါယံ၊ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိံ။

၁၉၈။ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ၊ သံဝေဂံ အလဘိံ တဒါ။
သောဟံ ဒိတ္တော တဒါ သန္တော၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော”တိ—

ဂါထာဒွယမာဟ။

တတ္ထ **အမ္ဗပလ္လဝသင်္ကာသံ၊ အံသေ ကတွာန စီဝရ**န္တိ အမ္ဗပလ္လဝါကာရံ ပဝါဠဝဏ္ဏံ[1] စီဝရံ ခန္ဓေ ကရိတွာ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ။ **ဂါမ**န္တိ အတ္တနော ရာဇဓာနိံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ **နိသိန္နော ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိံ၊** ပဝိဋ္ဌမတ္တောဝ မဟာဇနေန ဩလောကိယမာနော **ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ** ဌိတော ပဋိဗုဇ္ဈိံ၊ ပဗုဒ္ဓေါဝ[2] **သံဝေဂံ အလဘိံ တဒါ** “မုဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော ဟုတွာ နိဒ္ဒါယောက္ကမနေန ဧတံ ဇာတ”န္တိ။ အပရေ ပန “ရာဇာဝ ဟုတွာ ရတ္တိဘာဂေ ဧဝရူပံ သုပိနံ ဒိသွာ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရုယှ နဂရဝီထိယံ စရန္တော တံ သုပိနံ သရိတွာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ သံဝေဂံ လဘိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော ဣမာ ဂါထာ အဘာသီ”တိ ဝဒန္တိ။ **ဒိတ္တော**တိ တသ္မိံ ရာဇကာလေ[3] ဇာတိမဒဘောဂမဒါဒိပရိဒပ္ပိတော သမာနော သံဝေဂမလဘိန္တိ ယောဇနာ။

ဥသဘတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ကပ္ပဋကုရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အယမိတိ ကပ္ပဋောတိ အာယသ္မတော ကပ္ပဋကုရတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ဝိနတာယ နာမ နဒိယာ တီရေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကေတကပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ

၁-အမ္ဗပလ္လဝါကာရပဝါလဝဏ္ဏံ (သီ) ၂-ပဋိဗုဒ္ဓေါ စ (သီ၊ ဣ) ၃-ရာဇကုလေ (ဣ)

Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ duggatakule nibbattitvā yāva vayappatti, tāva aññaṁ upāyaṁ ajānanto kappaṭakhaṇḍanivāsano sarāvahattho tattha tattha kuraṁ[1] pariyesanto vicari, tena **Kappaṭakuro**tveva paññāyittha. So vayappatto tiṇaṁ vikkiṇitvā jīvikaṁ kappento ekadivasaṁ tiṇalāvanatthaṁ araññaṁ gato tattha aññataraṁ khīṇāsavattheraṁ disvā taṁ upasaṅkamitvā vanditvā nisīdi. Tassa thero dhammaṁ kathesi. So dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho "kiṁ me imāya kicchajīvikāyā"ti pabbajitvā attano nivatthakappaṭacoḷaṁ ekasmiṁ ṭhāne nikkhipi. Yadā cassa anabhirati uppajjati, tadā taṁ kappaṭaṁ olokentassa[2] anabhirati vigacchati, saṁvegaṁ paṭilabhi. Evaṁ karonto sattakkhattuṁ uppabbaji. Tassa taṁ kāraṇaṁ bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ. Athekadivasaṁ Kappaṭakuro bhikkhu dhammasabhāyaṁ parisapariyante nisinno niddāyati, taṁ Bhagavā codento—

199. "Ayamiti Kappaṭo Kappaṭakuro,
Acchāya atibharitāya.
Amataghaṭikāyaṁ dhammakaṭamatto,
Katapadaṁ jhānāni ocetuṁ.

200. Mā kho tvaṁ Kappaṭa pacālesi,
Mā tvaṁ upakaṇṇamhi tāḷessaṁ.
Na hi[3] tvaṁ Kappaṭa mattamaññāsi,
Saṁghamajjhamhi pacalāyamāno"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **ayamiti Kappaṭo Kappaṭakuro**ti Kappaṭakuro bhikkhu "ayaṁ mama Kappaṭo, imaṁ paridahitvā yathā tathā jīvāmī"ti evaṁ uppannamicchāvitakko **acchāya atibharitāya amataghaṭikāyaṁ** mama amataghaṭe tahaṁ tahaṁ vassante "amatamadhigataṁ ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi"[4]. "Andhībhūtasmiṁ[5] lokasmiṁ, āhañchaṁ[6] amatadundubhin"ti-ādinā[7]

1. Kūraṁ (I)
2. Taṁ kappaṭaṁ oloketi, olokentassa (Sī)
3. Na ha (Sī)
4. Vi 3. 13; Ma 1. 228; Ma 2. 296 piṭṭhesu.
5. Andhabhūtasmiṁ (sabbattha)
6. Āhaññiṁ (Ka), āhañciṁ (Ka)
7. Vi 3. 12; Ma 1. 227; Ma 2. 295 piṭṭhesu.

ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဒုဂ္ဂတကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ယာဝ ဝယပ္ပတ္တိ၊ တာဝ
အညံ ဥပါယံ အဇာနန္တော ကပ္ပဋခဏ္ဍနိဝါသနော သရာဝဟတ္ထော တတ္ထ တတ္ထ
ကုရံ[၁] ပရိယေသန္တော ဝိစရိ၊ တေန **ကပ္ပဋကုရော**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ သော
ဝယပ္ပတ္တော တိဏံ ဝိက္ကိဏိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တော ဧကဒိဝသံ တိဏလာဝနတ္ထံ
အရညံ ဂတော တတ္ထ အညတရံ ခီဏာသဝတ္ထေရံ ဒိသွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ
ဝန္ဒိတွာ နိသီဒိ။ တဿ ထေရော ဓမ္မံ ကထေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓ-
သဒ္ဓေါ "ကိံ မေ ဣမာယ ကိစ္ဆဇီဝိကာယာ"တိ ပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တနော နိဝတ္ထ-
ကပ္ပဋစောဠံ ဧကသ္မိံ ဌာနေ နိက္ခိပိ။ ယဒါ စဿ အနဘိရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ
တံ ကပ္ပဋံ ဩလောကေန္တဿ[၂] အနဘိရတိ ဝိဂစ္ဆတိ၊ သံဝေဂံ ပဋိလဘိ။ ဧဝံ
ကရောန္တော သတ္တက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဗ္ဗဇိ။ တဿ တံ ကာရဏံ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော
အာရောစေသုံ။ အထေကဒိဝသံ ကပ္ပဋကုရော ဘိက္ခု ဓမ္မသဘာယံ ပရိသပရိ-
ယန္တေ နိသိန္နော နိဒ္ဒါယတိ၊ တံ ဘဂဝါ စောဒေန္တော—

၁၉၉။ "အယမိတိ ကပ္ပဋော ကပ္ပဋကုရော၊
အစ္ဆာယ အတိဘရိတာယ။
အမတဃဋိကာယံ ဓမ္မကဋမတ္တော၊
ကတပဒံ ဈာနာနိ ဩစေတုံ။

၂၀၀။ မာ ခေါ တွံ ကပ္ပဋ ပစာလေသိ၊
မာ တွံ ဥပကဏ္ဏမှိ တာဠေဿံ။
န ဟိ[၃] တွံ ကပ္ပဋ မတ္တမညာသိ၊
သံဃမဇ္ဈမှိ ပစလာယမာနော"တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အယမိတိ ကပ္ပဋော ကပ္ပဋကုရော**တိ ကပ္ပဋကုရော ဘိက္ခု "အယံ မမ
ကပ္ပဋော၊ ဣမံ ပရိဒဟိတွာ ယထာ တထာ ဇီဝါမီ"တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နမိစ္ဆာ-
ဝိတက္ကော **အစ္ဆာယ အတိဘရိတာယ အမတဃဋိကာယံ** မမ အမတဃဋေ တဟံ
တဟံ ဝဿန္တေ "အမတမဓိဂတံ အဟမနုသာသာမိ၊ အဟံ ဓမ္မံ ဒေသေမိ"[၄]။
"အန္ဓီဘူတသ္မိံ[၅] လောကသ္မိံ၊ အာဟဉ္ဆံ[၆] အမတဒုန္ဒုဘိ"န္တိအာဒိနာ[၇]

၁-ကူရံ (ဣ)
၂-တံ ကပ္ပဋံ ဩလောကေတိ၊ ဩလောကေန္တဿ (သီ)
၃-န ဟ (သီ)
၄-ဝိ ၃-၁၃၊ မ ၁-၂၂၈၊ မ ၂-၂၉၆-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အန္ဓဘူတသ္မိံ (သဗ္ဗတ္ထ)
၆-အာဟညိံ (က)၊ အာဟဉ္စိံ (က)
၇-ဝိ ၃-၁၂၊ မ ၁-၂၂၇၊ မ ၂-၂၉၅-ပိဋ္ဌေသု။

ghosetvā mayā dhammāmate pavassiyamāne **katapadaṁ jhānāni ocetuṁ** lokiyalokuttarajjhānāni upacetuṁ bhāvetuṁ katapadaṁ kaṭamaggavihitabhāvanāmaggaṁ idaṁ mama sāsanaṁ, tathāpi **dhammakaṭamatto**[1] mama sāsanadhammato ukkaṇṭhacitto[2] apagatamānaso Kappaṭakuroti taṁ codetvā punapissa sahoḍḍhaṁ[3] coraṁ gaṇhanto viya pamādavihāraṁ dassento **"mā kho tvaṁ Kappaṭa pacālesī"**ti gāthamāha.

Tattha **mā kho tvaṁ Kappaṭa pacālesī**ti tvaṁ Kappaṭakura "mama dhammaṁ suṇissāmī"ti nisīditvā mā kho pacālesi mā pacalāhi[4] mā niddaṁ upagacchi. **Mā tvaṁ upakaṇṇamhi tāḷessan**ti taṁ niddāyamānaṁ upakaṇṇamhi kaṇṇasamīpe desanāhatthena ahaṁ mā patāḷessaṁ[5]. Yathā[6] ito paraṁ kilesappahānāya ahaṁ taṁ na ovadeyyaṁ[7], tathā paṭipajjāhīti attho. **Na hi tvaṁ Kappaṭa mattamaññāsī**ti tvaṁ Kappaṭa **saṁghamajjhamhi pacalāyamāno** mattaṁ pamāṇaṁ na vā maññasi[8], "ayamatidullabho khaṇo paṭiladdho, so mā upajjhagā"ti ettakampi na jānāsi, passa yāva ca te aparaddhanti codesi.

Evaṁ Bhagavatā dvīhi gāthāhi gāḷhaṁ taṁ niggayha codanāya katāya aṭṭhivedhaviddho viya caṇḍagajo maggaṁ otaranto viya ca sañjātasaṁvego vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[9]—

"Vinatānadiyā tīre, vihāsi purisuttamo[10].
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, ekaggaṁ susamāhitaṁ.

Madhugandhassa pupphena, ketakassa ahaṁ tadā.
Pasannacitto sumano, Buddhaseṭṭhamapūjayiṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Dhammakatamatto (Sī), dhammakaṭamaggo (I), dhammakaṭapatto, dhammakappaṭamatto (Ka)
2. Ukkantacitto (Ka)
3. Sabhaṇḍaṁ (Sī), sahoḍḍaṁ (Ka)
4. Mā pacālaya (Sī), mā pacālehi (I)
5. Mā ca tāḷessaṁ (Sī)
6. Yaṁ (I)
7. Ahaṁ taṁ ovadeyyaṁ (Sī)
8. Na ha maññāsi (Sī, I)
9. Khu 4. 94 piṭṭhādīsu.
10. Dvipaduttamo (Sī)

ဃောသေတွာ မယာ ဓမ္မာမတေ ပဝဿိယမာနေ **ကတပဒံ ဈာနာနိ ဩစေတုံ** လောကိယလောကုတ္တရဇ္ဈာနာနိ ဥပစေတုံ ဘာဝေတုံ ကတပဒံ ကဋမဂ္ဂဝိဟိတဘာဝနာမဂ္ဂံ ဣဒံ မမ သာသနံ၊ တထာပိ **ဓမ္မကဋမတ္တော**[1] မမ သာသနဓမ္မတော ဥက္ကဏ္ဌိတစိတ္တော[2] အပဂတမာနသော ကပ္ပဋကုရောတိ တံ စောဒေတွာ ပုနပိဿ သဟောဍ္ဍံ[3] စောရံ ဂဏှန္တော ဝိယ ပမာဒဝိဟာရံ ဒဿေန္တော **“မာ ခေါ တွံ ကပ္ပဋ ပစာလေသီ”**တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **မာ ခေါ တွံ ကပ္ပဋ ပစာလေသီ**တိ တွံ ကပ္ပဋကုရ “မမ ဓမ္မံ သုဏိဿာမီ”တိ နိသီဒိတွာ မာ ခေါ ပစာလေသိ မာ ပစလာဟိ[4] မာ နိဒ္ဒံ ဥပဂစ္ဆိ။ **မာ တွံ ဥပကဏ္ဏမှိ တာဠေဿ**န္တိ တံ နိဒ္ဒါယမာနံ ဥပကဏ္ဏမှိ ကဏ္ဏသမီပေ ဒေသနာဟတ္ထေန အဟံ မာ ပတာဠေဿံ[5]။ ယထာ[6] ဣတော ပရံ ကိလေသပ္ပဟာနာယ အဟံ တံ န ဩဝဒေယျံ[7]၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇာဟီတိ အတ္ထော။ **န ဟိ တွံ ကပ္ပဋ မတ္တမညာသီ**တိ တွံ ကပ္ပဋ **သံဃမဇ္ဈမှိ ပစလာယမာနော** မတ္တံ ပမာဏံ န ဝါ မညသိ[8]၊ “အယမတိဒုလ္လဘော ခဏော ပဋိလဒ္ဓေါ၊ သော မာ ဥပဇ္ဈဂါ”တိ ဧတ္တကမ္ပိ န ဇာနာသိ၊ ပဿ ယာဝ စ တေ အပရဒ္ဓန္တိ စောဒေသိ။

ဧဝံ ဘဂဝတာ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဂါဠှံ တံ နိဂ္ဂယှ စောဒနာယ ကတာယ အဋ္ဌိဝေဓဝိဒ္ဓေါ ဝိယ စဏ္ဍဂဇော မဂ္ဂံ ဩတရန္တော ဝိယ စ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[9]—

“ဝိနတာနဒိယာ တီရေ၊ ဝိဟာသိ ပုရိသုတ္တမော[10]။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဧကဂ္ဂံ သုသမာဟိတံ။

မဓုဂန္ဓဿ ပုပ္ဖေန၊ ကေတကဿ အဟံ တဒါ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမပူဇယိံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-ဓမ္မကတမတ္တော (သီ)၊ ဓမ္မကဋမဂ္ဂေါ (ဣ)၊ ဓမ္မကဋပတ္တော၊ ဓမ္မကပ္ပဋမတ္တော (က)
၂-ဥက္ကန္တစိတ္တော (က)
၃-သဘဏ္ဍံ (သီ)၊ သဟောဍ္ဍံ (က)
၄-မာ ပစာလယ (သီ)၊ မာ ပစာလေဟိ (ဣ)
၅-မာ စ တာဠေဿံ (သီ)
၆-ယံ (ဣ)
၇-အဟံ တံ ဩဝဒေယျံ (သီ)
၈-န ဟ မညာသိ (သီ၊ ဣ)
၉-ခု ၄-၉၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၁၀-ဒွိပဒုတ္တမော (သီ)

Arahattaṁ pana patvā satthārā vuttagāthādvayameva attano arahattādhigamanassa aṅkusabhūtanti paccudāhāsi. Tenassa tadeva aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Kappaṭakurattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Pañcamavagga

1. Kumārakassapattheragāthāvaṇṇanā

Aho buddhā aho dhammāti āyasmato Kumārakassapattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ pāpuṇi. “Kulagehe”ti pana Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ[1] vuttaṁ. So Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ cittakathikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ ākaṅkhanto paṇidhānaṁ katvā tadanurūpāni puññāni karonto Kassapassa Bhagavato kāle samaṇadhammaṁ katvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe seṭṭhidhītāya kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Sā kira kumārikākāleyeva pabbajitukāmā hutvā mātāpitaro yācitvā pabbajjaṁ alabhamānā kulagharaṁ[2] gatāpi gabbhasaṇṭhitampi ajānantī sāmikaṁ ārādhetvā[3] tena anuññātā bhikkhunīsu pabbajitā. Tassā gabbhinibhāvaṁ[4] disvā bhikkhuniyo Devadattaṁ pucchiṁsu, so “assamaṇī”ti āha. Puna Dasabalaṁ pucchiṁsu. Satthā Upālittheraṁ paṭicchāpesi. Thero Sāvatthinagaravāsīni kulāni visākhañca upāsikaṁ pakkosāpetvā sarājikāya parisāya vinicchinanto “pure laddho gabbho, pabbajjā arogā”ti āha. Satthā “suvinicchitaṁ adhikaraṇan”ti therassa sādhukāraṁ adāsi.

Sā bhikkhunī suvaṇṇabimbasadisaṁ puttaṁ vijāyi. Taṁ rājā Pasenadikosalo posesi, “Kassapo”ti cassa nāmaṁ akaṁsu.

1. Aṁ-Ṭṭha 1. 221 piṭṭhe.
2. Patikulaṁ (Sī)
3. Ārocetvā (I)
4. Gabbhinivaṇṇaṁ (I)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထာရာ ဝုတ္တဂါထာဒွယမေဝ အတ္တနော အရဟတ္တာဓိဂမနဿ အင်္ကုသဘူတန္တိ ပစ္စုဒါဟာသိ။ တေနဿ တဒေဝ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

ကပ္ပဋကုရတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုတ္ထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-ကုမာရကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဟော ဗုဒ္ဓါ အဟော ဓမ္မာတိ အာယသ္မတော ကုမာရကဿပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပါပုဏိ။ “ကုလဂေဟေ”တိ ပန အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ[၁] ဝုတ္တံ။ သော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ စိတ္တကထိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ အာကင်္ခန္တော ပဏိဓာနံ ကတွာ တဒနုရူပါနိ ပုညာနိ ကရောန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ သမဏဓမ္မံ ကတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ သေဋ္ဌိဓီတာယ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ သာ ကိရ ကုမာရိကာကာလေယေဝ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ ဟုတွာ မာတာပိတရော ယာစိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလဘာမာနာ ကုလဃရံ[၂] ဂတာပိ ဂဗ္ဘသဏ္ဌိတမ္ပိ အဇာနန္တီ သာမိကံ အာရာဓေတွာ[၃] တေန အနုညာတာ ဘိက္ခုနီသု ပဗ္ဗဇိတာ။ တဿာ ဂဗ္ဘိနိဘာဝံ[၄] ဒိသွာ ဘိက္ခုနိယော ဒေဝဒတ္တံ ပုစ္ဆိံသု၊ သော “အဿမဏီ”တိ အာဟ။ ပုန ဒသဗလံ ပုစ္ဆိံသု။ သတ္ထာ ဥပါလိတ္ထေရံ ပဋိစ္ဆာပေသိ။ ထေရော သာဝတ္ထိနဂရဝါသီနိ ကုလာနိ ဝိသာခဉ္စ ဥပါသိကံ ပက္ကောသာပေတွာ သရာဇိကာယ ပရိသာယ ဝိနိစ္ဆိနန္တော “ပုရေ လဒ္ဓေါ ဂဗ္ဘော၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အရောဂါ”တိ အာဟ။ သတ္ထာ “သုဝိနိစ္ဆိတံ အဓိကရဏ”န္တိ ထေရဿ သာဓုကာရံ အဒါသိ။

သာ ဘိက္ခုနီ သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တံ ရာဇာ ပသေနဒိကောသလော ပေါသေသိ၊ “ကဿပေါ”တိ စဿ နာမံ အကံသု။

၁-အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပတိကုလံ (သီ) ၃-အာရောစေတွာ (ဣ) ၄-ဂဗ္ဘိနိဝဏ္ဏံ (ဣ)

aparabhāge alaṅkaritvā Satthu santikaṁ netvā pabbājesi. Kumārakāle pabbajitattā Bhagavatā “Kassapaṁ pakkosatha, idaṁ phalaṁ vā khādanīyaṁ[1] vā Kassapassa dethā”ti vutte “katarakassapassā”ti. “Kumārakassapassā”ti. Evaṁ gahitanāmattā rañño[2] posāvanikaputtattā ca vuḍḍhakālepi **Kumārakassapo**tveva paññāyittha.

So pabbajitakālato paṭṭhāya vipassanāya ceva kammaṁ karoti, Buddhavacanañca uggaṇhāti. Atha tena saddhiṁ pabbatamatthake samaṇadhammaṁ katvā anāgāmī hutvā Suddhāvāse nibbatto mahābrahmā “vipassanāya mukhaṁ dassetvā maggaphalappattiyā[3] upāyaṁ karissāmī”ti pañcadasa pañhe abhisaṅkharitvā andhavane vasantassa therassa “ime pañhe Satthāraṁ puccheyyāsī”ti ācikkhitvā gato. So te pañhe Bhagavantaṁ pucchi. Bhagavāpissa byākāsi. Thero Satthārā kathitaniyāmeneva te uggaṇhitvā vipassanaṁ gabbhaṁ gaṇhāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.
Sabbalokahito vīro, Padumuttaranāmako.

Tadāhaṁ brāhmaṇo hutvā, vissuto vedapāragū.
Divāvihāraṁ vicaraṁ, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Catusaccaṁ pakāsentaṁ, bodhayantaṁ sadevakaṁ[5].
Vicittakathikānaggaṁ, vaṇṇayantaṁ mahājane[6].

Tadā muditacittohaṁ, nimantetvā Tathāgataṁ.
Nānārattehi vatthehi, alaṅkaritvāna maṇḍapaṁ.

Nānāratanapajjotaṁ, sasaṁghaṁ bhojayiṁ tahiṁ.
Bhojayitvāna sattāhaṁ, nānaggarasabhojanaṁ.

Nānācittehi pupphehi, pūjayitvā sasāvakaṁ.
Nipacca pādamūlamhi, taṁ ṭhānaṁ patthayiṁ ahaṁ.

Tadā Munivaro āha, karuṇekarasāsayo.
Passathetaṁ dijavaraṁ, padumānanalocanaṁ.

1. Odanīyaṁ (I)
2. Raññā (Sī, Ka)
3. Maggaphaluppattiyā (Ka)
4. Khu 4. 125 piṭṭhādīsu.
5. Sadevakaṁ samārakaṁ (Ka)
6. Vaṇṇayanti mahājanā (Sī)

အပရဘာဂေ အလင်္ကရိတွာ သတ္ထု သန္တိကံ နေတွာ ပဗ္ဗာဇေသိ။ ကုမာရကာလေ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဘဂဝတာ “ကဿပံ ပက္ကောသထ၊ ဣဒံ ဖလံ ဝါ ခါဒနီယံ[၁] ဝါ ကဿပဿ ဒေထာ”တိ ဝုတ္တေ “ကတရကဿပဿာ”တိ။ “ကုမာရကဿပဿာ”တိ။ ဧဝံ ဂဟိတနာမတ္တာ ရညော[၂] ပေါသာဝနိကပုတ္တတ္တာ စ ဝုဍ္ဎကာလေပိ **ကုမာရကဿပေါ**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။

သော ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဝိပဿနာယ စေဝ ကမ္မံ ကရောတိ၊ ဗုဒ္ဓဝစနဉ္စ ဥဂ္ဂဏှာတိ။ အထ တေန သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ သမဏဓမ္မံ ကတွာ အနာဂါမီ ဟုတွာ သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တော မဟာဗြဟ္မာ “ဝိပဿနာယ မုခံ ဒဿေတွာ မဂ္ဂဖလပ္ပတ္တိယာ[၃] ဥပါယံ ကရိဿာမီ”တိ ပဉ္စဒသ ပဉှေ အဘိသင်္ခရိတွာ အန္ဓဝနေ ဝသန္တဿ ထေရဿ “ဣမေ ပဉှေ သတ္ထာရံ ပုစ္ဆေယျာသီ”တိ အာစိက္ခိတွာ ဂတော။ သော တေ ပဉှေ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါပိဿ ဗျာကာသိ။ ထေရော သတ္ထာရာ ကထိတနိယာမေနေဝ တေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဝိပဿနံ ဂဗ္ဘံ ဂဏှာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။
သဗ္ဗလောကဟိတော ဝီရော၊ ပဒုမုတ္တရနာမကော။

တဒါဟံ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ၊ ဝိဿုတော ဝေဒပါရဂူ။
ဒိဝါဝိဟာရံ ဝိစရံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

စတုသစ္စံ ပကာသေန္တံ၊ ဗောဓယန္တံ သဒေဝကံ[၅]။
ဝိစိတ္တကထိကာနဂ္ဂံ၊ ဝဏ္ဏယန္တံ မဟာဇနေ[၆]။

တဒါ မုဒိတစိတ္တောဟံ၊ နိမန္တေတွာ တထာဂတံ။
နာနာရတ္တေဟိ ဝတ္ထေဟိ၊ အလင်္ကရိတွာန မဏ္ဍပံ။

နာနာရတနပဇ္ဇောတံ၊ သသံဃံ ဘောဇယိံ တဟိံ။
ဘောဇယိတွာန သတ္တာဟံ၊ နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ။

နာနာစိတ္တေဟိ ပုပ္ဖေဟိ၊ ပူဇယိတွာ သသာဝကံ။
နိပစ္စ ပါဒမူလမှိ၊ တံ ဌာနံ ပတ္ထယိံ အဟံ။

တဒါ မုနိဝရော အာဟ၊ ကရုဏေကရသာသယော။
ပဿထေတံ ဒိဇဝရံ၊ ပဒုမာနနလောစနံ။

၁-ဩဒနီယံ (ဣ)
၂-ရညာ (သီ၊ က)
၃-မဂ္ဂဖလုပ္ပတ္တိယာ (က)
၄-ခု ၄-၁၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-သဒေဝကံ သမာရကံ (က)
၆-ဝဏ္ဏယန္တိ မဟာဇနာ (သီ)

Pītipāmojjabahulaṁ, samuggatatanūruhaṁ.
Hāsamhita[1]visālakkhaṁ, mama sāsanalālasaṁ.

Patitaṁ pādamūle me, ekāvatthasumānasaṁ.
Esa pattheti taṁ ṭhānaṁ, vicittakathikattanaṁ.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Kumārakassapo nāma, hessati Satthu sāvako.

Vicittapupphadussānaṁ, ratanānañca vāhasā.
Vicittakathikānaṁ so, aggataṁ pāpuṇissati.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Paribbhamaṁ bhavābhave[2], raṅgamajjhe yathā naṭo.
Sākhamigatrajo hutvā, migiyā kucchimokkamiṁ.

Tadā mayi kucchigate, vajjhavāro upaṭṭhito.
Sākhena cattā me mātā, nigrodhaṁ saraṇaṁ gatā.

Tena sā migarājena, maraṇā parimocitā.
Pariccajitvā sapāṇaṁ, mamevaṁ ovadī tadā.

Nigrodhameva seveyya, na sākhamupasaṁvase.
Nigrodhasmiṁ mataṁ seyyo, yañce sākhamhi jīvitaṁ.

Tenānusiṭṭhā migayūthapena[3],
Ahañca mātā ca tathetare ca.
Āgamma rammaṁ tusitādhivāsaṁ,
Gatā pavāsaṁ sagharaṁ yatheva.

Puno Kassapavīrassa, atthamentamhi sāsane.
Āruyha selasikharaṁ, yuñjitvā Jinasāsanaṁ.

1. Hāsādikaṁ (Sī) 2. Bhavākāse (Sī) 3. Migayūthamenaṁ (Sī)

ပီတိပါမောဇ္ဇဗဟုလံ၊ သမုဂ္ဂတတနူရုဟံ။
ဟာသမှိတ[၁]ဝိသာလက္ခံ၊ မမ သာသနလာလသံ။

ပတိတံ ပါဒမူလေ မေ၊ ဧကာဝတ္ထသုမာနသံ။
ဧသ ပတ္ထေတိ တံ ဌာနံ၊ ဝိစိတ္တကထိကတ္တနံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ကုမာရကဿပေါ နာမ၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဝိစိတ္တပုပ္ဖဒုဿာနံ၊ ရတနာနဉ္စ ဝါဟသာ။
ဝိစိတ္တကထိကာနံ သော၊ အဂ္ဂတံ ပါပုဏိဿတိ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ပရိဗ္ဘမံ ဘဝါဘဝေ[၂]၊ ရင်္ဂမဇ္ဈေ ယထာ နဋော။
သာခမိဂတြဇော ဟုတွာ၊ မိဂိယာ ကုစ္ဆိမောက္ကမိံ။

တဒါ မယိ ကုစ္ဆိဂတေ၊ ဝဇ္ဈဝါရော ဥပဋ္ဌိတော။
သာခေန စတ္တာ မေ မာတာ၊ နိဂြောဓံ သရဏံ ဂတာ။

တေန သာ မိဂရာဇေန၊ မရဏာ ပရိမောစိတာ။
ပရိစ္စဇိတွာ သပါဏံ၊ မမေဝံ ဩဝဒီ တဒါ။

နိဂြောဓမေဝ သေဝေယျ၊ န သာခမုပသံဝသေ။
နိဂြောဓသ္မိံ မတံ သေယျော၊ ယဉ္စေ သာခမှိ ဇီဝိတံ။

တေနာနုသိဋ္ဌာ မိဂယူထပေန[၃]၊
အဟဉ္စ မာတာ စ တထေတရေ စ။
အာဂမ္မ ရမ္မံ တုသိတာဓိဝါသံ၊
ဂတာ ပဝါသံ သဃရံ ယထေဝ။

ပုနော ကဿပဝီရဿ၊ အတ္ထမေန္တမှိ သာသနေ။
အာရုယှ သေလသိခရံ၊ ယုဉ္ဇိတွာ ဇိနသာသနံ။

၁-ဟာသာဒိကံ (သီ) ၂-ဘဝါကာသေ (သီ) ၃-မိဂယူထမေနံ (သီ)

Idānāhaṁ Rājagahe, jāto seṭṭhikule ahuṁ[1].
Āpannasattā[2] me mātā, pabbaji anagāriyaṁ.

Sagabbhaṁ taṁ viditvāna, Devadattamupānayuṁ.
So avoca vināsetha, pāpikaṁ bhikkhuniṁ imaṁ.

Idānipi Munindena, Jinena anukampitā.
Sukhinī ajanī mayhaṁ, mātā bhikkhunupassaye.

Taṁ viditvā mahīpālo, kosalo maṁ aposayi.
Kumāraparihārena, nāmenāhañca Kassapo.

Mahākassapamāgamma, ahaṁ Kumārakassapo.
Vammikasadisaṁ kāyaṁ, sutvā Buddhena desitaṁ.

Tato cittaṁ vimucci me, anupādāya sabbaso.
Pāyāsiṁ damayitvāhaṁ, etadaggamapāpuṇiṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā cittakathikabhāvena Satthārā etadagge ṭhapito attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā ratanattayaguṇavibhāvanamukhena aññaṁ byākaronto—

201. "Aho Buddhā aho dhammā, aho no Satthu sampadā.
Yattha etādisaṁ dhammaṁ, sāvako sacchikāhiti.

202. Asaṅkheyyesu kappesu, sakkāyā'dhigatā ahū.
Tesamayaṁ pacchimako, carimoyaṁ samussayo.
Jātimaraṇasaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **aho**ti acchariyatthe nipāto. **Buddhā**ti Sabbaññubuddhā, gāravavasena bahuvacanaṁ, aho acchariyā Sambuddhāti attho. **Dhammā**ti pariyattidhammena saddhiṁ nava lokuttaradhammā. **Aho no Satthu sampadā**ti amhākaṁ Satthu Dasabalassa aho sampattiyo. **Yatthā**ti yasmiṁ

1. Ahu (Sī) 2. Āpannagabbhā (Sī)

ဣဒါနာဟံ ရာဇဂဟေ၊ ဇာတော သေဋ္ဌိကုလေ အဟုံ[၁]။
အာပန္နသတ္တာ[၂] မေ မာတာ၊ ပဗ္ဗဇိ အနဂါရိယံ။

သဂဗ္ဘံ တံ ဝိဒိတွာန၊ ဒေဝဒတ္တမုပါနယုံ။
သော အဝေါစ ဝိနာသေထ၊ ပါပိကံ ဘိက္ခုနိံ ဣမံ။

ဣဒါနိပိ မုနိန္ဒေန၊ ဇိနေန အနုကမ္ပိတာ။
သုခိနီ အဇနီ မယှံ၊ မာတာ ဘိက္ခုနုပဿယေ။

တံ ဝိဒိတွာ မဟီပါလော၊ ကောသလော မံ အပေါသယိ။
ကုမာရပရိဟာရေန၊ နာမေနာဟဉ္စ ကဿပေါ။

မဟာကဿပမာဂမ္မ၊ အဟံ ကုမာရကဿပေါ။
ဝမ္မိကသဒိသံ ကာယံ၊ သုတွာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတံ။

တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ အနုပါဒါယ သဗ္ဗသော။
ပါယာသိံ ဒမယိတွာဟံ၊ ဧတဒဂ္ဂမပါပုဏိံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္တိ’’။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ စိတ္တကထိကဘာဝေန သတ္ထာရာ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ရတနတ္တယဂုဏဝိဘာဝနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၂၀၁။ “အဟော ဗုဒ္ဓါ အဟော ဓမ္မာ၊ အဟော နော သတ္ထု သမ္ပဒါ။
ယတ္ထ ဧတာဒိသံ ဓမ္မံ၊ သာဝကော သစ္ဆိကာဟိတိ။

၂၀၂။ အသင်္ချေယျေသု ကပ္ပေသု၊ သက္ကာယာ’ဓိဂတာ အဟူ။
တေသမယံ ပစ္ဆိမကော၊ စရိမောယံ သမုဿယော။
ဇာတိမရဏသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **အဟော**တိ အစ္ဆရိယတ္ထေ နိပါတော။ **ဗုဒ္ဓါ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါ၊ ဂါရဝဝသေန ဗဟုဝစနံ၊ အဟော အစ္ဆရိယာ သမ္ဗုဒ္ဓါတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မာ**တိ ပရိယတ္တိဓမ္မေန သဒ္ဓိံ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မာ။ **အဟော နော သတ္ထု သမ္ပဒါ**တိ အမှာကံ သတ္ထု ဒသဗလဿ အဟော သမ္ပတ္တိယော။ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ

၁-အဟု (သီ) ၂-အာပန္နဂဗ္ဘာ (သီ)

Satthari brahmacariyavāsena. **Etādisaṁ dhammaṁ, sāvako sacchikāhitī**ti etādisaṁ evarūpaṁ suvisuddhajjhānābhiññā[1]parivāraṁ anavasesakilesakkhayāvahaṁ santaṁ paṇītaṁ anuttaraṁ dhammaṁ sāvakopi nāma sacchikarissati, tasmā evaṁvidha[2] guṇavisesādhigamahetubhūtā aho acchariyā Buddhā Bhagavanto, acchariyā dhammaguṇā, acchariyā amhākaṁ Satthu sampattiyoti ratanattayassa guṇādhimuttiṁ pavedesīti. Dhammasampattikittaneneva hi saṁghasuppaṭipatti kittitā hotīti.

Evaṁ sādhāraṇavasena dassitaṁ dhammassa sacchikiriyaṁ idāni attūpanāyikaṁ katvā dassento **“asaṅkheyyesū”**ti gāthamāha. Tattha **asaṅkheyyesū**ti gaṇanapathaṁ vītivattesu mahākappesu. **Sakkāyā**ti pañcupādānakkhandhā. Te hi paramatthato vijjamānadhammasamūhatāya “sakkāyā”ti vuccanti. **Ahū**ti nivattanūpāyassa[1] anadhigatattā anapagatā ahesuṁ. **Tesamayaṁ pacchimako, carimoyaṁ samussayo**ti yasmā ayaṁ sabbapacchimako, tato eva carimo, tasmā **jātimaraṇa**sahito khandhādipaṭipāṭisaññito **saṁsāro** idāni āyatiṁ punabbhavābhāvato **punabbhavo natthi,** ayamantimā jātīti attho.

Kumārakassapattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dhammapālattheragāthāvaṇṇanā

Yo have daharo bhikkhūti āyasmato Dhammapālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Atthadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto kenacideva karaṇīyena vanantaṁ upagato Satthāraṁ disvā pasannamānaso pilakkhaphala[4]madāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Satthari parinibbute Avantiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Dhammapālo**ti laddhanāmo vayappatto Takkasilaṁ gantvā sippaṁ uggahetvā paṭinivattento antarāmagge ekasmiṁ vihāre aññataraṁ theraṁ disvā tassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho

1. Bhisaññā (I) 2. Evaṁ vividha (Sī, I)
3. Vuttarūpā yassa (Sī, I) 4. Milakkhaphala (Sī)

သတ္ထရိ ဗြဟ္မစရိယဝါသေန။ **ဧတာဒိသံ ဓမ္မံ၊ သာဝကော သစ္ဆိကာဟိတီ**တိ ဧတာဒိသံ ဧဝရူပံ သုဝိသုဒ္ဓဇ္ဈာနာဘိညာ[1]ပရိဝါရံ အနဝသေသကိလေသက္ခယာဝဟံ သန္တံ ပဏီတံ အနုတ္တရံ ဓမ္မံ သာဝကောပိ နာမ သစ္ဆိကရိဿတိ၊ တသ္မာ ဧဝံဝိဓ[2]ဂုဏဝိသေသာဓိဂမဟေတုဘူတာ အဟော အစ္ဆရိယာ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော၊ အစ္ဆရိယာ ဓမ္မဂုဏာ၊ အစ္ဆရိယာ အမှာကံ သတ္ထု သမ္ပတ္တိယောတိ ရတနတ္တယဿ ဂုဏာဓိမုတ္တိံ ပဝေဒေသီတိ။ ဓမ္မသမ္ပတ္တိကိတ္တနေနေဝ ဟိ သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိ ကိတ္တိတာ ဟောတီတိ။

ဧဝံ သာဓာရဏဝသေန ဒဿိတံ ဓမ္မဿ သစ္ဆိကိရိယံ ဣဒါနိ အတ္တူပနာယိကံ ကတွာ ဒဿေန္တော **“အသင်္ခေယျေသူ”**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အသင်္ခေယျေသူ**တိ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တေသု မဟာကပ္ပေသု။ **သက္ကာယာ**တိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ။ တေ ဟိ ပရမတ္ထတော ဝိဇ္ဇမာနဓမ္မသမူဟတာယ “သက္ကာယာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **အဟူ**တိ နိဝတ္တနူပါယဿ[3] အနဓိဂတတ္တာ အနပဂတာ အဟေသုံ။ **တေသမယံ ပစ္ဆိမကော၊ စရိမောယံ သမုဿယော**တိ ယသ္မာ အယံ သဗ္ဗပစ္ဆိမကော၊ တတော ဧဝ စရိမော၊ တသ္မာ **ဇာတိမရဏ**သဟိတော ခန္ဓာဒိပဋိပါဋိသညိတော **သံသာရော** ဣဒါနိ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘာဝတော **ပုနဗ္ဘဝေါ နတ္ထိ၊** အယမန္တိမာ ဇာတီတိ အတ္ထော။

ကုမာရကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဓမ္မပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ဟဝေ ဒဟရော ဘိက္ခူတိ အာယသ္မတော ဓမ္မပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ဝနန္တံ ဥပဂတော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပိလက္ခဖလ[4]မဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အဝန္တိရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဓမ္မပါလော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော တက္ကသိလံ ဂန္တွာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပဋိနိဝတ္တေန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ဧကသ္မိံ ဝိဟာရေ အညတရံ ထေရံ ဒိသွာ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ

၁-ဘိသညာ (ဣ) ၂-ဧဝံ ဝိဝိဓ (သီ၊ ဣ) ၃-ဝုတ္တရူပါ ယဿ (သီ၊ ဣ) ၄-မိလက္ခဖလ (သီ)

pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Vanantare Buddhaṁ disvā, Atthadassiṁ mahāyasaṁ.
Pasannacitto sumano, pilakkhassādadiṁ phalaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā samāpattisukhena vītināmento ekadivasaṁ tasmiṁ vihāre dve sāmaṇere rukkhagge pupphāni ocinante ārūḷhasākhāya bhaggāya patante disvā[2] thero iddhānubhāvena hatthena gahetvā[3] arogeyeva bhūmiyaṁ ṭhapetvā tesaṁ sāmaṇerānaṁ dhammaṁ desento—

203. “Yo have daharo bhikkhu, yuñjati Buddhasāsane.
Jāgaro sa hi suttesu[4], amoghaṁ tassa jīvitaṁ.

204. Tasmā saddhañca sīlañca, pasādaṁ dhammadassanaṁ.
Anuyuñjetha medhāvī, saraṁ Buddhāna sāsanan”ti—

imā dve gāthā abhāsi.

Tattha **yo**ti aniyamavacanaṁ. **Have**ti daḷhatthe nipāto. **Daharo**ti taruṇo. Bhikkhatīti **bhikkhu. Yuñjatī**ti ghaṭati vāyamati. **Jāgaro**ti jāgaraṇa[5]dhammasamannāgato. **Suttesū**ti[6] supantesu. Idaṁ vuttaṁ hoti—**yo bhikkhu daharo**va samāno taruṇo “tathāhaṁ pacchā vuḍḍhakāle jānissāmī”ti acintetvā Buddhānaṁ **sāsane** appamādapaṭipattiyaṁ **yuñjati** samathavipassanābhāvanāya yogaṁ karoti, so **suttesu** avijjāniddāya suttesu pamattesu saddhādijāgaradhammasamannāgamena **jāgaro,** tato eva attahitaparahitapāripūriyā **amoghaṁ** avañjhaṁ **tassa jīvitaṁ,** yasmā ca etadevaṁ, **tasmā saddhañca** “atthi kammaṁ atthi kammavipāko”ti[7] ādinayappavattaṁ kammaphalasaddhañca, saddhūpanibandhattā sīlassa tadupanissayaṁ

1. Khu 3. 343 piṭṭhe. 2. Sāmaṇerā -pa- ocinantā -pa- patanti. Te disvāti (Ka)
3. Hatthe gahetvā (Sī) 4. Patisuttesu (Sī, Ka) 5. Jāgara (Sī, I)
6. Patisuttesūti (Sī, Ka), sahisuttesūti (Ka) 7. Atthi kamme vipākoti (Sī)

ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ဝနန္တရေ ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ၊ အတ္ထဒဿိံ မဟာယသံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပိလက္ခဿာဒဒိံ ဖလံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တော ဧကဒိဝသံ တသ္မိံ ဝိဟာရေ ဒွေ သာမဏေရေ ရုက္ခဂ္ဂေ ပုပ္ဖာနိ ဩစိနန္တေ အာရူဠှသာခါယ ဘဂ္ဂါယ ပတန္တေ ဒိသွာ[2] ထေရော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ[3] အရောဂေယေဝ ဘူမိယံ ဌပေတွာ တေသံ သာမဏေရာနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

၂၀၃။ “ယော ဟဝေ ဒဟရော ဘိက္ခု၊ ယုဉ္ဇတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ။
ဇာဂရော သ ဟိ သုတ္တေသု[4]၊ အမောဃံ တဿ ဇီဝိတံ။

၂၀၄။ တသ္မာ သဒ္ဓဉ္စ သီလဉ္စ၊ ပသာဒံ ဓမ္မဒဿနံ။
အနုယုဉ္ဇေထ မေဓာဝီ၊ သရံ ဗုဒ္ဓါန သာသန”န္တိ—

ဣမာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယော**တိ အနိယမဝစနံ။ **ဟဝေ**တိ ဒဠှတ္ထေ နိပါတော။ **ဒဟရော**တိ တရုဏော။ ဘိက္ခတီတိ **ဘိက္ခု။ ယုဉ္ဇတီ**တိ ဃဋတိ ဝါယမတိ။ **ဇာဂရော**တိ ဇာဂရဏ[5]ဓမ္မသမန္နာဂတော။ **သုတ္တေသူ**တိ[6] သုပန္တေသု။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—**ယော ဘိက္ခု ဒဟရော**ဝ သမာနော တရုဏော “တထာဟံ ပစ္ဆာ ဝုဍ္ဎကာလေ ဇာနိဿာမီ”တိ အစိန္တေတွာ ဗုဒ္ဓါနံ **သာသနေ** အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယံ **ယုဉ္ဇတိ** သမထဝိပဿနာဘာဝနာယ ယောဂံ ကရောတိ၊ သော **သုတ္တေသု** အဝိဇ္ဇာနိဒ္ဒါယ သုတ္တေသု ပမတ္တေသု သဒ္ဓါဒိဇာဂရဓမ္မသမန္နာဂမေန **ဇာဂရော၊** တတော ဧဝ အတ္တဟိတပရဟိတပါရိပူရိယာ **အမောဃံ** အဝဉ္ဈံ **တဿ ဇီဝိတံ၊** ယသ္မာ စ ဧတဒေဝံ၊ **တသ္မာ သဒ္ဓဉ္စ** “အတ္ထိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော”တိ[7] အာဒိနယပ္ပဝတ္တံ ကမ္မဖလသဒ္ဓဉ္စ, သဒ္ဓူပနိဗန္ဓတ္တာ သီလဿ တဒုပနိဿယံ

၁-ခု ၃-၃၄၃-ိဋ္ဌေ။ ၂-သာမဏေရာ။ပ။ ဩစိနန္တာ။ပ။ ပတန္တိ။ တေ ဒိသွာတိ (က)
၃-ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ (သီ) ၄-ပတိသုတ္တေသု (သီ၊ က) ၅-ဇာဂရ (သီ၊ ဣ)
၆-ပတိသုတ္တေသူတိ (သီ၊ က)၊ သဟိသုတ္တေသူတိ (က) ၇-အတ္ထိ ကမ္မေ ဝိပါကောတိ (သီ)

catupārisuddhisī**lañca,** “Sammāsambuddho Bhagavā, svākhāto dhammo, suppaṭipanno saṁgho”ti evaṁ pavattaratanattaya**ppasāda**ñca, vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya pariññādivasena catusacca**dhammadassana**ñca **medhāvī** dhammojapaññāya samannāgato bhikkhu **Buddhānaṁ sāsanaṁ** ovādaṁ anusiṭṭhiṁ anussaranto ādittampi attano sīsaṁ ajjhupekkhitvā **anuyuñjetha,** tattha anuyogaṁ ātappaṁ kareyyāti attho.

Dhammapālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Brahmālittheragāthāvaṇṇanā

Kassindriyāni samathaṅgatānīti āyasmato Brahmālittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso vanditvā pādaphalaṁ[1] adāsi. Satthā anumodanaṁ vatvā pakkāmi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Brahmālī**ti laddhanāmo viññutaṁ patto hetusampattiyā codiyamāno saṁsāre sañjātasaṁvego tādisena kalyāṇamittasannissayena Buddhasāsane pabbajitvā patirūpakammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharanto ñāṇassa paripākagatattā na cirasseva vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, pādaphalaṁ[1] adāsahaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

1. Vāraphalaṁ (Sī, I), pāraphala (Ka)   2. Khu 4. 89 piṭṭhe.

စတုပါရိသုဒ္ဓိ**သီလဉ္စ**, “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ, သွာခါတော ဓမ္မော, သုပ္ပဋိပန္နော သံဃော”တိ ဧဝံ ပဝတ္တရတနတ္တယ**ပ္ပသာဒ**ဉ္စ, ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ပရိညာဒိဝသေန စတုသစ္စ**ဓမ္မဒဿန**ဉ္စ **မေဓာဝီ** ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု **ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ** ဩဝါဒံ အနုသိဋ္ဌိံ အနုဿရန္တော အာဒိတ္တမ္ပိ အတ္တနော သီသံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ **အနုယုဉ္ဇေထ၊** တတ္ထ အနုယောဂံ အာတပ္ပံ ကရေယျာတိ အတ္ထော။

ဓမ္မပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဗြဟ္မာလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကဿိန္ဒြိယာနိ သမထင်္ဂတာနီတိ အာယသ္မတော ဗြဟ္မာလိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ ပါဒဖလံ[၁] အဒါသိ။ သတ္ထာ အနုမောဒနံ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဗြဟ္မာလီ**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော သံသာရေ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ တာဒိသေန ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပတိရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဉာဏဿ ပရိပါကဂတတ္တာ န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ ပါဒဖလံ[၁] အဒါသဟံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ”န္တိ။

၁-ဝါရဖလံ (သီ၊ ဣ)၊ ပါရဖလ (က)   ၂-ခု ၄-၈၉-ပိဋ္ဌေ။

Chaḷabhiñño pana hutvā maggasukhena phalasukhena vītināmento ekadivasaṁ padhānapariggāhakena therena tasmiṁ araññāyatane bhikkhū uddissa vuttaṁ padhānānuyogaṁ parigganhanto—

205. “Kassindriyāni samathaṅgatāni,
Assā yathā sārathinā sudantā.
Pahīnamānassa anāsavassa,
Devāpi kassa pihayanti tādino.

206. Mayhindriyāni samathaṅgatāni,
Assā yathā sārathinā sudantā.
Pahīnamānassa anāsavassa,
Devāpi mayhaṁ pihayanti tādino”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tassattho—imasmiṁ araññāyatane vasantesu bhikkhūsu **kassa** bhikkhuno therassa vā navassa vā majjhimassa vā chekena **sārathinā sudantā assā** viya manacchaṭṭhāni **indriyāni samathaṁ** dantabhāvaṁ nibbisevanabhāvaṁ **gatāni.** Kassa navavidhampi mānaṁ[1] pahāya ṭhitattā **pahīnamānassa** catunnampi āsavānaṁ abhāvena **anāsavassa** iṭṭhādīsu tādilakkhaṇappattiyā **tādino devāpi pihayanti** manussāpi sammāpaṭipattidassanādinā ca[2] ādarena patthentīti.

Tattha ca gāthāyaṁ purimaḍḍhena[3] anāgāmimaggādhigamo puṭṭho, anāgāminopi hi indriyāni pahīnakāmarāgabyāpādatāya samathaṁ nibbisevanataṁ gatāni honti. Itarena arahattamaggapaṭilābho, arahā hi “pahīnamāno anāsavo tādī”ti ca vuccati.

Athāyasmā Brahmāli padhānapariggāhakena vuttaṁ **“kassindriyānī”**ti gāthaṁ paccanubhāsi[4]. Tadatthaṁ attūpanāyikavasena vissajjento **“mayhindriyānī”**ti-ādikāya dutiyagāthāya aññaṁ byākāsi, tattha **mayhindriyānī**ti mama cakkhādīni indriyāni. Sesaṁ vuttanayameva.

Brahmālittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Kassa mānañca viddhaṁ siyamānaṁ (Ka)
2. Dassanādīnañca (I), dassanāni ca (Ka)
3. Purimapadena (I, Ka)
4. Paccudābhāsi (Sī, I)

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ မဂ္ဂသုခေန ဖလသုခေန ဝီတိနာမေန္တော ဧကဒိဝသံ ပဓာနပရိဂ္ဂါဟကေန ထေရေန တသ္မိံ အရညာယတနေ ဘိက္ခူ ဥဒ္ဒိဿ ဝုတ္တံ ပဓာနာနုယောဂံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော—

၂၀၅။ “ကဿိန္ဒြိယာနိ သမထင်္ဂတာနိ၊
အဿာ ယထာ သာရထိနာ သုဒန္တာ။
ပဟီနမာနဿ အနာသဝဿ၊
ဒေဝါပိ ကဿ ပိဟယန္တိ တာဒိနော။

၂၀၆။ မယှိန္ဒြိယာနိ သမထင်္ဂတာနိ၊
အဿာ ယထာ သာရထိနာ သုဒန္တာ။
ပဟီနမာနဿ အနာသဝဿ၊
ဒေဝါပိ မယှံ ပိဟယန္တိ တာဒိနော”တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—ဣမသ္မိံ အရညာယတနေ ဝသန္တေသု ဘိက္ခူသု **ကဿ** ဘိက္ခုနော ထေရဿ ဝါ နဝဿ ဝါ မဇ္ဈိမဿ ဝါ ဆေကေန **သာရထိနာ သုဒန္တာ အဿာ** ဝိယ မနစ္ဆဋ္ဌာနိ **ဣန္ဒြိယာနိ သမထံ** ဒန္တဘာဝံ နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝံ **ဂတာနိ**။ ကဿ နဝဝိဓမ္ပိ မာနံ[1] ပဟာယ ဌိတတ္တာ **ပဟီနမာနဿ** စတုန္နမ္ပိ အာသဝါနံ အဘာဝေန **အနာသဝဿ** ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တိယာ **တာဒိနော ဒေဝါပိ ပိဟယန္တိ** မနုဿာပိ သမ္မာပဋိပတ္တိဒဿနာဒိနာ စ[2] အာဒရေန ပတ္ထေန္တီတိ။

တတ္ထ စ ဂါထာယံ ပုရိမဒ္ဓေန[3] အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမော ပုဋ္ဌော၊ အနာဂါမိနောပိ ဟိ ဣန္ဒြိယာနိ ပဟီနကာမရာဂဗျာပါဒတာယ သမထံ နိဗ္ဗိသေဝနတံ ဂတာနိ ဟောန္တိ။ ဣတရေန အရဟတ္တမဂ္ဂပဋိလာဘော၊ အရဟာ ဟိ “ပဟီနမာနော အနာသဝေါ တာဒီ”တိ စ ဝုစ္စတိ။

အထာယသ္မာ ဗြဟ္မာလိ ပဓာနပရိဂ္ဂါဟကေန ဝုတ္တံ **“ကဿိန္ဒြိယာနီ”**တိ ဂါထံ ပစ္စနုဘာသိ[4]။ တဒတ္ထံ အတ္တူပနာယိကဝသေန ဝိဿဇ္ဇေန္တော **“မယှိန္ဒြိယာနီ”**တိအာဒိကာယ ဒုတိယဂါထာယ အညံ ဗျာကာသိ၊ တတ္ထ **မယှိန္ဒြိယာနီ**တိ မမ စက္ခာဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဗြဟ္မာလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကဿ မာနဉ္စ ဝိဒ္ဓံ သိယမာနံ (က)
၂-ဒဿနာဒီနဉ္စ (ဣ)၊ ဒဿနာနိ စ (က)
၃-ပုရိမပဒေန (ဣ၊ က)
၄-ပစ္စုဒါဘာသိ (သီ၊ ဣ)

4. Mogharājattheragāthāvaṇṇanā

Chavipāpaka cittabhaddakāti āyasmato Mogharājattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ lūkhacīvaradharānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā taṁ ṭhānantaraṁ ākaṅkhanto paṇidhānaṁ katvā tattha tattha bhave puññāni karonto Atthadassissa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gato brāhmaṇamāṇave vijjāsippāni sikkhāpento ekadivasaṁ Atthadassiṁ Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghaparivutaṁ gacchantaṁ disvā pasannamānaso pañcapatiṭṭhitena vanditvā sirasi añjaliṁ katvā "yāvatā rūpino sattā"ti-ādinā chahi gāthāhi abhitthavitvā bhājanaṁ pūretvā madhuṁ upanāmesi. Satthā madhuṁ paṭiggahetvā anumodanaṁ akāsi.

So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle Kaṭṭhavāhanassa nāma rañño amacco hutvā tena Satthu ānayanatthaṁ purisasahassena pesito Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vīsativassasahassāni samaṇadhammaṁ katvā tato cuto ekaṁ Buddhantaraṁ sugatīsuyeva parivattento imasmiṁ Buddhuppāde brāhmaṇakule nibbattitvā **Mogharājā**ti laddhanāmo Bāvarī[1]brāhmaṇassa santike uggahitasippo saṁvegajāto tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā tāpasasahassaparivāro ajitādīhi saddhiṁ Satthu santikaṁ pesito tesaṁ pannarasamo hutvā pañhe pucchitvā pañhavissajjanapariyosāne arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Atthadassī tu Bhagavā, Sayambhū aparājito.
Bhikkhusaṁghaparibyūḷho, rathiyaṁ paṭipajjatha.

Sissehi samparivuto[3], gharamhā abhinikkhamiṁ.
Nikkhamitvānahaṁ tattha, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Abhivādiya Sambuddhaṁ, sire katvāna añjaliṁ.
Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, santhaviṁ Lokanāyakaṁ.

1. Bāvāriya (Sī, I), Bāvariya (Ka)
2. Khu 3. 96 piṭṭhādīsu.
3. Sissehi ca parivuto (Sī)

၄-မောဃရာဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဆဝိပါပက စိတ္တဘဒ္ဒကာတိ အာယသ္မတော မောဃရာဇတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ လူခစီဝရဓရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ တံ ဌာနန္တရံ အာကင်္ခန္တော ပဏိဓာနံ ကတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဗြာဟ္မဏမာဏဝေ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပါနိ သိက္ခာပေန္တော ဧကဒိဝသံ အတ္ထဒဿိံ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ကတွာ "ယာဝတာ ရူပိနော သတ္တာ"တိအာဒိနာ ဆဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိတွာ ဘာဇနံ ပူရေတွာ မဓုံ ဥပနာမေသိ။ သတ္ထာ မဓုံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အနုမောဒနံ အကာသိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကဋ္ဌဝါဟနဿ နာမ ရညော အမစ္စော ဟုတွာ တေန သတ္ထု အာနယနတ္ထံ ပုရိသသဟဿေန ပေသိတော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ သမဏဓမ္မံ ကတွာ တတော စုတော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **မောဃရာဇာ**တိ လဒ္ဓနာမော ဗာဝရီ[1]-ဗြာဟ္မဏဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပေါ သံဝေဂဇာတော တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တာပသသဟဿပရိဝါရော အဇိတာဒီဟိ သဒ္ဓိံ သတ္ထု သန္တိကံ ပေသိတော တေသံ ပန္နရသမော ဟုတွာ ပဉှေ ပုစ္ဆိတွာ ပဉှဝိဿဇ္ဇနပရိယောသာနေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

"အတ္ထဒဿီ တု ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
ဘိက္ခုသံဃပရိဗျူဠှော၊ ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇထ။

သိဿေဟိ သမ္ပရိဝုတော[3]၊ ဃရမှာ အဘိနိက္ခမိံ။
နိက္ခမိတွာနဟံ တတ္ထ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

အဘိဝါဒိယ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ သန္ထဝိံ လောကနာယကံ။

၁-ဗာဝါရိယ (သီ၊ ဣ)၊ ဗာဝရိယ (က)
၂-ခု ၃-၉၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သိဿေဟိ စ ပရိဝုတော (သီ)

Yāvatā rūpino sattā, arūpī vā asaññino.
Sabbe te tava ñāṇamhi, anto honti samogadhā.

Sukhumacchikajālena, udakaṁ yo parikkhipe.
Ye keci udake pāṇā, antojāle bhavanti te.

Yesañca cetanā atthi, rūpino ca arūpino.
Sabbe te tava ñāṇamhi, anto honti samogadhā.

Samuddharasi'maṁ lokaṁ, andhakārasamākulaṁ.
Tava dhammaṁ suṇitvāna, kaṅkhāsotaṁ taranti te.

Avijjānivute loke, andhakārena otthaṭe.
Tava ñāṇamhi jotante, andhakārā padhaṁsitā.

Tuvaṁ cakkhū'si sabbesaṁ, mahātamapanūdano.
Tava dhammaṁ suṇitvāna, nibbāyati bahujjano.

Puṭakaṁ pūrayitvāna, madhukhuddhamaneḷakaṁ.
Ubho hatthehi paggayha, upanesiṁ Mahesino.

Paṭiggaṇhi mahāvīro, sahatthena mahā isi.
Bhuñjitvā tañca sabbaññū, vehāsaṁ nabhamuggami[1].

Antalikkhe ṭhito Satthā, Atthadassī narāsabho.
Mama cittaṁ pasādento, imā gāthā abhāsatha.

Yenidaṁ thavitaṁ ñāṇaṁ, Buddhaseṭṭho ca thomito.
Tena cittappasādena, duggatiṁ so na gacchati.

Catuddasañca khattuṁ so, devarajjaṁ karissati.
Pathabyā rajjaṁ aṭṭhasataṁ, vasudhaṁ āvasissati.

Pañceva satakkhattuñca, cakkavattī bhavissati.
Padesarajjaṁ asaṅkheyyaṁ, mahiyā kārayissati.

Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Gotamassa Bhagavato, sāsane pabbajissati.

1. Vihāsi nagamuddhani (Ka)

ယာဝတာ ရူပိနော သတ္တာ၊ အရူပီ ဝါ အသညိနော။
သဗ္ဗေ တေ တဝ ဉာဏမှိ၊ အန္တော ဟောန္တိ သမောဂဓာ။

သုခုမစ္ဆိကဇာလေန၊ ဥဒကံ ယော ပရိက္ခိပေ။
ယေ ကေစိ ဥဒကေ ပါဏာ၊ အန္တောဇာလေ ဘဝန္တိ တေ။

ယေသဉ္စ စေတနာ အတ္ထိ၊ ရူပိနော စ အရူပိနော။
သဗ္ဗေ တေ တဝ ဉာဏမှိ၊ အန္တော ဟောန္တိ သမောဂဓာ။

သမုဒ္ဓရသိ’မံ လောကံ၊ အန္ဓကာရသမာကုလံ။
တဝ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ ကင်္ခါသောတံ တရန္တိ တေ။

အဝိဇ္ဇာနိဝုတေ လောကေ၊ အန္ဓကာရေန ဩတ္ထဋေ။
တဝ ဉာဏမှိ ဇောတန္တေ၊ အန္ဓကာရာ ပဓံသိတာ။

တုဝံ စက္ခူ’သိ သဗ္ဗေသံ၊ မဟာတမပနူဒနော။
တဝ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ နိဗ္ဗာယတိ ဗဟုဇ္ဇနော။

ပုဋကံ ပူရယိတွာန၊ မဓုခုဒ္ဒမနေဠကံ။
ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ဥပနေသိံ မဟေသိနော။

ပဋိဂ္ဂဏှိ မဟာဝီရော၊ သဟတ္ထေန မဟာ ဣသိ။
ဘုဉ္ဇိတွာ တဉ္စ သဗ္ဗညူ၊ ဝေဟာသံ နဘမုဂ္ဂမိ[၁]။

အန္တလိက္ခေ ဌိတော သတ္ထာ၊ အတ္ထဒဿီ နရာသဘော။
မမ စိတ္တံ ပသာဒေန္တော၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယေနိဒံ ထဝိတံ ဉာဏံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော စ ထောမိတော။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဒုဂ္ဂတိံ သော န ဂစ္ဆတိ။

စတုဒ္ဒသဉ္စ ခတ္တုံ သော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ပထဗျာ ရဇ္ဇံ အဋ္ဌသတံ၊ ဝသုဓံ အာဝသိဿတိ။

ပဉ္စေဝ သတက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ အသင်္ခေယျံ၊ မဟိယာ ကာရယိဿတိ။

အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိဿတိ။

၁-ဝိဟာသိ နဂမုဒ္ဓနိ (က)

Gambhīraṁ nipuṇaṁ atthaṁ, ñāṇena vicinissati.
Mogharājāti[1] nāmena, hessati Satthu sāvako.

Tīhi vijjāhi sampannaṁ, katakiccamanāsavaṁ.
Gotamo satthavāhaggo, etadagge ṭhapessati.

Hitvā mānusakaṁ yogaṁ, chetvāna bhavabandhanaṁ.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā satthalūkhaṁ suttalūkhaṁ[2] rajanalūkhanti visesena[3] tividhenapi lūkhena samannāgataṁ paṁsukūlaṁ dhāresi. Tena naṁ Satthā lūkhacīvaradharānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Aparabhāge purimakammappaccayā parihārassa akaraṇato therassa sarīre daddupīḷakādīni uppajjitvā vaḍḍhiṁsu. So “senāsanaṁ dussatī”ti hemantepi Magadhakkhettesu palālasanthārāni attharitvā seti[4]. Taṁ ekadivasaṁ upaṭṭhānaṁ upasaṅkamitvā[5] vanditvā ekamantaṁ nisinnaṁ Satthā paṭisanthāravasena **“chavipāpakā”**ti-ādinā paṭhamagāthāya pucchi.

207. Tattha **chavipāpakā**ti daddukacchupīḷakāhi[6] bhinnacchavibhāvato hīnacchavika duṭṭhacchavika[7]. **Cittabhaddakā**ti anavasesakilesappahānena brahmavihārasevanāya ca bhaddacitta sundaracitta. **Mogharājā**ti tassa ālapanaṁ. **Satataṁ samāhito**ti aggaphalasamādhinā niccakālaṁ abhiṇhaṁ samāhitamānaso. **Hemantikasītakālarattiyo**ti hemantasamaye sītakālarattiyo. Accantasaṁyoge cetaṁ upayogavacanaṁ. “Hemantikā sītakālarattiyo”tipi Pāḷi. Tattha **hemantikā**ti hemantogadhā hemantapariyāpannāti attho. **Bhikkhu tvaṁsī**ti bhikkhu ko tvaṁ asi, evaṁbhūto paresu tava senāsanaṁ katvā adentesu saṁghikaṁ ca senāsanaṁ apavisanto. **Kathaṁ karissasī**ti yathāvutte sītakāle kathaṁ attabhāvaṁ pavattesīti Satthā pucchi. Evaṁ pana puṭṭho thero Satthu tamatthaṁ kathento—

1. Mogharājoti (Sī) 2. Sibbanalūkhaṁ (Ka)
3. Rajanalūkhanti-ādinā vasena (Sī), savisesaṁ (I, Ka) 4. Vasati (Sī, I)
5. Upagantvā (I) 6. Daddukaṇḍupīḷakāhi (Sī, I) 7. Ducchavika (Sī)

ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ အတ္ထံ၊ ဉာဏေန ဝိစိနိဿတိ။
မောဃရာဇာတိ[၁] နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ သမ္ပန္နံ၊ ကတကိစ္စမနာသဝံ။
ဂေါတမော သတ္ထဝါဟဂ္ဂေါ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေဿတိ။

ဟိတွာ မာနုသကံ ယောဂံ၊ ဆေတွာန ဘဝဗန္ဓနံ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထလူခံ သုတ္တလူခံ[၂] ရဇနလူခန္တိ ဝိသေသေန[၃] တိဝိဓေနပိ လူခေန သမန္နာဂတံ ပံသုကူလံ ဓာရေသိ။ တေန နံ သတ္ထာ လူခစီဝရဓရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ အပရဘာဂေ ပုရိမကမ္မပ္ပစ္စယာ ပရိဟာရဿ အကရဏတော ထေရဿ သရီရေ ဒဒ္ဒုပီဠကာဒီနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဝဍ္ဎိံသု။ သော “သေနာသနံ ဒုဿတီ”တိ ဟေမန္တေပိ မဂဓက္ခေတ္တေသု ပလာလသန္ထာရာနိ အတ္ထရိတွာ သေတိ[၄]။ တံ ဧကဒိဝသံ ဥပဋ္ဌာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ[၅] ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နံ သတ္ထာ ပဋိသန္ထာရဝသေန “**ဆဝိပါပကာ**”တိအာဒိနာ ပဌမဂါထာယ ပုစ္ဆိ။

၂၀၇။ တတ္ထ **ဆဝိပါပကာ**တိ ဒဒ္ဒုကစ္ဆုပီဠကာဟိ[၆] ဘိန္နစ္ဆဝိဘာဝတော ဟီနစ္ဆဝိက ဒုဋ္ဌစ္ဆဝိက[၇]။ **စိတ္တဘဒ္ဒကာ**တိ အနဝသေသကိလေသပ္ပဟာနေန ဗြဟ္မဝိဟာရသေဝနာယ စ ဘဒ္ဒစိတ္တ သုန္ဒရစိတ္တ။ **မောဃရာဇာ**တိ တဿ အာလပနံ။ **သတတံ သမာဟိတော**တိ အဂ္ဂဖလသမာဓိနာ နိစ္စကာလံ အဘိဏှံ သမာဟိတမာနသော။ **ဟေမန္တိကသီတကာလရတ္တိယော**တိ ဟေမန္တသမယေ သီတကာလရတ္တိယော။ အစ္စန္တသံယောဂေ စေတံ ဥပယောဂဝစနံ။ “ဟေမန္တိကာ သီတကာလရတ္တိယော”တိပိ ပါဠိ။ တတ္ထ **ဟေမန္တိကာ**တိ ဟေမန္တောဂဓာ ဟေမန္တပရိယာပန္နာတိ အတ္ထော။ **ဘိက္ခု တွံသီ**တိ ဘိက္ခု ကော တွံ အသိ၊ ဧဝံဘူတော ပရေသု တဝ သေနာသနံ ကတွာ အဒေန္တေသု သံဃိကံ စ သေနာသနံ အပဝိသန္တော။ **ကထံ ကရိဿသီ**တိ ယထာဝုတ္တေ သီတကာလေ ကထံ အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေသီတိ သတ္ထာ ပုစ္ဆိ။ ဧဝံ ပန ပုဋ္ဌော ထေရော သတ္ထု တမတ္ထံ ကထေန္တော—

၁-မောဃရာဇောတိ (သီ) ၂-သိဗ္ဗနလူခံ (က)
၃-ရဇနလူခန္တိအာဒိနာ ဝသေန (သီ)၊ သဝိသေသံ (ဣ၊ က)
၄-ဝသတိ (သီ၊ ဣ) ၅-ဥပဂန္တွာ (ဣ)
၆-ဒဒ္ဒုကဏ္ဍုပီဠကာဟိ (သီ၊ ဣ) ၇-ဒုစ္ဆဝိက (သီ)

208. “Sampannasassā Magadhā, kevalā iti me sutaṁ.
Palālacchannako seyyaṁ, yathaññe sukhajīvino”ti—

gāthamāha.

Tattha **sampannasassā**ti nipphannasassā[1]. **Magadhā**ti Magadharaṭṭhaṁ vadati. Magadhā nāma jānapadino rājakumārā, tesaṁ nivāso ekopi janapado ruḷhīvasena “Magadhā”tveva bahuvacanena[2] vuccati. **Kevalā**ti anavasesā. **Iti me sutan**ti evaṁ mayā sutaṁ. Tattha yo adiṭṭho padeso, tassa vasena sutanti vuttaṁ. Tena edise kāle magadhesu yattha katthaci mayā vasituṁ sakkāti dasseti. **Palālacchannako seyyaṁ, yathaññe sukhajīvino**ti yathā aññe sukhajīvino bhikkhū senāsanasappāyaṁ laddhā[3] sundarehi attharaṇapāvuraṇehi sukhena sayanti, evaṁ ahampi palālasanthārameva heṭṭhā santharitvā upari tiriyañca palālacchadaneneva chāditasarīratāya palālacchannako seyyaṁ sayiṁ, seyyaṁ[4] kappesinti attano yathālābhasantosaṁ vibhāveti.

Mogharājattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Visākhapañcālaputtattheragāthāvaṇṇanā

Na ukkhipe no ca parikkhipe pareti āyasmato Visākhassa Pañcālaputtassa[5] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito cuddase kappe paccantagāme daliddakule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ phalapariyesanaṁ carantehi tasmiṁ gāme manussehi saddhiṁ araññaṁ gato tattha ekaṁ Paccekabuddhaṁ disvā pasannamānaso valliphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe Maṇḍalikarājakule nibbattitvā **Visākho**ti laddhanāmo Pañcālarājadhītuyā puttabhāvato pacchā **Pañcālaputto**ti paññāyittha. So pitari mate rajjaṁ kārento Satthari attano gāmasamīpagate Satthu santikaṁ

1. Nipphannasassā paripakkasassā (Sī)
2. Bahuvacanavasena (Sī)
3. Labhanto (Sī), labhantā (I)
4. Seyyanti sahaseyyaṁ (Sī, I)
5. Pañcāliputtassa (Sī, I)

၂၀၈။ “သမ္ပန္နသဿာ မဂဓာ၊ ကေဝလာ ဣတိ မေ သုတံ။
ပလာလစ္ဆန္နကော သေယျံ၊ ယထညေ သုခဇီဝိနော”တိ—

ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သမ္ပန္နသဿာ**တိ နိပ္ဖန္နသဿာ[1]။ **မဂဓာ**တိ မဂဓရဋ္ဌံ ဝဒတိ။ မဂဓာ နာမ ဇာနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠှီဝသေန “မဂဓာ”တွေဝ ဗဟုဝစနေန[2] ဝုစ္စတိ။ **ကေဝလာ**တိ အနဝသေသာ။ **ဣတိ မေ သုတ**န္တိ ဧဝံ မယာ သုတံ။ တတ္ထ ယော အဒိဋ္ဌော ပဒေသော၊ တဿ ဝသေန သုတန္တိ ဝုတ္တံ။ တေန ဧဒိသေ ကာလေ မဂဓေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ မယာ ဝသိတုံ သက္ကာတိ ဒဿေတိ။ **ပလာလစ္ဆန္နကော သေယျံ၊ ယထညေ သုခဇီဝိနော**တိ ယထာ အညေ သုခဇီဝိနော ဘိက္ခူ သေနာသနသပ္ပာယံ လဒ္ဓါ[3] သုန္ဒရေဟိ အတ္ထရဏပါဝုရဏေဟိ သုခေန သယန္တိ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ပလာလသန္ထာရမေဝ ဟေဋ္ဌာ သန္ထရိတွာ ဥပရိ တိရိယဉ္စ ပလာလစ္ဆဒနေနေဝ ဆာဒိတသရီရတာယ ပလာလစ္ဆန္နကော သေယျံ သယိံ၊ သေယျံ[4] ကပ္ပေသိန္တိ အတ္တနော ယထာလာဘသန္တောသံ ဝိဘာဝေတိ။

မောဃရာဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဝိသာခပဉ္စာလပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

န ဥက္ခိပေ နော စ ပရိက္ခိပေ ပရေတိ အာယသ္မတော ဝိသာခဿ ပဉ္စာလပုတ္တဿ[5] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော စုဒ္ဒသေ ကပ္ပေ ပစ္စန္တဂါမေ ဒလိဒ္ဒကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဖလပရိယေသနံ စရန္တေဟိ တသ္မိံ ဂါမေ မနုဿေဟိ သဒ္ဓိံ အရညံ ဂတော တတ္ထ ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝလ္လိဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ မဏ္ဍလိကရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝိသာခေါ**တိ လဒ္ဓနာမော ပဉ္စာလရာဇဓီတုယာ ပုတ္တဘာဝတော ပစ္ဆာ **ပဉ္စာလပုတ္တော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော ပိတရိ မတေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော သတ္ထရိ အတ္တနော ဂါမသမီပဂတေ သတ္ထု သန္တိကံ

၁-နိပ္ဖန္နသဿာ ပရိပက္ကသဿာ (သီ) ၂-ဗဟုဝစနဝသေန (သီ) ၃-လဘန္တော (သီ)၊ လဘန္တာ (ဣ)
၄-သေယျန္တိ သဟသေယျံ (သီ၊ ဣ) ၅-ပဉ္စာလိပုတ္တဿ (သီ၊ ဣ)

gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā Satthārā saddhiṁ Sāvatthiṁ gato vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

> “Sabbe janā samāgamma, agamiṁsu vanaṁ tadā.
> Phalamanvesamānā te, alabhiṁsu phalaṁ tadā.
>
> Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, Sayambhuṁ aparājitaṁ.
> Pasannacitto sumano, valliphalamadāsahaṁ.
>
> Catuddase[2] ito kappe, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
> Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.
>
> Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā thero ñātīnaṁ anukampāya jātibhūmiṁ agamāsi. Tattha manussā theraṁ upasaṅkamitvā kālena kālaṁ dhammaṁ suṇantā ekadivasaṁ “katihi nu kho bhante aṅgehi samannāgato dhammakathiko hotī”ti dhammakathikalakkhaṇaṁ pucchiṁsu. Thero tesaṁ dhammakathikalakkhaṇaṁ kathento—

209. “Na ukkhipe no ca parikkhipe pare,
Na okkhipe pāragataṁ na eraye.
Na cattavaṇṇaṁ parisāsu byāhare,
Anuddhato sammitabhāṇi subbato.

210. Susukhumanipuṇatthadassinā,
Matikusalena nivātavuttinā.
Saṁsevitavuddhasīlinā,
Nibbānaṁ na hi tena dullabhan”ti—

gāthādvayaṁ abhāsi.

Tattha **na ukkhipe**ti attānaṁ na ukkhipeyya, jāti-ādīhi bāhusaccādīhi ca attukkaṁsanaṁ na kareyya. **No ca parikkhipe pare**ti pare parapuggale teheva jāti-ādīhi no parikkhipe paricchinditvā na khipeyya

1. Khu 3. 344 piṭṭhe.   2. Ekattiṁse (Pāḷiyaṁ)

ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ သာဝတ္ထိံ ဂတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

> “သဗ္ဗေ ဇနာ သမာဂမ္မ၊ အဂမိံသု ဝနံ တဒါ။
> ဖလမန္ဝေသမာနာ တေ၊ အလဘိံသု ဖလံ တဒါ။
>
> တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သယမ္ဘုံ အပရာဇိတံ။
> ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝလ္လိဖလမဒါသဟံ။
>
> စတုဒ္ဒသေ[၂] ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
> ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။
>
> ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ထေရော ဉာတီနံ အနုကမ္ပာယ ဇာတိဘူမိံ အဂမာသိ။ တတ္ထ မနုဿာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကာလေန ကာလံ ဓမ္မံ သုဏန္တာ ဧကဒိဝသံ “ကတိဟိ နု ခေါ ဘန္တေ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော ဓမ္မကထိကော ဟောတီ”တိ ဓမ္မကထိကလက္ခဏံ ပုစ္ဆိံသု။ ထေရော တေသံ ဓမ္မကထိကလက္ခဏံ ကထေန္တော—

၂၀၉။ “န ဥက္ခိပေ နော စ ပရိက္ခိပေ ပရေ၊
န ဩက္ခိပေ ပါရဂတံ န ဧရယေ။
န စတ္တဝဏ္ဏံ ပရိသာသု ဗျာဟရေ၊
အနုဒ္ဓတော သမ္မိတဘာဏိ သုဗ္ဗတော။

၂၁၀။ သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိနာ၊
မတိကုသလေန နိဝါတဝုတ္တိနာ။
သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလိနာ၊
နိဗ္ဗာနံ န ဟိ တေန ဒုလ္လဘ”န္တိ—

ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။

တတ္ထ **န ဥက္ခိပေ**တိ အတ္တာနံ န ဥက္ခိပေယျ၊ ဇာတိအာဒီဟိ ဗာဟုသစ္စာဒီဟိ စ အတ္တုက္ကံသနံ န ကရေယျ။ **နော စ ပရိက္ခိပေ ပရေ**တိ ပရေ ပရပုဂ္ဂလေ တေဟေဝ ဇာတိအာဒီဟိ နော ပရိက္ခိပေ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ န ခိပေယျ

၁-ခု ၃-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ဧကတ္တိံသေ (ပါဠိယံ)

guṇaparidhaṁsanavasena vā na khipeyya. Na okkhipe pare iccevaṁ sambandho. Pare ojjhāpanavasena[1] **na okkhipe** heṭṭhato katvā pare na olokāpeyya, na ojjhāpeyyāti attho. "Na ukkhipe"ti keci paṭhanti, so evattho. **Pāragatan**ti saṁsārapāraṁ viya[2] vijjāya[3] pāraṁ gataṁ khīṇāsavaṁ tevijjaṁ chaḷabhiññaṁ vā **na eraye** ( )[4] na ghaṭṭaye na āsādeyya[5]. **Na cattavaṇṇaṁ parisāsu byāhare**ti attano vaṇṇaṁ guṇaṁ[6] lābhasakkārasilokaṁ nikāmayamāno khattiyaparisādīsu na bhāseyya. **Anuddhato**ti uddhaccarahito. Uddhatassa hi vacanaṁ nādiyanti. **Sammitabhāṇī**ti sammadevamitabhāṇī, kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasañhitameva vācaṁ[7] bhāsanasīloti attho. Ito aññathā vadantassa vacanaṁ agahaṇīyaṁ hoti. **Subbato**ti sundaravato sīlasampanno. "Siyā"ti kiriyāpadaṁ ānetvā yojetabbaṁ.

Evaṁ thero saṅkhepeneva dhammakathikalakkhaṇaṁ vatvā tesaṁ guṇānaṁ attani labbhamānataṁ adhimuccitvā bhiyyoso mattāya abhippasannaṁ mahājanaṁ ñatvā "evaṁvidhassa dhammakathikassa vimuttāyatanasannissitassa na nibbānaṁ dullabhaṁ, atha kho sulabhamevā"ti dassento **"susukhumanipuṇatthadassinā"**ti dutiyagāthamāha. Tassattho heṭṭhā vuttoyeva.

Visākhapañcālaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Cūḷakattheragāthāvaṇṇanā

Nadanti morā susikhā supekhuṇāti āyasmato Cūḷakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso chattapaṇṇiphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā **Cūḷako**ti laddhanāmo vayappatto Dhanapāladamane

1. Ujjhāpanavasena (Sī, I) 2. Saṁsārassa viya (Ka) 3. Abhiññāya (Sī, Ka)
4. (Na vāraye) (I) 5. Na pahareyya (Sī)
6. Vaṇṇagunaṁ (Sī, I) 7. Vacanaṁ (Ka)

ဂုဏပရိဓံသနဝသေန ဝါ န ခိပေယျ။ န ဩက္ခိပေ ပရေ ဣစ္စေဝံ သမ္ဗန္ဓော။ ပရေ ဩဇ္ဈာပနဝသေန[၁] **န ဩက္ခိပေ** ဟေဋ္ဌတော ကတွာ ပရေ န ဩလောကာပေယျ၊ န ဩဇ္ဈာပေယျာတိ အတ္ထော။ "န ဥက္ခိပေ"တိ ကေစိ ပဌန္တိ၊ သော ဧဝတ္ထော။ **ပါရဂတန္တိ** သံသာရပါရံ ဝိယ[၂] ဝိဇ္ဇာယ[၃] ပါရံ ဂတံ ခီဏာသဝံ တေဝိဇ္ဇံ ဆဠဘိညံ ဝါ **န ဧရယေ** ( )[၄] န ဃဋ္ဋယေ န အာသာဒေယျ[၅]။ **န စတ္တဝဏ္ဏံ ပရိသာသု ဗျာဟရေ**တိ အတ္တနော ဝဏ္ဏံ ဂုဏံ[၆] လာဘသက္ကာရသိလောကံ နိကာမယမာနော ခတ္တိယပရိသာဒီသု န ဘာသေယျ။ **အနုဒ္ဓတော**တိ ဥဒ္ဓစ္စရဟိတော။ ဥဒ္ဓတဿ ဟိ ဝစနံ နာဒိယန္တိ။ **သမ္မိတဘာဏီ**တိ သမ္မဒေဝ မိတဘာဏီ၊ ကာလေန သာပဒေသံ ပရိယန္တဝတိံ အတ္ထသဉ္ဟိတမေဝ ဝါစံ[၇] ဘာသနသီလောတိ အတ္ထော။ ဣတော အညထာ ဝဒန္တဿ ဝစနံ အဂဟဏီယံ ဟောတိ။ **သုဗ္ဗတော**တိ သုန္ဒရဝတော သီလသမ္ပန္နော။ "သိယာ"တိ ကိရိယာပဒံ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ထေရော သင်္ခေပေနေဝ ဓမ္မကထိကလက္ခဏံ ဝတွာ တေသံ ဂုဏာနံ အတ္တနိ လဗ္ဘမာနတံ အဓိမုစ္စိတွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ အဘိပ္ပသန္နံ မဟာဇနံ ဉတွာ "ဧဝံဝိဓဿ ဓမ္မကထိကဿ ဝိမုတ္တာယတနသန္နိဿိတဿ န နိဗ္ဗာနံ ဒုလ္လဘံ၊ အထ ခေါ သုလဘမေဝါ"တိ ဒဿေန္တော **"သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိနာ"**တိ ဒုတိယဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ဝိသာခပဉ္စာလပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-စူဠကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နဒန္တိ မောရာ သုသိခါ သုပေခုဏာတိ အာယသ္မတော စူဠကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဆတ္တပဏ္ဏိဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **စူဠကော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဓနပါလဒမနေ

၁-ဥဇ္ဈာပနဝသေန (သီ၊ ဣ) ၂-သံသာရဿ ဝိယ (က) ၃-အဘိညာယ (သီ၊ က)
၄-(န ဝါရယေ) (ဣ) ၅-န ပဟာရေယျ (သီ)
၆-ဝဏ္ဏဂုဏံ (သီ၊ ဣ) ၇-ဝစနံ (က)

Satthari laddhappasādo pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto Indasālaguhāyaṁ vasati, so ekadivasaṁ guhādvāre nisinno Magadhakkhettaṁ olokesi. Tasmiṁ khaṇe pāvusakālamegho gambhīramadhuranigghoso satapaṭalasahassapaṭalo añjana[1] sikharasannikāso nabhaṁ pūretvā pavassati, mayūrasaṅghā ca meghagajjitaṁ sutvā haṭṭhatuṭṭhā kekāsaddaṁ muñcitvā[2] tattha tattha padese naccantā vicaranti. Therassapi āvāsagabbhe meghavātaphassehi[3] apagataghammattā passaddhakarajakāye[4] kallataṁ patte utusappāyalābhena cittaṁ ekaggaṁ ahosi, kammaṭṭhānavīthiṁ otari, so taṁ ñatvā kālasampadādikittanamukhena attānaṁ bhāvanāya ussāhento—

211. "Nadanti morā susikhā supekhuṇā,
Sunīlagīvā sumukhā sugajjino.
Susaddalā cāpi mahāmahī ayaṁ,
Subyāpitambu suvalāhakaṁ nabhaṁ.

212. Sukallarūpo sumanassa jhāyataṁ,
Sunikkamo sādhu subuddhasāsane.
Susukkasukkaṁ nipuṇaṁ sududdasaṁ,
Phusāhi taṁ uttamamaccutaṁ padan"ti—

dve gāthā abhāsi.

Tattha **nadanti morā susikhā supekhuṇā, sunīlagīvā sumukhā sugajjino**ti ete[5] matthake uṭṭhitāhi sundarāhi sikhāhi[6] samannāgatattā **susikhā,** nānāvaṇṇehi anekehi sobhanehi bhaddakapiñchehi[7] samannāgatattā **supekhuṇā,** rājīvavaṇṇasaṅkāsāya[8] sundarāya nīlavaṇṇāya gīvāya samannāgatattā **sunīlagīvā,** sundaramukhatāya **sumukhā,** manuññavāditāya[9] **sugajjino, morā** sikhaṇḍino chajjasaṁvādī kekāsaddaṁ

---

1. Ajjuṇa (Sī)
2. Muñcantā (I)
3. Āvāsagabbhehi meghavātasamphassehi (Sī, I)
4. Passaddhe karajakāye (Sī)
5. Ettha ca (Sī, I)
6. Tīhi sikhāhi (I)
7. Bhinnakapiñche hi (Ka)
8. Rājivaṭṭasaṁkāsāya (Ka)
9. ...nādatāya (Sī), ...rutatāya (I)

သတ္ထရိ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဣန္ဒသာလဂုဟာယံ ဝသတိ၊ သော ဧကဒိဝသံ ဂုဟာဒွါရေ နိသိန္နော မဂဓက္ခေတ္တံ ဩလောကေသိ။ တသ္မိံ ခဏေ ပါဝုသကာလမေဃော ဂမ္ဘီရမဓုရနိဂ္ဃောသော သတပဋလ-သဟဿပဋလော အဉ္ဇန[1]သိခရသန္နိကာသော နဘံ ပူရေတွာ ပဝဿတိ၊ မယူရသင်္ဃာ စ မေဃဂဇ္ဇိတံ သုတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ကေကာသဒ္ဒံ မုဉ္စိတွာ[2] တတ္ထ တတ္ထ ပဒေသေ နစ္စန္တာ ဝိစရန္တိ။ ထေရဿာပိ အာဝါသဂဗ္ဘေ မေဃဝါတဖဿေဟိ[3] အပဂတဃမ္မတ္တာ ပဿဒ္ဓကရဇကာယေ[4] ကလ္လတံ ပတ္တေ ဥတုသပ္ပာယလာဘေန စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ အဟောသိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဝီထိံ ဩတရိ၊ သော တံ ဉတွာ ကာလသမ္ပဒါဒိကိတ္တနမုခေန အတ္တာနံ ဘာဝနာယ ဥဿာဟေန္တော—

၂၁၁။ "နဒန္တိ မောရာ သုသိခါ သုပေခုဏာ၊
သုနီလဂီဝါ သုမုခါ သုဂဇ္ဇိနော။
သုသဒ္ဒလာ စာပိ မဟာမဟီ အယံ၊
သုဗျာပိတမ္ဗု သုဝလာဟကံ နဘံ။

၂၁၂။ သုကလ္လရူပေါ သုမနဿ ဈာယတံ၊
သုနိက္ကမော သာဓု သုဗုဒ္ဓသာသနေ။
သုသုက္ကသုက္ကံ နိပုဏံ သုဒုဒ္ဒသံ၊
ဖုသာဟိ တံ ဥတ္တမမစ္စုတံ ပဒ"န္တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **နဒန္တိ မောရာ သုသိခါ သုပေခုဏာ၊ သုနီလဂီဝါ သုမုခါ သုဂဇ္ဇိနော**တိ ဧတေ[5] မတ္ထကေ ဥဋ္ဌိတာဟိ သုန္ဒရာဟိ သိခါဟိ[6] သမန္နာဂတတ္တာ **သုသိခါ,** နာနာဝဏ္ဏေဟိ အနေကေဟိ သောဘနေဟိ ဘဒ္ဒကပိဉ္ဆေဟိ[7] သမန္နာဂတတ္တာ **သုပေခုဏာ,** ရာဇီဝဝဏ္ဏသင်္ကာသာယ[8] သုန္ဒရာယ နီလဝဏ္ဏာယ ဂီဝါယ သမန္နာဂတတ္တာ **သုနီလဂီဝါ,** သုန္ဒရမုခတာယ **သုမုခါ,** မနုညဝါဒိတာယ[9] **သုဂဇ္ဇိနော, မောရာ** သိခဏ္ဍိနော ဆဇ္ဇသံဝါဒီ ကေကာသဒ္ဒံ

၁-အဇ္ဇုဏ (သီ)
၂-မုဉ္စန္တာ (ဣ)
၃-အာဝါသဂဗ္ဘေဟိ မေဃဝါတသမ္ဖဿေဟိ (သီ၊ ဣ)
၄-ပဿဒ္ဓေ ကရဇကာယေ (သီ)
၅-ဧတ္ထ စ (သီ၊ ဣ)
၆-တီဟိ သိခါဟိ (ဣ)
၇-ဘိန္နကပိဉ္ဆေဟိ (က)
၈-ရာဇီဝဋ္ဋသံကာသာယ (က)
၉-....နာဒတာယ (သီ)၊ ....ရုတတာယ (ဣ)

muñcantā **nadanti** ravanti. **Susaddalā cāpi mahāmahī ayan**ti ayañca mahāpathavī susaddalā sundaraharitatiṇā. **Subyāpitambū**ti abhinavavuṭṭhiyā tahaṁ tahaṁ vissandamānasalilatāya suṭṭhu byāpitajalā vitatajalā. “Susukkatambū”tipi[1] pāṭho, suvisuddhajalāti attho. **Suvalāhakaṁ nabhan**ti idañca nabhaṁ ākāsaṁ nīluppaladalasannibhehi samantato pūretvā ṭhitehi sundarehi valāhakehi meghehi suvalāhakaṁ.

Sukallarūpo sumanassa jhāyatanti idāni utusappāyalābhena suṭṭhu kallarūpo kammaniyasabhāvo tvaṁ[2], nīvaraṇehi anajjhārūḷhacittatāya sundaramanassa[3] yogāvacarassa yaṁ ārammaṇūpanijjhānavasena lakkhaṇūpanijjhānavasena ca jhāyataṁ[4]. **Sunikkamo -pa- accutaṁ padan**ti evaṁ jhāyanto ca **sādhu subuddhassa** Sammāsambuddhassa **sāsane** sundaranikkamo hutvā suparisuddhasīlatāya **susukkaṁ,** visuddhasabhāvatāya[5] sabbassapi saṁkilesassa gocarabhāvānupagamanato **sukkaṁ,** nipuṇañāṇagocaratāya **nipuṇaṁ,** paramagambhīratāya **sududdasaṁ,** paṇītabhāvena seṭṭhabhāvena ca **uttamaṁ,** niccasabhāvatāya **accutaṁ padaṁ taṁ** nibbānaṁ **phusāhi** attapaccakkhakaraṇena[6] sammāpaṭipattiyā sacchikarohīti.

Evaṁ thero attānaṁ ovadantova utusappāyalābhena samāhitacitto vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

“Kaṇikāraṁva jalitaṁ, puṇṇamāyeva candimaṁ.
Jalantaṁ diparukkhaṁva, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Kadaliphalaṁ paggayha, adāsiṁ Satthuno ahaṁ.
Pasannacitto sumano, vanditvāna apakkamiṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

---

1. Susuddhatambūtipi (Sī, I) 2. Kammaniyabhāvo, taṁ jhāya (Sī, I)
3. Sundaramānasassa (Sī, I)
4. Yogāvacarassa yaṁ yaṁ ārammaṇūpanijjhānavasena lakkhaṇūpanijjhānavasena ca jhānaṁ taṁ taṁ jhāya (Sī)
5. Visuddhabhāvatāya (Sī) 6. ...karaṇe (Sī, I) 7. Khu 3. 344 piṭṭhe.

မုဉ္စန္တာ **နဒန္တိ** ရဝန္တိ။ **သုသဒ္ဒလာ စာပိ မဟာမဟီ အယ**န္တိ အယဉ္စ မဟာပထဝီ သုသဒ္ဒလာ သုန္ဒရဟရိတတိဏာ။ **သုဗျာပိတမ္ဗူ**တိ အဘိနဝဝုဋ္ဌိယာ တဟံ တဟံ ဝိဿန္ဒမာနသလိလတာယ သုဋ္ဌု ဗျာပိတဇလာ ဝိတတဇလာ။ “သုသုက္ကတမ္ဗူ”တိပိ[၁] ပါဌော၊ သုဝိသုဒ္ဓဇလာတိ အတ္ထော။ **သုဝလာဟကံ နဘ**န္တိ ဣဒဉ္စ နဘံ အာကာသံ နီလုပ္ပလဒလသန္နိဘေဟိ သမန္တတော ပူရေတွာ ဌိတေဟိ သုန္ဒရေဟိ ဝလာဟကေဟိ မေဃေဟိ သုဝလာဟကံ။

သုကလ္လရူပေါ သုမနဿ ဈာယတန္တိ ဣဒါနိ ဥတုသပ္ပါယလာဘေန သုဋ္ဌု ကလ္လရူပေါ ကမ္မနိယသဘာဝေါ တွံ[၂]၊ နီဝရဏေဟိ အနဇ္ဈာရူဠှစိတ္တတာယ သုန္ဒရမနဿ[၃] ယောဂါဝစရဿ ယံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန စ ဈာယတံ[၄]။ **သုနိက္ခမော။ပ။ အစ္စုတံ ပဒ**န္တိ ဧဝံ ဈာယန္တော စ **သာဓု သုဗုဒ္ဓဿ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ **သာသနေ** သုန္ဒရနိက္ခမော ဟုတွာ သုပရိသုဒ္ဓသီလတာယ **သုသုက္ကံ,** ဝိသုဒ္ဓသဘာဝတာယ[၅] သဗ္ဗဿပိ သံကိလေသဿ ဂေါစရဘာဝါနုပဂမနတော **သုက္ကံ,** နိပုဏဉာဏဂေါစရတာယ **နိပုဏံ,** ပရမဂမ္ဘီရတာယ **သုဒုဒ္ဒသံ,** ပဏီတဘာဝေန သေဋ္ဌဘာဝေန စ **ဥတ္တမံ,** နိစ္စသဘာဝတာယ **အစ္စုတံ ပဒံ တံ** နိဗ္ဗာနံ **ဖုသာဟိ** အတ္တပစ္စက္ခကရဏေန[၆] သမ္မာပဋိပတ္တိယာ သစ္ဆိကရောဟီတိ။

ဧဝံ ထေရော အတ္တာနံ ဩဝဒန္တောဝ ဥတုသပ္ပါယလာဘေန သမာဟိတစိတ္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၇]—

“ကဏိကာရံဝ ဇလိတံ၊ ပုဏ္ဏမာယေဝ စန္ဒိမံ။
ဇလန္တံ ဒီပရုက္ခံဝ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

ကဒလိဖလံ ပဂ္ဂယှ၊ အဒါသိံ သတ္ထုနော အဟံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝန္ဒိတွာန အပက္ကမိံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-သုသုဒ္ဓတမ္ဗူတိပိ (သီ၊ ဣ) ၂-ကမ္မနိယဘာဝေါ၊ တံ ဈာယ (သီ၊ ဣ) ၃-သုန္ဒရမာနသဿ (သီ၊ ဣ)
၄-ယောဂါဝစရဿ ယံ ယံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန စ ဈာနံ တံ တံ ဈာယ (သီ)
၅-ဝိသုဒ္ဓဘာဝတာယ (သီ) ၆-....ကရဏေ (သီ၊ ဣ) ၇-ခု ၃-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။

Arahattaṁ pana patvā thero attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā pītisomanassajāto **“nadanti morā”**ti-ādinā tāyeva gāthā paccudāhāsi. Tenassa idameva aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Cūḷakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Anūpamattheragāthāvaṇṇanā

Nandamānā’gataṁ cittāti āyasmato Anūpamattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito ekatiṁse kappe[1] kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Padumaṁ nāma Paccekabuddhaṁ piṇḍāya carantaṁ rathiyaṁ disvā pasannamānaso aṅkolapupphehi[2] pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe ibbhakule nibbattitvā rūpasampattiyā **Anūpamo**ti laddhanāmo vayappatto upanissayasampannatāya kāme pahāya pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto araññe viharati. Tassa cittaṁ bahiddhā rūpādi-ārammaṇesu vidhāvati. Kammaṭṭhānaṁ parivaṭṭati. Thero vidhāvantaṁ cittaṁ niggaṇhanto—

213. “Nandamānā’gataṁ citta, sūla’māropamānakaṁ.
Tena teneva vajasi, yena sūlaṁ kaliṅgaraṁ.

214. Tāhaṁ cittakaliṁ brūmi, taṁ brūmi cittadubbhakaṁ.
Satthā te dullabho laddho, mā’natthe maṁ niyojayī”ti—

imāhi dvīhi gāthāhi ovadi.

Tattha **nandamānā’gataṁ cittā**ti nandamāna abhinandamāna citta abhinandamānaṁ āgataṁ uppannaṁ[3]. **Sūla’māropamānakan**ti dukkhuppattiṭṭhānatāya sūlasadisattā sūlaṁ taṁ taṁ bhavaṁ kammakilesehi ettakaṁ kālaṁ āropiyamānaṁ. **Tena teneva vajasi, yena sūlaṁ kaliṅgaran**ti yattha yattha

1. Sattatiṁsakappe (Sī, I), sattasattatime kappe (Ka) 2. Ākulīpupphehi (Sī, I)
3. Nandamānāgataṁ cittanti nandamānaṁ āgataṁ. Tatratatrābhinandinī yāyaṁ taṇhā, tassā taṁ taṁ bhavaṁ nandamānaṁ abhinandamānaṁ cittaṁ imaṁ bhavāpi bhavaṁ nandamānaṁ ānandamānaṁ āgataṁ uppannaṁ (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော **“နဒန္တိ မောရာ”**တိအာဒိနာ တာယေဝ ဂါထာ ပစ္စုဒါဟာသိ။ တေနဿ ဣဒမေဝ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

စူဠကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-အနူပမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နန္ဒမာနာ'ဂတံ စိတ္တာတိ အာယသ္မတော အနူပမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ[၁] ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ပဒုမံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ရထိယံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အင်္ကောလပုပ္ဖေဟိ[၂] ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဣဗ္ဘကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ရူပသမ္ပတ္တိယာ **အနူပမော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတာယ ကာမေ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော အရညေ ဝိဟရတိ။ တဿ စိတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါဒိအာရမ္မဏေသု ဝိဓာဝတိ။ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဝဋ္ဋတိ။ ထေရော ဝိဓာဝန္တံ စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှန္တော—

၂၁၃။ “နန္ဒမာနာ'ဂတံ စိတ္တ၊ သူလ'မာရောပမာနကံ။
တေန တေနေဝ ဝဇသိ၊ ယေန သူလံ ကလိင်္ဂရံ။

၂၁၄။ တာဟံ စိတ္တကလိံ ဗြူမိ၊ တံ ဗြူမိ စိတ္တဒုဗ္ဘကံ။
သတ္ထာ တေ ဒုလ္လဘော လဒ္ဓေါ၊ မာ'နတ္ထေ မံ နိယောဇယီ”တိ—

ဣမာဟိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဩဝဒိ။

တတ္ထ **နန္ဒမာနာ'ဂတံ စိတ္တာ**တိ နန္ဒမာန အဘိနန္ဒမာန စိတ္တ အဘိနန္ဒမာနံ အာဂတံ ဥပ္ပန္နံ[၃]။ **သူလ'မာရောပမာနက**န္တိ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ သူလသဒိသတ္တာ သူလံ တံ တံ ဘဝံ ကမ္မကိလေသေဟိ ဧတ္တကံ ကာလံ အာရောပိယမာနံ။ **တေန တေနေဝ ဝဇသိ၊ ယေန သူလံ ကလိင်္ဂရ**န္တိ ယတ္ထ ယတ္ထ

၁-သတ္တတိံသကပ္ပေ (သီ၊ ဣ)၊ သတ္တသတ္တတိမေ ကပ္ပေ (က) ၂-အာကုလီပုပ္ဖေဟိ (သီ၊ ဣ)
၃-နန္ဒမာနာဂတံ စိတ္တန္တိ နန္ဒမာနံ အာဂတံ၊ တတြတတြာဘိနန္ဒိနီ ယာယံ တဏှာ၊ တဿာ တံ တံ ဘဝံ နန္ဒမာနံ အဘိနန္ဒမာနံ စိတ္တံ ဣမံ ဘဝါပိ ဘဝံ နန္ဒမာနံ အာနန္ဒမာနံ အာဂတံ ဥပ္ပန္နံ (သီ)

sūlasaṅkhātā bhavā kaliṅgarasaṅkhātā adhikuṭṭanakā[1] kāmaguṇā ca tena teneva pāpacitta[2] vajasi, taṁ tadeva ṭhānaṁ upagacchasi, attano anatthaṁ na sallakkhesi.

Tāhaṁ cittalaliṁ brūmīti taṁ tasmā pamattabhāvato cittakaliṁ cittakālakaṇṇiṁ ahaṁ kathayāmi. Punapi **taṁ brūmi** kathemi **cittadubbhakaṁ** cittasaṅkhātassa attano buhūpakārassa[3] santānassa anatthāvahanato cittadubbhiṁ. "Cittadubbhagā"tipi paṭhanti. Cittasaṅkhāta-alakkhika appapuññāti attho. Kinti brūhīti ce? Āha **"Satthā te dullabho laddho, mā'natthemaṁ niyojayī"**ti. Kappānaṁ asaṅkhyeyyampi nāma Buddhasuñño loko hoti, Satthari uppannepi manussattasaddhāpaṭilābhādayo[4] dullabhā eva, laddhesu ca tesu Satthāpi dullabhoyeva[5] hoti. Evaṁ dullabho Satthā idāni tayā laddho, tasmiṁ laddhe sampatipi anatthe ahite āyatiṁ ca anatthāvahe dukkhāvahe akusale maṁ mā niyojesīti. Evaṁ thero attano cittaṁ ovadanto eva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

"Padumo nāma Sambuddho, Cittakūṭe vasī tadā.
Disvāna taṁ ahaṁ Buddhaṁ, Sayambhuṁ aparājitaṁ.

Aṅkolaṁ pupphitaṁ disvā, ocinitvānahaṁ tadā.
Upagantvāna Sambuddhaṁ, pūjayiṁ Padumaṁ Jinaṁ[7].

Ekatiṁse ito kappe[8], yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Anūpamattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Adhikuṭṭananāmakā (I), adhikuṭṭanāmakā (Ka)
2. Pāpacittena (Sī, I, Ka)
3. Bahukārassa (I, Ka)
4. Manussattalābhapaṭilābhādayo (Sī, I)
5. Aladdhoyeva (Ka)
6. Khu 3. 331 piṭṭhādīsu.
7. Padumanāyakaṁ (Sī)
8. Sattatiṁsamhi kappamhi (Sī)

သူလသင်္ခါတာ ဘဝါ ကလိင်္ဂရသင်္ခါတာ အဓိကုဋ္ဋနကာ[1] ကာမဂုဏာ စ တေန တေနေဝ ပါပစိတ္တ[2] ဝဇသိ၊ တံ တဒေဝ ဌာနံ ဥပဂစ္ဆသိ၊ အတ္တနော အနတ္ထံ န သလ္လက္ခေသိ။

တာဟံ စိတ္တကလိံ ဗြူမီတိ တံ တသ္မာ ပမတ္တဘာဝတော စိတ္တကလိံ စိတ္တကာလကဏ္ဏိံ အဟံ ကထယာမိ။ ပုနပိ **တံ ဗြူမိ** ကထေမိ **စိတ္တဒုဗ္ဘကံ** စိတ္တသင်္ခါတဿ အတ္တနော ဗဟူပကာရဿ[3] သန္တာနဿ အနတ္ထာဝဟနတော စိတ္တဒုဗ္ဘိံ။ "စိတ္တဒုဗ္ဘဂါ"တိပိ ပဌန္တိ။ စိတ္တသင်္ခါတအလက္ခိက အပ္ပပုညာတိ အတ္ထော။ ကိန္တိ ဗြူဟီတိ စေ? အာဟ **"သတ္ထာ တေ ဒုလ္လဘော လဒ္ဓေါ၊ မာ'နတ္ထေ မံ နိယောဇယီ"**တိ။ ကပ္ပါနံ အသင်္ချေယျမ္ပိ နာမ ဗုဒ္ဓသုညော လောကော ဟောတိ၊ သတ္ထရိ ဥပ္ပန္နေပိ မနုဿတ္တသဒ္ဓါပဋိလာဘာဒယော[4] ဒုလ္လဘာ ဧဝ၊ လဒ္ဓေသု စ တေသု သတ္ထာပိ ဒုလ္လဘောယေဝ[5] ဟောတိ။ ဧဝံ ဒုလ္လဘော သတ္ထာ ဣဒါနိ တယာ လဒ္ဓေါ၊ တသ္မိံ လဒ္ဓေ သမ္ပတိပိ အနတ္ထေ အဟိတေ အာယတိံ စ အနတ္ထာဝဟေ ဒုက္ခာဝဟေ အကုသလေ မံ မာ နိယောဇေသီတိ။ ဧဝံ ထေရော အတ္တနော စိတ္တံ ဩဝဒန္တော ဧဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[6]—

"ပဒုမော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ စိတ္တကူဋေ ဝသီ တဒါ။
ဒိသွာန တံ အဟံ ဗုဒ္ဓံ၊ သယမ္ဘုံ အပရာဇိတံ။

အင်္ကောလံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ၊ ဩစိနိတွာနဟံ တဒါ။
ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ပူဇယိံ ပဒုမံ ဇိနံ[7]။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ[8]၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အနူပမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဓိကုဋ္ဋနနာမကာ (ဣ)၊ အဓိကုဋ္ဋနာမကာ (က)
၂-ပါပစိတ္တေန (သီ၊ ဣ၊ က)
၃-ဗဟုကာရဿ (ဣ၊ က)
၄-မနုဿတ္တလာဘပဋိလာဘာဒယော (သီ၊ ဣ)
၅-အလဒ္ဓေါယေဝ (က)
၆-ခု ၃-၃၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-ပဒုမနာယကံ (သီ)
၈-သတ္တတိံသမှိ ကပ္ပမှိ (သီ)

8. Vajjitattheragāthāvaṇṇanā

Saṁsaraṁ dīghamaddhānanti āyasmato Vajjitattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito pañcasaṭṭhime kappe ekasmiṁ paccantagāme nibbattitvā viññutaṁ patto vanacarako hutvā vicaranto ekadivasaṁ Upasantaṁ nāma Paccekabuddhaṁ pabbataguhāyaṁ viharantaṁ addasa. So tassa upasamaṁ disvā pasannamanaso campakapupphena pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe ibbhakule nibbatto jātadivasato paṭṭhāya mātugāmahatthaṁ gato rodati. Brahmalokato kira cavitvā idhāgato yasmā mātugāmasamphassaṁ na sahati, tasmā mātugāmasamphassavajjanato **Vajjito**tveva nāmaṁ jātaṁ. So vayappatto Satthu yamakapāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā tadaheva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Upasanto ca Sambuddho, vasatī pabbatantare.
Ekacampakamādāya, upagacchiṁ naruttamaṁ.

Pasannacitto sumano, paccekamunimuttamaṁ.
Ubho hatthehi paggayha, pūjayiṁ aparājitaṁ.

Pañcasaṭṭhimhito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā attano pubbenivāsaṁ anussaritvā dhammasaṁvegena—

215. “Saṁsaraṁ dīghamaddhānaṁ, gatīsu parivattisaṁ.
Apassaṁ ariyasaccāni, andhabhūto puthujjano.

216. Tassa me appamattassa, saṁsārā vinaḷīkatā.
Sabbā gatī samucchinnā, natthi dāni punabbavo”ti—

dve gāthā abhāsi.

1. Khu 3. 333 piṭṭhe.

၈-ဝဇ္ဇိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သံသရံ ဒီဃမဒ္ဓါနန္တိ အာယသ္မတော ဝဇ္ဇိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ပဉ္စသဋ္ဌိမေ ကပ္ပေ ဧကသ္မိံ ပစ္စန္တဂါမေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဝနစရကော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဧကဒိဝသံ ဥပသန္တံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ပဗ္ဗတဂုဟာယံ ဝိဟရန္တံ အဒ္ဒသ။ သော တဿ ဥပသမံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော စမ္ပကပုပ္ဖေန ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဣဗ္ဘကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ မာတုဂါမဟတ္ထံ ဂတော ရောဒတိ။ ဗြဟ္မလောကတော ကိရ စဝိတွာ ဣဓာဂတော ယသ္မာ မာတုဂါမသမ္ဖဿံ န သဟတိ၊ တသ္မာ မာတုဂါမသမ္ဖဿဝဇ္ဇနတော **ဝဇ္ဇိတော**တွေဝ နာမံ ဇာတံ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ တဒဟေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဥပသန္တော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝသတီ ပဗ္ဗတန္တရေ။
ဧကစမ္ပကမာဒါယ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရုတ္တမံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပစ္စေကမုနိမုတ္တမံ။
ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ပူဇယိံ အပရာဇိတံ။

ပဉ္စသဋ္ဌိမှိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အတ္တနော ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ ဓမ္မသံဝေဂေန—

၂၁၅။ “သံသရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ၊ ဂတီသု ပရိဝတ္တိသံ။
အပဿံ အရိယသစ္စာနိ၊ အန္ဓဘူတော ပုထုဇ္ဇနော။

၂၁၆။ တဿ မေ အပ္ပမတ္တဿ၊ သံသာရာ ဝိနဠီကတာ။
သဗ္ဗာ ဂတီ သမုစ္ဆိန္နာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

၁-ခု ၃-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **saṁsaran**ti saṁsaranto, tasmiṁ tasmiṁ bhave ādānanikkhepavasena aparāparaṁ sandhāvanto. **Dīghamaddhānan**ti cirakālaṁ anādimati saṁsāre aparimāṇakālaṁ. **Gatīsū**ti sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ vasena sugatiduggatīsu. **Parivattisan**ti ghaṭīyantaṁ viya paribbhamanto cavanupapajjanavasena[1] aparāparaṁ parivattiṁ. Tassa pana parivattanassa kāraṇamāha **"apassaṁ ariyasaccāni, andhabhūto puthujjano"**ti. Dukkhādīni cattāri ariyasaccāni ñāṇacakkhunā apassanto appaṭivijjhanto, tato eva avijjandhatāya andhabhūto puthūnaṁ jananādīhi kāraṇehi puthujjano honto[2] gatīsu parivattisanti yojanā, tenevāha Bhagavā—

"Catunnaṁ bhikkhave ariyasaccānaṁ ananubodhā appaṭivedhā evamidaṁ dīghamaddhānaṁ sandhāvitaṁ saṁsaritaṁ mamañceva tumhākañcā"ti[3].

Tassa mayhaṁ vuttanayena pubbe puthujjanasseva sato[4] idāni Satthārā dinnanayena **appamattassa** appamādapaṭipattiyā samathavipassanābhāvanaṁ matthakaṁ pāpetvā ṭhitassa. **Saṁsārā vinaḷīkatā**ti saṁsaranti sattā etehīti "saṁsārā"ti laddhanāmā kammakilesā aggamaggena samucchinnattā vigatanaḷā[5] nimmūlā katā. **Sabbā gatī samucchinnā**ti evaṁ kammakilesavaṭṭānaṁ vinaḷīkatattā nirayādikā sabbāpi gatiyo sammadeva ucchinnā viddhaṁsitā, tato eva **natthi dāni** āyatiṁ **punabbhavo**ti idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Vajjitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Sandhitattheragāthāvaṇṇanā

Assatthe haritobhāseti āyasmato Sandhitattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle eko gopālako ahosi. So Satthari parinibbute aññataraṁ theraṁ

---

1. Cavanuppajjanavasena (Sī, I)
2. Puthujjano puthujjanattā (Sī)
3. Vi 3. 325; Dī 2. 77; Saṁ 3. 377; Khu 10. 144 piṭṭhesu.
4. Puthujjano puthujjanantogadhattā (I), puthujjano hutvā (Ka)
5. Vihatanaḷā (Sī)

တတ္ထ **သံသရ**န္တိ သံသရန္တော၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဘဝေ အာဒါနနိက္ခေပဝသေန အပရာပရံ သန္ဓာဝန္တော။ **ဒီဃမဒ္ဓါန**န္တိ စိရကာလံ အနာဒိမတိ သံသာရေ အပရိမာဏကာလံ။ **ဂတီသူ**တိ သုကတဒုက္ကဋာနံ ကမ္မာနံ ဝသေန သုဂတိဒုဂ္ဂတီသု။ **ပရိဝတ္တိသ**န္တိ ဃဋီယန္တံ ဝိယ ပရိဗ္ဘမန္တော စဝနုပပဇ္ဇနဝသေန[၁] အပရာပရံ ပရိဝတ္တိံ။ တဿ ပန ပရိဝတ္တနဿ ကာရဏမာဟ "**အပဿံ အရိယသစ္စာနိ၊ အန္ဓဘူတော ပုထုဇ္ဇနော**"တိ။ ဒုက္ခာဒီနိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ဉာဏစက္ခုနာ အပဿန္တော အပ္ပဋိဝိဇ္ဈန္တော၊ တတော ဧဝ အဝိဇ္ဇန္ဓတာယ အန္ဓဘူတော ပုထူနံ ဇနနာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော ဟောန္တော[၂] ဂတီသု ပရိဝတ္တိသန္တိ ယောဇနာ၊ တေနေဝါဟ ဘဂဝါ—

"စတုန္နံ ဘိက္ခဝေ အရိယသစ္စာနံ အနနုဗောဓာ အပ္ပဋိဝေဓာ ဧဝမိဒံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ သန္ဓာဝိတံ သံသရိတံ မမဉ္စေဝ တုမှာကဉ္စာ"တိ[၃]။

တဿ မယှံ ဝုတ္တနယေန ပုဗ္ဗေ ပုထုဇ္ဇနဿေဝ သတော[၄] ဣဒါနိ သတ္ထာရာ ဒိန္နနယေန **အပ္ပမတ္တဿ** အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယာ သမထဝိပဿနာဘာဝနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဌိတဿ။ **သံသာရာ ဝိနဠီကတာ**တိ သံသရန္တိ သတ္တာ ဧတေဟီတိ "သံသာရာ"တိ လဒ္ဓနာမာ ကမ္မကိလေသာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ဝိဂတနဠာ[၅] နိမ္မူလာ ကတာ။ **သဗ္ဗာ ဂတီ သမုစ္ဆိန္နာ**တိ ဧဝံ ကမ္မကိလေသဝဋ္ဋာနံ ဝိနဠီကတတ္တာ နိရယာဒိကာ သဗ္ဗာပိ ဂတိယော သမ္မဒေဝ ဥစ္ဆိန္နာ ဝိဒ္ဓံသိတာ၊ တတော ဧဝ **နတ္ထိ ဒါနိ** အာယတိံ **ပုနဗ္ဘဝေါ**တိ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

ဝဇ္ဇိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သန္ဓိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဿတ္ထေ ဟရိတောဘာသေတိ အာယသ္မတော သန္ဓိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဧကော ဂေါပါလကော အဟောသိ။ သော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အညတရံ ထေရံ

၁-စဝနုပ္ပဇ္ဇနဝသေန (သီ၊ ဣ)
၂-ပုထုဇ္ဇနော ပုထုဇ္ဇနတ္တာ (သီ)
၃-ဝိ ၃-၃၂၅၊ ဒီ ၂-၇၇၊ သံ ၃-၃၇၇၊ ခု ၁၀-၁၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ပုထုဇ္ဇနော ပုထုဇ္ဇနန္တောဂဓတ္တာ (ဣ)၊ ပုထုဇ္ဇနော ဟုတွာ (က)
၅-ဝိဟတနဠာ (သီ)

upasaṅkamitvā tassa santike Buddhaguṇapaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ sutvā pasannamānaso “kuhiṁ Bhagavā”ti pucchitvā parinibbutabhāvaṁ sutvā “evaṁ mahānubhāvā Buddhāpi nāma aniccatāvasaṁ gacchanti, aho saṅkhārā addhuvā”ti aniccasaññaṁ paṭilabhi. Taṁ thero bodhipūjāya ussāhesi. So kālena kālaṁ Bodhirukkhasamīpaṁ gantvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā Buddhaguṇe anussaranto bodhiṁ vandati. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe ibbhakule nibbattitvā **Sandhito**ti laddhanāmo vayappatto aniccatāpaṭisaṁyuttaṁ dhammakathaṁ[1] sutvā saṁvegajāto pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā ñāṇassa paripākaṁ gatattā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. So attano pubbenivāsaṁ anussaranto Sikhissa Bhagavato kāle bodhivandanaṁ Buddhānussatiṁ aniccasaññāpaṭilābhañca anussaritvā tadupanissayena attano visesādhigamaṁ pakāsento—

217. “Assatthe haritobhāse, saṁvirūḷhamhi pādape.
Ekaṁ Buddhagataṁ saññaṁ, alabhitthaṁ patissato.

218. Ekatiṁse ito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Tassā saññāya vāhasā, patto me āsavakkhayo”ti—

dve gāthā abhāsi.

Tattha **assatthe**ti assatthaṭṭhānīye, yvāyaṁ[2] etarahi amhākaṁ Bhagavato Bodhirukkho assattho, etassa ṭhāne tadā Sikhissa Bhagavato Bodhirukkho puṇḍarīko ṭhitoti so assatthaṭṭhānīyatāya “assatthe”ti vuttaṁ. ( )[3] sattānaṁ assāsajananato vā. Apare pana “assattharukkhamūle nisīditvā tadā Buddhānussatiyā bhāvitattā thero ‘assatthe’ti avocā”ti vadanti. **Haritobhāse**ti haritehi sāramaṇivaṇṇehi[4] obhāsamāne. **Saṁvirūḷhamhī**ti suṭṭhu virūḷhe suppatiṭṭhite, sughananicitapattapalāsapallavehi virūḷhasañchanneti ca vadanti. **Pādape**ti rukkhe. **Ekaṁ Buddhagataṁ saññaṁ, alabhitthaṁ patissato**ti

1. Dhammiṁ kathaṁ (Sī, I)
2. Yesvāyaṁ (Sī, I)
3. (Assatthoti) (Ka)
4. Phalikamaṇivaṇṇehi (Sī)

ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ သန္တိကေ ဗုဒ္ဓဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နမာနသော “ကုဟိံ ဘဂဝါ”တိ ပုစ္ဆိတွာ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ သုတွာ “ဧဝံ မဟာနုဘာဝါ ဗုဒ္ဓါပိ နာမ အနိစ္စတာဝသံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အဟော သင်္ခါရာ အဒ္ဓုဝါ”တိ အနိစ္စသညံ ပဋိလဘိ။ တံ ထေရော ဗောဓိပူဇာယ ဥဿာဟေသိ။ သော ကာလေန ကာလံ ဗောဓိရုက္ခသမီပံ ဂန္တွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရန္တော ဗောဓိံ ဝန္ဒတိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဣဗ္ဘကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သန္ဓိတော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော အနိစ္စတာပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မကထံ[၁] သုတွာ သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ သော အတ္တနော ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗောဓိဝန္ဒနံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ အနိစ္စသညာပဋိလာဘဉ္စ အနုဿရိတွာ တဒုပနိဿယေန အတ္တနော ဝိသေသာဓိဂမံ ပကာသေန္တော—

၂၁၇။ “အဿတ္ထေ ဟရိတောဘာသေ၊ သံဝိရူဠှမှိ ပါဒပေ။
ဧကံ ဗုဒ္ဓဂတံ သညံ၊ အလဘိတ္ထံ ပတိဿတော။

၂၁၈။ ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
တဿာ သညာယ ဝါဟသာ၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော”တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အဿတ္ထေ**တိ အဿတ္ထဋ္ဌာနီယေ၊ ယွာယံ[၂] ဧတရဟိ အမှာကံ ဘဂဝတော ဗောဓိရုက္ခော အဿတ္ထော၊ ဧတဿ ဌာနေ တဒါ သိခိဿ ဘဂဝတော ဗောဓိရုက္ခော ပုဏ္ဍရီကော ဌိတောတိ သော အဿတ္ထဋ္ဌာနီယတာယ “အဿတ္ထေ”တိ ဝုတ္တံ။ ( )[၃] သတ္တာနံ အဿာသဇနနတော ဝါ။ အပရေ ပန “အဿတ္ထရုက္ခမူလေ နိသီဒိတွာ တဒါ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဘာဝိတတ္တာ ထေရော ‘အဿတ္ထေ’တိ အဝေါစာ”တိ ဝဒန္တိ။ **ဟရိတောဘာသေ**တိ ဟရိတေဟိ သာရမဏိဝဏ္ဏေဟိ[၄] ဩဘာသမာနေ။ **သံဝိရူဠှမှီ**တိ သုဋ္ဌု ဝိရူဠှေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတေ, သုဃနနိစိတပတ္တပလာသပလ္လဝေဟိ ဝိရူဠှသဉ္ဆန္နေတိ စ ဝဒန္တိ။ **ပါဒပေ**တိ ရုက္ခေ။ **ဧကံ ဗုဒ္ဓဂတံ သညံ၊ အလဘိတ္ထံ ပတိဿတော**တိ

၁-ဓမ္မိံ ကထံ (သီ၊ ဣ)
၂-ယေသွာယံ (သီ၊ ဣ)
၃-(အဿတ္ထောတိ) (က)
၄-ဖလိကမဏိဝဏ္ဏေဟိ (သီ)

Buddhārammaṇaṁ ārammaṇassa ekajātiyattā ekaṁ “itipi so Bhagavā”ti-ādinayappavattaṁ Buddhānussatisahagataṁ saññaṁ Buddhaguṇānaṁ patipatisaraṇato[1] patissato hutvā alabhiṁ.

Kadā pana sā saññā laddhā, kīvatāya siddhāti[2] āha **“ekatiṁse ito kappe”**ti-ādi. Ito bhaddakappato uddhaṁ ārohanavasena ekatiṁse kappe. **Yaṁ saññan**ti yaṁ Buddhānussatisahagataṁ saññaṁ, yaṁ vā Buddhānaṁ aniccataṁ disvā tadanussārena[3] sabbasaṅkhāresu tadā aniccasaññaṁ alabhiṁ. **Tassā saññāya vāhasā**ti tassā yathāvuttāya saññāya kāraṇabhāvena taṁ upanissayaṁ katvā. **Patto me āsavakkhayo**ti idāni mayā āsavānaṁ khayo nirodho adhigatoti, imāyeva ca imassa therassa apadānagāthāpi. Yathāha[4]—

“Assatthe haritobhāse -pa- patto me āsavakkhayo.

Ito terasakappamhi, Dhaniṭṭho[5] nāma khattiyo.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Sandhitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca dukanipātavaṇṇanā.

1. Buddhaguṇānaṁ vā Buddhānaṁ vā paṭisaraṇato (Sī)
2. Kiṁ vā tāya siddhīti (Ka)
3. Yaṁ vā Buddhānaṁ aniccataṁ disvā yaṁ vā tadanussaraṇā (Sī), yaṁ vā Buddhānaṁ aniccataṁ nissāya tadanusārena (I)
4. Khu 3. 235 piṭṭhādīsu.
5. Dhammiko (Sī)

ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ အာရမ္မဏဿ ဧကဇာတိယတ္တာ ဧကံ “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ”တိ-အာဒိနယပ္ပဝတ္တံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိသဟဂတံ သညံ ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ပတိပတိသရဏတော[1] ပတိဿတော ဟုတွာ အလဘိံ။

ကဒါ ပန သာ သညာ လဒ္ဓါ၊ ကီဝတာယ သိဒ္ဓါတိ[2] အာဟ **“ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ”**တိအာဒိ။ ဣတော ဘဒ္ဒကပ္ပတော ဥဒ္ဓံ အာရောဟနဝသေန ဧကတိံသေ ကပ္ပေ။ **ယံ သညန္တိ** ယံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိသဟဂတံ သညံ၊ ယံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ အနိစ္စတံ ဒိသွာ တဒနုဿာရေန[3] သဗ္ဗသင်္ခါရေသု တဒါ အနိစ္စသညံ အလဘိံ။ **တဿာ သညာယ ဝါဟသာ**တိ တဿာ ယထာဝုတ္တာယ သညာယ ကာရဏဘာဝေန တံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ **ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော**တိ ဣဒါနိ မယာ အာသဝါနံ ခယော နိရောဓော အဓိဂတောတိ၊ ဣမာယေဝ စ ဣမဿ ထေရဿ အပဒါနဂါထာပိ။ ယထာဟ[4]—

“အဿတ္ထေ ဟရိတောဘာသေ။ပ။ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော။

ဣတော တေရသကပ္ပမှိ၊ ဓနိဋ္ဌော[5] နာမ ခတ္တိယော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

သန္ဓိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ဒုကနိပါတဝဏ္ဏနာ။

၁-ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ ဝါ ပဋိသရဏတော (သီ)
၂-ကိံ ဝါ တာယ သိဒ္ဓီတိ (က)
၃-ယံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ အနိစ္စတံ ဒိသွာ ယံ ဝါ တဒနုဿရဏာ (သီ)၊ ယံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ အနိစ္စတံ နိဿာယ တဒနုသာရေန (ဣ)
၄-ခု ၃-၂၃၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-ဓမ္မိကော (သီ)

3. Tikanipāta

1. Aṅgaṇikabhāradvājattheragāthāvaṇṇanā

Tikanipāte **ayoni suddhimanvesan**ti āyasmato Aṅgaṇikabhāradvājattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso pañcapatiṭṭhitena vanditvā añjaliṁ paggaṇhi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Himavantasamīpe Ukkaṭṭhe[1] nāma nagare vibhavasampannassa brāhmaṇassa gehe nibbattitvā **Aṅgaṇikabhāradvājo**ti laddhanāmo vayappatto vijjāsippesunipphattiṁ gato nekkhammajjāsayatāya paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā amaraṁ[2] tapaṁ caranto tattha tattha vicaranto Sammāsambuddhaṁ janapadacārikaṁ carantaṁ disvā pasannamānaso Satthu santike dhammaṁ sutvā taṁ micchātapaṁ[3] pahāya sāsane pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ, Vessabhuṁ vijitāvinaṁ.
Pasannacitto sumano, Buddhaseṭṭhamavandahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, vandanāya idaṁ phalaṁ.

Catuvīsatikappamhi, Vikatānandanāmako.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā vimuttisukhena viharanto ñātīnaṁ anukampāya attano jātibhūmiṁ gantvā bahū ñātake saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāpetvā tato nivattitvā Kururaṭṭhe Kuṇḍiyassa nāma nigamassa

1. Ukkaṭṭha (Sī, I)
2. Amataṁ (Ka)
3. Taṁ micchāgāhaṁ (Sī)
4. Khu 3. 244 piṭṭhe.

၃-တိကနိပါတ

၁-အင်္ဂဏိကဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

တိကနိပါတေ **အယောနိ သုဒ္ဓိမန္ဝေသန္တိ** အာယသ္မတော အင်္ဂဏိက-ဘာရဒွါဇတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိ-ကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပဉ္စ-ပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဟိမဝန္တသမီပေ ဥက္ကဋ္ဌေ[1] နာမ နဂရေ ဝိဘဝ-သမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **အင်္ဂဏိကဘာရဒွါဇော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယတာယ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အမရံ[2] တပံ စရန္တော တတ္ထ တတ္ထ ဝိစရန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ တံ မိစ္ဆာတပံ[3] ပဟာယ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

“ဥသဘံ ပဝရံ ဝီရံ၊ ဝေဿဘုံ ဝိဇိတာဝိနံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမဝန္ဒဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဝန္ဒနာယ ဣဒံ ဖလံ။

စတုဝီသတိကပ္ပမှိ၊ ဝိကတာနန္ဒနာမကော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော ဉာတီနံ အနုကမ္ပာယ အတ္တနော ဇာတိဘူမိံ ဂန္တွာ ဗဟူ ဉာတကေ သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တတော နိဝတ္တိတွာ ကုရုရဋ္ဌေ ကုဏ္ဍိယဿ နာမ နိဂမဿ

၁-ဥက္ကဋ္ဌ (သီ၊ ဣ)
၂-အမတံ (က)
၃-တံ မိစ္ဆာဂါဟံ (သီ)
၄-ခု ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။

avidūre araññe vasanto kenacideva karaṇīyena Uggārāmaṁ gato uttarāpathato[1] āgatehi sandiṭṭhehi brāhmaṇehi samāgato tehi "bho Bhāradvāja kiṁ disvā brāhmaṇānaṁ samayaṁ pahāya imaṁ samayaṁ gaṇhī"ti pucchito tesaṁ ito Buddhasāsanato bahiddhā suddhi[2] natthīti dassento—

219. "Ayoni suddhimanvesaṁ, aggiṁ paricariṁ vane.
Suddhimaggaṁ ajānanto, akāsiṁ amaraṁ tapan"ti—

paṭhamaṁ gāthamāha.

Tattha **ayonī**ti ayoniso anupāyena. **Suddhin**ti saṁsārasuddhiṁ bhavanissaraṇaṁ. **Anvesan**ti gavesanto[3]. **Aggiṁ paricariṁ vane**ti "ayaṁ suddhimaggo"ti adhippāyena araññāyatane aggihuta[4]sālāyaṁ agyāgāraṁ katvā āhutiṁ[5] paggaṇhanto aggidevaṁ paricariṁ vede vuttavidhinā pūjesiṁ. **Suddhimaggaṁ ajānanto, akāsiṁ amaraṁ tapan**ti suddhiyā nibbānassa maggaṁ ajānanto aggiparicaraṇaṁ viya pañcatapatappanādi[6] attakilamathānuyogaṁ "suddhimaggo"ti maññāya[7] akāsiṁ acariṁ paṭipajjiṁ.

Evaṁ thero assamato assamaṁ gacchento viya vede vuttavidhinā aggiparicaraṇādinā[7] anuṭṭhāya suddhiyā appattabhāvena bahiddhā suddhiyā abhāvaṁ dassetvā idāni imasmiṁyeva sāsane suddhi ca mayā adhigatāti dassento—

220. "Taṁ sukhena sukhaṁ laddhaṁ, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

dutiyagāthamāha.

Tattha **tan**ti yassatthāya suddhiṁ anvesanto tassa maggaṁ ajānanto aggiṁ paricariṁ amaraṁ tapaṁ acariṁ, taṁ nibbāna**sukhaṁ sukhena** samathavipassanāya sukhāya paṭipadāya attakilamathānuyogaṁ anupagamma mayā **laddhaṁ** pattaṁ adhigataṁ. **Passa dhammasudhammatan**ti Satthu sāsanadhammassa sudhammataṁ

1. Natthi (Bahūsu) 2. Suddhī (I) 3. Gavesanto pariyesentā (Sī, I)
4. Aggihutta (Ka) 5. Āhutīnaṁ (Ka) 6. Pañcatāpanapadhānādi (Sī)
7. Saññāya (Sī) 8. Aggiparicaraṇādito (Sī)

အဝိဒူရေ အရညေ ဝသန္တော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ဥဂ္ဂါရာမံ ဂတော ဥတ္တရာပထတော[၁] အာဂတေဟိ သန္ဒိဋ္ဌေဟိ ဗြာဟ္မဏေဟိ သမာဂတော တေဟိ "ဘော ဘာရဒွါဇ ကိံ ဒိသွာ ဗြာဟ္မဏာနံ သမယံ ပဟာယ ဣမံ သမယံ ဂဏှီ"တိ ပုစ္ဆိတော တေသံ ဣတော ဗုဒ္ဓသာသနတော ဗဟိဒ္ဓါ သုဒ္ဓိ[၂] နတ္ထီတိ ဒဿေန္တော—

၂၁၉။ "အယောနိ သုဒ္ဓိမန္ဝေသံ၊ အဂ္ဂိံ ပရိစရိံ ဝနေ။
သုဒ္ဓိမဂ္ဂံ အဇာနန္တော၊ အကာသိံ အမရံ တပ"န္တိ—

ပဌမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **အယောနီ**တိ အယောနိသော အနုပါယေန။ **သုဒ္ဓိ**န္တိ သံသာရသုဒ္ဓိံ ဘဝနိဿရဏံ။ **အန္ဝေသ**န္တိ ဂဝေသန္တော[၃]။ **အဂ္ဂိံ ပရိစရိံ ဝနေ**တိ "အယံ သုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ"တိ အဓိပ္ပါယေန အရညာယတနေ အဂ္ဂိဟုတ[၄]သာလာယံ အဂျာဂါရံ ကတွာ အာဟုတိံ[၅] ပဂ္ဂဏှန္တော အဂ္ဂိဒေဝံ ပရိစရိံ ဝေဒေ ဝုတ္တဝိဓိနာ ပူဇေသိံ။ **သုဒ္ဓိမဂ္ဂံ အဇာနန္တော၊ အကာသိံ အမရံ တပ**န္တိ သုဒ္ဓိယာ နိဗ္ဗာနဿ မဂ္ဂံ အဇာနန္တော အဂ္ဂိပရိစရဏံ ဝိယ ပဉ္စတပတပ္ပနာဒိ[၆]အတ္တကိလမထာနုယောဂံ "သုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ"တိ မညာယ[၇] အကာသိံ အစရိံ ပဋိပဇ္ဇိံ။

ဧဝံ ထေရော အဿမတော အဿမံ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ ဝေဒေ ဝုတ္တဝိဓိနာ အဂ္ဂိပရိစရဏာဒိနာ[၈] အနုဋ္ဌာယ သုဒ္ဓိယာ အပ္ပတ္တဘာဝေန ဗဟိဒ္ဓါ သုဒ္ဓိယာ အဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဣမသ္မိံယေဝ သာသနေ သုဒ္ဓိ စ မယာ အဓိဂတာတိ ဒဿေန္တော—

၂၂၀။ "တံ သုခေန သုခံ လဒ္ဓံ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဒုတိယဂါထမာဟ။

တတ္ထ **တ**န္တိ ယဿတ္ထာယ သုဒ္ဓိံ အန္ဝေသန္တော တဿ မဂ္ဂံ အဇာနန္တော အဂ္ဂိံ ပရိစရိံ အမရံ တပံ အစရိံ၊ တံ နိဗ္ဗာန**သုခံ သုခေန** သမထဝိပဿနာယ သုခါယ ပဋိပဒါယ အတ္တကိလမထာနုယောဂံ အနုပဂမ္မ မယာ **လဒ္ဓံ** ပတ္တံ အဓိဂတံ။ **ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတ**န္တိ သတ္ထု သာသနဓမ္မဿ သုဓမ္မတံ

၁-နတ္ထိ (ဗဟူသု) ၂-သုဒ္ဓီ (ဣ) ၃-ဂဝေသန္တော ပရိယေသန္တာ (သီ၊ ဣ)
၄-အဂ္ဂိဟုတ္တ (က) ၅-အာဟုတီနံ (က) ၆-ပဉ္စတာပနပဓာနာဒိ (သီ)
၇-သညာယ (သီ) ၈-အဂ္ဂိပရိစရဏာဒိတော (သီ)

aviparītaniyyānikadhammasabhāvaṁ passa jānāhīti hammālapanavasena vadati, attānaṁ vā[1] ālapati. Tassa laddhabhāvaṁ pana dassento—

"Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

āha, taṁ vuttatthameva. Evaṁ suddhiyā adhigatattā "ito paṭṭhāyāhaṁ paramatthato brāhmaṇo"ti dassento—

221. "Brahmabandhu pure āsiṁ, idāni khomhi brāhmaṇo.
Tevijjo nhātako[2] camhi, sottiyo camhi vedagū"ti—

tatiyaṁ gāthamāha. Tasattho—ito pubbe jātimattena brāhmaṇabhāvato brāhmaṇānaṁ[3] samaññāya **brahmabandhu** nāma **āsiṁ.** Bāhitapāpattā pana **idāni kho** arahattādhigamena paramatthato **brāhmaṇo** ca **amhi.** Ito[4] pubbe bhavasañcayakarānaṁ[5] tissannaṁ vedasaṅkhātānaṁ vijjānaṁ ajjhāyanena samaññāmattena tevijjo nāma hutvā idāni bhavakkhayakarāya vijjāya vasena tissannaṁ vijjānaṁ adhigatattā paramatthato **tevijjo ca amhi.** Tathā ito pubbe bhavassādagadhitāya[6] nhātakavatanipphattiyā samaññāmattena nhātako nāma hutvā idāni aṭṭhaṅgikamaggajalena suvikkhālitakilesamalatāya paramatthato **nhātako camhi.** Ito pubbe avimuttabhavassādamantajjhānena vohāramattato sottiyo nāma hutvā idāni suvimuttabhavasādadhammajjhānena paramatthato **sottiyo camhi.** Ito pubbe appaṭinissaṭṭhapāpadhammānaṁ vedānaṁ gatamattena[7] vedagū nāma hutvā idāni vedasaṅkhātena maggañāṇena saṁsaramahoghassa vedassa catusaccassa ca pāraṁ gatattā adhigatattā ñātattā paramatthato **vedagū** jātoti. Taṁ sutvā brāhmaṇā sāsane uḷāraṁ pasādaṁ pavedesuṁ.

Aṅgaṇikabhāradvājattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Attānameva (I) 2. Nahātako (Sī) 3. Jātimattena Brāhmaṇānaṁ (Ka)
4. Amhi, kiñci ito (Sī), amhīti ca (Ka) 5. Bhavapacayakarānaṁ (Ka)
6. ...gathitāya (Sī, I) 7. Gāhamattena (Sī)

အဝိပရီတနိယျာနိကဓမ္မသဘာဝံ ပဿ ဇာနာဟီတိ ဓမ္မာလပနဝသေန ဝဒတိ၊ အတ္တာနံ ဝါ[၁] အာလပတိ။ တဿ လဒ္ဓဘာဝံ ပန ဒဿေန္တော—

"တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

အာဟ၊ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ဧဝံ သုဒ္ဓိယာ အဓိဂတတ္တာ "ဣတော ပဋ္ဌာယာဟံ ပရမတ္ထတော ဗြာဟ္မဏော"တိ ဒဿေန္တော—

၂၂၁။ "ဗြဟ္မဗန္ဓု ပုရေ အာသိံ၊ ဣဒါနိ ခေါမှိ ဗြာဟ္မဏော။
တေဝိဇ္ဇော နှာတကော[၂] စမှိ၊ သောတ္တိယော စမှိ ဝေဒဂူ"တိ—

တတိယံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ဣတော ပုဗ္ဗေ ဇာတိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏဘာဝတော ဗြာဟ္မဏာနံ[၃] သမညာယ **ဗြဟ္မဗန္ဓု** နာမ **အာသိံ**။ ဗာဟိတပါပတ္တာ ပန **ဣဒါနိ ခေါ** အရဟတ္တာဓိဂမေန ပရမတ္ထတော **ဗြာဟ္မဏော စ အမှိ**။ ဣတော[၄] ပုဗ္ဗေ ဘဝသဉ္စယကရာနံ[၅] တိဿန္နံ ဝေဒသင်္ခါတာနံ ဝိဇ္ဇာနံ အဇ္ဈာယနေန သမညာမတ္တေန တေဝိဇ္ဇော နာမ ဟုတွာ ဣဒါနိ ဘဝက္ခယကရာယ ဝိဇ္ဇာယ ဝသေန တိဿန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ အဓိဂတတ္တာ ပရမတ္ထတော **တေဝိဇ္ဇော စ အမှိ**။ တထာ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဘဝဿာဒဂဓိတာယ[၆] နှာတကဝတနိပ္ဖတ္တိယာ သမညာမတ္တေန နှာတကော နာမ ဟုတွာ ဣဒါနိ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဇလေန သုဝိက္ခာလိတကိလေသမလတာယ ပရမတ္ထတော **နှာတကော စမှိ**။ ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိမုတ္တဘဝဿာဒမန္တဇ္ဈာနေန ဝေါဟာရမတ္တတော သောတ္တိယော နာမ ဟုတွာ ဣဒါနိ သုဝိမုတ္တဘဝဿာဒဓမ္မဇ္ဈာနေန ပရမတ္ထတော **သောတ္တိယော စမှိ**။ ဣတော ပုဗ္ဗေ အပ္ပဋိနိဿဋ္ဌပါပဓမ္မာနံ ဝေဒါနံ ဂတမတ္တေန[၇] ဝေဒဂူ နာမ ဟုတွာ ဣဒါနိ ဝေဒသင်္ခါတေန မဂ္ဂဉာဏေန သံသာရမဟောဃဿ ဝေဒဿ စတုသစ္စဿ စ ပါရံ ဂတတ္တာ အဓိဂတတ္တာ ဉာတတ္တာ ပရမတ္ထတော **ဝေဒဂူ** ဇာတောတိ။ တံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏာ သာသနေ ဥဠာရံ ပသာဒံ ပဝေဒေသုံ။

အင်္ဂဏိကဘာရဒွါဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အတ္တာနမေဝ (ဣ) ၂-နဟာတကော (သီ) ၃-ဇာတိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏာနံ (က)
၄-အမှိ၊ ကိဉ္စိ ဣတော (သီ)၊ အမှီတိ စ (က) ၅-ဘဝပစယကရာနံ (က)
၆-....ဂထိတာယ (သီ၊ ဣ) ၇-ဂါဟမတ္တေန (သီ)

2. Paccayattheragāthāvaṇṇanā

Pañcāhahaṁ pabbajitoti āyasmato Paccayattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ Vinatāya nāma nadiyā tīre gacchantaṁ disvā pasannamānaso manuññadassanāni[1] mahantāni udumbaraphalāni ocinitvā upanāmesi. So tena puññakammena sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Baddakappe Kassape Bhagavati loke uppajjitvā pavattavaradhammacakke veneyyajanānuggahaṁ karonte tassa sāsane pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā bhāvanamanuyuñjanto ekadivasaṁ saṁsāradukkhaṁ cintetvā ativiya sañjātasaṁvego vihāre nisinno “arahattaṁ appatvā ito na nikkhamissāmī”ti cittaṁ adhiṭṭhāya vāyamanto ñāṇassa aparipakkattā vipassanaṁ ussukkāpetuṁ nāsakkhi. So kālaṅkatvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rohitanagare[2] khattiyakule nibbattitvā **Paccayo**ti laddhanāmo vayappatto pitu accayena rajje patiṭṭhito ekadivasaṁ mahārājabaliṁ kātuṁ ārabhi. Tattha mahājano sannipati. Tasmiṁ samāgame tassa pasādañjananatthaṁ Satthā mahājanassa pekkhantasseva ākāse Vessavaṇena nimmite ratanamayakūṭāgāre ratanamayasīhāsane nisīditvā dhammaṁ desesi. Mahato janakāyassa dhammābhisamayo ahosi. Taṁ dhammaṁ sutvā Paccayarājāpi rajjaṁ pahāya purimahetusañcodito pabbaji. So yathā[3] Kassapassa Bhagavato kāle paṭiññaṁ akāsi, evaṁ paṭiññaṁ katvā[4] vihāraṁ pavisitvā vipasanaṁ vaḍḍhento ñāṇassa paripākaṁ gatattā tāvadeva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

“Vinatānadiyā tīre, vihāsi purisuttamo.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, ekaggaṁ susamāhitaṁ.

Tasmiṁ pasannamānaso, kilesamaladhovane.
Udumbaraphalaṁ gayha, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.

1. Manuññarasāni (Sī)
2. Rohininagare (Sī, I)
3. So saddhāya pabbajito yathā (Sī, I)
4. Kāle paṭiññaṁ katvā (I)
5. Khu 3. 342 piṭṭhe.

၂-ပစ္စယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စာဟာဟံ ပဗ္ဗဇိတောတိ အာယသ္မတော ပစ္စယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဝိနတာယ နာမ နဒိယာ တီရေ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော မနုညဒဿနာနိ[၁] မဟန္တာနိ ဥဒုမ္ဗရဖလာနိ ဩစိနိတွာ ဥပနာမေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ ကဿပေ ဘဂဝတိ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကေ ဝေနေယျဇနာနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တေ တဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဘာဝနမနုယုဉ္ဇန္တော ဧကဒိဝသံ သံသာရဒုက္ခံ စိန္တေတွာ အတိဝိယ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဝိဟာရေ နိသိန္နော “အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ ဣတော န နိက္ခမိဿာမီ”တိ စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာယ ဝါယမန္တော ဉာဏဿ အပရိပက္ကတ္တာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတုံ နာသက္ခိ။ သော ကာလင်္ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရောဟိတနဂရေ[၂] ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ပစ္စယော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ပိတု အစ္စယေန ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော ဧကဒိဝသံ မဟာရာဇဗလိံ ကာတုံ အာရဘိ။ တတ္ထ မဟာဇနော သန္နိပတိ။ တသ္မိံ သမာဂမေ တဿ ပသာဒဉ္ဇနနတ္ထံ သတ္ထာ မဟာဇနဿ ပေက္ခန္တဿေဝ အာကာသေ ဝေဿဝဏေန နိမ္မိတေ ရတနမယကူဋာဂါရေ ရတနမယသီဟာသနေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ မဟတော ဇနကာယဿ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တံ ဓမ္မံ သုတွာ ပစ္စယရာဇာပိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပုရိမဟေတုသဉ္စောဒိတော ပဗ္ဗဇိ။ သော ယထာ[၃] ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ပဋိညံ အကာသိ၊ ဧဝံ ပဋိညံ ကတွာ[၄] ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တော ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ တာဝဒေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

“ဝိနတာနဒိယာ တီရေ၊ ဝိဟာသိ ပုရိသုတ္တမော။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဧကဂ္ဂံ သုသမာဟိတံ။

တသ္မိံ ပသန္နမာနသော၊ ကိလေသမလဓောဝနေ။
ဥဒုမ္ဗရဖလံ ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။

၁-မနုညရသာနိ (သီ)
၂-ရောဟိနိနဂရေ (သီ၊ ဣ)
၃-သော သဒ္ဓါယ ပဗ္ဗဇိတော ယထာ (သီ၊ ဣ)
၄-ကာလေ ပဋိညံ ကတွာ (ဣ)
၅-ခု ၃-၃၄၂-ပိဋ္ဌေ။

Ekanavutito kappe, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

(Imamhi bhaddake kappe, saṁviggamānamānaso[1].
Kassapassa Bhagavato, sāsane pabbajiṁ ahaṁ.

Tathā pabbajito santo, bhāvanaṁ anuyuñjisaṁ[2].
Na vihārā nikkhamissaṁ, iti katvāna mānasaṁ.

Uttamatthaṁ asampatto, na ca pattomhi tāvade.
Idāni pana ñāṇassa, paripākena nibbuto.
Pattomhi acalaṁ ṭhānaṁ, phusitvā accutaṁ padaṁ.)[3]

Kalesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattikittanamukhena aññaṁ byākaronto—

222. "Pañcāhāhaṁ pabbajito, sekho appattamānaso.
Vihāraṁ me paviṭṭhassa, cetaso paṇidhī ahu.

223. Nāsissaṁ na pivissāmi, vihārato na nikkhame.
Napi passaṁ nipātessaṁ, taṇhāsalle anūhate.

224. Tassa mevaṁ viharato, passa vīriyaparakkamaṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

imā tisso gāthā abhāsi.

Tattha **pañcāhātaṁ pabbajito**ti pañcāho ahaṁ, pabbajito hutvā pañcāho[4], pabbajitadivasato pañcamo aho[5] niṭṭhitoti attho. **Sekho appattamānaso**ti adhisīlasikkhādīnaṁ sikkhanato sekho. Anavasesato mānaṁ siyati[6] samucchindatīti mānaso, aggamaggo, taṁnibbattito mānasato āgataṁ mānasaṁ, arahattaṁ, taṁ, so vā[7]

1. Saṁviggataramānaso (Sī) 2. Anuyuñjihaṁ (Sī) 3. ( ) natthi Pāḷiyaṁ.
4. Pañcāhaṁ (Sī) 5. Pañcame ahe (Sī) 6. Sīyati (I)
7. Mānasaṁ, taṁ arahattaṁ so vā (Sī, Ka), mānasaṁ, arahattaṁ so (I)

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

(ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ သံဝိဂ္ဂမာနမာနသော[၁]။
ကဿပဿ ဘဂဝတော၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိံ အဟံ။

တထာ ပဗ္ဗဇိတော သန္တော၊ ဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇိသံ[၂]။
န ဝိဟာရာ နိက္ခမိဿံ၊ ဣတိ ကတွာန မာနသံ။

ဥတ္တမတ္ထံ အသမ္ပတ္တော၊ န စ ပတ္တောမှိ တာဝဒေ။
ဣဒါနိ ပန ဉာဏဿ၊ ပရိပါကေန နိဗ္ဗုတော။
ပတ္တောမှိ အစလံ ဌာနံ၊ ဖုသိတွာ အစ္စုတံ ပဒံ။)[၃]

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၂၂၂။ "ပဉ္စာဟာဟံ ပဗ္ဗဇိတော၊ သေခေါ အပ္ပတ္တမာနသော။
ဝိဟာရံ မေ ပဝိဋ္ဌဿ၊ စေတသော ပဏိဓိ အဟု။

၂၂၃။ နာသိဿံ န ပိဝိဿာမိ၊ ဝိဟာရတော န နိက္ခမေ။
နပိ ပဿံ နိပါတေဿံ၊ တဏှာသလ္လေ အနူဟတေ။

၂၂၄။ တဿ မေဝံ ဝိဟရတော၊ ပဿ ဝီရိယပရက္ကမံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဣမာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဉ္စာဟာဟံ ပဗ္ဗဇိတော**တိ ပဉ္စာဟော အဟံ၊ ပဗ္ဗဇိတော ဟုတွာ ပဉ္စာဟော[၄], ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဉ္စမော အဟော[၅] နိဋ္ဌိတောတိ အတ္ထော။ **သေခေါ အပ္ပတ္တမာနသော**တိ အဓိသီလသိက္ခာဒီနံ သိက္ခနတော သေခေါ။ အနဝသေသတော မာနံ သိယတိ[၆] သမုစ္ဆိန္ဒတီတိ မာနသော၊ အဂ္ဂမဂ္ဂေါ၊ တံနိဗ္ဗတ္တိတော မာနသတော အာဂတံ မာနသံ၊ အရဟတ္တံ၊ တံ, သော ဝါ[၇]

၁-သံဝိဂ္ဂတရမာနသော (သီ) ၂-အနုယုဉ္ဇိဟံ (သီ) ၃-( ) နတ္ထိ ပါဠိယံ။
၄-ပဉ္စာဟံ (သီ) ၅-ပဉ္စမေ အဟေ (သီ) ၆-သီယတိ (ဣ)
၇-မာနသံ၊ တံ အရဟတ္တံ သော ဝါ (သီ၊ က)၊ မာနသံ၊ အရဟတ္တံ သော (ဣ)

appatto etenāti appattamānaso. **Vihāraṁ me paviṭṭhassa, cetaso paṇidhī ahū**ti evaṁ sekhassa me vasanakavihāraṁ ovarakaṁ paviṭṭhassa sato evarūpo idāni vuccamānākāro cetopaṇidhi ahosi, evaṁ mayā cittaṁ paṇihitanti attho.

Nāsissanti-ādinā cittapaṇidhiṁ[1] dasseti. Tattha **nāsissan**ti yaṁkiñci bhojanaṁ na bhuñjissaṁ na bhuñjissāmi **taṇhāsalle** mama hadayagate **anūhate** anuhaddhateti evaṁ sabbapadesu yojetabbaṁ. **Na pivissāmī**ti yaṁkiñci pātabbaṁ na pivissāmi. **Vihārato na nikkhame**ti imasmā idāni mayā nisinnagabbhato na nikkhameyyaṁ. **Napi passaṁ nipātessan**ti mama sarīrassa dvīsu passesu ekampi passaṁ kāyakilamathavinodanatthaṁ na nipātessaṁ, ekapassenapi na ni nipajjissāmīti attho.

Tassa mevaṁ viharatoti tassa me evaṁ cittaṁ paṇidhāya daḷhavīriyādhiṭṭhānaṁ katvā vipasanānuyogavasena viharato. **Passa vīriyaparakkaman**ti vidhinā īrayitabbato[2] "vīriyaṁ", paraṁ ṭhānaṁ akkamanato "parakkamo"ti ca laddhanāmaṁ ussoḷhībhūtaṁ vāyāmaṁ passa jānāhi. Yassa panānubhāvena mayā **tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan**ti vuttatthameva.

Paccayattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Bākulattheragāthāvaṇṇanā

Yo pubbe karaṇīyānīti āyasmato Bākula[3]ttherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi kira atīte ito kappasatasahassādhikassa asaṅkhyeyyassa matthake Anomadassissa Bhagavato uppattito puretarameva brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto tayo vede uggahetvā tattha sāraṁ apassanto "samparāyikatthaṁ gavesissāmī"ti isipabbajjaṁ pabbajitvā pabbatapāde viharanto pañcābhiññā[4] aṭṭhasamāpattilābhī hutvā viharanto Buddhuppādaṁ sutvā Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā

1. Taṁ cittapaṇidhiṁ (Sī)
2. Īretabbato (Ka)
3. Bakkhula (Sī, I)
4. Pañcābhiñño (Ka)

အပ္ပတ္တော ဧတေနာတိ အပ္ပတ္တမာနသော။ **ဝိဟာရံ မေ ပဝိဋ္ဌဿ၊ စေတသော ပဏိဓီ အဟူ**တိ ဧဝံ သေခဿ မေ ဝသနကဝိဟာရံ ဩဝရကံ ပဝိဋ္ဌဿ သတော ဧဝရူပေါ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနာကာရော စေတောပဏိဓိ အဟောသိ၊ ဧဝံ မယာ စိတ္တံ ပဏိဟိတန္တိ အတ္ထော။

နာသိဿန္တိအာဒိနာ စိတ္တပဏိဓိံ[1] ဒဿေတိ။ တတ္ထ **နာသိဿ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဘောဇနံ န ဘုဉ္ဇိဿံ န ဘုဉ္ဇိဿာမိ **တဏှာသလ္လေ** မမ ဟဒယဂတေ **အနူဟတေ** အနုဒ္ဓတေတိ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇေတဗ္ဗံ။ **န ပိဝိဿာမီ**တိ ယံကိဉ္စိ ပါတဗ္ဗံ န ပိဝိဿာမိ။ **ဝိဟာရတော န နိက္ခမေ**တိ ဣမသ္မာ ဣဒါနိ မယာ နိသိန္နဂဗ္ဘတော န နိက္ခမေယျံ။ **နပိ ပဿံ နိပါတေဿ**န္တိ မမ သရီရဿ ဒွီသု ပဿေသု ဧကမ္ပိ ပဿံ ကာယကိလမထဝိနောဒနတ္ထံ န နိပါတေဿံ၊ ဧကပဿေနပိ န နိပဇ္ဇိဿာမီတိ အတ္ထော။

တဿ မေဝံ ဝိဟရတောတိ တဿ မေ ဧဝံ စိတ္တံ ပဏိဓာယ ဒဠှဝီရိယာဓိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနာနုယောဂဝသေန ဝိဟရတော။ **ပဿ ဝီရိယပရက္ကမ**န္တိ ဝိဓိနာ ဤရယိတဗ္ဗတော[2] "ဝီရိယံ", ပရံ ဌာနံ အက္ကမနတော "ပရက္ကမော"တိ စ လဒ္ဓနာမံ ဥဿောဠှီဘူတံ ဝါယာမံ ပဿ ဇာနာဟိ။ ယဿ ပနာနုဘာဝေန မယာ **တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန**န္တိ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ပစ္စယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဗာကုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ပုဗ္ဗေ ကရဏီယာနီတိ အာယသ္မတော ဗာကုလ[3]တ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ကိရ အတီတေ ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကဿ အသင်္ချေယျဿ မတ္ထကေ အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ တတ္ထ သာရံ အပဿန္တော "သမ္ပရာယိကတ္ထံ ဂဝေသိဿာမီ"တိ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ပဗ္ဗတပါဒေ ဝိဟရန္တော ပဉ္စာဘိညာ[4]အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ ဟုတွာ ဝိဟရန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ

၁- တံ စိတ္တပဏိဓိံ (သီ)
၂-ဤရေတဗ္ဗတော (က)
၃-ဗက္ကုလ (သီ၊ ဣ)
၄-ပဉ္စာဘိညော (က)

saraṇesu patiṭṭhito Satthu udarābādhe uppanne araññato bhesajjāni āharitvā taṁ vūpasametvā tattha puññaṁ[1] ārogyatthāya pariṇāmetvā tato cuto brahmaloke nibbattitvā ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ devamanussesu saṁsaranto Padumuttarabuddhakāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbatto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ appābādhānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayaṁ taṁ ṭhānantaraṁ ākaṅkhanto paṇidhānaṁ katvā yāvajīvaṁ kusalaṁ upacinitvā sugatīsuyeva saṁsaranto Vipassissa Bhagavato nibbattito puretarameva Bandhumatīnagare brāhmaṇakule nibbatto purimanayeneva isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññālābhī hutvā pabbatapāde vasanto Buddhuppādaṁ sutvā Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā saraṇesu patiṭṭhito bhikkhūnaṁ tiṇapupphakaroge[2] uppanne taṁ vūpasametvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cuto brahmaloke nibbattitvā ekanavutikappe devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle Bārāṇasiyaṁ kulagehe nibbattitvā gharāvāsaṁ vasanto ekaṁ jiṇṇaṁ vinasamānaṁ mahāvihāraṁ disvā tattha uposathāgārādikaṁ sabbaṁ āvasathaṁ kāretvā tattha bhikkhusaṁghassa sabbaṁ bhesajjaṁ paṭiyādetvā[3] yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaranto amhākaṁ Bhagavato uppattito puretarameva Kosambiyaṁ seṭṭhigehe nibbatti[4]. So arogabhāvāya Mahāyamunāya nhāpiyamāno dhātiyā hatthato macchena gilito macche kevaṭṭahatthagate Bārāṇasiseṭṭhibhariyāya vikkiṇitvā gahite phāliyamānepi puññabalena arogoyeva hutvā tāya puttoti gahetvā posiyamāno taṁ pavattiṁ sutvā janakehi matāpitūhi "ayaṁ amhākaṁ putto, detha no puttan"ti anuyoge kate raññā "ubhayesampi sādhāraṇo hotū"ti dvinnaṁ kulānaṁ dāyādabhāvena vinicchayaṁ katvā ṭhapitattā **Bākulo**ti laddhanāmo vayappatto hutvā mahatiṁ sampattiṁ anubhavanto āsītiko hutvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā sattāhameva puthujjano ahosi, aṭṭhame aruṇe saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

---

1. Taṁ puññaṁ (Sī)
2. Tiṇapupphikaroge (Ka) Ma-Ṭṭha 4. 139; Aṁ-Ṭṭha 1. 237 piṭṭhesu passitabbaṁ.
3. Paṭiyādāpetvā (Sī) 4. Nibbatto (Ka) 5. Khu 3. 385 piṭṭhādī-u.

သရဏေသု ပတိဋ္ဌိတော သတ္ထု ဥဒရာဗာဓေ ဥပ္ပန္နေ အရညတော ဘေသဇ္ဇာနိ အာဟရိတွာ တံ ဝူပသမေတွာ တတ္ထ ပုညံ[1] အာရောဂျတ္ထာယ ပရိဏာမေတွာ တတော စုတော ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဧကံ အသင်္ချေယျံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ အပ္ပါဗာဓာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယံ တံ ဌာနန္တရံ အာကင်္ခန္တော ပဏိဓာနံ ကတွာ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော နိဗ္ဗတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဗန္ဓုမတီနဂရေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ပုရိမနယေနေဝ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဈာနာဘိညာလာဘီ ဟုတွာ ပဗ္ဗတပါဒေ ဝသန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌိတော ဘိက္ခုနံ တိဏပုပ္ဖကရောဂေ[2] ဥပ္ပန္နေ တံ ဝူပသမေတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စုတော ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဧကနဝုတိကပ္ပေ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗာရာဏသိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဃရာဝါသံ ဝသန္တော ဧကံ ဇိဏ္ဏံ ဝိနဿမာနံ မဟာဝိဟာရံ ဒိသွာ တတ္ထ ဥပေါသထာဂါရာဒိကံ သဗ္ဗံ အာဝသထံ ကာရေတွာ တတ္ထ ဘိက္ခုသံဃဿ သဗ္ဗံ ဘေသဇ္ဇံ ပဋိယာဒေတွာ[3] ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ကောသမ္ဗိယံ သေဋ္ဌိဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ[4]။ သော အရောဂဘာဝါယ မဟာယမုနာယ နှာပိယမာနော ဓာတိယာ ဟတ္ထတော မစ္ဆေန ဂိလိတော မစ္ဆေ ကေဝဋ္ဋဟတ္ထဂတေ ဗာရာဏသိသေဋ္ဌိဘရိယာယ ဝိက္ကိဏိတွာ ဂဟိတေ ဖာလိယမာနေပိ ပုညဗလေန အရောဂေါယေဝ ဟုတွာ တာယ ပုတ္တောတိ ဂဟေတွာ ပေါသိယမာနော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ဇနကေဟိ မာတာပိတူဟိ "အယံ အမှာကံ ပုတ္တော၊ ဒေထ နော ပုတ္တ"န္တိ အနုယောဂေ ကတေ ရညာ "ဥဘယေသမ္ပိ သာဓာရဏော ဟောတူ"တိ ဒွိန္နံ ကုလာနံ ဒါယာဒဘာဝေန ဝိနိစ္ဆယံ ကတွာ ဌပိတတ္တာ **ဗာကုလော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဟုတွာ မဟတိံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော အာသီတိကော ဟုတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္တာဟမေဝ ပုထုဇ္ဇနော အဟောသိ၊ အဋ္ဌမေ အရုဏေ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

၁-တံ ပုညံ (သီ)
၂-တိဏပုပ္ဖိကရောဂေ (က) မ-ဋ္ဌ ၄-၁၃၉၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌေသု ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ပဋိယာဒါပေတွာ (သီ) ၄-နိဗ္ဗတ္တော (က) ၅-ခု ၃-၃၈၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Himavantassāvidūre, Sobhito nāma pabbato.
Assamo sukato mayhaṁ, sakasissehi māpito.

Maṇḍapā ca[1] bahū tattha, pupphitā sindhuvārakā[2].
Kapitthā ca bahū tattha, pupphitā jīvajīvakā.

Nigguṇḍiyo bahū tattha, badarāmalakāni ca.
Phārusakā alābū ca, puṇḍarīkā ca pupphitā.

Āḷakā bheluvā tattha, kadalī mātuluṅgakā.
Mahānāmā bahū tattha, ajjunā ca piyaṅgukā.

Kosambā saḷalā nimbā, nigrodhā ca kapitthanā[3].
Ediso assamo mayhaṁ, sasissohaṁ tahiṁ vasiṁ.

Anomadassī Bhagavā, Sayambhū Lokanāyako.
Gavesaṁ paṭisallānaṁ, mama’ssamamupāgami.

Upetamhi mahāvīre, Anomadassimahāyase.
Khaṇena Lokanāthassa, vātābādho samuṭṭhahi.

Vicaranto araññamhi, addasaṁ Lokanāyakaṁ.
Upagantvāna Sambuddhaṁ, cakkhumantaṁ mahāyasaṁ.

Iriyañcāpi disvāna, upalakkhesahaṁ tadā.
Asaṁsayaṁ hi Buddhassa, byādhi no udapajjatha.

Khippaṁ assamamāgañchiṁ, mama sissāna santike.
Bhesajjaṁ kattukāmohaṁ, sisse āmantayiṁ tadā.

Paṭissuṇitvāna me vākyaṁ, sissā sabbe sagāravā.
Ekajjhaṁ sannipatiṁsu, Satthugāravatā mama.

Khippaṁ pabbatamāruyha, sabbosadhamahāsahaṁ.
Pānīyayogaṁ katvāna, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.

Paribhutte mahāvīre, Sabbaññu Lokanāyake.
Khippaṁ vāto vūpasami, Sugatassa Mahesino.

1. Pādapā ca (Sī) 2. Sindhuvāritā (Ka) 3. Kapitthakā (Sī)

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ သောဘိတော နာမ ပဗ္ဗတော။
အဿမော သုကတော မယှံ၊ သကသိဿေဟိ မာပိတော။

မဏ္ဍပါ စ[၁] ဗဟူ တတ္ထ၊ ပုပ္ဖိတာ သိန္ဒုဝါရကာ[၂]။
ကပိတ္ထာ စ ဗဟူ တတ္ထ၊ ပုပ္ဖိတာ ဇီဝဇီဝကာ။

နိဂ္ဂုဏ္ဍိယော ဗဟူ တတ္ထ၊ ဗဒရာမလကာနိ စ။
ဖာရုသကာ အလာဗူ စ၊ ပုဏ္ဍရီကာ စ ပုပ္ဖိတာ။

အာဠကာ ဗေလုဝါ တတ္ထ၊ ကဒလီ မာတုလုင်္ဂကာ။
မဟာနာမာ ဗဟူ တတ္ထ၊ အဇ္ဇုနာ စ ပိယင်္ဂုကာ။

ကောသမ္ဗာ သဠလာ နိမ္ဗာ၊ နိဂြောဓာ စ ကပိတ္ထနာ[၃]။
ဧဒိသော အဿမော မယှံ၊ သသိဿောဟံ တဟိံ ဝသိံ။

အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ လောကနာယကော။
ဂဝေသံ ပဋိသလ္လာနံ၊ မမ'ဿမမုပါဂမိ။

ဥပေတမှိ မဟာဝီရေ၊ အနောမဒဿိမဟာယသေ။
ခဏေန လောကနာထဿ၊ ဝါတာဗာဓော သမုဋ္ဌဟိ။

ဝိစရန္တော အရညမှိ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။
ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ စက္ခုမန္တံ မဟာယသံ။

ဣရိယဉ္စာပိ ဒိသွာန၊ ဥပလက္ခေသဟံ တဒါ။
အသံသယံ ဟိ ဗုဒ္ဓဿ၊ ဗျာဓိ နော ဥဒပဇ္ဇထ။

ခိပ္ပံ အဿမမာဂဉ္ဆိံ၊ မမ သိဿာန သန္တိကေ။
ဘေသဇ္ဇံ ကတ္တုကာမောဟံ၊ သိဿေ အာမန္တယိံ တဒါ။

ပဋိဿုဏိတွာန မေ ဝါကျံ၊ သိဿာ သဗ္ဗေ သဂါရဝါ။
ဧကဇ္ဈံ သန္နိပတိံသု၊ သတ္ထုဂါရဝတာ မမ။

ခိပ္ပံ ပဗ္ဗတမာရုယှ၊ သဗ္ဗောသဓမဟာသဟံ။
ပါနီယယောဂံ ကတွာန၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။

ပရိဘုတ္တေ မဟာဝီရေ၊ သဗ္ဗညုလောကနာယကေ။
ခိပ္ပံ ဝါတော ဝူပသမိ၊ သုဂတဿ မဟေသိနော။

၁-ပါဒပါ စ (သီ) ၂-သိန္ဓုဝါရိတာ (က) ၃-ကပိတ္ထကာ (သီ)

Passaddhaṁ darathaṁ disvā, Anomadassī mahāyaso.
Sakāsane nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yo me pādāsi bhesajjaṁ, byādhiñca samayī mama.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Kappasatasahassāni, devaloke ramissati.
Vādite tūriye tattha, modissati sadā ayaṁ[1].

Manussalokamāgantvā, sukkamūlena codito.
Sahassakkhattuṁ rājā ca, cakkavattī bhavissati.

Pañcapaññāsakappamhi, Anomo nāma[2] khattiyo.
Cāturanto vijitāvī, jambumaṇḍassa issaro.

Sattaratanasampanno, cakkavattī mahabbalo.
Tāvatiṁsepi khobhetvā, issaraṁ kārayissati.

Devabhūto manusso vā, appābādho bhavissati.
Pariggahaṁ vivajjetvā, byādhiṁ loke tarissati.

Aparimeyye ito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Kilese jhāpayitvāna, taṇhāsotaṁ[3] tarissati.
Bākulo nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Idaṁ sabbaṁ abhiññāya, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, etadagge ṭhapessati.

Anomadassī Bhagavā, Sayambhū Lokanāyako.
Vivekānuvilokento, mama'ssamamupāgami.

Upāgataṁ mahāvīraṁ, sabbaññuṁ Lokanāyakaṁ.
Sabbosadhena tappesiṁ, pasanno sehi pāṇibhi.

1. Sadāsayaṁ (Sī) 2. Aranemī nāma (Sī) 3. Kaṅkhāsotaṁ (Sī, Ka)

ပဿဒ္ဓံ ဒရထံ ဒိသွာ၊ အနောမဒဿီ မဟာယသော။
သကာသနေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော မေ ပါဒါသိ ဘေသဇ္ဇံ၊ ဗျာဓိဉ္စ သမယီ မမ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ကပ္ပသတသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
ဝါဒိတေ တူရိယေ တတ္ထ၊ မောဒိဿတိ သဒါ အယံ[၁]။

မနုဿလောကမာဂန္တွာ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

ပဉ္စပညာသကပ္ပမှိ၊ အနောမော နာမ[၂] ခတ္တိယော။
စာတုရန္တော ဝိဇိတာဝီ၊ ဇမ္ဗုမဏ္ဍဿ ဣဿရော။

သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။
တာဝတိံသေပိ ခေါဘေတွာ၊ ဣဿရံ ကာရယိဿတိ။

ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ၊ အပ္ပါဗာဓော ဘဝိဿတိ။
ပရိဂ္ဂဟံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ၊ ဗျာဓိံ လောကေ တရိဿတိ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

ကိလေသေ ဈာပယိတွာန၊ တဏှာသောတံ[၃] တရိဿတိ။
ဗာကုလော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဣဒံ သဗ္ဗံ အဘိညာယ၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေဿတိ။

အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ သယမ္ဘူ လောကနာယကော။
ဝိဝေကာနုဝိလောကေန္တော၊ မမ'ဿမုပါဂမိ။

ဥပါဂတံ မဟာဝီရံ၊ သဗ္ဗညုံ လောကနာယကံ။
သဗ္ဗောသဓေန တပ္ပေသိံ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။

၁-သဒါသယံ (သီ) ၂-အရနေမိ နာမ (သီ) ၃-ကင်္ခါသောတံ (သီ၊ က)

Tassa me sukataṁ kammaṁ, sukhette bījasampadā.
Khepetuṁ neva sakkomi, tadā hi sukataṁ mama.

Lābhā mama suladdhaṁ me, yohaṁ[1] addakkhi nāyakaṁ.
Tena kammāvasesena, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Sabbam'etaṁ abhiññāya, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, etadagge ṭhapesi maṁ.

Aparimeyye ito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bhesajjassa idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā ekadivasaṁ Satthārā attano sāvake paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapentena appābādhānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapito so parinibbānasamaye saṁghamajjhe bhikkhūnaṁ ovādamukhena aññaṁ byākaronto—

225. "Yo pubbe karaṇīyāni, pacchā so kātumicchati.
Sukhā so dhaṁsate ṭhānā, pacchā ca manutappati.

226. Yañhi kayirā tañhi vade, yaṁ na kayirā na taṁ vade.
Akarontaṁ bhāsamānaṁ, parijānanti paṇḍitā.

227. Susukhaṁ vata nibbānaṁ, Sammāsambuddhadesitaṁ.
Asokaṁ virajaṁ khemaṁ, yattha dukkhaṁ nirujjhatī"ti—

gāthāttayamabhāsi[2].

Tattha **yo pubbe karaṇīyāni, pacchā so kātumicchatī**ti yo puggalo pubbe puretaraṁ jarārogādīhi anabhibhūtakāleyeva kātabbāni attano hitasukhāvahāni kammāni pamādavasena akatvā pacchā so kātabbakālaṁ atikkamitvā kātuṁ icchati. **So**ti ca nipātamattaṁ. Tadā pana jarārogādīhi abhibhūtattā kātuṁ na sakkoti, asakkonto ca **sukhā so dhaṁsate ṭhānā, pacchā ca manutappatī**ti so puggalo

1. Yamahaṁ (Sī) 2. Imā tisso gāthā abhāsi (I)

တဿ မေ သုကတံ ကမ္မံ၊ သုခေတ္တေ ဗီဇသမ္ပဒါ။
ခေပေတုံ နေဝ သက္ကောမိ၊ တဒါ ဟိ သုကတံ မမ။

လာဘာ မမ သုလဒ္ဓံ မေ၊ ယောဟံ[၁] အဒ္ဒက္ခိ နာယကံ။
တေန ကမ္မာဝသေသေန၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

သဗ္ဗ'မေတံ အဘိညာယ၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဘေသဇ္ဇဿ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရာ အတ္တနော သာဝကေ ပဋိပါဋိယာ ဌာနန္တရေ ဌပေန္တေန အပ္ပါဗာဓာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိတော သော ပရိနိဗ္ဗာန-သမယေ သံဃမဇ္ဈေ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၂၂၅။ "ယော ပုဗ္ဗေ ကရဏီယာနိ၊ ပစ္ဆာ သော ကာတုမိစ္ဆတိ။
သုခါ သော ဓံသတေ ဌာနာ၊ ပစ္ဆာ စ မနုတပ္ပတိ။

၂၂၆။ ယဉှိ ကယိရာ တဉှိ ဝဒေ၊ ယံ န ကယိရာ န တံ ဝဒေ။
အကရောန္တံ ဘာသမာနံ၊ ပရိဇာနန္တိ ပဏ္ဍိတာ။

၂၂၇။ သုသုခံ ဝတ နိဗ္ဗာနံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဒေသိတံ။
အသောကံ ဝိရဇံ ခေမံ၊ ယတ္ထ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ—

ဂါထာတ္တယမဘာသိ[၂]။

တတ္ထ **ယော ပုဗ္ဗေ ကရဏီယာနိ၊ ပစ္ဆာ သော ကာတုမိစ္ဆတီ**တိ ယော ပုဂ္ဂလော ပုဗ္ဗေ ပုရေတရံ ဇရာရောဂါဒီဟိ အနဘိဘူတကာလေယေဝ ကာတဗ္ဗာနိ အတ္တနော ဟိတသုခါဝဟာနိ ကမ္မာနိ ပမာဒဝသေန အကတွာ ပစ္ဆာ သော ကာတဗ္ဗကာလံ အတိက္ကမိတွာ ကာတုံ ဣစ္ဆတိ။ **သော**တိ စ နိပါတမတ္တံ။ တဒါ ပန ဇရာရောဂါဒီဟိ အဘိဘူတတ္တာ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ အသက္ကောန္တော စ **သုခါ သော ဓံသတေ ဌာနာ၊ ပစ္ဆာ စ မနုတပ္ပတီ**တိ သော ပုဂ္ဂလော

၁-ယမဟံ (သီ) ၂-ဣမာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ (ဣ)

sukhā ṭhānā saggato nibbānato ca tadupāyassa anuppāditattā parihāyanto “akataṁ me kalyāṇan”ti-ādinā[1] pacchā ca anutappati vippaṭisāraṁ āpajjati. **Ma**-kāro padasandhikaro. Ahaṁ pana karaṇīyaṁ katvā eva tumhe evaṁ vadāmīti dassento **“yañhi kayirā”**ti dutiyaṁ gāthamāha.

Tattha **parijānantī**ti “ettako ayan”ti paricchijja jānanti na bahuṁ[2] maññantīti attho. Sammāpaṭipattivasena hi yathāvādī tathākārī eva sobhati, na tato aññathā. Karaṇīyapariyāyena sādhāraṇato vuttamatthaṁ idāni sarūpato dassetuṁ **“susukhaṁ vatā”**ti-ādinā tatiyaṁ gāthamāha. Tassattho—sammā sāmaṁ sabbadhammānaṁ Buddhattā **Sammāsambuddhena** Bhagavatā **desitaṁ** sabbaso sokahetūnaṁ abhāvato **asokaṁ** vigatarāgādirajattā **vīrajaṁ** catūhi yogehi anupaddutattā **khemaṁ** nibbānaṁ suṭṭhu **sukhaṁ vata,** kasmā? **Yattha** yasmiṁ nibbāne sakalaṁ **vaṭṭadukkhaṁ nirujjhati** accantameva vūpasamatīti.

Bākulattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Dhaniyattheragāthāvaṇṇanā

Sukhañce jīvituṁ iccheti āyasmato Dhaniyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso naḷamālāya pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena evamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe kumbhakārakule nibbattitvā **Dhaniyo**ti laddhanāmo vayappatto kumbhakārakammena jīvati. Tena ca samayena Satthā Dhaniyassa kumbhakārassa sālāyaṁ nisīditvā Pukkusātissa[3] kulaputtassa **Chadhātuvibhaṅgasuttaṁ**[4] desesi. So taṁ sutvā katakicco ahosi. Dhaniyo tassa parinibbutabhāvaṁ sutvā “niyyānikaṁ vata Buddhasāsanaṁ, yattha ekarattiparicayenāpi vaṭṭadukkhato muñcituṁ sakkā”ti paṭiladdhasaddho pabbajitvā

---

1. Ma 3. 203; Khu 10. 155 piṭṭhe.
2. Bahu (Sī, I)
3. Pakkusātissa (Ka)
4. Ma 3. 281 piṭṭhādīsu.

သုခါ ဌာနာ သဂ္ဂတော နိဗ္ဗာနတော စ တဒုပါယဿ အနုပ္ပါဒိတတ္တာ ပရိဟာယန္တော “အကတံ မေ ကလျာဏ”န္တိအာဒိနာ[1] ပစ္ဆာ စ အနုတပ္ပတိ ဝိပ္ပဋိသာရံ အာပဇ္ဇတိ။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ အဟံ ပန ကရဏီယံ ကတွာ ဧဝ တုမှေ ဧဝံ ဝဒါမီတိ ဒဿေန္တော **“ယဉှိ ကယိရာ”**တိ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ပရိဇာနန္တီ**တိ “ဧတ္တကော အယ”န္တိ ပရိစ္ဆိဇ္ဇ ဇာနန္တိ န ဗဟုံ[2] မညန္တီတိ အတ္ထော။ သမ္မာပဋိပတ္တိဝသေန ဟိ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ ဧဝ သောဘတိ၊ န တတော အညထာ။ ကရဏီယပရိယာယေန သာဓာရဏတော ဝုတ္တမတ္ထံ ဣဒါနိ သရူပတော ဒဿေတုံ **“သုသုခံ ဝတာ”**တိအာဒိနာ တတိယံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—သမ္မာ သာမံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန** ဘဂဝတာ **ဒေသိတံ** သဗ္ဗသော သောကဟေတူနံ အဘာဝတော **အသောကံ** ဝိဂတရာဂါဒိရဇတ္တာ **ဝိရဇံ** စတူဟိ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒုတတ္တာ **ခေမံ** နိဗ္ဗာနံ သုဋ္ဌု **သုခံ ဝတ၊** ကသ္မာ? **ယတ္ထ** ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ သကလံ **ဝဋ္ဋဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ** အစ္စန္တမေဝ ဝူပသမတီတိ။

ဗာကုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဓနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုခဉ္စေ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေတိ အာယသ္မတော ဓနိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော နဠမာလာယ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ကုမ္ဘကာရကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဓနိယော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ကုမ္ဘကာရကမ္မေန ဇီဝတိ။ တေန စ သမယေန သတ္ထာ ဓနိယဿ ကုမ္ဘကာရဿ သာလာယံ နိသီဒိတွာ ပုက္ကုသာတိဿ[3] ကုလပုတ္တဿ **ဆဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တံ**[4] ဒေသေသိ။ သော တံ သုတွာ ကတကိစ္စော အဟောသိ။ ဓနိယော တဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ သုတွာ “နိယျာနိကံ ဝတ ဗုဒ္ဓသာသနံ၊ ယတ္ထ ဧကရတ္တိပရိစယေနာပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မုဉ္စိတုံ သက္ကာ”တိ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ

၁-မ ၃-၂၀၃၊ ခု ၁၀-၁၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဗဟု (သီ၊ ဣ)
၃-ပက္ကုသာတိဿ (က)
၄-မ ၃-၂၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

kuṭimaṇḍanānuyutto viharanto kuṭikaraṇaṁ paṭicca Bhagavatā garahito saṁghike senāsane vasanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, āhutīnaṁ paṭiggahaṁ.
Vipinaggena[2] gacchantaṁ, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Naḷamālaṁ gahetvāna, nikkhamanto ca tāvade[3].
Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ.

Pasannacitto sumano, naḷamālamapūjayiṁ.
Dakkhiṇeyyaṁ mahāvīraṁ, sabbalokānukampakaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ mālamabhiropayiṁ[4].
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā ye bhikkhū dhutaṅgasamādhānena attānaṁ ukkaṁsetvā saṁghabhattādiṁ sādiyante aññe bhikkhū avajānanti, tesaṁ ovādadānamukhena aññaṁ byākaronto—

228. “Sukhañca jīvituṁ icche, sāmaññasmiṁ apekkhavā.
Saṁghikaṁ nātimaññeyya, cīvaraṁ pānabhojanaṁ.

229. Sukhañce jīvituṁ icche, sāmaññasmiṁ apekkhavā.
Ahi mūsikasobbhaṁva, sevetha sayanāsanaṁ.

130. Sukhañce jīvituṁ icche, sāmaññasmiṁ apekkhavā.
Itarītarena tusseyya, ekadhammañca bhavaye”ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **ukhañce jīvituṁ icche, sāmaññasmiṁ apekkhavā**ti sāmaññasmiṁ samaṇabhāve apekkhavā sikkhāya tibbagāravo hutvā sukhaṁ jivituṁ iccheyya ce, anesanaṁ pahāya samaññasukhena sace jīvitukāmoti

1. Khu 4. 46 piṭṭhe.
2. Pavanaggena (Sī)
3. Tāvadevahaṁ (Ka)
4. Yaṁ pupphamabhiropayiṁ (Sī)

ကုဋိမဏ္ဍနာနုယုတ္တော ဝိဟရန္တော ကုဋိကရဏံ ပဋိစ္စ ဘဂဝတာ ဂရဟိတော သံဃိကေ သေနာသနေ ဝသန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟံ။
ဝိပိနဂ္ဂေန[၂] ဂစ္ဆန္တံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

နဠမာလံ ဂဟေတွာန၊ နိက္ခမန္တော စ တာဝဒေ[၃]။
တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ နဠမာလမပူဇယိံ။
ဒက္ခိဏေယျံ မဟာဝီရံ၊ သဗ္ဗလောကာနုကမ္ပကံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ မာလမဘိရောပယိံ[၄]။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ယေ ဘိက္ခူ ဓုတင်္ဂသမာဓာနေန အတ္တာနံ ဥက္ကံသေတွာ သံဃဘတ္တာဒိံ သာဒိယန္တေ အညေ ဘိက္ခူ အဝဇာနန္တိ၊ တေသံ ဩဝါဒဒါနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၂၂၈။ “သုခဉ္စေ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေ၊ သာမညသ္မိံ အပေက္ခဝါ။
သံဃိကံ နာတိမညေယျ၊ စီဝရံ ပါနဘောဇနံ။

၂၂၉။ သုခဉ္စေ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေ၊ သာမညသ္မိံ အပေက္ခဝါ။
အဟိ မူသိကသောဗ္ဘံဝ၊ သေဝေထ သယနာသနံ။

၂၃၀။ သုခဉ္စေ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေ၊ သာမညသ္မိံ အပေက္ခဝါ။
ဣတရီတရေန တုဿေယျ၊ ဧကဓမ္မဉ္စ ဘာဝယေ”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သုခဉ္စေ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေ၊ သာမညသ္မိံ အပေက္ခဝါ**တိ သာမညသ္မိံ သမဏဘာဝေ အပေက္ခဝါ သိက္ခာယ တိဗ္ဗဂါရဝေါ ဟုတွာ သုခံ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေယျ စေ၊ အနေသနံ ပဟာယ သာမညသုခေန သစေ ဇီဝိတုကာမောတိ

၁-ခု ၄-၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဝနဂ္ဂေန (သီ) ၃-တာဝဒေဝဟံ (က) ၄-ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ (သီ)

attho. **Saṁghikaṁ nātimaññeyya, cīvaraṁ pānabhojanan**ti saṁghato ābhataṁ cīvaraṁ āhāraṁ[1] na avamaññeyya, saṁghassa uppajjanakalābho nāma parisuddhuppādo hotīti taṁ paribhuñjantassa ājīvapārisukkhisambhavena[2] sāmaññasukhaṁ hatthagatamevāti adhippāyo. **Ahi mūsikasobbhaṁvā**ti ahi viya mūsikāya khatabilaṁ **sevetha** seveyya senāsanaṁ. Yathā nāma sappo sayamattano āsayaṁ akatvā mūsikāya aññena vā kate āsaye vasitvā yena kāmaṁ pakkamati, evamevaṁ[3] bhikkhu sayaṁ senāsanakaraṇā saṁkilesaṁ anāpajjitvā yattha katthaci vasitvā pakkameyyāti attho.

Idāni vutte avutte ca paccaye yathālābhasantoseneva sāmaññasukhaṁ[4] hoti, na aññathāti assento āha **"itarītarena tusseyyā"**ti, yena kenaci hīnena vā paṇītena vā yathāladdhena paccayena santosaṁ āpajjeyyāti attho. **Ekadhamman**ti appamādabhāvaṁ, taṁ hi anuyuñjantassa[5] anavajjaṁ sabbaṁ lokiyasukhaṁ lokuttarasukhañca hatthagatameva hoti. Tenāha Bhagavā "appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulaṁ sukhan"ti[6].

Dhaniyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Mātaṅgaputtattheragāthāvaṇṇanā

Atisītanti āyasmato Mātaṅgaputtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Himavantasamīpe mahato Jātassarassa heṭṭhā mahati Nāgabhavane mahānubhāvo Nāgarājā hutvā nibbatto ekadivasaṁ Nāgabhavanato nikkhamitvā vicaranto Satthāraṁ ākāsena gacchantaṁ disvā pasannamānaso attano sīsamaṇinā[7] pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe Mātaṅgassa nāma kuṭumbikassa putto hutvā

---

1. Āgataṁ cīvaramāhārañca (Sī, I) 2. Sabhāvena (Sī, I) 3. Evameva ca (Sī)
4. Sāmaññaṁ sukhaṁ (Sī) 5. Appamādadhammaṁ anuyuñjantassa (Sī, I)
6. Ma 2. 308; Khu 1. 17 piṭṭhesu. 7. Kaṇṭhamaṇinā (Sī, I)

အတ္ထော။ **သံဃိကံ နာတိမညေယျ၊ စီဝရံ ပါနဘောဇနန္တိ** သံဃတော အာဘတံ စီဝရံ အာဟာရံ[၁] န အဝမညေယျ၊ သံဃဿ ဥပ္ပဇ္ဇနကလာဘော နာမ ပရိသုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ တံ ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသမ္ဘဝေန[၂] သာမညသုခံ ဟတ္ထဂတမေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။ **အဟိ မူသိကသောဗ္ဘံဝါ**တိ အဟိ ဝိယ မူသိကာယ ခတဗိလံ **သေဝေထ** သေဝေယျ သေနာသနံ။ ယထာ နာမ သပ္ပေါ သယမတ္တနော အာသယံ အကတွာ မူသိကာယ အညေန ဝါ ကတေ အာသယေ ဝသိတွာ ယေန ကာမံ ပက္ကမတိ၊ ဧဝမေဝံ[၃] ဘိက္ခု သယံ သေနာသနကရဏာ သံကိလေသံ အနာပဇ္ဇိတွာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝသိတွာ ပက္ကမေယျာတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ဝုတ္တေ အဝုတ္တေ စ ပစ္စယေ ယထာလာဘသန္တောသေနေဝ သာမညသုခံ[၄] ဟောတိ၊ န အညထာတိ ဒဿေန္တော အာဟ **"ဣတရီတရေန တုဿေယျာ"**တိ၊ ယေန ကေနစိ ဟီနေန ဝါ ပဏီတေန ဝါ ယထာလဒ္ဓေန ပစ္စယေန သန္တောသံ အာပဇ္ဇေယျာတိ အတ္ထော။ **ဧကဓမ္မန္တိ** အပ္ပမာဒဘာဝံ၊ တံ ဟိ အနုယုဉ္ဇန္တဿ[၅] အနဝဇ္ဇံ သဗ္ဗံ လောကိယသုခံ လောကုတ္တရသုခဉ္စ ဟတ္ထဂတမေဝ ဟောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "အပ္ပမတ္တော ဟိ ဈာယန္တော၊ ပပ္ပောတိ ဝိပုလံ သုခ"န္တိ[၆]။

ဓနိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မာတင်္ဂပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အတိသီတန္တိ အာယသ္မတော မာတင်္ဂပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟိမဝန္တသမီပေ မဟတော ဇာတဿရဿ ဟေဋ္ဌာ မဟတိ နာဂဘဝနေ မဟာနုဘာဝေါ နာဂရာဇာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ နာဂဘဝနတော နိက္ခမိတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထာရံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အတ္တနော သီသမဏိနာ[၇] ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ မာတင်္ဂဿ နာမ ကုဋုမ္ဗိကဿ ပုတ္တော ဟုတွာ

၁-အာဂတံ စီဝရမာဟာရဉ္စ (သီ၊ ဣ) ၂-သဘာဝေန (သီ၊ ဣ) ၃-ဧဝမေဝ စ (သီ)
၄-သာမညံ သုခံ (သီ) ၅-အပ္ပမာဒဓမ္မံ အနုယုဉ္ဇန္တဿ (သီ၊ ဣ)
၆-မ ၂-၃၀၈၊ ခု ၁-၁၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၇-ကဏ္ဌမဏိနာ (သီ၊ ဣ)

nibbatto **Mātaṅgaputto**tveva paññāyittha. So viññutaṁ patto alasajātiko hutvā kiñci kammaṁ akaronto ñātakehi aññehi ca garahito "sukhajīvino ime samaṇā Sakyaputtiyā"ti sukhajīvitaṁ ākaṅkhanto bhikkhūhi kataparicayo hutvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā aññe bhikkhū iddhimante disvā iddhibalaṁ patthetvā Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā bhāvanaṁ anuyuñjanto chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Padumuttato nāma Jino, sabbadhammāna pāragū.
Vivekakāmo Sambuddho, gacchate anilañjase.

Avidūre Himavantassa Mahājātassaro ahu.
Tattha me bhavanaṁ āsi, puññakammena saṁyutaṁ.

Bhavanā abhinikkhamma, addasaṁ Lokanāyakaṁ.
Indīvaraṁva jalitaṁ[2], ādittaṁva hutāsanaṁ.

Vicinaṁ naddasaṁ[3] pupphaṁ, pūjayissanti nāyakaṁ.
Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, avandiṁ Satthuno ahaṁ.

Mama sīse maṇiṁ gayha[4], pūjayiṁ Lokanāyakaṁ.
Imāya maṇipūjāya, vipāko hotu bhaddako.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Antalikkhe ṭhito Satthā, imaṁ gāthaṁ abhāsatha.

So te ijjhatu saṅkappo, labhassu vipulaṁ sukhaṁ.
Imāya saṇipūjāya, anubhohi mahāyasaṁ.

Idaṁ vatvāna Bhagavā, Jalajuttamanāmako.
Agamāsi Buddhaseṭṭho, yattha cittaṁ paṇīhitaṁ.

Saṭṭhikappāni devindo, devarajjamakārayiṁ.
Anekasatakkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

Pubbakammaṁ sarantassa, devabhūtassa me sato.
Maṇi nibbattate mayhaṁ, ālokakaraṇo mamaṁ.

1. Khu 4. 46 piṭṭhādīsu.
2. Indavajirajalitaṁ (Sī)
3. Addasaṁ (Sī)
4. Mama sīsaṁ maṇiṁ paggayha (Sī)

နိဗ္ဗတ္တော **မာတင်္ဂပုတ္တော**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော အလသဇာတိကော ဟုတွာ ကိဉ္စိ ကမ္မံ အကရောန္တော ဉာတကေဟိ အညေဟိ စ ဂရဟိတော "သုခဇီဝိနော ဣမေ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ"တိ သုခဇီဝိတံ အာကင်္ခန္တော ဘိက္ခူဟိ ကတပရိစယော ဟုတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အညေ ဘိက္ခူ ဣဒ္ဓိမန္တေ ဒိသွာ ဣဒ္ဓိဗလံ ပတ္ထေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

"ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ။
ဝိဝေကကာမော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဂစ္ဆတေ အနိလဉ္ဇသေ။

အဝိဒူရေ ဟိမဝန္တဿ၊ မဟာဇာတဿရော အဟု။
တတ္ထ မေ ဘဝနံ အာသိ၊ ပုညကမ္မေန သံယုတံ။

ဘဝနာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။
ဣန္ဒီဝရံဝ ဇလိတံ[၂]၊ အာဒိတ္တံဝ ဟုတာသနံ။

ဝိစိနံ နဒ္ဒသံ[၃] ပုပ္ဖံ၊ ပူဇယိဿန္တိ နာယကံ။
သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ အဝန္ဒိံ သတ္ထုနော အဟံ။

မမ သီသေ မဏိံ ဂယှ[၄]၊ ပူဇယိံ လောကနာယကံ။
ဣမာယ မဏိပူဇာယ၊ ဝိပါကော ဟောတု ဘဒ္ဒကော။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
အန္တလိက္ခေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ဣမံ ဂါထံ အဘာသထ။

သော တေ ဣဇ္ဈတု သင်္ကပ္ပေါ၊ လဘဿု ဝိပုလံ သုခံ။
ဣမာယ မဏိပူဇာယ၊ အနုဘောဟိ မဟာယသံ။

ဣဒံ ဝတွာန ဘဂဝါ၊ ဇလဇုတ္တမနာမကော။
အဂမာသိ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော၊ ယတ္ထ စိတ္တံ ပဏီဟိတံ။

သဋ္ဌိကပ္ပါနိ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
အနေကသတက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

ပုဗ္ဗကမ္မံ သရန္တဿ၊ ဒေဝဘူတဿ မေ သတော။
မဏိ နိဗ္ဗတ္တတေ မယှံ၊ အာလောကကရဏော မမံ။

၁-ခု ၄-၄၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဣန္ဒဝဇိရဇလိတံ (သီ)
၃-အဒ္ဒသံ (သီ)
၄-မမ သီသံ မဏိံ ပဂ္ဂယှ (သီ)

Chaḷasītisahassāni, nāriyo me pariggahā.
Vicittavatthābharaṇā, āmukkamaṇikuṇḍalā.

Aḷārapamhā hasulā, susaññā[1] tanumajjhimā.
Parivārenti maṁ niccaṁ, maṇipūjāyidaṁ phalaṁ.

Soṇṇamayā maṇimayā, lohitaṅkamayā tathā.
Bhaṇḍā me sukatā honti, yadicchasi[2] piḷhandhanā.

Kūṭāgārā gahā rammā, sayanañca mahārahaṁ.
Mama saṅkappamaññāya, nibbattanti yadicchakaṁ.

Lābhā tesaṁ suladdhañca, ye labhanti upassutiṁ.
Puññakkhettaṁ manussānaṁ, osadhaṁ sabbapāṇinaṁ.

Mayhampi sukataṁ kammaṁ, yohaṁ adakkhi nāyakaṁ.
Vinipātā pamuttomhi, pattomhi acalaṁ padaṁ.

Yaṁ yaṁ yonūpapajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Divasañceva rattiñca, āloko hoti me sadā.

Tāyeva maṇipūjāya, anubhotvāna sampadā.
Ñāṇāloko mayā diṭṭho, pattāmhi acalaṁ padaṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ maṇiṁ abhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, maṇipūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā puggalādhiṭṭhānavasena kosajjaṁ garahanto attano ca vīriyārambhaṁ kittento—

231. "Atisītaṁ ati-uṇhaṁ, atisāyamidaṁ ahu.
Iti vissaṭṭhakammante, khaṇā accenti māṇave.

232. Yo ca sītañca uṇhañca, tiṇā bhiyyo na maññati.
Karaṁ purisakiccāni, so sukhā na vihāyati.

1. Sutthanā (Sī) 2. Yadicchāya (Sī)

ဆဠသီတိသဟဿာနိ၊ နာရိယော မေ ပရိဂ္ဂဟာ။
ဝိစိတ္တဝတ္ထာဘရဏာ၊ အာမုက္ကမဏိကုဏ္ဍလာ။

အဠာရပမှာ ဟသုလာ၊ သုသညာ[1] တနုမဇ္ဈိမာ။
ပရိဝါရေန္တိ မံ နိစ္စံ၊ မဏိပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သောဏ္ဏမယာ မဏိမယာ၊ လောဟိတင်္ကမယာ တထာ။
ဘဏ္ဍာ မေ သုကတာ ဟောန္တိ၊ ယဒိစ္ဆသိ[2] ပိဠန္ဓနာ။

ကူဋာဂါရာ ဂဟာ ရမ္မာ၊ သယနဉ္စ မဟာရဟံ။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ နိဗ္ဗတ္တန္တိ ယဒိစ္ဆကံ။

လာဘာ တေသံ သုလဒ္ဓဉ္စ၊ ယေ လဘန္တိ ဥပဿုတိံ။
ပုညက္ခေတ္တံ မနုဿာနံ၊ ဩသဓံ သဗ္ဗပါဏိနံ။

မယှမ္ပိ သုကတံ ကမ္မံ၊ ယောဟံ အဒက္ခိ နာယကံ။
ဝိနိပါတာ ပမုတ္တောမှိ၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

ယံ ယံ ယောနူပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
ဒိဝသဉ္စေဝ ရတ္တိဉ္စ၊ အာလောကော ဟောတိ မေ သဒါ။

တာယေဝ မဏိပူဇာယ၊ အနုဘောတွာန သမ္ပဒါ။
ဉာဏာလောကော မယာ ဒိဋ္ဌော၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ မဏိံ အဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ မဏိပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ"န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနဝသေန ကောသဇ္ဇံ ဂရဟန္တော အတ္တနော စ ဝီရိယာရမ္ဘံ ကိတ္တေန္တော—

၂၃၁။ "အတိသီတံ အတိဥဏှံ၊ အတိသာယမိဒံ အဟု။
ဣတိ ဝိဿဋ္ဌကမ္မန္တေ၊ ခဏာ အစ္စေန္တိ မာဏဝေ။

၂၃၂။ ယော စ သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ၊ တိဏာ ဘိယျော န မညတိ။
ကရံ ပုရိသကိစ္စာနိ၊ သော သုခါ န ဝိဟာယတိ။

၁-သုတ္ထနာ (သီ) ၂-ယဒိစ္ဆာယ (သီ)

233. Dabbaṁ kusaṁ poṭakilaṁ, usīraṁ muñjapabbajaṁ.
Urasā panudissāmi, vivekamanubrūhayan"ti—

gāthāttayamāha.

Tattha **atisītan**ti himapātavaddalādinā[1] ativiya sītaṁ, **idaṁ ahū**ti ānetvā sambandho. **Ati-uṇhan**ti ghammaparitāpādinā ativiya uṇhaṁ, ubhayenapi utuvasena Kosajjavatthumāha. **Atisāyan**ti divasassa pariṇatiyā[2] atisāyaṁ, sāyaggahaṇeneva[3] cettha pātopi saṅgayhati, tadubhayena kālavasena[4] Kosajjavatthumāha. **Itī**ti iminā pakārena. Etena "idha bhikkhave bhikkhunā[5] kammaṁ kattabbaṁ hotī"ti-ādinā[6] vuttaṁ Kosajjavatthuṁ saṅgaṇhāti. **Vissaṭṭhakammante**ti pariccattayogakammante. **Khaṇā**ti Buddhuppādādayo brahmacariyavāsassa okāsā. **Accentī**ti atikkamanti. **Māṇave**ti satte. **Tiṇā bhiyyo na maññatī**ti tiṇato upari na maññati, tiṇaṁ viya maññati, sītuṇhāni abhibhavitvā attanā kattabbaṁ karoti. **Karan**ti karonto. **Purisakiccānī**ti vīrapurisena kattabbāni attahitaparahitāni. **Sukhā**ti sukhato, nibbānasukhatoti adhippāyo. Tatiyagāthāya attho heṭṭhā vuttoyeva.

Mātaṅgaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Khujjasobhitattheragāthāvaṇṇanā

Ye cittakathī bahussutāti āyasmato Khujjasobhitattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Bhagavantaṁ mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ gacchantaṁ disvā pasannamānaso dasahi gāthāhi abhitthavi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Pāṭaliputtanagare brāhmaṇakule nibbatti, "Sobhito"tissa

---

1. Vadalikādinā (I) 2. Pariyante (Sī) 3. Atidivāsāyaṁ gahaṇeneva (I)
4. Natthi (Sī, Ka) 5. Bhikkhuno (Sī) 6. Aṁ 3. 147; Dī 3. 211 piṭṭhesu.

၂၃၃။ ဒဗ္ဗံ ကုသံ ပေါဋကိလံ၊ ဥသီရံ မုဉ္ဇပဗ္ဗဇံ။
ဥရသာ ပနုဒိဿာမိ၊ ဝိဝေကမနုဗြူဟယ"န္တိ—

ဂါထာတ္တယမာဟ။

တတ္ထ **အတိသီတန္တိ** ဟိမပါတဝဒ္ဒလာဒိနာ[1] အတိဝိယ သီတံ၊ **ဣဒံ အဟူတိ** အာနေတွာ သမ္ဗန္ဓော။ **အတိဥဏှန္တိ** ဃမ္မပရိတာပါဒိနာ အတိဝိယ ဥဏှံ၊ ဥဘယေနပိ ဥတုဝသေန ကောသဇ္ဇဝတ္ထုမာဟ။ **အတိသာယန္တိ** ဒိဝသဿ ပရိဏတိယာ[2] အတိသာယံ၊ သာယဂ္ဂဟဏေနေဝ[3] စေတ္ထ ပါတောပိ သင်္ဂယှတိ၊ တဒုဘယေန ကာလဝသေန[4] ကောသဇ္ဇဝတ္ထုမာဟ။ **ဣတီတိ** ဣမိနာ ပကာရေန။ ဧတေန "ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနာ[5] ကမ္မံ ကတ္တဗ္ဗံ ဟောတီ"တိအာဒိနာ[6] ဝုတ္တံ ကောသဇ္ဇဝတ္ထုံ သင်္ဂဏှာတိ။ **ဝိဿဋ္ဌကမ္မန္တေတိ** ပရိစ္စတ္တယောဂကမ္မန္တေ။ **ခဏာတိ** ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါဒယော ဗြဟ္မစရိယဝါသဿ ဩကာသာ။ **အစ္စေန္တီတိ** အတိက္ကမန္တိ။ **မာဏဝေတိ** သတ္တေ။ **တိဏာ ဘိယျော န မညတီတိ** တိဏတော ဥပရိ န မညတိ၊ တိဏံ ဝိယ မညတိ၊ သီတုဏှာနိ အဘိဘဝိတွာ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗံ ကရောတိ။ **ကရန္တိ** ကရောန္တော။ **ပုရိသကိစ္စာနီတိ** ဝီရပုရိသေန ကတ္တဗ္ဗာနိ အတ္တဟိတပရဟိတာနိ။ **သုခါတိ** သုခတော၊ နိဗ္ဗာနသုခတောတိ အဓိပ္ပါယော။ တတိယဂါထာယ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

မာတင်္ဂပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယေ စိတ္တကထီ ဗဟုဿုတာတိ အာယသ္မတော ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဒသဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပါဋလိပုတ္တနဂရေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ "သောဘိတော"တိဿ

၁-ဝဒလိကာဒိနာ (ဣ) ၂-ပရိယန္တေ (သီ) ၃-အတိဒိဝါသာယံ ဂဟဏေနေဝ (ဣ)
၄-နတ္ထိ (သီ၊ က) ၅-ဘိက္ခုနော (သီ) ၆-အံ ၃-၁၄၇၊ ဒီ ၃-၂၁၁-ပိဋ္ဌေသု။

nāmaṁ ahosi. Thokaṁ khujjadhātukatāya[1] pana **Khujjasobhito**tveva paññāyittha. So vayappatto Satthari parinibbute Ānandattherassa santike pabbajitvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Kakudhaṁ vilasantaṁva, devadevaṁ narāsabhaṁ.
Rathiyaṁ paṭipajjantaṁ, ko disvā na pasīdati.

Tamandakāraṁ[4] nāsetvā, santāretvā bahuṁ janaṁ.
Ñāṇālokena jotantaṁ, ko disvā na pasīdati.

Vasīsatasahassehi, nīyantaṁ Lokanāyakaṁ.
Uddharantaṁ bahū satte, ko disvā na pasīdati.

Āhanantaṁ dhammabheriṁ, maddantaṁ titthiye gaṇe.
Sīhanādaṁ vinadantaṁ, ko disvā na pasīdati.

Yāvatā brahmalokato, āgantvāna sabrahmakā.
Pucchanti nipuṇe pañhe, ko disvā na pasīdati.

Yassañjaliṁ karitvāna, āyācanti sadevakā.
Tena puññaṁ anubhonti, ko disvā na pasīdati.

Sabbe janā samāgantvā, sampavārenti cakkhumaṁ.
Na vikampati ajjhiṭṭho, ko disvā na pasīdati.

Nagaraṁ pavisato yassa, ravanti bheriyo bahū.
Vinadanti gajā mattā, ko disvā na pasīdati.

Vīthiyā gacchato yassa, sabbābhā jotate sadā.
Abbhunnatā samā honti, ko disvā na pasīdati.

Byāharantassa Buddhassa, cakkavāḷampi suyyati.
Sabbe satte viññāpeti, ko disvā na pasīdati.

Satasahassito kappe, yaṁ Buddhamabhikittayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, kittanāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

1. Dhātu-katāya (I) 2. Khu 4. 43 piṭṭhādīsu. 3. Tamandhakāre (Sī)

နာမံ အဟောသိ။ ထောကံ ခုဇ္ဇဓာတုကတာယ[၁] ပန **ခုဇ္ဇသောဘိတော**တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အာနန္ဒတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ကကုဓံ ဝိလသန္တံဝ၊ ဒေဝဒေဝံ နရာသဘံ။
ရထိယံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

တမန္ဒကာရံ[၃] နာသေတွာ၊ သန္တာရေတွာ ဗဟုံ ဇနံ။
ဉာဏာလောကေန ဇောတန္တံ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

ဝသီသတသဟဿေဟိ၊ နီယန္တံ လောကနာယကံ။
ဥဒ္ဓရန္တံ ဗဟူ သတ္တေ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

အာဟနန္တံ ဓမ္မဘေရိံ၊ မဒ္ဒန္တံ တိတ္ထိယေ ဂဏေ။
သီဟနာဒံ ဝိနဒန္တံ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

ယာဝတာ ဗြဟ္မလောကတော၊ အာဂန္တွာန သဗြဟ္မကာ။
ပုစ္ဆန္တိ နိပုဏေ ပဉှေ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

ယဿဉ္ဇလိံ ကရိတွာန၊ အာယာစန္တိ သဒေဝကာ။
တေန ပုညံ အနုဘောန္တိ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

သဗ္ဗေ ဇနာ သမာဂန္တွာ၊ သမ္ပဝါရေန္တိ စက္ခုမံ။
န ဝိကမ္ပတိ အဇ္ဈိဋ္ဌော၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

နဂရံ ပဝိသတော ယဿ၊ ရဝန္တိ ဘေရိယော ဗဟူ။
ဝိနဒန္တိ ဂဇာ မတ္တာ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

ဝီထိယာ ဂစ္ဆတော ယဿ၊ သဗ္ဗာဘာ ဇောတတေ သဒါ။
အဗ္ဘုန္နတာ သမာ ဟောန္တိ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

ဗျာဟရန္တဿ ဗုဒ္ဓဿ၊ စက္ကဝါဠမ္ပိ သုယျတိ။
သဗ္ဗေ သတ္တေ ဝိညာပေတိ၊ ကော ဒိသွာ န ပသီဒတိ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိကိတ္တယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကိတ္တနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္”တိ။

၁-ဓာတု-ကတာယ (ဣ) ၂-ခု ၄-၄၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-တမန္ဓကာရေ (သီ)

Chaḷabhiñño pana hutvā paṭhamamahāsaṅgītikāle Rājagahe sattapaṇṇiguhāyaṁ sannipatitena saṁghena “āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantehī”ti[1] āṇatto pathaviyaṁ nimujjitvā therassa purato uṭṭhahitvā saṁghassa sāsanaṁ ārocetvā sayaṁ puretaraṁ ākāsena gantvā sattapaṇṇiguhādvāraṁ sampāpuṇi. Tena ca samayena Mārassa mārakāyikānañca paṭisedhanatthaṁ devasaṁghena pesitā aññatarā devatā sattapaṇṇiguhādvāre ṭhitā hoti, tassā Khujjasobhito thero[2] attano āgamanaṁ kathento—

234. “Ye cittakathī bahussutā,
Samaṇā Pāṭaliputtavāsino.
Tesa’ññataroyam’āyuvā,
Dvāre tiṭṭhati Khujjasobhito”ti—

paṭhamaṁ gāthamāha.

Tattha **cittakathī**ti vicittadhammakathikā, saṅkhipanaṁ vitthāraṇaṁ[3] gambhīrakaraṇaṁ uttānīkaraṇaṁ kaṅkhāvinodanaṁ dhammapatiṭṭhāpananti evamādīhi nānānayehi paresaṁ ajjhāsayānurūpaṁ dhammassa kathanasīlāti attho. **Bahussutā**ti pariyattipaṭivedhabāhusaccapāripūriyā bahussutā. Sabbaso samitapāpatāya **samaṇā. Pāṭaliputtavāsino, tesa’ññataro**ti Pāṭaliputtanagaravāsitāya Pāṭaliputtavāsino, tesaṁ aññataro, **ayaṁ āyuvā** dīghāyu āyasmā. **Dvāre tiṭṭhatī**ti sattapaṇṇiguhāya dvāre tiṭṭhati, saṁghassa anumatiyā pavisituntì attho. Taṁ sutvā sā devatā therassa āgamanaṁ saṁghassa nivedentī—

235. “Ye cittakathī -pa- dvāre tiṭṭhati māluterito”ti—

dutiyaṁ gāthamāha.

Tattha **māluterito**ti iddhicittajanitena vāyunā erito[4], iddhibalena āgatoti attho.

1. Ānehīti (I)
2. Khujjasobhitatthero (Sī)
3. Vitthārakaraṇaṁ (Sī)
4. Vāyunā ca īrito (Sī), vāyunāva erito (I)

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ရာဇဂဟေ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာယံ သန္နိပတိတေန သံဃေန “အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေဟီ”တိ[၁] အာဏတ္တော ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ ထေရဿ ပုရတော ဥဋ္ဌဟိတွာ သံဃဿ သာသနံ အာရောစေတွာ သယံ ပုရေတရံ အာကာသေန ဂန္တွာ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာဒွါရံ သမ္ပာပုဏိ။ တေန စ သမယေန မာရဿ မာရကာယိကာနဉ္စ ပဋိသေဓနတ္ထံ ဒေဝသံဃေန ပေသိတာ အညတရာ ဒေဝတာ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာဒွါရေ ဌိတာ ဟောတိ၊ တဿာ ခုဇ္ဇသောဘိတော ထေရော[၂] အတ္တနော အာဂမနံ ကထေန္တော—

၂၃၄။ “ယေ စိတ္တကထီ ဗဟုဿုတာ၊
သမဏာ ပါဋလိပုတ္တဝါသိနော။
တေသ’ညတရောယ’မာယုဝါ၊
ဒွါရေ တိဋ္ဌတိ ခုဇ္ဇသောဘိတော”တိ—

ပဌမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **စိတ္တကထီ**တိ ဝိစိတ္တဓမ္မကထိကာ၊ သင်္ခိပနံ ဝိတ္ထာရဏံ[၃] ဂမ္ဘီရကရဏံ ဥတ္တာနီကရဏံ ကင်္ခါဝိနောဒနံ ဓမ္မပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဧဝမာဒီဟိ နာနာနယေဟိ ပရေသံ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မဿ ကထနသီလာတိ အတ္ထော။ **ဗဟုဿုတာ**တိ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စပါရိပူရိယာ ဗဟုဿုတာ။ သဗ္ဗသော သမိတပါပတာယ **သမဏာ။ ပါဋလိပုတ္တဝါသိနော၊ တေသ’ညတရော**တိ ပါဋလိပုတ္တနဂရဝါသိတာယ ပါဋလိပုတ္တဝါသိနော၊ တေသံ အညတရော, **အယံ အာယုဝါ** ဒီဃာယု အာယသ္မာ။ **ဒွါရေ တိဋ္ဌတီ**တိ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာယ ဒွါရေ တိဋ္ဌတိ၊ သံဃဿ အနုမတိယာ ပဝိသိတုန္တိ အတ္ထော။ တံ သုတွာ သာ ဒေဝတာ ထေရဿ အာဂမနံ သံဃဿ နိဝေဒေန္တိ—

၂၃၅။ “ယေ စိတ္တကထီ။ပ။ ဒွါရေ တိဋ္ဌတိ မာလုတေရိတော”တိ—

ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **မာလုတေရိတော**တိ ဣဒ္ဓိစိတ္တဇနိတေန ဝါယုနာ ဧရိတော[၄]၊ ဣဒ္ဓိဗလေန အာဂတောတိ အတ္ထော။

၁-အာနေဟီတိ (ဣ)
၂-ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရော (သီ)
၃-ဝိတ္ထာရကရဏံ (သီ)
၄-ဝါယုနာ စ ဤရိတော (သီ)၊ ဝါယုနာဝ ဧရိတော (ဣ)

Evaṁ tāya devatāya niveditena saṁghena katokāso thero saṁghassa santikaṁ gacchanto—

236. “Suyuddhena suyiṭṭhena, saṅgāmavijayena ca.
Brahmacariyānuciṇṇena, evāyaṁ sukhamedhatī”ti—

imāya tatiyagāthāya aññaṁ byākāsi.

Tattha **suyuddhenā**ti pubbabhāge[1] tadaṅgavikkhambhanappahānavasena kilesehi suṭṭhu yujjhanena. **Suyiṭṭhenā**ti antarantarā kalyāṇamittehi dinnasappāyadhammadānena. **Saṅgāmavijayena cā**ti samucchedappahānavasena sabbaso kilesābhisaṅkhāranimmathanena laddhasaṅgāmavijayena ca. **Brahmacariyānuciṇṇenā**ti anuciṇṇena aggamaggabrahmacariyena. **Evāyaṁ sukhamedhatī**ti evaṁ vuttappakārena ayaṁ Khujjasobhito nibbānasukhaṁ phalasamāpattisukhañca edhati[2], anubhavatīti attho.

Khujjasobhitattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Vāraṇattheragāthāvaṇṇanā

Yodha koci manussesūti āyasmato Vāraṇattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto ito dvānavute kappe Tassassa Bhagavato uppattito puretarameva brāhmaṇakule[3] nibbattitvā brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu pāragū hutvā isipabbajjaṁ pabbajitvā catupaṇṇāsasahassānaṁ antevāsikānaṁ mante vācento vasati. Tena ca samayena Tissassa Bhagavato bodhisattabhūtassa Tusitā kāyā cavitvā carimabhave mātukucchiṁ okkamanena mahāpathavikampo ahosi. Taṁ disvā mahājano bhīto saṁviggo naṁ isiṁ upasaṅkamitvā pathavikampana[4] kāraṇaṁ pucchi. So “mahābodhisatto mātukucchiṁ okkami, tenāyaṁ pathavikampo, tasmā mā bhāyathā”ti Buddhuppādassa pubbanimittabhāvaṁ kathetvā samassāsesi, Buddhārammaṇañca pītiṁ paṭivedesi. So tena puññakammena

1. Pubbabhāgena (Sī, I)
2. Edhati pāpuṇāti (Sī, I)
3. Sumedhabrāhmaṇakule (Sī, I)
4. Pathavikampa (I)

ဧဝံ တာယ ဒေဝတာယ နိဝေဒိတေန သံဃေန ကတောကာသော ထေရော သံဃဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော—

၂၃၆။ “သုယုဒ္ဓေန သုယိဋ္ဌေန၊ သင်္ဂါမဝိဇယေန စ။
ဗြဟ္မစရိယာနုစိဏ္ဏေန၊ ဧဝါယံ သုခမေဓတီ”တိ—

ဣမာယ တတိယဂါထာယ အညံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **သုယုဒ္ဓေနာ**တိ ပုဗ္ဗဘာဂေ[၁] တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနဝသေန ကိလေသေဟိ သုဋ္ဌု ယုဇ္ဈနေန။ **သုယိဋ္ဌေနာ**တိ အန္တရန္တရာ ကလျာဏမိတ္တေဟိ ဒိန္နသပ္ပါယဓမ္မဒါနေန။ **သင်္ဂါမဝိဇယေန စာ**တိ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန သဗ္ဗသော ကိလေသာဘိသင်္ခါရနိမ္မထနေန လဒ္ဓသင်္ဂါမဝိဇယေန စ။ **ဗြဟ္မစရိယာနုစိဏ္ဏေနာ**တိ အနုစိဏ္ဏေန အဂ္ဂမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယေန။ **ဧဝါယံ သုခမေဓတီ**တိ ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရေန အယံ ခုဇ္ဇသောဘိတော နိဗ္ဗာနသုခံ ဖလသမာပတ္တိသုခဉ္စ ဧဓတိ[၂], အနုဘဝတီတိ အတ္ထော။

ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဝါရဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယောဓ ကောစိ မနုဿေသူတိ အာယသ္မတော ဝါရဏတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဣတော ဒွါနဝုတေ ကပ္ပေ တိဿဿ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဗြာဟ္မဏကုလေ[၃] နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု ပါရဂူ ဟုတွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ စတုပဏ္ဏာသသဟဿာနံ အန္တေဝါသိကာနံ မန္တေ ဝါစေန္တော ဝသတိ။ တေန စ သမယေန တိဿဿ ဘဂဝတော ဗောဓိသတ္တဘူတဿ တုသိတာ ကာယာ စဝိတွာ စရိမဘဝေ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမနေန မဟာပထဝိကမ္ပော အဟောသိ။ တံ ဒိသွာ မဟာဇနော ဘီတော သံဝိဂ္ဂေါ နံ ဣသိံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပထဝိကမ္ပန[၄]ကာရဏံ ပုစ္ဆိ။ သော “မဟာဗောဓိသတ္တော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမိ၊ တေနာယံ ပထဝိကမ္ပော၊ တသ္မာ မာ ဘာယထာ”တိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝံ ကထေတွာ သမဿာသေသိ၊ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏဉ္စ ပီတိံ ပဋိဝေဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန

၁-ပုဗ္ဗဘာဂေန (သီ၊ ဣ)
၂-ဧဓတိ ပါပုဏာတိ (သီ၊ ဣ)
၃-သုမေဓဗြာဟ္မဏကုလေ (သီ၊ ဣ)
၄-ပထဝိကမ္ပ (ဣ)

devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Vāraṇo**ti laddhanāmo vayappatto aññatarassa āraññakassa therassa santike dhammaṁ sutvā laddhappasādo pabbajitvā samaṇadhammaṁ karoti. So ekadivasaṁ Buddhupaṭṭhānaṁ gacchanto antarāmagge ahinakule aññamaññaṁ kalahaṁ katvā kālaṅkate disvā “ime sattā aññamaññavirodhena jīvitakkhayaṁ pattā”ti saṁviggamānaso hutvā Bhagavato santikaṁ gato, tassa Bhagavā cittācāraṁ ñatvā tadanurūpameva ovādaṁ dento—

237. “Yodha koci manussesu, parapāṇāni hiṁsati.
Asmā lokā paramhā ca, ubhayā dhaṁsate naro.

238. Yo ca mettena cittena, sabbapāṇānukampati.
Bahuṁ hi so pasavati, puññaṁ tādisako naro.

239. Subhāsitassa sikkhetha, samaṇūpāsanassa ca.
Ekāsanassa ca raho, cittavūpasamassa cā”ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **yodha koci manussesū**ti idha manussesu yo koci khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddho vā gahaṭṭho vā pabbajito vā. Manussaggahaṇaṁ cettha ukkaṭṭhasattanidassananti daṭṭhabbaṁ. **Parapāṇāni hiṁsatī**ti parasatte māreti vibādhati ca. **Asmā lokā**ti idha lokato. **Paramhā**ti paralokato. **Ubhayā dhaṁsate**ti ubhayato[1] dhaṁsati, ubhayalokapariyāpannahitasukhato parihāyatīti attho. **Naro**ti satto.

Evaṁ parapīḷālakkhaṇaṁ pāpadhammaṁ dassetvā idāni parapīḷānivattilakkhaṇaṁ kusalaṁ dhammaṁ dassento **“yo ca mettenā”**ti-ādinā dutiyaṁ gāthamāha. Tattha **mettena cittenā**ti mettāsampayuttena cittena appanāpattena itarītarena vā. **Sabbapāṇānukampatī**ti sabbe pāṇe attano orasaputte viya mettāyati. **Bahuṁ hi so pasavati, puññaṁ tādisato naro**ti so tathārūpo mettāvihārī puggalo bahuṁ mahantaṁ anappakaṁ kusalaṁ pasavati paṭilabhati adhigacchati.

1. Tadubhayato ca (Sī, I)

ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝါရဏော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော အညတရဿ အာရညကဿ ထေရဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အဟိနကုလေ အညမညံ ကလဟံ ကတွာ ကာလင်္ကတေ ဒိသွာ “ဣမေ သတ္တာ အညမညဝိရောဓေန ဇီဝိတက္ခယံ ပတ္တာ”တိ သံဝိဂ္ဂမာနသော ဟုတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂတော၊ တဿ ဘဂဝါ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ တဒနုရူပမေဝ ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၂၃၇။ “ယောဓ ကောစိ မနုဿေသု၊ ပရပါဏာနိ ဟိံသတိ။
အသ္မာ လောကာ ပရမှာ စ၊ ဥဘယာ ဓံသတေ နရော။

၂၃၈။ ယော စ မေတ္တေန စိတ္တေန၊ သဗ္ဗပါဏာနုကမ္ပတိ။
ဗဟုံ ဟိ သော ပသဝတိ၊ ပုညံ တာဒိသကော နရော။

၂၃၉။ သုဘာသိတဿ သိက္ခေထ၊ သမဏူပါသနဿ စ။
ဧကာသနဿ စ ရဟော၊ စိတ္တဝူပသမဿ စာ”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယောဓ ကောစိ မနုဿေသူ**တိ ဣဓ မနုဿေသု ယော ကောစိ ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဝေဿော ဝါ သုဒ္ဒေါ ဝါ ဂဟဋ္ဌော ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ။ မနုဿဂ္ဂဟဏံ စေတ္ထ ဥက္ကဋ္ဌသတ္တနိဒဿနန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ပရပါဏာနိ ဟိံသတီ**တိ ပရသတ္တေ မာရေတိ ဝိဗာဓတိ စ။ **အသ္မာ လောကာ**တိ ဣဓ လောကတော။ **ပရမှာ**တိ ပရလောကတော။ **ဥဘယာ ဓံသတေ**တိ ဥဘယတော[၁] ဓံသတိ၊ ဥဘယလောကပရိယာပန္နဟိတသုခတော ပရိဟာယတီတိ အတ္ထော။ **နရော**တိ သတ္တော။

ဧဝံ ပရပီဠာလက္ခဏံ ပါပဓမ္မံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပရပီဠာနိဝတ္တိလက္ခဏံ ကုသလံ ဓမ္မံ ဒဿေန္တော **“ယော စ မေတ္တေနာ”**တိအာဒိနာ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **မေတ္တေန စိတ္တေနာ**တိ မေတ္တာသမ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန အပ္ပနာပတ္တေန ဣတရီတရေန ဝါ။ **သဗ္ဗပါဏာနုကမ္ပတီ**တိ သဗ္ဗေ ပါဏေ အတ္တနော ဩရသပုတ္တေ ဝိယ မေတ္တာယတိ။ **ဗဟုံ ဟိ သော ပသဝတိ၊ ပုညံ တာဒိသကော နရော**တိ သော တထာရူပေါ မေတ္တာဝိဟာရီ ပုဂ္ဂလော ဗဟုံ မဟန္တံ အနပ္ပကံ ကုသလံ ပသဝတိ ပဋိလဘတိ အဓိဂစ္ဆတိ။

၁-တဒုဘယတော စ (သီ၊ ဣ)

Idāni taṁ[1] sasambhāre samathavipassanādhamme niyojento "**subhāsitassā**"ti-ādinā tatiyaṁ gāthamāha. Tattha **subhāsitassa sikkhethā**ti appicchakathādibhedaṁ subhāsitaṁ pariyattidhammaṁ savanadhāraṇaparipucchādivasena[2] sikkheyya. **Samaṇūpāsanassa cā**ti samitapāpānaṁ samaṇānaṁ kalyāṇamittānaṁ upāsakānaṁ kālena kālaṁ upasaṅkamitvā payirupāsanañceva paṭipattiyā tesaṁ samīpacariyañca sikkheyya. **Ekāsanassa ca raho cittavūpasamassa cā**ti ekassa asahāyassa kāyavivekaṁ anubrūhantassa raho kammaṭṭhānānuyogavasena āsanaṁ nisajjaṁ sikkheyya. Evaṁ kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto bhāvanaṁ ca matthakaṁ pāpento samucchedavasena kilesānaṁ cittassa vūpasamañca sikkheyya. Yāhi adhisīlasikkhādīhi[3] kilesā accantameva vūpasantā pahīnā honti, tā maggaphalasikkhā[4] sikkhantassa accantameva cittaṁ vūpasantaṁ nāma hotīti. Gāthāpariyosāne vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Ajjhogāhetvā Himavaṁ, mante vācemahaṁ tadā.
Catupaññāsasahassāni, sissā mayhaṁ upaṭṭhahuṁ.

Adhitā vedagū sabbe, chaḷaṅge pāramiṁ gatā.
Sakavijjāhupatthaddhā[6], Himavante vasanti te.

Cavitvā Tusitā kāyā, devaputto mahāyaso.
Uppajji mātukucchismiṁ, sampajāno patissato.

Sambuddhe upapajjante, dasasahassi kampatha.
Andhā cakkhuṁ alabhiṁsu, uppajjantamhi nāyake.

Sabbākāraṁ pakampittha, kevalā vasudhā ayaṁ.
Nigghosasaddaṁ sutvāna, ubbijjiṁsu[7] mahājanā.

Sabbe janā samāgamma, āgacchuṁ mama santikaṁ.
Vasudhāyaṁ pakampittha, kiṁ vipāko bhavissati.

1. Idāni (Ka)
2. Savaṇadhāraṇaparicayaparipucchādivasena (Sī, I)
3. Sikkheyyāti, adhisīlasikkhādīhi (Sī)
4. Honti nāma, maggaphalasikkhāya (Sī, I)
5. Khu 4. 44 piṭṭhādīsu.
6. Sakavijjāhupattabbā (Sī)
7. Ottapiṁsu (Ka)

ဣဒါနိ တံ[၁] သသမ္ဘာရေ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ နိယောဇေန္တော "**သုဘာသိတဿာ**"တိအာဒိနာ တတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သုဘာသိတဿ သိက္ခေထာ**တိ အပ္ပိစ္ဆကထာဒိဘေဒံ သုဘာသိတံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ သဝနဓာရဏပရိပုစ္ဆာဒိဝသေန[၂] သိက္ခေယျ။ **သမဏူပါသနဿ စာ**တိ သမိတပါပါနံ သမဏာနံ ကလျာဏမိတ္တာနံ ဥပါသကာနံ ကာလေန ကာလံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသနဉ္စေဝ ပဋိပတ္တိယာ တေသံ သမီပစရိယဉ္စ သိက္ခေယျ။ **ဧကာသနဿ စ ရဟော စိတ္တဝူပသမဿ စာ**တိ ဧကဿ အသဟာယဿ ကာယဝိဝေကံ အနုဗြူဟန္တဿ ရဟော ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂဝသေန အာသနံ နိသဇ္ဇံ သိက္ခေယျ။ ဧဝံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဘာဝနံ စ မတ္ထကံ ပါပေန္တော သမုစ္ဆေဒဝသေန ကိလေသာနံ စိတ္တဿ ဝူပသမဉ္စ သိက္ခေယျ။ ယာဟိ အဓိသီလသိက္ခာဒီဟိ[၃] ကိလေသာ အစ္စန္တမေဝ ဝူပသန္တာ ပဟီနာ ဟောန္တိ၊ တာ မဂ္ဂဖလသိက္ခာ[၄] သိက္ခန္တဿ အစ္စန္တမေဝ စိတ္တံ ဝူပသန္တံ နာမ ဟောတီတိ။ ဂါထာပရိယောသာနေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

"အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဟိမဝံ၊ မန္တေ ဝါစေမဟံ တဒါ။
စတုပညာသသဟဿာနိ၊ သိဿာ မယှံ ဥပဋ္ဌဟုံ။

အဓိတာ ဝေဒဂူ သဗ္ဗေ၊ ဆဠင်္ဂေ ပါရမိံ ဂတာ။
သကဝိဇ္ဇာဟုပတ္ထဒ္ဓါ[၆]၊ ဟိမဝန္တေ ဝသန္တိ တေ။

စဝိတွာ တုသိတာ ကာယာ၊ ဒေဝပုတ္တော မဟာယသော။
ဥပ္ပဇ္ဇိ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော။

သမ္ဗုဒ္ဓေ ဥပပဇ္ဇန္တေ၊ ဒသသဟဿိ ကမ္ပထ။
အန္ဓာ စက္ခုံ အလဘိံသု၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တမှိ နာယကေ။

သဗ္ဗာကာရံ ပကမ္ပိတ္ထ၊ ကေဝလာ ဝသုဓာ အယံ။
နိဂ္ဃောသသဒ္ဒံ သုတွာန၊ ဥဗ္ဗိဇ္ဇိံသု[၇] မဟာဇနာ။

သဗ္ဗေ ဇနာ သမာဂမ္မ၊ အာဂစ္ဆုံ မမ သန္တိကံ။
ဝသုဓာယံ ပကမ္ပိတ္ထ၊ ကိံ ဝိပါကော ဘဝိဿတိ။

၁-ဣဒါနိ (က)
၂-သဝဏဓာရဏပရိစယပရိပုစ္ဆာဒိဝသေန (သီ၊ ဣ)
၃-သိက္ခေယျာတိ၊ အဓိသီလသိက္ခာဒီဟိ (သီ)
၄-ဟောန္တိ နာမ၊ မဂ္ဂဖလသိက္ခာယ (သီ၊ ဣ)
၅-ခု ၄-၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-သကဝိဇ္ဇာဟုပတ္တဗ္ဗာ (သီ)
၇-ဩတ္တပိံသု (က)

Avacāsiṁ tadā tesaṁ, mā bhetha natthi vo bhayaṁ.
Visaṭṭhā hotha sabbepi, uppādoyaṁ suvatthiko.

Aṭṭhahetūhi samphussa[1], vasudhāyaṁ pakampati[2].
Tathā nimittā dissanti, obhāso vipulo mahā.

Asaṁsayaṁ buddhaseṭṭho, uppajjissati cakkhumā.
Saññāpetvāna janataṁ, pañcasīle kathesahaṁ.

Sutvāna pañcasīlāni, Buddhuppādañca dullabhaṁ.
Ubbegajātā sumanā, tuṭṭhahaṭṭhā ahaṁsu te.

Dvenavute ito kappe, yaṁ nimittaṁ viyākariṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, byākaraṇassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Vāraṇattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Vassikattheragāthāvaṇṇanā

Ekopi saddho medhāvīti āyasmato Vassikattherassa[3] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Atthadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto pilakkhaphalāni[4] adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Vassiko**ti laddhanāmo vayappatto Satthu yamakapāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto ābādhiko ahosi. Atha naṁ ñātakā vejjaparidiṭṭhena bhesajjavidhinā upaṭṭhahitvā arogamakaṁsu. So tamhā ābādhā vuṭṭhito saṁvegajāto bhāvanaṁ ussukkāpetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

---

1. Atthahetūhi samphassaṁ (Sī) 2. Vasudhā sampakampati (Sī)
3. Passikattherassa (Sī, I) 4. Milakkhaphalāni (I) 5. Khu 4. 42 piṭṭhādīsu.

အဝစာသိံ တဒါ တေသံ၊ မာ ဘေထ နတ္ထိ ဝေါ ဘယံ။
ဝိသဋ္ဌာ ဟောထ သဗ္ဗေပိ၊ ဥပ္ပါဒေယံ သုဝတ္ထိကော။

အဋ္ဌဟေတူဟိ သမ္ဖုဿ[1]၊ ဝသုဓာယံ ပကမ္ပတိ[2]။
တထာ နိမိတ္တာ ဒိဿန္တိ၊ ဩဘာသော ဝိပုလော မဟာ။

အသံသယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော၊ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ စက္ခုမာ။
သညာပေတွာန ဇနတံ၊ ပဉ္စသီလေ ကထေသဟံ။

သုတွာန ပဉ္စသီလာနိ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒဉ္စ ဒုလ္လဘံ။
ဥဗ္ဗေဂဇာတာ သုမနာ၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ အဟံသု တေ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ နိမိတ္တံ ဝိယာကရိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗျာကရဏဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဝါရဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဝဿိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧကောပိ သဒ္ဓေါ မေဓာဝီတိ အာယသ္မတော ဝဿိကတ္ထေရဿ[3] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပိလက္ခဖလာနိ[4] အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝဿိကော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော အာဗာဓိကော အဟောသိ။ အထ နံ ဉာတကာ ဝေဇ္ဇပရိဒိဋ္ဌေန ဘေသဇ္ဇဝိဓိနာ ဥပဋ္ဌဟိတွာ အရောဂမကံသု။ သော တမှာ အာဗာဓာ ဝုဋ္ဌိတော သံဝေဂဇာတော ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

၁-အဋ္ဌဟေတူဟိ သမ္ဖုဿံ (သီ) ၂-ဝသုဓာ သမ္ပကမ္ပတိ (သီ) ၃-ပဿိကတ္ထေရဿ (သီ၊ ဣ)
၄-မိလက္ခဖလာနိ (ဣ) ၅-ခု ၄-၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Vanantare[1] Buddhaṁ disvā, Atthadassiṁ mahāyasaṁ.
Pasannacitto sumano, pilakkhassa phalaṁ adā.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā ākāsena ñātakānaṁ santikaṁ gantvā ākāse ṭhito dhammaṁ desetvā te saraṇesu sīlesu ca patiṭṭhāpesi. Tesu keci kālaṅkatā saraṇesu sīlesu ca patiṭṭhitattā sagge nibbattiṁsu. Atha naṁ Satthā Buddhupaṭṭhānaṁ upagataṁ[2] “kiṁ te vassika ñātīnaṁ ārogyan”ti pucchi. So ñātīnaṁ attanā kataṁ upakāraṁ Satthu kathento—

240. “Ekopi saddho medhāvī, assaddhānī’dha ñātinaṁ.
Dhammaṭṭho sīlasampanno, hoti atthāya bandhunaṁ.

241. Niggayha anukampāya, coditā ñātayo mayā.
Ñātibaddhavapemena, kāraṁ katvāna bhikkhusu.

242. Te abbhatītā kālaṅkatā, pattā te tidivaṁ sukhaṁ.
Bhātaro mayhaṁ mātā ca, modanti kāmakāmino”ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tatthāyaṁ paṭhamagāthāya attho—yo kammaphalasaddhāya ca ratanattayasaddhāya ca vasena **saddho,** tato eva kammassakatañāṇādiyogato **medhāvī,** Satthu ovādadhamme navalokuttaradhamme ca[3] ṭhitattā **dhammaṭṭho,** ācārasīlassa maggasīlassa phalasīlassa ca vasena **sīlasampanno,** so **ekopi** yathāvuttāya saddhāya abhāvena **assaddhānaṁ idha** imasmiṁ loke “amhākaṁ ime”ti ñātabbaṭṭhena **ñātīnaṁ**[4], tathā pemabaddhanena bandhanaṭṭhena **“bandhū”**ti ca laddhanāmānaṁ bandhavānaṁ **atthāya** hitāya **hotī**ti.

1. Nabhante (Sī) 2. Āgataṁ (I)
3. Ovādadhammena lokuttaradhamme (Sī, I) 4. Ñātī (Ka)

“ဝနန္တရေ[၁] ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ၊ အတ္ထဒဿိံ မဟာယသံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပိလက္ခဿ ဖလံ အဒါ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အာကာသေန ဉာတကာနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ အာကာသေ ဌိတော ဓမ္မံ ဒေသေတွာ တေ သရဏေသု သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တေသု ကေစိ ကာလင်္ကတာ သရဏေသု သီလေသု စ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ အထ နံ သတ္ထာ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ ဥပဂတံ[၂] “ကိံ တေ ဝဿိက ဉာတီနံ အာရောဂျ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ သော ဉာတီနံ အတ္တနာ ကတံ ဥပကာရံ သတ္ထု ကထေန္တော—

၂၄၀။ “ဧကောပိ သဒ္ဓေါ မေဓာဝီ၊ အဿဒ္ဓါနီ’ဓ ဉာတိနံ။
ဓမ္မဋ္ဌော သီလသမ္ပန္နော၊ ဟောတိ အတ္ထာယ ဗန္ဓုနံ။

၂၄၁။ နိဂ္ဂယှ အနုကမ္ပာယ၊ စောဒိတာ ဉာတယော မယာ။
ဉာတိဗန္ဓဝပေမေန၊ ကာရံ ကတွာန ဘိက္ခုသု။

၂၄၂။ တေ အဗ္ဘတီတာ ကာလင်္ကတာ၊ ပတ္တာ တေ တိဒိဝံ သုခံ။
ဘာတရော မယှံ မာတာ စ၊ မောဒန္တိ ကာမကာမိနော”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထာယံ ပဌမဂါထာယ အတ္ထော—ယော ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ စ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ ဝသေန **သဒ္ဓေါ**, တတော ဧဝ ကမ္မဿကတဉာဏာဒိယောဂတော **မေဓာဝီ**, သတ္ထု ဩဝါဒဓမ္မေ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ စ[၃] ဌိတတ္တာ **ဓမ္မဋ္ဌော**, အာစာရသီလဿ မဂ္ဂသီလဿ ဖလသီလဿ စ ဝသေန **သီလသမ္ပန္နော**၊ သော **ဧကောပိ** ယထာဝုတ္တာယ သဒ္ဓါယ အဘာဝေန **အဿဒ္ဓါနံ ဣဓ** ဣမသ္မိံ လောကေ “အမှာကံ ဣမေ”တိ ဉာတဗ္ဗဋ္ဌေန **ဉာတီနံ**[၄], တထာ ပေမဗန္ဓနေန ဗန္ဓနဋ္ဌေန “**ဗန္ဓူ**”တိ စ လဒ္ဓနာမာနံ ဗန္ဓဝါနံ **အတ္ထာယ** ဟိတာယ **ဟောတီ**တိ။

၁-နဘန္တေ (သီ) ၂-အာဂတံ (ဣ)
၃-ဩဝါဒဓမ္မေန လောကုတ္တရဓမ္မေ (သီ၊ ဣ) ၄-ဉာတီ (က)

Evaṁ sādhāraṇato vuttamatthaṁ attūpanāyikaṁ katvā dassetuṁ “**niggayhā**”ti-ādinā itaragāthā vuttā. Tattha **niggayha anukampāya, coditā ñātayo mayā**ti idānipi duggatā kusalaṁ akatvā āyatiṁ[1] parikkilesaṁ puna mānubhavitthāti niggahetvā ñātayo mayā ovaditā[2]. **Ñātibandhavapemena** “amhākaṁ ayaṁ bandhavo”ti evaṁ pavattena pemena mama ovādaṁ atikkamituṁ asakkontā **kāraṁ katvāna bhikkhūsu** pasannacittā hutvā cīvarādipaccayadānena ceva upaṭṭhānena ca bhikkhūsu sakkārasammānaṁ katvā **te abbhatītā kālaṅkatā** hutvā imaṁ lokaṁ atikkantā. Puna **te**ti nipātamattaṁ. **Tidivaṁ sukhan**ti devalokapariyāpannasukhaṁ, sukhaṁ vā iṭṭhaṁ tidivaṁ adhigatā. Ke pana teti āha **bhātaro mayhaṁ mātā ca**[3], **modanti kāmakāmino**ti, attanā yathākāmitavatthukāmasamaṅgino hutvā abhiramantīti[4] attho.

Vassikattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Yasojattheragāthāvaṇṇanā

Kālapabbaṅgasaṅkāsoti āyasmato Yasojattherassa gāthā. Kā uppati? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle ārāmagopakakule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Vipassiṁ Bhagavantaṁ ākāsena gacchantaṁ disvā pasannamānaso labujaphalaṁ adāsi.

So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthināgaradvāre Kevaṭṭagāme pañcakulasatajeṭṭhakassa Kevaṭṭassa putto hutvā nibbatti, **Yasojo**tissa nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto attano sahāyehi Kevaṭṭaputtehi saddhiṁ macchagahaṇatthaṁ Aciravatiyaṁ nadiyaṁ jālaṁ khipi. Tattheko suvaṇṇavaṇṇo mahāmaccho antojālaṁ pāvisi. Taṁ te[5] rañño Pasenadissa dassesuṁ. Rājā “imassa suvaṇṇavaṇṇassa macchassa vaṇṇakāraṇaṁ Bhagavā jānātī”ti macchaṁ gāhāpetvā

---

1. Āyatiṁ duggatiṁ (Sī, I) 2. Coditā ovaditā (I) 3. Mātā cāti. (?)
4. Modanti abhiramantīti (Sī, I) 5. Natthi (Sī, I)

ဧဝံ သာဓာရဏတော ဝုတ္တမတ္ထံ အတ္တူပနာယိကံ ကတွာ ဒဿေတုံ “**နိဂ္ဂယှာ**”တိအာဒိနာ ဣတရဂါထာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **နိဂ္ဂယှ အနုကမ္ပာယ၊ စောဒိတာ ဉာတယော မယာ**တိ ဣဒါနိပိ ဒုဂ္ဂတာ ကုသလံ အကတွာ အာယတိံ[၁] ပရိက္ကိလေသံ ပုန မာနုဘဝိတ္ထာတိ နိဂ္ဂဟေတွာ ဉာတယော မယာ ဩဝဒိတာ[၂]။ **ဉာတိဗန္ဓဝပေမေန** “အမှာကံ အယံ ဗန္ဓဝေါ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တေန ပေမေန မမ ဩဝါဒံ အတိက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တာ **ကာရံ ကတွာန ဘိက္ခူသု** ပသန္နစိတ္တာ ဟုတွာ စီဝရာဒိပစ္စယဒါနေန စေဝ ဥပဋ္ဌာနေန စ ဘိက္ခူသု သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ **တေ အဗ္ဘတီတာ ကာလင်္ကတာ** ဟုတွာ ဣမံ လောကံ အတိက္ကန္တာ။ ပုန **တေ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **တိဒိဝံ သုခန္တိ** ဒေဝလောကပရိယာပန္နသုခံ, သုခံ ဝါ ဣဋ္ဌံ တိဒိဝံ အဓိဂတာ။ ကေ ပန တေတိ အာဟ **ဘာတရော မယှံ မာတာ စ**[၃]၊ **မောဒန္တိ ကာမကာမိနော**တိ, အတ္တနာ ယထာကာမိတဝတ္ထုကာမသမင်္ဂိနော ဟုတွာ အဘိရမန္တီတိ[၄] အတ္ထော။

ဝဿိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ယသောဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသောတိ အာယသ္မတော ယသောဇတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ အာရာမဂေါပကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဝိပဿိံ ဘဂဝန္တံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော လဗုဇဖလံ အဒါသိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိနဂရဒွါရေ ကေဝဋ္ဋဂါမေ ပဉ္စကုလသတဇေဋ္ဌကဿ ကေဝဋ္ဋဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ယသောဇော**တိဿ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော အတ္တနော သဟာယေဟိ ကေဝဋ္ဋပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ မစ္ဆဂဟဏတ္ထံ အစိရဝတိယံ နဒိယံ ဇာလံ ခိပိ။ တတ္ထေကော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော မဟာမစ္ဆော အန္တောဇာလံ ပါဝိသိ။ တံ တေ[၅] ရညော ပသေနဒိဿ ဒဿေသုံ။ ရာဇာ “ဣမဿ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏဿ မစ္ဆဿ ဝဏ္ဏကာရဏံ ဘဂဝါ ဇာနာတီ”တိ မစ္ဆံ ဂါဟာပေတွာ

၁-အာယတိံ ဒုဂ္ဂတိံ (သီ၊ ဣ) ၂-စောဒိတာ ဩဝဒိတာ (ဣ) ၃-မာတာ စာတိ။ (?)
၄-မောဒန္တိ အဘိရမန္တီတိ (သီ၊ ဣ) ၅-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Bhagavato dassesi. Bhagavā “ayaṁ Kassapassa Sammāsambuddhassa sāsane osakkamāne pabbajitvā micchā[1] paṭipajjanto sāsanaṁ osakkāpetvā niraye nibbatto ekaṁ Buddhantaraṁ niraye paccitvā tato cuto Aciravatiyaṁ maccho hutvā nibbatto”ti vatvā tassa bhaginīnañca niraye nibbattabhāvaṁ, tassa Bhātikattherassa parinibbutabhāvañca teneva kathāpetvā imissā aṭṭhuppattiyā **Kapilasuttaṁ**[2] desesi.

Satthu desanaṁ sutvā Yasojo saṁvejajāto saddhiṁ attano sahāyehi Bhagavato santike pabbajitvā patirūpe ṭhāne vasanto ekadivasaṁ sapariso Bhagavantaṁ vandituṁ Jetavanaṁ agamāsi. Tassa āgamane senāsanapaññāpanādinā vihāre uccāsaddamahāsaddo ahosi. Taṁ sutvā “Bhagavā saparisaṁ Yasojaṁ paṇāmesī”ti sabbaṁ[3] udāne[4] āgatanayena veditabbaṁ. Paṇāmito pana[5] āyasmā Yasojo kasābhihato bhaddo assājānīyo viya saṁviggamānaso saddhiṁ parisāya Vaggumudāya nadiyā tīre vasanto ghaṭento vāyamanto vipassanaṁ vuḍḍhetvā antovasseyeva chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

“Nagare Bandhumatiyā, ārāmiko ahaṁ tadā.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, gacchantaṁ anilañjase.

Labujaṁ phalamādāya, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.
Ākāseva ṭhito santo, paṭiggaṇhi mahāyaso.

Vittisañjānano mayhaṁ, diṭṭhadhammasukhāvaho.
Phalaṁ Buddhassa datvāna, vippasannena cetasā.

Adhigañchiṁ tadā pītiṁ, vipulaṁ sukhamuttamaṁ.
Uppajjateva ratanaṁ, nibbattassa tahiṁ tahiṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ phalaṁ adadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

---

1. Micchāpaṭipattiṁ (Sī, I)
2. Idaṁ suttaṁ Khu 1. 321-2 piṭṭhesu Dhammacariyasuttanāmena āgataṁ.
3. Natthi (I)
4. Khu 1. 105 piṭṭhe.
5. Desanaṁ sutvā pana (I)
6. Khu 4. 42 Piṭṭhe.

ဘဂဝတော ဒဿေသိ။ ဘဂဝါ “အယံ ကဿပဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဩသက္ကမာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ မိစ္ဆာ[1] ပဋိပဇ္ဇန္တော သာသနံ ဩသက္ကာပေတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ နိရယေ ပစ္စိတွာ တတော စုတော အစိရဝတိယံ မစ္ဆော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ဝတွာ တဿ ဘဂိနီနဉ္စ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ, တဿ ဘာတိကတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝဉ္စ တေနေဝ ကထာပေတွာ ဣမိဿာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ **ကပိလသုတ္တံ**[2] ဒေသေသိ။

သတ္ထု ဒေသနံ သုတွာ ယသောဇော သံဝေဇဇာတော သဒ္ဓိံ အတ္တနော သဟာယေဟိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပတိရူပေ ဌာနေ ဝသန္တော ဧကဒိဝသံ သပရိသော ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတုံ ဇေတဝနံ အဂမာသိ။ တဿ အာဂမနေ သေနာသနပညာပနာဒိနာ ဝိဟာရေ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒေါ အဟောသိ။ တံ သုတွာ “ဘဂဝါ သပရိသံ ယသောဇံ ပဏာမေသီ”တိ သဗ္ဗံ[3] ဥဒါနေ[4] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဏာမိတော ပန[5] အာယသ္မာ ယသောဇော ကသာဘိဟတော ဘဒ္ဒေါ အဿာဇာနီယော ဝိယ သံဝိဂ္ဂမာနသော သဒ္ဓိံ ပရိသာယ ဝဂ္ဂုမုဒါယ နဒိယာ တီရေ ဝသန္တော ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အန္တောဝဿေယေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[6]—

“နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ, အာရာမိကော အဟံ တဒါ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ, ဂစ္ဆန္တံ အနိလဉ္ဇသေ။

လဗုဇံ ဖလမာဒါယ, ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။
အာကာသေဝ ဌိတော သန္တော, ပဋိဂ္ဂဏှိ မဟာယသော။

ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော မယှံ, ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခါဝဟော။
ဖလံ ဗုဒ္ဓဿ ဒတွာန, ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

အဓိဂဉ္ဆိံ တဒါ ပီတိံ, ဝိပုလံ သုခမုတ္တမံ။
ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ ရတနံ, နိဗ္ဗတ္တဿ တဟိံ တဟိံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ, ယံ ဖလံ အဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ, ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-မိစ္ဆာပဋိပတ္တိံ (သီ၊ ဣ)
၂-ဣဒံ သုတ္တံ ခု ၁-၃၂၁-၂-ပိဋ္ဌေသု ဓမ္မစရိယသုတ္တနာမေန အာဂတံ။
၃-နတ္ထိ (ဣ)
၄-ခု ၁-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒေသနံ သုတွာ ပန (ဣ)
၆-ခု ၄-၄၂-ပိဋ္ဌေ။

Chaḷabhiññaṁ pana samānaṁ saparisaṁ āyasmantaṁ Yasojaṁ Satthā pakkositvā āneñjasamāpattinā paṭisanthāramakāsi. So sabbepi dhutaṅgadhamme samādāya vattati. Tenassa sarīraṁ kisaṁ ahosi lūkhaṁ dubbaṇṇaṁ, taṁ Bhagavā paramappicchatāya pasaṁsanto—

243. “Kālapabbaṅgasaṅkāso, kiso dhamanisanthato.
Mattaññū annapānamhi, adīnamānaso naro”ti—

paṭhamaṁ gāthamāha.

Tattha **kālapabbaṅgasaṅkāso**ti maṁsūpacayavigamena kisadusaṇṭhitasarīrāvayavatāya dantilatāpabbasadisaṅgo[1], tenāha **“kiso dhamanisanthato”**ti. **Kiso**ti[2] moneyyapaṭipadāpūraṇena kisasarīro. **Dhamanisanthato**ti dhamanīhi santhatagatto appamaṁsalohitatāya pākaṭīhi[3] kaṇḍarasirāhi vitatasarīro. **Mattaññū**ti pariyesanapaṭiggahaṇaparibhogavissajjanesu pamāṇaññū. **Adīnamānaso**ti kosajjādīhi anabhibhūtattā alīnacitto akusītavutti. **Naro**ti puriso, porisassa dhurassa vahanato porisalakkhaṇasampanno purisadhorayhoti adhippāyo.

Evaṁ thero Satthārā pasaṭṭho pasaṭṭhabhāvānurūpaṁ attano adhivāsanakhantivīriyārambhavivekābhirabhikittanamukhena bhikkhūnaṁ dhammaṁ kathento—

244. “Phuṭṭho ḍaṁsehi makasehi, araññasmiṁ brahāvane.
Nāgo saṅgāmasīseva, sato tatrādhivāsaye.

245. Yathā brahmā tathā eko, yathā devo tathā duve.
Yathā gāmo tathā tayo, kolāhalaṁ tatuttarin”ti—

imā dve gāthā abhāsi.

Tattha **nāgo saṅgāmasīsevā**ti yathā nāma ājāneyyo hatthināgo yuddhamaṇḍale asisattitomarādippahāre adhivāsetvā parasenaṁ viddhaṁseti, evaṁ bhikkhu **araññasmiṁ brahāvane** araññāniyaṁ[4] ḍaṁsādiparissaye

1. Dantilatāpabbasarīrasaṅkāso (Ka)
2. Tenāha kisoti (Sī, I)
3. Pākaṭagatīhi (Sī, I)
4. Araññakāni (Ka)

ဆဠဘိညံ ပန သမာနံ သပရိသံ အာယသ္မန္တံ ယသောဇံ သတ္ထာ ပက္ကောသိတွာ အာနေဉ္ဇသမာပတ္တိနာ ပဋိသန္ထာရမကာသိ။ သော သဗ္ဗေပိ ဓုတင်္ဂဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ။ တေနဿ သရီရံ ကိသံ အဟောသိ လူခံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ၊ တံ ဘဂဝါ ပရမပ္ပိစ္ဆတာယ ပသံသန္တော—

၂၄၃။ “ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော၊ ကိသော ဓမနိသန္ထတော။
မတ္တညူ အန္နပါနမှိ၊ အဒီနမာနသော နရော”တိ—

ပဌမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော**တိ မံသူပစယဝိဂမေန ကိသဒုသဏ္ဌိတသရီရာဝယဝတာယ ဒန္တိလတာပဗ္ဗသဒိသင်္ဂေါ[1]၊ တေနာဟ “**ကိသော ဓမနိသန္ထတော**”တိ။ **ကိသော**တိ[2] မောနေယျပဋိပဒါပူရဏေန ကိသသရီရော။ **ဓမနိသန္ထတော**တိ ဓမနီဟိ သန္ထတဂတ္တော အပ္ပမံသလောဟိတတာယ ပါကဋီဟိ[3] ကဏ္ဍရသိရာဟိ ဝိတတသရီရော။ **မတ္တညူ**တိ ပရိယေသနပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂဝိဿဇ္ဇနေသု ပမာဏညူ။ **အဒီနမာနသော**တိ ကောသဇ္ဇာဒီဟိ အနဘိဘူတတ္တာ အလီနစိတ္တော အကုသီတဝုတ္တိ။ **နရော**တိ ပုရိသော၊ ပေါရိသဿ ဓုရဿ ဝဟနတော ပေါရိသလက္ခဏသမ္ပန္နော ပုရိသဓောရယှောတိ အဓိပ္ပါယော။

ဧဝံ ထေရော သတ္ထာရာ ပသတ္ထော ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ အတ္တနော အဓိဝါသနခန္တိဝီရိယာရမ္ဘဝိဝေကာဘိရတိကိတ္တနမုခေန ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ကထေန္တော—

၂၄၄။ “ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟိ မကသေဟိ၊ အရညသ္မိံ ဗြဟာဝနေ။
နာဂေါ သင်္ဂါမသီသေဝ၊ သတော တတြာဓိဝါသယေ။

၂၄၅။ ယထာ ဗြဟ္မာ တထာ ဧကော၊ ယထာ ဒေဝေါ တထာ ဒုဝေ။
ယထာ ဂါမော တထာ တယော၊ ကောလာဟလံ တတုတ္တရိ”န္တိ—

ဣမာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **နာဂေါ သင်္ဂါမသီသေဝါ**တိ ယထာ နာမ အာဇာနေယျော ဟတ္ထိနာဂေါ ယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ အသိသတ္တိတောမရာဒိပ္ပဟာရေ အဓိဝါသေတွာ ပရသေနံ ဝိဒ္ဓံသေတိ၊ ဧဝံ ဘိက္ခု **အရညသ္မိံ ဗြဟာဝနေ** အရညာနိယံ[4] ဍံသာဒိပရိဿယေ

၁-ဒန္တိလတာပဗ္ဗသရီရသင်္ကာသော (က)
၂-တေနာဟ ကိသောတိ (သီ၊ ဣ)
၃-ပါကဋဂတီဟိ (သီ၊ ဣ)
၄-အရညကာနိ (က)

sato sampajāno adhivāseyya, adhivāsetvā ca bhavanābalena Mārabalaṁ vidhameyya.

Yathā brahmāti yathā brahmā ekako cittappakoparahito jhānasukhena niccameva sukhito viharati, **tathā eko**ti bhikkhupi eko adutiyo vivekasukhamanubrūhento sukhaṁ viharati. Ekassa sāmaññasukhaṁ paṇītanti hi vuttaṁ. Etena ekavihārī bhikkhu "brahmasamo"ti ovādaṁ deti. **Yathā devo tathā duve**ti yathā devānaṁ[1] antarantarā cittappakopopi siyā, tathā dvinnaṁ bhikkhūnaṁ sahavāse ghaṭṭanāpi bhaveyyāti sadutiyavāsena[2] bhikkhu "devasamo"ti vutto. **Yathā gāmo tathā tayo**ti asmimeva pāṭhe[3] tiṇṇaṁ bhikkhūnaṁ sahavāso gāmavāsasadiso vivekavāso na hotīti adhippāyo. **Kolāhalaṁ tatuttarin**ti tato tayato[4] upari ca bahūnaṁ saṁvāso kolāhalaṁ uccāsaddamahāsadda[5] mahājanasannipātasadiso, tasmā ekavihārinā bhavitabbanti adhippāyoti.

Yasojattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Sāṭhimattiyattheragāthāvaṇṇanā

Ahu tuyhaṁ pure saddhāti āyasmato Saṭimattiya[6]ttherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso tālavaṇṭaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Saṭimattiyo**ti laddhanāmo vayappatto hetusampannatāya āraññakabhikkhūnaṁ santike pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[7]—

1. Dutiyaṭṭhāne (Ka) 2. Dutiyavāsena (Sī, I) 3. Ayameva vā pāṭho (Sī, I)
4. Tatiyato (Sī, Ka) 5. Saṁvāse kolāhalaṁ uccāsaddaṁ mahāsaddaṁ (Sī, I)
6. Sāṭimattika (I) 7. Khu 3. 339 piṭṭhe.

သတော သမ္ပဇာနော အဓိဝါသေယျ၊ အဓိဝါသေတွာ စ ဘာဝနာဗလေန မာရဗလံ ဝိဓမေယျ။

ယထာ ဗြဟ္မာတိ ယထာ ဗြဟ္မာ ဧကကော စိတ္တပ္ပကောပရဟိတော ဈာနသုခေန နိစ္စမေဝ သုခိတော ဝိဟရတိ၊ **တထာ ဧကော**တိ ဘိက္ခုပိ ဧကော အဒုတိယော ဝိဝေကသုခမနုဗြူဟေန္တော သုခံ ဝိဟရတိ။ ဧကဿ သာမညသုခံ ပဏီတန္တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဧကဝိဟာရီ ဘိက္ခု "ဗြဟ္မသမော"တိ ဩဝါဒံ ဒေတိ။ **ယထာ ဒေဝေါ တထာ ဒုဝေ**တိ ယထာ ဒေဝါနံ[၁] အန္တရန္တရာ စိတ္တပ္ပကောပေါပိ သိယာ၊ တထာ ဒွိန္နံ ဘိက္ခူနံ သဟဝါသေ ဃဋ္ဋနာပိ ဘဝေယျာတိ သဒုတိယဝါသေန[၂] ဘိက္ခု "ဒေဝသမော"တိ ဝုတ္တော။ **ယထာ ဂါမော တထာ တယော**တိ အသ္မိမေဝ ပါဌေ[၃] တိဏ္ဏံ ဘိက္ခူနံ သဟဝါသော ဂါမဝါသသဒိသော ဝိဝေကဝါသော န ဟောတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **ကောလာဟလံ တတုတ္တရိန္တိ** တတော တယတော[၄] ဥပရိ စ ဗဟူနံ သံဝါသော ကောလာဟလံ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒ[၅]မဟာဇနသန္နိပါတသဒိသော၊ တသ္မာ ဧကဝိဟာရိနာ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ အဓိပ္ပါယောတိ။

ယသောဇတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သာဋိမတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဟု တုယှံ ပုရေ သဒ္ဓါတိ အာယသ္မတော သာဋိမတ္တိယ[၆]တ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော တာလဝဏ္ဋံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သာဋိမတ္တိယော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဟေတုသမ္ပန္နတာယ အာရညကဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၇] —

၁-ဒုတိယဋ္ဌာနေ (က) ၂-ဒုတိယဝါသေန (သီ၊ ဣ) ၃-အယမေဝ ဝါ ပါဌော (သီ၊ ဣ)
၄-တတိယတော (သီ၊ က) ၅-သံဝါသေ ကောလာဟလံ ဥစ္စာသဒ္ဒံ မဟာသဒ္ဒံ (သီ ဣ)
၆-သာဋိမတ္တိက (ဣ) ၇-ခု ၃-၃၃၉-ပိဋ္ဌေ။

“Siddhatthassa Bhagavato, tālavaṇṭamadāsahaṁ.
Sumanehi paṭicchannaṁ, dhārayāmi mahārahaṁ.

Catunnavutito kappe, tālavaṇṭamadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, tālavaṇṭassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā bhikkhū ovadati anusāsati bahū ca satte dhammaṁ kathetvā[1] saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāpesi. Aññatarañca kulaṁ assaddhaṁ appasannaṁ saddhaṁ pasannaṁ akāsi. Tena tasmiṁ kule manussā there abhippasannā ahesuṁ. Tatthekā dārikā abhirūpā dassanīyā theraṁ piṇḍāya paviṭṭhaṁ sakkaccaṁ bhojanena parivisati. Athekadivasaṁ māro “evaṁ imassa ayaso vaḍḍhissati, appatiṭṭho bhavissatī”ti cintetvā therassa rūpena gantvā taṁ dārikaṁ hatthe aggahesi. Dārikā “nāyaṁ manussasamphasso”ti ca aññāsi, hatthañca muñcāpesi. Taṁ disvā gharajano there appasādaṁ janesi. Punadivase thero taṁ kāraṇaṁ anāvajjento taṁ gharaṁ agamāsi. Tattha manussā anādaraṁ akaṁsu. Thero taṁ kāraṇaṁ āvajjento Mārassa kiriyaṁ disvā “tassa gīvāyaṁ kukkurakuṇapaṁ paṭimuñcatū”ti adhiṭṭhahitvā tassa mocanatthaṁ upagatena mārena atītadivase katakiriyaṁ kathāpetvā taṁ tajjetvā vissajjesi. Taṁ disvā gharasāmiko “khamatha bhante accayan”ti khamāpetvā “ajjatagge ahameva bhante tumhe upaṭṭhahāmī”ti āha. Thero tassa dhammaṁ kathento—

246. “Ahu tuyhaṁ pure saddhā, sā te ajja na vijjanti.
Yaṁ tuyhaṁ tuyhamevetaṁ, natthi duccaritaṁ mama.

247. Aniccā hi calā saddhā, evaṁ diṭṭhā hi sā mayā.
Rajjantipi virajjanti, tattha kiṁjiyyate Muni.

248. Paccati Munino bhattaṁ, thokaṁ thokaṁ kule kule.
Piṇḍikāya carissāmi, atthi jaṅghabalaṁ mamā”ti—

tisso gāthā abhāsi.

1. Desetvā (I)

“သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော၊ တာလဝဏ္ဋမဒါသဟံ။
သုမနေဟိ ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဓာရယာမိ မဟာရဟံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ တာလဝဏ္ဋမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ တာလဝဏ္ဋဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ဘိက္ခူ ဩဝဒတိ အနုသာသတိ ဗဟူ စ သတ္တေ ဓမ္မံ ကထေတွာ[၁] သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ အညတရဉ္စ ကုလံ အဿဒ္ဓံ အပ္ပသန္နံ သဒ္ဓံ ပသန္နံ အကာသိ။ တေန တသ္မိံ ကုလေ မနုဿာ ထေရေ အဘိပ္ပသန္နာ အဟေသုံ။ တတ္ထေကာ ဒါရိကာ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ထေရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌံ သက္ကစ္စံ ဘောဇနေန ပရိဝိသတိ။ အထေကဒိဝသံ မာရော “ဧဝံ ဣမဿ အယသော ဝဍ္ဎိဿတိ၊ အပ္ပတိဋ္ဌော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ ထေရဿ ရူပေန ဂန္တွာ တံ ဒါရိကံ ဟတ္ထေ အဂ္ဂဟေသိ။ ဒါရိကာ “နာယံ မနုဿသမ္ဖဿော”တိ စ အညာသိ၊ ဟတ္ထဉ္စ မုဉ္စာပေသိ။ တံ ဒိသွာ ဃရဇနော ထေရေ အပ္ပသာဒံ ဇနေသိ။ ပုနဒိဝသေ ထေရော တံ ကာရဏံ အနာဝဇ္ဇေန္တော တံ ဃရံ အဂမာသိ။ တတ္ထ မနုဿာ အနာဒရံ အကံသု။ ထေရော တံ ကာရဏံ အာဝဇ္ဇေန္တော မာရဿ ကိရိယံ ဒိသွာ “တဿ ဂီဝါယံ ကုက္ကုရကုဏပံ ပဋိမုဉ္စတူ”တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ တဿ မောစနတ္ထံ ဥပဂတေန မာရေန အတီတဒိဝသေ ကတကိရိယံ ကထာပေတွာ တံ တဇ္ဇေတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ တံ ဒိသွာ ဃရသာမိကော “ခမထ ဘန္တေ အစ္စယ”န္တိ ခမာပေတွာ “အဇ္ဇတဂ္ဂေ အဟမေဝ ဘန္တေ တုမှေ ဥပဋ္ဌဟာမီ”တိ အာဟ။ ထေရော တဿ ဓမ္မံ ကထေန္တော—

၂၄၆။ “အဟု တုယှံ ပုရေ သဒ္ဓါ၊ သာ တေ အဇ္ဇ န ဝိဇ္ဇတိ။
ယံ တုယှံ တုယှမေဝေတံ၊ နတ္ထိ ဒုစ္စရိတံ မမ။

၂၄၇။ အနိစ္စာ ဟိ စလာ သဒ္ဓါ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာ ဟိ သာ မယာ။
ရဇ္ဇန္တိပိ ဝိရဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ ကိံ ဇိယျတေ မုနိ။

၂၄၈။ ပစ္စတိ မုနိနော ဘတ္တံ၊ ထောကံ ထောကံ ကုလေ ကုလေ။
ပိဏ္ဍိကာယ စရိဿာမိ၊ အတ္ထိ ဇင်္ဃဗလံ မမာ”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

၁-ဒေသေတွာ (ဣ)

Tattha **ahu tuyhaṁ pure saddhā, sā te ajja na vijjatī**ti upāsaka[1] ito pubbe tava mayi "ayyo dhammacārī samacārī"ti-ādinā saddhā ahosi, sā saddhā te tava ajja idāni na upalabbhati. Tasmā **yaṁ tuyhaṁ tuyhamevetan**ti yaṁ catupaccayadānaṁ, tuyhameva etaṁ hotu, na tena mayhaṁ attho, sammā pasannacittena hi dānaṁ nāma dātabbanti adhippāyo. Atha vā **yaṁ tuyhaṁ tuyhamevetan**ti yaṁ tava mayi ajja agāravaṁ pavattaṁ, taṁ tuyhameva, tassa phalaṁ tayā eva paccanubhavitabbaṁ, na mayāti attho. **Natthi duccaritaṁ mamā**ti mama pana duccaritaṁ nāma natthi maggeneva duccaritahetūnaṁ kilesānaṁ samucchinnattā.

Aniccā hi calā saddhāti yasmā pothujjanikā saddhā aniccā ekantikā na hoti, tato eva calā assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍaṁ viya, thusarāsimhi nikhātakhāṇukaṁ viya ca anavaṭṭhitā. **Evaṁ diṭṭhā hi sā mayā**ti evaṁ bhūtā ca sā saddhā mayā tayi diṭṭhā paccakkhato viditā. **Rajjantipi virajjantī**ti evaṁ tassā anavaṭṭhitattā eva ime sattā kadāci katthaci mittasanthavavasena rajjanti sinehampi karonti, kadāci virajjanti virattacittā honti. **Tattha kiṁ jiyyate Munī**ti tasmiṁ puthujjanānaṁ rajjane virajjane ca muni pabbajito kiṁ jiyyati, kā tassa hānīti attho.

"Sace mama paccaye na gaṇhatha, kathaṁ tumhe yāpethā"ti evaṁ mā cintayīti dassento **"paccatī"**ti gāthamāha. Tassattho—**Munino** pabbajitassa **bhattaṁ** nāma **kule kule** anugharaṁ divase divase **thokaṁ thokaṁ** paccate[2], na ca tuyhaṁ eva gehe. **Piṇḍikāya carissāmi, atthi jaṅghabalaṁ mamā**ti atthi me jaṅghabalaṁ, nāhaṁ obhaggajaṅgho na khañjo na ca pādarogī, tasmā piṇḍikāya missakabhikkhāya carissāmi, "yathāpi bhamaro pupphan"ti-ādinā[3] Satthārā vuttanayena piṇḍāya caritvā yāpessāmīti dasseti.

Sāṭimattiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Upāsakā (Sī, I) 2. Paccateva (I) 3. Khu 1. 20; Khu 10. 159 piṭṭhesu.

တတ္ထ **အဟု တုယှံ ပုရေ သဒ္ဓါ၊ သာ တေ အဇ္ဇ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဥပါသက[၁] ဣတော ပုဗ္ဗေ တဝ မယိ "အယျော ဓမ္မစာရီ သမစာရီ"တိအာဒိနာ သဒ္ဓါ အဟောသိ၊ သာ သဒ္ဓါ တေ တဝ အဇ္ဇ ဣဒါနိ န ဥပလဗ္ဘတိ။ တသ္မာ **ယံ တုယှံ တုယှမေဝေတ**န္တိ ယံ စတုပစ္စယဒါနံ၊ တုယှမေဝ ဧတံ ဟောတု၊ န တေန မယှံ အတ္ထော၊ သမ္မာ ပသန္နစိတ္တေန ဟိ ဒါနံ နာမ ဒါတဗ္ဗန္တိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ **ယံ တုယှံ တုယှမေဝေတ**န္တိ ယံ တဝ မယိ အဇ္ဇ အဂါရဝံ ပဝတ္တံ၊ တံ တုယှမေဝ၊ တဿ ဖလံ တယာ ဧဝ ပစ္စနုဘဝိတဗ္ဗံ၊ န မယာတိ အတ္ထော။ **နတ္ထိ ဒုစ္စရိတံ မမာ**တိ မမ ပန ဒုစ္စရိတံ နာမ နတ္ထိ မဂ္ဂေနေဝ ဒုစ္စရိတဟေတူနံ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ။

အနိစ္စာ ဟိ စလာ သဒ္ဓါတိ ယသ္မာ ပေါထုဇ္ဇနိကာ သဒ္ဓါ အနိစ္စာ ဧကန္တိကာ န ဟောတိ၊ တတော ဧဝ စလာ အဿပိဋ္ဌေ ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍံ ဝိယ၊ ထုသရာသိမှိ နိခါတခါဏုကံ ဝိယ စ အနဝဋ္ဌိတာ။ **ဧဝံ ဒိဋ္ဌာ ဟိ သာ မယာ**တိ ဧဝံ ဘူတာ စ သာ သဒ္ဓါ မယာ တယိ ဒိဋ္ဌာ ပစ္စက္ခတော ဝိဒိတာ။ **ရဇ္ဇန္တိပိ ဝိရဇ္ဇန္တီ**တိ ဧဝံ တဿာ အနဝဋ္ဌိတတ္တာ ဧဝ ဣမေ သတ္တာ ကဒါစိ ကတ္ထစိ မိတ္တသန္ထဝဝသေန ရဇ္ဇန္တိ သိနေဟမ္ပိ ကရောန္တိ၊ ကဒါစိ ဝိရဇ္ဇန္တိ ဝိရတ္တစိတ္တာ ဟောန္တိ။ **တတ္ထ ကိံ ဇိယျတေ မုနီ**တိ တသ္မိံ ပုထုဇ္ဇနာနံ ရဇ္ဇနေ ဝိရဇ္ဇနေ စ မုနိ ပဗ္ဗဇိတော ကိံ ဇိယျတိ၊ ကာ တဿ ဟာနီတိ အတ္ထော။

"သစေ မမ ပစ္စယေ န ဂဏှထ၊ ကထံ တုမှေ ယာပေထာ"တိ ဧဝံ မာ စိန္တယီတိ ဒဿေန္တော "**ပစ္စတီ**"တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**မုနိနော** ပဗ္ဗဇိတဿ **ဘတ္တံ** နာမ **ကုလေ ကုလေ** အနုဃရံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ **ထောကံ ထောကံ** ပစ္စတေ[၂]၊ န စ တုယှံ ဧဝ ဂေဟေ။ **ပိဏ္ဍိကာယ စရိဿာမိ၊ အတ္ထိ ဇင်္ဃဗလံ မမာ**တိ အတ္ထိ မေ ဇင်္ဃဗလံ၊ နာဟံ ဩဘဂ္ဂဇင်္ဃော န ခဉ္ဇော န စ ပါဒရောဂီ၊ တသ္မာ ပိဏ္ဍိကာယ မိဿကဘိက္ခာယ စရိဿာမိ၊ "ယထာပိ ဘမရော ပုပ္ဖ"န္တိ-အာဒိနာ[၃] သတ္ထာရာ ဝုတ္တနယေန ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယာပေဿာမီတိ ဒဿေတိ။

သာဋိမတ္တိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥပါသကာ (သီ၊ ဣ) ၂-ပစ္စတေဝ (ဣ) ၃-ခု ၁-၂၀၊ ခု ၁၀-၁၅၉-ပိဋ္ဌေသု။

11. Upālittheragāthāvaṇṇanā

Saddhāya abhinikkhammāti āyasmato Upālittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulaghare nibbatto ekadivasaṁ Satthu dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ vinayadharānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā adhikārakammaṁ katvā taṁ ṭhānantaraṁ patthesi. So yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde kappakagehe paṭisandhiṁ gaṇhi, **Upālī**tissa nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto Anuruddhādīnaṁ channaṁ khattiyānaṁ pasādako hutvā Tathāgate Anupiyambavane viharante pabbajanatthāya nikkhamantehi chahi khattiyehi saddhiṁ nikkhamitvā pabbaji. Tassa pabbajjāvidhānaṁ Pāḷiyaṁ āgatameva[1].

So pabbajitvā upasampanno Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā "mayhaṁ bhante araññavāsaṁ anujānāthā"ti āha. Bhikkhu tava araññe vasantassa ekameva dhuraṁ vaḍḍhissati, amhākaṁ pana santike vasantassa ganthadhurañca vipassanādhurañca paripūressatīti. Thero Satthu vacanaṁ sampaṭicchitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Nagare Haṁsavatiyā, Sujāto nāma brāhmaṇo.
Asītikoṭinicayo, pahūtadhanadhaññavā.

Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Lakkhaṇe itihāse ca, sadhamme pāramiṁ gato.

Paribbājā ekasikhā, Gotamā Buddhasāvakā.
Carakā[3] tāpasā ceva, caranti mahiyā tadā.

Tepi maṁ parivārenti, brāhmaṇo vissuto iti.
Bahujjano maṁ pūjeti, nāhaṁ pūjemi kiñcanaṁ.

Pūjārahaṁ na passāmi, mānatthaddho ahaṁ tadā.
Buddhoti vacanaṁ natthi, tāva nuppajjate Jino.

Accayena ahorattaṁ, Padumuttaranāmako.
Sabbaṁ tamaṁ vinodetvā, koke uppajji cakkhumā.

1. Vi 4. 338 piṭṭhādīsu. 2. Khu 3. 40 piṭṭhādīsu. 3. Varaṇā (Sī)

၁၁-ဥပါလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဒ္ဓါယ အဘိနိက္ခမ္မာတိ အာယသ္မတော ဥပါလိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလ-ဃရေ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဝိနယဓရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေသိ။ သော ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပ္ပကဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ **ဥပါလီ**တိဿ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော အနုရုဒ္ဓါဒီနံ ဆန္နံ ခတ္တိယာနံ ပသာဒကော ဟုတွာ တထာဂတေ အနုပိယမ္ဗဝနေ ဝိဟရန္တေ ပဗ္ဗဇနတ္ထာယ နိက္ခမန္တေဟိ ဆဟိ ခတ္တိယေဟိ သဒ္ဓိံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝိဓာနံ ပါဠိယံ အာဂတမေဝ[1]။

သော ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပန္နော သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ "မယှံ ဘန္တေ အရညဝါသံ အနုဇာနာထာ"တိ အာဟ။ ဘိက္ခု တဝ အရညေ ဝသန္တဿ ဧကမေဝ ဓုရံ ဝဍ္ဎိဿတိ၊ အမှာကံ ပန သန္တိကေ ဝသန္တဿ ဂန္ထ-ဓုရဉ္စ ဝိပဿနာဓုရဉ္စ ပရိပူရေဿတီတိ။ ထေရော သတ္ထု ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

"နဂရေ ဟံသဝတိယာ၊ သုဇာတော နာမ ဗြာဟ္မဏော။
အသီတိကောဋိနိစယော၊ ပဟူတဓနဓညဝါ။

အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သဓမ္မေ ပါရမိံ ဂတော။

ပရိဗ္ဗာဇာ ဧကသိခါ၊ ဂေါတမာ ဗုဒ္ဓသာဝကာ။
စရကာ[3] တာပသာ စေဝ၊ စရန္တိ မဟိယာ တဒါ။

တေပိ မံ ပရိဝါရေန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏော ဝိဿုတော ဣတိ။
ဗဟုဇ္ဇနော မံ ပူဇေတိ၊ နာဟံ ပူဇေမိ ကိဉ္စနံ။

ပူဇာရဟံ န ပဿာမိ၊ မာနတ္ထဒ္ဓေါ အဟံ တဒါ။
ဗုဒ္ဓေါတိ ဝစနံ နတ္ထိ၊ တာဝ နုပ္ပဇ္ဇတေ ဇိနော။

အစ္စယေန အဟောရတ္တံ၊ ပဒုမုတ္တရနာမကော။
သဗ္ဗံ တမံ ဝိနောဒေတွာ၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ စက္ခုမာ။

၁-ဝိ ၄-၃၃၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၃-၄၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ဝရဏာ (သီ)

Vitthārike[1] bāhujaññe, puthubhūte ca sāsane.
Upāgami tadā Buddho, nagaraṁ Haṁsasavhayaṁ.

Pitu atthāya so Buddho, dhammaṁ desesi cakkhumā.
Tena kālena parisā, samantā yojanaṁ tadā.

Sammato manujānaṁ so, Sunando nāma tāpaso.
Yāvatā Buddhaparisā, pupphehacchādayī tadā.

Catusaccaṁ pakāsente, seṭṭhe ca pupphamaṇḍape.
Koṭisatasahassānaṁ, dhammābhisamayo ahu.

Sattarattindivaṁ Buddho, vassetvā dhammavuṭṭhiyo.
Aṭṭhame divase patte, Sunandaṁ kittayī Jino.

Devaloke manusse vā, saṁsaranto ayaṁ bhave.
Sabbesaṁ pavaro hutvā, bhavesu saṁsarissati.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Mantāṇiputto puṇṇoti, hessati Satthu sāvako.

Evaṁ kittayi Sambuddho, Sunandaṁ tāpasaṁ tadā.
Hāsayanto janaṁ sabbaṁ, dassayanto sakaṁ balaṁ.

Katañjalī namassanti, Sunandaṁ tāpasaṁ janā.
Buddhe kāraṁ karitvāna, sodhesi gatimattano.

Tattha me ahu saṅkappo, sutvāna Munino vacaṁ.
Ahampi kāraṁ kassāmi, yathā passāmi Gotamaṁ.

Evāhaṁ cintayitvāna, kiriyaṁ cintayiṁ mama.
Kyāhaṁ kammaṁ ācarāmi, puññakkhette anuttare.

Ayañca pāṭhiko bhikkhu, sabbapāṭhissa sāsane.
Vinaye agganikkhitto, taṁ ṭhānaṁ patthaye ahaṁ.

1. Vitthārite (Ka)

ဝိတ္ထာရိကေ[၁] ဗာဟုဇညေ၊ ပုထုဘူတေ စ သာသနေ။
ဥပါဂမိ တဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ နဂရံ ဟံသသဝှယံ။

ပိတု အတ္ထာယ သော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ စက္ခုမာ။
တေန ကာလေန ပရိသာ၊ သမန္တာ ယောဇနံ တဒါ။

သမ္မတော မနုဇာနံ သော၊ သုနန္ဒော နာမ တာပသော။
ယာဝတာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ ပုပ္ဖေဟစ္ဆာဒယီ တဒါ။

စတုသစ္စံ ပကာသေန္တေ၊ သေဋ္ဌေ စ ပုပ္ဖမဏ္ဍပေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ဓမ္မာဘိသမယော အဟု။

သတ္တရတ္တိန္ဒိဝံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝဿေတွာ ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော။
အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ ပတ္တေ၊ သုနန္ဒံ ကိတ္တယီ ဇိနော။

ဒေဝလောကေ မနုဿေ ဝါ၊ သံသရန္တော အယံ ဘဝေ။
သဗ္ဗေသံ ပဝရော ဟုတွာ၊ ဘဝေသု သံသရိဿတိ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
မန္တာဏိပုတ္တော ပုဏ္ဏောတိ၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဧဝံ ကိတ္တယိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သုနန္ဒံ တာပသံ တဒါ။
ဟာသယန္တော ဇနံ သဗ္ဗံ၊ ဒဿယန္တော သကံ ဗလံ။

ကတဉ္ဇလီ နမဿန္တိ၊ သုနန္ဒံ တာပသံ ဇနာ။
ဗုဒ္ဓေ ကာရံ ကရိတွာန၊ သောဓေသိ ဂတိမတ္တနော။

တတ္ထ မေ အဟု သင်္ကပ္ပေါ၊ သုတွာန မုနိနော ဝစံ။
အဟမ္ပိ ကာရံ ကဿာမိ၊ ယထာ ပဿာမိ ဂေါတမံ။

ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန၊ ကိရိယံ စိန္တယိံ မမ။
ကျာဟံ ကမ္မံ အာစရာမိ၊ ပုညက္ခေတ္တေ အနုတ္တရေ။

အယဉ္စ ပါဌိကော ဘိက္ခု၊ သဗ္ဗပါဌိဿ သာသနေ။
ဝိနယေ အဂ္ဂနိက္ခိတ္တော၊ တံ ဌာနံ ပတ္ထယေ အဟံ။

၁-ဝိတ္ထာရိတေ (က)

Idaṁ me amitaṁ bhogaṁ, akkhobhaṁ sāgarūpamaṁ.
Tena bhogena Bhuddhassa, ārāmaṁ māpaye ayaṁ.

Sobhanaṁ nāma ārāmaṁ, nagarassa puratthato.
Kiṇitvā satasahassena, saṁghārāmaṁ amāpayiṁ.

Kūṭāgāre ca pāsāde, maṇḍape hammiye guhā.
Caṅkame sukate katvā, saṁghārāmaṁ amāpayiṁ.

Jantāgharaṁ aggisālaṁ, atho udakamāḷakaṁ.
Nhānagharaṁ māpayitvā, bhikkhusaṁghassa'dāsahaṁ.

Āsandiyo pīṭhake ca, paribhoge ca bhājane.
Ārāmikañca bhesajjaṁ, sabbametaṁ adāsahaṁ.

Ārakkhaṁ paṭṭhapetvāna, pākāraṁ kārayiṁ daḷhaṁ.
Mā naṁ koci viheṭhesi, santacittāna tādinaṁ.

Satasahassenāvāsaṁ, saṁghārāme amāpayiṁ.
Vepullaṁ taṁ māpayitvā[1], Sambuddhaṁ upanāmayiṁ.

Niṭṭhāpito mayā'rāmo, sampaṭiccha tuvaṁ Muni.
Niyyādessāmi taṁ vīra, adhivāsehi cakkhuma.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mama saṅkappamaññāya, adhivāsesi nāyako.

Adhivāsanamānāya, sabbaññussa Mahesino.
Bhojanaṁ paṭiyādetvā, kālamārocayiṁ ahaṁ.

Ārocitamhi kālamhi, Padumuttaranāyako.
Khīṇāsavasahassehi, ārāmaṁ me upāgami.

Nisinnaṁ kālamaññāya, annapānena tappayiṁ.
Bhuttāviṁ kālamaññāya, idaṁ vacanamabraviṁ.

Kīto satasahassena, tattakeneva kārito.
Sobhano nāma ārāmo, sampaṭiccha tuvaṁ Muni.

1. Pāpayitvā (Sī)

ဣဒံ မေ အမိတံ ဘောဂံ၊ အက္ခောဘံ သာဂရူပမံ။
တေန ဘောဂေန ဗုဒ္ဓဿ၊ အာရာမံ မာပယေ အယံ။

သောဘနံ နာမ အာရာမံ၊ နဂရဿ ပုရတ္ထတော။
ကိဏိတွာ သတသဟဿေန၊ သံဃာရာမံ အမာပယိံ။

ကူဋာဂါရေ စ ပါသာဒေ၊ မဏ္ဍပေ ဟမ္မိယေ ဂုဟာ။
စင်္ကမေ သုကတေ ကတွာ၊ သံဃာရာမံ အမာပယိံ။

ဇန္တာဃရံ အဂ္ဂိသာလံ၊ အထော ဥဒကမာဠကံ။
နှာနဃရံ မာပယိတွာ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ'ဒါသဟံ။

အာသန္ဒိယော ပီဌကေ စ၊ ပရိဘောဂေ စ ဘာဇနေ။
အာရာမိကဉ္စ ဘေသဇ္ဇံ၊ သဗ္ဗမေတံ အဒါသဟံ။

အာရက္ခံ ပဋ္ဌပေတွာန၊ ပါကာရံ ကာရယိံ ဒဠှံ။
မာ နံ ကောစိ ဝိဟေဌေသိ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

သတသဟဿေနာဝါသံ၊ သံဃာရာမေ အမာပယိံ။
ဝေပုလ္လံ တံ မာပယိတွာ[၁]၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ ဥပနာမယိံ။

နိဋ္ဌာပိတော မယာ'ရာမော၊ သမ္ပဋိစ္ဆ တုဝံ မုနိ။
နိယျာဒေဿာမိ တံ ဝီရ၊ အဓိဝါသေဟိ စက္ခုမ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ အဓိဝါသေသိ နာယကော။

အဓိဝါသနမညာယ၊ သဗ္ဗညုဿ မဟေသိနော။
ဘောဇနံ ပဋိယာဒေတွာ၊ ကာလမာရောစယိံ အဟံ။

အာရောစိတမှိ ကာလမှိ၊ ပဒုမုတ္တရနာယကော။
ခီဏာသဝသဟဿေဟိ၊ အာရာမံ မေ ဥပါဂမိ။

နိသိန္နံ ကာလမညာယ၊ အန္နပါနေန တပ္ပယိံ။
ဘုတ္တာဝိံ ကာလမညာယ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

ကီတော သတသဟဿေန၊ တတ္တကေနေဝ ကာရိတော။
သောဘနော နာမ အာရာမော၊ သမ္ပဋိစ္ဆ တုဝံ မုနိ။

၁-ပါပယိတွာ (သီ)

Iminā’rāmadānena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Bhave nibbattamānohaṁ, labhāmi mama patthitaṁ.

Paṭiggahetvā Sambuddho, saṁghārāmaṁ sumāpitaṁ.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, idaṁ vacanamabravi.

Yo so Buddhassa pādāsi, saṁghārāmaṁ sumāpitaṁ.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Hatthī assā rathā pattī, senā ca caturaṅginī.
Parivāressanti’maṁ niccaṁ, saṁghārāmassidaṁ phalaṁ.

Saṭṭhi tūrasahassāni, bheriyo samalaṅkatā.
Parivāressanti’maṁ niccaṁ, saṁghārāmassidaṁ phalaṁ.

Chaḷasītisahassāni, nāriyo samalaṅkatā.
Vicittavatthābharaṇā, āmuttamaṇikuṇḍalā.

Aḷārapamhā hasulā, susaññā tanumajjhimā.
Parivāressanti’maṁ niccaṁ, saṁghārāmassidaṁ phalaṁ.

Tiṁsakappasahassāni, devaloke ramissati.
Sahassakkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissati.

Devarājena pattabbaṁ, sabbaṁ paṭilabhissati.
Anūnabhogo hutvāna, devarajjaṁ karissati.

Sahassakkhattuṁ cakkavattī, rājā raṭṭhe bhavissati.
Pathabyā rajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Upāli nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Vinaye pāramiṁ patvā[1], ṭhānāṭhāne ca kovido.
Jinasāsanaṁ dhārento[2], viharissati’nāsavo.

---

1. Pāramiṁ patto (Sī) 2. Jotayanto (Sī)

ဣမိနာ’ရာမဒါနေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနောဟံ၊ လဘာမိ မမ ပတ္ထိတံ။

ပဋိဂ္ဂဟေတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သံဃာရာမံ သုမာပိတံ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

ယော သော ဗုဒ္ဓဿ ပါဒါသိ၊ သံဃာရာမံ သုမာပိတံ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ဟတ္ထီ အဿာ ရထာ ပတ္တီ၊ သေနာ စ စတုရင်္ဂိနီ။
ပရိဝါရေဿန္တိ’မံ နိစ္စံ၊ သံဃာရာမဿိဒံ ဖလံ။

သဋ္ဌိ တူရသဟဿာနိ၊ ဘေရိယော သမလင်္ကတာ။
ပရိဝါရေဿန္တိ’မံ နိစ္စံ၊ သံဃာရာမဿိဒံ ဖလံ။

ဆဠာသီတိသဟဿာနိ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
ဝိစိတ္တဝတ္ထာဘရဏာ၊ အာမုတ္တမဏိကုဏ္ဍလာ။

အဠာရပမှာ ဟသုလာ၊ သုသညာ တနုမဇ္ဈိမာ။
ပရိဝါရေဿန္တိ’မံ နိစ္စံ၊ သံဃာရာမဿိဒံ ဖလံ။

တိံသကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
သဟဿက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။

ဒေဝရာဇေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗံ ပဋိလဘိဿတိ။
အနူနဘောဂေါ ဟုတွာန၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။

သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ ဘဝိဿတိ။
ပထဗျာ ရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ဥပါလိ နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဝိနယေ ပါရမိံ ပတွာ[၁]၊ ဌာနာဋ္ဌာနေ စ ကောဝိဒေါ။
ဇိနသာသနံ ဓာရေန္တော[၂]၊ ဝိဟရိဿတိ’နာသဝေါ။

၁-ပါရမိံ ပတ္တော (သီ) ၂-ဇောတယန္တော (သီ)

Sabbametaṁ abhiññāya, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, etadagge ṭhapessati.

Aparimeyyu'pādāya, patthemi tava sāsanaṁ.
So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo.

Yathā sūlāvuto poso, rājadaṇḍena tajjito.
Sūle sātaṁ avindanto, parimuttiṁva icchati.

Tathevāhaṁ mahāvīra, bhavadaṇḍena tajjito.
Kammasūlāvuto santo, pipāsāvedanaṭṭito[1].

Bhave sātaṁ na vindāmi, ḍayhanto tīhi aggibhi.
Parimuttiṁ gavesāmi, yathāpi rājadaṇḍito.

Yathā visādo puriso, visena paripīḷito.
Agadaṁ so gaveseyya, visaghātā'yupālanaṁ.

Gavesamāno passeyya, agadaṁ visaghātakaṁ.
Taṁ pivitvā sukhī assa[2], visamhā parimuttiyā.

Tatthevāhaṁ mahāvīra, yathā visahato naro.
Sampīḷito avijjhāya, saddhammāgadamesa'haṁ.

Dhammāgadaṁ[3] gavesanto, addakkhiṁ Sakyasāsanaṁ.
Aggaṁ sabbosadhānaṁ taṁ, sabbasallavinodanaṁ.

Dhammosadhaṁ pivitvāna, visaṁ sabbaṁ samūhaniṁ[4].
Ajarāmaraṁ sītibhāvaṁ, nibbānaṁ phassayiṁ ahaṁ.

Yathā bhūtaṭṭito poso, bhūtaggāhena pīḷito.
Bhūtavejjaṁ gaveseyya, bhūtasmā pārimuttiyā.

Gavesamāno passeyya, bhūtavijjāsu kovidaṁ.
Tassa so vihane[5] bhūtaṁ, samūlañca vināsaye.

Tathevāhaṁ mahāvīra, tamaggāhena pīḷito.
Ñāṇālokaṁ gavesāmi, tamato parimuttiyā.

1. Pipāsabhāvena aḍḍito (Ka) 2. Pivitvāna sukhī assa (Sī) 3. Dhammosadhaṁ (Sī)
4. Samūhataṁ (Sī) 5. Vihite (Sī)

သဗ္ဗမေတံ အဘိညာယ၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေဿတိ။

အပရိမေယျု'ပါဒါယ၊ ပတ္ထေမိ တဝ သာသနံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော။

ယထာ သူလာဝုတော ပေါသော၊ ရာဇဒဏ္ဍေန တဇ္ဇိတော။
သူလေ သာတံ အဝိန္ဒန္တော၊ ပရိမုတ္တိံဝ ဣစ္ဆတိ။

တထေဝါဟံ မဟာဝီရ၊ ဘဝဒဏ္ဍေန တဇ္ဇိတော။
ကမ္မသူလာဝုတော သန္တော၊ ပိပါသာဝေဒနဋ္ဋိတော[၁]။

ဘဝေ သာတံ န ဝိန္ဒာမိ၊ ဍယှန္တော တီဟိ အဂ္ဂိဘိ။
ပရိမုတ္တိံ ဂဝေသာမိ၊ ယထာပိ ရာဇဒဏ္ဍိတော။

ယထာ ဝိသာဒေါ ပုရိသော၊ ဝိသေန ပရိပီဠိတော။
အဂဒံ သော ဂဝေသေယျ၊ ဝိသဃာတာ'ယုပါလနံ။

ဂဝေသမာနော ပဿေယျ၊ အဂဒံ ဝိသဃာတကံ။
တံ ပိဝိတွာ သုခီ အဿ[၂]၊ ဝိသမှာ ပရိမုတ္တိယာ။

တထေဝါဟံ မဟာဝီရ၊ ယထာ ဝိသဟတော နရော။
သမ္ပီဠိတော အဝိဇ္ဇာယ၊ သဒ္ဓမ္မာဂဒမေသ'ဟံ။

ဓမ္မာဂဒံ[၃] ဂဝေသန္တော၊ အဒ္ဒက္ခိံ သကျသာသနံ။
အဂ္ဂံ သဗ္ဗောသဓာနံ တံ၊ သဗ္ဗသလ္လဝိနောဒနံ။

ဓမ္မောသဓံ ပိဝိတွာန၊ ဝိသံ သဗ္ဗံ သမူဟနိံ[၄]။
အဇရာမရံ သီတိဘာဝံ၊ နိဗ္ဗာနံ ဖဿယိံ အဟံ။

ယထာ ဘူတဋ္ဋိတော ပေါသော၊ ဘူတဂ္ဂါဟေန ပီဠိတော။
ဘူတဝေဇ္ဇံ ဂဝေသေယျ၊ ဘူတသ္မာ ပရိမုတ္တိယာ။

ဂဝေသမာနော ပဿေယျ၊ ဘူတဝိဇ္ဇာသု ကောဝိဒံ။
တဿ သော ဝိဟနေ[၅] ဘူတံ၊ သမူလဉ္စ ဝိနာသယေ။

တထေဝါဟံ မဟာဝီရ၊ တမဂ္ဂါဟေန ပီဠိတော။
ဉာဏာလောကံ ဂဝေသာမိ၊ တမတော ပရိမုတ္တိယာ။

၁-ပိပါသာဘာဝေန အဍ္ဍိတော (က) ၂-ပိဝိတွာန သုခီ အဿ (သီ) ၃-ဓမ္မောသဓံ (သီ)
၄-သမူဟတံ (သီ) ၅-ဝိဟိတေ (သီ)

Athaddasaṁ Sakyamuniṁ, kilesatamasodhanaṁ.
So me tamaṁ vinodesi, bhūtavejjova bhūtakaṁ.

Saṁsārasotaṁ sañchindiṁ, taṇhāsotaṁ nivārayiṁ.
Bhavaṁ ugghāṭayiṁ sabbaṁ, bhūtavejjhova mūlato.

Garuḷo yathā opatati[1], pannagaṁ bhakkhamattano.
Samantā yojanasataṁ, vikkhobheti mahāsaraṁ.

Pannagaṁ so gahetvāna, adhosīsaṁ viheṭhayaṁ[2].
Ādāya so pakkamati, yenakāmaṁ vihaṅgamo.

Tathevāhaṁ mahāvīra, yathāpi garuḷo balī[3].
Asaṅkhataṁ gavesanto, dose vikkhālayiṁ ahaṁ.

Diṭṭho ahaṁ dhammavaraṁ, santipadamanuttaraṁ.
Ādāya viharāmetaṁ, garuḷo pannagaṁ yathā.

Āsāvatī nāma latā, jātā Cittalatāvane.
Tassā vassasahassena, ekaṁ nibbattate phalaṁ.

Taṁ devā payirupāsanti, tāvadūraphale sati.
Devānaṁ sā piyā evaṁ, Āsāvatī latuttamā.

Satasahassupādāya, tāhaṁ paricare Muni.
Sāyaṁ pātaṁ namassāmi, devā āsāvatiṁ yathā.

Avañjhā pāricariyā[4], amoghā ca namāssanā.
Dūrāgatampi maṁ santaṁ, khaṇoyaṁ[5] na virādhayi.

Paṭisandhiṁ na passāmi, vicinanto bhave ahaṁ.
Nirūpadhi vippamutto, upasanto carāmahaṁ.

Yathāpi padumaṁ nāma, suriyaraṁsena pupphati.
Tathevāhaṁ mahāvīra, Buddharaṁsena pupphito.

Yathā balākayonimhi, na vijjati pumo[6] sadā.
Meghesu gajjamānesu, gabbhaṁ gaṇhanti tā sadā.

---

1. Opatitaṁ (Sī)
2. Vipoṭhayaṁ (Sī)
3. Balaṁ (Sī)
4. Paricariyā me (Sī)
5. Khaṇo maṁ (Sī)
6. Pumā (Sī)

အထဒ္ဒသံ သကျမုနိံ၊ ကိလေသတမသောဓနံ။
သော မေ တမံ ဝိနောဒေသိ၊ ဘူတဝေဇ္ဇောဝ ဘူတကံ။

သံသာရသောတံ သဉ္ဆိန္ဒိံ၊ တဏှာသောတံ နိဝါရယိံ။
ဘဝံ ဥဂ္ဃါဋယိံ သဗ္ဗံ၊ ဘူတဝေဇ္ဇောဝ မူလတော။

ဂရုဠော ယထာ ဩပတတိ[၁]၊ ပန္နဂံ ဘက္ခမတ္တနော။
သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ဝိက္ခောဘေတိ မဟာသရံ။

ပန္နဂံ သော ဂဟေတွာန၊ အဓောသီသံ ဝိဟေဌယံ[၂]။
အာဒါယ သော ပက္ကမတိ၊ ယေနကာမံ ဝိဟင်္ဂမော။

တထေဝါဟံ မဟာဝီရ၊ ယထာပိ ဂရုဠော ဗလီ[၃]။
အသင်္ခတံ ဂဝေသန္တော၊ ဒေါသေ ဝိက္ခာလယိံ အဟံ။

ဒိဋ္ဌော အဟံ ဓမ္မဝရံ၊ သန္တိပဒမနုတ္တရံ။
အာဒါယ ဝိဟရာမေတံ၊ ဂရုဠော ပန္နဂံ ယထာ။

အာသာဝတီ နာမ လတာ၊ ဇာတာ စိတ္တလတာဝနေ။
တဿာ ဝဿသဟဿေန၊ ဧကံ နိဗ္ဗတ္တတေ ဖလံ။

တံ ဒေဝါ ပယိရုပါသန္တိ၊ တာဝဒူရဖလေ သတိ။
ဒေဝါနံ သာ ပိယာ ဧဝံ၊ အာသာဝတီ လတုတ္တမာ။

သတသဟဿုပါဒါယ၊ တာဟံ ပရိစရေ မုနိ။
သာယံ ပါတံ နမဿာမိ၊ ဒေဝါ အာသာဝတိံ ယထာ။

အဝဉ္ဈာ ပါရိစရိယာ[၄]၊ အမောဃာ စ နမဿနာ။
ဒူရာဂတမ္ပိ မံ သန္တံ၊ ခဏောယံ[၅] န ဝိရာဓယိ။

ပဋိသန္ဓိံ န ပဿာမိ၊ ဝိစိနန္တော ဘဝေ အဟံ။
နိရူပဓိ ဝိပ္ပမုတ္တော၊ ဥပသန္တော စရာမဟံ။

ယထာပိ ပဒုမံ နာမ၊ သူရိယရံသေန ပုပ္ဖတိ။
တထေဝါဟံ မဟာဝီရ၊ ဗုဒ္ဓရံသေန ပုပ္ဖိတော။

ယထာ ဗလာကယောနိမှိ၊ န ဝိဇ္ဇတိ ပုမော[၆] သဒါ။
မေဃေသု ဂဇ္ဇမာနေသု၊ ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တိ တာ သဒါ။

၁-ဩပတိတံ (သီ)
၂-ဝိပေါဌယံ (သီ)
၃-ဗလံ (သီ)
၄-ပရိစရိယာ မေ (သီ)
၅-ခဏော မံ (သီ)
၆-ပုမာ (သီ)

Cirampi gabbhaṁ dhārenti, yāva megho na gajjati.
Bhārato parimuccanti, yadā megho pavassati.

Padumuttarabuddhassa, dhammameghena gajjato[1].
Saddena dhammameghassa, dhammagabbhaṁ agaṇhahaṁ.

Satasahassupādāya, puññagabbhaṁ dharemahaṁ.
Nappamuccāmi bhārato, dhammamegho na gajjati.

Yadā tuvaṁ Sakyamuni, ramme Kapilavatthave.
Gajjasi[2] dhammameghena, bhārato parimuccahaṁ.

Suññataṁ animittañca, tathā'ppaṇihitampi ca.
Caturo ca phale sabbe, dhammevaṁ vijanayiṁ ahaṁ[3].

Aparimeyyupādāya, patthemi tava sāsanaṁ.
So me attho anuppatto, santipadamanuttaraṁ.

Vinaye pāramiṁ patto, yathāpi pāṭhiko isi.
Na me samasamo atthi[4], dhāremi sāsanaṁ ahaṁ.

Vineye Khandhake cāpi, tikacchede ca pañcake.
Ettha me[5] vimati natthi, akkhare byañjanepi vā.

Niggahe paṭikamme ca, ṭhānāṭhāne ca kovido.
Osāraṇe vuṭṭhāpane, sabbattha pāramiṁ gato.

Vinaye Khandhake vāpi, nikkhipitvā padaṁ ahaṁ.
Ubhato viniveṭhetvā, rasato osareyyahaṁ.

Niruttiyā sukusalo, atthānatthe ca kovido.
Anaññātaṁ mayā natthi, ekaggo Satthu sāsane.

Rūpadakkho ahaṁ ajja, Sakyaputtassa sāsane.
Kaṅkhaṁ sabbaṁ vinodemi, chindāmi sabbasaṁsayaṁ.

Padaṁ anupadañcāpi, akkharañcāpi byañjanaṁ.
Nidāne pariyosāne, sabbattha kovido ahaṁ.

1. Gajjito (Sī) 2. Gajjito (Sī) 3. Dhammagabbhe vijāyahaṁ (Sī)
4. Na me so idānatthi (Sī) 5. Ettake me (Sī)

စိရမ္ပိ ဂဗ္ဘံ ဓာရေန္တိ၊ ယာဝ မေဃော န ဂဇ္ဇတိ။
ဘာရတော ပရိမုစ္စန္တိ၊ ယဒါ မေဃော ပဝဿတိ။

ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ ဓမ္မမေဃေန ဂဇ္ဇတော[၁]။
သဒ္ဒေန ဓမ္မမေဃဿ၊ ဓမ္မဂဗ္ဘံ အဂဏှဟံ။

သတသဟဿုပါဒါယ၊ ပုညဂဗ္ဘံ ဓရေမဟံ။
နပ္ပမုစ္စာမိ ဘာရတော၊ ဓမ္မမေဃော န ဂဇ္ဇတိ။

ယဒါ တုဝံ သက္ယမုနိ၊ ရမ္မေ ကပိလဝတ္ထဝေ။
ဂဇ္ဇသိ[၂] ဓမ္မမေဃေန၊ ဘာရတော ပရိမုစ္စဟံ။

သုညတံ အနိမိတ္တဉ္စ၊ တထာ’ပ္ပဏိဟိတမ္ပိ စ။
စတုရော စ ဖလေ သဗ္ဗေ၊ ဓမ္မေဝံ ဝိဇနယိံ အဟံ[၃]။

အပရိမေယျုပါဒါယ၊ ပတ္ထေမိ တဝ သာသနံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သန္တိပဒမနုတ္တရံ။

ဝိနယေ ပါရမိံ ပတ္တော၊ ယထာပိ ပါဌိကော ဣသိ။
န မေ သမသမော အတ္ထိ[၄]၊ ဓာရေမိ သာသနံ အဟံ။

ဝိနယေ ခန္ဓကေ စာပိ၊ တိကစ္ဆေဒေ စ ပဉ္စကေ။
ဧတ္ထ မေ[၅] ဝိမတိ နတ္ထိ၊ အက္ခရေ ဗျဉ္ဇနေပိ ဝါ။

နိဂ္ဂဟေ ပဋိကမ္မေ စ၊ ဌာနာဌာနေ စ ကောဝိဒေါ။
ဩသာရဏေ ဝုဋ္ဌာပနေ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပါရမိံ ဂတော။

ဝိနယေ ခန္ဓကေ ဝါပိ၊ နိက္ခိပိတွာ ပဒံ အဟံ။
ဥဘတော ဝိနိဝေဌေတွာ၊ ရသတော ဩသရေယျဟံ။

နိရုတ္တိယာ သုကုသလော၊ အတ္ထာနတ္ထေ စ ကောဝိဒေါ။
အနညာတံ မယာ နတ္ထိ၊ ဧကဂ္ဂေါ သတ္ထု သာသနေ။

ရူပဒက္ခော အဟံ အဇ္ဇ၊ သက္ယပုတ္တဿ သာသနေ။
ကင်္ခံ သဗ္ဗံ ဝိနောဒေမိ၊ ဆိန္ဒာမိ သဗ္ဗသံသယံ။

ပဒံ အနုပဒဉ္စာပိ၊ အက္ခရဉ္စာပိ ဗျဉ္ဇနံ။
နိဒါနေ ပရိယောသာနေ၊ သဗ္ဗတ္ထ ကောဝိဒေါ အဟံ။

၁-ဂဇ္ဇိတော (သီ) ၂-ဂဇ္ဇိတော (သီ) ၃-ဓမ္မဂဗ္ဘေ ဝိဇာယဟံ (သီ)
၄-န မေ သော ဣဒါနတ္ထိ (သီ) ၅-ဧတ္တကေ မေ (သီ)

Yathāpi rājā balavā, niggaṇhitvā parantape[1].
Vijinitvāna saṅgāmaṁ, nagaraṁ tattha māpaye.

Pākāraṁ parikhañcāpi, esikaṁ dvārakoṭṭhakaṁ.
Aṭṭālake ca vividhe, kāraye nagare bahū.

Siṅghāṭakaṁ caccarañca[2], suvibhattantarāpaṇaṁ.
Kārayeyya sabhaṁ tattha, atthānatthavinicchayaṁ.

Nigghātatthaṁ amittānaṁ, chiddāchiddañca jānituṁ.
Balakāyassa rakkhāya[3], senāpaccaṁ ṭhapeti so.

Ārakkhatthāya bhaṇḍassa, nidhānakusalaṁ naraṁ.
Mā me bhaṇḍaṁ vinassīti, bhaṇḍarakkhaṁ ṭhapeti so.

Mamatto hoti yo rañño, vuddhiṁ yassa ca icchati.
Tassādhikaraṇaṁ deti, mittassa paṭipajjituṁ.

Uppātesu nimittesu, lakkhaṇesu ca kovidaṁ.
Ajjhāyakaṁ mantadharaṁ, porohicce ṭhapeti so.

Etehaṅgehi sampanno, khattiyoti pavuccati.
Sadā rakkhanti rājānaṁ, cakkavākova dukkhitaṁ.

Tatheva tvaṁ mahāvīra, hatāmittova[4] khattiyo.
Sadevakassa lokassa, dhammarājāti vuccati.

Titthiye nihanitvāna, mārañcāpi sasenakaṁ.
Tamandhakāraṁ vidhamitvā, dhammanagaraṁ amāpayi.

Sīlaṁ pākārakaṁ tattha, ñāṇaṁ te dvārakoṭṭhakaṁ.
Saddhā te esikā vīra, dvārapālo ca saṁvaro.

Satipaṭṭhānamaṭṭālaṁ, paññā te caccaraṁ mune.
Iddhipādañca siṅgāṭaṁ, dhammavīthi sumāpitā.

Suttantaṁ abhidhammañca, vinayañcāpi kevalaṁ.
Navaṅgaṁ Buddhavacanaṁ, esā dhammasabhā tava.

---

1. Parakhattiye (Sī) 2. Ovaraṁ ca (Sī)
3. Sametuṁ balakāyassa (Sī) 4. Mahāmittova (Sī)

ယထာပိ ရာဇာ ဗလဝါ၊ နိဂ္ဂဏှိတွာ ပရန္တပေ[၁]။
ဝိဇိနိတွာန သင်္ဂါမံ၊ နဂရံ တတ္ထ မာပယေ။

ပါကာရံ ပရိခဉ္စာပိ၊ ဧသိကံ ဒွါရကောဋ္ဌကံ။
အဋ္ဋာလကေ စ ဝိဝိဓေ၊ ကာရယေ နဂရေ ဗဟူ။

သိင်္ဃာဋကံ စစ္စရဉ္စ[၂]၊ သုဝိဘတ္တန္တရာပဏံ။
ကာရယေယျ သဘံ တတ္ထ၊ အတ္ထာနတ္ထဝိနိစ္ဆယံ။

နိဃာတတ္ထံ အမိတ္တာနံ၊ ဆိဒ္ဒါဆိဒ္ဒဉ္စ ဇာနိတုံ။
ဗလကာယဿ ရက္ခာယ[၃]၊ သေနာပစ္စံ ဌပေတိ သော။

အာရက္ခတ္ထာယ ဘဏ္ဍဿ၊ နိဓာနကုသလံ နရံ။
မာ မေ ဘဏ္ဍံ ဝိနဿီတိ၊ ဘဏ္ဍရက္ခံ ဌပေတိ သော။

မမတ္တော ဟောတိ ယော ရညော၊ ဝုဒ္ဓိံ ယဿ စ ဣစ္ဆတိ။
တဿာဓိကရဏံ ဒေတိ၊ မိတ္တဿ ပဋိပဇ္ဇိတုံ။

ဥပ္ပါတေသု နိမိတ္တေသု၊ လက္ခဏေသု စ ကောဝိဒံ။
အဇ္ဈာယကံ မန္တဓရံ၊ ပေါရောဟိစ္စေ ဌပေတိ သော။

ဧတေဟင်္ဂေဟိ သမ္ပန္နော၊ ခတ္တိယောတိ ပဝုစ္စတိ။
သဒါ ရက္ခန္တိ ရာဇာနံ၊ စက္ကဝါကောဝ ဒုက္ခိတံ။

တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဟတာမိတ္တောဝ[၄] ခတ္တိယော။
သဒေဝကဿ လောကဿ၊ ဓမ္မရာဇာတိ ဝုစ္စတိ။

တိတ္ထိယေ နိဟနိတွာန၊ မာရဉ္စာပိ သသေနကံ။
တမန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ၊ ဓမ္မနဂရံ အမာပယိ။

သီလံ ပါကာရကံ တတ္ထ၊ ဉာဏံ တေ ဒွါရကောဋ္ဌကံ။
သဒ္ဓါ တေ ဧသိကာ ဝီရ၊ ဒွါရပါလော စ သံဝရော။

သတိပဋ္ဌာနမဋ္ဋာလံ၊ ပညာ တေ စစ္စရံ မုနေ။
ဣဒ္ဓိပါဒဉ္စ သိင်္ဃာဋံ၊ ဓမ္မဝီထိ သုမာပိတာ။

သုတ္တန္တံ အဘိဓမ္မဉ္စ၊ ဝိနယဉ္စာပိ ကေဝလံ။
နဝင်္ဂံ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ ဧသာ ဓမ္မသဘာ တဝ။

၁-ပရခတ္တိယေ (သီ) ၂-ဩဝရံ စ (သီ)
၃-သမေတုံ ဗလကာယဿ (သီ) ၄-မဟာမိတ္တောဝ (သီ)

Suññataṁ animittañca, vihārañca'ppaṇīhitaṁ.
Āneñjañca nirodho ca, esā dhammakuṭī tava.

Paññāya aggo nikkhitto, paṭibhāne ca kovido.
Sāriputtoti nāmena, Dhammasenāpatī tava.

Cutūpapātakusalo, iddhiyā pāramiṁ gato.
Kolito nāma nāmena, porohicco tavaṁ Mune.

Porāṇakavaṁsadharo, uggatejo durāsado.
Dhutavādīguṇenaggo, akkhadasso tavaṁ Mune.

Bahussuto dhammadharo, sabbapāṭhī ca sāsane.
Ānando nāma nāmena, dhammārakkho tavaṁ Mune.

Ete sabbe atikkamma, pamesi Bhagavā mamaṁ.
Vinicchayaṁ me pādāsi, vinaye viññusesitaṁ[1].

Yo koci vinaye pañhaṁ, pucchati Buddhasāvako.
Tattha me cintanā natthi, taññevatthaṁ kathemahaṁ.

Yāvatā Buddhakhettamhi, ṭhapetvā taṁ Mahāmuni.
Vinaye mādiso natthi, kuto bhiyyo bhavissati.

Bhikkhusaṁghe nisīditvā, evaṁ gajjati Gotamo.
Upālissa samo natthi, vinaye Khandhakesu ca.

Yāvatā Buddhabhaṇitaṁ, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.
Vinayogadhaṁ taṁ[2] sabbaṁ, vinayamūlapassino[3].

Mama kammaṁ saritvāna, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, etadagge ṭhapesi maṁ.

Satasahassupādāya, imaṁ ṭhānaṁ apatthayiṁ.
So me attho anuppatto, vinaye pāramaṁ gato.

Sakyānaṁ nandijanano, kappako āsahaṁ pure.
Vijahitvāna taṁ jātiṁ, putto jāto Mahesino.

1. Vinayaññūna desitaṁ (Sī) 2. Vinaye kathitaṁ (Sī) 3. Vinayo mūlaṁ tapassino (Sī)

သုညတံ အနိမိတ္တဉ္စ၊ ဝိဟာရဉ္စ'ပ္ပဏီဟိတံ။
အာနေဉ္ဇဉ္စ နိရောဓော စ၊ ဧသာ ဓမ္မကုဋီ တဝ။

ပညာယ အဂ္ဂေါ နိက္ခိတ္တော၊ ပဋိဘာနေ စ ကောဝိဒေါ။
သာရိပုတ္တောတိ နာမေန၊ ဓမ္မသေနာပတီ တဝ။

စုတူပပါတကုသလော၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတော။
ကောလိတော နာမ နာမေန၊ ပေါရောဟိစ္စော တဝံ မုနေ။

ပေါရာဏကဝံသဓရော၊ ဥဂ္ဂတေဇော ဒုရာသဒေါ။
ဓုတဝါဒီဂုဏေနဂ္ဂေါ၊ အက္ခဒဿော တဝံ မုနေ။

ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော၊ သဗ္ဗပါဌီ စ သာသနေ။
အာနန္ဒော နာမ နာမေန၊ ဓမ္မာရက္ခော တဝံ မုနေ။

ဧတေ သဗ္ဗေ အတိက္ကမ္မ၊ ပမေသိ ဘဂဝါ မမံ။
ဝိနိစ္ဆယံ မေ ပါဒါသိ၊ ဝိနယေ ဝိညုဒေသိတံ[၁]။

ယော ကောစိ ဝိနယေ ပဉှံ၊ ပုစ္ဆတိ ဗုဒ္ဓသာဝကော။
တတ္ထ မေ စိန္တနာ နတ္ထိ၊ တညေဝတ္ထံ ကထေမဟံ။

ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ၊ ဌပေတွာ တံ မဟာမုနိ။
ဝိနယေ မာဒိသော နတ္ထိ၊ ကုတော ဘိယျော ဘဝိဿတိ။

ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧဝံ ဂဇ္ဇတိ ဂေါတမော။
ဥပါလိဿ သမော နတ္ထိ၊ ဝိနယေ ခန္ဓကေသု စ။

ယာဝတာ ဗုဒ္ဓဘဏိတံ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။
ဝိနယောဂဓံ တံ[၂] သဗ္ဗံ၊ ဝိနယမူလပဿိနော[၃]။

မမ ကမ္မံ သရိတွာန၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

သတသဟဿုပါဒါယ၊ ဣမံ ဌာနံ အပတ္ထယိံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ ဝိနယေ ပါရမိံ ဂတော။

သကျာနံ နန္ဒိဇနနော၊ ကပ္ပကော အာသဟံ ပုရေ။
ဝိဇဟိတွာန တံ ဇာတိံ၊ ပုတ္တော ဇာတော မဟေသိနော။

၁-ဝိနယညူန ဒေသိတံ (သီ) ၂-ဝိနယေ ကထိတံ (သီ) ၃-ဝိနယော မူလံ တပဿိနော (သီ)

Ito dutiyake kappe, Añjaso nāma khattiyo.
Anantatejo amitayaso, bhūmipālo mahaddhano.

Tassa rañño ahaṁ putto, Candano nāma[1] khattiyo.
Jātimadenu'patthaddho, yasabhogamadena ca.

Nāgasatasahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā.
Tidhāpabhinnā mātaṅgā, parivārenti maṁ sadā.

Sabalehi paretohaṁ, uyyonaṁ gantukāmako.
Āruyha sirikaṁ nāgaṁ, nāgarā nikkhamiṁ tadā.

Caraṇena ca sampanno, guttadvāro susaṁvuto.
Devalo nāma Sambuddho, āgacchi purato mama.

Pesetvā sirikaṁ nāgaṁ, Buddhaṁ āsādayiṁ tadā.
Tato sañjātakopo so[2], nāgo nuddharate[3] padaṁ.

Nāgaṁ ruṇṇamanaṁ disvā, Buddhe kodhaṁ akāsahaṁ.
Vihesayitvā Sambuddhaṁ, uyyānaṁ agamāsahaṁ.

Sātaṁ tattha na vindāmi, siro pajjalito yathā.
Pariḷāhena ḍayhāmi, macchova baḷisādako.

Sasāgarantā pathavī[4], ādittā viya hoti me.
Pitu santikupāgamma, idaṁ vacanamabraviṁ.

Āsīvisaṁva kupitaṁ, aggikkhandhaṁva āgataṁ.
Mattaṁva kuñjaraṁ dantiṁ, yaṁ sayambhumasādayiṁ.

Āsādito mayā Buddho, ghoro uggatapo Jino.
Purā sabbe vinassāma, khamāpessāma taṁ Muniṁ.

No ce taṁ nijjhāpessāma[5], attadantaṁ samāhitaṁ.
Orena sattadivasā[6], raṭṭhaṁ me vidhamissati.

Sumekhalo Kosiyo ca, Siggavo cāpi sattako[7].
Āsādayitvā isayo, duggatā te saraṭṭhakā[8].

1. Sunando nāma (Sī) 2. Sañjātasaṁkopo (Sī) 3. Vuddharate (Sī)
4. Puthuvi (Sī) 5. Nikkhamessāmi (Sī) 6. Sattame divase (Sī)
7. Sattuko (Sī) 8. Sasenakā (Sī)

ဣတော ဒုတိယကေ ကပ္ပေ၊ အဉ္ဇသော နာမ ခတ္တိယော။
အနန္တတေဇော အမိတယသော၊ ဘူမိပါလော မဟဒ္ဓနော။

တဿ ရညော အဟံ ပုတ္တော၊ စန္ဒနော နာမ[၁] ခတ္တိယော။
ဇာတိမဒေနု'ပတ္ထဒ္ဓေါ၊ ယသဘောဂမဒေန စ။

နာဂသတသဟဿာနိ၊ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ။
တိဓာပဘိန္နာ မာတင်္ဂါ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။

သဗလေဟိ ပရေတောဟံ၊ ဥယျာနံ ဂန္တုကာမကော။
အာရုယှ သိရိကံ နာဂံ၊ နဂရာ နိက္ခမိံ တဒါ။

စရဏေန စ သမ္ပန္နော၊ ဂုတ္တဒွါရော သုသံဝုတော။
ဒေဝလော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာဂစ္ဆိ ပုရတော မမ။

ပေသေတွာ သိရိကံ နာဂံ၊ ဗုဒ္ဓံ အာသာဒယိံ တဒါ။
တတော သဉ္ဇာတကောပေါ သော[၂]၊ နာဂေါ နုဒ္ဓရတေ[၃] ပဒံ။

နာဂံ ရုဏ္ဏမနံ ဒိသွာ၊ ဗုဒ္ဓေ ကောဓံ အကာသဟံ။
ဝိဟေသယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဥယျာနံ အဂမာသဟံ။

သာတံ တတ္ထ န ဝိန္ဒာမိ၊ သိရော ပဇ္ဇလိတော ယထာ။
ပရိဠာဟေန ဍယှာမိ၊ မစ္ဆောဝ ဗဠိသာဒကော။

သသာဂရန္တာ ပထဝီ[၄]၊ အာဒိတ္တာ ဝိယ ဟောတိ မေ။
ပိတု သန္တိကုပါဂမ္မ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

အာသီဝိသံဝ ကုပိတံ၊ အဂ္ဂိက္ခန္ဓံဝ အာဂတံ။
မတ္တံဝ ကုဉ္ဇရံ ဒန္တိံ၊ ယံ သယမ္ဘုမသာဒယိံ။

အာသာဒိတော မယာ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဃောရော ဥဂ္ဂတပေါ ဇိနော။
ပုရာ သဗ္ဗေ ဝိနဿာမ၊ ခမာပေဿာမ တံ မုနိံ။

နော စေ တံ နိဇ္ဈာပေဿာမ[၅]၊ အတ္တဒန္တံ သမာဟိတံ။
ဩရေန သတ္တဒိဝသာ[၆]၊ ရဋ္ဌံ မေ ဝိဓမိဿတိ။

သုမေခလော ကောသိယော စ၊ သိဂ္ဂဝေါ စာပိ သတ္တကော[၇]။
အာသာဒယိတွာ ဣသယော၊ ဒုဂ္ဂတာ တေ သရဋ္ဌကာ[၈]။

၁-သုနန္ဒော နာမ (သီ) ၂-သဉ္ဇာတသံကောပေါ (သီ) ၃-ဝုဒ္ဓရတေ (သီ) ၄-ပုထုဝိ (သီ)
၅-နိက္ခမေဿာမိ (သီ) ၆-သတ္တမေ ဒိဝသေ (သီ) ၇-သတ္တုကော (သီ) ၈-သသေနကာ (သီ)

Yadā kuppanti isayo, saññatā brahmacārino.
Sadevakaṁ vināsenti, sasāgaraṁ sapabbataṁ.

Tiyojanasahassamhi, purise sannipātayiṁ.
Accayaṁ desanatthāya, Sayambhuṁ upasaṅkamiṁ.

Allavatthā allasirā, sabbeva pañjalīkatā.
Buddhassa pāde nipatitvā, idaṁ vacanamabravuṁ.

Khamassu tvaṁ mahāvīra, abhiyācati taṁ jano.
Pariḷāhaṁ vinodehi, mā no raṭṭhaṁ vināsaya.

Sadevamānusā sabbe, sadānavā sarakkhasā.
Ayomayena kūṭena, siraṁ bhindeyyu me sadā.

Dake aggi na saṇṭhāti, bījaṁ sele na rūhati.
Agade kimi na saṇṭhāti, kopo Buddhe na jāyati.

Yathā ca bhūmi acalā, appameyyo ca sāgaro.
Anantako ca ākāso, evaṁ Buddhā akhobhiyā.

Sadā khantā mahāvīrā, khamitā ca tapassino.
Khantānaṁ khamitānañca, gamanaṁ taṁ[1] na vijjati.

Idaṁ vatvāna Sambuddho, pariḷāhaṁ vinodayaṁ[2].
Mahājanassa purato, nabhaṁ abbhuggamī tadā.

Tena kammenahaṁ vīra, hīnattaṁ ajjhupāgato.
Samatikkamma taṁ jātiṁ, pāvisiṁ abhayaṁ puraṁ.

Tadāpi maṁ mahāvīra, ḍayhamānaṁ susaṇṭhitaṁ[3].
Pariḷāhaṁ vinodesi, Sayambhuñca khamāpayiṁ.

Ajjāpi maṁ mahāvīra, ḍayhamānaṁ tihaggibhi.
Nibbāpesi tayo aggī, sītibhāvañca pāpayiṁ.

Yesaṁ sotāvadhāna'tthi[4], suṇātha mama bhāsato.
Atthaṁ tumhaṁ pavakkhāmi, yathā diṭṭhaṁ padaṁ mama.

---

1. Khamanaṁ vo (Sī)
2. Vinodayi (Sī)
3. Dusaṇṭhitaṁ (Ka)
4. Sotapathā atthi (Sī)

ယဒါ ကုပ္ပန္တိ ဣသယော၊ သညတာ ဗြဟ္မစာရိနော။
သဒေဝကံ ဝိနာသေန္တိ၊ သသာဂရံ သပဗ္ဗတံ။

တိယောဇနသဟဿမှိ၊ ပုရိသေ သန္နိပါတယိံ။
အစ္စယံ ဒေသနတ္ထာယ၊ သယမ္ဘုံ ဥပသင်္ကမိံ။

အလ္လဝတ္ထာ အလ္လသိရာ၊ သဗ္ဗေဝ ပဉ္ဇလီကတာ။
ဗုဒ္ဓဿ ပါဒေ နိပတိတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝုံ။

ခမဿု တွံ မဟာဝီရ၊ အဘိယာစတိ တံ ဇနော။
ပရိဠာဟံ ဝိနောဒေဟိ၊ မာ နော ရဋ္ဌံ ဝိနာသယ။

သဒေဝမာနုသာ သဗ္ဗေ၊ သဒါနဝါ သရက္ခသာ။
အယောမယေန ကူဋေန၊ သိရံ ဘိန္ဒေယျု မေ သဒါ။

ဒကေ အဂ္ဂိ န သဏ္ဌာတိ၊ ဗီဇံ သေလေ န ရူဟတိ။
အဂဒေ ကိမိ န သဏ္ဌာတိ၊ ကောပေါ ဗုဒ္ဓေ န ဇာယတိ။

ယထာ စ ဘူမိ အစလာ၊ အပ္ပမေယျော စ သာဂရော။
အနန္တကော စ အာကာသော၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါ အခေါဘိယာ။

သဒါ ခန္တာ မဟာဝီရာ၊ ခမိတာ စ တပဿိနော။
ခန္တာနံ ခမိတာနဉ္စ၊ ဂမနံ တံ[1] န ဝိဇ္ဇတိ။

ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ပရိဠာဟံ ဝိနောဒယံ[2]။
မဟာဇနဿ ပုရတော၊ နဘံ အဗ္ဘုဂ္ဂမီ တဒါ။

တေန ကမ္မေနဟံ ဝီရ၊ ဟီနတ္တံ အဇ္ဈုပါဂတော။
သမတိက္ကမ္မ တံ ဇာတိံ၊ ပါဝိသိံ အဘယံ ပုရံ။

တဒါပိ မံ မဟာဝီရ၊ ဍယှမာနံ သုသဏ္ဌိတံ[3]။
ပရိဠာဟံ ဝိနောဒေသိ၊ သယမ္ဘုဉ္စ ခမာပယိံ။

အဇ္ဇာပိ မံ မဟာဝီရ၊ ဍယှမာနံ တိဟဂ္ဂိဘိ။
နိဗ္ဗာပေသိ တယော အဂ္ဂီ၊ သီတိဘာဝဉ္စ ပါပယိံ။

ယေသံ သောတာဝဓာန’တ္ထိ[4]၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။
အတ္ထံ တုမှံ ပဝက္ခာမိ၊ ယထာ ဒိဋ္ဌံ ပဒံ မမ။

၁-ခမနံ ဝေါ (သီ) ၂-ဝိနောဒယိ (သီ) ၃-ဒုသဏ္ဌိတံ (က) ၄-သောတပထာ အတ္ထိ (သီ)

Sayambhuṁ taṁ vimānetvā[1], santacittaṁ samāhitaṁ.
Tena kammenahaṁ ajja, jātomhi nīcayoniyaṁ.

Mā vo khaṇaṁ virādhetha, khaṇātītā[2] hi socare.
Sadatthe vāyameyyātha, khaṇo vo paṭipādito.

Ekaccānañca vamanaṁ, ekaccānaṁ virecanaṁ.
Visaṁ halāhalaṁ eke, ekaccānañca osadhaṁ.

Vamanaṁ paṭipannānaṁ, phalaṭṭhānaṁ virecanaṁ.
Osadhaṁ phalalābhīnaṁ, puññakkhettaṁ gavesinaṁ.

Sāsanena vuruddhānaṁ, visaṁ halāhalaṁ yathā.
Āsīviso diṭṭhaviso, evaṁ jhāpeti taṁ naraṁ.

Sakiṁ pītaṁ halāhalaṁ, uparundhati jīvitaṁ.
Sāsanena virujjhitvā, kappakoṭimhi[3] ḍayhati.

Khantiyā avihiṁsāya, mettacittavatāya ca.
Sadevakaṁ so tāreti, tasmā te avirādhiyā.

Lābhālābhe na sajjanti, sammānanavimānane[4].
Pathavīsadisā Buddhā, tasmā te na virādhiyā.

Devadatte ca vadhake, core Aṅgulimālake.
Rāhule Dhanapāle ca, sabbesaṁ samako Muni.

Etesaṁ paṭigho natthi, rāgo’mesaṁ na vijjati.
Sabbesaṁ samako Buddho, vadhakasso’rasassa ca.

Panthe disvāna kāsāvaṁ, chaḍḍitaṁ mīḷhamakkhitaṁ.
Sīrasmiṁ añjaliṁ katvā, vanditabbaṁ isiddhajaṁ[5].

Abbhatītā ca ye Buddhā, vattamānā anāgatā.
Dhajenā’nena sujjhanti, tasmā ete namassiyā.

Satthukappaṁ suvinayaṁ, dhāremi hadayenahaṁ.
Namassamāno vinayaṁ, viharissāmi sabbadā.

1. Khamāpetvā (Sī) 2. Khaṇātigā (Sī) 3. Kappakoṭimpi (Ka)
4. Sammāne ca vimānane (Sī) 5. Vanditabbo isiddhajo (Sī)

သယမ္ဘုံ တံ ဝိမာနေတွာ[၁]၊ သန္တစိတ္တံ သမာဟိတံ။
တေန ကမ္မေနဟံ အဇ္ဇ၊ ဇာတောမှိ နီစယောနိယံ။

မာ ဝေါ ခဏံ ဝိရာဓေထ၊ ခဏာတီတာ[၂] ဟိ သောစရေ။
သဒတ္ထေ ဝါယမေယျာထ၊ ခဏော ဝေါ ပဋိပါဒိတော။

ဧကစ္စာနဉ္စ ဝမနံ၊ ဧကစ္စာနံ ဝိရေစနံ။
ဝိသံ ဟလာဟလံ ဧကေ၊ ဧကစ္စာနဉ္စ ဩသဓံ။

ဝမနံ ပဋိပန္နာနံ၊ ဖလဋ္ဌာနံ ဝိရေစနံ။
ဩသဓံ ဖလလာဘီနံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ ဂဝေသိနံ။

သာသနေန ဝိရုဒ္ဓါနံ၊ ဝိသံ ဟလာဟလံ ယထာ။
အာသီဝိသော ဒိဋ္ဌဝိသော၊ ဧဝံ ဈာပေတိ တံ နရံ။

သကိံ ပီတံ ဟလာဟလံ၊ ဥပရုန္ဓတိ ဇီဝိတံ။
သာသနေန ဝိရုဇ္ဈိတွာ၊ ကပ္ပကောဋိမှိ[၃] ဍယှတိ။

ခန္တိယာ အဝိဟိံသာယ၊ မေတ္တစိတ္တဝတာယ စ။
သဒေဝကံ သော တာရေတိ၊ တသ္မာ တေ အဝိရာဓိယာ။

လာဘာလာဘေ န သဇ္ဇန္တိ၊ သမ္မာနနဝိမာနနေ[၄]။
ပထဝီသဒိသာ ဗုဒ္ဓါ၊ တသ္မာ တေ န ဝိရာဓိယာ။

ဒေဝဒတ္တေ စ ဝဓကေ၊ စောရေ အင်္ဂုလိမာလကေ။
ရာဟုလေ ဓနပါလေ စ၊ သဗ္ဗေသံ သမကော မုနိ။

ဧတေသံ ပဋိဃော နတ္ထိ၊ ရာဂေါ’မေသံ န ဝိဇ္ဇတိ။
သဗ္ဗေသံ သမကော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝဓကဿော’ရသဿ စ။

ပန္ထေ ဒိသွာန ကာသာဝံ၊ ဆဍ္ဍိတံ မီဠှမက္ခိတံ။
သိရသ္မိံ အဉ္ဇလိံ ကတွာ၊ ဝန္ဒိတဗ္ဗံ ဣသိဒ္ဓဇံ[၅]။

အဗ္ဘတီတာ စ ယေ ဗုဒ္ဓါ၊ ဝတ္တမာနာ အနာဂတာ။
ဓဇေနာ’နေန သုဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ ဧတေ နမဿိယာ။

သတ္ထုကပ္ပံ သုဝိနယံ၊ ဓာရေမိ ဟဒယေနဟံ။
နမဿမာနော ဝိနယံ၊ ဝိဟရိဿာမိ သဗ္ဗဒါ။

၁-ခမာပေတွာ (သီ) ၂-ခဏာတိဂါ (သီ) ၃-ကပ္ပကောဋိမ္ပိ (က)
၄-သမ္မာနေ စ ဝိမာနနေ (သီ) ၅-ဝန္ဒိတဗ္ဗော ဣသိဒ္ဓဇော (သီ)

Vinayo āsayo[1] mayhaṁ, vinayo ṭhānacaṅkamaṁ.
Kappemi vinaye vāsaṁ, vinayo mama gocaro.

Vinaye pāramippatto, samathe cāpi[2] kovido.
Upāli taṁ mahāvīra, pāde vandati Satthuno.

So ahaṁ vicarissāmi, gāmā gāmaṁ purā puraṁ.
Namassamāno Sambuddhaṁ, dhammassa ca sudhammataṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Tattha hi naṁ Satthā sayameva sakalaṁ Vinayapiṭakaṁ uggaṇhāpesi. So aparabhāge Bhārukacchakavatthuṁ[3] Ajjukavatthuṁ[4] Kumārakassapavatthunti imāni tīṇi vatthūni vinicchayi[5]. Satthā ekekasmiṁ vinicchite sādhukāraṁ datvā tayopi vinicchaye aṭṭhuppattiṁ katvā theraṁ Vinayadharānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. So aparabhāge ekasmiṁ uposathadivase pātimokkhuddesasamaye bhikkhū ovadanto—

249. "Saddhāya abhinikkhamma, navapabbajito navo.
Mitte bhajeyya kalyāṇe, suddhājīve atandite.

250. Saddhāya abhinikkhamma, navapabbajito navo.
Saṁghasmiṁ viharaṁ bhikkhu, sikkhetha vinayaṁ budho.

151. Saddhāya abhinikkhamma, navapabbajito navo.
Kappākappesu kusalo, careyya apurakkhato"ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **saddhāyā**ti saddhānimittaṁ, na jīvikatthanti attho. **Saddhāyā**ti vā kammaphalāni ratanattayaguṇañca saddahitvā. **Abhinikkhammā**ti gharāvāsato nikkhamitvā. **Navapabbajito**ti navo hutvā pabbajito, paṭhamavaye eva pabbajito. **Navo**ti sāsane sikkhāya abhinavo daharo. **Mitte bhajeyya kalyāṇe, suddhājīve atandite**ti "piyo[6] garu bhāvanīyo"ti-ādinā[7] vuttalakkhaṇe kalyāṇamitte, micchājīvavivajjanena

1. Āsayaṁ (Sī) 2. Samaye cāpi (Sī) 3. Vi 1. 49 piṭṭhe. 4. Vi 1. 84 piṭṭhe.
5. Vinicchini (I) 6. Piyo ca (Sī, I) 7. Aṁ 2. 422 piṭṭhe.

ဝိနယော အာသယော[1] မယှံ၊ ဝိနယော ဌာနစင်္ကမံ။
ကပ္ပေမိ ဝိနယေ ဝါသံ၊ ဝိနယော မမ ဂေါစရော။

ဝိနယေ ပါရမိပ္ပတ္တော၊ သမထေ စာပိ[2] ကောဝိဒေါ။
ဥပါလိ တံ မဟာဝီရ၊ ပါဒေ ဝန္ဒတိ သတ္ထုနော။

သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ၊ ဂါမာ ဂါမံ ပုရာ ပုရံ။
နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

တတ္ထ ဟိ နံ သတ္ထာ သယမေဝ သကလံ ဝိနယပိဋကံ ဥဂ္ဂဏှာပေသိ။ သော အပရဘာဂေ ဘာရုကစ္ဆကဝတ္ထုံ[3] အဇ္ဇုကဝတ္ထုံ[4] ကုမာရကဿပဝတ္ထုန္တိ ဣမာနိ တီဏိ ဝတ္ထူနိ ဝိနိစ္ဆယိ[5]။ သတ္ထာ ဧကေကသ္မိံ ဝိနိစ္ဆိတေ သာဓုကာရံ ဒတွာ တယောပိ ဝိနိစ္ဆယေ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ထေရံ ဝိနယဓရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သော အပရဘာဂေ ဧကသ္မိံ ဥပေါသထဒိဝသေ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသသမယေ ဘိက္ခူ ဩဝဒန္တော—

၂၄၉။ “သဒ္ဓါယ အဘိနိက္ခမ္မ၊ နဝပဗ္ဗဇိတော နဝေါ။
မိတ္တေ ဘဇေယျ ကလျာဏေ၊ သုဒ္ဓါဇီဝေ အတန္ဒိတေ။

၂၅၀။ သဒ္ဓါယ အဘိနိက္ခမ္မ၊ နဝပဗ္ဗဇိတော နဝေါ။
သံဃသ္မိံ ဝိဟရံ ဘိက္ခု၊ သိက္ခေထ ဝိနယံ ဗုဓော။

၂၅၁။ သဒ္ဓါယ အဘိနိက္ခမ္မ၊ နဝပဗ္ဗဇိတော နဝေါ။
ကပ္ပါကပ္ပေသု ကုသလော၊ စရေယျ အပုရက္ခတော”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သဒ္ဓါယာ**တိ သဒ္ဓါနိမိတ္တံ၊ န ဇီဝိကတ္ထန္တိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓါယာ**တိ ဝါ ကမ္မဖလာနိ ရတနတ္တယဂုဏဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ။ **အဘိနိက္ခမ္မာ**တိ ဃရာဝါသတော နိက္ခမိတွာ။ **နဝပဗ္ဗဇိတော**တိ နဝေါ ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတော၊ ပဌမဝယေ ဧဝ ပဗ္ဗဇိတော။ **နဝေါ**တိ သာသနေ သိက္ခာယ အဘိနဝေါ ဒဟရော။ **မိတ္တေ ဘဇေယျ ကလျာဏေ၊ သုဒ္ဓါဇီဝေ အတန္ဒိတေ**တိ “ပိယော[6] ဂရု ဘာဝနီယော”တိအာဒိနာ[7] ဝုတ္တလက္ခဏေ ကလျာဏမိတ္တေ, မိစ္ဆာဇီဝဝိဝဇ္ဇနေန

၁-အာသယံ (သီ) ၂-သမယေ စာပိ (သီ) ၃-ဝိ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဝိ ၁-၈၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝိနိစ္ဆိနိ (ဣ) ၆-ပိယော စ (သီ၊ ဣ) ၇-အံ ၂-၄၂၂-ပိဋ္ဌေ။

suddhājīve, āraddhavīriyatāya atandite bhajeyya upasaṅkameyya, tesaṁ ovādānusāsanīpaṭiggahaṇavasena seveyya. **Saṁghasmiṁ viharant**i saṁghe bhikkhusamūhe vattapaṭivattapūraṇavasena viharanto. **Sikkhetha vinayaṁ budho**ti bodhañāṇatāsukusalo hutvā vinayapariyattiṁ sikkheyya. Vinayo hi sāsanassa āyu, tasmiṁ ṭhite sāsanaṁ ṭhitaṁ hoti. "Buddho"ti ca paṭhanti, so evattho. **Kappākappesū**ti kappiyākappiyesu kusalo suttavasena suttānulomavasena ca nipuṇo cheko. **Apurakkhato**ti na purakkhato taṇhādīhi kutoci[1] purekkhāraṁ apaccāsīsanto[2] hutvā vihareyya.

Upālittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Uttarapālattheragāthāvaṇṇanā

Paṇḍitaṁ vata maṁ santanti āyasmato Uttarapālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato[3] gamanamagge setuṁ kārāpesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Uttarapālo**ti laddhanāmo vayappatto yamakapāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samaṇadhammaṁ karoti. Tassa ekadivasaṁ ayonisomanasikāravasena anubhūtārammaṇaṁ anussarantassa kāmarāgo uppajji. So tāvadeva sahoḍḍhaṁ coraṁ gaṇhanto viya attano cittaṁ niggahetvā saṁvegajāto paṭipakkhamanasikārena kilese vikkhambhetvā vipassanāya kammaṁ karonto bhāvanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Vipassino Bhagavato, caṅkamantassa sammukhā.
Pasannacitto sumano, setuṁ kārāpayiṁ ahaṁ.

---

1. Tato ca (Sī), tatopi (Ka)
2. Apaccāsiṁsanto (Sī, I)
3. Bhagavato kāle (I)
4. Khu 4. 40 piṭṭhe.

သုဒ္ဓါဇီဝေ, အာရဒ္ဓဝီရိယတာယ အတန္ဒိတေ ဘဇေယျ ဥပသင်္ကမေယျ, တေသံ ဩဝါဒါနုသာသနီပဋိဂ္ဂဟဏဝသေန သေဝေယျ။ **သံဃသ္မိံ ဝိဟရန္တိ** သံဃေ ဘိက္ခုသမူဟေ ဝတ္တပဋိဝတ္တပူရဏဝသေန ဝိဟရန္တော။ **သိက္ခေထ ဝိနယံ ဗုဓော**တိ ဗောဓဉာဏတာသုကုသလော ဟုတွာ ဝိနယပရိယတ္တိံ သိက္ခေယျ။ ဝိနယော ဟိ သာသနဿ အာယု၊ တသ္မိံ ဌိတေ သာသနံ ဌိတံ ဟောတိ။ "ဗုဒ္ဓေါ"တိ စ ပဌန္တိ၊ သော ဧဝတ္ထော။ **ကပ္ပါကပ္ပေသူ**တိ ကပ္ပိယာကပ္ပိယေသု ကုသလော သုတ္တဝသေန သုတ္တာနုလောမဝသေန စ နိပုဏော ဆေကော။ **အပုရက္ခတော**တိ န ပုရက္ခတော တဏှာဒီဟိ ကုတောစိ[1] ပုရေက္ခာရံ အပစ္စာသီသန္တော[2] ဟုတွာ ဝိဟရေယျ။

ဥပါလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-ဥတ္တရပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဏ္ဍိတံ ဝတ မံ သန္တန္တိ အာယသ္မတော ဥတ္တရပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော[3] ဂမနမဂ္ဂေ သေတုံ ကာရာပေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဥတ္တရပါလော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ တဿ ဧကဒိဝသံ အယောနိသောမနသိကာရဝသေန အနုဘူတာရမ္မဏံ အနုဿရန္တဿ ကာမရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော တာဝဒေဝ သဟောဍ္ဎံ စောရံ ဂဏှန္တော ဝိယ အတ္တနော စိတ္တံ နိဂ္ဂဟေတွာ သံဝေဂဇာတော ပဋိပက္ခမနသိကာရေန ကိလေသေ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

"ဝိပဿိနော ဘဂဝတော၊ စင်္ကမန္တဿ သမ္မုခါ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ သေတုံ ကာရာပယိံ အဟံ။

၁-တတော စ (သီ)၊ တတောပိ (က)
၂-အပစ္စာသိံသန္တော (သီ၊ ဣ)
၃-ဘဂဝတော ကာလေ (ဣ)
၄-ခု ၄-၄၀-ပိဋ္ဌေ။

Ekanavutito kappe, yaṁ setuṁ kārayiṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, setudānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā sīhanādaṁ nadanto—

252. "Paṇḍitaṁ vata maṁ santaṁ, alamatthavicintikaṁ.
Pañca kāmaguṇā loke, sammohā pātayiṁsu maṁ.

253. Pakkhando māravisaye, daḷhasallasamappito.
Asakkhiṁ maccurājassa, ahaṁ pāsā pamuccituṁ.

254. Sabbe kāmā pahīnā me, bhavā sabbe padālitā.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **paṇḍitaṁ vata maṁ santan**ti sutacintāmayāya paññāya vasena paññā-sampannampi nāma maṁ samānaṁ. **Alamatthavicintakan**ti attano ca paresañca atthaṁ hitaṁ vicintetuṁ samatthaṁ, alaṁ vā pariyattaṁ atthassa vicintakaṁ, kilesaviddhaṁsanasamatthaṁ atthadassinaṁ vā, sabbametaṁ attano antimabhavikatāya thero vadati. **Pañca kāmaguṇā**ti rūpādayo pañca kāmakoṭṭhāsā. **Loke**ti tesaṁ pavattiṭṭhānadassanaṁ. **Sammohā**ti sammohanimittaṁ ayonisomanasikārahetu. **Sammohā**ti vā sammohanā sammohakarā. **Pātayiṁ sū**ti dhīrabhāvato pātesuṁ, lokato vā uttaritukāmaṁ maṁ loke pātayiṁsūti attho.

Pakkhandoti anupaviṭṭho. **Māravisaye**ti ( )[1] kilesavisaye kilesamārassa[2] pavattiṭṭhāne, tassa vasaṁ gatoti adhippāyo. Devaputtamārassa vā issariyaṭṭhāne taṁ anupavisitvā ṭhito. **Daḷhasallasamappito**ti daḷhaṁ thiraṁ, daḷhena vā sallena samappito, rāgasallena hadayaṁ āhacca viddho. **Asakkhiṁ maccurājassa, ahaṁ pāsā pamuccitun**ti aggamaggasaṇḍāsena rāgādisallaṁ anavasesato uddharantoyeva

1. (Kilesasāhe) (Ka) 2. Kilesamāravisaye kilesamārasseva (Sī, I)

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ သေတုံ ကာရယိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ သေတုဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သီဟနာဒံ နဒန္တော—

၂၅၂။ “ပဏ္ဍိတံ ဝတ မံ သန္တံ၊ အလမတ္ထဝိစိန္တကံ။
ပဉ္စ ကာမဂုဏာ လောကေ၊ သမ္မောဟာ ပါတယိံသု မံ။

၂၅၃။ ပက္ခန္ဒော မာရဝိသယေ၊ ဒဠှသလ္လသမပ္ပိတော။
အသက္ခိံ မစ္စုရာဇဿ၊ အဟံ ပါသာ ပမုစ္စိတုံ။

၂၅၄။ သဗ္ဗေ ကာမာ ပဟီနာ မေ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ ပဒါလိတာ။
ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဏ္ဍိတံ ဝတ မံ သန္တ**န္တိ သုတစိန္တာမယာယ ပညာယ ဝသေန ပညာသမ္ပန္နမ္ပိ နာမ မံ သမာနံ။ **အလမတ္ထဝိစိန္တက**န္တိ အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ အတ္ထံ ဟိတံ ဝိစိန္တေတုံ သမတ္ထံ, အလံ ဝါ ပရိယတ္တံ အတ္ထဿ ဝိစိန္တကံ, ကိလေသဝိဒ္ဓံသနသမတ္ထံ အတ္ထဒဿိနံ ဝါ၊ သဗ္ဗမေတံ အတ္တနော အန္တိမဘဝိကတာယ ထေရော ဝဒတိ။ **ပဉ္စ ကာမဂုဏာ**တိ ရူပါဒယော ပဉ္စ ကာမကောဋ္ဌာသာ။ **လောကေ**တိ တေသံ ပဝတ္တိဋ္ဌာနဒဿနံ။ **သမ္မောဟာ**တိ သမ္မောဟနိမိတ္တံ အယောနိသောမနသိကာရဟေတု။ **သမ္မောဟာ**တိ ဝါ သမ္မောဟနာ သမ္မောဟကရာ။ **ပါတယိံသူ**တိ ဓီရဘာဝတော ပါတေသုံ၊ လောကတော ဝါ ဥတ္တရိတုကာမံ မံ လောကေ ပါတယိံသူတိ အတ္ထော။

ပက္ခန္ဒောတိ အနုပဝိဋ္ဌော။ **မာရဝိသယေ**တိ ( )[၁] ကိလေသဝိသယေ ကိလေသမာရဿ[၂] ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ၊ တဿ ဝသံ ဂတောတိ အဓိပ္ပါယော။ ဒေဝပုတ္တမာရဿ ဝါ ဣဿရိယဋ္ဌာနေ တံ အနုပဝိသိတွာ ဌိတော။ **ဒဠှသလ္လသမပ္ပိတော**တိ ဒဠှံ ထိရံ, ဒဠှေန ဝါ သလ္လေန သမပ္ပိတော၊ ရာဂသလ္လေန ဟဒယံ အာဟစ္စ ဝိဒ္ဓေါ။ **အသက္ခိံ မစ္စုရာဇဿ၊ အဟံ ပါသာ ပမုစ္စိတု**န္တိ အဂ္ဂမဂ္ဂသဏ္ဍာသေန ရာဂါဒိသလ္လံ အနဝသေသတော ဥဒ္ဓရန္တောယေဝ

၁-(ကိလေသသာဟေ) (က) ၂-ကိလေသမာရဝိသယေ ကိလေသမာရဿေဝ (သီ၊ ဣ)

rāgabandhanasaṅkhātā[1] maccurājassa pāsā ahaṁ parimuccituṁ asakkhiṁ, tato attānaṁ pamocesiṁ.

Tato eva ca **sabbe kāmā pahīnā me, bhavā sabbe padālitā**ti vatthārammaṇādibhedena[2] anekabhedabhinnā sabbe kilesakāmā ariyamaggena samucchedavasena mayā pahīnā. Kilesakāmesu hi pahīnesu vatthukāmāpi pahīnā eva honti. Tathā kāmabhavakammabhavādayo bhavā sabbe maggañāṇāsinā padālitā viddhaṁsitā. Kammabhavesu hi padālitesu upapattibhavā padālitā eva honti. Evaṁ kammabhavānaṁ padālitattā eva **vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo**ti. Tassattho heṭṭhā vuttoyeva. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Uttarapālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

13. Abhibhūtattheragāthāvaṇṇanā

Suṇātha ñātayo sabbeti āyasmato Abhibhūtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vessabhussa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto tādisena kalyāṇamittasannissayena sāsane abhippasanno ahosi. So Satthari parinibbute tassa dhātuṁ gahetuṁ mahājane ussāhaṁ karonte sayaṁ sabbapaṭhamaṁ gandhodakena citakaṁ nibbāpesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Veṭhapuranagare[3] rājakule nibbattitvā **Abhibhūto**ti laddhanāmo pitu accayena rajjaṁ kāreti. Tasmiṁ ca samaye Bhagavā janapadacārikaṁ caranto anupubbena taṁ nagaraṁ pāpuṇi. Tato so rājā "Bhagavā kira mama nagaraṁ anuppatto"ti sutvā Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā dutiyadivase mahādānaṁ pavattesi. Bhagavā bhuttāvī tassa rañño ajjhāsayānurūpaṁ anumodanaṁ karontoyeva vitthārato dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā laddhappasādo rajjaṁ pahāya pabbajitvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

1. Rāgabhavabandhanasaṅkhātā (Sī), bhavabandhanasaṅkhātā (I)
2. Vatthābharaṇādibhedena (Ka)
3. Veṭhipuranagare (Sī), Veṭṭhipuranagare (I)
4. Khu 4. 40 piṭṭhe.

ရာဂဗန္ဓနသင်္ခါတာ[1] မစ္စုရာဇဿ ပါသာ အဟံ ပရိမုစ္စိတုံ အသက္ခိံ၊ တတော အတ္တာနံ ပမောစေသိံ။

တတော ဧဝ စ **သဗ္ဗေ ကာမာ ပဟီနာ မေ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ ပဒါလိတာ**တိ ဝတ္ထာရမ္မဏာဒိဘေဒေန[2] အနေကဘေဒဘိန္နာ သဗ္ဗေ ကိလေသကာမာ အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆေဒဝသေန မယာ ပဟီနာ။ ကိလေသကာမေသု ဟိ ပဟီနေသု ဝတ္ထုကာမာပိ ပဟီနာ ဧဝ ဟောန္တိ။ တထာ ကာမဘဝကမ္မဘဝါဒယော ဘဝါ သဗ္ဗေ မဂ္ဂဉာဏာသိနာ ပဒါလိတာ ဝိဒ္ဓံသိတာ။ ကမ္မဘဝေသု ဟိ ပဒါလိတေသု ဥပပတ္တိဘဝါ ပဒါလိတာ ဧဝ ဟောန္တိ။ ဧဝံ ကမ္မဘဝါနံ ပဒါလိတတ္တာ ဧဝ **ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ**တိ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

ဥတ္တရပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃-အဘိဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုဏာထ ဉာတယော သဗ္ဗေတိ အာယသ္မတော အဘိဘူတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝေဿဘုဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော တာဒိသေန ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန သာသနေ အဘိပ္ပသန္နော အဟောသိ။ သော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ ဓာတုံ ဂဟေတုံ မဟာဇနေ ဥဿာဟံ ကရောန္တေ သယံ သဗ္ဗပဌမံ ဂန္ဓောဒကေန စိတကံ နိဗ္ဗာပေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝေဌပုရနဂရေ[3] ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **အဘိဘူတော**တိ လဒ္ဓနာမော ပိတု အစ္စယေန ရဇ္ဇံ ကာရေတိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ဘဂဝါ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော အနုပုဗ္ဗေန တံ နဂရံ ပါပုဏိ။ တတော သော ရာဇာ "ဘဂဝါ ကိရ မမ နဂရံ အနုပ္ပတ္တော"တိ သုတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ဒုတိယဒိဝသေ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ဘဂဝါ ဘုတ္တာဝီ တဿ ရညော အဇ္ဈာသယာနုရူပံ အနုမောဒနံ ကရောန္တောယေဝ ဝိတ္ထာရတော ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

၁-ရာဂဘဝဗန္ဓနသင်္ခါတာ (သီ)၊ ဘဝဗန္ဓနသင်္ခါတာ (ဣ)
၂-ဝတ္ထာဘရဏာဒိဘေဒေန (က)
၃-ဝေဠိပုရနဂရေ (သီ)၊ ဝေဋ္ဌိပုရနဂရေ (ဣ)
၄-ခု ၄-၄၀-ပိဋ္ဌေ။

"Dayhamāne sarīramhi, Vessabhussa Mahesino.
Gandhodakaṁ gahetvāna, citaṁ nibbāpayiṁ ahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, citaṁ nibbāpayiṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, gandhodakassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhena viharante tasmiṁ tassa ñātakā amaccā pārisajjā nāgarā jānapadāti sabbe samāgantvā "bhante kasmā tvaṁ amhe anāthe katvā pabbajito"ti parideviṁsu. Thero te ñātipamukhe manusse paridevante disvā tesaṁ attano pabbajjakāraṇavibhāvanamukhena dhammaṁ kathento—

255. "Suṇātha ñātayo sabbe, yāvantettha samāgatā.
Dhammaṁ vo desayissāmi, dukkhā jāti punappunaṁ.

256. Ārambhatha nikkamatha, yuñjatha Buddhasāsane.
Dhunātha maccuno senaṁ, naḷāgāraṁva kuñjaro.

257. Yo imasmiṁ dhammavinaye, appamatto vihassati.
Pahāya jātisaṁsāraṁ, dukkhassantaṁ karissatī"ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **suṇāthā**ti nisāmetha, idāni mayā vuccamānaṁ ohitasotā sotadvārānusārena upadhārethāti attho. **Ñātayo**ti ñātī pamukhe[1] katvā tesaṁ sabbesaṁ ālapanaṁ, tenāha **"sabbe yāvantettha samāgatā"**ti, yāvanto yattakā ettha samāgame, etissaṁ vā mama pabbajjāya samāgatāti attho.

Idāni yaṁ sandhāya "suṇāthā"ti savanāṇattikavacanaṁ kataṁ, taṁ **"dhammaṁ vo desayissāmī"**ti paṭijānitvā **"dukkhā jāti punappunan"**ti-ādinā desetuṁ ārabhi. Tattha **dukkhājāti punappunan**ti jāti nāmesā gabbhokkantimūlakādibhedassa[2] jarādibhedassa ca anekavihitassa dukkhassa adhiṭṭhānabhāvato dukkhā. Sā punappunaṁ pavattamānā ativiya dukkhā.

1. Ñātipamukhe (Sī, I)
2. Gabbhokkantikamūlakādibhedassa (Sī, I)

"ဒယှမာနေ သရီရမှိ၊ ဝေဿဘုဿ မဟေသိနော။
ဂန္ဓောဒကံ ဂဟေတွာန၊ စိတံ နိဗ္ဗာပယိံ အဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ စိတံ နိဗ္ဗာပယိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဂန္ဓောဒကဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တေ တသ္မိံ တဿ ဉာတကာ အမစ္စာ ပါရိသဇ္ဇာ နာဂရာ ဇာနပဒါတိ သဗ္ဗေ သမာဂန္တွာ "ဘန္တေ ကသ္မာ တွံ အမှေ အနာထေ ကတွာ ပဗ္ဗဇိတော"တိ ပရိဒေဝိံသု။ ထေရော တေ ဉာတိပမုခေ မနုဿေ ပရိဒေဝန္တေ ဒိသွာ တေသံ အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇကာရဏဝိဘာဝနမုခေန ဓမ္မံ ကထေန္တော—

၂၅၅။ "သုဏာထ ဉာတယော သဗ္ဗေ၊ ယာဝန္တေတ္ထ သမာဂတာ။
ဓမ္မံ ဝေါ ဒေသယိဿာမိ၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

၂၅၆။ အာရမ္ဘထ နိက္ကမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ။
ဓုနာထ မစ္စုနော သေနံ၊ နဠာဂါရံဝ ကုဉ္ဇရော။

၂၅၇။ ယော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ၊ အပ္ပမတ္တော ဝိဟဿတိ။
ပဟာယ ဇာတိသံသာရံ၊ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿတီ"တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သုဏာထာ**တိ နိသာမေထ၊ ဣဒါနိ မယာ ဝုစ္စမာနံ ဩဟိတသောတာ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရေထာတိ အတ္ထော။ **ဉာတယော**တိ ဉာတီ ပမုခေ[1] ကတွာ တေသံ သဗ္ဗေသံ အာလပနံ၊ တေနာဟ "**သဗ္ဗေ ယာဝန္တေတ္ထ သမာဂတာ**"တိ၊ ယာဝန္တော ယတ္တကာ ဧတ္ထ သမာဂမေ, ဧတိဿံ ဝါ မမ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ သမာဂတာတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယံ သန္ဓာယ "သုဏာထာ"တိ သဝနာဏတ္တိကဝစနံ ကတံ၊ တံ "**ဓမ္မံ ဝေါ ဒေသယိဿာမီ**"တိ ပဋိဇာနိတွာ "**ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုန**"န္တိအာဒိနာ ဒေသေတုံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုန**န္တိ ဇာတိ နာမေသာ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒဿ[2] ဇရာဒိဘေဒဿ စ အနေကဝိဟိတဿ ဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ဒုက္ခာ။ သာ ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တမာနာ အတိဝိယ ဒုက္ခာ။

၁-ဉာတိပမုခေ (သီ၊ ဣ)
၂-ဂဗ္ဘောက္ကန္တိကမူလကာဒိဘေဒဿ (သီ၊ ဣ)

Tassā pana jātiyā samatikkamanatthaṁ ussāho karaṇīyoti dassento āha **“ārambhathā”**ti-ādi. Tattha **ārambhathā**ti ārambhadhātusaṅkhātaṁ vīriyaṁ karotha. **Nikkamathā**ti kosajjapakkhato nikkhantattā nikkamadhātusaṅkhātaṁ taduttariṁ vīriyaṁ karotha. **Yuñjatha Buddhasāsane**ti yasmā sīlasaṁvaro indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā satisampajaññanti imesu dhammesu patiṭṭhitānaṁ jāgariyānuyogavasena ārambhanikkamadhātuyo sampajjanti, tasmā tathābhūtā samathavipassanāsaṅkhāte adhisīlasikkhādisaṅkhāte vā Bhagavato sāsane yuttappayuttā hotha. **Dhunātha maccuno senaṁ, naḷāgāraṁva kuñjaro**ti evaṁ paṭipajjantā ca tedhātu-issarassa maccurājassa vasaṁ satte netīti tassa senāsaṅkhātaṁ abalaṁ dubbalaṁ yathā nāma thāmabalūpapanno kuñjaro naḷehi kataṁ agāraṁ khaṇeneva viddhaṁseti, evameva kilesagaṇaṁ[1] dhunātha vidhamatha viddhaṁsethāti attho.

Evaṁ pana Buddhasāsane ussāhaṁ karontassa ekaṁsiko jātidukkhassa samatikkamoti dassento **“yo imasmin”**ti-ādinā tatiyaṁ gāthamāha. Taṁ suviññeyyameva.

Abhibhūtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

14. Gotamattheragāthāvaṇṇanā

Saṁsaranti āyasmato Gotamattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Sikhimhi Bhagavati parinibbute tassa citakaṁ devamanussesu pūjentesu aṭṭhahi campakapupphehi citakaṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sakyarājakule nibbattitvā **Gotamo**ti gottavaseneva abhilakkhitanāmo vayappatto Satthu ñātisamāgame paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

1. Kilesagahaṁ (Ka) 2. Khu 4. 39 piṭṭhe.

တဿာ ပန ဇာတိယာ သမတိက္ကမနတ္ထံ ဥဿာဟော ကရဏီယောတိ ဒဿေန္တော အာဟ “**အာရမ္ဘထာ**”တိအာဒိ။ တတ္ထ **အာရမ္ဘထာ**တိ အာရမ္ဘဓာတုသင်္ခါတံ ဝီရိယံ ကရောထ။ **နိက္ကမထာ**တိ ကောသဇ္ဇပက္ခတော နိက္ခန္တတ္တာ နိက္ကမဓာတုသင်္ခါတံ တဒုတ္တရိံ ဝီရိယံ ကရောထ။ **ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ**တိ ယသ္မာ သီလသံဝရော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ သတိသမ္ပဇညန္တိ ဣမေသု ဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌိတာနံ ဇာဂရိယာနုယောဂဝသေန အာရမ္ဘနိက္ကမဓာတုယော သမ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ တထာဘူတာ သမထဝိပဿနာသင်္ခါတေ အဓိသီလသိက္ခာဒိသင်္ခါတေ ဝါ ဘဂဝတော သာသနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဟောထ။ **ဓုနာထ မစ္စုနော သေနံ၊ နဠာဂါရံဝ ကုဉ္ဇရော**တိ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇန္တာ စ တေဓာတုဣဿရဿ မစ္စုရာဇဿ ဝသံ သတ္တေ နေတီတိ တဿ သေနာသင်္ခါတံ အဗလံ ဒုဗ္ဗလံ ယထာ နာမ ထာမဗလူပပန္နော ကုဉ္ဇရော နဠေဟိ ကတံ အဂါရံ ခဏေနေဝ ဝိဒ္ဓံသေတိ၊ ဧဝမေဝ ကိလေသဂဏံ[၁] ဓုနာထ ဝိဓမထ ဝိဒ္ဓံသေထာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပန ဗုဒ္ဓသာသနေ ဥဿာဟံ ကရောန္တဿ ဧကံသိကော ဇာတိဒုက္ခဿ သမတိက္ကမောတိ ဒဿေန္တော “**ယော ဣမသ္မိ**”န္တိအာဒိနာ တတိယံ ဂါထမာဟ။ တံ သုဝိညေယျမေဝ။

အဘိဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၄-ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သံသရန္တိ အာယသ္မတော ဂေါတမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော သိခိမှိ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ စိတကံ ဒေဝမနုဿေသု ပူဇေန္တေသု အဋ္ဌဟိ စမ္ပကပုပ္ဖေဟိ စိတကံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဂေါတမော**တိ ဂေါတ္တဝသေနေဝ အဘိလက္ခိတနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဉာတိသမာဂမေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

၁-ကိလေသဂဟံ (က) ၂-ခု ၄-၃၉-ပိဋ္ဌေ။

“Jhāyamānassa Bhagavato, Sikhino Lokabandhuno.
Aṭṭha campakapupphāni, citakaṁ abhiropayiṁ.

Ekataṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, citapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā vimuttisukhena viharanto ekadivasaṁ ñātakehi “kasmā bhante amhe pahāya pabbajito”ti puṭṭho saṁsāre attanā[1] anubhūtadukkhañceva idāni adhigataṁ nibbānasukhañca pakāsento—

258. “Saṁsaraṁ hi nirayaṁ agacchissaṁ,
Petaloka’magamaṁ punappunaṁ.
Dukkhamamhipi tiracchānayoniyaṁ,
Nekadhā hi vusitaṁ ciraṁ mayā.

259. Mānusopi ca bhavo’bhirādhito,
Saggakāya’magamaṁ sakiṁ sakiṁ.
Rūpadhātusu arūpadhātusu,
Nevasaññisu asaññisu ṭṭhitaṁ.

260. Sambhavā suviditā asārakā,
Saṅkhatā pacalitā sade’ritā.
Taṁ viditvā maha’mattasambhavaṁ,
Santimeva satimā samajjhagan”ti—

tīhi gāthāhi tesaṁ dhammaṁ desesi.

Tattha **saṁsaran**ti anādimati saṁsāre saṁsaranto kammakilesehi pañcasu gatīsu cavanupapātavasena[2] aparāparaṁ saṁsarantoti attho. **Hī**ti nipātamattaṁ. **Nirayaṁ agacchissan**ti sañjīvādikaṁ aṭṭhavidhaṁ mahānirayaṁ, kukkuḷādikaṁ soḷasavidhaṁ ussadanirayañca paṭisandhivasena upagacchiṁ. **“Punappunan”**ti idaṁ idhāpi ānetabbaṁ. **Petalokan**ti pettivisayaṁ, khuppipāsādibhedaṁ

1. Attano (Sī, I) 2. Cavana-upapajjanavasena (Sī, I)

“ဈာယမာနဿ ဘဂဝတော၊ သိခိနော လောကဗန္ဓုနော။
အဋ္ဌ စမ္ပကပုပ္ဖါနိ၊ စိတကံ အဘိရောပယိံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ စိတပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန်”တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ ဉာတကေဟိ “ကသ္မာ ဘန္တေ အမှေ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော”တိ ပုဋ္ဌော သံသာရေ အတ္တနာ[၁] အနုဘူတဒုက္ခဉ္စေဝ ဣဒါနိ အဓိဂတံ နိဗ္ဗာနသုခဉ္စ ပကာသေန္တော—

၂၅၈။ “သံသရံ ဟိ နိရယံ အဂစ္ဆိဿံ၊
ပေတလောက’မဂမံ ပုနပ္ပုနံ။
ဒုက္ခမမှိပိ တိရစ္ဆာနယောနိယံ၊
နေကဓာ ဟိ ဝုသိတံ စိရံ မယာ။

၂၅၉။ မာနုသောပိ စ ဘဝေါ’ဘိရာဓိတော၊
သဂ္ဂကာယ’မဂမံ သကိံ သကိံ။
ရူပဓာတုသု အရူပဓာတုသု၊
နေဝသညိသု အသညိသု ဋ္ဌိတံ။

၂၆၀။ သမ္ဘဝါ သုဝိဒိတာ အသာရကာ၊
သင်္ခတာ ပစလိတာ သဒေ’ရိတာ။
တံ ဝိဒိတွာ မဟ’မတ္တသမ္ဘဝံ၊
သန္တိမေဝ သတိမာ သမဇ္ဈဂ”န္တိ—

တီဟိ ဂါထာဟိ တေသံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ **သံသရန္တိ** အနာဒိမတိ သံသာရေ သံသရန္တော ကမ္မကိလေသေဟိ ပဉ္စသု ဂတီသု စဝနုပပါတဝသေန[၂] အပရာပရံ သံသရန္တောတိ အတ္ထော။ **ဟီတိ** နိပါတမတ္တံ။ **နိရယံ အဂစ္ဆိဿန္တိ** သဉ္ဇီဝါဒိကံ အဋ္ဌဝိဓံ မဟာနိရယံ, ကုက္ကုဠာဒိကံ သောဠသဝိဓံ ဥဿဒနိရယဉ္စ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပဂစ္ဆိံ။ “**ပုနပ္ပုန**”န္တိ ဣဒံ ဣဓာပိ အာနေတဗ္ဗံ။ **ပေတလောကန္တိ** ပေတ္တိဝိသယံ၊ ခုပ္ပိပါသာဒိဘေဒံ

၁-အတ္တနော (သီ၊ ဣ) ၂-စဝနဥပပဇ္ဇနဝသေန (သီ၊ ဣ)

petattabhāvanti[1] attho. **Agaman**ti paṭisandhivasena upagacchiṁ upapajjiṁ[2]. **Punappunan**ti aparāparaṁ. **Dukkhamamhipī**ti aññamaññaṁ tikhiṇakasāpatodābhighātādidukkhehi dussahāyapi. Liṅgavipallāsena hetaṁ vuttaṁ "dukkhamamhipī"ti. **Tiracchānayoniyan**ti migapakkhi-ādibhedāya tiracchānayoniyaṁ. **Nekadhā hī**ti oṭṭhagoṇagadrabhādivasena ceva kākabalāka[3] kulalādivasena ca anekappakāraṁ anekavārañca **ciraṁ** dīghamaddhānaṁ **mayā vusitaṁ** niccaṁ utrastamānasatādivasena dukkhaṁ anubhūtaṁ. Tiracchānayoniyaṁ nibbattasatto mahāmūḷhatāya cirataraṁ tattheva aparāparaṁ parivattatīti dassanatthaṁ idha "ciran"ti vuttaṁ.

Mānusopi ca bhavo'bhirādhitoti manussattabhāvopi mayā tādisena kusalakammunā samavāyena abhirādhito sādhito adhigato. Kāṇakacchapopamasutta[4] mettha udāharitabbaṁ. **Saggakāya'magamaṁ sakiṁ sakin**ti saggagatisaṅkhātaṁ kāmāvacaradevakāyaṁ sakiṁ sakiṁ kadāci kadāci upapajjanavasena agacchiṁ. **Rūpadhātusū**ti puthujjanabhavaggapariyosānesu rūpabhavesu. **Arūpadhātusū**ti arūpabhavesu. **Nevasaññīsu asaññīsuṭṭhitan**ti rūpārūpadhātūsu ca na kevalaṁ saññīsu eva, atha kho nevasaññīnāsaññīsu asaññīsu ca upapajja ṭhitaṁ[5] mayāti ānetvā yojetabbaṁ. Nevasaññiggahaṇena hettha nevasaññīnāsaññībhavo gahito. Yadipime dve bhavā rūpārūpadhātuggahaṇeneva gayhanti, ye pana ito bāhirakā tattha niccasaññino bhavamokkhasaññino ca, tesaṁ tassā saññāya micchābhāvadassanatthaṁ visuṁ gahitāti daṭṭhabbaṁ.

Evaṁ dvīhi gāthāhi bhavamūlassa anupacchinnattā anādimati saṁsāre attano vaṭṭadukkhānubhavaṁ dassetvā idāni tadupacchedena vivaṭṭasukhānubhavaṁ dassento "**sambhavā**"ti-ādinā tatiyaṁ gāthamāha. Tattha **sambhavā**ti bhavā. Kāmabhavādayo eva hi hetupaccayasamavāyena bhavantīti idha sambhavāti vuttā. **Suviditā**ti vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya suṭṭhu viditā. **Asārakā**ti-ādi tesaṁ viditākāradassanaṁ. Tattha **asārakā**ti niccasārādisārarahitā. **Saṅkhatā**ti samecca sambhuyya[6]

1. Pettibhāvanti (Sī, I)
2. Agacchiṁ uppajjiṁ (Sī), agacchaṁ upapajjaṁ (I)
3. Kākabaka (I)
4. Ma 3. 207; Saṁ 3. 397 piṭṭhesu.
5. Uppajjiṁ ṭhitaṁ (Sī)
6. Sambhūya (Sī, I, Ka)

ပေတတ္တဘာဝန္တိ[၁] အတ္ထော။ **အဂမန္တိ** ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပဂစ္ဆိံ ဥပပဇ္ဇိံ[၂]။ **ပုနပ္ပုနန္တိ** အပရာပရံ။ **ဒုက္ခမမှိပီတိ** အညမညံ တိခိဏကသာပတောဒါဘိဃာတာဒိဒုက္ခေဟိ ဒုဿဟာယပိ။ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဟေတံ ဝုတ္တံ “ဒုက္ခမမှိပီ”တိ။ **တိရစ္ဆာနယောနိယန္တိ** မိဂပက္ခိအာဒိဘေဒါယ တိရစ္ဆာနယောနိယံ။ **နေကဓာ ဟီတိ** ဩဋ္ဌဂေါဏဂဒြဘာဒိဝသေန စေဝ ကာကဗလာက[၃]ကုလလာဒိဝသေန စ အနေကပ္ပကာရံ အနေကဝါရဉ္စ **စိရံ** ဒီဃမဒ္ဓါနံ **မယာ ဝုသိတံ** နိစ္စံ ဥတြသ္တမာနသတာဒိဝသေန ဒုက္ခံ အနုဘူတံ။ တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တသတ္တော မဟာမူဠှတာယ စိရတရံ တတ္ထေဝ အပရာပရံ ပရိဝတ္တတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဣဓ “စိရ”န္တိ ဝုတ္တံ။

မာနုသောပိ စ ဘဝေါ’ဘိရာဓိတောတိ မနုဿတ္တဘာဝေါပိ မယာ တာဒိသေန ကုသလကမ္မုနာ သမဝါယေန အဘိရာဓိတော သာဓိတော အဓိဂတော။ ကာဏကစ္ဆပေါပမသုတ္တ[၄]မေတ္ထ ဥဒါဟရိတဗ္ဗံ။ **သဂ္ဂကာယ’မဂမံ သကိံ သကိန္တိ** သဂ္ဂဂတိသင်္ခါတံ ကာမာဝစရဒေဝကာယံ သကိံ သကိံ ကဒါစိ ကဒါစိ ဥပပဇ္ဇနဝသေန အဂစ္ဆိံ။ **ရူပဓာတုသူတိ** ပုထုဇ္ဇနဘဝဂ္ဂပရိယောသာနေသု ရူပဘဝေသု။ **အရူပဓာတုသူတိ** အရူပဘဝေသု။ **နေဝသညီသု အသညီသုဋ္ဌိတန္တိ** ရူပါရူပဓာတူသု စ န ကေဝလံ သညီသု ဧဝ၊ အထ ခေါ နေဝသညီနာသညီသု အသညီသု စ ဥပပဇ္ဇ ဌိတံ[၅] မယာတိ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ နေဝသညိဂ္ဂဟဏေန ဟေတ္ထ နေဝသညီနာသညီဘဝေါ ဂဟိတော။ ယဒိပိမေ ဒွေ ဘဝါ ရူပါရူပဓာတုဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂယှန္တိ၊ ယေ ပန ဣတော ဗာဟိရကာ တတ္ထ နိစ္စသညိနော ဘဝဝိမောက္ခသညိနော စ၊ တေသံ တဿာ သညာယ မိစ္ဆာဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝိသုံ ဂဟိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဘဝမူလဿ အနုပစ္ဆိန္နတ္တာ အနာဒိမတိ သံသာရေ အတ္တနော ဝဋ္ဋဒုက္ခာနုဘဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဒုပစ္ဆေဒေန ဝိဝဋ္ဋသုခါနုဘဝံ ဒဿေန္တော “**သမ္ဘဝါ**”တိအာဒိနာ တတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သမ္ဘဝါ**တိ ဘဝါ။ ကာမဘဝါဒယော ဧဝ ဟိ ဟေတုပစ္စယသမဝါယေန ဘဝန္တီတိ ဣဓ သမ္ဘဝါတိ ဝုတ္တာ။ **သုဝိဒိတာ**တိ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ သုဋ္ဌု ဝိဒိတာ။ **အသာရကာ**တိအာဒိ တေသံ ဝိဒိတာကာရဒဿနံ။ တတ္ထ **အသာရကာ**တိ နိစ္စသာရာဒိသာရရဟိတာ။ **သင်္ခတာ**တိ သမေစ္စ သမ္ဘုယျ[၆]

၁-ပေတ္တိဘာဝန္တိ (သီ၊ ဣ)
၂-အဂစ္ဆိံ ဥပ္ပဇ္ဇိံ (သီ)၊ အဂစ္ဆံ ဥပပဇ္ဇံ (ဣ)
၃-ကာကဗက (ဣ)
၄-မ ၃-၂၀၇၊ သံ ၃-၃၉၇-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ဥပ္ပဇ္ဇိံ ဌိတံ (သီ)
၆-သမ္ဘူယ (သီ၊ ဣ၊ က)

paccayehi katā. **Pacalitā**ti saṅkhatattā eva uppādajarādīhi pakārato calitā anavaṭṭhitā. **Sade'ritā**ti sadā sabbakālaṁ bhaṅgena eritā, ittarā bhaṅgagāmino pabhaṅgunoti[1] attho. **Taṁ viditvā maha'mattasambhavan**ti taṁ yathāvuttaṁ saṅkhatasabhāvaṁ attasambhavaṁ attani sambhūtaṁ attāyattaṁ issarādivasena aparāyattaṁ pariññābhisamayavasena ahaṁ viditvā tappaṭipakkhabhūtaṁ **santimeva** nibbānameva maggapaññāsatiyā **satimā** hutvā **samajjhagaṁ** adhigacchiṁ ariyamaggabhāvanāya anuppattoti. Evaṁ thero ñātakānaṁ dhammadesanāmukhena aññaṁ byākāsi.

Gotamattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

15. Hāritattheragāthāvaṇṇanā

Yo pubbe karaṇīyānīti āyasmato Hāritattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute tassa citakapūjāya kayiramānāya gandhena pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Hārito**ti laddhanāmo vayappatto jātimānaṁ nissāya aññe vasalavādena samudācarati. So bhikkhūnaṁ santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitopi ciraparicitattā vasalasamudācāraṁ na vissajji. Athekadivasaṁ Satthu santike dhammaṁ sutvā sañjātasaṁvego vipassanaṁ paṭṭhapetvā attano cittappavattiṁ upaparikkhanto mānuddhaccaviggahitataṁ[2] disvā taṁ pahāya vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Citāsu kurumānāsu, nānāgandhe samāhaṭe.
Pasannacitto sumano, gandhamuṭṭhimapūjayiṁ.

Satasahassito kappe, citakaṁ yamapūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, citapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

---

1. Pabhaṅgurāti (Sī) 2. Mānuddhaccaviggahitacittaṁ (Sī, I)
3. Khu 4. 37 piṭṭhādīsu.

ပစ္စယေဟိ ကတာ။ **ပစလိတာ**တိ သင်္ခတတ္တာ ဧဝ ဥပ္ပါဒဇရာဒီဟိ ပကာရတော စလိတာ အနဝဋ္ဌိတာ။ **သဒေ'ရိတာ**တိ သဒါ သဗ္ဗကာလံ ဘင်္ဂေန ဧရိတာ၊ ဣတ္တရာ ဘင်္ဂဂါမိနော ပဘင်္ဂုနောတိ[1] အတ္ထော။ **တံ ဝိဒိတွာ မဟ'မတ္တသမ္ဘဝ**န္တိ တံ ယထာဝုတ္တံ သင်္ခတသဘာဝံ အတ္တသမ္ဘဝံ အတ္တနိ သမ္ဘူတံ အတ္တာယတ္တံ ဣဿရာဒိဝသေန အပရာယတ္တံ ပရိညာဘိသမယဝသေန အဟံ ဝိဒိတွာ တပ္ပဋိပက္ခဘူတံ **သန္တိမေဝ** နိဗ္ဗာနမေဝ မဂ္ဂပညာသတိယာ **သတိမာ** ဟုတွာ **သမဇ္ဈဂံ** အဓိဂစ္ဆိံ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အနုပ္ပတ္တောတိ။ ဧဝံ ထေရော ဉာတကာနံ ဓမ္မဒေသနာမုခေန အညံ ဗျာကာသိ။

ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၅-ဟာရိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ပုဗ္ဗေ ကရဏီယာနီတိ အာယသ္မတော ဟာရိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ စိတကပူဇာယ ကယိရမာနာယ ဂန္ဓေန ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဟာရိတော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဇာတိမာနံ နိဿာယ အညေ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရတိ။ သော ဘိက္ခူနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတောပိ စိရပရိစိတတ္တာ ဝသလသမုဒါစာရံ န ဝိဿဇ္ဇိ။ အထေကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အတ္တနော စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ ဥပပရိက္ခန္တော မာနုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတတံ[2] ဒိသွာ တံ ပဟာယ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

"စိတာသု ကုရုမာနာသု၊ နာနာဂန္ဓေ သမာဟဋေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဂန္ဓမုဋ္ဌိမပူဇယိံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ စိတကံ ယမပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ စိတပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

၁-ပဘင်္ဂုရာတိ(သီ) ၂-မာနုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတစိတ္တံ (သီ၊ ဣ) ၃-ခု ၄-၃၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Arahā pana hutvā vimuttisukhaṁ anubhavanto “**yo pubbe karaṇīyānī**”ti-ādinā tīhi gāthāhi bhikkhūnaṁ ovādadānamukhena aññaṁ byākāsi. Tāsaṁ attho heṭṭhā vuttoyeva.

Hāritattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

16. Vimalattheragāthāvaṇṇanā

Pāpamitteti āyasmato Vimalattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute sādhukīḷanadivasesu vītivattesu Satthu sarīraṁ gahetvā upāsakesu jhāpanaṭṭhānaṁ gacchantesu Satthu guṇe āvajjitvā pasannamānaso sumanapupphehi pūjamakāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Bārāṇasiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Vimalo**ti laddhanāmo vayappatto Somamittattheraṁ nissāya sāsane pabbajitvā teneva ussāhito vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Niharante sarīramhi, vajjamānāsu bherisu.
Pasannacitto sumano, paṭṭipupphamapūjayiṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dehapūjāyidaṁ[2] phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano sahāyassa bhikkhussa ovādaṁ dento—

264. “Pāpamitte vivajjetvā, bhajeyyuttamapuggalaṁ.
Ovāde cassa tiṭṭheyya, patthento acalaṁ sukhaṁ.

---

1. Khu 4. 37 piṭṭhe. 2. Pupphapūjāyidaṁ (Sī)

အရဟာ ပန ဟုတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ အနုဘဝန္တော “**ယော ပုဗ္ဗေ ကရဏီယာနီ**”တိအာဒိနာ တီဟိ ဂါထာဟိ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနမုခေန အညံ ဗျာကာသိ။ တာသံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ဟာရိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၆-ဝိမလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပါပမိတ္တေတိ အာယသ္မတော ဝိမလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ သာဓုကီဠနဒိဝသေသု ဝီတိဝတ္တေသု သတ္ထု သရီရံ ဂဟေတွာ ဥပါသကေသု ဈာပနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တေသု သတ္ထု ဂုဏေ အာဝဇ္ဇိတွာ ပသန္နမာနသော သုမနပုပ္ဖေဟိ ပူဇမကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဗာရာဏသိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝိမလော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သောမမိတ္တတ္ထေရံ နိဿာယ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ တေနေဝ ဥဿာဟိတော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“နီဟရန္တေ သရီရမှိ၊ ဝဇ္ဇမာနာသု ဘေရိသု။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပဋ္ဋိပုပ္ဖမပူဇယိံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဒေဟပူဇာယိဒံ[၂] ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော သဟာယဿ ဘိက္ခုဿ ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၂၆၄။ “ပါပမိတ္တေ ဝိဝဇ္ဇေတွာ၊ ဘဇေယျုတ္တမပုဂ္ဂလံ။
ဩဝါဒေ စဿ တိဋ္ဌေယျ၊ ပတ္ထေန္တော အစလံ သုခံ။

၁-ခု ၄-၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)

265. Parittaṁ dārumāruyha, yathā sīde mahaṇṇave.
Evaṁ kusītamāgamma, sādhujīvīpi sīdati.
Tasmā taṁ parivajjeyya, kusītaṁ hīnavīriyaṁ.

266. Pavivittehi ariyehi, pahitattehi jhāyibhi.
Niccaṁ āraddhavīriyehi, paṇḍitehi sahāvase"ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **pāpamitte**ti akalyāṇamitte asappurise hīnavīriye. **Vivajjetvā**ti taṁ abhajanavasena dūrato vajjetvā. **Bhajeyyuttamapuggalan**ti sappurisaṁ paṇḍitaṁ kalyāṇamittaṁ ovādānusāsanīgahaṇavasena seveyya. **Ovāde cassa tiṭṭheyyā**ti assa kalyāṇamittassa ovāde anusiṭṭhiyaṁ yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjanavasena tiṭṭheyya. **Patthento**ti ākaṅkhanto. **Acalaṁ sukhan**ti nibbānasukhaṁ phalasukhañca. Tampi hi akuppabhāvato "acalan"ti vuccati. Sesaṁ vuttatthameva.

Vimalattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Tikanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamo bhāgo niṭṭhito.

၂၆၅။ ပရိတ္တံ ဒါရုမာရုယှ၊ ယထာ သီဒေ မဟဏ္ဏဝေ။
ဧဝံ ကုသီတမာဂမ္မ၊ သာဓုဇီဝီပိ သီဒတိ။
တသ္မာ တံ ပရိဝဇ္ဇေယျ၊ ကုသီတံ ဟီနဝီရိယံ။

၂၆၆။ ပဝိဝိတ္တေဟိ အရိယေဟိ၊ ပဟိတတ္တေဟိ ဈာယိဘိ။
နိစ္စံ အာရဒ္ဓဝီရိယေဟိ၊ ပဏ္ဍိတေဟိ သဟာဝသေ''တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပါပမိတ္တေ**တိ အကလျာဏမိတ္တေ အသပ္ပုရိသေ ဟီနဝီရိယေ။ **ဝိဝဇ္ဇေတွာ**တိ တံ အဘဇနဝသေန ဒူရတော ဝဇ္ဇေတွာ။ **ဘဇေယျုတ္တမပုဂ္ဂလ**န္တိ သပ္ပုရိသံ ပဏ္ဍိတံ ကလျာဏမိတ္တံ ဩဝါဒါနုသာသနီဂဟဏဝသေန သေဝေယျ။ **ဩဝါဒေ စဿ တိဋ္ဌေယျာ**တိ အဿ ကလျာဏမိတ္တဿ ဩဝါဒေ အနုသိဋ္ဌိယံ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇနဝသေန တိဋ္ဌေယျ။ **ပတ္ထေန္တော**တိ အာကင်္ခန္တော။ **အစလံ သုခ**န္တိ နိဗ္ဗာနသုခံ ဖလသုခဉ္စ။ တမ္ပိ ဟိ အကုပ္ပဘာဝတော "အစလ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ သေသံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဝိမလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တိကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမော ဘာဂေါ နိဋ္ဌိတော။

Theragāthā-aṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Aṁse	409	Ajjhagamiṁ	298
Akāsiṁ	435	Ajjhattañca	380
Akuppā	391	Ajjhosa	256
Akkhāhi	373	Añjanaṁ vanaṁ	161
Agacchissaṁ	481	Añjasaṁ	124, 373
Agamaṁ	482	Aññaṁ	223
Agāraṁ	322	Aṭṭito	354
Agārasmā	324	Aṭṭha	371
Aggaṁ	199	Aṭṭhaṅgikaṁ	124
Aggadhammo	247	Aṭṭhapesi	130
Aggahiṁ	254	Aṭṭhisaññāya	87
Aggiṁ	435	Aṇuṁ	48
Aggi	43	Atanditā	16
Aghamūlaṁ	294	Atandite	475
Aṅkusaggaho	215	Ati-uṇhaṁ	449
Acalaṁ sukhaṁ	485	Atibharitāya	410
Acāri	214	Atimaññeyya	446
Accayanti	338	Atisāyaṁ	449
Accutaṁ padaṁ	18, 427	Atisītaṁ	449
Accenti	449	Attavaṇṇaṁ	425
Acchāya	410	Attasambhavaṁ	483
Acchodikā	284	Attā	360
Ajaraṁ	115	Attānaṁ	109, 236
Ajānatā	319	Atthaṁ	18, 47, 333
Ajānanto	435	Atthadassino	47
Ajja	215	Atthapucchanaṁ	126

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]		[အ]	
အံသေ	၄၀၉	အဇ္ဈဂမိံ	၂၉၈
အကာသိံ	၄၃၅	အဇ္ဈတ္တဉ္စ	၃၈၀
အကုပ္ပါ	၃၉၁	အဇ္ဈောသ	၂၅၆
အက္ခာဟိ	၃၇၃	အဉ္ဇနံ ဝနံ	၁၆၁
အဂစ္ဆိဿံ	၄၈၁	အဉ္ဇသံ	၁၂၄၊ ၃၇၃
အဂမံ	၄၈၂	အညံ	၂၂၃
အဂါရံ	၃၂၂	အဋ္ဋိတော	၃၅၄
အဂါရသ္မာ	၃၂၄	အဋ္ဌ	၃၇၁
အဂ္ဂံ	၁၉၉	အဋ္ဌင်္ဂိကံ	၁၂၄
အဂ္ဂဓမ္မော	၂၄၇	အဋ္ဌပေသိ	၁၃၀
အဂ္ဂဟိံ	၂၅၄	အဋ္ဌိသညာယ	၈၇
အဂ္ဂိံ	၄၃၅	အဏုံ	၄၈
အဂ္ဂိ	၄၃	အတန္ဒိတာ	၁၆
အဃမူလံ	၂၉၄	အတန္ဒိတေ	၄၇၅
အင်္ကုသဂ္ဂဟော	၂၁၅	အတိဥဏှံ	၄၄၉
အစလံ သုခံ	၄၈၅	အတိဘရိတာယ	၄၁၀
အစာရိ	၂၁၄	အတိမညေယျ	၄၄၆
အစ္စယန္တိ	၃၃၈	အတိသာယံ	၄၄၉
အစ္စုတံ ပဒံ	၁၈၊ ၄၂၇	အတိသီတံ	၄၄၉
အစ္စေန္တိ	၄၄၉	အတ္တဝဏ္ဏံ	၄၂၅
အစ္ဆာယ	၄၁၀	အတ္တသမ္ဘဝံ	၄၈၃
အစ္ဆောဒိကာ	၂၈၄	အတ္တာ	၃၆၀
အဇရံ	၁၁၅	အတ္တာနံ	၁၀၉၊ ၂၃၆
အဇာနတာ	၃၁၉	အတ္ထံ	၁၈၊ ၄၇၊ ၃၃၃
အဇာနန္တော	၄၃၅	အတ္ထဒဿိနော	၄၇
အဇ္ဇ	၂၁၅	အတ္ထပုစ္ဆနံ	၁၂၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Atthavicintakaṁ	447
Atthassa	270
Atthāya	324, 456
Atthiko	264
Atthu	149
Atthūpanāyikā	5, 8
Attho	167, 324, 334, 385
Adissittha	378
Adīnamānaso	459
Adīno	382
Addhā	400
Addhānaṁ	431
Adhigaccheyya	230
Adhicetaso	194
Adhivāsaye	114
Anagāriyaṁ	148, 324
Anaṇā	326
Anatthasaṁhitaṁ	269
Anatthiko	309
Anatthe	429
Anappake	350
Anayena	312
Anariyaṁ	151
Anavassuto	349
Anavositatto	261
Anāmantetvā	122
Anāsannavarā	122
Anāsavaṁ	387
Anāsavassa	419
Anāsavo	259, 319

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aniketavihāro	126
Aniccataṁ	280
Aniccā	462
Aniccāni	392
Anibbisaṁ	217
Animitto	243
Anissito	243
Anu	135
Anukampati	404, 453
Anukampāya	385, 457
Anukkame	405
Anutappati	443
Anuttaraṁ	115
Anuddhato	38, 425
Anupatanti	135
Anuppattā	101
Anuppatto	282, 385
Anubrūhayaṁ	99
Anumañña	203
Anuyuñjisaṁ	354
Anuyuñjetha	418
Anuvassiko	100
Anuvigaṇeti	276
Anusāsi	189
Anussariṁ	371
Anekajātisaṁsāraṁ	217
Anejo	130
Antaṁ	228
Antakaro	407
Antaravassamhi	317

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတ္ထဝိစိန္တကံ	၄၄၇
အတ္ထဿ	၂၇၀
အတ္ထာယ	၃၂၄၊ ၄၅၆
အတ္ထိကော	၂၆၄
အတ္ထု	၁၄၉
အတ္ထူပနာယိကာ	၅၊ ၈
အတ္ထော	၁၆၇၊ ၃၂၄၊ ၃၃၄၊ ၃၈၅
အဒိဿိတ္ထ	၃၇၈
အဒီနမာနသော	၄၅၉
အဒီနော	၃၈၂
အဒ္ဓါ	၄၀၀
အဒ္ဓါနံ	၄၃၁
အဓိဂစ္ဆေယျ	၂၃၀
အဓိစေတသော	၁၉၄
အဓိဝါသယေ	၁၁၄
အနဂါရိယံ	၁၄၈၊ ၃၂၄
အနဏာ	၃၂၆
အနတ္ထသံဟိတံ	၂၆၉
အနတ္ထိကော	၃၀၉
အနတ္ထေ	၄၂၉
အနပ္ပကေ	၃၅၀
အနယေန	၃၁၂
အနရိယံ	၁၅၁
အနဝဿုတော	၃၄၉
အနဝေါသိတတ္တော	၂၆၁
အနာမန္တေတွာ	၁၂၂
အနာသန္နဝရာ	၁၂၂
အနာသဝံ	၃၈၇
အနာသဝဿ	၄၁၉
အနာသဝေါ	၂၅၉၊ ၃၁၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနိကေတဝိဟာရော	၁၂၆
အနိစ္စတံ	၂၈၀
အနိစ္စာ	၄၆၂
အနိစ္စာနိ	၃၉၂
အနိဗ္ဗိသံ	၂၁၇
အနိမိတ္တော	၂၄၃
အနိဿိတော	၂၄၃
အနု	၁၃၅
အနုကမ္ပတိ	၄၀၄၊ ၄၅၃
အနုကမ္ပာယ	၃၈၅၊ ၄၅၇
အနုက္ကမေ	၄၀၅
အနုတပ္ပတိ	၄၄၃
အနုတ္တရံ	၁၁၅
အနုဒ္ဓတော	၃၈၊ ၄၂၅
အနုပတန္တိ	၁၃၅
အနုပ္ပတ္တာ	၁၀၁
အနုပ္ပတ္တော	၂၈၂၊ ၃၈၅
အနုဗြူဟယံ	၉၉
အနုမည	၂၀၃
အနုယုဉ္ဇိသံ	၃၅၄
အနုယုဉ္ဇေထ	၄၁၈
အနုဝဿိကော	၁၀၀
အနုဝိဂဏေတိ	၂၇၆
အနုသာသိ	၁၈၉
အနုဿရိံ	၃၇၁
အနေကဇာတိသံသာရံ	၂၁၇
အနေဇော	၁၃၀
အန္တံ	၂၂၈
အန္တကရော	၄၀၇
အန္တရဝဿမှိ	၃၁၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Antaravassānaṁ	317
Andhakāre	378
Andhabhūto	431
Andho	249
Annapānassa	319
Anvāgataṁ	182
Anvesaṁ	435
Apacito	398
Apaceyyānaṁ	398
Apadāne	149
Aparaddho	217
Aparājite	321
Aparāparaṁ	309
Aparimitadassinā	241
Apassaṁ	431
Apassantañca	177
Apānudi	60
Api	319
Apurakkhato	128, 476
Apekkhaṁ	67
Apekkhavā	445
Apekkhā	400
Apetabheravo	55
Apetalomahaṁso	58
Appaṁ	220
Appakasirena	84
Appaññāto	319
Appaṭimassa	135
Appattamānaso	438
Appamajjato	194

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appamattassa	431
Appamattā	48
Appamatto	141, 159
Appalābho	349
Apharī	87
Abbahitvāna	362
Abbhatītā	457
Abhayāni	224
Abhāvitaṁ	322
Abhāsittha	33
Abhiṇhaso	102, 388
Abhinadanti	97
Abhinandāmi	407
Abhinikkhamma	475
Abhirādhito	482
Abhisattova	299
Abhisandahitvā	345
Amataghaṭikāyaṁ	410
Amatassa	95
Amatogadhaṁ	373, 388
Amaraṁ	435
Amoghaṁ	417
Amoghā	163
Ambapallavasaṅkāsaṁ	409
Ambusevālasañchannā	284
Amma	143
Amhi	309
Amhi nibbuto	252
Ayaṁ	164, 247, 276
Ayoni	435

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အန္တရဝဿာနံ	၃၁၇
အန္ဓကာရေ	၃၇၈
အန္ဓဘူတော	၄၃၁
အန္ဓော	၂၄၉
အန္နပါနဿ	၃၁၉
အန္ဝာဂတံ	၁၈၂
အန္ဝေသံ	၄၃၅
အပစိတော	၃၉၈
အပစေယျာနံ	၃၉၈
အပဒါနေ	၁၄၉
အပရဒ္ဓေါ	၂၁၇
အပရာဇိတေ	၃၂၁
အပရာပရံ	၃၀၉
အပရိမိတဒဿိနာ	၂၄၁
အပဿံ	၄၃၁
အပဿန္တဉ္စ	၁၇၇
အပါနုဒိ	၆၀
အပိ	၃၁၉
အပုရက္ခတော	၁၂၈၊ ၄၇၆
အပေက္ခံ	၆၇
အပေက္ခဝါ	၄၄၅
အပေက္ခာ	၄၀၀
အပေတဘေရဝေါ	၅၅
အပေတလောမဟံသော	၅၈
အပ္ပံ	၂၂၀
အပ္ပကသိရေန	၈၄
အပ္ပညာတော	၃၁၉
အပ္ပဋိမဿ	၁၃၅
အပ္ပတ္တမာနသော	၄၃၈
အပ္ပမဇ္ဇတော	၁၉၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပမတ္တဿ	၄၃၁
အပ္ပမတ္တာ	၄၈
အပ္ပမတ္တော	၁၄၁၊ ၁၅၉
အပ္ပလာဘော	၃၄၉
အဖရီ	၈၇
အဗ္ဗဟိတွာန	၃၆၂
အဗ္ဘတီတာ	၄၅၇
အဘယာနိ	၂၂၄
အဘာဝိတံ	၃၂၂
အဘာသိတ္ထ	၃၃
အဘိဏှသော	၁၀၂၊ ၃၈၈
အဘိနဒန္တိ	၉၇
အဘိနန္ဒာမိ	၄၀၇
အဘိနိက္ခမ္မ	၄၇၅
အဘိရာဓိတော	၄၈၂
အဘိသတ္တောဝ	၂၉၉
အဘိသန္ဒဟိတွာ	၃၄၅
အမတဃဋိကာယံ	၄၁၀
အမတဿ	၉၅
အမတောဂဓံ	၃၇၃၊ ၃၈၈
အမရံ	၄၃၅
အမောဃံ	၄၁၇
အမောဃာ	၁၆၃
အမ္ဗပလ္လဝသင်္ကာသံ	၄၀၉
အမ္ဗုသေဝါလသဉ္ဆန္နာ	၂၈၄
အမ္မ	၁၄၃
အမှိ	၃၀၉
အမှိ နိဗ္ဗုတော	၂၅၂
အယံ	၁၆၄၊ ၂၄၇၊ ၂၇၆
အယောနိ	၄၃၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ayoniso	353
Araññasaññino	277
Araññasmiṁ	114, 459
Arahaṁ	398
Ariyaṁ	124
Ariyā	341
Arūpadhātūsu	482
Alaṁ	477
Alabhitthaṁ	432
Avaca	75
Avajānanti	319
Avapatitaṁ	405
Avarajjhissaṁ	372
Avahiyyase	289
Avidvā	345
Avippavasato	299
Avedayuṁ	312
Asakkhiṁ	236, 477
Asaṅkheyyesu	416
Asaññatā	127
Asaññisuṭṭhitaṁ	482
Asamāhito	360
Asārakā	482
Asi	393
Asitāsu	141
Asito	130
Asīti vassakoṭiyo	252
Asokaṁ	444
Asmā lokā	453
Asmi	219

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Assa	339, 485
Assatthe	432
Assaddhānaṁ	456
Assā	419
Assito	342
Assu	228, 232
Assosi	321
Ahaṁ	148, 189, 321
Ahi	446
Ahu	87, 439
Ahu tuyhaṁ	462
Ahū	416
Aho	415
Ahorattā	338
[Ā]	
Āgataṁ	428
Āgatānaṁ	43
Āgato	138
Āgamma	122
Ājañño	84
Ātāpī	31, 169
Ādiccabandhuno	104
Ādīnavaṁ	309, 349
Ānītāya	203
Ābādhiko	398
Ābādhe	112
Āyasmā	33
Āyu	338
Āyuvā	451

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အယောနိသော	၃၅၃
အရညသညိနော	၂၇၇
အရညသ္မိံ	၁၁၄၊၄၅၉
အရဟံ	၃၉၈
အရိယံ	၁၂၄
အရိယာ	၃၄၁
အရူပဓာတူသု	၄၈၂
အလံ	၄၇၇
အလဘိတ္ထံ	၄၃၂
အဝစ	၇၅
အဝဇာနန္တိ	၃၁၉
အဝပတိတံ	၄၀၅
အဝရဇ္ဈိဿံ	၃၇၂
အဝဟိယျသေ	၂၈၉
အဝိဒွါ	၃၄၅
အဝိပ္ပဝသတော	၂၉၉
အဝေဒယုံ	၃၁၂
အသက္ခိံ	၂၃၆၊၄၇၇
အသင်္ခေယျေသု	၄၁၆
အသညတာ	၁၂၇
အသညိသုဋ္ဌိတံ	၄၈၂
အသမာဟိတော	၃၆၀
အသာရကာ	၄၈၂
အသိ	၃၉၃
အသိတာသု	၁၄၁
အသိတော	၁၃၀
အသီတိ ဝဿကောဋိယော	၂၅၂
အသောကံ	၄၄၄
အသ္မာ လောကာ	၄၅၃
အသ္မိ	၂၁၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဿ	၃၃၉၊၄၈၅
အဿတ္ထေ	၄၃၂
အဿဒ္ဓါနံ	၄၅၆
အဿာ	၄၁၉
အဿိတော	၃၄၂
အဿု	၂၂၈၊၂၃၂
အဿောသိ	၃၂၁
အဟံ	၁၄၈၊၁၈၉၊၃၂၁
အဟိ	၄၄၆
အဟု	၈၇၊၄၃၉
အဟု တုယှံ	၄၆၂
အဟူ	၄၁၆
အဟော	၄၁၅
အဟောရတ္တာ	၃၃၈
[အာ]	
အာဂတံ	၄၂၈
အာဂတာနံ	၄၃
အာဂတော	၁၃၈
အာဂမ္မ	၁၂၂
အာဇညော	၈၄
အာတာပီ	၃၁၊၁၆၉
အာဒိစ္စဗန္ဓုနော	၁၀၄
အာဒီနဝံ	၃၀၉၊၃၄၉
အာနီတာယ	၂၀၃
အာဗာဓိကော	၃၉၈
အာဗာဓေ	၁၁၂
အာယသ္မာ	၃၃
အာယု	၃၃၈
အာယုဝါ	၄၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āyusaṅkhayaṁ	207
Āraddhabalavīriyo	371
Āraddhavīriyā	341, 350
Ārambhatha	480
Āropamānakaṁ	428
Ālokadā	43
Āsajja	102
Āsandiṁ	160
Āsavakkhayo	294, 303
Āsavā	243, 256
Āsiṁ	354
Āhāraṭṭhitiko	312
Āhāro	312
Āhu	164, 389
[I]	
Icchatā	372
Icchāmi	398
Icche	445
Ijjhiṁsu	175
Itarītarena	280, 446
Iti	232, 423, 449,
Ito	75
Itthaṁ	33
Idaṁ	214
Idaṁ ahu	449
Iddhiyā	130
Idha	199
Idha	71, 67, 143, 319
Idheva	223, 393

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Indagopakasañchannā	74
Indriyāni	419
Imaṁ	18
Iva	5
[U]	
Ukkaṇṭhitopi	268
Ukkhipe	424
Ukkhepakatavacchassa	186
Uggacchiṁ	391
Uñche	350
Uṇhodakaṁ	398
Uttamaṁ	264, 427
Uttamapuggalaṁ	485
Uttame	321
Uttamo	199
Uttari	82
Uttiṇṇā	238
Udakā	236
Udaggameghena	277
Udapajjatha	112
Udabbahiṁ	354
Udayabbayañca	67
Uddhaccaṁ	209
Uddhato	354
Uddhātuṁ	236
Upakaṇṇamhi	411
Upagāmino	256
Upaccagaṁ	391
Upajjhāyassa	385

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာယုသင်္ခယံ	၂၀၇
အာရဒ္ဓဗလဝီရိယော	၃၇၁
အာရဒ္ဓဝီရိယာ	၃၄၁၊ ၃၅၀
အာရမ္ဘထ	၄၈၀
အာရောပမာနကံ	၄၂၈
အာလောကဒါ	၄၃
အာသဇ္ဇ	၁၀၂
အာသန္ဒိံ	၁၆၀
အာသဝက္ခယော	၂၉၄၊ ၃၀၃
အာသဝါ	၂၄၃၊ ၂၅၆
အာသိံ	၃၅၄
အာဟာရဋ္ဌိတိကော	၃၁၂
အာဟာရော	၃၁၂
အာဟု	၁၆၄၊ ၃၈၉
[ဣ]	
ဣစ္ဆတာ	၃၇၂
ဣစ္ဆာမိ	၃၉၈
ဣစ္ဆေ	၄၄၅
ဣဇ္ဈိံသု	၁၇၅
ဣတရီတရေန	၂၈၀၊ ၄၄၆
ဣတိ	၂၃၂၊ ၄၂၃၊ ၄၄၉၊
ဣတော	၇၅
ဣတ္ထံ	၃၃
ဣဒံ	၂၁၄
ဣဒံ အဟု	၄၄၉
ဣဒ္ဓိယာ	၁၃၀
ဣဓ	၁၉၉
ဣဓ	၇၁၊ ၆၇၊ ၁၄၃၊ ၃၁၉
ဣဓေဝ	၂၂၃၊ ၃၉၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣန္ဒဂေါပကသဉ္ဆန္နာ	၇၄
ဣန္ဒြိယာနိ	၄၁၉
ဣမံ	၁၈
ဣဝ	၅
[ဥ]	
ဥက္ကဏ္ဌိတောပိ	၂၆၈
ဥက္ခိပေ	၄၂၄
ဥက္ခေပကတဝစ္ဆဿ	၁၈၆
ဥဂ္ဂစ္ဆိံ	၃၉၁
ဥဉ္ဆေ	၃၅၀
ဥဏှောဒကံ	၃၉၈
ဥတ္တမံ	၂၆၄၊ ၄၂၇
ဥတ္တမပုဂ္ဂလံ	၄၈၅
ဥတ္တမေ	၃၂၁
ဥတ္တမော	၁၉၉
ဥတ္တရိ	၈၂
ဥတ္တိဏ္ဏာ	၂၃၈
ဥဒကာ	၂၃၆
ဥဒဂ္ဂမေဃေန	၂၇၇
ဥဒပဇ္ဇထ	၁၁၂
ဥဒဗ္ဗဟိံ	၃၅၄
ဥဒယဗ္ဗယဉ္စ	၆၇
ဥဒ္ဓစ္စံ	၂၀၉
ဥဒ္ဓတော	၃၅၄
ဥဒ္ဓါတုံ	၂၃၆
ဥပကဏ္ဏမှိ	၄၁၁
ဥပဂါမိနော	၂၅၆
ဥပစ္စဂံ	၃၉၁
ဥပဇ္ဈာယဿ	၃၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upajjhāyo	75
Upadhiṁ	345
Uparato	38
Uparujjhati	338
Uparundhanti	336
Upasaṅkami	378
Upasantassa	194
Upasanto	38
Upasamanti	154
Upāgamiṁ	65
Upāyakusalena	354
Upāsitā	388
Upeti	261, 345
Uppajjanti	309
Uppatantesu	213
Uppate	213
Uppanno	184
Ubbhaṁ	366
Ubbhato	144
Ubhayā	453
Usabhassa	278
Usukārā	90
[E]	
Ekako	402
Ekaṅgadassī	271
Ekattaniratam	152
Ekadhammaṁ	446
Ekapupphaṁ	252
Ekarattiṁ	371

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekā vācā	317
Ekāsanassa	454
Eko	58, 460
Etarahi	389
Etādisaṁ	416
Etena	264
Ettha	479
Edhati	452
Eraka	245
Eraye	425
Eritaṁ	267
Evaṁ	387
Evaṁ diṭṭhā	462
Esanaṁ	312
Eso	289
Essati	404
Ehi	385
[O]	
Okkhipe	425
Oggayha	161
Oghatiṇṇo	83
Oghā ca ganthā	238
Ocetuṁ	411
Odakaṁ	338
Odariko	261
Opiya	301
Obhāsajātaṁ	102
Omaṭṭho	131
Oruyha	409

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပဇ္ဈာယော	၇၅
ဥပဓိံ	၃၄၅
ဥပရတော	၃၈
ဥပရုဇ္ဈတိ	၃၃၈
ဥပရုန္ဓန္တိ	၃၃၆
ဥပသင်္ကမိ	၃၇၈
ဥပသန္တဿ	၁၉၄
ဥပသန္တော	၃၈
ဥပသမန္တိ	၁၅၄
ဥပါဂမိံ	၆၅
ဥပါယကုသလေန	၃၅၄
ဥပါသိတာ	၃၈၈
ဥပေတိ	၂၆၁၊ ၃၄၅
ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၃၀၉
ဥပ္ပတန္တေသု	၂၁၃
ဥပ္ပတေ	၂၁၃
ဥပ္ပန္နော	၁၈၄
ဥဗ္ဘံ	၃၆၆
ဥဗ္ဘတော	၁၄၄
ဥဘယာ	၄၅၃
ဥသဘဿ	၂၇၈
ဥသုကာရာ	၉၀
[ဧ]	
ဧကကော	၄၀၂
ဧကင်္ဂဒဿီ	၂၇၁
ဧကတ္တနိရတံ	၁၅၂
ဧကဓမ္မံ	၄၄၆
ဧကပုပ္ဖံ	၂၅၂
ဧကရတ္တိံ	၃၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကာ ဝါစာ	၃၁၇
ဧကာသနဿ	၄၅၄
ဧကော	၅၈၊ ၄၆၀
ဧတရဟိ	၃၈၉
ဧတာဒိသံ	၄၁၆
ဧတေန	၂၆၄
ဧတ္ထ	၄၇၉
ဧဓတိ	၄၅၂
ဧရက	၂၄၅
ဧရယေ	၄၂၅
ဧရိတံ	၂၆၇
ဧဝံ	၃၈၇
ဧဝံ ဒိဋ္ဌာ	၄၆၂
ဧသနံ	၃၁၂
ဧသော	၂၈၉
ဧဿတိ	၄၀၄
ဧဟိ	၃၈၅
[ဩ]	
ဩက္ခိပေ	၄၂၅
ဩဂ္ဂယှ	၁၆၁
ဩဃတိဏ္ဏော	၈၃
ဩဃာ စ ဂန္ထာ	၂၃၈
ဩစေတုံ	၄၁၁
ဩဒကံ	၃၃၈
ဩဒရိကော	၂၆၁
ဩပိယ	၃၀၁
ဩဘာသဇာတံ	၁၀၂
ဩမဋ္ဌော	၁၃၁
ဩရုယှ	၄၀၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Olikhissanti	378
Ovāde	485
Ohāya	342
[Ka]	
Kaṁsaṁ	254
Kaṅkhaṁ	43, 321
Kaṅkhā	211, 321
Kaṅkhetha	71
Kacci	108
Kaṭukaṁ	339
Kaṇhā	102
Kaṇho	331
Kataṁ	101
Kataṁ kiccaṁ	182
Katantaṁ	18
Katapadaṁ	411
Katvāna	409
Kantāraddhānapakkhando	250
Kappako	378
Kappaṭakuro	410
Kappaṭo	410
Kappākappesu	476
Karaṁ	449
Karaṁ bālo	339
Karaṇīyāni	443
Karassu	148
Karissasi	422
Karoti	345
Kaliṅgaraṁ	428

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kalyataṁ	278
Kalyāṇe	475
Kassa	419
Kaḷīro	203
Kāpurisena	313
Kāmaṁ	148
Kāmakāmino	457
Kāmaguṇā	477
Kāmaguṇe	407
Kāmacchando	209
Kāmadhātuṁ	391
Kāmayati	245
Kāmarāgena	354
Kāmā	478
Kāmā aniccā	399
Kāme	143
Kāyagatāsatiṁ	58
Kāyaduṭṭhullagaruno	287
Kāyo	266
Kāraṁ katvāna	457
Kārambhiyaṁ	97
Kālaṅkatā	457
Kālapabbaṅgasaṅkāso	459
Kāhasi	393
Kāhāmi	264
Kāḷī	345
Kiṁ jiyyate	462
Kiṁ te	301
Kiccaṁ	372

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩလိခိဿန္တိ	၃၇၈
ဩဝါဒေ	၄၈၅
ဩဟာယ	၃၄၂
[က]	
ကံသံ	၂၅၄
ကင်္ခံ	၄၃၊ ၃၂၁
ကင်္ခါ	၂၁၁၊ ၃၂၁
ကင်္ခေထ	၇၁
ကစ္စိ	၁၀၈
ကဋုကံ	၃၃၉
ကဏှာ	၁၀၂
ကဏှော	၃၃၁
ကတံ	၁၀၁
ကတံ ကိစ္စံ	၁၈၂
ကတန္တံ	၁၈
ကတပဒံ	၄၁၁
ကတွာန	၄၀၉
ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္ဒော	၂၅၀
ကပ္ပကော	၃၇၈
ကပ္ပဋကုရော	၄၁၀
ကပ္ပဋော	၄၁၀
ကပ္ပါကပ္ပေသု	၄၇၆
ကရံ	၄၄၉
ကရံ ဗာလော	၃၃၉
ကရဏီယာနိ	၄၄၃
ကရဿု	၁၄၈
ကရိဿသိ	၄၂၂
ကရောတိ	၃၄၅
ကလိင်္ဂရံ	၄၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကလျတံ	၂၇၈
ကလျာဏေ	၄၇၅
ကဿ	၄၁၉
ကဠီရော	၂၀၃
ကာပုရိသေန	၃၁၃
ကာမံ	၁၄၈
ကာမကာမိနော	၄၅၇
ကာမဂုဏာ	၄၇၇
ကာမဂုဏေ	၄၀၇
ကာမစ္ဆန္ဒော	၂၀၉
ကာမဓာတုံ	၃၉၁
ကာမယတိ	၂၄၅
ကာမရာဂေန	၃၅၄
ကာမာ	၄၇၈
ကာမာ အနိစ္စာ	၃၉၉
ကာမေ	၁၄၃
ကာယဂတာသတိံ	၅၈
ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရုနော	၂၈၇
ကာယော	၂၆၆
ကာရံ ကတွာန	၄၅၇
ကာရမ္ဘိယံ	၉၇
ကာလင်္ကတာ	၄၅၇
ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော	၄၅၉
ကာဟသိ	၃၉၃
ကာဟာမိ	၂၆၄
ကာဠီ	၃၄၅
ကိံ ဇိယျတေ	၄၆၂
ကိံ တေ	၃၀၁
ကိစ္စံ	၃၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kicchā	280
Kilesā	191
Kiso	459
Kīranti	336
Kukkuḷā	144
Kuñjaro	405, 480
Kuṭikā	29, 31
Kuṭikā katā	163
Kuṭī katā	316
Kuto	404
Kudāssu	228
Kunnadīnaṁva	338
Kuppati	404
Kuppanīye	404
Kumārīhi	167
Kule kule	462
Kulesu	312
Kusaṁ	106
Kusalī	119
Kusītaṁ	340
Kusīto	261
Ketunāyeva	184
Ketuhā	184
Kevalaṁ	87
Kevalā	423
Kese me	378
Kolāhalaṁ	460
Kovido	95, 196, 230

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khaṇā	449
Khandhā	234, 362
Khandhānaṁ	98
Khalitvā	146
Khippameva	87
Khīṇā	324
Khīyati	338
Khujjakehi	140
Khemaṁ	444
Kho	138, 319, 336
[Ga]	
Gaṅgātīre	316
Gaṅgāsotova	373
Gacchaṁ	342
Gacchāma	385
Gatāni	419
Gatī	431
Gatīsu	431
Gantvā	326
Gandhabbā	367
Gabbhaṁ	261
Gamissasi	315
Gambhīraṁ	47
Gambhīro	280
Garahanti	360
Gavesanto	392
Gahakāni	392
Gahakāraṁ	392
Gahakāraka	393

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကိစ္စာ	၂၈၀
ကိလေသာ	၁၉၁
ကိသော	၄၅၉
ကီရန္တိ	၃၃၆
ကုက္ကုဠာ	၁၄၄
ကုဉ္ဇရော	၄၀၅၊ ၄၈၀
ကုဋိကာ	၂၉၊ ၃၁
ကုဋိကာ ကတာ	၁၆၃
ကုဋီ ကတာ	၃၁၆
ကုတော	၄၀၄
ကုဒါဿု	၂၂၈
ကုန္နဒီနံဝ	၃၃၈
ကုပ္ပတိ	၄၀၄
ကုပ္ပနီယေ	၄၀၄
ကုမာရီဟိ	၁၆၇
ကုလေ ကုလေ	၄၆၂
ကုလေသု	၃၁၂
ကုသံ	၁၀၆
ကုသလီ	၁၁၉
ကုသီတံ	၃၄၀
ကုသီတော	၂၆၁
ကေတုနာယေဝ	၁၈၄
ကေတုဟာ	၁၈၄
ကေဝလံ	၈၇
ကေဝလာ	၄၂၃
ကေသေ မေ	၃၇၈
ကောလာဟလံ	၄၆၀
ကောဝိဒေါ	၉၅၊ ၁၉၆၊ ၂၃၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခဏာ	၄၄၉
ခန္ဓာ	၂၃၄၊ ၃၆၂
ခန္ဓာနံ	၉၈
ခလိတွာ	၁၄၆
ခိပ္ပမေဝ	၈၇
ခီဏာ	၃၂၄
ခီယတိ	၃၃၈
ခုဇ္ဇကေဟိ	၁၄၀
ခေမံ	၄၄၄
ခေါ	၁၃၈၊ ၃၁၉၊ ၃၃၆
[ဂ]	
ဂင်္ဂါတီရေ	၃၁၆
ဂင်္ဂါသောတောဝ	၃၇၃
ဂစ္ဆံ	၃၄၂
ဂစ္ဆာမ	၃၈၅
ဂတာနိ	၄၁၉
ဂတီ	၄၃၁
ဂတီသု	၄၃၁
ဂန္တွာ	၃၂၆
ဂန္ဓဗ္ဗာ	၃၆၇
ဂဗ္ဘံ	၂၆၁
ဂမိဿသိ	၃၁၅
ဂမ္ဘီရံ	၄၇
ဂမ္ဘီရော	၂၈၀
ဂရဟန္တိ	၃၆၀
ဂဝေသန္တော	၃၉၂
ဂဟကာနိ	၃၉၂
ဂဟကာရံ	၃၉၂
ဂဟကာရက	၃၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga - Gha]	
Gahaṭṭhānaṁ	187
Gaḷagaḷāyati	402
Gāthā	5, 8
Gāmaṁ	409
Gāmā	122
Gāmo	460
Giddhā	181
Girigabbhare	5, 7
Girinā	289
Gihittaṁ	261
Guttadvāro	294
Gehaṁ	393
Gotama	301
Gonaṅgulamigāyutā	284
Gonaṅgulā	284
Ghaṭṭayanto	314
Gharā nikkhamma	407
[Ca]	
Ca	128, 182, 319, 359
Cakkhudadā	43
Cajitvāna	143, 252
Cattāro satipaṭṭhāne	371
Capalo	354
Carāmi	312
Caritakaṁ	126
Carimo	416
Carimha	326
Carissāmi	462
Careyya	334

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Calā saddhā	462
Cavanti	309
Cārikaṁ	215
Cittaṁ	102, 354
Cittakathī	451
Cittakaliṁ	429
Cittadubbhakaṁ	429
Cittanimittassa	230
Cittabhaddaka	422
Cittavūpasamassa	454
Cintetuṁ	280
Cihacihābhinadite	152
Cīvaraṁ	409
Cutā	181
Ce	319
Cetaso paṇidhī	439
Cetosamathakovido	282
Coditā	457
Coḷā	378
[Cha]	
Channa	29
Channā	31
Chaphassāyatane	294
Chambhitattaṁ	402
Chavasitto	316
Chavipāpaka	422
Cha sahassāni	367
Chijjati	211
Chinde	82

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ - ဃ]	
ဂဟဋ္ဌာနံ	၁၈၇
ဂဠဂဠာယတိ	၄၀၂
ဂါထာ	၅၊၈
ဂါမံ	၄၀၉
ဂါမာ	၁၂၂
ဂါမော	၄၆၀
ဂိဒ္ဓါ	၁၈၁
ဂိရိဂဗ္ဘရေ	၅၊၇
ဂိရိနာ	၂၈၉
ဂိဟိတ္တံ	၂၆၁
ဂုတ္တဒွါရော	၂၉၄
ဂေဟံ	၃၉၃
ဂေါတမ	၃၀၁
ဂေါနင်္ဂုလမိဂါယုတာ	၂၈၄
ဂေါနင်္ဂုလာ	၂၈၄
ဃဋ္ဋယန္တော	၃၁၄
ဃရာ နိက္ခမ္မ	၄၀၇
[စ]	
စ	၁၂၈၊၁၈၂၊၃၁၉၊၃၅၉
စက္ခုဒဒါ	၄၃
စဇိတွာန	၁၄၃၊၂၅၂
စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ	၃၇၁
စပလော	၃၅၄
စရာမိ	၃၁၂
စရိတကံ	၁၂၆
စရိမော	၄၁၆
စရိမှ	၃၂၆
စရိဿာမိ	၄၆၂
စရေယျ	၃၃၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စလာ သဒ္ဓါ	၄၆၂
စဝန္တိ	၃၀၉
စာရိကံ	၂၁၅
စိတ္တံ	၁၀၂၊၃၅၄
စိတ္တကထီ	၄၅၁
စိတ္တကလိံ	၄၂၉
စိတ္တဒုဗ္ဘကံ	၄၂၉
စိတ္တနိမိတ္တဿ	၂၃၀
စိတ္တဘဒ္ဒက	၄၂၂
စိတ္တဝူပသမဿ	၄၅၄
စိန္တေတုံ	၂၈၀
စိဟစိဟာဘိနဒိတေ	၁၅၂
စီဝရံ	၄၀၉
စုတာ	၁၈၁
စေ	၃၁၉
စေတသော ပဏိဓိ	၄၃၉
စေတောသမထကောဝိဒေါ	၂၈၂
စောဒိတာ	၄၅၇
စောဠာ	၃၇၈
[ဆ]	
ဆန္န	၂၉
ဆန္နာ	၃၁
ဆဖဿာယတနေ	၂၉၄
ဆမ္ဘိတတ္တံ	၄၀၂
ဆဝသိတ္တော	၃၁၆
ဆဝိပါပက	၄၂၂
ဆ သဟဿာနိ	၃၆၇
ဆိဇ္ဇတိ	၂၁၁
ဆိန္ဒေ	၈၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Cha - Ja]	
Chinnamūlakā	239, 303
Chettuṁ	400
Jaṅghabalaṁ	462
Jaññā	67
Janamhi	342
Janā	336
Janitena	342
Janeti	277
Janena	342
Jano	342
Jayaṁ	199
Jaha sīghaṁ	227
Jahe	82
Jāgaro	417
Jāti	324, 479
Jātimaraṇasaṁsāro	416
Jātisaṁsāro	478
Jātisu	223
Jāto	184
Jānāhi	163
Jālasaṅkhāto	324
Jāliniṁ	362
Jiṇṇaṁ	207
Jinasāsanaṁ	324
Jīramānena	115
Jīvantaṁ	143
Jīvitaṁ	312, 338, 417
Jīvituṁ	445
Jīvite	287

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Jha]	
Jhānarato	71
Jhānāni	411
Jhāpitā	191
Jhāyaṁ	97, 230
Jhāya	301
Jhāyataṁ	427
Jhāyino	341
Jhāyeyya	128
[Ña - Ṭha - Ḍa]	
Ñātayo	457, 479
Ñātibandhavapemena	457
Ñātīnaṁ	456
Ñāto	334
Ṭhānā	443
Ṭhitatto	55
Ḍaṁsehi	114
Ḍayhamāne	132
[Ta]	
Taṁ	429, 435
Tacchakā	90
Taṇhā	362
Tatiye	317
Tatuttariṁ	460
Tato	122, 378
Tato cittaṁ	391
Tattha tattha	17, 392
Tattheva	336
Tatra	114

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဆ-ဇ]	
ဆိန္နမူလကာ	၂၃၉၊ ၃၀၃
ဆေတ္တုံ	၄၀၀
ဇင်္ဃဗလံ	၄၆၂
ဇညာ	၆၇
ဇနမှိ	၃၄၂
ဇနာ	၃၃၆
ဇနိတေန	၃၄၂
ဇနေတိ	၂၇၇
ဇနေန	၃၄၂
ဇနော	၃၄၂
ဇယံ	၁၉၉
ဇဟ သီဃံ	၂၂၇
ဇဟေ	၈၂
ဇာဂရော	၄၁၇
ဇာတိ	၃၂၄၊ ၄၇၉
ဇာတိမရဏသံသာရော	၄၁၆
ဇာတိသံသာရော	၄၇၈
ဇာတိသု	၂၂၃
ဇာတော	၁၈၄
ဇာနာဟိ	၁၆၃
ဇာလသင်္ခါတော	၃၂၄
ဇာလိနိံ	၃၆၂
ဇိဏ္ဏံ	၂၀၇
ဇိနသာသနံ	၃၂၄
ဇီရမာနေန	၁၁၅
ဇီဝန္တံ	၁၄၃
ဇီဝိတံ	၃၁၂၊ ၃၃၈၊ ၄၁၇
ဇီဝိတုံ	၄၄၅
ဇီဝိတေ	၂၈၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဈ]	
ဈာနရတော	၇၁
ဈာနာနိ	၄၁၁
ဈာပိတာ	၁၉၁
ဈာယံ	၉၇၊ ၂၃၀
ဈာယ	၃၀၁
ဈာယတံ	၄၂၇
ဈာယိနော	၃၄၁
ဈာယေယျ	၁၂၈
[ဉ-ဌ-ဍ]	
ဉာတယော	၄၅၇၊ ၄၇၉
ဉာတိဗန္ဓဝပေမေန	၄၅၇
ဉာတီနံ	၄၅၆
ဉာတော	၃၃၄
ဌာနာ	၄၄၃
ဌိတတ္တော	၅၅
ဍံသေဟိ	၁၁၄
ဍယှမာနေ	၁၃၂
[တ]	
တံ	၄၂၉၊ ၄၃၅
တစ္ဆကာ	၉၀
တဏှာ	၃၆၂
တတိယေ	၃၁၇
တတုတ္တရိံ	၄၆၀
တတော	၁၂၂၊ ၃၇၈
တတော စိတ္တံ	၃၉၁
တတ္ထ တတ္ထ	၁၇၊ ၃၉၂
တတ္ထေဝ	၃၃၆
တတြ	၁၁၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tathā	241
Tathāgatānaṁ	42
Tathā tayo	460
Tathā hi	276
Tatheva	299
Tadācaraṁ	124
Tapaṁ	435
Tappamānena	115
Tappito	264
Tamokhandho	317
Taruṇajātikā	276
Tasmā	128, 212, 400
Tassa	398
Tahiṁ	167
Tādino	135
Tādisaṁ	102
Tādisako	453
Tālapattānaṁ	316
Tāḷessaṁ	411
Tiṭṭhati	256
Tiṭṭha makkaṭa	315
Tiṇā	449
Tiṇṇaṁ me	316
Tidivaṁ sukhaṁ	457
Tiracchānayoniyaṁ	482
Tuccho kāyo	378, 380
Tuyhamevetaṁ	462
Tulayitvāna	273
Tusseyya	446
Tūlamiva	267

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Te	97, 149, 163, 326, 457
Te khandhā	309
Tejanaṁ	90, 109
Tena	95, 224, 247
Tevijjo	319, 436
Tevijjohaṁ	282
Tesaṁ	400
Te selā	284
Tvañca	373
[Tha]	
Thalaṁ	236
Thinamiddhaṁ	209
Thūṇikā	393
Thero	33
Thokaṁ thokaṁ	462
[Da]	
Dadhithālakaṁ	345
Dabbaṁ	106
Dabbo	55
Damena	54
Damenti	90
Dassanasampannaṁ	146
Daharo	417
Daḷhaparakkamā	351
Daḷhavīriyena	372
Daḷhasallasamappito	477
Dāṭhīnaṁ	5, 7
Dāyādo	87, 337

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တထာ	၂၄၁
တထာဂတာနံ	၄၂
တထာ တယော	၄၆၀
တထာ ဟိ	၂၇၆
တထေဝ	၂၉၉
တဒါစရံ	၁၂၄
တပံ	၄၃၅
တပ္ပမာနေန	၁၁၅
တပ္ပိတော	၂၆၄
တမောခန္ဓော	၃၁၇
တရုဏဇာတိကာ	၂၇၆
တသ္မာ	၁၂၈၊ ၂၁၂၊ ၄၀၀
တဿ	၃၉၈
တဟိံ	၁၆၇
တာဒိနော	၁၃၅
တာဒိသံ	၁၀၂
တာဒိသကော	၄၅၃
တာလပတ္တာနံ	၃၁၆
တာဠေဿံ	၄၁၁
တိဋ္ဌတိ	၂၅၆
တိဋ္ဌ မက္ကဋ	၃၁၅
တိဏာ	၄၄၉
တိဏ္ဏံ မေ	၃၁၆
တိဒိဝံ သုခံ	၄၅၇
တိရစ္ဆာနယောနိယံ	၄၈၂
တုစ္ဆော ကာယော	၃၇၈၊ ၃၈၀
တုယှမေဝေတံ	၄၆၂
တုလယိတွာန	၂၇၃
တုဿေယျ	၄၄၆
တူလမိဝ	၂၆၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တေ	၉၇၊ ၁၄၉၊ ၁၆၃၊ ၃၂၆၊ ၄၅၇
တေ ခန္ဓာ	၃၀၉
တေဇနံ	၉၀၊ ၁၀၉
တေန	၉၅၊ ၂၂၄၊ ၂၄၇
တေဝိဇ္ဇော	၃၁၉၊ ၄၃၆
တေဝိဇ္ဇောဟံ	၂၈၂
တေသံ	၄၀၀
တေ သေလာ	၂၈၄
တွဉ္စ	၃၇၃
[ထ]	
ထလံ	၂၃၆
ထိနမိဒ္ဓံ	၂၀၉
ထူဏိကာ	၃၉၃
ထေရော	၃၃
ထောကံ ထောကံ	၄၆၂
[ဒ]	
ဒဓိထာလကံ	၃၄၅
ဒဗ္ဗံ	၁၀၆
ဒဗ္ဗော	၅၅
ဒမေန	၅၄
ဒမေန္တိ	၉၀
ဒဿနသမ္ပန္နံ	၁၄၆
ဒဟရော	၄၁၇
ဒဠှပရက္ကမာ	၃၅၁
ဒဠှဝီရိယေန	၃၇၂
ဒဠှသလ္လသမပ္ပိတော	၄၇၇
ဒါဌိနံ	၅၊ ၇
ဒါယာဒေါ	၈၇၊ ၃၃၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dāresu	400
Diṭṭhā	234, 399
Diṭṭho	393
Ditto	409
Divā	228
Disvā	255
Dīghaṁ	431
Dukkhaṁ	482
Dukkhakkhandho	217
Dukkhakkhayo	303
Dukkhajātassa	217
Dukkhā kāmā	245
Dukkhā jāti	392
Dukhitaṁ	207
Duccaritaṁ	462
Ducchannaṁ	322
Dujjaho	313
Dutiyābhisecanaṁ	254
Duddamiyo	54, 62
Duddasaṁ	48
Dunnikkhamo	203
Duppabbajjaṁ	279
Dumantitaṁ	65
Dumapattaṁ	38
Dumavhayāya	184
Dummedho	228, 271
Duradhigamā	280
Duradhivāsā	280
Durannayaṁ	243
Durubbahaṁ	313

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dullabho	429
Duve	460
Dūraṁ	315
Deva	30
Deva	32
Devo	158, 402, 460
Desitaṁ	196, 444
Desito	247
Dosasaṁhitaṁ	151
Doso	219
Dvāre	451
Dvinnaṁ	317
[Dha]	
Dhaṁsate	443, 453
Dhaṅkarūpā	345
Dhajālu	367
Dhanañca	400
Dhamanisanthato	459
Dhammaṁ	196, 321
Dhammaṭṭho	456
Dhammatā	402
Dhammadassanaṁ	418
Dhammadharā	399
Dhammaratiyā	351
Dhammarasena	264
Dhammasudhammataṁ	101, 435
Dhammā	415
Dhammādāsaṁ	380
Dhamme	38, 69

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒါရေသု	၄၀၀
ဒိဋ္ဌာ	၂၃၄၊ ၃၉၉
ဒိဋ္ဌော	၃၉၃
ဒိတ္တော	၄၀၉
ဒိဝါ	၂၂၈
ဒိသွာ	၂၅၅
ဒီဃံ	၄၃၁
ဒုက္ခံ	၄၈၂
ဒုက္ခက္ခန္ဓော	၂၁၇
ဒုက္ခက္ခယော	၃၀၃
ဒုက္ခဇာတဿ	၂၁၇
ဒုက္ခာ ကာမာ	၂၄၅
ဒုက္ခာ ဇာတိ	၃၉၂
ဒုခိတံ	၂၀၇
ဒုစ္စရိတံ	၄၆၂
ဒုစ္ဆန္နံ	၃၂၂
ဒုဇ္ဇဟော	၃၁၃
ဒုတိယာဘိသေစနံ	၂၅၄
ဒုဒ္ဒမိယော	၅၄၊ ၆၂
ဒုဒ္ဒသံ	၄၈
ဒုန္နိက္ခမော	၂၀၃
ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ	၂၇၉
ဒုမန္တိတံ	၆၅
ဒုမပတ္တံ	၃၈
ဒုမဝှယာယ	၁၈၄
ဒုမ္မေဓော	၂၂၈၊ ၂၇၁
ဒုရဓိဂမာ	၂၈၀
ဒုရဓိဝါသာ	၂၈၀
ဒုရန္နယံ	၂၄၃
ဒုရုဗ္ဗဟံ	၃၁၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုလ္လဘော	၄၂၉
ဒုဝေ	၄၆၀
ဒူရံ	၃၁၅
ဒေဝ	၃၀
ဒေဝ	၃၂
ဒေဝေါ	၁၅၈၊ ၄၀၂၊ ၄၆၀
ဒေသိတံ	၁၉၆၊ ၄၄၄
ဒေသိတော	၂၄၇
ဒေါသသံဟိတံ	၁၅၁
ဒေါသော	၂၁၉
ဒွါရေ	၄၅၁
ဒွိန္နံ	၃၁၇
[ဓ]	
ဓံသတေ	၄၄၃၊ ၄၅၃
ဓင်္ကရူပါ	၃၄၅
ဓဇာလု	၃၆၇
ဓနဉ္စ	၄၀၀
ဓမနိသန္ထတော	၄၅၉
ဓမ္မံ	၁၉၆၊ ၃၂၁
ဓမ္မဋ္ဌော	၄၅၆
ဓမ္မတာ	၄၀၂
ဓမ္မဒဿနံ	၄၁၈
ဓမ္မဓရာ	၃၉၉
ဓမ္မရတိယာ	၃၅၁
ဓမ္မရသေန	၂၆၄
ဓမ္မသုဓမ္မတံ	၁၀၁၊ ၄၃၅
ဓမ္မာ	၄၁၅
ဓမ္မာဒါသံ	၃၈၀
ဓမ္မေ	၃၈၊ ၆၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhammesu	65
Dhammo	387
Dharaṇī	154
Dhāvi	315
Dhunāti	38
Dhunātha	480
Dhuraṁ	382
[Na]	
Naṁ	319
Na	268, 276
Nakkhattamālinī	405
Nagaggesu	277
Nagavivaragato	135
Nagā	277
Naṅgalāvattanī	84
Naṅgalāsu	141
Nadantānaṁ	5, 7
Nadanti	387, 427
Nadissāma	385
Nandaka	385
Nandamāna	428
Nabhaṁ	427
Namo	149, 247
Nayanti	90
Naro	453, 459
Navapabbajito	475
Navā	164
Navena	277
Navo	475
Naḷasetuṁva	61

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Naḷāgāraṁva	480
Nāgo	459
Nādhigacchanti	262
Nādhigaccheyya	334
Nānattena ca kammunā	336
Nānājanapadaṁ	127
Nāpagataṁ	65
Nāriyo	167
Nāvatiṭṭhati	95
Nikanti	91
Nikkamatha	480
Nikkhamitūna	207
Nikkhame	439
Nikkhipissāmi	91
Niggayha	457
Niggahītosi	315
Niggahessāmi	215
Niccaṁ	351
Niccameva	122
Nicco	309
Niddāyitā	85
Nipako	230
Nipatati	299
Nipatantesu	213
Nipate	213
Nipātessaṁ	439
Nipuṇaṁ	48, 104, 427
Nibodhenti	97
Nibbānaṁ	301
Nibbānagamo	232

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓမ္မေသု	၆၅
ဓမ္မော	၃၈၇
ဓရဏီ	၁၅၄
ဓာဝိ	၃၁၅
ဓုနာတိ	၃၈
ဓုနာထ	၄၈၀
ဓုရံ	၃၈၂
[န]	
နံ	၃၁၉
န	၂၆၈၊ ၂၇၆
နက္ခတ္တမာလိနီ	၄၀၅
နဂဂ္ဂေသု	၂၇၇
နဂဝိဝရဂတော	၁၃၅
နဂါ	၂၇၇
နင်္ဂလာဝတ္တနီ	၈၄
နင်္ဂလာသု	၁၄၁
နဒန္တာနံ	၅၊ ၇
နဒန္တိ	၃၈၇၊ ၄၂၇
နဒိဿာမ	၃၈၅
နန္ဒက	၃၈၅
နန္ဒမာန	၄၂၈
နဘံ	၄၂၇
နမော	၁၄၉၊ ၂၄၇
နယန္တိ	၉၀
နရော	၄၅၃၊ ၄၅၉
နဝပဗ္ဗဇိတော	၄၇၅
နဝါ	၁၆၄
နဝေန	၂၇၇
နဝေါ	၄၇၅
နဠသေတုံဝ	၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နဠာဂါရံဝ	၄၈၀
နာဂေါ	၄၅၉
နာဓိဂစ္ဆန္တိ	၂၆၂
နာဓိဂစ္ဆေယျ	၃၃၄
နာနတ္တေန စ ကမ္မုနာ	၃၃၆
နာနာဇနပဒံ	၁၂၇
နာပဂတံ	၆၅
နာရိယော	၁၆၇
နာဝတိဋ္ဌတိ	၉၅
နိကန္တိ	၉၁
နိက္ကမထ	၄၈၀
နိက္ခမိတူန	၂၀၇
နိက္ခမေ	၄၃၉
နိက္ခိပိဿာမိ	၉၁
နိဂ္ဂယှ	၄၅၇
နိဂ္ဂဟီတောသိ	၃၁၅
နိဂ္ဂဟေဿာမိ	၂၁၅
နိစ္စံ	၃၅၁
နိစ္စမေဝ	၁၂၂
နိစ္စော	၃၀၉
နိဒ္ဒါယိတာ	၈၅
နိပကော	၂၃၀
နိပတတိ	၂၉၉
နိပတန္တေသု	၂၁၃
နိပတေ	၂၁၃
နိပါတေဿံ	၄၃၉
နိပုဏံ	၄၈၊ ၁၀၄၊ ၄၂၇
နိဗောဓေန္တိ	၉၇
နိဗ္ဗာနံ	၃၀၁
နိဗ္ဗာနဂမော	၂၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na - Pa]	
Nibbāyissaṁ	362
Nibbutiṁ	115
Nibbuto	219
Nimiyaṁ	115
Niyojayi	429
Nirayaṁ	481
Nirāmisaṁ	230
Nirāmise	84
Nirujjhati	444
Nivātavuttinā	201
Nivātā	30
Nivāpapuṭṭho	86, 261
Nisinnā	345
Nisinno	409
Nisīthe	43
Nīlabbhavaṇṇā	73
Nīlā	97
Nīlāsugīvā	97
Nīvaraṇe	380
Nūna	276
Nekadhā	482
Netarā	108
Nettikā	90
Nerayikā	179
Nevasaññisu	482
No	108
No	280, 385
Nhātako	436
Paṁsukūlañca	317
Pakataṁ kammaṁ	220

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pakubbati	337
Pakkame	268
Pakkhando	477
Pakkhimā	330
Paṅkapalipā	238
Paṅko	312
Pacalāyamāno	411
Pacalitā	483
Pacālesi	411
Paccabyadhiṁ	104
Paccavekkhisaṁ	378
Paccesaṁ	175
Pacchā hanati	330
Pacchimako	416
Pajā	108
Pajānaṁ	345
Pajjalito	43
Pañca	82
Pañcakkhandhā	303
Pañcasaṅgātigo	82
Pañcāhānaṁ	438
Paññaṁ	42
Paññavā	199, 370
Paññābalī	71
Paññāya	315
Paṭikaṅkhāmi	407
Paṭigamissāmi	99
Paṭijaggituṁ	405
Paṭipajjissaṁ	388

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န-ပ]	
နိဗ္ဗာယိဿံ	၃၆၂
နိဗ္ဗုတိံ	၁၁၅
နိဗ္ဗုတော	၂၁၉
နိမိယံ	၁၁၅
နိယောဇယိ	၄၂၉
နိရယံ	၄၈၁
နိရာမိသံ	၂၃၀
နိရာမိသေ	၈၄
နိရုဇ္ဈတိ	၄၄၄
နိဝါတဝုတ္တိနာ	၂၀၁
နိဝါတာ	၃၀
နိဝါပပုဋ္ဌော	၈၆၊ ၂၆၁
နိသိန္နာ	၃၄၅
နိသိန္နော	၄၀၉
နိသီထေ	၄၃
နီလဗ္ဘဝဏ္ဏာ	၇၃
နီလာ	၉၇
နီလာသုဂီဝါ	၉၇
နီဝရဏေ	၃၈၀
နူန	၂၇၆
နေကဓာ	၄၈၂
နေတရာ	၁၀၈
နေတ္တိကာ	၉၀
နေရယိကာ	၁၇၉
နေဝသညီသု	၄၈၂
နော	၁၀၈
နော	၂၈၀၊ ၃၈၅
နှာတကော	၄၃၆
ပံသုကူလဉ္စ	၃၁၇
ပကတံ ကမ္မံ	၂၂၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပကုဗ္ဗတိ	၃၃၇
ပက္ကမေ	၂၆၈
ပက္ခန္ဒော	၄၇၇
ပက္ခိမာ	၃၃၀
ပင်္ကပလိပါ	၂၃၈
ပင်္ကော	၃၁၂
ပစလာယမာနော	၄၁၁
ပစလိတာ	၄၈၃
ပစာလေသိ	၄၁၁
ပစ္စဗျဓိံ	၁၀၄
ပစ္စဝေက္ခိဿံ	၃၇၈
ပစ္စေသံ	၁၇၅
ပစ္ဆာ ဟနတိ	၃၃၀
ပစ္ဆိမကော	၄၁၆
ပဇာ	၁၀၈
ပဇာနံ	၃၄၅
ပဇ္ဇလိတော	၄၃
ပဉ္စ	၈၂
ပဉ္စက္ခန္ဓာ	၃၀၃
ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ	၈၂
ပဉ္စာဟာနံ	၄၃၈
ပညံ	၄၂
ပညဝါ	၁၉၉၊ ၃၇၀
ပညာဗလီ	၇၁
ပညာယ	၃၁၅
ပဋိကင်္ခါမိ	၄၀၇
ပဋိဂမိဿာမိ	၉၉
ပဋိဇဂ္ဂိတုံ	၄၀၅
ပဋိပဇ္ဇိဿံ	၃၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Paṭipadāya	321	Papajjiṁ	196
Paṭissato	91	Pabbajiṁ	207, 273
Paṇḍaraketunā	184	Pabbajito	100, 148,
Paṇḍā	47		169, 391
Paṇḍitaṁ	477	Pabbatena	289
Paṇḍitā	47	Pabbājayi	385
Paṇḍito	271	Pamādo	301
Patanti	181	Pamuccituṁ	477
Patitā	181	Parakkamaṁ	372
Patitiṭṭhati	146	Parapāṇāni	453
Patissatā	138	Paramaṁ santiṁ	115
Patissato	169, 230,	Paramahitānukampino	276
	407, 432	Paramhā	453
Pattāgate	350	Parājito	405
Pattiyā	124, 380	Parikkhipe	424
Patto	294, 309	Parikkhīṇaṁ	220
Patthayasi	158	Parikkhīṇā	243
Patthento	485	Paricariṁ	435
Pathaviṁ	87	Paricāretvā	252
Pathassa	196	Pariciṇṇo	387
Padaṁ tassa	243	Paricchadena	289
Padakkhiṇaṁ	98	Parijānanti	444
Padakkhiṇakammaṁ	126	Pariññātā	239, 303, 362
Padālitā	234, 478	Pariññāya	362
Padālito	317	Parittaṁ dāruṁ	340
Padhaṁsayi	184	Parinibbissati	259
Panassati	336	Parinibbuto	55, 62
Panādo	366	Paribbaje	350
Panudissāmi	106	Paribhuttaṁ	241
Panthāni	334	Parivajjitā	238

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]		[ပ]	
ပဋိပဒါယ	၃၂၁	ပပဇ္ဇိံ	၁၉၆
ပဋိဿတော	၉၁	ပဗ္ဗဇိံ	၂၀၇၊ ၂၇၃
ပဏ္ဍရကေတုနာ	၁၈၄	ပဗ္ဗဇိတော	၁၀၀၊ ၁၄၈၊
ပဏ္ဍာ	၄၇		၁၆၉၊ ၃၉၁
ပဏ္ဍိတံ	၄၇၇	ပဗ္ဗတေန	၂၈၉
ပဏ္ဍိတာ	၄၇	ပဗ္ဗာဇယိ	၃၈၅
ပဏ္ဍိတော	၂၇၁	ပမာဒော	၃၀၁
ပတန္တိ	၁၈၁	ပမုစ္စိတုံ	၄၇၇
ပတိတာ	၁၈၁	ပရက္ကမံ	၃၇၂
ပတိတိဋ္ဌတိ	၁၄၆	ပရပါဏာနိ	၄၅၃
ပတိဿတာ	၁၃၈	ပရမံ သန္တိံ	၁၁၅
ပတိဿတော	၁၆၉၊ ၂၃၀၊	ပရမဟိတာနုကမ္ပိနော	၂၇၆
	၄၀၇၊ ၄၃၂	ပရမှာ	၄၅၃
ပတ္တာဂတေ	၃၅၀	ပရာဇိတော	၄၀၅
ပတ္တိယာ	၁၂၄၊ ၃၈၀	ပရိက္ခိပေ	၄၂၄
ပတ္တော	၂၉၄၊ ၃၀၉	ပရိက္ခီဏံ	၂၂၀
ပတ္ထယသိ	၁၅၈	ပရိက္ခီဏာ	၂၄၃
ပတ္ထေန္တော	၄၈၅	ပရိစရိံ	၄၃၅
ပထဝိံ	၈၇	ပရိစာရေတွာ	၂၅၂
ပထဿ	၁၉၆	ပရိစိဏ္ဏော	၃၈၇
ပဒံ တဿ	၂၄၃	ပရိစ္ဆဒေန	၂၈၉
ပဒက္ခိဏံ	၉၈	ပရိဇာနန္တိ	၄၄၄
ပဒက္ခိဏကမ္မံ	၁၂၆	ပရိညာတာ	၂၃၉၊ ၃၀၃၊ ၃၆၂
ပဒါလိတာ	၂၃၄၊ ၄၇၈	ပရိညာယ	၃၆၂
ပဒါလိတော	၃၁၇	ပရိတ္တံ ဒါရုံ	၃၄၀
ပဓံသယိ	၁၈၄	ပရိနိဗ္ဗိဿတိ	၂၅၉
ပနဿတိ	၃၃၆	ပရိနိဗ္ဗုတော	၅၅၊ ၆၂
ပနာဒော	၃၆၆	ပရိဗ္ဗဇေ	၃၅၀
ပနုဒိဿာမိ	၁၀၆	ပရိဘုတ္တံ	၂၄၁
ပန္ထာနိ	၃၃၄	ပရိဝဇ္ဇိတာ	၂၃၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parivattisaṁ	431
Pare	359, 424
Palālacchannako	423
Pavassa	158
Paviṭṭhassa	439
Pavivittā	341
Pavivekarasaṁ	230
Pasaṁsanti	359
Pasakkiya	301
Pasavati	453
Passaṁ	439
Passa	435
Passantaṁ	177
Passo	177
Pahāya	350
Pahitattā	341, 351
Pahīnamānassa	419
Pahīnā	478
Pahīno	219, 324
Pākatindriyo	276
Pācīnavaṁsadāyamhi	350
Pāṭaliputtavāsino	451
Pāṇesu	119
Pātayiṁsu	477
Pātālā	238
Pādape	432
Pānabhojanaṁ	446
Pāpaṁ	223
Pāpake	38
Pāpako	339

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpadhammo	319
Pāpamitte	485
Pāpāni	331
Pāpāni kammāni	339
Pāpena	250
Pāmojjabahulo	69
Pāragataṁ	425
Pāraguṁ	130
Pāvisiṁ	409
Pāsā	477
Piṇḍikāya	462
Pitvā	264
Piyaṁ nimittaṁ	255
Piyarūpe	407
Piyasmiṁ	119
Pilavatīva	267
Pihayanti	179, 419
Pītisukhena	266
Puggalo	319
Puttaka	224
Puttadāraṁ	400
Puttesu	400
Puthu-aññavādinaṁ	232
Puthujjano	431
Puthusilā	284
Punappunaṁ	345, 479
Punabbhavo	191, 378, 416
Punarāgatā	182
Pubbe	223, 330
Purāṇiyā	164

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိဝတ္တိသံ	၄၃၁
ပရေ	၃၅၉၊၄၂၄
ပလာလစ္ဆန္နကော	၄၂၃
ပဝဿ	၁၅၈
ပဝိဋ္ဌဿ	၄၃၉
ပဝိဝိတ္တာ	၃၄၁
ပဝိဝေကရသံ	၂၃၀
ပသံသန္တိ	၃၅၉
ပသက္ကိယ	၃၀၁
ပသဝတိ	၄၅၃
ပဿံ	၄၃၉
ပဿ	၄၃၅
ပဿန္တံ	၁၇၇
ပဿော	၁၇၇
ပဟာယ	၃၅၀
ပဟိတတ္တာ	၃၄၁၊၃၅၁
ပဟီနမာနဿ	၄၁၉
ပဟီနာ	၄၇၈
ပဟီနော	၂၁၉၊၃၂၄
ပါကတိန္ဒြိယော	၂၇၆
ပါစီနဝံသဒါယမှိ	၃၅၀
ပါဋလိပုတ္တဝါသိနော	၄၅၁
ပါဏေသု	၁၁၉
ပါတယိံသု	၄၇၇
ပါတာလာ	၂၃၈
ပါဒပေ	၄၃၂
ပါနဘောဇနံ	၄၄၆
ပါပံ	၂၂၃
ပါပကေ	၃၈
ပါပကော	၃၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါပဓမ္မော	၃၁၉
ပါပမိတ္တေ	၄၈၅
ပါပါနိ	၃၃၁
ပါပါနိ ကမ္မာနိ	၃၃၉
ပါပေန	၂၅၀
ပါမောဇ္ဇဗဟုလော	၆၉
ပါရဂတံ	၄၂၅
ပါရဂုံ	၁၃၀
ပါဝိသိံ	၄၀၉
ပါသာ	၄၇၇
ပိဏ္ဍိကာယ	၄၆၂
ပိတွာ	၂၆၄
ပိယံ နိမိတ္တံ	၂၅၅
ပိယရူပေ	၄၀၇
ပိယသ္မိံ	၁၁၉
ပိလဝတီဝ	၂၆၇
ပိဟယန္တိ	၁၇၉၊၄၁၉
ပီတိသုခေန	၂၆၆
ပုဂ္ဂလော	၃၁၉
ပုတ္တက	၂၂၄
ပုတ္တဒါရံ	၄၀၀
ပုတ္တေသု	၄၀၀
ပုထုအညဝါဒိနံ	၂၃၂
ပုထုဇ္ဇနော	၄၃၁
ပုထုသိလာ	၂၈၄
ပုနပ္ပုနံ	၃၄၅၊၄၇၉
ပုနဗ္ဘဝေါ	၁၉၁၊၃၇၈၊၄၁၆
ပုနရာဂတာ	၁၈၂
ပုဗ္ဗေ	၂၂၃၊၃၃၀
ပုရာဏိယာ	၁၆၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Purisakiccāni	449
Pure	214
Pure saddhā	462
Pūjanā	312
Pūjaneyyānaṁ	398
Pūjito	387, 398
Pekkhamānassa	391
Petalokaṁ	481
Poṭakilaṁ	106
Posiyo	122
[Pha]	
Phandati	152
Pharusūpakkamā	336
Phalagaṁ	102
Phāsukā	393
Phuṭṭho	114, 266
Phusāhi	427
Phusitvā	18
[Ba]	
Bajjhare	325
Bandhū	456
Balaṁ	400
Bahiddhā	232, 380
Bahuṁ	220, 342, 453
Bahukuṭajasallakikena	289
Bahussutā	451
Bāhaṁ	345
Bile	402
Biḷibiḷikā	301

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bujjhati	339
Budho	476
Buddhagataṁ	432
Buddhappavedite	69
Buddhaseṭṭhassa	385
Buddhassa	87
Buddhā	415
Buddhi	212
Buddhena	354
Bojjhaṅgā	362
Bojjhaṅge	362
Boddhuṁ	372
Byagā	378
Byādhayissasi	148
Byādhitaṁ	207
Byāpādo	209
Byāhare	425
Brahatī	345
Brahāvane	114, 459
Brahmacariyānuciṇṇena	452
Brahmabandhu	436
Brahmā	460
Brahmuno	391
Brāhmaṇa	398
Brāhmaṇo	436
Brūmi	429
[Bha]	
Bhagavā	232
Bhaggā	393

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုရိသကိစ္စာနိ	၄၄၉
ပုရေ	၂၁၄
ပုရေ သဒ္ဓါ	၄၆၂
ပူဇနာ	၃၁၂
ပူဇနေယျာနံ	၃၉၈
ပူဇိတော	၃၈၇၊ ၃၉၈
ပေက္ခမာနဿ	၃၉၁
ပေတလောကံ	၄၈၁
ပေါဋကိလံ	၁၀၆
ပေါသိယော	၁၂၂
[ဖ]	
ဖန္ဒတိ	၁၅၂
ဖရုသူပက္ကမာ	၃၃၆
ဖလဂံ	၁၀၂
ဖာသုကာ	၃၉၃
ဖုဋ္ဌော	၁၁၄၊ ၂၆၆
ဖုသာဟိ	၄၂၇
ဖုသိတွာ	၁၈
[ဗ]	
ဗဇ္ဈရေ	၃၂၅
ဗန္ဓူ	၄၅၆
ဗလံ	၄၀၀
ဗဟိဒ္ဓါ	၂၃၂၊ ၃၈၀
ဗဟုံ	၂၂၀၊ ၃၄၂၊ ၄၅၃
ဗဟုကုဋဇသလ္လကိကေန	၂၈၉
ဗဟုဿုတာ	၄၅၁
ဗာဟံ	၃၄၅
ဗိလေ	၄၀၂
ဗိဠိဗိဠိကာ	၃၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗုဇ္ဈတိ	၃၃၉
ဗုဓော	၄၇၆
ဗုဒ္ဓဂတံ	၄၃၂
ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတေ	၆၉
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ	၃၈၅
ဗုဒ္ဓဿ	၈၇
ဗုဒ္ဓါ	၄၁၅
ဗုဒ္ဓိ	၂၁၂
ဗုဒ္ဓေန	၃၅၄
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ	၃၆၂
ဗောဇ္ဈင်္ဂေ	၃၆၂
ဗောဒ္ဓုံ	၃၇၂
ဗျဂါ	၃၇၈
ဗျာဓယိဿသိ	၁၄၈
ဗျာဓိတံ	၂၀၇
ဗျာပါဒေါ	၂၀၉
ဗျာဟရေ	၄၂၅
ဗြဟတီ	၃၄၅
ဗြဟာဝနေ	၁၁၄၊ ၄၅၉
ဗြဟ္မစရိယာနုစိဏ္ဏေန	၄၅၂
ဗြဟ္မဗန္ဓု	၄၃၆
ဗြဟ္မာ	၄၆၀
ဗြဟ္မုနော	၃၉၁
ဗြာဟ္မဏ	၃၉၈
ဗြာဟ္မဏော	၄၃၆
ဗြူမိ	၄၂၉
[ဘ]	
ဘဂဝါ	၂၃၂
ဘဂ္ဂါ	၃၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhajeyya	475, 485
Bhaddo	84
Bhayaṁ	402
Bhava	224
Bhavanetti	324
Bhavamūlopagāmino	256
Bhavarāgappahānāya	133
Bhavarāgahatassa	389
Bhavarāgo	389
Bhavā sabbe	234
Bhavissati	389
Bhave	354
Bhavo	309
Bhāvayaṁ	371
Bhāvayitvāna	362
Bhāvaye	82
Bhāvitaṁ cittaṁ	404
Bhāvitattānaṁ	5, 8
Bhāvitā	362
Bhāsati	187
Bhāsamānā	399
Bhāsitā	317
Bhikkhu	58, 349
Bhinda	109
Bhinnasiro	345
Bhiyyo	278
Bhutvāna	98
Bhūsanārato	108
Bhetvā	345
Bherave	402

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhesakaḷāvane	87
Bhojanaṁ	71
[Ma]	
Maṁ	148
Ma	109, 122, 141
Magadhā	423
Maggaṁ	373
Magge	321
Maggena	95
Maccānaṁ	338
Maccu	60
Maccuno	480
Maccurājassa	477
Maccuhāyī	319
Maññehaṁ	87
Maṇikuṇḍalesu	400
Maṇḍanaṁ	354
Mataṁ	143, 207, 241
Matikusalena	201
Mattaññū	459
Mattamaññāsi	411
Mattikāpattaṁ	254
Matthake	132
Mathitā	262
Madhupāyasaṁ	98
Manasikaroto	255
Manasikārā	353
Manoramā	167
Manoramāni	207

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဇေယျ	၄၇၅၊ ၄၈၅
ဘဒ္ဒော	၈၄
ဘယံ	၄၀၂
ဘဝ	၂၂၄
ဘဝနေတ္တိ	၃၂၄
ဘဝမူလောပဂါမိနော	၂၅၆
ဘဝရာဂပ္ပဟာနာယ	၁၃၃
ဘဝရာဂဟတဿ	၃၈၉
ဘဝရာဂေါ	၃၈၉
ဘဝါ သဗ္ဗေ	၂၃၄
ဘဝိဿတိ	၃၈၉
ဘဝေ	၃၅၄
ဘဝေါ	၃၀၉
ဘာဝယံ	၃၇၁
ဘာဝယိတွာန	၃၆၂
ဘာဝယေ	၈၂
ဘာဝိတံ စိတ္တံ	၄၀၄
ဘာဝိတတ္တာနံ	၅၊ ၈
ဘာဝိတာ	၃၆၂
ဘာသတိ	၁၈၇
ဘာသမာနာ	၃၉၉
ဘာသိတာ	၃၁၇
ဘိက္ခု	၅၈၊ ၃၄၉
ဘိန္ဒ	၁၀၉
ဘိန္နသိရော	၃၄၅
ဘိယျော	၂၇၈
ဘုတွာန	၉၈
ဘူသနာရတော	၁၀၈
ဘေတွာ	၃၄၅
ဘေရဝေ	၄၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘေသကဠာဝနေ	၈၇
ဘောဇနံ	၇၁
[မ]	
မံ	၁၄၈
မ	၁၀၉၊ ၁၂၂၊ ၁၄၁
မဂဓာ	၄၂၃
မဂ္ဂံ	၃၇၃
မဂ္ဂေ	၃၂၁
မဂ္ဂေန	၉၅
မစ္စာနံ	၃၃၈
မစ္စု	၆၀
မစ္စုနော	၄၈၀
မစ္စုရာဇဿ	၄၇၇
မစ္စုဟာယီ	၃၁၉
မညေဟံ	၈၇
မဏိကုဏ္ဍလေသု	၄၀၀
မဏ္ဍနံ	၃၅၄
မတံ	၁၄၃၊ ၂၀၇၊ ၂၄၁
မတိကုသလေန	၂၀၁
မတ္တညူ	၄၅၉
မတ္တမညာသိ	၄၁၁
မတ္တိကာပတ္တံ	၂၅၄
မတ္ထကေ	၁၃၂
မထိတာ	၂၆၂
မဓုပါယသံ	၉၈
မနသိကရောတော	၂၅၅
မနသိကာရာ	၃၅၃
မနောရမာ	၁၆၇
မနောရမာနိ	၂၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manorame	407
Mantabhāṇī	38
Mando	261, 345
Mayhaṁ	191
Maraṇe	91
Mahagghaso	85
Mahaṇṇave	340
Mahato	196
Mahantaṁ	47
Mahabbhayaṁ	349
Mahāketuṁ	184
Mahājhāyī	282
Mahāmahī	427
Mahārasaṁ	196
Mahāvarāhova	261
Mahāvīre	321
Mahāvīro	189
Mahogheva	236
Mahogho	61
Mā	224
Māṇave	449
Mānā	238
Mānusopi	482
Mānena	262
Māravisaye	477
Mālutena	267
Māluterito	451
Māluto	38, 154
Migī yathā	276
Mitte	475

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Middhī	85
Mukhanaṅgalī	261
Muṇḍo	349
Mutto	238
Munayo	325
Muni	385, 398
Munino	194, 462
Mūsikasobbhaṁva	446
Me	29
Me	91, 112, 282, 316
Mettena cittena	453
Medhāvī	418, 456
Moghaṁ	360
Mogharājā	422
Modanti	457
Monapathesu	194
Monissaṁ	373
Monena	373
Morā	97, 426
Moho	219
[Ya]	
Yaṁ kammaṁ	337
Yaṁ saññaṁ	433
Yatatto	67
Yato	391, 400
Yattha	95, 415
Yathā	119
Yathā	43
Yathāgottā	15

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မနောရမေ	၄၀၇
မန္တဘာဏီ	၃၈
မန္ဒော	၂၆၁၊ ၃၄၅
မယှံ	၁၉၁
မရဏေ	၉၁
မဟဂ္ဃသော	၈၅
မဟဏ္ဏဝေ	၃၄၀
မဟတော	၁၉၆
မဟန္တံ	၄၇
မဟဗ္ဘယံ	၃၄၉
မဟာကေတုံ	၁၈၄
မဟာဈာယီ	၂၈၂
မဟာမဟီ	၄၂၇
မဟာရသံ	၁၉၆
မဟာဝရာဟောဝ	၂၆၁
မဟာဝီရေ	၃၂၁
မဟာဝီရော	၁၈၉
မဟောဃေဝ	၂၃၆
မဟောဃော	၆၁
မာ	၂၂၄
မာဏဝေ	၄၄၉
မာနာ	၂၃၈
မာနုသောပိ	၄၈၂
မာနေန	၂၆၂
မာရဝိသယေ	၄၇၇
မာလုတေန	၂၆၇
မာလုတေရိတော	၄၅၁
မာလုတော	၃၈၊ ၁၅၄
မိဂီ ယထာ	၂၇၆
မိတ္တေ	၄၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မိဒ္ဓီ	၈၅
မုခနင်္ဂလီ	၂၆၁
မုဏ္ဍော	၃၄၉
မုတ္တော	၂၃၈
မုနယော	၃၂၅
မုနိ	၃၈၅၊ ၃၉၈
မုနိနော	၁၉၄၊ ၄၆၂
မူသိကသောဗ္ဘံဝ	၄၄၆
မေ	၂၉
မေ	၉၁၊ ၁၁၂၊ ၂၈၂၊ ၃၁၆
မေတ္တေန စိတ္တေန	၄၅၃
မေဓာဝီ	၄၁၈၊ ၄၅၆
မောဃံ	၃၆၀
မောဃရာဇာ	၄၂၂
မောဒန္တိ	၄၅၇
မောနပထေသု	၁၉၄
မောနိဿံ	၃၇၃
မောနေန	၃၇၃
မောရာ	၉၇၊ ၄၂၆
မောဟော	၂၁၉
[ယ]	
ယံ ကမ္မံ	၃၃၇
ယံ သညံ	၄၃၃
ယတတ္တော	၆၇
ယတော	၃၉၁၊ ၄၀၀
ယတ္ထ	၉၅၊ ၄၁၅
ယထာ	၁၁၉
ယထာ	၄၃
ယထာဂေါတ္တာ	၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yathādhammavihārino	15
Yathādhimuttā	16
Yathānāmā	15
Yathāpi	84
Yathābhūtaṁ	234
Yathāsukhaṁ	31
Yadatthiyaṁ	71
Yadattho	175
Yadā	85, 321
Yanti	127
Yasa’ssa	124
Yasassinā	289
Yassa	243, 366
Yāya	385
Yāvanto	479
Yuñjati	417
Yuñjatha	480
Yūpo	366
Ye te	336
Yena yena	224
Yesaṁ	167
Yo	54, 67
Yogakkhemaṁ	115
Yogakkhemassa	196, 380
Yodha	453
Yoniso	215, 354
[Ra]	
Rakkhitatto	334
Rakkhitabbāsu	325

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rajanīyesu	404
Rajjantipi	462
Raṭṭhacariyā	128
Rataṁ	182
Ratā	350
Ratiṁ	351
Rato	228
Ratti	405
Rattindivaṁ	226
Rattindivā	84
Ramanti	351
Ramamāno	268
Ramayanti	74, 284
Rammaṁ	182
Rasaggaṁ	264
Raho	454
Rahogato	276
Rāgañca	400
Rājā	60
Rukkhamūlagahanaṁ	301
Rucirā	73
Rūpaṁ	255, 299
Rūpadhātūsu	482
[La]	
Laddhaṁ	435
Labhate	124
Lahuko vata	266
Lābhālābhena	262

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော	၁၅
ယထာဓိမုတ္တာ	၁၆
ယထာနာမာ	၁၅
ယထာပိ	၈၄
ယထာဘူတံ	၂၃၄
ယထာသုခံ	၃၁
ယဒတ္ထိယံ	၇၁
ယဒတ္ထော	၁၇၅
ယဒါ	၈၅၊ ၃၂၁
ယန္တိ	၁၂၇
ယသ’ဿ	၁၂၄
ယသဿိနာ	၂၈၉
ယဿ	၂၄၃၊ ၃၆၆
ယာယ	၃၈၅
ယာဝန္တော	၄၇၉
ယုဉ္ဇတိ	၄၁၇
ယုဉ္ဇထ	၄၈၀
ယူပေါ	၃၆၆
ယေ တေ	၃၃၆
ယေန ယေန	၂၂၄
ယေသံ	၁၆၇
ယော	၅၄၊ ၆၇
ယောဂက္ခေမံ	၁၁၅
ယောဂက္ခေမဿ	၁၉၆၊ ၃၈၀
ယောဓ	၄၅၃
ယောနိသော	၂၁၅၊ ၃၅၄
[ရ]	
ရက္ခိတတ္တော	၃၃၄
ရက္ခိတဗ္ဗာသု	၃၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရဇနီယေသု	၄၀၄
ရဇ္ဇန္တိပိ	၄၆၂
ရဋ္ဌစရိယာ	၁၂၈
ရတံ	၁၈၂
ရတာ	၃၅၀
ရတိံ	၃၅၁
ရတော	၂၂၈
ရတ္တိ	၄၀၅
ရတ္တိန္ဒိဝံ	၂၂၆
ရတ္တိန္ဒိဝါ	၈၄
ရမန္တိ	၃၅၁
ရမမာနော	၂၆၈
ရမယန္တိ	၇၄၊ ၂၈၄
ရမ္မံ	၁၈၂
ရသဂ္ဂံ	၂၆၄
ရဟော	၄၅၄
ရဟောဂတော	၂၇၆
ရာဂဉ္စ	၄၀၀
ရာဇာ	၆၀
ရုက္ခမူလဂဟနံ	၃၀၁
ရုစိရာ	၇၃
ရူပံ	၂၅၅၊ ၂၉၉
ရူပဓာတူသု	၄၈၂
[လ]	
လဒ္ဓံ	၄၃၅
လဘတေ	၁၂၄
လဟုကော ဝတ	၂၆၆
လာဘာလာဘေန	၂၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lābhī	319, 349
Lokassa	67
Lokiyaṁ	351
Loke	398, 477
Lomahaṁso	402
[Va]	
Vajanti	95
Vañcitāse	262
Vaṭṭadukkhaṁ	444
Vaḍḍhati	124
Vaḍḍhanti	256
Vaḍḍhitaggo	203
Vaṇṇa	331
Vata	236
Vatthapasuto	108
Vatthu	223
Vaddhanaṁ	333
Vadhaṁ	326
Vane	435
Vamitvāna	294
Vayo	299
Vase	268
Vaseyya	334
Vassa	30
Vassati	158, 402
Vassehi	186
Vahate	382
Vā	67, 141
Vāti	154

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vātehi	398
Vāyasi	108
Vāsaṁ vicakkhaṇo	269
Vāhasā	433
Vikkhīṇo	478
Vigato	219
Vicakkhaṇā	48
Vicarantā	127
Vicikicchā	209
Vijānatā	122, 405
Vijāniya	230
Vijitāvī	55, 58
Vijjati	389
Vijjāvimuttiṁ	175
Vijjutā	135, 154
Vitiṇṇakaṅkho	55
Vitto	387
Vidālitā	393
Vidhamissati	393
Vinayaṁ	476
Vinayanti	43
Vinaḷīkatā	431
Vineyya	128
Vipassitvā	18
Vipulena	266
Vippamuttosi	149
Vimariyādikataṁ	393
Vimuccamāno	391
Vimucci	391
Vimutti	391

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လာဘီ	၃၁၉၊ ၃၄၉
လောကဿ	၆၇
လောကိယံ	၃၅၁
လောကေ	၃၉၈၊ ၄၇၇
လောမဟံသော	၄၀၂
[ဝ]	
ဝဇန္တိ	၉၅
ဝဉ္စိတာသေ	၂၆၂
ဝဋ္ဋဒုက္ခံ	၄၄၄
ဝဍ္ဎတိ	၁၂၄
ဝဍ္ဎန္တိ	၂၅၆
ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ	၂၀၃
ဝဏ္ဏ	၃၃၁
ဝတ	၂၃၆
ဝတ္ထပသုတော	၁၀၈
ဝတ္ထု	၂၂၃
ဝဒ္ဓနံ	၃၃၃
ဝဓံ	၃၂၆
ဝနေ	၄၃၅
ဝမိတွာန	၂၉၄
ဝယော	၂၉၉
ဝသေ	၂၆၈
ဝသေယျ	၃၃၄
ဝဿ	၃၀
ဝဿတိ	၁၅၈၊ ၄၀၂
ဝဿေဟိ	၁၈၆
ဝဟတေ	၃၈၂
ဝါ	၆၇၊ ၁၄၁
ဝါတိ	၁၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝါတေဟိ	၃၉၈
ဝါယသိ	၁၀၈
ဝါသံ ဝိစက္ခဏော	၂၆၉
ဝါဟသာ	၄၃၃
ဝိက္ခီဏော	၄၇၈
ဝိဂတော	၂၁၉
ဝိစက္ခဏာ	၄၈
ဝိစရန္တာ	၁၂၇
ဝိစိကိစ္ဆာ	၂၀၉
ဝိဇာနတာ	၁၂၂၊ ၄၀၅
ဝိဇာနိယ	၂၃၀
ဝိဇိတာဝီ	၅၅၊ ၅၈
ဝိဇ္ဇတိ	၃၈၉
ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိံ	၁၇၅
ဝိဇ္ဇုတာ	၁၃၅၊ ၁၅၄
ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ	၅၅
ဝိတ္တော	၃၈၇
ဝိဒါလိတာ	၃၉၃
ဝိဓမိဿတိ	၃၉၃
ဝိနယံ	၄၇၆
ဝိနယန္တိ	၄၃
ဝိနဠီကတာ	၄၃၁
ဝိနေယျ	၁၂၈
ဝိပဿိတွာ	၁၈
ဝိပုလေန	၂၆၆
ဝိပ္ပမုတ္တောသိ	၁၄၉
ဝိမရိယာဒိကတံ	၃၉၃
ဝိမုစ္စမာနော	၃၉၁
ဝိမုစ္စိ	၃၉၁
ဝိမုတ္တိ	၃၉၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vimuttikusumasañchanno	259
Vimokkho	243
Viya	371
Virajaṁ	444
Virajjanti	462
Virattaṁ	404
Virājaya	164
Virādhenti	127
Vivajjetvā	485
Vivaraṁ	135
Vivekaṁ	99
Vivekakāmassa	277
Visaṁhatā	238
Visena	264
Vissaṭṭhakammante	449
Viharaṁ	149, 476
Vihara	141, 226
Viharato	439
Viharāmi	402
Vihariṁsu	16
Vihari	67
Vihāraṁ	439
Vītaṁseneva	330
Vītaṁso	330
Vītarāgo	163
Vīrā	387
Vīriyaṁ	372
Vīriyaparakkamaṁ	439
Vīro	62
Vuḍḍhā	148

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vutti	280
Vuyhamāno	236
Vusitaṁ	324, 482
Ve	279, 325
Veṭhamissena	336
Vedagū	67, 436
Vedanīyaṁ	223
Vedeti	256
Veḷugumbasmiṁ	98
Vo	138
[Sa]	
Saṁkilissamānāse	262
Saṁghaṁ	232
Saṁghasmiṁ	476
Saṁghikaṁ	446
Saṁghe	334
Saṁgho	387
Saṁyojanavippamokkhaṁ	334
Saṁvibhattesu	65
Saṁvirūḷhamhi	432
Saṁvegaṁ	409
Saṁsaraṁ	431, 481
Saṁsārā	431
Saṁsevitavuddhasīlinā	201
Sa	274
Sakiṁ sakiṁ	482
Sakuntānaṁ	243
Sakkato	398
Sakkareyyānaṁ	398

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိမုတ္တိကုသုမသဉ္ဆန္နော	၂၅၉
ဝိမောက္ခော	၂၄၃
ဝိယ	၃၇၁
ဝိရဇံ	၄၄၄
ဝိရဇ္ဇန္တိ	၄၆၂
ဝိရတ္တံ	၄၀၄
ဝိရာဇယ	၁၆၄
ဝိရာဓေန္တိ	၁၂၇
ဝိဝဇ္ဇေတွာ	၄၈၅
ဝိဝရံ	၁၃၅
ဝိဝေကံ	၉၉
ဝိဝေကကာမဿ	၂၇၇
ဝိသံဟတာ	၂၃၈
ဝိသေန	၂၆၄
ဝိဿဋ္ဌကမ္မန္တေ	၄၄၉
ဝိဟရံ	၁၄၉၊ ၄၇၆
ဝိဟရ	၁၄၁၊ ၂၂၆
ဝိဟရတော	၄၃၉
ဝိဟရာမိ	၄၀၂
ဝိဟရိံသု	၁၆
ဝိဟရိ	၆၇
ဝိဟာရံ	၄၃၉
ဝီတံသေနေဝ	၃၃၀
ဝီတံသော	၃၃၀
ဝီတရာဂေါ	၁၆၃
ဝီရာ	၃၈၇
ဝီရိယံ	၃၇၂
ဝီရိယပရက္ကမံ	၄၃၉
ဝီရော	၆၂
ဝုဍ္ဎာ	၁၄၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝုတ္တိ	၂၈၀
ဝုယှမာနော	၂၃၆
ဝုသိတံ	၃၂၄၊ ၄၈၂
ဝေ	၂၇၉၊ ၃၂၅
ဝေဌမိဿေန	၃၃၆
ဝေဒဂူ	၆၇၊ ၄၃၆
ဝေဒနီယံ	၂၂၃
ဝေဒေတိ	၂၅၆
ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိံ	၉၈
ဝေါ	၁၃၈
[သ]	
သံကိလိဿမာနာသေ	၂၆၂
သံဃံ	၂၃၂
သံဃသ္မိံ	၄၇၆
သံဃိကံ	၄၄၆
သံဃေ	၃၃၄
သံဃော	၃၈၇
သံယောဇနဝိပ္ပမောက္ခံ	၃၃၄
သံဝိဘတ္တေသု	၆၅
သံဝိရူဠှမှိ	၄၃၂
သံဝေဂံ	၄၀၉
သံသရံ	၄၃၁၊ ၄၈၁
သံသာရာ	၄၃၁
သံသေဝိတဝုဒ္ဓသီလိနာ	၂၀၁
သ	၂၇၄
သကိံ သကိံ	၄၈၂
သကုန္တာနံ	၂၄၃
သက္ကတော	၃၉၈
သက္ကရေယျာနံ	၃၉၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sakkāya	416
Sakkāresu	349
Sakkāro	313
Sakyaputtā	350
Sakyaputto	247
Saggakāyaṁ	482
Saggagāminaṁ	179
Saggesu	252
Saṅkappaṁ	151
Saṅkalitaṁ	186
Saṅkhatā	482
Saṅkhārā	309
Saṅkhārūpasamaṁ	69
Saṅkhāresu	262
Saṅgaṇike	228
Saṅgāmavijayena	452
Saṅgāmasīseva	114, 459
Saṅgāme	405
Saṅghāṭipāruto	349
Saccaṁ	325
Sacchikāhiti	416
Sataṁ	212
Satageṇḍu	367
Satataṁ	280, 422
Satadassī	271
Satapalaṁ	254
Satarasaṁ	241
Satarājikaṁ	254
Satalakkhaṇadhārino	271
Sataliṅgassa	270

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sati paññā	148
Satipaṭṭhānagocaro	259
Satimā	71, 483
Sati muṭṭhā	255
Satīmato	194
Sato	114, 189, 299
Satta	371
Sattadhā	367
Sattiyā	131
Satthavāhe	321
Satthā	233, 387, 429
Satthiṁ	345
Satthu	415
Satthuno	321
Sadattho	282
Sade'ritā	483
Saddhañca	417
Saddhādeyyā	167
Saddhāya	148, 169
Saddho	456
Santaṁ	299, 477
Santiko	312
Santimeva	483
Santusito	55, 58
Santhavaṁ	264
Sandehaṁ	91
Sandhāvissaṁ	217
Sapatte	349
Sappaññā	16, 387

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သက္ကာယ	၄၁၆
သက္ကာရေသု	၃၄၉
သက္ကာရော	၃၁၃
သကျပုတ္တာ	၃၅၀
သကျပုတ္တော	၂၄၇
သဂ္ဂကာယံ	၄၈၂
သဂ္ဂဂါမိနံ	၁၇၉
သဂ္ဂေသု	၂၅၂
သင်္ကပ္ပံ	၁၅၁
သင်္ကလိတံ	၁၈၆
သင်္ခတာ	၄၈၂
သင်္ခါရာ	၃၀၉
သင်္ခါရူပသမံ	၆၉
သင်္ခါရေသု	၂၆၂
သင်္ဂဏိကေ	၂၂၈
သင်္ဂါမဝိဇယေန	၄၅၂
သင်္ဂါမသီသေဝ	၁၁၄၊ ၄၅၉
သင်္ဂါမေ	၄၀၅
သင်္ဃာဋိပါရုတော	၃၄၉
သစ္စံ	၃၂၅
သစ္ဆိကာဟိတိ	၄၁၆
သတံ	၂၁၂
သတဂေဏ္ဍု	၃၆၇
သတတံ	၂၈၀၊ ၄၂၂
သတဒဿီ	၂၇၁
သတပလံ	၂၅၄
သတရသံ	၂၄၁
သတရာဇိကံ	၂၅၄
သတလက္ခဏဓာရိနော	၂၇၁
သတလိင်္ဂဿ	၂၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတိ ပညာ	၁၄၈
သတိပဋ္ဌာနဂေါစရော	၂၅၉
သတိမာ	၇၁၊ ၄၈၃
သတိ မုဋ္ဌာ	၂၅၅
သတီမတော	၁၉၄
သတော	၁၁၄၊ ၁၈၉၊ ၂၉၉
သတ္တ	၃၇၁
သတ္တဓာ	၃၆၇
သတ္တိယာ	၁၃၁
သတ္ထဝါဟေ	၃၂၁
သတ္ထာ	၂၃၃၊ ၃၈၇၊ ၄၂၉
သတ္ထိံ	၃၄၅
သတ္ထု	၄၁၅
သတ္ထုနော	၃၂၁
သဒတ္ထော	၂၈၂
သဒေ’ရိတာ	၄၈၃
သဒ္ဓဉ္စ	၄၁၇
သဒ္ဓါဒေယျာ	၁၆၇
သဒ္ဓါယ	၁၄၈၊ ၁၆၉
သဒ္ဓေါ	၄၅၆
သန္တံ	၂၉၉၊ ၄၇၇
သန္တိကော	၃၁၂
သန္တိမေဝ	၄၈၃
သန္တုသိတော	၅၅၊ ၅၈
သန္ထဝံ	၂၆၄
သန္ဒေဟံ	၉၁
သန္ဓာဝိဿံ	၂၁၇
သပတ္တေ	၃၄၉
သပ္ပညာ	၁၆၊ ၃၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sippikābhirutehi	152
Sappurisā	388
Sabbaññutaññāṇavarena	196
Sabbaññū	321
Sabbattha	119
Sabbadhammāna pāragū	189
Sabbarattiṁ	228
Sabbasaṁyojanakkhayā	391
Sabbasaṅgātigataṁ	130
Sabbaso	290
Sabbābharaṇabhūsito	298
Sabbo rāgo	219
Sabbhireva	47
Samajjhagaṁ	483
Samaṇasādhutā	288
Samaṇā	451
Samaṇūpāsanassa	454
Samativijjhati	322
Samathaṁ	419
Samāgatā	479
Samāgamo	212
Samādhiṁ	127, 262
Samāsetha	47
Samāhitatto	58
Samāhito	71, 422
Samucchinnā	378, 431
Samunnamayaṁ	109
Samunnamayā	109
Samussayaṁ	227
Samussayo	312

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samūhatā	191, 324
Samūhato	219
Sampajāno	91, 407
Sampadā	415
Sampannasassā	423
Samparivattasāyī	85
Sambaddho	342
Sambhavā	482
Sammappadhānasampanno	259
Sammasanto	98
Sammāsambuddhasāsane	391
Sammāsambuddhena	444
Sammitabhāṇi	425
Sammukhā	385
Sammohā	477
Sayaṁ	233
Sayamānopi	250
Sayissaṁ	345
Sarāmi	299
Sarīraṁ	378
Sarīrasukhagiddhassa	287
Sallaṁ	313
Savāhanaṁ	387
Sassatā	309
Saha	341
Sahassakaṇḍo	367
Sahassadhā	366
Sahāyakā	350
Sahāyena	250
Sāgaraṁ	373

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သိပ္ပိကာဘိရုတေဟိ	၁၅၂
သပ္ပုရိသာ	၃၈၈
သဗ္ဗညုတညာဏဝရေန	၁၉၆
သဗ္ဗညူ	၃၂၁
သဗ္ဗတ္ထ	၁၁၉
သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ	၁၈၉
သဗ္ဗရတ္တိံ	၂၂၈
သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယာ	၃၉၁
သဗ္ဗသင်္ဂါတိဂတံ	၁၃၀
သဗ္ဗသော	၂၉၀
သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတော	၂၉၈
သဗ္ဗော ရာဂေါ	၂၁၉
သဗ္ဘိရေဝ	၄၇
သမဇ္ဈဂံ	၄၈၃
သမဏသာဓုတာ	၂၈၈
သမဏာ	၄၅၁
သမဏူပါသနဿ	၄၅၄
သမတိဝိဇ္ဈတိ	၃၂၂
သမထံ	၄၁၉
သမာဂတာ	၄၇၉
သမာဂမော	၂၁၂
သမာဓိံ	၁၂၇၊ ၂၆၂
သမာသေထ	၄၇
သမာဟိတတ္တော	၅၈
သမာဟိတော	၇၁၊ ၄၂၂
သမုစ္ဆိန္နာ	၃၇၈၊ ၄၃၁
သမုန္နမယံ	၁၀၉
သမုန္နမယာ	၁၀၉
သမုဿယံ	၂၂၇
သမုဿယော	၃၁၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမူဟတာ	၁၉၁၊ ၃၂၄
သမူဟတော	၂၁၉
သမ္ပဇာနော	၉၁၊ ၄၀၇
သမ္ပဒါ	၄၁၅
သမ္ပန္နသဿာ	၄၂၃
သမ္ပရိဝတ္တသာယီ	၈၅
သမ္ဗဒ္ဓေါ	၃၄၂
သမ္ဘဝါ	၄၈၂
သမ္မပ္ပဓာနသမ္ပန္နော	၂၅၉
သမ္မသန္တော	၉၈
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ	၃၉၁
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန	၄၄၄
သမ္မိတဘာဏိ	၄၂၅
သမ္မုခါ	၃၈၅
သမ္မောဟာ	၄၇၇
သယံ	၂၃၃
သယမာနောပိ	၂၅၀
သယိဿံ	၃၄၅
သရာမိ	၂၉၉
သရီရံ	၃၇၈
သရီရသုခဂိဒ္ဓဿ	၂၈၇
သလ္လံ	၃၁၃
သဝါဟနံ	၃၈၇
သဿတာ	၃၀၉
သဟ	၃၄၁
သဟဿကဏ္ဍော	၃၆၇
သဟဿဓာ	၃၆၆
သဟာယကာ	၃၅၀
သဟာယေန	၂၅၀
သာဂရံ	၃၇၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sādhu	126, 211	Sīlasampanno	456
Sānuṁ	99	Sīvaka	75
Sāmaññaṁ	126	Sīsaṁ	345
Sāmaññasmiṁ	445	**Sīha**	5
Sārattacitto	256	Sīhanādaṁ	385
Sārattarattā	400	Sīhānaṁva	5
Sārathinā	419	**Su**	33, 128
Sārambhaṁ	128	Sukallarūpo	427
Sāvako	416	Sukkaṁ	427
Sāsanaṁ	101, 276	Sukhaṁ	69, 325
Sāhu	140	Sukhaṁ sukhena	435
Sikkhato	194	**Sukha**	30
Sikkhetha	476	Sukhajīvino	423
Sikhino	97	Sukhattho	124
Sikhī	84	Sukhā	32, 449
Siñcati	154	Sukhā kāmā	245
Sitā	400	Sukhāvaho	334
Sittā	277	Sukhito	264
Sirīmā	247	Sukhena	182
Sivāni	224	Sukhe laddhe	84
Sītavanaṁ	58	Sugajjino	426
Sītavātakīḷitā	97	Sugato	398
Sītavārī	73	Sugītaṁ	158
Sītibhūto	219	Sugīvā	97
Sīde	340	Sucindharā	73
Sīlaṁ	199	Sujampati	331
Sīlañca	418	Suññato	243
Sīlapaññāṇato	199	Suṇātha	5, 7
Sīlamayaṁ gandhaṁ	108	Sutaṁ	126
Sīlavatūpapanno	71	Sutavaddhanī	333

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		[သ]	
သာဓု	၁၂၆၊ ၂၁၁	သီလသမ္ပန္နော	၄၅၆
သာနုံ	၉၉	သီဝက	၇၅
သာမညံ	၁၂၆	သီသံ	၃၄၅
သာမညသ္မိံ	၄၄၅	**သီဟ**	၅
သာရတ္တစိတ္တော	၂၅၆	သီဟနာဒံ	၃၈၅
သာရတ္တရတ္တာ	၄၀၀	သီဟာနံဝ	၅
သာရထိနာ	၄၁၉	**သု**	၃၃၊ ၁၂၈
သာရမ္ဘံ	၁၂၈	သုကလ္လရူပေါ	၄၂၇
သာဝကော	၄၁၆	သုက္ကံ	၄၂၇
သာသနံ	၁၀၁၊ ၂၇၆	သုခံ	၆၉၊ ၃၂၅
သာဟု	၁၄၀	သုခံ သုခေန	၄၃၅
သိက္ခတော	၁၉၄	**သုခ**	၃၀
သိက္ခေထ	၄၇၆	သုခဇီဝိနော	၄၂၃
သိခိနော	၉၇	သုခတ္ထော	၁၂၄
သိခီ	၈၄	သုခါ	၃၂၊ ၄၄၉
သိဉ္စတိ	၁၅၄	သုခါ ကာမာ	၂၄၅
သိတာ	၄၀၀	သုခါဝဟော	၃၃၄
သိတ္တာ	၂၇၇	သုခိတော	၂၆၄
သိရီမာ	၂၄၇	သုခေန	၁၈၂
သိဝါနိ	၂၂၄	သုခေ လဒ္ဓေ	၈၄
သီတဝနံ	၅၈	သုဂဇ္ဇိနော	၄၂၆
သီတဝါတကီဠိတာ	၉၇	သုဂတော	၃၉၈
သီတဝါရီ	၇၃	သုဂီတံ	၁၅၈
သီတိဘူတော	၂၁၉	သုဂီဝါ	၉၇
သီဒေ	၃၄၀	သုစိန္ဓရာ	၇၃
သီလံ	၁၉၉	သုဇမ္ပတိ	၃၃၁
သီလဉ္စ	၄၁၈	သုညတော	၂၄၃
သီလပညာဏတော	၁၉၉	သုဏာထ	၅၊ ၇
သီလမယံ ဂန္ဓံ	၁၀၈	သုတံ	၁၂၆
သီလဝတူပပန္နော	၇၁	သုတဝဍ္ဎနီ	၃၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sutā dhammā	388	Sumano	387
Suttaṁ	97	Sumukhā	426
Suttesu	417	Sumuttiko	140
Sutvā	104	Suyiṭṭhena	452
Sutvāna	196	Suyuddhena	452
Sudaṁ	33	Suvaṇṇayo	366
Sudantā	419	Suvalāhakaṁ	427
Sududdasaṁ	427	Suvasano	298
Sudubbalaṁ	61	Suviditā	482
Sudullabhaṁ	325	Suvilitto	298
Sudesito dhammo	241	Suvihitāna dassanaṁ	211
Suddhājīve	475	Susaṁvirūḷhā	277
Suddhiṁ	435	Susaṁvuto	294
Suddhimaggaṁ	435	Susaddalā	427
Sudhannaṁ	241	Susamāhitaṁ	31, 148
Sunisinno	187	Susamāhitacitto	163
Sunīlagīvā	426	Susamūhatā	362
Supanti	325	Susikhā	426
Supituṁ	405	Susu	203
Supitvāna	228	Susukkaṁ	427
Supekhuṇā	426	Susukhumanipuṇatthadassinā	201
Subbatā	90	Susuvaḍḍhitaggo	203
Subbato	425	Sussūsā	333
Subyāpitambu	427	Sūlaṁ	428
Subhāvitaṁ	323	Sekho	438
Subhāsitaṁ	104	Seṭṭhaṁ	65
Subhāsitassa	454	Senaṁ	60, 480
Subhikkhāni	224	Seyyaṁ	423
Subhūti	33	Seyyo	405
Sumanassa	427	Selā	74

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		[သ]	
သုတာ ဓမ္မာ	၃၈၈	သုမနော	၃၈၇
သုတ္တံ	၉၇	သုမုခါ	၄၂၆
သုတ္တေသု	၄၁၇	သုမုတ္တိကော	၁၄၀
သုတွာ	၁၀၄	သုယိဋ္ဌေန	၄၅၂
သုတွာန	၁၉၆	သုယုဒ္ဓေန	၄၅၂
သုဒံ	၃၃	သုဝဏ္ဏယော	၃၆၆
သုဒန္တာ	၄၁၉	သုဝလာဟကံ	၄၂၇
သုဒုဒ္ဒသံ	၄၂၇	သုဝသနော	၂၉၈
သုဒုဗ္ဗလံ	၆၁	သုဝိဒိတာ	၄၈၂
သုဒုလ္လဘံ	၃၂၅	သုဝိလိတ္တော	၂၉၈
သုဒေသိတော ဓမ္မော	၂၄၁	သုဝိဟိတာန ဒဿနံ	၂၁၁
သုဒ္ဓါဇီဝေ	၄၇၅	သုသံဝိရူဠှာ	၂၇၇
သုဒ္ဓိံ	၄၃၅	သုသံဝုတော	၂၉၄
သုဒ္ဓိမဂ္ဂံ	၄၃၅	သုသဒ္ဒလာ	၄၂၇
သုဓန္နံ	၂၄၁	သုသမာဟိတံ	၃၁၊ ၁၄၈
သုနိသိန္နော	၁၈၇	သုသမာဟိတစိတ္တော	၁၆၃
သုနီလဂီဝါ	၄၂၆	သုသမူဟတာ	၃၆၂
သုပန္တိ	၃၂၅	သုသိခါ	၄၂၆
သုပိတုံ	၄၀၅	သုသု	၂၀၃
သုပိတွာန	၂၂၈	သုသုက္ကံ	၄၂၇
သုပေခုဏာ	၄၂၆	သုသုခုမနိပုဏတ္ထဒဿိနာ	၂၀၁
သုဗ္ဗတာ	၉၀	သုသုဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ	၂၀၃
သုဗ္ဗတော	၄၂၅	သုဿူသာ	၃၃၃
သုဗျာပိတမ္ဗု	၄၂၇	သူလံ	၄၂၈
သုဘာဝိတံ	၃၂၃	သေခေါ	၄၃၈
သုဘာသိတံ	၁၀၄	သေဋ္ဌံ	၆၅
သုဘာသိတဿ	၄၅၄	သေနံ	၆၀၊ ၄၈၀
သုဘိက္ခာနိ	၂၂၄	သေယျံ	၄၂၃
သုဘူတိ	၃၃	သေယျော	၄၀၅
သုမနဿ	၄၂၇	သေလာ	၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Selūpamaṁ	404
Sevetha	334, 446
Sesakenamhi	252
So	87, 196
Sokā	194
Sokāpahato	224
Sottiyo	436
Sovaṇṇaṁ	254
Soḷasubbedho	366
Svāgataṁ	65
[Ha]	
Hatanetto	249
Hatthippabhinnaṁ	215
Hadayassa	312
Hanti	330
Have	417

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Haritāmayo	367
Haritobhāse	432
Hātave	398
Hāritā	109
Hiṁsati	453
Hi	90, 104, 152
Hitvā	254, 261
Hiyyamānamhi	287
Hīnavīriyaṁ	340
Huraṁ	67
Heṭhayitvā	342
Heṭhīyati	342
Heṭheti	342
Hemantikasītakālarattiyo	422
Hemantikā	422
Hoti	319

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေလူပမံ	၄၀၄
သေဝေထ	၃၃၄၊ ၄၄၆
သေသကေနမှိ	၂၅၂
သော	၈၇၊ ၁၉၆
သောကာ	၁၉၄
သောကာပဟတော	၂၂၄
သောတ္တိယော	၄၃၆
သောဝဏ္ဏံ	၂၅၄
သောဠသုဗ္ဗေဓော	၃၆၆
သွာဂတံ	၆၅
[ဟ]	
ဟတနေတ္တော	၂၄၉
ဟတ္ထိပ္ပဘိန္နံ	၂၁၅
ဟဒယဿ	၃၁၂
ဟန္တိ	၃၃၀
ဟဝေ	၄၁၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]	
ဟရိတာမယော	၃၆၇
ဟရိတောဘာသေ	၄၃၂
ဟာတဝေ	၃၉၈
ဟာရိတာ	၁၀၉
ဟိံသတိ	၄၅၃
ဟိ	၉၀၊ ၁၀၄၊ ၁၅၂
ဟိတွာ	၂၅၄၊ ၂၆၁
ဟိယျမာနမှိ	၂၈၇
ဟီနဝီရိယံ	၃၄၀
ဟုရံ	၆၇
ဟေဌယိတွာ	၃၄၂
ဟေဌီယတိ	၃၄၂
ဟေဌေတိ	၃၄၂
ဟေမန္တိကသီတကာလ-ရတ္တိယော	၄၂၂
ဟေမန္တိကာ	၄၂၂
ဟောတိ	၃၁၉

Theragāthā-aṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akalyāṇamitta	324
Aṅkolapupphapūjāya phalaṁ	428
Agāriya	148
Aggadhamma	247
Aggamaggapattito paṭṭhāya na bhavarāgo	389, 391
Aggamaggasamaṅgī anaṇo	326
Aggasāvaka	11
Acala	485
Acchodaka	284
Ajina	317
Ajinacammadānassa ānisaṁsā	371
Añjana	161
Aññamaññavirodhassa ādīnavā	453
Aṭṭhikasaññākammaṭṭhānassa dānaṁ	87
Attahitasampattiyaṁ ṭhitānaṁ parahitapaṭipattiṁ dasseti	16
Attānaṁ hananaṁ	330
Adīnamānaso alīnacitto	382
Addhā imāya paṭipattiyā	169
Anagāriya	148
Anatthasaṁhita	269
Aniccānupassanāya siddhāya itarānupassanā sukheneva sijjhanti	280
Animittavimokkho	243
Anukampanaṁ sabbapāṇānaṁ	453
Anupadadhammavipassanā	10
Antadvayarahita-majjhimapaṭipatti	124
Andha	249-250
Andhakāra	43
Aparājita	321
Appaṇihitavimokkho	243
Appamatto vihāro	226
Appamādabhāvaṁ anuyuñjantassa ānisaṁsā	446
Apphoṭanakammassa ādīnavā	139
Abbhantarabāhirapuggalānaṁ suddhāsuddhatā	331
Abhinīhārassa samijjhanāni aṭṭha	11-2
Abhinīhārā aṭṭha, pañca	11-2
Abhivādanassa ānisaṁsā	204
Amanussabhayaṁ	159
Amaratapa	434-5

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကလျာဏမိတ္တ	၃၂၄
အင်္ကောလပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၄၂၈
အဂါရိယ	၁၄၈
အဂ္ဂဓမ္မ	၂၄၇
အဂ္ဂမဂ္ဂပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ န ဘဝရာဂေါ	၃၈၉၊ ၃၉၁
အဂ္ဂမဂ္ဂသမင်္ဂီ အနဏော	၃၂၆
အဂ္ဂသာဝက	၁၁
အစလ	၄၈၅
အစ္ဆောဒက	၂၈၄
အဇိန	၃၁၇
အဇိနစမ္မဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၇၁
အဉ္ဇန	၁၆၁
အညမညဝိရောဓဿ အာဒီနဝါ	၄၅၃
အဋ္ဌိကသညာကမ္မဋ္ဌာနဿ ဒါနံ	၈၇
အတ္တဟိတသမ္ပတ္တိယံ ဌိတာနံ ပရဟိတပဋိပတ္တိံ ဒဿေတိ	၁၆
အတ္တာနံ ဟနနံ	၃၃၀
အဒီနမာနသော အလီနစိတ္တော	၃၈၂
အဒ္ဓါ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ	၁၆၉
အနဂါရိယ	၁၄၈
အနတ္ထသံဟိတ	၂၆၉
အနိစ္စာနုပဿနာယ သိဒ္ဓါယ ဣတရာနုပဿနာ သုခေနေဝ သိဇ္ဈန္တိ	၂၈၀
အနိမိတ္တဝိမောက္ခော	၂၄၃
အနုကမ္ပနံ သဗ္ဗပါဏာနံ	၄၅၃
အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ	၁၀
အန္တဒွယရဟိတမဇ္ဈိမပဋိပတ္တိ	၁၂၄
အန္ဓ	၂၄၉-၂၅၀
အန္ဓကာရ	၄၃
အပရာဇိတ	၃၂၁
အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခော	၂၄၃
အပ္ပမတ္တော ဝိဟာရော	၂၂၆
အပ္ပမာဒဘာဝံ အနုယုဉ္ဇန္တဿ အာနိသံသာ	၄၄၆
အပ္ဖောဋနကမ္မဿ အာဒီနဝါ	၁၃၉
အဗ္ဘန္တရဗာဟိရပုဂ္ဂလာနံ သုဒ္ဓါသုဒ္ဓတာ	၃၃၁
အဘိနီဟာရဿ သမိဇ္ဈနာနိ အဋ္ဌ	၁၁-၂
အဘိနီဟာရာ အဋ္ဌ,ပဉ္စ	၁၁-၂
အဘိဝါဒနဿ အာနိသံသာ	၂၀၄
အမနုဿဘယံ	၁၅၉
အမရတပ	၄၃၄-၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Ambaphaladānassa ānisaṁsā 85, 133, 322, 372
Araññavāso nāma satthārā vaṇṇito 114, 277
Arañña, satthusantika-vasanānaṁ visesatā 463
Arahaddhaja 97
Ariya 124
Ariyabhāvoyeva cakkhukaraṇo 177
Ariyānaṁ dhajā paññā 184
Avisodhitasīlānaṁ ādīnavā 111
Avuṭṭhibhayaṁ 159
Asokapupphapūjāya phalaṁ 283
Assattha 432
Assājañño 84

[Ā]

Ājañño tividho 84
Ājānīya 146
Āmisa 84
Āmodaphaladānassa ānisaṁsā 302, 320, 324
Āvudhaṁ nikkhipitvā añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi migaluddako 120
Āsanadānassa ānisaṁsā 166
Āsandī 160-161
Āsavakkhaya 303, 319, 362

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ā]

Āhāraṭṭhitikā 312
Āhāro sataraso 240-1

[I]

Itthiyo na sakkā rakkhituṁ 325
Itthiyo mahantaṁ anatthaṁ āpādenti 122
Iddhābhisaṅkhāra 182
Ibbhakula 97

[U]

Ugga 219
Uñchācariyā 350-1
Utusappāyalābhassa ānisaṁsā 97, 134, 277, 401
Udakadānassa ānisaṁsā 161, 142
Udumbaraphaladānassa ānisaṁsā 437
Uddissapūjāya phalaṁ 107
Upajjhāya 75, 385
Upaṭṭhānassa ānisaṁsā 153
Upaḍḍhadussadānassa ānisaṁsā 337
Upanissayasampattiyā abhāvo 83
Upāyakusala 354
Upālittherassa pabbajjāvidhi 463
Upāhanadānassa ānisaṁsā 383
Uposatha 77
Umāpupphapūjāya phalaṁ 247

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အမ္ဗဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၈၅၊ ၁၃၃၊ ၃၂၂၊ ၃၇၂
အရညဝါသော နာမ သတ္ထာရာ ဝဏ္ဏိတော ၁၁၄၊ ၂၇၇
အရည,သတ္ထုသန္တိကဝသနာနံ ဝိသေသတာ ၄၆၃
အရဟဒ္ဓဇ ၉၇
အရိယ ၁၂၄
အရိယဘာဝေါယေဝ စက္ခုကရဏော ၁၇၇
အရိယာနံ ဓဇာ ပညာ ၁၈၄
အဝိသောဓိတသီလာနံ အာဒီနဝါ ၁၁၁
အဝုဋ္ဌိဘယံ ၁၅၉
အသောကပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၂၈၃
အဿတ္ထ ၄၃၂
အဿာဇညော ၈၄

[အာ]

အာဇညော တိဝိဓော ၈၄
အာဇာနီယ ၁၄၆
အာမိသ ၈၄
အာမောဒဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၀၂၊ ၃၂၀၊ ၃၂၄
အာဝုဓံ နိက္ခိပိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ မိဂလုဒ္ဒကော ၁၂၀
အာသနဒါနဿ အာနိသံသာ ၁၆၆
အာသန္ဒီ ၁၆၀-၁၆၁
အာသဝက္ခယ ၃၀၃၊ ၃၁၉၊ ၃၆၂

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အာ]

အာဟာရဋ္ဌိတိကာ ၃၁၂
အာဟာရော သတရသော ၂၄၀-၁

[ဣ]

ဣတ္ထိယော န သက္ကာ ရက္ခိတုံ ၃၂၅
ဣတ္ထိယော မဟန္တံ အနတ္ထံ အာပါဒေန္တိ ၁၂၂
ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရ ၁၈၂
ဣဗ္ဘကုလ ၉၇

[ဥ]

ဥဂ္ဂ ၂၁၉
ဥဉ္ဆာစရိယာ ၃၅၀-၁
ဥတုသပ္ပာယလာဘဿ အာနိသံသာ ၉၇၊ ၁၃၄၊ ၂၇၇၊ ၄၀၁
ဥဒကဒါနဿ အာနိသံသာ ၁၆၁၊ ၁၄၂
ဥဒုမ္ဗရဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၄၃၇
ဥဒ္ဒိဿပူဇာယ ဖလံ ၁၀၇
ဥပဇ္ဈာယ ၇၅၊ ၃၈၅
ဥပဋ္ဌာနဿ အာနိသံသာ ၁၅၃
ဥပဍ္ဎဒုဿဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၃၇
ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ အဘာဝေါ ၈၃
ဥပါယကုသလ ၃၅၄
ဥပါလိတ္ထေရဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝိဓိ ၄၆၃
ဥပါဟနဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၈၃
ဥပေါသထ ၇၇
ဥမာပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၂၄၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U - E - O]	
Ummaṭṭho	131
Uruveḷakassapassa damanaṁ	83
Usabhājañño	84, 146
Ussadanirayo soḷasa	481
Ekadhammasavanīya	191
Ekudāniya	192
Etha bhikkhavo	22
Ehi bhikkhu	297
Obhāsagāthā	260
Omaṭṭho	131
[Ka]	
Kaṅkhārevatattherassa pubbapatthanā	39, 44
Kacchapapuññassa phalaṁ	71
Kaṭacchubhikkhādānassa ānisaṁsā	155
Kaṇaverapupphapūjāya phalaṁ	263
Kaṇikārapupphapūjāya phalaṁ	148, 304
Kataṁ kiccaṁ	182
Kattarayaṭṭhidānassa ānisaṁsā	127
Kathāvatthūni dasa	46
Kadambapupphapūjāya phalaṁ	275
Kadaliphalakaṇṇikadānassa ānisaṁsā	76
Kadaliphaladānassa ānisaṁsā	300

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kapitthaphaladānassa ānisaṁsā	90, 406
Kappaṭakura	410
Kammaṁ vipākaṁ adatvā na vigacchati	336
Kamma (vaṭṭa, vivaṭṭa)	252
Kammabhavesu padālitesu upapattibhavā padālitā eva	478
Kalyāṇamittasannissaya	114
Kāmarāga	88
Kāmānaṁ ādīnavā	180, 245, 273
Kāyagatāsati	58
Kāyabhāvanā	8
Kāyasakkhi	171
Kāyasārapuñña	243
Kāsumārikaphaladānassa ānisaṁsā	74, 334
Kāḷānusārigandhapūjāya phalaṁ	285
Kiṁkirātapupphapūjāya phalaṁ	278
Kiṁsukapupphapūjāya phalaṁ	107, 339
Kiṅkaṇipupphapūjāya phalaṁ	134, 344
Kilesakāmesu pahīnesu vatthukāmāpi pahīnā eva	478
Kilesaparinibbānaṁ	55

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ-ဧ-ဩ]	
ဥမ္မဋ္ဌော	၁၃၁
ဥရုဝေဠကဿပဿ ဒမနံ	၈၃
ဥသဘာဇညော	၈၄၊ ၁၄၆
ဥဿဒနိရယာ သောဠသ	၄၈၁
ဧကဓမ္မသဝနီယ	၁၉၁
ဧကုဒါနိယ	၁၉၂
ဧထ ဘိက္ခဝေါ	၂၂
ဧဟိ ဘိက္ခု	၂၉၇
ဩဘာသဂါထာ	၂၆၀
ဩမဋ္ဌော	၁၃၁
[က]	
ကင်္ခါရေဝတတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗပတ္ထနာ	၃၉၊ ၄၄
ကစ္ဆပပုညဿ ဖလံ	၇၁
ကဋစ္ဆုဘိက္ခာဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၅၅
ကဏဝေရပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၆၃
ကဏိကာရပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၄၈၊ ၃၀၄
ကတံ ကိစ္စံ	၁၈၂
ကတ္တရယဋ္ဌိဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၂၇
ကထာဝတ္ထူနိ ဒသ	၄၆
ကဒမ္ဗပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၇၅
ကဒလိဖလကဏ္ဏိကဒါနဿ အာနိသံသာ	၇၆
ကဒလိဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၀၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကပိတ္ထဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၉၀၊ ၄၀၆
ကပ္ပဋကုရ	၄၁၀
ကမ္မံ ဝိပါကံ အဒတွာ န ဝိဂစ္ဆတိ	၃၃၆
ကမ္မ (ဝဋ္ဋ, ဝိဝဋ္ဋ)	၂၅၂
ကမ္မဘဝေသု ပဒါလိတေသု ဥပပတ္တိဘဝါ ပဒါလိတာ ဧဝ	၄၇၈
ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယ	၁၁၄
ကာမရာဂ	၈၈
ကာမာနံ အာဒီနဝါ	၁၈၀၊ ၂၄၅၊ ၂၇၃
ကာယဂတာသတိ	၅၈
ကာယဘာဝနာ	၈
ကာယသက္ခိ	၁၇၁
ကာယသာရပုည	၂၄၃
ကာသုမာရိကဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၇၄၊ ၃၃၄
ကာဠာနုသာရိဂန္ဓပူဇာယ ဖလံ	၂၈၅
ကိံကိရာတပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၇၈
ကိံသုကပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၀၇၊ ၃၃၉
ကိင်္ကဏိပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၃၄၊ ၃၄၄
ကိလေသကာမေသု ပဟီနေသု ဝတ္ထုကာမာပိ ပဟီနာ ဧဝ	၄၇၈
ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ	၅၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kilesavaṭṭappahānena kammavaṭṭaṁ pahīnameva 220
Kilesavaṭṭe sati kammavaṭṭena bhavitabbaṁ 191
Kilesājigucchanassa ādīnavā 257
Kilesānuvattanassa ādīnavā 255
Kisa 459
Kuṭajapupphapūjāya phalaṁ 109
Kuṭika 29-30, 32
Kuṭivihārī 163, 165
Kuṭṭhī, niṭṭhubhanakammassa nissando 221
Kumārakassapa 413
Kumārīhi na me attho 167
Kumudapūjāya phalaṁ 267
Kummāsadānassa ānisaṁsā 391
Kurañjiyaphaladānassa ānisaṁsā 404
Kusaṭṭhakadānassa ānisaṁsā 389
Kusalaṁ vuccati khemaṁ sotthibhāvo 119
Ketakapupphapūjāya phalaṁ 103, 219, 409
Koṭṭhāse ekasmiṁ bhāvanāpāripūriṁ gacchante itare agacchantā nāma natthi 371
Koraṇḍapupphapūjāya phalaṁ 99, 145, 341

[Ka - Kha]

Kosambaphaladānassa ānisaṁsā 408
Kosalavihārī 169
Khaṇḍasumana 251
Khaṇḍasumanapupphapūjāya phalaṁ 251
Khadiravana 136
Khandhaparinibbāna 55
Khandhappavatti dukkhameva vedanā 221
Khīṇāsavamunino sokā na bhavanti 194
Khīṇāsavo 6
Khīrabhattasalākabhattadānassa phalaṁ 118, 173
Khujjasobhita 450

[Ga - Gha]

Gaṅgātīriya 315
Gatapaccāgatavatta 23
Gandhapūjāya phalaṁ 483
Gandhodakadānassa ānisaṁsā 478
Gabbhavāsadukkha 172
Gāthā 8
Gāthā sahassaṁ tīṇi satāni saṭṭhi ca 3-4
Gīvā sundarā 97
Gotama 480
Ghatamaṇḍadānassa ānisaṁsā 317
Gharāpi durāvāsā 279
Ghurughurupassāsī 85

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကိလေသဝဋ္ဋပ္ပဟာနေန ကမ္မဝဋ္ဋံ ပဟီနမေဝ ၂၂၀
ကိလေသဝဋ္ဋေ သတိ ကမ္မဝဋ္ဋေန ဘဝိတဗ္ဗံ ၁၉၁
ကိလေသာဇိဂုစ္ဆနဿ အာဒီနဝါ ၂၅၇
ကိလေသာနုဝတ္တနဿ အာဒီနဝါ ၂၅၅
ကိသ ၄၅၉
ကုဋဇပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၁၀၉
ကုဋိက ၂၉-၃၀၊၃၂
ကုဋိဝိဟာရီ ၁၆၃၊၁၆၅
ကုဋ္ဌီ,နိဋ္ဌုဘနကမ္မဿ နိဿန္ဒော ၂၂၁
ကုမာရကဿပ ၄၁၃
ကုမာရီဟိ န မေ အတ္ထော ၁၆၇
ကုမုဒပူဇာယ ဖလံ ၂၆၇
ကုမ္မာသဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၉၁
ကုရဉ္ဇိယဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၄၀၄
ကုသဋ္ဌကဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၈၉
ကုသလံ ဝုစ္စတိ ခေမံ သောတ္ထိဘာဝေါ ၁၁၉
ကေတကပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၁၀၃၊၂၁၉၊၄၀၉
ကောဋ္ဌာသေ ဧကသ္မိံ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တေ ဣတရေ အဂစ္ဆန္တာ နာမ နတ္ထိ ၃၇၁
ကောရဏ္ဍပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၉၉၊ ၁၄၅၊၃၄၁

[က-ခ]

ကောသမ္ဗဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၄၀၈
ကောသလဝိဟာရီ ၁၆၉
ခဏ္ဍသုမန ၂၅၁
ခဏ္ဍသုမနပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၂၅၁
ခဒိရဝန ၁၃၆
ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန ၅၅
ခန္ဓပ္ပဝတ္တိ ဒုက္ခမေဝ ဝေဒနာ ၂၂၁
ခီဏာသဝမုနိနော သောကာ န ဘဝန္တိ ၁၉၄
ခီဏာသဝေါ ၆
ခီရဘတ္တသလာကဘတ္တဒါနဿ ဖလံ ၁၁၈၊၁၇၃
ခုဇ္ဇသောဘိတ ၄၅၀

[ဂ-ဃ]

ဂင်္ဂါတီရိယ ၃၁၅
ဂတပစ္စာဂတဝတ္တ ၂၃
ဂန္ဓပူဇာယ ဖလံ ၄၈၃
ဂန္ဓောဒကဒါနဿ အာနိသံသာ ၄၇၈
ဂဗ္ဘဝါသဒုက္ခ ၁၇၂
ဂါထာ ၈
ဂါထာ သဟဿံ တီဏိ သတာနိ သဋ္ဌိ စ ၃-၄
ဂီဝါ သုန္ဒရာ ၉၇
ဂေါတမ ၄၈၀
ဃတမဏ္ဍဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၁၇
ဃရာပိ ဒုရာဝါသာ ၂၇၉
ဃုရုဃုရုပဿာသီ ၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Catusaccakammaṭṭhāna-bhāvanā	121
Candanagandha-pupphapūjāya	225, 372
Candanaphalakadānassa ānisaṁsā	252
Candanamāḷagandhakuṭi	199
Candanamāḷo Sunāparanta-janapade	399
Candanavedikāpūjāya phalaṁ	250
Campakapupphapūjāya phalaṁ	430, 480
Carimakacittanirodhena appaṭisandhikāva nirujjhanti	240
Cittapasādassa ānisaṁsā	229
Cittabhāvanā	8, 15
Cittassa niggaṇhanaṁ	255
Cittassa paggahādi	230
Cundassa ambavanaṁ pāvāyaṁ	251
Cūḷagandhāravijjā ākāsacārī paracittavidū	63
Cetiyapūjāya phalaṁ	101, 363, 393
[Cha - Ja]	
Chattapaṇṇiphaladānassa ānisaṁsā	425
Chatta, vedikadānassa ānisaṁsā	129
Channasaddassa atthuddhāro	29
Chavasīsamanta	389
Jarādayo sabbasādhāraṇā	207
Jalajathalajapupphapūjāya phalaṁ	310

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Javo aññehi asādhāraṇo	7
Jātidukkhassa samatikkamanaṁ	480
Jāti nāmesā dukkhā	479
Jātipupphapūjāya phalaṁ	240
Jātisumanapupphapūjāya phalaṁ	221
Jāla	324
[Ña]	
Ñāṇāni tīṇi	9
Ñāti	456
[Ta]	
Tacapañcakakammaṭṭhāna	173
Taṇhā	362
Taṇhābandhanabaddhānaṁ mahādukkhatā	275
Tathāgata	42-3
Taphussa, Bhallikānaṁ pubbapatthanā	59
Tādi	419
Tālaphaladānassa ānisaṁsā	86-7, 401
Tālavaṇṭadānassa ānisaṁsā	460
Tiṇamuṭṭhisantharaṇassa ānisaṁsā	120
Tiṇasūlapupphapūjāya phalaṁ	273
Titthanāvākammadānassa ānisaṁsā	135

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ	၁၂၁
စန္ဒနဂန္ဓပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၂၅၊ ၃၇၂
စန္ဒနဖလကဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၅၂
စန္ဒနမာဠဂန္ဓကုဋိ	၁၉၉
စန္ဒနမာဠော သုနာပရန္တ-ဇနပဒေ	၃၉၉
စန္ဒနဝေဒိကာပူဇာယ ဖလံ	၂၅၀
စမ္ပကပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၄၃၀၊ ၄၈၀
စရိမကစိတ္တနိရောဓေန အပ္ပဋိသန္ဓိကာဝ နိရုဇ္ဈန္တိ	၂၄၀
စိတ္တပသာဒဿ အာနိသံသာ	၂၂၉
စိတ္တဘာဝနာ	၈၊ ၁၅
စိတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနံ	၂၅၅
စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟာဒိ	၂၃၀
စုန္ဒဿ အမ္ဗဝနံ ပါဝါယံ	၂၅၁
စူဠဂန္ဓာရဝိဇ္ဇာ အာကာသစာရီ ပရစိတ္တဝိဒူ	၆၃
စေတိယပူဇာယ ဖလံ	၁၀၁၊ ၃၆၃၊ ၃၉၃
[ဆ-ဇ]	
ဆတ္တပဏ္ဏိဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၂၅
ဆတ္တ, ဝေဒိကဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၂၉
ဆန္နသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၉
ဆဝသီသမန္တ	၃၈၉
ဇရာဒယော သဗ္ဗသာဓာရဏာ	၂၀၇
ဇလဇထလဇပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၃၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇဝေါ အညေဟိ အသာဓာရဏော	၇
ဇာတိဒုက္ခဿ သမတိက္ကမနံ	၄၈၀
ဇာတိ နာမေသာ ဒုက္ခာ	၄၇၉
ဇာတိပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၄၀
ဇာတိသုမနပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၂၁
ဇာလ	၃၂၄
[ဉ]	
ဉာဏာနိ တီဏိ	၉
ဉာတိ	၄၅၆
[တ]	
တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာန	၁၇၃
တဏှာ	၃၆၂
တဏှာဗန္ဓနဗဒ္ဓါနံ မဟာဒုက္ခတာ	၂၇၅
တထာဂတ	၄၂-၃
တဖုဿ, ဘလ္လိကာနံ ပုဗ္ဗပတ္ထနာ	၅၉
တာဒိ	၄၁၉
တာလဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၈၆-၇၊ ၄၀၁
တာလဝဏ္ဋဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၆၀
တိဏမုဋ္ဌိသန္ထရဏဿ အာနိသံသာ	၁၂၀
တိဏသူလပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၇၃
တိတ္ထနာဝါကမ္မဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၃၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ta]

Titthiyasamaye natthi nibbānagamo maggo 232-3
Tiracchānayoniyaṁ nibbattasatto aparāparaṁ parivattati ciraṁ 482
Tebhūmakadhammā kāmā 209

[Tha]

Thambhadānassa ānisaṁsā 185
Thūpapūjāya phalaṁ 192
Theragāthā 2
Theragāthā Suttantapiṭakapariyāpannādi 2-3
Theravādāva aññatitthiyavāde abhibhavanti 15
Therā dvesatāni catusaṭṭhi ca 3-4
Theriyo 4
Therīgāthā 2

[Da]

Dabba 49-50
Dānaṁ nāma dātabbaṁ pasannacittena 462
Dānaṁ satta satta divasaṁ 173
Dāyakānaṁ anuggahakaraṇaṁ 329
Dāyāda 87
Dvārāni tīṇi cha aṭṭha 220
Dibbacakkhuñāṇaṁ 319
Dibbapupphapūjāya phalaṁ 276
Dibbavatthapūjāya phalaṁ 180

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Da]

Dibbojaṁ pakkhipiṁsu devatā 21
Dīghāyukabuddhānaṁ na anvaḍḍhamāsiko uposatho 77
Dukkha 164, 245
Dullabho laddho tayā 429
Dussīlassa dānaṁ sahassaguṇaṁ 331
Devasaddassa atthuddhāro 30-1
Desanāñāṇassa thomanā 217
Desantaracariyā na atthāvahā 128
Doṇavatthunāmako brāhmaṇagāmo Kapilavatthunagarassa avidūre 45

[Dha]

Dhajapūjāya phalaṁ 393
Dhamanisanthata 459
Dhammakathika 451
Dhammakathikānaṁ lakkhaṇāni 424-5
Dhammatā mamesā 402
Dhammadesanāya ānisaṁsā 103, 187
Dhammapaṭiggāhaka 175
Dhammarati 351
Dhammasaññā 190
Dhammasavanassa ānisaṁsā 223, 265
Dhammo esa 113
Dhammo gambhīro 279
Dharaṇī 154

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[တ]

တိတ္ထိယသမယေ နတ္ထိ နိဗ္ဗာနဂမော မဂ္ဂေါ ၂၃၂-၃
တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တသတ္တော အပရာပရံ ပရိဝတ္တတိ စိရံ ၄၈၂
တေဘူမကဓမ္မာ ကာမာ ၂၀၉

[ထ]

ထမ္ဘဒါနဿ အာနိသံသာ ၁၈၅
ထူပပူဇာယ ဖလံ ၁၉၂
ထေရဂါထာ ၂
ထေရဂါထာ သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နာဒိ ၂-၃
ထေရဝါဒါဝ အညတိတ္ထိယဝါဒေ အဘိဘဝန္တိ ၁၅
ထေရာ ဒွေသတာနိ စတုသဋ္ဌိ စ ၃-၄
ထေရိယော ၄
ထေရီဂါထာ ၂

[ဒ]

ဒဗ္ဗ ၄၉-၅၀
ဒါနံ နာမ ဒါတဗ္ဗံ ပသန္နစိတ္တေန ၄၆၂
ဒါနံ သတ္တ သတ္တ ဒိဝသံ ၁၇၃
ဒါယကာနံ အနုဂ္ဂဟကရဏံ ၃၂၉
ဒါယာဒ ၈၇
ဒွါရာနိ တီဏိ ဆ အဋ္ဌ ၂၂၀
ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ၃၁၉
ဒိဗ္ဗပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၂၇၆
ဒိဗ္ဗဝတ္ထပူဇာယ ဖလံ ၁၈၀

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဒ]

ဒိဗ္ဗောဇံ ပက္ခိပိံသု ဒေဝတာ ၂၁
ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါနံ န အနွဍ္ဎမာသိကော ဥပေါသထော ၇၇
ဒုက္ခ ၁၆၄၊ ၂၄၅
ဒုလ္လဘော လဒ္ဓေါ တယာ ၄၂၉
ဒုဿီလဿ ဒါနံ သဟဿဂုဏံ ၃၃၁
ဒေဝသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၃၀-၁
ဒေသနာဉာဏဿ ထောမနာ ၂၁၇
ဒေသန္တရစရိယာ န အတ္ထာဝဟာ ၁၂၈
ဒေါဏဝတ္ထုနာမကော ဗြာဟ္မဏဂါမော ကပိလဝတ္ထုနဂရဿ အဝိဒူရေ ၄၅

[ဓ]

ဓဇပူဇာယ ဖလံ ၃၉၃
ဓမနိသန္ထတ ၄၅၉
ဓမ္မကထိက ၄၅၁
ဓမ္မကထိကာနံ လက္ခဏာနိ ၄၂၄-၅
ဓမ္မတာ မမေသာ ၄၀၂
ဓမ္မဒေသနာယ အာနိသံသာ ၁၀၃၊ ၁၈၇
ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟက ၁၇၅
ဓမ္မရတိ ၃၅၁
ဓမ္မသညာ ၁၉၀
ဓမ္မသဝနဿ အာနိသံသာ ၂၂၃၊ ၂၆၅
ဓမ္မော ဧသ ၁၁၃
ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော ၂၇၉
ဓရဏီ ၁၅၄

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Dha]

Dhammādāsa 380
Dhammāsokaraññokaniṭṭhabhātā vītasoko 376
Dhātupūjāya phalaṁ 361

[Na]

Nandakassa jeṭṭhakabhātā bharato 381
Nandakumārassa arahatta-pattatā 352
Nandiya 101
Navakamma 164
Naḷamālāpūjāya phalaṁ 444
Naḷasāladānassa ānisaṁsā 313
Nāgapupphakesarapūjāya phalaṁ 178
Nāgapupphapūjāya phalaṁ 272
Nāgabhavanaṁ jātassarassa heṭṭhā 446
Nānānaya 451
Nāḷikeraphaladānassa ānisaṁsā 88-9, 403
Nāḷikerasāḷavadānassa ānisaṁsā 261
Niketa 126
Nigrodho pabbajati Jetavanapaṭiggahaṇadivase 92
Nipāta 3
Nibbānaṁ ajja mayā paribhuttaṁ 241-2
Nibbānaṁ abhayaṭṭhānaṁ nāma 95
Nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ 124
Nibbuta 115
Niyyānikaṁ vata Buddhasāsanaṁ 444
Nirapekkha 115
Nirāmisa 231
Nivātavutti 201
Nekkhammānaṁ ānisaṁsā 180, 273
Nerayika, saggūpagāmīnaṁ sakakammatā 179

[Pa]

Paṁsukūlacīvaradānassa ānisaṁsā 344
Paṁsukūlacīvarassa vandanā'nisaṁsā 379
Paṅka, palipānaṁ visesatā 238
Paccekabuddhasatāni pañca 363
Paccekabuddhā satta 274-5
Paccekabodhiṁ abhisambujjhanti nāma 10
Paccekasambodhi 8, 9
Pacchimabhavika 118
Pañcatapa 335
Pañcālaputta 423
Paññā 42
Paññādhika 11
Paññābhāvanā 8, 15
Paññāsampadāya pabhinna-paṭisambhidābhāvo 14
Paññuttarā kusalā dhammā 199

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဓ]

ဓမ္မာဒါသ ၃၈၀
ဓမ္မာသောကရညော ကနိဋ္ဌဘာတာ ဝီတသောကော ၃၇၆
ဓာတုပူဇာယ ဖလံ ၃၆၁

[န]

နန္ဒကဿ ဇေဋ္ဌကဘာတာ ဘရတော ၃၈၁
နန္ဒကုမာရဿ အရဟတ္တ-ပတ္တတာ ၃၅၂
နန္ဒိယ ၁၀၁
နဝကမ္မ ၁၆၄
နဠမာလာပူဇာယ ဖလံ ၄၄၄
နဠသာလဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၁၃
နာဂပုပ္ဖကေသရပူဇာယ ဖလံ ၁၇၈
နာဂပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၂၇၂
နာဂဘဝနံ ဇာတဿရဿ ဟေဋ္ဌာ ၄၄၆
နာနာနယ ၄၅၁
နာဠိကေရဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၈၈-၉၊ ၄၀၃
နာဠိကေရသာဠဝဒါနဿ အာနိသံသာ ၂၆၁
နိကေတ ၁၂၆
နိဂြောဓော ပဗ္ဗဇတိ ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ၉၂
နိပါတ ၃
နိဗ္ဗာနံ အဇ္ဇ မယာ ပရိဘုတ္တံ ၂၄၁-၂
နိဗ္ဗာနံ အဘယဋ္ဌာနံ နာမ ၉၅
နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သုခံ ၁၂၄
နိဗ္ဗုတ ၁၁၅
နိယျာနိကံ ဝတ ဗုဒ္ဓသာသနံ ၄၄၄
နိရပေက္ခ ၁၁၅
နိရာမိသ ၂၃၁
နိဝါတဝုတ္တိ ၂၀၁
နေက္ခမ္မာနံ အာနိသံသာ ၁၈၀၊ ၂၇၃
နေရယိက, သဂ္ဂူပဂါမီနံ သကကမ္မတာ ၁၇၉

[ပ]

ပံသုကူလစီဝရဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၄၄
ပံသုကူလစီဝရဿ ဝန္ဒနာ'နိသံသာ ၃၇၉
ပင်္က, ပလိပါနံ ဝိသေသတာ ၂၃၈
ပစ္စေကဗုဒ္ဓသတာနိ ပဉ္စ ၃၆၃
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သတ္တ ၂၇၄-၅
ပစ္စေကဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တိ နာမ ၁၀
ပစ္စေကသမ္ဗောဓိ ၈၊ ၉
ပစ္ဆိမဘဝိက ၁၁၈
ပဉ္စတပ ၃၃၅
ပဉ္စာလပုတ္တ ၄၂၃
ပညာ ၄၂
ပညာဓိက ၁၁
ပညာဘာဝနာ ၈၊ ၁၅
ပညာသမ္ပဒါယ ပဘိန္န-ပဋိသမ္ဘိဒါဘာဝေါ ၁၄
ပညုတ္တရာ ကုသလာ ဓမ္မာ ၁၉၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paṭipakkhānaṁ jayo 199
Paṭipattiyā ādimajjha-pariyosānakalyāṇaṁ 14
Paṇītāhāradānassa ānisaṁsā 207
Paṇṇasantharadānassa ānisaṁsā 195
Paṇḍaraketu 184
Paṇḍita 47, 341
Pattanikkujjanakamma 133
Patto matānaṁ khīrasecana-kuṇḍasadiso 316
Pathaviyā nimujjanaṁ 451
Pathavī vuccati attabhāvo 87
Padakkhiṇa 98
Padakkhiṇakamma 126
Padakkhiṇakammassa ānisaṁsā 393
Padacetiyānaṁ pupphapūjākaraṇaṁ 99
Padacetiyāni tīṇi 341
Padumapupphapūjāya phalaṁ 216, 291
Padhānassa padahanaṁ chabbassāni 176
Pabbajati no ce, parinibbāyissati 365
Pabbajita 204
Pabbajjā nāma dukkarā 279
Pabbajitānaṁ bhattāni 462
Pabbata 289
Payāgatittha 135
Parakkama 439

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paratoghosena vinā na sāvakānaṁ saccasampaṭivedho 17
Paramappicchā ariyā attano guṇe pakāsenti 33-4
Parikkilesena saddhiṁ carantānaṁ ke nāma pasīdissanti 80
Parikkhārasantosa 317
Paridevasokasamāpannā cetodukkhasamappitā 143
Parinibbānāni dve 55
Paripuṇṇaka 240
Paribhoga 70
Pallaṅkadānassa ānisaṁsā 256
Pahārā cattāro 131
Pahitatta 115
Pācīnavaṁsadāya 350
Pātālā 238
Pādaphaladānassa ānisaṁsā 418
Pādabbhañjanateladānassa ānisaṁsā 125
Pānīyadānassa ānisaṁsā 70, 315
Pāyāsadānassa ānisaṁsā 98, 200
Pārāpariya 291
Pāla (Cūḷa, Mahā) 247
Pāsādo suvaṇṇamayo sahassakaṇḍo 366

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပဋိပက္ခာနံ ဇယော ၁၉၉
ပဋိပတ္တိယာ အာဒိမဇ္ဈ-ပရိယောသာနကလျာဏံ ၁၄
ပဏီတာဟာရဒါနဿ အာနိသံသာ ၂၀၇
ပဏ္ဏသန္ထရဒါနဿ အာနိသံသာ ၁၉၅
ပဏ္ဍရကေတု ၁၈၄
ပဏ္ဍိတ ၄၇၊၃၄၁
ပတ္တနိက္ကုဇ္ဇနကမ္မ ၁၃၃
ပတ္တော မတာနံ ခီရသေစန-ကုဏ္ဍသဒိသော ၃၁၆
ပထဝိယာ နိမုဇ္ဇနံ ၄၅၁
ပထဝီ ဝုစ္စတိ အတ္တဘာဝေါ ၈၇
ပဒက္ခိဏ ၉၈
ပဒက္ခိဏကမ္မ ၁၂၆
ပဒက္ခိဏကမ္မဿ အာနိသံသာ ၃၉၃
ပဒစေတိယာနံ ပုပ္ဖပူဇာကရဏံ ၉၉
ပဒစေတိယာနိ တီဏိ ၃၄၁
ပဒုမပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၂၁၆၊၂၉၁
ပဓာနဿ ပဒဟနံ ဆဗ္ဗဿာနိ ၁၇၆
ပဗ္ဗဇတိ နော စေ, ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ ၃၆၅
ပဗ္ဗဇိတ ၂၀၄
ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ ဒုက္ကရာ ၂၇၉
ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘတ္တာနိ ၄၆၂
ပဗ္ဗတ ၂၈၉
ပယာဂတိတ္ထ ၁၃၅
ပရက္ကမ ၄၃၉

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပရတောဃောသေန ဝိနာ န သာဝကာနံ သစ္စသမ္ပဋိဝေဓော ၁၇
ပရမပ္ပိစ္ဆာ အရိယာ အတ္တနော ဂုဏေ ပကာသေန္တိ ၃၃-၄
ပရိက္កိလေသေန သဒ္ဓိံ စရန္တာနံ ကေ နာမ ပသီဒိဿန္တိ ၈၀
ပရိက္ခာရသန္တောသ ၃၁၇
ပရိဒေဝသောကသမာပန္နာ စေတောဒုက္ခသမပ္ပိတာ ၁၄၃
ပရိနိဗ္ဗာနာနိ ဒွေ ၅၅
ပရိပုဏ္ဏက ၂၄၀
ပရိဘောဂ ၇၀
ပလ္လင်္ကဒါနဿ အာနိသံသာ ၂၅၆
ပဟာရာ စတ္တာရော ၁၃၁
ပဟိတတ္တ ၁၁၅
ပါစီနဝံသဒါယ ၃၅၀
ပါတာလာ ၂၃၈
ပါဒဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၄၁၈
ပါဒဗ္ဘဉ္ဇနတေလဒါနဿ အာနိသံသာ ၁၂၅
ပါနီယဒါနဿ အာနိသံသာ ၇၀၊၃၁၅
ပါယာသဒါနဿ အာနိသံသာ ၉၈၊၂၀၀
ပါရာပရိယ ၂၉၁
ပါလ(စူဠ,မဟာ) ၂၄၇
ပါသာဒေါ သုဝဏ္ဏမယော သဟဿကဏ္ဍော ၃၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Piyañjaha	212
Piyālaphaladānassa ānisaṁsā	236-7
Pilakkhaphaladānassa ānisaṁsā	416, 455
Pisodarādipakkhepanaya	6
Pītisukhānaṁ ānubhāvo	266-7
Puggala	319
Puggalānaṁ sīmāsambhedo	119
Puṇṇattherassa pubbapatthanā	44
Puṇṇamāsa	66, 379
Puthujjanabhāvo andhakaraṇo	177
Punnāgapupphapūjāya phalaṁ	269, 387
Pupphagandhapūjāya ānisaṁsā	207
Pupphachattapūjāya phalaṁ	238
Pupphadūtena nimantesi Bhagavantaṁ	199
Pupphapūjāya phalaṁ	96, 97, 105, 129, 151, 214, 227, 259, 327
Pupphasanthāradānassa ānisaṁsā	207
Pupphāsana	21
Pupphokiraṇapūjāya phalaṁ	195
Pubbayogāvacare ānisaṁsā pañca	13
Pubbenivāsañāṇaṁ	319
Purisakicca	449
Purisājānīya	20

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa - Pha]	
Pulinacetiyassa pūjākaraṇaṁ	326, 327, 355
Pūritapāramīnaṁ paricchedā	11
Phalāphaladānassa ānisaṁsā	114
Phassāyatanāni	294
[Ba]	
Bandhu	456
Bandhujīvakapupphapūjāya phalaṁ	258
Bahussuta	451
Bākulattherassa pubbakammaṁ	440
Bījanīdānassa ānisaṁsā	164, 399
Bījapūraphaladānassa ānisaṁsā	118
Buddha	149
Buddhagatāya saññāya ānisaṁsā	187, 376
Buddhaguṇānussaraṇānaṁ ānisaṁsā	212, 388-9
Buddhasāsana	101
Buddhathomanassa phalaṁ	231, 368
Buddhappaveditadhamma	69
Buddhasāsanato bahiddhā suddhi natthi	435
Buddhassa pūjākaraṇaṁ	281
Buddhaviyogadukkha	310
Buddhāpi nāma aniccatāvasaṁ gacchanti	432

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပိယဉ္ဇဟ	၂၁၂
ပိယာလဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၃၆-၇
ပိလက္ခဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၁၆၊ ၄၅၅
ပိသောဒရာဒိပက္ခေပနယ	၆
ပီတိသုခါနံ အာနုဘာဝေါ	၂၆၆-၇
ပုဂ္ဂလ	၃၁၉
ပုဂ္ဂလာနံ သီမာသမ္ဘေဒေါ	၁၁၉
ပုဏ္ဏတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗပတ္ထနာ	၄၄
ပုဏ္ဏမာသ	၆၆၊ ၃၇၉
ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ အန္ဓကရဏော	၁၇၇
ပုန္နာဂပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၆၉၊ ၃၈၇
ပုပ္ဖဂန္ဓပူဇာယ အာနိသံသာ	၂၀၇
ပုပ္ဖဆတ္တပူဇာယ ဖလံ	၂၃၈
ပုပ္ဖဒူတေန နိမန္တေသိ ဘဂဝန္တံ	၁၉၉
ပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၉၆၊ ၉၇၊ ၁၀၅၊ ၁၂၉၊ ၁၅၁၊ ၂၁၄၊ ၂၂၇၊ ၂၅၉၊ ၃၂၇
ပုပ္ဖသန္ထာရဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၀၇
ပုပ္ဖါသန	၂၁
ပုပ္ဖောကိရဏပူဇာယ ဖလံ	၁၉၅
ပုဗ္ဗယောဂါဝစရေ အာနိသံသာ ပဉ္စ	၁၃
ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏံ	၃၁၉
ပုရိသကိစ္စ	၄၄၉
ပုရိသာဇာနီယ	၂၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ-ဖ]	
ပုလိနစေတိယဿ ပူဇာကရဏံ	၃၂၆၊ ၃၂၇၊ ၃၅၅
ပူရိတပါရမီနံ ပရိစ္ဆေဒါ	၁၁
ဖလာဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၁၄
ဖဿာယတနာနိ	၂၉၄
[ဗ]	
ဗန္ဓု	၄၅၆
ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၅၈
ဗဟုဿုတ	၄၅၁
ဗာကုလတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗကမ္မံ	၄၄၀
ဗီဇနီဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၆၄၊ ၃၉၉
ဗီဇပူရဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၁၈
ဗုဒ္ဓ	၁၄၉
ဗုဒ္ဓဂတာယ သညာယ အာနိသံသာ	၁၈၇၊ ၃၇၆
ဗုဒ္ဓဂုဏာနုဿရဏာနံ အာနိသံသာ	၂၁၂၊ ၃၈၈-၉
ဗုဒ္ဓသာသန	၁၀၁
ဗုဒ္ဓထောမနဿ ဖလံ	၂၃၁၊ ၃၆၈
ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတဓမ္မ	၆၉
ဗုဒ္ဓသာသနတော ဗဟိဒ္ဓါ သုဒ္ဓိ နတ္ထိ	၄၃၅
ဗုဒ္ဓဿ ပူဇာကရဏံ	၂၈၁
ဗုဒ္ဓဝိယောဂဒုက္ခ	၃၁၀
ဗုဒ္ဓါပိ နာမ အနိစ္စတာဝသံ ဂစ္ဆန္တိ	၄၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Buddhārammaṇapītiyā ānisaṁsā	244, 452-3
Bojjhaṅga	362
Bodhivandanassa ānisaṁsā	432
Bodhisambhārasambharaṇaṁ	10
Bodhisodhanadānassa ānisaṁsā	131
Byādhibhayaṁ	159
Brāhmaṇādayo dve samaññāparamatthato	436
[Bha]	
Bhagavatā garahito kuṭikaraṇaṁ paṭicca	445
Bhajana	476
Bhattasammadavinodana	97
Bhaddekarattapaṭipadā	105
Bhayaṁ pañcavīsatividhaṁ	95
Bhayāni tīṇi	159
Bhavasaṅkhārānaṁ ādīnavā	309
Bhavā tayo ādittā viya	174
Bhavā dve nava	309
Bhāradvājassa putto kaṇhadinno	386
Bhāvanā	13
Bhāvanā tisso catasso	8, 15
Bhāvanābhisamaye pahāna-pariññābhisamayā siddhāyeva	9

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhāvitattā	13-4
Bhāventi nāma	14
Bhikkhusaṁghathomanassa ānisaṁsā	449
Bhedanakakammassa ānisaṁsā	78
Bhesakaḷāvana	87
Bhesajjadānassa ānisaṁsā	440
Bhogā duradhigamā	279
Bhojanasappāyalābhānaṁ ānisaṁsā	80-1, 98
[Ma]	
Magadhā vuccati rūḷhīvasena	423
Maggācikkhana, bhojanadānassa ānisaṁsā	190
Maggo saparissayo	249
Maṅgalabhatta	172
Meghānaṁ avassana-kāraṇāni	157-8
Majjhimapaṭipadā	39, 373
Mañcadānassa ānisaṁsā	123
Maṭṭho	131
Maṇipūjāya phalaṁ	446
Mattikāpattadānassa ānisaṁsā	331
Madhudānassa ānisaṁsā	288, 420
Madhunā pañcakaṭukacuṇṇa-dānassa ānisaṁsā	171
Madhubhisamuḷālasappikhīra-dānānaṁ ānisaṁsā	363

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗုဒ္ဓါရမ္မဏပီတိယာ အာနိသံသာ	၂၄၄၊ ၄၅၂-၃
ဗောဇ္ဈင်္ဂ	၃၆၂
ဗောဓိဝန္ဒနဿ အာနိသံသာ	၄၃၂
ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ	၁၀
ဗောဓိသောဓနဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၃၁
ဗျာဓိဘယံ	၁၅၉
ဗြာဟ္မဏာဒယော ဒွေ သမညာပရမတ္ထတော	၄၃၆
[ဘ]	
ဘဂဝတာ ဂရဟိတော ကုဋိကရဏံ ပဋိစ္စ	၄၄၅
ဘဇန	၄၇၆
ဘတ္တသမ္မဒဝိနောဒန	၉၇
ဘဒ္ဒေကရတ္တပဋိပဒါ	၁၀၅
ဘယံ ပဉ္စဝီသတိဝိဓံ	၉၅
ဘယာနိ တီဏိ	၁၅၉
ဘဝသင်္ခါရာနံ အာဒီနဝါ	၃၀၉
ဘဝါ တယော အာဒိတ္တာ ဝိယ	၁၇၄
ဘဝါ ဒွေ နဝ	၃၀၉
ဘာရဒွါဇဿ ပုတ္တော ကဏှဒိန္နော	၃၈၆
ဘာဝနာ	၁၃
ဘာဝနာ တိဿော စတဿော	၈၊၁၅
ဘာဝနာဘိသမယေ ပဟာနပရိညာဘိသမယာ သိဒ္ဓါယေဝ	၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘာဝိတတ္တာ	၁၃-၄
ဘာဝေန္တိ နာမ	၁၄
ဘိက္ခုသံဃထောမနဿ အာနိသံသာ	၄၄၉
ဘေဒနကကမ္မဿ အာနိသံသာ	၇၈
ဘေသကဠာဝန	၈၇
ဘေသဇ္ဇဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၄၀
ဘောဂါ ဒုရဓိဂမာ	၂၇၉
ဘောဇနသပ္ပါယလာဘာနံ အာနိသံသာ	၈၀-၁၊၉၈
[မ]	
မဂဓာ ဝုစ္စတိ ရူဠှီဝသေန	၄၂၃
မဂ္ဂါစိက္ခန,ဘောဇနဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၉၀
မဂ္ဂေါ သပရိဿယော	၂၄၉
မင်္ဂလဘတ္တ	၁၇၂
မေဃာနံ အဝဿန-ကာရဏာနိ	၁၅၇-၈
မဇ္ဈိမပဋိပဒါ	၃၉၊၃၇၃
မဉ္စဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၂၃
မဋ္ဌော	၁၃၁
မဏိပူဇာယ ဖလံ	၄၄၆
မတ္တိကာပတ္တဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၃၁
မဓုဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၈၈၊၄၂၀
မဓုနာ ပဉ္စကဋုကစုဏ္ဏဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၇၁
မဓုဘိသမုဠာလသပ္ပိခီရ-ဒါနာနံ အာနိသံသာ	၃၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Madhuraphaladānassa ānisaṁsā	210
Mantabhāṇī	38
Mantā vuccati paññā	38
Mando gabbhamupeti punappunaṁ	261
Maraṇaṁ ariyassa vinaye	143-4
Maraṇassa abhinandanaṁ	407
Mahā	196
Mahākoṭṭhikattherassa pubbapatthanā	35-7, 38
Mahāgandhāravijjā	63
Mahādānassa ānisaṁsā	169, 170
Mahānirayā aṭṭha	481
Mahāpanāda	366
Mahāpurisalakkhaṇehi tīhi samannāgato Bāvarī	91
Mahābodhisattānaṁ paricchedā tayo	11
Mahāsāvaka	11
Māṇava	207
Mātaṅgaputta	447
Mātugāmasamphassaṁ na sahati brahmalokato cavitvā idhāgato	430
Mātugāmānaṁ dosā	325
Mātuluṅgaphaladānassa ānisaṁsā	83, 323
Mānānusaye pahīne appahīno nāma anusayo natthi	175
Māno ketu viya	184
Māḷadānassa sahāyakaraṇaṁ	185
Migarājā	6
Migasira	389
Muni	194
Meṇḍasira	216
Mettānisaṁsā ekādasa	120
Mettābhāvanā	118
Medhāvī	456
Mesaddassa atthuddhāro	29
[Ya - Ra]	
Yaṁ tuyhaṁ tuyhamevetaṁ	462
Yo koci	453
Rajanalūkhaṁ	422
Ratanabhikkhā	324
Rattīnaṁ appasaddatā	405
Ramaṇīyavihārī	145
Rāgacarita	145
Rādhattherassa kaniṭṭho surādho	323
Rāmaṇeyyaka	151
Rukkhamanuvijjotanti	135
Rūpa	299
Roga	112
[La]	
Labujaphaladānassa ānisaṁsā	457
Lābhasakkārassa ādīnavo	349
Liṅgāni	270-1

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဓုရဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၁၀
မန္တဘာဏီ	၃၈
မန္တာ ဝုစ္စတိ ပညာ	၃၈
မန္ဒော ဂဗ္ဘမုပေတိ ပုနပ္ပုနံ	၂၆၁
မရဏံ အရိယဿ ဝိနယေ	၁၄၃-၄
မရဏဿ အဘိနန္ဒနံ	၄၀၇
မဟာ	၁၉၆
မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗပတ္ထနာ	၃၅-၇၊၃၈
မဟာဂန္ဓာရဝိဇ္ဇာ	၆၃
မဟာဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၆၉၊၁၇၀
မဟာနိရယာ အဋ္ဌ	၄၈၁
မဟာပနာဒ	၃၆၆
မဟာပုရိသလက္ခဏေဟိ တီဟိ သမန္နာဂတော ဗာဝရီ	၉၁
မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ပရိစ္ဆေဒါ တယော	၁၁
မဟာသာဝက	၁၁
မာဏဝ	၂၀၇
မာတင်္ဂပုတ္တ	၄၄၇
မာတုဂါမသမ္ဖဿံ န သဟတိ ဗြဟ္မလောကတော စဝိတွာ ဣဓာဂတော	၄၃၀
မာတုဂါမာနံ ဒောသာ	၃၂၅
မာတုလုင်္ဂဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၈၃၊၃၂၃
မာနာနုသယေ ပဟီနေ အပ္ပဟီနော နာမ အနုသယော နတ္ထိ	၁၇၅
မာနော ကေတု ဝိယ	၁၈၄
မာဠဒါနဿ သဟာယကရဏံ	၁၈၅
မိဂရာဇာ	၆
မိဂသိရ	၃၈၉
မုနိ	၁၉၄
မေဏ္ဍသိရ	၂၁၆
မေတ္တာနိသံသာ ဧကာဒသ	၁၂၀
မေတ္တာဘာဝနာ	၁၁၈
မေဓာဝီ	၄၅၆
မေသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၉
[ယ-ရ]	
ယံ တုယှံ တုယှမေဝေတံ	၄၆၂
ယော ကောစိ	၄၅၃
ရဇနလူခံ	၄၂၂
ရတနဘိက္ခာ	၃၂၄
ရတ္တိနံ အပ္ပသဒ္ဒတာ	၄၀၅
ရမဏီယဝိဟာရီ	၁၄၅
ရာဂစရိတ	၁၄၅
ရာဓတ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌော သုရာဓော	၃၂၃
ရာမဏေယျက	၁၅၁
ရုက္ခမနုဝိဇ္ဇောတန္တိ	၁၃၅
ရူပ	၂၉၉
ရောဂ	၁၁၂
[လ]	
လဗုဇဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၅၇
လာဘသက္ကာရဿ အာဒီနဝေါ	၃၄၉
လိင်္ဂါနိ	၂၇၀-၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La - Va]	
Lūkhaṁ tividhaṁ	422
Loka	67
Lokadhammābhibhavanassa ādīnavā	262
Lokānaṁ vañcanaṁ	330
Lokānuggaha	27
Lomasakaṅgiya	105
Vajjita	430
Vajjiputta	300
Vatthadānassa ānisaṁsā	68
Vanavaccha	72
Vandanassa ānisaṁsā	155, 434
Vappattherādi	176
Vaya	299
Vallikāraphaladānassa ānisaṁsā	386, 423
Vākacīradānassa ānisaṁsā	285
Vātābādhassa vūpasamanaṁ	398
Vālukokiraṇassa ānisaṁsā	381
Vijjā tisso	101, 319
Vinayo nāma sāsanassa āyu	476
Vimaṭṭho	131
Vimala	153
Vimokkhā tayo	243
Vivaṭṭūpanissayapuññakammassa ānisaṁsā	70, 72, 74, 83, 85, 88, 92, 96, 97
Vivāha	244

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vivekānaṁ anakkamo	106, 277
Vīra	149
Vīriya	439
Vīriyaparakkamānaṁ viseso	372
Vīriyādhika	11
Vedikāpūjāya phalaṁ	242
Veyyāvaccakarānaṁ ānisaṁsā	142, 150
Vessavaṇo samassāsesi mahājanaṁ	187
Vocchagotta	281
Saṁgha, samūha, veneyyajana	232, 387
Saṁghassa uppajjanakalābho parisuddhuppādo	446
Saṁsāra	191, 257, 431, 481
Saṁsāramahogha	236
Saṁsumārassa dānaṁ	110
Sakacittaṁ ujuṁ kasmā na karissāmahaṁ?	89, 109
Sakattha	282
Saṅkappa	151
Saṅkhadhamanapūjāya phalaṁ	153
Saṅkhalita	186-7
Saṅkhāra	309
Saccavinimuttā Bhagavato dhammadesanā natthi	104
Sacchikiriyābhisamayena vinā na bhāvanābhisamayo	9
Satasaddassa atthuddhāro	270-1
Sattānaṁ kammassakatā	336-7

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ-ဝ]	
လူခံ တိဝိဓံ	၄၂၂
လောက	၆၇
လောကဓမ္မာဘိဘဝနဿ အာဒီနဝါ	၂၆၂
လောကာနံ ဝဉ္စနံ	၃၃၀
လောကာနုဂ္ဂဟ	၂၇
လောမသကင်္ဂိယ	၁၀၅
ဝဇ္ဇိတ	၄၃၀
ဝဇ္ဇိပုတ္တ	၃၀၀
ဝတ္ထဒါနဿ အာနိသံသာ	၆၈
ဝနဝစ္ဆ	၇၂
ဝန္ဒနဿ အာနိသံသာ	၁၅၅၊ ၄၃၄
ဝပ္ပတ္ထေရာဒိ	၁၇၆
ဝယ	၂၉၉
ဝလ္လိကာရဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၈၆၊ ၄၂၃
ဝါကစီရဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၈၅
ဝါတာဗာဓဿ ဝူပသမနံ	၃၉၈
ဝါလုကောကိရဏဿ အာနိသံသာ	၃၈၁
ဝိဇ္ဇာ တိဿော	၁၀၁၊ ၃၁၉
ဝိနယော နာမ သာသနဿ အာယု	၄၇၆
ဝိမဋ္ဌော	၁၃၁
ဝိမလ	၁၅၃
ဝိမောက္ခာ တယော	၂၄၃
ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယပုညကမ္မဿ အာနိသံသာ	၇၀၊ ၇၂၊ ၇၄၊ ၈၃၊ ၈၅၊ ၈၈၊ ၉၂၊ ၉၆၊ ၉၇
ဝိဝါဟ	၂၄၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိဝေကာနံ အနက္ကမော	၁၀၆၊ ၂၇၇
ဝီရ	၁၄၉
ဝီရိယ	၄၃၉
ဝီရိယပရက္ကမာနံ ဝိသေသော	၃၇၂
ဝီရိယာဓိက	၁၁
ဝေဒိကာပူဇာယ ဖလံ	၂၄၂
ဝေယျာဝစ္စကရာနံ အာနိသံသာ	၁၄၂၊ ၁၅၀
ဝေဿဝဏော သမဿာသေသိ မဟာဇနံ	၁၈၇
ဝေါစ္ဆဂေါတ္တ	၂၈၁
သံဃ,သမူဟ,ဝေနေယျဇန	၂၃၂၊ ၃၈၇
သံဃဿ ဥပ္ပဇ္ဇနကလာဘော ပရိသုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ	၄၄၆
သံသာရ	၁၉၁၊ ၂၅၇၊ ၄၃၁၊ ၄၈၁
သံသာရမဟောဃ	၂၃၆
သံသုမာရဿ ဒါနံ	၁၁၀
သကစိတ္တံ ဥဇုံ ကသ္မာ န ကရိဿာမဟံ?	၈၉၊ ၁၀၉
သကဋ္ဌ	၂၈၂
သင်္ကပ္ပ	၁၅၁
သင်္ခဓမနပူဇာယ ဖလံ	၁၅၃
သင်္ခလိတ	၁၈၆-၇
သင်္ခါရ	၃၀၉
သစ္စဝိနိမုတ္တာ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ နတ္ထိ	၁၀၄
သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန ဝိနာ န ဘာဝနာဘိသမယော	၉
သတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၇၀-၁
သတ္တာနံ ကမ္မဿကတာ	၃၃၆-၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattānaṃ snehaṃ dukkhaṃ	341
Satthalūkhaṃ	422
Satthavāha	321
Satthu	321
Sadisapāka	317-8
Saddhā	148, 407
Saddhādeyya	167
Saddhādhika	11
Saddhāsampannassa ānisaṃsā	69-70
Santasanti na asaniyā phalantiyā dve	6
Santuṭṭhi paramaṃ sukhaṃ	264
Sappurisa	47, 388
Sappurisūpanissayassa ānisaṃsā	211
Sabbarasaṃ dhammaraso jināti	264
Sabbhireva samāsetha	44, 47-8
Samaṇaparikkhāradānassa ānisaṃsā	295
Samaṇasādhutā	288
Samādhi paccuppannasukho ceva āyatiṃ ca sukhavipāko	124
Samādhisampadāya chaḷabhiññābhāvo	14
Samiddhi	147
Samparāyikatthassa gavesanaṃ	439
Sambodhi tividhā	8
Sammāsambodhi	8
Sammāsambodhiṃ adhigato nāma	10

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sammāsambodhipaṭipadā	10
Saraṇasīlānaṃ ānisaṃsā	456
Sarīrassa jhāpanaṃ	197
Salākabhatta	118
Savaṇṭakaṇṇikabaddha-pupphupūjāya phalaṃ	147
Saḷalapupphapūjāya phalaṃ	254, 298
Sāyaṃ	449
Sāriputtattherassa kaniṭṭha-bhātā Cundo	136, 331
Sāriputtattherassa bhaginiyo tisso	137
Sāriputtattherassa bhāgineyyā tayo	137
Sālapupphapūjāya phalaṃ	346
Sālamaṇḍapadānassa ānisaṃsā	92
Sālasākhapūjāya phalaṃ	235
Sāsanassa niyyānikabhāvo	125
Sāsane atthi nibbānagamo maggo	232-3
Sāvakaguṇānaṃ ādimajjha-pariyosānaṃ	17
Sāvakabodhiṃ adhigacchanti nāma	11
Sāvakasambodhi	8, 9
Sirivaḍḍha	356
Sītavanaṃ bheravasusāna-vanaṃ Rājagahasamīpe	58
Sītavaniya	56

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတ္တာနံ သ္နေဟံ ဒုက္ခံ	၃၄၁
သတ္ထလူခံ	၄၂၂
သတ္ထဝါဟ	၃၂၁
သတ္ထု	၃၂၁
သဒိသပါက	၃၁၇-၈
သဒ္ဓါ	၁၄၈၊၄၀၇
သဒ္ဓါဒေယျ	၁၆၇
သဒ္ဓါဓိက	၁၁
သဒ္ဓါသမ္ပန္နဿ အာနိသံသာ	၆၉-၇၀
သန္တသန္တိ န အသနိယာ ဖလန္တိယာ ဒွေ	၆
သန္တုဋ္ဌိ ပရမံ သုခံ	၂၆၄
သပ္ပုရိသ	၄၇၊၃၈၈
သပ္ပုရိသူပနိဿယဿ အာနိသံသာ	၂၁၁
သဗ္ဗရသံ ဓမ္မရသော ဇိနာတိ	၂၆၄
သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထ	၄၄၊၄၇-၈
သမဏပရိက္ခာရဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၉၅
သမဏသာဓုတာ	၂၈၈
သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိံ စ သုခဝိပါကော	၁၂၄
သမာဓိသမ္ပဒါယ ဆဠဘိညာဘာဝေါ	၁၄
သမိဒ္ဓိ	၁၄၇
သမ္ပရာယိကတ္ထဿ ဂဝေသနံ	၄၃၉
သမ္ဗောဓိ တိဝိဓာ	၈
သမ္မာသမ္ဗောဓိ	၈
သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂတော နာမ	၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္မာသမ္ဗောဓိပဋိပဒါ	၁၀
သရဏသီလာနံ အာနိသံသာ	၄၅၆
သရီရဿ ဈာပနံ	၁၉၇
သလာကဘတ္တ	၁၁၈
သဝဏ္ဋကဏ္ဏိကဗဒ္ဓပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၄၇
သဠလပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၅၄၊၂၉၈
သာယံ	၄၄၉
သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌ-ဘာတာ စုန္ဒော	၁၃၆၊၃၃၁
သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဘဂိနိယော တိဿော	၁၃၇
သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဘာဂိနေယျာ တယော	၁၃၇
သာလပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၃၄၆
သာလမဏ္ဍပဒါနဿ အာနိသံသာ	၉၂
သာလသာခပူဇာယ ဖလံ	၂၃၅
သာသနဿ နိယျာနိက-ဘာဝေါ	၁၂၅
သာသနေ အတ္ထိ နိဗ္ဗာနဂမော မဂ္ဂေါ	၂၃၂-၃
သာဝကဂုဏာနံ အာဒိမဇ္ဈ-ပရိယောသာနံ	၁၇
သာဝကဗောဓိံ အဓိဂစ္ဆန္တိ နာမ	၁၁
သာဝကသမ္ဗောဓိ	၈၊၉
သိရိဝဍ္ဎ	၃၅၆
သီတဝနံ ဘေရဝသုသာနဝနံ ရာဇဂဟသမီပေ	၅၈
သီတဝနိယ	၅၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīlaṁ sabbaguṇānaṁ patiṭṭhā	199
Sīlagandhānaṁ vāyanaṁ	108
Sīlapaññānaṁ seṭṭhakāraṇāni	199
Sīlabhāvanā	8, 15
Sīlasampadāya tevijjabhāvo	14
Sīvalidāraka	172
Sīha	6
Sīhasaddassa atthuddhāro	5
Sukhasaddassa atthuddhāro	30
Suññatavimokkho	243
Sutaṁ paññāya vaddhanaṁ	333
Suttalūkhaṁ	422
Suddhodanamahārājaputto Nando	352
Sudhāparikammadānassa ānisaṁsā	246
Sudhābhojana	241
Supinassa uppannasaṁvego	409
Subhūti	33

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sumanapupphapūjāya phalaṁ	155, 159, 223, 484
Suvaṇṇapupphapūjāya phalaṁ	182
Susānagopaka	114, 118
Susārada	210
Sussūsā	333
Setudānassa ānisaṁsā	476
Senā kāmādayo	60
Senā jarārogādi	60
Senāsanasantosa	316
Serīsaka	129
Sopāka	118
Sosānikabhikkhūnaṁ mettābhāvanāvidhi	119
[Ha]	
Hatthatale āmalakaṁ viya	233
Hatthājañño	84
Hīnavīriyapuggalaṁ vajjeyya sabbathā	340

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီလံ သဗ္ဗဂုဏာနံ ပတိဋ္ဌာ	၁၉၉
သီလဂန္ဓာနံ ဝါယနံ	၁၀၈
သီလပညာနံ သေဋ္ဌကာရဏာနိ	၁၉၉
သီလဘာဝနာ	၈၊၁၅
သီလသမ္ပဒါယ တေဝိဇ္ဇဘာဝေါ	၁၄
သီဝလိဒါရက	၁၇၂
သီဟ	၆
သီဟသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၅
သုခသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃၀
သုညတဝိမောက္ခော	၂၄၃
သုတံ ပညာယ ဝဒ္ဓနံ	၃၃၃
သုတ္တလူခံ	၄၂၂
သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇပုတ္တော နန္ဒော	၃၅၂
သုဓာပရိကမ္မဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၄၆
သုဓာဘောဇန	၂၄၁
သုပိနဿ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ	၄၀၉
သုဘူတိ	၃၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုမနပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၅၅၊၁၅၉၊ ၂၂၃၊၄၈၄
သုဝဏ္ဏပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၈၂
သုသာနဂေါပက	၁၁၄၊၁၁၈
သုသာရဒ	၂၁၀
သုဿူသာ	၃၃၃
သေတုဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၇၆
သေနာ ကာမာဒယော	၆၀
သေနာ ဇရာရောဂါဒိ	၆၀
သေနာသနသန္တောသ	၃၁၆
သေရီသက	၁၂၉
သောပါက	၁၁၈
သောသာနိကဘိက္ခူနံ မေတ္တာဘာဝနာဝိဓိ	၁၁၉
[ဟ]	
ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ	၂၃၃
ဟတ္ထာဇညော	၈၄
ဟီနဝီရိယပုဂ္ဂလံ ဝဇ္ဇေယျ သဗ္ဗထာ	၃၄၀

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aggāsaniya (brāhmaṇa)	90
Agginibbāpana (cakkavattirājā)	206
Aṅgaṇikabhāradvājatthera	434
Aṅgaṇikabhāradvājamāṇava	434
Aṅgulimāla	474
Aciravatī (nadī)	173, 457
Ajita (Paccekabuddha)	85-6
Ajitakumāra	90-1
Ajitatthera	90
Ajinatthera	317
Ajinamāṇava	317
Ajjunatthera	234
Ajjunamāṇava	235
Añjanavana	107, 160-1
Añjanavaniyatthera	159, 161, 164, 166, 168
Añjasa (rājā)	472
Aññāsikoṇḍaññatthera	45, 176
Atthadassī (Buddha)	55, 57, 71-3, 139, 166, 174, 192, 225-6, 233-4, 238-9, 352, 416-7, 420-1, 455-6
Adhimuttatthera	284, 288
Adhimuttamāṇava	285
Anāthapiṇḍika	27, 85
Anupiya (nagara)	49
Anupiyambavana	49, 405, 463
Anuruddhakumāra	105
Anuruddhatthera	93, 101-2, 347, 350,
Anupamatthera	428
Anupamamāṇava	428
Anoma (rājā)	442
Anomadassī (Buddha)	246, 293, 383, 439, 441-2
Abhayatthera	103, 454
Abhayamāṇava	103, 254
Abhibhūtatthera	478
Abhibhūtamāṇava	478
Abhirādhanakumāra	56
Abhisammataka (yakkhasenāpati)	393
Amarikā (nadī)	327-8
Amittatāpana (cakkavattirājā)	234
Ambapālī	183-4
Ambaraṁsasa (cakkavattirājā)	229
Aruṇavatī (nagara)	59
Aruṇavihāra	22
Avantī (raṭṭha)	125, 302, 416

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂ္ဂါသနိယ (ဗြာဟ္မဏ)	၉၀
အဂ္ဂိနိဗ္ဗာပန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၆
အင်္ဂဏိကဘာရဒွါဇတ္ထေရ	၄၃၄
အင်္ဂဏိကဘာရဒွါဇမာဏဝ	၄၃၄
အင်္ဂုလိမာလ	၄၇၄
အစိရဝတီ (နဒီ)	၁၇၃၊ ၄၅၇
အဇိတ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၈၅-၆
အဇိတကုမာရ	၉၀-၁
အဇိတတ္ထေရ	၉၀
အဇိနတ္ထေရ	၃၁၇
အဇိနမာဏဝ	၃၁၇
အဇ္ဇုနတ္ထေရ	၂၃၄
အဇ္ဇုနမာဏဝ	၂၃၅
အဉ္ဇနဝန	၁၀၇၊ ၁၆၀-၁
အဉ္ဇနဝနိယတ္ထေရ	၁၅၉၊ ၁၆၁၊ ၁၆၄၊ ၁၆၆၊ ၁၆၈
အဉ္ဇသ (ရာဇာ)	၄၇၂
အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရ	၄၅၊ ၁၇၆
အတ္ထဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၅၅၊ ၅၇၊ ၇၁-၃၊ ၁၃၉၊ ၁၆၆၊ ၁၇၄၊ ၁၉၂၊ ၂၂၅-၆၊ ၂၃၃-၄၊ ၂၃၈-၉၊ ၃၅၂၊ ၄၁၆-၇၊ ၄၂၀-၁၊ ၄၅၅-၆
အဓိမုတ္တတ္ထေရ	၂၈၄၊ ၂၈၈
အဓိမုတ္တမာဏဝ	၂၈၅
အနာထပိဏ္ဍိက	၂၇၊ ၈၅
အနုပိယ (နဂရ)	၄၉
အနုပိယမ္ဗဝန	၄၉၊ ၄၀၅၊ ၄၆၃
အနုရုဒ္ဓကုမာရ	၁၀၅
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ	၉၃၊ ၁၀၁-၂၊ ၃၄၇၊ ၃၅၀၊
အနုပမတ္ထေရ	၄၂၈
အနုပမမာဏဝ	၄၂၈
အနောမ (ရာဇာ)	၄၄၂
အနောမဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၂၄၆၊ ၂၉၃၊ ၃၈၃၊ ၄၃၉၊ ၄၄၁-၂
အဘယတ္ထေရ	၁၀၃၊ ၄၅၄
အဘယမာဏဝ	၁၀၃၊ ၂၅၄
အဘိဘူတတ္ထေရ	၄၇၈
အဘိဘူတမာဏဝ	၄၇၈
အဘိရာဓနကုမာရ	၅၆
အဘိသမ္မတက (ယက္ခသေနာပတိ)	၃၉၃
အမရိကာ (နဒီ)	၃၂၇-၈
အမိတ္တတာပန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၃၄
အမ္ဗပါလီ	၁၈၃-၄
အမ္ဗရံသသ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၂၉
အရုဏဝတီ (နဂရ)	၅၉
အရုဏဝိဟာရ	၂၂
အဝန္တီ (ရဋ္ဌ)	၁၂၅၊ ၃၀၂၊ ၄၁၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A - Ā]	
Asita (isi)	176
Assalāyana	37
Ātumatthera	202
Ātumamāṇava	202
Ānandatthera	5, 13, 69, 81, 301, 450-1, 471
Āsandī (kuṭi)	160, 1
Āsāvatī (latā)	468
[I]	
Indagopaka	74
Indasama (cakkavattirājā)	262
Indasālā (guhā)	426
Isidattatthera	302
Isidattamāṇava	302
Isidinnatthera	399
Isidinnamāṇava	399
[U]	
Ukkaṭṭha (nagara)	433
Ukkhepakatavacchatthera	184
Uggatthera	219
Uggamāṇava	219
Ujita	59
Ujjayatthera	148
Ujjayamaṇava	149
Utena (rājā)	310
Uttara (māṇava)	304
Uttarakuru	49
Uttaratthera	304-5, 361

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uttarapālatthera	476
Uttarapālamāṇava	476
Uttaramāṇava	361
Uttarasāmaṇera	304
Uttarāpatha	435
Uttiyatthera	110, 155, 159, 256
Uttiyamāṇava	111, 256
Udaṅgaṇapabbata	98, 346
Udena (rājā)	186
Upatissa	136, 233
Upavāṇatthera	393, 397-8
Upavāṇamāṇava	393
Upasanta (Paccekabuddha)	430
Upālitthera	145, 463, 466, 471, 475
Upālimāṇava	463
Uruvelā	176
Uruvelakassapa	83, 200
Usabhatthera	276, 278, 408
Usabhamāṇava	277, 408
[E - O]	
Ekadhammasavanīyatthera	190
Ekudāniyatthera	192
Erakatthera	243, 245
Erakamāṇava	244
Okkāka (rājā)	137
Ojita	59
Obhāsa (cakkavattirājā)	207

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ-အာ]	
အသိတ (ဣသိ)	၁၇၆
အဿလာယန	၃၇
အာတုမတ္ထေရ	၂၀၂
အာတုမမာဏဝ	၂၀၂
အာနန္ဒတ္ထေရ	၅၊၁၃၊၆၉၊၈၁၊ ၃၀၁၊၄၅၀-၁၊၄၇၁
အာသန္ဒီ (ကုဋိ)	၁၆၀၊၁
အာသာဝတီ (လတာ)	၄၆၈
[ဣ]	
ဣန္ဒဂေါပက	၇၄
ဣန္ဒသမ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၆၂
ဣန္ဒသာလာ (ဂုဟာ)	၄၂၆
ဣသိဒတ္တတ္ထေရ	၃၀၂
ဣသိဒတ္တမာဏဝ	၃၀၂
ဣသိဒိန္နတ္ထေရ	၃၉၉
ဣသိဒိန္နမာဏဝ	၃၉၉
[ဥ]	
ဥက္ကဋ္ဌ (နဂရ)	၄၃၃
ဥက္ခေပကတဝစ္ဆတ္ထေရ	၁၈၄
ဥဂ္ဂတ္ထေရ	၂၁၉
ဥဂ္ဂမာဏဝ	၂၁၉
ဥဇိတ	၅၉
ဥဇ္ဇယတ္ထေရ	၁၄၈
ဥဇ္ဇယမာဏဝ	၁၄၉
ဥတေန (ရာဇာ)	၃၁၀
ဥတ္တရ(မာဏဝ)	၃၀၄
ဥတ္တရကုရု	၄၉
ဥတ္တရတ္ထေရ	၃၀၄-၅၊၃၆၁

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥတ္တရပါလတ္ထေရ	၄၇၆
ဥတ္တရပါလမာဏဝ	၄၇၆
ဥတ္တရမာဏဝ	၃၆၁
ဥတ္တရသာမဏေရ	၃၀၄
ဥတ္တရာပထ	၄၃၅
ဥတ္တိယတ္ထေရ	၁၁၀၊၁၅၅၊၁၅၉၊ ၂၅၆
ဥတ္တိယမာဏဝ	၁၁၁၊၂၅၆
ဥဒင်္ဂဏပဗ္ဗတ	၉၈၊၃၄၆
ဥဒေန (ရာဇာ)	၁၈၆
ဥပတိဿ	၁၃၆၊၂၃၃
ဥပဝါဏတ္ထေရ	၃၉၃၊၃၉၇-၈
ဥပဝါဏမာဏဝ	၃၉၃
ဥပသန္တ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၄၃၀
ဥပါလိတ္ထေရ	၁၄၅၊၄၆၃၊၄၆၆၊ ၄၇၁၊၄၇၅
ဥပါလိမာဏဝ	၄၆၃
ဥရုဝေလာ	၁၇၆
ဥရုဝေလကဿပ	၈၃၊၂၀၀
ဥသဘတ္ထေရ	၂၇၆၊၂၇၈၊၄၀၈
ဥသဘမာဏဝ	၂၇၇၊၄၀၈
[ဧ-ဩ]	
ဧကဓမ္မသဝနီယတ္ထေရ	၁၉၀
ဧကုဒါနိယတ္ထေရ	၁၉၂
ဧရကတ္ထေရ	၂၄၃၊၂၄၅
ဧရကမာဏဝ	၂၄၄
ဩက္ကာက (ရာဇာ)	၁၃၇
ဩဇိတ	၅၉
ဩဘာသ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၇

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kakusandha (Buddha)	117, 119, 298
Kaṅkhārevatatthera	39, 40, 44
Kaccāna (gotta)	401
Kaṭṭhavāhana (rājā)	420
Kaṇhadinnatthera	387
Kapitthārāma	91
Kapilavatthu	41, 45, 72-3, 101, 105, 131, 155, 176, 187, 231, 240, 256, 258, 298, 352, 404, 408, 469
Kappaṭakuratthera	409
Kappaṭakuramāṇava	410
Kassapa (gotta)	15, 52
Kassapa (Buddha)	22, 30, 48, 56, 66, 68, 72, 74, 76-7, 85, 87, 99, 105, 114, 129, 153, 155, 159, 160, 173, 190, 192, 202, 221, 250, 295, 389, 412, 420, 437-8, 440, 458
Kassapatthera	223
Kassapamāṇava	223
Kātiyāna (paribbājaka)	123
Kārambhiyavana	97
Kāsi (raṭṭha)	127
Kāḷī	344-5
Kikī (brāhmaṇa)	190
Kikī (rājā)	190
Kimilatthera	298, 350

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kimilamāṇava	298
Kimikālā (nadī)	187
Kukkuṭa (pabbata)	275
Kuṭivihāritthera	161, 164
Kuṇāladaha	218
Kuṇḍadhānatthera	76, 79, 81-2
Kuṇḍiya (nigama)	434
Kumāputtatthera	125
Kumāputtamāṇava	125, 127
Kumāputtasahāyatthera	127
Kumārakassapatthera	53, 412, 414-5
Kumārakassapamāṇava	413
Kuru (raṭṭha)	434
Kurukaccha (nagara)	267
Kulatthera	88
Kulamāṇava	89
Kusavatī	30
Kusinārā	53
Kesava (tāpasa)	233
Koṭikaṇṇamāṇava	97
Koṇāgamana (Buddha)	129
Koṇḍañña (brāhmaṇa)	176
Kolita	233, 471
Koliya (pura)	41, 406
Koliya (rājā)	172, 218, 406
Kosambī	68, 310, 440

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကကုသန္ဓ (ဗုဒ္ဓ)	၁၁၇၊ ၁၁၉၊ ၂၉၈
ကင်္ခါရေဝတတ္ထေရ	၃၉၊ ၄၀၊ ၄၄
ကစ္စာန (ဂေါတ္တ)	၄၀၁
ကဋ္ဌဝါဟန (ရာဇာ)	၄၂၀
ကဏှဒိန္နတ္ထေရ	၃၈၇
ကပိတ္ထာရာမ	၉၁
ကပိလဝတ္ထု	၄၁၊ ၄၅၊ ၇၂-၃၊ ၁၀၁၊ ၁၀၅၊ ၁၃၁၊ ၁၅၅၊ ၁၇၆၊ ၁၈၇၊ ၂၃၁၊ ၂၄၀၊ ၂၅၆၊ ၂၅၈၊ ၂၉၈၊ ၃၅၂၊ ၄၀၄၊ ၄၀၈၊ ၄၆၉
ကပ္ပဋကုရတ္ထေရ	၄၀၉
ကပ္ပဋကုရမာဏဝ	၄၁၀
ကဿပ (ဂေါတ္တ)	၁၅၊ ၅၂
ကဿပ (ဗုဒ္ဓ)	၂၂၊ ၃၀၊ ၄၈၊ ၅၆၊ ၆၆၊ ၆၈၊ ၇၂၊ ၇၄၊ ၇၆-၇၊ ၈၅၊ ၈၇၊ ၉၉၊ ၁၀၅၊ ၁၁၄၊ ၁၂၉၊ ၁၅၃၊ ၁၅၅၊ ၁၅၉၊ ၁၆၀၊ ၁၇၃၊ ၁၉၀၊ ၁၉၂၊ ၂၀၂၊ ၂၂၁၊ ၂၅၀၊ ၂၉၅၊ ၃၈၉၊ ၄၁၂၊ ၄၂၀၊ ၄၃၇-၈၊ ၄၄၀၊ ၄၅၈
ကဿပတ္ထေရ	၂၂၃
ကဿပမာဏဝ	၂၂၃
ကာတိယာန (ပရိဗ္ဗာဇက)	၁၂၃
ကာရမ္ဘိယဝန	၉၇
ကာသိ (ရဋ္ဌ)	၁၂၇
ကာဠီ	၃၄၄-၅
ကိကီ (ဗြာဟ္မဏ)	၁၉၀
ကိကီ (ရာဇာ)	၁၉၀
ကိမိလတ္ထေရ	၂၉၈၊ ၃၅၀

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကိမိလမာဏဝ	၂၉၈
ကိမိကာလာ (နဒီ)	၁၈၇
ကုက္ကုဋ (ပဗ္ဗတ)	၂၇၅
ကုဋိဝိဟာရိတ္ထေရ	၁၆၁၊ ၁၆၄
ကုဏာလဒဟ	၂၁၈
ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရ	၇၆၊ ၇၉၊ ၈၁-၂
ကုဏ္ဍိယ (နိဂမ)	၄၃၄
ကုမာပုတ္တတ္ထေရ	၁၂၅
ကုမာပုတ္တမာဏဝ	၁၂၅၊ ၁၂၇
ကုမာပုတ္တသဟာယတ္ထေရ	၁၂၇
ကုမာရကဿပတ္ထေရ	၅၃၊ ၄၁၂၊ ၄၁၄-၅
ကုမာရကဿပမာဏဝ	၄၁၃
ကုရု (ရဋ္ဌ)	၄၃၄
ကုရုကစ္ဆ (နဂရ)	၂၆၇
ကုလတ္ထေရ	၈၈
ကုလမာဏဝ	၈၉
ကုသာဝတီ	၃၀
ကုသိနာရာ	၅၃
ကေသဝ (တာပသ)	၂၃၃
ကောဋိကဏ္ဏမာဏဝ	၉၇
ကောဏာဂမန (ဗုဒ္ဓ)	၁၂၉
ကောဏ္ဍည (ဗြာဟ္မဏ)	၁၇၆
ကောလိတ	၂၃၃၊ ၄၇၁
ကောလိယ (ပုရ)	၄၁၊ ၄၀၆
ကောလိယ (ရာဇာ)	၁၇၂၊ ၂၁၈၊ ၄၀၆
ကောသမ္ဗီ	၆၈၊ ၃၁၀၊ ၄၄၀

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kosala (raṭṭha)	127, 153, 185, 219, 260, 277, 389, 403, 418, 428, 430, 432, 446, 453, 455
Kosala (rājā)	79, 90, 139, 337, 398, 412
Kosalavihāritthera	168
Kosiya (jaṭila)	23, 472
[Kha]	
Khaṇḍasumanatthera	250
Khaṇḍasumanamāṇava	251
Khadiravaniyarevatatthera	135, 173
Khitakatthera	265
Khitakamāṇava	265
Khujjasobhitatthera	449, 451
[Ga]	
Gaṅgā (nadī)	315-6, 318, 365, 373
Gaṅgātīriyatthera	315
Gatipacchedana (cakkavattirājā)	206
Gandhamādana (pabbata)	85, 173
Gandhāra (raṭṭha)	49
Gavampatitthera	129-30
Gavampatimāṇava	129
Gahvaratīra	113
Gahvaratīriyatthera	113
Girasāra (cakkavattirājā)	206
Giridattatthera	376

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gotama (gotta)	15, 26, 36, 41, 52, 81, 137, 241, 290, 296, 348, 369, 383, 397, 414, 442, 464, 466, 480
Gotama (Buddha)	22, 26, 35, 40, 44, 53, 63, 94, 103, 137, 169, 198, 216-7, 241, 285, 287, 293, 301, 349, 390, 396, 421-2, 442, 463-4, 467, 471
Gotama (māṇava)	324, 480
Gotamatthera	324, 480
Godhāvarī (nadī)	91
Godhikatthera	155-6, 158
Gosālatthera	97
Gosālamāṇava	97
[Ca]	
Cakkhupālatthera	247
Candana (rājā)	472
Candanadevaputta	105
Candabhāgā (nadī)	110-1, 225-6
Candavatī	37
Campā (raṭṭha)	107, 383
Cammaka (khattiya)	137
Caraṇa (cakkavattirājā)	215
Cātumahārājika	31, 129
Cālikavihāra	189
Citta (gahapati)	302
Cittakatthera	96

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကောသလ(ရဋ္ဌ)	၁၂၇၊၁၅၃၊၁၈၅၊ ၂၁၉၊၂၆၀၊၂၇၇၊၃၈၉၊၄၀၃၊ ၄၁၈၊၄၂၈၊၄၃၀၊၄၃၂၊၄၄၆၊ ၄၅၃၊၄၅၅
ကောသလ(ရာဇာ)	၇၉၊၉၀၊၁၃၉၊ ၃၃၇၊၃၉၈၊၄၁၂
ကောသလဝိဟာရိတ္ထေရ	၁၆၈
ကောသိယ(ဇဋိလ)	၂၃၊၄၇၂
[ခ]	
ခဏ္ဍသုမနတ္ထေရ	၂၅၀
ခဏ္ဍသုမနမာဏဝ	၂၅၁
ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရ	၁၃၅၊၁၇၃
ခိတကတ္ထေရ	၂၆၅
ခိတကမာဏဝ	၂၆၅
ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရ	၄၄၉၊၄၅၁
[ဂ]	
ဂင်္ဂါ(နဒီ)	၃၁၅-၆၊၃၁၈၊ ၃၆၅၊၃၇၃
ဂင်္ဂါတီရိယတ္ထေရ	၃၁၅
ဂတိပစ္ဆေဒန(စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၆
ဂန္ဓမာဒန(ပဗ္ဗတ)	၈၅၊၁၇၃
ဂန္ဓာရ(ရဋ္ဌ)	၄၉
ဂဝမ္ပတိတ္ထေရ	၁၂၉-၃၀
ဂဝမ္ပတိမာဏဝ	၁၂၉
ဂဟွရတီရ	၁၁၃
ဂဟွရတီရိယတ္ထေရ	၁၁၃
ဂိရသာရ(စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၆
ဂိရိဒတ္တတ္ထေရ	၃၇၆

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂေါတမ(ဂေါတ္တ)	၁၅၊၂၆၊၃၆၊၄၁၊ ၅၂၊၈၁၊၁၃၇၊၂၄၁၊၂၉၀၊၂၉၆၊ ၃၄၈၊၃၆၉၊၃၈၃၊၃၉၇၊၄၁၄၊ ၄၄၂၊၄၆၄၊၄၆၆၊၄၈၀
ဂေါတမ(ဗုဒ္ဓ)	၂၂၊၂၆၊၃၅၊၄၀၊ ၄၄၊ ၅၃၊ ၆၃၊ ၉၄၊၁၀၃၊၁၃၇၊ ၁၆၉၊ ၁၉၈၊ ၂၁၆-၇၊ ၂၄၁၊ ၂၈၅၊၂၈၇၊၂၉၃၊၃၀၁၊၃၄၉၊ ၃၉၀၊ ၃၉၆၊ ၄၂၁-၂၊ ၄၄၂၊ ၄၆၃-၄၊ ၄၆၇၊ ၄၇၁
ဂေါတမ(မာဏဝ)	၃၂၄၊၄၈၀
ဂေါတမတ္ထေရ	၃၂၄၊၄၈၀
ဂေါဓာဝရီ (နဒီ)	၉၁
ဂေါဓိကတ္ထေရ	၁၅၅-၆၊၁၅၈
ဂေါသာလတ္ထေရ	၉၇
ဂေါသာလမာဏဝ	၉၇
[စ]	
စက္ခုပါလတ္ထေရ	၂၄၇
စန္ဒန (ရာဇာ)	၄၇၂
စန္ဒနဒေဝပုတ္တ	၁၀၅
စန္ဒဘာဂါ (နဒီ)	၁၁၀-၁၊၂၂၅-၆
စန္ဒဝတီ	၃၇
စမ္ပာ (ရဋ္ဌ)	၁၀၇၊၃၈၃
စမ္မက (ခတ္တိယ)	၁၃၇
စရဏ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၁၅
စာတုမဟာရာဇိက	၃၁၊၁၂၉
စာလိကဝိဟာရ	၁၈၉
စိတ္တ (ဂဟပတိ)	၃၀၂
စိတ္တကတ္ထေရ	၉၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cittakūṭa (pabbata)	388, 429
Cittalatāvana	468
Cundatthera	30
Cundamāṇava	251, 331
Cūlapālatthera	248-9
Cūlapālamāṇava	247
Cūḷakatthera	425
Cūḷakamāṇava	425
Cūḷapālita	250
Cūḷavacchatthera	68-9
Cūḷavacchamāṇava	68
[Cha]	
Chaddanta	173
Channatthera	33, 29, 195
Channamāṇava	195
[Ja]	
Janapadakalyāṇī	354
Jambugāmiya (upāsaka)	107
Jambugāmiyaputtatthera	107
Jambugāmiyaputtamāṇava	107
Jambudīpa	56
Jaluttama (cakkavattirājā)	217
Jātassaratīra	267
Jālinī	362
Jīvaka	50
Jutindhara (cakkavattirājā)	278
Jeta (rājakumāra)	27
Jetavana	27, 92, 137 (ādipiṭṭhesu)

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jentagāma	279
Jentamāṇava	279
Jentatthera	278
Jeyyasenakumāra	56
Jotidāsatthera	334
Jotidāsamāṇava	335
[Ta]	
Takkasilā (nagara)	49, 386, 416
Tapodārāma	147
Taphussa	59, 60
Tamonuda (cakkavattirājā)	270
Tāvatiṁsa	23, 26-7, 36, 41, 52, 68, 96, 97-8, 100, 107, 252, 270, 298-9, 304, 314, 327, 337, 340-1, 343, 346, 375, 442
Tissa (Buddha)	99, 100, 120-1, 131, 133, 148-9, 261-2, 269, 341, 343, 378-9, 452
Tissamāṇava	131, 347
Tissametteyya	91
Tusita	10, 183, 355, 363, 375, 452
[Tha]	
Thūpasīkha (cakkavattirājā)	241

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စိတ္တကူဋ (ပဗ္ဗတ)	၃၈၈၊၄၂၉
စိတ္တလတာဝန	၄၆၈
စုန္ဒတ္ထေရ	၃၀
စုန္ဒမာဏဝ	၂၅၁၊၃၃၁
စူလပါလတ္ထေရ	၂၄၈-၉
စူလပါလမာဏဝ	၂၄၇
စူဠကတ္ထေရ	၄၂၅
စူဠကမာဏဝ	၄၂၅
စူဠပါလိတ	၂၅၀
စူဠဝစ္ဆတ္ထေရ	၆၈-၉
စူဠဝစ္ဆမာဏဝ	၆၈
[ဆ]	
ဆဒ္ဒန္တ	၁၇၃
ဆန္နတ္ထေရ	၃၃၊၂၉၊၁၉၅
ဆန္နမာဏဝ	၁၉၅
[ဇ]	
ဇနပဒကလျာဏီ	၃၅၄
ဇမ္ဗုဂါမိယ (ဥပါသက)	၁၀၇
ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တတ္ထေရ	၁၀၇
ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တမာဏဝ	၁၀၇
ဇမ္ဗုဒီပ	၅၆
ဇလုတ္တမ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၁၇
ဇာတဿရတီရ	၂၆၇
ဇာလိနီ	၃၆၂
ဇီဝက	၅၀
ဇုတိန္ဓရ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၇၈
ဇေတ (ရာဇကုမာရ)	၂၇
ဇေတဝန (အာဒိပိဋ္ဌေသု)	၂၇၊၉၂၊၁၃၇

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇေန္တဂါမ	၂၇၉
ဇေန္တမာဏဝ	၂၇၉
ဇေန္တတ္ထေရ	၂၇၈
ဇေယျသေနကုမာရ	၅၆
ဇောတိဒါသတ္ထေရ	၃၃၄
ဇောတိဒါသမာဏဝ	၃၃၅
[တ]	
တက္ကသိလာ (နဂရ)	၄၉၊၃၈၆၊၄၁၆
တပေါဒါရာမ	၁၄၇
တဖုဿ	၅၉၊၆၀
တမောနုဒ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၇၀
တာဝတိံသ	၂၃၊၂၆-၇၊၃၆၊၄၁၊ ၅၂၊၆၈၊၉၆၊၉၇-၈၊ ၁၀၀၊ ၁၀၇၊ ၂၅၂၊ ၂၇၀၊ ၂၉၈-၉၊ ၃၀၄၊ ၃၁၄၊ ၃၂၇၊ ၃၃၇၊ ၃၄၀-၁၊ ၃၄၃၊၃၄၆၊ ၃၇၅၊ ၄၄၂
တိဿ (ဗုဒ္ဓ)	၉၉၊၁၀၀၊၁၂၀-၁၊ ၁၃၁၊ ၁၃၃၊ ၁၄၈-၉၊ ၂၆၁-၂၊ ၂၆၉၊၃၄၁၊၃၄၃၊ ၃၇၈-၉၊၄၅၂
တိဿမာဏဝ	၁၃၁၊၃၄၇
တိဿမေတ္တေယျ	၉၁
တုသိတ	၁၀၊၁၈၃၊၃၅၅၊ ၃၆၃၊၃၇၅၊၄၅၂
[ထ]	
ထူပသိခ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၄၁

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dattamāṇava	315
Dabbakumāra	49, 50
Dabbatthera	48, 50, 52, 55
Dāsakakumāra	85
Dāsakatthera	85-6
Devadatta	412, 415, 474
Devadaha (nigama)	180, 218
Devala (tāpasa)	356
Devala (Buddha)	472
Devasabhatthera	236, 258
Devasabhamāṇava	258
Devahita (brāhmaṇa)	398
Doṇavatthu (brāhmaṇagāma)	45
[Dha]	
Dhaññavatī (nagara)	207-8
Dhanapāla (hatthi)	425, 474
Dhaniṭṭha (cakkavattirājā)	433
Dhaniyatthera	444
Dhaniyamāṇava	444
Dhammadassī (Buddha)	240
Dhammadhara (upāsaka)	399
Dhammapālatthera	416
Dhammapālamāṇava	416
Dhammasavatthera	272
Dhammasavapitutthera	273
Dhammasavamāṇava	272-3
Dharaṇīruha (cakkavattirājā)	274
Dhānamāṇava	78

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nandakatthera	381, 384-5
Nandakamāṇava	381
Nandatāpasa	20-2
Nandatthera	351, 354-5
Nandamāṇava	19, 125, 352
Nandiyatthera	101, 350
Nandiyamāṇava	101
Nāgadattadevarājā	173
Nāgitatthera	231
Nāgitamāṇava	231
Nārada (tāpasa)	233, 327
Nārada (Paccekabuddha)	313
Nārada (brāhmaṇa)	231
Nālaka (gāma)	136, 229, 331
Nāḷaka (gāma)	70
Nigaṇṭhanāṭaputta	103
Nigrodhakumāra	92
Nigrodhatthera	92
Nigrodhārāma	155, 258
Nitakatthera	403
Nitakamāṇava	403
Nimmita (cakkavattirājā)	253
Nisabhatthera	406
Nisabhapabbata	23
Nisabhamāṇava	406
Nītatthera	227
Nītamāṇava	227
Nesādaka (pabbata)	288-9

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒတ္တမာဏဝ	၃၁၅
ဒဗ္ဗကုမာရ	၄၉၊ ၅၀
ဒဗ္ဗတ္ထေရ	၄၈၊ ၅၀၊ ၅၂၊ ၅၅
ဒါသကကုမာရ	၈၅
ဒါသကတ္ထေရ	၈၅-၆
ဒေဝဒတ္တ	၄၁၂၊ ၄၁၅၊ ၄၇၄
ဒေဝဒဟ (နိဂမ)	၁၈၀၊ ၂၁၈
ဒေဝလ (တာပသ)	၃၅၆
ဒေဝလ (ဗုဒ္ဓ)	၄၇၂
ဒေဝသဘတ္ထေရ	၂၃၆၊ ၂၅၈
ဒေဝသဘမာဏဝ	၂၅၈
ဒေဝဟိတ (ဗြာဟ္မဏ)	၃၉၈
ဒေါဏဝတ္ထု (ဗြာဟ္မဏဂါမ)	၄၅
[ဓ]	
ဓညဝတီ (နဂရ)	၂၀၇-၈
ဓနပါလ (ဟတ္ထိ)	၄၂၅၊ ၄၇၄
ဓနိဋ္ဌ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၄၃၃
ဓနိယတ္ထေရ	၄၄၄
ဓနိယမာဏဝ	၄၄၄
ဓမ္မဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၂၄၀
ဓမ္မဓရ (ဥပါသက)	၃၉၉
ဓမ္မပါလတ္ထေရ	၄၁၆
ဓမ္မပါလမာဏဝ	၄၁၆
ဓမ္မသဝတ္ထေရ	၂၇၂
ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေရ	၂၇၃
ဓမ္မသဝမာဏဝ	၂၇၂-၃
ဓရဏီရုဟ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၇၄
ဓာနမာဏဝ	၇၈

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နန္ဒကတ္ထေရ	၃၈၁၊ ၃၈၄-၅
နန္ဒကမာဏဝ	၃၈၁
နန္ဒတာပသ	၂၀-၂
နန္ဒတ္ထေရ	၃၅၁၊ ၃၅၄-၅
နန္ဒမာဏဝ	၁၉၊ ၁၂၅၊ ၃၅၂
နန္ဒိယတ္ထေရ	၁၀၁၊ ၃၅၀
နန္ဒိယမာဏဝ	၁၀၁
နာဂဒတ္တဒေဝရာဇာ	၁၇၃
နာဂိတတ္ထေရ	၂၃၁
နာဂိတမာဏဝ	၂၃၁
နာရဒ (တာပသ)	၂၃၃၊ ၃၂၇
နာရဒ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၃၁၃
နာရဒ (ဗြာဟ္မဏ)	၂၃၁
နာလက (ဂါမ)	၁၃၆၊ ၂၂၉၊ ၃၃၁
နာဠက (ဂါမ)	၇၀
နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ	၁၀၃
နိဂြောဓကုမာရ	၉၂
နိဂြောဓတ္ထေရ	၉၂
နိဂြောဓာရာမ	၁၅၅၊ ၂၅၈
နိတကတ္ထေရ	၄၀၃
နိတကမာဏဝ	၄၀၃
နိမ္မိတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၅၃
နိသဘတ္ထေရ	၄၀၆
နိသဘပဗ္ဗတ	၂၃
နိသဘမာဏဝ	၄၀၆
နီတတ္ထေရ	၂၂၇
နီတမာဏဝ	၂၂၇
နေသာဒက (ပဗ္ဗတ)	၂၈၈-၉

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pakkhatthera 180
Paccayatthera 437
Paccayamāṇava 437
Pacchābhūmahāthera 267
Pañcāla (rājā) 423
Paṇḍava (pabbata) 134-5, 173
Pathavīdundubhi (cakkavattirājā) 205
Padavikkamana (cakkavattirājā) 206
Paduma (Paccekabuddha) 428-9
Padumuttara (Buddha) 19, 20, 24, 34-5, 39, 40, 44-5, 48, 51, 63, 68, 70, 76, 81, 83, 96, 101, 103, 114-5, 135-6, 159-62, 164-6, 168-9, 175-6, 190, 210, 217-8, 223, 227-8, 231, 250-51, 265, 267-8, 272, 284, 286, 310, 315-6, 321, 337, 351, 355, 363-4, 367, 393, 412-3, 420, 440, 446-7, 463, 465, 469, 483-4
Panāda (rājā) 366
Payāgatittha 135
Paripuṇṇakatthera 240
Paripuṇṇakamāṇava 240
Paviṭṭhatthera 233
Pācīnavaṁsa 350
Pāṭaliputta (nagara) 449, 451

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pārāpariyatthera 291
Pārāpariyamāṇava 291
Pālamāṇava 247
Pālita 249
Pālileyyaka (hatthī) 310
Pāvā (raṭṭha) 251
Piṇḍolabhāradvājatthera 310-11
Piyañjahatthera 212
Piyadassī (Buddha) 92-4, 242, 291-3, 346-8
Piyālina (cakkavattirājā) 237
Pilinda (kumāra) 63
Pilindavacchatthera 63, 65
Pukkusāti (rājā) 253, 444
Puṇṇatthera 44, 46-7, 197-8,
Puṇṇamāsakumāra 66, 197, 379
Puṇṇamāsatthera 66, 378
Puthuvinda (rājā) 190
Puppha (cakkavattirājā) 275
Pulinacetiya 326-9, 355-7
Pokkharavatī (nagara) 59
Poṭiriya (gāmabhojaka) 404
Posiya (māṇava) 120
Posiyatthera 120

[Pha - Ba]

Phaluggata (cakkavattirājā) 220
Bandhumatī (nagara) 125, 170-1, 281, 403, 440, 458
Bandhura (māṇava) 263

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပက္ခတ္ထေရ ၁၈၀
ပစ္စယတ္ထေရ ၄၃၇
ပစ္စယမာဏဝ ၄၃၇
ပစ္ဆာဘူမဟာထေရ ၂၆၇
ပဉ္စာလ (ရာဇာ) ၄၂၃
ပဏ္ဍဝ (ပဗ္ဗတ) ၁၃၄-၅၊၁၇၃
ပထဝီဒုန္ဒုဘိ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၀၅
ပဒဝိက္ကမန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၀၆
ပဒုမ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ) ၄၂၈-၉
ပဒုမုတ္တရ (ဗုဒ္ဓ) ၁၉၊၂၀၊၂၄၊၃၄-၅၊၃၉၊၄၀၊၄၄-၅၊ ၄၈၊၅၁၊ ၆၃၊၆၈၊၇၀၊၇၆၊၈၁၊၈၃၊ ၉၆၊ ၁၀၁၊ ၁၀၃၊ ၁၁၄-၅၊ ၁၃၅-၆၊၁၅၉-၆၂၊၁၆၄-၆၊ ၁၆၈-၉၊ ၁၇၅-၆၊ ၁၉၀၊ ၂၁၀၊၂၁၇-၈၊၂၂၃၊၂၂၇-၈၊ ၂၃၁၊ ၂၅၀-၅၁၊ ၂၆၅၊ ၂၆၇-၈၊ ၂၇၂၊၂၈၄၊ ၂၈၆၊ ၃၁၀၊၃၁၅-၆၊၃၂၁၊၃၃၇၊ ၃၅၁၊၃၅၅၊၃၆၃-၄၊၃၆၇၊ ၃၉၃၊ ၄၁၂-၃၊၄၂၀၊ ၄၄၀၊ ၄၄၆-၇၊၄၆၃၊၄၆၅၊၄၆၉၊ ၄၈၃-၄
ပနာဒ (ရာဇာ) ၃၆၆
ပယာဂတိတ္ထ ၁၃၅
ပရိပုဏ္ဏကတ္ထေရ ၂၄၀
ပရိပုဏ္ဏကမာဏဝ ၂၄၀
ပဝိဋ္ဌတ္ထေရ ၂၃၃
ပါစီနဝံသ ၃၅၀
ပါဋလိပုတ္တ (နဂရ) ၄၄၉၊၄၅၁

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပါရာပရိယတ္ထေရ ၂၉၁
ပါရာပရိယမာဏဝ ၂၉၁
ပါလမာဏဝ ၂၄၇
ပါလိတ ၂၄၉
ပါလိလေယျက (ဟတ္ထိ) ၃၁၀
ပါဝါ (ရဋ္ဌ) ၂၅၁
ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇတ္ထေရ ၃၁၀-၁၁
ပိယဉ္ဇဟတ္ထေရ ၂၁၂
ပိယဒဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၉၂-၄၊၂၄၂၊ ၂၉၁-၃၊၃၄၆-၈
ပိယာလိန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၃၇
ပိလိန္ဒ (ကုမာရ) ၆၃
ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရ ၆၃၊၆၅
ပုက္ကုသာတိ (ရာဇာ) ၂၅၃၊၄၄၄
ပုဏ္ဏတ္ထေရ ၄၄၊၄၆-၇၊၁၉၇-၈၊
ပုဏ္ဏမာသကုမာရ ၆၆၊၁၉၇၊၃၇၉
ပုဏ္ဏမာသတ္ထေရ ၆၆၊၃၇၈
ပုထုဝိန္ဒ (ရာဇာ) ၁၉၀
ပုပ္ဖ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၇၅
ပုလိနစေတိယ ၃၂၆-၉၊၃၅၅-၇
ပေါက္ခရဝတီ (နဂရ) ၅၉
ပေါဋိရိယ (ဂါမဘောဇက) ၄၀၄
ပေါသိယ (မာဏဝ) ၁၂၀
ပေါသိယတ္ထေရ ၁၂၀

[ဖ-ဗ]

ဖလုဂ္ဂတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၂၀
ဗန္ဓုမတီ (နဂရ) ၁၂၅၊၁၇၀-၁၊ ၂၈၁၊၄၀၃၊၄၄၀၊၄၅၈
ဗန္ဓုရ (မာဏဝ) ၂၆၃

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bandhuratthera 263
Bākulatthera 439, 442
Bākulamāṇava 440
Bārāṇasī 59, 72, 190, 295, 320, 339, 440, 484
Bāvarī (brāhmaṇa) 91, 420
Bāhiya (raṭṭha) 49
Bimbisāra (rājā) 28, 103, 134, 147, 157, 183-4, 200, 252, 283, 398
Belaṭṭhasīsatthera 83
Belaṭṭhānikatthera 259
Belaṭṭhānikamāṇava 259
Brahmālikumāra 418
Brahmālitthera 418-9

[Bha]

Bhaddaji (māṇava) 363
Bhaddajitthera 363, 365-6
Bhaddavatī (nagara) 367
Bhaddārāma 219
Bhaddiya (nagara) 363, 404
Bhaddiya (rājā) 414
Bhaddiyaseṭṭhi 365
Bhaddekaratta 105
Bharatatthera 381-3
Bharatamāṇava 381, 383
Bhalliya 59, 60
Bhalliyatthera 59, 60
Bhāgīrathī (gaṅgā) 136, 318
Bhāradvāja 310, 435
Bhāradvāja (gotta) 386
Bhāradvājatthera 385
Bhūtagaṇa (pabbata) 273-4
Bhūmijakumāra 56
Bheravā (pabbataguhā) 401-2
Bhesaka (yakkha) 87

[Ma]

Magadha (raṭṭha) 70, 136, 233, 246, 272-3, 279, 304, 331, 401, 423, 426, 460
Majjhantika (raṭṭha) 49
Maṇippabhāsa (cakkavattirājā) 242
Maṇḍalika (rājā) 237, 261, 279, 423
Malitavambha (māṇava) 267
Malitavambhatthera 267
Malla (raṭṭha) 49, 51, 53
Malla (rājā) 155, 225, 251
Mahākaccānatthera 303, 372
Mahākassapatthera 335, 339
Mahākāḷatthera 344
Mahākāḷamāṇava 344
Mahākoṭṭhikatthera 15, 34, 36, 38-9
Mahācundatthera 331
Mahānāmatthera 288
Mahānāmamāṇava 288
Mahāpajāpatigotamī 352

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗန္ဓုရတ္ထေရ ၂၆၃
ဗာကုလတ္ထေရ ၄၃၉၊ ၄၄၂
ဗာကုလမာဏဝ ၄၄၀
ဗာရာဏသီ ၅၉၊ ၇၂၊ ၁၉၀၊ ၂၉၅၊ ၃၂၀၊ ၃၃၉၊ ၄၄၀၊ ၄၈၄
ဗာဝရီ (ဗြာဟ္မဏ) ၉၁၊ ၄၂၀
ဗာဟိယ (ရဋ္ဌ) ၄၉
ဗိမ္ဗိသာရ (ရာဇာ) ၂၈၊ ၁၀၃၊ ၁၃၄၊ ၁၄၇၊ ၁၅၇၊ ၁၈၃-၄၊ ၂၀၀၊ ၂၅၂၊ ၂၈၃၊ ၃၉၈
ဗေလဋ္ဌသီသတ္ထေရ ၈၃
ဗေလဋ္ဌာနိကတ္ထေရ ၂၅၉
ဗေလဋ္ဌာနိကမာဏဝ ၂၅၉
ဗြဟ္မာလိကုမာရ ၄၁၈
ဗြဟ္မာလိတ္ထေရ ၄၁၈-၉

[ဘ]

ဘဒ္ဒဇိ (မာဏဝ) ၃၆၃
ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရ ၃၆၃၊ ၃၆၅-၆
ဘဒ္ဒဝတီ (နဂရ) ၃၆၇
ဘဒ္ဒါရာမ ၂၁၉
ဘဒ္ဒိယ (နဂရ) ၃၆၃၊ ၄၀၄
ဘဒ္ဒိယ (ရာဇာ) ၄၁၄
ဘဒ္ဒိယသေဋ္ဌိ ၃၆၅
ဘဒ္ဒေကရတ္တ ၁၀၅
ဘရတတ္ထေရ ၃၈၁-၃
ဘရတမာဏဝ ၃၈၁၊ ၃၈၃
ဘလ္လိယ ၅၉၊ ၆၀
ဘလ္လိယတ္ထေရ ၅၉၊ ၆၀
ဘာဂီရထီ (ဂင်္ဂါ) ၁၃၆၊ ၃၁၈
ဘာရဒ္ဝါဇ ၃၁၀၊ ၄၃၅
ဘာရဒ္ဝါဇ (ဂေါတ္တ) ၃၈၆
ဘာရဒ္ဝါဇတ္ထေရ ၃၈၅
ဘူတဂဏ (ပဗ္ဗတ) ၂၇၃-၄
ဘူမိဇကုမာရ ၅၆
ဘေရဝါ (ပဗ္ဗတဂုဟာ) ၄၀၁-၂
ဘေသက (ယက္ခ) ၈၇

[မ]

မဂဓ (ရဋ္ဌ) ၇၀၊ ၁၃၆၊ ၂၃၃၊ ၂၄၆၊ ၂၇၂-၃၊ ၂၇၉၊ ၃၀၄၊ ၃၃၁၊ ၄၀၁၊ ၄၂၃၊ ၄၂၆၊ ၄၆၀
မဇ္ဈန္တိက (ရဋ္ဌ) ၄၉
မဏိပ္ပဘာသ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၄၂
မဏ္ဍလိက (ရာဇာ) ၂၃၇၊ ၂၆၁၊ ၂၇၉၊ ၄၂၃
မလိတဝမ္ဘ (မာဏဝ) ၂၆၇
မလိတဝမ္ဘတ္ထေရ ၂၆၇
မလ္လ (ရဋ္ဌ) ၄၉၊ ၅၁၊ ၅၃
မလ္လ (ရာဇာ) ၁၅၅၊ ၂၂၅၊ ၂၅၁
မဟာကစ္စာနတ္ထေရ ၃၀၃၊ ၃၇၂
မဟာကဿပတ္ထေရ ၃၃၅၊ ၃၃၉
မဟာကာဠတ္ထေရ ၃၄၄
မဟာကာဠမာဏဝ ၃၄၄
မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရ ၁၅၊ ၃၄၊ ၃၆၊ ၃၈-၉
မဟာစုန္ဒတ္ထေရ ၃၃၁
မဟာနာမတ္ထေရ ၂၈၈
မဟာနာမမာဏဝ ၂၈၈
မဟာပဇာပတိဂေါတမီ ၃၅၂

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mahāpatāpa (rājā) 61
Mahāpanāda (rājā) 366
Mahāpālamāṇava 247
Mahāmoggallānatthera 37, 39, 265
Mahāraha (cakkavattirājā) 273
Mahāreṇu 156
Mahālitthera 30
Mahāvaccha 70
Mahāvacchatthera 70
Mahāvana 93, 347
Mahāvibhava (seṭṭhi) 295
Mahāvihāra 2
Mahāsuvaṇṇa (kuṭumbika) 247
Mahāselatthera 100
Māṇavatthera 204
Mātaṅga 156
Mātaṅgaputtatthera 446
Mātaṅgaputtamāṇava 447
Māra 9, 60, 97, 102, 147-8, 151-2, 321, 387, 451, 461
Māluta (cakkavattirājā) 165
Migadāyavana 102
Migasiratthera 389
Migasiramāṇava 389
Meghiyatthera 187, 189
Meghiyamāṇava 187
Meṇḍasiratthera 216
Meṇḍasiramāṇava 216
Mettaji 246

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mettajitthera 246
Mettiyabhūmajakabhikkhū 54
Meḷajinatthera 320
Meḷajinamāṇava 320
Mogharājakumāra 420, 422
Mogharājatthera 420

[Ya]

Yamunā (nadī) 440
Yasatthera 129, 295
Yasamāṇava 295
Yasuggata (cakkavattirājā) 218
Yasoja 457-8
Yasojatthera 457-9
Yasodhara (rājā) 186

[Ra]

Rakkhita 218
Rakkhitatthera 217
Ratanakuṭi (Paccekabuddha) 163
Ratanapajjala (cakkavattirājā) 206
Ramaṇīyakuṭikatthera 166
Ramaṇīyavihāritthera 145
Rājagaha 27-8, 46, 49, 50, 56, 58-9, 63, 96, 134, 145, 147, 149-50, 153, 157, 200, 238, 253, 281, 283-4, 291, 304, 310, 322, 324, 347, 361, 386-7, 391, 412, 415, 425, 444, 451

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မဟာပတာပ (ရာဇာ) ၆၁
မဟာပနာဒ (ရာဇာ) ၃၆၆
မဟာပါလမာဏဝ ၂၄၇
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ ၃၇၊ ၃၉၊ ၂၆၅
မဟာရဟ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၇၃
မဟာရေဏု ၁၅၆
မဟာလိတ္ထေရ ၃၀
မဟာဝစ္ဆ ၇၀
မဟာဝစ္ဆတ္ထေရ ၇၀
မဟာဝန ၉၃၊ ၃၄၇
မဟာဝိဘဝ (သေဋ္ဌိ) ၂၉၅
မဟာဝိဟာရ ၂
မဟာသုဝဏ္ဏ (ကုဋုမ္ဗိက) ၂၄၇
မဟာသေလတ္ထေရ ၁၀၀
မာဏဝတ္ထေရ ၂၀၄
မာတင်္ဂ ၁၅၆
မာတင်္ဂပုတ္တတ္ထေရ ၄၄၆
မာတင်္ဂပုတ္တမာဏဝ ၄၄၇
မာရ ၉၊ ၆၀၊ ၉၇၊ ၁၀၂၊ ၁၄၇-၈၊ ၁၅၁-၂၊ ၃၂၁၊ ၃၈၇၊ ၄၅၁၊ ၄၆၁
မာလုတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၁၆၅
မိဂဒါယဝန ၁၀၂
မိဂသိရတ္ထေရ ၃၈၉
မိဂသိရမာဏဝ ၃၈၉
မေဃိယတ္ထေရ ၁၈၇၊ ၁၈၉
မေဃိယမာဏဝ ၁၈၇
မေဏ္ဍသိရတ္ထေရ ၂၁၆
မေဏ္ဍသိရမာဏဝ ၂၁၆
မေတ္တဇိ ၂၄၆

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မေတ္တဇိတ္ထေရ ၂၄၆
မေတ္တိယဘူမဇကဘိက္ခု ၅၄
မေဠဇိနတ္ထေရ ၃၂၀
မေဠဇိနမာဏဝ ၃၂၀
မောဃရာဇကုမာရ ၄၂၀၊ ၄၂၂
မောဃရာဇတ္ထေရ ၄၂၀

[ယ]

ယမုနာ (နဒီ) ၄၄၀
ယသတ္ထေရ ၁၂၉၊ ၂၉၅
ယသမာဏဝ ၂၉၅
ယသုဂ္ဂတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၁၈
ယသောဇ ၄၅၇-၈
ယသောဇတ္ထေရ ၄၅၇-၉
ယသောဓရ (ရာဇာ) ၁၈၆

[ရ]

ရက္ခိတ ၂၁၈
ရက္ခိတတ္ထေရ ၂၁၇
ရတနကုဋိ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ) ၁၆၃
ရတနပဇ္ဇလ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၀၆
ရမဏီယကုဋိကတ္ထေရ ၁၆၆
ရမဏီယဝိဟာရိတ္ထေရ ၁၄၅
ရာဇဂဟ ၂၇-၈၊ ၄၆၊ ၄၉၊ ၅၀၊ ၅၆၊ ၅၈-၉၊ ၆၃၊ ၉၆၊ ၁၃၄၊ ၁၄၅၊ ၁၄၇၊ ၁၄၉-၅၀၊ ၁၅၃၊ ၁၅၇၊ ၂၀၀၊ ၂၃၈၊ ၂၅၃၊ ၂၈၁၊ ၂၈၃-၄၊ ၂၉၁၊ ၃၀၄၊ ၃၁၀၊ ၃၂၂၊ ၃၂၄၊ ၃၄၇၊ ၃၆၁၊ ၃၈၆-၇၊ ၃၉၁၊ ၄၁၂၊ ၄၁၅၊ ၄၂၅၊ ၄၄၄၊ ၄၅၁

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rādhatthera	321, 323
Rādhamāṇava	322
Rāmaṇeyyakatthera	151
Rāhulatthera	474
Rūpasārī	136, 331
Revatatthera	41, 137-8, 173
Roruva (nagara)	252
Rohaṇī (cakkavattirājā)	226
Rohita (nagara)	437
[La]	
Lambaka (pabbata)	121
Licchavī (rājā)	133, 160, 212, 300, 327
Lomasakaṅgiyatthera	105
Lomasakaṅgiyamāṇava	105
[Va]	
Vaggumudā (nadī)	458
Vaccha	72, 185, 283
Vacchagotta	72
Vacchagottatthera	281
Vacchagottamāṇava	281
Vacchapāla	200
Vacchapālatthera	200
Vajjitatthera	430
Vajjitamāṇava	430
Vajjiputta	178
Vajjiputtatthera	178-9, 300
Vajjiputtamāṇava	300

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vajjī (raṭṭha)	159, 166
Vaḍḍha (gāma)	302
Vaḍḍhamāna	133
Vaḍḍhamānatthera	133
Vanavacchatthera	71, 74, 212
Vappa	176
Vappatthera	175
Varasāgara	173
Varuṇa (cakkavattirājā)	268
Varuṇa (brāhmaṇa)	115
Varuṇatthera	93
Varuṇadevarājā	174
Valliya	313, 372
Valliyatthera	155, 157, 159, 313, 371
Vasabhatthera	326
Vasabhamāṇava	327
Vasala (pabbata)	110
Vassakāra (mahāmatta)	304-5
Vassikatthera	455
Vassikamāṇava	455
Vājapeyya (yañña)	227
Vātasama (cakkavattirājā)	206
Vāraṇatthera	452
Vāraṇamāṇava	453
Vāseṭṭha (brāhmaṇa)	176
Vikatānanda (cakkavattirājā)	434
Vijaya	242
Vijayatthera	242

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရာဓတ္ထေရ	၃၂၁၊ ၃၂၃
ရာဓမာဏဝ	၃၂၂
ရာမဏေယျကတ္ထေရ	၁၅၁
ရာဟုလတ္ထေရ	၄၇၄
ရူပသာရီ	၁၃၆၊ ၃၃၁
ရေဝတတ္ထေရ	၄၁၊ ၁၃၇-၈၊ ၁၇၃
ရောရုဝ (နဂရ)	၂၅၂
ရောဟဏီ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၂၆
ရောဟိတ (နဂရ)	၄၃၇
[လ]	
လမ္ဗက (ပဗ္ဗတ)	၁၂၁
လိစ္ဆဝီ (ရာဇာ)	၁၃၃၊ ၁၆၀၊ ၂၁၂၊ ၃၀၀၊ ၃၂၇
လောမသကင်္ဂိယတ္ထေရ	၁၀၅
လောမသကင်္ဂိယမာဏဝ	၁၀၅
[ဝ]	
ဝဂ္ဂုမုဒါ (နဒီ)	၄၅၈
ဝစ္ဆ	၇၂၊ ၁၈၅၊ ၂၈၃
ဝစ္ဆဂေါတ္တ	၇၂
ဝစ္ဆဂေါတ္တတ္ထေရ	၂၈၁
ဝစ္ဆဂေါတ္တမာဏဝ	၂၈၁
ဝစ္ဆပါလ	၂၀၀
ဝစ္ဆပါလတ္ထေရ	၂၀၀
ဝဇ္ဇိတတ္ထေရ	၄၃၀
ဝဇ္ဇိတမာဏဝ	၄၃၀
ဝဇ္ဇိပုတ္တ	၁၇၈
ဝဇ္ဇိပုတ္တတ္ထေရ	၁၇၈-၉၊ ၃၀၀
ဝဇ္ဇိပုတ္တမာဏဝ	၃၀၀

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဇ္ဇီ (ရဋ္ဌ)	၁၅၉၊ ၁၆၆
ဝဍ္ဎ (ဂါမ)	၃၀၂
ဝဍ္ဎမာန	၁၃၃
ဝဍ္ဎမာနတ္ထေရ	၁၃၃
ဝနဝစ္ဆတ္ထေရ	၇၁၊ ၇၄၊ ၂၁၂
ဝပ္ပ	၁၇၆
ဝပ္ပတ္ထေရ	၁၇၅
ဝရသာဂရ	၁၇၃
ဝရုဏ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၆၈
ဝရုဏ (ဗြာဟ္မဏ)	၁၁၅
ဝရုဏတ္ထေရ	၉၃
ဝရုဏဒေဝရာဇာ	၁၇၄
ဝလ္လိယ	၃၁၃၊ ၃၇၂
ဝလ္လိယတ္ထေရ	၁၅၅၊ ၁၅၇၊ ၁၅၉၊ ၃၁၃၊ ၃၇၁
ဝသဘတ္ထေရ	၃၂၆
ဝသဘမာဏဝ	၃၂၇
ဝသလ (ပဗ္ဗတ)	၁၁၀
ဝဿကာရ (မဟာမတ္တ)	၃၀၄-၅
ဝဿိကတ္ထေရ	၄၅၅
ဝဿိကမာဏဝ	၄၅၅
ဝါဇပေယျ (ယည)	၂၂၇
ဝါတသမ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၆
ဝါရဏတ္ထေရ	၄၅၂
ဝါရဏမာဏဝ	၄၅၃
ဝါသေဋ္ဌ (ဗြာဟ္မဏ)	၁၇၆
ဝိကတာနန္ဒ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၄၃၄
ဝိဇယ	၂၄၂
ဝိဇယတ္ထေရ	၂၄၂

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Va]

Vinatā (nadī) 71, 220, 352, 409, 411, 437
Vipassī (Buddha) 61, 66, 77, 88, 90, 96, 103, 105, 123, 125, 134, 145, 150, 153, 170, 178, 180-83, 187-8, 200, 202-3, 207-8, 212, 214-5, 222, 234, 252, 281-2, 302, 322, 324, 331, 363, 391-2, 399, 400, 403, 406, 418, 437, 440, 457, 476
Vipulāsabha (cakkavattirājā) 260
Vimalakoṇḍaññatthera 182-3
Vimalatthera 153, 339, 341, 484
Vimalamāṇava 153, 183, 484
Virocana (cakkavattirājā) 235
Vilokana (cakkavattirājā) 206
Visākhapañcālaputtatthera 423
Vītasokatthera 375
Vītasokamāṇava 376
Vīra (kumāra) 61
Vīratthera 61-2
Veṭhapura (nagara) 478
Veṇudattatthera 372-3
Vebhāra (pabbata) 134-5, 374
Vesālī 133, 159, 160, 169, 178, 183, 208, 212, 300, 327, 372
Vessantara (rājā) 11
Vessabhū (Buddha) 74, 107, 259, 260, 478
Vessavaṇa (devarājā) 56-7, 187-8
Veḷukaṇṭaka (nagara) 125, 127
Veḷuvana 27, 46, 50, 96, 149, 386

[Sa]

Saṁgharakkhitatthera 274
Saṁgharakkhitamāṇava 275
Sakka (devarājā) 190, 270, 330-1, 367
Saṅkassa (Nagara) 269
Saṅgāmajitatthera 120
Sañjayatthera 150
Sañjayamāṇava 150
Sataraṁsī (Paccekabuddha) 86, 88, 401
Sattaka (isi) 472
Sattapaṇṇi (guhā) 451
Sattuttama (cakkavattirājā) 279
Sandhitatthera 431
Sandhitamāṇava 432
Sabbaghana (cakkavattirājā) 246
Sabbamitta 341
Sabbamittatthera 341
Samagga (pabbata) 327
Samatta (cakkavattirājā) 251
Samantacakkhu (cakkavattirājā) 258

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝိနတာ (နဒီ) ၇၁၊၂၂၀၊၃၅၂၊ ၄၀၉၊၄၁၁၊၄၃၇
ဝိပဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၆၁၊၆၆၊၇၇၊၈၈၊ ၉၀၊၉၆၊၁၀၃၊၁၀၅၊၁၂၃၊၁၂၅၊ ၁၃၄၊၁၄၅၊၁၅၀၊၁၅၃၊၁၇၀၊ ၁၇၈၊၁၈၀-၈၃၊၁၈၇-၈၊၂၀၀၊ ၂၀၂-၃၊၂၀၇-၈၊၂၁၂၊၂၁၄-၅၊ ၂၂၂၊၂၃၄၊၂၅၂၊၂၈၁-၂၊၃၀၂၊ ၃၂၂၊၃၂၄၊၃၃၁၊၃၆၃၊၃၉၁-၂၊ ၃၉၉၊၄၀၀၊၄၀၃၊၄၀၆၊၄၁၈၊ ၄၃၇၊၄၄၀၊၄၅၇၊၄၇၆
ဝိပုလာသဘ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၆၀
ဝိမလကောဏ္ဍညတ္ထေရ ၁၈၂-၃
ဝိမလတ္ထေရ ၁၅၃၊၃၃၉၊၃၄၁၊၄၈၄
ဝိမလမာဏဝ ၁၅၃၊၁၈၃၊၄၈၄
ဝိရောစန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၃၅
ဝိလောကန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၀၆
ဝိသာခပဉ္စာလပုတ္တတ္ထေရ ၄၂၃
ဝီတသောကတ္ထေရ ၃၇၅
ဝီတသောကမာဏဝ ၃၇၆
ဝီရ (ကုမာရ) ၆၁
ဝီရတ္ထေရ ၆၁-၂
ဝေဌပုရ (နဂရ) ၄၇၈
ဝေဏုဒတ္တတ္ထေရ ၃၇၂-၃
ဝေဘာရ (ပဗ္ဗတ) ၁၃၄-၅၊၃၇၄
ဝေသာလီ ၁၃၃၊၁၅၉၊၁၆၀၊ ၁၆၉၊၁၇၈၊၁၈၃၊၂၀၈၊၂၁၂၊ ၃၀၀၊၃၂၇၊၃၇၂
ဝေဿန္တရ (ရာဇာ) ၁၁
ဝေဿဘူ (ဗုဒ္ဓ) ၇၄၊၁၀၇၊၂၅၉၊ ၂၆၀၊၄၇၈
ဝေဿဝဏ (ဒေဝရာဇာ) ၅၆-၇၊ ၁၈၇-၈
ဝေဠုကဏ္ဋက (နဂရ) ၁၂၅၊၁၂၇
ဝေဠုဝန ၂၇၊၄၆၊၅၀၊၉၆၊ ၁၄၉၊၃၈၆

[သ]

သံဃရက္ခိတတ္ထေရ ၂၇၄
သံဃရက္ခိတမာဏဝ ၂၇၅
သက္က (ဒေဝရာဇာ) ၁၉၀၊၂၇၀၊ ၃၃၀-၁၊၃၆၇
သင်္ကဿ (နဂရ) ၂၆၉
သင်္ဂါမဇိတတ္ထေရ ၁၂၀
သဉ္စယတ္ထေရ ၁၅၀
သဉ္စယမာဏဝ ၁၅၀
သတရံသီ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ) ၈၆၊၈၈၊ ၄၀၁
သတ္တက (ဣသိ) ၄၇၂
သတ္တပဏ္ဏိ (ဂုဟာ) ၄၅၁
သတ္တုတ္တမ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၇၉
သန္ဓိတတ္ထေရ ၄၃၁
သန္ဓိတမာဏဝ ၄၃၂
သဗ္ဗဃန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၄၆
သဗ္ဗမိတ္တ ၃၄၁
သဗ္ဗမိတ္တတ္ထေရ ၃၄၁
သမဂ္ဂ (ပဗ္ဗတ) ၃၂၇
သမတ္တ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၅၁
သမန္တစက္ခု (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၂၅၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samalaṅkata (cakkavattirājā)	266
Samita (cakkavattirājā)	188
Samitigutta	221
Samitiguttatthera	221
Samiddhi (brāhmaṇa)	66, 70
Samiddhitthera	147
Sambulakaccānatthera	401
Sambulakaccānamāṇava	401
Sambhūtakumāra	56
Sambhūtatthera	55, 57-8
Sammukhāthavika (cakkavattirājā)	205
Sammodakumāra	180
Sāritacchedana (cakkavattirājā)	206
Sāketa	107, 160, 216
Sākiya (rājā)	406, 408
Sāgara	192-3
Sāṭimattiyatthera	460
Sānutthera	142
Sānumāṇava	142
Sānusāmaṇera	142-4
Sāmaññakāni (māṇava)	123
Sāmaññakānitthera	123
Sāmidatta (māṇava)	238
Sāmidattatthera	238
Sāriputtatthera	46-7, 70, 125, 136, 138, 172, 192, 331, 388, 471
Sāvatthī	27, 37, 40 (ādipiṭṭhesu)

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sikhī (Buddha)	59, 70, 113, 129, 152, 219, 220, 229, 236-7, 258, 276, 278-9, 323, 381, 404, 408, 425, 431-2, 434, 480-1
Siggava (isi)	472
Siṅgālakapitutthera	86
Siṅgālakamāṇava	87
Siddhattha (Buddha)	110-11, 139, 142, 144, 147, 155-7, 184-5, 195, 243-4, 247-8, 263, 295, 361, 375, 376, 460-61
Siddhatthakumāra	72, 176
Sindhu (nadī)	66, 289
Siridhara (cakkavattirājā)	230
Sirimatthera	355, 356, 359
Sirimamāṇava	356
Sirivaḍḍha	356
Sirivaḍḍha (māṇava)	134
Sirivaḍḍhatthera	134, 359-60
Sivaka (māṇava)	74, 391
Sivakatthera	391
Sivakasāmaṇera	74-5
Sītavana	56-8
Sītavaniyatthera	56
Sīlavatī (nagara)	263-4
Sīvalitthera	169, 173
Sīvalidāraka	172-3
Sīhatthera	225-6

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမလင်္ကတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၆၆
သမိတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၁၈၈
သမိတိဂုတ္တ	၂၂၁
သမိတိဂုတ္တတ္ထေရ	၂၂၁
သမိဒ္ဓိ (ဗြာဟ္မဏ)	၆၆၊ ၇၀
သမိဒ္ဓိတ္ထေရ	၁၄၇
သမ္ဗုလကစ္စာနတ္ထေရ	၄၀၁
သမ္ဗုလကစ္စာနမာဏဝ	၄၀၁
သမ္ဘူတကုမာရ	၅၆
သမ္ဘူတတ္ထေရ	၅၅၊ ၅၇-၈
သမ္မုခါထဝိက (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၅
သမ္မောဒကုမာရ	၁၈၀
သရိတစ္ဆေဒန (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၆
သာကေတ	၁၀၇၊ ၁၆၀၊ ၂၁၆
သာကိယ (ရာဇာ)	၄၀၆၊ ၄၀၈
သာဂရ	၁၉၂-၃
သာဋိမတ္တိယတ္ထေရ	၄၆၀
သာနုတ္ထေရ	၁၄၂
သာနုမာဏဝ	၁၄၂
သာနုသာမဏေရ	၁၄၂-၄
သာမညကာနိ (မာဏဝ)	၁၂၃
သာမညကာနိတ္ထေရ	၁၂၃
သာမိဒတ္တ (မာဏဝ)	၂၃၈
သာမိဒတ္တတ္ထေရ	၂၃၈
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၄၆-၇၊ ၇၀၊ ၁၂၅၊ ၁၃၆၊ ၁၃၈၊ ၁၇၂၊ ၁၉၂၊ ၃၃၁၊ ၃၈၈၊ ၄၇၁
သာဝတ္ထိ	၂၇၊ ၃၇၊ ၄၀ (အာဒိပိဋ္ဌေသု)

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သိခီ (ဗုဒ္ဓ)	၅၉၊ ၇၀၊ ၁၁၃၊ ၁၂၉၊ ၁၅၂၊ ၂၁၉၊ ၂၂၀၊ ၂၂၉၊ ၂၃၆-၇၊ ၂၅၈၊ ၂၇၆၊ ၂၇၈-၉၊ ၃၂၃၊ ၃၈၁၊ ၄၀၄၊ ၄၀၈၊ ၄၂၅၊ ၄၃၁-၂၊ ၄၃၄၊ ၄၈၀-၁
သိဂ္ဂဝ (ဣသိ)	၄၇၂
သိင်္ဂါလကပိတုတ္ထေရ	၈၆
သိင်္ဂါလကမာဏဝ	၈၇
သိဒ္ဓတ္ထ (ဗုဒ္ဓ)	၁၁၀-၁၁၊ ၁၃၉၊ ၁၄၂၊ ၁၄၄၊ ၁၄၇၊ ၁၅၅-၇၊ ၁၈၄-၅၊ ၁၉၅၊ ၂၄၃-၄၊ ၂၄၇-၈၊ ၂၆၃၊ ၂၉၅၊ ၃၆၁၊ ၃၇၅၊ ၃၇၆၊ ၄၆၀-၆၁
သိဒ္ဓတ္ထကုမာရ	၇၂၊ ၁၇၆
သိန္ဓု (နဒီ)	၆၆၊ ၂၈၉
သိရိဓရ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၃၀
သိရိမတ္ထေရ	၃၅၅၊ ၃၅၆၊ ၃၅၉
သိရိမမာဏဝ	၃၅၆
သိရိဝဍ္ဎ	၃၅၆
သိရိဝဍ္ဎ (မာဏဝ)	၁၃၄
သိရိဝဍ္ဎတ္ထေရ	၁၃၄၊ ၃၅၉-၆၀
သိဝက (မာဏဝ)	၇၄၊ ၃၉၁
သိဝကတ္ထေရ	၃၉၁
သိဝကသာမဏေရ	၇၄-၅
သီတဝန	၅၆-၈
သီတဝနိယတ္ထေရ	၅၆
သီလဝတီ (နဂရ)	၂၆၃-၄
သီဝလိတ္ထေရ	၁၆၉၊ ၁၇၃
သီဝလိဒါရက	၁၇၂-၃
သီဟတ္ထေရ	၂၂၅-၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīhamāṇava	225
Sīhasenāpati	5
Sugandha (cakkavattirājā)	203
Sugandhatthera	99
Sugandhamāṇava	99
Sucintita (Paccekabuddha)	317
Sujāta (brāhmaṇa)	463
Sujātatthera	68, 337
Sudanta (māṇava)	127
Sudantatthera	127
Sudassana (Paccekabuddha)	109-10
Sudassana (mālākāra)	159-60
Suddhodana (rājā)	155, 195, 352
Sunanda (tāpasa)	464
Sunanda (brāhmaṇa)	227-8
Sunāga (māṇava)	229
Sunāgatthera	229
Sunāparanta (janapada)	197, 399
Sunimmita (cakkavattirājā)	255
Suppavāsā	171-2
Suppākārapaṭṭana	197
Suppiya (māṇava)	114
Suppiyatthera	114
Subāhu (rājā)	174
Subāhutthera	155-6
Subbata (cakkavattirājā)	165
Subhūti	27
Subhūtitthera	2, 15, 26-7, 33
Sumaṅgala (cakkavattirājā)	211
Sumaṅgalatthera	139, 141

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sumaṅgalamāṇava	139
Sumana (Paccekabuddha)	59, 60, 385-6
Sumanaseṭṭhi	27
Sumitta (cakkavattirājā)	233
Sumekhala (isi)	472
Sumedha (Buddha)	63-4, 254-7, 289, 295-6, 304-5, 320, 367-9, 371, 374-5
Suyāmana (māṇava)	208
Suyāmanatthera	207
Surādha (māṇava)	323
Surādhatthera	323
Suvaccha (brāhmaṇa)	272
Suvaṇṇa (cakkavattirājā)	257
Susaññata (cakkavattirājā)	283
Suhemanta (māṇava)	269
Suhemantatthera	269
Susāma (māṇava)	190
Susārada (māṇava)	210
Susāradatthera	210
Setabya (nagara)	190, 344
Setuccha (māṇava)	261
Setucchatthera	261
Soṇatthera	381, 383, 404
Soṇapoṭiriyaputtatthera	404
Soṇamāṇava	97, 105, 404
Sottiya (brāhmaṇa)	149
Sopāka (māṇava)	118
Sopākatthera	117
Sobhanārāma	465

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီဟမာဏဝ	၂၂၅
သီဟသေနာပတိ	၅
သုဂန္ဓ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၀၃
သုဂန္ဓတ္ထေရ	၉၉
သုဂန္ဓမာဏဝ	၉၉
သုစိန္တိတ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၃၁၇
သုဇာတ (ဗြာဟ္မဏ)	၄၆၃
သုဇာတတ္ထေရ	၆၈၊၃၃၇
သုဒန္တ (မာဏဝ)	၁၂၇
သုဒန္တတ္ထေရ	၁၂၇
သုဒဿန (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၁၀၉-၁၀
သုဒဿန (မာလာကာရ)	၁၅၉-၆၀
သုဒ္ဓေါဒန (ရာဇာ)	၁၅၅၊၁၉၅၊၃၅၂
သုနန္ဒ (တာပသ)	၄၆၄
သုနန္ဒ (ဗြာဟ္မဏ)	၂၂၇-၈
သုနာဂ (မာဏဝ)	၂၂၉
သုနာဂတ္ထေရ	၂၂၉
သုနာပရန္တ (ဇနပဒ)	၁၉၇၊၃၉၉
သုနိမ္မိတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၅၅
သုပ္ပဝါသာ	၁၇၁-၂
သုပ္ပါကာရပဋ္ဋန	၁၉၇
သုပ္ပိယ (မာဏဝ)	၁၁၄
သုပ္ပိယတ္ထေရ	၁၁၄
သုဗာဟု (ရာဇာ)	၁၇၄
သုဗာဟုတ္ထေရ	၁၅၅-၆
သုဗ္ဗတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၁၆၅
သုဘူတိ	၂၇
သုဘူတိတ္ထေရ	၂၊၁၅၊၂၆-၇၊၃၃
သုမင်္ဂလ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၁၁
သုမင်္ဂလတ္ထေရ	၁၃၉၊၁၄၁

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုမင်္ဂလမာဏဝ	၁၃၉
သုမန (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၅၉၊၆၀၊၃၈၅-၆
သုမနသေဋ္ဌိ	၂၇
သုမိတ္တ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၃၃
သုမေခလ (ဣသိ)	၄၇၂
သုမေဓ (ဗုဒ္ဓ)	၆၃-၄၊၂၅၄-၇၊ ၂၈၉၊၂၉၅-၆၊၃၀၄-၅၊၃၂၀၊ ၃၆၇-၉၊၃၇၁၊၃၇၄-၅
သုယာမန (မာဏဝ)	၂၀၈
သုယာမနတ္ထေရ	၂၀၇
သုရာဓ (မာဏဝ)	၃၂၃
သုရာဓတ္ထေရ	၃၂၃
သုဝစ္ဆ (ဗြာဟ္မဏ)	၂၇၂
သုဝဏ္ဏ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၅၇
သုသညတ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၈၃
သုဟေမန္တ (မာဏဝ)	၂၆၉
သုဟေမန္တတ္ထေရ	၂၆၉
သုသာမ (မာဏဝ)	၁၉၀
သုသာရဒ (မာဏဝ)	၂၁၀
သုသာရဒတ္ထေရ	၂၁၀
သေတဗျ (နဂရ)	၁၉၀၊၃၄၄
သေတုစ္ဆ (မာဏဝ)	၂၆၁
သေတုစ္ဆတ္ထေရ	၂၆၁
သောဏတ္ထေရ	၃၈၁၊၃၈၃၊၄၀၄
သောဏပေါဋိရိယပုတ္တတ္ထေရ	၄၀၄
သောဏမာဏဝ	၉၇၊၁၀၅၊၄၀၄
သောတ္တိယ (ဗြာဟ္မဏ)	၁၄၉
သောပါက (မာဏဝ)	၁၁၈
သောပါကတ္ထေရ	၁၁၇
သောဘနာရာမ	၄၆၅

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa - Ha]	
Sobhita (māṇava)	368, 449
Sobhita (Paccekabuddha)	387-8
Sobhita (pabbata)	441
Sobhitatthera	218, 367
Somadeva (cakkavattirājā)	248
Somamittatthera	339, 484
Somamittamāṇava	339
Haṁsavatī (nagara)	19, 20, 34 (ādipiṭṭhesu)

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Hatthārohaputtatthera	214
Hārita (pabbata)	313
Hāritatthera	108, 483
Hāritamāṇava	109, 483
Himavanta	23, 72, 86 (ādipiṭṭhesu)
Heraññakāni (māṇava)	337
Heraññakānitthera	337

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ-ဟ]	
သောဘိတ (မာဏဝ)	၃၆၈၊ ၄၄၉
သောဘိတ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၃၈၇-၈
သောဘိတ (ပဗ္ဗတ)	၄၄၁
သောဘိတတ္ထေရ	၂၁၈၊ ၃၆၇
သောမဒေဝ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ)	၂၄၈
သောမမိတ္တတ္ထေရ	၃၃၉၊ ၄၈၄
သောမမိတ္တမာဏဝ	၃၃၉
ဟံသဝတီ (နဂရ)	၁၉၊ ၂၀၊ ၃၄ (အာဒိပိဋ္ဌေသု)

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]	
ဟတ္ထာရောဟပုတ္တတ္ထေရ	၂၁၄
ဟာရိတ (ပဗ္ဗတ)	၃၁၃
ဟာရိတတ္ထေရ	၁၀၈၊ ၄၈၃
ဟာရိတမာဏဝ	၁၀၉၊ ၄၈၃
ဟိမဝန္တ	၂၃၊ ၇၂၊ ၈၆ (အာဒိပိဋ္ဌေသု)
ဟေရညကာနိ (မာဏဝ)	၃၃၇
ဟေရညကာနိတ္ထေရ	၃၃၇

Theragāthā-aṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akaṁ = Akari (Ka)	251
Akā me = Ākāse (Ka)	364
Akkhubbhaṁ ratanaṁ = Ākāsaratanaṁ (Sī)	253
Agacchantā nāma natthīti = Anāgacchantā na atthi (Ka)	371
Agadhito = Agathito (Sī)	243
Agamaṁ citakaṁ tadā = Agamāsiṁ citantikaṁ (Sī)	358
Agāhaduravaggāhaduruttaraṇaṭṭhena = Agādhaduruttaraṇaṭṭhena (Sī)	238
Aggadhammo = Aggo dhammo (Sī)	246
Aggaphalādhigamena = Maggaphalādhigamena (Sī)	404
Aggabāhaṭṭhāneyeva = Aggatahaṭṭhīniyeva (I) Aggatahaṭṭheyeva (Ka)	345
Aggamaggapattito = Aggamagguppattito (Sī, I)	326
Aggiparicaraṇādinā = Aggiparicaraṇādito (Sī)	435
Aggivegasantattaṁ = Aggivegasantattā (Ka)	49
Aggihuta = Aggihutta (Ka)	435
Aṅkolapupphehi = Ākulīpupphehi (Sī, I)	428
Aṅgabhāvato = Saṅgabhāvato (Ka)	60
Acintiye = Acintiyesu (Sī, Ka)	103
Acchakokataracchakā = Acchakā ca taracchakā (Sī)	117, 198
Acchādesi = Acchādāpesi (I, Ka)	363
Ajātattā = Ajarattā (Ka)	115

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကံ = အကရိ (က)	၂၅၁
အကာ မေ = အာကာသေ (က)	၃၆၄
အက္ခုဗ္ဘံ ရတနံ = အာကာသရတနံ (သီ)	၂၅၃
အဂစ္ဆန္တာ နာမ နတ္ထီတိ = အနာဂစ္ဆန္တာ န အတ္ထိ (က)	၃၇၁
အဂဓိတော = အဂထိတော (သီ)	၂၄၃
အဂမံ စိတကံ တဒါ = အဂမာသိံ စိတန္တိကံ (သီ)	၃၅၈
အဂါဟဒုရဝဂ္ဂါဟဒုရုတ္တရဏဋ္ဌေန = အဂါဓဒုရုတ္တရဏဋ္ဌေန (သီ)	၂၃၈
အဂ္ဂဓမ္မော = အဂ္ဂေါ ဓမ္မော (သီ)	၂၄၆
အဂ္ဂဖလာဓိဂမေန = မဂ္ဂဖလာဓိဂမေန (သီ)	၄၀၄
အဂ္ဂဗာဟဋ္ဌာနေယေဝ = အဂ္ဂတဟဋ္ဌီနိယေဝ (ဣ) အဂ္ဂတဟဋ္ဌေယေဝ (က)	၃၄၅
အဂ္ဂမဂ္ဂပတ္တိတော = အဂ္ဂမဂ္ဂုပ္ပတ္တိတော (သီ၊ ဣ)	၃၂၆
အဂ္ဂိပရိစရဏာဒိနာ = အဂ္ဂိပရိစရဏာဒိတော (သီ)	၄၃၅
အဂ္ဂိဝေဂသန္တတ္တံ = အဂ္ဂိဝေဂသန္တတ္တာ (က)	၄၉
အဂ္ဂိဟုတ = အဂ္ဂိဟုတ္တ (က)	၄၃၅
အင်္ကောလပုပ္ဖေဟိ = အာကုလီပုပ္ဖေဟိ (သီ၊ ဣ)	၄၂၈
အင်္ဂဘာဝတော = သင်္ဂဘာဝတော (က)	၆၀
အစိန္တိယေ = အစိန္တိယေသု (သီ၊ က)	၁၀၃
အစ္ဆကောကတရစ္ဆကာ = အစ္ဆကာ စ တရစ္ဆကာ (သီ)	၁၁၇၊ ၁၉၈
အစ္ဆာဒေသိ = အစ္ဆာဒါပေသိ (ဣ၊ က)	၃၆၃
အဇာတတ္တာ = အဇရတ္တာ (က)	၁၁၅

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Ajānanameva = Ajānatā guṇānaṁ ajānanameva (Ka) 319
Añjana = Ajjuṇa (Sī) 426
Aññātañca vijāneyyuṁ = Aññātañca vijāneyyaṁ (Ka) 287
Aññāsikoṇḍaññattherassa = Aññātakoṇḍañña (Ka)
Aññākoṇḍañña (Sī, Ka) 45
Aññe jane = Aññena janena (Sī, I) 342
Aññehi = Caññehi (Sī) 129
Aṭṭha ete janādhipā = Atha ete janā tattha (Sī) 268
Aṭṭhapesīti = Paṭṭhapesīti (Ka) 130
Aṭṭhahetūhi samphussa = Atthahetūti samphassaṁ (Sī) 455
Aṭṭhārasakappasatamatthake = Aṭṭhārasādhikakappasatamatthake (Sī) 225
Aṭṭhārasa ca kappāni = Aṭṭhārasāni kappāni (Sī) 358
Aṭṭhisaññāya = Aṭṭhikasaññāya (Sī) 87
Aḍḍhayojanamatto = Aḍḍhayojanappamāṇo (Sī)
Aḍḍhuḍḍhayojanamatto (I) 366
Atisāyaṁ, sāyaggahaṇeneva = Atidivāsāyaṁ gahaṇeneva (I) 449
Atīritattā = Ataritattā (Sī) 261
Attanā = Attano (Sī, I) 481
Attanā = Attano (Sī, Ka) 28, 89
Attano āyasmatā ca Anuruddhena āyasmatā ca Nindiyena saha samaggavāso dassitoti veditabbaṁ = Attano āyasmatā ca Nandiyena samaggavāsoti veditabbaṁ (Sī) 350
Attano phalaṁ paṭicca paccayabhāvo = Attano phalassa paccayabhāvo (Sī) 271
Attapaccakkhakaraṇena = ...karaṇe (Sī, I) 427
Attapaccakkhato = Atthaṁ paccakkhato (Sī) 65
Attapaṭibandhaṭṭhena = Atthūpanibandhaṭṭhena (Ka) 282
Attabhāvagehassa = Attabhāvasaṅkhātassa gehassa (Sī) 393
Attasannissayaṁ = Atthūpanissayaṁ (Sī) 135

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အဇာနနမေဝ = အဇာနတာ ဂုဏာနံ အဇာနနမေဝ (က) ၃၁၉
အဉ္ဇန = အဇ္ဇုဏ (သီ) ၄၂၆
အညာတဉ္စ ဝိဇာနေယျုံ = အညာတဉ္စ ဝိဇာနေယျံ (က) ၂၈၇
အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ = အညာတကောဏ္ဍည (က)
အညာကောဏ္ဍည (သီ၊ က) ၄၅
အညေ ဇနေ = အညေန ဇနေန (သီ၊ ဣ) ၃၄၂
အညေဟိ = စညေဟိ (သီ) ၁၂၉
အဋ္ဌ ဧတေ ဇနာဓိပါ = အထ ဧတေ ဇနာ တတ္ထ (သီ) ၂၆၈
အဋ္ဌပေသီတိ = ပဋ္ဌပေသီတိ (က) ၁၃၀
အဋ္ဌဟေတူဟိ သမ္ဖုဿ = အတ္ထဟေတူဟိ သမ္ဖဿံ (သီ) ၄၅၅
အဋ္ဌာရသကပ္ပသတမတ္တကေ = အဋ္ဌာရသာဓိကကပ္ပသတမတ္တကေ (သီ) ၂၂၅
အဋ္ဌာရသ စ ကပ္ပါနိ = အဋ္ဌာရသာနိ ကပ္ပါနိ (သီ) ၃၅၈
အဋ္ဌိသညာယ = အဋ္ဌိကသညာယ (သီ) ၈၇
အဍ္ဎယောဇနမတ္တော = အဍ္ဎယောဇနပ္ပမာဏော (သီ)
အဍ္ဎုဍ္ဎယောဇနမတ္တော (ဣ) ၃၆၆
အတိသာယံ၊ သာယဂ္ဂဟဏေနေဝ = အတိဒိဝါသာယံ ဂဟဏေနေဝ (ဣ) ၄၄၉
အတီရိတတ္တာ = အတရိတတ္တာ (သီ) ၂၆၁
အတ္တနာ = အတ္တနော (သီ၊ ဣ) ၄၈၁
အတ္တနာ = အတ္တနော (သီ၊ က) ၂၈၊ ၈၉
အတ္တနော အာယသ္မတာ စ အနုရုဒ္ဓေန အာယသ္မတာ စ နန္ဒိယေန သဟ သမဂ္ဂဝါသော ဒဿိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ = အတ္တနော အာယသ္မတာ စ နန္ဒိယေန သမဂ္ဂဝါသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ (သီ) ၃၅၀
အတ္တနော ဖလံ ပဋိစ္စ ပစ္စယဘာဝေါ = အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယဘာဝေါ (သီ) ၂၇၁
အတ္တပစ္စက္ခကရဏေန = ····ကရဏေ (သီ၊ ဣ) ၄၂၇
အတ္တပစ္စက္ခတော = အတ္ထံ ပစ္စက္ခတော (သီ) ၆၅
အတ္တပဋိဗန္ဓဋ္ဌေန = အတ္ထူပနိဗန္ဓဋ္ဌေန (က) ၂၈၂
အတ္တဘာဝဂေဟဿ = အတ္တဘာဝသင်္ခါတဿ ဂေဟဿ (သီ) ၃၉၃
အတ္တသန္နိဿယံ = အတ္ထူပနိဿယံ (သီ) ၁၃၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Attānaṁ damanameva = Attadamanameva (Sī)	214
Attānaṁ vā = Attānameva (I)	436
Atthamentamhi = Antapattamhi (Sī)	52
Atthi = Attho (Ka)	264
Atthi kammavipākoti = Atthi kamme vipākoti (Sī)	417
Atthūpanāyikā = Attūpanāyikā (Sī)	5, 8
Atthena = Atthehi (Sī)	42
Atha = Natthi (Ka)	27
Atha naṁ puññavīmaṁsanatthaṁ = Athassā taṁ puññaṁ vīmaṁsanatthaṁ (Sī)	171
Adīnamānaso = Alīnamānaso (Sī)	382
Adda = Dakkhi (Sī)	245
Addhagatā = Addhaṁ gatā (Sī)	164
Adhikuṭṭanakā = Adhikuṭṭananāmakā (I) Adhikuṭṭanāmakā (Ka)	429
Adhikusaladhammavasena = Akusaladhammavasena (Sī)	340
Adhiko hutvā, nibbāyāmi = Adhiko hoti, nibbāyati (Sī)	532
Adhimuccassu = Adhimuñcassu (Sī)	163
Anaññasādhāraṇa = Anaññasādhāraṇena (Sī)	189
Anaṇattā eva = Animittā eva (Sī)	326
Ananucchavikametaṁ = Anucchavikametaṁ (Ka)	382
Ananubuddho = Anubuddho (Sī, Ka)	9
Ananurūpācārattā = Durūpacārattā (Sī)	310
Anabhigatabhāvena = Asambhāvitabhāvena (Sī) Anabhiratibhāvena (I)	359
Anavajjabhāvanāya = Āvajjanabhāvanāya (Sī)	8
Anāsattamānaso = Anāvattamānaso (Sī, I)	309
Aniyamita = Aniyāmita (Sī)	54
Anivattanto = Anuvattanto (Sī, Ka)	204
Anuttaradakkhiṇeyyabhāvato = Anuttaradakkhiṇeyyabhāvabhūtaṁ (Sī)	162
Anupagacchante = Anāgacchante (Sī)	120
Anupadadhammavipassanāvasena = Anupadadhammaṁ vipassanāvasena (Sī)	10

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အတ္တာနံ ဒမနမေဝ = အတ္တဒမနမေဝ (သီ)	၂၁၄
အတ္တာနံ ဝါ = အတ္တာနမေဝ (ဣ)	၄၃၆
အတ္ထမေန္တမှိ = အန္တပတ္တမှိ (သီ)	၅၂
အတ္ထိ = အတ္ထော (က)	၂၆၄
အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကောတိ = အတ္ထိ ကမ္မေ ဝိပါကောတိ (သီ)	၄၁၇
အတ္ထူပနာယိကာ = အတ္တူပနာယိကာ (သီ)	၅၊ ၈
အတ္ထေန = အတ္ထေဟိ (သီ)	၄၂
အထ = နတ္ထိ (က)	၂၇
အထ နံ ပုညဝီမံသနတ္ထံ = အထဿ တံ ပုညံ ဝီမံသနတ္ထံ (သီ)	၁၇၁
အဒီနမာနသော = အလီနမာနသော (သီ)	၃၈၂
အဒ္ဒ = ဒက္ခိ (သီ)	၂၄၅
အဒ္ဓဂတာ = အဒ္ဓံ ဂတာ (သီ)	၁၆၄
အဓိကုဋ္ဋနကာ = အဓိကုဋ္ဋနနာမကာ (ဣ) အဓိကုဋ္ဋနာမကာ (က)	၄၂၉
အဓိကုသလဓမ္မဝသေန = အကုသလဓမ္မဝသေန (သီ)	၃၄၀
အဓိကော ဟုတွာ၊ နိဗ္ဗာယာမိ = အဓိကော ဟောတိ၊ နိဗ္ဗာယတိ (သီ)	၅၃၂
အဓိမုစ္စဿု = အဓိမုဉ္စဿု (သီ)	၁၆၃
အနညသာဓာရဏ = အနညသာဓာရဏေန (သီ)	၁၈၉
အနဏတ္တာ ဧဝ = အနိမိတ္တာ ဧဝ (သီ)	၃၂၆
အနနုစ္ဆဝိကမေတံ = အနုစ္ဆဝိကမေတံ (က)	၃၈၂
အနနုဗုဒ္ဓေါ = အနုဗုဒ္ဓေါ (သီ၊ က)	၉
အနနုရူပါစာရတ္တာ = ဒုရူပစာရတ္တာ (သီ)	၃၁၀
အနဘိဂတဘာဝေန = အသမ္ဘာဝိတဘာဝေန (သီ) အနဘိရတိဘာဝေန (ဣ)	၃၅၉
အနဝဇ္ဇဘာဝနာယ = အာဝဇ္ဇနဘာဝနာယ (သီ)	၈
အနာသတ္တမာနသော = အနာဝတ္တမာနသော (သီ၊ ဣ)	၃၀၉
အနိယမိတ = အနိယာမိတ (သီ)	၅၄
အနိဝတ္တန္တော = အနုဝတ္တန္တော (သီ၊ က)	၂၀၄
အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝတော = အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝဘူတံ (သီ)	၁၆၂
အနုပဂစ္ဆန္တေ = အနာဂစ္ဆန္တေ (သီ)	၁၂၀
အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာဝသေန = အနုပဒဓမ္မံ ဝိပဿနာဝသေန (သီ)	၁၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anupubbikathaṁ = Ānupubbīkathaṁ (Sī)	2
Anumañña = Anumaññaṁ (Pāḷiyaṁ)	202
Anekatāle = Anekatālā (Sī)	283
Anekarūparāji = Rājinī (Sī)	254
Anekavibhāgo = Aṭṭhavibhāgo (Sī)	219
Aneke = Anekā (Ka)	271
Anokāsaṁ = Okāsahaṁ (Sī)	93
Anonataṁ = Anamantaṁ (Sī)	109
Anomo nāma = Aranemī nāma (Sī)	442
Anuyuñjisaṁ = Anuyuñjihaṁ (Sī)	438
Anulimpiṁ = Anupiṁsiṁ (Sī)	285
Anuvattāpanato = Anuvattanato (Ka)	60
Anusuyyare = Anupithīyare (Sī)	190
Anusvāralopo = Anussāralopo (Sī)	211
Anussarantassa = Anussaranto (Sī)	370
Antaramagga = Antarāmagga (Sī, I, Ka)	317
Andhagatā = Andhakatā (Sī) Anvāgatā (I, Ka)	378
Andhībhūtasmiṁ = Andhabhūtasmiṁ (sabbattha)	410
Apagatasamiddhito = Apavattisaṁsiddhito (Sī)	217
Apaccāsīsanto = Apaccāsiṁsanto (Sī, I)	476
Aparasmiṁ = Parasmiṁ (bahūsu)	67
Aparājite = Aparājito (I, Ka)	321
Apariggāhakassa = Vatthu-apariggāhakassa (Ka)	126
Aparimāṇānaṁ = Appamāṇānaṁ (Sī)	9
Apalokiyadhammo = Appalokinadhammo (I)	309
Apākaṭakuṭi kuṭikāti vuttā = Kuṭi eva hi kuṭikāti vuttā (Sī, Ka)	30
Apāyabhavādīnaṁ = Apāyabhayādīnaṁ (Sī)	39
Apucchittha = Apucchitaṁ (Ka)	347

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနုပုဗ္ဗိကထံ = အာနုပုဗ္ဗီကထံ (သီ)	၂
အနုမည = အနုမညံ (ပါဠိယံ)	၂၀၂
အနေကတာလေ = အနေကတာလာ (သီ)	၂၈၃
အနေကရူပရာဇိ = ရာဇိနီ (သီ)	၂၅၄
အနေကဝိဘာဂေါ = အဋ္ဌဝိဘာဂေါ (သီ)	၂၁၉
အနေကေ = အနေကာ (က)	၂၇၁
အနောကာသံ = ဩကာသဟံ (သီ)	၉၃
အနောနတံ = အနမန္တံ (သီ)	၁၀၉
အနောမော နာမ = အရနေမီ နာမ (သီ)	၄၄၂
အနုယုဉ္ဇိသံ = အနုယုဉ္ဇိဟံ (သီ)	၄၃၈
အနုလိမ္ပိံ = အနုပိံသိံ (သီ)	၂၈၅
အနုဝတ္တာပနတော = အနုဝတ္တနတော (က)	၆၀
အနုသုယျရေ = အနုပိထီယရေ (သီ)	၁၉၀
အနုသွာရလောပေါ = အနုဿာရလောပေါ (သီ)	၂၁၁
အနုဿရန္တဿ = အနုဿရန္တော (သီ)	၃၇၀
အန္တရမဂ္ဂ = အန္တရာမဂ္ဂ (သီ၊ ဣ၊ က)	၃၁၇
အန္ဓဂတာ = အန္ဓကတာ (သီ) အန္ဝာဂတာ (ဣ၊ က)	၃၇၈
အန္ဓီဘူတသ္မိံ = အန္ဓဘူတသ္မိံ (သဗ္ဗတ္ထ)	၄၁၀
အပဂတသမိဒ္ဓိတော = အပဝတ္တိသံသိဒ္ဓိတော (သီ)	၂၁၇
အပစ္စာသီသန္တော = အပစ္စာသိံသန္တော (သီ၊ ဣ)	၄၇၆
အပရသ္မိံ = ပရသ္မိံ (ဗဟူသု)	၆၇
အပရာဇိတေ = အပရာဇိတော (ဣ၊ က)	၃၂၁
အပရိဂ္ဂါဟကဿ = ဝတ္ထုအပရိဂ္ဂါဟကဿ (က)	၁၂၆
အပရိမာဏာနံ = အပ္ပမာဏာနံ (သီ)	၉
အပလောကိယဓမ္မော = အပ္ပလောကိနဓမ္မော (ဣ)	၃၀၉
အပါကဋကုဋိ ကုဋိကာတိ ဝုတ္တာ = ကုဋိ ဧဝ ဟိ ကုဋိကာတိ ဝုတ္တာ (သီ၊ က)	၃၀
အပါယဘဝါဒီနံ = အပါယဘယာဒီနံ (သီ)	၃၉
အပုစ္ဆိတ္ထ = အပုစ္ဆိတံ (က)	၃၄၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Apunabbhavikā = Apunabbhavantikā (Sī, Ka) 140

Apekkhāya = Anapekkhāya (I, Ka) 309

Appaṭipajjanato, sakkārāsāpahānena pahīno hotīti = Paṭipajjanato sakkārāsā pahānena pahīṇā hotīti (Sī) 313

Appadānena = Appahonto (Sī, I) 315

Appamāṇabhūtā = Appamāṇā (Sī) 359

Apphoṭento = Apphoṭhento (Sī) 140, 265

Abalabhāvato = Calabhāvato (Sī) 61

Abījiṁ = Apūjiṁ (Sī) 400

Abbahitvāna = Abbuhitvāna (Ka) 362

Abbhokāse = Ajjhokāse (Sī) 224

Abyabhicārihetuṁ = Abyabhicārahetuṁ (Sī) 17

Abhayaṭṭhānaṁ nāma. Kena pana vajantīti = Abhayaṭṭhānaṁ, tena pavajantīti (Sī) 95

Abhāsisunti = Abhāsiṁsūti (Sī) 18

Abhiññāte abhiññāte = Abhiññāte (Sī) 37

Abhiṇhaso viharamānā = Abhiṇhato (Ka) 16

Abhidhāvati na tiṭṭhati = Abhidhāvati tiṭṭhati (Sī) Abhidhāvati (Ka) 299

Abhinandati = Natthi (Sī) 256

Abhinīhārānurūpaṁ saṅkhāre = Abhinīhārānurūpasaṅkhāre (bahūsu) 10

Abhipatthentā nāma = Abhipatthentānaṁ abhipatthentā nāma (Sī, Ka) 180

Abhibhave = Abhibhāvo (Sī, Ka) 15

Abhibhūtā = Abhibhūtaṁ (Sī) 298

Abhibhomi = Abhikkami (Ka) 64

Abhirato tattha avigatacchando = Abhirato avigatacchando (Sī) 228

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အပုနဗ္ဘဝိကာ = အပုနဗ္ဘဝန္တိကာ (သီ၊ က) ၁၄၀

အပေက္ခာယ = အနပေက္ခာယ (ဣ၊ က) ၃၀၉

အပ္ပဋိပဇ္ဇနတော၊ သက္ကာရာသာပဟာနေန ပဟီနော ဟောတီတိ = ပဋိပဇ္ဇနတော သက္ကာရာသာ ပဟာနေန ပဟီဏာ ဟောတီတိ (သီ) ၃၁၃

အပ္ပဒါနေန = အပ္ပဟောန္တော (သီ၊ ဣ) ၃၁၅

အပ္ပမာဏဘူတာ = အပ္ပမာဏာ (သီ) ၃၅၉

အပ္ဖောဋေန္တော = အပ္ဖောဌေန္တော (သီ) ၁၄၀၊ ၂၆၅

အဗလဘာဝတော = စလဘာဝတော (သီ) ၆၁

အဗီဇိံ = အပူဇိံ (သီ) ၄၀၀

အဗ္ဗဟိတွာန = အဗ္ဗုဟိတွာန (က) ၃၆၂

အဗ္ဘောကာသေ = အဇ္ဈောကာသေ (သီ) ၂၂၄

အဗျဘိစာရိဟေတုံ = အဗျဘိစာရဟေတုံ (သီ) ၁၇

အဘယဋ္ဌာနံ နာမ။ ကေန ပန ဝဇန္တီတိ = အဘယဋ္ဌာနံ၊ တေန ပဝဇန္တီတိ (သီ) ၉၅

အဘာသိသုန္တိ = အဘာသိံသူတိ (သီ) ၁၈

အဘိညာတေ အဘိညာတေ = အဘိညာတေ (သီ) ၃၇

အဘိဏှသော ဝိဟရမာနာ = အဘိဏှတော (က) ၁၆

အဘိဓာဝတိ န တိဋ္ဌတိ = အဘိဓာဝတိ တိဋ္ဌတိ (သီ) အဘိဓာဝတိ (က) ၂၉၉

အဘိနန္ဒတိ = နတ္ထိ (သီ) ၂၅၆

အဘိနီဟာရာနုရူပံ သင်္ခါရေ = အဘိနီဟာရာနုရူပသင်္ခါရေ (ဗဟူသု) ၁၀

အဘိပတ္ထေန္တာ နာမ = အဘိပတ္ထေန္တာနံ အဘိပတ္ထေန္တာ နာမ (သီ၊ က) ၁၈၀

အဘိဘဝေ = အဘိဘာဝေါ (သီ၊ က) ၁၅

အဘိဘူတာ = အဘိဘူတံ (သီ) ၂၉၈

အဘိဘောမိ = အဘိက္ကမိ (က) ၆၄

အဘိရတော တတ္ထ အဝိဂတစ္ဆန္ဒော = အဘိရတော အဝိဂတစ္ဆန္ဒော (သီ) ၂၂၈

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[A]

Abhiramantīti = Modanti abhiramantīti (Sī, I) 457
Abhirūhitvā = Abhirūhitvāna (Sī) 72
Abhilāsāpito = Abhisāmakato (Ka) 299
"Abhisaṭṭho vā"tipi = Abhiseṭṭhovātipi (Ka) 299
Abhisamecca = Abhisamecca abhisamaye ca (Ka) 67
Abhūtaguṇaropanena = Bhūtaguṇāropanena. Bhūtaguṇaropanena (Ka) 359
Amaraṁ = Amataṁ (Ka) 434
Amarikaṁ nāma = Apadikaṁ nāma (Sī) Amarikaṁ (Ka) 327
Ambapallavākāraṁ pavāḷavaṇṇaṁ = Ambapallavākāra-pavālavaṇṇaṁ (Sī) 409
Ambaraṁsasanāmā te = Abbhasā nāma nāmena (Sī) 229
Amhaṁ = Vata (Sī) 296
Amhi. Ito = Amhi, kiñci ito (Sī) Amhīti ca (Ka) 436
"Ayaṁ kho = No (Sī) 235
Ayaṁ me putto, mātāti-ādinā = Ayaṁ me puttoti mātāpitu-ādinā (Sī) 342
Ayañca = Ayampi (Sī) 73
Ayamevānurūpā = Ayameva evarūpā (Sī) Ayamevarūpā (Ka) 342
Ayuttaṁ mayā kataṁ = Kataṁ moghā (Ka) 244
Ayyassa kathaṁ = Ayyakānaṁ (Sī) 80
Ayyikāya = Ayyakāya (Ka) 49
Arakkhaṇena apanataṁ vijjhanto = Rakkhaṇena apanatiṁ vijjhanto (Sī) 109
Arakkhaṇena onataṁ = Rakkhaṇena onatiṁ (Sī) 109
Araññaṭṭhāne = Aññataraṭṭhāne (Sī) 113
Araññavāsaladdhena = Araññavāsena laddhena (Sī) 169
Araññāniyaṁ = Araññakāni (Ka) 459
Arañña = Araññeva (Sī) 75
Arañña = Vipine (Sī) 291

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အဘိရမန္တီတိ = မောဒန္တိ အဘိရမန္တီတိ (သီ၊ ဣ) ၄၅၇
အဘိရူဟိတွာ = အဘိရူဟိတွာန (သီ) ၇၂
အဘိလာသာပိတော = အဘိသာမကတော (က) ၂၉၉
"အဘိသဋ္ဌော ဝါ"တိပိ = အဘိသေဋ္ဌောဝါတိပိ (က) ၂၉၉
အဘိသမေစ္စ = အဘိသမေစ္စ အဘိသမယေ စ (က) ၆၇
အဘူတဂုဏရောပနေန = ဘူတဂုဏာရောပနေန။ ဘူတဂုဏရောပနေန (က) ၃၅၉
အမရံ = အမတံ (က) ၄၃၄
အမရိကံ နာမ = အပဒိကံ နာမ (သီ) အမရိကံ (က) ၃၂၇
အမ္ဗပလ္လဝါကာရံ ပဝါဠဝဏ္ဏံ = အမ္ဗပလ္လဝါကာရပဝါလဝဏ္ဏံ (သီ) ၄၀၉
အမ္ဗရံသသနာမာ တေ = အဗ္ဘသာ နာမ နာမေန (သီ) ၂၂၉
အမှံ = ဝတ (သီ) ၂၉၆
အမှိ။ ဣတော = အမှိ၊ ကိဉ္စိ ဣတော (သီ) အမှီတိ စ (က) ၄၃၆
"အယံ ခေါ = နော (သီ) ၂၃၅
အယံ မေ ပုတ္တော၊ မာတာတိအာဒိနာ = အယံ မေ ပုတ္တောတိ မာတာပိတုအာဒိနာ (သီ) ၃၄၂
အယဉ္စ = အယမ္ပိ (သီ) ၇၃
အယမေဝါနုရူပါ = အယမေဝ ဧဝရူပါ (သီ) အယမေဝရူပါ (က) ၃၄၂
အယုတ္တံ မယာ ကတံ = ကတံ မောဃာ (က) ၂၄၄
အယျဿ ကထံ = အယျကာနံ (သီ) ၈၀
အယျိကာယ = အယျကာယ (က) ၄၉
အရက္ခဏေန အပနတံ ဝိဇ္ဈန္တော = ရက္ခဏေန အပနတိံ ဝိဇ္ဈန္တော (သီ) ၁၀၉
အရက္ခဏေန ဩနတံ = ရက္ခဏေန ဩနတိံ (သီ) ၁၀၉
အရညဋ္ဌာနေ = အညတရဋ္ဌာနေ (သီ) ၁၁၃
အရညဝါသလဒ္ဓေန = အရညဝါသေန လဒ္ဓေန (သီ) ၁၆၉
အရညာနိယံ = အရညကာနိ (က) ၄၅၉
အရညေ = အရညေဝ (သီ) ၇၅
အရညေ = ဝိပိနေ (သီ) ၂၉၁

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[A]

Arahattappattito = Yathādhammā yathāvihārino ca arahattappattito (Sī) 16
Arahattappattiyā = Arahattuppattiyā (Ka) 225
Arahattādhigamena paññāsativepullappattiyā = Arahattādhigamanapaññāya sativepullappattiyā (Sī) 169
Arahaddhajo = Arahattadhajo (Ka) 97
Ariyanisevitaṁ = Ariyehi sevitaṁ (Sī) 241
Aruṇapāṇīti = Aruṇabaloti (Sī) 149
Avaṇṇabhaṇanaṁ assa = Bhaṇanañcāti ayaṁ (Sī, I) 359
Avatthāvisesā = Atthāvisesā (Sī) 271
Avatthāsu ca = Avatthāsupi (Sī) 119
Avatvā = Avatvāva (Sī) 122
Avantiraṭṭhe = Avantikaraṭṭhe (Sī) 302
Avasāneva = Avasāne ca (Sī, I) 370
Avahananti = Āvahananti (Ka) 382
Avāritametanti = Pavāritametanti (Sī) 170
Aviddasuno = Te aviddasuno (Sī) 262
Aviheṭhitabhāvaṁ = Avisodhitabhāvaṁ (Ka) 57
Avirajjhanto = Avirajjhantova (Sī, I) 373
Avīcaggi = Avīcimaggi (Sī) 205
( ) = (Assatthoti) (Ka) 432
Asaṁvaradvārehi = Asaṁvarehi (Sī) 220
Asaṅkhyeyyāni = Asaṁkheyyāni (Sī) 11
Asaṅgamānasā = Alaggamānasā (Sī) 12
“Asamāhito”ti = Attā hi asamāhitoti (Ka) 360
Asampajānena niddāyamānena = Muṭṭhassati asampajāno hutvā niddāyanena (I, Ka) 408
Asubhaṁ kāyaṁ = Asubhe kāye (Sī) 354
Assame = Assamapade (Sī, I) 355
Assamo āsi māpito = Assamosi sumāpito (Sī) 229

နာနာပါဌ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော = ယထာဓမ္မာ ယထာဝိဟာရိနော စ အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော (သီ) ၁၆
အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ = အရဟတ္တုပ္ပတ္တိယာ (က) ၂၂၅
အရဟတ္တာဓိဂမေန ပညာသတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ = အရဟတ္တာဓိဂမနပညာယ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ (သီ) ၁၆၉
အရဟဒ္ဓဇော = အရဟတ္တဓဇော (က) ၉၇
အရိယနိသေဝိတံ = အရိယေဟိ သေဝိတံ (သီ) ၂၄၁
အရုဏပါဏီတိ = အရုဏဗလောတိ (သီ) ၁၄၉
အဝဏ္ဏဘဏနံ အဿ = ဘဏနဉ္စာတိ အယံ (သီ၊ ဣ) ၃၅၉
အဝတ္ထာဝိသေသာ = အတ္ထာဝိသေသာ (သီ) ၂၇၁
အဝတ္ထာသု စ = အဝတ္ထာသုပိ (သီ) ၁၁၉
အဝတွာ = အဝတွာဝ (သီ) ၁၂၂
အဝန္တိရဋ္ဌေ = အဝန္တိကရဋ္ဌေ (သီ) ၃၀၂
အဝသာနေဝ = အဝသာနေ စ (သီ၊ ဣ) ၃၇၀
အဝဟန္တိ = အာဝဟန္တိ (က) ၃၈၂
အဝါရိတမေတန္တိ = ပဝါရိတမေတန္တိ (သီ) ၁၇၀
အဝိဒ္ဒသုနော = တေ အဝိဒ္ဒသုနော (သီ) ၂၆၂
အဝိဟေဌိတဘာဝံ = အဝိသောဓိတဘာဝံ (က) ၅၇
အဝိရဇ္ဈန္တော = အဝိရဇ္ဈန္တောဝ (သီ၊ ဣ) ၃၇၃
အဝီစဂ္ဂိ = အဝီစိမဂ္ဂိ (သီ) ၂၀၅
( ) = (အဿတ္ထောတိ) (က) ၄၃၂
အသံဝရဒွါရေဟိ = အသံဝရေဟိ (သီ) ၂၂၀
အသင်္ချေယျာနိ = အသံခေယျာနိ (သီ) ၁၁
အသင်္ဂမာနသာ = အလဂ္ဂမာနသာ (သီ) ၁၂
“အသမာဟိတော”တိ = အတ္တာ ဟိ အသမာဟိတောတိ (က) ၃၆၀
အသမ္ပဇာနေန နိဒ္ဒါယမာနေန = မုဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော ဟုတွာ နိဒ္ဒါယနေန (ဣ၊ က) ၄၀၈
အသုဘံ ကာယံ = အသုဘေ ကာယေ (သီ) ၃၅၄
အဿမေ = အဿမပဒေ (သီ၊ ဣ) ၃၅၅
အဿမော အာသိ မာပိတော = အဿမောသိ သုမာပိတော (သီ) ၂၂၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Asmimeva pāṭhe = Ayameva vā pāṭho (Sī, I)	460
Assito = Āsito (Ka)	342
Assūti = Sūti (sabbattha)	232
Ahaṁ taṁ na ovadeyyaṁ = Ahaṁ taṁ ovadeyyaṁ (Sī)	411
Ahuṁ = Ahu (Sī)	415
Ahuttha = Ahuvattha (Sī)	358
( ) = (Āyatiṁ punabbhavo) (Ka)	378
[Ā]	
Ākāse = Ākāsena (Sī, Ka)	88
Āgacchante = Āgacchante āgacchante (Sī)	79
Āgataṁ = Āgatānaṁ (Sī)	5
Āgatānaṁ = Gatānaṁ (Sī)	43
Ājīvakāpakato = Ājīvāpakato (?)	123
Ājīvapārisuddhisambhavena = Sabhāvena (Sī, I)	446
Āṇā anuṭhitāti = Āṇaṁ anuṭṭhito (Sī)	76
Ādaṁseti = Ādiseti (Ka)	380
Ādi-antavantato = Aniccattā tato (Sī)	280
Ādikalyāṇaṁva = Ādikalyāṇatā ca (Sī)	14
Ādīsu Tathāgate. Tattha yathā = Ādīsu yattha Tathāgateva vuttaṁ, yathā (Sī)	5
Ānandī = Ānanda (Ka)	397
Ānando = Āvuso (Sī)	80
Ānisaṁsaṁ = Ānisaṁse (Ka)	272
Ānisaṁsā = Ānisaṁsatā (Sī)	194
Āpannasattā = Āpannagabbhā (Sī)	415
Ābhataṁ cīvaraṁ āhāraṁ = Āgataṁ cīvaramāhārañca (Sī, I)	446
Āmantehī"ti = Ānehīti (I)	451
Āmodamadadiṁ = Amodamadadiṁ (Pāḷiyaṁ)	302

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ]	
အသ္မိမေဝ ပါဌေ = အယမေဝ ဝါ ပါဌော (သီ၊ ဣ)	၄၆၀
အဿိတော = အာသိတော (က)	၃၄၂
အဿူတိ = သူတိ (သဗ္ဗတ္ထ)	၂၃၂
အဟံ တံ န ဩဝဒေယျံ = အဟံ တံ ဩဝဒေယျံ (သီ)	၄၁၁
အဟုံ = အဟု (သီ)	၄၁၅
အဟုတ္ထ = အဟုဝတ္ထ (သီ)	၃၅၈
( ) = (အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝေါ) (က)	၃၇၈
[အာ]	
အာကာသေ = အာကာသေန (သီ၊ က)	၈၈
အာဂစ္ဆန္တေ = အာဂစ္ဆန္တေ အာဂစ္ဆန္တေ (သီ)	၇၉
အာဂတံ = အာဂတာနံ (သီ)	၅
အာဂတာနံ = ဂတာနံ (သီ)	၄၃
အာဇီဝကာပကတော = အာဇီဝါပကတော (?)	၁၂၃
အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသမ္ဘဝေန = သဘာဝေန (သီ၊ ဣ)	၄၄၆
အာဏာ အနုဋ္ဌိတာတိ = အာဏံ အနုဋ္ဌိတော (သီ)	၇၆
အာဒံသေတိ = အာဒိသေတိ (က)	၃၈၀
အာဒိအန္တဝန္တတော = အနိစ္စတ္တာ တတော (သီ)	၂၈၀
အာဒိကလျာဏံဝ = အာဒိကလျာဏတာ စ (သီ)	၁၄
အာဒီသု တထာဂတေ။ တတ္ထ ယထာ = အာဒီသု ယတ္ထ တထာဂတေဝ ဝုတ္တံ၊ ယထာ (သီ)	၅
အာနန္ဒီ = အာနန္ဒ (က)	၃၉၇
အာနန္ဒော = အာဝုသော (သီ)	၈၀
အာနိသံသံ = အာနိသံသေ (က)	၂၇၂
အာနိသံသာ = အာနိသံသတာ (သီ)	၁၉၄
အာပန္နသတ္တာ = အာပန္နဂဗ္ဘာ (သီ)	၄၁၅
အာဘတံ စီဝရံ အာဟာရံ = အာဂတံ စီဝရမာဟာရဉ္စ (သီ၊ ဣ)	၄၄၆
အာမန္တေဟီ”တိ = အာနေဟီတိ (ဣ)	၄၅၁
အာမောဒမဒဒိံ = အမောဒမဒဒိံ (ပါဠိယံ)	၃၀၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ā]	
Āraññakānaṁ = Āraññakānaṁ bhikkhūnaṁ (Sī)	135
Ārabhi = Ārabhitvā (Sī, Ka)	98
Ārādhetvā = Ārocetvā (I)	412
Āloko vipulo ahu = Loko ca vipulo ahu (Sī)	188
Āvattayati = Āvattiyati (Ka)	84
Āvāsagabbhe meghavātaphassehi = Āvāsagabbhehi meghavātasamphassehi (Sī, I)	426
Āvi = Āvī (bahūsu)	15
Āsanāni = Āsanādīni (Sī)	153
Āsannapaccakkhavacanaṁ = Āsanne paccakkhavacanaṁ (Sī)	164
Āsayo = Āsayaṁ (Sī)	475
Āsiṁsu te tayo = Āsiṁsu terasa (Sī)	226
Āhañchaṁ = Āhaññiṁ (Ka) Āhañciṁ (Ka)	410
Āhatvā = Āhantvā (Ka)	168
Āhara = Āha āhara (Sī)	80
Āhu = Taṁ ahu (Sī, I)	367
Āhutiṁ = Āhutīnaṁ (Ka)	435
[I]	
( ) = (Imasmiṁ Buddhuppāde) Aṁ-Ṭṭha 1. 214 piṭṭhe	49
( ) = (Ime satta nipātā) (Ka)	3
Icchiticchitaṭṭhāne = Icchitaṭṭhānena (Sī)	89
Itaraṁ paṭipakkhavasena tamevatthaṁ = Itarapaṭipakkhavasena ceva vatthuṁ (Sī)	245
Itarītareneva = Itarītarenedha (?)	279
Itarehi ca = Tathā itarehi ca (Sī)	47
Itikattabbatāsu = Kattabbākattabbesu (Sī)	244
Itihāsaṁ salakkhaṇaṁ = Itihāsañca lakkhaṇaṁ (Sī)	289
Ito = Itopi (I)	390

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[အာ]	
အာရညကာနံ = အာရညကာနံ ဘိက္ခူနံ (သီ)	၁၃၅
အာရဘိ = အာရဘိတွာ (သီ၊ က)	၉၈
အာရာဓေတွာ = အာရောစေတွာ (ဣ)	၄၁၂
အာလောကော ဝိပုလော အဟု = လောကော စ ဝိပုလော အဟု (သီ)	၁၈၈
အာဝတ္တယတိ = အာဝတ္တိယတိ (က)	၈၄
အာဝါသဂဗ္ဘေ မေဃဝါတဖဿေဟိ = အာဝါသဂဗ္ဘေဟိ မေဃဝါတသမ္ဖဿေဟိ (သီ၊ ဣ)	၄၂၆
အာဝိ = အာဝီ (ဗဟူသု)	၁၅
အာသနာနိ = အာသနာဒီနိ (သီ)	၁၅၃
အာသန္နပစ္စက္ခဝစနံ = အာသန္နေ ပစ္စက္ခဝစနံ (သီ)	၁၆၄
အာသယော = အာသယံ (သီ)	၄၇၅
အာသိံသု တေ တယော = အာသိံသု တေရသ (သီ)	၂၂၆
အာဟဉ္ဆံ = အာဟညိံ (က) အာဟဉ္စိံ (က)	၄၁၀
အာဟတွာ = အာဟန္တွာ (က)	၁၆၈
အာဟရ = အာဟ အာဟရ (သီ)	၈၀
အာဟု = တံ အဟု (သီ၊ ဣ)	၃၆၇
အာဟုတိံ = အာဟုတီနံ (က)	၄၃၅
[ဣ]	
( ) = (ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ) အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ	၄၉
( ) = (ဣမေ သတ္တ နိပါတာ) (က)	၃
ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနေ = ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနေန (သီ)	၈၉
ဣတရံ ပဋိပက္ခဝသေန တမေဝတ္ထံ = ဣတရပဋိပက္ခဝသေန စေဝ ဝတ္ထုံ (သီ)	၂၄၅
ဣတရီတရေနေဝ = ဣတရီတရေနေဓ (?)	၂၇၉
ဣတရေဟိ စ = တထာ ဣတရေဟိ စ (သီ)	၄၇
ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသု = ကတ္တဗ္ဗာကတ္တဗ္ဗေသု (သီ)	၂၄၄
ဣတိဟာသံ သလက္ခဏံ = ဣတိဟာသဉ္စ လက္ခဏံ (သီ)	၂၈၉
ဣတော = ဣတောပိ (ဣ)	၃၉၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[I - Ī]	
Ito = Itova (Ka)	315
Idaṁ sīsena idaṁ pakkhehīti = Idaṁ ṭhānaṁ sīsena idaṁ udarena paharitvā idaṁ pakkhehīti (Sī)	243
Idāni = Idhāpi (Ka)	99
Idāni taṁ = Idāni (Ka)	454
Idāni'haṁ taṁ = Idāni taṁ ahaṁ (Sī)	289
Idha panassa = Idha pana (Sī)	299
Indasālarukkhehi = Indasāla (Sī)	289
Indīvaraṁva jalitaṁ = Indavajirajalitaṁ (Sī)	447
Iddhiyā = Iddhiyā gantvā (Sī)	49
Ibbhakule = Iddhe kulagehe (Sī)	275
Ibbhakule = Iddhe kule (Sī)	97, 153
Imā gāthā = Imaṁ gāthaṁ (Sī)	162
Iminā dakadānena = Iminodakadānena (Sī)	162
Īraṇato = Karaṇato (Sī, I)	372
Īrayitabbato = Īretabbato (Ka)	439
Īsakampi onataṁ apanataṁ ca = Īsakampi onatiṁ apanatiṁ ca (Sī)	109
[U]	
Ukkaṭṭhe = Ukkaṭṭha (Sī, I)	434
Ukkaṇṭhacitto = Ukkantacitto (Ka)	411
Ukkaṇṭhā = Ukkaṇḍi (Ka)	268
Uggacchanto = Upagacchanto (Ka)	391
Uccaṁ = Upaccakaṁ (Ka)	288
Uccāsane = Accāsanne (Sī)	43
Ujuṁ vā vaṅkaṁ vā karonti = Ujukaṁ vā karonti (Sī)	90
Uñche pattāgate = Uñchāpattāgate (Pāḷiyaṁ)	350
Uṭṭhahiṁ = Upaṭṭhahiṁ (Ka)	391
Utusampattiyā = Utusampattiyaṁ (Sī)	277
Utenassa = Udenassa (Sī, I)	310

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဣ-ဤ]	
ဣတော = ဣတောဝ (က)	၃၁၅
ဣဒံ သီသေန ဣဒံ ပက္ခေဟီတိ = ဣဒံ ဌာနံ သီသေန ဣဒံ ဥဒရေန ပဟရိတွာ ဣဒံ ပက္ခေဟီတိ (သီ;	၂၄၃
ဣဒါနိ = ဣဓာပိ (က)	၉၉
ဣဒါနိ တံ = ဣဒါနိ (က)	၄၅၄
ဣဒါနိ'ဟံ တံ = ဣဒါနိ တံ အဟံ (သီ)	၂၈၉
ဣဓ ပနဿ = ဣဓ ပန (သီ)	၂၉၉
ဣန္ဒသာလရုက္ခေဟိ = ဣန္ဒသာလ (သီ)	၂၈၉
ဣန္ဒီဝရံဝ ဇလိတံ = ဣန္ဒဝဇိရဇလိတံ (သီ)	၄၄၇
ဣဒ္ဓိယာ = ဣဒ္ဓိယာ ဂန္တွာ (သီ)	၄၉
ဣဗ္ဘကုလေ = ဣဒ္ဓေ ကုလဂေဟေ (သီ)	၂၇၅
ဣဗ္ဘကုလေ = ဣဒ္ဓေ ကုလေ (သီ)	၉၇၊ ၁၅၃
ဣမာ ဂါထာ = ဣမံ ဂါထံ (သီ)	၁၆၂
ဣမိနာ ဒကဒါနေန = ဣမိနောဒကဒါနေန (သီ)	၁၆၂
ဤရဏတော = ကရဏတော (သီ၊ ဣ)	၃၇၂
ဤရယိတဗ္ဗတော = ဤရေတဗ္ဗတော (က)	၄၃၉
ဤသကမ္ပိ ဩနတံ အပနတံ စ = ဤသကမ္ပိ ဩနတိံ အပနတိံ စ (သီ)	၁၀၉
[ဥ]	
ဥက္ကဋ္ဌေ = ဥက္ကဋ္ဌ (သီ၊ ဣ)	၄၃၄
ဥက္ကဏ္ဌစိတ္တော = ဥက္ကန္တစိတ္တော (က)	၄၁၁
ဥက္ကဏ္ဌာ = ဥက္ကဏ္ဍိ (က)	၂၆၈
ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော = ဥပဂစ္ဆန္တော (က)	၃၉၁
ဥစ္စံ = ဥပစ္စကံ (က)	၂၈၈
ဥစ္စာသနေ = အစ္စာသန္နေ (သီ)	၄၃
ဥဇုံ ဝါ ဝင်္ကံ ဝါ ကရောန္တိ = ဥဇုကံ ဝါ ကရောန္တိ (သီ)	၉၀
ဥဉ္ဆေ ပတ္တာဂတေ = ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ (ပါဠိယံ)	၃၅၀
ဥဋ္ဌဟိံ = ဥပဋ္ဌဟိံ (က)	၃၉၁
ဥတုသမ္ပတ္တိယာ = ဥတုသမ္ပတ္တိယံ (သီ)	၂၇၇
ဥတေနဿ = ဥဒေနဿ (သီ၊ ဣ)	၃၁၀

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[U]

Uttarāpathato = Natthi (bahūsu) 435
Uttariṁ duttaraṁ = Atariṁ uttariṁ (Sī) 113
Uttari anāgāmimaggādhigamato upari bhāveyya = Uttari anāgāmimaggādhigamato ca upari bhāveyya (Sī) 82
Uttāsesi = Uttāpesi (Ka) 305
Udaṅgaṇo = Urago (Sī) 98
Udaṅgaṇo = Urugaṇo (Sī) 346
Udaraposanatapparo = Udaraposanakapparo (Ka) 261
Udānanādavidhinā = Udānādividhinā ceva (Sī) Udānādividhinā (Ka) 1
Udānento = Udānaṁ udānento (Sī) 268
Uddharanto vīriyasamataṁ = Vīriyasamataṁ (Ka) 109
Upagacchiṁ upapajjiṁ = Agacchiṁ uppajjiṁ (Sī) Agacchaṁ upapajjiṁ (I) 482
Upagacchi = Upagañchi (Sī) 72
Upagataṁ = Āgataṁ (I) 456
Upagatavassamatto = Upagatavasso (Sī) 100
Upagato = Pabbajjaṁ upagato (Ka) 148
Upajjhā = Upajjho (Sī) 37
Upaṭṭhaha = Upaṭṭhahatha (Ka) 74
Upaṭṭhahe = Upaṭṭhape (Sī) 327
Upanetuṁ = Apanetuṁ (Ka) 398
Upanesiṁ = Upanemi (Ka) 200
Upapajja ṭhitaṁ = Uppajjiṁ ṭhitaṁ (Sī) 482
“Upaparikkhissāmi tāvā”ti = Upaparikkha pi tāvāti (I) Upaparikkhāmi tāvāti (Ka) 390
Upari khipitvā = Upaparikkhitvā (Sī) 186
Upavijaññā = Upacitajaññā (Sī) Upavijaññakāle (Aṁ-Ṭṭha 1. 214 piṭṭhe) 49
Upasaṅkamitvā = Upagantvā (I) 422
Upasaṅkamitvā = Disvā upasaṅkamitvā (Sī) 111

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္က

[ဥ]

ဥတ္တရာပထတော = နတ္ထိ (ဗဟူသု) ၄၃၅
ဥတ္တရိံ ဒုတ္တရံ = အတရိံ ဥတ္တရိံ (သီ) ၁၁၃
ဥတ္တရိ အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမတော ဥပရိ ဘာဝေယျ = ဥတ္တရိ အနာဂါမိမဂ္ဂါဓိဂမတော စ ဥပရိ ဘာဝေယျ (သီ) ၈၂
ဥတ္တာသေသိ = ဥတ္တာပေသိ (က) ၃၀၅
ဥဒင်္ဂဏော = ဥရဂေါ (သီ) ၉၈
ဥဒင်္ဂဏော = ဥရုဂဏော (သီ) ၃၄၆
ဥဒရပေါသနတပ္ပရော = ဥဒရပေါသနကပ္ပရော (က) ၂၆၁
ဥဒါနနာဒဝိဓိနာ = ဥဒါနာဒိဝိဓိနာ စေဝ (သီ) ဥဒါနာဒိဝိဓိနာ (က) ၁
ဥဒါနေန္တော = ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော (သီ) ၂၆၈
ဥဒ္ဓရန္တော ဝီရိယသမတံ = ဝီရိယသမတံ (က) ၁၀၉
ဥပဂစ္ဆိံ ဥပပဇ္ဇိံ = အဂစ္ဆိံ ဥပ္ပဇ္ဇိံ (သီ) အဂစ္ဆံ ဥပပဇ္ဇိံ (ဣ) ၄၈၂
ဥပဂစ္ဆိ = ဥပဂဉ္ဆိ (သီ) ၇၂
ဥပဂတံ = အာဂတံ (ဣ) ၄၅၆
ဥပဂတဝဿမတ္တော = ဥပဂတဝဿော (သီ) ၁၀၀
ဥပဂတော = ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော (က) ၁၄၈
ဥပဇ္ဈာ = ဥပဇ္ဈော (သီ) ၃၇
ဥပဋ္ဌဟ = ဥပဋ္ဌဟထ (က) ၇၄
ဥပဋ္ဌဟေ = ဥပဋ္ဌပေ (သီ) ၃၂၇
ဥပနေတုံ = အပနေတုံ (က) ၃၉၈
ဥပနေသိံ = ဥပနေမိ (က) ၂၀၀
ဥပပဇ္ဇ ဌိတံ = ဥပ္ပဇ္ဇိံ ဌိတံ (သီ) ၄၈၂
“ဥပပရိက္ခိဿာမိ တာဝါ”တိ = ဥပပရိက္ခ ပိ တာဝါတိ (ဣ) ဥပပရိက္ခာမိ တာဝါတိ (က) ၃၉၀
ဥပရိ ခိပိတွာ = ဥပပရိက္ခိတွာ (သီ) ၁၈၆
ဥပဝိဇညာ = ဥပစိတဇညာ (သီ) ဥပဝိဇညကာလေ (အံ ဋ္ဌ-၁-၂၁၄ ပိဋ္ဌေ) ၄၉
ဥပသင်္ကမိတွာ = ဥပဂန္တွာ (ဣ) ၄၂၂
ဥပသင်္ကမိတွာ = ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ (သီ) ၁၁၁

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Upasantoti = Upasantoti-ādikā (Sī) 34
Upāyena ñāyena = Udayabbayena ñāṇena (Sī, I) 354
Upāsaka = Upāsakā (Sī, I) 462
Upecca = Upetvā (Sī) 35
Uppajjanakassa = Ubbijjanakassa (Ka) 7
Uppajjante = Uppanne (Sī) 44
Uppajjitvā = Upapajjitvā (I) 376
Uppajji mātukucchimhi = Upagañchi mātukucchiṁ (Sī) 358
Uppattīti = Upapattīti (Ka) 91
Uppannalābhassa = Uppajjanalābhassa (Ka) 319
Uppanno = Nibbatto (Sī) 129
Uppabbajanaṁ = Uppabbajjanaṁ (Sī) 143
Uppāde = Uppāte (Sī, Ka) 53
Uppādenti = Uppādeti (Ka) 277
Ubbijjiṁsu = Ottapiṁsu (Ka) 454
Ubbhamāhu = Uddhamāhu (Sī) 366
Ubhayato = Tadubhayato ca (Sī, I) 453
Ubhayathāpi padhānaṅgakittanametaṁ = Ubhayathāpi yathā naṅgalakittanameva taṁ (Sī) 84
Umaṅgacoro = Ummaggacoro (Sī, I) Ummaṅgacoro (Ka) 304
Umāpupphaṁ = Pupphaṁ (Sī) 247
Ummujjantassa = Ummajjantassa (Ka) 142
Ummujjanto = Upapajjanto (Sī) 145
Ure vāyāmajanitābhijātitāya = Ure vāsamajanīti tāyābhijātitāya (Sī) 146
Usudaṇḍaṁ = Usudaṇḍakaṁ (Sī) 109
Usūyantā bahū sambhavanti = Usūyakā bahū bhavanti (Sī) 349
Ussapesahaṁ = Upapesahaṁ (Sī) Ussāpemahaṁ (Ka) 185
Ussāhasattīnaṁ = Ussāhanassa sampattīnaṁ (Sī) 261
Uḷāraṁ tameva puññaṁ = Uḷāratame puññe (Sī) 163

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥပသန္တောတိ = ဥပသန္တောတိအာဒိကာ (သီ) ၃၄
ဥပါယေန ဉာယေန = ဥဒယဗ္ဗယေန ဉာဏေန (သီ၊ ဣ) ၃၅၄
ဥပါသက = ဥပါသကာ (သီ၊ ဣ) ၄၆၂
ဥပေစ္စ = ဥပေတွာ (သီ) ၃၅
ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ = ဥဗ္ဗိဇ္ဇနကဿ (က) ၇
ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ = ဥပ္ပန္နေ (သီ) ၄၄
ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ = ဥပပဇ္ဇိတွာ (ဣ) ၃၇၆
ဥပ္ပဇ္ဇိ မာတုကုစ္ဆိမှိ = ဥပဂဉ္ဆိ မာတုကုစ္ဆိံ (သီ) ၃၅၈
ဥပ္ပတ္တီတိ = ဥပပတ္တီတိ (က) ၉၁
ဥပ္ပန္နလာဘဿ = ဥပ္ပဇ္ဇနလာဘဿ (က) ၃၁၉
ဥပ္ပန္နော = နိဗ္ဗတ္တော (သီ) ၁၂၉
ဥပ္ပဗ္ဗဇနံ = ဥပ္ပဗ္ဗဇ္ဇနံ (သီ) ၁၄၃
ဥပ္ပါဒေ = ဥပ္ပါတေ (သီ၊ က) ၅၃
ဥပ္ပါဒေန္တိ = ဥပ္ပါဒေတိ (က) ၂၇၇
ဥဗ္ဗိဇ္ဇိံသု = ဩတ္တပိံသု (က) ၄၅၄
ဥဗ္ဘမာဟု = ဥဒ္ဓမာဟု (သီ) ၃၆၆
ဥဘယတော = တဒုဘယတော စ (သီ၊ ဣ) ၄၅၃
ဥဘယထာပိ ပဓာနင်္ဂကိတ္တနမေတံ = ဥဘယထာပိ ယထာ နင်္ဂလကိတ္တနမေဝ တံ (သီ) ၈၄
ဥမင်္ဂစောရော = ဥမ္မဂ္ဂစောရော (သီ၊ ဣ) ဥမ္မင်္ဂစောရော (က) ၃၀၄
ဥမာပုပ္ဖံ = ပုပ္ဖံ (သီ) ၂၄၇
ဥမ္မုဇ္ဇန္တဿ = ဥမ္မဇ္ဇန္တဿ (က) ၁၄၂
ဥမ္မုဇ္ဇန္တော = ဥပပဇ္ဇန္တော (သီ) ၁၄၅
ဥရေ ဝါယာမဇနိတာဘိဇာတိတာယ = ဥရေ ဝါသမဇနီတိ တာယာဘိဇာတိတာယ (သီ) ၁၄၆
ဥသုဒဏ္ဍံ = ဥသုဒဏ္ဍကံ (သီ) ၁၀၉
ဥသူယန္တာ ဗဟူ သမ္ဘဝန္တိ = ဥသူယကာ ဗဟူ ဘဝန္တိ (သီ) ၃၄၉
ဥဿပေသဟံ = ဥပပေသဟံ (သီ) ဥဿာပေမဟံ (က) ၁၈၅
ဥဿာဟသတ္တီနံ = ဥဿာဟနဿ သမ္ပတ္တီနံ (သီ) ၂၆၁
ဥဠာရံ တမေဝ ပုညံ = ဥဠာရတမေ ပုညေ (သီ) ၁၆၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ū - E]	
Ūnatiṁse = Ūnavīse (Sī)	266
Ekakamhi = Ekekamhi (Ka)	3
Ekaggo = Ekako (Sī)	23
Ekaṅgagāhī = Ekaṅgo hi (Sī)	271
Ekaṭṭhāne ahosīti = Ekaṭṭhāne vasīti (Sī)	78
Ekatiṁse ito kappe = Sattatiṁsamhi kappamhi (Sī)	429
Ekatiṁse kappe = Sattatiṁsakappe (Sī, I) Sattasattatime kappe (Ka)	428
Ekanavutito kappe = Ekanavute ito kappe (Sī)	302
Ekantaṁ upacitaṁ vipākaṁ = Ekamantaṁ upacitaṁ vipākaṁ (Sī)	336
Ekantaniyyānika = Nīyānika (Ka)	19
Ekaputtake = Ekaputte (Sī)	119
Ekamaggaṁ = Ekamaggena (Sī)	77
Ekamantaṁ = Ekamante (Sī)	20
Ekākiyo = Ekākiko (Ka)	23
Ekūnavīsati = Ekūnavīsatipi (Sī)	18
Eko = Eso (Ka)	80
Ejānaṁ = Ejākārānaṁ (Ka)	130
Etamatthaṁ = Evamatthaṁ (Sī)	19
Ete = Ettha ca (Sī, I)	426
Etesūti acchodakāti vattabbe = Etesūti acchodikā, acchodakāti vattabbe (Sī)	284
Ettha ca = Evaṁ pana (Sī)	167
Ettha me = Ettake me (Sī)	469
Edhati = Edhati pāpuṇāti (Sī, I)	452
Evaṁbhūtassa ca tassa vaḍḍhanti = Evaṁbhūtassa vaḍḍhanti (Ka)	256
Evaṁnāmikaṁ nadiṁ = Evaṁnāmakā nadī (Sī)	130
Evaṁ paṭiññaṁ katvā = Kāle paṭiññaṁ katvā (I)	437
Evaṁ pana puttena vutte = Evaṁ pana vutte (Sī)	106
Evaṁ bhedo = Evaṁ pabhedo (Sī)	309

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဦ-ဧ]	
ဦနတိံသေ = ဦနဝီသေ (သီ)	၂၆၆
ဧကကမှိ = ဧကေကမှိ (က)	၃
ဧကဂ္ဂေါ = ဧကကော (သီ)	၂၃
ဧကင်္ဂဂါဟီ = ဧကင်္ဂေါ ဟိ (သီ)	၂၇၁
ဧကဋ္ဌာနေ အဟောသီတိ = ဧကဋ္ဌာနေ ဝသီတိ (သီ)	၇၈
ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ = သတ္တတိံသမှိ ကပ္ပမှိ (သီ)	၄၂၉
ဧကတိံသေ ကပ္ပေ = သတ္တတိံသကပ္ပေ (သီ၊ ဣ) သတ္တသတ္တတိမေ ကပ္ပေ (က)	၄၂၈
ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ = ဧကနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ (သီ)	၃၀၂
ဧကန္တံ ဥပစိတံ ဝိပါကံ = ဧကမန္တံ ဥပစိတံ ဝိပါကံ (သီ)	၃၃၆
ဧကန္တနိယျာနိက = နီယာနိက (က)	၁၉
ဧကပုတ္တကေ = ဧကပုတ္တေ (သီ)	၁၁၉
ဧကမဂ္ဂံ = ဧကမဂ္ဂေန (သီ)	၇၇
ဧကမန္တံ = ဧကမန္တေ (သီ)	၂၀
ဧကာကိယော = ဧကာကိကော (က)	၂၃
ဧကူနဝီသတိ = ဧကူနဝီသတိပိ (သီ)	၁၈
ဧကော = ဧသော (က)	၈၀
ဧဇာနံ = ဧဇာကာရာနံ (က)	၁၃၀
ဧတမတ္ထံ = ဧဝမတ္ထံ (သီ)	၁၉
ဧတေ = ဧတ္ထ စ (သီ၊ ဣ)	၄၂၆
ဧတေသူတိ အစ္ဆောဒကာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ = ဧတေသူတိ အစ္ဆောဒိကာ၊ အစ္ဆောဒကာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ (သီ)	၂၈၄
ဧတ္ထ စ = ဧဝံ ပန (သီ)	၁၆၇
ဧတ္ထ မေ = ဧတ္တကေ မေ (သီ)	၄၆၉
ဧဓတိ = ဧဓတိ ပါပုဏာတိ (သီ၊ ဣ)	၄၅၂
ဧဝံဘူတဿ စ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ = ဧဝံဘူတဿ ဝဍ္ဎန္တိ (က)	၂၅၆
ဧဝံနာမိကံ နဒိံ = ဧဝံနာမကာ နဒီ (သီ)	၁၃၀
ဧဝံ ပဋိညံ ကတွာ = ကာလေ ပဋိညံ ကတွာ (ဣ)	၄၃၇
ဧဝံ ပန ပုတ္တေန ဝုတ္တေ = ဧဝံ ပန ဝုတ္တေ (သီ)	၁၀၆
ဧဝံ ဘေဒေါ = ဧဝံ ပဘေဒေါ (သီ)	၃၀၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[E]

Evaṁ vadanto eva = Imaṁ vadanto (Sī) 345
Evaṁ vidha = Evaṁ vividha (Sī, I) 416
Evaṁvidhabhāvaṁ = Evaṁ viraddhabhāvaṁ (Ka) 77
Evaṁ vibhāgo = Evañhi bhavo (Sī) 309
Evaṁ vuttaṁ = Evaṁ vuttā (Ka) 345
Evaṁsampadamidanti = Evaṁ pihayantīti (Ka) 179
Eva = Evaṁ (Ka) 32, 196
Evametesaṁ padānaṁ attho = Evaṁpettha sampadānavasena attho (Sī) 194
Evamevaṁ = Evameva ca (Sī) 446
Evameva = Evamevaṁ (Sī) 43

[O]

Oggayha = Uggaṇha (Sī) 295
Oghatiṇṇa = Paṭigaṇha (Sī) 285
Ojjhāpanavasena = Ujjhāpanavasena (Sī, I) 425
Opatati = Opatitaṁ (Sī) 468
Omattaṁ = Ūnataṁ (Sī) 102
Oloketvā = Olokento (Sī) 118
Olokento = Oloketvā (Sī, Ka) 87
Ovadanto = Ovadento (I) 344
Ovaditā = Coditā ovaditā (I) 457
Ovādakaraṇā = ...kāraṇā (Ka) 95
Ovādadāne pana vaseyya na pakkameyyāti = Ovādadāne ca na vaseyya pakkameyyāti (Sī) 268
Ovādadhamme navalokuttaradhamme ca = Ovādadhammena lokuttaradhamme (Sī, I) 456
Ovādānusāsanīkaraṇena = Ovādānusāsanī paṭikaraṇā (Sī) 387
Ohāretvā = Ohāritvā (Ka) 253

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဧ]

ဧဝံ ဝဒန္တော ဧဝ = ဣမံ ဝဒန္တော (သီ) ၃၄၅
ဧဝံ ဝိဓ = ဧဝံ ဝိဝိဓ (သီ၊ ဣ) ၄၁၆
ဧဝံဝိဓဘာဝံ = ဧဝံ ဝိရဒ္ဓဘာဝံ (က) ၇၇
ဧဝံ ဝိဘာဂေါ = ဧဝဉှိ ဘဝေါ (သီ) ၃၀၉
ဧဝံ ဝုတ္တံ = ဧဝံ ဝုတ္တာ (က) ၃၄၅
ဧဝံသမ္ပဒမိဒန္တိ = ဧဝံ ပိဟယန္တီတိ (က) ၁၇၉
ဧဝ = ဧဝံ (က) ၃၂၊ ၁၉၆
ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ အတ္ထော = ဧဝံပေတ္ထ သမ္ပဒါနဝသေန အတ္ထော (သီ) ၁၉၄
ဧဝမေဝံ = ဧဝမေဝ စ (သီ) ၄၄၆
ဧဝမေဝ = ဧဝမေဝံ (သီ) ၄၃

[ဩ]

ဩဂ္ဂယှ = ဥဂ္ဂဏှ (သီ) ၂၉၅
ဩဃတိဏ္ဏ = ပဋိဂဏှ (သီ) ၂၈၅
ဩဇ္ဈာပနဝသေန = ဥဇ္ဈာပနဝသေန (သီ၊ ဣ) ၄၂၅
ဩပတတိ = ဩပတိတံ (သီ) ၄၆၈
ဩမတ္တံ = ဦနတံ (သီ) ၁၀၂
ဩလောကေတွာ = ဩလောကေန္တော (သီ) ၁၁၈
ဩလောကေန္တော = ဩလောကေတွာ (သီ၊ က) ၈၇
ဩဝဒန္တော = ဩဝဒေန္တော (ဣ) ၃၄၄
ဩဝဒိတာ = စောဒိတာ ဩဝဒိတာ (ဣ) ၄၅၇
ဩဝါဒကရဏာ = ...ကာရဏာ (က) ၉၅
ဩဝါဒဒါနေ ပန ဝသေယျ န ပက္ကမေယျာတိ = ဩဝါဒဒါနေ စ န ဝသေယျ ပက္ကမေယျာတိ (သီ) ၂၆၈
ဩဝါဒဓမ္မေ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ စ = ဩဝါဒဓမ္မေန လောကုတ္တရဓမ္မေ (သီ၊ ဣ) ၄၅၆
ဩဝါဒါနုသာသနီကရဏေန = ဩဝါဒါနုသာသနီ ပဋိကရဏာ (သီ) ၃၈၇
ဩဟာရေတွာ = ဩဟာရိတွာ (က) ၂၅၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kaṁ vāpi = Tañcāpi (Sī)	144
Kaṁsapātiyā pāyāsaṁ = Kaṁsapātiyā habyasesaṁ pāyāsaṁ (Sī)	200
Kacci = Kiñci (Sī)	108
Kaṇikārīti = Kaṇikāroti (Sī)	306
Kaṇḍambamūle = Gaṇḍambamūle (Sī, I)	361
“Kaṇhadinno”ti = Kaṇhādinnoti (Sī)	386
Kaṇhamittoti = Gaṇḍimittoti (Sī)	372
Kaṇhābhijātitāya = Kaṇhābhijātisamatāya (Sī, Ka)	102
Katattā ācitattā ca, Gaṅgā Bhāgīrathī ayaṁ = Bhāvitattā ca, taṁ me Bhāgīrathī viya (Sī)	318
Kattarayaṭṭhiṁ = Kattarayaṭṭhiyo (Sī)	127
Katvā = Datvā (Sī)	170
Katvā = Vatvā (Sī)	210
Kathaṁ asaddahitvā = Na tassa kathaṁ saddahi (Sī)	77
Kathento = Kathento kathentova (Sī)	78
Kathetvā = Desetvā (I)	461
Kantāraddhānapakkhando = Kantāraddhānapakkanto (Sī)	249
Kantāre vivane = Kantāre viya vane (Sī)	250
Kapitthanā = Kapitthakā (Sī)	441
Kapitthārāme = Kapitthatitthārāme (Sī)	91
Kapilavatthusmiṁ = Kapilavatthunagare (Sī)	101
Kappakoṭimhi = Kappakoṭimpi (Ka)	474
Kappānaṁ = Kappāni (Sī)	218
Kamaṇḍaludharo = Kamaṇḍaladharo (Sī)	125
Kammakilesavipākavaṭṭappakāro = Kammakilesavipākavasena vuttappakāro (Sī)	217
Kammaṭṭhānatthāya = Kammaṭṭhānatthā (Sī)	344
Kammaṭṭhānapariganṇhanato = Kammaṭṭhānaparibaddhato (Sī, I)	334
Kammaniyasabhāvo tvaṁ = Kammaniyabhāvo, taṁ jhāya (Sī, I)	427
Karaṇīyaṁ = Akaraṇīyaṁ (Sī)	18

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကံ ဝါပိ = တဉ္စာပိ (သီ)	၁၄၄
ကံသပါတိယာ ပါယာသံ = ကံသပါတိယာ ဟဗျသေသံ ပါယာသံ (သီ)	၂၀၀
ကစ္စိ = ကိဉ္စိ (သီ)	၁၀၈
ကဏိကာရီတိ = ကဏိကာရောတိ (သီ)	၃၀၆
ကဏ္ဍမ္ဗမူလေ = ဂဏ္ဍမ္ဗမူလေ (သီ၊ ဣ)	၃၆၁
“ကဏှဒိန္နော”တိ = ကဏှာဒိန္နောတိ (သီ)	၃၈၆
ကဏှမိတ္တောတိ = ဂဏ္ဍိမိတ္တောတိ (သီ)	၃၇၂
ကဏှာဘိဇာတိတာယ = ကဏှာဘိဇာတိသမတာယ (သီ၊ က)	၁၀၂
ကတတ္တာ အာစိတတ္တာ စ၊ ဂင်္ဂါ ဘာဂီရထီ အယံ = ဘာဝိတတ္တာ စ၊ တံ မေ ဘာဂီရထီ ဝိယ (သီ)	၃၁၈
ကတ္တရယဋ္ဌိံ = ကတ္တရယဋ္ဌိယော (သီ)	၁၂၇
ကတွာ = ဒတွာ (သီ)	၁၇၀
ကတွာ = ဝတွာ (သီ)	၂၁၀
ကထံ အသဒ္ဒဟိတွာ = န တဿ ကထံ သဒ္ဒဟိ (သီ)	၇၇
ကထေန္တော = ကထေန္တော ကထေန္တောဝ (သီ)	၇၈
ကထေတွာ = ဒေသေတွာ (ဣ)	၄၆၁
ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္ဒော = ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ကန္တော (သီ)	၂၄၉
ကန္တာရေ ဝိဝနေ = ကန္တာရေ ဝိယ ဝနေ (သီ)	၂၅၀
ကပိတ္ထနာ = ကပိတ္ထကာ (သီ)	၄၄၁
ကပိတ္ထာရာမေ = ကပိတ္ထတိတ္ထာရာမေ (သီ)	၉၁
ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ = ကပိလဝတ္ထုနဂရေ (သီ)	၁၀၁
ကပ္ပကောဋိမှိ = ကပ္ပကောဋိမ္ပိ (က)	၄၇၄
ကပ္ပါနံ = ကပ္ပါနိ (သီ)	၂၁၈
ကမဏ္ဍလုဓရော = ကမဏ္ဍလဓရော (သီ)	၁၂၅
ကမ္မကိလေသဝိပါကဝဋ္ဋပ္ပကာရော = ကမ္မကိလေသဝိပါကဝသေန ဝုတ္တပ္ပကာရော (သီ)	၂၁၇
ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထာယ = ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထာ (သီ)	၃၄၄
ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂဏှနတော = ကမ္မဋ္ဌာနပရိဗဒ္ဓတော (သီ၊ ဣ)	၃၃၄
ကမ္မနိယသဘာဝေါ တွံ = ကမ္မနိယဘာဝေါ၊ တံ ဈာယ (သီ၊ ဣ)	၄၂၇
ကရဏီယံ = အကရဏီယံ (သီ)	၁၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

...karaṇena = ...kāraṇeneva (I, Ka) 331

Karitvā = Haritvā (Ka) 275

Karissatīti = Karissāmīti (Sī) 87

Karuṇaṁ = Dāruṇaṁ (Ka) 53

Karomīti bahi = Karomīti vatvā nikkhamitvā bahi (Sī)
Aṁ-Ṭṭha 1. 204 piṭṭhe ca. 78

Kassakaṁ = Kassake (Sī) 353

Kassa navavidhampi mānaṁ = Kassa mānañca
viddhaṁsiyamānaṁ (Ka) 419

Kassapasambuddhakālepi sahāyā = Kassapabuddhakāle piyasahāyā (Sī) 160

Kākabalāka = Kākabaka (I) 482

Kātiyāno = Kāṭiyāno (Ka) 123

Kāmakammabhavādibhedassa = Kāmabhavādibhedassa (Sī) 130

Kāmayati = Kāmayati eraka (Sī) 245

Kāme = Gharāvāsaṁ (Sī) 216

Kāyadaḷhibahulā = Kāyadaḍḍhibahulā (Sī) 108

Kāyavivekasaṁvaḍḍhitassa = Kāyavivekassa ca (Ka) 230

Kāyavisamādisamavisamaṁ = Kāyasamakāyasamāsamavisamaṁ (Ka) 43

Kārambhiyanti kārambhanāmake = Kāraṁ viyanti kāravināmake (Sī) 97

Kārambhiyanti kārambarukkhe. Kārambhiyanti vā = Kāraṁviyanti
kāraṁvarukkho, kāraṁvīti vā (Sī) 97

Kārite dārapariggahe = Käritena dārapariggahena (Sī) 61

Kālañca = Kālaṁva (I) 407

Kālavasena = Natthi (Sī, Ka) 449

Kāsikosalādi-anekaraṭṭhanti = Kāsikosalādibhedaṁ anekaraṭṭhanti (Sī) 127

Kāḷakārāma = Kālakārāma (Sī) 361

Kiṁ te karissati = Kinte karissatīti (Sī) 301

Kiṁ nu kho mayaṁ = Kiṁ nu mayaṁ (Ka) 49

Kiṅkaṇi = Kaṇikāra (I) 344

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

····ကရဏေန = ····ကာရဏေနေဝ (ဣ၊ က) ၃၃၁

ကရိတွာ = ဟရိတွာ (က) ၂၇၅

ကရိဿတီတိ = ကရိဿာမီတိ (သီ) ၈၇

ကရုဏံ = ဒါရုဏံ (က) ၅၃

ကရောမီတိ ဗဟိ = ကရောမီတိ ဝတွာ နိက္ခမိတွာ ဗဟိ (သီ)
အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ စ။ ၇၈

ကဿကံ = ကဿကေ (သီ) ၃၅၃

ကဿ နဝဝိဓမ္ပိ မာနံ = ကဿ မာနဉ္စ ဝိဒ္ဓံသိယမာနံ (က) ၄၁၉

ကဿပသမ္ဗုဒ္ဓကာလေပိ သဟာယာ = ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ
ပိယသဟာယာ (သီ) ၁၆၀

ကာကဗလာက = ကာကဗက (ဣ) ၄၈၂

ကာတိယာနော = ကာဋိယာနော (က) ၁၂၃

ကာမကမ္မဘဝါဒိဘေဒဿ = ကာမဘဝါဒိဘေဒဿ (သီ) ၁၃၀

ကာမယတိ = ကာမယတိ ဧရက (သီ) ၂၄၅

ကာမေ = ဃရာဝါသံ (သီ) ၂၁၆

ကာယဒဠှိဗဟုလာ = ကာယဒဍ္ဎိဗဟုလာ (သီ) ၁၀၈

ကာယဝိဝေကသံဝဍ္ဎိတဿ = ကာယဝိဝေကဿ စ (က) ၂၃၀

ကာယဝိသမာဒိသမဝိသမံ = ကာယသမကာယသမာသမဝိသမံ (က) ၄၃

ကာရမ္ဘိယန္တိ ကာရမ္ဘနာမကေ = ကာရံ ဝိယန္တိ ကာရဝိနာမကေ (သီ) ၉၇

ကာရမ္ဘိယန္တိ ကာရမ္ဗရုက္ခေ။ ကာရမ္ဘိယန္တိ ဝါ = ကာရံဝိယန္တိ
ကာရံဝရုက္ခော၊ ကာရံဝီတိ ဝါ (သီ) ၉၇

ကာရိတေ ဒါရပရိဂ္ဂဟေ = ကာရိတေန ဒါရပရိဂ္ဂဟေန (သီ) ၆၁

ကာလဉ္စ = ကာလံဝ (ဣ) ၄၀၇

ကာလဝသေန = နတ္ထိ (သီ၊ က) ၄၄၉

ကာသိကောသလာဒိအနေကရဋ္ဌန္တိ = ကာသိကောသလာဒိဘေဒံ
အနေကရဋ္ဌန္တိ (သီ) ၁၂၇

ကာဠကာရာမ = ကာလကာရာမ (သီ) ၃၆၁

ကိံ တေ ကရိဿတိ = ကိန္တေ ကရိဿတီတိ (သီ) ၃၀၁

ကိံ နု ခေါ မယံ = ကိံ နု မယံ (က) ၄၉

ကိင်္ကဏိ = ကဏိကာရ (ဣ) ၃၄၄

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kiṅkaṇipupphehi = Kiṅkiṇipupphehi (Sī) 134
Kiñca = Kiñci (Sī, I) 315
Kiñcanaṁ = Kaṁcana (Sī) 327
Kiñci maññati = Kinti maññati (Ka) 67
Kiṭṭhādigāviyo = Bhāgiyo (Sī) Bhogiyo (I, Ka) 325
Kittayitvāna = Kathayitvāna (Sī) 94
Kimikālāya = Kipillikāya (Sī) 187
Kimilattherassa = Kimbilattherassa (Sī) 298
Kirātapupphehi = Kikirātapupphehi (Ka) 278
Kiriyaṁ niṭṭhiyaṁ mayā = Kiriyā niṭṭhitā mayā (Sī) 329
Kiliṭṭhavatthanivatthe = Kiliṭṭhavatthe (Sī) 139
Kilesakāmena = Kilesakāme (Sī) 245
Kilesagaṇaṁ = Kilesagahaṁ (Ka) 480
Kilesapadālaneneva hi = Kilesānaṁ padālaneneva hi maggapaññāya (Sī) 234
Kilesavisaye kilesamārassa = Kilesamāravisaye kilesamārasseva (Sī, I) 477
Kilese jhāpayiṁ = Kilesā jhāpitā (Sī) 397
Kisoti = Tenāha kisoti (Sī, I) 459
Kīvatāya siddhāti = Kiṁ vā tāya siddhīti (Ka) 433
Kukuttho = Kakudho (Sī) 268
Kucchiyā = Kumbhiyā (Sī) 290
Kuṇḍakādinā = Kuṇḍakādīsu (Sī) 86
Kutoci = Tato ca (Sī) Tatopi (Ka) 476
Kumbhaṇḍā garuḷā tathā = Kumbhaṇḍā ca yakkhā tathā (Sī) 395
Kuraṁ = Kūraṁ (I) 410
Kurañjiyaphalaṁ = Kuruñjiyaphalaṁ (Sī) Kuraṇḍiyaphalaṁ (I) 404
Kurukacchanagare = Bhārukacchanagare (Sī) 267
Kulagharaṁ = Patikulaṁ (Sī) 412
Kulattherassa = Kuṇḍalattherassa (Sī) evamuparipi. 88

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကိင်္ကဏိပုပ္ဖေဟိ = ကိင်္ကိဏိပုပ္ဖေဟိ (သီ) ၁၃၄
ကိဉ္စ = ကိဉ္စိ (သီ၊ ဣ) ၃၁၅
ကိဉ္စနံ = ကံစန (သီ) ၃၂၇
ကိဉ္စိ မညတိ = ကိန္တိ မညတိ (က) ၆၇
ကိဋ္ဌာဒိဂါဝိယော = ဘာဂိယော (သီ) ဘောဂိယော (ဣ၊ က) ၃၂၅
ကိတ္တယိတွာန = ကထယိတွာန (သီ) ၉၄
ကိမိကာလာယ = ကိပိလ္လိကာယ (သီ) ၁၈၇
ကိမိလတ္ထေရဿ = ကိမ္ဗိလတ္ထေရဿ (သီ) ၂၉၈
ကိရာတပုပ္ဖေဟိ = ကိကိရာတပုပ္ဖေဟိ (က) ၂၇၈
ကိရိယံ နိဋ္ဌိတံ မယာ = ကိရိယာ နိဋ္ဌိတာ မယာ (သီ) ၃၂၉
ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝတ္ထေ = ကိလိဋ္ဌဝတ္ထေ (သီ) ၁၃၉
ကိလေသကာမေန = ကိလေသကာမေ (သီ) ၂၄၅
ကိလေသဂဏံ = ကိလေသဂဟံ (က) ၄၈၀
ကိလေသပဒါလနေနေဝ ဟိ = ကိလေသာနံ ပဒါလနေနေဝ ဟိ မဂ္ဂပညာယ (သီ) ၂၃၄
ကိလေသဝိသယေ ကိလေသမာရဿ = ကိလေသမာရဝိသယေ ကိလေသမာရဿေဝ (သီ၊ ဣ) ၄၇၇
ကိလေသေ ဈာပယိံ = ကိလေသာ ဈာပိတာ (သီ) ၃၉၇
ကိသောတိ = တေနာဟ ကိသောတိ (သီ၊ ဣ) ၄၅၉
ကီဝတာယ သိဒ္ဓါတိ = ကိံ ဝါ တာယ သိဒ္ဓီတိ (က) ၄၃၃
ကုကုတ္ထော = ကကုဓော (သီ) ၂၆၈
ကုစ္ဆိယာ = ကုမ္ဘိယာ (သီ) ၂၉၀
ကုဏ္ဍကာဒိနာ = ကုဏ္ဍကာဒီသု (သီ) ၈၆
ကုတောစိ = တတော စ (သီ) တတောပိ (က) ၄၇၆
ကုမ္ဘဏ္ဍာ ဂရုဠာ တထာ = ကုမ္ဘဏ္ဍာ စ ယက္ခာ တထာ (သီ) ၃၉၅
ကုရံ = ကူရံ (ဣ) ၄၁၀
ကုရဉ္ဇိယဖလံ = ကုရုဉ္ဇိယဖလံ (သီ) ကုရဏ္ဍိယဖလံ (ဣ) ၄၀၄
ကုရုကစ္ဆနဂရေ = ဘာရုကစ္ဆနဂရေ (သီ) ၂၆၇
ကုလဃရံ = ပတိကုလံ (သီ) ၄၁၂
ကုလတ္ထေရဿ = ကုဏ္ဍလတ္ထေရဿ (သီ) ဧဝမုပရိပိ။ ၈၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kulāpadesa = Kulappadesa (Ka)	16
Kulena rūpena = Kulānurūpena (Ka)	244
Kusaṭṭhakaṁ = Kulaṭṭhakaṁ (I) Kusakaṭṭhaṁ (Ka)	389
Kusalābhisando = Dānādikusalābhisando (Sī)	103
Kūṭāgārena caratā = Kūṭāgāreva dharaṇā (Sī)	293
Kesamassu = Kesamassuṁ (Sī)	22
Koṭiṁ susikkhito = Koṭīsu sikkhito (Sī)	104
Koṭṭhikotissa = Koṭṭhitotissa (Sī)	37
Kopo = Kodho (Sī, I)	335
Koraṇḍaka = Kuraṇḍaka (Sī)	99
Kosambiyaṁ raññо = Kosambiyaraññо (Sī)	310
Koḷivisaṁ = Kolivīsaṁ (Sī, I)	381
[Kha - Ga]	
Khaṇantālukalambāni = Vanamālukambāni (Sī) Khaṇantālukaḷappāni (Ka)	168
Khaṇātītā = Khaṇātigā (Sī)	474
Khaṇoyaṁ = Khaṇo maṁ (Sī)	468
Khādanīyaṁ = Odanīya (I)	413
Khīrasecanakuṇḍasadiso = ...kuṇḍisadiso (I)	316
Khujjadhātukatāya = Dhātu-kathāya (I)	450
Khujjasobhito thero = Khujjasobhitatthero (Sī)	451
Khujjitan”ti = Mucchitanti (Sī)	141
Khuddakaseḷadānādinā = Khuddakabhāve veṭhanādinā (Sī) Khuddakavelādānādinā (I)	336
Khoti = Nu khoti (Sī)	138
Gaṅgāsotaṁ = Kaṅkhāsotaṁ (Sī)	353
Gacchaṁ, tehi = Gaccha tehi (I) Gacchantehi (Ka)	343
Gaccha = Gaccha sāmi (Sī)	172

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကုလာပဒေသ = ကုလပ္ပဒေသ (က)	၁၆
ကုလေန ရူပေန = ကုလာနုရူပေန (က)	၂၄၄
ကုသဋ္ဌကံ = ကုလဋ္ဌကံ (ဣ) ကုသကဋ္ဌံ (က)	၃၈၉
ကုသလာဘိသန္ဒော = ဒါနာဒိကုသလာဘိသန္ဒော (သီ)	၁၀၃
ကူဋာဂါရေန စရတာ = ကူဋာဂါရေဝ ဓရဏာ (သီ)	၂၉၃
ကေသမဿု = ကေသမဿုံ (သီ)	၂၂
ကောဋိံ သုသိက္ခိတော = ကောဋီသု သိက္ခိတော (သီ)	၁၀၄
ကောဋ္ဌိကောတိဿ = ကောဋ္ဌိတောတိဿ (သီ)	၃၇
ကောပေါ = ကောဓော (သီ၊ ဣ)	၃၃၅
ကောရဏ္ဍက = ကုရဏ္ဍက (သီ)	၉၉
ကောသမ္ဗိယံ ရညော = ကောသမ္ဗိယရညော (သီ)	၃၁၀
ကောဠိဝိသံ = ကောလိဝီသံ (သီ၊ ဣ)	၃၈၁
[ခ-ဂ]	
ခဏန္တာလုကလမ္ဗာနိ = ဝနမာလုကလမ္ဗာနိ (သီ) ခဏန္တာလုကဠပ္ပါနိ (က)	၁၆၈
ခဏာတီတာ = ခဏာတိဂါ (သီ)	၄၇၄
ခဏောယံ = ခဏော မံ (သီ)	၄၆၈
ခါဒနီယံ = ဩဒနီယ (ဣ)	၄၁၃
ခီရသေစနကုဏ္ဍသဒိသော = ····ကုဏ္ဍိသဒိသော (ဣ)	၃၁၆
ခုဇ္ဇဓာတုကတာယ = ဓာတု-ကထာယ (ဣ)	၄၅၀
ခုဇ္ဇသောဘိတော ထေရော = ခုဇ္ဇသောဘိတတ္ထေရော (သီ)	၄၅၁
ခုဇ္ဇိတ”န္တိ = မုစ္ဆိတန္တိ (သီ)	၁၄၁
ခုဒ္ဒကသေဠဒါနာဒိနာ = ခုဒ္ဒကဘာဝေ ဝေဌနာဒိနာ (သီ) ခုဒ္ဒကဝေလာဒါနာဒိနာ (ဣ)	၃၃၆
ခေါတိ = နု ခေါတိ (သီ)	၁၃၈
ဂင်္ဂါသောတံ = ကင်္ခါသောတံ (သီ)	၃၅၃
ဂစ္ဆံ၊ တေဟိ = ဂစ္ဆ တေဟိ (ဣ) ဂစ္ဆန္တေဟိ (က)	၃၄၃
ဂစ္ဆ = ဂစ္ဆ သာမိ (သီ)	၁၇၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gaccheyyaṁ = Na gaccheyyaṁ (Sī)	250
Gajarājāva = Nāgarājāva (Sī)	286
Gajjato = Gajjito (Sī)	469
Gajjasi = Gajjito (Sī)	469
Gaṇādīnaṁ = Janasaṅgahaṇādivasena (Sī)	150
Gaṇṭhipupphaṁ = Pupphamattaṁ (Sī)	215
Gatamattena = Gāhamattena (Sī)	436
Gato = Kato (Ka)	131
Gantvā = Patvā (Sī)	197
Gandhagandhī = Gandhagandhā (Sī)	94
Gandhagandhī = Sālacchannā (Ka)	348
Gandhadāmamālādāmādīhi = Gandhamālādāmādīhi (Sī)	34
Gabbhinibhāvaṁ = Gabbhinivaṇṇaṁ (I)	412
Gabbhokkantimūlakādibhedassa = Gabbhokantika-mūlakādibhedassa (Sī, I)	479
Gamanaṁ taṁ = Khamanaṁ vo (Sī)	473
Garugāravasappatissavacanametaṁ = Sappatissavavacanametaṁ (Sī)	33
Garūhi = Gurūhi (Sī)	16
Gavesanto = Gavesanto pariyesantā (Sī, I)	435
Gahakāraṁ = Gahakārakaṁ (Sī, I)	392
Gahakārakagavesanassa = Gahakārakaṁ gavesantassa (Sī, I)	392
Gahaṇe = Gagaṇe (Ka)	29
Gahanañhi atthi, na rukkhamūlaṁ, rukkhamūlañca atthi, na gahanaṁ = Gahanañhi atthi rukkhamūlaṁ na rukkhamūlañca atthi gahanaṁ (Ka)	301
Gahitagahitaṭṭhānaṁ puna pūrati = Gahitagahitaṭṭhānaṁ pana na khīyati, puna pūrateva (Sī)	171
Gaḷagaḷāti ca karonto = Gaḷagaḷāyanto (Sī)	402
Gāthaṁ = Kathaṁ (Ka)	260
Gāthā = Gāthāyo (Sī)	155
Gāthāttayamabhāsi = Imā tisso gāthā abhāsi (I)	443

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဂ]	
ဂစ္ဆေယျံ = န ဂစ္ဆေယျံ (သီ)	၂၅၀
ဂဇရာဇာဝ = နာဂရာဇာဝ (သီ)	၂၈၆
ဂဇ္ဇတော = ဂဇ္ဇိတော (သီ)	၄၆၉
ဂဇ္ဇသိ = ဂဇ္ဇိတော (သီ)	၄၆၉
ဂဏာဒီနံ = ဇနသင်္ဂဟဏာဒိဝသေန (သီ)	၁၅၀
ဂဏ္ဌိပုပ္ဖံ = ပုပ္ဖမတ္တံ (သီ)	၂၁၅
ဂတမတ္တေန = ဂါဟမတ္တေန (သီ)	၄၃၆
ဂတော = ကတော (က)	၁၃၁
ဂန္တွာ = ပတွာ (သီ)	၁၉၇
ဂန္ဓဂန္ဓီ = ဂန္ဓဂန္ဓာ (သီ)	၉၄
ဂန္ဓဂန္ဓီ = သာလစ္ဆန္နာ (က)	၃၄၈
ဂန္ဓဒါမမာလာဒါမာဒီဟိ = ဂန္ဓမာလာဒါမာဒီဟိ (သီ)	၃၄
ဂဗ္ဘိနိဘာဝံ = ဂဗ္ဘိနိဝဏ္ဏံ (ဣ)	၄၁၂
ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒဿ = ဂဗ္ဘောကန္တိက-မူလကာဒိဘေဒဿ (သီ၊ ဣ)	၄၇၉
ဂမနံ တံ = ခမနံ ဝေါ (သီ)	၄၇၃
ဂရုဂါရဝသပ္ပတိဿဝစနမေတံ = သပ္ပတိဿဝဝစနမေတံ (သီ)	၃၃
ဂရူဟိ = ဂုရူဟိ (သီ)	၁၆
ဂဝေသန္တော = ဂဝေသန္တော ပရိယေသန္တာ (သီ၊ ဣ)	၄၃၅
ဂဟကာရံ = ဂဟကာရကံ (သီ၊ ဣ)	၃၉၂
ဂဟကာရကဂဝေသနဿ = ဂဟကာရကံ ဂဝေသန္တဿ (သီ၊ ဣ)	၃၉၂
ဂဟဏေ = ဂဂဏေ (က)	၂၉
ဂဟနဉ္ဟိ အတ္ထိ, န ရုက္ခမူလံ၊ ရုက္ခမူလဉ္စ အတ္ထိ, န ဂဟနံ = ဂဟနဉ္ဟိ အတ္ထိ ရုက္ခမူလံ န ရုက္ခမူလဉ္စ အတ္ထိ ဂဟနံ (က)	၃၀၁
ဂဟိတဂဟိတဋ္ဌာနံ ပုန ပူရတိ = ဂဟိတဂဟိတဋ္ဌာနံ ပန န ခီယတိ၊ ပုန ပူရတေဝ (သီ)	၁၇၁
ဂဠဂဠာတိ စ ကရောန္တော = ဂဠဂဠာယန္တော (သီ)	၄၀၂
ဂါထံ = ကထံ (က)	၂၆၀
ဂါထာ = ဂါထာယော (သီ)	၁၅၅
ဂါထာတ္တယမဘာသိ = ဣမာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ (ဣ)	၄၄၃

ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၁-၃၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gāthā pabyāharī = Gāthāyo byāharī (Sī)	292
Gāthāsukhatthañhettha = ...ñcettha (Ka)	97
Gāmaṁ = Nagaraṁ (Sī)	256
Gāmantato = Gāmantarato (Sī)	75
Gāmabhojakassa = Bhojakassa (I, Ka)	337
Guṇaṁ = Caturo (Sī)	195
Guṇato ussukkeyya = Guṇato uppateyya ukkaṁseyya (Sī)	213
Guṇānaṁ = Aguṇānaṁ (Ka)	319
Guṇe = Guṇaṁ (Sī, Nisya)	82
Guḷadadhivārakaṁ = Guḷaṁ ca dadhivārakaṁ (Sī)	170
Gehanāmikā = Gehasāminī (Sī)	32
Gehā bahi = Gehā (Ka)	86
Goduhanamattampi = Gaṇḍūsahananamattampi (Sī)	360
Gonaṅgulehi ca pasadādikehi migehi ca = Catuppadādikehi ca (Sī)	284
Gopālaka = Gopāla (Sī)	59
Gosālattherassa = Gopālattherassa (Ka)	97
Gosālo = Gopālo (Ka)	97
[Gha]	
Ghaṭeti = Ghāteti (Sī)	10
Ghatamaṇḍamupānayiṁ = Upādāyiṁ (Sī)	318
Ghatāsanaṁva = Yathāsīnaṁva (Sī)	162
Ghammapariḷāha = Sabbapariḷāha (Sī)	153
Gharamāvasanto = Gharāvāsaṁ vasanto (Sī, I)	335
[Ca]	
Cakkaṅkitāni = Cakkaratanāni (Sī)	341
Cakkavākapakūjitā = Cakkavākūpakūjitā (Sī)	295
Caccarañca = Ovaraṁ ca (Sī)	470
Caṇḍamattavaravāraṇaṁ = Pabhinnamadamattavaravāraṇaṁ (Sī)	214
Catasso = Catassopi (Sī)	37

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဂ]	
ဂါထာ ပဗျာဟရီ = ဂါထာယော ဗျာဟရီ (သီ)	၂၉၂
ဂါထာသုခတ္ထဉှေတ္ထ = … ဉ္စေတ္ထ (က)	၉၇
ဂါမံ = နဂရံ (သီ)	၂၅၆
ဂါမန္တတော = ဂါမန္တရတော (သီ)	၇၅
ဂါမဘောဇကဿ = ဘောဇကဿ (ဣ၊ က)	၃၃၇
ဂုဏံ = စတုရော (သီ)	၁၉၅
ဂုဏတော ဥဿုက္ကေယျ = ဂုဏတော ဥပ္ပတေယျ ဥက္ကံသေယျ (သီ)	၂၁၃
ဂုဏာနံ = အဂုဏာနံ (က)	၃၁၉
ဂုဏေ = ဂုဏံ (သီ၊ နိသျ)	၈၂
ဂုဠဒဓိဝါရကံ = ဂုဠံ စ ဒဓိဝါရကံ (သီ)	၁၇၀
ဂေဟနာမိကာ = ဂေဟသာမိနီ (သီ)	၃၂
ဂေဟာ ဗဟိ = ဂေဟာ (က)	၈၆
ဂေါဒုဟနမတ္တမ္ပိ = ဂဏ္ဍူသဟနနမတ္တမ္ပိ (သီ)	၃၆၀
ဂေါနင်္ဂုလေဟိ စ ပသဒါဒိကေဟိ မိဂေဟိ စ = စတုပ္ပဒါဒိကေဟိ စ (သီ)	၂၈၄
ဂေါပါလက = ဂေါပါလ (သီ)	၅၉
ဂေါသာလတ္ထေရဿ = ဂေါပါလတ္ထေရဿ (က)	၉၇
ဂေါသာလော = ဂေါပါလော (က)	၉၇
[ဃ]	
ဃဋေတိ = ဃာတေတိ (သီ)	၁၀
ဃတမဏ္ဍမုပါနယိံ = ဥပါဒါယိံ (သီ)	၃၁၈
ဃတာသနံဝ = ယထာသီနံဝ (သီ)	၁၆၂
ဃမ္မပရိဠာဟ = သဗ္ဗပရိဠာဟ (သီ)	၁၅၃
ဃရမာဝသန္တော = ဃရာဝါသံ ဝသန္တော (သီ၊ ဣ)	၃၃၅
[စ]	
စက္ကင်္ကိတာနိ = စက္ကရတနာနိ (သီ)	၃၄၁
စက္ကဝါကပကူဇိတာ = စက္ကဝါကူပကူဇိတာ (သီ)	၂၉၅
စစ္စရဉ္စ = ဩဝရံ စ (သီ)	၄၇၀
စဏ္ဍမတ္တဝရဝါရဏံ = ပဘိန္နမဒမတ္တဝရဝါရဏံ (သီ)	၂၁၄
စတဿော = စတဿောပိ (သီ)	၃၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Catuttiṁsakkhattuṁ = Chattiṁsakkhattuṁ (Sī)	163
Catuddase = Ekattiṁse (Pāḷiyaṁ)	424
Catunavuti = Catunavuta (Sī) Catunavute (Ka)	401
Catunavute = Dvānavute (Sī)	361
Caturassapīṭhaṁ = Caturassaṁ mañcapīṭhaṁ (Sī)	160
Caturā’suṁ = Caturo āsiṁsu (Sī)	264
Caturo nimmitāvhayā = Cattāro santanāmakā (Sī)	253
Catuvīsatikkhattuñca = Catutiṁsatikkhattuñca (Apadānapāḷiyaṁ)	81
Catusaccakammaṭṭhānabhāvanaṁ = Tacapañcakakammaṭṭhāna-bhāvanaṁ (Sī)	121
Catusaccakammaṭṭhāne = Tacapañcakakammaṭṭhāne (Sī)	66
Candanamāḷaṁ = Candanasālaṁ (Sī)	199
Candanamāḷapaṭiggahato = Candanamālā... (Sī) Candanamāla... (I)	399
Candano nāma = Sunando nāma (Sī)	472
Candavatiṁ = Bandhumatiṁ (Sī)	368
Capalā = Natthi (Sī)	108
Carakā = Varaṇā (Sī)	463
Caritvā = Carantā (Sī)	249
Cavanupapajjanavasena = Cavanuppajjanavasena (Sī, I)	431
Cavanupapātavasena = Cavana-upapajjanavasena (Sī, I)	481
Cāti = Ca (?)	380
Cāti = Cāti ādī (Sī)	338
Cātuddīpika = Cātuddīpaka (Sī)	153
Cārudassano = Cārunayano (Sī)	52
Cālikā = Vālikā (Sī)	189
“Cāle”ti-ādinā = Cāleti (Sī)	138
Cikkhallaṭṭhāne = Cikkhallāvaṭe ṭhāne (I) Cikkhallakasaṭe ṭhāne (Ka)	381
Cittaṁ = Cittampi (I)	323
Cittadamane = Cittaṁ damanena (Ka)	89
Cittapaṇidhiṁ = Taṁ cittapaṇidhiṁ (Sī)	439

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စတုတ္တိံသက္ခတ္တုံ = ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ (သီ)	၁၆၃
စတုဒ္ဒသေ = ဧကတ္တိံသေ (ပါဠိယံ)	၄၂၄
စတုနဝုတိ = စတုနဝုတ (သီ) စတုနဝုတေ (က)	၄၀၁
စတုနဝုတေ = ဒွါနဝုတေ (သီ)	၃၆၁
စတုရဿပီဌံ = စတုရဿံ မဉ္စပီဌံ (သီ)	၁၆၀
စတုရာ’သုံ = စတုရော အာသိံသု (သီ)	၂၆၄
စတုရော နိမ္မိတာဝှယာ = စတ္တာရော သန္တနာမကာ (သီ)	၂၅၃
စတုဝီသတိက္ခတ္တုဉ္စ = စတုတိံသတိက္ခတ္တုဉ္စ (အပဒါနပါဠိယံ)	၈၁
စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနံ = တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနံ (သီ)	၁၂၁
စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနေ = တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနေ (သီ)	၆၆
စန္ဒနမာဠံ = စန္ဒနသာလံ (သီ)	၁၉၉
စန္ဒနမာဠပဋိဂ္ဂဟတော = စန္ဒနမာလာ… (သီ) စန္ဒနမာလ….(ဣ)	၃၉၉
စန္ဒနော နာမ = သုနန္ဒော နာမ (သီ)	၄၇၂
စန္ဒဝတိံ = ဗန္ဓုမတိံ (သီ)	၃၆၈
စပလာ = နတ္ထိ (သီ)	၁၀၈
စရကာ = ဝရဏာ (သီ)	၄၆၃
စရိတွာ = စရန္တာ (သီ)	၂၄၉
စဝနုပပဇ္ဇနဝသေန = စဝနုပ္ပဇ္ဇနဝသေန (သီ၊ ဣ)	၄၃၁
စဝနုပပါတဝသေန = စဝနဥပပဇ္ဇနဝသေန (သီ၊ ဣ)	၄၈၁
စာတိ = စ (?)	၃၈၀
စာတိ = စာတိ အာဒီ (သီ)	၃၃၈
စာတုဒ္ဒီပိက = စာတုဒ္ဒီပက (သီ)	၁၅၃
စာရုဒဿနော = စာရုနယနော (သီ)	၅၂
စာလိကာ = ဝါလိကာ (သီ)	၁၈၉
“စာလေ”တိအာဒိနာ = စာလေတိ (သီ)	၁၃၈
စိက္ခလ္လဋ္ဌာနေ = စိက္ခလ္လာဝဋေ ဌာနေ (ဣ) စိက္ခလ္လကသဋေ ဌာနေ (က)	၃၈၁
စိတ္တံ = စိတ္တမ္ပိ (ဣ)	၃၂၃
စိတ္တဒမနေ = စိတ္တံ ဒမနေန (က)	၈၉
စိတ္တပဏိဓိံ = တံ စိတ္တပဏိဓိံ (သီ)	၄၃၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cittaparidamanena = Cittaparidamena (Ka)	266
Cittarucikesu = Cittarucīsu (Ka)	49
Cittasantānassa = Cittasantānaṁ (Ka)	314
Cittācārañca = Cittacārañca (Ka)	324
Cintetvā = Cintento (Sī, Ka)	28
Cirakālaṁ bhāvanāya = Cirakālabhāvitabhāvanāya (Sī)	192
Cullāsītisahassāni = Cūlāsītisahassāni (Sī)	181
Cūḷavacchattherassa = Cūḷagavacchassa therassa (Sī)	68
Cūḷavacchotissa = Cūḷagavacchotissa (Sī)	68
Cetiyapūjārakkhaṇatthaṁ = Cetiye pūjārakkhaṇatthaṁ (Sī, I)	393
Cettha hīnūpamatā = Cettha hi anūpamatā (Sī)	7
Coravosāsakassa = Coraghātakassa (Sī)	337
Corā viya = Coḷā viya (I, Ka)	378
[Cha]	
Channā me = Channā mesā (Ka)	18, 28
Chabbassantare chabbassantare = Chabbassantare (Ka)	77
Chamattāni gandhabbasahassāni sattadhā = Cha sahassāni gandhabbānaṁ chasahassāni sattadhā (Ka)	367
Chāyāyaṁ = Upacchāyāyaṁ (Ka)	98
Chiḍḍitanantakehi = Chaḍḍitānantakehi (Sī, I)	317
Chinnabhinnāvayavaṁ = Chinnabhinnaṁva chavaṁ (Sī)	345
Cheko = Kovido (Sī)	95
[Ja]	
Janapadakalyāṇiyaṁ = Kalyāṇiṁ (I)	354
Janena = Janakena (Ka)	342
Jambugāmiyaputtattherassa = Jambugāmiyattherassa (Sī)	107
Jarārogādiṁ, sā hissa = Jarārogādīnaṁ hissa (Ka)	60
Jalantaṁ = Jalitaṁ (Ka)	83

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စိတ္တပရိဒမနေန = စိတ္တပရိဒမေန (က)	၂၆၆
စိတ္တရုစိကေသု = စိတ္တရုစီသု (က)	၄၉
စိတ္တသန္တာနဿ = စိတ္တသန္တာနံ (က)	၃၁၄
စိတ္တာစာရဉ္စ = စိတ္တစာရဉ္စ (က)	၃၂၄
စိန္တေတွာ = စိန္တေန္တော (သီ၊ က)	၂၈
စိရကာလံ ဘာဝနာယ = စိရကာလဘာဝိတဘာဝနာယ (သီ)	၁၉၂
စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ = စူလာသီတိသဟဿာနိ (သီ)	၁၈၁
စူဠဝစ္ဆတ္ထေရဿ = စူဠဂဝစ္ဆဿ ထေရဿ (သီ)	၆၈
စူဠဝစ္ဆောတိဿ = စူဠဂဝစ္ဆောတိဿ (သီ)	၆၈
စေတိယပူဇာရက္ခဏတ္ထံ = စေတိယေ ပူဇာရက္ခဏတ္ထံ (သီ၊ ဣ)	၃၉၃
စေတ္ထ ဟီနူပမတာ = စေတ္ထ ဟိ အနူပမတာ (သီ)	၇
စောရဝေါသာသကဿ = စောရဃာတကဿ (သီ)	၃၃၇
စောရာ ဝိယ = စောဠာ ဝိယ (ဣ၊ က)	၃၇၈
[ဆ]	
ဆန္နာ မေ = ဆန္နာ မေသာ (က)	၁၈၊ ၂၈
ဆဗ္ဗဿန္တရေ ဆဗ္ဗဿန္တရေ = ဆဗ္ဗဿန္တရေ (က)	၇၇
ဆမတ္တာနိ ဂန္ဓဗ္ဗသဟဿာနိ သတ္တဓာ = ဆ သဟဿာနိ ဂန္ဓဗ္ဗာနံ ဆသဟဿာနိ သတ္တဓာ (က)	၃၆၇
ဆာယာယံ = ဥပစ္ဆာယာယံ (က)	၉၈
ဆိဍ္ဍိတနန္တကေဟိ = ဆဍ္ဍိတာနန္တကေဟိ (သီ၊ ဣ)	၃၁၇
ဆိန္နဘိန္နာဝယဝံ = ဆိန္နဘိန္နံဝ ဆဝံ (သီ)	၃၄၅
ဆေကော = ကောဝိဒေါ (သီ)	၉၅
[ဇ]	
ဇနပဒကလျာဏိယံ = ကလျာဏိံ (ဣ)	၃၅၄
ဇနေန = ဇနကေန (က)	၃၄၂
ဇမ္ဗုဂါမိယပုတ္တတ္ထေရဿ = ဇမ္ဗုဂါမိယတ္ထေရဿ (သီ)	၁၀၇
ဇရာရောဂါဒိံ၊ သာ ဟိဿ = ဇရာရောဂါဒီနံ ဟိဿ (က)	၆၀
ဇလန္တံ = ဇလိတံ (က)	၈၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ja]	
Jalassa, sārabhūtānaṁ = Jalāsayasārabhūtānaṁ (Sī)	289
Jāgaraṇa = Jāgara (Sī, I)	417
Jāgariyānuyogamanuyuñjitumeva = ...manuyuñjitukāmena (Sī, I)	405
Jātakālato = Jātadivasato (Sī)	147
Jātapasākho = Jātasākhāpasākho (Sī)	203
Jātijarāmaraṇāya = Jātijarāmaraṇassa (Sī, Ka)	407
Jānāmahaṁ bhante = Jānāma bhante (Ka)	80
Jālavaṭṭā ca = Sabbathalajasattā ca (Sī)	53
Jīvantaṁ = Jīvantaṁ ṭhitaṁ (Sī)	143
Jīvanto = Vicaranto (Sī, I)	337
Jīvika = Jīvita (Sī)	139
Jīvitaṁ = Jīvitaṁ jīvikā (Sī, I)	312
Jīveyyaṁ = Jīveyya (Ka)	405
Jetavanapaṭiggahaṇe = Jetavanapaṭiggahaṇakāle (Sī)	151
Jotantaṁ = Jotentaṁ (Sī)	260
[Jha - Ña - Ṭha]	
Jhānaṁ = Jhānameva (Sī)	40
Jhānaṁ = Jhānāni (Sī)	96
Ñatvā = Sutvā (Ka)	85
Ñātaṁ = Ñāṇaṁ (Sī)	233
Ñātiṁ = Ñātīnaṁ (Sī)	121
Ñātīnaṁ = Ñātī (Ka)	456
Ñātī pamukhe = Ñātipamukhe (Sī, I)	479
Ñātuṁ = Paññāpetuṁ (Sī)	243
Ñeyyadhammesu, samathadhammesu vā = Suddhīsu dhammesu vā (Ka)	65
Ṭhitāya = Dhatāya (Sī, I)	334
Ṭhito = Ṭhitaṁ (Ka)	342
Ṭhitoti ca = Ṭhitoti (Sī)	83

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဇ]	
ဇလဿ, သာရဘူတာနံ = ဇလာသယသာရဘူတာနံ (သီ)	၂၈၉
ဇာဂရဏ = ဇာဂရ (သီ၊ ဣ)	၄၁၇
ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုဉ္ဇိတုမေဝ = …မနုယုဉ္ဇိတုကာမေန (သီ၊ ဣ)	၄၀၅
ဇာတကာလတော = ဇာတဒိဝသတော (သီ)	၁၄၇
ဇာတပသာခေါ = ဇာတသာခါပသာခေါ (သီ)	၂၀၃
ဇာတိဇရာမရဏာယ = ဇာတိဇရာမရဏဿ (သီ၊ က)	၄၀၇
ဇာနာမဟံ ဘန္တေ = ဇာနာမ ဘန္တေ (က)	၈၀
ဇာလဝဋ္ဋာ စ = သဗ္ဗထလဇသတ္တာ စ (သီ)	၅၃
ဇီဝန္တံ = ဇီဝန္တံ ဌိတံ (သီ)	၁၄၃
ဇီဝန္တော = ဝိစရန္တော (သီ၊ ဣ)	၃၃၇
ဇီဝိက = ဇီဝိတ (သီ)	၁၃၉
ဇီဝိတံ = ဇီဝိတံ ဇီဝိကာ (သီ၊ ဣ)	၃၁၂
ဇီဝေယျံ = ဇီဝေယျ (က)	၄၀၅
ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ = ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏကာလေ (သီ)	၁၅၁
ဇောတန္တံ = ဇောတေန္တံ (သီ)	၂၆၀
[ဈ-ဉ-ဋ]	
ဈာနံ = ဈာနမေဝ (သီ)	၄၀
ဈာနံ = ဈာနာနိ (သီ)	၉၆
ဉတွာ = သုတွာ (က)	၈၅
ဉာတံ = ဉာဏံ (သီ)	၂၃၃
ဉာတိံ = ဉာတီနံ (သီ)	၁၂၁
ဉာတီနံ = ဉာတီ (က)	၄၅၆
ဉာတီ ပမုခေ = ဉာတီပမုခေ (သီ၊ ဣ)	၄၇၉
ဉာတုံ = ပညာပေတုံ (သီ)	၂၄၃
ဉေယျဓမ္မေသု, သမထဓမ္မေသု ဝါ = သုဒ္ဓီသု ဓမ္မေသု ဝါ (က)	၆၅
ဌိတာယ = ဓတာယ (သီ၊ ဣ)	၃၃၄
ဌိတော = ဌိတံ (က)	၃၄၂
ဌိတောတိ စ = ဌိတောတိ (သီ)	၈၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
( ) = (Tādinoti) (Udāna-Ṭṭha 232 piṭṭhe)	194
Taṁ = Natthi (Ka)	54
Taṁ = Natthi (Sī)	43, 126
Taṁ kapālaṁ mantaṁ = Taṁ kapālamantaṁ (Sī, I)	390
Taṁ kappaṭaṁ olokentassa = Taṁ kappaṭaṁ oloketi, olokentassa (Sī)	410
Taṁ gāthaṁ = Taṁ kathaṁ (Ka)	57
Taṁ te = Natthi (Sī, I)	457
Taṁ nimittakaṁ = Dukkhaṁ bhārikaṁ (Ka)	402
Taṁ padesaṁ ottharati = Taṁ parisaṁ otthari (Ka)	182
Taṁ pana = Yaṁ pana (?)	241
Taṁ puggalaṁ = Taṁ uttamapuggalaṁ (Sī, I)	404
Taṁ bhikkhū = Taṁ bhikkhū pacchā (Sī)	85
Taṁ maggaphalanibbānadhammaṁ = Taṁ maggaphaladhammaṁ (Sī)	65
Taṁ micchātapaṁ = Taṁ micchāgāhaṁ (Sī)	434
Taṁ sattavisuddhikkamaṁ = Taṁ visuddhikathaṁ (Ka)	47
Taṁ sabbaṁ = Taṁ pupphaṁ (Sī)	374
Taṁsahacaritatāya = ...caritāya (Sī, I, Ka)	362
Taṁ sutvā soṇo saṁviggataramānaso = Taṁ sutvā so tena saṁviggamānaso (Sī)	405
Taṁ hi anuyuñjantassa = Appamādadhammaṁ anuyuñjantassa (Sī, I)	446
Tañhi nirodhaninnatāya = Taṇhānirodhaninnatāya (Sī)	102
Taṇhāgāhādivasena = Taṇhādivasena (Sī)	262
Taṇhāsaṅgassa = Taṇhāsaṅghassa (Ka)	276
Taṇhāsotaṁ = Kaṅkhāsotaṁ (Sī, Ka)	442
Tato = Tatova (Sī)	95
Tatoti kappakato = Tato kappe kate (Sī)	378
Tato paṭṭhāya = Tato (I, Ka)	351
Tatova = Tato (Sī)	109
Tattha = Evaṁ tattha (sabbattha)	109

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
( ) = (တာဒိနောတိ) (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၃၂-ပိဋ္ဌေ)	၁၉၄
တံ = နတ္ထိ (က)	၅၄
တံ = နတ္ထိ (သီ)	၄၃၊ ၁၂၆
တံ ကပါလံ မန္တံ = တံ ကပါလမန္တံ (သီ၊ ဣ)	၃၉၀
တံ ကပ္ပဋံ ဩလောကေန္တဿ = တံ ကပ္ပဋံ ဩလောကေတိ၊ ဩလောကေန္တဿ (သီ)	၄၁၀
တံ ဂါထံ = တံ ကထံ (က)	၅၇
တံ တေ = နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)	၄၅၇
တံ နိမိတ္တကံ = ဒုက္ခံ ဘာရိကံ (က)	၄၀၂
တံ ပဒေသံ ဩတ္ထရတိ = တံ ပရိသံ ဩတ္ထရိ (က)	၁၈၂
တံ ပန = ယံ ပန (?)	၂၄၁
တံ ပုဂ္ဂလံ = တံ ဥတ္တမပုဂ္ဂလံ (သီ၊ ဣ)	၄၀၄
တံ ဘိက္ခူ = တံ ဘိက္ခူ ပစ္ဆာ (သီ)	၈၅
တံ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနဓမ္မံ = တံ မဂ္ဂဖလဓမ္မံ (သီ)	၆၅
တံ မိစ္ဆာတပံ = တံ မိစ္ဆာဂါဟံ (သီ)	၄၃၄
တံ သတ္တဝိသုဒ္ဓိက္ကမံ = တံ ဝိသုဒ္ဓိကထံ (က)	၄၇
တံ သဗ္ဗံ = တံ ပုပ္ဖံ (သီ)	၃၇၄
တံသဟစရိတတာယ = ····စရိတာယ (သီ၊ ဣ၊ က)	၃၆၂
တံ သုတွာ သောဏော သံဝိဂ္ဂတရမာနသော = တံ သုတွာ သော တေန သံဝိဂ္ဂမာနသော (သီ)	၄၀၅
တံ ဟိ အနုယုဉ္ဇန္တဿ = အပ္ပမာဒဓမ္မံ အနုယုဉ္ဇန္တဿ (သီ၊ ဣ)	၄၄၆
တဉှိ နိရောဓနိန္နတာယ = တဏှာနိရောဓနိန္နတာယ (သီ)	၁၀၂
တဏှာဂါဟာဒိဝသေန = တဏှာဒိဝသေန (သီ)	၂၆၂
တဏှာသင်္ဂဿ = တဏှာသင်္ဃဿ (က)	၂၇၆
တဏှာသောတံ = ကင်္ခါသောတံ (သီ၊ က)	၄၄၂
တတော = တတောဝ (သီ)	၉၅
တတောတိ ကပ္ပကတော = တတော ကပ္ပေ ကတေ (သီ)	၃၇၈
တတော ပဋ္ဌာယ = တတော (ဣ၊ က)	၃၅၁
တတောဝ = တတော (သီ)	၁၀၉
တတ္ထ = ဧဝံ တတ္ထ (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၀၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tattha = Tassa (Sī)	94
Tattha = Yattha kattha (Sī)	233
Tattha puññaṁ = Taṁ puññaṁ (Sī)	440
Tattha yathā = Yathā tathā (Ka)	11
Tattheva = Tattha ca (Sī, I)	408
Tatthevāhaṁ = Tattha vāsaṁ (Sī)	284
Tatha... = Tathā... (Ka)	42
Tathā = Gāthā (Sī)	8
Tathā = Cahaṁ (Sī)	226
Tathā = Te tathā (Sī)	248
Tathā bhūtova = Tatova (Sī)	256
Tadatthaṁ kāyassa ṭhiti-ādi-atthaṁ = Tadatthaṁ yassa atthīti tadatthikaṁ (Ka)	71
Tadāyatanaṁ = Mahantāyatanaṁ (Sī)	175
Tadā so = Tādisaṁ (Ka)	35
Tadāha sa = Tadābhāsi (Sī)	51
Tappanīyā na hi = Tapanīyā hi na (I)	335
Taphussabhalliyā = Tapassubhalliyā (Sī) Bhallikā (Ka)	59
Taphusso = Tapasso (Sī)	59
Tamandhakāraṁ = Tamandhakāre (Sī)	450
Tayato = Tatiyato (Sī, Ka)	460
Tayā = Ayaṁ tayā (Sī)	163
Tasmā sā sappurisānaṁ bandhāya na hoti = Tasmā sā āsā sappurisānaṁ Buddhādīnaṁ na hoti (Sī, I)	313
Tassa = Tassa vā (Sī)	255
Tassa = Hissa (Ka)	10
Tassattho = Tassevāyamattho (Sī)	58
Tassa vacchagottatāya = Tassa pitu vacchagottatāya (Sī)	281
Tādino = Vīrassa (Sī)	406
Tādibhāvena = Tādibhāvāvahanena (I)	404

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တတ္ထ = တဿ (သီ)	၉၄
တတ္ထ = ယတ္ထ ကတ္ထ (သီ)	၂၃၃
တတ္ထ ပုညံ = တံ ပုညံ (သီ)	၄၄၀
တတ္ထ ယထာ = ယထာ တထာ (က)	၁၁
တတ္ထေဝ = တတ္ထ စ (သီ၊ ဣ)	၄၀၈
တတ္ထေဝါဟံ = တတ္ထ ဝါသံ (သီ)	၂၈၄
တထ···· = တထာ····(က)	၄၂
တထာ = ဂါထာ (သီ)	၈
တထာ = စဟံ (သီ)	၂၂၆
တထာ = တေ တထာ (သီ)	၂၄၈
တထာ ဘူတောဝ = တတောဝ (သီ)	၂၅၆
တဒတ္ထံ ကာယဿ ဌိတိအာဒိအတ္ထံ = တဒတ္ထံ ယဿ အတ္ထီတိ တဒတ္ထိကံ (က)	၇၁
တဒါယတနံ = မဟန္တာယတနံ (သီ)	၁၇၅
တဒါ သော = တာဒိသံ (က)	၃၅
တဒါဟ သ = တဒါဘာသိ (သီ)	၅၁
တပ္ပနီယာ န ဟိ = တပနီယာ ဟိ န (ဣ)	၃၃၅
တဖုဿဘလ္လိယာ = တပဿုဘလ္လိယာ (သီ) ဘလ္လိကာ (က)	၅၉
တဖုဿော = တပဿော (သီ)	၅၉
တမန္ဓကာရံ = တမန္ဓကာရေ (သီ)	၄၅၀
တယတော = တတိယတော (သီ၊ က)	၄၆၀
တယာ = အယံ တယာ (သီ)	၁၆၃
တသ္မာ သာ သပ္ပုရိသာနံ ဗန္ဓာယ န ဟောတိ = တသ္မာ သာ အာသာ သပ္ပုရိသာနံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ န ဟောတိ (သီ၊ ဣ)	၃၁၃
တဿ = တဿ ဝါ (သီ)	၂၅၅
တဿ = ဟိဿ (က)	၁၀
တဿတ္ထော = တဿေဝါယမတ္ထော (သီ)	၅၈
တဿ ဝစ္ဆဂေါတ္တတာယ = တဿ ပိတု ဝစ္ဆဂေါတ္တတာယ (သီ)	၂၈၁
တာဒိနော = ဝီရဿ (သီ)	၄၀၆
တာဒိဘာဝေန = တာဒိဘာဝါဝဟနေန (ဣ)	၄၀၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tārakaṁ = Tārakā (Ka)	260
Tāva = Vasatā (Sī)	277
Tāvatiṁsabhavane = Tāvatiṁsesu (Sī)	96
Tāvatiṁse = Tāvatiṁsesu (I)	327
Tāvade = Tāvadevahaṁ (Ka)	445
Tiṁsanipāto = Tiṁsatinipāto (Sī)	3, 4
Tiṇasanthārake = Tiṇasantharaṇe (Ka)	28
Tiṇasūlapupphehi = Tiṇamūlapupphehi (Ka)	273
Tiṇṇaṁ = Tiṇṇaṁ vā (Sī)	38
Titto"ti = Atthikoti (Sī)	264
Timbarūsakavaṇṇābho = Timbarūpakkavaṇṇābho (Sī)	24
Tiyaggī = Tividhaggī (Sī)	370
Tividhaduccaritanimitta-uppajjanakassa = Tividhaṁ duccaritanimittaṁ uppajjanakassa (Sī)	38
Tisahassamatteti = Tiṁsasahassamattehi (I, Ka)	327
Tīṇikkhattuṁ ca = Tisatakkhattuṁ (Sī)	36
Tīraṁ = Tīre (Ka)	110
Tuṭṭhivelādīsu = Tuṭṭhidohaḷādīsu (Sī)	7
Tusite = Tusitesu (Sī, I, Ka)	363
Te jaṭābhārabharitā = Jaṭābhārena bharitā (Sī)	377
Tena = Anena (Ka)	386
Tena kammena sukatena, cetanā paṇidhīhi ca. Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, tāvatiṁsamagacchahaṁ = Natthi (Sī)	375
Tena ca samayena = Tena ca samayena pana (Sī)	20
Tena hi danto puna = Tenapi puna (Sī)	54
Tena hi bho = Tena hi me (Sī)	170
Tenāha sabbete Bhagavanto pañca nīvaraṇe = Tenāha Bhagavā pañcanīvaraṇe (Sī)	209
Te munayo = Te sekhamunayo (Sī)	325
Tevijjabhāvassa = Vijjābhāvassa (Sī) Vijjāsabhāvassa (Ka)	282

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တာရကံ = တာရကာ (က)	၂၆၀
တာဝ = ဝသတာ (သီ)	၂၇၇
တာဝတိံသဘဝနေ = တာဝတိံသေသု (သီ)	၉၆
တာဝတိံသေ = တာဝတိံသေသု (ဣ)	၃၂၇
တာဝဒေ = တာဝဒေဝဟံ (က)	၄၄၅
တိံသနိပါတော = တိံသတိနိပါတော (သီ)	၃၊၄
တိဏသန္ထာရကေ = တိဏသန္ထရဏေ (က)	၂၈
တိဏသူလပုပ္ဖေဟိ = တိဏမူလပုပ္ဖေဟိ (က)	၂၇၃
တိဏ္ဏံ = တိဏ္ဏံ ဝါ (သီ)	၃၈
တိတ္တော"တိ = အတ္ထိကောတိ (သီ)	၂၆၄
တိမ္ဗရူသကဝဏ္ဏာဘော = တိမ္ဗရူပက္ကဝဏ္ဏာဘော (သီ)	၂၄
တိယဂ္ဂီ = တိဝိဓဂ္ဂီ (သီ)	၃၇၀
တိဝိဓဒုစ္စရိတနိမိတ္တဥပ္ပဇ္ဇနကဿ = တိဝိဓံ ဒုစ္စရိတနိမိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ (သီ)	၃၈
တိသဟဿမတ္တေတိ = တိံသသဟဿမတ္တေဟိ (ဣ၊ က)	၃၂၇
တီဏိက္ခတ္တုံ စ = တိသတက္ခတ္တုံ (သီ)	၃၆
တီရံ = တီရေ (က)	၁၁၀
တုဋ္ဌိဝေလာဒီသု = တုဋ္ဌိဒေါဟဠာဒီသု (သီ)	၇
တုသိတေ = တုသိတေသု (သီ၊ ဣ၊ က)	၃၆၃
တေ ဇဋာဘာရဘရိတာ = ဇဋာဘာရေန ဘရိတာ (သီ)	၃၇၇
တေန = အနေန (က)	၃၈၆
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာ ပဏိဓီဟိ စ။ ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ = နတ္ထိ (သီ)	၃၇၅
တေန စ သမယေန = တေန စ သမယေန ပန (သီ)	၂၀
တေန ဟိ ဒန္တော ပုန = တေနပိ ပုန (သီ)	၅၄
တေန ဟိ ဘော = တေန ဟိ မေ (သီ)	၁၇၀
တေနာဟ သဗ္ဗေတေ ဘဂဝန္တော ပဉ္စ နီဝရဏေ = တေနာဟ ဘဂဝါ ပဉ္စနီဝရဏေ (သီ)	၂၀၉
တေ မုနယော = တေ သေခမုနယော (သီ)	၃၂၅
တေဝိဇ္ဇဘာဝဿ = ဝိဇ္ဇာဘာဝဿ (သီ) ဝိဇ္ဇာသဘာဝဿ (က)	၂၈၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tesaṁ = Tesaṁ tesaṁ (Sī) 16
Tehaṁ = Tesaṁ (Sī) 64
Tehi = Tehipi (Sī, I) 321
Tehi vimuttañcāti = Tehi suññā vimutti cāti (Sī) 243
Tvaṁ tattha = Tvaṁ tāta (Sī) 56

[Tha]

Thāmajava = Thāmavīriya (Sī) 146
Thāmavīriyasampattitāya = Thāmavīriyasampattiyā (Sī) 146
Thālaṁ = Kaṁsatālaṁ (Sī) Tālaṁ (Ka) 254
Thūṇikā = Thūṇirā (I, Ka) 392
Thero = So (bahūsu) 64
Thero pubbepi vivaṭṭūpanissayaṁ = Theropi vivaṭṭūpanissayaṁ (Sī) 88
Thokaṁ thokaṁ = Thokaṁ (Ka) 28

[Da]

Datvāna = Daditvā (Sī) 293
Daddukacchupīḷakāhi = Daddukaṇḍupīḷakāhi (Sī, I) 422
Dadhithālakaṁ = Dadhithālikaṁ (Sī, I) 344
Dadhithālakaṁva = Dadhithālikaṁva (Sī, I) 344
Dantakaḷīraṁva = Dantakaḷīramaṁsaṁ (Sī) 7
Dantilatāpabbasadisaṅgo = Dantilatāpabbasarīrasaṅkāso (Ka) 459
Dandhaṁ = Ahaṁ (Sī) 266
Dappito = Dammito (Ka) 25
Damathena = Damanena (Sī, I) 321
Dassanamūlakattā vā itaresaṁ dassanamevattha vuttaṁ, kaṅkhā
chijjatīti-ādi tattha = Dassanamevetaṁ vuttaṁ taṁ kho
vijjatīti-ādi, tattha (Sī) 211
Dassanavasena = Dassanavasena anavasesena (Sī) 213
...dassanādinā ca = ...dassanādīnañca (I) Dassanāni ca (Ka) 419
Daḷhattho vā = Daḷhatova (Sī) 279

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တေသံ = တေသံ တေသံ (သီ) ၁၆
တေဟံ = တေသံ (သီ) ၆၄
တေဟိ = တေဟိပိ (သီ၊ ဣ) ၃၂၁
တေဟိ ဝိမုတ္တဉ္စာတိ = တေဟိ သုညာ ဝိမုတ္တိ စာတိ (သီ) ၂၄၃
တွံ တတ္ထ = တွံ တာတ (သီ) ၅၆

[ထ]

ထာမဇဝ = ထာမဝီရိယ (သီ) ၁၄၆
ထာမဝီရိယသမ္ပတ္တိတာယ = ထာမဝီရိယသမ္ပတ္တိယာ (သီ) ၁၄၆
ထာလံ = ကံသတာလံ (သီ) တာလံ (က) ၂၅၄
ထူဏိကာ = ထူဏိရာ (ဣ၊ က) ၃၉၂
ထေရော = သော (ဗဟူသု) ၆၄
ထေရော ပုဗ္ဗေပိ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ = ထေရောပိ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ (သီ) ၈၈
ထောကံ ထောကံ = ထောကံ (က) ၂၈

[ဒ]

ဒတွာန = ဒဒိတွာ (သီ) ၂၉၃
ဒဒ္ဒုကစ္ဆုပီဠကာဟိ = ဒဒ္ဒုကဏ္ဍုပီဠကာဟိ (သီ၊ ဣ) ၄၂၂
ဒဓိထာလကံ = ဒဓိထာလိကံ (သီ၊ ဣ) ၃၄၄
ဒဓိထာလကံဝ = ဒဓိထာလိကံဝ (သီ၊ ဣ) ၃၄၄
ဒန္တကဠီရံဝ = ဒန္တကဠီရမံသံ (သီ) ၇
ဒန္တိလတာပဗ္ဗသဒိသင်္ဂေါ = ဒန္တိလတာပဗ္ဗသရီရသင်္ကာသော (က) ၄၅၉
ဒန္ဓံ = အဟံ (သီ) ၂၆၆
ဒပ္ပိတော = ဒမ္မိတော (က) ၂၅
ဒမထေန = ဒမနေန (သီ၊ ဣ) ၃၂၁
ဒဿနမူလကတ္တာ ဝါ ဣတရေသံ ဒဿနမေဝတ္ထ ဝုတ္တံ၊ ကင်္ခါ
ဆိဇ္ဇတီတိအာဒိ တတ္ထ = ဒဿနမေဝေတံ ဝုတ္တံ တံ ခေါ
ဝိဇ္ဇတီတိအာဒိ၊ တတ္ထ (သီ) ၂၁၁
ဒဿနဝသေန = ဒဿနဝသေန အနဝသေသေန (သီ) ၂၁၃
....ဒဿနာဒိနာ စ = ...ဒဿနာဒီနဉ္စ (ဣ) ဒဿနာနိ စ (က) ၄၁၉
ဒဠှတ္ထော ဝါ = ဒဠှတောဝ (သီ) ၂၇၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Da]

Daḷhabhāvaṁ = Daḷhībhāvaṁ (Sī) 140
Dānamukhe = Dānamahe (Sī) 170
Dānihaṁ = Dānahaṁ (Sī, Ka) 54
Dānopakaraṇāni = Dārupakaraṇāni (Ka) 139
...dāyassa = ...dāyādassa (Sī) 87
Dāyādabhāve = Dāyādabhāva (Sī) 87
Dijuttamaṁ = Kuṭumbikaṁ (Sī) Dvijuttamaṁ (Sī) 36
Diṭṭhanigrodhe = Nigrodhe (Sī) 173
Dibbayānaṁ samajjhagaṁ = Rathayānaṁ labhāmahaṁ (Sī) 123
Dissamānarūpo = Adissamānarūpo, ādissamānarūpo (Ka) 356
Dissamānena = Adissamānena ca (Ka) 267
Dukkarā = Dukkaraṁ (Sī) 2
Dukkarāti katvā duradhivāsā durāvāsāti = Durāvāsāti dukkhā dukkarāti
katvā duradhivāsā (Sī) 280
Dukkhatānaṁ = Dukkhajātīnaṁ (Sī) 217
Dukkhā dukkhamā = Dukkhā dukkhā kāmā (Sī) 245
Dukkhāsārakādibhāvena = Dukkhabhārakhādakādibhāvena (Ka) 91
Dukhitanti
dukkhappattaṁ = Dukhitanti dukkhitaṁ dukkhasaññuttaṁ (Sī)
Dukhitanti dukkhitaṁdukkhasaññitaṁ (Ka) 207
Duggati parikkilesehi, na pana te = Parikilesehi pana te (Sī) 330
Duṭṭhacchavika = Ducchavika (Sī) 422
Dullabho yeva = Aladdho yeva (Ka) 429
Duve kule = Yattha pacchā (Sī) 307
Dussehacchādayitvāna,
sasissaṁ Buddhisāgaraṁ = Dussehi chādayitvāna,
sasaṁghaṁ lokanāyakaṁ (Ka) 36
Dūratova upaṭṭhenti = Dūratova naṁ upaṭṭhenti (Sī) 101
Dentā naṁ yāva na ukkaḍḍhanti = Dentānaṁ yāva na sakkonti (Sī)
Dentā yāva na uṭṭhahanti (Ka) 171
Dento = Niyojento (I) 326
Devatānubhāvena = Devatādhiggahitena (Ka) 118

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဒ]

ဒဠှဘာဝံ = ဒဠှီဘာဝံ (သီ) ၁၄၀
ဒါနမုခေ = ဒါနမဟေ (သီ) ၁၇၀
ဒါနိဟံ = ဒါနဟံ (သီ၊ က) ၅၄
ဒါနောပကရဏာနိ = ဒါရုပကရဏာနိ (က) ၁၃၉
....ဒါယဿ = ... ဒါယာဒဿ (သီ) ၈၇
ဒါယာဒဘာဝေ = ဒါယာဒဘာဝ (သီ) ၈၇
ဒိဇုတ္တမံ = ကုဋုမ္ဗိကံ (သီ) ဒွိဇုတ္တမံ (သီ) ၃၆
ဒိဋ္ဌနိဂြောဓေ = နိဂြောဓေ (သီ) ၁၇၃
ဒိဗ္ဗယာနံ သမဇ္ဈဂံ = ရထယာနံ လဘာမဟံ (သီ) ၁၂၃
ဒိဿမာနရူပေါ = အဒိဿမာနရူပေါ၊ အာဒိဿမာနရူပေါ (က) ၃၅၆
ဒိဿမာနေန = အဒိဿမာနေန စ (က) ၂၆၇
ဒုက္ကရာ = ဒုက္ကရံ (သီ) ၂
ဒုက္ကရာတိ ကတွာ ဒုရဓိဝါသာ ဒုရာဝါသာတိ = ဒုရာဝါသာတိ ဒုက္ခာ
ဒုက္ကရာတိ ကတွာ ဒုရဓိဝါသာ (သီ) ၂၈၀
ဒုက္ခတာနံ = ဒုက္ခဇာတီနံ (သီ) ၂၁၇
ဒုက္ခာ ဒုက္ခမာ = ဒုက္ခာ ဒုက္ခာ ကာမာ (သီ) ၂၄၅
ဒုက္ခာသာရကာဒိဘာဝေန = ဒုက္ခဘာရခါဒကာဒိဘာဝေန (က) ၉၁
ဒုခိတန္တိ ဒုက္ခပ္ပတ္တံ = ဒုခိတန္တိ ဒုက္ခိတံ ဒုက္ခသညုတ္တံ (သီ)
ဒုခိတန္တိ ဒုက္ခိတံ ဒုက္ခသညိတံ (က) ၂၀၇
ဒုဂ္ဂတိ ပရိက္ကိလေသေဟိ၊ န ပန တေ = ပရိကိလေသေဟိ ပန တေ(သီ) ၃၃၀
ဒုဋ္ဌစ္ဆဝိက = ဒုစ္ဆဝိက (သီ) ၄၂၂
ဒုလ္လဘော ယေဝ = အလဒ္ဓေါ ယေဝ (က) ၄၂၉
ဒုဝေ ကုလေ = ယတ္ထ ပစ္ဆာ (သီ) ၃၀၇
ဒုဿေဟစ္ဆာဒယိတွာန၊ သသိဿံ ဗုဒ္ဓိသာဂရံ = ဒုဿေဟိ
ဆာဒယိတွာန၊ သသံဃံ လောကနာယကံ (က) ၃၆
ဒူရတောဝ ဥပဋ္ဌေန္တိ = ဒူရတောဝ နံ ဥပဋ္ဌေန္တိ (သီ) ၁၀၁
ဒေန္တာ နံ ယာဝ န ဥက္ကဍ္ဎန္တိ = ဒေန္တာနံ ယာဝ န သက္ကောန္တိ (သီ)
ဒေန္တာ ယာဝ န ဥဋ္ဌဟန္တိ (က) ၁၇၁
ဒေန္တော = နိယောဇေန္တော (ဣ) ၃၂၆
ဒေဝတာနုဘာဝေန = ဒေဝတာဓိဂ္ဂဟိတေန (က) ၁၁၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Devaputtamārañca jetvā = Devaputtamāraṁ vijetvā (Ka)	387
Devamanussesu = Manussesu (Sī)	72
Devarājā = Ekarājā (Sī)	174
Devalokūpapatti = Devalokuppatti (Sī)	82
Devesu = Devaloke (Sī)	145
Devesu = Devalokesu (Sī)	376
Dehapūjāyidaṁ = Pupphapūjāyidaṁ (Sī)	484
Dosantaratāya vā = Dosantaratāya pi (Ka)	360
Dosamohamānādayopi = Mohādayopi (Sī, Ka)	323
Dosavibhāvanena = Dosavibhāvane (Ka)	218
Dvāsīti = Dvāsītiṁ (Sī)	3
Dvenavute = Catunavute (Sī)	120
[Dha]	
Dhajālu = Dhajālū (Sī, Ka)	366
Dhatānaṁ = Dhātānaṁ (Ka)	334
Dhaniṭṭho = Dhammiko (Sī)	433
Dhammaṁ = Yathādhammaṁ (Sī)	400
Dhammakaṭamatto = Dhammakatamatto (Sī) Dhammakaṭamaggo (I) Dhammakaṭapatto, dhammakappaṭamatto (Ka)	411
Dhammakathaṁ = Dhammiṁ kathaṁ (Sī, I)	432
...dhammataṁ = ...dhammaṁ (Sī)	393
Dhammatā mamesā = Dhammatā ca mamesā (Sī)	402
Dhammavidhiṁ = Dhammavīthiṁ (Sī)	218
Dhammāgadaṁ = Dhammosadhaṁ (Sī)	467
Dhamme = Dhamma (Sī)	241
Dhammevaṁ vijanayiṁ ahaṁ = Dhammagabbhe vijāyahaṁ (Sī)	469
Dharetave = Pametave (Sī)	369
Dhavalavatthadhajattā = Dhavaladhajattā (Sī)	184
Dhātiyo = Nāriyo (Sī)	222

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒေဝပုတ္တမာရဉ္စ ဇေတွာ = ဒေဝပုတ္တမာရံ ဝိဇေတွာ (က)	၃၈၇
ဒေဝမနုဿေသု = မနုဿေသု (သီ)	၇၂
ဒေဝရာဇာ = ဧကရာဇာ (သီ)	၁၇၄
ဒေဝလောကူပပတ္တိ = ဒေဝလောကုပ္ပတ္တိ (သီ)	၈၂
ဒေဝေသု = ဒေဝလောကေ (သီ)	၁၄၅
ဒေဝေသု = ဒေဝလောကေသု (သီ)	၃၇၆
ဒေဟပူဇာယိဒံ = ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)	၄၈၄
ဒေါသန္တရတာယ ဝါ = ဒေါသန္တရတာယ ပိ (က)	၃၆၀
ဒေါသမောဟမာနာဒယောပိ = မောဟာဒယောပိ (သီ၊က)	၃၂၃
ဒေါသဝိဘာဝနေန = ဒေါသဝိဘာဝနေ (က)	၂၁၈
ဒွါသီတိ = ဒွါသီတိံ (သီ)	၃
ဒွေနဝုတေ = စတုနဝုတေ (သီ)	၁၂၀
[ဓ]	
ဓဇာလု = ဓဇာလူ (သီ၊က)	၃၆၆
ဓတာနံ = ဓာတာနံ (က)	၃၃၄
ဓနိဋ္ဌော = ဓမ္မိကော (သီ)	၄၃၃
ဓမ္မံ = ယထာဓမ္မံ (သီ)	၄၀၀
ဓမ္မကဋမတ္တော = ဓမ္မကတမတ္တော (သီ) ဓမ္မကဋမဂ္ဂေါ (ဣ) ဓမ္မကဋပတ္တော၊ ဓမ္မကပ္ပဋမတ္တော (က)	၄၁၁
ဓမ္မကထံ = ဓမ္မိံ ကထံ (သီ၊ဣ)	၄၃၂
··· ဓမ္မတံ = ····ဓမ္မံ (သီ)	၃၉၃
ဓမ္မတာ မမေသာ = ဓမ္မတာ စ မမေသာ (သီ)	၄၀၂
ဓမ္မဝိဓိံ = ဓမ္မဝီထိံ (သီ)	၂၁၈
ဓမ္မာဂဒံ = ဓမ္မောသဓံ (သီ)	၄၆၇
ဓမ္မေ = ဓမ္မ (သီ)	၂၄၁
ဓမ္မေဝံ ဝိဇနယိံ အဟံ = ဓမ္မဂဗ္ဘေ ဝိဇာယဟံ (သီ)	၄၆၉
ဓရေတဝေ = ပမေတဝေ (သီ)	၃၆၉
ဓဝလဝတ္ထဓဇတ္တာ = ဓဝလဓဇတ္တာ (သီ)	၁၈၄
ဓာတိယော = နာရိယော (သီ)	၂၂၂

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Dha]

Dhārento = Jotayanto (Sī) 466
Dhīro = Vīro (Sī) 286
Dhūpāyati jalate tathā = Dhūpāyati jalito tathā (Sī) 272
Dhovita = Dhota (Sī) 98

[Na]

(   ) = (Na vāraye) (I) 425
(   ) = (Na sīlamayaṁ gandhaṁ) (Ka) 108
Na = Natthi (Sī) 76
Na abhikaṅkhāmi = Na abhikaṅkhāmi na patthemi (Sī, I) 407
Na abhinibbattissati = Na dāni pavattissati (Sī) 217
Na āsādeyya = Na pahareyya (Sī) 425
Na itarā = Itarā (Sī) 108
Na kālena kālaṁ = Kālena kālaṁ (Ka) 388
Na kvaci kiccakārakaṁ = Nattheva kiccakāraṇaṁ (Sī) 23
Nakhena ākoṭetvā = Nakhena sīsaṁ ākoṭento (Sī, I) 390
Na gacchi = Nāgacchi (Sī) 103
Nagarapavisanamagge = Nagaraṁ pavisanamagge pana (Sī) 170
Nagaravāsīnañca = Nagaravāsino (Sī) 171
Na cavati = Na calati (Sī) 152
Na cirasseva = Na cirasseva araññe vasanto (Sī) 224
Na jānāmīti = Na jānāti (Sī) 105
Na tā = Na te (Ka) 222
Na dānissa kiñci = Na dāni yaṁkiñci (Ka) 380
Nadititthaṁ = Naditīraṁ (Ka) 111
Nadī = Parikhānadī (Sī) 328
Naddasaṁ = Addasaṁ (Sī) 447
Nandakopi = Nandako (I) 384
Nandamānā'gataṁ cittāti -pa- āgataṁ uppannaṁ = Nandamānāgataṁ
cittanti -pa- ānandamānaṁ āgataṁ uppannaṁ (Sī) 428
Nandībhavaparikkhīṇaṁ = Nandirāgaparikkhīṇaṁ (Sī) 258

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္က

[ဓ]

ဓာရေန္တော = ဇောတယန္တော (သီ) ၄၆၆
ဓီရော = ဝီရော (သီ) ၂၈၆
ဓူပါယတိ ဇလတေ တထာ = ဓူပါယတိ ဇလိတော တထာ (သီ) ၂၇၂
ဓောဝိတ = ဓောတ (သီ) ၉၈

[န]

(   ) = (န ဝါရယေ) (ဣ) ၄၂၅
(   ) = (န သီလမယံ ဂန္ဓံ) (က) ၁၀၈
န = နတ္ထိ (သီ) ၇၆
န အဘိကင်္ခါမိ = န အဘိကင်္ခါမိ န ပတ္ထေမိ (သီ၊ ဣ) ၄၀၇
န အဘိနိဗ္ဗတ္တိဿတိ = န ဒါနိ ပဝတ္တိဿတိ (သီ) ၂၁၇
န အာသာဒေယျ = န ပဟာရေယျ (သီ) ၄၂၅
န ဣတရာ = ဣတရာ (သီ) ၁၀၈
န ကာလေန ကာလံ = ကာလေန ကာလံ (က) ၃၈၈
န ကွစိ ကိစ္စကာရကံ = နတ္ထေဝ ကိစ္စကာရဏံ (သီ) ၂၃
နခေန အာကောဋေတွာ = နခေန သီသံ အာကောဋေန္တော (သီ၊ ဣ) ၃၉၀
န ဂစ္ဆိ = နာဂစ္ဆိ (သီ) ၁၀၃
နဂရပဝိသနမဂ္ဂေ = နဂရံ ပဝိသနမဂ္ဂေ ပန (သီ) ၁၇၀
နဂရဝါသီနဉ္စ = နဂရဝါသိနော (သီ) ၁၇၁
န စဝတိ = န စလတိ (သီ) ၁၅၂
န စိရဿေဝ = န စိရဿေဝ အရညေ ဝသန္တော (သီ) ၂၂၄
န ဇာနာမီတိ = န ဇာနာတိ (သီ) ၁၀၅
န တာ = န တေ (က) ၂၂၂
န ဒါနိဿ ကိဉ္စိ = န ဒါနိ ယံကိဉ္စိ (က) ၃၈၀
နဒိတိတ္ထံ = နဒိတီရံ (က) ၁၁၁
နဒီ = ပရိခါနဒီ (သီ) ၃၂၈
နဒ္ဒသံ = အဒ္ဒသံ (သီ) ၄၄၇
နန္ဒကောပိ = နန္ဒကော (ဣ) ၃၈၄
နန္ဒမာနာ'ဂတံ စိတ္တာတိ။ပ။ အာဂတံ ဥပ္ပန္နံ = နန္ဒမာနာဂတံ စိတ္တန္တိ။ပ။
အာနန္ဒမာနံ အာဂတံ ဥပ္ပန္နံ (သီ) ၄၂၈
နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏံ = နန္ဒိရာဂပရိက္ခီဏံ (သီ) ၂၅၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Nandento = Nandanto tosento (Sī, I) 352
Na pasādaññathattanti paraneyyabuddhike = Na pasādaññathattaṁ phareyyāti buddhike (Sī) 55
Nabhaṁ = Nabhe (Sī) 26
Namanavasena = Damanavasena (Ka) 90
Namayanti = Damayanti (Ka) 90
Namento = Damento (Ka) 89
Na me samasamo atthi = Na me so idānatthi (Sī) 469
Na yuttā = Na yuttā assa (Aṁ-Ṭṭha 1. 208 piṭṭhe) 80
Navanavā = Na taṁ vinā (Sī, I) 322
Navanavehi = Vaṇṇavantehi (Sī) 346
Na vā maññasi = Na ha maññāsi (Sī, I) 411
Na virādhessaṁ = Na dhamme virādhessaṁ (Sī) Na virodhessaṁ (Ka) 372
Na saddhamevāti = Passa na saddhamevāti (Sī) Passanaṁ tadatthamevāti (Ka) 372
Na samāhito = Na samāhito ce (Sī) 360
Na sampajjatīti = Na sampajji (Ka) 63
Na hi = Na ha (Sī) 410
Naḷaggivaṇṇasaṅkāsā = Naḷaggivanasaṁkāsā (Sī) 306
Nānāpupphehi = Nāgapupphehi (Sī) 105, 106
Nānuyuñjatīti takkemīti = Nānuyuñjati vitakketīti (Sī) 276
Nāntariyakatāya = Ānandanīyatāya (I, Ka) 407
Nāpagatanti = Na durāgatanti (Ka) 65
Nabhivassati = Nātivassati (Sī, I, Ka) 316
Nāma ahaṁ = Naññо ahameva (Sī) 78
Nāradovhayavacchalo = Nāradavhayavacchalo (Sī) 231
Nāvarajjhissaṁ = Nāvarujjhissaṁ (Sī, I) 372
Nāvā = Nāgo (Ka) 286
Nikkhantoti = Na nikkhantoti (Sī) 77
Nigghoso = Nigghosova (Sī) 158

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နန္ဒေန္တော = နန္ဒန္တော တောသေန္တော (သီ၊ ဣ) ၃၅၂
န ပသာဒညထတ္တန္တိ ပရနေယျဗုဒ္ဓိကေ = န ပသာဒညထတ္တံ ဖရေယျာတိ ဗုဒ္ဓိကေ (သီ) ၅၅
နဘံ = နဘေ (သီ) ၂၆
နမနဝသေန = ဒမနဝသေန (က) ၉၀
နမယန္တိ = ဒမယန္တိ (က) ၉၀
နမေန္တော = ဒမေန္တော (က) ၈၉
န မေ သမသမော အတ္ထိ = န မေ သော ဣဒါနတ္ထိ (သီ) ၄၆၉
န ယုတ္တာ = န ယုတ္တာ အဿ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၈ ပိဋ္ဌေ) ၈၀
နဝနဝါ = န တံ ဝိနာ (သီ၊ ဣ) ၃၂၂
နဝနဝေဟိ = ဝဏ္ဏဝန္တေဟိ (သီ) ၃၄၆
န ဝါ မညသိ = န ဟ မညာသိ (သီ၊ ဣ) ၄၁၁
န ဝိရာဓေဿံ = န ဓမ္မေ ဝိရာဓေဿံ (သီ) န ဝိရောဓေဿံ (က) ၃၇၂
န သဒ္ဓမေဝါတိ = ပဿ န သဒ္ဓမေဝါတိ (သီ) ပဿနံ တဒတ္ထမေဝါတိ (က) ၃၇၂
န သမာဟိတော = န သမာဟိတော စေ (သီ) ၃၆၀
န သမ္ပဇ္ဇတီတိ = န သမ္ပဇ္ဇိ (က) ၆၃
န ဟိ = န ဟ (သီ) ၄၁၀
နဠဂ္ဂိဝဏ္ဏသင်္ကာသာ = နဠဂ္ဂိဝနသံကာသာ (သီ) ၃၀၆
နာနာပုပ္ဖေဟိ = နာဂပုပ္ဖေဟိ (သီ) ၁၀၅၊ ၁၀၆
နာနုယုဉ္ဇတီတိ တက္ကေမီတိ = နာနုယုဉ္ဇတိ ဝိတက္ကေတီတိ (သီ) ၂၇၆
နာန္တရိယကတာယ = အာနန္ဒနီယတာယ (ဣ၊ က) ၄၀၇
နာပဂတန္တိ = န ဒုရာဂတန္တိ (က) ၆၅
နာဘိဝဿတိ = နာတိဝဿတိ (သီ၊ ဣ၊ က) ၃၁၆
နာမ အဟံ = နညော အဟမေဝ (သီ) ၇၈
နာရဒေါဝှယဝစ္ဆလော = နာရဒဝှယဝစ္ဆလော (သီ) ၂၃၁
နာဝရဇ္ဈိဿံ = နာဝရုဇ္ဈိဿံ (သီ၊ ဣ) ၃၇၂
နာဝါ = နာဂေါ (က) ၂၈၆
နိက္ခန္တောတိ = န နိက္ခန္တောတိ (သီ) ၇၇
နိဃ္ဃောသော = နိဃ္ဃောသောဝ (သီ) ၁၅၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Niccadhuvasukhasabhāvādīhi = Niccadhuvasukhabhāvādīhi (Sī)	378
Nijjhāpessāma = Nikkhamessāmi (Sī)	472
Nitakattherassa = Khitakattherassa (Sī, I)	403
Nidassanamattaṁ = Nidassanatthaṁ (Sī)	71
Nidassanavacanaṁ = Nidassanavacanametaṁ (Sī)	5
Niddābahulo = Niddābahulo hutvā (Sī)	85
Niddisati = Uddisati (Sī)	148
Nipajjitvā = Nipajjanto (Ka)	85
Nipatitvā = Patitvā (Ka)	78
Nipātanaṁ = Nipatanaṁ (Sī)	3
Nipuṇagambhīra = Nipuṇagambhīraṁ (Sī)	1
Nipphannasassā = Nipphannasassā paripakkasassā (Sī)	423
Nibbattanakāni = Nibbattāpanakāni (Sī)	82
Nibbattassa tahiṁ tahiṁ = Nibbattissati tahiṁ tahiṁ (Sī)	403
Nibbatti = Nibbatto (Ka)	440
Nibbattitvā = Nibbattissati (Sī)	111
Nibbattitvā = Nibbatto (Sī, Ka)	92
Nibbatti bhāradvājo nāma nāmena = Nibbatti, tassa bhāradvājoti nāmaṁ ahosi (Sī, I)	310
Nibbatto vayappatto = Nibbattoti, vayappatto ca so (Sī)	85
Nibbānapatiṭṭhaṁ taṁ sampāpakaṁ = Nibbānapatiṭṭhita-sampāpakaṁ (Ka)	388
Nibbutasabhāvaṁ = Nibbutabhāvo (Sī) Nibbutabhāvaṁ (Ka)	115
Nimittānubyañjanasallakkhaṇavasena = Nimittānubyañjanupa-lakkhaṇavasena (Sī, Ka)	255
Nimiyaṁ = Nimmissaṁ (Sī)	115
Nimiyanti = Nimmissanti (Sī)	115
Nimmalo homahaṁ ajja = Nimmalehi guṇehijja (Sī, Ka)	144
Niyamattaṁ = Niyamitaṁ (Ka)	54
Niyyanti = Nīyanti (Sī)	1
Niyyātesi = Niyyādesi (Sī, Ka)	264

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိစ္စဓုဝသုခသဘာဝါဒီဟိ = နိစ္စဓုဝသုခဘာဝါဒီဟိ (သီ)	၃၇၈
နိဇ္ဈာပေဿာမ = နိက္ခမေဿာမိ (သီ)	၄၇၂
နိတကတ္ထေရဿ = ခိတကတ္ထေရဿ (သီ၊ ဣ)	၄၀၃
နိဒဿနမတ္တံ = နိဒဿနတ္ထံ (သီ)	၇၁
နိဒဿနဝစနံ = နိဒဿနဝစနမေတံ (သီ)	၅
နိဒ္ဒါဗဟုလော = နိဒ္ဒါဗဟုလော ဟုတွာ (သီ)	၈၅
နိဒ္ဒိသတိ = ဥဒ္ဒိသတိ (သီ)	၁၄၈
နိပဇ္ဇိတွာ = နိပဇ္ဇန္တော (က)	၈၅
နိပတိတွာ = ပတိတွာ (က)	၇၈
နိပါတနံ = နိပတနံ (သီ)	၃
နိပုဏဂမ္ဘီရ = နိပုဏဂမ္ဘီရံ (သီ)	၁
နိပ္ဖန္နသဿာ = နိပ္ဖန္နသဿာ ပရိပက္ကသဿာ (သီ)	၄၂၃
နိဗ္ဗတ္တနကာနိ = နိဗ္ဗတ္တာပနကာနိ (သီ)	၈၂
နိဗ္ဗတ္တဿ တဟိံ တဟိံ = နိဗ္ဗတ္တိဿတိ တဟိံ တဟိံ (သီ)	၄၀၃
နိဗ္ဗတ္တိ = နိဗ္ဗတ္တော (က)	၄၄၀
နိဗ္ဗတ္တိတွာ = နိဗ္ဗတ္တိဿတိ (သီ)	၁၁၁
နိဗ္ဗတ္တိတွာ = နိဗ္ဗတ္တော (သီ၊ က)	၉၂
နိဗ္ဗတ္တိ ဘာရဒွါဇော နာမ နာမေန = နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ ဘာရဒွါဇောတိ နာမံ အဟောသိ (သီ၊ ဣ)	၃၁၀
နိဗ္ဗတ္တော ဝယပ္ပတ္တော = နိဗ္ဗတ္တောတိ၊ ဝယပ္ပတ္တော စ သော (သီ)	၈၅
နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌံ တံ သမ္ပာပကံ = နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌိတသမ္ပာပကံ (က)	၃၈၈
နိဗ္ဗုတသဘာဝံ = နိဗ္ဗုတဘာဝေါ (သီ) နိဗ္ဗုတဘာဝံ (က)	၁၁၅
နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနသလ္လက္ခဏဝသေန = နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနုပ-လက္ခဏဝသေန (သီ၊ က)	၂၅၅
နိမိယံ = နိမ္မိဿံ (သီ)	၁၁၅
နိမိယန္တိ = နိမ္မိဿန္တိ (သီ)	၁၁၅
နိမ္မလော ဟောမဟံ အဇ္ဇ = နိမ္မလေဟိ ဂုဏေဟိဇ္ဇ (သီ၊ က)	၁၄၄
နိယမတ္တံ = နိယမိတံ (က)	၅၄
နိယျန္တိ = နီယန္တိ (သီ)	၁
နိယျာတေသိ = နိယျာဒေသိ (သီ၊ က)	၂၆၄

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Niyyānikabhāvavibhāvanatthaṁ = Niyyānikabhāvadassanatthaṁ (Sī) 95
Niyyānikabhāvavibhāvanavasena = Niyyānikavibhāvanavasena (Ka) 33
...niyyūhako = Niyūhako (Ka) 367
Nirapekkhataṁ = Nirapekkhaṁ (Sī) 115
Nirākulaṁ = Nirākulo (Ka) 35
Nivattanūpāyassa = Vuttarūpāyassa (Sī, I) 416
Nivatti nivattihetuñca = Nibbattinibbattihetuñca (Ka) 10
Nivattosi = Ānivattosi (Sī) 122
Nivātanīcavattanasīlena = Nivātanīcavuttinā vuḍḍhasīlesu (Sī) 201
Nisīdiṁsu = Nisinnesu (Sī) 21
Nisento = Sunisadento (Sī) 9
Nihatamānamada = Nihatamānadabba (Ka) 32
Nuddharate = Vuddharate (Sī) 472
Nupapajjasi = Nūpapajjati (Sī) 210
Nūna = Nanu (Ka) 249
Nūna ayanti padacchedo = Na nūnāyanti na nūnaṁ ayanti padacchedo (Sī) 276
Nūnāti = Nūnanti (Sī, Ka) 276
Netīti = Neti (sabbattha) 50
Nepuñño dassane vīro = Te puññadassano vīro (Sī) 368
Nesi = Ānesi (Sī) 118
No daḷhāti bhijjanābhijjanabhāvaṁ = Udāhu no daḷhāti lajji-alajjibhāvaṁ (Sī) 78
Nhātako = Nahātako (Sī) 436

[Pa]

Pakāre = Pakārehi (sabbattha) 42
Pakāsananāmataṁyeva = Pakāsananāmamattaṁyeva (Ka) 17
Pakāseti = Pakāsetīti (Sī) 34
Pakāsena = Pakārena (Ka) 289
Pakittesi = Saṁkittesi (Ka) 45

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နိယျာနိကဘာဝဝိဘာဝနတ္ထံ = နိယျာနိကဘာဝဒဿနတ္ထံ (သီ) ၉၅
နိယျာနိကဘာဝဝိဘာဝနဝသေန = နိယျာနိကဝိဘာဝနဝသေန (က) ၃၃
....နိယျူဟကော = နိယူဟကော (က) ၃၆၇
နိရပေက္ခတံ = နိရပေက္ခံ (သီ) ၁၁၅
နိရာကုလံ = နိရာကုလော (က) ၃၅
နိဝတ္တနူပါယဿ = ဝုတ္တရူပါယဿ (သီ၊ ဣ) ၄၁၆
နိဝတ္တိ နိဝတ္တိဟေတုဉ္စ = နိဗ္ဗတ္တိနိဗ္ဗတ္တိဟေတုဉ္စ (က) ၁၀
နိဝတ္တောသိ = အာနိဝတ္တောသိ (သီ) ၁၂၂
နိဝါတနီစဝတ္တနသီလေန = နိဝါတနီစဝုတ္တိနာ ဝုဍ္ဎသီလေသု (သီ) ၂၀၁
နိသီဒိံသု = နိသိန္နေသု (သီ) ၂၁
နိသေန္တော = သုနိသဒေန္တော (သီ) ၉
နိဟတမာနမဒ = နိဟတမာနဒဗ္ဗ (က) ၃၂
နုဒ္ဓရတေ = ဝုဒ္ဓရတေ (သီ) ၄၇၂
နုပပဇ္ဇသိ = နူပပဇ္ဇတိ (သီ) ၂၁၀
နူန = နနု (က) ၂၄၉
နူန အယန္တိ ပဒစ္ဆေဒေါ = န နူနာယန္တိ န နူနံ အယန္တိ ပဒစ္ဆေဒေါ (သီ) ၂၇၆
နူနာတိ = နူနန္တိ (သီ၊ က) ၂၇၆
နေတီတိ = နေတိ (သဗ္ဗတ္ထ) ၅၀
နေပုညော ဒဿနေ ဝီရော = တေ ပုညဒဿနော ဝီရော (သီ) ၃၆၈
နေသိ = အာနေသိ (သီ) ၁၁၈
နော ဒဠှာတိ ဘိဇ္ဇနာဘိဇ္ဇနဘာဝံ = ဥဒါဟု နော ဒဠှာတိ လဇ္ဇိအလဇ္ဇိဘာဝံ (သီ) ၇၈
နှာတကော = နဟာတကော (သီ) ၄၃၆

[ပ]

ပကာရေ = ပကာရေဟိ (သဗ္ဗတ္ထ) ၄၂
ပကာသနနာမတံယေဝ = ပကာသနနာမမတ္တံယေဝ (က) ၁၇
ပကာသေတိ = ပကာသေတီတိ (သီ) ၃၄
ပကာသေန = ပကာရေန (က) ၂၈၉
ပကိတ္တေသိ = သံကိတ္တေသိ (က) ၄၅

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pakkhijātā = Pakkhajātā (Sī) 116
Pakkhipitvā = Parikkhipitvā (Sī) 186
Paguṇā = Paguṇaṁ (Sī) 27
...paceyyānaṁ = Apacanīyānaṁ (Sī) Apacineyyānaṁ (Syā)
Apaceyyānaṁ (I, Ka) 398
Paccate = Paccateva (I) 462
Paccanubhāsi = Paccudābhāsi (Sī, I) 419
Paccapādi dhammassānudhammaṁ, na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ viheṭheti = Paccayādidhammassa anudhammaṁ paṭipanno na mamaṁ dhammādhikaraṇaṁ vihesesi (Sī) 58
Paccavekkhantāti = Paccavekkhanto (Sī) 18
Paccāsīsati = Paccāsiṁsati (Sī) Paccāsisati (Ka) 6
Paccekabuddhassa = Sambuddhassa (Ka) 85
Paccekabodhisattānaṁ = Paccekasambodhisattānaṁ (Ka) 12
Paccekasambodhiṁ abhisambujjhanti nāma = Sayambhū abhisambujjhanti nāma (Sī) 10
Pacchato = Pacchato pacchato gacchantī (Sī) 77
Pacchā hantuṁ = Paccahantuṁ (Ka) 330
Pañcaṅgatūriyamhi ca = Paccattherasatamhi ca (Sī) 140
Pañcaṅgikehi = Sataṅgikehi (Sī) 296
Pañcacattālīsayojane magge = Pañcacattālīsayojanamatte magge (Sī) 27
Pañcatapatappanādi = Pañcatāpanapadhānādi (Sī) 435
Pañca theriyo aṭṭhārasasatagāthā = Catasso theriyo sattanavutigāthā (Sī, Ka) 4
Pañcadasakappasate, ito aṭṭha janā ahuṁ = Pañcasate dase kappe, sateto aṭṭha janā bahū (Sī) 251
Pañcamikā ceva = Pañcamikā ceti (Sī, Ka) 394
Pañcamo aho = Pañcame ahe (Sī) 438
Pañcavīsamhi kappamhi = Pañcavīsatikappamhi (Sī) 64
Pañca sabbobhavā = Cātuddīpissaro (Sī, Ka) 57

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္က

[ပ]

ပက္ခိဇာတာ = ပက္ခဇာတာ (သီ) ၁၁၆
ပက္ခိပိတွာ = ပရိက္ခိပိတွာ (သီ) ၁၈၆
ပဂုဏာ = ပဂုဏံ (သီ) ၂၇
····ပစေယျာနံ = အပစနီယာနံ (သီ) အပစိနေယျာနံ (သျာ)
အပစေယျာနံ (ဣ၊ က) ၃၉၈
ပစ္စတေ = ပစ္စတေဝ (ဣ) ၄၆၂
ပစ္စနုဘာသိ = ပစ္စုဒါဘာသိ (သီ၊ ဣ) ၄၁၉
ပစ္စပါဒိ ဓမ္မဿာနုဓမ္မံ၊ န စ မံ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဟေဌေတိ = ပစ္စယာဒိ-
ဓမ္မဿ အနုဓမ္မံ ပဋိပန္နော န မမံ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဟေသေသိ (သီ) ၅၈
ပစ္စဝေက္ခန္တာတိ = ပစ္စဝေက္ခန္တော (သီ) ၁၈
ပစ္စာသီသတိ = ပစ္စာသိံသတိ (သီ) ပစ္စာသိသတိ (က) ၆
ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ = သမ္ဗုဒ္ဓဿ (က) ၈၅
ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာနံ = ပစ္စေကသမ္ဗောဓိသတ္တာနံ (က) ၁၂
ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တိ နာမ = သယမ္ဘူ
အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တိ နာမ (သီ) ၁၀
ပစ္ဆတော = ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တီ (သီ) ၇၇
ပစ္ဆာ ဟန္တုံ = ပစ္စဟန္တုံ (က) ၃၃၀
ပဉ္စင်္ဂတူရိယမှိ စ = ပစ္စတ္ထေရသတမှိ စ (သီ) ၁၄၀
ပဉ္စင်္ဂိကေဟိ = သတင်္ဂိကေဟိ (သီ) ၂၉၆
ပဉ္စစတ္တာလီသယောဇနေ မဂ္ဂေ = ပဉ္စစတ္တာလီသ-
ယောဇနမတ္တေ မဂ္ဂေ (သီ) ၂၇
ပဉ္စတပတပ္ပနာဒိ = ပဉ္စတာပနပဓာနာဒိ (သီ) ၄၃၅
ပဉ္စ ထေရိယော အဋ္ဌာရသသတဂါထာ = စတဿော ထေရိယော
သတ္တနဝုတိဂါထာ (သီ၊ က) ၄
ပဉ္စဒသကပ္ပသတေ၊ ဣတော အဋ္ဌ ဇနာ အဟုံ = ပဉ္စသတေ ဒသေ
ကပ္ပေ၊ သတေတော အဋ္ဌ ဇနာ ဗဟူ (သီ) ၂၅၁
ပဉ္စမိကာ စေဝ = ပဉ္စမိကာ စေတိ (သီ၊ က) ၃၉၄
ပဉ္စမော အဟော = ပဉ္စမေ အဟေ (သီ) ၄၃၈
ပဉ္စဝီသမှိ ကပ္ပမှိ = ပဉ္စဝီသတိကပ္ပမှိ (သီ) ၆၄
ပဉ္စ သဗ္ဗောဘဝါ = စာတုဒ္ဒီပိဿရော (သီ၊ က) ၅၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pañcābhiññā = Pañcābhiñño (Ka) 439
Pañcālaputtassa = Pañcāliputtassa (Sī, I) 423
Pañcāsīti'su rājāno = Pañcāsiṁsu rājāno (Sī) 248
Pañcāho = Pañcāhaṁ (Sī) 438
Paññavā = Puññavā (Sī) 73
Paññā = Pañño (Sī) 36
Paññātāti = Yathāpaññātāti (Sī, Ka) 15
Paññātāti = Samaññātāti (Sī) 15
Paṭalo = Paṭalena (Sī) 401
Paṭikacca = Paṭigacceva (Sī) 13
Paṭipakkhaṁ = Paṭipakkhe (Sī) 7
Paṭipakkhavasena = Paṭikkhepavasena (Ka) 280
Paṭipattikkamaṁ = Paṭipattiparakkamaṁ (I) 372
...paṭipattinā = Paṭipattivuttinā (Sī) 201
Paṭipattiyā = Paṭipadāya (Sī) 39
Paṭipadāya = Paṭipattiyā (Sī) 14
Paṭipadāya vaḍḍhantiyā = Paṭipadā calantiyā (Ka) 10
Paṭipanne = Paṭipajjante (Sī) 62
Paṭipesitattañca = Paṭisevitabbatañca (Sī) 115
Paṭibhānajānanakānaṁ = Paṭibhānakānaṁ (Sī, I) 322
Paṭimānaṁ = Patamānānaṁ (Sī) 6
Paṭiyādetvā = Paṭiyādāpetvā (Sī) 440
Paṭiladdhasaddho pabbaji,
tassa upasampannadivasato = Paṭiladdhasaddho sāsane pabbajitvā
upasampanno ahosi. Tassa
upasampannadivasato (Sī) 78
Paṭividdhā = Paṭiladdhā (Ka) 239
Paṭisaṅkhānabalena = Paṭisaṅkhānavasena (Sī) 213
Paṭisaṅkhāne = Paṭisaṅkhāre (Sī, Ka) 256
Paṭisambhidāpattānaṁ aggo = Paṭisambhidāppatto (Ka) 34
Paṭhanti. Yo hi = Paṭhanti. Gihī (Sī, I) 312

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပဉ္စာဘိညာ = ပဉ္စာဘိညော (က) ၄၃၉
ပဉ္စာလပုတ္တဿ = ပဉ္စာလိပုတ္တဿ (သီ၊ ဣ) ၄၂၃
ပဉ္စာသီတိ'သု ရာဇာနော = ပဉ္စာသိံသု ရာဇာနော (သီ) ၂၄၈
ပဉ္စာဟော = ပဉ္စာဟံ (သီ) ၄၃၈
ပညဝါ = ပုညဝါ (သီ) ၇၃
ပညာ = ပညော (သီ) ၃၆
ပညာတာတိ = ယထာပညာတာတိ (သီ၊ က) ၁၅
ပညာတာတိ = သမညာတာတိ (သီ) ၁၅
ပဋလော = ပဋလေန (သီ) ၄၀၁
ပဋိကစ္စ = ပဋိဂစ္ဆေဝ (သီ) ၁၃
ပဋိပက္ခံ = ပဋိပက္ခေ (သီ) ၇
ပဋိပက္ခဝသေန = ပဋိက္ခေပဝသေန (က) ၂၈၀
ပဋိပတ္တိက္ကမံ = ပဋိပတ္တိပရက္ကမံ (ဣ) ၃၇၂
····ပဋိပတ္တိနာ = ပဋိပတ္တိဝုတ္တိနာ (သီ) ၂၀၁
ပဋိပတ္တိယာ = ပဋိပဒါယ (သီ) ၃၉
ပဋိပဒါယ = ပဋိပတ္တိယာ (သီ) ၁၄
ပဋိပဒါယ ဝဍ္ဎန္တိယာ = ပဋိပဒါ စလန္တိယာ (က) ၁၀
ပဋိပန္နေ = ပဋိပဇ္ဇန္တေ (သီ) ၆၂
ပဋိပေသိတတ္တဉ္စ = ပဋိသေဝိတဗ္ဗတဉ္စ (သီ) ၁၁၅
ပဋိဘာနဇာနနကာနံ = ပဋိဘာနကာနံ (သီ၊ ဣ) ၃၂၂
ပဋိမာနံ = ပတမာနာနံ (သီ) ၆
ပဋိယာဒေတွာ = ပဋိယာဒါပေတွာ (သီ) ၄၄၀
ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ၊ တဿ ဥပသမ္ပန္နဒိဝသတော = ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ
သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပန္နော အဟောသိ။ တဿ
ဥပသမ္ပန္နဒိဝသတော (သီ) ၇၈
ပဋိဝိဒ္ဓါ = ပဋိလဒ္ဓါ (က) ၂၃၉
ပဋိသင်္ခါနဗလေန = ပဋိသင်္ခါနဝသေန (သီ) ၂၁၃
ပဋိသင်္ခါနေ = ပဋိသင်္ခါရေ (သီ၊ က) ၂၅၆
ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာနံ အဂ္ဂေါ = ပဋိသမ္ဘိဒပ္ပတ္တော (က) ၃၄
ပဌန္တိ။ ယော ဟိ = ပဌန္တိ။ ဂိဟီ (သီ၊ ဣ) ၃၁၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṭṭhapetvā = Vaḍḍhetvā (Sī)	144
Paṇāmito pana = Desanaṁ sutvā pana (I)	458
Patiṭṭhapi = Patiṭṭhayi (Sī, Ka)	35
Patthesi āsīsati = Patthayasi āsaṁsasi (Sī)	164
Patvā = Patvā thero (Sī)	213
Pathaviṁ paresu = Pathavippadesesu. Pathavīpadesu (Ka)	261
Pathavikampana = Pathavikampa (I)	452
Pathavī = Puthuvi (Sī)	472
Padapūjāyidaṁ = Pupphapūjāyidaṁ (Sī)	100
Padasannidhānato = Padasannidhānaṁ (?)	5
Padumaṁ jinaṁ = Padumanāyakaṁ (Sī)	429
Padumuttarabuddhakālato = Padumuttarassa Bhagavato kālato (Sī)	96
Padumo nāma = Padumuttaro nāma (Sī)	265
Padhānapariggāhako = Paṭiggahako (Ka)	403
Padhānahetū akkhātāti = Padānaṁ hetu-atthatā (Udāna-Ṭṭha 232 piṭṭhe)	194
Pana = Idaṁ padaṁ natthi (Sī, Ka)	16
Panidaṁ vatthu = Panidaṁ kathāvatthu (Ka)	51
Panudissāmi = Apanudissāmi (Sī)	106
Pantāni = Panthāni (Sī)	333
Papati = Pati (Sī)	283
Pabuddhova = Paṭibuddho ca (Sī, I)	409
Pabbajanassa dukkarattā = Pabbajantassa dukkarato (Ka)	279
Pabbajāti = Pabbajāhīti (Sī)	63
Pabbajitakiccaṁ = Pabbajjakiccaṁ (Ka)	46
Pabbajitakiccaṁ = Pabbajjākiccaṁ (Sī, Ka)	74
Pabbajitasāruppāya ca = Pabbajitasāruppāyeva (Ka)	151
Pabbajito = Pabbaji (Sī)	136
Pabbajjaṁ pabbajito upagato = Pabbajiṁ pabbajjaṁ upagato (Sī)	324
Pabbateyyānaṁ khuddakanadīnaṁ udakaṁ = Pabbateyyaṁ udakaṁ (Sī, I)	338

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ပ]	
ပဋ္ဌပေတွာ = ဝဍ္ဎေတွာ (သီ)	၁၄၄
ပဏာမိတော ပန = ဒေသနံ သုတွာ ပန (ဣ)	၄၅၈
ပတိဋ္ဌပိ = ပတိဋ္ဌယိ (သီ၊ က)	၃၅
ပတ္ထေသိ အာသီသသိ = ပတ္ထယသိ အာသံသသိ (သီ)	၁၆၄
ပတွာ = ပတွာ ထေရော (သီ)	၂၁၃
ပထဝိံ ပရေသု = ပထဝိပ္ပဒေသေသု။ ပထဝီပဒေသု (က)	၂၆၁
ပထဝိကမ္ပန = ပထဝိကမ္ပ (ဣ)	၄၅၂
ပထဝီ = ပုထုဝိ (သီ)	၄၇၂
ပဒပူဇာယိဒံ = ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)	၁၀၀
ပဒသန္နိဓာနတော = ပဒသန္နိဓာနံ (?)	၅
ပဒုမံ ဇိနံ = ပဒုမနာယကံ (သီ)	၄၂၉
ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလတော = ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလတော (သီ)	၉၆
ပဒုမော နာမ = ပဒုမုတ္တရော နာမ (သီ)	၂၆၅
ပဓာနပရိဂ္ဂါဟကော = ပဋိဂ္ဂဟကော (က)	၄၀၃
ပဓာနဟေတူ အက္ခာတာတိ = ပဒါနံ ဟေတုအတ္ထတာ (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၃၂-ပိဋ္ဌေ)	၁၉၄
ပန = ဣဒံ ပဒံ နတ္ထိ (သီ၊ က)	၁၆
ပနိဒံ ဝတ္ထု = ပနိဒံ ကထာဝတ္ထု (က)	၅၁
ပနုဒိဿာမိ = အပနုဒိဿာမိ (သီ)	၁၀၆
ပန္တာနိ = ပန္ထာနိ (သီ)	၃၃၃
ပပတိ = ပတိ (သီ)	၂၈၃
ပဗုဒ္ဓေါဝ = ပဋိဗုဒ္ဓေါ စ (သီ၊ ဣ)	၄၀၉
ပဗ္ဗဇနဿ ဒုက္ကရတ္တာ = ပဗ္ဗဇန္တဿ ဒုက္ကရတော (က)	၂၇၉
ပဗ္ဗဇာတိ = ပဗ္ဗဇာဟီတိ (သီ)	၆၃
ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ = ပဗ္ဗဇ္ဇကိစ္စံ (က)	၄၆
ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ = ပဗ္ဗဇ္ဇာကိစ္စံ (သီ၊ က)	၇၄
ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပါယ စ = ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပါယေဝ (က)	၁၅၁
ပဗ္ဗဇိတော = ပဗ္ဗဇိ (သီ)	၁၃၆
ပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတော ဥပဂတော = ပဗ္ဗဇိံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော (သီ)	၃၂၄
ပဗ္ဗတေယျာနံ ခုဒ္ဒကနဒီနံ ဥဒကံ = ပဗ္ဗတေယျံ ဥဒကံ (သီ၊ ဣ)	၃၃၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pabhaṅgunoti = Pabhaṅgurāti (Sī)	483
Pammakā = Pāvakā (Sī)	296
...payirupāsanāya payirupāsitā = ...payurūpāsanāya payurūpāsitā (Sī)	388
Payirupāsitvā = Payirupāsanti (Sī)	333
Paraṁ paraṁ ṭhānaṁ = Padaṭṭhānaṁ (Sī)	372
Parakkamantī = Upakkamantī (Sī)	62
Paragatte = Parabhatte (Sī)	30
Paratīraṁ = Pāraṁ tīraṁ (Sī)	110
Parantape = Parakhattiye (Sī)	470
Paramanissamayutto = Paramaramaṇīyo (Sī)	208
Paramanesu = Paradamanesu (Ka)	196
Parasenāsampahāraṁ = Parasenāsuppahāraṁ (Sī)	114
Parahitapaṭipattiyaṁ ca = Parahitasādhitāya (Ka)	16
Parājitā = Aparājita (Sī, Ka)	321
Parāparagottatāya pārāpariyoti = Parāsaragottatāya pārāsariyoti (Sī)	291
... pariggahehi = ... pariggahādīhi (Sī)	18
Pariciṇṇo = Paricito (Sī, I)	387
Paricchadabhūtena = Paricchedabhūtena (Ka)	289
Parijappetvā = Parijapetvā (Sī, I) Parijappitvā (Ka)	389
Pariññābhisamayamāha = Pariññātābhisamayamāha (Sī, I)	362
Pariṇatiyā = Pariyante (Sī)	449
Pariṇāmemīti = Pariṇāmetīti (Ka)	266
Paridevasokamāpanno = Paridevasokasamāpanno (Sī)	192
Parinibbissatyanāsavoti = Parinibbāyissatyanāsavoti (Sī)	259
Parinīyamāno = Paritāpiyamāno (Sī, Ka)	324
Paripakkaṁ = Suparipakkaṁ (Sī)	386
Paripakkagabbhā = Paripuṇṇagabbhā (Sī)	72
Paripūrita = Pāramīparipūrita (Sī)	9

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဘင်္ဂုနောတိ = ပဘင်္ဂုရာတိ (သီ)	၄၈၃
ပမ္မကာ = ပါဝကာ (သီ)	၂၉၆
····ပယိရုပါသနာယ ပယိရုပါသိတာ = ····ပယုရူပါသနာယ ပယုရူပါသိတာ (သီ)	၃၈၈
ပယိရုပါသိတွာ = ပယိရုပါသန္တိ (သီ)	၃၃၃
ပရံ ပရံ ဌာနံ = ပဒဋ္ဌာနံ (သီ)	၃၇၂
ပရက္ကမန္တီ = ဥပက္ကမန္တီ (သီ)	၆၂
ပရဂတ္တေ = ပရဘတ္တေ (သီ)	၃၀
ပရတီရံ = ပါရံ တီရံ (သီ)	၁၁၀
ပရန္တပေ = ပရခတ္တိယေ (သီ)	၄၇၀
ပရမနိဿမယုတ္တော = ပရမရမဏီယော (သီ)	၂၀၈
ပရမနေသု = ပရဒမနေသု (က)	၁၉၆
ပရသေနာသမ္ပဟာရံ = ပရသေနာသုပ္ပဟာရံ (သီ)	၁၁၄
ပရဟိတပဋိပတ္တိယံ စ = ပရဟိတသာဓိတာယ (က)	၁၆
ပရာဇိတာ = အပရာဇိတ (သီ၊ က)	၃၂၁
ပရာပရဂေါတ္တတာယ ပါရာပရိယောတိ = ပရာသရဂေါတ္တတာယ ပါရာသရိယောတိ (သီ)	၂၉၁
····ပရိဂ္ဂဟေဟိ = ····ပရိဂ္ဂဟာဒီဟိ (သီ)	၁၈
ပရိစိဏ္ဏော = ပရိစိတော (သီ၊ ဣ)	၃၈၇
ပရိစ္ဆဒဘူတေန = ပရိစ္ဆေဒဘူတေန (က)	၂၈၉
ပရိဇပ္ပေတွာ = ပရိဇပေတွာ (သီ၊ ဣ) ပရိဇပ္ပိတွာ (က)	၃၈၉
ပရိညာဘိသမယမာဟ = ပရိညာတာဘိသမယမာဟ (သီ၊ ဣ)	၃၆၂
ပရိဏတိယာ = ပရိယန္တေ (သီ)	၄၄၉
ပရိဏာမေမီတိ = ပရိဏာမေတီတိ (က)	၂၆၆
ပရိဒေဝသောကမာပန္နော = ပရိဒေဝသောကသမာပန္နော (သီ)	၁၉၂
ပရိနိဗ္ဗိဿတျနာသဝေါတိ = ပရိနိဗ္ဗာယိဿတျနာသဝေါတိ (သီ)	၂၅၉
ပရိနီယမာနော = ပရိတာပိယမာနော (သီ၊ က)	၃၂၄
ပရိပက္ကံ = သုပရိပက္ကံ (သီ)	၃၈၆
ပရိပက္ကဂဗ္ဘာ = ပရိပုဏ္ဏဂဗ္ဘာ (သီ)	၇၂
ပရိပူရိတ = ပါရမီပရိပူရိတ (သီ)	၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paribbhamanto = Saṁsaranto (Sī)	111, 118
Paribheditāti = Paribhinnāti (Sī)	54
Pariyosānaṁva = Pariyosānaṁ (Sī)	14
Pariyosānakalyāṇatā = ...tā ca (Sī)	14
Pariyosāpitattā = Pariyositattā (Sī)	18
Parivajjanena = Parivivajjanena (Sī)	213
Parivattentassāpi = Pavaṭṭentassāpi (Sī)	249
Parisā = Pharitā (Sī, Ka)	93
Parissamanto = Parissanto (Sī)	145
Parissayābhāvaṁ = Parissayassāpi abhāvaṁ (Sī)	31
Parissayābhāvenapī”ti = Parissayābhāvena pītiṁ (Sī)	31
Pare tosesi = Paritosesi (Sī)	140
Palobhetunti = Pasādetunti (Ka)	67
Pavattaṁva supātāhaṁ = Pavattapaṇḍupattānaṁ (Sī)	23
Pavattanasati = Pavattanakā sati (Sī)	255
Pavattiṁ kathetvā = Pavattiṁ vatvā akkhamaṁ kathetvā (Sī)	249
Pavattinivattiyo = Pavattiyo (Sī)	246
Pavadissanti =Pavaḍḍhissanti (Sī)	24
Pavaraṁ = Varaṁ (Ka)	65
Pavassissati = Pavattissati (Ka)	348
Paviṭṭhaṁ = Paviṭṭho (I, Ka)	408
Pavisantiyo viya = Pavisantī asaniyo viya (Sī)	134
Pavisitvā = Pavisitvā nisīditvā (Sī, Ka)	92
Pavedesi = Pavāresi (Sī, I)	398
Pasaṁsiyattā ca = Pāsaṁsatāya ca (Sī)	47
Pasaṭṭhadāṭhīnaṁ = Pasaṭṭhānaṁ pasaṭṭhadāṭhīnaṁ (Ka)	7
Pasadaṁ migamesanto = Pasutaṁ migamesanto (Sī)	291
Pasādayuṁ = Pasādayiṁ (Ka)	45
Pasumārena = Pararuhirena (Sī)	343
Passa = Passatha (Ka)	42

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရိဗ္ဘမန္တော = သံသရန္တော (သီ)	၁၁၁၊ ၁၁၈
ပရိဘေဒိတာတိ = ပရိဘိန္နာတိ (သီ)	၅၄
ပရိယောသာနံဝ = ပရိယောသာနံ (သီ)	၁၄
ပရိယောသာနကလျာဏတာ = ...တာ စ (သီ)	၁၄
ပရိယောသာပိတတ္တာ = ပရိယောသိတတ္တာ (သီ)	၁၈
ပရိဝဇ္ဇနေန = ပရိဝိဝဇ္ဇနေန (သီ)	၂၁၃
ပရိဝတ္တေန္တဿာပိ = ပဝဋ္ဋေန္တဿာပိ (သီ)	၂၄၉
ပရိသာ = ဖရိတာ (သီ၊ က)	၉၃
ပရိဿမန္တော = ပရိဿန္တော (သီ)	၁၄၅
ပရိဿယာဘာဝံ = ပရိဿယဿာပိ အဘာဝံ (သီ)	၃၁
ပရိဿယာဘာဝေနပီ”တိ = ပရိဿယာဘာဝေန ပီတိံ (သီ)	၃၁
ပရေ တောသေသိ = ပရိတောသေသိ (သီ)	၁၄၀
ပလောဘေတုန္တိ = ပသာဒေတုန္တိ (က)	၆၇
ပဝတ္တံဝ သုပါတာဟံ = ပဝတ္တပဏ္ဍုပတ္တာနံ (သီ)	၂၃
ပဝတ္တနသတိ = ပဝတ္တနကာ သတိ (သီ)	၂၅၅
ပဝတ္တိံ ကထေတွာ = ပဝတ္တိံ ဝတွာ အက္ခမံ ကထေတွာ (သီ)	၂၄၉
ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော = ပဝတ္တိယော (သီ)	၂၄၆
ပဝဒိဿန္တိ = ပဝဍ္ဎိဿန္တိ (သီ)	၂၄
ပဝရံ = ဝရံ (က)	၆၅
ပဝဿိဿတိ = ပဝတ္တိဿတိ (က)	၃၄၈
ပဝိဋ္ဌံ = ပဝိဋ္ဌော (ဣ၊ က)	၄၀၈
ပဝိသန္တိယော ဝိယ = ပဝိသန္တီ အသနိယော ဝိယ (သီ)	၁၃၄
ပဝိသိတွာ = ပဝိသိတွာ နိသီဒိတွာ (သီ၊ က)	၉၂
ပဝေဒေသိ = ပဝါရေသိ (သီ၊ ဣ)	၃၉၈
ပသံသိယတ္တာ စ = ပါသံသတာယ စ (သီ)	၄၇
ပသဋ္ဌဒါဌီနံ = ပသဋ္ဌာနံ ပသဋ္ဌဒါဌီနံ (က)	၇
ပသဒံ မိဂမေသန္တော = ပသုတံ မိဂမေသန္တော (သီ)	၂၉၁
ပသာဒယုံ = ပသာဒယိံ (က)	၄၅
ပသုမာရေန = ပရရုဟိရေန (သီ)	၃၄၃
ပဿ = ပဿထ (က)	၄၂

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Passaddhakarajakāye = Passaddhe kārajakāye (Sī) 426
Passasukhaṁ = Phassasukhaṁ (Sī, Ka) 85
Pahāya = Hitvāna (Sī) 206
Pahīnakilesapaccavekkhaṇena = Pahīnakilesapaccavekkhaṇa-mukhena (Sī) 222
Pahīno = Na hīno (Ka) 313
Pahīnoti = Pahīnattā (I, Ka) 389
Pahūtena'nnapānena = Bahunā annapānena (Sī) 297
Pākaṭakaraṇatthaṁ = Pākaṭabhāvakaraṇatthaṁ (Sī, Ka) 2
Pākaṭīhi = Pākaṭagatīhi (Sī, I) 459
Pātimokkhassa osāraṇakāle = Pātimokkhaṁ osāradesanākāle (Ka) 77
Pātentā = Pātetvā (Ka) 491
Pādaputtame = Pādamuttame (Sī) 400
Pādaphalaṁ = Vāraphalaṁ (Sī, I) Pāraphala (Ka) 418
Pādānaṁ = Hi upādānānaṁ (Sī, I) 315
Pādiyatthajanapade = Pāniyatthajanapade (Sī, I) 335
Pānadhiṁ = Pannadhiṁ (Sī) 383
Pānadhīnaṁ = Pannadhīnaṁ (Sī) 384
Pāpacitta = Pāpacittena (Sī, I, Ka) 429
Pāpuṇi = Patto (Sī) 187
Pāpesu = Pāṇesu (Sī, Ka) 66
Pāramiṁ patvā = Pāramiṁ patto (Sī) 466
Pāramitāparibhāvitāya = Pāramitāparibhāvanāya (Ka) 13
Pārāpariyattherassa = Pārāsariyattherassa (Sī) 291
Pārāvata = Pārāpata (Sī) 236
Pāricariyā = Paricariyā me (Sī) 468
Pārevatā = Pārāpatā (Sī) 296
Pāvusakālameghe = Paccūsakāle meghe (Sī) 277

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပဿဒ္ဓကရဇကာယေ = ပဿဒ္ဓေ ကာရဇကာယေ (သီ) ၄၂၆
ပဿသုခံ = ဖဿသုခံ (သီ၊ က) ၈၅
ပဟာယ = ဟိတွာန (သီ) ၂၀၆
ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏေန = ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏမုခေန (သီ) ၂၂၂
ပဟီနော = န ဟီနော (က) ၃၁၃
ပဟီနောတိ = ပဟီနတ္တာ (ဣ၊ က) ၃၈၉
ပဟူတေန’န္နပါနေန = ဗဟုနာ အန္နပါနေန (သီ) ၂၉၇
ပါကဋကရဏတ္ထံ = ပါကဋဘာဝကရဏတ္ထံ (သီ၊ က) ၂
ပါကဋီဟိ = ပါကဋဂတီဟိ (သီ၊ ဣ) ၄၅၉
ပါတိမောက္ခဿ ဩသာရဏကာလေ = ပါတိမောက္ခံ ဩသာရဒေသနာကာလေ (က) ၇၇
ပါတေန္တာ = ပါတေတွာ (က) ၄၉၁
ပါဒပုတ္တမေ = ပါဒမုတ္တမေ (သီ) ၄၀၀
ပါဒဖလံ = ဝါရဖလံ (သီ၊ ဣ) ပါရဖလ (က) ၄၁၈
ပါဒါနံ = ဟိ ဥပါဒါနာနံ (သီ၊ ဣ) ၃၁၅
ပါဒိယတ္ထဇနပဒေ = ပါနိယတ္ထဇနပဒေ (သီ၊ ဣ) ၃၃၅
ပါနဓိံ = ပန္နဓိံ (သီ) ၃၈၃
ပါနဓီနံ = ပန္နဓီနံ (သီ) ၃၈၄
ပါပစိတ္တ = ပါပစိတ္တေန (သီ၊ ဣ၊ က) ၄၂၉
ပါပုဏိ = ပတ္တော (သီ) ၁၈၇
ပါပေသု = ပါဏေသု (သီ၊ က) ၆၆
ပါရမိံ ပတွာ = ပါရမိံ ပတ္တော (သီ) ၄၆၆
ပါရမိတာပရိဘာဝိတာယ = ပါရမိတာပရိဘာဝနာယ (က) ၁၃
ပါရာပရိယတ္ထေရဿ = ပါရာသရိယတ္ထေရဿ (သီ) ၂၉၁
ပါရာဝတ = ပါရာပတ (သီ) ၂၃၆
ပါရိစရိယာ = ပရိစရိယာ မေ (သီ) ၄၆၈
ပါရေဝတာ = ပါရာပတာ (သီ) ၂၉၆
ပါဝုသကာလမေဃေ = ပစ္စူသကာလေ မေဃေ (သီ) ၂၇၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pāvusameghena = Pāvussameghena (Sī)	277
Pāvussakālavasena = Tathā-ussannakālavasena (Sī)	74
Piṅgalā = Piṅgalī (Sī) Siṅgalī (Ka)	296
Pitupūjanatthaṁ = Sapitupūjanatthaṁ (Sī)	108
Pitumātumatenahaṁ = Pitumātumaposahaṁ (Sī)	100
Pipāsāvedanaṭṭito = Pipāsabhāvena aḍḍito (Ka)	467
Piyasahāyā = Sucisahāyakā (Ka)	155
Piyālāpabhāvādikehi = Vilāsabhāvādikehi (Ka)	67
Piyo = Piyo ca (Sī, I)	475
Pilakkhaphala = Milakkhaphala (Sī)	416
Pilakkhaphalāni = Milakkhaphalāni (I)	455
Pilakkhu = Pilakkho (Sī)	220
Pilindavacchoti = Pilindivacchoti (Sī)	63
Pilindotissa = Pilindītissa (Sī)	63
Pivitvā sukhī assa = Pivitvāna sukhī assa (Sī)	467
Pisitvā = Piṁsitvā (Sī)	99
Pītidhāre = Pītidhāraṁ (?)	332
Pītivegappavissaṭṭhaṁ = Pītivegena visiṭṭhaṁ (Sī)	232
Pītivegavissaṭṭhaṁ = Pītivegavisiṭṭhaṁ (Sī)	47
Pītivegavissaṭṭhaṁ = Pītivegavissaṭaṁ (Sī)	196
Pītisomanassavaseneva = Pītisomanasseneva (Sī)	92
Pukkusāti = Pakkusāti (Ka)	253
Pukkusātissa = Pakkusātissa (Ka)	444
Pucchiṁsu maṁ = Apucchu maṁ (Sī)	356
Pucchitapucchitaṁ = Pucchitaṁ pucchitaṁ (Ka) Pucchitaṁ (Ka)	47
Puññaṁ = Bahuṁ puññaṁ (Sī)	110
Puñña = Puññena (I)	399
Puññakammāni = Puññāni (bahūsu)	99
Puññañāṇasambhāraṁ = Puññasambhāraṁ (Sī)	37, 45
Puññañāṇasambhārāti = Ñāṇasambhārāti ca (Ka)	371

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပါဝုသမေဃေန = ပါဝုဿမေဃေန (သီ)	၂၇၇
ပါဝုဿကာလဝသေန = တထာဥဿန္နကာလဝသေန (သီ)	၇၄
ပိင်္ဂလာ = ပိင်္ဂလီ (သီ) သိင်္ဂလီ (က)	၂၉၆
ပိတုပူဇနတ္ထံ = သပိတုပူဇနတ္ထံ (သီ)	၁၀၈
ပိတုမာတုမတေနဟံ = ပိတုမာတုမပေါသဟံ (သီ)	၁၀၀
ပိပါသာဝေဒနဋ္ဋိတော = ပိပါသာဘာဝေန အဋ္ဍိတော (က)	၄၆၇
ပိယသဟာယာ = သုစိသဟာယကာ (က)	၁၅၅
ပိယာလာပဘာဝါဒိကေဟိ = ဝိလာသဘာဝါဒိကေဟိ (က)	၆၇
ပိယော = ပိယော စ (သီ၊ ဣ)	၄၇၅
ပိလက္ခဖလ = မိလက္ခဖလ (သီ)	၄၁၆
ပိလက္ခဖလာနိ = မိလက္ခဖလာနိ (ဣ)	၄၅၅
ပိလက္ခု = ပိလက္ခော (သီ)	၂၂၀
ပိလိန္ဒဝစ္ဆောတိ = ပိလိန္ဒိဝစ္ဆောတိ (သီ)	၆၃
ပိလိန္ဒောတိဿ = ပိလိန္ဒီတိဿ (သီ)	၆၃
ပိဝိတွာ သုခီ အဿ = ပိဝိတွာန သုခီ အဿ (သီ)	၄၆၇
ပိသိတွာ = ပိံသိတွာ (သီ)	၉၉
ပီတိဓာရေ = ပီတိဓာရံ (?)	၃၃၂
ပီတိဝေဂပ္ပဝိဿဋ္ဌံ = ပီတိဝေဂေန ဝိသိဋ္ဌံ (သီ)	၂၃၂
ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ = ပီတိဝေဂဝိသိဋ္ဌံ (သီ)	၄၇
ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ = ပီတိဝေဂဝိဿဋံ (သီ)	၁၉၆
ပီတိသောမနဿဝသေနေဝ = ပီတိသောမနဿေနေဝ (သီ)	၉၂
ပုက္ကုသာတိ = ပက္ကုသာတိ (က)	၂၅၃
ပုက္ကုသာတိဿ = ပက္ကုသာတိဿ (က)	၄၄၄
ပုစ္ဆိံသု မံ = အပုစ္ဆု မံ (သီ)	၃၅၆
ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတံ = ပုစ္ဆိတံ ပုစ္ဆိတံ (က) ပုစ္ဆိတံ (က)	၄၇
ပုညံ = ဗဟုံ ပုညံ (သီ)	၁၁၀
ပုည = ပုညေန (ဣ)	၃၉၉
ပုညကမ္မာနိ = ပုညာနိ (ဗဟူသု)	၉၉
ပုညဉာဏသမ္ဘာရံ = ပုညသမ္ဘာရံ (သီ)	၃၇၊ ၄၅
ပုညဉာဏသမ္ဘာရာတိ = ဉာဏသမ္ဘာရာတိ စ (က)	၃၇၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Puttaṁ = Attano puttaṁ (Sī, I)	363
Puthujjanabhāvassa = Puthujjanassa (Sī)	359
Puthujjanassevasato = Puthujjano puthujjanantogadhattā (I) Puthujjano hutvā (Ka)	431
Puthujjano honto = Puthujjano puthujjanattā (Sī)	431
Puthuvindarājā = Puthuvindharo rājā (Sī)	190
Punāti ca kulavaṁsaṁ tāyati cāti = Punāti kulavaṁsaṁ tāyatīti vā (Sī, Ka)	119
Pupphadānassidaṁ = Pupphapūjāyidaṁ (Sī)	235
Pupphapaṭavitānikaṁ viya = Pupphapaṭena viya (Sī)	227
Pupphapūjaṁ = Buddhapūjaṁ (Ka)	216
Pupphamabhiropayiṁ = Pupphamabhipūjayiṁ (Sī)	134
Pubbakammassidaṁ = Pupphakammassidaṁ (Ka)	251
Pubbakiccaṁ = Sabbakiccaṁ (Sī)	45
Pubbapacchimasanniṭṭhāna = Pubbamajjhimasanniṭṭhāna (bahūsu)	103
Pubbabhāge = Pubbabhāgena (Sī, I)	452
Pubbenivāsānussatiñāṇe = Ñāṇena (Sī)	371
Pumo = Pumā (Sī)	468
Purāṇajaṭilasahassena = Jaṭilasahassena (Ka)	83
Purāṇapaṇṇāni = Paṇṇasaṅkaṭaṁ (Sī)	131
Purāṇī = Purāṇiyā (Ka)	164
Purimaḍḍhena = Purimapadena (I, Ka)	419
Purisuttamo = Dvipaduttamo (Sī)	411
Pure = Kule (Sī)	329
Pūgassa = Ekassa pūgassa (Sī)	185
Pūjaneyyānaṁ = Pūjanīyānaṁ (Sī)	398
Pūjāsakkārabahulaṁ = Pūjāsakkāraṁ (Sī)	351
Pūrayissasi mānasaṁ = Pūrayassu sumānasaṁ (Sī)	25
Pūrenti = Pāpenti (?)	7

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပုတ္တံ = အတ္တနော ပုတ္တံ (သီ၊ ဣ)	၃၆၃
ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ = ပုထုဇ္ဇနဿ (သီ)	၃၅၉
ပုထုဇ္ဇနဿေဝသတော = ပုထုဇ္ဇနော ပုထုဇ္ဇနန္တောဂဓတ္တာ (ဣ) ပုထုဇ္ဇနော ဟုတွာ (က)	၄၃၁
ပုထုဇ္ဇနော ဟောန္တော = ပုထုဇ္ဇနော ပုထုဇ္ဇနတ္တာ (သီ)	၄၃၁
ပုထုဝိန္ဒရာဇာ = ပုထုဝိန္ဓရော ရာဇာ (သီ)	၁၉၀
ပုနာတိ စ ကုလဝံသံ တာယတိ စာတိ = ပုနာတိ ကုလဝံသံ တာယတီတိ ဝါ (သီ၊ က)	၁၁၉
ပုပ္ဖဒါနဿိဒံ = ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ)	၂၃၅
ပုပ္ဖပဋဝိတာနိကံ ဝိယ = ပုပ္ဖပဋေန ဝိယ (သီ)	၂၂၇
ပုပ္ဖပူဇံ = ဗုဒ္ဓပူဇံ (က)	၂၁၆
ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ = ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ (သီ)	၁၃၄
ပုဗ္ဗကမ္မဿိဒံ = ပုပ္ဖကမ္မဿိဒံ (က)	၂၅၁
ပုဗ္ဗကိစ္စံ = သဗ္ဗကိစ္စံ (သီ)	၄၅
ပုဗ္ဗပစ္ဆိမသန္နိဋ္ဌာန = ပုဗ္ဗမဇ္ဈိမသန္နိဋ္ဌာန (ဗဟူသု)	၁၀၃
ပုဗ္ဗဘာဂေ = ပုဗ္ဗဘာဂေန (သီ၊ ဣ)	၄၅၂
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေ = ဉာဏေန (သီ)	၃၇၁
ပုမော = ပုမာ (သီ)	၄၆၈
ပုရာဏဇဋိလသဟဿေန = ဇဋိလသဟဿေန (က)	၈၃
ပုရာဏပဏ္ဏာနိ = ပဏ္ဏသင်္ကဋံ (သီ)	၁၃၁
ပုရာဏီ = ပုရာဏိယာ (က)	၁၆၄
ပုရိမဍ္ဎေန = ပုရိမပဒေန (ဣ၊ က)	၄၁၉
ပုရိသုတ္တမော = ဒွိပဒုတ္တမော (သီ)	၄၁၁
ပုရေ = ကုလေ (သီ)	၃၂၉
ပူဂဿ = ဧကဿ ပူဂဿ (သီ)	၁၈၅
ပူဇနေယျာနံ = ပူဇနီယာနံ (သီ)	၃၉၈
ပူဇာသက္ကာရဗဟုလံ = ပူဇာသက္ကာရံ (သီ)	၃၅၁
ပူရယိဿသိ မာနသံ = ပူရယဿု သုမာနသံ (သီ)	၂၅
ပူရေန္တိ = ပါပေန္တိ (?)	၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Petattabhāvanti = Pettibhāvanti (Sī, I) 482
Pesissāmīti = Pesissāmi nanti (Ka) 249
...mpettha = Cettha (Sī) 262
Poṭiriyassa nāma gāmabhojakassa = Selissariyanāmakassa
gāmabhojakassa (Sī) 404
Potakopi = Patakopi (Sī) 6
Pothito = Pātito (Sī) 121

[Pha]

Phalaganti phalaṁ gataṁ upagataṁ = Phalaganti palūpagataṁ (Sī) 102
Phalahattho ahaṁ disvā = Phalahattho taṁ disvāna (Sī) 88
Phalāphale = Phalāphalaṁ (Ka) 21
Phalūpabhogamakkaṭo = Phalūpago makkaṭo (Sī, I) 314
Phuseyyuṁ = Phuseyyaṁ (Ka) 287
Phussante = Sussante (Sī) 139

[Ba]

Bandhanarajjukaṁ = Bandhanaṁ rajjukaṁ (Sī) Baddharajjuṁ
(Dhammapada-Ṭṭha 2. 375 piṭṭhe) 82
Bandhanasaṅkhātānaṁ = Bandhanasambhūtānaṁ (Ka) 130
Bandhitukāmā jātā = Baddhitukāmā hutvā tassa ārocesuṁ (Sī) 136
Balakāyassa rakkhāya = Sametuṁ balakāyassa (Sī) 470
Balavidhamana = Balaṁ viddhaṁsana (Sī) 184
Balī = Balaṁ (Sī) 468
Balesu = Phalesu (Ka) 9
Bahala = Bahula (I) 400
Bahu = Bahuṁ (I, Ka) 444
Bahujanā'sambhāvato = Bahujanassa ca sambhāvito (Sī)
Bahujanā asambhāvito (I) 356

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပေတတ္တဘာဝန္တိ = ပေတ္တိဘာဝန္တိ (သီ၊ ဣ) ၄၈၂
ပေသိဿာမီတိ = ပေသိဿာမိ နန္တိ (က) ၂၄၉
....မ္ပေတ္ထ = စေတ္ထ (သီ) ၂၆၂
ပေါဋိရိယဿ နာမ ဂါမဘောဇကဿ = သေလိဿရိယနာမကဿ
ဂါမဘောဇကဿ (သီ) ၄၀၄
ပေါတကောပိ = ပတကောပိ (သီ) ၆
ပေါထိတော = ပါတိတော (သီ) ၁၂၁

[ဖ]

ဖလဂန္တိ ဖလံ ဂတံ ဥပဂတံ = ဖလဂန္တိ ဖလူပဂတံ (သီ) ၁၀၂
ဖလဟတ္ထော အဟံ ဒိသွာ = ဖလဟတ္ထော တံ ဒိသွာန (သီ) ၈၈
ဖလာဖလေ = ဖလာဖလံ (က) ၂၁
ဖလူပဘောဂမက္ကဋော = ဖလူပဂေါ မက္ကဋော (သီ၊ ဣ) ၃၁၄
ဖုသေယျုံ = ဖုသေယျံ (က) ၂၈၇
ဖုဿန္တေ = သုဿန္တေ (သီ) ၁၃၉

[ဗ]

ဗန္ဓနရဇ္ဇုကံ = ဗန္ဓနံ ရဇ္ဇုကံ (သီ) ဗဒ္ဓရဇ္ဇုံ
(ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၇၅ ပိဋ္ဌေ) ၈၂
ဗန္ဓနသင်္ခါတာနံ = ဗန္ဓနသမ္ဘူတာနံ (က) ၁၃၀
ဗန္ဓိတုကာမာ ဇာတာ = ဗဒ္ဓိတုကာမာ ဟုတွာ တဿ
အာရောစေသုံ (သီ) ၁၃၆
ဗလကာယဿ ရက္ခာယ = သမေတုံ ဗလကာယဿ (သီ) ၄၇၀
ဗလဝိဓမန = ဗလံ ဝိဒ္ဓံသန (သီ) ၁၈၄
ဗလီ = ဗလံ (သီ) ၄၆၈
ဗလေသု = ဖလေသု (က) ၉
ဗဟလ = ဗဟုလ (ဣ) ၄၀၀
ဗဟု = ဗဟုံ (သီ၊ ဣ) ၄၄၄
ဗဟုဇနာ'သမ္ဘာဝတော = ဗဟုဇနဿ စ
သမ္ဘာဝိတော (သီ) ဗဟုဇနာ အသမ္ဘာဝိတော (ဣ) ၃၅၆

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Ba - Bha]

Bahulā = Bahuso (Sī) 41
Bahuvacanena = Bahuvacanavasena (Sī) 423
Bahū = Pahū (Sī) 349
Bahūpakāraṁ = Bahukāraṁ (Sī) 211
Bahūpakārassa = Bahukārassa (I, Ka) 429
Bākula = Bakkula (Sī, I) 439
Bāvarī = Bāvāriya (Sī, I) Bāvariya (Ka) 420
Biḷibiḷikāsadisā = Biḷibiḷikā parisā (Ka) 301
Bījamiñja = Bījapūra (Sī, Ka) 119
Bījamiñjassidaṁ = Bījapūjāyidaṁ (Sī) 119
Buddha = Puppha (Sī) 106, 130, 152, 179, 183
Buddha = Sambuddha (Ka) 96
Buddhaguṇānaṁ patipatisaraṇato = Buddhaguṇānaṁ vā Buddhānaṁ vā paṭisaraṇato (Sī) 433
Buddhataraṇena = Buddhatārena (Sī) 73
Buddhapūjāyidaṁ = Pupphapūjāyidaṁ (Sī) 66, 104
Buddhabhāvappatti nāma = Buddhatthuppatti nāma (Ka) Buddhuppatti nāma (Nisya) 12
Buddhasanthavanena ca = Thavitena ca (Sī) 232
Buddhassa sāsananti = Buddhānusāsananti (Ka) 42
Buddhā = Buddhā nāma (Sī) 376
Bojjhaṅgā = Bojjhaṅgāti (Sī, I) 362
Bodhayantaṁ sadevakaṁ = Sadevakaṁ samārakaṁ (Ka) 413
Bodhiṁ eva = Bodhirukkhaṁ eva (Sī) 283
Byagā = Byago (Sī) 377
Byatirekamukhena ca = Byatirekamukhena (Ka) 260
Brahmagiro = Brahmasaro (Sī) 40
Brāhmaṇakule = Sumedhabrāhmaṇakule (Sī, I) 452
Brāhmaṇabhāvato brāhmaṇānaṁ = Jātimattena brāhmaṇānaṁ (Ka) 436
Brūsi = Brūmi (Ka) 29
Bhakkhatthāya cariṁ ahaṁ = Akkhitto yamadī ahaṁ (Sī) 379

နာနာပါဌ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဗ-ဘ]

ဗဟုလာ = ဗဟုသော (သီ) ၄၁
ဗဟုဝစနေန = ဗဟုဝစနဝသေန (သီ) ၄၂၃
ဗဟူ = ပဟူ (သီ) ၃၄၉
ဗဟူပကာရံ = ဗဟုကာရံ (သီ) ၂၁၁
ဗဟူပကာရဿ = ဗဟုကာရဿ (ဣ၊ က) ၄၂၉
ဗာကုလ = ဗက္ကုလ (သီ၊ ဣ) ၄၃၉
ဗာဝရီ = ဗာဝါရိယ (သီ၊ ဣ) ဗာဝရိယ (က) ၄၂၀
ဗိဠိဗိဠိကာသဒိသာ = ဗိဠိဗိဠိကာ ပရိသာ (က) ၃၀၁
ဗီဇမိဉ္ဇ = ဗီဇပူရ (သီ၊ က) ၁၁၉
ဗီဇမိဉ္ဇဿိဒံ = ဗီဇပူဇာယိဒံ (သီ) ၁၁၉
ဗုဒ္ဓ = ပုပ္ဖ (သီ) ၁၀၆၊ ၁၃၀၊ ၁၅၂၊ ၁၇၉၊ ၁၈၃
ဗုဒ္ဓ = သမ္ဗုဒ္ဓ (က) ၉၆
ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ပတိပတိသရဏတော = ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ ဝါ ပဋိသရဏတော (သီ) ၄၃၃
ဗုဒ္ဓတရဏေန = ဗုဒ္ဓတာရေန (သီ) ၇၃
ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ = ပုပ္ဖပူဇာယိဒံ (သီ) ၆၆၊ ၁၀၄
ဗုဒ္ဓဘာဝပ္ပတ္တိ နာမ = ဗုဒ္ဓတ္ထုပ္ပတ္တိ နာမ (က) ဗုဒ္ဓုပ္ပတ္တိ နာမ (နိသျ) ၁၂
ဗုဒ္ဓသန္ထဝနေန စ = ထဝိတေန စ (သီ) ၂၃၂
ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္တိ = ဗုဒ္ဓါနုသာသနန္တိ (က) ၄၂
ဗုဒ္ဓါ = ဗုဒ္ဓါ နာမ (သီ) ၃၇၆
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ = ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ (သီ၊ ဣ) ၃၆၂
ဗောဓယန္တံ သဒေဝကံ = သဒေဝကံ သမာရကံ (က) ၄၁၃
ဗောဓိံ ဧဝ = ဗောဓိရုက္ခံ ဧဝ (သီ) ၂၈၃
ဗျဂါ = ဗျဂေါ (သီ) ၃၇၇
ဗျတိရေကမုခေန စ = ဗျတိရေကမုခေန (က) ၂၆၀
ဗြဟ္မဂိရော = ဗြဟ္မသရော (သီ) ၄၀
ဗြာဟ္မဏကုလေ = သုမေဓဗြာဟ္မဏကုလေ (သီ၊ ဣ) ၄၅၂
ဗြာဟ္မဏဘာဝတော ဗြာဟ္မဏာနံ = ဇာတိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏာနံ (က) ၄၃၆
ဗြူသိ = ဗြူမိ (က) ၂၉
ဘက္ခတ္ထာယ စရိံ အဟံ = အက္ခိတ္တော ယမဒီ အဟံ (သီ) ၃၇၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhagavato = Bhagavato kāle (I) 476
Bhagavato = Bhagavato kāle (Sī, I) 355
Bhagavantaṁ gacchantaṁ disvā = Bhagavantaṁ disvā (Ka) 66
Bhañjitvā = Paribhañjitvā (Sī) 345
Bhaṇantā = Gaṇhantā (Ka) 400
Bhaddakapiñchehi = Bhinnakapiñchehi (Ka) 426
Bhaddavatīnagare = Bandhumatīnagare (Sī) 367
Bhayaverasamappito = Bhayabheravasamappito (Sī) 283
Bhayassa ikkhanatāti = Bhayaṁ ikkhanakoti (Ka) 95
Bhavate = Bhavanti (Sī) 318
Bhavanikantivasena = Jhānabhavanikantivasena (Sī) 182
Bhavanibbatti vā = Bhavanibbattitā (Sī) 324
Bhavamūlopagāminoti = Bhavamūlābhavagāminoti (Sī) 255
Bhavasañcayakarānaṁ = Bhavapacayakarānaṁ (Ka) 436
Bhavasampatti = Devasampatti... (Ka) 252
Bhavassādagadhitāya = ...gathitāya (Sī, I) 436
Bhavābhave = Bhavākāse (Sī) 414
Bhavitvā = Bhutvāna (Sī) 290
Bhāvanāphalaṁ = Bhāvanābalaṁ (Ka) 87
Bhāvitattabhāvānaṁ = Bhāvitattabhāvīnaṁ (Sī) 8
Bhāveti = Bhāveti jhāyati (Sī) 135
Bhāsanavasena = Sāsanavasena (Sī) 38
Bhiṁsāpetu = Bhayāpetu (Sī) 102
Bhikkhunā = Bhikkhuno (Sī) 449
Bhikkhū = Bhikkhūsu (Sī) 21
Bhikkhū yathārahaṁ = Bhikkhū dhammaṁ kathento yathārahaṁ (Sī) 270
Bhijjeyya, na bhijjeyyāti = Bhijjeyyuṁ na bhijjeyyunti (Ka) 77
Bhittivicittatāya = Vibhattavicittatāya (Sī) 254
Bhinditvā = Chinditvā (Sī, I, Ka) 344
Bhinnasiro = Bhinnasarīro (I) 345

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဘ]

ဘဂဝတော = ဘဂဝတော ကာလေ (ဣ) ၄၇၆
ဘဂဝတော = ဘဂဝတော ကာလေ (သီ၊ ဣ) ၃၅၅
ဘဂဝန္တံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ = ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ (က) ၆၆
ဘဉ္ဇိတွာ = ပရိဘဉ္ဇိတွာ (သီ) ၃၄၅
ဘဏန္တာ = ဂဏှန္တာ (က) ၄၀၀
ဘဒ္ဒကပိဉ္ဆေဟိ = ဘိန္နကပိဉ္ဆေဟိ (က) ၄၂၆
ဘဒ္ဒဝတီနဂရေ = ဗန္ဓုမတီနဂရေ (သီ) ၃၆၇
ဘယဝေရသမပ္ပိတော = ဘယဘေရဝသမပ္ပိတော (သီ) ၂၈၃
ဘယဿ ဣက္ခနတာတိ = ဘယံ ဣက္ခနကောတိ (က) ၉၅
ဘဝတေ = ဘဝန္တိ (သီ) ၃၁၈
ဘဝနိကန္တိဝသေန = ဈာနဘဝနိကန္တိဝသေန (သီ) ၁၈၂
ဘဝနိဗ္ဗတ္တိ ဝါ = ဘဝနိဗ္ဗတ္တိတာ (သီ) ၃၂၄
ဘဝမူလောပဂါမိနောတိ = ဘဝမူလာဘဝဂါမိနောတိ (သီ) ၂၅၅
ဘဝသဉ္စယကရာနံ = ဘဝပစယကရာနံ (က) ၄၃၆
ဘဝသမ္ပတ္တိ = ဒေဝသမ္ပတ္တိ····(က) ၂၅၂
ဘဝဿာဒဂဓိတာယ = ····ဂထိတာယ (သီ၊ ဣ) ၄၃၆
ဘဝါဘဝေ = ဘဝါကာသေ (သီ) ၄၁၄
ဘဝိတွာ = ဘုတွာန (သီ) ၂၉၀
ဘာဝနာဖလံ = ဘာဝနာဗလံ (က) ၈၇
ဘာဝိတတ္တဘာဝါနံ = ဘာဝိတတ္တဘာဝီနံ (သီ) ၈
ဘာဝေတိ = ဘာဝေတိ ဈာယတိ (သီ) ၁၃၅
ဘာသနဝသေန = သာသနဝသေန (သီ) ၃၈
ဘိံသာပေတု = ဘယာပေတု (သီ) ၁၀၂
ဘိက္ခုနာ = ဘိက္ခုနော (သီ) ၄၄၉
ဘိက္ခူ = ဘိက္ခူသု (သီ) ၂၁
ဘိက္ခူ ယထာရဟံ = ဘိက္ခူ ဓမ္မံ ကထေန္တော ယထာရဟံ (သီ) ၂၇၀
ဘိဇ္ဇေယျ, န ဘိဇ္ဇေယျာတိ = ဘိဇ္ဇေယျုံ န ဘိဇ္ဇေယျုန္တိ (က) ၇၇
ဘိတ္တိဝိစိတ္တတာယ = ဝိဘတ္တဝိစိတ္တတာယ (သီ) ၂၅၄
ဘိန္ဒိတွာ = ဆိန္ဒိတွာ (သီ၊ ဣ၊ က) ၃၄၄
ဘိန္နသိရော = ဘိန္နသရီရော (ဣ) ၃၄၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhiyyo = Bhiyyoti (sabbattha)	382
Bhiyyoti uparūpari. Usabhassāti attānameva = Bhiyyoti uparūpari, ñāyassāti attho, attānameva (Sī)	278
Bhisavanti = Bhivassanti (Ka)	195
Bhītaravaṁ = Bheravaṁ bhītaravaṁ (Sī)	401
Bhūtattaṁ = Bhūtatthikaṁ (Sī)	77
...bhedaṁ = ...bhedāya (bahūsu)	33
Bhesajjatthāya = Bhesajjaṁ datvā (Ka)	317
[Ma]	
( ) = Mayhaṁ (sabbattha)	175
Maṁsanhārupasibbite = Nahāruparisibbite (Sī)	30
Maggaphalappattiyā = Maggaphaluppattiyā (Ka)	413
Majjhantikaraṭṭhe = Majjhintikaraṭṭhe (Sī)	49
Majjhe = Majjho (Ka)	17
Majjhekalyāṇatā = ...tā ca (Sī)	14
Majjhekalyāṇova = ...kalyāṇatā ca (Sī)	14
Mañcaka = Mañcassa (Sī)	123
Maññāya = Saññāya (Sī)	435
Saṇḍapā ca = Pādapā ca (Sī)	441
Matanti = Amatanti (Sī)	241
Matasarīrassa = Chavasarīrassa (I, Ka)	345
Mattavaravāraṇāditopi = Mattavāraṇāditopi (Ka)	6
Mattehi = Maccehi (Sī)	157
Matthakaṁ = Kiṁ matthakaṁ (I)	386
Madhuñca guḷadadhiñca = Madhuñca guḷañca dadhiñca (Sī)	170
Madhupasittapāyāsaṁ = Madhusittapāyāsaṁ (Ka)	98
Madhupiṇḍikañca = Madhupiṇḍañca (Ka)	59
Manuññadassanāni = Manuññarasāni (Sī)	437
Manuññavāditāya = ...nādatāya (Sī) ...rutatāya (I)	426

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘိယျော = ဘိယျောတိ (သဗ္ဗတ္ထ)	၃၈၂
ဘိယျောတိ ဥပရူပရိ။ ဥသဘဿာတိ အတ္တာနမေဝ = ဘိယျောတိ ဥပရူပရိ၊ ဉာယဿာတိ အတ္ထော၊ အတ္တာနမေဝ(သီ)	၂၇၈
ဘိသဝန္တိ = ဘိဝဿန္တိ (က)	၁၉၅
ဘီတရဝံ = ဘေရဝံ ဘီတရဝံ (သီ)	၄၀၁
ဘူတတ္တံ = ဘူတတ္ထိကံ (သီ)	၇၇
....ဘေဒံ = ...ဘေဒါယ (ဗဟူသု)	၃၃
ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ = ဘေသဇ္ဇံ ဒတွာ (က)	၃၁၇
[မ]	
( ) = မယှံ (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၇၅
မံသနှာရုပသိဗ္ဗိတေ = နဟာရုပရိသိဗ္ဗိတေ (သီ)	၃၀
မဂ္ဂဖလပ္ပတ္တိယာ = မဂ္ဂဖလုပ္ပတ္တိယာ (က)	၄၁၃
မဇ္ဈန္တိကရဋ္ဌေ = မဇ္ဈိန္တိကရဋ္ဌေ (သီ)	၄၉
မဇ္ဈေ = မဇ္ဈော (က)	၁၇
မဇ္ဈေကလျာဏတာ = ...တာ စ (သီ)	၁၄
မဇ္ဈေကလျာဏောဝ = ...ကလျာဏတာ စ (သီ)	၁၄
မဉ္စက = မဉ္စဿ (သီ)	၁၂၃
မညာယ = သညာယ (သီ)	၄၃၅
မဏ္ဍပါ စ = ပါဒပါ စ (သီ)	၄၄၁
မတန္တိ = အမတန္တိ (သီ)	၂၄၁
မတသရီရဿ = ဆဝသရီရဿ (ဣ၊ က)	၃၄၅
မတ္တဝရဝါရဏာဒိတောပိ = မတ္တဝါရဏာဒိတောပိ (က)	၆
မတ္တေဟိ = မစ္ဆေဟိ (သီ)	၁၅၇
မတ္ထကံ = ကိံ မတ္ထကံ (ဣ)	၃၈၆
မဓုဉ္စ ဂုဠဒဓိဉ္စ = မဓုဉ္စ ဂုဠဉ္စ ဒဓိဉ္စ (သီ)	၁၇၀
မဓုပသိတ္တပါယာသံ = မဓုသိတ္တပါယာသံ (က)	၉၈
မဓုပိဏ္ဍိကဉ္စ = မဓုပိဏ္ဍဉ္စ (က)	၅၉
မနုညဒဿနာနိ = မနုညရသာနိ (သီ)	၄၃၇
မနုညဝါဒိတာယ = ...နာဒတာယ (သီ) ....ရုတတာယ (ဣ)	၄၂၆

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Manussattasaddhāpaṭilābhādayo = Manussattalābha-paṭilābhādayo (Sī, I) 429
Manussaloke = Manussayoniyaṁ (Sī) 221
Manusse ca = Manussesu (Sī) 132
Mandālakehi = Mandārakehi (Sī) 296
...mabhāsi = ...māha (Sī, Ka) 399
Mamaṁ = Mama (Sī) 84
Mama = Puna (Sī, I) 393
Mama uggajjanaṁ = Mama taṁ gajjanaṁ (Sī) 111
Mama ñātī samānetvā = Mamaṁ ñātī samānetvā (Sī) 361
Mama mantitaṁ gaditaṁ kathitaṁ, cittena vā vīmaṁsitaṁ = Mama cintitaṁ gaditaṁ kathitaṁ cintetvā vīmaṁsitaṁ (Sī) 65
Mama sīse maṇiṁ gayha = Mama sīsaṁ maṇiṁ gayha (Sī) 447
Mayhaṁ = Mayā (Sī) 34
Mayhaṁ jeṭṭhabhātā ayyo = Mayhaṁ ayyo (Ka) 136
Mallarājakule = Mallaraṭṭhe mallarājakule (Sī) 225
Mahati pūge saṁkittivasena = Mahatīsu parisāsu kittivasena (Sī) 150
Mahākaccānattherassa = Mahākaccāyanattherassa (Sī) 372
Mahājanena saddhiṁ = Tehi saddhiṁ (Sī) 34
Mahātamapanūdano = Mahātamavinodano (Sī) 40
Mahantataro maññeti = Mahantataroti maññeti (Ka) 20
Mahāpakkho = Mahesakkho (Ka) 307
Mahābalavabhāvato = Mahabbalabhāvato (Sī) 61
Mahāyasaṁ = Mahāmuniṁ (Sī) 93
Mahārūpo = Mahārahade (Sī) 110
Mahāvacchattherassa = Mahāgavacchattherassa (Sī) 70
Mahiṁ = Samaṁ (Sī) 290
Mātā ca = Mātā cāti (?) 457
Mātā matā = Matā mātā (Sī) 53

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္က

[မ]

မနုဿတ္တသဒ္ဓါပဋိလာဘာဒယော = မနုဿတ္တလာဘ-ပဋိလာဘာဒယော (သီ၊ ဣ) ၄၂၉
မနုဿလောကေ = မနုဿယောနိယံ (သီ) ၂၂၁
မနုဿေ စ = မနုဿေသု (သီ) ၁၃၂
မန္ဒာလကေဟိ = မန္ဒာရကေဟိ (သီ) ၂၉၆
····မဘာသိ = ····မာဟ (သီ၊ က) ၃၉၉
မမံ = မမ (သီ) ၈၄
မမ = ပုန (သီ၊ ဣ) ၃၉၃
မမ ဥဂ္ဂဇ္ဇနံ = မမ တံ ဂဇ္ဇနံ (သီ) ၁၁၁
မမ ဉာတီ သမာနေတွာ = မမံ ဉာတီ သမာနေတွာ (သီ) ၃၆၁
မမ မန္တိတံ ဂဒိတံ ကထိတံ, စိတ္တေန ဝါ ဝီမံသိတံ = မမ စိန္တိတံ ဂဒိတံ ကထိတံ စိန္တေတွာ ဝီမံသိတံ (သီ) ၆၅
မမ သီသေ မဏိံ ဂယှ = မမ သီသံ မဏိံ ဂယှ (သီ) ၄၄၇
မယှံ = မယာ (သီ) ၃၄
မယှံ ဇေဋ္ဌဘာတာ အယျော = မယှံ အယျော (က) ၁၃၆
မလ္လရာဇကုလေ = မလ္လရဋ္ဌေ မလ္လရာဇကုလေ (သီ) ၂၂၅
မဟတိ ပူဂေ သံကိတ္တိဝသေန = မဟတီသု ပရိသာသု ကိတ္တိဝသေန (သီ) ၁၅၀
မဟာကစ္စာနတ္ထေရဿ = မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဿ (သီ) ၃၇၂
မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ = တေဟိ သဒ္ဓိံ (သီ) ၃၄
မဟာတမပနူဒနော = မဟာတမဝိနောဒနော (သီ) ၄၀
မဟန္တတရော မညေတိ = မဟန္တတရောတိ မညေတိ (က) ၂၀
မဟာပက္ခော = မဟေသက္ခော (က) ၃၀၇
မဟာဗလဝဘာဝတော = မဟဗ္ဗလဘာဝတော (သီ) ၆၁
မဟာယသံ = မဟာမုနိံ (သီ) ၉၃
မဟာရူပေါ = မဟာရဟဒေ (သီ) ၁၁၀
မဟာဝစ္ဆတ္ထေရဿ = မဟာဂဝစ္ဆတ္ထေရဿ (သီ) ၇၀
မဟိံ = သမံ (သီ) ၂၉၀
မာတာ စ = မာတာ စာတိ (?) ၄၅၇
မာတာ မတာ = မတာ မာတာ (သီ) ၅၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mātugāmassa = Aññatarāya itthiyā (Sī)	256
Mānasaṁ arahattaṁ taṁ so vā = Mānasaṁ taṁ arahattaṁ so vā (Sī, Ka) Mānasaṁ arahattaṁ so (I)	***
Mānuddhaccaviggahitataṁ = Mānuddhaccaviggahitacittaṁ (Sī, I)	483
Mānenti = Paṇāmenti (Sī)	142
Mā pacalāhi = Mā pacālaya (Sī) Mā pacālehi (I)	411
Mā patāḷessaṁ = Mā ca tāḷessaṁ (Sī)	411
Māpayitvā = Pāpayitvā (Sī)	465
Māravisayeti ( ) = (Kilesasāte) (Ka)	477
Māvadī = Mā vadasi (Ka)	79
Māḷaṁ = Sālaṁ (Sī)	185
Migapotakaṁ baddhaṁ addasa = Migapotako baddho ahosi (Ka)	341
Migabyadhanena = Byasanena (bahūsu)	99
Migayūthapena = Migayūthamenaṁ (Sī)	414
Migasiranakkhattena = ...nakkhatte (Sī, I, Ka)	389
Micchā = Micchāpaṭipattiṁ (Sī, I)	458
Mitto udāsīno = Mitto udāhu no (Sī)	119
...missatāya = ...missakatāya (Sī, I) ...missitāya (Dhammapada-Ṭṭha 2. 81 piṭṭhe)	392
Mucci = Vimucci (Sī, I)	391
Muñcitvā = Muñcantā (I)	426
Mune = Muni (Sī)	198, 368
Mūlaphalaṁ = Phalāphalaṁ (Sī)	93
Mūlabhāvaṁ kāraṇabhāvaṁ = Mūlabhāvakāraṇabhāva... (Sī)	256
Me = Natthi (Sī)	308
Mettājhānapādakaṁ = Mettājhānaṁ pādakaṁ katvā (Sī)	27
Mettābhāvanāvidhiṁ = Mettābhāvanāya vīthiṁ (Sī)	119
Mettiyabhūmajakā = ...bhummajakā (Sī, Ka)	54
Mogharājāti = Mogharājoti (Sī)	422
Monenāti ñāṇena maggapaññāya = Monenāti maggapaññāya (Sī)	373

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မာတုဂါမဿ = အညတရာယ ဣတ္ထိယာ (သီ)	၂၅၆
မာနသံ အရဟတ္တံ တံ သော ဝါ = မာနသံ တံ အရဟတ္တံ သော ဝါ (သီ၊ က) မာနသံ အရဟတ္တံ သော (ဣ)	
မာနုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတတံ = မာနုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတစိတ္တံ (သီ၊ ဣ)	၄၈၃
မာနေန္တိ = ပဏာမေန္တိ (သီ)	၁၄၂
မာ ပစလာဟိ = မာ ပစာလယ (သီ) မာ ပစာလေဟိ (ဣ)	၄၁၁
မာ ပတာဠေဿံ = မာ စ တာဠေဿံ (သီ)	၄၁၁
မာပယိတွာ = ပါပယိတွာ (သီ)	၄၆၅
မာရဝိသယေတိ ( ) = (ကိလေသသာတေ) (က)	၄၇၇
မာဝဒီ = မာ ဝဒသိ (က)	၇၉
မာဠံ = သာလံ (သီ)	၁၈၅
မိဂပေါတကံ ဗဒ္ဓံ အဒ္ဒသ = မိဂပေါတကော ဗဒ္ဓေါ အဟောသိ (က)	၃၄၁
မိဂဗျဓနေန = ဗျသနေန (ဗဟူသု)	၉၉
မိဂယူထပေန = မိဂယူထမေနံ (သီ)	၄၁၄
မိဂသိရနက္ခတ္တေန = ...နက္ခတ္တေ (သီ၊ ဣ၊ က)	၃၈၉
မိစ္ဆာ = မိစ္ဆာပဋိပတ္တိံ (သီ၊ ဣ)	၄၅၈
မိတ္တော ဥဒါသီနော = မိတ္တော ဥဒါဟု နော (သီ)	၁၁၉
....မိဿတာယ = ...မိဿကတာယ (သီ၊ ဣ)....မိဿိတာယ (ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၈၁-ပိဋ္ဌေ)	၃၉၂
မုစ္စိ = ဝိမုစ္စိ (သီ၊ ဣ)	၃၉၁
မုဉ္စိတွာ = မုဉ္စန္တာ (ဣ)	၄၂၆
မုနေ = မုနိ (သီ)	၁၉၈၊ ၃၆၈
မူလဖလံ = ဖလာဖလံ (သီ)	၉၃
မူလဘာဝံ ကာရဏဘာဝံ = မူလဘာဝကာရဏဘာဝ.... (သီ)	၂၅၆
မေ = နတ္ထိ (သီ)	၃၀၈
မေတ္တာဈာနပါဒကံ = မေတ္တာဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ (သီ)	၂၇
မေတ္တာဘာဝနာဝိဓိံ = မေတ္တာဘာဝနာယ ဝီထိံ (သီ)	၁၁၉
မေတ္တိယဘူမဇကာ = ...ဘုမ္မဇကာ (သီ၊ က)	၅၄
မောဃရာဇာတိ = မောဃရာဇောတိ (သီ)	၄၂၂
မောနေနာတိ ဉာဏေန မဂ္ဂပညာယ = မောနေနာတိ မဂ္ဂပညာယ (သီ)	၃၇၃

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yaṁ = Taṁ (Sī) 329
Yaṁ pana te bhikkhū sambhūtattherena vuttaṁ = Yaṁ panete bhikkhū tattha tattha therena vuttaṁ (Sī) 58
Yaṁ pupphamabhiropayiṁ = Yaṁ pupphamabhipūjayiṁ (Sī) 66
Yaṁ Buddha = Yaṁ Sambuddha (Sī) 95
Yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ = Yaṁ pupphamabhipūjayiṁ (Sī) 388
Yaṁ mālamabhiropayiṁ = Yaṁ pupphamabhiropayiṁ (Sī) 445
Yaṁ vadanti sumedhoti, lokāhutipaṭiggahaṁ = Yaṁ vadesi sumedho so, āhutīnaṁ paṭiggaho (Sī) 297
Yaṁ vā Buddhānaṁ aniccataṁ disvā tadanusārena = Yaṁ vā Buddhānaṁ aniccataṁ disvā yaṁ vā tadanussaraṇo (Sī) Yaṁ vā Buddhānaṁ aniccataṁ nissāya tadanusārena (I) 433
Yaṁ saññamalabhiṁ = Yaṁ puññamalabhiṁ (Sī) 113
Yaṁ sāvakena pattabbaṁ, taṁ = Yaṁ yaṁ sāvakena pattabbaṁ taṁ taṁ (Sī) 270
Yakkhānaṁ vacanaṁ = Yakkhinivacanaṁ (Sī) 142
Yato'dha dhammaṁ = Yathāva dhammaṁ (Sī) 399
Yattha anuvassiko tuvaṁ pabbajito. Pubbenivāsañāṇaṁ = Yattha anuvassikenevaṁ pabbajjāto pubbenivāsañāṇaṁ (Sī) Anuvassikenevaṁ pabbajitena pubbenivāsañāṇaṁ (?) 101
Yathā = Yaṁ (I) 411
Yathākāmappavattiyā = Yathākāmappavattatāya (Sī, I) 314
Yathā kiṁ = Yathāti (Sī, Ka) 215
Yathā devānaṁ = Dutiyaṭṭhāne (Ka) 460
Yathādhammā vihārino ca = Yathādhammatāya vihārino ca (Sī) Yathādhammā yathāvihārino ca (?) 15
Yathā paṭipajjamāne dhamme vidhinā = Tathāpaṭipajjamānavidhinā 372
(Yathāpariyattassa) = Natthi (Pāḷiyaṁ) 333
Yathābhuccaguṇā... = Yathābhuccabuddhaguṇā... (Sī) 387
Yathābhuccaguṇābhibyāhāratāya = Yathābhuccabuddhaguṇābhibyāharatāya (Sī) 385

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ယ]

ယံ = တံ (သီ) ၃၂၉
ယံ ပန တေ ဘိက္ခူ သမ္ဘူတတ္ထေရေန ဝုတ္တံ = ယံ ပနေတေ ဘိက္ခူ တတ္ထ တတ္ထ ထေရေန ဝုတ္တံ (သီ) ၅၈
ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ = ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ (သီ) ၆၆
ယံ ဗုဒ္ဓ = ယံ သမ္ဗုဒ္ဓ (သီ) ၉၅
ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ = ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ (သီ) ၃၈၈
ယံ မာလမဘိရောပယိံ = ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ (သီ) ၄၄၅
ယံ ဝဒန္တိ သုမေဓောတိ၊ လောကာဟုတိပဋိဂ္ဂဟံ = ယံ ဝဒေသိ သုမေဓော သော၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော (သီ) ၂၉၇
ယံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ အနိစ္စတံ ဒိသွာ တဒနုသာရေန = ယံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ အနိစ္စတံ ဒိသွာ ယံ ဝါ တဒနုဿရဏော (သီ) ယံ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ အနိစ္စတံ နိဿာယ တဒနုသာရေန (ဣ) ၄၃၃
ယံ သညမလဘိံ = ယံ ပုညမလဘိံ (သီ) ၁၁၃
ယံ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ တံ = ယံ ယံ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ တံ တံ (သီ) ၂၇၀
ယက္ခာနံ ဝစနံ = ယက္ခိနိဝစနံ (သီ) ၁၄၂
ယတော'ဓ ဓမ္မံ = ယထာဝ ဓမ္မံ (သီ) ၃၉၉
ယတ္ထ အနုဝဿိကော တုဝံ ပဗ္ဗဇိတော။ ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏံ = ယတ္ထ အနုဝဿိကေနေဝံ ပဗ္ဗဇ္ဇာတော ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏံ (သီ) အနုဝဿိကေနေဝံ ပဗ္ဗဇိတေန ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏံ (?) ၁၀၁
ယထာ = ယံ (ဣ) ၄၁၁
ယထာကာမပ္ပဝတ္တိယာ = ယထာကာမပ္ပဝတ္တတာယ (သီ၊ ဣ) ၃၁၄
ယထာ ကိံ = ယထာတိ (သီ၊ က) ၂၁၅
ယထာ ဒေဝါနံ = ဒုတိယဋ္ဌာနေ (က) ၄၆၀
ယထာဓမ္မာ ဝိဟာရိနော စ = ယထာဓမ္မတာယ ဝိဟာရိနော စ (သီ) ယထာဓမ္မာ ယထာဝိဟာရိနော စ (?) ၁၅
ယထာ ပဋိပဇ္ဇမာနေ ဓမ္မေ ဝိဓိနာ = တထာပဋိပဇ္ဇမာနဝိဓိနာ ၃၇၂
(ယထာပရိယတ္တဿ) = နတ္ထိ (ပါဠိယံ) ၃၃၃
ယထာဘုစ္စဂုဏာ···· = ယထာဘုစ္စဗုဒ္ဓဂုဏာ···· (သီ) ၃၈၇
ယထာဘုစ္စဂုဏာဘိဗျာဟာရတာယ = ယထာဘုစ္စဗုဒ္ဓဂုဏာဘိဗျာဟရတာယ (သီ) ၃၈၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yathābhūtavilokanena = Yathābhūtāvalokanena (Sī)	385
Yathābhūtāvabodhassa ca = Yathābhūtathetabhāvato bodhassa ca (Sī)	342
Yathārutavaseneva = Yathāvuttavaseneva (Sī)	122
Yathāvuttamadhimuccanaṁ = ...madhimuttaṁ (Sī)	16
Yathāha = Tenāha (bahūsu)	60
Yadicchasi = Yadicchāya (Sī)	448
Yadeva saṁvegavatthuṁ aṅkusaṁ = Yadeva saṁvegavatthu, tamaṅkusaṁ (Sī)	181
Yasuggatā = Samuggatā (Sī)	218
Yasmā paccabyadhiṁ = Yasmā so paccabyadhi (Sī)	104
Yasmiṁ ca āvāse paccayā dullabhā, samaṇadhammopi pāripūriṁ na gacchati, evarūpo āvāso idha anatthasaṁhito nāma avaḍḍhisahitoti katvā, evarūpaṁ vāsaṁ = Yasmiṁ ca āvāse paccayā sulabhā, samaṇadhammopi pāripūriṁ gacchati, evarūpo āvāso atthasaṁhito nāma vaḍḍhisaṁhitoti katvā idha anatthasaṁhitaṁ vāsaṁ (Sī)	269
Yāthāvato = Yathāvato (Sī)	42, 334
Yādisaṁ = Tādisaṁ yādisaṁ (Ka)	299
Yā pana = Yā panassa (Sī)	226
Yāya = Yassa (Sī)	385
Yāvacarimakacittaṁ = Yāvacarimakacittā (Sī)	315
Yāva ṭhāti mune mataṁ = Yāva tiṭṭhati sāsanaṁ (Sī, Ka)	53
Yāhi kammakāraṇāhi = Yāni kammakāraṇāni karontā (Sī, I)	336
Yiṭṭhukāmo = Daṭṭhukāmo (Sī)	200
Yutto = Niyutto (Sī, I)	381
Yogāvacarassa yaṁ ārammaṇūpanijjhānavasena lakkhaṇūpanijjhāna-vasena ca jhāyataṁ = Yogāvacarassa yaṁ yaṁ ārammaṇūpanijjhāna-vasena lakkhaṇūpanijjhānavasena ca jhānaṁ taṁ taṁ jhāya (Sī)	427

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ယ]	
ယထာဘူတဝိလောကနေန = ယထာဘူတာဝလောကနေန (သီ)	၃၈၅
ယထာဘူတာဝဗောဓဿ စ = ယထာဘူတထေတဘာဝတော ဗောဓဿ စ (သီ)	၃၄၂
ယထာရုတဝသေနေဝ = ယထာဝုတ္တဝသေနေဝ (သီ)	၁၂၂
ယထာဝုတ္တမဓိမုစ္စနံ = ····မဓိမုတ္တံ (သီ)	၁၆
ယထာဟ = တေနာဟ (ဗဟူသု)	၆၀
ယဒိစ္ဆသိ = ယဒိစ္ဆာယ (သီ)	၄၄၈
ယဒေဝ သံဝေဂဝတ္ထုံ အင်္ကုသံ = ယဒေဝ သံဝေဂဝတ္ထု၊ တမင်္ကုသံ (သီ)	၁၈၁
ယသုဂ္ဂတာ = သမုဂ္ဂတာ (သီ)	၂၁၈
ယသ္မာ ပစ္စဗျဓိံ = ယသ္မာ သော ပစ္စဗျဓိ (သီ)	၁၀၄
ယသ္မိံ စ အာဝါသေ ပစ္စယာ ဒုလ္လဘာ၊ သမဏဓမ္မောပိ ပါရိပူရိံ န ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝရူပေါ အာဝါသော ဣဓ အနတ္ထသံဟိတော နာမ အဝဍ္ဎိသဟိတောတိ ကတွာ၊ ဧဝရူပံ ဝါသံ = ယသ္မိံ စ အာဝါသေ ပစ္စယာ သုလဘာ၊ သမဏဓမ္မောပိ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝရူပေါ အာဝါသော အတ္ထသံဟိတော နာမ ဝဍ္ဎိသံဟိတောတိ ကတွာ ဣဓ အနတ္ထသံဟိတံ ဝါသံ (သီ)	၂၆၉
ယာထာဝတော = ယထာဝတော (သီ)	၄၂၊ ၃၃၄
ယာဒိသံ = တာဒိသံ ယာဒိသံ (က)	၂၉၉
ယာ ပန = ယာ ပနဿ (သီ)	၂၂၆
ယာယ = ယဿ (သီ)	၃၈၅
ယာဝစရိမကစိတ္တံ = ယာဝစရိမကစိတ္တာ (သီ)	၃၁၅
ယာဝ ဌာတိ မုနေ မတံ = ယာဝ တိဋ္ဌတိ သာသနံ (သီ၊ က)	၅၃
ယာဟိ ကမ္မကာရဏာဟိ = ယာနိ ကမ္မကာရဏာနိ ကရောန္တာ (သီ၊ ဣ)	၃၃၆
ယိဋ္ဌုကာမော = ဒဋ္ဌုကာမော (သီ)	၂၀၀
ယုတ္တော = နိယုတ္တော (သီ၊ ဣ)	၃၈၁
ယောဂါဝစရဿ ယံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန-ဝသေန စ ဈာယတံ = ယောဂါဝစရဿ ယံ ယံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန စ ဈာနံ တံ တံ ဈာယ (သီ)	၄၂၇

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yonisomanasikārasaṅkhātena = Sambhavena (Sī, I) 378
Yo me = Yo maṁ (Sī) 297
Yo sasaṁghamabhojesi = Sohaṁ sasaṁghaṁ bhojesiṁ (Sī)
Yohaṁ sasaṁghaṁ bhojemi (Ka) 51
Yohaṁ = Yamahaṁ (Sī) 443
Yo hi katākatakusalākusalūpanissayo = Akatakatakusalākusalaṁ
nissāya yo (Sī) 209
Yvāyaṁ = Natthi (Sī) 108
Yvāyaṁ = Yesvāyaṁ (Sī, I) 432

[Ra]

Rakkhitabbā = Rakkhitā vā (Sī, I) Rakkhitaṁ vā (Ka) 325
Rakkhitabbāti = Rakkhitabbāti sadā ve rakkhitabbā (Sī) 325
Rajanalūkhanti visesena = Rajanalūkhanti-ādinā vasena (Sī)
Savisesaṁ (I, Ka) 422
Rañño = Raññā (Sī, Ka) 413
Ratanakuṭi nāma = Ratanakuṭiko (Sī) 163
Ramiṁsu me = Ahesuṁ me (Ka) 64
Rāgabandhanasaṅkhātā = Rāgabhavabandhanasaṅkhātā (Sī)
Bhavabandhanasaṅkhātā (I) 478
Rājakāle = Rājakule (I) 409
Rājaṅgaṇena = Rājaṅganena (Sī) 263
Rājā ca = Rājā (Sī) 384
Rājāhaṁ = Rājāsiṁ (Ka) 64
Rājīvavaṇṇasaṅkāsāya = Rājivaṭṭasaṁkāsāya (Ka) 426
Rādhe = Natthi (I, Ka) 323
Rukkhagacchalatāya ghanapaṇṇasaṇḍino = Rukkhagacchalatāyo
ghanasaṇḍasañcaraṇā (Sī) 277
Rukkhadoṇiṁ = Rukkhadoṇiyo (Sī) 90
Rukkhaviṭapantare = Rukkhaviṭapabbhantare (Sī) 59

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ယ]

ယောနိသောမနသိကာရသင်္ခါတေန = သမ္ဘဝေန (သီ၊ ဣ) ၃၇၈
ယော မေ = ယော မံ (သီ) ၂၉၇
ယော သသံဃမဘောဇေသိ = သောဟံ သသံဃံ ဘောဇေသိံ (သီ)
ယောဟံ သသံဃံ ဘောဇေမိ (က) ၅၁
ယောဟံ = ယမဟံ (သီ) ၄၄၃
ယော ဟိ ကတာကတကုသလာကုသလူပနိဿယော =
အကတကတကုသလာကုသလံ နိဿာယ ယော (သီ) ၂၀၉
ယွာယံ = နတ္ထိ (သီ) ၁၀၈
ယွာယံ = ယေသွာယံ (သီ၊ ဣ) ၄၃၂

[ရ]

ရက္ခိတဗ္ဗာ = ရက္ခိတာ ဝါ (သီ၊ ဣ) ရက္ခိတံ ဝါ (က) ၃၂၅
ရက္ခိတဗ္ဗာတိ = ရက္ခိတဗ္ဗာတိ သဒါ ဝေ ရက္ခိတဗ္ဗာ (သီ) ၃၂၅
ရဇနလူခန္တိ ဝိသေသေန = ရဇနလူခန္တိအာဒိနာ ဝသေန (သီ)
သဝိသေသံ (ဣ၊ က) ၄၂၂
ရညော = ရညာ (သီ၊ က) ၄၁၃
ရတနကုဋိ နာမ = ရတနကုဋိကော (သီ) ၁၆၃
ရမိံသု မေ = အဟေသုံ မေ (က) ၆၄
ရာဂဗန္ဓနသင်္ခါတာ = ရာဂဘဝဗန္ဓနသင်္ခါတာ (သီ)
ဘဝဗန္ဓနသင်္ခါတာ (ဣ) ၄၇၈
ရာဇကာလေ = ရာဇကုလေ (ဣ) ၄၀၉
ရာဇင်္ဂဏေန = ရာဇင်္ဂနေန (သီ) ၂၆၃
ရာဇာ စ = ရာဇာ (သီ) ၃၈၄
ရာဇာဟံ = ရာဇာသိံ (က) ၆၄
ရာဇီဝဝဏ္ဏသင်္ကာသာယ = ရာဇိဝဋ္ဋသံကာသာယ (က) ၄၂၆
ရာဓေ = နတ္ထိ (ဣ၊ က) ၃၂၃
ရုက္ခဂစ္ဆလတာယ ဃနပဏ္ဏသဏ္ဍိနော = ရုက္ခဂစ္ဆလတာယော
ဃနသဏ္ဍသဉ္စရဏာ (သီ) ၂၇၇
ရုက္ခဒေါဏိံ = ရုက္ခဒေါဏိယော (သီ) ၉၀
ရုက္ခဝိဋပန္တရေ = ရုက္ခဝိဋပဗ္ဘန္တရေ (သီ) ၅၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Rukkhassa = Rukkhamūlassa (Sī, Ka)	344
Ruciyā sakiraṇā = Ruciyā karaṇiyā (Sī)	73
Rūpanimitta = Sāruppanimitta (Ka) Yathānurūpanimittaṁ (Ka)	126
Rohitanagare = Rohininagare (Sī, I)	437
[La]	
Laddhappasādo pabbajitvā = Pabbajitvā laddhūpasampado (Sī)	125
Laddhā = Labhanto (Sī) Labhantā (I)	423
Labhissati = Bhavissati (Ka)	81
Lahuso = Bahuso (Sī)	287
Lābhasakkārādiṁ = Lābhasakkārādīni (Sī)	187
Lāsito = Durāsado (Sī)	25
Licchavirājaputto = Licchavirājakule putto (Sī)	300
Lokamahite = Lokanāthamhi (Sī)	248
Lokuttarasamādhivasena = ...dhammādivasena (Sī)	148
Loke = Loko (I)	326
Lokena = Loke (Ka)	389
Lomasakaṅgiyattherassa = Lomasaṅkiyattherassa (Ka)	105
[Va]	
Vaṁsavanabhāvena vāti = Saṁvasanabhāvenevāti (Sī)	350
Vaṅkampi saradaṇḍaṁ = Vaṅkamidaṁ saradaṇḍakaṁ (Sī)	89
Vacchotissa nāmañca = Vacchotissa nāmaṁ gottanāmañca (Sī)	72
Vajjamāno = Riccamāno (Sī)	178
Vaṭṭūpaccheda = Vaṭṭaccheda (Sī)	220
Vaḍḍhitasākho = Vaḍḍhitasikho (Ka)	203
Vaṇṇaṁ guṇaṁ = Vaṇṇaguṇṇaṁ (Sī, I)	425
Vaṇṇayantaṁ mahājane = Vaṇṇayanti mahājanā (Sī)	413
Vattate mayhaṁ = Tava me āsi (Sī)	168
Vattamānā = Vattamānaṁ (Sī)	257
Vatthārammaṇādibhedena = Vatthābharaṇādibhedena (Ka)	478

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ရ]	
ရုက္ခဿ = ရုက္ခမူလဿ (သီ၊ က)	၃၄၄
ရုစိယာ သကိရဏာ = ရုစိယာ ကရဏီယာ (သီ)	၇၃
ရူပနိမိတ္တ = သာရုပ္ပနိမိတ္တ (က) ယထာနုရူပနိမိတ္တံ (က)	၁၂၆
ရောဟိတနဂရေ = ရောဟိနိနဂရေ (သီ၊ ဣ)	၄၃၇
[လ]	
လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ = ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ (သီ)	၁၂၅
လဒ္ဓါ = လဘန္တော (သီ) လဘန္တာ (ဣ)	၄၂၃
လဘိဿတိ = ဘဝိဿတိ (က)	၈၁
လဟုသော = ဗဟုသော (သီ)	၂၈၇
လာဘသက္ကာရာဒိံ = လာဘသက္ကာရာဒီနိ (သီ)	၁၈၇
လာသိတော = ဒုရာသဒေါ (သီ)	၂၅
လိစ္ဆဝိရာဇပုတ္တော = လိစ္ဆဝိရာဇကုလေ ပုတ္တော (သီ)	၃၀၀
လောကမဟိတေ = လောကနာထမှိ (သီ)	၂၄၈
လောကုတ္တရသမာဓိဝသေန = ····ဓမ္မာဒိဝသေန (သီ)	၁၄၈
လောကေ = လောကော (ဣ)	၃၂၆
လောကေန = လောကေ (က)	၃၈၉
လောမသကင်္ဂိယတ္ထေရဿ = လောမသင်္ကိယတ္ထေရဿ (က)	၁၀၅
[ဝ]	
ဝံသဝနဘာဝေန ဝါတိ = သံဝသနဘာဝေနေဝါတိ (သီ)	၃၅၀
ဝင်္ကမ္ပိ သရဒဏ္ဍံ = ဝင်္ကမိဒံ သရဒဏ္ဍကံ (သီ)	၈၉
ဝစ္ဆောတိဿ နာမဉ္စ = ဝစ္ဆောတိဿ နာမံ ဂေါတ္တနာမဉ္စ (သီ)	၇၂
ဝဇ္ဇမာနော = ရိစ္စမာနော (သီ)	၁၇၈
ဝဋ္ဋူပစ္ဆေဒ = ဝဋ္ဋစ္ဆေဒ (သီ)	၂၂၀
ဝဍ္ဎိတသာခေါ = ဝဍ္ဎိတသိခေါ (က)	၂၀၃
ဝဏ္ဏံ ဂုဏံ = ဝဏ္ဏဂုဏံ (သီ၊ ဣ)	၄၂၅
ဝဏ္ဏယန္တံ မဟာဇနေ = ဝဏ္ဏယန္တိ မဟာဇနာ (သီ)	၄၁၃
ဝတ္တတေ မယှံ = တဝ မေ အာသိ (သီ)	၁၆၈
ဝတ္တမာနာ = ဝတ္တမာနံ (သီ)	၂၅၇
ဝတ္ထာရမ္မဏာဒိဘေဒေန = ဝတ္ထာဘရဏာဒိဘေဒေန (က)	၄၇၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vadeyyātha = Vedeyyātha (I)	398
Vadesīti = Vadasīti (Sī)	79
Vanacaraṁ = Ekacaraṁ (Sī)	224
Vanacāriko = Vanacarako (Sī, I)	341
Vananirataṁ = Jhānanirataṁ (Sī)	137
Vanantare = Nabhante (Sī)	456
Vanamajjhogahiṁ = Vanamajjhogamiṁ (Sī)	115
Vanamūlaphalāphalaṁ = Vanamūlaphalaṁ (Ka)	21
Vanavāsibhikkhūna’ggaṁ = Jhāyīnaṁ bhikkhūnaṁ aggaṁ (Sī)	137
Vanasaṇḍaṁ pakkhando ca = Vanasaṇḍaṁ pakkanto tathāpakkantova (Sī)	250
Vandayiṁ = Vaṇṇayiṁ (Ka)	296
Vanditabbaṁ isiddhajaṁ = Vanditabbo isiddhajo (Sī)	474
...vamana yogapānena = Vamanayogapādanena (Ka)	294
Vayappatto = Vayappattakāle (Sī)	72
Valitapalitādīni = Valitapalitāni (I, Ka)	376
Vasate = Vasanto (Ka)	110
Vasanto = Pasanno (Sī)	355
Vasavattane = Vasavattino (Ka)	60
Vasāmiyeva = Vase vasāmiyeva (Sī)	268
Vasudhāyaṁ pakampati = Vasudhā sampakampati (Sī)	455
Vase = Vasaṁ (Sī, I)	326
Vasena = Natthi (I)	407
Vassanapariharaṇatthaṁ = Vassānaṁ pariharaṇatthaṁ (Sī)	316
Vassasaṭṭhikatthero = Vassasatikatthero (sabbattha)	298
Vassikattherassa = Passikattherassa (Sī, I)	455
Vahiṁsu = Vayhiṁsu (Sī)	180
Vahissatīti = Pahīyatīti (Sī, Ka)	87
Vā = Natthi (Sī)	42
Vācaṁ = Vacanaṁ (Ka)	425
Vācaṁ nicchari = Vācā nicchāritā (Sī)	316

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝဒေယျာထ = ဝေဒေယျာထ (ဣ)	၃၉၈
ဝဒေသီတိ = ဝဒသီတိ (သီ)	၇၉
ဝနစရံ = ဧကစရံ (သီ)	၂၂၄
ဝနစာရိကော = ဝနစရကော (သီ၊ ဣ)	၃၄၁
ဝနနိရတံ = ဈာနနိရတံ (သီ)	၁၃၇
ဝနန္တရေ = နဘန္တေ (သီ)	၄၅၆
ဝနမဇ္ဈောဂဟိံ = ဝနမဇ္ဈောဂမိံ (သီ)	၁၁၅
ဝနမူလဖလာဖလံ = ဝနမူလဖလံ (က)	၂၁
ဝနဝါသိဘိက္ခူန’ဂ္ဂံ = ဈာယီနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂံ (သီ)	၁၃၇
ဝနသဏ္ဍံ ပက္ခန္ဒော စ = ဝနသဏ္ဍံ ပက္ကန္တော တထာပက္ကန္တောဝ (သီ)	၂၅၀
ဝန္ဒယိံ = ဝဏ္ဏယိံ (က)	၂၉၆
ဝန္ဒိတဗ္ဗံ ဣသိဒ္ဓဇံ = ဝန္ဒိတဗ္ဗော ဣသိဒ္ဓဇော (သီ)	၄၇၄
····ဝမန ယောဂပါနေန = ဝမနယောဂပါဒနေန (က)	၂၉၄
ဝယပ္ပတ္တော = ဝယပ္ပတ္တကာလေ (သီ)	၇၂
ဝလိတပလိတာဒီနိ = ဝလိတပလိတာနိ (ဣ၊ က)	၃၇၆
ဝသတေ = ဝသန္တော (က)	၁၁၀
ဝသန္တော = ပသန္နော (သီ)	၃၅၅
ဝသဝတ္တနေ = ဝသဝတ္တိနော (က)	၆၀
ဝသာမိယေဝ = ဝသေ ဝသာမိယေဝ (သီ)	၂၆၈
ဝသုဓာယံ ပကမ္ပတိ = ဝသုဓာ သမ္ပကမ္ပတိ (သီ)	၄၅၅
ဝသေ = ဝသံ (သီ၊ ဣ)	၃၂၆
ဝသေန = နတ္ထိ (ဣ)	၄၀၇
ဝဿနပရိဟရဏတ္ထံ = ဝဿာနံ ပရိဟရဏတ္ထံ (သီ)	၃၁၆
ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရော = ဝဿသတိကတ္ထေရော (သဗ္ဗတ္ထ)	၂၉၈
ဝဿိကတ္ထေရဿ = ပဿိကတ္ထေရဿ (သီ၊ ဣ)	၄၅၅
ဝဟိံသု = ဝယှိံသု (သီ)	၁၈၀
ဝဟိဿတီတိ = ပဟီယတီတိ (သီ၊ က)	၈၇
ဝါ = နတ္ထိ (သီ)	၄၂
ဝါစံ = ဝစနံ (က)	၄၂၅
ဝါစံ နိစ္ဆရိ = ဝါစာ နိစ္ဆာရိတာ (သီ)	၃၁၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vātakkhandho na vāyati = Vātagandho na vāyatha (Sī)	205
Vātehā'bādhiko = Vātehā'bādhito (Pāḷiyaṁ)	398
Vāyunā erito = Vāyunā ca īrito (Sī) Vāyunāva erito (I)	451
Vā-saddo = Pi-saddo (Sī)	141
Vāhasā = Tejasā (Sī)	36
Vikappetuṁ = Vikopetuṁ (Sī, Syā)	231
Vigatanaḷā = Vihatanaḷā (Sī)	431
Vicarati = Viharati (Sī)	99
Vicitra = Vicitta (Sī)	1
Viccessatīti = Vijessatīti (Sī) Khu 1. 19 Dhammapade.	87
Vijānatanti = Vijānataṁ (Ka)	76
Vijjācaraṇasampattīnaṁ = Caraṇasampattīnaṁ (Sī, Ka)	17
Vijjāya = Abhiññāya (Sī, Ka)	425
Vijjūva'bbhaghanantare = Vijjūva gaganantare (Sī)	25
Vitataṁ = Vitthataṁ (Pāḷiyaṁ)	188
Vittisañjanano tesaṁ = Pītisaṁjanano ceva (Sī)	183
Vitthāraṇaṁ = Vitthārakaraṇaṁ (Sī)	451
Vitthārike = Vitthārite (Ka)	464
Vinatāya = Vitatāya (Ka)	351
Vinayamūlapassino = Vinayo mūlaṁ tapassino (Sī)	471
Vinaye viññudesitaṁ = Vinayaññūna desitaṁ (Sī)	471
Vinayogadhaṁ taṁ = Vinaye kathitaṁ (Sī)	471
Vinā = Natthi (Sī)	38
Vinicchayi = Vinicchini (I)	475
Vineyya = Vinaye (Ka)	67
Vinodayaṁ = Vinodayi (Sī)	473
Vipaccati = Vipaccatha (Ka)	93
Vippanaṭṭhā = Vippaladdhā (Sī)	190
Vipphanditaṁ = Vipannataṁ (Ka)	54

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝါတက္ခန္ဓော န ဝါယတိ = ဝါတဂန္ဓော န ဝါယထ (သီ)	၂၀၅
ဝါတေဟာ'ဗာဓိကော = ဝါတေဟာ'ဗာဓိတော (ပါဠိယံ)	၃၉၈
ဝါယုနာ ဧရိတော = ဝါယုနာ စ ဤရိတော (သီ) ဝါယုနာဝ ဧရိတော (ဣ)	၄၅၁
ဝါ-သဒ္ဒေါ = ပိ-သဒ္ဒေါ (သီ)	၁၄၁
ဝါဟသာ = တေဇသာ (သီ)	၃၆
ဝိကပ္ပေတုံ = ဝိကောပေတုံ (သီ၊ သျာ)	၂၃၁
ဝိဂတနဠာ = ဝိဟတနဠာ (သီ)	၄၃၁
ဝိစရတိ = ဝိဟရတိ (သီ)	၉၉
ဝိစိတြ = ဝိစိတ္တ (သီ)	၁
ဝိစ္စေသတီတိ = ဝိဇေ္ဇသတီတိ (သီ) ခု ၁-၁၉-ဓမ္မပဒေ။	၈၇
ဝိဇာနတန္တိ = ဝိဇာနတံ (က)	၇၆
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပတ္တီနံ = စရဏသမ္ပတ္တီနံ (သီ၊ က)	၁၇
ဝိဇ္ဇာယ = အဘိညာယ (သီ၊ က)	၄၂၅
ဝိဇ္ဇုဝ'ဗ္ဘဃနန္တရေ = ဝိဇ္ဇုဝ ဂဂနန္တရေ (သီ)	၂၅
ဝိတတံ = ဝိတ္ထတံ (ပါဠိယံ)	၁၈၈
ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော တေသံ = ပီတိသံဇနနော စေဝ (သီ)	၁၈၃
ဝိတ္ထာရဏံ = ဝိတ္ထာရကရဏံ (သီ)	၄၅၁
ဝိတ္ထာရိကေ = ဝိတ္ထာရိတေ (က)	၄၆၄
ဝိနတာယ = ဝိတတာယ (က)	၃၅၁
ဝိနယမူလပဿိနော = ဝိနယော မူလံ တပဿိနော (သီ)	၄၇၁
ဝိနယေ ဝိညုဒေသိတံ = ဝိနယညူန ဒေသိတံ (သီ)	၄၇၁
ဝိနယောဂဓံ တံ = ဝိနယေ ကထိတံ (သီ)	၄၇၁
ဝိနာ = နတ္ထိ (သီ)	၃၈
ဝိနိစ္ဆယိ = ဝိနိစ္ဆိနိ (ဣ)	၄၇၅
ဝိနေယျ = ဝိနယေ (က)	၆၇
ဝိနောဒယံ = ဝိနောဒယိ (သီ)	၄၇၃
ဝိပစ္စတိ = ဝိပစ္စထ (က)	၉၃
ဝိပ္ပနဋ္ဌာ = ဝိပ္ပလဒ္ဓါ (သီ)	၁၉၀
ဝိပ္ဖန္ဒိတံ = ဝိပန္နတံ (က)	၅၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vipassako = Vipassati (Sī)	137
Vipassanaṁ gabbhaṁ = Vipassanāgabbhaṁ (Ka)	10
Vipassanākathaṁ = Vipassanāya kathaṁ (Sī)	381
Vipassanākkhaṇato = Vipassanālakkhaṇato (bahūsu)	148
Vipassanājhāneneva =Vipassanājhānena ca (Sī)	231
Vipassanāya kammaṁ = Vipassanākammaṭṭhānaṁ (Sī, I)	390
Vipassanupalakkhaṇato = Vipassanūpagabhāvalakkhaṇato (Sī)	234
Vipassitvā = Natthi (Ka)	75
Vipākāvasesena = Vipākāvasesena saha (Sī)	252
Vipinaggena = Pavanaggena (Sī)	445
Vipine = Pavane (Sī)	311
Vipine me = Pavane ca (Sī)	24
Vibādhito āsinti yojanā = Vibādhitoti yojanā (I)	354
Vibbhamanato pacchā yo jīvanto, so = Yo vibbhanto pacchā so jīvanto (Sī)	144
Vibbhamitukāmatācittaṁ = Vibbhamitukāmatāya cittaṁ (Sī) Vibbhamitukāmacittaṁ (Ka)	142
Vibhāvanena = Vibhāvane (Sī)	19
Vimano = Dummano (Sī)	24
Vimānetvā = Khamāpetvā (Sī)	474
Vimuttiñāṇadassana = Vimuttiñāṇa (Ka)	16
Vimokkhoti = Vimokkhoti ca (Sī)	243
Viruḷhiṁ = Viruḷaṁ (Sī)	12
Vilambitaṁ = Vilaggitaṁ (Ka)	98
Vivaṭacchado = Vivattacchado (Sī)	20
Vividhayāgukhajjakaparivāraṁ = Khajjakādiparivāraṁ (Sī)	34
Vividhā kammakāraṇā = Vividhakammakaraṇaṁ (Ka)	145
Vivekavāsañca = Vivekāvāsañca (Ka)	332
Vivekavāsoti = Vivekāvāsoti (Ka)	334
Vivekābhiratikataṁ = Vivekābhiratiṁ (Ka)	75

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိပဿကော = ဝိပဿတိ (သီ)	၁၃၇
ဝိပဿနံ ဂဗ္ဘံ = ဝိပဿနာဂဗ္ဘံ (က)	၁၀
ဝိပဿနာကထံ = ဝိပဿနာယ ကထံ (သီ)	၃၈၁
ဝိပဿနာက္ခဏတော = ဝိပဿနာလက္ခဏတော (ဗဟူသု)	၁၄၈
ဝိပဿနာဈာနေနေဝ = ဝိပဿနာဈာနေန စ (သီ)	၂၃၁
ဝိပဿနာယ ကမ္မံ = ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ (သီ၊ ဣ)	၃၉၀
ဝိပဿနုပလက္ခဏတော = ဝိပဿနူပဂဘာဝလက္ခဏတော (သီ)	၂၃၄
ဝိပဿိတွာ = နတ္ထိ (က)	၇၅
ဝိပါကာဝသေသေန = ဝိပါကာဝသေသေန သဟ (သီ)	၂၅၂
ဝိပိနဂ္ဂေန = ပဝနဂ္ဂေန (သီ)	၄၄၅
ဝိပိနေ = ပဝနေ (သီ)	၃၁၁
ဝိပိနေ မေ = ပဝနေ စ (သီ)	၂၄
ဝိဗာဓိတော အာသိန္တိ ယောဇနာ = ဝိဗာဓိတောတိ ယောဇနာ (ဣ)	၃၅၄
ဝိဗ္ဘမနတော ပစ္ဆာ ယော ဇီဝန္တော၊ သော = ယော ဝိဗ္ဘန္တော ပစ္ဆာ သော ဇီဝန္တော (သီ)	၁၄၄
ဝိဗ္ဘမိတုကာမတာစိတ္တံ = ဝိဗ္ဘမိတုကာမတာယ စိတ္တံ (သီ) ဝိဗ္ဘမိတုကာမစိတ္တံ (က)	၁၄၂
ဝိဘာဝနေန = ဝိဘာဝနေ (သီ)	၁၉
ဝိမနော = ဒုမ္မနော (သီ)	၂၄
ဝိမာနေတွာ = ခမာပေတွာ (သီ)	၄၇၄
ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန = ဝိမုတ္တိဉာဏ (က)	၁၆
ဝိမောက္ခောတိ = ဝိမောက္ခောတိ စ (သီ)	၂၄၃
ဝိရုဠှိံ = ဝိရုဠှံ (သီ)	၁၂
ဝိလမ္ဗိတံ = ဝိလဂ္ဂိတံ (က)	၉၈
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ = ဝိဝတ္တစ္ဆဒေါ (သီ)	၂၀
ဝိဝိဓယာဂုခဇ္ဇကပရိဝါရံ = ခဇ္ဇကာဒိပရိဝါရံ (သီ)	၃၄
ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ = ဝိဝိဓကမ္မကရဏံ (က)	၁၄၅
ဝိဝေကဝါသဉ္စ = ဝိဝေကာဝါသဉ္စ (က)	၃၃၂
ဝိဝေကဝါသောတိ = ဝိဝေကာဝါသောတိ (က)	၃၃၄
ဝိဝေကာဘိရတိကတံ = ဝိဝေကာဘိရတိံ (က)	၇၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Visamitukāmo = Vidhamitukāmo (Sī)	28
Visarasena = Visassa rasena (Sī)	265
Visuddhasabhāvatāya = Visuddhabhāvatāya (Sī)	427
Visūkāyikānaṁ kilesānaṁ = Visūkāyikakilesānaṁ (Ka)	54
Visesādhigamasambhavañca = ...sambhāvañca (Ka)	184
Visodhetvā = Virodhetvā (Sī) Vibodhetvā (Ka)	102
Vissajjanato = Vijjamānato (Sī)	276
Vissajjento = Vissajjitvā (Sī)	244
Vihane = Vihito (Sī)	467
Viharantaṁ = Viharanto (Sī)	176
Vihari apekkhanti = Vihariṁ apekkhanti (Ka)	67
Viharīti visesato hari = Viharanti visesato hariṁ (Ka)	67
Viheṭhayaṁ = Vipoṭhayaṁ (Sī)	468
Vihesaṁ asahanto = Vihesaṁ sahihuṁ asahanto (Sī)	79
Vītaṁsoti dīpakasakuṇo, tena = Vītaṁsoti pakkhi, sakuṇo, tena (Sī)	330
Vītamalāsanāmā ca = Ciṇṇamālāsanāmā ca (Sī)	225
Vītarāgabhāvena = Vītarāgabhāvavibhāvanena (Sī, I)	325
Vīrassa = Dhīrassa (Ka)	119
Vuṭṭhitaṁ = Uṭṭhitaṁ (Sī)	81
Vuttaṁ = Vuttamevāti (Sī)	180
Vuttanayameva = Uttānameva (Sī, I)	371
Vuttavisagandhavāyanavacanena = Vuttavipassanāgandhavāsana-pavanena (Sī)	302
Vuttasaṁsāravaṭṭakāraṇaṁ = Vuttasaṁsāravaṭṭaṁ kāraṇaṁ (?)	257
Vuttoti = Vutto hoti (sabbattha)	389
Vuttovāyamattho = Vutto cāyamattho (Sī)	14
Vuddho = Natthi (Sī)	237
Veṭhapuranagare = Veṭhipuranagare (Sī) Veṭṭhipuranagare (I)	478
Veṭhamissena = Vesamissena (Sī) Vekhamissena (I)	336
“Vedhamissenā”tipi = Veṭhamissenātipi (Sī)	336

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိသမိတုကာမော = ဝိဓမိတုကာမော (သီ)	၂၈
ဝိသရသေန = ဝိသဿ ရသေန (သီ)	၂၆၅
ဝိသုဒ္ဓသဘာဝတာယ = ဝိသုဒ္ဓဘာဝတာယ (သီ)	၄၂၇
ဝိသူကာယိကာနံ ကိလေသာနံ = ဝိသူကာယိကကိလေသာနံ (က)	၅၄
ဝိသေသာဓိဂမသမ္ဘဝဉ္စ = ···သမ္ဘာဝဉ္စ (က)	၁၈၄
ဝိသောဓေတွာ = ဝိရောဓေတွာ (သီ) ဝိဗောဓေတွာ (က)	၁၀၂
ဝိဿဇ္ဇနတော = ဝိဇ္ဇမာနတော (သီ)	၂၇၆
ဝိဿဇ္ဇေန္တော = ဝိဿဇ္ဇိတွာ (သီ)	၂၄၄
ဝိဟနေ = ဝိဟိတော (သီ)	၄၆၇
ဝိဟရန္တံ = ဝိဟရန္တော (သီ)	၁၇၆
ဝိဟရိ အပေက္ခန္တိ = ဝိဟရိံ အပေက္ခန္တိ (က)	၆၇
ဝိဟရီတိ ဝိသေသတော ဟရိ = ဝိဟရန္တိ ဝိသေသတော ဟရိံ (က)	၆၇
ဝိဟေဌယံ = ဝိပေါဌယံ (သီ)	၄၆၈
ဝိဟေသံ အသဟန္တော = ဝိဟေသံ သဟိဟုံ အသဟန္တော (သီ)	၇၉
ဝီတံသောတိ ဒီပကသကုဏော၊ တေန = ဝီတံသောတိ ပက္ခိ၊ သကုဏော၊ တေန (သီ)	၃၃၀
ဝီတမလာသနာမာ စ = စိဏ္ဏမာလာသနာမာ စ (သီ)	၂၂၅
ဝီတရာဂဘာဝေန = ဝီတရာဂဘာဝဝိဘာဝနေန (သီ၊ ဣ)	၃၂၅
ဝီရဿ = ဓီရဿ (က)	၁၁၉
ဝုဋ္ဌိတံ = ဥဋ္ဌိတံ (သီ)	၈၁
ဝုတ္တံ = ဝုတ္တမေဝါတိ (သီ)	၁၈၀
ဝုတ္တနယမေဝ = ဥတ္တာနမေဝ (သီ၊ ဣ)	၃၇၁
ဝုတ္တဝိသဂန္ဓဝါယနဝစနေန = ဝုတ္တဝိပဿနာဂန္ဓဝါသနပဝနေန (သီ)	၃၀၂
ဝုတ္တသံသာရဝဋ္ဋကာရဏံ = ဝုတ္တသံသာရဝဋ္ဋံ ကာရဏံ (?)	၂၅၇
ဝုတ္တောတိ = ဝုတ္တော ဟောတိ (သဗ္ဗတ္ထ)	၃၈၉
ဝုတ္တောဝါယမတ္ထော = ဝုတ္တော စာယမတ္ထော (သီ)	၁၄
ဝုဒ္ဓေါ = နတ္ထိ (သီ)	၂၃၇
ဝေဌပုရနဂရေ = ဝေဌိပုရနဂရေ (သီ) ဝေဋ္ဌိပုရနဂရေ (ဣ)	၄၇၈
ဝေဌမိဿေန = ဝေသမိဿေန (သီ) ဝေခမိဿေန (ဣ)	၃၃၆
“ဝေဓမိဿေနာ”တိပိ = ဝေဌမိဿေနာတိပိ (သီ)	၃၃၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Veneyyaṁ vinayaṁ = Vinaye piṭake vinayaṁ piṭakaṁ (Ka) Veneyyavinaye (Sī)	40
Veneyyānaṁ = Vineyyānaṁ (Ka)	43
Velantamhi = Velantaṁ hi (Sī)	286
Vehāsaṁ nabhamuggami = Vihāsi nagamuddhani (Ka)	421
Vehāsamhi caṅkamati = Vehāse ca caṅkamati (Sī)	272
Vodānadhammasavanena = Vodānadhammavasena (?)	391
Voharayittha = Voharittha (Sī) Vohariyittha (?)	44
[Sa]	
( ) = (Saddhiṁ) (sabbattha)	200
Saṁkaḍḍhitvā = Saritvā (Sī)	179
Saṁkiliṭṭhaṁ sāsaṅkaṁ saparisaṅkaṁ kammaṁ = Kiliṭṭhaṁ sāṭikasadisaṁ taṁ kammaṁ (Ka)	254
Saṁgharitvā = Saṁharitvā (Sī)	150
Saṁyato = Payato (Sī)	286
Saṁvaradvārehi = Saṁvaradvārādīhi (Ka)	220
Saṁvāso kolāhalaṁ uccāsaddamahāsadda = Saṁvāse kolāhalaṁ uccāsaddaṁ mahāsaddaṁ (Sī, I)	460
Saṁviggamānamānaso = Saṁviggataramānaso (Sī)	438
Saṁsaṭṭha = Sampatta (Sī, Ka)	203
Saṁsanditvā = Saṁsandetvā (Sī, Ka)	75
Saṁsati = Bhāsati (Sī)	368
Saṁsayaṁ āpajjati = Saṁsayāpatti (Sī)	209
Saṁsaranto = Sayanto (Sī)	250
Saṁsāra = Saṁsāraṁ (Sī)	257
Saṁsāra-upagāmino = Saṁsāragāmino (Sī)	257
Saṁsārapāraṁ viya = Saṁsārassa viya (Ka)	425
Saṁsibbanākāraṁ = Saṁsibbanaparisibbanakāraṁ (Sī, I)	362
Saṁsevana = Saṁsevavasena (Ka)	69

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝေနေယျံ ဝိနယံ = ဝိနယေ ပိဋကေ ဝိနယံ ပိဋကံ (က) ဝေနေယျဝိနယေ (သီ)	၄၀
ဝေနေယျာနံ = ဝိနေယျာနံ (က)	၄၃
ဝေလန္တမှိ = ဝေလန္တံ ဟိ (သီ)	၂၈၆
ဝေဟာသံ နဘမုဂ္ဂမိ = ဝိဟာသိ နဂမုဒ္ဓနိ (က)	၄၂၁
ဝေဟာသမှိ စင်္ကမတိ = ဝေဟာသေ စ စင်္ကမတိ (သီ)	၂၇၂
ဝေါဒါနဓမ္မသဝနေန = ဝေါဒါနဓမ္မဝသေန (?)	၃၉၁
ဝေါဟရယိတ္ထ = ဝေါဟရိတ္ထ (သီ) ဝေါဟရိယိတ္ထ (?)	၄၄
[သ]	
( ) = (သဒ္ဓိံ) (သဗ္ဗတ္ထ)	၂၀၀
သံကဍ္ဎိတွာ = သရိတွာ (သီ)	၁၇၉
သံကိလိဋ္ဌံ သာသင်္ကံ သပရိသင်္ကံ ကမ္မံ = ကိလိဋ္ဌံ သာဋိကသဒိသံ တံ ကမ္မံ (က)	၂၅၄
သံဃရိတွာ = သံဟရိတွာ (သီ)	၁၅၀
သံယတော = ပယတော (သီ)	၂၈၆
သံဝရဒွါရေဟိ = သံဝရဒွါရာဒီဟိ (က)	၂၂၀
သံဝါသော ကောလာဟလံ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒ = သံဝါသေ ကောလာဟလံ ဥစ္စာသဒ္ဒံ မဟာသဒ္ဒံ (သီ၊ ဣ)	၄၆၀
သံဝိဂ္ဂမာနမာနသော = သံဝိဂ္ဂတရမာနသော (သီ)	၄၃၈
သံသဋ္ဌ = သမ္ပတ္တ (သီ၊ က)	၂၀၃
သံသန္ဒိတွာ = သံသန္ဒေတွာ (သီ၊ က)	၇၅
သံသတိ = ဘာသတိ (သီ)	၃၆၈
သံသယံ အာပဇ္ဇတိ = သံသယာပတ္တိ (သီ)	၂၀၉
သံသရန္တော = သယန္တော (သီ)	၂၅၀
သံသာရ = သံသာရံ (သီ)	၂၅၇
သံသာရဥပဂါမိနော = သံသာရဂါမိနော (သီ)	၂၅၇
သံသာရပါရံ ဝိယ = သံသာရဿ ဝိယ (က)	၄၂၅
သံသိဗ္ဗနာကာရံ = သံသိဗ္ဗနပရိသိဗ္ဗနကာရံ (သီ၊ ဣ)	၃၆၂
သံသေဝန = သံသေဝဝသေန (က)	၆၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saṁhitena = Sahitena (Sī)	159
Sa-uttarasapacchado = Sa-uttaracchadatthato (Sī)	257
Sa-upādisesanibbānasampattiṁ = Sa-upādisesa-nibbānadhātusampattiṁ (Sī)	362
Sakakammābhipasutā = Sakakammāni pasutā (Ka)	356
Sakaṭasatthaṁ = Sakaṭasataṁ (Sī, I)	344
Sa kadāci = Sakideva (Ka)	40
Sakalaṁ = Sabbakālaṁ (Ka)	280
Sakavijjāhupatthaddhā = Sakavijjāhupattabbā (Sī)	454
Sakiṁ = Sakaṁ (Sī, Ka)	145
Sakosakaṁ = Sakoṭakaṁ (Sī)	343
Sakkā theve = Sakkā have (Sī)	369
Sakyarājakūmārā = Sakyarājāno (Ka)	350
Saggasukhaṁ = Aggasukhaṁ (Ka)	251
Saṅkhatatādayo = Lakkhaṇādayo (Sī)	271
Saṅkhate = Saṅkhataṁ (Sī, I)	309
Saṅkhalitaṁ = Saṅkalitaṁ (Ka)	186
Saṅkhalitantipi = Ṭhapitaṁ saṅkalitaṁ, saṅkhalitantipi pāṭho (Sī)	186
Saṅkhāraṁ = Saṅkhātaṁ (Sī)	213
Saṅkhārapariyāyena = Idaṁ padaṁ natthi (Sī)	309
Saṅkhārāva = Saṅkhārā ca (Ka)	309
Saṅkhārā vāpi = Saṅkhārāpi (I)	309
Saṅkhepeneva = Saṅkhepena (Ka)	111
Saṅgaṇiketi = Saṅgaṇike rato vihāro saṅgaṇiko (Sī)	228
Saṅgāmo samupaṭṭhito = Saṁgāme paccupaṭṭhite (Sī)	176
Saṅghāṭitakāsāvadhāritāya = Dhāraṇatāya (I, Ka)	349
Satataṁ = Pavāhaṁ (Ka)	284
Sace = Sabbe (Ka)	119
Saccametaṁ = Tanti sammataṁ (Sī)	266
Sañjātakopo so = Sañjātasaṁkopo (Sī)	472

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သံဟိတေန = သဟိတေန (သီ)	၁၅၉
သဥတ္တရသပစ္ဆဒေါ = သဥတ္တရစ္ဆဒတ္ထတော (သီ)	၂၅၇
သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ = သဥပါဒိသေသ-နိဗ္ဗာနဓာတုသမ္ပတ္တိံ (သီ)	၃၆၂
သကကမ္မာဘိပသုတာ = သကကမ္မာနိ ပသုတာ (က)	၃၅၆
သကဋသတ္ထံ = သကဋသတံ (သီ၊ ဣ)	၃၄၄
သ ကဒါစိ = သကိဒေဝ (က)	၄၀
သကလံ = သဗ္ဗကာလံ (က)	၂၈၀
သကဝိဇ္ဇာဟုပတ္ထဒ္ဓါ = သကဝိဇ္ဇာဟုပတ္တဗ္ဗာ (သီ)	၄၅၄
သကိံ = သကံ (သီ၊ က)	၁၄၅
သကောသကံ = သကောဋကံ (သီ)	၃၄၃
သက္ကာ ထေဝေ = သက္ကာ ဟဝေ (သီ)	၃၆၉
သကျရာဇကုမာရာ = သကျရာဇာနော (က)	၃၅၀
သဂ္ဂသုခံ = အဂ္ဂသုခံ (က)	၂၅၁
သင်္ခတတာဒယော = လက္ခဏာဒယော (သီ)	၂၇၁
သင်္ခတေ = သင်္ခတံ (သီ၊ ဣ)	၃၀၉
သင်္ခလိတံ = သင်္ကလိတံ (က)	၁၈၆
သင်္ခလိတန္တိပိ = ဌပိတံ သင်္ကလိတံ၊ သင်္ခလိတန္တိပိ ပါဌော (သီ)	၁၈၆
သင်္ခါရံ = သင်္ခါတံ (သီ)	၂၁၃
သင်္ခါရပရိယာယေန = ဣဒံ ပဒံ နတ္ထိ (သီ)	၃၀၉
သင်္ခါရာဝ = သင်္ခါရာ စ (က)	၃၀၉
သင်္ခါရာ ဝါပိ = သင်္ခါရာပိ (ဣ)	၃၀၉
သင်္ခေပေနေဝ = သင်္ခေပေန (က)	၁၁၁
သင်္ဂဏိကေတိ = သင်္ဂဏိကေ ရတော ဝိဟာရော သင်္ဂဏိကော (သီ)	၂၂၈
သင်္ဂါမော သမုပဋ္ဌိတော = သံဂါမေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ (သီ)	၁၇၆
သင်္ဃာဋိတကာသာဝဓာရိတာယ = ဓာရဏတာယ (ဣ၊ က)	၃၄၉
သတတံ = ပဝါဟံ (က)	၂၈၄
သစေ = သဗ္ဗေ (က)	၁၁၉
သစ္စမေတံ = တန္တိ သမ္မတံ (သီ)	၂၆၆
သဉ္ဇာတကောပေါ သော = သဉ္ဇာတသံကောပေါ (သီ)	၄၇၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sañjātasākhaggapallavappasākhāti = Sañjātasākhāpallavappa-sākhāti (Sī) 277
Sañjātābhiratiyā = Pabbajjābhiratiyā (Sī) 141
Saññāya = Satiyā (Sī) 376
Sategeṇḍu = Satabheṇḍu (Sī) 366
Satadassī ca = Sahāyadassanato ca (Sī) 271
Satarasabhojanaṁ = Natthi (Sī) 241
Satasahassakappamatthake = Kappasatasahassamatthake (Sī) 217
Satasahassaniyyūhā = Satasahassāni byūhāni (Sī) 306
Sati taṁ = Sahitaṁ (Sī) Patitaṁ (Ka) 322
Satipaññā = Paññāsati (Sī, Ka) 141
Sato = Sako (Sī) 379
Sattako = Sattuko (Sī) 472
Sattatinipāte = Sattatinipātepi (Sī, Ka) 4
Sattadivasā = Sattame divase (Sī) 472
Satta divase = Sattadivasaṁ (Sī) 34
Sattadhā = Satadhā (Ka) 236
Sattapakati vicittasabhāvāti = Sattā pakativicittasabhāvā (Ka) 400
Sattasate kappe = Sattakappasate (Sī) 211
Sattāhaṁ = Sattasattāhaṁ (Sī) 365
Sattiyāti = Sattiyā viyāti (Sī) 131
Satthā “handassa = Satthā tassa (Sī) 365
Satthī = Hatthe (Sī, Ka) 344
Satthu avitathadesanataṁ = Satthārā adhigatadesanaṁ (Sī) 232
Sadā ayaṁ = Sadāsayaṁ (Sī) 442
Sadisakappanāya = Parikappanāya (Sī) 8
Sadisakappanāvaseneva = Parisaṅkappanāvaseneva (Sī) 7
Sadutiyavāsena = Dutiyavāsena (Sī, I) 460
Saddhā = Sabbe (Sī) 329
Saddhādeyyā, na dhanena = Saddhādeyyena dhanena (Sī, Ka) 167

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္က

[သ]

သဉ္ဇာတသာခဂ္ဂပလ္လဝပ္ပသာခါတိ = သဉ္ဇာတသာခါပလ္လဝပ္ပ-သာခါတိ (သီ) ၂၇၇
သဉ္ဇာတာဘိရတိယာ = ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိရတိယာ (သီ) ၁၄၁
သညာယ = သတိယာ (သီ) ၃၇၆
သတဂေဏ္ဍု = သတဘေဏ္ဍု (သီ) ၃၆၆
သတဒဿီ စ = သဟာယဒဿနတော စ (သီ) ၂၇၁
သတရသဘောဇနံ = နတ္ထိ (သီ) ၂၄၁
သတသဟဿကပ္ပမတ္ထကေ = ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ (သီ) ၂၁၇
သတသဟဿနိယျူဟာ = သတသဟဿာနိ ဗျူဟာနိ (သီ) ၃၀၆
သတိ တံ = သဟိတံ (သီ) ပတိတံ (က) ၃၂၂
သတိပညာ = ပညာသတိ (သီ၊ က) ၁၄၁
သတော = သကော (သီ) ၃၇၉
သတ္တကော = သတ္တုကော (သီ) ၄၇၂
သတ္တတိနိပါတေ = သတ္တတိနိပါတေပိ (သီ၊ က) ၄
သတ္တဒိဝသာ = သတ္တမေ ဒိဝသေ (သီ) ၄၇၂
သတ္တ ဒိဝသေ = သတ္တဒိဝသံ (သီ) ၃၄
သတ္တဓာ = သတဓာ (က) ၂၃၆
သတ္တပကတိ ဝိစိတ္တသဘာဝါတိ = သတ္တာ ပကတိဝိစိတ္တသဘာဝါ (က) ၄၀၀
သတ္တသတေ ကပ္ပေ = သတ္တကပ္ပသတေ (သီ) ၂၁၁
သတ္တာဟံ = သတ္တသတ္တာဟံ (သီ) ၃၆၅
သတ္တိယာတိ = သတ္တိယာ ဝိယာတိ (သီ) ၁၃၁
သတ္ထာ “ဟန္ဒဿ = သတ္ထာ တဿ (သီ) ၃၆၅
သတ္ထီ = ဟတ္ထေ (သီ၊ က) ၃၄၄
သတ္ထု အဝိတထဒေသနတံ = သတ္ထာရာ အဓိဂတဒေသနံ (သီ) ၂၃၂
သဒါ အယံ = သဒါသယံ (သီ) ၄၄၂
သဒိသကပ္ပနာယ = ပရိကပ္ပနာယ (သီ) ၈
သဒိသကပ္ပနာဝသေနေဝ = ပရိသင်္ကပ္ပနာဝသေနေဝ (သီ) ၇
သဒုတိယဝါသေန = ဒုတိယဝါသေန (သီ၊ ဣ) ၄၆၀
သဒ္ဓါ = သဗ္ဗေ (သီ) ၃၂၉
သဒ္ဓါဒေယျာ၊ န ဓနေန = သဒ္ဓါဒေယျေန ဓနေန (သီ၊ က) ၁၆၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saddhāsampannassa hi = Saddhāya sampannassa hi (Sī)	69
Saddhiṁ mā maṁ upamitthāti = Saddhiṁ upamitthāti (Ka)	20
Saddhiṁ māḷaṁ = Saddhiṁ gantvā sālaṁ (Sī)	199
Santike nāma = Santiko nāma (Sī)	312
Santuṭṭhi = Santuṭṭhī (Sī)	264
Santuṭṭhiñca = Santuṭṭhatañca (Sī)	161
Santuṭṭhiṭṭhānīyassa satisampajaññassa = Santuṭṭho nissaraṇa-sampajaññassa (Ka)	350
Sannayha'haṁ tadā = Sandhāyataṁ tadā (Sī)	147
Sannirumbhitvā = Sannirumhitvā (I) Sannirujjhitvā (Ka)	366
Sappaṭibhayā = Sappaṭibhayaṁ (Sī, I, Ka)	309
Sappāyaṁ vasanaṭṭhānaṁ = Sappāyasenāsanaṁ (Sī)	98
Sappāyaṭṭhāne = Sappāyaṭṭhāneva (Sī)	125
Sappurisasaṁsevāti = Sappurisasaṁvāsāti (Ka)	47
Sabbaṁ = Natthi (I)	458
Sabbakāmehi tā sadā = Sabbakāmasamāhitā (Ka)	64
Sabbaguṇehi = Pabbataguṇehi (Sī)	289
Sabbaññū = Sabbaññu (I)	321
Sabbaññū lokanāyako = Sabbalokagganāyako (Sī)	201
Sabbatthameva = Sabbatthakameva (Sī)	12
Sabbampi etanti = Sabbameva etanti (Sī)	221
Sabbampetantipi = Sabbamevetantipi (Sī)	221
Sabbasampattiyo = Sampattiyo (Sī)	69
Sabbākāravarūpamaṁ = Sabbākāravarūpagaṁ (Ka)	314
Sabbāsavaparikkhīṇaṁ, suddhoti = ...kkhīṇo, muttoti (Sī)	52
Sabbe ime ca tappayiṁ = Sabbeneva atappayī (Sī)	297
Sabbesaṁ = Sabbaso (Sī, I)	324
Sabbesaṁ iñjanānaṁ = Sabbāsaṁ icchānaṁ (Sī)	404
Sabbesu = Sabbesu vā (Sī)	119
Sabbo jano maṁ pūjeti = Sabbo jano maṁ pūjayati (Sī)	327

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဒ္ဓါသမ္ပန္နဿ ဟိ = သဒ္ဓါယ သမ္ပန္နဿ ဟိ (သီ)	၆၉
သဒ္ဓိံ မာ မံ ဥပမိတ္ထာတိ = သဒ္ဓိံ ဥပမိတ္ထာတိ (က)	၂၀
သဒ္ဓိံ မာဠံ = သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ သာလံ (သီ)	၁၉၉
သန္တိကေ နာမ = သန္တိကော နာမ (သီ)	၃၁၂
သန္တုဋ္ဌိ = သန္တုဋ္ဌီ (သီ)	၂၆၄
သန္တုဋ္ဌိဉ္စ = သန္တုဋ္ဌတဉ္စ (သီ)	၁၆၁
သန္တုဋ္ဌိဋ္ဌာနီယဿ သတိသမ္ပဇညဿ = သန္တုဋ္ဌော နိဿရဏ-သမ္ပဇညဿ (က)	၃၅၀
သန္နယှ’ဟံ တဒါ = သန္ဓာယဟံ တဒါ (သီ)	၁၄၇
သန္နိရုမ္ဘိတွာ = သန္နိရုမှိတွာ (ဣ) သန္နိရုဇ္ဈိတွာ (က)	၃၆၆
သပ္ပဋိဘယာ = သပ္ပဋိဘယံ (သီ၊ ဣ၊ က)	၃၀၉
သပ္ပါယံ ဝသနဋ္ဌာနံ = သပ္ပါယသေနာသနံ (သီ)	၉၈
သပ္ပါယဋ္ဌာနေ = သပ္ပါယဋ္ဌာနေဝ (သီ)	၁၂၅
သပ္ပုရိသသံသေဝါတိ = သပ္ပုရိသသံဝါသာတိ (က)	၄၇
သဗ္ဗံ = နတ္ထိ (ဣ)	၄၅၈
သဗ္ဗကာမေဟိ တာ သဒါ = သဗ္ဗကာမသမာဟိတာ (က)	၆၄
သဗ္ဗဂုဏေဟိ = ပဗ္ဗတဂုဏေဟိ (သီ)	၂၈၉
သဗ္ဗညူ = သဗ္ဗညု (ဣ)	၃၂၁
သဗ္ဗညူ လောကနာယကော = သဗ္ဗလောကဂ္ဂနာယကော (သီ)	၂၀၁
သဗ္ဗတ္ထမေဝ = သဗ္ဗတ္ထကမေဝ (သီ)	၁၂
သဗ္ဗမ္ပိ ဧတန္တိ = သဗ္ဗမေဝ ဧတန္တိ (သီ)	၂၂၁
သဗ္ဗမ္ပေတန္တိပိ = သဗ္ဗမေဝေတန္တိပိ (သီ)	၂၂၁
သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယော = သမ္ပတ္တိယော (သီ)	၆၉
သဗ္ဗာကာရဝရူပမံ = သဗ္ဗာကာရဝရူပဂံ (က)	၃၁၄
သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏံ၊ သုဒ္ဓေါတိ = ····က္ခီဏော၊ မုတ္တောတိ (သီ)	၅၂
သဗ္ဗေ ဣမေ စ တပ္ပယိံ = သဗ္ဗေနေဝ အတပ္ပယီ (သီ)	၂၉၇
သဗ္ဗေသံ = သဗ္ဗသော (သီ၊ ဣ)	၃၂၄
သဗ္ဗေသံ ဣဉ္ဇနာနံ = သဗ္ဗာသံ ဣစ္ဆာနံ (သီ)	၄၀၄
သဗ္ဗေသု = သဗ္ဗေသု ဝါ (သီ)	၁၁၉
သဗ္ဗော ဇနော မံ ပူဇေတိ = သဗ္ဗော ဇနော မံ ပူဇယတိ (သီ)	၃၂၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sabhāvabhūtasīlādibhāvitānanti = Sabhāvabhutānaṁ sīlādibhāvitānanti (Ka)	8
Samaṁ āsetha = Sammā āsetha (Ka) Samaṁ āsevatha (Sī)	47
Samagge nāma = Samagga nāma (Sī)	326
Samaggo = Yamako (Pāḷiyaṁ)	327
Samaṇabhāvo = Sāmaññabhāvo (Sī, Ka)	126
Samaṇasaññaṁ = Samaṇāsamaṇasaññaṁ (Sī, Ka)	138
Samati = Samatha (Ka)	32
Samattanāmā = Samagganāmā (Sī)	251
Samathavipassanāsu = Vipassanāya (Ka)	265
Samathe cāpi = Samaye cāpi (Sī)	475
Samayo dāni no = Samayo no (Ka)	46
Samānaṁ = Samāhitaṁ (Sī)	360
Samāpajjanena ca = Samāpajjaneneva (Sī) Samāpajjanena (Ka)	351
Samāpajjiṁsu = Samāpattiṁ samāpajjiṁsu (Sī)	21
Samāpajjitvā vuṭṭhāya = Samāpattito vuṭṭhāya (Sī)	28
Samāhitattaṁ vijitāvibhāvataṁ vā = Samāhitattā vijitāvī, vibhāvī, taṁ vā (Sī)	58
Samiddhissa nāma = Samiddhināmassa (Ka)	66
Samīpe = Santike (Sī)	56
Samīpeyeva = Santikeyeva (Sī)	189
Samucchinnattā = Paricchinnattā (Ka)	303
Samucchedakarā = Samucchedaka (Sī)	175
Samujjalaṁ = Samujjalo (Ka)	43
Samuṭṭhāpento = Samuttejento (Ka)	7
Samūhaniṁ = Samūhataṁ (Sī)	467
Sampaṭicchitvā = Amadditvā (Sī)	46
Sampattiṁ = Sampattiyo (Sī)	118
Sampattīnaṁ = Samāpattīnaṁ (Sī)	128
Sampavedentā = Nivedentā (Sī)	57

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဘာဝဘူတသီလာဒိဘာဝိတာနန္တိ = သဘာဝဘူတာနံ သီလာဒိဘာဝိတာနန္တိ (က)	၈
သမံ အာသေထ = သမ္မာ အာသေထ (က) သမံ အာသေဝထ (သီ)	၄၇
သမဂ္ဂေ နာမ = သမဂ္ဂ နာမ (သီ)	၃၂၆
သမဂ္ဂေါ = ယမကော (ပါဠိယံ)	၃၂၇
သမဏဘာဝေါ = သာမညဘာဝေါ (သီ၊ က)	၁၂၆
သမဏသညံ = သမဏာသမဏသညံ (သီ၊ က)	၁၃၈
သမတိ = သမထ (က)	၃၂
သမတ္တနာမာ = သမဂ္ဂနာမာ (သီ)	၂၅၁
သမထဝိပဿနာသု = ဝိပဿနာယ (က)	၂၆၅
သမထေ စာပိ = သမယေ စာပိ (သီ)	၄၇၅
သမယော ဒါနိ နော = သမယော နော (က)	၄၆
သမာနံ = သမာဟိတံ (သီ)	၃၆၀
သမာပဇ္ဇနေန စ = သမာပဇ္ဇနေနေဝ (သီ) သမာပဇ္ဇနေန (က)	၃၅၁
သမာပဇ္ဇိံသု = သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိံသု (သီ)	၂၁
သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ = သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ (သီ)	၂၈
သမာဟိတတ္တံ ဝိဇိတာဝိဘာဝတံ ဝါ = သမာဟိတတ္တာ ဝိဇိတာဝီ, ဝိဘာဝီ၊ တံ ဝါ (သီ)	၅၈
သမိဒ္ဓိဿ နာမ = သမိဒ္ဓိနာမဿ (က)	၆၆
သမီပေ = သန္တိကေ (သီ)	၅၆
သမီပေယေဝ = သန္တိကေယေဝ (သီ)	၁၈၉
သမုစ္ဆိန္နတ္တာ = ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ (က)	၃၀၃
သမုစ္ဆေဒကရာ = သမုစ္ဆေဒက (သီ)	၁၇၅
သမုဇ္ဇလံ = သမုဇ္ဇလော (က)	၄၃
သမုဋ္ဌာပေန္တော = သမုတ္တေဇေန္တော (က)	၇
သမူဟနိံ = သမူဟတံ (သီ)	၄၆၇
သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ = အမဒ္ဒိတွာ (သီ)	၄၆
သမ္ပတ္တိံ = သမ္ပတ္တိယော (သီ)	၁၁၈
သမ္ပတ္တီနံ = သမာပတ္တီနံ (သီ)	၁၂၈
သမ္ပဝေဒေန္တာ = နိဝေဒေန္တာ (သီ)	၅၇

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sampassitvā = Sammasitvā (Ka) 18
Sampāditavīriyā = Samāhitaviriyā (Sī, I) 351
Sambuddhamanulimpetvā = Anupiṁsitvā (Sī) 285
Sambuddhasāsane = Buddhassa sāsane (Sī) 37
Sambhata = Sammā vā (Sī) Sambhavā (Ka) 10
Sambharitvā = Saṁharitvā (I) 361
Sambhāvitaṁ = Saṁkuṭitaṁ (Ka) 287
Sambhuyya = Sambhūyya (Sī, I, Ka) 482
Sammādhāraṁ = Sammādhāre (Sī) 353
Sammādhāraṁ pavecchante = Sammādhāre pavassante (Sī) 332
Sammānanavimānane = Sammāne ca vimānane (Sī) 474
Sayampi abhiruyha = Sayaṁ nāvaṁ abhiruyha (Sī)
Ayaṁ abhirūyha (Ka) 56
Sayissanti = Passissanti (Ka) 345
Saraṭṭhakā = Sasenakā (Sī) 472
Sarabhunti = Sarayunti (?) 130
Saritacchedanavhayo = Sadinacchedanavhayo (Sī) 206
Sarīraṁ = Sakalasarīraṁ (Sī) 342
Sarīraṁ kiledetvā = Sarīrā khīraṁ datvā (Sī) Sarīraṁ ukkiledetvā (I) 354
Sarīrasabhāvaṁ vā = Sarīrasabhāgā vā (Sī) 325
Sarīsapo viya sarīsapanto = Siriṁsapo viya parisappanto (Sī) 76
Sallubbāhana = Sallabbhāharaṇa (Sī) 132
Savanadhāraṇaparipucchādivasena = Savaṇadhāraṇaparicaya-
paripucchādivasena (Sī, I) 454
Savediyā = Sakavediyā (Apadāne) 41
Sahakhāri = Sakaṁ khāriṁ (Sī) 116
Sahanaṭṭhena. Pisodarādipakkhepena = Sahanatthenāpi,
sodarādipaṭikkhepena (Sī) 6
Sahasakaṇḍaṁ = Sahassakhandaṁ (Sī) 306

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သမ္ပဿိတွာ = သမ္မသိတွာ (က) ၁၈
သမ္ပာဒိတဝီရိယာ = သမာဟိတဝိရိယာ (သီ၊ ဣ) ၃၅၁
သမ္ဗုဒ္ဓမနုလိမ္ပေတွာ = အနုပိံသိတွာ (သီ) ၂၈၅
သမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ = ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ (သီ) ၃၇
သမ္ဘတ = သမ္မာ ဝါ (သီ) သမ္ဘဝါ (က) ၁၀
သမ္ဘရိတွာ = သံဟရိတွာ (ဣ) ၃၆၁
သမ္ဘာဝိတံ = သံကုဋိတံ (က) ၂၈၇
သမ္ဘုယျ = သမ္ဘူယျ (သီ၊ ဣ၊ က) ၄၈၂
သမ္မာဓာရံ = သမ္မာဓာရေ (သီ) ၃၅၃
သမ္မာဓာရံ ပဝေစ္ဆန္တေ = သမ္မာဓာရေ ပဝဿန္တေ (သီ) ၃၃၂
သမ္မာနနဝိမာနနေ = သမ္မာနေ စ ဝိမာနနေ (သီ) ၄၇၄
သယမ္ပိ အဘိရုယှ = သယံ နာဝံ အဘိရုယှ (သီ)
အယံ အဘိရူယှ (က) ၅၆
သယိဿန္တိ = ပဿိဿန္တိ (က) ၃၄၅
သရဋ္ဌကာ = သသေနကာ (သီ) ၄၇၂
သရဘုန္တိ = သရယုန္တိ (?) ၁၃၀
သရိတစ္ဆေဒနဝှယော = သဒိနစ္ဆေဒနဝှယော (သီ) ၂၀၆
သရီရံ = သကလသရီရံ (သီ) ၃၄၂
သရီရံ ကိလေဒေတွာ = သရီရာ ခီရံ ဒတွာ (သီ)
သရီရံ ဥက္ကိလေဒေတွာ (ဣ) ၃၅၄
သရီရသဘာဝံ ဝါ = သရီရသဘာဂါ ဝါ (သီ) ၃၂၅
သရီသပေါ ဝိယ သရီသပန္တော = သိရိံသပေါ ဝိယ ပရိသပ္ပန္တော (သီ) ၇၆
သလ္လုဗ္ဗာဟန = သလ္လဗ္ဘာဟရဏ (သီ) ၁၃၂
သဝနဓာရဏပရိပုစ္ဆာဒိဝသေန =
သဝဏဓာရဏပရိစယပရိပုစ္ဆာဒိဝသေန (သီ၊ ဣ) ၄၅၄
သဝေဒိယာ = သကဝေဒိယာ (အပဒါနေ) ၄၁
သဟခါရိ = သကံ ခါရိံ (သီ) ၁၁၆
သဟနဋ္ဌေန။ ပိသောဒရာဒိပက္ခေပေန = သဟနတ္ထေနာပိ၊
သောဒရာဒိပဋိက္ခေပေန (သီ) ၆
သဟသကဏ္ဍံ = သဟဿခန္ဓံ (သီ) ၃၀၆

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sahassaṁ = Satasahassaṁ (Sī) 190
Sahassakaṇḍappamāṇamāhu = Sahassadhāppamāṇo hoti (I) 366
Sahassakkhattuṁ rājā ca, cakkavattī ahosahaṁ = Sahassakkhattuṁ cakkhavattī, rājā raṭṭhe ahosahaṁ (Ka) 26
Sahassabhūmiko = ...bhūmako (Sī, I) 367
Sahāyakā = Sahāyā (Ka) 77
Sa hi suttesu = Patisuttesu (Sī, Ka) 417
Sahoḍḍhaṁ = Sabhaṇḍaṁ (Sī), Sahoḍḍaṁ (Ka) 411
Saḷati = Phalati (Sī) 358
Sā = Natthi (Ka) 77
Sākiyarājakule = Sakyarājakule (Sī) 298
Sākhaṁ sālassa bhañjitvā = Sammā tassa bhajitvāna (Ka) 235
Sāgaruttame = Sāgaruttamo (Sī) 369
Sāṭimattiya = Sāṭimattika (I) 460
Sādhu suṭṭhu = Sādhu sādhu (Sī) 140
Sā natthi jīvite suparimadditasaṅkhāratāya = Sā natthīti. Jīvite hi suparimadditasaṅkhārasaṅkhātānaṁ (Sī) 91
Sānuṁ pabuddhaṁ vajjāsi = Sānu mā Buddhaṁ vajjāsi (Sī) 142
Sāmaññasukhaṁ = Sāmaññaṁ sukhaṁ (Sī) 446
Sāmaṇere rukkhagge pupphāni ocinante ārūḷhasākhāya bhaggāya patante disvā = Sāmaṇerā -pa- ocinantā -pa- patanti. Te disvāti (Ka) 417
Sāyaṁ pātañca = Sāyaṁ pātaṁ pañca pañca (Sī)
Māsaṁ māsaṁ pañca (Ka) 171
Sāyeva = Tadeva (sabbattha) 13
Sāramaṇivaṇṇehi = Phalikamaṇivaṇṇehi (Sī) 432
Sāravirahitato naḷasetusadisaṁ = Sāravirahitanaḷasetusadisaṁ (Sī) 61
Sāriputtattherassa = Sāriputtassa (Sī) 136
Sālamaṇḍapaṁ = Sākhāmaṇḍapaṁ (Sī) 92
Sāvakehi = Sāvakaggehi (Sī) 82

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သဟဿံ = သတသဟဿံ (သီ) ၁၉၀
သဟဿကဏ္ဍပ္ပမာဏမာဟု = သဟဿဓာပ္ပမာဏော ဟောတိ (ဣ) ၃၆၆
သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ = သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ခဝတ္တီ၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ အဟောသဟံ (က) ၂၆
သဟဿဘူမိကော = ····ဘူမကော (သီ၊ ဣ) ၃၆၇
သဟာယကာ = သဟာယာ (က) ၇၇
သ ဟိ သုတ္တေသု = ပတိသုတ္တေသု (သီ၊ က) ၄၁၇
သဟောဍ္ဎံ = သဘဏ္ဍံ (သီ)၊ သဟောဍ္ဍံ (က) ၄၁၁
သဠတိ = ဖလတိ (သီ) ၃၅၈
သာ = နတ္ထိ (က) ၇၇
သာကိယရာဇကုလေ = သကျရာဇကုလေ (သီ) ၂၉၈
သာခံ သာလဿ ဘဉ္ဇိတွာ = သမ္မာ တဿ ဘဇိတွာန (က) ၂၃၅
သာဂရုတ္တမေ = သာဂရုတ္တမော (သီ) ၃၆၉
သာဋိမတ္တိယ = သာဋိမတ္တိက (ဣ) ၄၆၀
သာဓု သုဋ္ဌု = သာဓု သာဓု (သီ) ၁၄၀
သာ နတ္ထိ ဇီဝိတေ သုပရိမဒ္ဒိတသင်္ခါရတာယ = သာ နတ္ထီတိ။ ဇီဝိတေ ဟိ သုပရိမဒ္ဒိတသင်္ခါရသင်္ခါတာနံ (သီ) ၉၁
သာနုံ ပဗုဒ္ဓံ ဝဇ္ဇာသိ = သာနု မာ ဗုဒ္ဓံ ဝဇ္ဇာသိ (သီ) ၁၄၂
သာမညသုခံ = သာမညံ သုခံ (သီ) ၄၄၆
သာမဏေရေ ရုက္ခဂ္ဂေ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနန္တေ အာရူဠှသာခါယ ဘဂ္ဂါယ ပတန္တေ ဒိသွာ = သာမဏေရာ။ပ။ ဩစိနန္တာ။ပ။ ပတန္တိ။ တေ ဒိသွာတိ (က) ၄၁၇
သာယံ ပါတဉ္စ = သာယံ ပါတံ ပဉ္စ ပဉ္စ (သီ) မာသံ မာသံ ပဉ္စ (က) ၁၇၁
သာယေဝ = တဒေဝ (သဗ္ဗတ္ထ) ၁၃
သာရမဏိဝဏ္ဏေဟိ = ဖလိကမဏိဝဏ္ဏေဟိ (သီ) ၄၃၂
သာရဝိရဟိတတော နဠသေတုသဒိသံ = သာရဝိရဟိတနဠသေတုသဒိသံ (သီ) ၆၁
သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ = သာရိပုတ္တဿ (သီ) ၁၃၆
သာလမဏ္ဍပံ = သာခါမဏ္ဍပံ (သီ) ၉၂
သာဝကေဟိ = သာဝကဂ္ဂေဟိ (သီ) ၈၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
...sāvajja = ...sārajja (Ka)	330
Sāvatthiyaṁ = Sāvatthiṁ (Sī)	113
Sāsanakkamo = Sāsanukkamo (Ka)	253
Sāsane = Loke (Ka)	71
Sāsanosakkanakāle = Sāsane osakkanakāle (Sī)	48
Sāsapena = Kiṁsāsapena (Ka)	20
...sāḷavaṁ = Sāḷuvanaṁ (Sī) Sāḷuvaṁ (Ka)	261
Sikkheyya. Yāhi adhisīlasikkhādīhi = Sikkheyyāti, adhisīlasikkhādīhi (Sī)	454
Sikhāhi = Tīhi sikhāhi (I)	426
Siṅgālaka = Sigālaka (Sī)	86
Sindhuvārakā = Sindhuvāritā (Ka)	441
Siyati = Sīyati (I)	438
Sirivaḍḍho na tāva = Sirivaḍḍho tāva (Sī)	356
Sivakattherassa = Sīvakattherassa (Sī) evamuparipi.	391
Sissehi samparivuto = Sissehi ca parivuto (Sī)	420
Sīghaṁ = Sīghaṁ jaha (Sī)	227
Sītavaniyatthera = Taraṇiyatthera (Apadāne)	58
Sīlakkhandhādiparipūraṇameva = Sīlakkhandhādiparipuṇṇā (Sī)	189
Sīlasampattiyādivibhūtiyā ca = Sīlasampattivibhūtiyā ca (Sī)	33
Sīsamaṇinā = Kaṇṭhamaṇikā (Sī, I)	446
Sīse katvānahaṁ tadā = Sire katvāna añjaliṁ (Ka)	110
Sīhanādasadisiyo = ...sadisā (Sī, Ka)	8
Sīhanādasadisiyo = Sīhanādasadisā (Sī)	13
Sīhasadisā = Sīhasadisāti (Sī)	13
Sīhānaṁva nadantānaṁ, dāṭhīnaṁ girigabbhareti = Sīhānaṁ -pa- attūpanāyikāti (Sī)	7
Sukhitā vatāti = Sukhitāti (Sī)	325
Sukhuttamaṁ = Sukhamuttamaṁ (Sī)	403

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
….သာဝဇ္ဇ = ….သာရဇ္ဇ (က)	၃၃၀
သာဝတ္ထိယံ = သာဝတ္ထိံ (သီ)	၁၁၃
သာသနက္ကမော = သာသနုက္ကမော (က)	၂၅၃
သာသနေ = လောကေ (က)	၇၁
သာသနောသက္ကနကာလေ = သာသနေ ဩသက္ကနကာလေ (သီ)	၄၈
သာသပေန = ကိံသာသပေန (က)	၂၀
….သာဠဝံ = သာဠုဝနံ (သီ) သာဠုဝံ (က)	၂၆၁
သိက္ခေယျ။ ယာဟိ အဓိသီလသိက္ခာဒီဟိ = သိက္ခေယျာတိ၊ အဓိသီလသိက္ခာဒီဟိ (သီ)	၄၅၄
သိခါဟိ = တီဟိ သိခါဟိ (ဣ)	၄၂၆
သိင်္ဂါလက = သိဂါလက (သီ)	၈၆
သိန္ဓုဝါရကာ = သိန္ဓုဝါရိတာ (က)	၄၄၁
သိယတိ = သီယတိ (ဣ)	၄၃၈
သိရိဝဍ္ဎော န တာဝ = သိရိဝဍ္ဎော တာဝ (သီ)	၃၅၆
သိဝကတ္ထေရဿ = သီဝကတ္ထေရဿ (သီ) ဧဝမုပရိပိ။	၃၉၁
သိဿေဟိ သမ္ပရိဝုတော = သိဿေဟိ စ ပရိဝုတော (သီ)	၄၂၀
သီဃံ = သီဃံ ဇဟ (သီ)	၂၂၇
သီတဝနိယတ္ထေရ = တရဏိယတ္ထေရ (အပဒါနေ)	၅၈
သီလက္ခန္ဓာဒိပရိပူရဏမေဝ = သီလက္ခန္ဓာဒိပရိပုဏ္ဏာ (သီ)	၁၈၉
သီလသမ္ပတ္တိယာဒိဝိဘူတိယာ စ = သီလသမ္ပတ္တိဝိဘူတိယာ စ (သီ)	၃၃
သီသမဏိနာ = ကဏ္ဌမဏိကာ (သီ၊ ဣ)	၄၄၆
သီသေ ကတွာနဟံ တဒါ = သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ (က)	၁၁၀
သီဟနာဒသဒိသိယော = ….သဒိသာ (သီ၊ က)	၈
သီဟနာဒသဒိသိယော = သီဟနာဒသဒိသာ (သီ)	၁၃
သီဟသဒိသာ = သီဟသဒိသာတိ (သီ)	၁၃
သီဟာနံဝ နဒန္တာနံ၊ ဒါဌီနံ ဂိရိဂဗ္ဘရေတိ = သီဟာနံဝ။ ပ။ အတ္တူပနာယိကာတိ (သီ)	၇
သုခိတာ ဝတာတိ = သုခိတာတိ (သီ)	၃၂၅
သုခုတ္တမံ = သုခမုတ္တမံ (သီ)	၄၀၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sukhumacchikajālena, saramhi sampatānite = Sukhumacchike yathājāle pāramhi sampasārite (Sī)	286
Sukhume = Susukhumena (Sī)	201
Suññatamukhādīsu = Suññatasukhādīsu (Ka)	16
Suṇātha = Suṇotha (Sī)	292
Suṇitvā = Sutvāna (Sī)	51
Suttalūkhaṁ = Sibbanalūkhaṁ (Ka)	422
Suttesūti = Patisuttesūti (Sī, Ka), Sahisuttesūti (Ka)	417
Sutvā = Sutvā paṭiladdhasaddho (Sī)	111
Sudaṁ = Samaṁ (Ka)	33
Sudanti = Samanti (Ka)	33
Sudanto = Sudatto (Sī)	127
Suddhi = Suddhī (I)	435
Sudhannaṁ ca = Sudhannaṁva (Ka)	241
Sunimmitaṁ = Suniṭṭhitaṁ (Sī)	283
Sundaramanassa = Sundaramānasassa (Sī, I)	427
Supine = Supinena (Sī, I)	408
Suppatiṭṭhitacittā = Patiṭṭhitacitto (Ka)	371
Suppavāsāya = Natthi (Ka)	171
Suppārakapaṭṭane = Suppādaka... (Ka)	197
Subbate = Subbato (Sī)	140
Subbate abhivādiya = Subbaco abhivādayiṁ (Sī)	128
Subhasaññāyāti = Subhamaññeyyāti (I)	354
Sumekhaliya = Sumelaya (Sī)	168
Sumeghaghananāmako = Sumeghayasanāmako (Sī)	152
Suyāmanattherassa = Suyāmattherassa (Sī)	207
Suvaṇṇayo = Soṇṇamayo (Ka)	366
Suvaṇṇarasadhāraṁ viya = ...suvaṇṇassa dhāraṁ viya (Ka)	305
Suvisuddhajjhānābhiññā = ...bhisaññā (I)	416

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုခုမစ္ဆိကဇာလေန၊ သရမှိ သမ္ပတာနိတေ = သုခုမစ္ဆိကေ ယထာဇာလေ ပါရမှိ သမ္ပသာရိတေ (သီ)	၂၈၆
သုခုမေ = သုသုခုမေန (သီ)	၂၀၁
သုညတမုခါဒီသု = သုညတသုခါဒီသု (က)	၁၆
သုဏာထ = သုဏောထ (သီ)	၂၉၂
သုဏိတွာ = သုတွာန (သီ)	၅၁
သုတ္တလူခံ = သိဗ္ဗနလူခံ (က)	၄၂၂
သုတ္တေသူတိ = ပတိသုတ္တေသူတိ (သီ၊ က)၊ သဟိသုတ္တေသူတိ (က)	၄၁၇
သုတွာ = သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ (သီ)	၁၁၁
သုဒံ = သမံ (က)	၃၃
သုဒန္တိ = သမန္တိ (က)	၃၃
သုဒန္တော = သုဒတ္တော (သီ)	၁၂၇
သုဒ္ဓိ = သုဒ္ဓီ (ဣ)	၄၃၅
သုဓန္နံ စ = သုဓန္နံဝ (က)	၂၄၁
သုနိမ္မိတံ = သုနိဋ္ဌိတံ (သီ)	၂၈၃
သုန္ဒရမနဿ = သုန္ဒရမာနသဿ (သီ၊ ဣ)	၄၂၇
သုပိနေ = သုပိနေန (သီ၊ ဣ)	၄၀၈
သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ = ပတိဋ္ဌိတစိတ္တော (က)	၃၇၁
သုပ္ပဝါသာယ = နတ္ထိ (က)	၁၇၁
သုပ္ပါရကပဋ္ဋနေ = သုပ္ပါဒက···· (က)	၁၉၇
သုဗ္ဗတေ = သုဗ္ဗတော (သီ)	၁၄၀
သုဗ္ဗတေ အဘိဝါဒိယ = သုဗ္ဗစော အဘိဝါဒယိံ (သီ)	၁၂၈
သုဘသညာယာတိ = သုဘမညေယျာတိ (ဣ)	၃၅၄
သုမေခလိယ = သုမေလယ (သီ)	၁၆၈
သုမေဃဃနနာမကော = သုမေဃယသနာမကော (သီ)	၁၅၂
သုယာမနတ္ထေရဿ = သုယာမတ္ထေရဿ (သီ)	၂၀၇
သုဝဏ္ဏယော = သောဏ္ဏမယော (က)	၃၆၆
သုဝဏ္ဏရသဓာရံ ဝိယ = ····သုဝဏ္ဏဿ ဓာရံ ဝိယ (က)	၃၀၅
သုဝိသုဒ္ဓဇ္ဈာနာဘိညာ = ····ဘိသညာ (ဣ)	၄၁၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Susaññato = Santusito (Sī)	283
Susaññā = Sutthanā (Sī)	397, 448
Susaṇṭhitaṁ = Dusaṇṭhitaṁ (Ka)	473
Susāmo nāma = Suyāmo nāma (Sī)	190
“Susukkatambū”tipi = Susuddhatambūtipi (Sī, I)	427
Susumāragire = Suṁsumāragire (Sī)	87
Sūpaṭṭhitaṁ = Supatiṭṭhitaṁ (Ka)	145
Seti = Vasati (Sī, I)	422
Senāsane = Senāsanaṁ (Sī)	161
Seyyaṁ = Seyyanti sahaseyyaṁ (Sī, I)	423
So = Natthi (Sī)	68
So = Yo (Sī)	257
So attūpanayattho. Tena pare naṁ puggalaṁ pasaṁsanti ca = So avūpasantatto, te pana pare taṁ puggalaṁ pasaṁsanti ce (Sī)	360
So attho = So sadattho (I)	385
So eva ca = So eva (Ka)	60
Soṇassa poṭiriyaputtassa = Soṇassa seṭṭhiputtattherassa (Sī)	404
Soṇena pana koṭikaṇṇena = So pana koṭikaṇṇena (Sī)	97
Sotāvadhāna’tthi = Sotapathā atthi (Sī)	473
Sotumicchantena = Sotumicchanto (Sī)	333
Sopi = So kira (Sī)	97
So yathā = So saddhāya pabbajito yathā (Sī, I)	437
Sohaṁ = Yohaṁ (sabbattha)	362
Soḷasakaṇḍapātappamāṇo = Soḷasasarapātanappamāṇo (Sī)	366
Soḷasubbedho = Soḷasapabbedho (Sī, I)	366
Soḷaseto = Soḷasake (Sī)	140
Svābhisaṅkhate = Samabhisaṅkhate (Sī)	13
Svāyamattho = Tassāyamattho (Sī)	278

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုသညတော = သန္တုသိတော (သီ)	၂၈၃
သုသညာ = သုဋ္ဌနာ (သီ)	၃၉၇၊ ၄၄၈
သုသဏ္ဌိတံ = ဒုသဏ္ဌိတံ (က)	၄၇၃
သုသာမော နာမ = သုယာမော နာမ (သီ)	၁၉၀
“သုသုက္ကတမ္ဗူ”တိပိ = သုသုဒ္ဓတမ္ဗူတိပိ (သီ၊ ဣ)	၄၂၇
သုသုမာရဂိရေ = သုံသုမာရဂိရေ (သီ)	၈၇
သူပဋ္ဌိတံ = သုပတိဋ္ဌိတံ (က)	၁၄၅
သေတိ = ဝသတိ (သီ၊ ဣ)	၄၂၂
သေနာသနေ = သေနာသနံ (သီ)	၁၆၁
သေယျံ = သေယျန္တိ သဟသေယျံ (သီ၊ ဣ)	၄၂၃
သော = နတ္ထိ (သီ)	၆၈
သော = ယော (သီ)	၂၅၇
သော အတ္တူပနယတ္ထော။ တေန ပရေ နံ ပုဂ္ဂလံ ပသံသန္တိ စ = သော အဝူပသန္တတ္တော၊ တေ ပန ပရေ တံ ပုဂ္ဂလံ ပသံသန္တိ စေ(သီ)	၃၆၀
သော အတ္ထော = သော သဒတ္ထော (ဣ)	၃၈၅
သော ဧဝ စ = သော ဧဝ (က)	၆၀
သောဏဿ ပေါဋိရိယပုတ္တဿ = သောဏဿ သေဋ္ဌိပုတ္တတ္ထေရဿ (သီ)	၄၀၄
သောဏေန ပန ကောဋိကဏ္ဏေန = သော ပန ကောဋိကဏ္ဏေန (သီ)	၉၇
သောတာဝဓာန’တ္ထိ = သောတပထာ အတ္ထိ (သီ)	၄၇၃
သောတုမိစ္ဆန္တေန = သောတုမိစ္ဆန္တော (သီ)	၃၃၃
သောပိ = သော ကိရ (သီ)	၉၇
သော ယထာ = သော သဒ္ဓါယ ပဗ္ဗဇိတော ယထာ (သီ၊ ဣ)	၄၃၇
သောဟံ = ယောဟံ (သဗ္ဗတ္ထ)	၃၆၂
သောဠသကဏ္ဍပါတပ္ပမာဏော = သောဠသသရပါတနပ္ပမာဏော(သီ)	၃၆၆
သောဠသုဗ္ဗေဓော = သောဠသပဗ္ဗေဓော (သီ၊ ဣ)	၃၆၆
သောဠသေတော = သောဠသကေ (သီ)	၁၄၀
သွာဘိသင်္ခတေ = သမဘိသင်္ခတေ (သီ)	၁၃
သွာယမတ္ထော = တဿာယမတ္ထော (သီ)	၂၇၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ha]

Haṁsadundubhinissano = Haṁsadundubhinissaro (Sī) 40

Haṁsavatīnāmake = Haṁsāvatīnāmake (Sī, Ka) 19

Haṭṭho haṭṭhena cittena = Hattho pahaṭṭhacittohaṁ (Sī) 100

Hatanettosmīti = Andhohaṁ hatanettosmīti (Ka) 250

Hatamado = Gatamado (Sī) 286

Hatāmittova = Mahāmittova (Sī) 470

Hatthena gahetvā = Hatthe gahetvā (Sī) 417

Handāvuso = Gaṇhāvuso (Sī) 77

“Haritajātimaṇisarikkhako”ti = Haritamaṇisarikkhakoti (Sī, I) 367

Hāritotissa = Hāritoti (Ka) 109

Hāsamhita = Hāsādikaṁ (Sī) 414

Hāsayanto mamaṁ tadā = Hāsayantova maṁ sadā (Sī) 374

Hi = Idaṁ padaṁ natthi (Sī) 12

Himapātavaddalādinā = Vadalikādinā (I) 449

Hotīti = Hoti (Sī) 11

Honti = Hoti (Sī) 12

Honti, tā maggaphalasikkhā = Honti nāma, maggaphalasikkhāya (Sī, I) 454

Hontīti = Hotīti (?) 43

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဟ]

ဟံသဒုန္ဒုဘိနိဿနော = ဟံသဒုန္ဒုဘိနိဿရော (သီ) ၄၀

ဟံသဝတီနာမကေ = ဟံသာဝတီနာမကေ (သီ၊ က) ၁၉

ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန = ဟတ္ထော ပဟဋ္ဌစိတ္တောဟံ (သီ) ၁၀၀

ဟတနေတ္တောသ္မီတိ = အန္ဓောဟံ ဟတနေတ္တောသ္မီတိ (က) ၂၅၀

ဟတမဒေါ = ဂတမဒေါ (သီ) ၂၈၆

ဟတာမိတ္တောဝ = မဟာမိတ္တောဝ (သီ) ၄၇၀

ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ = ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ (သီ) ၄၁၇

ဟန္ဒာဝုသော = ဂဏှာဝုသော (သီ) ၇၇

“ဟရိတဇာတိမဏိသရိက္ခကော”တိ = ဟရိတမဏိ-
သရိက္ခကောတိ (သီ၊ ဣ) ၃၆၇

ဟာရိတောတိဿ = ဟာရိတောတိ (က) ၁၀၉

ဟာသမှိတ = ဟာသာဒိကံ (သီ) ၄၁၄

ဟာသယန္တော မမံ တဒါ = ဟာသယန္တောဝ မံ သဒါ (သီ) ၃၇၄

ဟိ = ဣဒံ ပဒံ နတ္ထိ (သီ) ၁၂

ဟိမပါတဝဒ္ဒလာဒိနာ = ဝဒလိကာဒိနာ (ဣ) ၄၄၉

ဟောတီတိ = ဟောတိ (သီ) ၁၁

ဟောန္တိ = ဟောတိ (သီ) ၁၂

ဟောန္တိ၊ တာ မဂ္ဂဖလသိက္ခာ = ဟောန္တိ နာမ၊ မဂ္ဂဖလသိက္ခာယ(သီ၊ ဣ)၄၅၄

ဟောန္တီတိ = ဟောတီတိ (?) ၄၃

Theragāthā-aṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akkante ca pade disvā	100, 343
Akkositvāna samaṇe	81
Agāraṁ vasamānopi	24
Agārā abhinikkhamma	290, 369, 374
Agārā nikkhamantopi	384
Agārā nikkhamitvāna	137
Agāriko bhavitvāna	23
Aggidāruṁ nīharitvā	368
Agginibbāpano nāma	206
Aggihuttañca me atthi	210
Aṅkolaṁ pupphitaṁ disvā	429
Aciraṁ gatamattassa	121
Aciraṁ gate pūgagaṇe	185
Accayanti ahorattā	338
Accayena ahorattaṁ	463
Acchodikā puthusilā	284
Ajito nāma Sambuddho	86
Ajinaṁ me gahetvāna	377
Ajinamhi nisīditvā	374
Ajjāpi maṁ Mahāvīra	473
Ajjhāyako mantadharo	45, 210, 224, 376, 421, 463
Ajjhogāhetvā sālavanaṁ	92, 347
Ajjhogāhetvā Himavantaṁ	305, 454
Aṭṭhapaññāsakappamhi	136
Aṭṭhasaṭṭhisahassāni	281
Aṭṭhahetūhi samphussa	455
Aṭṭhārase kappasate	57, 73, 94, 95, 166, 226, 293-4, 297, 348-9, 353, 417, 456
Aṭṭhāsītimhito kappe	206
Aṭṭhikaṅkalakuṭike	30
Aṭṭhikaṅkalakuṭivesā	32
Atisītaṁ ati-uṇhaṁ	448
Atthadassamhi Sugate	192
Atthadassī Jinavaro	139
Atthadassī tu Bhagavā	57, 72, 226, 352, 420
Atthadhammaniruttīsu	37
Athaddasaṁ Sakyamuniṁ	468
Atha pāpāni kammāni	338
Addasaṁ vimalaṁ Buddhaṁ	125
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ	66
Addasamha tadāraññe	53

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ]	
အက္ကန္တေ စ ပဒေ ဒိသွာ	၁၀၀၊ ၃၄၃
အက္ကောသိတွာန သမဏေ	၈၁
အဂါရံ ဝသမာနောပိ	၂၄
အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ	၂၉၀၊ ၃၆၉၊ ၃၇၄
အဂါရာ နိက္ခမန္တောပိ	၃၈၄
အဂါရာ နိက္ခမိတွာန	၁၃၇
အဂါရိကော ဘဝိတွာန	၂၃
အဂ္ဂိဒါရုံ နီဟရိတွာ	၃၆၈
အဂ္ဂိနိဗ္ဗာပနော နာမ	၂၀၆
အဂ္ဂိဟုတ္တဉ္စ မေ အတ္ထိ	၂၁၀
အင်္ကောလံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ	၄၂၉
အစိရံ ဂတမတ္တဿ	၁၂၁
အစိရံ ဂတေ ပူဂဂဏေ	၁၈၅
အစ္စယန္တိ အဟောရတ္တာ	၃၃၈
အစ္စယေန အဟောရတ္တံ	၄၆၃
အစ္ဆောဒိကာ ပုထုသိလာ	၂၈၄
အဇိတော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၈၆
အဇိနံ မေ ဂဟေတွာန	၃၇၇
အဇိနမှိ နိသီဒိတွာ	၃၇၄
အဇ္ဇာပိ မံ မဟာဝီရ	၄၇၃
အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော	၄၅၊ ၂၁၀၊ ၂၂၄၊ ၃၇၆၊ ၄၂၁၊ ၄၆၃
အဇ္ဈောဂါဟေတွာ သာလဝနံ	၉၂၊ ၃၄၇
အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဟိမဝန္တံ	၃၀၅၊ ၄၅၄
အဋ္ဌပညာသကပ္ပမှိ	၁၃၆
အဋ္ဌသဋ္ဌိသဟဿာနိ	၂၈၁
အဋ္ဌဟေတူဟိ သမ္ဖုဿ	၄၅၅
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ	၅၇၊ ၇၃၊ ၉၄၊ ၉၅၊ ၁၆၆၊ ၂၂၆၊ ၂၉၃-၄၊ ၂၉၇၊ ၃၄၈-၉၊ ၃၅၃၊ ၄၁၇၊ ၄၅၆
အဋ္ဌာသီတိမှိတော ကပ္ပေ	၂၀၆
အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိကေ	၃၀
အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိဝေသာ	၃၂
အတိသီတံ အတိဥဏှံ	၄၄၈
အတ္ထဒဿမှိ သုဂတေ	၁၉၂
အတ္ထဒဿီ ဇိနဝရော	၁၃၉
အတ္ထဒဿီ တု ဘဂဝါ	၅၇၊ ၇၂၊ ၂၂၆၊ ၃၅၂၊ ၄၂၀
အတ္ထဓမ္မနိရုတ္တီသု	၃၇
အထဒ္ဒသံ သကျမုနိံ	၄၆၈
အထ ပါပါနိ ကမ္မာနိ	၃၃၈
အဒ္ဒသံ ဝိမလံ ဗုဒ္ဓံ	၁၂၅
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ	၆၆
အဒ္ဒသမှ တဒါရညေ	၅၃

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Addhā na jāyantiyato'dha dhammaṁ 399
Adhikāraṁ sasaṁghassa 51
Adhigacchiṁ tadā pītiṁ 89, 403, 458
Adhicetaso appamajjato 193
Adhiccuppattikā Buddhā 376
Adhiṭṭhahi Mahāvīro 224
Adhitā vedagū sabbe 454
Adhivāsana maññāya 465
Anantaraṁ ito kappe 208
Aniccāni gahakāni 392
Aniccā hi calā saddhā 461
Anukampako kāruṇiko 292
Anukampitako tena 365
Anubhomi phalaṁ iṭṭhaṁ 156
Anumodiṁsu me vākyaṁ 357
Anuruddho upaṭṭhāko 93, 347
Anusāsi Mahāvīro 189
Anussaritvā Sambuddhaṁ 190
Anūnamanasaṅkappo 374
Anekajātisaṁsāraṁ 217
Anekasatakkhattuñca 369
Anokāsaṁ na passāmi 93, 348
Anomadassī Bhagavā 383, 441
Antalikkhe ṭhito satthā 162, 421
Andhohaṁ hatanettosmi 249
Annaṁ pānaṁ paṭṭhapetvā 296
Aparimeyyupādāya 467, 469
Aparimeyye ito kappe 384, 442-3
Api ce hoti tevijjo 318
Appakiccā aloluppā 377
Appamādarakaṁ disvā 24
Abbhatītā ca ye Buddhā 474
Abhiññāpāramiṁ gantvā 117
Abhitthavitvā Padumuttaraṁ Jinaṁ 103
Abhidhammanayaññūhaṁ 45
Abhinikkhamma bhāvanā 296
Abhibhonti na tassābhā 396
Abhirūhatu maṁ Buddho 72, 352
Abhirūha Mahāvīra 111, 383
Abhivādiya Sambuddhaṁ 420
Abhivādetvāna Sambuddhaṁ 226
Abhisattova nipatati vayo 299
Abhisammatako gayha 396
Ambapallava saṅkāsaṁ 409
Ayaṁ nu kho Mahāvīro 235
Ayaṁ pacchimako mayhaṁ 94, 349
Ayañca pāṭhiko bhikkhu 464
Ayamiti kappaṭo kappaṭakuro 410
Ayaṁ me pacchimā jāti 287
Ayoni suddhimanvesaṁ 435
Ayoniso manasikāro 353
Arahaṁ Sugato loke 398
Arahā āsi so thero 53
Allavatthā allasirā 473
Avacāsiṁtadā tesaṁ 455

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အဒ္ဓါန ဇာယန္တိ ယတော’ဓ ဓမ္မံ ၃၉၉
အဓိကာရံ သသံဃဿ ၅၁
အဓိဂစ္ဆိံ တဒါ ပီတိံ ၈၉၊ ၄၀၃၊ ၄၅၈
အဓိစေတသော အပ္ပမဇ္ဇတော ၁၉၃
အဓိစ္စုပ္ပတ္တိကာ ဗုဒ္ဓါ ၃၇၆
အဓိဋ္ဌဟိ မဟာဝီရော ၂၂၄
အဓိတာ ဝေဒဂူ သဗ္ဗေ ၄၅၄
အဓိဝါသန မညာယ ၄၆၅
အနန္တရံ ဣတော ကပ္ပေ ၂၀၈
အနိစ္စာနိ ဂဟကာနိ ၃၉၂
အနိစ္စာ ဟိ စလာ သဒ္ဓါ ၄၆၁
အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော ၂၉၂
အနုကမ္ပိတကော တေန ၃၆၅
အနုဘောမိ ဖလံ ဣဋ္ဌံ ၁၅၆
အနုမောဒိံသု မေ ဝါကျံ ၃၅၇
အနုရုဒ္ဓေါ ဥပဋ္ဌာကော ၉၃၊ ၃၄၇
အနုသာသိ မဟာဝီရော ၁၈၉
အနုဿရိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၁၉၀
အနူနမနသင်္ကပ္ပေါ ၃၇၄
အနေကဇာတိသံသာရံ ၂၁၇
အနေကသတက္ခတ္တုဉ္စ ၃၆၉
အနောကာသံ န ပဿာမိ ၉၃၊ ၃၄၈
အနောမဒဿီ ဘဂဝါ ၃၈၃၊ ၄၄၁
အန္တလိက္ခေ ဌိတော သတ္ထာ ၁၆၂၊ ၄၂၁
အန္ဓောဟံ ဟတနေတ္တောသ္မိ ၂၄၉
အန္နံ ပါနံ ပဋ္ဌပေတွာ ၂၉၆
အပရိမေယျုပါဒါယ ၄၆၇၊ ၄၆၉
အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ ၃၈၄၊ ၄၄၂-၃
အပိ စေ ဟောတိ တေဝိဇ္ဇော ၃၁၈
အပ္ပကိစ္စာ အလောလုပ္ပါ ၃၇၇
အပ္ပမာဒရတံ ဒိသွာ ၂၄
အဗ္ဘတီတာ စ ယေ ဗုဒ္ဓါ ၄၇၄
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ ၁၁၇
အဘိတ္ထဝိတွာ ပဒုမုတ္တရံ ဇိနံ ၁၀၃
အဘိဓမ္မနယညူဟံ ၄၅
အဘိနိက္ခမ္မ ဘာဝနာ ၂၉၆
အဘိဘောန္တိ န တဿာဘာ ၃၉၆
အဘိရူဟတု မံ ဗုဒ္ဓေါ ၇၂၊ ၃၅၂
အဘိရူဟ မဟာဝီရ ၁၁၁၊ ၃၈၃
အဘိဝါဒိယ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၄၂၀
အဘိဝါဒေတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ ၂၂၆
အဘိသတ္တောဝ နိပတတိ ဝယော ၂၉၉
အဘိသမ္မတကော ဂယှ ၃၉၆
အမ္ဗပလ္လဝ သင်္ကာသံ ၄၀၉
အယံ နု ခေါ မဟာဝီရော ၂၃၅
အယံ ပစ္ဆိမကော မယှံ ၉၄၊ ၃၄၉
အယဉ္စ ပါဋိကော ဘိက္ခု ၄၆၄
အယမိတိ ကပ္ပဋော ကပ္ပဋကုရော ၄၁၀
အယံ မေ ပစ္ဆိမာ ဇာတိ ၂၈၇
အယောနိ သုဒ္ဓိမန္ဝေသံ ၄၃၅
အယောနိသော မနသိကာရော ၃၅၃
အရဟံ သုဂတော လောကေ ၃၉၈
အရဟာ အာသိ သော ထေရော ၅၃
အလ္လဝတ္ထာ အလ္လသိရာ ၄၇၃
အဝစာသိံ တဒါ တေသံ ၄၅၅

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Avañjhā pāricariyā 468
Avasesesu kappesu 358
Avijjānivute loke 421
Avidūre Himavantassa 447
Asaṁsayaṁ Buddhaseṭṭho 455
Asakkhiṁ vata attānaṁ 235
Asaṅkheyyesu kappesu 415
Asandiṭṭhaṁ viyākāsiṁ 37
Asambhītaṁ anuttāsiṁ 285
Asambhītā ca te Buddhā 357
Asītikoṭiṁ chaḍḍetvā 26, 397
Asītikkhattuṁ devindo 26
Asītiyā sahassehi 292
Assatthe haritobhāse 432-3
Assamaṁ sukataṁ katvā 115
Assamassāvidūramhi 358
Assamā abhinikkhamma 93, 347
Ahampi kāraṁ kassāmi 396
Ahu tuyhaṁ pure saddhā 461
Aho nūna sa Bhagavā 287
Aho Buddho aho dhammo 181, 188, 241, 415
Aho me sukato thūpo 328
Aḷārapamhā hasulā 397, 448, 466

[Ā]

Ākāse dhārayissati 293
Ākāso nimituṁ sakkā 369
Āgantvāna ca Sambuddho 136
Āmantayiṁ parijanaṁ 296
Āyantu me sissagaṇā 216
Āyāgaṁ me gavesissaṁ 327
Āyācitvāna Sambuddhaṁ 183
Ārakkhaṁ paṭṭhapetvāna 465
Ārakkhatthāya bhaṇḍassa 470
Āraddhavīriyā pahitattā 350
Ārambhatha nikkamatha 479
Ārādhayitvā Sambuddhaṁ 26, 397
Ārocitamhi kālamhi 465
Āsanaṁ paññāpetvāna 208
Āsandiyo pīṭhake ca 465
Āsanne me kataṁ kammaṁ 121
Āsādito mayā Buddho 472
Āsāvatī nāma latā 468
Āsīvisaṁva kupitaṁ 472
Āhanantaṁ dhammabheriṁ 450
Āharitvāna padumaṁ 292
Āḷakā beluvā tattha 441

[I]

Icchamāno cahaṁ ajja 69, 338
Iti ākaṅkhamānassa 2
Ito ekādase kappe 274
Ito kappasate āsiṁ 246
Ito ca aṭṭhame kappe 151
Ito ca tatiye kappe 283
Ito catutthake kappe 281
Ito ca dasame kappe 278

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္က

[အ]

အဝဉ္ဈာ ပါရိစရိယာ ၄၆၈
အဝသေသေသု ကပ္ပေသု ၃၅၈
အဝိဇ္ဇာနိဝုတေ လောကေ ၄၂၁
အဝိဒူရေ ဟိမဝန္တဿ ၄၄၇
အသံသယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ၄၅၅
အသက္ခိံ ဝတ အတ္တာနံ ၂၃၅
အသင်္ခေယျေသု ကပ္ပေသု ၄၁၅
အသန္ဒိဋ္ဌံ ဝိယာကာသိံ ၃၇
အသမ္ဘီတံ အနုတ္တာသိံ ၂၈၅
အသမ္ဘီတာ စ တေ ဗုဒ္ဓါ ၃၅၇
အသီတိကောဋိံ ဆဍ္ဍေတွာ ၂၆၊ ၃၉၇
အသီတိက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော ၂၆
အသီတိယာ သဟဿေဟိ ၂၉၂
အဿတ္ထေ ဟရိတောဘာသေ ၄၃၂-၃
အဿမံ သုကတံ ကတွာ ၁၁၅
အဿမဿာဝိဒူရမှိ ၃၅၈
အဿမာ အဘိနိက္ခမ္မ ၉၃၊ ၃၄၇
အဟမ္ပိ ကာရံ ကဿာမိ ၃၉၆
အဟု တုယှံ ပုရေ သဒ္ဓါ ၄၆၁
အဟော နူန သ ဘဂဝါ ၂၈၇
အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော ၁၈၁၊ ၁၈၈၊ ၂၄၁၊ ၄၁၅
အဟော မေ သုကတော ထူပေါ ၃၂၈
အဠာရပမှာ ဟသုလာ ၃၉၇၊ ၄၄၈၊ ၄၆၆

[အာ]

အာကာသေ ဓာရယိဿတိ ၂၉၃
အာကာသော နိမိတုံ သက္ကာ ၃၆၉
အာဂန္တွာန စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၁၃၆
အာမန္တယိံ ပရိဇနံ ၂၉၆
အာယန္တု မေ သိဿဂဏာ ၂၁၆
အာယာဂံ မေ ဂဝေသိဿံ ၃၂၇
အာယာစိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ ၁၈၃
အာရက္ခံ ပဋ္ဌပေတွာန ၄၆၅
အာရက္ခတ္ထာယ ဘဏ္ဍဿ ၄၇၀
အာရဒ္ဓဝီရိယာ ပဟိတတ္တာ ၃၅၀
အာရမ္ဘထ နိက္ကမထ ၄၇၉
အာရာဓယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၂၆၊ ၃၉၇
အာရောစိတမှိ ကာလမှိ ၄၆၅
အာသနံ ပညာပေတွာန ၂၀၈
အာသန္ဒိယော ပီဌကေ စ ၄၆၅
အာသန္နေ မေ ကတံ ကမ္မံ ၁၂၁
အာသာဒိတော မယာ ဗုဒ္ဓေါ ၄၇၂
အာသာဝတီ နာမ လတာ ၄၆၈
အာသီဝိသံဝ ကုပိတံ ၄၇၂
အာဟနန္တံ ဓမ္မဘေရိံ ၄၅၀
အာဟရိတွာန ပဒုမံ ၂၉၂
အာဠကာ ဗေလုဝါ တတ္ထ ၄၄၁

[ဣ]

ဣစ္ဆမာနော စဟံ အဇ္ဇ ၆၉၊ ၃၃၈
ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ ၂
ဣတော ဧကာဒသေ ကပ္ပေ ၂၇၄
ဣတော ကပ္ပသတေ အာသိံ ၂၄၆
ဣတော စ အဋ္ဌမေ ကပ္ပေ ၁၅၁
ဣတော စ တတိယေ ကပ္ပေ ၂၈၃
ဣတော စတုတ္ထကေ ကပ္ပေ ၂၈၁
ဣတော စ ဒသမေ ကပ္ပေ ၂၇၈

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[I]	
Ito ca navame kappe	235, 248, 279
Ito cuddasakappamhi	188
Ito tiṁsakappasate	232
Ito terasakappamhi	220, 262, 433
Ito dutiyake kappe	472
Ito navutikappamhi	205
Ito pañcasate kappe	46
Ito pannarase kappe	181, 237
Ito bahiddhā puthu-aññavādinaṁ	232
Ito satasahasamhi	413
Ito sattakappasate	166, 211
Ito sattatikappamhi	213
Ito sattamake kappe	258
Idaṁ me amitaṁ bhogaṁ	465
Idaṁ me āsanaṁ vīra	25
Idaṁ vatvāna Bhagavā	447
Idaṁ vatvāna Sambuddho	26, 364, 473
Idaṁ sabbaṁ abhiññāya	442
Idānāhaṁ rājagahe	415
Idānipi munindena	415
Idha naccañca gītañca	94, 348
Idha passāmi Sambuddhaṁ	293
Indanīlaṁ mahānīlaṁ	394
Imaṁ khāda imaṁ bhuñja	307
Imamhi bhaddake kappe	52, 64, 438
Imasmiṁyeva kappasmiṁ	119, 300, 390
Imāhaṁ kaṭṭhaṁ nissāya	329
[I - Ī]	
Imāhi tīhi gāthāhi	231
Iminā dakadānena	162
Iminā phaladānena	210, 374
Iminā bījanidānena	165
Iminā Buddhataraṇena	73, 353
Iminā madhudānena	290
Iminā’rāmadānena	466
Iminā sudhakammena	246
Iriyañcāpi disvāna	441
Īdisā te mahānāgā	357
[U]	
Ukkā patiṁsu nabhasā	53
Ukkhepakatavacchassa	186
Uggacchante ca sūriye	94, 348
Ucchaṅgena pulinaṁ gayha	382
Uttaritvāna nadikaṁ	244
Uttaritvāna Sambuddho	73, 352
Uttamatthaṁ asampattho	438
Uttānakūlā nadikā	327
Uttiṇṇā paṅkapalipā	237
Udakā abhinikkhamma	72, 352
Udaggacitto sumano	183
Udānanādavidhinā	1
Udentaṁ sataraṁsiṁva	281
Uddharantaṁ imaṁ lokaṁ	285
Upagate ca Sambuddhe	111
Upagantvāna Sambuddhaṁ	116
Upaṭṭhahitvā taṁ bodhiṁ	174
Upaṭṭhānaphalaṁ passa	153

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဣ]	
ဣတော စ နဝမေ ကပ္ပေ	၂၃၅၊ ၂၄၈၊၂၇၉
ဣတော စုဒ္ဒသကပ္ပမှိ	၁၈၈
ဣတော တိံသကပ္ပသတေ	၂၃၂
ဣတော တေရသကပ္ပမှိ	၂၂၀၊ ၂၆၂၊၄၃၃
ဣတော ဒုတိယကေ ကပ္ပေ	၄၇၂
ဣတော နဝုတိကပ္ပမှိ	၂၀၅
ဣတော ပဉ္စသတေ ကပ္ပေ	၄၆
ဣတော ပန္နရသေ ကပ္ပေ	၁၈၁၊၂၃၇
ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ပုထုအညဝါဒိနံ	၂၃၂
ဣတော သတသဟသမှိ	၄၁၃
ဣတော သတ္တကပ္ပသတေ	၁၆၆၊၂၁၁
ဣတော သတ္တတိကပ္ပမှိ	၂၁၃
ဣတော သတ္တမကေ ကပ္ပေ	၂၅၈
ဣဒံ မေ အမိတံ ဘောဂံ	၄၆၅
ဣဒံ မေ အာသနံ ဝီရ	၂၅
ဣဒံ ဝတွာန ဘဂဝါ	၄၄၇
ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၆၊၃၆၄၊၄၇၃
ဣဒံ သဗ္ဗံ အဘိညာယ	၄၄၂
ဣဒါနာဟံ ရာဇဂဟေ	၄၁၅
ဣဒါနိပိ မုနိန္ဒေန	၄၁၅
ဣဓ နစ္စဉ္စ ဂီတဉ္စ	၉၄၊၃၄၈
ဣဓ ပဿာမိ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၂၉၃
ဣန္ဒနီလံ မဟာနီလံ	၃၉၄
ဣမံ ခါဒ ဣမံ ဘုဉ္ဇ	၃၀၇
ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ	၅၂၊၆၄၊၄၃၈
ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပသ္မိံ	၁၁၉၊၃၀၀၊၃၉၀
ဣမာဟံ ကဋ္ဌံ နိဿာယ	၃၂၉
[ဣ-ဤ]	
ဣမာဟိ တီဟိ ဂါထာဟိ	၂၃၁
ဣမိနာ ဒကဒါနေန	၁၆၂
ဣမိနာ ဖလဒါနေန	၂၁၀၊၃၇၄
ဣမိနာ ဗီဇနိဒါနေန	၁၆၅
ဣမိနာ ဗုဒ္ဓတရဏေန	၇၃၊၃၅၃
ဣမိနာ မဓုဒါနေန	၂၉၀
ဣမိနာ’ရာမဒါနေန	၄၆၆
ဣမိနာ သုဓကမ္မေန	၂၄၆
ဣရိယဉ္စာပိ ဒိသွာန	၄၄၁
ဤဒိသာ တေ မဟာနာဂါ	၃၅၇
[ဥ]	
ဥက္ကာ ပတိံသု နဘသာ	၅၃
ဥက္ခေပကတဝစ္ဆဿ	၁၈၆
ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ စ သူရိယေ	၉၄၊၃၄၈
ဥစ္ဆင်္ဂေန ပုလိနံ ဂယှ	၃၈၂
ဥတ္တရိတွာန နဒိကံ	၂၄၄
ဥတ္တရိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၇၃၊၃၅၂
ဥတ္တမတ္ထံ အသမ္ပတ္တော	၄၃၈
ဥတ္တာနကူလာ နဒိကာ	၃၂၇
ဥတ္တိဏ္ဏာ ပင်္ကပလိပါ	၂၃၇
ဥဒကာ အဘိနိက္ခမ္မ	၇၂၊၃၅၂
ဥဒဂ္ဂစိတ္တော သုမနော	၁၈၃
ဥဒါနနာဒဝိဓိနာ	၁
ဥဒေန္တံ သတရံသိံဝ	၂၈၁
ဥဒ္ဓရန္တံ ဣမံ လောကံ	၂၈၅
ဥပဂတေ စ သမ္ဗုဒ္ဓေ	၁၁၁
ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၁၆
ဥပဋ္ဌဟိတွာ တံ ဗောဓိံ	၁၇၄
ဥပဋ္ဌာနဖလံ ပဿ	၁၅၃

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[U - Ū]	
Upanissāya vihāraṁ	328
Upapajjati yaṁ yoniṁ	297
Uparicchadanaṁ āsi	297
Upasanto uparato	38
Upasanto ca Sambuddho	430
Upasampādayī Buddho	308
Upāgataṁ Mahānāgaṁ	168
Upāgataṁ Mahāvīraṁ	289, 442
Upāyakusalenāhaṁ	353
Upāsamāno yamahaṁ	327
Upāsitā sappurisā	388
Upetamhi Mahāvīre	441
Uposathamhi divase	329
Uppajjantā ca Sambuddho	357
Uppatantesu nipate	213
Uppātaṁ tamahaṁ disvā	198
Uppātagamane ceva	289
Uppātesu nimittesu	470
Uppāde dāruṇe disvā	53
Ubhinnaṁ devarājūnaṁ	176
Ubho puññañca pāpañca	54
Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ	434
Usabhova mahī nadati	358
Uḷāro Bhagavā neso	396
Ūnavīse kappasate	255, 266
[E]	
Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā	82
Ekakaṁ maṁ viharantaṁ	373

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Ekakā mayaṁ arañña viharāma	178-9
Ekako tvaṁ araññe viharasi	178
Ekaccānañca vamanaṁ	474
Ekatālīsito kappe	215
Ekatiṁse ito kappe	60, 481
Ekatthambhaṁ mamaṁ detha	185
Ekanavutito kappe	52, 66, 477
Ekapaññāsakappamhi	217
Ekapaññāsakkhattuñca	318
Ekapaññāsito kappe	147
Ekapupphaṁ cajitvāna	251
Ekamhi navute kappe	270
Ekarattiṁ vasantohaṁ	368
Ekavīro asadiso	286
Ekavīsatikappamhi	186
Ekasaṭṭhimhito kappe	144
Ekādasañcakkhattuṁ so	81
Ekārase kappasate	229
Ekūnatiṁsakappamhi	152, 260
Ekopi saddho medhāvī	456
Etamādīnavaṁ ñatvā	308, 349
Etissā pupphapūjāya	160
Etesaṁ paṭigho natthi	474
Ete sabbe atikkamma	471
Etehaṅgehi sampanno	470
Evaṁ kittayi Sambuddho	464
Evaṁ dassanasampannaṁ	382
Evaṁ nirākulaṁ āsi	35, 51

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဥ-ဦ]	
ဥပနိဿာယ ဝိဟာရံ	၃၂၈
ဥပပဇ္ဇတိ ယံ ယောနိံ	၂၉၇
ဥပရိစ္ဆဒနံ အာသိ	၂၉၇
ဥပသန္တော ဥပရတော	၃၈
ဥပသန္တော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၃၀
ဥပသမ္ပာဒယီ ဗုဒ္ဓေါ	၃၀၈
ဥပါဂတံ မဟာနာဂံ	၁၆၈
ဥပါဂတံ မဟာဝီရံ	၂၈၉၊ ၄၄၂
ဥပါယကုသလေနာဟံ	၃၅၃
ဥပါသမာနော ယမဟံ	၃၂၇
ဥပါသိတာ သပ္ပုရိသာ	၃၈၈
ဥပေတမှိ မဟာဝီရေ	၄၄၁
ဥပေါသထမှိ ဒိဝသေ	၃၂၉
ဥပ္ပဇ္ဇန္တာ စ သမ္ဗုဒ္ဓါ	၃၅၇
ဥပ္ပတန္တေသု နိပတေ	၂၁၃
ဥပ္ပါတံ တမဟံ ဒိသွာ	၁၉၈
ဥပ္ပါတဂမနေ စေဝ	၂၈၉
ဥပ္ပါတေသု နိမိတ္တေသု	၄၇၀
ဥပ္ပါဒေ ဒါရုဏေ ဒိသွာ	၅၃
ဥဘိန္နံ ဒေဝရာဇူနံ	၁၇၆
ဥဘော ပုညဉ္စ ပါပဉ္စ	၅၄
ဥသဘံ ပဝရံ ဝီရံ	၄၃၄
ဥသဘောဝ မဟီ နဒတိ	၃၅၈
ဥဠာရော ဘဂဝါ နေသော	၃၉၆
ဦနဝီသေ ကပ္ပသတေ	၂၅၅၊ ၂၆၆
[ဧ]	
ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ	၈၂
ဧကကံ မံ ဝိဟရန္တံ	၃၇၃

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ]	
ဧကကာ မယံ အရညေ ဝိဟာရာမ	၁၇၈-၉
ဧကကော တွံ အရညေ ဝိဟရသိ	၁၇၈
ဧကစ္စာနဉ္စ ဝမနံ	၄၇၄
ဧကတာလီသိတော ကပ္ပေ	၂၁၅
ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ	၆၀၊ ၄၈၁
ဧကတ္ထမ္ဘံ မမံ ဒေထ	၁၈၅
ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ	၅၂၊ ၆၆၊ ၄၇၇
ဧကပညာသကပ္ပမှိ	၂၁၇
ဧကပညာသက္ခတ္တုဉ္စ	၃၁၈
ဧကပညာသိတော ကပ္ပေ	၁၄၇
ဧကပုပ္ဖံ စဇိတွာန	၂၅၁
ဧကမှိ နဝုတေ ကပ္ပေ	၂၇၀
ဧကရတ္တိံ ဝသန္တောဟံ	၃၆၈
ဧကဝီရော အသဒိသော	၂၈၆
ဧကဝီသတိကပ္ပမှိ	၁၈၆
ဧကသဋ္ဌိမှိတော ကပ္ပေ	၁၄၄
ဧကာဒသဉ္စက္ခတ္တုံ သော	၈၁
ဧကာရသေ ကပ္ပသတေ	၂၂၉
ဧကူနတိံသကပ္ပမှိ	၁၅၂၊ ၂၆၀
ဧကောပိ သဒ္ဓေါ မေဓာဝီ	၄၅၆
ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ	၃၀၈၊ ၃၄၉
ဧတိဿာ ပုပ္ဖပူဇာယ	၁၆၀
ဧတေသံ ပဋိဃော နတ္ထိ	၄၇၄
ဧတေ သဗ္ဗေ အတိက္ကမ္မ	၄၇၁
ဧတေဟင်္ဂေဟိ သမ္ပန္နော	၄၇၀
ဧဝံ ကိတ္တယိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၆၄
ဧဝံ ဒဿနသမ္ပန္နံ	၃၈၂
ဧဝံ နိရာကုလံ အာသိ	၃၅၊ ၅၁

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[E]

Evanti te paṭissutvā 216
Evaṁ me viharantassa 24
Evaṁ vihāramānaṁ maṁ 328
Evaṁ samanusāsitvā 216
Evāhaṁ cintayitvāna 25, 464
Evāhaṁ tattha vāremi 24
Esanāya carantassa 392
Esā'vahiyyase pabbatena 288

[O]

Oggayha yaṁ pokkharaṇiṁ 364
Otataṁ vitataṁ mayhaṁ 188
Odumbarikapupphaṁva 377
Obhāsentaṁ disā sabbā 156
Orohitvāna ākāsā 226
Ovādako viññāpako 35, 51
Osadhī tiṇavāsī ca 117

[Ka]

Kakudhaṁ vilasantaṁva 408, 450
Kakusandho Mahāvīro 119
Kaṅkhā me bahulā āsi 41
Kañcanagghiyasaṅkāso 134
Kaṭacchubhikkhaṁ pādāsiṁ 155
Kaṇaveraṁ gahetvāna 263
Kaṇikāraṁva jotantaṁ 75
Katañjalī namassanti 464
Kadambaṁ pupphitaṁ disvā 275
Kadaliphalaṁ paggayha 427
Kappasatasahassamhi 26, 81, 137, 464, 466

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kamaṇḍaludharā sabbe 377
Karitvā paṭisanthāraṁ 373
Karitvā pulinaṁ thūpaṁ 328
Kassapassa Bhagavato 390
Kassindriyāni samathaṅgatāni 419
Kānanaṁ vanamoggayha 128, 166, 269
Kāmacchando ca byāpādo 209
Kāmā te paṭhamā senā 60
Kāyaduṭṭhullagaruno 287
Kālapabbaṅgasaṅkāso 459
Kālena kālamāgantvā 239
Kāḷānusāriyaṁ gayha 285
Kāḷī itthī brahatī dhaṅkarūpā 344
Kiṁ nu socasi mā bhāyi 193
Kiṁsukaṁ pupphitaṁ disvā 107, 340
Kilesā jhāpitā mayhaṁ 37, 484
Kīto satasahassena 465
Kīdisā te Mahāvīrā 357
Kukuttho nāma nāmena 268
Kudālapiṭakamādāya 244
Kumārakassapo ceva 53
Kumbhaṇḍā ca samāgantvā 395
Kummā soṇā madhukārā 116
Kurañjiyaphalaṁ gayha 406
Kusalaṁ kattukāmena 328
Kūṭāgārā gahā rammā 448
Kūṭāgāre ca pāsāde 465
Kūṭāgārena caratā 293
Ketakaṁ pupphitaṁ disvā 220

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဧ]

ဧဝန္တိ တေ ပဋိဿုတွာ ၂၁၆
ဧဝံ မေ ဝိဟရန္တဿ ၂၄
ဧဝံ ဝိဟာရမာနံ မံ ၃၂၈
ဧဝံ သမနုသာသိတွာ ၂၁၆
ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန ၂၅၊ ၄၆၄
ဧဝါဟံ တတ္ထ ဝါရေမိ ၂၄
ဧသနာယ စရန္တဿ ၃၉၂
ဧသာ'ဝဟိယျသေ ပဗ္ဗတေန ၂၀၀

[ဩ]

ဩဂ္ဂယှ ယံ ပေါက္ခရဏိံ ၃၆၄
ဩတတံ ဝိတတံ မယှံ ၁၀၀
ဩဒုမ္ဗရိကပုပ္ဖံဝ ၃၇၇
ဩဘာသေန္တံ ဒိသာ သဗ္ဗာ ၁၅၆
ဩရောဟိတွာန အာကာသာ ၂၂၆
ဩဝါဒကော ဝိညာပကော ၃၅၊ ၅၁
ဩသဓီ တိဏဝါသီ စ ၁၁၇

[က]

ကကုဓံ ဝိလသန္တံဝ ၄၀၀၊ ၄၅၀
ကကုသန္ဓော မဟာဝီရော ၁၁၉
ကင်္ခါ မေ ဗဟုလာ အာသိ ၄၁
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော ၁၃၄
ကဋစ္ဆုဘိက္ခံ ပါဒါသိံ ၁၅၅
ကဏဝေရံ ဂဟေတွာန ၂၆၃
ကဏိကာရံဝ ဇောတန္တံ ၇၅
ကတဉ္ဇလီ နမဿန္တိ ၄၆၄
ကဒမ္ဗံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ ၂၇၅
ကဒလိဖလံ ပဂ္ဂယှ ၄၂၇
ကပ္ပသတသဟဿမှိ ၂၆၊ ၀၁၊ ၁၃၇၊ ၄၆၄၊ ၄၆၆

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကမဏ္ဍလုဓရာ သဗ္ဗေ ၃၇၇
ကရိတွာ ပဋိသန္ထာရံ ၃၇၃
ကရိတွာ ပုလိနံ ထူပံ ၃၂၀
ကဿပဿ ဘဂဝတော ၃၉၀
ကဿိန္ဒြိယာနိ သမထင်္ဂတာနိ ၄၁၉
ကာနနံ ဝနမောဂ္ဂယှ ၁၂၀၊ ၁၆၆၊ ၂၆၉
ကာမစ္ဆန္ဒော စ ဗျာပါဒေါ ၂၀၉
ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာ ၆၀
ကာယဒုဋ္ဌုလ္လဂရုနော ၂၀၇
ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော ၄၅၉
ကာလေန ကာလမာဂန္တွာ ၂၃၉
ကာဠာနုသာရိယံ ဂယှ ၂၀၅
ကာဠီ ဣတ္ထီ ဗြဟတီ ဓင်္ကရူပါ ၃၄၄
ကိံ နု သောစသိ မာ ဘာယိ ၁၉၃
ကိံသုကံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ ၁၀၇၊ ၃၄၀
ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ ၃၇၊ ၄၀၄
ကီတော သတသဟဿေန ၄၆၅
ကီဒိသာ တေ မဟာဝီရာ ၃၅၇
ကုကုတ္ထော နာမ နာမေန ၂၆၀
ကုဒါလပိဋကမာဒါယ ၂၄၄
ကုမာရကဿပေါ စေဝ ၅၃
ကုမ္ဘဏ္ဍာ စ သမာဂန္တွာ ၃၉၅
ကုမ္မာ သောဏာ မဓုကာရာ ၁၁၆
ကုရဉ္ဇိယဖလံ ဂယှ ၄၀၆
ကုသလံ ကတ္တုကာမေန ၃၂၀
ကူဋာဂါရာ ဂဟာ ရမ္မာ ၄၄၀
ကူဋာဂါရေ စ ပါသာဒေ ၄၆၅
ကူဋာဂါရေန စရတာ ၂၉၃
ကေတကံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ ၂၂၀

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kese me olikhissan’ti 377
Kesesu chijjamānesu 37
Ko kuṭikāyaṁ, bhikkhu kuṭikāyaṁ 162
Ko nu kho Bhagavā hetu 93, 347
Kopo ca issā paraheṭhanā 335
Koraṇḍaṁ pupphitaṁ disvā 100, 146, 343
Ko vā tvaṁ Kassa vā putto 373
Kosambā saḷalā nimbā 441
Kosiyo nāma nāmena 23
Koseyyakambaliyāni 307
Ko hi tassa janenattho 342

[Kha]

Khaṇantālukalambāni 168
Khantiyā avihiṁsāya 474
Khandhā diṭṭhā yathābhūtaṁ 234
Khandhānañca paṭipāṭi 191, 257
Khandhā mayā pariññātā 361
Khamassu tvaṁ Mahāvīra 473
Khāribhāraṁ gahetvāna 116
Khippaṁ assamamāgañchiṁ 441
Khippaṁ paggayha taṁ sabbaṁ 374
Khippaṁ pabbatamāruyha 374, 441
Khīrodanabalenāhaṁ 54

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ga]

Gaṅgā Bhāgīrathī nāma 136
Gacchamānā ca Sugatā 357
Gacchamānā ca te Buddhā 357
Gaṇanāto asaṅkheyyo 293
Gatamaggaṁ gavesantā 283
Gatipacchedano nāma 206
Gandhabbā ca samāgantvā 395
Gandhodakañca paggayha 203
Gambhīraṁ nipuṇaṁ atthaṁ 422
Garuḷā ca samāgantvā 394
Garuḷo yathā opatati 468
Gavesamāno taṁ vīraṁ 329
Gavesamāno passeyya 467
Gahakāraka diṭṭhosi 392
Gāme me vasati kāyo 76
Girasāroti nāmena 206

[Gha - Ca]

Ghose cittaṁ pasādesiṁ 113
Cakkavattissa santassa 297
Caṅkamitvāna Sambuddho 228
Catuttiṁsatikkhattuñca 314
Catudaṇḍe ṭhapetvāna 93, 347
Catuddasañca khattuṁ so 421
Catuddasāni kappāni 292
Catuddasesu kappesu 314
Catuddase kappasate 226, 324
Catuddisā dundubhiyo 53
Catunnavutito kappe 88, 461

ပဌမပါဒါ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကေသေ မေ ဩလိခိဿ’န္တိ ၃၇၇
ကေသေသု ဆိဇ္ဇမာနေသု ၃၇
ကော ကုဋိကာယံ, ဘိက္ခု ကုဋိကာယံ ၁၆၂
ကော နု ခေါ ဘဂဝါ ဟေတု ၉၃၊ ၃၄၇
ကောပေါ စ ဣဿာ ပရဟေဌနာ စ ၃၃၅
ကောရဏ္ဍံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ ၁၀၀၊ ၁၄၆၊ ၃၄၃
ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော ၃၇၃
ကောသမ္ဗာ သဠလာ နိမ္ဗာ ၄၄၁
ကောသိယော နာမ နာမေန ၂၃
ကောသေယျကမ္ဗလိယာနိ ၃၀၇
ကော ဟိ တဿ ဇနေနတ္ထော ၃၄၂

[ခ]

ခဏန္တာလုကလမ္ဗာနိ ၁၆၈
ခန္တိယာ အဝိဟိံသာယ ၄၇၄
ခန္ဓာ ဒိဋ္ဌာ ယထာဘူတံ ၂၃၄
ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ ၁၉၁၊ ၂၅၇
ခန္ဓာ မယာ ပရိညာတာ ၃၆၁
ခမဿု တွံ မဟာဝီရ ၄၇၃
ခါရိဘာရံ ဂဟေတွာန ၁၁၆
ခိပ္ပံ အဿမမာဂဉ္ဆိံ ၄၄၁
ခိပ္ပံ ပဂ္ဂယှ တံ သဗ္ဗံ ၃၇၄
ခိပ္ပံ ပဗ္ဗတမာရုယှ ၃၇၄၊ ၄၄၁
ခီရောဒနဗလေနာဟံ ၅၄

ပဌမပါဒါ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဂ]

ဂင်္ဂါ ဘာဂီရထီ နာမ ၁၃၆
ဂစ္ဆမာနာ စ သုဂတာ ၃၅၇
ဂစ္ဆမာနာ စ တေ ဗုဒ္ဓါ ၃၅၇
ဂဏနာတော အသင်္ချေယျော ၂၉၃
ဂတမဂ္ဂံ ဂဝေသန္တာ ၂၈၃
ဂတိပစ္ဆေဒနော နာမ ၂၀၆
ဂန္ဓဗ္ဗာ စ သမာဂန္တွာ ၃၉၅
ဂန္ဓောဒကဉ္စ ပဂ္ဂယှ ၂၀၃
ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ အတ္ထံ ၄၂၂
ဂရုဠာ စ သမာဂန္တွာ ၃၉၄
ဂရုဠော ယထာ ဩပတတိ ၄၆၈
ဂဝေသမာနော တံ ဝီရံ ၃၂၉
ဂဝေသမာနော ပဿေယျ ၄၆၇
ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ ၃၉၂
ဂါမေ မေ ဝသတိ ကာယော ၇၆
ဂိရသာရောတိ နာမေန ၂၀၆

[ဃ-စ]

ဃောသေ စိတ္တံ ပသာဒေသိံ ၁၁၃
စက္ကဝတ္တိဿ သန္တဿ ၂၉၇
စင်္ကမိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၂၂၈
စတုတ္တိံသတိက္ခတ္တုဉ္စ ၃၁၄
စတုဒဏ္ဍေ ဌပေတွာန ၉၃၊ ၃၄၇
စတုဒ္ဒသဉ္စ ခတ္တုံ သော ၄၂၁
စတုဒ္ဒသာနိ ကပ္ပါနိ ၂၉၂
စတုဒ္ဒသေသု ကပ္ပေသု ၃၁၄
စတုဒ္ဒသေ ကပ္ပသတေ ၂၂၆၊ ၃၂၄
စတုဒ္ဒိသာ ဒုန္ဒုဘိယော ၅၃
စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ ၈၈၊ ၄၆၁

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ca]

Catunnavutupādāya 157
Catuyojanamubbedho 395
Catuvīsatikappamhi 434
Catuvīse ito kappe 154
Catupaññāsito kappe 168
Catusaccaṁ pakāsentaṁ 113, 413
Catusaccaṁ pakāsente 464
Cattāro satipaṭṭhāne 370
Candaṁva vimalaṁ suddhaṁ 258
Candanaṁ anulimpitvā 374
Candabhāgānadītīre 111, 226
Caraṇena ca sampanno 472
Carimaṁ vattate mayhaṁ 168
Cavitvā Tusitā kāyā 454
Citakaṁ parivāretvā 358
Citāsu kurumānāsu 483
Cittaṁ janetvā nekkhamme 293
Cittanimittassa kovido 230
Cirampi gabbhaṁ dhārenti 469
Cīvaraṁ piṇḍapātañca 293
Cīvare piṇḍapāte ca 293
Cutūpapātakusalo 471
Cullāsītisahassāni 181, 356

[Cha]

Chattiṁsakkhattuṁ Devindo 163
Channā me kuṭikā sukhānivātā 28
Chavālātaṁ yathā kaṭṭhaṁ 23
Chavālātūpamo tvaṁ’si 23
Chahi gāthāhi Sabbaññuṁ 369

[Cha - Ja]

Chaḷasītisahassāni 365, 397, 448, 466
Jaṅghā maṇimayā āsi 394
Jaṭānijadharo āsiṁ 285
Jaṭābhārena bharito 356
Janakāyamatikkamma 368
Jano janamhi Sambuddho 342
Jantāgharaṁ aggisālaṁ 465
Jalajaṁ kumudaṁ chetvā 268
Jātamatto ca Sambuddho 205
Jātarūpaṁ yathā kūṭaṁ 24
Jātipupphaṁ gahetvāna 160
Jātiyā pañcavassena 375
Jātiyā sattavassena 329
Jāyantassa vipassissa 222
Jigucchissanti taṁ viññū 24
Jiṇṇañca disvā dukhitañca byādhitaṁ 206

[Jha - Ña]

Jhāyamānassa Bhagavato 481
Jhāyiṁ jhānarataṁ vīraṁ 40
Ñāṇamhi pūjaṁ katvāna 220
Ñāṇe upanidhā natthi 213
Ñāṇe upanidhā yassa 231
Ñāṇe cittaṁ pasādetvā 156, 213

[Ṭha - Ta]

Ṭhapesi etadaggamhi 36
Taṁ devā payirupāsanti 468
Taṁ pupphaṁ ocinitvāna 270

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[စ]

စတုန္နဝုတုပါဒါယ ၁၅၇
စတုယောဇနမုဗ္ဗေဓော ၃၉၅
စတုဝီသတိကပ္ပမှိ ၄၃၄
စတုဝီသေ ဣတော ကပ္ပေ ၁၅၄
စတုပညာသိတော ကပ္ပေ ၁၆၈
စတုသစ္စံ ပကာသေန္တံ ၁၁၃၊ ၄၁၃
စတုသစ္စံ ပကာသေန္တေ ၄၆၄
စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ ၃၇၀
စန္ဒံဝ ဝိမလံ သုဒ္ဓံ ၂၅၈
စန္ဒနံ အနုလိမ္ပိတွာ ၃၇၄
စန္ဒဘာဂါနဒီတီရေ ၁၁၁၊ ၂၂၆
စရဏေန စ သမ္ပန္နော ၄၇၂
စရိမံ ဝတ္တတေ မယှံ ၁၆၈
စဝိတွာ တုသိတာ ကာယာ ၄၅၄
စိတကံ ပရိဝါရေတွာ ၃၅၈
စိတာသု ကုရုမာနာသု ၄၈၃
စိတ္တံ ဇနေတွာ နေက္ခမ္မေ ၂၉၃
စိတ္တနိမိတ္တဿ ကောဝိဒေါ ၂၃၀
စိရမ္ပိ ဂဗ္ဘံ ဓာရေန္တိ ၄၆၉
စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ ၂၉၃
စီဝရေ ပိဏ္ဍပါတေ စ ၂၉၃
စုတူပပါတကုသလော ၄၇၁
စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ ၁၈၁၊ ၃၅၆

[ဆ]

ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော ၁၆၃
ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါနိဝါတာ ၂၈
ဆဝါလာတံ ယထာ ကဋ္ဌံ ၂၃
ဆဝါလာတူပမော တွံ’သိ ၂၃
ဆဟိ ဂါထာဟိ သဗ္ဗညုံ ၃၆၉

[ဆ-ဇ]

ဆဠာသီတိသဟဿာနိ ၃၆၅၊ ၃၉၇၊ ၄၄၈၊ ၄၆၆
ဇင်္ဃာ မဏိမယာ အာသိ ၃၉၄
ဇဋာနိဇဓရော အာသိံ ၂၈၅
ဇဋာဘာရေန ဘရိတော ၃၅၆
ဇနကာယမတိက္ကမ္မ ၃၆၈
ဇနော ဇနမှိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၃၄၂
ဇန္တာဃရံ အဂ္ဂိသာလံ ၄၆၅
ဇလဇံ ကုမုဒံ ဆေတွာ ၂၆၈
ဇာတမတ္တော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၂၀၅
ဇာတရူပံ ယထာ ကူဋံ ၂၄
ဇာတိပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန ၁၆၀
ဇာတိယာ ပဉ္စဝဿေန ၃၇၅
ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန ၃၂၉
ဇာယန္တဿ ဝိပဿိဿ ၂၂၂
ဇိဂုစ္ဆိဿန္တိ တံ ဝိညူ ၂၄
ဇိဏ္ဏဉ္စ ဒိသွာ ဒုခိတဉ္စ ဗျာဓိတံ ၂၀၆

[ဈ-ဉ]

ဈာယမာနဿ ဘဂဝတော ၄၈၁
ဈာယိံ ဈာနရတံ ဝီရံ ၄၀
ဉာဏမှိ ပူဇံ ကတွာန ၂၂၀
ဉာဏေ ဥပနိဓာ နတ္ထိ ၂၁၃
ဉာဏေ ဥပနိဓာ ယဿ ၂၃၁
ဉာဏေ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ၁၅၆၊ ၂၁၃

[ဋ-တ]

ဌပေသိ ဧတဒဂ္ဂမှိ ၃၆
တံ ဒေဝါ ပယိရုပါသန္တိ ၄၆၈
တံ ပုပ္ဖံ ဩစိနိတွာန ၂၇၀

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Taṁ vāpi putta rodanti	143
Taṁ viññū pavadissanti	24
Taṁ viditvā mahīpālo	415
Taṁ sukhena sukhaṁ laddhaṁ	435
Taṁ sutvā mudito hutvā	36
Tañca acchariyaṁ disvā	181, 200, 224, 272
Tañca dānaṁ daditvāna	268
Tato avoca Lokaggo	36
Tato cittaṁ vimucci me	415
Tato cutoyaṁ manujo	94, 348
Tato jhānarataṁ disvā	41
Tato paraṁ upādāya	237
Tato bhisaṁ gahetvāna	364
Tato maṁ vananirataṁ	137
Tato me asanīpāto	364
Tato sā pupphakañcukā	224
Tatohaṁ tiṇṇasaṁsāro	41
Tattha cittaṁ pasādetvā	230, 356, 396
Tattha dibbehi naccehi	94, 116, 348
Tatthaddasaṁ paṁsukūlaṁ	379
Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ	93, 292, 347, 424
Tattha naccehi gītehi	306
Tattha pañcamikā ceva	394
Tattha pupphamayaṁ byamhaṁ	293
Tattha bhutvā pivitvā ca	306
Tattha me ahu saṅkappo	464

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tattha me sukataṁ byamhaṁ	306, 314
Tattha rajjaṁ karitvāna	64
Tatthāpi bhavanaṁ mayhaṁ	186
Tattheva ṭhitako santo	364
Tatrāpi nāmadheyyaṁ me	198
Tathā pabbajito santo	438
Tatheva jaṭilā tampi	24
Tatheva titthiyā loke	286
Tatheva tvaṁ Mahāvīra	470
Tatheva me kataṁ kammaṁ	329
Tathevāhaṁ Mahāvīra	467-8
Tathevidaṁ Buddhakhettaṁ	73, 332, 353
Tathevīmassa ñāṇamhi	293
Tadā ovadi no thero	53
Tadā cavitvā Tusitā	358
Tadā Jino viyākāsi	40
Tadā pasanno Sugate	37
Tadāpi maṁ Mahāvīra	473
Tadā mayi kucchigate	414
Tadā muditacittohaṁ	413
Tadā Munivaro āha	413
Tadāyaṁ pathavī sabbā	53
Tadā Vipassī Bhagavā	208
Tadā Sudassano nāma	292
Tadā so sāvakaṁ vīro	35
Tadāhaṁ brāhmaṇo hutvā	413
Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ	35, 40, 51
Tadāhasa Mahāvīro	51
Tamandhakāraṁ nāsetvā	450
Tamhā kāyā cavitvāna	112, 198

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[တ]	
တံ ဝါပိ ပုတ္တ ရောဒန္တိ	၁၄၃
တံ ဝိညူ ပဝဒိဿန္တိ	၂၄
တံ ဝိဒိတွာ မဟီပါလော	၄၁၅
တံ သုခေန သုခံ လဒ္ဓံ	၄၃၅
တံ သုတွာ မုဒိတော ဟုတွာ	၃၆
တဉ္စ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ	၁၈၁၊ ၂၀၀၊ ၂၂၄၊ ၂၇၂
တဉ္စ ဒါနံ ဒဒိတွာန	၂၆၈
တတော အဝေါစ လောကဂ္ဂေါ	၃၆
တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ	၄၁၅
တတော စုတောယံ မနုဇော	၉၄၊ ၃၄၈
တတော ဈာနရတံ ဒိသွာ	၄၁
တတော ပရံ ဥပါဒါယ	၂၃၇
တတော ဘိသံ ဂဟေတွာန	၃၆၄
တတော မံ ဝနနိရတံ	၁၃၇
တတော မေ အသနီပါတော	၃၆၄
တတော သာ ပုပ္ဖကဉ္စုကာ	၂၂၄
တတောဟံ တိဏ္ဏသံသာရော	၄၁
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၂၃၀၊ ၃၅၆၊ ၃၉၆
တတ္ထ ဒိဗ္ဗေဟိ နစ္စေဟိ	၉၄၊ ၁၁၆၊ ၃၄၈
တတ္ထဒ္ဒသံ ပံသုကူလံ	၃၇၉
တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၉၃၊ ၂၉၂၊ ၃၄၇၊ ၄၂၄
တတ္ထ နစ္စေဟိ ဂီတေဟိ	၃၀၆
တတ္ထ ပဉ္စမိကာ စေဝ	၃၉၄
တတ္ထ ပုပ္ဖမယံ ဗျမှံ	၂၉၃
တတ္ထ ဘုတွာ ပိဝိတွာ စ	၃၀၆
တတ္ထ မေ အဟု သင်္ကပ္ပေါ	၄၆၄

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[တ]	
တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမှံ	၃၀၆၊ ၃၁၄
တတ္ထ ရဇ္ဇံ ကာရိတွာန	၆၄
တတ္ထာပိ ဘဝနံ မယှံ	၁၈၆
တတ္ထေဝ ဌိတကော သန္တော	၃၆၄
တတြာပိ နာမဓေယျံ မေ	၁၉၈
တထာ ပဗ္ဗဇိတော သန္တော	၄၃၈
တထေဝ ဇဋိလာ တမ္ပိ	၂၄
တထေဝ တိတ္ထိယာ လောကေ	၂၈၆
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ	၄၇၀
တထေဝ မေ ကတံ ကမ္မံ	၃၂၉
တထေဝါဟံ မဟာဝီရ	၄၆၇-၈
တထေဝိဒံ ဗုဒ္ဓခေတ္တံ	၇၃၊ ၃၃၂၊ ၃၅၃
တထေဝီမဿ ဉာဏမှိ	၂၉၃
တဒါ ဩဝဒိ နော ထေရော	၅၃
တဒါ စဝိတွာ တုသိတာ	၃၅၈
တဒါ ဇိနော ဝိယာကာသိ	၄၀
တဒါ ပသန္နော သုဂတေ	၃၇
တဒါပိ မံ မဟာဝီရ	၄၇၃
တဒါ မယိ ကုစ္ဆိဂတေ	၄၁၄
တဒါ မုဒိတစိတ္တောဟံ	၄၁၃
တဒါ မုနိဝရော အာဟ	၄၁၃
တဒါယံ ပထဝီ သဗ္ဗာ	၅၃
တဒါ ဝိပဿီ ဘဂဝါ	၂၀၈
တဒါ သုဒဿနော နာမ	၂၉၂
တဒါ သော သာဝကံ ဝီရော	၃၅
တဒါဟံ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ	၄၁၃
တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ	၃၅၊ ၄၀၊ ၅၁
တဒါဟသ မဟာဝီရော	၅၁
တမန္ဓကာရံ နာသေတွာ	၄၅၀
တမှာ ကာယာ စဝိတွာန	၁၁၂၊ ၁၉၈

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tayo māṇavakā āsuṁ	260
Tasmā saddhañca sīlañca	417
Tasmā taṁ avalambitvā	2
Tasmiṁ pasannamānaso	437
Tasmiṁ mahākāruṇike	129
Tassa dhammesu dāyādo	36, 41, 82, 94, 290, 297, 348, 384, 414, 442, 464, 466
Tassa me appamattassa	430
Tassa mevaṁ viharato	438
Tassa me sukataṁ kammaṁ	443
Tassa rañño ahaṁ putto	472
Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā	218
Tassāhaṁ dhammaṁ sutvāna	183
Tasseva Naravīrassa	52
Tāyeva maṇipūjāya	448
Tārako tvaṁ yathā nāvā	286
Tāvatiṁsaṁ gato santo	299
Tāsaṁ gambhīrañāṇehi	2
Tāso mayhaṁ samuppanno	188
Tāhaṁ cittakaliṁ brūmi	428
Tāhaṁ dhammaṁ suṇitvāna	45
Tiṁsakappasahassamhi	64, 165, 255, 257, 290, 297, 308, 369, 370, 375
Tiṁsakappasahassāni	26, 297, 466
Tiṁsakappāni devesu	94, 348
Tiṭṭha makkaṭa mā dhāvi	314
Tiṇaṁ kaṭṭhañca pūretvā	198
Tiṇṇaṁ me tālapattānaṁ	316
Tiṇasantharakā nāma	195
Tiṇasūlaṁ gahetvāna	274
Titthiye nihanitvāna	470
Tidasā so cavitvāna	137
Tidhā pabhinnaṁ mātaṅga	24
Timbarūsakavaṇṇābho	24
Tiyaggī nibbutā mayhaṁ	370
Tiyojanasahassamhi	473
Tivarāyaṁ nivāsīhaṁ	156
Tividhaggī nibbutā mayhaṁ	174
Tissassa kho Bhagavato	262
Tisso nāmāsi Bhagavā	379
Tīṇi kiṅkaṇipupphāni	96, 98, 346
Tīṇi sissasahassāni	230
Tīhi vijjāhi sampannaṁ	422
Tucchokāyo adissittha	377
Tuladaṇḍe ṭhapetvāna	369
Tuvaṁ cakkhūsi sabbesaṁ	421
Tuvaṁ devosi Sabbaññū	200
Tuvaṁ Satthā ca ketu ca	368
Tusitato cavitvāna	375
Te abbhatītā kālaṅkatā	456
Tettiṁsakkhattuṁ Devindo	68, 338
Tena kammavipākena	36
Tena kammāvasesena	165
Tena kammena Dvipadinda	162, 166, 191, 193
Tena kammena Bhagavā	82

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တယော မာဏဝကာ အာသုံ	၂၆၀
တသ္မာ သဒ္ဓဉ္စ သီလဉ္စ	၄၁၇
တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ	၂
တသ္မိံ ပသန္နမာနသော	၄၃၇
တသ္မိံ မဟာကာရုဏိကေ	၁၂၉
တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ	၃၆၊ ၄၁၊ ၈၂၊ ၉၄၊ ၂၉၀၊ ၂၉၇၊ ၃၄၈၊ ၃၈၄၊ ၄၁၄၊ ၄၄၂၊ ၄၆၄၊ ၄၆၆
တဿ မေ အပ္ပမတ္တဿ	၄၃၀
တဿ မေဝံ ဝိဟရတော	၄၃၈
တဿ မေ သုကတံ ကမ္မံ	၄၄၃
တဿ ရညော အဟံ ပုတ္တော	၄၇၂
တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ	၂၁၈
တဿာဟံ ဓမ္မံ သုတွာန	၁၈၃
တဿေဝ နရဝီရဿ	၅၂
တာယေဝ မဏိပူဇာယ	၄၄၈
တာရကော တွံ ယထာ နာဝါ	၂၈၆
တာဝတိံသံ ဂတော သန္တော	၂၉၉
တာသံ ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ	၂
တာသော မယှံ သမုပ္ပန္နော	၁၈၈
တာဟံ စိတ္တကလိံ ဗြူမိ	၄၂၈
တာဟံ ဓမ္မံ သုဏိတွာန	၄၅
တိံသကပ္ပသဟဿမှိ	၆၄၊ ၁၆၅၊ ၂၅၅၊ ၂၅၇၊ ၂၉၀၊ ၂၉၇၊ ၃၀၈၊ ၃၆၉၊ ၃၇၀၊ ၃၇၅
တိံသကပ္ပသဟဿာနိ	၂၆၊ ၂၉၇၊ ၄၆၆
တိံသကပ္ပါနိ ဒေဝေသု	၉၄၊ ၃၄၈
တိဋ္ဌ မက္ကဋ မာ ဓာဝိ	၃၁၄
တိဏံ ကဋ္ဌဉ္စ ပူရေတွာ	၁၉၈
တိဏ္ဏံ မေ တာလပတ္တာနံ	၃၁၆
တိဏသန္ထရကာ နာမ	၁၉၅
တိဏသူလံ ဂဟေတွာန	၂၇၄
တိတ္ထိယေ နိဟနိတွာန	၄၇၀
တိဒသာ သော စဝိတွာန	၁၃၇
တိဓာ ပဘိန္နံ မာတင်္ဂ	၂၄
တိမ္ဗရူသကဝဏ္ဏာဘော	၂၄
တိယဂ္ဂီ နိဗ္ဗုတာ မယှံ	၃၇၀
တိယောဇနသဟဿမှိ	၄၇၃
တိဝရာယံ နိဝါသီဟံ	၁၅၆
တိဝိဓဂ္ဂီ နိဗ္ဗုတာ မယှံ	၁၇၄
တိဿဿ ခေါ ဘဂဝတော	၂၆၂
တိဿော နာမာသိ ဘဂဝါ	၃၇၉
တီဏိ ကိင်္ကဏိပုပ္ဖါနိ	၉၆၊ ၉၈၊ ၃၄၆
တီဏိ သိဿသဟဿာနိ	၂၃၀
တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ သမ္ပန္နံ	၄၂၂
တုစ္ဆောကာယော အဒိဿိတ္ထ	၃၇၇
တုလာဒဏ္ဍေ ဌပေတွာန	၃၆၉
တုဝံ စက္ခူသိ သဗ္ဗေသံ	၄၂၁
တုဝံ ဒေဝေါသိ သဗ္ဗညူ	၂၀၀
တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတု စ	၃၆၈
တုသိတတော စဝိတွာန	၃၇၅
တေ အဗ္ဘတီတာ ကာလင်္ကတာ	၄၅၆
တေတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော	၆၈၊ ၃၃၈
တေန ကမ္မဝိပါကေန	၃၆
တေန ကမ္မာဝသေသေန	၁၆၅
တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ	၁၆၂၊ ၁၆၆၊ ၁၉၁၊ ၁၉၃
တေန ကမ္မေန ဘဂဝါ	၈၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tena kammena sukatena	26, 41, 52, 68, 96, 98, 107, 306, 314, 337, 340, 343, 346, 375, 414
Tena kammenahaṁ vīra	473
Tena kammenahaṁ ajja	157
Tena kālena ye keci	396
Tena cittappasādena	64, 186, 215, 225, 232
Tena sā migarājena	414
Tenānusiṭṭhā migayūthapena	414
Teneva sukkamūlena	210, 229
Tepi maṁ parivārenti	463
Te me thambhaṁ pavecchiṁsu	185
Te me puṭṭhā viyākaṁsu	185
Teraseto kappasate	57
Tevijjā iddhipattā ca	117
Tevijjohaṁ mahājhāyī	282
Tesaṁ dhammakathaṁ vatvā	358
Tesaṁ lālappamānānaṁ	358
Tesattatimhito kappe	156
Tehaṁ araññe disvāna	185
Tosayitvāna Sambuddhaṁ	198, 293
Tvañca me maggamakkhāhi	372
[Tha]	
Thūpassa pariciṇṇattā	328
Thera gāthāti nāmena	1
Thometvā dasagāthāhi	286

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dake aggi na saṇḍāti	473
Dakkhiṇe Himavantassa	368
Dabbaṁ kusaṁ poṭakilaṁ	449
Dayhamāne sarīramhi	479
Dārakeneva santena	329
Dāsīgaṇaṁ dāsagaṇaṁ	307
Diṭṭhā mayā dhammadharā upāsakā	399
Diṭṭho ahaṁ dhammavaraṁ	468
Dibbacakkhu visuddhaṁ me	90, 308, 403
Diyaḍḍhayojane sese	377
Divā vā yadi vā rattiṁ	24, 300
Disvā cittaṁ pasādetvā	318
Disvā taṁ sukataṁ kammaṁ	246
Disvāna taṁ pāṭihīraṁ	116
Disvā nabhe caṅkamantaṁ	25
Disvānahaṁ Devadevaṁ	119, 292
Disvānahaṁ Buddhaseṭṭhaṁ	215
Dukkhassantakaro Buddho	293
Dukkhā kāmā eraka	245
Duṭṭhacitto upavadiṁ	52
Duppabbajjaṁ ve duradhivāsā gehā	279
Dulladdhaṁ vata me āsi	193
Duve kule pajāyāmi	36, 307
Duve bhave saṁsarāmi	36, 307
Dussehacchādayitvāna	36
Deyyadhammo ca me natthi	150
Devadatte ca vadhake	474
Devaputto ahaṁ santo	278-9
Devabhūto manusso vā	369, 442

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တေန ကမ္မေန သုကတေန	၂၆၊ ၄၁၊ ၅၂၊ ၆၈၊ ၉၆၊ ၉၈၊ ၁၀၇၊ ၃၀၆၊ ၃၁၄၊ ၃၃၇၊ ၃၄၀၊ ၃၄၃၊ ၃၄၆၊ ၃၇၅၊ ၄၁၄
တေန ကမ္မေနဟံ ဝီရ	၄၇၃
တေန ကမ္မေနဟံ အဇ္ဇ	၁၅၇
တေန ကာလေန ယေ ကေစိ	၃၉၆
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန	၆၄၊ ၁၈၆၊ ၂၁၅၊ ၂၂၅၊ ၂၃၂
တေန သာ မိဂရာဇေန	၄၁၄
တေနာနုသိဋ္ဌာ မိဂယူထပေန	၄၁၄
တေနေဝ သုက္ကမူလေန	၂၁၀၊ ၂၂၉
တေပိ မံ ပရိဝါရေန္တိ	၄၆၃
တေ မေ ထမ္ဘံ ပဝေစ္ဆိံသု	၁၈၅
တေ မေ ပုဋ္ဌာ ဝိယာကံသု	၁၈၅
တေရသေတော ကပ္ပသတေ	၅၇
တေဝိဇ္ဇာ ဣဒ္ဓိပတ္တာ စ	၁၁၇
တေဝိဇ္ဇောဟံ မဟာဈာယီ	၂၈၂
တေသံ ဓမ္မကထံ ဝတွာ	၃၅၈
တေသံ လာလပ္ပမာနာနံ	၃၅၈
တေသတ္တတိမှိတော ကပ္ပေ	၁၅၆
တေဟံ အရညေ ဒိသွာန	၁၈၅
တောသယိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၉၈၊ ၂၉၃
တွဉ္စ မေ မဂ္ဂမက္ခာဟိ	၃၇၂
[ထ]	
ထူပဿ ပရိစိဏ္ဏတ္တာ	၃၂၈
ထေရ ဂါထာတိ နာမေန	၁
ထောမေတွာ ဒသဂါထာဟိ	၂၈၆

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒကေ အဂ္ဂိ န သဏ္ဍာတိ	၄၇၃
ဒက္ခိဏေ ဟိမဝန္တဿ	၃၆၈
ဒဗ္ဗံ ကုသံ ပေါဋကိလံ	၄၄၉
ဒယှမာနေ သရီရမှိ	၄၇၉
ဒါရကေနေဝ သန္တေန	၃၂၉
ဒါသီဂဏံ ဒါသဂဏံ	၃၀၇
ဒိဋ္ဌာ မယာ ဓမ္မဓရာ ဥပါသကာ	၃၉၉
ဒိဋ္ဌော အဟံ ဓမ္မဝရံ	၄၆၈
ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဒ္ဓံ မေ	၉၀၊ ၃၀၈၊ ၄၀၃
ဒိယဍ္ဎယောဇနေ သေသေ	၃၇၇
ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ	၂၄၊ ၃၀၀
ဒိသွာ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၃၁၈
ဒိသွာ တံ သုကတံ ကမ္မံ	၂၄၆
ဒိသွာန တံ ပါဋိဟီရံ	၁၁၆
ဒိသွာ နဘေ စင်္ကမန္တံ	၂၅
ဒိသွာနဟံ ဒေဝဒေဝံ	၁၁၉၊ ၂၉၂
ဒိသွာနဟံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ	၂၁၅
ဒုက္ခဿန္တကရော ဗုဒ္ဓေါ	၂၉၃
ဒုက္ခာ ကာမာ ဧရက	၂၄၅
ဒုဋ္ဌစိတ္တော ဥပဝဒိံ	၅၂
ဒုပ္ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဝေ ဒုရဓိဝါသာ ဂေဟာ	၂၇၉
ဒုလ္လဒ္ဓံ ဝတ မေ အာသိ	၁၉၃
ဒုဝေ ကုလေ ပဇာယာမိ	၃၆၊ ၃၀၇
ဒုဝေ ဘဝေ သံသရာမိ	၃၆၊ ၃၀၇
ဒုဿေဟစ္ဆာဒယိတွာန	၃၆
ဒေယျဓမ္မော စ မေ နတ္ထိ	၁၅၀
ဒေဝဒတ္တေ စ ဝဓကေ	၄၇၄
ဒေဝပုတ္တော အဟံ သန္တော	၂၇၈-၉
ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ	၃၆၉၊ ၄၄၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Devarājena pattabbaṁ	466
Devalokā idhāgantvā	73, 94, 290, 349, 353
Devalokā cavitvāna	121, 308, 397
Devaloke manusse vā	384, 464
Devaloke manusse ca	132
Devaloke vasantassa	93, 348
Devā tattha samāgantvā	394
Devā sattahi ratnehi	394
Devehi ṭhapito yakkho	396
Devo ca vassati, devo ca galagaḷāyati	402
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ	3
Dvinnaṁ antaravassānaṁ	316
Dvinnampi yakkharājūnaṁ	176
Dvenavute ito kappe	100, 149, 262, 270, 275, 343, 379, 455
[Dha]	
Dhanuṁ advejjhaṁ katvāna	147
Dhammaṁ abhisamentassa	94, 348
Dhammakāmā vinītā te	289
Dhammakāyañca dīpentaṁ	231
Dhammacakkaṁ pavattesi	286
Dhammatā mamesā yassa me	402
Dhammapāsādamāruyha	314
Dhammavidhiṁ ṭhapetvāna	218
Dhammāgadaṁ gavesanto	467
Dhammādāsaṁ gahetvāna	380
Dhammosadhaṁ pivitvāna	467
Dhātiyo maṁ upaṭṭhenti	222
Dhātu āveṇikā natthi	394
Dhīro vigatasammoho	286
Dhunanto paṁsukūlāni	364
[Na]	
Na ukkhipe no ca parikkhipe pare	424
Nagarā abhinikkhamma	181
Nagare Dhaññavatiyā	208
Nagare Bandhumatiyā	89, 125, 403, 458
Nagare Haṁsavatiyā	68, 332, 337, 396, 463
Nagā nagaggesu susaṁvirūḷhā	277
Na tāva supituṁ hoti	405
Na te passanti taṁ yakkhaṁ	396
Na te bījaṁ pavappanti	64
Natthi koci bhavo nicco	308
Na danti evaṁ sappaññā	386
Na danti morā susikhā supekhuṇā	426
Nadiṁ amarikaṁ nāma	327
Nadiyā pārime tīre	111
Nadīsotapaṭibhāgā	376
Na nūnāhaṁ paramahitānu-kampino	275
Nandamānā’gataṁ citta	428

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဒ]	
ဒေဝရာဇေန ပတ္တဗ္ဗံ	၄၆၆
ဒေဝလောကာ ဣဓာဂန္တွာ	၇၃၊ ၉၄၊ ၂၉၀၊ ၃၄၉၊ ၃၅၃
ဒေဝလောကာ စဝိတွာန	၁၂၁၊ ၃၀၈၊ ၃၉၇
ဒေဝလောကေ မနုဿေ ဝါ	၃၈၄၊ ၄၆၄
ဒေဝလောကေ မနုဿေ စ	၁၃၂
ဒေဝလောကေ ဝသန္တဿ	၉၃၊ ၃၄၈
ဒေဝါ တတ္ထ သမာဂန္တွာ	၃၉၄
ဒေဝါ သတ္တဟိ ရတ္နေဟိ	၃၉၄
ဒေဝေဟိ ဌပိတော ယက္ခော	၃၉၆
ဒေဝေါ စ ဝဿတိ, ဒေဝေါ စ ဂဠဂဠာယတိ	၄၀၂
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ	၃
ဒွိန္နံ အန္တရဝဿာနံ	၃၁၆
ဒွိန္နမ္ပိ ယက္ခရာဇူနံ	၁၇၆
ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ	၁၀၀၊ ၁၄၉၊ ၂၆၂၊ ၂၇၀၊ ၂၇၅၊ ၃၄၃၊ ၃၇၉၊ ၄၅၅
[ဓ]	
ဓနုံ အဒွေဇ္ဈံ ကတွာန	၁၄၇
ဓမ္မံ အဘိသမေန္တဿ	၉၄၊ ၃၄၈
ဓမ္မကာမာ ဝိနီတာ တေ	၂၈၉
ဓမ္မကာယဉ္စ ဒီပေန္တံ	၂၃၁
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ	၂၈၆
ဓမ္မတာ မမေသာ ယဿ မေ	၄၀၂
ဓမ္မပါသာဒမာရုယှ	၃၁၄
ဓမ္မဝိဓိံ ဌပေတွာန	၂၁၈
ဓမ္မာဂဒံ ဂဝေသန္တော	၄၆၇
ဓမ္မာဒါသံ ဂဟေတွာန	၃၈၀
ဓမ္မောသဓံ ပိဝိတွာန	၄၆၇
ဓာတိယော မံ ဥပဋ္ဌေန္တိ	၂၂၂
ဓာတု အာဝေဏိကာ နတ္ထိ	၃၉၄
ဓီရော ဝိဂတသမ္မောဟော	၂၈၆
ဓုနန္တော ပံသုကူလာနိ	၃၆၄
[န]	
န ဥက္ခိပေ နော စ ပရိက္ခိပေ ပရေ	၄၂၄
နဂရာ အဘိနိက္ခမ္မ	၁၈၁
နဂရေ ဓညဝတိယာ	၂၀၈
နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ	၈၉၊ ၁၂၅၊ ၄၀၃၊ ၄၅၈
နဂရေ ဟံသဝတိယာ	၆၈၊ ၃၃၂၊ ၃၃၇၊ ၃၉၆၊ ၄၆၃
နဂါ နဂဂ္ဂေသု သုသံဝိရူဠှာ	၂၇၇
န တာဝ သုပိတုံ ဟောတိ	၄၀၅
န တေ ပဿန္တိ တံ ယက္ခံ	၃၉၆
န တေ ဗီဇံ ပဝပ္ပန္တိ	၆၄
နတ္ထိ ကောစိ ဘဝေါ နိစ္စော	၃၀၈
န ဒန္တိ ဧဝံ သပ္ပညာ	၃၈၆
န ဒန္တိ မောရာ သုသိခါ သုပေခုဏာ	၄၂၆
နဒိံ အမရိကံ နာမ	၃၂၇
နဒိယာ ပါရိမေ တီရေ	၁၁၁
နဒီသောတပဋိဘာဂါ	၃၇၆
န နူနာဟံ ပရမဟိတာနု-ကမ္ပိနော	၂၇၅
နန္ဒမာနာ’ဂတံ စိတ္တ	၄၂၈

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Na brāhmaṇo bahivaṇṇo 330
Na maṁ mittā amittā vā 64
Namassamāno aṭṭhāsiṁ 25
Na me ovādako atthi 327
Name suto vā diṭṭho vā 25
Namo te Purisājañña 140, 213, 226, 332, 375
Namo hi tassa Bhagavato 246
Nayidaṁ anayena jīvitaṁ 311
Navavatthaṁ navaphalaṁ 307
Naḷamālaṁ gahetvāna 165, 445
Naḷāgāraṁ karitvāna 313
Nāgaṁ ruṇṇamanaṁ disvā 472
Nāga satasahassāni 472
Nāgā tattha samāgantvā 394
Nānācittehi pupphehi 413
Nānāratanapajjotaṁ 413
Nābhinandāmi maraṇaṁ 407
Nāmagottaṁ pavedehi 373
Nārado nāma nāmena 327
Nāsissaṁ na pivissāmi 438
Nāhaṁ etena atthiko 264
Nāhaṁ kopemi ājīvaṁ 23
Nāhaṁ suṇomi Sambuddhaṁ 368
Nāḷikeraphalaṁ gayha 89, 403
Niggayha anukampāya 456
Niggahe paṭikamme ca 469
Nigguṇḍiyo bahū tattha 441
Nigghātatthaṁ amittānaṁ 470
Nigrodhaṁ paṭhamaṁ passi 173

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Nigrodhameva seveyya 414
Niṭṭhāpito mayā, rāmo 465
Niddiṭṭhā nu mantapade 357
Nipatanti khaṇātītā 53
Nibbattissati te byamhaṁ 136
Nibbāpayantaṁ janataṁ 258
Nibbāyissati dhammakkho 52
Nibbute Kakusandhamhi 299
Nibbuteca Mahāvīre 101, 251
Nibbute Lokanāthamhi 64, 174, 240, 242, 361
Nibbute lokamahite 248
Nibbuto tiṇṇasaṁsāro 53
Nimmalo homahaṁ ajja 144
Niruttiyā sukusalo 469
Nisajja pāsādavare 203
Nisinnaṁ kālamaññāya 465
Nisinno Bhagavā tattha 165
Nisīdanatthaṁ Buddhassa 121
Nisīdi tattha Bhagavā 25
Nisseṇiṁ māpayitvāna 240
Nīharante sarīramhi 484
Nemittā ca viyākaṁsu 222
Nemittānaṁ suṇitvāna 222
Nepuñño dassane vīro 368
No ce taṁ nijjhāpessāma 472
Nhātvā pitvā ca Sambuddho 139

[Pa]

Pakkhandho māravisaye 477
Paggayha kiṅkaṇiṁ pupphaṁ 134

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

န ဗြာဟ္မဏော ဗဟိဝဏ္ဏော ၃၃၀
န မံ မိတ္တာ အမိတ္တာ ဝါ ၆၄
နမဿမာနော အဋ္ဌာသိံ ၂၅
န မေ ဩဝါဒကော အတ္ထိ ၃၂၇
နမေ သုတော ဝါ ဒိဋ္ဌော ဝါ ၂၅
နမော တေ ပုရိသာဇည ၁၄၀၊ ၂၁၃၊၂၂၆၊၃၃၂၊၃၇၅
နမော ဟိ တဿ ဘဂဝတော ၂၄၆
နယိဒံ အနယေန ဇီဝိတံ ၃၁၁
နဝဝတ္ထံ နဝဖလံ ၃၀၇
နဠမာလံ ဂဟေတွာန ၁၆၅၊၄၄၅
နဠာဂါရံ ကာရိတွာန ၃၁၃
နာဂံ ရုဏ္ဏမနံ ဒိသွာ ၄၇၂
နာဂ သတသဟဿာနိ ၄၇၂
နာဂါ တတ္ထ သမာဂန္တွာ ၃၉၄
နာနာစိတ္တေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ၄၁၃
နာနာရတနပဇ္ဇောတံ ၄၁၃
နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ ၄၀၇
နာမဂေါတ္တံ ပဝေဒေဟိ ၃၇၃
နာရဒေါ နာမ နာမေန ၃၂၇
နာသိဿံ န ပိဝိဿာမိ ၄၃၈
နာဟံ ဧတေန အတ္ထိကော ၂၆၄
နာဟံ ကောပေမိ အာဇီဝံ ၂၃
နာဟံ သုဏောမိ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၃၆၈
နာဠိကေရဖလံ ဂယှ ၈၉၊၄၀၃
နိဂ္ဂယှ အနုကမ္ပာယ ၄၅၆
နိဂ္ဂဟေ ပဋိကမ္မေ စ ၄၆၉
နိဂ္ဂုဏ္ဍိယော ဗဟူ တတ္ထ ၄၄၁
နိဃာတတ္ထံ အမိတ္တာနံ ၄၇၀
နိဂြောဓံ ပဌမံ ပဿိ ၁၇၃

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နိဂြောဓမေဝ သေဝေယျ ၄၁၄
နိဋ္ဌာပိတော မယာ,ရာမော ၄၆၅
နိဒ္ဒိဋ္ဌာ နု မန္တပဒေ ၃၅၇
နိပတန္တိ ခဏာတီတာ ၅၃
နိဗ္ဗတ္တိဿတိ တေ ဗျမှံ ၁၃၆
နိဗ္ဗာပယန္တံ ဇနတံ ၂၅၈
နိဗ္ဗာယိဿတိ ဓမ္မက္ခော ၅၂
နိဗ္ဗုတေ ကကုသန္ဓမှိ ၂၉၉
နိဗ္ဗုတေစ မဟာဝီရေ ၁၀၁၊၂၅၁
နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ ၆၄၊၁၇၄၊ ၂၄၀၊၂၄၂၊၃၆၁
နိဗ္ဗုတေ လောကမဟိတေ ၂၄၈
နိဗ္ဗုတော တိဏ္ဏသံသာရော ၅၃
နိမ္မလော ဟောမဟံ အဇ္ဇ ၁၄၄
နိရုတ္တိယာ သုကုသလော ၄၆၉
နိသဇ္ဇ ပါသာဒဝရေ ၂၀၃
နိသိန္နံ ကာလမညာယ ၄၆၅
နိသိန္နော ဘဂဝါ တတ္ထ ၁၆၅
နိသီဒနတ္ထံ ဗုဒ္ဓဿ ၁၂၁
နိသီဒိ တတ္ထ ဘဂဝါ ၂၅
နိဿေဏိံ မာပယိတွာန ၂၄၀
နီဟရန္တေ သရီရမှိ ၄၈၄
နေမိတ္တာ စ ဝိယာကံသု ၂၂၂
နေမိတ္တာနံ သုဏိတွာန ၂၂၂
နေပုညော ဒဿနေ ဝီရော ၃၆၈
နော စေ တံ နိဇ္ဈာပေဿာမ ၄၇၂
နှာတွာ ပိတွာ စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၁၃၉

[ပ]

ပက္ခန္ဓော မာရဝိသယေ ၄၇၇
ပဂ္ဂယှ ကိင်္ကဏိံ ပုပ္ဖံ ၁၃၄

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Paṅkoti hi naṁ avedayuṁ 312
Paccati Munino bhattaṁ 461
Paccavekkhiṁ imaṁ kāyaṁ 380
Paccekaṁ Buddhaseṭṭhassa 395
Pacchime ca bhave asmiṁ 57
Pacchime ca bhave dāni 41
Pacchime bhave sampatte 329
Pañca uppalahatthāni 208
Pañca kāmaguṇe hitvā 308, 373, 407
Pañcakkhandhā pariññātā 239, 303
Pañcaṅgikehi tūriyehi 296
Pañcatiṁse ito kappe 149
Pañcadasakappasate 102, 251
Pañca nīvaraṇe hitvā 379
Pañcapaññāsakappamhi 442
Pañcamaṁ Himavantaṁ so 173
Pañcamī thinamiddhaṁ te 60
Pañcavīsamhi kappamhi 64
Pañcavīse ito kappe 62
Pañcasaṭṭhimhito kappe 430
Pañcāhāhaṁ pabbajito 438
Pañceva satakkhattuñca 421
Paññāya aggo nikkhitto 471
Paññāse kappasahasse 218
Paṭigganhātu me Buddho 364
Paṭigganhi Mahāvīro 421
Paṭigganhi mamaṁ bhikkhaṁ 364
Paṭiggahetvā Bhagavā 81
Paṭiggahetvā Sabbaññū 165

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Paṭiggahetvā Sambuddho 466
Paṭiggahesi Bhagavā 201
Paṭipūjenti pulinaṁ 357
Paṭisandhiṁ na passāmi 468
Paṭisambhidā anuppatto 308
Paṭisambhidā catasso 27, 37, 42, 54, 95
Paṭisallīnako santo 327
Paṭissuṇitvāna me vākyaṁ 441
Paṭhamaṁ saraṇaṁ gacchiṁ 177
Paṭhamā kañcanamayā 394
Paṇḍitaṁ vata maṁ santaṁ 477
Paṇṇatālīsito kappe 179
Patiṭṭhā vuyhataṁ oghe 286
Patitaṁ pādamūle me 414
Patito dabbapuñjamhi 53
Pattharitvājinacammaṁ 374
Pathavīdundubhi nāma 205
Padaṁ anupadañcāpi 469
Padako veyyākaraṇo 208
Padavikkamano nāma 206
Paduṭṭhacitto manujo 176
Padumuttarabuddhassa 70, 165, 190, 316, 469
Padumuttarabhagavato 68, 337
Padumuttaro nāma Jino 35, 40, 51, 101, 218, 251, 272, 447
Padumuttaro Nāyako 136

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပင်္ကောတိ ဟိ နံ အဝေဒယုံ ၃၁၂
ပစ္စတိ မုနိနော ဘတ္တံ ၄၆၁
ပစ္စဝေက္ခိံ ဣမံ ကာယံ ၃၈၀
ပစ္စေကံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ ၃၉၅
ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ အသ္မိံ ၅၇
ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ ၄၁
ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ ၃၂၉
ပဉ္စ ဥပ္ပလဟတ္ထာနိ ၂၀၈
ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ဟိတွာ ၃၀၈၊ ၃၇၃၊ ၄၀၇
ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ ၂၃၉၊ ၃၀၃
ပဉ္စင်္ဂိကေဟိ တူရိယေဟိ ၂၉၆
ပဉ္စတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ ၁၄၉
ပဉ္စဒသကပ္ပသတေ ၁၀၂၊ ၂၅၁
ပဉ္စ နီဝရဏေ ဟိတွာ ၃၇၉
ပဉ္စပညာသကပ္ပမှိ ၄၄၂
ပဉ္စမံ ဟိမဝန္တံ သော ၁၇၃
ပဉ္စမီ ထိနမိဒ္ဓံ တေ ၆၀
ပဉ္စဝီသမှိ ကပ္ပမှိ ၆၄
ပဉ္စဝီသေ ဣတော ကပ္ပေ ၆၂
ပဉ္စသဋ္ဌိမှိတော ကပ္ပေ ၄၃၀
ပဉ္စာဟာဟံ ပဗ္ဗဇိတော ၄၃၈
ပဉ္စေဝ သတက္ခတ္တုဉ္စ ၄၂၁
ပညာယ အဂ္ဂေါ နိက္ခိတ္တော ၄၇၁
ပညာသေ ကပ္ပသဟဿေ ၂၁၈
ပဋိဂ္ဂဏှာတု မေ ဗုဒ္ဓေါ ၃၆၄
ပဋိဂ္ဂဏှိ မဟာဝီရော ၄၂၁
ပဋိဂ္ဂဏှိ မမံ ဘိက္ခံ ၃၆၄
ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဘဂဝါ ၈၁
ပဋိဂ္ဂဟေတွာ သဗ္ဗညူ ၁၆၅

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပဋိဂ္ဂဟေတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၄၆၆
ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ ၂၀၁
ပဋိပူဇေန္တိ ပုလိနံ ၃၅၇
ပဋိသန္ဓိံ န ပဿာမိ ၄၆၈
ပဋိသမ္ဘိဒါ အနုပ္ပတ္တော ၃၀၈
ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော ၂၇၊ ၃၇၊ ၄၂၊ ၅၄၊ ၉၅
ပဋိသလ္လီနကော သန္တော ၃၂၇
ပဋိဿုဏိတွာန မေ ဝါကျံ ၄၄၁
ပဌမံ သရဏံ ဂစ္ဆိံ ၁၇၇
ပဌမာ ကဉ္စနမယာ ၃၉၄
ပဏ္ဍိတံ ဝတ မံ သန္တံ ၄၇၇
ပဏ္ဏတာလီသိတော ကပ္ပေ ၁၇၉
ပတိဋ္ဌာ ဝုယှတံ ဩဃေ ၂၈၆
ပတိတံ ပါဒမူလေ မေ ၄၁၄
ပတိတော ဒဗ္ဗပုဉ္ဇမှိ ၅၃
ပတ္ထရိတွာဇိနစမ္မံ ၃၇၄
ပထဝီဒုန္ဒုဘိ နာမ ၂၀၅
ပဒံ အနုပဒဉ္စာပိ ၄၆၉
ပဒကော ဝေယျာကရဏော ၂၀၈
ပဒဝိက္ကမနော နာမ ၂၀၆
ပဒုဋ္ဌစိတ္တော မနုဇော ၁၇၆
ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ ၇၀၊ ၁၆၅၊ ၁၉၀၊ ၃၁၆၊ ၄၆၉
ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော ၆၈၊ ၃၃၇
ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော ၃၅၊ ၄၀၊ ၅၁၊ ၁၀၁၊ ၂၁၈၊ ၂၅၁၊ ၂၇၂၊ ၄၄၇
ပဒုမုတ္တရော နာယကော ၁၃၆

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Padumuttaro Lokavidū	45, 115, 168, 176, 210, 228, 268, 286, 447, 465
Padumo nāma nāmena	265
Padumo nāma Sambuddho	429
Padenā, nupadā, yantaṁ	155
Padesarajjaṁ vipulaṁ	26, 36, 52, 69, 338
Padhānapahitattomhi	73, 353
Panādo nāma so rājā	366
Panthe disvāna kāsāvaṁ	474
Pannagaṁ so gahetvāna	468
Pannarasasahassamhi	225
Pabbajitvāna kāyena	287, 373
Pabbajiṁ tulayitvāna	273
Pabbatagge dumagge vā	70, 316
Pabbatagge yathā aggi	305
Pabbate Himavantamhi	212, 356
Pabbhārakūṭaṁ nissāya	197
Pabhā niddhāvate tassa	121
Pabhāsati idaṁ byamhaṁ	253
Parakammāyane yutto	283
Pariggahe nisīditvā	140
Parittaṁ dārumāruyha	340, 485
Parinibbute Bhagavati	239
Paribbājā ekasikhā	463
Paribbhamaṁ bhavābhave	414
Paribhuñjitvā Sambuddho	81
Paribhuñji Mahāvīro	168
Paribhutte Mahāvīre	441

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pare ca naṁ garahanti	359
Pare ca naṁ pasaṁsanti	359
Pallaṅkena nisinnassa	316
Pavivittehi ariyehi	340, 485
Pavivekamanuyutto	82
Pasannamukhavaṇṇomhi	246
Pasannacitto sumano	75, 101, 152, 156, 210, 251, 335, 379, 430, 445
Passaddhaṁ darathaṁ disvā	442
Passanti nirayañcete	357
Pahūtena,nnapānena	297
Pākāraṁ parikhañcāpi	470
Pācīnavaṁsadāyamhi	350
Pāṇinā udakaṁ gayha	162
Pātiyo paribhuñjāmi	332
Pānadhiṁ sukataṁ gayha	383
Pānadhīnaṁ padānena	384
Pāpamitte vivajjetvā	484
Pārāvato tadā āsiṁ	237
Pārevatā ravihaṁsā ca	296
Pāsādassā, vidūre ca	203
Pāsādā sivikā ceva	253
Pāsādā sivikā vayhaṁ	384
Pāsādevaṁ guṇaṁ rammaṁ	195
Pitu atthāya so Buddho	464
Piyadassī ca Bhagavā	93, 347
Piyadassī nāma Bhagavā	291
Piyālaphalamādāya	237, 311
Pītipāmojjabahulaṁ	414

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ	၄၅၊ ၁၁၅၊ ၁၆၈၊ ၁၇၆၊ ၂၁၀၊ ၂၂၈၊ ၂၆၈၊ ၂၈၆၊ ၄၄၇၊ ၄၆၅
ပဒုမော နာမ နာမေန	၂၆၅
ပဒုမော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၂၉
ပဒေနာ,နုပဒါ,ယန္တံ	၁၅၅
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ	၂၆၊ ၃၆၊ ၅၂၊ ၆၉၊ ၃၃၈
ပဓာနပဟိတတ္တောမှိ	၇၃၊ ၃၅၃
ပနာဒေါ နာမ သော ရာဇာ	၃၆၆
ပန္ထေ ဒိသွာန ကာသာဝံ	၄၇၄
ပန္နဂံ သော ဂဟေတွာန	၄၆၈
ပန္နရသသဟဿမှိ	၂၂၅
ပဗ္ဗဇိတွာန ကာယေန	၂၈၇၊ ၃၇၃
ပဗ္ဗဇိံ တုလယိတွာန	၂၇၃
ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ဒုမဂ္ဂေ ဝါ	၇၀၊ ၃၁၆
ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ အဂ္ဂိ	၃၀၅
ပဗ္ဗတေ ဟိမဝန္တမှိ	၂၁၂၊ ၃၅၆
ပဗ္ဘာရကူဋံ နိဿာယ	၁၉၇
ပဘာ နိဒ္ဓါဝတေ တဿ	၁၂၁
ပဘာသတိ ဣဒံ ဗျမှံ	၂၅၃
ပရကမ္မာယနေ ယုတ္တော	၂၈၃
ပရိဂ္ဂဟေ နိသီဒိတွာ	၁၄၀
ပရိတ္တံ ဒါရုမာရုယှ	၃၄၀၊ ၄၈၅
ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ	၂၃၉
ပရိဗ္ဗာဇာ ဧကသိခါ	၄၆၃
ပရိဗ္ဘမံ ဘဝါဘဝေ	၄၁၄
ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၈၁
ပရိဘုဉ္ဇိ မဟာဝီရော	၁၆၈
ပရိဘုတ္တေ မဟာဝီရေ	၄၄၁

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရေ စ နံ ဂရဟန္တိ	၃၅၉
ပရေ စ နံ ပသံသန္တိ	၃၅၉
ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ	၃၁၆
ပဝိဝိတ္တေဟိ အရိယေဟိ	၃၄၀၊ ၄၈၅
ပဝိဝေကမနုယုတ္တော	၈၂
ပသန္နမုခဝဏ္ဏောမှိ	၂၄၆
ပသန္နစိတ္တော သုမနော	၇၅၊ ၁၀၁၊ ၁၅၂၊ ၁၅၆၊ ၂၁၀၊ ၂၅၁၊ ၃၃၅၊ ၃၇၉၊ ၄၃၀၊ ၄၄၅
ပဿဒ္ဓံ ဒရထံ ဒိသွာ	၄၄၂
ပဿန္တိ နိရယဉ္စေတေ	၃၅၇
ပဟူတေန,န္နပါနေန	၂၉၇
ပါကာရံ ပရိခဉ္စာပိ	၄၇၀
ပါစီနဝံသဒါယမှိ	၃၅၀
ပါဏိနာ ဥဒကံ ဂယှ	၁၆၂
ပါတိယော ပရိဘုဉ္ဇာမိ	၃၃၂
ပါနဓိံ သုကတံ ဂယှ	၃၈၃
ပါနဓီနံ ပဒါနေန	၃၈၄
ပါပမိတ္တေ ဝိဝဇ္ဇေတွာ	၄၈၄
ပါရာဝတော တဒါ အာသိံ	၂၃၇
ပါရေဝတာ ရဝိဟံသာ စ	၂၉၆
ပါသာဒဿာ,ဝိဒူရေ စ	၂၀၃
ပါသာဒါ သိဝိကာ စေဝ	၂၅၃
ပါသာဒါ သိဝိကာ ဝယှံ	၃၈၄
ပါသာဒေဝံ ဂုဏံ ရမ္မံ	၁၉၅
ပိတု အတ္ထာယ သော ဗုဒ္ဓေါ	၄၆၄
ပိယဒဿီ စ ဘဂဝါ	၉၃၊ ၃၄၇
ပိယဒဿီ နာမ ဘဂဝါ	၂၉၁
ပိယာလဖလမာဒါယ	၂၃၇၊ ၃၁၁
ပီတိပါမောဇ္ဇဗဟုလံ	၄၁၄

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paññakammena saññutto	364
Puṭakaṁ taṁ gahetvāna	116
Puṭakaṁ pūrayitvāna	421
Puṭake satta pupphāni	260
Puno Kassapavīrassa	414
Pupphaṁ kuṭajamādāya	110
Pupphaṁ Hemavantaṁ gayha	110
Pupphassa heṭṭhā tiṭṭhāmi	306
Pupphāsanaṁ paññāpetvā	25
Pupphitaṁ pādapaṁ disvā	283
Pubbakammaṁ gavesanto	375
Pubbakammaṁ sarantassa	447
Pubbe hanati attānaṁ	330
Purakkhataṁ sāvakehi	179
Purāṇaṁ chaḍḍayitvāna	292
Pureham bodhiyā pattaṁ	132
Pulinena kato thūpo	357
Pūjārahaṁ na passāmi	463
Pūjito pūjaneyyānaṁ	398
Pesetvā sirikaṁ nāgaṁ	472
Porāṇakavaṁsadharo	471
[Pha - Ba]	
Phalaṁ mūlañca paṇṇañca	23
Phalahattho ahaṁ disvā	88, 300, 320, 401
Phuṭṭho ḍaṁsehi makasehi	459
Bandhujīvakapupphāni	258
Balañca vata me khīṇaṁ	358
Bahussuto dhammadharo	471

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ba]	
Bahū nāvā samānetvā	136
Bahū sapatte labhati	349
Bāttiṁsalakkhaṇā Buddhā	357
Bījamiñjaṁ gahetvāna	119
Buddhaseṭṭhassa bhikkhussa	36
Buddhassa ānubhāvena	306
Buddhassa giramaññāya	265, 383
Buddhassa tamahaṁ datvā	262
Buddhānubhāvaṁ kittetvā	188
Buddho loke samuppanno	376-7
Bodhipapaṭikaṁ gayha	329
Byāharantassa Buddhassa	450
Brahmabandhu pure āsiṁ	436
Brahmabhāvo ca me natthi	373
Brahmuno pekkhamānassa	391
[Bha]	
Bhagavā tamhi samaye	93, 200, 347, 364, 368
Bhavanā abhinikkhamma	181, 447
Bhavanā oruhitvāna	191
Bhavanā nikkhamitvāna	306
Bhavane upaviṭṭhohaṁ	140, 183
Bhavarāgahatassa me sato	388
Bhavābhave saṁsaranto	26-7
Bhavissati cakkavattī	374
Bhave nibbattamānamhi	102, 251
Bhave nibbattamānohaṁ	332
Bhave bhave saṁsaranto	307
Bhave sātaṁ na vindāmi	467

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပုညကမ္မေန သညုတ္တော	၃၆၄
ပုဋကံ တံ ဂဟေတွာန	၁၁၆
ပုဋကံ ပူရယိတွာန	၄၂၁
ပုဋကေ သတ္တ ပုပ္ဖါနိ	၂၆၀
ပုနော ကဿပဝီရဿ	၄၁၄
ပုပ္ဖံ ကုဋဇမာဒါယ	၁၁၀
ပုပ္ဖံ ဟေမဝန္တံ ဂယှ	၁၁၀
ပုပ္ဖဿ ဟေဋ္ဌာ တိဋ္ဌာမိ	၃၀၆
ပုပ္ဖါသနံ ပညာပေတွာ	၂၅
ပုပ္ဖိတံ ပါဒပံ ဒိသွာ	၂၈၃
ပုဗ္ဗကမ္မံ ဂဝေသန္တော	၃၇၅
ပုဗ္ဗကမ္မံ သရန္တဿ	၄၄၇
ပုဗ္ဗေ ဟနတိ အတ္တာနံ	၃၃၀
ပုရက္ခတံ သာဝကေဟိ	၁၇၉
ပုရာဏံ ဆဍ္ဍယိတွာန	၂၉၂
ပုရေဟံ ဗောဓိယာ ပတ္တံ	၁၃၂
ပုလိနေန ကတော ထူပေါ	၃၅၇
ပူဇာရဟံ န ပဿာမိ	၄၆၃
ပူဇိတော ပူဇနေယျာနံ	၃၉၈
ပေသေတွာ သိရိကံ နာဂံ	၄၇၂
ပေါရာဏကဝံသဓရော	၄၇၁
[ဖ - ဗ]	
ဖလံ မူလဉ္စ ပဏ္ဏဉ္စ	၂၃
ဖလဟတ္ထော အဟံ ဒိသွာ	၈၈၊ ၃၀၀၊ ၃၂၀၊ ၄၀၁
ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟိ မကသေဟိ	၄၅၉
ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖါနိ	၂၅၈
ဗလဉ္စ ဝတ မေ ခီဏံ	၃၅၈
ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော	၄၇၁

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဗ]	
ဗဟူ နာဝါ သမာနေတွာ	၁၃၆
ဗဟူ သပတ္တေ လဘတိ	၃၄၉
ဗာတ္တိံသလက္ခဏာ ဗုဒ္ဓါ	၃၅၇
ဗီဇမိဉ္ဇံ ဂဟေတွာန	၁၁၉
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ ဘိက္ခုဿ	၃၆
ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန	၃၀၆
ဗုဒ္ဓဿ ဂိရမညာယ	၂၆၅၊ ၃၈၃
ဗုဒ္ဓဿ တမဟံ ဒတွာ	၂၆၂
ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ကိတ္တေတွာ	၁၈၈
ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော	၃၇၆-၇
ဗောဓိပပဋိကံ ဂယှ	၃၂၉
ဗျာဟရန္တဿ ဗုဒ္ဓဿ	၄၅၀
ဗြဟ္မဗန္ဓု ပုရေ အာသိံ	၄၃၆
ဗြဟ္မဘာဝေါ စ မေ နတ္ထိ	၃၇၃
ဗြဟ္မုနော ပေက္ခမာနဿ	၃၉၁
[ဘ]	
ဘဂဝါ တမှိ သမယေ	၉၃၊ ၂၀၀၊ ၃၄၇၊ ၃၆၄၊ ၃၆၈
ဘဝနာ အဘိနိက္ခမ္မ	၁၈၁၊ ၄၄၇
ဘဝနာ ဩရုဟိတွာန	၁၉၁
ဘဝနာ နိက္ခမိတွာန	၃၀၆
ဘဝနေ ဥပဝိဋ္ဌောဟံ	၁၄၀၊ ၁၈၃
ဘဝရာဂဟတဿ မေ သတော	၃၈၈
ဘဝါဘဝေ သံသရန္တော	၂၆-၇
ဘဝိဿတိ စက္ကဝတ္တီ	၃၇၄
ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနမှိ	၁၀၂၊ ၂၅၁
ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနောဟံ	၃၃၂
ဘဝေ ဘဝေ သံသရန္တော	၃၀၇
ဘဝေ သာတံ န ဝိန္ဒာမိ	၄၆၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhāvehi Buddhānussatiṁ	25
Bhikkhusaṁghe nisīditvā	26, 471
Bhuñjantaṁ samaṇaṁ disvā	144
Bhuttāviṁ kālamaññāya	208
Bhūmijo jeyyaseno ca	56
Bhūripaññā ca cattāro	193
[Ma]	
Makkaṭo pañca dvārāyaṁ	314
Magge phale āgame ca	132
Macchakacchapasañchannā	296
Majjhe mahante hīne ca	290
Maṇīhi parivāretvā	242
Maṇḍapā ca bahū tattha	441
Mataṁ vā putta rodanti	143
Madhugandhassa pupphena	104, 411
Manussattaṁ liṅgasampatti	11-2
Manussayonimāgantvā	365
Manussalokamāgantvā	442
Mandālakehi sañchannā	296
Mama aññataro sisso	376
Mama assamasāmantā	198
Mama āsayasāmantā	100, 343
Mama uggajjanaṁ sutvā	111
Mama kammaṁ saritvāna	471
Mamatto hoti yo raññо	470
Mama dhammakathaṁ katvā	296
Mama saṅkappamaññāya	72, 193, 318, 352

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mama sīse maṇiṁ gayha	447
Mameva anuvattanti	64
Mayampi thūpaṁ kassāma	395
Mayi nikkhantamattamhi	290
Mayhaṁ saṅkappamaññāya	176
Mayhampi sukataṁ kammaṁ	448
Mayhindriyāni samathaṅgatāni	419
Mallesu Kusinārāyaṁ	53
Mahaccā kaṁsapātiyā	200
Mahākassapamāgamma	415
Mahākāruṇikaṁ Nāthaṁ	1
Mahājanā samāgamma	394
Mahādundubhināmā ca	177
Mahāmati Mahāvīro	40
Mahāmuniṁ tosayitvā	349
Mahārahañca sayanaṁ	306
Mahāvāto uṭṭhahitvā	364
Mahāsamuddaṁ oggayha	295
Mahāsamuddā cattāro	318
Mahāsamudde udakaṁ	369
Mahāsamudde ūmiyo	286
Mahe pavattamānamhi	248
Mā kho tvaṁ kappaṭa pacālesi	410
Mātaraṁ kuṭikaṁ brūsi	29
Mātā Candavatī nāma	37
Mātukucchigate mayi	375
Mātuluṅgaphalaṁ gayha	83, 323
Mānāvamānato muttā	357
Mānusopi ca bhavo’bhirādhito	481

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘာဝေဟိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ	၂၅
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ	၂၆၊ ၄၇၁
ဘုဉ္ဇန္တံ သမဏံ ဒိသွာ	၁၄၄
ဘုတ္တာဝိံ ကာလမညာယ	၂၀၀
ဘူမိဇော ဇေယျသေနော စ	၅၆
ဘူရိပညာ စ စတ္တာရော	၁၉၃
[မ]	
မက္ကဋော ပဉ္စ ဒွါရာယံ	၃၁၄
မဂ္ဂေ ဖလေ အာဂမေ စ	၁၃၂
မစ္ဆကစ္ဆပသဉ္ဆန္နာ	၂၉၆
မဇ္ဈေ မဟန္တေ ဟီနေ စ	၂၉၀
မဏီဟိ ပရိဝါရေတွာ	၂၄၂
မဏ္ဍပါ စ ဗဟူ တတ္ထ	၄၄၁
မတံ ဝါ ပုတ္တ ရောဒန္တိ	၁၄၃
မဓုဂန္ဓဿ ပုပ္ဖေန	၁၀၄၊ ၄၁၁
မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ	၁၁-၂
မနုဿယောနိမာဂန္တွာ	၃၆၅
မနုဿလောကမာဂန္တွာ	၄၄၂
မန္ဒာလကေဟိ သဉ္ဆန္နာ	၂၉၆
မမ အညတရော သိဿော	၃၇၆
မမ အဿမသာမန္တာ	၁၉၈
မမ အာသယသာမန္တာ	၁၀၀၊ ၃၄၃
မမ ဥဂ္ဂဇ္ဇနံ သုတွာ	၁၁၁
မမ ကမ္မံ သရိတွာန	၄၇၁
မမတ္တော ဟောတိ ယော ရညော	၄၇၀
မမ ဓမ္မကထံ ကတွာ	၂၉၆
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ	၇၂၊ ၁၉၃၊ ၃၁၈၊ ၃၅၂

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မမ သီသေ မဏိံ ဂယှ	၄၄၇
မမေဝ အနုဝတ္တန္တိ	၆၄
မယမ္ပိ ထူပံ ကဿာမ	၃၉၅
မယိ နိက္ခန္တမတ္တမှိ	၂၉၀
မယှံ သင်္ကပ္ပမညာယ	၁၇၆
မယှမ္ပိ သုကတံ ကမ္မံ	၄၄၈
မယှိန္ဒြိယာနိ သမထင်္ဂတာနိ	၄၁၉
မလ္လေသု ကုသိနာရာယံ	၅၃
မဟစ္စာ ကံသပါတိယာ	၂၀၀
မဟာကဿပမာဂမ္မ	၄၁၅
မဟာကာရုဏိကံ နာထံ	၁
မဟာဇနာ သမာဂမ္မ	၃၉၄
မဟာဒုန္ဒုဘိနာမာ စ	၁၇၇
မဟာမတိ မဟာဝီရော	၄၀
မဟာမုနိံ တောသယိတွာ	၃၄၉
မဟာရဟဉ္စ သယနံ	၃၀၆
မဟာဝါတော ဥဋ္ဌဟိတွာ	၃၆၄
မဟာသမုဒ္ဒံ ဩဂ္ဂယှ	၂၉၅
မဟာသမုဒ္ဒါ စတ္တာရော	၃၁၈
မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ	၃၆၉
မဟာသမုဒ္ဒေ ဦမိယော	၂၈၆
မဟေ ပဝတ္တမာနမှိ	၂၄၈
မာ ခေါ တွံ ကပ္ပဋ ပစာလေသိ	၄၁၀
မာတရံ ကုဋိကံ ဗြူသိ	၂၉
မာတာ စန္ဒဝတီ နာမ	၃၇
မာတုကုစ္ဆိဂတေ မယိ	၃၇၅
မာတုလုင်္ဂဖလံ ဂယှ	၈၃၊ ၃၂၃
မာနာဝမာနတော မုတ္တာ	၃၅၇
မာနုသောပိ စ ဘဝေါ’ဘိရာဓိတော	၄၈၁

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mānena vañcitāse 262
Mā no pamattā assumha 394-5
Mālāhatthaṁ gahetvāna 166
Mā vo khaṇaṁ virādhetha 474
Māvoca pharusaṁ kañci 79
Migarājā tadā āsiṁ 235
Migaluddo tadā āsiṁ 121
Migaluddo pure āsiṁ 113, 129, 291, 311, 382, 406
Mettacitto kāruṇiko 234

[Ya]

Yaṁ karoti naro kammaṁ 336
Yaṁ kiccaṁ daḷhavīriyena 372
Yaṁ pakittemi Sambuddhaṁ 358
Yaṁ pūritaṁ tayā kiccaṁ 198
Yaṁ mayā pakataṁ pāpaṁ 222
Yaṁ me atthi sake gehe 208
Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi 100, 116, 140, 186, 222, 242, 343, 448
Yaṁ vadanti Sumedhoti 297, 369
Yakkhā tattha samāgantvā 395
Yakkhānaṁ samayo āsi 265
Yañhi kayirā tañhi vade 443
Yato ahaṁ pabbajito 390
Yato sarāmi attānaṁ 73, 352, 369
Yathā kaḷīro susu vaḍḍhitaggo 202
Yathā komudike māse 359

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yathā ca bhūmi acalā 473
Yathāpi padumaṁ nāma 468
Yathāpi balavā poso 328
Yathāpi bhaddake khette 73, 332, 353
Yathāpi bhaddo ājañño 382
Yathāpi megho thanayaṁ 287
Yathāpi rājā balavā 470
Yathābalaṁ karissāmi 2
Yathā balākayonimhi 468
Yathā brahmā tathā eko 459
Yathā bhūtaṭṭito poso 467
Yathā me kāyo nibbāti 165
Yathā visādo puriso 467
Yathā samuddo udadhīna’maggo 218
Yathā sūlāvuto poso 467
Yadā Kapilavatthusmiṁ 41
Yadā kilesā jāyanti 328
Yadā kuppanti isayo 473
Yadā tuvaṁ Sakyamuni 469
Yadā Vipassī Lokaggo 188
Yadāhaṁ dhammamassosiṁ 320
Yadi Buddhosi Sabbaññū 374
Yasmiñca jāyamānasmiṁ 205
Yassañjaliṁ karitvāna 450
Yassa saddhā Tathāgate 66
Yā kāci kaṅkhā vā idha vā huraṁ vā 41
Yā tā subhūti-ādīhi 1

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မာနေန ဝဉ္စိတာသေ ၂၆၂
မာ နော ပမတ္တာ အဿုမှ ၃၉၄-၅
မာလာဟတ္ထံ ဂဟေတွာန ၁၆၆
မာ ဝေါ ခဏံ ဝိရာဓေထ ၄၇၄
မာဝေါစ ဖရုသံ ကဉ္စိ ၇၉
မိဂရာဇာ တဒါ အာသိံ ၂၃၅
မိဂလုဒ္ဒေါ တဒါ အာသိံ ၁၂၁
မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ ၁၁၃၊ ၁၂၉၊ ၂၉၁၊ ၃၁၁၊ ၃၈၂၊ ၄၀၆
မေတ္တစိတ္တော ကာရုဏိကော ၂၃၄

[ယ]

ယံ ကရောတိ နရော ကမ္မံ ၃၃၆
ယံ ကိစ္စံ ဒဠှဝီရိယေန ၃၇၂
ယံ ပကိတ္တေမိ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၃၅၈
ယံ ပူရိတံ တယာ ကိစ္စံ ၁၉၈
ယံ မယာ ပကတံ ပါပံ ၂၂၂
ယံ မေ အတ္ထိ သကေ ဂေဟေ ၂၀၈
ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ ၁၀၀၊ ၁၁၆၊ ၁၄၀၊ ၁၈၆၊ ၂၂၂၊ ၂၄၂၊ ၃၄၃၊ ၄၄၈
ယံ ဝဒန္တိ သုမေဓောတိ ၂၉၇၊ ၃၆၉
ယက္ခာ တတ္ထ သမာဂန္တွာ ၃၉၅
ယက္ခာနံ သမယော အာသိ ၂၆၅
ယဉှိ ကယိရာ တဉှိ ဝဒေ ၄၄၃
ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော ၃၉၀
ယတော သရာမိ အတ္တာနံ ၇၃၊ ၃၅၂၊ ၃၆၉
ယထာ ကဠီရော သုသု ဝဍ္ဎိတဂ္ဂေါ ၂၀၂
ယထာ ကောမုဒိကေ မာသေ ၃၅၉

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ယ]

ယထာ စ ဘူမိ အစလာ ၄၇၃
ယထာပိ ပဒုမံ နာမ ၄၆၈
ယထာပိ ဗလဝါ ပေါသော ၃၂၈
ယထာပိ ဘဒ္ဒကေ ခေတ္တေ ၇၃၊ ၃၃၂၊ ၃၅၃
ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညော ၃၈၂
ယထာပိ မေဃော ထနယံ ၂၈၇
ယထာပိ ရာဇာ ဗလဝါ ၄၇၀
ယထာဗလံ ကရိဿာမိ ၂
ယထာ ဗလာကယောနိမှိ ၄၆၈
ယထာ ဗြဟ္မာ တထာ ဧကော ၄၅၉
ယထာ ဘူတဋ္ဋိတော ပေါသော ၄၆၇
ယထာ မေ ကာယော နိဗ္ဗာတိ ၁၆၅
ယထာ ဝိသာဒေါ ပုရိသော ၄၆၇
ယထာ သမုဒ္ဒေါ ဥဒဓိန’မဂ္ဂေါ ၂၁၈
ယထာ သူလာဝုတော ပေါသော ၄၆၇
ယဒါ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ၄၁
ယဒါ ကိလေသာ ဇာယန္တိ ၃၂၈
ယဒါ ကုပ္ပန္တိ ဣသယော ၄၇၃
ယဒါ တုဝံ သကျမုနိ ၄၆၉
ယဒါ ဝိပဿီ လောကဂ္ဂေါ ၁၈၈
ယဒါဟံ ဓမ္မမဿောသိံ ၃၂၀
ယဒိ ဗုဒ္ဓေါသိ သဗ္ဗညူ ၃၇၄
ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနသ္မိံ ၂၀၅
ယဿဉ္ဇလိံ ကရိတွာန ၄၅၀
ယဿ သဒ္ဓါ တထာဂတေ ၆၆
ယာ ကာစိ ကင်္ခါ ဝါ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ ၄၁
ယာ တာ သုဘူတိအာဒီဟိ ၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yānakāro pure āsiṁ	253
Yāya no anukampāya	385
Yāvatā khettā vijjanti	332
Yāvatā caturo dīpā	116
Yāvatā nagaraṁ āsi	228
Yāvatā parisā tassa	94, 348
Yāvatā Buddhakhettamhi	471
Yāvatā Buddhabhaṇitaṁ	471
Yāvatā brahmalokato	450
Yāvatāyuṁ vasitvāna	328
Yāvatā ye pakkhigaṇā	116
Yāvatā rūpino sattā	421
Yāvatā vattate cittaṁ	73, 353
Yāvatā vanasaṇḍamhi	116, 292
Yāvatā vanasaṇḍasmiṁ	198
Yāsaṁ attho duviññeyyo	2
Yugamattaṁ pekkhamānā	377
Yūthā vinissaṭo santo	24
Yūpo tattha subho āsi	121
Ye kho te veṭhamissena	336
Ye ca khīṇāsavā tattha	64
Ye ca santi samitāro	81
Ye cittakathī bahussutā	451
Ye te ahesuṁ Sambuddhā	327
Yena ñāṇena pattosi	220
Yena yena subhikkhāni	224
Yenidaṁ thavitaṁ ñāṇaṁ	421
Yepi dīghāyukā nāgā	116
Ye phalaṭṭhā Buddhaputtā	117
Yesaṁ sotāvadhā'natthi	473

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yesañca cetanā atthi	421
Yo andhakāre tamasī pabhaṅkaro	104
Yo imasmiṁ dhammavinaye	479
Yo koci vinaye pañhaṁ	471
Yo ca kho annapānassa	319
Yo ca mettena cittena	453
Yo ca sītañca uṇhañca	448
Yo ce pūreyya Sambuddhaṁ	193
Yojanaṁ tepi vaḍḍhesuṁ	395
Yo taṁ adāsi madhuṁ me	290
Yodha koci manussesu	453
Yo pānadhiṁ me adāsi	383
Yo pubbe karaṇīyāni	443
Yo'maṁ palipathaṁ duggaṁ	172
Yo me annena pānena	297
Yo me ñāṇaṁ pakittesi	369
Yo me pādāsi bhesajjaṁ	442
Yo me sīlañca ñāṇañca	286
Yo ve avidvā upadhiṁ karoti	345
Yo so ñāṇaṁ pakittesi	218
Yo so tāresi Sambuddhaṁ	136
Yo so Buddhaṁ upaṭṭhāsi	81
Yo have daharo bhikkhu	417
[Ra]	
Rajjase rajjanīye ca	23
Rañño antepure āsiṁ	263
Ratanapajjalo nāma	206

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[ယ]	
ယာနကာရော ပုရေ အာသိံ	၂၅၃
ယာယ နော အနုကမ္ပာယ	၃၈၅
ယာဝတာ ခေတ္တာ ဝိဇ္ဇန္တိ	၃၃၂
ယာဝတာ စတုရော ဒီပါ	၁၁၆
ယာဝတာ နဂရံ အာသိ	၂၂၈
ယာဝတာ ပရိသာ တဿ	၉၄၊၃၄၈
ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ	၄၇၁
ယာဝတာ ဗုဒ္ဓဘဏိတံ	၄၇၁
ယာဝတာ ဗြဟ္မလောကတော	၄၅၀
ယာဝတာယုံ ဝသိတွာန	၃၂၈
ယာဝတာ ယေ ပက္ခိဂဏာ	၁၁၆
ယာဝတာ ရူပိနော သတ္တာ	၄၂၁
ယာဝတာ ဝတ္တတေ စိတ္တံ	၇၃၊၃၅၃
ယာဝတာ ဝနသဏ္ဍမှိ	၁၁၆၊၂၉၂
ယာဝတာ ဝနသဏ္ဍသ္မိံ	၁၉၈
ယာသံ အတ္ထော ဒုဝိညေယျော	၂
ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနာ	၃၇၇
ယူထာ ဝိနိဿဋော သန္တော	၂၄
ယူပေါ တတ္ထ သုဘော အာသိ	၁၂၁
ယေ ခေါ တေ ဝေဌမိဿေန	၃၃၆
ယေ စ ခီဏာသဝါ တတ္ထ	၆၄
ယေ စ သန္တိ သမိတာရော	၈၁
ယေ စိတ္တကထီ ဗဟုဿုတာ	၄၅၁
ယေ တေ အဟေသုံ သမ္ဗုဒ္ဓါ	၃၂၇
ယေန ဉာဏေန ပတ္တောသိ	၂၂၀
ယေန ယေန သုဘိက္ခာနိ	၂၂၄
ယေနိဒံ ထဝိတံ ဉာဏံ	၄၂၁
ယေပိ ဒီဃာယုကာ နာဂါ	၁၁၆
ယေ ဖလဋ္ဌာ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ	၁၁၇
ယေသံ သောတာဝဓာ'နတ္ထိ	၄၇၃

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[ယ]	
ယေသဉ္စ စေတနာ အတ္ထိ	၄၂၁
ယော အန္ဓကာရေ တမသိ ပဘင်္ကရော	၁၀၄
ယော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ	၄၇၉
ယော ကောစိ ဝိနယေ ပဉှံ	၄၇၁
ယော စ ခေါ အန္နပါနဿ	၃၁၉
ယော စ မေတ္တေန စိတ္တေန	၄၅၃
ယော စ သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ	၄၄၈
ယော စေ ပူရေယျ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၉၃
ယောဇနံ တေပိ ဝဍ္ဎေသုံ	၃၉၅
ယော တံ အဒါသိ မဓုံ မေ	၂၉၀
ယောဓ ကောစိ မနုဿေသု	၄၅၃
ယော ပါနဓိံ မေ အဒါသိ	၃၈၃
ယော ပုဗ္ဗေ ကရဏီယာနိ	၄၄၃
ယော'မံ ပလိပထံ ဒုဂ္ဂံ	၁၇၂
ယော မေ အန္နေန ပါနေန	၂၉၇
ယော မေ ဉာဏံ ပကိတ္တေသိ	၃၆၉
ယော မေ ပါဒါသိ ဘေသဇ္ဇံ	၄၄၂
ယော မေ သီလဉ္စ ဉာဏဉ္စ	၂၈၆
ယော ဝေ အဝိဒွါ ဥပဓိံ ကရောတိ	၃၄၅
ယော သော ဉာဏံ ပကိတ္တေသိ	၂၁၈
ယော သော တာရေသိ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၃၆
ယော သော ဗုဒ္ဓံ ဥပဋ္ဌာသိ	၈၁
ယော ဟဝေ ဒဟရော ဘိက္ခု	၄၁၇
[ရ]	
ရဇ္ဇသေ ရဇ္ဇနီယေ စ	၂၃
ရညော အန္တေပုရေ အာသိံ	၂၆၃
ရတနပဇ္ဇလော နာမ	၂၀၆

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Ratanānaṭṭhapaññāsaṁ	35, 51
Rāgūpasaṁhitaṁ cittaṁ	23
Rājā Vātasamo nāma	206
Rājā Vilokano nāma	206
Rukkhamūlagahanaṁ pasakkiya	301
Rukkhamūle vasantassa	293
Rūpaṁ disvā sati muṭṭhā	255
Rūpadakkho ahaṁ ajja	469
[La]	
Labujaṁ phalamādāya	458
Lahuko vata me kāyo	266
Lābhā amhaṁ suladdhaṁ no	296
Lābhā tesaṁ suladdhañca	448
Lābhā mama suladdhaṁ me	443
Lābhā mayhaṁ suladdhaṁ me	384
Lābhālābhe na sajjanti	474
Lābhālābhena santuṭṭho	368
[Va]	
Vajjamānāsu bherīsu	186
Vaṇṭe chetvāna pupphāni	228
Vanakammiko pure āsiṁ	100, 343
Vanaggā nikkhamitvāna	306
Vanantare Buddhaṁ disvā	417, 456
Vanasaṇḍaṁ samoggayha	291
Vandanājanitaṁ puññaṁ	1
Vanditvāna ahaṁ bodhiṁ	283
Vamanaṁ paṭipannānaṁ	474

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Varuṇo nāma nāmena	115, 174
Vasīsatasahassehi	450
Vassati devo yathā sugītaṁ	58
Vassasatasahassāni	35, 51
Vāditena ca naccena	174
Vicaranto araññamhi	441
Vicittapupphadussānaṁ	414
Vicinaṁ addasaṁ pupphaṁ	306
Vicinaṁ naddasaṁ pupphaṁ	447
Vijjācaraṇasampannā	1
Vijjādharo tadā āsiṁ	305
Vittisañjanano mayhaṁ	89, 403, 458
Vitthārike bāhujaññe	464
Vinataṁ dhanumādāya	379
Vinatānadiyā tīre	103, 220, 411, 437
Vinaye khandhake vāpi	469
Vinaye pāramiṁ patvā	466
Vinaye pāramiṁ patto	469, 475
Vinayo āsayo mayhaṁ	475
Vipassino Bhagavato	400, 476
Vipassissa Bhagavato	61, 123, 150, 153
Vipassī nāma Bhagavā	181, 183
Vipākaṁ kittayitvāna	94, 348
Vipināto madhuṁ gayha	289
Vimokkhe aṭṭha phusitvā	117
Viruddhā ye pāvacane	396
Vilīnaṁ candanā'dāya	226
Vivekamanuyuttohaṁ	112

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ]	
ရတနာနဋ္ဌပညာသံ	၃၅၊ ၅၁
ရာဂူပသံဟိတံ စိတ္တံ	၂၃
ရာဇာ ဝါတသမော နာမ	၂၀၆
ရာဇာ ဝိလောကနော နာမ	၂၀၆
ရုက္ခမူလဂဟနံ ပသက္ကိယ	၃၀၁
ရုက္ခမူလေ ဝသန္တဿ	၂၉၃
ရူပံ ဒိသွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၂၅၅
ရူပဒက္ခော အဟံ အဇ္ဇ	၄၆၉
[လ]	
လဗုဇံ ဖလမာဒါယ	၄၅၈
လဟုကော ဝတ မေ ကာယော	၂၆၆
လာဘာ အမှံ သုလဒ္ဓံ နော	၂၉၆
လာဘာ တေသံ သုလဒ္ဓဉ္စ	၄၄၈
လာဘာ မမ သုလဒ္ဓံ မေ	၄၄၃
လာဘာ မယှံ သုလဒ္ဓံ မေ	၃၈၄
လာဘာလာဘေ န သဇ္ဇန္တိ	၄၇၄
လာဘာလာဘေန သန္တုဋ္ဌော	၃၆၈
[ဝ]	
ဝဇ္ဇမာနာသု ဘေရီသု	၁၈၆
ဝဏ္ဋေ ဆေတွာန ပုပ္ဖာနိ	၂၂၈
ဝနကမ္မိကော ပုရေ အာသိံ	၁၀၀၊ ၃၄၃
ဝနဂ္ဂါ နိက္ခမိတွာန	၃၀၆
ဝနန္တရေ ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ	၄၁၇၊ ၄၅၆
ဝနသဏ္ဍံ သမောဂယှ	၂၉၁
ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ	၁
ဝန္ဒိတွာန အဟံ ဗောဓိံ	၂၈၃
ဝမနံ ပဋိပန္နာနံ	၄၇၄

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝရုဏော နာမ နာမေန	၁၁၅၊ ၁၇၄
ဝသီသတသဟဿေဟိ	၄၅၀
ဝဿတိ ဒေဝေါ ယထာ သုဂီတံ	၅၈
ဝဿသတသဟဿာနိ	၃၅၊ ၅၁
ဝါဒိတေန စ နစ္စေန	၁၇၄
ဝိစရန္တော အရညမှိ	၄၄၁
ဝိစိတ္တပုပ္ဖဒုဿာနံ	၄၁၄
ဝိစိနံ အဒ္ဒသံ ပုပ္ဖံ	၃၀၆
ဝိစိနံ နဒ္ဒသံ ပုပ္ဖံ	၄၄၇
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ	၁
ဝိဇ္ဇာဓရော တဒါ အာသိံ	၃၀၅
ဝိတ္တိသဉ္ဇနနော မယှံ	၈၉၊ ၄၀၃၊ ၄၅၈
ဝိတ္ထာရိကေ ဗာဟုဇညေ	၄၆၄
ဝိနတံ ဓနုမာဒါယ	၃၇၉
ဝိနတာနဒိယာ တီရေ	၁၀၃၊ ၂၂၀၊ ၄၁၁၊ ၄၃၇
ဝိနယေ ခန္ဓကေ ဝါပိ	၄၆၉
ဝိနယေ ပါရမိံ ပတွာ	၄၆၆
ဝိနယေ ပါရမိံ ပတ္တော	၄၆၉၊ ၄၇၅
ဝိနယော အာသယော မယှံ	၄၇၅
ဝိပဿိနော ဘဂဝတော	၄၀၀၊ ၄၇၆
ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော	၆၁၊ ၁၂၃၊ ၁၅၀၊ ၁၅၃
ဝိပဿီ နာမ ဘဂဝါ	၁၈၁၊ ၁၈၃
ဝိပါကံ ကိတ္တယိတွာန	၉၄၊ ၃၄၈
ဝိပိနာတော မဓုံ ဂယှ	၂၈၉
ဝိမောက္ခေ အဋ္ဌ ဖုသိတွာ	၁၁၇
ဝိရုဒ္ဓါ ယေ ပါဝစနေ	၃၉၆
ဝိလီနံ စန္ဒနာ'ဒါယ	၂၂၆
ဝိဝေကမနုယုတ္တောဟံ	၁၁၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Visālamāḷe āsīno	231
Visuddhānaṁ ayaṁ vāso	23
Vihāsi kuṭiyaṁ bhikkhu	163
Vīthiyā gacchato yassa	450
Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ	82, 137, 359
Vīsakappasahassamhi	257
Vīsuttarasataṁ therā	3
Vuṭṭhamhi deve caturaṅgule tiṇe	290
Vuṭṭhahitvā samādhimhā	292
Vuṭṭhitaṁ kālamaññāya	81
Vediyo satta katvāna	396
Vemajjhamhi ca tassāsi	216
Vessavaṇo idhāgamma	188
Vehāsamhi caṅkamati	272
[Sa]	
Saṁkhittena suṇitvāna	45
Saṁvejayitvā janataṁ	205
Saṁsaraṁ dīghamaddhānaṁ	430
Saṁsaraṁ hi nirayaṁ agacchissaṁ	481
Saṁsaritvā bhave sabbe	370
Saṁsārasotaṁ sañchindiṁ	468
Sakaṁ cittaṁ pasādetvā	168, 234, 383
Sakaṁ diṭṭhiṁ vinodetvā	45
Sakakammābhiraddhohaṁ	174
Sa kadāci Tilokaggo	40
Sakiṁ pītaṁ halāhalaṁ	474
Sake sissenusāsitvā	358

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sakkā theve kusaggena	369
Sakyānaṁ nandijanano	471
Sagabbhaṁ taṁ viditvāna	415
Saṅkharitvāna kusalaṁ	222
Saṅgātigo hatamado	286
Saṅgāmasīse nāgova	176
Sacakkhū nāma nāmena	191
Sace tvaṁ pāpakaṁ kammaṁ	143
Sace neresi attānaṁ	79
Saññāpetvāna janataṁ	176
Saṭṭhi kappasahassāni	286
Saṭṭhikappāni Devindo	447
Saṭṭhi tūriyasahassāni	174, 296, 306, 397, 466
Sataraṁsiṁva jotantaṁ	140
Sataraṁsī nāma Bhagavā	88, 401
Sataliṅgassa atthassa	270
Satasahassā tevijjā	231
Satasahassito kappe	27, 484
Satasahassupādāya	468, 469, 471
Satasahasse kataṁ kammaṁ	137, 397
Satasahassenāvāsaṁ	465
Satānaṁ tīṇikkhattuṁ ca	36, 52, 328
Satānaṁ pañcakkhattuñca	307, 358
Sati-ārakkhasampanno	57
Satipaṭṭhānamaṭṭālaṁ	470
Satimā paññavā bhikkhu	370

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဝ]	
ဝိသာလမာဠေ အာသီနော	၂၃၁
ဝိသုဒ္ဓါနံ အယံ ဝါသော	၂၃
ဝိဟာသိ ကုဋိယံ ဘိက္ခု	၁၆၃
ဝီထိယာ ဂစ္ဆတော ယဿ	၄၅၀
ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှံ	၈၂၊၁၃၇၊ ၃၅၉
ဝီသကပ္ပသဟဿမှိ	၂၅၇
ဝီသုတ္တရသတံ ထေရာ	၃
ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ စတုရင်္ဂုလေ တိဏေ	၂၉၀
ဝုဋ္ဌဟိတွာ သမာဓိမှာ	၂၉၂
ဝုဋ္ဌိတံ ကာလမညာယ	၈၁
ဝေဒိယော သတ္တ ကတွာန	၃၉၆
ဝေမဇ္ဈမှိ စ တဿာသိ	၂၁၆
ဝေဿဝဏော ဣဓာဂမ္မ	၁၈၈
ဝေဟာသမှိ စင်္ကမတိ	၂၇၂
[သ]	
သံခိတ္တေန သုဏိတွာန	၄၅
သံဝေဇယိတွာ ဇနတံ	၂၀၅
သံသရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ	၄၃၀
သံသရံ ဟိ နိရယံ အဂစ္ဆိဿံ	၄၈၁
သံသရိတွာ ဘဝေ သဗ္ဗေ	၃၇၀
သံသာရသောတံ သဉ္ဆိန္ဒိံ	၄၆၈
သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၁၆၈၊ ၂၃၄၊၃၈၃
သကံ ဒိဋ္ဌိံ ဝိနောဒေတွာ	၄၅
သကကမ္မာဘိရဒ္ဓေါဟံ	၁၇၄
သ ကဒါစိ တိလောကဂ္ဂေါ	၄၀
သကိံ ပီတံ ဟလာဟလံ	၄၇၄
သကေ သိဿေနုသာသိတွာ	၃၅၈

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
သက္ကာ ထေဝေ ကုသဂ္ဂေန	၃၆၉
သကျာနံ နန္ဒိဇနနော	၄၇၁
သဂဗ္ဘံ တံ ဝိဒိတွာန	၄၁၅
သင်္ခရိတွာန ကုသလံ	၂၂၂
သင်္ဂါတိဂေါ ဟတမဒေါ	၂၈၆
သင်္ဂါမသီသေ နာဂေါဝ	၁၇၆
သစက္ခု နာမ နာမေန	၁၉၁
သစေ တွံ ပါပကံ ကမ္မံ	၁၄၃
သစေ နေရေသိ အတ္တာနံ	၇၉
သညာပေတွာန ဇနတံ	၁၇၆
သဋ္ဌိ ကပ္ပသဟဿာနိ	၂၈၆
သဋ္ဌိကပ္ပါနိ ဒေဝိန္ဒော	၄၄၇
သဋ္ဌိ တူရိယသဟဿာနိ	၁၇၄၊ ၂၉၆၊၃၀၆၊၃၉၇၊၄၆၆
သတရံသိံဝ ဇောတန္တံ	၁၄၀
သတရံသီ နာမ ဘဂဝါ	၈၈၊၄၀၁
သတလိင်္ဂဿ အတ္ထဿ	၂၇၀
သတသဟဿာ တေဝိဇ္ဇာ	၂၃၁
သတသဟဿိတော ကပ္ပေ	၂၇၊၄၈၄
သတသဟဿုပါဒါယ	၄၆၈၊ ၄၆၉၊၄၇၁
သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ	၁၃၇၊ ၃၉၇
သတသဟဿေနာဝါသံ	၄၆၅
သတာနံ တိဏိက္ခတ္တုံ စ	၃၆၊ ၅၂၊၃၂၈
သတာနံ ပဉ္စက္ခတ္တုဉ္စ	၃၀၇၊၃၅၈
သတိအာရက္ခသမ္ပန္နော	၅၇
သတိပဋ္ဌာနမဋ္ဌာလံ	၄၇၀
သတိမာ ပညဝါ ဘိက္ခု	၃၇၀

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sattakkhattuñca Devindo	112
Sattapaññāsakappamhi	137, 146, 244, 253
Sattayojanamubbedho	396
Sattaratanasampanno	257, 442
Sattarattindivaṁ Buddho	464
Sattarase kappasate	234, 239
Sattavīsati kappamhi	134, 230
Sattasattati kappāni	369
Sattāsītimhito kappe	156, 206, 264
Sattāhaṁ chadanaṁ āsi	278
Sattāhaṁ dhārayitvāna	93, 347
Sattāhaṁ paṭisallīnaṁ	81
Sattāhaṁ sālacchadanaṁ	93, 348
Satthavāhe Mahāvīre	320
Satthā ca pariciṇṇo me	386
Satthukappaṁ suvinayaṁ	474
Sadatthe vāyameyyātha	358
Sadā khantā Mahāvīrā	473
Sadevamānusā sabbe	473
Saddaṁ sutvā sati muṭṭhā	257
Saddhā mātā pitā mayhaṁ	329
Saddhāya abhinikkhamma	475
Sabalehi paretohaṁ	472
Sabbaṁ maṇimayaṁ āsi	394
Sabbaṁ maṇimayaṁ thūpaṁ	395
Sabbakāmasamiddhañca	125
Sabbakāmasamiddhohaṁ	290

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sabbattha pūjito hutvā	374
Sabbattha pūjito homi	307
Sabbattha sukhito hutvā	36
Sabbametaṁ abhiññāya	443, 467
Sabbarattiṁ supitvāna	228
Sabbaverabhayātīto	329
Sabbasoṇṇamayā rukkhā	296
Sabbākāraṁ pakampittha	454
Sabbe akaṁsu Buddhathūpaṁ	395
Sabbe kāmā pahīnā me	477
Sabbe kilese jhāpetvā	374
Sabbe janā samāgantvā	450
Sabbe janā samāgamma	424, 454
Sabbe devā attamanā	176
Sabbe devā samāgacchuṁ	165
Sabbe saṅgamma mantetvā	185
Sabbe sissā samāgantvā	358
Samatitti kākapeyyā	57
Samantagandhanāmāsuṁ	157
Samāgatesu yakkhesu	292
Samuddharasimaṁ lokaṁ	285, 421
Same cittapasādamhi	193
Sampannasassā Magadhā	423
Sambuddhaṁ abhivādetvā	296
Sambuddhaṁ uddisitvāna	132
Sambuddhe upapajjante	454
Sambhavā suviditā asārakā	481
Sammajjitvāna taṁ bodhiṁ	283
Sammajjitvāna taṁ vīthiṁ	281

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သတ္တက္ခတ္တုဉ္စ ဒေဝိန္ဒော	၁၁၂
သတ္တပညာသကပ္ပမှိ	၁၃၇၊ ၁၄၆၊ ၂၄၄၊ ၂၅၃
သတ္တယောဇနမုဗ္ဗေဓော	၃၉၆
သတ္တရတနသမ္ပန္နော	၂၅၇၊ ၄၄၂
သတ္တရတ္တိန္ဒိဝံ ဗုဒ္ဓေါ	၄၆၄
သတ္တရသေ ကပ္ပသတေ	၂၃၄၊ ၂၃၉
သတ္တဝီသတိ ကပ္ပမှိ	၁၃၄၊ ၂၃၀
သတ္တသတ္တတိ ကပ္ပါနိ	၃၆၉
သတ္တာသီတိမှိတော ကပ္ပေ	၁၅၆၊ ၂၀၆၊ ၂၆၄
သတ္တာဟံ ဆဒနံ အာသိ	၂၇၈
သတ္တာဟံ ဓာရယိတွာန	၉၃၊ ၃၄၇
သတ္တာဟံ ပဋိသလ္လီနံ	၈၁
သတ္တာဟံ သာလစ္ဆဒနံ	၉၃၊ ၃၄၈
သတ္ထဝါဟေ မဟာဝီရေ	၃၂၀
သတ္ထာ စ ပရိစိဏ္ဏော မေ	၃၈၆
သတ္ထုကပ္ပံ သုဝိနယံ	၄၇၄
သဒတ္ထေ ဝါယမေယျာထ	၃၅၈
သဒါ ခန္တာ မဟာဝီရာ	၄၇၃
သဒေဝမာနုသာ သဗ္ဗေ	၄၇၃
သဒ္ဒံ သုတွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၂၅၇
သဒ္ဓါ မာတာ ပိတာ မယှံ	၃၂၉
သဒ္ဓါယ အဘိနိက္ခမ္မ	၄၇၅
သဗလေဟိ ပရေတောဟံ	၄၇၂
သဗ္ဗံ မဏိမယံ အာသိ	၃၉၄
သဗ္ဗံ မဏိမယံ ထူပံ	၃၉၅
သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓဉ္စ	၁၂၅
သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓေါဟံ	၂၉၀

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဗ္ဗတ္ထ ပူဇိတော ဟုတွာ	၃၇၄
သဗ္ဗတ္ထ ပူဇိတော ဟောမိ	၃၀၇
သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော ဟုတွာ	၃၆
သဗ္ဗမေတံ အဘိညာယ	၄၄၃၊ ၄၆၇
သဗ္ဗရတ္တိံ သုပိတွာန	၂၂၈
သဗ္ဗဝေရဘယာတီတော	၃၂၉
သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ ရုက္ခာ	၂၉၆
သဗ္ဗာကာရံ ပကမ္ပိတ္ထ	၄၅၄
သဗ္ဗေ အကံသု ဗုဒ္ဓထူပံ	၃၉၅
သဗ္ဗေ ကာမာ ပဟီနာ မေ	၄၇၇
သဗ္ဗေ ကိလေသေ ဈာပေတွာ	၃၇၄
သဗ္ဗေ ဇနာ သမာဂန္တွာ	၄၅၀
သဗ္ဗေ ဇနာ သမာဂမ္မ	၄၂၄၊ ၄၅၄
သဗ္ဗေ ဒေဝါ အတ္တမနာ	၁၇၆
သဗ္ဗေ ဒေဝါ သမာဂစ္ဆုံ	၁၆၅
သဗ္ဗေ သင်္ဂမ္မ မန္တေတွာ	၁၈၅
သဗ္ဗေ သိဿာ သမာဂန္တွာ	၃၅၈
သမတိတ္တိ ကာကပေယျာ	၅၇
သမန္တဂန္ဓနာမာသုံ	၁၅၇
သမာဂတေသု ယက္ခေသု	၂၉၂
သမုဒ္ဓရသိမံ လောကံ	၂၈၅၊ ၄၂၁
သမေ စိတ္တပသာဒမှိ	၁၉၃
သမ္ပန္နသဿာ မဂဓာ	၄၂၃
သမ္ဗုဒ္ဓံ အဘိဝါဒေတွာ	၂၉၆
သမ္ဗုဒ္ဓံ ဥဒ္ဒိသိတွာန	၁၃၂
သမ္ဗုဒ္ဓေ ဥပပဇ္ဇန္တေ	၄၅၄
သမ္ဘဝါ သုဝိဒိတာ အသာရကာ	၄၈၁
သမ္မဇ္ဇိတွာန တံ ဗောဓိံ	၂၈၃
သမ္မဇ္ဇိတွာန တံ ဝီထိံ	၂၈၁

[Sa]

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Sammato manujānaṁ so	464
Sammappadhānasampanno	259
Sayaṁ kammaṁ karitvāna	24
Sayanehaṁ tuvaṭṭāmi	195
Sayambhuṁ taṁ vimānetvā	474
Sarīraṁ jhāpayitvāna	198
Sarīrakiccaṁ katvāna	394
Sa vīsavassasatiko	274
Sasāgarantā pathavī	472
Sasisse nibbute nāthe	52
Saha āvajjite thūpe	328
Saha disvānahaṁ thūpaṁ	329
Sahasaṁvaṇṇanaṁ yasmā	2
Sahassaṁ honti tā gāthā	4
Sahassakaṇḍaṁ satabheṇḍu	306
Sahassakaṇḍo satageṇḍu	366
Sahassakkhattuṁ cakkavattī	466
Sahassakkhattuṁ rājā ca	384
Sahassaraṁsī Bhagavā	300, 320
Sahassarājanāmena	162
Sahassārāni cakkāni	373
Saḷalaṁ pupphitaṁ disvā	255
Sākhaṁ sālassa bhañjitvā	235
Sāgarassa vaco sutvā	193
Sātaṁ tattha na vindāmi	472
Sādhu suvihitāna dassanaṁ	211
Sānuṁ pabuddhaṁ vajjāsi	142
Sāmaññaṁ me anuppattaṁ	297
Sāyaṁ pātañca passāmi	237
Sāyapātaṁ namassāmi	328

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Sāvakehi parivuto	82
Sāvako tassa Buddhassa	52
Sāvako Varuṇo nāma	93, 347
Sāsanaṁ jotayitvāna	52
Sāsanena vināmhākaṁ	53
Sāsanena viruddhānaṁ	474
Sāsito Lokanāthena	26
Siṅgīnikkhasavaṇṇābho	25
Siṅghāṭakaṁ caccarañca	470
Siddhatthassa Bhagavato	157, 185, 195, 461
Siddhattho tamhi samaye	111
Siddhattho nāma Bhagavā	263
Siddhattho nāma Sambuddho	376
Sindhuyā nadiyā tīre	66, 289
Siyā nu kho tava etaṁ	23
Sisse tadā samānetvā	216
Sissehi samparivuto	420
Sītaṁ uṇhaṁ na jānāmi	307
Sīlaṁ paññañca dhammañca	287
Sīlaṁ pākārakaṁ tattha	470
Sīlameva idha aggaṁ	199
Sīlādiguṇasampanno	1
Sīhaṁ yathā vanacaraṁ	224
Sīhappamatto vihara	226
Sīharājāva'sambhīto	25
Sīhahanu brahmagiro	40
Sīhānaṁva nadantānaṁ	5
Sīhā byagghā ca dīpī ca	117
Sukataṁ mattikāpattaṁ	332

[သ]

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
သမ္မတော မနုဇာနံ သော	၄၆၄
သမ္မပ္ပဓာနသမ္ပန္နော	၂၅၉
သယံ ကမ္မံ ကရိတွာန	၂၄
သယနေဟံ တုဝဋ္ဋာမိ	၁၉၅
သယမ္ဘုံ တံ ဝိမာနေတွာ	၄၇၄
သရီရံ ဈာပယိတွာန	၁၉၈
သရီရကိစ္စံ ကတွာန	၃၉၄
သ ဝီသဝဿသတိကော	၂၇၄
သသာဂရန္တာ ပထဝီ	၄၇၂
သသိဿေ နိဗ္ဗုတေ နာထေ	၅၂
သဟ အာဝဇ္ဇိတေ ထူပေ	၃၂၈
သဟ ဒိသွာနဟံ ထူပံ	၃၂၉
သဟသံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ	၂
သဟဿံ ဟောန္တိ တာ ဂါထာ	၄
သဟဿကဏ္ဍံ သတဘေဏ္ဍု	၃၀၆
သဟဿကဏ္ဍော သတဂေဏ္ဍု	၃၆၆
သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ	၄၆၆
သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ	၃၈၄
သဟဿရံသီ ဘဂဝါ	၃၀၀၊ ၃၂၀
သဟဿရာဇနာမေန	၁၆၂
သဟဿာရာနိ စက္ကာနိ	၃၇၃
သဠလံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသွာ	၂၅၅
သာခံ သာလဿ ဘဉ္ဇိတွာ	၂၃၅
သာဂရဿ ဝစော သုတွာ	၁၉၃
သာတံ တတ္ထ န ဝိန္ဒာမိ	၄၇၂
သာဓု သုဝိဟိတာန ဒဿနံ	၂၁၁
သာနုံ ပဗုဒ္ဓံ ဝဇ္ဇာသိ	၁၄၂
သာမညံ မေ အနုပ္ပတ္တံ	၂၉၇
သာယံ ပါတဉ္စ ပဿာမိ	၂၃၇
သာယပါတံ နမဿာမိ	၃၂၈

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
သာဝကေဟိ ပရိဝုတော	၈၂
သာဝကော တဿ ဗုဒ္ဓဿ	၅၂
သာဝကော ဝရုဏော နာမ	၉၃၊ ၃၄၇
သာသနံ ဇောတယိတွာန	၅၂
သာသနေန ဝိနာမှာကံ	၅၃
သာသနေန ဝိရုဒ္ဓါနံ	၄၇၄
သာသိတော လောကနာထေန	၂၆
သိင်္ဂီနိက္ခသဝဏ္ဏာဘော	၂၅
သိင်္ဃာဋကံ စစ္စရဉ္စ	၄၇၀
သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော	၁၅၇၊ ၁၈၅၊ ၁၉၅၊ ၄၆၁
သိဒ္ဓတ္ထော တမှိ သမယေ	၁၁၁
သိဒ္ဓတ္ထော နာမ ဘဂဝါ	၂၆၃
သိဒ္ဓတ္ထော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၃၇၆
သိန္ဓုယာ နဒိယာ တီရေ	၆၆၊ ၂၈၉
သိယာ နု ခေါ တဝ ဧတံ	၂၃
သိဿေ တဒါ သမာနေတွာ	၂၁၆
သိဿေဟိ သမ္ပရိဝုတော	၄၂၀
သီတံ ဥဏှံ န ဇာနာမိ	၃၀၇
သီလံ ပညဉ္စ ဓမ္မဉ္စ	၂၈၇
သီလံ ပါကာရကံ တတ္ထ	၄၇၀
သီလမေဝ ဣဓ အဂ္ဂံ	၁၉၉
သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော	၁
သီဟံ ယထာ ဝနစရံ	၂၂၄
သီဟပ္ပမတ္တော ဝိဟာရ	၂၂၆
သီဟရာဇာဝ'သမ္ဘီတော	၂၅
သီဟဟနု ဗြဟ္မဂိရော	၄၀
သီဟာနံဝ နဒန္တာနံ	၅
သီဟာ ဗျဂ္ဃာ စ ဒီပီ စ	၁၁၇
သုကတံ မတ္တိကာပတ္တံ	၃၃၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sukallarūpo sumanassa jhāyataṁ	426
Sukhañce jīvituṁ icche	445
Sukhī hotu mahāpuñña	364
Sukhumacchikajālena	286, 421
Sucārudassanā nāma	67
Suciṇṇassa phalaṁ passa	265
Sucintitaṁ Bhagavantaṁ	318
Suññataṁ animittañca	469, 471
Suṇātha ñātayo sabbe	479
Suttantaṁ abhidhammañca	470
Sutvāna dhammaṁ mahato mahārasaṁ	196
Sutvāna pañcasīlāni	455
Sudassanoti nāmena	160
Sududdasaṁ sunipuṇaṁ	117, 292
Sudhotaṁ rajakenāhaṁ	396
Sunando nāma nāmena	228
Supaṇṇā nāma sakuṇā	116
Supāricariyā nāma	222
Suphullaṁ sālarājaṁva	198
Suphullo sālarājāva	25
Subāhū nāma nāmena	174
Subhāsitassa sikkhetha	453
Sumano nāma Sambuddho	60, 386
Sumekhalo kosiyo ca	472
Sumedhassa Bhagavato	64, 257
Sumedho nāma nāmena	255
Sumedho nāma Sambuddho	289, 305, 368

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Suyuddhena suyiṭṭhena	452
Suvaccho nāma nāmena	272
Suvaṇṇacchadanaṁ āsi	183
Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ	91, 106, 155, 156, 162, 179, 302, 322, 325, 406, 418, 445
Suvaṇṇavaṇṇe Sambuddhe	86
Suvaṇṇavaṇṇo Bhagavā	152
Suvaṇṇavaṇṇo Sambuddho	200, 210, 215
Suvaṇṇavaṇṇo hutvāna	307
Suvilitto suvasano	298
Suvisuddhaṁ asaṁkiṇṇaṁ	2
Susukhaṁ vata nibbānaṁ	443
Susukhumanipuṇattha-dassinā	201, 424
Sussūsā sutavaddhanī	332
Senāsanaṁ paññāpayiṁ	54
Senāsanāni bhikkhūnaṁ	51
Sereyakaṁ gahetvāna	224
Selo yathā ekaghano	14
Sevetha pantāni senāsanāni	333
So ahaṁ vicarissāmi	475
Soṇṇakiṅkaṇipupphānaṁ	328
Soṇṇamayā maṇimayā	306, 448
So te ijjhatu saṅkappo	447
So pacchā pabbajitvāna	137, 287
Sobhanaṁ nāma ārāmaṁ	465

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
သုကလ္လရူပေါ သုမနဿ ဈာယတံ	၄၂၆
သုခဉ္စေ ဇီဝိတုံ ဣစ္ဆေ	၄၄၅
သုခီ ဟောတု မဟာပုည	၃၆၄
သုခုမစ္ဆိကဇာလေန	၂၈၆၊၄၂၁
သုစာရုဒဿနာ နာမ	၆၇
သုစိဏ္ဏဿ ဖလံ ပဿ	၂၆၅
သုစိန္တိတံ ဘဂဝန္တံ	၃၁၈
သုညတံ အနိမိတ္တဉ္စ	၄၆၉၊၄၇၁
သုဏာထ ဉာတယော သဗ္ဗေ	၄၇၉
သုတ္တန္တံ အဘိဓမ္မဉ္စ	၄၇၀
သုတွာန ဓမ္မံ မဟတော မဟာရသံ	၁၉၆
သုတွာန ပဉ္စသီလာနိ	၄၅၅
သုဒဿနောတိ နာမေန	၁၆၀
သုဒုဒ္ဒသံ သုနိပုဏံ	၁၁၇၊၂၉၂
သုဓောတံ ရဇကေနာဟံ	၃၉၆
သုနန္ဒော နာမ နာမေန	၂၂၈
သုပဏ္ဏာ နာမ သကုဏာ	၁၁၆
သုပါရိစရိယာ နာမ	၂၂၂
သုဖုလ္လံ သာလရာဇံဝ	၁၉၈
သုဖုလ္လော သာလရာဇာဝ	၂၅
သုဗာဟူ နာမ နာမေန	၁၇၄
သုဘာသိတဿ သိက္ခေထ	၄၅၃
သုမနော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၆၀၊၃၈၆
သုမေခလော ကောသိယော စ	၄၇၂
သုမေဓဿ ဘဂဝတော	၆၄၊၂၅၇
သုမေဓော နာမ နာမေန	၂၅၅
သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၈၉၊ ၃၀၅၊၃၆၈

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
သုယုဒ္ဓေန သုယိဋ္ဌေန	၄၅၂
သုဝစ္ဆော နာမ နာမေန	၂၇၂
သုဝဏ္ဏစ္ဆဒနံ အာသိ	၁၈၃
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၉၁၊၁၀၆၊ ၁၅၅၊၁၅၆၊၁၆၂၊၁၇၉၊၃၀၂၊ ၃၂၂၊ ၃၂၅၊ ၄၀၆၊၄၁၈၊၄၄၅
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏေ သမ္ဗုဒ္ဓေ	၈၆
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဘဂဝါ	၁၅၂
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၀၀၊ ၂၁၀၊၂၁၅
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဟုတွာန	၃၀၇
သုဝိလိတ္တော သုဝသနော	၂၉၈
သုဝိသုဒ္ဓံ အသံကိဏ္ဏံ	၂
သုသုခံ ဝတ နိဗ္ဗာနံ	၄၄၃
သုသုခုမနိပုဏတ္ထ-ဒဿိနာ	၂၀၁၊၄၂၄
သုဿူသာ သုတဝဍ္ဎနီ	၃၃၂
သေနာသနံ ပညာပယိံ	၅၄
သေနာသနာနိ ဘိက္ခူနံ	၅၁
သေရေယကံ ဂဟေတွာန	၂၂၄
သေလော ယထာ ဧကဃနော	၁၄
သေဝေထ ပန္တာနိ သေနာသနာနိ	၃၃၃
သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ	၄၇၅
သောဏ္ဏကိင်္ကဏိပုပ္ဖာနံ	၃၂၈
သောဏ္ဏမယာ မဏိမယာ	၃၀၆၊၄၄၈
သော တေ ဣဇ္ဈတု သင်္ကပ္ပေါ	၄၄၇
သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန	၁၃၇၊၂၈၇
သောဘနံ နာမ အာရာမံ	၄၆၅

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sobhito nāma Sambuddho	388
So me kathesi ānandī	397
Sohaṁ kamalapattakkho	52
Sohaṁ khandhe pariññāya	362
Sohaṁ cittaṁ pasādetvā	181
Sohaṁ pañcasu sīlesu	65
Soḷasāsiṁsu rājāno	160, 183
Soḷasito kappasate	242
Soḷaseto kappasate	140, 268
Svāgataṁ vata me āsi	37, 41, 54, 66, 95, 239, 340

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ha]	
Haṁsā koñcāpi naditā	296
Hatthi-assarathāpattī	397
Hatthikkhandhato oruyha	409
Hatthikkhandhā'vapatitaṁ	405
Hatthiyānaṁ assayānaṁ	123, 307
Hatthī assā rathā pattī	466
Hitvā gihittaṁ anavositatto	260
Hitvā mānusakaṁ yogaṁ	422
Hitvā satapalaṁ kaṁsaṁ	254
Himavantassa avidūre	98
Himavantassāvidūre	23, 441
Hessati sabbasovaṇṇaṁ	374

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သောဘိတော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၃၈၈
သော မေ ကထေသိ အာနန္ဒီ	၃၉၇
သောဟံ ကမလပတ္တက္ခော	၅၂
သောဟံ ခန္ဓေ ပရိညာယ	၃၆၂
သောဟံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၁၈၁
သောဟံ ပဉ္စသု သီလေသု	၆၅
သောဠသာသိံသု ရာဇာနော	၁၆၀၊၁၈၃
သောဠသိတော ကပ္ပသတေ	၂၄၂
သောဠသေတော ကပ္ပသတေ	၁၄၀၊၂၆၈
သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ	၃၇၊၄၁၊ ၅၄၊၆၆၊၉၅၊၂၃၉၊၃၄၀

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဟ]	
ဟံသာ ကောဉ္စာပိ နဒိတာ	၂၉၆
ဟတ္ထိအဿရထာပတ္တိ	၃၉၇
ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ	၄၀၉
ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ’ဝပတိတံ	၄၀၅
ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ	၁၂၃၊၃၀၇
ဟတ္ထီ အဿာ ရထာ ပတ္တီ	၄၆၆
ဟိတွာ ဂိဟိတ္တံ အနဝေါသိတတ္တော	၂၆၀
ဟိတွာ မာနုသကံ ယောဂံ	၄၂၂
ဟိတွာ သတပလံ ကံသံ	၂၅၄
ဟိမဝန္တဿ အဝိဒူရေ	၉၈
ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ	၂၃၊၄၄၁
ဟေဿတိ သဗ္ဗသောဝဏ္ဏံ	၃၇၄

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

သောဓနပတ္တံ

ပိဋ္ဌေ	ပန္တိယံ	အသုဒ္ဓပါဌော	သုဒ္ဓပါဌော
၁၅၃	၁၀	စာတုဒ္ဒိပိက	စာတုဒ္ဒီပိက

နှ-ငံ-သ-စ—ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၁—၂၂-၈-၅၉—၃၀၀၀